Regionstyrelsen

Tid: 2021-10-26, kl 11:00

Plats: Regionens hus, Sal A

1	Upprop	
2	Val av protokollsjusterare	
3	Fastställande av dagordning	
4	Föregående mötesprotokoll	

Informationsärenden och aktuellt

5	Aktuell information	
6	Månadsrapport	
7	Pandemibarometern	
8	Anmälan av delegationsbeslut till regionstyrelsen	2021/100
9	Anmälan av informationshandlingar till regionstyrelsen	2021/99

Beslutsärenden till regionfullmäktige

10	Delårsrapporter 2021	2021/136
11	Budget 2022 med flerårsplan för 2023-2024	2021/127
12	Likvidation av Kust till kust AB	2021/1781
13	Avväxling av fjärrvärme på Länssjukhuset Ryhov, Jönköping	2021/1780

Beslutsärenden för regionstyrelsen

14	Reservvattenanläggning i Eksjö	2021/1776
15	Ny va-ledning och pumpstation på Stora Segerstad	2021/1779
16	Ombyggnad av Värnamo folktandvård	2021/1214
17	Delårsrapporter 2021 för regionstyrelsens områden	2021/136
18	Samråd om verksamhetsplan med budget 2022 och plan 2023-2024 för länets samordningsförbund	2021/1937

Regionstyrelsen

Tid: 2021-10-26, kl 11:00

19	Remiss - Tillgänglighetsdirektivet -SOU 2021:44	2021/1577
20	Handlingsplan och budget 2022 Regionsamverkan Sydsverige	2021/1684
21	Val ersättare Länsträdet för funktionsnedsättning - LFF förslag Jörgen Skärin	
22	Övriga frågor	

Kallade
Ordinarie ledamöter
Maria Frisk (KD) ordförande
Marcus Eskdahl (S) 1:e v ordf
Malin Wengholm (M), 2:e v ordf
Rune Backlund (C)
Mattias Ingeson (KD)
Rachel De Basso (S)
Samuel Godrén (SD)
Per Svenberg (S)
Jimmy Ekström (L)
Sibylla Jämting (MP)
Thomas Bäuml (M)
Martin Nedergaard-Hansen (BA)
Pontus Lundgren (BA)
Håkan Karlsson Nyborg (SD)
Mikael Ekvall (V)

Adjungerad
Per Eriksson (C)
Jon Hammarin-Heinpalu (MP)

Tjänstemän
Jane Ydman, regiondirektör
Mats Bojestig, hälso- och sjukvårdsdirektör
Karin Hermansson, regional utvecklingsdirektör
Patrick Nzamba, HR-direktör
Christina Jörhall, kommunikationsdirektör
Maria Berghem, ekonomidirektör
Siw Kullberg, kanslidirektör

För kännedom
Ersättare
Håkan Sandgren (S)
Pernilla Mårtensson (KD)
Emilie Walfridsson (C)
Carina Stende (S)
Sara Wallby (BA)
Anders Gustafsson (SD)
Mari Lindahl (L)

Kim Strand (V)
Carl-Johan Lundberg (M)
Elisabeth Englund (KD)
Dan Sylvebo (-)
Nena Stamenkovic (S)

Magnus Bodenäs (BA)

Regionstyrelsens arbetsutskott §§ 183-203

Tid: 2021-10-19 kl. 09:00

Plats: Sal A

§ 191

Delårsrapporter 2021

Diarienummer: RJL 2021/136

Beslut

Beslut i ärendet vid regionstyrelsens sammanträde 2021-10-26.

Sammanfattning

Enligt regionfullmäktiges direktiv ska regionstyrelsen redovisa en delårsrapport efter augusti. I delårsrapporten redovisas måluppfyllelse för regionfullmäktiges
fastställda systemmätetal, status på de aktiviteter som ska stödja måluppfyllelse, bokslut per augusti samt ekonomisk helårsprognos.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-09-29
- Delårsrapport augusti 2021

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Regionfullmäktige

Delårsrapport per augusti 2021 Region Jönköpings län

Förslag till beslut

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige

- godkänna delårsrapport per augusti 2021

Nämnden för folkhälsa sjukvård, nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet samt nämnden för trafik, infrastruktur och miljö

- godkänner delårsrapport per augusti 2021 för de delar som avser nämndens ansvarsområde

Sammanfattning

Enligt regionfullmäktiges direktiv ska regionstyrelsen redovisa en delårsrapport efter augusti. I delårsrapporten redovisas måluppfyllelse för regionfullmäktiges fastställda systemmätetal, status på de aktiviteter som ska stödja måluppfyllelse, bokslut per augusti samt ekonomisk helårsprognos.

Information i ärendet

Region Jönköpings läns utgångspunkt för styrning är Kommunallagens krav på god hushållning, både ur ett verksamhetsperspektiv och ur ett finansiellt perspektiv. God hushållning skapas genom att verksamheten är ändamålsenlig och kostnadseffektiv med en finansiering som långsiktigt garanterar verksamheten. En viktig del i detta är att löpande följa måluppfyllelsen för de systemmätetal som regionfullmäktige i budgeten fastställt för verksamheten. Regionstyrelsen och nämnderna följer varje månad verksamheten genom månadsrapporter där såväl fullmäktiges mål som inom vissa områden ytterligare mätetal redovisas.

Efter andra tertialet ska styrelsen till fullmäktige redovisa en delårsrapport med sammanfattning av hur verksamheten utvecklas mot de mål som anges i budgeten, status på de aktiviteter som ska stödja måluppfyllelse, bokslut samt ekonomisk helårsprognos. Föreliggande rapport följer den styrmodell och struktur som beslutad budget bygger på.

Av de 28 mål för en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet som fullmäktige angivit och som mäts efter andra tertialet har 17 mål (61 procent) helt eller delvis uppnåtts, vilket är en förbättring med 9 procent jämfört motsvarande period föregående år.

Efter andra tertialet visar utfallet ett överskott på 845 miljoner kronor, vilket är 305 miljoner kronor bättre än periodbudget. Här ingår engångsökning av pensionsskulderna till följd av höjda livslängdsantaganden på 477 miljoner kronor. Verksamheten har kompenserats för merkostnader motsvarande 450 miljoner kronor vilka till stor del finansierats genom ökade intäkter och genom sänkt budgeterat resultat med 80 miljoner.

Den sedan 2019 ändrade redovisningsprincipen, där finansiella placeringars marknadsvärde (verkligt värde) påverkar resultatet. Finansnettot för tillgångar visar för andra tertialet ett överskott med 619 miljoner kronor vilket är 378 miljoner kronor bättre än budget.

Det prognostiserade årsresultatet visar ett överskott på 900 miljoner kronor vilket är 270 miljoner kronor bättre än budgeten på 630 miljoner kronor.
Det råder fortfarande osäkerhet kring hur resterande del av året kommer påverkas av coronapandemin. Prognosen baseras på att den återhämtning som påbörjats det tredje kvartalet fortsätter och att en anpassning av kostnaderna utifrån att trycket minskar i covid-19 vården kommer ske.

Egenfinansieringsmålet, baserat på verksamhetens resultat exklusive avskrivningar, beräknas kunna nås. Totalt för åren 2015-2021 beräknas investeringarna fullt ut ha finansierats med egna medel. Egenfinansieringsgraden är 117 procent, och det motsvarar egenfinansiering med 933 miljoner kronors marginal.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-09-29
- Delårsrapport augusti 2021

Beslut skickas till

Regionledningskontoret ekonomi

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Region direktör

Maria Berghem
Ekonomidirektör

Region Jönköpings län

Delårsrapport 2 RJL
Tertial 2 2021

Region Jönköpings län

Dnr 2021/136
Jane Ydman, Regiondirektör
Region Jönköpings län
Region Jönköpings län, Box 1024, 551 11 Jönköping
© Region Jönköpings län, www.rjl.se

Innehållsförteckning

För ett bra liv i en attraktiv region **4**
Måluppfyllelse och god hushållning **6**
REGIONAL UTVECKLING **8**
UTBILDNING OCH KULTUR 19
LÄNSTRAFIKEN 27
FOLKHÄLSA OCH SJUKVÅRD **35**
REGIONGEMENSAMT **61**
STÖD OCH SERVICE 63
MEDARBETARE **65**
EKONOMI **69**
HÅLLBARHET **78**
BILAGOR 90

För ett bra liv i en attraktiv region

2021 års första åtta månader, som denna delårsrapport behandlar, har liksom 2020 till stor del präglats av coronapandemin. Det syns i denna rapport i form av lägre måluppfyllelse för en del av systemmätetalen och i beskrivningar av uppdrag och aktiviteter där en del har fått pausas eller skjutas framåt i tiden.

Även om coronapandemin har haft stort fokus i hela samhället har det samtidigt varit prioriterat att så långt möjligt upprätthålla det ordinarie arbetet med vårt uppdrag gentemot länets invånare. I några verksamheter har det krävts stora anpassningar och insatser av våra medarbetare och chefer för att möjliggöra detta. Vi har inom både hälso- och sjukvården och regional utveckling fortsatt att arbeta i befintliga ledningsstrukturer. Politiskt har enstaka extra sammanträden påkallats och några ordförandebeslut har fattats av tidsskäl. I förvaltningen har hälso- och sjukvårdens ledningsstruktur varit förstärkt genom regional särskild sjukvårdsledning, denna kunde avvecklas i juni. Den täta samverkan som alltid finns, men som blir än tydligare i en händelse som coronapandemin, har fortsatt vara mycket betydelsefull. Nationell samverkan, inom såväl nätverk inom Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) som med myndigheter har fungerat bra och varit till stort stöd. Liksom den viktiga samverkan som sker i länet med andra aktörer inom ramen för F-samverkan.

Med ett så brett och omfattande uppdrag som vi som region har, ser vi flera av konsekvenserna för samhället hos våra medarbetare och i vår verksamhet. Vi har verksamhet som helt fått ställas in, andra har fått ställa om sitt arbete i mindre eller större utsträckning och vi har medarbetare och verksamheter inom hälso- och sjukvården som haft en extrem belastning och arbetat många timmar under Krislägesavtal. Sommaren förlöpte efter omständigheterna väl och medarbetarna har kunnat få ut sin semester som planerat. De omställningar och förändringar som gjorts innebär ett stort lärande som vi kommer att ha nytta av och ta vara på efter pandemin. Goda insatser har gjorts av alla inblandade i såväl hälso- och sjukvården som i stödverksamheterna. Samtliga regioner har nu operationer och andra åtgärder som skjutits upp, Region Jönköpings län har tack vare det arbete som gjorts bland annat under tiden med anvisningar på krislägesavtalet ett bättre utgångsläge. Samordning kring den uppskjutna vården pågår såväl sjukvårdsregionalt som nationellt för en mer jämlik vård.

Intresset från media med frågor, önskemål om kommentarer, uppgifter, medverkan i olika sammanhang från företrädare inom hälso- och sjukvården var mycket stort under våren och har avtagit något under sommaren i takt med att antalet som vårdas på sjukhus för Covid-19 minskat. Kommunikationen från Region Jönköpings län har sedan i våras till stor del handlat om vaccination mot viruset. Processerna kring både vaccination och provtagning hanteras med vårdcentralerna som bas i syfte att finnas nära invånarna vilket fungerar bra och stärker primärvårdens roll. Hälso- och sjukvårdsbarometern är en årlig undersökning som redovisades i början av året, denna visade glädjande på ett fortsatt högt förtroende för länets hälso- och sjukvård. Med anledning av pandemin har Kantar/Sifo under våren gjort undersökningar som mäter förtroendet för olika myndigheter och offentlig verksamhet. Även dessa har visat på ett högt förtroende för hälso- och sjukvården och regionerna.

Förändringar och anpassningar på grund av pandemin har under årets första åtta månader skett inom utbildningsverksamheten och kulturverksamheten. Kollektivtrafiken har påverkats kraftigt genom att resandet minskat, helt i enlighet med gällande restriktioner men med stora konsekvenser ekonomiskt då trafiken bibehållits vilket även varit en tydlig uppmaning från regering och myndigheter. Många goda insatser har gjorts även i dessa verksamheter. Inom ramen för det regionala utvecklingsuppdraget har arbetet, förutom fokus på att agera utifrån effekterna på näringsliv och andra samhällsaktörer, varit en omstart av arbetet med den Regionala utvecklingsstrategin.

För att följa pandemins effekter ur ett bredare perspektiv finns en Pandemibarometer. Här följer vi löpande data om bland annat hur belastningen på slutenvården avseende Covid-19 ser ut, antal som väntar på besök eller annan åtgärd till sjukvården (det som nu benämns som uppskjuten vård i många sammanhang), data som kan ge indikationer på hur den psykiska hälsan påverkas, arbetslöshet och varsel, konkurser, data kring ekonomiskt bistånd samt data som visar påverkan på våra medarbetare som till exempel sjukfrånvaro och övertidsarbete. En bred bild av effekterna är viktig för att kunna

balansera kommande insatser som behövs för att hantera efterverkningarna av pandemin.

Digitalisering, och framför allt att ta tillvara på möjligheterna av digitaliseringen, är ett övergripande mål och uppdrag i budget 2021. Arbetet med detta har fått extra fart i och med pandemin med införanden av digitala lösningar och stöd. Hållningen är att göra så mycket som möjligt tillsammans nationellt eller i andra konstellationer som är naturliga för vår samverkan samtidigt som arbetet med att ta tillvara möjligheterna och effekterna är områden som vi behöver arbeta vidare med både på egen hand och tillsammans med andra.

Arbetet med den övergripande målsättningen att vara Sveriges bästa offentliga arbetsgivare har fortsatt och arbetet pågår med att ta fram ett medarbetarlöfte genom bland annat undersökningar och kartläggning av vad våra medarbetare och chefer förväntar sig av Sveriges bästa offentliga arbetsgivare och vad de anser är det bästa med sin arbetsplats. En enkät har legat ute där alla medarbetare fått möjlighet att rangordna viktiga faktorer och att lämna fritextkommentarer. 1 600 medarbetare har valt att delta i enkäten och svaren är en viktig del i det fortsatta arbetet.

Arbetet utifrån Hållbarhetsprogrammet har i stort sett kunnat ske enligt plan och det pågår aktiviteter inom alla tre dimensioner. Rapporten visar att en del aktiviteter och mål fått en skjuts och att en del varit problematiska att nå under pandemin.

Det ekonomiska resultatet per augusti för verksamheten (före finansnetto) är ett överskott på 490 miljoner kronor, vilket är 87 miljoner kronor högre än periodbudget. Efter att finansnettot inkluderats är resultatet per augusti 845 miljoner kronor vilket är 305 miljoner kronor högre än periodbudget. Under perioden har en engångsökning av pensionsskulderna till följd av höjda livslängdsantaganden belastat resultatet. Verksamhetens nettokostnader har även påverkats av pandemieffekter i form av personalkostnader för bland annat krisavtal, ökad övertid-komp-jour samt minskade biljettintäkter inom trafiken. Totalt har perioden påverkats av ökade pensionskostnader på 477 miljoner till följd av antagande av höjd livslängd, vilka inte är budgeterade. Samtidigt har regionerna erhållit statliga stöd som kompenserar för en stor del av de coronarelaterade kostnaderna och uteblivna intäkter.

Det prognostiserade årsresultatet för verksamheten (före finansnetto) visar ett överskott på 567 miljoner kronor vilket är 127 miljoner kronor högre än budgeten. Målet att investeringar ska egenfinansieras beräknas kunna nås även 2021 vilket förutom den goda resultatnivån beror på att investeringarna beräknas bli lägre än budgeterat under året.

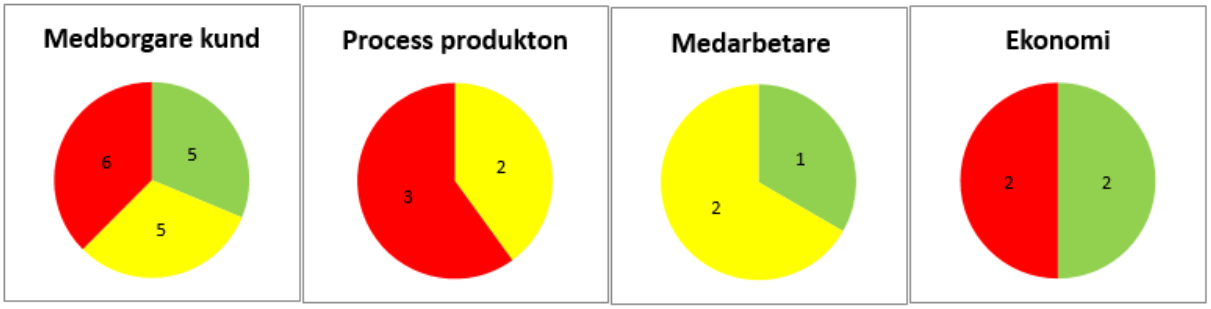
Sammanfattningsvis har vi under årets första åtta månader trots pandemin kunnat leverera en stor del av vårt välfärdsuppdrag till invånarna och med hjälp av statliga stöd nå budgeterat resultat.

Måluppfyllelse och god hushållning

Måluppfyllelse ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet

	2021-08-31	Andel	2020-08-31	Andel
Antal mätetal som är uppfyllda	8	29%	5	17%
Antal mätetal som är delvis uppfyllda	9	32%	10	35%
Antal mätetal som inte är uppfyllda	11	39%	14	48%
Totalt antal mätetal	28	100%	29	100%

Måluppfyllelse per perspektiv

Av de 28 mål för en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet som fullmäktige angivit och som mäts för andra tertialet 2021 har 17 mål (61 procent) helt eller delvis uppnåtts, vilket är en förbättring med 9 procent jämfört med motsvarande period föregående år. Förändringen från mätetal med ej måluppfyllelse föregående år till måluppfyllelse i år, finns främst inom perspektivet medarbetare där sjukfrånvaron sjunkit markant jämfört med delår 2 2020

Inom medborgare kund är det mätetal inom Folkhälsa och sjukvård samt Utbildning och kultur som inte måluppfyllelse nås. Främst är det tillgänglighetsmått inom Folkhälsa sjukvård och inom utbildning och kultur är det Smålands musik och teaters mätetal avseende betalande publik och publik vid förställningar för barn och ungdomar som inte når måluppfyllelse.

Mätetal som helt eller delvis har uppnått måluppfyllelse är kundnöjdhet inom Länstrafikens olika kundnöjdhets mätetal samt tåg som går enligt tidtabell. Även för mätetal inom Folkhälsa Sjukvårds har måluppfyllelse helt eller delvis uppnåtts, så som för medicinsk bedömning i primärvården inom tre dagar, faktisk väntetid till första besök inom 60 dagar, faktiskt väntetid till operation, andel berättigande till nödvändig tandvård som fått den utförd samt andel revisionspatienter till undersökning och behandling, allmäntandvård.

Inom process produktion nås inte måluppfyllelse för mätetalen inom Länstrafiken för antal resor och antal påstigande mil. Inom Folkhälsa sjukvård uppfylls inte mätetalen för standardiserade vårdförlopp (SVF) inom max ledtid. Mätetal som helt eller delvis har uppnått måluppfyllelse är vårdprevention samt standardiserade vårdförlopp andel patienter i SVF

För medarbetarperspektivet uppfylls alla mätetal helt eller delvis. Jämfört med tertial 1 2021 är det främst sjukfrånvaron som sjunkit markant.

Inom perspektivet ekonomi har mätetalen ekonomi i balans samt prognos måluppfyllnad. Ekonomiskt resultat efter augusti samt helårsprognosen visar på en positiv avvikelse mot budget. Länstrafikens mätetal kostnad per resenär-km samt skattesubventionsgrad når inte måluppfyllelse.

Mätetalen ekonomi i balans, prognos, kandidatupplevelse – CNPS, kostnad för bemanningsföretag och

personalhälsa – sjukfrånvaro summeras vardera bara en gång i ovan tabell. Måluppfyllelsen speglar Region Jönköpings län totalt.

REGIONAL UTVECKLING

Den regionala utvecklingsstrategin är en långsiktig strategi som siktar mot 2035. Budgeten är det viktigaste styrdokumentet för den regionala utvecklingsstrategins genomförande. Region Jönköpings län säkerställer den regionala utvecklingsstrategins genomförande genom att leda och samordna arbetet med strategin i länet. I nära samverkan med länets kommuner, högskolan, näringslivet, civilsamhället och Länsstyrelsen skapar Region Jönköpings län förutsättningar för tillväxt och regional utveckling. En utveckling som är långsiktigt hållbar både socialt, miljömässigt och ekonomiskt. Förutsättningar för innovation, utbildning, forskning och hållbart resande prioriteras föra att skapa ett attraktivt och konkurrenskraftigt län.

Arbetet med att driva den regionala utvecklingen har fortsatt påverkats av pandemins konsekvenser men fokus har förflyttats från akuta stödåtgärder till långsiktig återstart och omställning. Det fortsatta arbetet med omtag av den regionala utvecklingsstrategin har inriktats på att tillsammans med de centrala aktörerna i länet identifiera och utveckla formerna för den fortsatta processen samt prioriterade åtgärder.

Innan sommaren antog riksdagen ny nationell strategi för hållbar regional tillväxt. Strategin gäller fram till år 2030 och kommer att påverka kommande villkorsbeslut för tilldelning av statliga utvecklingsmedel, de så kallade 1:1-medlen.

Förutsättningarna för att driva på en återstart efter pandemin har förbättrats genom den ökade volym av utvecklingskapital som blivit tillgängligt genom de olika EU-program som öppnats upp. Organisationen av regional utveckling har anpassats för detta.

Mycket av de negativa konsekvenser med till exempel hög arbetslöshet och konkurser har uteblivit genom att de stödåtgärder som satts in har fungerat väl för länets näringsliv. Detta innebär att det fortsatta regionala utvecklingsarbetet kan inriktas på omställning.

Ett avgörande utvecklingsområde är fortsatt utveckling av förmågan att genomföra analyser och bedömningar kring länets utveckling och behov. Denna förmåga behöver utvecklas över de kommande åren och bör ske i samverkan med länets aktörer.

En hållbar region

Strategiska mål: 2035 är Jönköpings län ett hållbart län

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall motverka utanförskap

Aktiviteter	Analys
Vägar till hållbar utveckling - digital inkludering	Majoriteten av invånarna i länet som vi mött tycker att digitala samhällstjänster underlättar, men när allt flyttar online, finns det en del invånare som hamnar utanför. Det är mot denna bakgrund som vi har organiserat Koppla upp dagarna 2.0 under perioden 2021-06-21 till 2021-08-06. Detta har gjorts i nära samarbete med representanter för civilsamhället, offentlig sektor och näringsliv. Under sommaren tillkom dessutom en önskan från hälsokommunikatörerna om att samarbeta kring informationsspridning och hjälp med digitala vaccinationsbokningar i de så kallade "vita områdena", dvs. de områdena i länet med låg vaccinationsgrad. För att kunna förstå vad digitalt utanförskap i Jönköpings län betyder för invånarna har vi arbetat mycket med storytelling som metod. Syftet med storytelling är att kunna ge personer som befinner sig i ett utanförskap en igenkänningsfaktor om att de inte är ensamma. Samtidigt som det är ett sätt att visa på att vi behöver utveckla digitala tjänster som är anpassade för att alla ska kunna ta del av dem. Vi vill också visa på goda exempel från organisationer som arbetar med digital inkludering, t.ex. genom hur

Aktiviteter	Analys
	de arbetar med digital inkludering, vad de gör för skillnad, vad digitalt utanförskap betyder för samhället och hur de påverkar människors vardag.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall främja cirkulära affärsmodeller

Aktiviteter	Analys
Vägar till hållbar utveckling - hållbarhetsdriven näringslivsutveckling/cirkulära affärsmodeller	I vårt arbete har vi tillsammans med JU och Rise bildat en arbetsgrupp som ska ta fram en konsoliderad modell för hållbara företag i vårt län. Modellen ska vara tillgänglig för företag och det ska inte krävas förkunskaper för att kunna använda den i det egna bolaget. Vidare har projektledningen bildat ett nätverk av projektledare från RU, JU, ALMI, Science Park, Coompanion, och Energikontoret. Nätverket ska hjälpa till att koordinera insatserna gentemot företag. Syftet med samarbetet är att skapa ett kapacitetsbyggande samarbete för hållbart företagande i Jönköpings län, där företag och affärsutvecklare har tillgång till metoder och verktyg för att skapa motståndskraft och hållbar utveckling i länets verksamheter. Vidare avser detta samarbete, tillsammans med andra pågående initiativ inom Vägar till hållbar utveckling, att lägga grunden för ett centrum för transformativ hållbarhet i länet.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall främja en ökad förmåga till elförsörjning

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling ska under året aktivt stödja genom finansiering och påverkansarbete utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	Region Jönköpings län ska påverka utvecklingen för att uppnå uppdraget genom riktad finansiering av projekt i extern regi samt genom påverkansarbete bidra till utveckling inom området. Genomförda åtgärder kommer att redovisas löpande i uppföljningsrapporterna. Någon insats är ännu inte påbörjad.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall främja en säkrad tillgång till dricksvatten av hög kvalitet

Aktiviteter	Analys
Miljöprojekt för att minska andel läkemedelsrester i vattnet.	Inventering av behov och möjliga insatser har fortsatt och en närmre samverkan har etablerats med Länsstyrelsen gällande deras handlingsprogram Hälsans vatten. Även olika finansieringsmöjligheter för projekt och insatser har kartlagts.
Regional utveckling ska under året aktivt stödja genom finansiering och påverkansarbete utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	Ett aktivt arbete pågår där regional utveckling deltar som part i flera dialoger i frågan. Frågan bevakas bland annat genom samverkan med Länsstyrelsen men även vid dialog med kommunerna.

Prioriterade uppdrag: Perspektiven en jämställd regional tillväxt samt hållbarhet ur de tre perspektiven ska prägla alla regionala utvecklings- och tillväxtprocesser i syfte att skapa ett på alla områden jämställt och hållbart län.

Aktiviteter	Analys
Agenda 2030	Aktiv samverkan med bl.a. länets kommuner, Länsstyrelsen, RJL Miljö och Folkhälsa m. fl. kring arbetet med Agenda 2030 i länet, bl.a. genom regelbundna digitala möten för kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte inom agendans olika delar. En regional träff med Glokala Sverige (där RJL är ny medlem) är förberedd och kommer att genomföras 16 september. Glokala Sverige kommer också att medverka vid Region Jönköpings läns Hållbarhetsdag den 23/11. Samverkan med länets aktörer sker brett inom alla agendans dimensioner.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska driva på arbetet med en hållbarhetsdriven näringslivsutveckling

Aktiviteter	Analys
Livsmedelsstrategi för Jönköpings län	Arbetet med samordning av Gårdsrundan har fortsatt. Marknadsföringsmaterial har tagits fram och spridits till de 52 deltagarna. Diskussionen kring samarbetsprojekt tillsammans med Kalmar och Kronoberg kring kommunikation av livsmedelsstrategierna har resulterat i ett gemensamt projektutkast. Förberedelser för upphandling av konsult i vattenbruksprojektet pågår.
Etablering av Grön mack i länet	En konstruktiv dialog sker löpande mellan ett etablerande företag och en av länets kommuner om en etablering på en av länets logistikparker. Region Jönköpings läns fortsätter stötta i dialogen.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska driva på digitaliseringen inom offentlig verksamhet och näringslivet

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska främja socialt företagande

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling ska under året aktivt stödja genom finansiering och påverkansarbete utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	Region Jönköpings län skall främja en ökad förmåga till elförsörjning. Sondering för uppdraget kommer påbörjas under hösten.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska driva på arbetet med en jämställd regional tillväxt.

Aktiviteter	Analys
JÄJ - Gemensamt genomföra aktiviteter i samverkan	Jäj-samarbetet fungerar som en sammanhållande plattform för regional samverkan inom jämställdhet och social hållbarhet. Under året har samverkan och aktiviteter skett i samarbete med t.ex. näringslivsorganisationer som Värnamo Näringsliv, Handelskammaren och civilsamhället i form av UN Women Sweden, idrottsföreningar, kvinnojourer och RF/SISU. Ett flertal aktiviteter med anledning av Demokratin 100 år och kampanjerna Orange the world/Ett Jönköping fritt från våld har planerats och kommer att genomföras under hösten.

Aktiviteter	Analys
	Webbplatsen jajkpg.se används för samlad kommunikation av planerade aktiviteter.

En attraktiv region

Strategiska mål: 2035 är Jönköpings län den bästa platsen att besöka, växa upp, bo, leva, verka, åldras på och flytta till för alla

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall driva på arbetet med att formalisera samverkan med civilsamhället i länet

Aktiviteter	Analys
Skapa en överenskommelse mellan Region Jönköpings län och länets organisationer inom den sociala ekonomin	Arbetet är igång och sker i samverkan med Folkhälsa och sjukvård kring former för samverkan med civilsamhället.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall medverka till framtagande av regional besöksnäringsstrategi

Aktiviteter	Analys
Upprättande av projektgrupp för framtagande av regional besöksnäringsstrategi.	Pågår enligt plan, projektgrupp påbörjar arbetet i november.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall revidera liggande kulturplan. Ny flerårig kulturplan skall antas 2022

Aktiviteter	Analys
Upprättande av tidsatt projektplan för revidering av kulturplan	Pågår enligt plan. Projektplan enligt beslut i ANA nämnden i mars. Arbetet påbörjas i oktober när ny kulturutvecklingschef är på plats. Ny reviderad plan är klar för beslut hösten 2022.

Prioriterade uppdrag: Landsbygdsutveckling

Aktiviteter	Analys
Service på landsbygden/kommersiell service	Under tertial 2 betalades de årliga särskilda driftstödet till 16 butiker i länet ut på sammanlagt 3,1 mnkr. Stöd utgår till butiker som räknas som den enda/sista på sin ort och uppfyller vissa andra kriterier, 1:1-medel för kommersiell service.

Prioriterade uppdrag: Utveckla kommunernas digitala verksamheter och service

Aktiviteter	Analys
Digitaliseringsrådet	Arbetet pågår, diskussion pågår hos uppdragsgivarna/länets kommuner hur arbetet ska bedrivas framåt.

Prioriterade uppdrag: Förverkliga uppdragen i digitaliseringsstrategin

Aktiviteter	Analys
Utveckla den digitala kompetensen i länets kommuner	Arbetet något försenat, tar ny fart i höst då ny strateg är på plats.
Projekt – kartlägga digitaliseringens effekter	Arbetet pågår i nära samverkan med forskningsinstitutionerna via digitaliseringsrådet. Kartläggningen visar på en högre digital mognad och förståelse för den digitala arenan, både hos offentliga aktörer och invånare i stort. Pandemin har skyndat på utvecklingen. Effekterna av detta är bl.a. effektivare möten som även genererar positiva hållbarhetseffekter genom färre resor. Möjlighet till inkludering och nå nya målgrupper har ökat.
Affärsutvecklingscheckar inom digitalisering	Merparten av sökta medel inom affärsutvecklingscheckar har gått till ansökningar från företag som har uttryckt behov av en digital utveckling. Arbetet med react-checkar påbörjades innan semestern och två företag har fått stöd till digital omställning via extern konsulthjälp. Fler digitala omställningscheckar kommer utlysas under hösten.

En tillgänglig region

Strategiska mål: 2035 skapar tillgänglighet utvecklingskraft i Jönköpings län

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall driva på och stödja satsningen på nya stambanor. Detta inkluderar att vara en samlande roll i länet och samverka med andra län längs den planerade sträckningen samt att vara en aktiv samarbetspartner till Trafikverket.

Aktiviteter	Analys
Projekt Nya stambanor	Arbetet fortlöper utifrån beslut i styrgruppen för nya stambanor. Påverkansarbete för perioden fram till nästa sommar håller på att tas fram.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall ta fram en trafikslagsövergripande länstransportplan. Som stöd i planeringen ska nödvändigt kunskapsunderlag tas fram, exempelvis om godsflöden i länet.

Aktiviteter	Analys
Nationella och regionala transportplanen	Arbetet löper utifrån regeringens direktiv, med planerad remiss i början av nästa år.
Regional cykelstrategi	Arbetet har inletts och tas fram parallellt med den regionala infrastrukturplaneringen.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall utveckla arbets- och samverkansformer för att implementera den nya statliga stödformen för bredbandsutbyggnad.

Aktiviteter	Analys
Regional bredbands- och digitaliseringsstrategi	Arbetet försenat pga. personalförändringar. Handlingsplansarbetet kopplat till strategin påbörjas senare under hösten 2021.
Regional bredbandskoordinator	Överlämning i samband med pensionsavgång sker för närvarande.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall utveckla arbets- och samverkansformer för framtagandet av strukturbilder. Denna arbetsmetod skall ske parallellt med utvecklandet av regional planering.

Aktiviteter	Analys
Strukturbilder	Arbetet är startat och presenterat för kommunerna. Arbetsgruppen kommer att verka under hösten.
Ökad kommunal samverkan för bostadsbyggande i länet	Arbetet sker i nära koppling till framtagandet av strukturbilder.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska stödja utvecklingsarbetet i Nässjö och genom analyser och påverkansprocesser bidra till att göra Nässjö till ett nationellt centrum för järnvägsutbildningar.

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling ska under året aktivt stödja genom finansiering och påverkansarbete utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	Regional utveckling är redo att agera då tillfälle ges att stödja utvecklingen inom länet i linje med uppdraget.

Prioriterade uppdrag: Stödja utvecklingsarbetet i Nässjö och genom analyser och påverkansprocesser bidra till att göra Nässjö till ett nationellt centrum för järnvägsutbildningar och järnvägsutveckling

Aktiviteter	Analys
Riktade insatser och projekt för att stärka Nässjö som nationellt centrum för järnvägsutbildning	Nässjö kommun arbetar med att ta fram en projektansökan kring nationellt järnvägscentrum.

En smart region

Strategiska mål: 2035 är Jönköpings län en långsiktigt hållbar och innovativ tillväxtregion

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska leda och samordna innovationssystemet mot faktorer som driver morgondagens innovation.

Aktiviteter	Analys
E-merge	Projektet går mot avslut 31/12 2021. Sista datum för aktiviteter är 30/9 2021. I stort sett löper projektet planenligt i delmål ett och tre, även om viss fördröjning som följd av Corona kunnat konstateras. En ny, krympt budget har kompilerats och godkänts av tillväxtverket. Delmål två som handlar om kommunikation, spridning och community-byggande ligger väsentligt efter plan. Orsakerna är delvis Corona och det stopp för företagsbesök och fysiska seminarier företagen inte visste vilka vi var. Projektet fortsätter därutöver enligt plan september månad ut med ett ytterligare event.

Aktiviteter	Analys
Region Jönköpings län ska initiera processer och utifrån länets särskilda utmaningar till omställningsfokus och digital transformation.	Region Jönköpings län har startat olika projekt såsom ”Vägar till hållbar utveckling”, Framtidssäkrad industri”, ”Vart i hela världen är världen på väg” och ”Kvalitetsledning 2.0 som har fokus på omställning, digitalisering och hållbarhet. Även externa projekt har påbörjats. Nämnas kan Almis projekt ”Inkomst digitalisering”, Science Parks projekt ”AI Readiness” samt ”Framtidsinnovation”.
Projekt Vart i hela världen är världen på väg?	Vart i hela världen-projektet beviljar kontinuerligt stöd till konsultinsatser för att stärka små och medelstora företags konkurrenskraft och förmåga till omställning. Hitintills har 54 intresseanmälningar från företag inkommit. 38 har beviljats stöd (maxbeloppet är ett värde av 50 000 kronor) och ett antal är under beredning. Målet är att 40 företag ska ha fått sådant stöd vid projektslut men kostnadseffektiv hantering av projektet gör att det finns medel som möjliggör att komma över detta målvärde om tillräckligt stort intresse finns bland länets företag. Projektet fortsätter därför att på olika sätt kommunicera ut möjligheten att söka detta stöd. Utöver konsultinsatser har projektet genomfört 6 webbinarier och kommer under hösten 2021 påbörja samarbete med Science Park kring innovationsrace.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska initiera omställningsfokus från produkt till funktion/tjänst – Digitaliseringseffekt

Aktiviteter	Analys
Affärsutvecklingscheckar	Under våren 2021 beviljades via EU:s återstartssatsning "React-EU" medel till Affärsutvecklingscheckar med 9 mnkr till vårt län inom områdena: Digital omställning, Grön omställning och Internationalisering. Varje check är på mellan 25-250 tkr. Medlen beviljades formellt precis före sommaren och två beslut togs före sommaruppehållet. Arbetet fortsätter nu under resten av 2021 samt 2022 att bevilja checkansökningar från företag. Genomförandetiden för beviljade insatser kan sen sträcka sig in under 2023. Arbetet sker som tidigare i nära samverkan med Almi. Egna medel ur 1:1-anslaget har inte avsatts till checkar. Almi har under våren haft egna medel till checkar som nu i det närmaste är slut.
Projekt Kvalitetsledning 2.0	Projektet fortgår enligt plan. Den upphandlade analysen gav ett gediget och omfattande statistikunderlag (big data) för och inklusive omvärldsbevakning och framåtspaning i syfte att tydliggöra det strategiska behovet av kommande projektinsatser utifrån målbilden för tillväxt och utveckling enligt RUS 2035. Rapporten har presenterats vid samlingar med näringslivscheferna i länet, representanter för det företagsfrämjande systemet och företagarorganisationer och i dialogseminarie fångat upp relevanta inspel och synpunkter. Styrgruppen har nu gett klartecken att gå vidare utifrån resultat från analysrapporten och förstudie i enlighet med projektansökan.
Projekt Proaktiv omställningshandledning	Projektet avslutades 2021-06-30 och innebar att den Regionala Företagsakuten erbjudit stöd till små och medelstora företag i Jönköpings län att hitta rätt när det gäller andra aktörers möjliga stöd och insatser. Det kan vara att företag drabbats ekonomiskt av covid-19 och en akut situation som uppstått i företaget eller om det är mer långsiktiga omställningsåtgärder som behövs. Regionala Företagsakuten har fungerat som bollplank i brådskande frågeställningar. All hjälp till länets företag har varit kostnadsfritt och finansierats genom beslut i ANA. Antal ärenden som hanterats av den regionala företagsakuten under perioden 2021-01-10 till 2021-06-30 är 64 st. De företag och institutioner som sökt rådgivning är framförallt tjänsteföretag, eventföretag, företag

Aktiviteter	Analys
	inom handel samt tillverkning. Regionala företagsakuten har även stöttat de lokala företagsjourerna i Vetlanda, Sävsjö, Värnamo och Gislaved.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska driva på arbetet med en hållbarhetsdriven näringslivsutveckling med fokus ökat nyföretagande och nyföretagande bland nya grupper.

Aktiviteter	Analys
Kontinuerligt genomföra analyser av näringslivet	Mätningar/rapporter genomförs 5 ggr per år. Tre mätningar är gjorda och indikerar en mycket positiv bild av näringslivet. Under juni månad presenterades rapporten "Näringslivsanalys Jönköpings län 2021", av A Society/Bintess. Regional utvecklings analysenhet har även gjort en sårbarhetsanalys, som redogör för företag inom varje kommun och vad som kan hända om varsel inträffar.
Jämställd regional tillväxt	Insatser för jämställd regional tillväxt pågår inom strategiområdet En hållbar region. Arbetet med att sprida information om jämställdhet i länet på webbplattsformen Jäj har fortsatt. Ett arbete har även påbörjats för att hitta nya former för att arbeta tillsammans med civilsamhälle, näringslivsbolag m.fl. för ett tydligare fokus på jämställd regional tillväxt. Några åtgärder har fått ställas om till digitala åtgärder. Vissa planerade insatser har inte kunnat genomföras på grund av Coronapandemin.
En översyn av verksamhetsbidragen ska ske med syftet att koppla dessa till genomförandet av handlingsplanerna i den regionala utvecklingsstrategin	Ett preliminärt förslag till riktlinjer för verksamhetsbidrag har formulerats. Ambitionen är att kunna presentera ett färdigt förslag under september månad.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska analysera ägarskiftesfrågan och andra demografiska utmaningar

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling ska under året aktivt stödja genom finansiering och påverkansarbete utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	Genom 1:1- medel och egna regionala medel stöds både interna och externa projekt som ligger i linje med den regionala utvecklingsstrategin. De flesta av dessa projekt delfinansieras också via strukturfondsmedel. Påverkansarbete sker genom olika seminarier och event som Regional utveckling arrangerar eller deltar i. Mycket av detta påverkansarbete har skett genom digitala kanaler på grund av coronapandemin.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska tydliggöra utpekade styrkeområden för att attrahera kapital och etableringar

Aktiviteter	Analys
Utländska direktinvesteringar	Region Jönköpings län har som regional partner till Business Sweden ett löpande avtal för samarbetet med möjliga utländska etableringar till länet. Business Swedens nya organisation arbetar mer nära inom export och investeringsfrämjandet och gör det genom strukturen med sju s.k. business ecosystems. RJL tillsammans med länets kommuner samarbetar med att synliggöra länet inom ramen för dessa ecosystems kopplade till vår egen S3 Smart Specialisering och för att främja etableringar till Jönköpings län.

Aktiviteter	Analys
Handlingsplaner som stärker företagens långsiktiga konkurrenskraft	"Näringslivsanalys Jönköpings län 2021" presenterades i juni 2021. Denna rapport ska tillsammans med erfarenheter från projekten "Vart i hela världen är världen på väg" och "Framtidssäkrad industri" ligga till grund för att utveckla en systematik som stärker företagens långsiktiga konkurrenskraft. Arbetet med att ta fram en Smart specialiseringsstrategi är också en viktig del i detta arbete.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska utarbeta en smart specialiserings strategi

Aktiviteter	Analys
Utarbeta och förankra en smart specialiseringsstrategi med följdfokus att attrahera kapital och etableringar.	Smart Specialiseringsstrategin har varit ute på remiss till länets kommuner, kringliggande regioner, arbetsmarknadens parter samt till det företagsfrämjande systemet. Beredning pågår för att lyfta upp strategin till politiskt beslut under hösten 2021

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska utvärdera ett länsövergripande resurscenter för innovation och kompetens

Aktiviteter	Analys
Utreda och utveckla formerna för samverkan mellan olika aktörer i ett länsövergripande resurscenter för innovation och kompetens.	En förstudie ligger för politiskt beslut och förhoppningen är att den kan gå igång direkt efter årsskiftet 2021/2022. Syftet är att undersöka viljan till och förutsättningarna för ett länsövergripande kompetens- och innovationscentrum som involverar länets kommuner och främjande aktörer. Planerad projekttid är 6-8 månader och arbetet bedrivs som skrivbords- och fältstudie. Kontakt kommer också att tas med andra län för att utröna hur dessa hanterar samma fråga.

En kompetent region

Strategiska mål: 2035 säkerställs matchningen på arbetsmarknaden i Jönköpings län genom det livslånga lärandet

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska tillsammans med relevanta aktörer ta fram fungerande samverkansmodeller kring kompetensförsörjning som möter arbetsmarknadens kompetensbehov och stöder det livslånga lärandet.

Aktiviteter	Analys
Arbeta för en ny nationell tandläkarutbildning till regionen.	Arbetet med att etablera en ny tandläkarutbildning vid JU pågår och dialog förs mellan högskolan och Region Jönköpings län. Coronapandemin har till viss del haft effekter på påverkansarbetet. Ett planerat seminarium i riksdagen har inte kunnat genomföras. Inlämnad ansökan från JU har granskats av Universitetskanslersämbetet (UKÄ) och resulterat i att en ny och omarbetad ansökan ska lämnas in under hösten 2021 eller våren 2022.
Etablera ett funktionellt ledningssystem som fokuserar på kompetensförsörjning och kompetensutveckling av yrkesverksamma.	Fr.o.m. aug månad arbetar sektionerna "Innovation och företagande" och "Utbildning och kompetensförsörjning" nära varandra med en gemensam sektionschef. I denna nära samverkan diskuteras hur ett funktionellt ledningssystem kan etableras. Dialogen relateras också till regional utvecklings arbete med att konkretisera och implementera den regionala utvecklingsstrategin.

Aktiviteter	Analys
Stärka integrationsperspektivet i kompetensförsörjningsarbetet	Arbete med att implementera rekommenderade åtgärder utifrån den kartläggning som genomfördes under 2020 pågår. Det handlar om bl.a. att: - Sprida goda exempel och erfarenheter från olika företag i länet. - Undersöka möjligheten till fortsatt metodutveckling kring språkutveckling på jobbet. Bland de intervjuade företagen finns ett intresse för att delta i pilotinsatser i den riktningen, vilket är något som Region Jönköpings län och andra offentliga aktörer skulle kunna försöka få till stånd. - Inom träbranschen har arbetsmarknadsintegrerande insatser som kombinerar språkinlärning, yrkeskunskap, praktik och introducering till det svenska arbetslivets kultur, genomförts med framgång. Erfarenheter från detta arbetssätt skulle kunna tas tillvara i andra sammanhang. - Anpassad språkundervisning i kombination med praktik ger goda resultat och visar på betydelsen av att lära språk i ett sammanhang. Industri-SFI i Nässjö (som sedan vidgats till att bli yrkes-SFI) är det mest kända exemplet, men liknande insatser har genomförts även i andra kommuner. Hos de intervjuade företagen finns ett intresse för konceptet och av att utveckla detta. Skolverket har ett projekt kring detta och som är relaterat till regionerna. - Bättre strukturer för validering av utrikes föddas kompetens, inte minst utrikes födda akademiker, skulle kunna bidra till ett synliggörande av kunskaper och färdigheter. Regionen deltar i Myndigheten för Yrkeshögskolans projekt Valideringslyft.
Samla aktörerna och ta fram en gemensam plattform för arbetet med kompetensförsörjningen för näringslivets och offentlig sektors behov	Under 2021 har flera dialoger med olika aktörer genomförts i syfte att stärka kompetensförsörjningen i länet. Dessa dialoger ska ligga till grund för att forma en gemensam plattform i någon form. Denna process hanteras i arbetet med att implementera den regionala utvecklingsstrategin.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska stärka utbudet av yrkesvux- och yrkeshögskoleutbildningar.

Aktiviteter	Analys
Arbeta för att öka antalet utbildningsplatser vid JU och YH-utbildningar	Arbetet löper på. Regional utveckling har ett etablerat YH-nätverk som består av YH-anordnare i Jönköpings län. Innan sommaren hölls ett möte för att just diskutera hur vi tillsammans bör arbeta framåt med YH. Det framkom att för att behålla platser som tilldelas till länet (samt få nya) så behöver vi arbeta med att fylla våra utbildningar genom att attrahera både individer och företag som skickar personal på kompetensutveckling, men också med marknadsföring av YH som form då många fortfarande inte känner till det som en möjlighet. Vi behöver fortsätta utveckla arbetet med omvärldsbevakning och att identifiera regionala kompetensbehov, för arbetet behöver resurser avsättas.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska utveckla arbetet med att etablera effektiva strukturer för validering.

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling ska under året aktivt stödja, genom finansiering och påverkansarbete, arbetet med att etablera effektiva strukturer för	Region Jönköpings län deltar i ett Nationellt ESF-projekt ”Valideringslyft” som leds av Myndigheten för Yrkeshögskolan, där vi aktivt kommer att samverka med länets aktörer kring validering. Regional utveckling är även kopplad till flera regionala projekt inom industrin som utvecklar branschvalideringen i länet.

Aktiviteter	Analys
validering utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska uppmärksamma värdet av kommunala lärcentra som möjliggörare av det livslånga lärandet

Aktiviteter	Analys
Lärcentra i alla länets kommuner	Region Jönköpings län deltar i länsrektorsnätverk för Vuxenutbildning och finns med i dialogen vid ansökan om statsbidrag för Lärcentra. Det är sex kommuner som har lärcentra men när kommunerna söker statsbidrag för Lärcentra söker man inte enskilt utan kommunerna grupperar sig.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska medverka i planeringen av utbud och inriktning för regionalt yrkesvux inom kommunal vuxenutbildning.

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling deltar aktivt i planering och dimensionering av regionalt yrkesvuxutbildningar i länets kommuner.	Region Jönköpings län deltar i länsrektorsnätverk för Vuxenutbildning och finns med i dialogen vid ansökan om statsbidrag för yrkesvux.

En global Region

Strategiska mål: 2035 är Jönköpings län ett internationellt konkurrenskraftigt län

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska verka för ett internationellt perspektiv inom samtliga områden i den regionala utvecklingsstrategin

Aktiviteter	Analys
Säkerställa att det internationella perspektivet beaktas i samtliga strategiområden vid uppstarten av ledningssystemet för den regionala utvecklingsstrategin.	Delstrategierna Bidra till att utveckla EU och övriga världen i en mer hållbar riktning samt Utveckla förmågan att dra nytta av de resurser som EU erbjuder är relevanta för alla strategiområden inom regionala utvecklingsstrategin. Arbete pågår för att på ett strukturerat och systematiskt sätt implementera det internationella perspektivet i samtliga strategiområden.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska mobilisera internt och externt inför nästa programperiod för EU:s sammanhållningspolitik för att öka utvecklingskapitalet som verkar i länet.

Aktiviteter	Analys
Mobilisera av interna och externa resurser genom samordning och påverkansarbetet inför EU:s nya programperiod.	Programmet för ERUF är inlämnat till näringsdepartementet. Kompletteringsarbete pågår och därefter förhandling. Mobiliseringen är påbörjad under programmeringsarbetet men kommer att intensifieras under hösten 2021. För ESF sker mobilisering delvis genom förstudie.

Aktiviteter	Analys
Arbeta för ökad tilldelning av 1:1 medel och andra nationella utvecklingsmedel till länet	Tilldelningen av 1:1-medel har ökat stegvis de senaste åren. För 2021 har vi ett bemyndigande på 70 mnkr och ett anslag på 26 mnkr. Inför kommande år har vi i prognoser till Tillväxtverket signalerat behov av höjning framförallt med anledning av att stärka upp inför den kommande programperioden inom EU.
Förbereda nästa programperiod för EU:s samhållningspolitik	Region Jönköpings län koordinerar arbetet för Småland och öarna. Arbetet har organiserats genom programgrupp och styrgrupp i NUTS2-området. Flera sakkunniga har involverats och levererat underlag. Tillväxtverket har haft en stödjande funktion. Förslag till operativt program för Europeiska regionala utvecklingsfonden lämnades till näringsdepartementet den 30 december 2020. Under 2021 pågår budgetfördelning, kompletteringar, förändringar och förhandlingar. Uppdraget att ta fram regional handlingsplan för ESF förväntas komma från arbetsmarknadsdepartementet under 2021. Tidpunkten för uppdrag är beroende av beslut på europeisk och nationell nivå.

UTBILDNING OCH KULTUR

Medborgare och kund

Strategiska mål: Ett attraktivt och framgångsrikt utbildningsutbud på naturbruksprogrammet och regionens folkhögskolor med hög kvalitet, anpassat efter befolkningens och arbetsmarknadens behov

Framgångsfaktorer: Utgå från behovsanalyser som ger underlag för utbildningarnas dimensionering och inriktning

Uppdrag/mål: Naturbruksskolorna ska vara kunskaps- och kompetenscenter för den gröna sektorn i länet.

Aktiviteter	Analys
Naturbruksskolorna ska vara naturliga mötesplatser för den gröna sektorn i regionen/för regionen	Naturbruksskolorna fungerar redan idag som naturliga mötesplatser för den gröna sektorn. Under året har denna fråga belysts ytterligare i syfte att förstärka naturbruksskolornas roll, inte minst ur ett självförsörjningsperspektiv. Coronapandemin har betydligt försvårat arbetet med att ta emot externa besökare för att utveckla arbetet med naturliga mötesplatser för den gröna sektorn.
Vuxenutbildning inom den gröna sektorn.	Vuxenutbildningar genomförs under 2021 inom bland annat skogsmästarprogrammets basår, samt komvuxutbildningar inom skog och djurskötsel. Djurskötarutbildningen är till största del en digital utbildning, vilket har visat sig locka sökande från hela landet. Efterfrågan på fler korta utbildningar finns från de gröna näringarna, men bristen på behörig personal gör att verksamheten inte alltid kan matcha efterfrågan fullt ut.
Utveckla djurhållningen.	Projekt kring byggnation av ny ladugård är inlett. Ny inredning har satts in i stallet på Lilla Segerstad. Ventilationen i kostall och svinhus har förbättrats under året.
Skolplan för Naturbruksskolorna.	Skolplan tas fram i anslutning till nytt samarbetsavtal med kommunerna om naturbruksutbildning. Avtal överlämnas till kommunernas beslutsprocess under hösten 2021.

Uppdrag/mål: Folkhögskolors och studieförbunds möjligheter att stärka det regionala kompetensförsörjningsarbetet ska tillvaratas.

Aktiviteter	Analys
Utveckla samarbetet kring fortbildnings- och kompetensutvecklingsuppdraget	Regional utveckling (RU) har pågående dialoger med folkbildningens organisationer i länet om hur folkhögskolor och studieförbund kan bli än mer delaktiga i det regionala kompetensförsörjningsuppdraget.

Uppdrag/mål: Utbildningar inom eftergymnasiala utbildningar och uppdragsutbildningar på olika nivåer som är anpassade efter näringens behov ska erbjudas

Aktiviteter	Analys
Identifiera folkhögskolorna roll.	Folkhögskolornas roll i regionen och inom RU klarnar allt mer i takt med att strukturen för RU:s ledningsgrupp klarnar.
Bildningsplan för Folkhögskolorna.	Nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet (ANA) antog bildningsplan för folkhögskolorna i december 2020.

Strategiska mål: Alla länsinvånare ska ha möjlighet att vara delaktiga i kulturlivet, till kulturupplevelser och till eget skapande.

Framgångsfaktorer: Genom egna insatser och stöd till föreningslivet och det fria kulturlivet skapa engagerade och kulturintresserade medborgare och fler mötesplatser. Kulturverksamhet i alla kommuner i Jönköpings län.

Uppdrag/mål: Kulturen ska vara vital och närvarande i hela länet

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Betalande publik Smålands Musik och Teater	34 500	746	Smålands musik och teater (SMOT) har återigen kunnat öppna sina salonger till länets invånare och erbjuda scenkonst inom ramen för de kvarvarande coronarestriktionerna.
Publik vid föreställningar för barn och ungdom	13 750	242	Under tertial 2 har SMOT återigen kunnat träffa de yngsta invånarna om än i liten skala och i små grupper. Främst har det rört sig om klassrumsföreställningar.

Aktiviteter	Analys
Främja och delta i kulturellt samarbetet.	Svårigheter med fysisk närvaro. Omställning till digitala upplägg.
Yttrandefrihet, mångfald, demokrati och mänskliga rättigheter.	Pågår enligt plan, nuvarande fristadsförfattares period löper ut vid årsskiftet 2021-2022.
Digitaliseringens möjligheter.	SMOT har producerat två produktioner som distribuerats digitalt fram till april. När ordinarie verksamhet kommer igång är det dock svårare att inte kunna producera scenkonst digitalt. Det kräver väldigt mycket kompetens, utrustning som vi inte äger och teknisk personal behövs bakom scen istället för framför. Några sändningar kommer att fortsätta, t.ex. samarbetet med Mediacenter och Seniorportalen. Under jubileumsveckan (v.45) kommer att Studio Spiras scensamtal livesändas och även producera digitala studiebesök bakom kulisserna med barn och ungdomar som målgrupp.

Aktiviteter	Analys
Kunskapsutvecklingen.	Möten med olika grupper och nätverk har genomförts främst digitalt, bland annat med länets kulturchefer, nätverket för kultur för hälsa.
Strukturer för samråd.	Arbetet pågår enligt plan. Nya strukturer för samråd har skapats inom kultursamverkansmodellen och dess chefsgrupp.
Främja interkulturella möten.	Pågår enligt plan, både digitalt och fysiskt mellan vår olika kulturutvecklare inom sektionen. Strukturer för att identifiera fler interkulturella möten mellan konstformer har tagits fram.
Dialog mellan civilsamhället och konstnärliga utövare.	Pågår med vissa problem utifrån pandemin. Samtal förs mellan kultursamverkansmodellens aktörer om hur RU kan/bör fånga upp och skapa möjligheter till kommande dialogplattformar mellan det civilsamhället och utövarna.
Biblioteksverksamheter.	Löper på enligt plan. Kulturutvecklingschefen, som tillträder i början av oktober, tillsätter permanent chef för regionbiblioteksverksamheten under hösten. Mera bibliotek, en kartläggning och analys tillsammans med folkbiblioteken och kommunerna är igång. Kartläggningen syftar till att hitta samverkansområden inom bibliotekslandskapet i länet. Beräknas vara klar i december 2021.
Professionell scenkonstinstitution.	SMOT har trots coronapandemin och restriktioner erbjudit ett brett utbud till länsinvånarna, dans, musik, teater och övrig verksamhet såsom Frejas sommarskola, lunchlyrik och Pride.
Bedriva turnéverksamhet.	SMOT har bedrivit turnéverksamhet i Gnosjö, Värnamo, Vetlanda och Jönköping med 4 produktioner/21 föreställningar. Utöver detta genomförs också en turné i länet kallad Operakalaset inför 10 årsjubileet där SMOT möter länets invånare i det offentliga rummet. Under hösten kommer SMOT fortsätta sin turnéverksamhet med produktioner för vuxna som barn. För närvarande är besök planerat i 10 av 13 kommuner i Jönköpings län.

Uppdrag/mål: Möjligheter för alla att delta och ta del av kulturliv och kulturupplevelser

Aktiviteter	Analys
Inkluderande arbetssätt.	Ej påbörjat då pandemin medfört att ordinarie verksamhet pausats.
Samverkan med det fria kulturlivet och amatörgrupper	Aktiviteter inom SMOT: •Samarbetsprojekt: ex. med Svenska kyrkan, barnkörer och Värnamo folkhögskola. •Föreningar och grupper som medverkar i Spiras produktioner: ex. Teateri deltog i Prideevent. •Spira som arbetsgivare för frilansande musiker, artister, tekniker med flera: ex. i musikalen She loves me arbetar frilansande artister både från länet och resterande Sverige. •Justerade hyresnivåer för fria aktörer inom kulturområdet i Spiras lokaler: standardiserad rabatt på lokalhyra för det fria kulturlivet i länet •Utvecklingsprojekt, dialog och mentorskap: ex. dramaturgisk workshop med Spiras skådespelare på Sörängens folkhögskola. •Residens & Artists in Residence - Konstnärlig utveckling i samarbete med externa artister •Samverkan: ex. Teaterstickorna, Share music och storband i regionen.
Gästspel och samarbete med externa arrangörer.	Under andra tertialet har inga gästspel genomförts med anledning av coronapandemin. Under hösten är två gästspel planerade
Konferensverksamhet med kulturinslag.	Vid tertial 2 har SMOT genomfört 16 konferenser.

Aktiviteter	Analys
Samtidskonsten i länet.	Arbetet har stannat av då utvecklaren har varit ledig men arbetet intensifieras återigen i augusti.

Uppdrag/mål: Ett välutvecklat konst- och kulturliv präglat av hög kvalitet inom både bredd och spets

Aktiviteter	Analys
Kulturell verksamhet av god kvalitet.	Pågår enligt plan enligt tidigare initiativ.
God konstnärlig kvalitet.	Stora utmaningar kvarstår med att nå ut med god konstnärlig kvalitet i pandemins spår. Konstnärlig kvalitet nås bäst via det fysiska mötet och kulturutveckling jobbar hårt med att skapa förutsättningar för de fria kulturutövarna att åter skapa och nå ut med sin konst i länet.
Varierat utbud av musik, teater och dans.	SMOT har under tertial 2 genomfört produktioner inom en variation av scenkonst - dans, teater, musik och övrig verksamhet såsom Pride, lunchlyrik, Operakalaset och Frejas sommarskola. Produktioner för både barn, ungdomar och vuxna har genomförts.

Uppdrag/mål: Barn och unga

Aktiviteter	Analys
Ge möjlighet för barn i både låg- och högstadieålder att få en kulturupplevelse både i kulturhuset Spira och i sina hemkommuner	Under våren har Resten av livet (klassrumsmonolog) och Hedda Gabler spelats för skolor. Låtar, lek och läten har varit på turné. Utöver de egna produktionerna har 5-6 gästspel för ålderskategorin i Kulturhuset Spira genomförts.

Uppdrag/mål: Skapa bättre förutsättningar att verka som professionell utövare i länet

Aktiviteter	Analys
Förutsättningar för professionella författare.	Arbetet pågår enligt plan. En rad aktiviteter är genomförda under tertial 2 som direkt skapar möjligheter för länets författare så som bidragshjälp, utveckling av litterära noder och festivaler. Skrivyta syd är ett samverkansprojekt inom Regionsamverkan sydsverige (RSS) som startade upp under våren.
Konstnärliga residensprogram.	Påverkas av pandemin. Svårigheter att arrangera Residence program då det inte kan genomföras digitalt.
Ökad kunskap om fristadsprogrammet.	Pågår enligt plan på ett kreativt och inkluderande sätt. Får bra spridning i hela länet via bl.a. folkbiblioteken.

Uppdrag/mål: Fokus på barn och ungas kultur

Aktiviteter	Analys
Möjlighet att ta del av och skapa kultur.	Under två veckor sommaren 2021 anordnade SMOT Frejas sommarskola. Freja musikteater har också bedrivit sin verksamhet i Spira under tertial 2 med coronaanpassning.
Verksamheter för barn och unga.	Pågår enligt plan via RU:s utvecklare för barn och unga inom sektionen för kulturutveckling. Under perioden har feriepraktiken genomförts i länet, vilket gett möjlighet för mer än 100 ungdomar att få kulturarbete under sommarlovet. Samtliga kommuner deltog i årets upplägg.
Museernas pedagogiska verksamhet.	Ej påbörjad.

Uppdrag/mål: Utveckla, stödja och främja det fria kulturlivet

Aktiviteter	Analys
Utveckla tvärkonstnärlig samverkan.	Ett arbete som pågår ständigt inom kulturutveckling. Under året har samverkan utvecklats inom dans och film genom projektet Dansbänkar. Även arbetet mellan gestaltning och regionbiblioteket har bidragit till tvärkonstnärlig utveckling inom projekten Gläntan och Sagoslingan.
Förutsättningar för de ideella kulturaktörerna.	Fortsatta insatser från oss gällande omställningsstöd och generösare hållning till rapportering m.m.

Process och produktion

Verksamhetsmått kultur

Smålands musik och teater	Utfall 2021-08	Utfall 2020-08	Utfall 2019-08	Förändring % 2021-2020	Förändring % 2021-2019
Betalande publik Smålands Musik och Teater	**746**	**7 629**	**u.s.**	**- 90 %**	**-**
varav Kulturhuset Spira	413	7 629	u.s.	- 95 %	-
varav Jönköpings kommun, exklusive kulturhuset Spira	0	0	u.s.	0 %	-
varav Övriga kommuner i länet	333	0	u.s.	-	-
Publik Smålands Musik och Teater	**2 204**	**18 013**	**57 475**	**-88 %**	**-96 %**
varav Kulturhuset Spira	1 406	12 819	36 199	-89 %	-96 %
varav Jönköpings kommun, exklusive kulturhuset Spira	401	2 845	4 813	-86 %	-92 %
varav Övriga kommuner i länet	397	2 349	16 463	-83 %	-98 %
Publik vid föreställningar för barn och ungdom Smålands Musik och Teater	**242**	**6 824**	**u.s.**	**-97 %**	**-**
varav Kulturhuset Spira	137	4 261	u.s.	-97 %	-
varav Jönköpings kommun, exklusive kulturhuset Spira	0	1 705	u.s.	-100 %	-
varav Övriga kommuner i länet	105	858	u.s.	-88 %	-

Strategiska mål: Enklare vardag för patienter och medarbetare

Framgångsfaktorer: Sveriges bästa digitala vård och stödsystem.

Uppdrag/mål: Underlätta användandet och kunskap om digitala stöd och tjänster

Aktiviteter	Analys
Verka för att personal och invånare ska vara väl förtrogna med digitala hjälpmedel	Arbetet pågår enligt plan. Projektet Koppla upp dagarna lämnar slutrapport i september.

Strategiska mål: Främja kulturell mångfald och regionala särdrag. Dialog med civilsamhället

Framgångsfaktorer: Samverkan med olika aktörer inom kulturområdet

Aktiviteter	Analys
Uppdatera uppdragsbeskrivningar	Arbetet är klart då uppdaterade uppdragsbeskrivningar finns till samtliga sex verksamheter inom kultursamverkansmodellen för resterande planperiod 2021-2022.
Årliga dialogmöten (kultur)	Genomförs löpande digitalt och fysiskt.
Dialogmöten med civilsamhället	Dialogsamtal har påbörjat - både fysiskt och digitalt.
Kulturforum	Kommer att genomföras tidigt 2022 i samband med kulturplansprocessen.

Strategiska mål: Eleverna på naturbruksgymnasierna ska slutföra sin utbildning med godkänd examen inom tre år.

Framgångsfaktorer: Utbildningsinnehåll anpassat till elevernas behov

Uppdrag/mål: Deltagarna inom folkhögskolan ska slutföra sina kurser.
Deltagandet följs upp med hjälp av årsmått.

Lärande och förnyelse

Strategiska mål: Professionell kunskap och förbättringskunskap

Framgångsfaktorer: Lärande i vardagen

Uppdrag/mål: Identifiera arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande och beskriver hur man arbetar med att förändra eller fasa ut dessa.
Regional utvecklings organisation är inne i en utvecklingsfas, arbetssätt och arbetsuppgifter utan värde fasas ut löpande t ex genom digitalisering.

Strategiska mål: Naturbruksskolorna ska vara ledande inom sina områden och det ska ske ett kontinuerligt utvecklingsarbete i syfte att bidra till de gröna näringarnas utveckling.

Framgångsfaktorer: Tillämpad forskning, försöksverksamheter och öppna testbäddar behöver utvecklas på skolorna i samarbete med akademi, forskningsinstitutioner och näringsliv

Uppdrag/mål: Naturbruksskolorna utvecklas till kompetenscentra där tillämpad forskning, försöksverksamheter och öppna testbäddar bidrar till ökad självförsörjningsgrad av livsmedel och ett långsiktigt hållbart jordbruk.

Aktiviteter	Analys
Utveckla miljöer och sprida kunskap för att miljömålen.	Segerstad genomför aktiviteter under Gislaveds kommuns hållbarhetsvecka, samt under länets klimatvecka. Bland annat kommer skolan att uppdatera den digitala tipspromenad X-rundan med frågor kring miljö och klimat.

Aktiviteter	Analys
Sprida kunskap om de gröna näringarnas potential.	Under augusti har naturbruksskolorna arbetat med planeringen av deltagande i "Gårdsrundan", en typ av Öppet hus som genomförs den 11-12 september. Naturbruksskolorna har också tagit fram en skoltidning som under hösten skickas till alla hushåll i länet och några grannkommuner som har en ungdom i årskurs 9.

Uppdrag/mål: Tenhults naturbruksgymnasium och Stora Segerstads naturbrukscentrum ska kunna använda sina producerade livsmedel både till de egna eleverna och till att försörja övriga kök och restauranger i verksamheten inom Region Jönköpings län

Aktiviteter	Analys
Förutsättningar för mat till kök och restauranger.	Förstudie för projekt Återtag är startat. Projektledare och styrgrupp är utsedd.

Medarbetare

Strategiska mål: Sveriges bästa offentliga arbetsgivare

Framgångsfaktorer: Ett starkt arbetsgivarvarumärke

Uppdrag/mål: Strategisk kompetensförsörjning

Aktiviteter	Analys
Utvärdering av karriärtjänster för yrkesskickliga lärare	Detta följs upp vid årsskiftet.

Framgångsfaktorer: Kompetenta, delaktiga och engagerade medarbetare

Uppdrag/mål: En välfungerande lönebildning

Aktiviteter	Analys
Kända och verksamhetsanpassade lönekriterier	Lönekriterierna gås igenom vid APT/personalgruppsmöte inför lönerevisionen. Diskussion kring behov av egna kriterier för RU har påbörjats.

Uppdrag/mål: Hållbart chefskap

Aktiviteter	Analys
Introduktionssamtal skall föras med alla nya medarbetare	Samtal genomförs av ansvarig chef vid anställningens början enligt fastställt schema.

Uppdrag/mål: Hälsa och likabehandling

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Personalhälsa - sjukfrånvaro	2,9 %	3,3 %	Sjukfrånvaron har, från en låg nivå, ökat med 0,4 procentenheter på ett år. Innan pandemin bröt ut låg sjukfrånvaron på en högre nivå.

Aktiviteter	Analys
Alla nyanställningar ska utgå från heltid	Alla nyanställningar utgår ifrån heltid. Uppföljning inom verksamheterna kommer att göras under hösten för att utgöra underlag vid framtida arbete.
Utveckla naturunderstödd rehabilitering.	Verksamheten har kunnat startas igång med full grupp.

Ekonomi

Strategiska mål: God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt

Framgångsfaktorer: Kostnadseffektiv verksamhet

Uppdrag/mål: Arbeta kostnadseffektivt för att uppnå ekonomi i balans

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Ekonomi i balans -ANA nämnd	0 tkr	11 619 tkr	**A. Verksamhetsområdet Utbildning och kultur (+ 10,3 mnkr)** Verksamhetsområdet visar en positiv budgetavvikelse på 10,3 mnkr efter augusti månad. Folkhögskolornas budgetavvikelse är positiv och uppgår till 1,8 mnkr. Budgetavvikelsen för Smålands musik och teater är positiv och uppgår för perioden till 4,2 mnkr. Avvikelsen beror på att kostnaderna i samband med inställda produktioner har förhandlats bort till en betydligt större summa än de intäkter som budgeterats. Budgetöverskottet kommer att förbrukas till höstens produktioner Övrig kultur, kulturbidrag och gestaltning samt kulturprojekten har i dagsläget en positiv budgetavvikelse på 2,5 mnkr. Tjänster som varit vakanta kommer att tillträdas under hösten. Även bidragsgivning visar en positiv budgetavvikelse med 0,6 mnkr. De administrativa kostnaderna har en positiv budgetavvikelse på 1,2 mnkr. Avvikelsen beräknas sjunka under året då vakanta tjänster är tillsatta. Även kostnader för nytt bidragssystem och konstregister kommer att göra att avvikelsen beräknas minska under hösten. Naturbruksskolornas ekonomi beräknas vara i balans. **B. Centrala anslag (+1,3 mnkr)** Budgetavvikelsen +1,3 mnkr 2021-08 förklaras av främst av projektstöd i form av regionala utvecklingsmedel där överskott är +0,7 mnkr efter augusti månad, vilket förklaras av att medel för projektstöd inte är nyttjade i nivå med budget. I augusti har medel reserverats för beslut RJL 2021/423 Hållbar besöksnäring samt beslut RJL 2021/967 Mötesplats för kulturella och kreativa näringar i Jönköpings Län. Totalt ca 4,8 mnkr. Även Övrig kulturverksamhet visar på en positiv avvikelse +0,3 mnkr, där ingen kostnadsbelastning skett hittills i år. Nämndens egna kostnader +146 tkr, vilket främst förklaras av lägre kostnader för kurser/konferenser jämfört med budget.
Prognos -ANA nämnd	0 tkr	5 850 tkr	**A. Verksamhetsområdet Utbildning och kultur (+5,3 mnkr)**

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			Prognosen 2021 för verksamhetsområdet visar ett sammantaget budgetöverskott på 5,3 mnkr. Prognosen för SMOT visar på en negativ avvikelse med -1,3 mnkr. Prognosen är lagd utifrån de restriktioner som gällde innan 2021-09-07. Avvikelsen beror till stor del på minskade biljettintäkter med anledning av att föreställningarna genomförs med begränsat antal i publiken på grund av pandemirestriktioner. Dessa restriktioner påverkar även intäkterna från uthyrning och konferens. Dessutom har bidraget från Jönköpings kommun med ca 2 mnkr upphört under året. För att motverka lägre intäkter har verksamheten minskat kostnaderna, framförallt kring de produktioner som ställts in. Verksamheten har under perioden erhållit ett extra statsbidrag på ca 1 mnkr för att motverka negativa effekter av pandemin. Folkhögskolornas prognos visar en positiv budgetavvikelse med 1,3 mnkr. Prognosen för övrig kulturverksamhet visar en positiv avvikelse på 5,2 mnkr. Anledning är bland annat högre beräknade intäkter främst i form av bidrag och lägre övriga kostnader jämfört med budget. Naturbruksskolornas prognos visar på en ekonomi i balans vid årets slut. **B. Centrala anslag (+0,55 mnkr)** Utfallet för projektmedel för helåret 2021 beror till stor del på vilka nya projektsatsningar som kommer att beslutas under resterande del av året. Ett budgetutrymme på 500 tkr mnkr finns kvar i den årsprognos som gjorts, men bedömningen av vilka projekt som kommer att beslutas under resterande del av året är svår att göra. Nämndens egna kostnader förväntas visa ett mindre överskott om 50 tkr vid årets slut.

LÄNSTRAFIKEN

Medborgare och kund

Strategiska mål: Ökad andel kollektiva resor samt behovsanpassade serviceresor - för hållbar utveckling

Framgångsfaktorer: Konkurrenskraftiga restider och hög turtäthet.

Uppdrag/mål: Utredning av bussförbindelse Eksjö - Sävsjö - Värnamo

Aktiviteter	Analys
Utredning bussförbindelse Eksjö-Sävsjö-Värnamo.	Påbörjas enligt plan i september.

Framgångsfaktorer: Prisvärt

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Prisvärdhet	50 %	45 % 	Resultatet för prisvärdhet är något bättre än vid årsskiftet och tertial 1 och även högre än landet i övrigt som ligger på 41 procent. Resultatet har legat relativt stabilt de senaste perioderna och är på samma nivå som i slutet av 2019.

Uppdrag/mål: Utveckla egna priszoner

Aktiviteter	Analys
Utveckling av modell med personliga zoner.	Påbörjas enligt plan i september.

Framgångsfaktorer: Nöjda kunder

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel nöjda kvinnor och män index NKI - allmän trafik - alla länsbor	55 %	48 % 	Resultatet över nöjdhet bland allmänhet är på samma nivå som vid tertial 1. Det är dock 6 procentenheter lägre än genomsnittet i landet som är på 54 procent. Efter tertial 2 2019 var resultatet 51 procent.
Andel nöjda kvinnor och män index NKI - allmän trafik - resenärer	65 %	60 % 	Nöjdheten bland resenärer är på samma nivå som vid årsskiftet och har ökat sedan tertial 1 med två procentenheter. Nöjdheten är två procentenheter lägre än för landet i genomsnitt och en procentenheter lägre än samma period 2019.
Andel nöjda kvinnor och män index NKI - serviceresor	85 %	85 % 	Nöjdheten ligger på ungefär samma nivå som vid förra tertialet och är högre än vid årsskiftet och för ett år sedan. Det beror troligen på att man åker färre i fordonen pga. restriktioner.
Andel tåg som går enligt tidtabell	95 %	96 % 	Andelen tåg som når slutdestination enligt tidtabell uppgår till 96 procent. Målet nås och är på samma nivå som efter årsskiftet och första tertialet.

Uppdrag/mål: Genomföra ett utvecklingsprojekt för att införa digitala intyg

Aktiviteter	Analys
Fortsätta med projektet införande av digitala tillstånd.	Projektet pågår men ytterligare anpassningar av den digitala lösningen behövs. Medverkan från systemleverantör och vården behövs för att komma vidare.

Uppdrag/mål: Revidera regelverket för serviceresor

Aktiviteter	Analys
Revidera regelverket för serviceresor.	Mindre översyn har skett och mindre justeringar har skett för ett lättare språk i regelverket.

Uppdrag/mål: En utredning ska göras för att undersöka möjligheten att människor med funktionsvariationer ska kunna använda ett motsvarande kort som seniorkortet.

Aktiviteter	Analys
Resekort för personer med funktionsvariationer.	Förtydligande från politiken har inkommit. Utredningsarbete har påbörjats efter sommaren.

Process och produktion

Verksamhetsmått

Länstrafiken (tusental)	Utfall 2021-08	Utfall 2020-08	Utfall 2019-08	Förändring % 2021-2020	Förändring % 2021-2019
Antal resor- buss och tågtrafik	5 542	9 268	14 020	-40 %	-60
Andel regelbundna resenärer (% av länets invånare)	15	21	22	-29 %	-32
Antal serviceresor	365	330	465	11 %	-21
- Varav färdtjänstresor	288	264	383	9 %	-25
- Varav sjukresor	77	66	82	17 %	-6

Strategiska mål: Enklare vardag för patienter och medarbetare

Framgångsfaktorer: Sveriges bästa digitala vård och stödsystem.

Uppdrag/mål: Underlätta användandet och kunskap om digitala stöd och tjänster

Aktiviteter	Analys
Slutföra projekt och driftsätta nytt biljettsystem.	Biljettsystemet driftsattes 26/4 och projektet med grannlänen är avslutat. Systemet har gått in i förvaltning.

Strategiska mål: Kostnadseffektiv upphandling

Uppdrag/mål: Medverka i arbetet för ny bussdepå i Jönköping

Aktiviteter	Analys
Medverka i arbetet med slutförandet av ny bussdepå i Jönköping.	Bussdepån är färdig och är i drift för stadstrafiken i Jönköping.

Uppdrag/mål: Anskaffa nya tågfordon inom Krösatågsystemet

Aktiviteter	Analys
Slutföra Transitios projekt för spårfordonsupphandling.	Avtal är tecknat och fordonsleveransprojektet är igång.

Uppdrag/mål: Medverka i arbetet för ny tågdepå i Nässjö

Aktiviteter	Analys
Ny tågdepå i Nässjö.	Byggnation av depån pågår.
Stödja utvecklingsarbetet till att göra Nässjö till ett nationellt	Påbörjas enligt plan i september.

Aktiviteter	Analys
centrum för järnvägsutbildningar	

Strategiska mål: Ändamålsenlig och kostnadseffektiv trafik

Framgångsfaktorer: Trafikutbud med högt resande. Tryggt och säkert

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Antal påstigande/mil	9,2	3,7	Statistiken är bristfällig eftersom antalet påstigande bygger på validerade resor ombord. I slutet på april lanserades det nya biljettsystemet och den sista maj slutade det gamla systemet att användas helt. Pga skiftet av biljettsystemet och brister inledningsvis i det nya biljettsystemet är resandestatistiken delvis missvisande och det verkliga resandet är förmodligen högre än statistiken visar. Påstigning har inte gjorts i framdörr på bussarna fram till sommaren, vilket troligen minskat benägenheten att validera/betala. En viss ökning kan nu ses i statistiken, framförallt inom regionbusstrafiken, vilket troligen beror på att biljettmaskiner nu är installerade i samtliga bussar.
Antal resor 2021 ska öka jfm 2020	Öka jfm 2020	-36 %	Ackumulerat från årsskiftet är det en minskning med ca 36 procent (exkl skolkort) av resandet enligt statistiken. Statistiken är bristfällig eftersom antalet påstigande bygger på validerade resor ombord. I slutet på april lanserades det nya biljettsystemet och den sista maj slutade det gamla systemet att användas helt. Pga skiftet av biljettsystemet och brister inledningsvis i det nya biljettsystemet är resandestatistiken delvis missvisande och det verkliga resandet är förmodligen högre än statistiken visar. Påstigning har inte gjorts i framdörr på bussarna fram till sommaren, vilket troligen minskat benägenheten att validera/betala. En viss ökning kan nu ses i statistiken, framförallt inom regionbusstrafiken, vilket troligen beror på att biljettmaskiner nu är installerade i samtliga bussar. Den kraftiga resandeminskningen började i samband med utbrottet av pandemin i mars 2020. Under 2019 var minskningen ca tre procent jämfört med 2018 och i februari 2020 endast en procent jämfört med 2019.

Aktiviteter	Analys
Ta fram en avsiktsförklaring med Tranås kommun inför en utveckling av Tranås stadstrafik.	Arbetet har delvis påbörjats och ett par förberedande möten har hållits.

Uppdrag/mål: Arbetet med ett nytt trafikförsörjningsprogram färdigställs och omfattar tiden fram till 2035.

Aktiviteter	Analys
Nytt trafikförsörjningsprogram 2035.	Beslut planenligt taget i Regionfullmäktige i juni.
Delta i arbetet med nya stambanor.	Projektet följs i den dagliga verksamheten och behoven bevakas i diskussioner med kommunerna och andra intressenter.

Aktiviteter	Analys
Påbörja arbetet med en regional tågstrategi för Jönköpings län.	Påbörjas enligt plan i september.
Ta fram handlingsplaner kopplade till Trafikförsörjningsprogrammet.	Påbörjas enligt plan i september.

Uppdrag/mål: För att möta behoven i länets alla delar ska Region Jönköpings län utreda förutsättningarna för att vidareutveckla konceptet med anropsstyrd trafik.

Aktiviteter	Analys
En förstudie ska göras för att vidareutveckla konceptet med anropsstyrd trafik.	En presentation av tidigare gjord utredning med ett antal förbättringsförslag gjordes för nämnden före sommaren.

Uppdrag/mål: Fortsätta etableringen inför nytt stadsbussavtal i Jönköping.

Aktiviteter	Analys
Slutföra etableringen av stadstrafiken i Jönköping.	Trafikstarten 14 juni gick planenligt. Då det var en stor omläggning kommer det att dröja några veckor innan det nya trafiksystemet är intrimmat. Förarna är ovana vid elfordon och behöver skaffa sig laddningsrutin, det finns lite barnsjukdomar med de nya elledvagnarna med bl. a. dörrar som behöver åtgärdas. Det finns ett antal mindre restpunkter som hanteras separat.

Lärande och förnyelse

Strategiska mål: Kundanpassad organisation

Framgångsfaktorer: Ständiga förbättringar

Aktiviteter	Analys
Inför en modell för digitala informationsmöten med vården.	Mall har tagits fram för digitala möten i vården där vi talar om sjukresor.
Samverkansmodell med länets kommuner.	Ett arbete är påbörjat där nuläget kring samverkan är analyserat. Det pågår workshops och djupintervjuer med kommunerna.
Framtagande av digitaliseringsstrategi.	Ej påbörjad pga lansering av nytt biljettsystem. Kommer troligen påbörjas 2022.

Medarbetare

Strategiska mål: Sveriges bästa offentliga arbetsgivare

Framgångsfaktorer: Ett starkt arbetsgivarvarumärke

Uppdrag/mål: Strategisk kompetensförsörjning

Aktiviteter	Analys
Arbeta med framtagen Kompetensförsörjningsplan.	En översyn av kompetensförsörjningsplanen har gjorts och några delar kommer behöva uppdateras när teknikprojekten slutförs och går in i förvaltning.

Framgångsfaktorer: Kompetenta, delaktiga och engagerade medarbetare

Aktiviteter	Analys
Arbeta med medarbetarundersökningen.	I början på året gjordes återkoppling på workshops som genomfördes för hela Länstrafiken i höstas. Uppföljning kommer ske på vissa enheter i en minienkät under hösten.

Uppdrag/mål: En välfungerande lönebildning

Aktiviteter	Analys
Arbeta med lönebildning.	Har det arbetats med i samband med lönerevision 2021. Bl.a. har riktlinjerna för lönebildning inom regionen använts.

Uppdrag/mål: Hållbart chefskap

Aktiviteter	Analys
Arbeta med chefskapet.	Frågan om chefers förutsättningar att kunna leda verksamheten på ett bra sätt är uppe på agendan och i medarbetarsamtal m.m.

Uppdrag/mål: Hälsa och likabehandling

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Personalhälsa - sjukfrånvaro	3,6 %	2,4 %	Sjukfrånvaron ligger på en fortsatt låg nivå och har minskat sedan mars månad.

Aktiviteter	Analys
Arbeta med hälsa och likabehandling.	Vi arbetar hälsofrämjande, förebyggande och med rehabiliterande insatser för en god organisatorisk och social arbetsmiljö.
Alla nyanställningar ska utgå från heltid	Vid anställningar är heltidstjänster norm.

Ekonomi

Strategiska mål: God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt

Framgångsfaktorer: Kostnadseffektiv verksamhet

Uppdrag/mål: Arbeta kostnadseffektivt för att uppnå ekonomi i balans

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Ekonomi i balans - TIM nämnd	0 tkr	35 207 tkr	**A. Länstrafiken (+33 mnkr)** Avvikelsen mot budget efter tertial 2 är +33,3 mnkr. I augusti erhölls kompensation för minskade intäkter/merkostnader pga av Coronapandemin avseende 2021. Kompensationen uppgick till 124 mnkr och bokfördes i augusti månad men avser kompensation för hela året. Överskottet som uppstår efter augusti kommer därför minska fram till årsskiftet. Budgetavvikelsen exklusive kompensationen skulle vara -90,7 mnkr och det är som tidigare under året biljettintäkterna som står för avvikelsen. Efter augusti är avvikelsen mot budget för biljettintäkter -90 mnkr. Avvikelsen har dock minskat under juni-augusti jämfört med jan-maj.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			Förutom kompensationen för minskade intäkter/ökade kostnader har även elbusspremien för stadsbussarna i Jönköping förbättrat det ackumulerade resultatet. Premien uppgick till 24,6 mnkr. På kostnadssidan finns en del avvikelser bl.a. på regionbussarna där det betalats ut kvalitetsincitament på en högre nivå än budgeterat i år, det har krävts förstärkningar utöver budget samt att indexutvecklingen på RME varit hög. Inom Krösatågen har kostnader för fordonsupphandlingsprojekt blivit högre pga förseningar i projektet samt högre underhållskostnader, där en del avser tidigare års utfört underhåll. Pga problem med fordonen har det varit höga kostnader för ersättningstrafik men de vägs upp av lägre kostnader för körda tågkilometer. Inom Serviceresor är det nu ett ökat resande och med färre resenärer i fordonen har kostnaderna ökat. Pga av Coronapandemin har resenärer över 70 år åkt helt ensamma och alla platser i fordonen bokas inte. Kostnaden per resa har ökat kraftigt jämfört med ett normalår. Ex har en sjukresa kostat 802 kr i genomsnitt 2021 medan genomsnittskostnaden 2019 var 604 kr. Det är framförallt inom sjukresor underskottet finns eftersom de resorna inte minskat i samma utsträckning som övriga resor. Av serviceresors underskott på ca 9 mnkr är det ungefär 7 mkr som hör till utbetalningar av miljöersättning, vilket trafikföretagen inom Serviceresor erhåller vid användning av förnybart drivmedel. Utfallet på miljöersättningen har troligen ökat eftersom skattebefrielsen på HVO har förlängts vilket gör det förmånligt att använda HVO **B. Centrala ansvar (+ 1,9 mnkr)** Ett överskott på 1,6 mnkr finns för anslaget för projektmedel samt att nämnden egna kostnader visar ett budgetöverskott på 316 tkr till och med augusti 2021. Överskottet för nämnden egna kostnader +316 tkr förklaras främst av att inga kostnader finns för resor och konferenser ännu.
Prognos - TIM nämnd	0 tkr	27 400 tkr	**A. Länstrafiken (+25,4 mnkr)** Efter budgettillskott på 124 mnkr i augusti är prognosen över helåret nu en positiv budgetavvikelse på 25,4 mnkr. I prognosen ingår antagande att statsbidrag för intäktsbortfall betalas ut på samma nivå som föregående år (42 mnkr). Förutom budgettillskott har elbusspremien förbättrat resultatet och därmed de prognostiserade utfallet för året. Resandet och intäkterna bedöms öka från september så att 70 procent av budget nås under resterande del av året. Kostnaderna bedöms i stort sett hålla budget under resten av året men de avvikelser som finns efter tertialet kvarstår. **B. Centrala anslag (+2 mnkr)** Helårsprognosen ingår ett kvarvarande budgetutrymme för projektmedel. om 2 mnkr. För nämndens egna kostnader förväntas ett mindre överskott om 50 tkr för helåret.

Aktiviteter	Analys
Handlingsplan för ekonomi i balans	För att få en ekonomi i balans kommande år behöver biljettintäkterna öka och ett program för återstart av resandet i kollektivtrafiken har tagits fram.

Aktiviteter	Analys
	Programmet innehåller bl.a. kampanjerbjudanden och marknadsföringsinsatser.
Analysera och säkra effekthemtagning av teknik/IT-projekt.	Påbörjas enligt plan i september.
Påstigning i framdörrarna på bussarna.	Framdörrarna är öppnade på bussarna.

Framgångsfaktorer: Högt resandeunderlag

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Kostnad per resenär - km (serviceresor)	Inte öka mer än index 22,4 kr/km	26,48 kr/km	Samåkningen i fordonen har ökat något i augusti vilket ger viss effekt på kostnaden/resenärkm, som också har sjunkit sedan förra tertialet. Den är fortfarande hög och målet nås inte vilket beror på restriktioner pga Coronapandemin, då det är färre bokningsbara platser i fordonen.
Skattesubventions grad - allmän trafik	60 %	75 %	Skattesubventionsgraden är hög då biljettintäkterna är lägre än tidigare medan kostnaderna ligger kvar på samma nivå eller är högre. Skattesubventionsgraden är två procentenheter högre än efter tertial 2 förra året. 2019 var skattesubventionsgraden 61 procent.

Aktiviteter	Analys
Se över måltalet för subventionsgraden.	Det är ett arbete som är gjort i samband med framtagandet av förslag till nytt Trafikförsörjningsprogram.

FOLKHÄLSA OCH SJUKVÅRD

Hälso- och sjukvården har hittills under 2021 till stor del delen handlat om coronapandemin. Den andra vågen av pandemin eskalerade under jul och nyårshelgen. En tredje våg sågs under mitten av mars till mitten av april. Jönköpings län låg under våren på en stabil, hög våg. Under sommaren och inledningen av hösten har antalet smittade gått ner och antalet sjukhusvårdade har legat på en låg nivå, kring 5-6 patienter.

Under perioden maj till augusti 2021 sjukhusvårdades 248 unika patienter för covid-19. 26 patienter av dessa vårdades på intensivvårdsavdelning under sitt vårdtillfälle. Antalet som avled på sjukhus under perioden med huvuddiagnos covid-19 var 3 patienter.

Laboratorieverksamheten har tagit ett stort ansvar för att säkerställa provtagningen för covid-19. Tack vare externa leverantörer har tillgängligheten till provtagning varit god under hela året. Från 1 maj till sista augusti togs 88 938 covid-19 prover på 87 860 unika individer. Sedan inledningen av pandemin har 42 515 unika länsbor konstaterats smittade av covid-19. Flest antal smittade per 1 000 invånare har funnits i Gnosjö (153 per 1 000) och Sävsjö (150 per 1 000), lägst antal i Mullsjö (78 per 1 000) och Tranås (86 per 1 000).

Primärvården har varit starkt engagerad i provtagning, smittspårning och sedan januari i vaccinationen mot covid-19. Ett stort arbete med att planera och genomföra vaccinationer mot covid-19 har gjorts under våren och sommaren. Vaccinationen går framåt i hög takt. Totalt har cirka 460 000 doser vaccin getts till och med vecka 35. Cirka 240 000 länsinvånare har fått minst en dos, viket motsvarar 83 procent av alla i länet som är över 18 år. Ungefär 4 400 16-17 åringar, eller drygt 50 procent har erhållit första dosen.

Den särskilda regionala sjukvårdsledningen avslutades i juni, men för att kommunicera pandemiläget har de speciella Pandemimötena fortsatt digitalt varje vecka, med uppehåll under sommaren. Pandemimötena avslutas i slutet av september och övergår i annan form - Fokus folkhälsa och sjukvård.

Arbetet med den uppskjutna vården har efter sommaren tagit fart och blir ett fortsatt viktigt arbete under hösten. Kapacitets och produktionsstyrning är ett verktyg som används i arbetet. Samverkan kring tillgänglighet inom sydöstra sjukvårdsregionen har också påbörjats.

Tillsammans möter vi framtidens hälso- och sjukvård 2020-2030 och *Tillsammans för bästa möjliga hälsa och jämlik vård* fortsätter och många aktiviteter sker i samverkan med kommunerna. Exempelvis har arbetet med patientkontrakt tagit ny fart.

En fortsatt utmaning är den fortsatta utvecklingen på e-hälsa och spridningen av digitala vårdmöten.

Strax innan sommaren påbörjade också arbetet med att införa lokala programområden för att fortsätta utvecklingen kring kunskapsstyrning.

Medborgare och kund

Strategiska mål: Jämlik hälsa och nöjda patienter/kunder

Framgångsfaktorer: Personcentrerad vård

Uppdrag/mål: Utveckla den personcentrerade vården

Aktiviteter	Analys
Fortsätta utveckla den personcentrerade vård och	I arbetet med planen för framtidens hälso- och sjukvård är den personcentrerade vården central och utgår från patienten/brukarens och närståendes behov och förmåga att hanteras sin sjukdom.

Aktiviteter	Analys
inkludera patientföreningar och brukarråd i arbetet.	

Uppdrag/mål: Existentiell hälsa och andlig vård

Aktiviteter	Analys
Erbjuda samtalsgrupper för medarbetare i vården.	Efter sommaren har det genomförts 1 grupp och 3 är pågående - kompetensutveckling existentiell hälsa.

Uppdrag/mål: Fortsätta att erbjuda samtal kring livsfrågor.

Aktiviteter	Analys
Fortsatt arbete kring livsfrågor i patientens vårdplan samt via självhjälpsgrupper och lärcaféer.	Arbete pågår, men formerna för att beskriva vilka åtgärder som görs, samt effekterna av desamma behöver utvecklas ytterligare. Exempelvis arbetar Barn- och ungdomspsykiatriska klinikens med att möta patient och vårdnadshavare i att hantera livsfrågor, att erbjuda verktyg för bästa möjliga liv utifrån barnets förutsättningar och rättigheter. I vårdplanen beskrivs strategier för att nå dem samt en utvärdering där behandling och givna insatser följs upp. Barnkonventionen är en utgångspunkt i dialogen om barnets liv. Vårdcentralerna erbjuder hjälp till att förändra levnadsvanor avseende tobak, alkohol, kost och motion. Vid vårdmöten uppmärksammas, förutom fysiska besvär, psykiska, sociala och existentiella behov.

Framgångsfaktorer: Hög tillgänglighet

Uppdrag/mål: Förbättra tillgängligheten

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Medicinsk bedömning i primärvården inom tre dagar.	90 %	81 % 	Något sämre tillgänglighet till medicinsk bedömning inom tre dagar vid jämförelse mot augusti månad 2019. (81,5 procent mot 84 procent 2019). Resultatet för vårdcentralerna varierar mellan 63-97 procent. För att få del av statliga medel under hösten krävs 82 % medicinsk bedömning inom 3 dagar. Med en mindre förbättring är detta mål inom räckhåll.
Tid till ambulans - andel prio 1 larm inom 20 minuter	80 %	67 %	Tillgängligheten uppgår i genomsnitt till 67 procent under perioden januari till och med augusti. Föregående år samma period 71 procent. I genomsnitt 4 procentenheter lägre tillgänglighet på akuta uppdrag prioritet 1-larm. Analys pågår, men klart är att uppdragstiden per patient har blivit längre på grund av riktlinjerna avseende skyddsutrustning på grund av coronapandemin. SOS Alarm har också längre handläggningstider än tidigare för bedömning och prioritering av uppdrag. Verksamheten har på grund av coronapandemin haft ambulanser ur tjänst. Detta har också påverkat tillgängligheten. Under sommarmånaderna juni till augusti är flera dagambulanser avställda för att klara bemanning och schema. Från och september är ambulansverksamheten i normal drift. Under perioden januari till och med augusti utfördes 1 377 stycken (10 procent) fler prioritet 1-larm jämfört med föregående år. Prioritet 2-larm har minskat med 9 procent.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			Totalt är antalet transporter (prioritet 1-larm samt övriga transporter) oförändrat jämfört med samma period föregående år.
Faktisk väntetid till första besök inom 60 dagar i specialiserad vård nationell rapportering.	80 %	80 %	Ackumulerat nås målet under T1 och T2. Augusti månad är som de flesta åren tidigare betydligt sämre på grund av nerdragen verksamhet under sommarmånaderna vilket medför färre genomförda inom 60 dagar.
Genomförda återbesök inom medicinskt måldatum	90 %	79 %	Fortsatt en bit ifrån måluppfyllelse och en viss försämring mot samma månad föregående år. (78 procent 2021 mot 81 procent 2020).
Faktisk väntetid till operation/åtgärd inom specialiserad vård	80 %	82 %	Ackumulerat nås målet under T1 och T2. Augusti månad är som de flesta åren tidigare betydligt sämre på grund av nerdragen verksamhet under sommarmånaderna vilket medför färre genomförda inom 60 dagar. Finns cirka 1 500 fler väntande till operation än motsvarande månad 2019 (cirka 36% fler), vilket är en oönskad utveckling. Skälet till att tillgängligheten trots detta når målet är att under coronapandemin har medicinskt orsak väntan (MOV) använts när patient fått vänta med anledning av neddragningar på operation och IVA. Detta är en nationell riktlinje som slutade gälla sista augusti. När dessa riktlinjer nu upphör, kommer tillgänglighetssiffrorna att försämras eftersom det finns fler som väntar.

Aktiviteter	Analys
Utökning av rehabiliteringsresurserna i primärvården.	Utökning av sjukgymnaster/arbetsterapeuter i primärvården har skett kontinuerligt. Vårdcentralerna arbetar med direkttriagering till rehabiliteringspersonalen för flera olika besvär.
Förstärkning av psykosociala team.	I regelbok för 2021 har en förstärkning av vårdpengen riktat till de psykosociala teamen skett.

Uppdrag/mål: Förbättra tillgängligheten till 1177 vårdguiden på telefon.

Aktiviteter	Analys
Se över var 1177 är bäst organiserad.	I nuläget rekommenderas ingen ändring av 1177 telefonrådgivnings organisering. Projektet *Första linjens digitala vård* ser över triagering och förändrade arbetssätt.

Uppdrag/mål: Arbeta aktivt med att ta hand om den uppskjutna vården

Aktiviteter	Analys
Planering och uppföljning av den uppskjutna vården.	Arbetet med den uppskjutna vården har under våren fått prioriteras ner då pandemin har varit omfattande avseende antal sjuka länsinvånare och större volymer inlagda än våren 2020. Det finns en viss mängd uppskjutna operationer som utan nya utbrott av pandemin bör kunna börja hanteras under hösten. Under sommaren har i stort sett endast akuta och operationer som inte kan vänta genomförts. Antalet väntande till besök är på en nivå motsvarande augusti 2019. Då det har tillkommit en del vårdgivare som inte tidigare funnits med i mätningen

Aktiviteter	Analys
	är antalet väntande till besök vid jämförelse färre än 2019. Till operation är det cirka 1 450 fler väntande än augusti 2019. Denna volym finns till största delen inom kirurgisk vård, cirka 300 av ökningen återfinns hos de privata vårdgivarna inom vårdval ögon. Planering för att komma till rätt med detta pågår. Även ett samarbete har startat inom sydöstra sjukvårdsregionen.

Framgångsfaktorer: Jämlik hälsa och vård

Uppdrag/mål: Arbeta för jämlik hälsa att vården erbjuds och fördelas på lika villkor.

Aktiviteter	Analys
Utbildning och diplomering i hbtq-frågor	Med anledning av coronapandemin har de fysiska utbildningarna med hbtqi-diplomering som var inplanerade fått ställas in och kommer pausas tills vi åter kan genomföra dessa på plats. Dock har diplomeringarna av AT-läkarna kunnat genomföras digitalt.

Uppdrag/mål: Arbeta med integration

Aktiviteter	Analys
Upplys om hälso- och sjukvården på olika språk.	Hälsoskolan fortsätter på olika arenor i länet under hösten. Nya verktyg finns tillgängligt med digitala sändningar med bland annat Individuell Människohjälp. Under sommaren har Hälsoskolan utvecklats med ett nytt ämne om Hedersrelaterat våld. Arbetet fortsätter under hösten på olika arenor som exempelvis arbetsmarknadsavdelningar, kulturföreningar, sociala företag. Enkätuppföljningar har gjorts under våren 2021 vilket visar på förbättrade levnadsvanor som ökad motion, minskad stress samt förbättrade matvanor.
Fortsatt samverkan och samarbete tillsammans med kommuner.	Föräldraskapsstöd fortsätter i olika kommuner i länet. Inför hösten 2021 har bokningar på Arbetsmarknadsavdelningar, språkcafé, kulturföreningar, sociala företag på olika orter i länet inkommit.

Uppdrag/mål: Funktionsnedsättning

Aktiviteter	Analys
Samverkan med länets kommuner och föreningsliv inom funktionshinderområdet.	Samverkan med föreningar inom funktionshinderområdet sker på olika plan och i olika konstellationer. Under våren startade ett lärande nätverk upp tillsammans med funktionshinderrörelsen i omställningen till nära vård.
Arbeta med att förbättra tillgängligheten	Anpassning av lokaler utifrån ett funktionsnedsättningsperspektiv görs kontinuerligt. Coronapandemin har påverkat på många sätt och det är viktigt att kunna erbjuda olika sätt för invånare och patienter att få tillgång till information, stöd och miljö. Övriga aspekter är aktuella att fånga genom revideringen av regionens hållbarhetsprogram.
Skapa jämlika förutsättningar för personer med funktionshinder.	Vid förändringar av verksamheten ska tillgängligheten beaktas och säkerställas för att personer med funktionsnedsättning får tillgång på lika villkor som andra till den fysiska miljön, transporter, information och kommunikation, samt IT- system. Även service och utbud av tjänster som erbjuds allmänhet ska vara tillgängligt.

Framgångsfaktorer: Bästa plats att växa upp och åldras på - Främja barn och ungdomars hälsa och förebygga psykisk ohälsa.

Uppdrag/mål: Tillgängligheten ska stärkas inom barn- och ungdomspsykiatrin och barn- och ungdomshälsan

Aktiviteter	Analys
Metodstöd för ungas psykiska hälsa.	Coronapandemin har påverkat möjligheten att hålla gruppaktiviteter fysiskt och många aktiveter har pausats. Planering pågår för hur aktiviteterna ska kunna komma igång när restriktionerna hävs. Exempel på aktiviteter och riktade insatser är Dansa utan krav (DUK), Folkhälsoenkät Ung. Det ser lite olika ut i olika kommuner hur man satsar på olika aktiviteter.
Bygga ut utredning och behandling för neuropsykiatri.	Budgetmedel har tillförts Barn- och ungdomspsykiatrin för att öka kapaciteten för utredning och behandling. Utvecklingsarbete pågår inom flera områden. Arbetet med att förbättra tillgängligheten till utredning sker både med egna resurser och köpta utredningar. Utmaningar finns avseende rekrytering för att förstärka egen utredningskapacitet, framförallt psykologer. Samverkan med kompetensförsörjningsenheten pågår avseende psykologrekrytering, men även för att förstärka kapacitet för uppföljning och behandling efter utredning.

Uppdrag/mål: Utredning för utveckling av första linjens barn- och ungdomspsykiatrin

Aktiviteter	Analys
Starta upp ett arbete tillsammans med kommunerna	Arbetet med förstärkt samverkan med kommuner inom ramen för omställningen till nära vård pågår enligt plan. Samverkansarbetet utgår från ReKo och de tre strategigrupperna där arbetet fortgår inom övergripande vision Bästa platsen att leva växa upp bo och åldras på.

Uppdrag/mål: Förbättringsarbeten med inspiration från Skottland och Cincinatti,

Aktiviteter	Analys
Förbättringsarbetet fortsätter tillsammans med kommunerna.	I Bästa platsen att växa upp, leva och bo på kan man se att, trots pandemin, har teamen förmått att driva utvecklingsarbetet framåt, men i begränsad omfattning. Mötesplatserna har kännetecknats av engagemang och starka viljeinriktningar att förbättra. En generell insikt under året har varit att en mötesplats för relationsbygge har skapats och de förbättringsarbeten som växer fram blir en meny som får anpassas efter respektive kommun och verksamhet efter behov och förutsättningar. Mätningar har varit ett återkommande område där teamen uppmuntrats att konkretisera mätningar på olika sätt och även att komplettera med berättelser. Ytterligare tillfällen för coacher att få utbyta erfarenheter med Skottland Cincinnati planeras. Bästa platsen att växa upp, leva och bo på kommer att vara representerad på Utvecklingskraft den 29 september.

Uppdrag/mål: Arbeta för en jämlik barnhälsovård.

Aktiviteter	Analys
Riktade insatser till familjer med behov av extra stöd.	Flera familjecentraler erbjuder föräldrarna gemensamt hembesök av BHV-sjuksköterska och kurator. Arbetet med riktade hembesök av enbart barnhälsovården samt också gemensamt med familjecentralerna och socialtjänsten fortgår. Erfarenheterna av de riktade hembesöken så här långt är att de ytterligare stärker möjligheten att identifiera och ge tidigt

Aktiviteter	Analys
	stöd till de familjer som behöver detta.

Uppdrag/mål: Familjecentraler

Aktiviteter	Analys
Nya familjecentraler.	Familjecentralsplaneringen pågår med Gnosjö kommun. Råslätts familjecentral har flyttat in i sina nya lokaler. I Mullsjö finns pedagog, kurator och barnhälsovård på plats. Kvinnohälsovården kommer att finnas på plats efter årsskiftet. Nybyggnationen av Norrahammars familjecentral pågår. Inflyttning planerad till sommaren 2022. Plan finns för ny familjecentral i Nässjö kommun, planerad inflyttning januari-februari 2022. Planering för ny familjecentral i Tranås kommun pågår, beslut är ännu inte taget.

Uppdrag/mål: Ungdomsmottagningar

Aktiviteter	Analys
Öka tillgängligheten genom att fortsätta att utveckla den digitala ungdomsmottagningen.	För att öka tillgängligheten till den digitala ungdomsmottagningen har alla barnmorskor utbildats i OnLine.

Framgångsfaktorer: Bästa plats att växa upp och åldras på - Främja äldres hälsa och förebygga psykisk ohälsa

Uppdrag/mål: Arbeta riktat mot äldres hälsa

Aktiviteter	Analys
Ta fram en plan för arbetet med att förbättra äldres psykiska hälsa	Arbete pågår med integrering av äldres hälsa i etableringen av hälsocenter i Jönköpings län, samverkan med civil- och pensionärsrörelsen, samt digital inkludering och insatser för minskad ensamhet.
Metodstöd för äldres psykiska hälsa	Arbetet med metodstöd är kopplat till den plan som tas fram.

Uppdrag/mål: Utvärdera den geriatriska våren i Region Jönköpings län

Aktiviteter	Analys
Utvärdera den geriatriska vården.	Arbetet har avvaktats med på grund av pandemin. Planering är nu startad för hur utvärderingen ska ske.

Uppdrag/mål: Trygg och säker vård och omsorg

Aktiviteter	Analys
Fortsatt utökning av läkarstödet i kommunerna.	Nuvarande avtal har förlängts ett år. Översyn av avtal för läkarmedverkan i särskilda boendena och den kommunala hemsjukvården genomförs under hösten 2021 för att samordnads med utvecklingen av nära vård i samverkan med länets kommuner. Avtalet kommer att fastställas i ReKo.
Trygg och säker vård och omsorg i hemmet.	För att nå trygg och säker vård i hemmet är god samverkan mellan vårdcentral, sjukhus och aktuell kommun avgörande. Samverkan har fungerat på ett mycket bra sätt under coronapandemin. Både vårdcentraler och kommuner har varit flexibla i arbetssätt och hjälpt varandra.

Aktiviteter	Analys
	Avtal angående läkaruppdrag och medicinsk samverkan mellan vårdcentraler och kommuner pågår. Beskrivning och överenskommelse tillsammans med länets kommuner om gemensamma arbetssätt, som en del i Nära vård-arbetet är färdig och ska spridas. Kontinuerligt utvecklingsarbete pågår för att stärka samverkan mellan vårdcentraler och kommunal hälso- och sjukvård.

Uppdrag/mål: Organisera verksamheten så att de mest sjuka invånarnas behov av hälso- och sjukvård tillgodoses.

Aktiviteter	Analys
Erbjuda patientkontrakt.	Arbetet med införandet av patientkontrakt fortsätter enligt plan. En övergripande projektplan för att stödja arbetet finns där patientkontrakt är integrerad i omställningen till god och nära vård, de personcentrerade sammanhållna vårdförloppen, samskapande med invånare och patienter, gemensam plan för primärvård, dokumentationssystem. Överenskommelse, SIP och fast vårdkontakt följs upp i mättavla och genom berättelser. Vägledningsmaterial för införandet arbetas fram utifrån behov i nuläget.
Erbjuda patienter en fast vårdkontakt	Arbete pågår både inom arbetsgrupp Trygg och säker, patientkontraktsarbetet och i samband med utskrivning från slutenvård där personer med behov av samordning får fast vårdkontakt.

Strategiska mål: Bra munhälsa, God tandvård

Framgångsfaktorer: God tillgänglighet och bra bemötande

Uppdrag/mål: Arbeta med tillgänglighet till tandvård

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Täckningsgrad för den uppsökande verksamheten (munhälsobedömningar)	70 %	35 % 🟥	Under 2020-2021 har pandemin drabbat även tandvården. Tandvården har, under långa perioder, inte kunnat besöka patienter i eget boende/särskilt boende och man har blivit rekommenderad att endast behandla patienter över 70 år vid de tillfällen där tandvård inte kan anstå. Detta innebär att resultatet på den uppsökande verksamheten och utförd nödvändig tandvård av förklarliga skäl är avvikande. Andel som fått munhälsobedömning utförd är 35 % (1270 utav 3651). vilket är bättre än 2020 men inte når upp till 2019 års nivå om 2932 patienter och 71% i resultat.
Andel berättigade till nödvändig tandvård som fått den utförd	39 %	44 % 🟢	De personer som är berättigade till uppsökande tandvård har rätt till nödvändig tandvård för samma avgift som gäller inom hälso- och sjukvård. Under 2020-2021 har pandemin drabbat även tandvården. Tandvården har, under långa perioder, inte kunnat besöka patienter i eget boende/särskilt boende och man har blivit rekommenderad att endast behandla patienter över 70 år vid de tillfällen där tandvård inte kan anstå. Detta innebär att resultatet på den uppsökande verksamheten och utförd nödvändig tandvård av förklarliga skäl är avvikande. Utfall T2 är bättre än förra året och uppfyller därmed målvärdet men inte riktigt som 2019. Berättigade: 5 959 (män 2 591, kvinnor 3 368)

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			Fått utförd behandling: 2 615, 44 % (män 1 159, 45 % kvinnor 1 456, 43 %) Av totalt 2 615 personer som fått nödvändig tandvård utförd har Folktandvården behandlat 1 572 och privata vårdgivare 1 148 (differensen beror på att personer har fått behandling hos både Folktandvård och privat vårdgivare).
Allmäntandvård: Andel revisionspatienter i tid till undersökning och behandling, Folktandvården	90 %	84 %	Under pandemins utbrott finns begränsade möjligheter att som ny patient komma till Folktandvården annat än för akuta besvär. Personalsituationen på Tranås- och Vetlandaklinikerna har sedan hösten 2020 förbättrats och båda klinikerna är i princip fullbemannade och kan ta hand om egna revisionspatienter och betar ikapp kön. 13 av 26 kliniker har en tillgänglighet på 90 procent eller mer. 13 kliniker har en tillgänglighet från 89 procent ner till 51 procent. Jämfört med september 2019 har tillgängligheten förbättrats med 6 % för hela allmäntandvården.
Tillgänglighet specialisttandvård inom 60 dagar efter remiss	80 %	31 %	I samband med upprättande av verksamhetsplan för 2021 har ett nytt mätetal för mätning av tillgänglighet inom specialisttandvården tagits fram. Jämförelser med tidigare perioder ej möjligt. Efter de första tre uppföljningarna har det framkommit att specialistavdelningar inte registrerar remisser på ett fullgott sätt, vilket har lett till att mätetalet ger en missvisande bild av tillgängligheten till specialisttandvård. Ett arbete har inletts för att korrigera remisshanteringen och fånga rätt siffror. Detta har redan lett till en betydlig bättre bild över tillgängligheten på vissa avdelningar, exempelvis avdelningen för ortodonti i Värnamo och avdelningen för odontologisk radiologi, där tillgängligheten är 100 procent. Utfallet för augusti har lett till ytterligare en försämring jämfört med tidigare månader. Denna utveckling förklaras främst med att juli och augusti är traditionella semestermånader där avdelningar har lägre aktivitet och hanterar remisser i mindre omfattning.

Process och produktion

Strategiska mål: Enklare vardag för patienter och medarbetare

Framgångsfaktorer: Sveriges bästa digitala vård och stödsystem.

Uppdrag/mål: Fortsätta utvecklingen mot digitala tjänster

Aktiviteter	Analys
Fortsätta utökningen och tillgängligheten till digitala vårdmöten och andra digitala tjänster inom sjukhusvården och primärvården.	Ett stort antal aktiviteter pågår inom området. Några exempel är: **1177 Vårdguiden på webben (1177.se)** - Under pandemin har 1177.se varit viktig. Där har informerats om restriktioner, provtagning, vaccination samt egenvård och rehabilitering efter covid-19. Antal besök på 1177.se i Jönköpings län har fördubblats under pandemin från ca 250 000 besök per månad 2019 till 500 000 besök per månad 2021.

Aktiviteter	Analys
	Journalen via nätet – Även journalen via nätet har varit viktig under pandemin. Framför allt handlar det om att invånarna kan se sina provsvar vid covid-19 som bidragit till den ökade användningen. Journalen via nätet gör det möjligt för patienterna att engagera sig i sin egen hälsa, sjukdom, behandling och rehabilitering. Användningen av Journalen via nätet har ökat kraftigt under pandemin och som mest var det 560 000 inloggningar i mars 2021, det betyder 18 000 inloggningar per dag i Jönköpings län. 230 000 av länsborna har loggat in i Journalen via nätet. **Digitala vårdmöten** – Under 2020 genomfördes breddinförande av digitala vårdmöten (videomöten och digital dialog) i plattformarna Visiba care och e-besök och nu kan i princip alla vårdverksamheter i länet genomföra videomöten. Stort arbete kvarstår under kommande år med att bredda användningen till fler medarbetare och säkerställa arbetssätten. Användningen av digitala vårdmöten var som högst i mars 2021 med ca 6500 genomförda digitala möten per månad. Före pandemin låg antalet digitala vårdmöten på ca 600 per månad. Användning av digitala vårdmöten skiljer sig mycket mellan olika enheter. **Stöd och behandling via 1177 Vårdguiden** - Stöd och behandling via nätet ökar tillgängligheten och sänker trösklar till behandling då patienter kan genomföra behandlingen när och var det passar dem bäst. Antal samtidigt pågående behandlingar i Jönköpings län har ökat från 550 i januari 2020 till 1300 i juni 2021. **Mitt Vaccin** - Från och med februari 2021 ersatte Mitt Vaccin Svevac när det gäller vaccination mot covid-19. Det innebär att alla administrerade vaccin mot covid-19 som ges i Region Jönköpings län dokumenteras i Mitt Vaccin. Planering för breddning av Mittvaccin för andra typer av vacciner pågår. Fram till och med augusti har totalt runt 435000 doser av vaccin registrerats i Mitt Vaccin i Region Jönköpings län.
Införa lösningar för egenmonitorering.	En upphandling av lösningar för egenmonitorering har genomförts tillsammans med Region Kalmar län. Upphandlingen har dock överklagats, varför ett införande ännu inte kan påbörjas.
Införa första linjens digitala vård - automatiserad anamnes och triagering.	Ett gemensamt program för införande av en nationell plattform för första linjens digitala vård (FLDV) pågår i sydöstra sjukvårdsregionen. Programmets huvudsyften är att öka tillgängligheten för invånaren i den första kontakten med vården. Invånaren ska kunna komma i kontakt med vården främst via en symtomguide, kunna chatta eller ha videosamtal med vården och sedan sömlöst hänvisas till rätt vårdnivå. I ett senare skede ska olika nationella tjänster också ingå, såsom förbättrade möjligheter för invånaren att boka tider, följa sin remiss, kunna se vilket utbud som finns var, samt kunna få kallelser digitalt. Det nationella programmet är en del i överenskommelsen God och nära vård, som syftar till att skapa en förbättrad tillgänglighet till vården. En upphandling av en nationell lösning pågår via Inera.

Uppdrag/mål: Införa digitala verktyg med artificiell intelligens

Aktiviteter	Analys
Starta förstudie för Artificiell Intelligens	Gemensam planering har inletts tillsammans med ITC och en plan kommer att tas fram under hösten.

Uppdrag/mål: Digifysisk vårdcentral

Aktiviteter	Analys
Undersök möjligheterna för digifysisk vårdcentral	Under hösten kommer dialog föras med primärvårdsenheten om hur uppdraget ska hanteras.

Uppdrag/mål: Underlätta användandet och kunskap om digitala stöd och tjänster

Aktiviteter	Analys
Program för Enklare vardag - för patienter och medarbetare	Programmet tar ett helhetsgrepp om de e-hälsotjänster som finns inom Region Jönköpings län. Programmet ska förverkliga de strategiska vägval som gjorts och säkerställa att Region Jönköpings län har angreppssätt och metoder som gör det möjligt att dra full nytta av och använda befintliga e-hälsotjänster optimalt. Ny projektledare tillsatt som tagit fram en projektplan. Dialog med verksamhetsområden pågår.

Uppdrag/mål: Fortsätta utvecklingen av vårdsystemet Cosmic

Aktiviteter	Analys
Kontinuerlig utveckling och förbättring av vårdsystemet Cosmic	Under hösten planeras en uppgradering av journalsystemet. Flera utvecklingsområden pågår, exempelvis Beställning och svar för klinisk fysiologi - driftsättning v 47, breddning av Cosmics mobila lösning. En pilot är genomförd med taligenkänning, som fallit väl ut och en utökning planeras under hösten. Cambio har resursbrist vilket medfört att uppgraderingar förskjutits och vissa önskade förbättringar har skjutits fram till 2022 eller 2023.

Strategiska mål: Bra folkhälsoarbete

Framgångsfaktorer: Effektiva och ändamålsenliga processer

Uppdrag/mål: Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande

Aktiviteter	Analys
Fortsätta arbetet för att förbättra arbetssätten och digitaliseringen av hälsosamtal.	Antalet hälsosamtal har sjunkit under pandemin, då många verksamheter har prioriterat ner dessa. På grund av pandemin har inte heller medarbetare från verksamheten kunnat involveras i utvecklingsarbetet och viss justering/utveckling av systemet väntar på åtgärd från IT-centrum.
Revidera handlingsplanen till strategin Tillsammans för jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län.	Workshops och dialoger med samtliga kommuner har genomförts. Underlaget från dessa tillfällen bearbetas och sammanställas och ett utkast på reviderad handlingsplan är på gång.

Uppdrag/mål: Livsstilsutmaningen

Aktiviteter	Analys
Ta fram en handlingsplan för utveckling kring livsstilsutmaning	Sju vårdcentraler med högst Care need index (CNI) i kombination med antal listade CNI-tunga personer påbörjar en satsning med prioriterade medel under tre år inom ramen för vårdval i Jönköpings län. Uppdraget var att pröva riktade hälsofrämjande insatser, samt att förbättra tillgängligheten till vård och stöd. Vårdcentralerna ska även öka förståelsen och kunskapen om vikten av en god hälsa (psykiskt, psykiskt, socialt) hos både invånarna i området och hos medarbetare/chefer, samt

Aktiviteter	Analys
	tidig upptäckt utifrån riskfaktorer. Hälsocenter har skapats där lokal överenskommelse skrivs mellan kommun och Region Jönköpings län. Fokus på hälsocoachtimmar utifrån befolkningsmängd i respektive kommun. Uppdrag och nätverk för hälsocoacher. Utrymme för lokala anpassningar är viktigt för ägarskap och engagemang, inte minst i civilsamhället.
Hälsofrämjande arbete i socioekonomiskt utsatta områden.	Det hälsofrämjande arbetet i socioekonomiskt utsatta områden pågår men anpassas efter omständigheter och behov. På grund av den fortsatt rådande situationen har flera vårdcentraler signalerat om en stor belastning och fokus på provtagning och vaccination mot covid-19, och att det är fortfarande svårt att hålla i arbetet, i den omfattning de skulle önskat.
Fortsätta att arbeta målinriktat för att förbättra folkhälsan hos länets invånare.	Alla vårdcentralen har inkommit med en projektplan. Uppdraget har varit att starta upp sitt projekt, välja område och arbetsgrupp, identifiera målgrupp. Därefter anpassa materialet i Livsbalansen för målgruppen. Digitalisera mötesformer. Involvera samarbetspartner såsom hälsokommunikatörer, kommunens socialtjänst och ekonomiskt bistånd. Med anledning av coronapandemin är på flertalet vårdcentraler försenade med sitt arbete.
Etablera hälsocenter i merparten av länets kommuner.	Kommunerna i Jönköpings län och Region Jönköpings län satsar gemensamt på att utveckla hälsocenter tillsammans med civilsamhälle och föreningsliv. Hälsocenter är en lokal samverkansmodell för kommuner, vårdcentraler och ideell sektor. Samtliga 13 av länets kommuner deltar nu i samverkan att etablera Hälsocenter, men de är i olika utvecklingsfaser.

Uppdrag/mål: Bidrag inom folkhälsoområdet

Aktiviteter	Analys
Uppföljningsbesök till föreningar genomförs	Uppföljning av 2020 års bidragsgivning genomfördes digitalt vid tre tillfällen under juni månad. Åtta föreningar inom funktionshinder- och folkhälsoområdet bjöds in för samtal.
Fördelning av bidrag inom folkhälsoarbetet.	Föreningar ansöker om bidrag en gång om året, 1 september var sista ansökningsdag. Därefter handläggs inkomna ärenden och förslag till bidragsgivning sker under hösten för att beslutas i FS nämnd i december.

Uppdrag/mål: Hälsa för livet

Aktiviteter	Analys
Meny till invånare.	Under 2021 har ett utvecklingsarbete startat i Sydöstra sjukvårdsregionen för att öka användningen av stöd och behandlingsprogrammet Tobakshjälpen. Piloter har startats för att även testa program för digitala stöd gällande fysisk aktivitet och mindfulness. För Hälsosamma matvanor har pilot avslutats och breddinförande initierats. Ett flertal andra regioner har visat intresse för programmet och för att möte detta intresse har ett avtal för nyttjanderätt upprättats.
Utveckling och spridning av fler mötesplatser och hälsocaféer likt hjärtats hus i länet.	Ett antal mötesplatser finns både fysiska och digitala. Exempelvis Hjärtats hus, finns nu på fyra platser i länet. I höst öppnas det upp för fler grupper med kroniska sjukdomar. Nya informationsblad på gång som ska sprida budskapet att Hjärtas hus är för alla diagnoser. Digitala mötesplatser har genomförts som en pilot med två tillfällen av ”Ärligt talat”. Det har varit föreläsningar av 2 personer med egen erfarenhet av psykisk ohälsa. Mycket uppskattat! Möjlighet finns att utveckla denna plattform även efter coronapandemin.

Uppdrag/mål: Jämlik rehabilitering

Aktiviteter	Analys
Fortsatt arbete med att utveckla jämlik rehabilitering utifrån patientens behov, tillsammans med kommun, primärvård och specialistvård.	Utvecklingen av rehabiliteringskedjan bedrivs i samarbete mellan primärvård, kommun och specialiserad vård. Samordningsgrupp rehabilitering är en arbetsgrupp under ReKo. I samarbetet har det varit fokus på arbete med rehabiliteringsplan och digital artrosskola. Arbetet har skett med patientmedverkan och involvering av alla vårdnivåers rehabpersonal från början. Under coronapandemin har gruppen arbetat med att utveckla rehabiliteringen för covid-19 patienter på alla vårdnivåer inklusive den kommunala hälso- och sjukvården. Gruppen har även varit delaktig i att ta fram en uppföljning för personer som vårdats för covid-19 inom slutenvården.

Uppdrag/mål: Rehabilitering återgång till arbetet

Aktiviteter	Analys
Optimera sjukskrivningarna inom området psykisk ohälsa	Vårdcentraler inom Region Jönköpings län deltar i ett förbättringsarbete gällande sjukskrivningar inom främst psykisk ohälsa och ospecifik smärta. Det övergripande syftet med förbättringsarbetet är att förenkla och optimera sjukskrivningsprocessen för såväl patient som vårdcentral samt frigöra tid för andra patientgrupper. Förbättringsarbetet har resulterat i att man tagit fram enhetliga rutiner för sjukskrivningsprocessen. Rutinerna kommer att spridas till alla länets vårdcentraler.
Utveckla arbetssätt inom sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen.	Arbetet pågår enligt plan. En forskningsstudie planeras att starta under september månad.
Utveckla metodstöd.	Arbetet är pausat med anledning av coronapandemin.

Strategiska mål: Säker hälso- och sjukvård, och tandvård

Framgångsfaktorer: Effektiva och ändamålsenliga processer

Uppdrag/mål: Säker vård alla gånger

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Vårdprevention	90 %	84 % ◆	Den ökning som skedde i slutet av 2020 och i början av 2021 har avstannat något nu under det ansträngda läget under semesterperioden. De systematiska utbildningar som tidigare genomförts till alla nyanställda sjuksköterskor samt de återkommande utbildningarna för undersköterskor har nu återupptagits vilket kan förbättra resultatet framöver igen.

Aktiviteter	Analys
Säker vård alla gånger.	Efter semesterperioden har verksamheten återgått till normalt patientsäkerhetsarbete, med beredskap att hantera specifika pandemirelaterade frågeställningar.

Uppdrag/mål: Arbeta med strategiska fokusområden för patientsäkerheten

Strategiska mål: Kunskapsbaserad och ändamålsenlig vård

Framgångsfaktorer: Effektiva och ändamålsenliga processer

Uppdrag/mål: Fortsätta det påbörjade arbetet inom kunskapsstyrningen

Aktiviteter	Analys
Följer den nationella utveckling och genomför lokala anpassningar vid behov.	Bevakar nationell pilot för utveckling av kunskapsstöd för en hel vårdkedja och deltar i dialog om utveckling av hur regionerna ska kunna hämta kunskapsinnehåll. Faktagrupperna har i uppdrag att revidera sina dokument utifrån rekommendationerna i Nationellt kliniskt kunskapsstöd. Arbete påbörjat med prototyper för Fakta och kunskapsstöd för cancersjukdomar, psykisk hälsa och kroniska sjukdomar på webbplatsen Folkhälsa och sjukvård.

Uppdrag/mål: Personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Aktiviteter	Analys
Fortsätta arbetet med personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp.	Som en del i regionernas nationella system för kunskapsstyrning i hälso- och sjukvården ingår att ta fram personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp (PSVF). Implementering av PSVF stroke/TIA, höftledsartros samt reumatoid artrit pågår. På grund av coronapandemin har införandet försenats och planeras nu starta i september. Under hösten kommer ytterligare fler vårdförlopp, te x sepsis, osteoporos med flera.

Uppdrag/mål: Samarbetsvård - kroniska sjukdomar

Aktiviteter	Analys
Somatisk hälsa vid psykisk sjukdom.	Projektet Sammarbetsvård psykisk hälsa har startat främst i samverkan mellan vuxenpsykiatriska klinikerna, folkhälsa, primärvård och kommuner. Arbetet sker något långsammare på grund av coronapandemin.
Omhändertagande av patienter med kronisk sjukdom.	Arbetet sker inom ramen för Tillsammans för bättre hälsa och jämlik vård. Uppföljning av hur hjärtsviktsmottagningar utvecklats, planeras under hösten. Andra utvecklingsinitiativ som pågår är t ex inom ramen för vårdsamordningsprocessen och målsättningarna inom patientkontrakt samt inom samarbetsvård psykisk hälsa. En ny modell för att analysera särskilda riskfall vid utskrivning har påbörjats. Syftet är att förstärka överföring till primärvård när det är angeläget. Metoden har börjat användas för patienter med covid-19 där en stor risk för svår sjukdom identifierats.
Förbättra konsultstöd från specialistvården till primärvården.	Arbetet med att utveckla konsultstöd mellan specialistsjukvård och primärvård för personer med kroniska sjukdomar har delvis pausats på grund av coronapandemin. Det har dock skett annat utvecklingsarbete framförallt i projektet "säker covid", där ett nära samarbete med infektionsspecialist och primärvård har möjliggjort ett bättre proaktivt omhändertagande av personer med risk för allvarlig covidsjukdom. Arbetssättet kan bli en modell för hur samarbetet kan utvecklas även för andra diagnosgrupper.

Uppdrag/mål: Palliativ vård - vård i livets slutskede

Aktiviteter	Analys
En utredning ska göras ihop med kommunerna.	Arbete i samverkan mellan specialistvård, vårdcentrals- och kommunnivå utifrån utredningens rekommendationer pågår.
Vårdplatser för specialiserad palliativ vård.	En arbetsgrupp ska under hösten starta upp arbetet med att tillskapa palliativa åtgärdsplatser på länets tre akutsjukhus.
Specialiserad sjukvård i hemmet.	Specialiserad sjukvård i hemmet (SSIH) ska ge ett ökat stöd till primärvården och kommunerna samt till slutenvårdskliniker på sjukhusen.

Uppdrag/mål: Samordning av det suicidpreventiva arbetet

Aktiviteter	Analys
Arbeta med samordning av suicidprevention	En uppdragsbeskrivning för perioden 2020-2023 är framtagen och förankrad i ReKo. En samordningsgrupp håller samman arbetet tillsammans med den regionala samordnaren för uppdraget. Utvecklingsarbete pågår med fokus på antistigma, psykisk hälsa och suicid. Satsningen sker i samverkan med Hälsohögskolan/Center for co-production och innehåller delar som rör FUNK (hälsan hos högstadie- och gymnasieelever), Recovery College och Peer Support, lokala samordnare för suicid i länets kommuner samt hälsoguider i Jönköpings kommun.

Uppdrag/mål: Våld i nära relationer

Aktiviteter	Analys
Fortsatt utveckling och utvärdering av modellen inom hela länet för att erbjuda behandling av personer som utsätts för våld i nära relationer, utövare av våld samt barn i familjer där våld förekommer.	Behandling av våldsutsatta och våldsutövare är etablerad. Behandling av barn har delvis startat. Det pågår en utveckling inom området där alla barn som har föräldrar aktuella inom verksamheten alternativ till våld, ATV, ska ha rätt till information och avlastande samtal. I vissa fall erbjuds även barnen psykologsamtal.

Uppdrag/mål: Habilitering som ger stöd och behandling till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar

Aktiviteter	Analys
Beslut kring habiliteringens verksamhet vad gäller lokaler.	Tillfälliga lokaler på Mossle-området har möjliggjort en förbättrad arbetsmiljö för verksamheten. Då verksamhetens lokaler inte behöver vara knutna till sjukhuset har regionfastigheter påbörjat ett arbete med att finna lämpliga lokaler i Värnamo.

Uppdrag/mål: God läkemedelsanvändning

Aktiviteter	Analys
Lagernivåer av kritiska läkemedel.	Innan pandemin startade hade sjukhusapotekets lagernivåer höjts för ett stort antal läkemedel, för att klara en månads förbrukning. Våren 2020 höjdes lagret av ytterligare läkemedel som var särskilt viktiga för behandling av covid-19 patienter. Då sjukhusapoteket fram till våren 2022 måste köpa stora kvantiteter av läkemedel från det nationella förrådet, kommer en ytterligare översyn av lager av kritiska läkemedel, att skjutas upp. Detta på grund av platsbrist.

Aktiviteter	Analys
Undvika olämpliga läkemedel hos äldre.	Flera olika aktiviteter pågår kontinuerligt för att undvika olämpliga läkemedel till äldre. Bland annat fokus på olämpliga läkemedel vid läkemedelsgenomgångar. Diskussioner förs i länsgrupp Trygg och säker vård tillsammans med kommunerna. Finns med i patientkontrakt och läkemedelsplan.

Uppdrag/mål: Smittskydd och vårdhygien

Aktiviteter	Analys
Storskalig vaccinationskampanj mot covid-19.	Fortsatt vaccination inom fas 4 har skett under sommaren. Från och med mitten av augusti påbörjades vaccination av 16-17-åringar. I juni gavs (v 22-25): 94 000 doser, juli (v 26-30) 72 000 doser, samt i augusti (v 31-34) 67 000 doser.
Förstärkning av vårdhygiens arbete mot primärvården.	I slutet av augusti tillträdde en ny hygiensjuksköterska med uppgift att arbeta mot primärvården.

Uppdrag/mål: Kris- och katastrofmedicinskberedskap

Aktiviteter	Analys
Civilt försvar	Arbetet utifrån överenskommelser pågår, en beredskapssamordnare med ansvar för regionövergripande kontinuitetsplanering ska rekryteras. Övningsverksamheten ses över och utökas.
Kompetenshöjning gällande totalförsvar mm	Insatser som pausats under pandemin har återupptagits, planering för deltagande i sista delen av totalförsvarsövning 2020.
Översyn av lagerhållning och lokaler	I överenskommelserna ingår området försörjningsberedskap. Planering har påbörjats för kartläggning av normal försörjning av läkemedel, medicinteknik, blod, och sjukvårdsmateriel och för att möte behoven under höjd beredskap och krig.
Utbildning i kris- och katastroflägen.	Utbildningsverksamheten är ett av de områden som prioriteras, utbildning/övning i särskild sjukvårdsledning vid särskild händelse planeras nu och kommer att påbörjas igen i oktober.

Uppdrag/mål: Idéburen offentligt partnerskap

Aktiviteter	Analys
Ta fram en strategi för arbetet med idéburen offentligt partnerskap.	Gemensamma riktlinjer för IOP är på gång att tas fram i samverkan med bland annat Regional utveckling, även inköpsavdelningen medverkar. Ett utkast till policy är framtaget.

Uppdrag/mål: Tydliggöra länsklinikernas uppdrag

Aktiviteter	Analys
Nya riktlinjer för länsklinikerna	Arbete pågår i samband med översynen av medicinska programgrupper, länsgemensamma grupper och i arbetet med akutsjukhusens uppdrag. En workshop planeras i september med verksamhetschefer för länskliniker för att arbeta med riktlinjer för länskliniker och även hur tre akutsjukhus kan säkras över tid.

Uppdrag/mål: Akutsjukhusens uppdrag

Aktiviteter	Analys
Tydliggöra akutsjukhusens uppdrag	En rapport är framtagen och fortsättningen på arbetet planeras i samband med en workshop med verksamhetschefer för länskliniker.

Framgångsfaktorer: Samverkan med kommunerna

Uppdrag/mål: Samverkan i strategigrupp Barn och unga

Aktiviteter	Analys
Uppföljning av gemensamma aktiviteter och projekt i samverkan.	Ett förslag är framtaget utifrån de åtgärder som framkommit. En handlingsplan påbörjas där alla tre strategigruppernas planer samlas för att på så sätt få det mer överskådligt och lika mellan grupperna. Arbetet med bästa platsen att växa upp leva och bo på har sedan i maj haft en ny träff med 7 olika team. En inspirationsföreläsning kring nya resultat från Folkhälsoenkät Ung presenterades samt att teamen fick redovisa vad de gjort och fick också eget arbete.

Uppdrag/mål: Samverkan i strategigrupp Psykiatri och missbruk

Aktiviteter	Analys
Uppföljning av gemensamma aktiviteter och projekt i samverkan.	Tillsammans med länets kommuner i strategigrupp Psykiatri och missbruk drivs flera aktiviteter och projekt, arbetet utgår från statliga satsningar. Exempelvis har en nationell satsning kring suicidprevention startat med lokal samordnare i varje kommun och med mål att skapa handlingsplan/handlingsprogram för suicidprevention. Arbetet stöds av regional samordnare för suicidprevention.
Enhet för omhändertagande av berusade personer etableras (Tillnyktringsenhet TNE)	Verksamheten uppstartad, men pausades på grund av pandemin och behov av personalresurs inom covid-19-vården. Verksamheten på nytt öppnad första september i nya lokaler hus D1/D2 på Ryhov.
Stärka vården för beroende och missbruk i samverkan med kommunerna.	Arbetet med uppdragsbeskrivning har inte kommit igång som planerat på grund av att man avvaktat etablering av tillnyktringsenheten. Fokus i beroendevården har hittills under året varit att uppdatera och revidera samverkansöverenskommelse och insatstrappa. Det utgör också ett viktigt underlag för planering av integrerad mottagning. Socialutskottet har lagt förslag om utredning av huvudmannaskapet för vårdansvar för personer med psykisk ohälsa och beroendesjukdom.

Uppdrag/mål: Samverkan i strategigrupp Äldre

Aktiviteter	Analys
Uppföljning av gemensamma aktiviteter och projekt i samverkan.	God samverkan med kommunerna i Strategigrupp Äldres olika områden och processer. Arbete utifrån "Bästa platsen att leva och åldras på" pågår som en del i Nära vård omställningen. Där ingår Trygg och säker vård och omsorg, hälsofrämjande och förebyggande insatser och äldres psykiska hälsa. Goda erfarenheter i samband med pandemin tas till vara i samarbetet.

Uppdrag/mål: Samverkan i eHälsorådet

Aktiviteter	Analys
Samverka med kommunerna kring ehälsofrågor	Arbete pågår tillsammans med strategigrupperna Äldre, Barn- och unga samt Psykiatri missbruk, för att se över behovet av IT-stöd i processen kring patienter. Aktuella frågor handlar om informationsöverföring, Link, Mittvaccin med mera.

Uppdrag/mål: Stärka samverkan och samarbetet med kommunerna kring rehabiliteringsprocessen

Aktiviteter	Analys
Samverkan med kommunerna kring rehabiliteringsprocessen	Samverkan med kommunerna kring rehabiliteringsprocessen sker inom ramen för arbetsgruppen samordningsgrupp rehabilitering under REKO.

Framgångsfaktorer: God cancervård

Uppdrag/mål: Standardiserade vårdförlopp cancer

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Standardiserade vårdförlopp - andel patienter i SVF	70 %	64 % ◆	Under den senaste 12-månadersperioden har totalt 2 297 patienter nydiagnostiserats inom cancerförloppen vilket är i nivå med motsvarande period föregående år. Av dessa har 64 % inkluderats i standardiserade vårdförlopp vilket dock är något färre än föregående period då motsvarande resultat var 69 %. SVF bröstcancer är ett exempel på förlopp med hög inklusionsgrad där 87 % av alla nydiagnostiserade genomgår ett vårdförlopp. Finns en eftersläpning i dokumentationen vilket gör att andelen kan förväntas bli något bättre.
Standardiserade vårdförlopp - andel inom max ledtid	80 %	45 % ■	Under den senaste 12-månadersperioden har totalt 1 893 patienter behandlingsstartats i standardiserade vårdförlopp, av dessa har 850 (45 %) skett inom fastlagen ledtid för respektive förlopp. Motsvarande period föregående år hade 46 % behandlingsstartats inom ledtid. Under perioden når enbart SVF Hjärntumör uppsatt målvärde (81 %). SVF bröstcancer, SVF prostatacancer, SVF malignt melanom samt SVF tjock- och ändtarmscancer är exempel på förlopp med stora volymer startade behandlingar, sammantaget når dessa en måluppfyllelse på 49 %. Nationellt är motsvarande resultat 51 % med ett spann på 40 % - 51 % mellan regionerna.

Aktiviteter	Analys
Fortsatt utveckling och förvaltning av standardiserade vårdförlopp.	Standardiserade vårdförlopp (SVF) är en del i det ordinarie arbetssättet. Cancervården fortsätter med processorienterat arbetssätt utifrån patienternas väg i vården.

Uppdrag/mål: Screening av tjocktarmscancer

Aktiviteter	Analys
Samordning och planering av tarmscreening	Underlag inför start av tarmcancerscreening är insänt till gemensamt samordningskansli, GSK, vid enheten för cancerprevention och screening, Regionalt cancercentrum Stockholm – Gotland. Screeningverksamheten i Region Jönköpings län startar 2022.

Uppdrag/mål: Prostatacancertestning

Aktiviteter	Analys
Aktivt delta i Sydöstra sjukvårdsregionens arbete för införande av organiserad prostatacancertestning	Region Jönköpings län har åtagit sig att vara pilot i sydöstra sjukvårdsregionen för att skapa en process för erbjudande om organiserad prostatacancertestning (OPT). En arbetsgrupp är tillsatt för att arbeta med prostatacancerscreening utifrån den förstudie som gjorts och som inkluderar digitaliserade lösningar för urval och utskick samt svarshantering. Uppstartsmöte med företrädare för specialistvård, primärvård, patientförening samt sydöstra sjukvårdsområdet ägde rum efter sommaren. OPT planeras vara i drift under 2022.

Uppdrag/mål: Cancerrehabilitering

Aktiviteter	Analys
Fortsatt arbete för att utveckla en trygg personcentrerad, behovsinriktad och resurseffektiv rehabilitering av hög kvalitet.	I enlighet med det nationella vårdprogrammet för cancerrehabilitering pågår olika förbättringsinitiativ inom bl a följande områden: *Kontaktsjuksköterska* – erbjudande om kontaktsjuksköterska mäts och redovisas centralt. *Min vårdplan cancer* – erbjudande om Min vårdplan cancer mäts och redovisas centralt. *Behovsbedömning – Hälsoskattning* för cancerrehabilitering implementeras successivt i samband med nationellt införande av digital Min vårdplan. Ett sökord har under våren införts, vilket kommer att möjliggöra uppföljning. *En rehabguide* för cancersjukdomar utarbetats. *Rehabiliteringsplan* – Implementering av länsgemensam mall och arbetssätt pågår. KVÅ-kod finns både för upprättande/revidering och uppföljning.

Uppdrag/mål: Öka deltagandet i screeningprogram

Uppdrag/mål: Avancerad läkemedelsbehandling

Aktiviteter	Analys
Behandlingsenheter	Uppdragsbeskrivning framtagen. Projektledare och projektgrupp tillsatt. Arbetet framskjutet på grund av coronapandemin.

Framgångsfaktorer: God tandvård

Uppdrag/mål: Allmäntandvård barn och unga

Aktiviteter	Analys
Revidering av barn- och ungdomstandvårdsprogrammet	Beslut om nytt barn- och ungdomstandvårdsprogram har beslutats i juni. Utbildning av medarbetare på bred bas kommer att påbörjas i september-oktober och tillämpning sker successivt.

Uppdrag/mål: Tandvård för personer med särskilda behov

Uppdrag/mål: Specialisttandvård

Aktiviteter	Analys
Framtagande av mätetal för specialisttandvården	Stor variation i registreringen i journalsystemet T4 har uppdagats liksom olikheter i hur man i verksamheten registrerar i remisshanteringen. Frågan har lyfts i Odontologiska institutionens ledningsgrupp och man arbetar för att fastställa ett gemensamt arbetssätt för att säkerställa att rätt data hämtas ut och registreras i mätetalen.

Verksamhetsstatistik

Somatisk vård

Egenproducerad vård (inkl såld vård)	Utfall 2021-08	Utfall 2020-08	Utfall 2019-08	Förändring % 2021-2020	Förändring % 2021-2019
Antal disponibla vårdplatser	531	527	559	1 %	-5 %
Vårdtid i dagar	112 822	104 905	113 876	8 %	-1 %
Antal vårdtillfällen	30 548	28 372	31 718	8 %	-4 %
Medelvårdtid, dagar	3,7	3,7	3,6	0 %	3 %
Antal läkarbesök	227 276	213 787	239 248	6 %	-5 %
Antal besök annan personalkategori	195 678	187 807	210 403	4 %	-7 %
Varav distanskontakter	5 900	662	166		
Andel distanskontakter	1,39 %	0,16 %	0,04 %	1,23 %	1,36 %
Länets vårdkonsumtion					
Vårdtid i dagar	115 126	107 022	116 430	8 %	-1 %
Antal vårdtillfällen	30 818	28 700	32 001	7 %	-4 %
Antal läkarbesök	240 547	235 613	259 971	2 %	-7 %
Antal besök annan personalkategori	192 001	186 537	209 501	3 %	-8 %

Psykiatrisk vård

Egenproducerad vård (inkl såld vård)	Utfall 2021-08	Utfall 2020-08	Utfall 2019-08	Förändring % 2021-2020	Förändring % 2021-2019
Antal disponibla vårdplatser	115	110	119	5 %	-3 %
Vårdtid i dagar	23 714	22 603	24 708	5 %	-4 %
Antal vårdtillfällen	2 662	2 696	2 839	-1 %	-6 %
Medelvårdtid, dagar	8,9	8,4	8,7	6 %	2 %
Antal läkarbesök	19 539	17 609	19 977	11 %	-2 %
Antal besök annan personalkategori	64 226	69 036	72 278	-7 %	-11 %
Varav distanskontakter	6 216	566	154		
Varav andel distanskontakter	7,42 %	0,65 %	0,17 %	6,77 %	7,25 %
Länets vårdkonsumtion					

Egenproducerad vård (inkl såld vård)	Utfall 2021-08	Utfall 2020-08	Utfall 2019-08	Förändring % 2021-2020	Förändring % 2021-2019
Vårdtid i dagar	30 003	28 158	30 215	7 %	-1 %
Antal vårdtillfällen	2 707	2 642	2 832	2 %	-4 %
Antal läkarbesök	18 650	16 682	19 054	12 %	-2 %
Antal besök annan personalkategori	62 106	67 020	70 643	-7 %	-12 %

Primärvård

Egenproducerad vård (inkl såld vård)	Utfall 2021-08	Utfall 2020-08	Utfall 2019-08	Förändring % 2021-2020	Förändring % 2021-2019
Antal besök, läkare	274 291	264 374	530 866	4 %	-48 %
Antal besök, annan personalkategori	385 509	402 670	493 838	-4 %	-22 %
-varav distanskontakter utomlänare	13 188	16 078	258 189	-18 %	-95 %
-varav distanskontakter länsbor	27 747	19 909	8 134	39 %	241 %
Andel distanskontakter i länet av länsbor	3,8%	2,8%	1,0%	1,1 %	2,8%
Länets vårdkonsumtion					
Antal besök, läkare	280 283	266 396	301 877	5 %	-7 %
Antal besök, annan personalkategori	444 722	455 768	518 127	-2 %	-14 %

(Distanskontakter avser besök som sker via e-tjänst ej telefon)

Inom den somatiska och psykiatrisk vården ses nu en ökning av antalet vårdkontakter inom både öppenvården och slutenvården jämfört med 2020. Andelen distanskontakter ökar främst inom den psykiatriska vården och står för drygt 7 procent av alla öppenvårdskontakter 2021.

Inom primärvården fortsätter distanskontakterna att öka; påhejad av en pandemi där vi uppmuntrat till att inte träffas fysiskt. Distanskontakter som inte är till läkare har ökat markant, och det handlar om exempelvis digital artrosskola, psykologbesök samt en hel del sjuksköterskekontakter.

Utöver den vård som Region Jönköpings län själv producerar köper regionen vård. Även här märks en ökning jämfört med 2020. Störst ökning märks inom psykiatrin och främst rättspsykiatri.

Lärande och förnyelse

Strategiska mål: Professionell kunskap och förbättringskunskap

Framgångsfaktorer: Lärande i vardagen

Uppdrag/mål: Tandvård - Odontologiska institutionen är ett ledande centrum

Aktiviteter	Analys
Inrätta utbildningar för både tandläkare och tandsköterskor i länet.	Ansökan till Universitets kanslersämbete och till myndigheten för yrkeshögskoleutbildningar pågår

Uppdrag/mål: Identifiera arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande och beskriver hur man arbetar med att förändra eller fasa ut dessa.

Aktiviteter	Analys
Respektive verksamhet identifierar arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande och beskriver hur man arbetar med att förändra eller fasa ut dessa.	Arbetet med att identifiera arbetssätt och arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande är en ständigt pågående process på flera nivåer samtidigt, allt ifrån mötet mellan behandlare och patient till arbetet inom strategiskt ledningsarbete. Exempel är övergång från tidskrävande administrativt manuella processer till digitala.

Uppdrag/mål: Fortsatt arbetet med kapacitet och produktionsstyrning (KPS)

Aktiviteter	Analys
Stödja verksamheten i arbetet med KPS	Kirurgisk verksamhet är i full gång med att implementera KPS, Medicinsk verksamhet och Psykiatri, rehabilitering och diagnostik planerar för start.

Uppdrag/mål: Undersöka möjligheten att införa en innovationsfond

Aktiviteter	Analys
Undersöker möjligheterna att införa innovationsfond	Arbetet påbörjat med framtagande av underlag genom ett nätverkande med befintliga enheter som arbetar specifikt med innovation. Samtal om innovationsfond inlett och kommer att möjliggöras till 2022.

Medarbetare

Strategiska mål: Sveriges bästa offentliga arbetsgivare

Framgångsfaktorer: Ett starkt arbetsgivarvarumärke

Uppdrag/mål: Strategisk kompetensförsörjning

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Kostnad för bemanningsföretag (hyrkostnad som	2 %	2,9 % ◆	Utfallet ligger över målnivån. Kostnaden för bemanningsföretag har ökat med ca 10,5 mnkr (10,2%) jämfört med samma period 2020. Då de egna

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
andel av egna personalkostnader)			lönekostnaderna också ökat påverkar den dock relativa målberäkningen i att ge ett utfall i samma nivå som 2020 vid ackumulerad beräkning av hyrkostnaden som andel av personalkostnader. Bra Liv och Medicinsk vård har minskat sina hyrkostnader medan Kirurgisk vård och Psykiatri, rehab och diagnostik ökat. Inom Kirurgisk vård ligger ökningen på hyrsjuksköterskor, där det köpts främst inom OP/IVA-klinikerna för att klara bemanning av covid-IVA och inom kvinnokliniken på Höglandssjukhuset för att bemanna med barnmorskor. Inom Psykiatri, rehab och diagnostik är det en ökning både för hyrläkare inom psykiatri och hyrsjuksköterskor inom framförallt röntgen kopplat till mammografi.

Aktiviteter	Analys
Utbildningsanställningar 2021.	I dagsläget finns ca 110 medarbetare som är utbildningsanställda på hel eller halvfart. Inom vissa specialiteter har färre än vad vi hoppats på kommit in på utbildningen. Därav blir tillsättningen något lägre än antalet fördelade utbildningsanställningar. För att öka intresset för utbildningsanställningar erbjuder Kirurgisk vård traineetjänster inom OP/IVA där medarbetare får prova på att arbeta på ovanstående avdelningar under tre månader. Arbete pågår med att ta fram underlag för att möjliggöra även för andra kategorier att kunna få möjlighet till betald specialistutbildning utifrån verksamheternas behov. Exempel på detta är specialistutbildning för psykolog, fysioterapeut och arbetsterapeuter.
Utvärdering av karriärtjänster för yrkesskickliga sjuksköterskor.	I utvärdering som genomförts framkommer bland annat att kliniker med allmänsjuksköterskor som har teamsjuksköterskor är nöjda och att uppdraget fungerar väl. De fördelar som cheferna för dessa kliniker vill framhålla är att klinikerna i större utsträckning har kunna arbeta med att uppdatera PM, rutiner och flera förbättringsarbeten har genomförts. Teamsjuksköterskor har också bidragit med bättre stöttning till nya kollegor, tydligt mentorskap och utbildning på enheten inom exempelvis dokumentation. Utöver detta har även medarbetarna utvecklats, tagit stort ansvar och vuxit som människor och i sin yrkesroll. Det finns fortsatt utmaningar och mer möjligheter med yrkesrollen som teamsjuksköterska, bland annat kopplat till klinker med specialistsjuksköterskor där karriärtjänsten ännu inte införts.

Uppdrag/mål: Utökad bemanning

Aktiviteter	Analys
Utveckla och pröva arbetssätt tillsammans med primärvården för att öka tillgång till stöd från dietist.	Uppdrag har gått till rehabiliteringscentrum för att rekrytera dietister och tillsammans med primärvården arbeta fram en modell för hur kompetensen på ett resurseffektivt sätt kan tillhandahållas för de patienter inom primärvården som bedöms behöva dietistkompetens utöver den resurs för kostrådgivning som redan finns lokalt.
Utökad bemanning	Arbete pågår med en rad aktiviteter inom framförallt Verksamhetsområdet Bra Liv. Till exempel: - ST-läkare uppmuntras att förlägga sin utbildningstid till både stor och liten vårdcentral. - Läkare med utländsk utbildning kompetensvärderas inom Nässjö

Aktiviteter	Analys
	utbildningscentrum. - Studenter är våra framtida medarbetare och det är viktigt att ge dem en positiv bild av vår verksamhet. - Kompetensförsörjningsstrategi med fokus på att utveckla, behålla befintliga medarbetare och samtidigt attrahera nya.

Uppdrag/mål: Arbetstidsmodeller

Aktiviteter	Analys
Utreda förutsättningar för nya verksamhetsanpassade arbetstidsmodeller	Under hösten 2021 kommer ett arbete påbörjas för att utreda förutsättningarna för olika arbetstidsmodeller. Arbetet är gemensamt mellan verksamhetsområdena kirurgisk vård, medicinsk vård och psykiatri rehabilitering och diagnostik

Framgångsfaktorer: Kompetenta, delaktiga och engagerade medarbetare

Uppdrag/mål: Fortsätta arbetet för att förstärka det lokala ledarskapet och chefskapet

Aktiviteter	Analys
Utredning av lokala sjukhusledningar	En preliminär modell framtagen utifrån den sammanställning som är gjord av genomförda intervjuer och workshops. Ett förslag är framtaget utifrån denna modell. Förslaget kommer skickas på remiss under hösten.

Uppdrag/mål: Hälsa och likabehandling

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Personalhälsa - sjukfrånvaro	6,2 %	5,5 % ●	Sjukfrånvaro är totalt sett lägre än samma period föregående år även om den fortsatt ligger på en något högre nivå än 2019. Nivån kan fortsatt förklaras med pandemin och Folkhälsomyndighetens rekommendationer att stanna hemma vid minsta symptom. Smittspridningen i samhället minskar och i takt med det ökar frisknärvaron i verksamheten. Samtliga verksamhetsområden når målet och har en lägre sjukfrånvaro jämfört med samma period föregående år. Det är även i år den korta sjukfrånvaron som ökat medan den långa ligger kvar på ungefär samma nivå som 2019. Kontinuerligt arbete fortsätter tillsammans med chefer, HR och AME för att skapa hälsofrämjande arbetsplatser och en god arbetsmiljö.

Aktiviteter	Analys
Alla nyanställningar ska utgå från heltid	Riktlinje för heltid som norm finns och ligger till grund för arbetssätt där nyanställda erbjuds heltidsanställning.

Ekonomi

Strategiska mål: God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt

Framgångsfaktorer: Kostnadseffektiv verksamhet

Uppdrag/mål: Arbeta kostnadseffektivt för att uppnå ekonomi i balans

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Ekonomi i balans -FS nämnd	0 tkr	825 tkr	Nämnden för folkhälsa- och sjukvård har efter åtta månader en ekonomi i balans. Den kraftiga resultatförbättringen förklaras främst av att nämnden har fått ersättning för merkostnader på 243 miljoner kronor i augusti. Då resultatet var minus 303 miljoner efter juli så innebär det att nämnden även exklusive merkostnadsersättningen uppvisar ett positivt resultat för augusti. Kompensationen för merkostnader har betalats ut som en ersättning och bidrar till att minska nettokostnadsökningen som nu ligger på 2,7 procent jämfört med samma period 2020. Lönekostnaderna har ökat relativt mycket under året (9,5%) men en inbromsning kan ses de senaste månaderna då framförallt krislägesavtalet fasas ut. Antalet årsarbetare har ökat med 327 under året och dessa har till stor del finansierat via merkostnadsersättning eller bidrag för provtagning och vaccinering.

Avvikelse mot budget i miljoner kronor

Verksamhetsområde	Utfall	Budget	Avvikelse
Privata vårdgivare	-56,3	-46,3	-10,1
Vårdcentralerna Bra Liv	82,4	18,4	64,0
Folktandvården	-165,8	-161,4	-4,4
Medicinsk vård	-1 845,1	-1 856,8	11,8
Kirurgisk vård	-1 829,7	-1 776,9	-52,8
Psykiatri rehab o diagnostik	-831,9	-808,1	-23,9
Summa verksamhetsområde inkl privata	**-4 646,4**	**-4 631,0**	**-15,4**
Regionens åtagande	-2 007,9	-2 024,1	16,2
Totalt FS nämnd	**-6 654,3**	**-6 655,1**	**0,8**

Underskott för Privat vårdgivare beror främst på att köpta utredningar inom barn och ungdomspsykiatrin bokförs här medan delar av den budgetförstärkning som skett för BUP ligger inom området "Regionens åtagande" och bidrar till att det blir överskott där.

Bra Liv har ett relativt stort överskott där intäkter för provtagning och vaccinering är större än kostnadsökningen. Folktandvården redovisar ett underskott på 4,4 miljoner. Underskottet är en följd av pandemin som lett till färre kliniska timmar och därmed lägre intäkter.

Störst underskott finns inom Kirurgisk vård och Psykiatri/rehabilitering/diagnostik. Inom Kirurgisk vård finns sedan tidigare en obalans i ekonomin som successivt efter pandemin behöver komma i balans. Inom Psykiatri/rehabilitering/diagnostik beror underskottet främst på kostnadsökningar inom vuxenpsykiatrin.

Inom Regionens åtagande finns en positiv avvikelse mot budget på 16,2 miljoner kronor vilket främst förklaras av ej disponerade budget, nödvändig tandvård som inte kunnat utföras som planerat under pandemin. Köpt regionsjukvård har plusresultat i förhållande till budget men köpt rikssjukvård har ett underskott.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Prognos -FS nämnd	0 tkr	-27 100 tkr	Den sammantagna prognosen för FS nämndens områden är ett underskott på 27,1 miljoner kronor för helår 2021. Det är betydligt bättre än prognosen i samband med delårsrapport ett i våras. Förbättringen förklaras främst av den merkostnadsersättning FS nämnden erhöll under augusti månad. För privata vårdgivare beräknas ett underskott på 14 miljoner kronor, orsaken är ökat köp från privata vårdgivare i länet av utredningar inom barn- och ungdomspsykiatrin. Budgeten för barn- och ungdomspsykiatrin förstärktes inför 2021 med 30 miljoner kronor och hälften har fördelats till verksamhetsområde Psykiatri/rehabilitering och diagnostik den andra hälften ligger kvar centralt/Regionens åtagande för att finansiera ökade kostnader för köpta utredningar. Vårdcentrarna Bra Liv prognostiserar ett plusresultat för 2021 och intäkterna ökar kraftigt till följd av provtagning och vaccinering. Folktandvården beräknas även för 2021 gå med underskott till följd av tappade intäkter under pandemin. Det är inom Medicinsk vård, Kirurgisk vård och Psykiatri/rehabilitering och diagnostik där det ekonomiska resultatet för 2021 förväntas bli negativt även efter att merkostnader för covid-19 har kompenserats. Handlingsplaner för en ekonomi i balans på sikt finns framtagna. Inom området Centralt/Regionens åtagande prognosticeras ett överskott som förklaras av reserverade budgetmedel för bland annat barn- och ungdomspsykiatrin där kostnaden finns inom verksamhetsområdet "Privata vårdgivare" (se kommentar ovan). Reserverade medel för nya/dyra läkemedel förväntas inte disponeras fullt ut och bidrar till ett överskott. I övrigt är det plus och minusposter som i stort tar ut varandra, till exempel går köpt regionsjukvård plus men köpt rikssjukvård inklusive rättspsykiatri går minus.

Bokslut och prognos, budgetavvikelse i miljoner kronor.

Verksamhetsområden	Bokslut 2019	Bokslut 2020	Prognos 2021
Privata vårdgivare	5,8	3,7	-14,0
Vårdcentralerna Bra Liv	-12,5	20,9	65,0
Folktandvården	9,3	-9,4	-2,1
Medicinsk vård	5,3	37,9	-20,0
Kirurgisk vård	-41,1	8,7	-75,0
Psykiatri rehab o diagnostik	7,9	1,3	-29,0
Summa verksamhetsområde inkl privata	**-25,2**	**63,2**	**-75,1**
Centralt/Regionens åtagande	42,3	66,7	48,0
Totalt FS nämnd	**17,1**	**130,0**	**-27,1**

Uppdrag/mål: Utreda kostnader för digitala besök

Aktiviteter	Analys
Utreda hur kostnaderna för digitala vårdbesök ska hanteras	En modell med reducerat kostnadsansvar för digitala vårdbesök har tagits fram och finns med i förslaget till regelbok för 2022.

REGIONGEMENSAMT

Medborgare och kund

Strategiska mål: Sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Jämlik hälsa, jämlik verksamhet och mångfald

Uppdrag/mål: Arbete med mänskliga rättigheter och diskrimineringsgrunderna för en jämlik hälsa och jämlik verksamhet

Aktiviteter	Analys
Möjligheten att ta del av regionfullmäktiges sammanträden ska utvecklas, ett exempel är att under 2021 införa teckenspråks- och skrivtolkning.	Uppdrag med tecken- och skrivtolkade sammanträden med fullmäktige genomfört
Ett tydligt jämställdhetsperspektiv i samtliga verksamheter	Frågan finns i det nya Hållbarhetsprogrammet. En arbetsgrupp för att hålla ihop området Social hållbarhet har bildats med en styrgrupp som följer arbetet. Syftet är att så mycket av arbetet som sker utifrån delmål och aktiviteter i Hållbarhetsprogrammet ska ske synkroniserat med arbetet som sker utifrån andra styrdokument och uppdrag.

Uppdrag/mål: Konkretisera hur jämställdhetsarbetet ska utvecklas och genomföras i organisationens samtliga verksamheter

Aktiviteter	Analys
Handlingsplan jämställdhetsintegrering	Arbetet med jämställdhetsintegrering samordnas med delmål och aktiviteter som finns i Hållbarhetsprogrammet i dimensionen social hållbarhet och framgångsfaktorn *Vi är till för alla*.
Identifiera och åtgärd av omotiverade eller godtyckliga skillnader i förhållande till kön	Flertalet av mätetal kan visas i förhållande till kön. Verksamheterna ansvarar för om det finns omotiverade skillnader och ta ansvar för att åtgärda vid behov. Även på övergripande region nivå värderas eventuella skillnader.

Process produktion

Strategiska mål: Ledning, utveckling och kommunikation

Framgångsfaktorer: Mål och tillitsbaserad styrning

Uppdrag/mål: Process för ökad tillitsbaserad styrning och ledning

Aktiviteter	Analys
Region Jönköpings läns målstyrning ses över	Uppdraget i Budget 2021 är att Region Jönköpings län ska initiera en process för ökad tillitsbaserad styrning och ledning genom delaktighet av medarbetare och i dialog med länets kommuner för att utveckla Region Jönköpings läns målstyrning på fullmäktige- och nämndnivå. Den modell som Region Jönköpings län använder för planering, ledning och uppföljning av verksamheten har sin grund sedan 1990-talet men har utvecklats och anpassats löpande. Modellen bygger på vision,

Aktiviteter	Analys
	värderingar/ledningsstrategier, mål, handlingsplaner för förbättring och utveckling, mätetal samt ständiga förbättringar. Några nyckelbegrepp har funnits med i flera decennier såsom *god hushållning* och *kvalitet som strategi*. Ett exempel på arbete som pågår vad gäller ledning och styrning är koppling av de 13 grundläggande värderingarna till fem ledningsstrategier, detta ska bidra till att chefer i organisationen får tydligare vägledning i vilket agerande som behövs för att leva upp till värderingarna. Ett annat arbete som pågår är att utveckla våra samverkansformer inom ramen för vårt samverkansavtal. Här pågår arbetet i såväl Central samverkansgrupp (CSG) som i verksamhetsområdenas samverkansgrupper. Ett väl fungerande samverkansklimat är en viktig förutsättning för delaktighet och involvering. För att inleda arbetet kring tillitsbaserad styrning och ledning kommer ett seminarium att genomföras under budgetberedningens dagar i september 2021.

Framgångsfaktorer: Kommunikation som verktyg för måluppfyllelse

Uppdrag/mål: Kommunikationen, såväl extern som intern, ska bidra till att stärka varumärket Region Jönköpings län.

Aktiviteter	Analys
Fortsatt stöd för chefers kommunikation, fortsatt utveckling av kommunikationskanaler, samt plattformar för samarbeten och dialog	Nytt koncept för chefsstöd på nya intranätet, nya rutiner för förvaltning och utveckling av Region Jönköpings läns sociala mediekanaler, webbplatser samt digitala informationsskärmar.

Lärande och förnyelse

Strategiska mål: Professionell kunskap och förbättringskunskap

Framgångsfaktorer: Lärande i vardagen

Uppdrag/mål: Använda SIQ som kvalitets- och ledningsstöd i den nära vården

Aktiviteter	Analys
Arbeta med kopplingen mellan grundläggande värderingar, BCS och ledningsstrategier	I verksamhetsdialoger som genomfördes december/januari där syftet är att föra en dialog om arbetssätt och resultat mellan regionledningsföreträdare och verksamhetsområdesledningar låg fokus på tre av ledningsstrategierna; skapa värde med kunder och intressenter, involvera engagerade medarbetare samt leda för hållbarhet/god hushållning. Grafiskt har vi integrerat bilden av de 13 grundläggande värderingarna med våra fem ledningsstrategier. I de verksamhetsdialoger som genomförs under augusti - oktober i år kommer fokus att vara på följande ledningsstrategier; utvecklar värdeskapande processer, förbättrar verksamheten och skapar innovationer samt leda för hållbarhet/god hushållning. I höst kommer temat i Nätverk för engagerat ledarskap (NEL), där våra 550 chefer deltar i samtalsgrupper att vara våra ledningsstrategier.

Uppdrag/mål: Undersöka möjligheten att införa en innovationsfond

Aktiviteter	Analys
Undersöker möjligheterna att införa innovatinsfond	Arbetet påbörjat med framtagande av underlag genom ett nätverkande med befintliga enheter som arbetar specifikt med innovation. Samtal om innovationsfond inlett och kommer att möjliggöras till 2022.

STÖD OCH SERVICE

Medborgare och kund

Strategiska mål: Jämlik hälsa och nöjda patienter/kunder

Framgångsfaktorer: Hög tillgänglighet

Uppdrag/mål: Förbättra tillgängligheten till 1177 vårdguiden på telefon.

Aktiviteter	Analys
Förbättra tillgängligheten till 1177 vårdguiden på telefon.	För att uppnå det beslutade tillgänglighetsmålet, besvara 75 % av inkommande samtal inom 9 minuter, behöver samtliga regioner vara med i samverkan samt vara fullt bemannade utifrån antalet invånare i respektive region. Rekrytering för 1177-enheten i Region Jönköpings län fortgår och som tidigare är målet att bli fullt bemannade. Rekryteringsaktiviteterna har haft ett positivt utfall de senaste två åren. Genom ett aktivt arbetsmiljöarbete har personalomsättningen minskat något de senaste två åren, vilket också föranleder bättre startläge för året jämfört med tidigare.

Process och produktion

Strategiska mål: Enklare vardag för patienter och medarbetare

Framgångsfaktorer: Sveriges bästa digitala vård och stödsystem.

Uppdrag/mål: Underlätta användandet och kunskap om digitala stöd och tjänster

Aktiviteter	Analys
Arbeta för att öka kunskap kring digitala tjänster inom hela verksamhetsområdet.	För att fortsätta utvecklingen mot digitala tjänster samt underlätta användandet och öka kunskapen pågår en enklare kartläggning och en behovsanalys har påbörjats. Plan för fortsatt arbete ska tas fram under hösten 2021.

Strategiska mål: Kunskapsbaserad och ändamålsenlig vård

Framgångsfaktorer: Samverkan med kommunerna

Uppdrag/mål: Samverkan i styrgrupp för hjälpmedelsverksamheten

Aktiviteter	Analys
Omvärldsbevaka, identifiera utvecklingsfrågor och ta fram handlingsplaner i samverkan	Implementeringen och utvecklingen av välfärdsteknik pågår mot kommunerna. Ett flera strategiska forum har genomförts där information givits vilket har skapat en dialog om hur vi ska gå vidare. Även ett välfärdsteknikråd finns där erfarenheter utbyts. Inom diabetesområdet har en ordnat införandegrupp startats där flera regioner visat intresse för vårt arbetssätt.

Strategiska mål: Kostnadseffektiv upphandling

Framgångsfaktorer: Rätt beteende - avtal

Uppdrag/mål: Områden definieras där innovationsvänlig upphandling ska främjas.

Aktiviteter	Analys
Definiera områden där innovationsvänlig upphandling ska främjas.	Vid projektstart för samtliga upphandlingar ska analys göras om det är möjligt att öppna för innovation.

Lärande och förnyelse

Strategiska mål: Professionell kunskap och förbättringskunskap

Framgångsfaktorer: Lärande i vardagen

Uppdrag/mål: Identifiera arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande och beskriver hur man arbetar med att förändra eller fasa ut dessa.

Aktiviteter	Analys
Varje område beskriver hur man arbetar med att förändra eller fasa ut arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande	Alla områden arbetar med att beskriva hur man arbetar med att förändra eller fasa ut arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande. Exempelvis arbete med digital dokumenthantering, schablonberäkningar och översyn av skötsel- och underhållsåtgärder.

MEDARBETARE

Framtidens arbetsplats byggs av engagerade medarbetare. För att långsiktigt kunna säkerställa kompetensförsörjning och vara en attraktiv arbetsgivare är en god arbetsmiljö och möjlighet till kompetensutveckling avgörande. Det gäller både för rekrytering och för att behålla och utveckla viktig kompetens. Ett fortsatt hårt tryck från Corona pandemin under våren, med aktivt krislägesavtal i vissa verksamheter, har inneburit att några tänkta utvecklingsarbeten tillfälligt fått stå tillbaka. Trots detta pågår en rad olika arbeten för att utveckla goda förutsättningar för vårdens medarbetare kopplat till Region Jönköpings övergripande mål att bli Sveriges bästa offentliga arbetsgivare.

Strategiska mål: Sveriges bästa offentliga arbetsgivare

Framgångsfaktorer: Ett starkt arbetsgivarvarumärke

Uppdrag/mål: Strategisk kompetensförsörjning

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Kandidat-upplevelse - CNPS (Candidate Net Promoter Score)	75 %	60 % ◆	Efter andra tertialet 2021 är Region Jönköpings län bättre än 60 % av samtliga andra offentliga verksamheter i samma mätning. Detta är en förbättring både i förhållande till föregående tertial och samma period föregående år. En förbättring av värdena professionellt bemötande och nöjdhet kring återkoppling är troligtvis en effekt av arbetet med att informera chefer om kandidatupplevelse och hur de kan påverka denna genom exempelvis bemötande och återkoppling. Våra största utvecklingsområden i nuläget är att skapa ännu bättre insyn i alla steg i våra rekryteringsprocesser och att jobba med att förbättra helhetsintrycket av vår ansökningsprocess.
Kostnad för bemanningsföretag (hyrkostnad som andel av egna personalkostnader)	2 %	2,8 % ◆	Utfallet ligger över målnivån. Kostnaden för bemanningsföretag har ökat med ca 10,5 mnkr (10,2%) jämfört med samma period 2020. Då de egna lönekostnaderna också ökat påverkar den dock relativa målberäkningen i att ge ett utfall i ungefär samma nivå som 2020 vid ackumulerad beräkning av hyrkostnaden som andel av personalkostnader. Bra Liv och Medicinsk vård har minskat sina hyrkostnader medan Kirurgisk vård och Psykiatri, rehab och diagnostik ökat. Inom Kirurgisk vård ligger ökningen på hyrsjuksköterskor, där det köpts främst inom OP/IVA-klinikerna för att klara bemanning av covid-IVA och inom kvinnokliniken på Höglandssjukhuset för att bemanna med barnmorskor. Inom Psykiatri, rehab och diagnostik är det en ökning både för hyrläkare inom psykiatri och hyrsjuksköterskor inom framförallt röntgen kopplat till mammografi. För 1177 Vårdguiden är bemanningskostnaderna i samma nivå som föregående år.

Aktiviteter	Analys
Utveckla kompetensförsörjningsenheten.	Kompetensförsörjningsenheten fortsätter utvecklingen av rekryteringsprocessen, chefsrekryteringsprocessen, Sveriges bästa kandidatupplevelse, relocation och utlandsrekrytering och utveckling av portalen. KFE och bemanningsenheten utvecklar tillsammans erbjudandet av rekrytering och bemanning för verksamheterna i RJL för att trygga kompetensförsörjningen. I maj började KFE även arbeta med cheferna i

Aktiviteter	Analys
	områdena som HR inom Vos stöttar.
Länsöverskridande resursenhet.	Uppbyggnaden av enheten fortsätter. I dagsläget finns 10 anställda på enheten. Det är ytterligare två sjuksköterskor anställda och på väg in under sept/okt. De kommer vara placerade i första hand på Höglandssjukhuset där bristen på sjuksköterskor är som störst. Under augusti kommer vi starta rekrytering av ytterligare vårdadministratörer. Detta är en yrkesgrupp där behöver är stort inom hela Regionen.
Medarbetarlöfte.	Arbetet med att arbeta fram ett medarbetarlöfte fortsätter bl a genom att förankring av upplägg och fortsatt arbetssätt har genomförts i Regionens ledningsgrupp i augusti. Under våren har bland annat undersökningar och kartläggning av vad våra medarbetare och chefer förväntar sig av Sveriges bästa offentliga arbetsgivare och vad de anser är det bästa med sin arbetsplats genomförts.
Utreda nytt Förmånspaket	Utredning och förslag på införande av en ny förmånsportal för att på ett enklare och bättre sätt kunna synliggöra och administrera våra förmåner pågår.

Uppdrag/mål: Yrkesspecifik introduktion

Aktiviteter	Analys
Undersöka behovet av yrkesspecifik introduktion	Under förkortningarna RIU (introduktionsutbildning för sjuksköterskor) och KUP (för undersköterskor) har vi under pandemin digitalt försökt bibehålla struktur och systematik. Vi räknar med att återta fysiska programmet hösten 2021. Ett samtal med HR och Qulturum är inlett för att skapa en helhetssyn i arbetet med yrkesspecifik introduktion.

Framgångsfaktorer: Kompetenta, delaktiga och engagerade medarbetare

En kraftig ökning av faktiska årsarbetare jämfört med föregående år. Den ökning av årsarbetare som skedde löpande under 2020 syns nu tydligt. Total finns ca 425 anställda årsarbetare mer i regionen jämfört med samma period föregående år. Frånvaron har totalt sett minskat med motsvarande ca 3 årsarbetare under 2021 vilket innebär fler i arbete och ger då en total ökning av ca 428 faktiska årsarbetare jämfört med jan-aug 2020. Samtliga verksamhetsområden har i snitt fler faktiska årsarbetare än t om samma period föregående år och alla personalgrupper förutom tandsköterskor har ökat.

Förändring av antal årsarbetare

Förändring	Årsarbetare
Tillsvidareanställda	+ 285,3
Visstidsanställda	+ 83,7
Timavlönade	+ 56,2
Summa förändring (anställda årsarbetare)	**+ 425,2**
Sjukfrånvaro	- 41,6
Föräldraledig och vård av barn	+ 30,4

Förändring	Årsarbetare
Övrig frånvaro	+ 6,4
Summa förändring frånvaro (minskad frånvaro = ökat antal årsarbetare)	**- 2,8**
Förändring totalt (faktiskt antal årsarbetare)	**+ 428**

Uppdrag/mål: En välfungerande lönebildning

Aktiviteter	Analys
Riktad lönesatsning.	Löneöversyn 2021 är slutförd. Nya löner betalades ut med junilönen med retroaktivitet från april. De yrkesgrupper som är identifierade och ligger längst från den önskade målbilden har prioriteras och tagit del av del av den riktade satsningen enligt plan. Fördelning och utfall har skett utifrån gruppernas relativa löneläge i förhållande till önskad målbild.

Uppdrag/mål: God samverkan

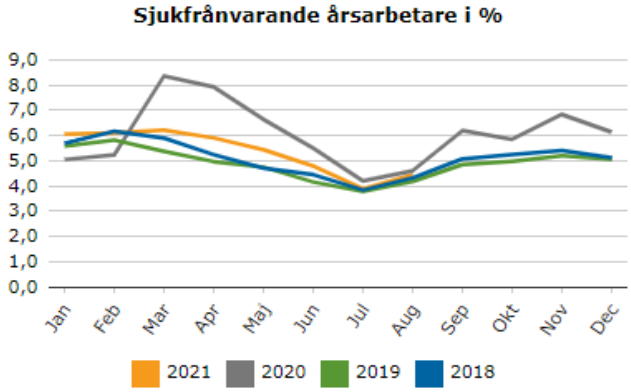
Aktiviteter	Analys
Översyn av samverkansavtal	Arbetet pågår genom bland annat workshops tillsammans i olika samverkansgrupper. Tempot i arbetet har medvetet saktas ner med anledning av partsgemensamt värdegrundsarbete inom ramen för "Sveriges bästa offentliga arbetsgivare".

Uppdrag/mål: Hållbart chefskap

Aktiviteter	Analys
Chefers introduktion	Pågående projekt kring chefers introduktion pausades i samband med pandemin. Nystart av arbetet beräknas ske under hösten med genomförande under nästa år. Även nära kopplat till arbetet med den regionövergripande introduktionen för alla medarbetare och arbetet med ledningsstrategier och ledarskapsprofil.
Ledarskapsprofil	Arbete med att ta fram en ledarprofil pågår. Utgångspunkten är ledningsstrategierna för framgång och utifrån dessa har koppling gjorts till de kompetenser som används i vår kompetensbaserade rekryteringsmodell för att identifiera och tydliggöra vilken typ av ledare vi söker.
Fortsatt implementering av Lärande och kompetensportalen	Möjligheten att dokumentera medarbetarsamtal finns i LoK (lärande och kompetens) sedan i februari, fortsatt arbete krävs för att stötta chefer i hur systemet bäst kan stödja dialogen med medarbetarna. Under hösten har en pilot påbörjats arbetet med att bygga upp roller och kompetenser. Regiongemensamma grunder behöver utformas och verksamhetsspecifika behov utgår från dem. När det implementeringen av kompetensdelen är genomförd kommer det erbjuda chefer goda möjligheter till systemstöd i sin kompetensplanering/kompetensförsörjning.

Uppdrag/mål: Hälsa och likabehandling

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Personalhälsa - sjukfrånvaro	5,9 %	5,3 %	Sjukfrånvaro är totalt sett lägre än samma period föregående år även om den fortsatt ligger på en något högre nivå än 2019, som är ett mer jämförbart normalår. Nivån kan fortsatt förklaras med pandemin och Folkhälsomyndighetens rekommendationer att stanna hemma vid minsta symptom.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			Det är även i år den korta sjukfrånvaron som ökat medan den långa ligger kvar på ungefär samma nivå som 2019. Smittspridningen i samhället minskar och i takt med det ökar frisknärvaron i verksamheten. Kontinuerligt arbete fortsätter tillsammans med chefer, HR och AME för att skapa goda förutsättningar för hälsofrämjande arbetsplatser och en långsiktigt god arbetsmiljö.

Aktiviteter	Analys
Alla nyanställningar ska utgå från heltid	Riktlinje för heltid som norm finns och ligger till grund för arbetssätt där nyanställda erbjuds heltidsanställning.
Implementering av digitalt stöd för SAM-arbetet	Ett systemstöd för det systematiska arbetsmiljöarbetet och arbetet för lika rättigheter och möjligheter har lanserats. Implementeringsarbete pågår. Målet är att alla verksamheter ska använda verktyget vid årsskiftet 2021/2022. Kopplat till målet om en Inkluderande, hälsofrämjande och attraktiv arbetsplats. Syftet är att ge ökat stöd till chefer som har arbetsmiljöansvar. Skyddsombud och medarbetare kommer även stödjas i sin delaktighet/samverkan. Stödet ger enklare och enhetligare arbetssätt och säkerställer lagefterlevnad. Även möjlighet att på övergripande nivå säkerställa att organisationen bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete och arbete för lika rättigheter och möjligheter utifrån lagefterlevnad.
Anställda ska kunna erbjudas att köpa reseprodukter till ett subventionerat värde av arbetsgivaren.	Arbetet med frågan pausades tillsvidare i mars 2020 med anledning av Coronapandemin. Arbetet har inte återupptagits under 2021.

EKONOMI

Strategiska mål: God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt

Framgångsfaktorer: Kostnadseffektiv verksamhet

Uppdrag/mål: Arbeta kostnadseffektivt för att uppnå ekonomi i balans

Mätetal	Målvärde	Resultat
Ekonomi i balans, budgetavvikelse	0 tkr	304 587 tkr
Prognos, budgetavvikelse	0 tkr	270 000 tkr

Delårsresultatet bättre än budget beroende på skatter och finansnetto

Efter andra tertialet visar utfallet ett överskott på 845 miljoner kronor, vilket är 305 miljoner kronor bättre än periodbudget. Verksamhetens nettokostnad är 97 miljoner kronor sämre än periodbudget medan skatter, utjämning och generella statsbidrag är 184 miljoner kronor bättre än periodbudget. Det gör att verksamhetens resultat är 87 miljoner kronor bättre än budget och resultatet är 490 miljoner kronor. Här ingår engångsökning av pensionsskulderna till följd av höjda livslängdsantaganden på 311 miljoner kronor. Även verksamheten har påverkats av pandemieffekter, i form av krisavtal, ökad övertid-komp-jour, fler årsarbetare, minskade biljettintäkter inom trafiken men även ökade intäkter för covid-19 provtagning, vaccinationer samt riktade statsbidrag för covid 19 och uppskjuten vård. Verksamheten har kompenserats för merkostnader motsvarande 450 miljoner kronor vilka till stor del finansierats genom ökade intäkter enligt ovan men även genom sänkt budgeterat resultat med 80 miljoner.

Finansnettot för tillgångar visar för de två första tertialen ett överskott med 619 miljoner kronor vilket är 378 miljoner kronor bättre än budget. Perioden har påverkats positivt av realiserade vinster på 314 miljoner kronor samt orealiserade värdeökningar på 233 miljoner kronor. Det motsvarar 400 miljoner kronor bättre än budget. Samtidigt så visar ränteintäkter och utdelning och övriga finansposter plus 72 miljoner kronor, vilket är 22 miljoner kronor sämre än budget.

Finansiella kostnaderna på skuldsidan för pensioner visar minus 264 miljoner kronor vilket är 161 miljoner kronor sämre än budget. Även här ingår en engångsökning till följd av livslängdsantaganden motsvarande 166 miljoner kronor.

Totalt har de två första tertialen påverkats med ökade pensionskostnader på 477 miljoner till följd av antagande av höjd livslängd, vilka inte är budgeterade.

Årsprognosen bättre än budget

Det råder fortfarande osäkerhet kring hur resterande del av året kommer utvecklas främst avseende effekter av coronapandemin. Prognosen baseras på att den återhämtning som påbörjats det tredje kvartalet fortsätter och att en anpassning av kostnaderna utifrån att trycket minskar i covid-19 vården kommer ske. I delårsresultatet ingår stöd för årets merkostnader inom sjukvården till följd av coronapandemin och uppskjuten vård samt övriga riktade statsbidrag enligt beslutade överenskommelser med åtta tolftedelar. Utöver dessa ingår bidrag i sin helhet i delårsresultatet för genomförda insatser avseende:

- stöd för ansökta merkostnader inom sjukvården för december 2020 på 53 miljoner kronor

- stöd för skyndsamma pandemitransporter på 5 miljoner kronor

- bidrag för smittspårning på 16 miljoner kronor

- bidrag för provtagning av PCR, serologi och antigen på 330 miljoner kronor

- bidrag för vaccinationsdoser och vaccinationsandel 151 miljoner kronor

- beslut om stöd enligt vårpropositionen för vård av patienter med covid-19 patienter och för uppskjuten vård på 70 miljoner kronor samt

- bidrag i form av elbusspremier på 25 miljoner kronor.

Bidragen ovan blir sammantaget 650 miljoner där provtagningsersättning och vaccinationsdoser kommer att bli mer intäkter under året. Delar av bidragen kompenseras verksamheten kontinuerligt till exempel vaccinationer och provtagning i primärvården samt kompensation för redovisade merkostnader som beskrivits ovan.

I årsprognosen ingår även beräknat stöd för intäktsbortfall inom kollektivtrafiken på 43 miljoner kronor.

Det prognostiserade årsresultatet visar ett överskott på 900 miljoner kronor vilket är 270 miljoner kronor högre än den reviderade budgeten på 630 miljoner kronor. Det är även 400 miljoner kronor högre än prognosen i delårsbokslut 1. Främst avser detta 250 miljoner kronor i högre finansnetto samt 24 miljoner kronor i högre skatteprognos. Resterande förbättring är lägre nettokostnad.

Verksamhetens nettokostnad beräknas till 12,1 miljarder kronor vilket är 148 miljoner kronor högre än budget. Här ingår som nämnts ovan livslängdseffekt på pensionerna med 311 miljoner kronor.

Skatter och generella statsbidrag beräknas till 12,7 miljarder kronor vilket motsvarar 275 miljoner kronor bättre än budget. Utjämningssystemet visar 41 miljoner kronor bättre än budget medan läkemedelsbidraget förväntas bli 3 miljoner kronor lägre än budget till följd av något högre rabatter och därmed högre återbetalning. Prognosen på skatteintäkterna är 237 miljoner kronor bättre än budget. Verksamhetens resultat (resultat före finansnetto) beräknas till 567 miljoner kronor, vilket är 127 miljoner kronor bättre än budget.

Finansnettot för tillgångar beräknas bli positivt med 645 miljoner kronor, vilket är 301 miljoner kronor bättre än budget. Prognosen baseras på att utfallet av de orealiserade och realiserade värdeförändringarna ligger kvar på samma nivå som sista augusti. Det ligger ingen värdering i att utfallet kommer vara oförändrat då en sådan prognos är svår att göra. Dessa poster motsvarar 547 miljoner kronor vilket är 327 miljoner kronor bättre än budget. Övriga finansposter som räntor, utdelning och bankkostnader beräknas till 98 miljoner, vilket är 26 miljoner kronor sämre än budget. Kostnaden för värdesäkring av pensioner beräknas till 312 miljoner kronor vilket är 154 miljoner kronor sämre än budget. Här ingår då livslängdseffekten på 166 miljoner kronor.

Totalt är det en resultatförsämring jämfört med 2020 med drygt 200 miljoner kronor. Här utgör livslängdseffekten 477 miljoner kronor. Verksamhetens resultat har utöver livslängdseffekten försämrats med 324 miljoner kronor medan totala finansnettot exklusive livslängdseffekt har förbättrats med cirka 590 miljoner kronor.

Prognostiserat årsresultat motsvarar 7,1 procent av skatter och generella statsbidrag och nettokostnaden uppgår till 95,5 procent av skatter och generella statsbidrag.

Egenfinansieringsmålet, baserat på verksamhetens resultat exklusive avskrivningar, beräknas kunna nås. Det prognosticerade verksamhetsresultatet plus avskrivningar är 1 020 miljoner kronor, vilket är 346 miljoner kronor högre än de prognosticerade nettoinvesteringarna på 674 miljoner kronor. Egenfinansieringsgraden blir i detta fall 151 procent, vilket är bättre än den reviderade budgetens 93 procent. De prognosticerade investeringarna är 275 miljoner kronor lägre än budget. Totalt för åren 2015-2021 beräknas investeringarna fullt ut ha finansierats med egna medel.

Egenfinansieringsgraden är 117 procent, och det motsvarar egenfinansiering med 933 miljoner kronors marginal.

Tabell: Resultaträkning (mnkr)

	Utfall Tertial 2:2021	Prognos 2021	Avvikelse årsbudget	Utfall Tertial 2:2020	Bokslut 2020
Intäkter	2 280	3 284		1 660	3 051
Kostnader	-9 968	-14 974		-8 831	-13 639
Avskrivning	-296	-453		-255	-406
Verksamhetens nettokostnad	**-7 984**	**-12 143**	**-148**	**-7 427**	**-10 993**
Skatteintäkter	6 374	9 560	237	6 141	9 144
Generella statsbidrag/kommunal utjämning	2 100	3 150	38	2 040	3 054
Verksamhetens resultat	**490**	**567**	**127**	**754**	**1 204**
Finansnetto tillgångar	619	645	301	14	206
Finansnetto skulder/pensioner	-264	-312	-158	-196	-298
Årets resultat	**845**	**900**	**270**	**572**	**1 112**
Enligt LKBR ska finansnettot redovisas som finansiella intäkter och finansiella kostnader. Enligt detta hade finansnettoraderna varit:					
Finansiella intäkter	703	730	383	104	325
Finansiella kostnader	-347	-397	-240	-287	-417

Verksamhetens nettokostnad högre än budget

Nettokostnaden har till och med andra tertialet ökat med 7,5 procent jämfört med samma period 2020 och visar underskott mot periodbudget med 97 miljoner kronor. Rensat för livslängdseffekten så är ökningen 3,3 procent och ett överskott mot budget med 215 miljoner kronor.

Nettokostnaden beräknas för helåret bli 12 143 miljoner kronor, vilket är 148 miljoner kronor högre än budget men 126 miljoner kronor lägre än prognosen i delårsrapport 1. Främsta skillnaden består av högre ersättningar till provtagning/smittspårning på nästan 80 miljoner kronor, samt erhållen elbusspremie på 25 miljoner kronor. Nettokostnadsökningen blir då 10,5 procent. Rensat för livslängdseffekten beräknas ökningen bli 7,6 procent och ett överskott mot budget med 163 miljoner kronor.

Intäktsökningen för skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning beräknas till 4,2 procent. Då ingår lägre införandeavdrag i nya kostnadsutjämningen med 55 miljoner kronor. Justerat för detta så är ökningen 3,8 procent.

Tabell: Nämndavvikelser (mnkr)

Nämnd	Period-avvikelse	Prognos-avvikelse
FS	**+1**	**-27**
varav verksamhetsområden	-5	-61
varav centralt	+6	+34
ANA	**+11**	**+6**
varav verksamhetsområde	+10	+5
varav centralt	+1	+1
TIM	**+35**	**+28**
varav verksamhetsområde	+33	+26
varav centralt	+2	+2
RS	**+59**	**+24**
varav verksamhetsområden	+45	+49
varav centralt	+14	-25
RSÖ	**-206**	**-181**
varav riktade statsbidrag	+102	+122
varav internränta/avskrivning mm	-12	-12
varav pensioner mm	-296	-291
RF	**+3**	**+2**
Totalt	**-96**	**-148**

Nämndernas budgetavvikelse per augusti samt prognos för helåret kommenteras ovan i avsnitten Folkhälsa och sjukvård samt Regional utveckling.

Regionstyrelsens ansvarsområde redovisas ekonomiskt i två delar, en som avser styrelsens ansvar för verksamhetsanslag (RS i tabellen ovan) och en del som avser styrelsens övergripande ansvar för finansiering (RSÖ i tabellen ovan).

Det överskott mot budget som prognostiseras för RS avser främst verksamhetsområdena inom Regionledningskontoret och IT-centrum. Ännu ej utfördelade budgetposter ger ett centralt överskott på 22 miljoner kronor. Underskott avser direktavskrivningar för lös utrustning i hus 37, D1 och OP/IVA Värnamo, vilket prognosticeras till 33 miljoner kronor, och är budgeterat i investeringsramen, samt regiongemensam IT-utveckling på minus 11 miljoner kronor.

Prognosen avseende RSÖ är en negativ budgetavvikelse på 181 miljoner kronor. Den största delen, 292 miljoner kronor, avser pensionsområdet, där kostnaderna för livslängdseffekten på pensionsavsättningen utgör 311 miljoner kronor. Pensionsområdet i övrigt visar överskott då kostnaden för pensioner och arbetsgivaravgifter förväntas bli 15 miljoner kronor lägre än vad verksamheterna avsätter samt lägre avsättning av särskilda avtalspensioner med 6 miljoner kronor. I övrigt avser hyreskompensationer med mera till verksamheten minus 10 miljoner kronor, vilket till viss del är budgeterat i investeringsramen. Resterande överskott avser riktade statsbidrag vilka bidrar till finansiering av permanentade budgetsatsningar i verksamheten.

Lönekostnader ökar mer än avtal och hyrpersonalkostnader stiger något

Lönekostnaderna, beräknas öka med 7,0 procent. Avtalsökningen inklusive särskilda lönesatsningen och helårseffekt från 2020 utgör cirka 3,2 procent. Den prognosticerade kostnadsökningen är cirka 178

miljoner kronor högre än avtals- och lönesatsningsökningen. Särskilda ersättningar i form av bland annat krislägesavtal utgör 107 miljoner kronor exklusive sociala avgifter. I övrigt ingår ökade kostnader i form av, ökad övertid/komp och jour samt fler årsarbetare.

Kostnaden för inhyrda läkare/tandläkare/sjuksköterskor uppgår efter de två första tertialen till 114 miljoner kronor, varav hyrsjuksköterskor utgör cirka 23 miljoner kronor. Det är 10,5 miljoner kronor högre än samma period 2020, där ökningen av hyrsjuksköterskor utgör 9,5 miljoner kronor. Kostnaden har ökat främst inom röntgen och OP/IVA men även inom psykiatrin. Däremot har kostnaden minskat inom primärvården och inom somatiska vården. Hyrpersonalkostnaden 2020 blev 154 miljoner kronor, där varje tertial kostade ungefär lika mycket. Bedömningen för 2021 är att kostnaden kommer bli något högre än 2020. Andra tertialet kostade 6 miljoner kronor mer än det första.

Läkemedelskostnaderna förväntas bli i nivå med budget

Läkemedel är ett viktigt verktyg i sjukvården för att skapa hälsoekonomiska vinster och ge patienter ökad livskvalitet. Det är också en stor kostnadspost där det är viktigt att ha en kostnadseffektiv läkemedelsförskrivning.

Region Jönköpings läns totala kostnadsutveckling för läkemedel, före återbäringar/rabatter, är cirka 6 procent jämfört med samma tid förra året. Det är högre än riket, som ökat kostnaderna med strax över 3 procent. Kostnadsökningen inklusive återbäringar var cirka 5 procent, men där rikets kostnadsökning beräknas vara cirka 3 procent. Kostnadsökningarna för förmånsläkemedel har varit låga, både för Region Jönköpings län och för riket. Detta beror på att många personer tog ut ovanligt mycket läkemedel under mars 2020, när coronapandemin startade, vilket är det år vi jämför med. Även 2021 var mars månad ovanligt dyr, och det beror troligen på att många förnyade de recept man fick förra året. Det är troligt att vi kommer att ha höga kostnader för läkemedel i mars månad under flera år framåt. Kostnadsökningarna finns inom rekvisitionsläkemedel som ökat kraftig jämfört med förra året, 23 procent exklusive återbäringar respektive 15 procent inklusive återbäringar. Ökningen avser främst cancerläkemedel. För att säkra att regionen har en kostnadseffektiv läkemedelsförskrivning sker löpande läkemedelsdialoger.

Trots att ökningstakten för läkemedelskostnaderna är högre än rikets är våra kostnader per invånare i nivå med riket. Det beror på att vi under ett antal år haft lägre kostnader än riket, men att vi nu ligger på samma nivå.

Prognosen pekar på en kostnad i nivå med budget, vilket förklaras av att budgeten för läkemedel inför året utökades med 5 procent.

Skatteintäkterna högre än budget och positivare än i aprilprognosen

Skatteintäkterna beräknas uppgå till 9 560 miljoner kronor 2021 vilket är 237 miljoner kronor högre än budget och 416 miljoner kronor högre än 2020, vilket motsvarar 4,5 procent. Prognosen bygger på Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) bedömning i augusti, vilken är 24 miljoner kronor högre än prognosen i april. Detta förklarar SKR med att de nu räknar med en lite starkare skatteunderlagstillväxt 2021 men att skatteunderlagets nivå de kommande åren följer tidigare prognos. Det betyder att den snabbare ökningen 2021 innebär att förändringen till 2022 blir svagare än tidigare beräknat.

Generella statsbidrag och utjämning högre än budget

Tabell: Statsbidrag och utjämning

Belopp i miljoner kronor	Tertial 2 2021	Prognos 2021	Avvikelse årsbudget	Tertial 2 2020	Bokslut 2020
Inkomstutjämningsbidrag	1 220	1 830	10	1 183	1 774
Kostnadsutjämningsavgift	-54	-80	2	-62	-93
Regleringsbidrag/avgift	169	253	29	-58	-87
Läkemedelsbidrag	765	1 147	-3	713	1 065
Välfärdsmiljard flyktingar	0	0	0	17	26
Välfärdssatsningar pandemi	0	0	0	247	368
Summa	**2 100**	**3 150**	**38**	**2 040**	**3 053**

Anslaget för kommunalekonomisk utjämning, vilket är beslutat för 2021, blir 2 003 miljoner kronor. Det är 41 miljoner kronor högre än budget. Den genomförda ändringen av kostnadsutjämningsavgiften baserat på översynen ”Lite mera lika” om kostnadsutjämningen för kommuner och regioner är nu budgeterad och avviker positivt med 2 mnkr mot budget. Regionen har fått sänkt kostnadsutjämningsavgift årligen med cirka 262 miljoner kronor med start 2020 till följd av förändringen. För att mildra effekterna för de regioner som får ökade avgifter infördes ett införandestöd under 2020-2022 som alla regioner är med att finansiera. Den ligger i regleringsposten. För 2021 är införandeavgiften inom regleringsavgiften 102 kronor/invånare, vilket för regionen utgör cirka 37 miljoner kronor. Införandeavgiften kommer för 2022 vara 16 kronor/invånare, cirka 6 miljoner kronor.

Avtalet avseende bidrag till läkemedelsförmånen för 2021 ger drygt 1 187 miljoner kronor brutto. I avtalet ingår att 40 procent av erhållna läkemedelsrabatter inom förmånen kommer återbetalas till staten genom avdrag på läkemedelsbidraget. Bedömningen är att återbetalningen motsvarar cirka 40 miljoner kronor för 2021. Totala läkemedelsbidraget 2021 beräknas därmed till cirka 1 147 miljoner, vilket är 3 miljoner kronor lägre än budget. Vi får behålla 60 procent av de erhållna rabatterna vilket påverkar nettokostnaden positivt och bidrar till att budgeten är i balans inom läkemedelsområdet, vilket framgår av läkemedelsavsnittet ovan. Välfärdsmedlen 2021 är på totalt 3 000 miljoner kronor till regionerna. Från och med 2021 ingår hela denna anslagspost i regleringsposten och fördelas efter invånare.

Positivt finansnetto genom realisationsvinster minskas av livslängdseffekt

Inom finanssidan har de två första tertialen påverkats positivt av realiserade vinster på 314 miljoner kronor samt orealiserade värdeökningar på 233 miljoner kronor. Det motsvarar 400 miljoner kronor bättre än periodbudget, då värdestegringen är jämnt budgeterad över året. Främst beror de realiserade vinsterna på en så kallad rebalansering, vilket vid behov sker tre gånger om året i enlighet med finanspolicyn. I april minskades andelen svenska och globala indexaktiefonder till förmån för småbolagsaktier och fastighetsfonder och i augusti minskades de mot räntefonder. Samtidigt så visar ränteintäkter och utdelning och övriga finansposter plus 72 miljoner kronor, vilket är 22 miljoner kronor lägre än budget. Totalt visar finansnettot för tillgångar ett överskott med 620 miljoner kronor vilket är 378 miljoner kronor bättre än budget. Eftersom finansredovisningen sedan 2019 visar verkligt

värde, så hade finansnettot visat samma överskott även utan rebalansering, men det hade då visats som orealiserad värdeökning.

Finansnettot på tillgångssidan har även tidigare varit svårprognosticerat avseende händelser mellan januari till december respektive år, men det påverkades då av mer förutsägbara räntor och utdelningar samt realiserade vinster eller förluster som följde finanspolicyn. Sedan 2019 ska även orealiserade förändringar mellan januari till december påverka det redovisade finansnettot och därmed resultatet. Finansnettot är försiktigt budgeterat utifrån det som i genomsnitt kan förväntas i avkastning över tid för de avkastningsbara tillgångar som finns i dag.

På helår beräknas finansnettot för tillgångar uppgå till 645 miljoner kronor, vilket är 301 miljoner kronor bättre än budget och hela 250 miljoner kronor bättre än prognosen i delårsrapport 1. Prognosen baseras på att utfallet av de orealiserade och realiserade värdeförändringarna ligger kvar på samma nivå som sista augusti. Det ligger ingen värdering i att utfallet kommer vara oförändrat då en sådan prognos är svår att göra. De orealiserade och de realiserade posterna, vilka förväntas kvarstå på 547 miljoner kronor, blir då 327 miljoner kronor bättre än budget. Ränteintäkterna, utdelning och övriga finansposter beräknas bli 98 miljoner, vilket motsvarar 26 miljoner kronor sämre än budget.

Avkastning på finansiella tillgångar uppgår för åtta månader till 8,0 procent. Den prognostiserade årsavkastningen utgör 8,3 procent.

Finansiella kostnaderna på skuldsidan för pensioner visar efter andra tertialet minus 264 miljoner kronor vilket är 161 miljoner kronor sämre än budget. Här ingår engångsökning till följd av livslängdsantaganden på 166 miljoner kronor. På helår beräknas kostnaden bli 312 miljoner kronor. Det är 158 miljoner kronor sämre än budget.

SKR beslutade den 23 april att anta ändringar i livslängsantagandet i RIPS (Riktlinjer för beräkning av Pensionsskuld), vilket påverkar beräkningen av pensionsskuldens storlek. Justering av livslängdsantagande har inte skett sedan 2008. Det nya antagandet för livslängd bygger nu specifikt på ett kommunalt bestånd till skillnad mot det tidigare antagandet som byggde på försäkrade personer på hela arbetsmarknaden. Dessutom har metoden förbättrats så att man även tar hänsyn till skillnader i dödlighet mellan anställda med olika inkomstnivåer. Denna förändring pekar på en högre livslängd framförallt för män i den kommunala sektorn.

Totalt har de två första tertialen påverkats med ökade kostnader på 477 miljoner, vilka inte är budgeterade, till följd av antagande av höjd livslängd. Det är samma kostnadspåverkan som i delårsbokslut 1 då det var en engångseffekt som skedde i april. I Årsredovisningen för 2020 rapporterades att denna effekt kunde uppgå till cirka 500 miljoner kronor. Kostnaden för pensionsintjänande kommer även öka något framöver till följd av detta samt att pensionsutbetalningarna kommer bli högre.

Egenfinansiering av investeringar nås i år och hittills över tid

Finansnettot för tillgångar ska enligt budgeten parera finanskostnaderna på skuldsidan för pensioner och är inte avsett för investeringar. Då även de orealiserade förändringarna är svåra att förutsäga för enskilda år, har definitionen för egenfinansiering sedan 2019 ändrats till att baseras på verksamhetens resultat. Det innebär resultatet före finansnetto, exklusive avskrivningar i förhållande till nettoinvesteringar. Den aktuella egenfinansieringsperioden är 2015-2025.

Det prognosticerade verksamhetsresultatet exklusive avskrivningar är 1 020 miljoner kronor, vilket är 346 miljoner kronor högre än de prognosticerade nettoinvesteringarna på 674 miljoner kronor. Egenfinansieringsgraden blir i detta fall 151 procent.

Totalt för åren 2015-2021 beräknas investeringarna fullt ut ha finansierats med egna medel. Egenfinansieringsgraden är 117 procent, och det motsvarar egenfinansiering med 933 miljoner kronors marginal. Enligt budget 2020 beslutades att investeringar som avser köp av tåg som tidigare leasats (156 miljoner kronor 2019) hanteras utanför målet om egenfinansiering. Med hänsyn till detta är hela periodens marginal 1 089 miljoner kronor. De beräknade nettoinvesteringarna på 674 miljoner kronor

är 221 miljoner kronor högre än de beräknade avskrivningarna på 453 miljoner kronor. Det motsvarar 1,7 procent av skatter och statsbidrag, vilket ligger lägre än riktvärdet på max 2 procent. Totalt för åren 2015-2021 är motsvarande värde högre än riktvärdet och uppgår till 3,5 procent.

Under de två första tertialen har bruttoinvesteringar genomförts för cirka 366 miljoner kronor. Årets bruttoinvesteringar beräknas till 675 miljoner kronor, vilket är 275 miljoner kronor lägre än budgeterat. Av de beräknade investeringarna utgörs 15 miljoner kronor av immateriella tillgångar i form av programvaror, 404 miljoner kronor av byggnader inklusive tillskott till tågdepån samt 256 miljoner kronor av övriga materiella tillgångar som IT-utrustning, medicinteknik, byggnadsinventarier, bilar och tåg. Utöver bruttoinvesteringarna så ingår i nettoinvesteringar försäljning av anläggningstillgångar på cirka 1 miljoner kronor, vilket främst avser laboratorieutrustning.

De tio största fastighetsprojekten under året vilka tillsammans beräknas till cirka 310 miljoner kronor är:

- Hus D1 Länssjukhuset Ryhov
- Komponentutbyten
- HAI, ombyggnation tre lab förhybrid-angiografi, Länssjukhuset Ryhov
- Hybridsal operation, Länssjukhuset Ryhov
- Råslätts Vårdcentral/Folktandvård
- Trafikplan Länssjukhuset Ryhov
- MR 3T, Höglandssjukhuset
- Laddinfrastruktur
- Utbyggnad familjecentral, Nässjö
- Folktandvården, Nässjö

Ekonomisk ställning – positiv soliditet som ökar

Det egna kapitalet beräknas under året öka motsvarande överskottet på 900 miljoner kronor. Det innebär att soliditeten beräknas öka till cirka 26 procent.

Balanskravsutredning

Region Jönköpings län redovisar pensionskostnader enligt så kallad fullfonderad modell. Då delårsrapporten främst bidrar till den interna styrningen och uppföljningen, redovisas detaljerade jämförande resultat och ställning enligt blandmodell endast i årsredovisningen. Det prognosticerade resultatet enligt blandmodellen beräknas bli +851 miljoner kronor. Här ingår orealiserade vinster/förluster på värdepapper på +233 miljoner kronor samt realisationsvinst vid försäljning av anläggningstillgång på +1 miljon kronor, vilka inte ska inräknas i balanskravsresultatet som då blir +617 miljoner kronor. I balanskravsresultatet ingår dock livslängdseffekt på 311 miljoner kronor. Då Region Jönköpings län inte har några balanskravsunderskott kvar sedan tidigare år finns inget underskott att återställa.

Redovisningsprinciper

Då livslängdseffekten på pensionsskulderna avser ändrar bedömning av pensionsskulden så redovisas denna kostnadseffekt i sin helhet i april månad 2021.

Periodisering av rabatter för rekvisitionsläkemedel sker nu för samtliga verksamhetsområden, för att belasta rätt period. Det påverkar 2021 positivt med cirka 8,5 miljoner kronor, vilket egentligen är hänförligt till 2020.

De riktade statsbidrag som baseras på sedan tidigare klara överenskommelser är periodiserade enligt tolftedelar. De flesta av dessa är redan inbetalda och prognosen förutsätter att regionen uppfyller villkoren för bidragen.

Undantag från denna princip avser tilläggsöverenskommelsen från juli avseende kömiljard. Hälften av bidraget, vilket för regionen motsvarar 26 miljoner kronor, periodiseras med sjättedelar under juli till december och ska användas till bland annat att hantera den uppskjutna vården på ett effektivt sätt och förbättra tillgängligheten och korta väntetiderna. Den andra hälften av bidraget baseras på prestationer september till november, varför inget är redovisat de två första tertialen.

Merkostnadsersättning avseende Covid för december 2020 har i sin helhet redovisats i tertial 2 2021.

Beslut om ytterligare 2 miljarder kronor enligt vårändringsbudgeten för uppskjuten vård och covid-19 relaterad vård, vilket för regionen motsvarar 70 miljoner kronor, har i sin helhet redovisats i tertial 2 2021 och fordringsförts.

Elbusspremie på 25 miljoner kronor har i sin helhet redovisats i tertial 2 2021.

Ersättningar för genomförda provtagningar och vaccinationer har redovisats i den period insatserna utförts.

I övrigt inga förändringar av redovisningsprinciper sedan årsredovisningen 2020.

Aktiviteter	Analys
Under 2021 påbörjas ett arbete med att utvärdera och arbeta fram målet för egenfinansiering för nästkommande period.	Under maj månad påbörjades arbetet med att utvärdera målet om egenfinansiering inför kommande år. Det behövs en analys av långtidsprognosen för pensioner för att komma vidare och att vi inväntar innehållet i utredningen om ”Effektiv ekonomistyrning”.

HÅLLBARHET

Av de 10 delmål/mätetal som för närvarande följs upp tertialvis, visar resultatet för tertial 2 att fem av målen uppnås. Arbetet med energieffektivisering i fastigheter löper på med gott utfall medan det finns utmaningar när det gäller att använda bra byggmaterial (A/B-klassade enligt Sunda Hus) vid ny- och om byggnation. Inom livsmedelsområdet uppnås målen om MSC-märkning samt eko/fairtademärkt kaffe/te/choklad/banan medan det är en bit kvar till målen när det gäller svenska och ekologiska livsmedel. Pandemin har gjort det extra problematiskt att nå målet om ekologiska livsmedel med t.ex. begränsningar i leverantörernas sortiment och utbytesprodukter som inte är ekologiska.

Arbetet med att minska matsvinn från restaurangportioner pågår och årets målsättning uppnås. Arbetet med, att i samverkan med avdelningarna, minska matsvinn från patientportioner har ännu inte kommit igång i alla delar av organisationen. Detta arbete behöver prioriteras eftersom matsvinnet per patientportion är relativt stort (ca 230 g/portion). För att förbättra säkerheten i uppföljningen kommer två mätveckor per tertial att tillämpas från och med T3 2021 istället för tidigare två mätveckor per år.

Exempel på aktiviteter som är klara är dels att linje 500 mellan Ryhov och Värnamo sjukhus startats och den bör kunna ersätta många bilresor mellan dessa sjukhus. Ett annat exempel är att en ny riktlinje för distansarbete, där man har öppnat upp för en flexibel arbetsplats, nu finns beslutad. Detta minskar klimatpåverkan från arbetspendling. I riktlinjerna anges också att möten ska, där det är ändamålsenligt, genomföras digitalt vilket minskar behovet av tjänsteresor. Planering för att utrusta en tredjedel av konferensrummen med lämplig teknik för resfria möten under hösten 2021 pågår.

Under året har ett stöd för arbete med att minska användningen av prioriterade läkemedel med miljöpåverkan utvecklats av läkemedelskommittén i samarbete med område miljö. Utmaningar finns i arbetet med att minska klimatpåverkan från användning av förbrukningsmaterial, både när det gäller att minska användningen eller byta material och att utveckla beräkningsmetoder för att kunna följa upp arbetet.

Inom social hållbarhet har flera utbildningsinsatser både genomförts och planerats inför hösten 2021. Arbetet med att skapa en webbaserad hållbarhetsutbildning för alla medarbetare har också fortsatt under året.

12 aktiviteter har inte påbörjats eller ännu inte följts upp. Eftersom det nya hållbarhetsprogrammet trädde ikraft vid årsskiftet bedöms det vara naturligt att arbetet ännu inte kommit igång i alla delar. Detta speciellt med tanke på att organisationen hittills under året varit hårt belastad till följd av Coronapandemin.

Strategiska mål: Vi ska minska vår klimatpåverkan från våra fastigheter och anpassa vår verksamhet till ett förändrat klimat.

Framgångsfaktorer: Vi är klimatsmarta - fastigheter och klimatanpassning

Uppdrag/mål: Användningen av värme och el i våra fastigheter och verksamheter ska minska. År 2025 ska köpt energi understiga 145 kWh/m2 vilket innebär en minskning med 11 procent jämfört med 2019.

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
Hållbarhet Köpt energi (kWh/m2)	158 kWh/m2	151 kWh/m2	Nya ytor med låg energianvändning (Råslätt) tillkommer för första gången under detta tertial, vilket sänker den genomsnittliga energianvändningen (kWh/m2). Ovanligt varma juni och juli, samt egen produktion av solenergi leder till ytterligare lägre energianvändning. Utfallet förväntas stiga efter tertial 3.

Aktiviteter	Analys
Den egna produktionen av förnybar energi ska öka med 2 GWh under programperioden.	Aktiviteten påbörjas enligt plan under 2022.
Beakta och prioritera låg energianvändning vid inköp av energikrävande utrustning där så är lämpligt.	Vid upphandlingar görs vid behov en LCC-kalkyl som beaktar energianvändning.

Uppdrag/mål: Genom en hållbar byggprocess ska vi under programperioden minska klimatpåverkan från om- och nybyggnationer.

Aktiviteter	Analys
Utveckla byggprocessen så att klimatpåverkan tydligare beaktas i tidiga skeden.	Utbildning av gällande regelverk med utgångspunkt på klimatberäkningar görs. Vid upphandling av smådjurslokaler i Tenhult har en studie av klimatberäkningar gjorts under projektering och före upphandling.
Arbeta för ett ökat inslag av trä och andra klimatsmarta konstruktioner i byggprojekt.	Upphandling av smådjursklinik i Tenhult pågår, byggnationen är med trästomme och solceller.

Strategiska mål: Klimatpåverkan från våra transporter ska minska och transportsystemet ska vara resurseffektivt.

Framgångsfaktorer: Vi är klimatsmarta - transporter

Uppdrag/mål: Under programperioden ska klimatpåverkan från privata resor till vårdinrättningar minska, genom digitala och samordnade vårdmöten och stimulerande av hållbara resealternativ.

Aktiviteter	Analys
Utveckla digitala vårdmöten så att patienten i ökad utsträckning kan få vård i hemmet.	Spridning av digitala vårdmöten pågår.
Utveckla samordningen av vårdbesök till och mellan våra sjukhus.	Arbete pågår.

Uppdrag/mål: År 2025 ska andelen förnybara drivmedel i upphandlade hyrbilar och transporttjänster vara minst 80 procent. (Renodlade transporttjänster så som transporttjänster inom Jönköpings län och busstransporter (exklusive kollektivtrafik).)

Aktiviteter	Analys
Ställa krav på förnybara drivmedel i upphandling samt främja transportmedel som till exempel lastcykel.	Miljökrav på transporter bevakas i förekommande upphandlingar. Arbete lastcykel är ej påbörjad.

Uppdrag/mål: Under programperioden ska klimatpåverkan per årsarbetare minska med minst 40 procent för tjänsteresor, inklusive egna godstransporter, jämfört med 2019

Aktiviteter	Analys
Öka andelen förnybara drivmedel i pool-, verksamhets- och transportbilar till minst 70 procent år 2025. D.v.s. välj fordon enligt drivmedelsstrategin och tanka alltid rätt drivmedel.	Under 2020 uppgick andelen förnybara drivmedel till 35 % för pool- verksamhets- och transportbilar och målet för 2021 är 30 %. En extra analys av hela fordonsflottan för Region Jönköpings län genomfördes under T2: **Personbilar** (exkl. ambulanser och utryckningsfordon): 47 % gas, 22 % hybrid bensin, 11 % etanol, 11 % diesel, 4 % el, 4 % laddhybrid/bensin, 2 % bensin. **Ambulanser och utryckningsfordon:** 97 % diesel, 3 % bensin. **Lätta lastbilar:** 82 % diesel, 15 % gas, 2 % el, 2 % bensin. **Övriga fordon** (Lastmaskiner, terränghjulingar, traktorer, transporterande motorredskap och skogsfordon, tung lastbil): 83 % diesel, 11 % bensin, 5 % el, 2 % hybrid bensin. En omfattande utbyggnad av laddinfrastruktur för elfordon pågår inom Region Jönköpings län och utbyggnaden beräknas vara klar under hösten 2021. Genom nya och planerade biogastankstationer i Eksjö, Gislaved och Tranås ökar tillgängligheten för att tanka biogas. Detta kommer att underlätta efterlevnaden av drivmedelsstrategin som anger att biogas eller el ska väljas i första hand vid nyanskaffning av fordon.
Utrusta allmänna konferensrum och övriga möteslokaler med lämplig teknik för resfria möten.	Planering för att utrusta en tredjedel av konferensrummen med lämplig teknik för resfria möten under hösten 2021 pågår.
Tillgängliggöra bokningsbara poolcyklar på våra tre sjukhus och främja användningen av tjänstecyklar.	En förstudie har genomförts för att ta fram vad som krävs vid ett införande.
Utveckla bilbokningssystemet så att det i större utsträckning underlättar samåkning.	Aktivitet hänger samman med behovsanalys och utveckling av bilbokningssystem. Målet är införa ett nytt system under kvartal 1 2022.
Ta fram en strategi för resfria möten.	Pandemin har inneburit att princip alla möten är resfria.
Erbjuda företagslösning för köp av biljetter som passar både regelbundna resenärer och sällanresenärer.	En temporär lösning för företagskunder har tagits fram så länge till det finns en permanent lösning på plats.
Förlänga busslinjen mellan Jönköping och Värnamo så att den även inkluderar hållplatser vid Länssjukhuset Ryhov och Värnamo sjukhus. Efter utvärdering av denna busslinje utreds möjligheten att etablera busslinje mellan Länssjukhuset Ryhov, Höglandssjukhuset Eksjö och Värnamo sjukhus.	Förlängning av linje 500 genomfördes vid tidtabellsskiftet i mitten av juni. Utredning av den felande länken mellan Eksjö sjukhus och Värnamo sjukhus genomförs under hösten 2021 (finns med som en separat aktivitet).

Uppdrag/mål: Vi ska stimulera våra medarbetare till att välja mer hållbara resealternativ för arbetspendling, med en målsättning att minska klimatpåverkan per anställd med 30 procent under programperioden, jämfört med 2019.

Aktiviteter	Analys
Utreda vilka delar i organisationen som skulle ha möjlighet att minska arbetspendlingen eller resa mer hållbart genom flexibla arbetsformer.	En ny riktlinje för distansarbete där Region Jönköpings län har öppnat upp för en flexibel arbetsplats finns beslutad. Det är verksamhetens behov och arbetsuppgifternas karaktär som avgör om det är lämpligt att arbeta på distans och i vilken omfattning. Förutom den ökade flexibiliteten som kan underlätta ett hållbart arbetsliv är distansarbete även ett led i att stimulera våra medarbetare till att välja mer hållbara resealternativ. Möten ska, där det är ändamålsenligt, genomföras digitalt.
Medverka till att erbjuda medarbetare årlig cykelservice vid våra tre sjukhus samt rabatter på service och tillbehör till cykel via personalförmånerna.	Frågan är flyttad till arbetet som pågår gällande personalförmåner.
Uppmuntra medarbetare att resa hållbart genom att erbjuda förmånscyklar.	Tidigare avtal med leverantör av förmånscyklar gick ut i våras. Nya förmåner, däribland förmånscyklar, kommer att hanteras inom ramen för utveckling av förmånspaket som en helhet. Oklart i nuläget när upphandling är genomförd.

Strategiska mål: Våra inom- och utomhusmiljöer ska vara hälsofrämjande och hållbara.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - inom- och utomhusmiljöer

Uppdrag/mål: Utomhusmiljön kring våra fastigheter ska vara hälsofrämjande och den biologiska mångfalden ska öka.

Aktiviteter	Analys
Genomföra så kallade I-tree-beräkningar för våra utomhusmiljöer vid sjukhusen.	En förstudierapport är upprättad och det finns ett formulerat beslutsärende.
Utöka totala ytan av ängsmark med 20 000 m2 kring våra sjukhus samt uppföra insektshotell.	En förstudierapport är upprättad och det finns ett formulerat beslutsärende.
Utvärdera möjligheten till synligt vatten inom våra fastigheter, vid byggnationer och markprojekt samt gröna tak i våra ny- och ombyggnationsprojekt.	**Grönt tak:** På hus 21 (nybyggnation) i Värnamo planeras för grönt tak. På bårhuset Ryhov planeras ett biotoptak (mer biodiversitet än ett vanligt sedumtak). Vid Värnamo folkhögskola ska en slänt med kullersten ersättas med en torrängsmatta. Dessa projekt ska sedan utvärderas innan tillämpning i ytterligare projekt. **Synligt vatten:** Inga projekt pågår för närvarande. Husen D1 Ryhov och hus 37 Eksjö har fått små dammar på innergårdarna vilket är väldigt positivt ur ett hälsoperspektiv. I samband med att amfiteatern ska renoveras på Värnamo sjukhus diskuteras om den gamla dammen ska sättas i bruk. Någon typ av synligt vatten kan förhoppningsvis även skapas vid kommande hus 21 i Värnamo.
Möjliggöra att delar av bevattningen av vår utemiljö ska ske med dagvatten.	En förstudierapport är upprättad och det finns ett formulerat beslutsärende.

Uppdrag/mål: År 2025 ska de byggmaterial vi använder uppgå till minst 80 procent A- och B-klassade byggmaterial enligt SundaHus.

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
Hållbarhet Andel A- och B-klassade byggmaterial vid om- och nybyggnation.	80 %	70 % 	Exempel på projekt som haft ett bra utfall är Bussdepån i Ljungarum, Råslätts VC och om- och tillbyggnad av bårhuset Ryhov. Totalt sett är detta det bästa resultatet på två år.

Strategiska mål: Vi ska stärka den sociala hållbarheten och minska den negativa hälso- och miljöpåverkan genom våra upphandlingar.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - upphandling

Uppdrag/mål: Under programperioden ska sociala hållbarhetskrav och mer långtgående miljökrav ställas i prioriterade upphandlingar. Livscykelperspektivet ska guida oss i val av produkter.

Aktiviteter	Analys
Kartlägga miljö- och hälsoskadliga ämnen i förbrukningsmateriel, elektronik, inredning, textilier och leksaker utifrån vår kemikaliestrategi med syfte att minska negativ påverkan.	Miljökrav ställs och följs upp i prioriterade upphandlingar för att kartlägga och minska miljö- och hälsoskadliga ämnen i produkter.

Strategiska mål: Vi ska främja en hållbar läkemedelskedja som med bibehållen patientnytta bidrar till att minska miljöpåverkan från läkemedel.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - läkemedel

Uppdrag/mål: Under programperioden ska förskrivningen av prioriterade miljöbelastande läkemedel minska.

Aktiviteter	Analys
Utöka användningen av icke-farmakologiska behandlingar och stöd till livsstilsförändringar.	Uppföljning kommer enligt plan att ske en gång per år i november.
Förskriva startförpackningar där så är möjligt och arbeta med tidsbegränsade ordinationer.	Uppföljning kommer enligt plan att ske en gång per år i november.
Verka för att läkemedel med samma effekt och med mindre miljöpåverkan prioriteras vid förskrivning och rekommendation.	Stöd för verksamheterna har tagits fram av område miljö i samarbete med Läkemedelskommittén. Uppföljning av aktiviteten kommer enligt plan att ske en gång per år i november.

Strategiska mål: Vi ska främja en hållbar livsmedelsproduktion, hälsosamma matvanor och en ökad självförsörjningsgrad.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - livsmedel

Uppdrag/mål: Av våra livsmedelsinköp ska år 2025 minst 95 procent av kött, mejeriprodukter och ägg vara producerade i enlighet med krav motsvarande svensk lagstiftning inom djuromsorg.

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
Hållbarhet Andel svenskproducerat kött, mejeriprodukter och ägg	87 %	76 % ◆	Inom område måltid är utfallet 78 %, vilket är en bit ifrån årets målsättning på 87 %. Enheterna arbetar med att köpa in svenska produkter men det finns en viss problematik hos leverantören att alltid kunna leverera det som beställs. Den största utmaningen av mätetalets olika kategorier är svenska mejeriprodukter. Hälften av skolorna har uppfyllt målet, även genomsnittet för alla skolor uppfyller målet. Ibland ställs verksamheterna inför valet mellan svenskt eller ekologiskt när det inte finns svenska ekologiska produkter att tillgå.

Uppdrag/mål: Av våra livsmedelsinköp ska år 2025 minst 50 procent av frukt, bär, grönsaker och potatis vara producerade i enlighet med krav motsvarande svensk lagstiftning inom livsmedelsproduktion.

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
Hållbarhet Andel svenskproducerad frukt, bär, grönsaker och potatis	38 %	34 % ◆	Inom område måltid är utfallet 35 %, vilket är i närheten av målsättningen för året på 38 %. Enheten i Jönköping har strävat extra nogsamt mot inköp enligt livsmedelstrappan och har lyckats komma upp i en nivå på 41 %. Övriga orter uppnår inte målsättningen. Bl.a. har man haft en problematik med potatisleveransen och ett antal andra svenskproducerade grönsaker/frukter. Genomsnittligt utfall för skolorna är 31 % och ingen skola når målet. Problematik kring att hitta svenskproducerade produkter som även är ekologiska kvarstår.

Uppdrag/mål: Av våra livsmedelsinköp ska år 2025 minst 95 procent av fisk och skaldjur vara märkt med MSC eller motsvarande för hållbart fiske/fiskodling.

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
Hållbarhet Andelen MSC-märkt fisk och skaldjur	87 %	89 % ●	Inom område måltid var utfallet 90 %, vilket överstiger målnivån (87 %). Det är en marginell ökning med 1 %-enhet sedan tertial ett och man har bl.a. justerat laxinköpen som ofta är ASC-märkta istället för MSC-märkta. För skolorna är det genomsnittliga utfallet 73 % och endast Värnamo folkhögskola uppfyller målet. Möte angående livsmedelsmålen har genomförts med berörda verksamheter och utvecklingen går i genomsnitt åt rätt håll.

Uppdrag/mål: Av våra livsmedelsinköp ska år 2025 minst 65 procent av de totala livsmedelsinköpen vara ekologiskt producerade.

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
Hållbarhet Andel ekologiska livsmedel	60 %	57 % ◆	Inom område måltid var utfallet 55 % vilket är en bit kvar till målet 60 %. Coronapandemin har gjort det extra problematiskt att nå målet med t.ex. begränsningar i leverantörernas sortiment och utbytesprodukter som inte är ekologiska. Det har även funnits kvalitetsproblematik kring grönsaker. Lagertömning i Eksjö under sommaren kan ha påverkat nyckeltalet negativt då färre varor har köpts in. Måltid i Värnamo gjorde en stor analysinsats under sommaren och lyckades öka sin andel. Enheten i Värnamo har även utformat patienternas specerilista med så hög ekoandel som möjligt. Under hösten tittar område måltid på om övriga enheter kan göra samma förändring. Enheten i Jönköping hoppas under hösten kunna gå tillbaka till den ekologiska potatisen (kvalitetsfråga) vilket i så fall påverkar nyckeltalet positivt. Den regionala EKO-gruppen som syftar till förbättrad måluppfyllelse träffas månadsvis. Utfallet bland skolorna är i genomsnitt 51 % och 3 av 4 skolor når inte målet (endast Värnamo folkhögskola) men utvecklingen går åt rätt håll. Problematiken kring att det saknas svenska ekologiska alternativ på en del produkter kvarstår.

Uppdrag/mål: Av våra livsmedelsinköp ska år 2025 100 procent av kaffe, te, drickchoklad och bananer vara producerade med sociala och etiska krav motsvarande Fairtrade och vara ekologiskt producerade.

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
Hållbarhet Andel Fairtrademärkt och ekologiskt producerat kaffe, te, drickchoklad och banan	96 %	96 % ●	Inom område måltid var utfallet 95 % (mål 96 %). Arbete pågår för att förbättra måluppfyllelsen, bl.a. har en ny drickchoklad som uppfyller kraven tagits in som avtalsprodukt. Viss problematik har funnits med att få bananer som uppfyller ställda krav. Det genomsnittliga utfallet för skolorna var 84 %. Endast Segerstad naturbruksgymnasium uppnår målet (utfall 96 %). Flera verksamheter har sett över sina inköp och utvecklingen går åt rätt håll. Problematiken kring drickchoklad kvarstår.

Uppdrag/mål: Vi ska servera måltider som främjar hälsosamma matvanor och minskar klimatpåverkan.

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
Hållbarhet Genomsnittlig klimatpåverkan, kg CO2-ekv/kg livsmedel		1,87 kg CO2-ekv/kg livsmedel ●	För område måltid visar utfallet på en minskning från 1,96 (bas år 2019) till 1,84 kg CO2-ekv/kg livsmedel för T2. Arbete med livsmedelsmål i hållbarhetsprogrammet bidrar till en lägre siffra, samt mindre andel rött kött, mer fisk, kyckling samt grönsaker. Vegetariska måltider lyfts i Region Jönköpings läns kostpolicy och restaurangerna arbetar med att dessa rätter ska vara attraktiva för att kunderna ska vilja välja dem. Att värdet är lägre för T2 än T1 kan delvis bero

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
			på att sommarhalvåret möjliggör mer lokalt producerade grönsaker och att ätmönstret till viss del ser något annorlunda ut då. Eksjös övergång till den nya á la carte menyn för patienter kan också ha påverkat värdet positivt. För skolorna har mätetalet istället ökat från 1,83 till 1,94 kg CO2-ekv/kg livsmedel. Någon djupare analys av utfallet har inte gjorts.

Aktiviteter	Analys
Kostpolicyn med tillhörande tillämpningsanvisningar ska implementeras och följas upp.	Den tillsatta regionala arbetsgruppen har fått mandat från ledning att ta fram en handlings- och implementeringsplan av kostpolicyn. Arbetsgruppen arbetar aktivt och har kontinuerliga möten varje månad.
Inköp av buteljerat vatten ska så långt som möjligt minimeras. Pilotförsök med syfte att utreda lämplig utrustning och hantering av eget kolsyrat vatten ska göras 2021.	Pilottestet genomförs 1-30 september och kommer därefter att utvärderas av deltagande enheter.

Strategiska mål: Vi ska öka andelen cirkulära materialflöden, avfallsmängden ska minska och återvinningen ska öka.

Framgångsfaktorer: Vi använder våra resurser klokt - cirkulära materialflöden

Uppdrag/mål: Hållbar användning av förbrukningsmaterial: År 2025 ska klimatpåverkan från prioriterade förbrukningsartiklar minska med minst 15 procent jämfört med 2019.

Aktiviteter	Analys
Främja användning av förbrukningsmaterial som går att materialåtervinna och består av återvunnen och/eller förnybar råvara. D.v.s. minska användningen av engångsprodukter och när engångsprodukter måste användas; Välj produkter som rekommenderas från miljösynpunkt.	Arbetet har hittills kommit igång i begränsad utsträckning. Exempel på arbete som pågår är minskad användning av brittspapper. Ett samverkansprojekt inom Sydöstra sjukvårdsregionen med fokus på hållbar användning av förbrukningsmaterial pågår 2020-april 2022. Inom Region Jönköpings län pågår arbete med att skapa en metod för beräkning klimatpåverkan från prioriterade förbrukningsmaterial. En prioriteringstrappa för val av produkter har tagits fram för att ge stöd och vägledning vid upphandling och inköp.

Uppdrag/mål: Vårt matsvinn ska minska med minst 30 procent till 2025 jämfört med 2020.

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
Hållbarhet Matsvinn per restaurangportion	-10 %	-16 %	Område måltid i Eksjö och Värnamo har lyckats minska sitt restaurangsvinn genom att arbeta med att återvinna råvaror och överbliven mat samt att laga till under öppettiden istället för att överproducera. Jönköping har andra förutsättningar rent lokalmässigt och har därför istället arbetat med

Mätetal	Målvärde	Resultat tertial	Analys
			förbättrad prognos och kommunikation vilket resulterat i viss förbättring. Under T2 har ingen mätning av matsvinn genomförts på skolorna.
Hållbarhet Matsvinn per patientportion	-10 %	-6	En problematik finns med överbeställningar. Köken erbjuder egenproducerade matlådor som komplement till överbeställningar, dessutom har en av orterna senarelagt stopptiden för att underlätta för vården att göra avbeställningar. Man kan också se att åtgången på råkost, kokta grönsaker och potatis är något lägre än den beräknade mängden. Det nya menyupplägget som är implementerat i Eksjö visar en tendens till minskat tallrikssvinn. Resultatet speglar utfall från område måltid då ingen avdelningsvis uppföljning har gjorts under T2. Den avdelningsvisa uppföljningen är under uppbyggnad. Antalet uppföljningsveckor per år kommer från och med T3 2021 att öka från två till sex.

Strategiska mål: Vår kapitalförvaltning ska vara socialt hållbar och bidra till minskat fossilberoende.

Framgångsfaktorer: Vi använder våra resurser klokt - kapitalförvaltning

Uppdrag/mål: Den relativa klimatbelastningen från vår kapitalförvaltning ska minska jämfört med år 2019 och klimatbelastningen ska vara lägre än för jämförbara index.

Aktiviteter	Analys
År 2021 ska vi utreda hur avvägningen mellan hållbarhetskrav, risk och avkastning kan hanteras i syfte att ställa mer långtgående krav avseende social hållbarhet och miljö i vår kapitalförvaltning.	Arbete pågår och beräknas vara klart 2021-12-31.

Strategiska mål: Vår verksamhet styrs av värden kring jämlikhet, jämställdhet och ett normmedvetet förhållningssätt och bemötande.

Framgångsfaktorer: Vi är till för alla - ett normmedvetet förhållningssätt och bemötande

Uppdrag/mål: Ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv ska ingå i analyser, resursfördelning och beslutsfattande i organisationens verksamheter och projekt.

Aktiviteter	Analys
Genomföra särskilda kompetensutvecklingsinsatser inom jämlikhets- och jämställdhetsintegrering för politiker, chefer, HR-partners, verksamhetsutvecklare,	En särskild kompetensutvecklingsinsats startar i oktober 2021 och fortsätter till juni 2022, för målgrupperna HR-partners, verksamhetsutvecklare, utvecklingsledare, miljösamordnare m fl. Tyvärr har inte verksamheterna anmält deltagare i den utsträckning som förväntades när utbildningen planerades och beställdes.

Aktiviteter	Analys
utvecklingsledare och andra strategiskt viktiga funktioner	
Se över, och vid behov komplettera, befintligt beslutsstöd och utbildningsutbud.	Arbetet påbörjas senare, i samband med utbildningen om rättighetsbaserade arbetssätt som startar under hösten.
Följa upp jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv när vi utvecklar och förbättrar våra verksamheter, samt när vi beviljar finansiellt stöd och projektmedel.	Aktiviteten kräver ökad kompetens. Under hösten 2021 startar en utbildning i rättighetsbaserade arbetssätt, där bl a jämlikhets- och jämställdhetsintegrering ingår. Tyvärr har berörda verksamheter inte anmält deltagare till utbildningen i den utsträckning som var förväntad och som behövs för att få verklig kraft i arbetet.

Uppdrag/mål: Samtliga medarbetare ska ha kunskap om vad normmedvetenhet och icke-diskriminering innebär i praktiken.

Aktiviteter	Analys
Målgruppsanpassa stöd för att ge medarbetarna de verktyg de behöver.	Gäller stöd för att arbeta med tillgänglighet.
Anpassa befintligt stöd för förbättrings- och kvalitetsarbete till att omfatta normmedvetenhet.	Normmedvetenhet är integrerat i Qulturums utbildningar för jämlik verksamhet. I det fortsatta arbetet behöver det även integreras i ordinarie kvalitetsprogram och förbättringsutbildningar, bl a i ledarprogrammen.
Erbjuda coaching i normmedvetenhet och icke-diskriminering för verksamheter.	Normmedvetenhet och icke-diskriminering ingår i Qulturums utbildningar för jämlik verksamhet. Planering pågår för spridning av coaching och integrering av områdena i andra coaching- och utbildningssammanhang. Utmaning att hitta utbildare. Områdena ingår även i Folkhälsas hbtqi-diplomering och hbtqi-utbildningar samt HR:s arbete med Aktiva åtgärder.

Strategiska mål: Vi är en del av en samhällsutveckling som bygger på tillit, förtroende, delaktighet och ansvar.

Framgångsfaktorer: Vi är till för alla - samhällsutveckling

Uppdrag/mål: Tillgänglighet ska vara ett prioriterat utvecklingsområde utifrån flera perspektiv – information och kommunikation, verksamhet och lokaler.

Aktiviteter	Analys
Målgruppsanpassa stöd för att ge medarbetarna de verktyg de behöver.	Gäller stöd för normmedvetenhet och icke-diskriminering. En webbsida på intranätet har planerats för att erbjuda stöd och verktyg. Förfrågan till intranätsgruppen har skickat, men ingen respons ännu.
Utöka användningen av universell utformning.	Region Jönköpings län anordnar i samarbete med Länsstyrelsen och Jönköpings kommun en konferens om universell utformning 16/9 2021. Detta kommer att leda till utökad användning av universell utformning. Fortsatt arbete med spridning och kompetensutveckling behövs.
Sprida kunskap om hälsolitteracitet och	Ingår i Qulturums utbildningar i jämlik verksamhet. Kommer att vara en viktig del i de planerade utbildningarna i kulturmedvetenhet.

Aktiviteter	Analys
användningen av verktyg som stödjer hälsolitteracitet.	
Genomföra särskilda kompetensutvecklingsinsatser inom området funktionsnedsättningar och tillgänglighet för vårdpersonal, transportpersonal, politiker, verksamhetsutvecklare och andra strategiskt viktiga funktioner.	En konferens på temat Tillgänglighet och universell utformning ska hållas i samarbete med Jönköpings kommun och länsstyrelsen den 16 september. I planering och genomförande ingår medarbetare från Folkhälsa och Qulturum. Se beskrivning av innehåll och målgrupper: Den första delen av förmiddagen vänder sig till dig som är tjänsteperson eller politiker som vill veta mer om universell utformning och hur vi inom våra organisationer kan arbeta med det kopplat till social hållbarhet: • Det funktionshinderspolitiska målet (Jessica Dahlbäck, Myndigheten för delaktighet) • Universell utformning (Per-Olof Hedvall, Certec) Andra delen kommer att bestå av två separata workshops där den ena vänder sig till arbetsgivare och HR-personal och den andra till personer som arbetar med upphandlingar. Föreläsning och workshop i valbara spår (begränsat antal platser): • Universell utformning och upphandling (Ellionor Triay Strömvall och Lena Ceesay, Upphandlingsmyndigheten) • Universell utformning av arbetsplatser (Daniel Hjalmarsson, Universellt utformade arbetsplatser, SSR)

Uppdrag/mål: Konferenser, utbildningsdagar och evenemang som vi anordnar ska vara hållbara och tillgängliga.

Aktiviteter	Analys
Ta fram beslutsstöd i form av checklistor och mallar.	Gäller målet Konferenser, utbildningsdagar och evenemang som vi anordnar ska vara hållbara och tillgängliga. Qulturum arbetar kontinuerligt med att anpassa sin konferensverksamhet till att vara hållbar. Däremot finns ännu inte något framtaget beslutsstöd. Ska tas fram i samarbete med miljöenheten. Checklista för tillgänglighetsperspektiv för hållbara konferenser håller på att utarbetas av Maria List Slotte, folkhälsa.

Uppdrag/mål: Genomförandet och utvecklingen av våra tjänster och verksamheter ska ske i samverkan med våra kunder/dem vi är till för, med hänsyn till deras erfarenheter och upplevelser.

Aktiviteter	Analys
Fortsätta utveckla arbetet med olika former av aktivt samskapande.	Länsövergripande utbildning i medskapande ledarskap har genomförts i april-maj 2021. Hösten 2021 startas ett nätverk för att utveckla kunskapen och hålla den levande i länet. Qulturum arbetar aktivt med att utveckla nya former av aktivt samskapande. Hälsocafé-arbetet och Tillsammans-arbetet. Medskapande-processer utforskas genom workshops hösten-21. Folkhälsa - Medborgardialoger.
Fortsätta utveckla mötesplatser för inflytande, delaktighet och medskapande.	Arbetet pågår fortlöpande inom Qulturums och Folkhälsas verksamheter.
Ge stöd genom coaching och verktyg åt verksamheter.	Ingår i Qulturums och Folkhälsas verksamheter.

Aktiviteter	Analys
Utveckla uppdraget som finskt förvaltningsområde genom ökad samverkan med den finska minoriteten i länet.	Arbete planeras under planperioden

Uppdrag/mål: Verksamheter och arbetsplatser främjar aktivt integration, inom ramen för strategier, planer och program.

Aktiviteter	Analys
Utveckla arbetet med de nationella minoriteternas rättigheter.	Arbete planeras under planperioden.
Genomföra utbildningsinsatser för att öka kulturmedvetenhet	Planering av utbildningsinsatser pågår enligt plan i samarbete mellan Qulturum och hälsokommunikatörerna. Upplägg och erbjudande om utbildningsinsatser presenteras på Utvecklingskraft i september. Tre st utbildningsinsatser är bokade under hösten 2021.
Utveckla insatser för stöttning i språkutvecklingen i svenska språket på arbetstid hos medarbetare med utländsk bakgrund med önskemål och behov av detta.	Planeras någon gång under planperioden.

BILAGOR

Resultaträkning fullfond	Tertialutfall 2021T2	Prognosutfall 2021	Diff mot budget	Tertialutfall 2020T2	Utfall 2020
Verksamhetens intäkter	2 279,8	3 283,6		1 659,9	3 051,3
Verksamhetens kostnader	-9 968,0	-14 974,2		-8 831,1	-13 639,0
Avskrivningar	-295,8	-452,6		-255,4	-405,6
VERKSAMHETENS NETTOKOSTNAD	**-7 984,0**	**-12 143,2**	**-148,2**	**-7 426,5**	**-10 993,3**
Skatteintäkter	6 373,5	9 560,2	237,2	6 140,6	9 144,2
Generella statsbidrag o utjämningssystem	2 100,1	3 150,2	38,2	2 040,3	3 053,5
VERKSAMHETENS RESULTAT	**489,6**	**567,2**	**127,2**	**754,4**	**1 204,4**
Finansnetto tillgångar	619,4	645,2	301,2	13,5	205,6
Finansnetto skulder (värdesäkring pensioner)	-263,6	-312,4	-158,4	-196,2	-297,9
RESULTAT EFTER FINANSIELLA POSTER	**845,4**	**900,0**	**270,0**	**571,7**	**1 112,1**
Extraordinära poster	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ÅRETS RESULTAT	**845,4**	**900,0**	**270,0**	**571,7**	**1 112,1**

Finansiella nyckeltal fullfond	Tertialutfall 2021T2	Prognosutfall 2021		Tertialutfall 2020T2	Utfall 2020
Likviditet	4,14			3,40	3,37
Soliditet fullfondering	25,9%	26,0%		19,9%	22,3%
Nettokostnad/skatt och generella statsbidrag	94,2%	95,5%		90,8%	90,1%
Resultat efter finansiella poster/skatter och generella statsbidrag	10,0%	7,1%		7,0%	9,1%
Nettkostnadsökning mot föregående år	7,5%	10,5%			3,2%
Nettkostnadsökning mot föregående år jämförbar	3,3%	7,6%			3,2%
Skatte- och generella statsbidragsökning mot fgår	3,6%	4,2%			6,1%
Egenfinansieringsgrad investeringar (verksamhetens res)		151,3%			165,3%
Rörelsekapital miljoner kronor	7 879			5 501	6 601
Rörelsekapital exkl pensionsplaceringar miljoner kronor	1 657			293	970

Definitioner:

Likviditet: Visar regionens betalningsförmåga på kort sikt. Omsättningstillgångar / Kortfristiga skulder

Soliditet: Visar regionens betalningsförmåga på lång sikt. Eget kapital / Totala tillgångar

Egenfinanzieringsgrad investeringar: Verksamhetens resultat exkl avskrivningar / nettoinvestering

Rörelsekapital: Avspeglar regionens finanziella styrka. Omsättningstillgångar - Kortfristiga skulder

BALANSRÄKNING FULLFOND (miljoner kronor)		Tertialbokslut 2021-08-31	Bokslut 2020
Tillgångar			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar	10xx	35,9	31,1
Materiella anläggningstillgångar			
1. Mark och byggnader	11xx	4 573,1	4 523,4
2. Maskiner och inventarier	12xx	1 122,4	1 115,6
Finansiella anläggningstillgångar	13xx	388,6	365,7
Summa Anläggningstillgångar		**6 120,1**	**6 035,7**
Omsättningstillgångar			
Förråd	14xx	120,1	108,3
Fordringar	15xx-17xx	976,9	1 018,0
Kortfristiga placeringar	18xx	8 557,4	7 389,5
Kassa och bank	19xx	733,9	869,1
Summa Omsättningstillgångar		**10 388,3**	**9 384,9**
Summa Tillgångar		**16 508,4**	**15 420,6**
Eget kapital, avsättningar och skulder			
Eget kapital			
Regionkapital		3 437,4	2 306,9
Händelser direkt mot egna kapitalet		0,0	18,3
Årets resultat	3xxx-8xxx	845,4	1 112,1
Summa Eget kapital		**4 282,8**	**3 437,4**
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner	221x-222x	9 672,0	9 153,9
Övriga avsättningar	223x	0,0	0,0
Summa Avsättningar		**9 672,0**	**9 153,9**
Skulder			
Långfristiga skulder	23xx	44,1	45,5
Kortfristiga skulder	24xx-29xx	2 509,5	2 783,8
Summa Skulder		**2 553,6**	**2 829,3**
Summa Eget kapital, avsättningar och skulder		**16 508,4**	**15 420,6**
Panter och Ansvarsförbindelser			
Panter och därmed jämförliga säkerheter		738,7	738,7
Pensionsförpliktelse som inte har tagits upp bland skulderna eller avsättningarna		26,7	26,0
Övriga ansvarsförbindelser		100,0	100,0

DRIFTREDOVISNING (mnkr)	Utfall 2021	Prognos 2021	Budget 2021	Avvikelse mot budget	Bokslut 2020	Nettokostnads-förändring
Nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet						
05 Utbildning	33,4	52,5	53,79	1,3	49,2	6,7%
06 Kultur	98,0	165,5	169,42	3,9	156,9	5,4%
08 Allmän regional utveckling	35,0	53,3	53,83	0,5	39,9	33,7%
91 Politisk verksamhet	0,7	1,2	1,30	0,1	1,0	18,9%
Summa	**167,0**	**272,5**	**278,33**	**5,8**	**247,1**	**10,3%**
Nämnden för folkhälsa och sjukvård						
00 Primärvård	1 348,4	2 094,1	2 185,7	91,6	2 058,1	1,8%
01 Specialiserad somatisk vård	4 145,1	6 320,6	6 245,3	-75,3	5 985,3	5,6%
02 Specialiserad psykiatrisk vård	672,3	1 012,9	958,8	-54,1	929,1	9,0%
03 Tandvård	184,7	285,2	291,8	6,6	282,8	0,8%
04 Övrig hälso- och sjukvård	277,7	439,6	443,7	4,1	407,0	8,0%
91 Politisk verksamhet	0,8	1,3	1,3	0,0	1,2	11,5%
94 Medicinsk service	25,3	30,7	30,8	0,0	29,8	3,0%
Summa	**6 654,3**	**10 184,4**	**10 157,3**	**-27,1**	**9 693,3**	**5,1%**
Nämnden för trafik, infrastruktur och miljö						
04 Övrig hälso- och sjukvård	68,9	93,9	86,1	-7,8	89,3	5,1%
07 Trafik och infrastruktur	589,7	900,7	936,0	35,3	918,2	-1,9%
91 Politisk verksamhet	0,9	1,8	1,9	0,1	1,5	17,1%
Summa	**659,5**	**996,4**	**1 023,9**	**27,5**	**1 009,0**	**-1,3%**
Regionstyrelsen						
00 Primärvård	34,6	54,1	59,4	5,3	50,8	6,5%
01 Specialiserad somatisk vård	27,3	44,0	45,2	1,2	40,8	7,8%
02 Specialiserad psykiatrisk vård	6,7	10,0	11,0	1,0	10,0	-0,1%
04 Övrig hälso- och sjukvård	248,4	385,6	418,7	33,1	197,9	94,8%
08 Allmän regional utveckling	14,6	21,7	21,9	0,2	17,5	24,0%
91 Politisk verksamhet	28,7	44,8	47,3	2,5	41,7	7,4%
96 Allmän service	346,0	537,2	549,2	12,1	203,7	163,7%
98 Fastighetsförvaltning	-9,7	8,8	-22,3	-31,1	8,9	-1,7%
Summa	**696,5**	**1 106,09**	**1 130,3**	**24,2**	**571,4**	**93,6%**
Regionstyrelsen övergripande						
Internränta	-64,8	-99,1	-101,1	-2,0	-92,5	7,2%
Pensioner mm	255,7	229,4	-62,8	-292,2	-150,1	-252,8%
Inkassoåterbäring mm	-0,9	-1,3	0,0	1,3	-0,5	136,8%
Avskrivningsbudget mm	0,6	-0,9	-10,9	-10,0	0,0	
Statsbidrag hälso- och sjukvård	-393,7	-559,9	-438,0	121,9	-298,3	87,7%
Summa	**-203,0**	**-431,8**	**-612,8**	**-181,0**	**-541,5**	**-20,2%**
RF och övrigt utanför nämnder						
Patientnämnden (Politisk verksamhet)	0,9	1,4	1,2	-0,1	1,2	10,6%
Parlamentariska nämnden (Politisk verksamhet)	0,2	0,3	0,2	-0,1	0,2	11,1%
Regionfullmäktige och revision	8,6	14,2	16,7	2,5	12,5	13,6%
Summa	**9,7**	**15,8**	**18,1**	**2,2**	**14,0**	**13,3%**
Verksamhetens nettokostnad	7 984,0	12 143,3	11 995,0	-148,2	10 993,3	10,5%

Resultaträkning blandmodell	Tertialutfall 2021T2	Prognosutfall 2021	Diff mot budget	Utfall 2020
Verksamhetens intäkter	2 279,8	3 283,6		3 051,3
Verksamhetens kostnader	-10 156,1	-15 256,4		-13 917,5
Avskrivningar	-295,8	-452,6		-405,6
VERKSAMHETENS NETTOKOSTNAD	**-8 172,2**	**-12 425,4**	**-155,1**	**-11 271,8**
Skatteintäkter	6 373,5	9 560,2	237,2	9 144,2
Generella statsbidrag o utjämningssystem	2 100,1	3 150,2	38,2	3 053,5
VERKSAMHETENS RESULTAT	**301,4**	**285,0**	**120,3**	**926,0**
Finansnetto tillgångar	619,4	645,2	301,2	205,6
Finansnetto skulder (värdesäkring pensioner)	-53,0	-79,5	-2,9	-121,6
RESULTAT EFTER FINANSIELLA POSTER	**867,8**	**850,7**	**418,7**	**1 009,9**
Extraordinära poster	0,0	0,0	0,0	0,0
ÅRETS RESULTAT	**867,8**	**850,7**	**418,7**	**1 009,9**

Finansiella nyckeltal blandmodell	Tertialutfall 2021T2	Prognosutfall 2021		Utfall 2020
Likviditet	4,14			3,37
Soliditet blandmodell	0,5	0,5		0,5
Nettokostnad/skatt o bidrag	96,4%	97,8%		92,4%
Resultat efter finansiella poster/skatter och generella statsbidrag	10,2%	6,7%		8,3%
Nettkostnadsökning mot föregående år		10,2%		3,2%
Nettkostnadsökning mot föregående år jämförbar		7,5%		
Skatte-och statsbidragsökning mot fgår		4,2%		6,1%
Rörelsekapital miljoner kronor	7 879			6 601

BALANSRÄKNING BLANDMODELL (miljoner kronor)		Tertialbokslut 2021-08-31	Bokslut 2020
Tillgångar			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar	10xx	35,9	31,1
Materiella anläggningstillgångar			
1. Mark och byggnader	11xx	4 573,1	4 523,4
2. Maskiner och inventarier	12xx	1 122,4	1 115,6
Finansiella anläggningstillgångar	13xx	388,6	365,7
Summa Anläggningstillgångar		**6 120,1**	**6 035,7**
Omsättningstillgångar			
Förråd	14xx	120,1	108,3
Fordringar	15xx-17xx	976,9	1 018,0
Kortfristiga placeringar	18xx	8 557,4	7 389,5
Kassa och bank	19xx	733,9	869,1
Summa Omsättningstillgångar		**10 388,3**	**9 384,9**
Summa Tillgångar		**16 508,4**	**15 420,6**
Eget kapital, avsättningar och skulder			
Eget kapital			
Regionkapital		7 929,4	6 901,1
Händelser direkt mot egna kapitalet		0,0	18,3
Årets resultat	3xxx-8xxx	867,8	1 009,9
Summa Eget kapital		**8 797,2**	**7 929,4**
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner	221x-222x	5 157,6	4 661,9
Övriga avsättningar	223x	0,0	0,0
Summa Avsättningar		**5 157,6**	**4 661,9**
Skulder			
Långfristiga skulder	23xx	44,1	45,5
Kortfristiga skulder	24xx-29xx	2 509,5	2 783,8
Summa Skulder		**2 553,6**	**2 829,3**
Summa Eget kapital, avsättningar och skulder		**16 508,4**	**15 420,6**
Panter och Ansvarsförbindelser			
Panter och därmed jämförliga säkerheter		738,7	738,7
Pensionsansvarsförbindelse (förmåner intjänade före 1998)		4 514,4	4 492,0
Pensionsförpliktelse som inte har tagits upp bland skulderna eller avsättningarna		26,7	26,0
Övriga ansvarsförbindelser		100,0	100,0

Regionstyrelsens arbetsutskott §§ 183-203

Tid: 2021-10-19 kl. 09:00

Plats: Sal A

§ 192

Budget 2022 med flerårsplan för 2023-2024

Diarienummer: RJL 2021/127

Beslut

Koalitionen (KD, S, BA, C, L, MP) lägger fram förslag till Budget 2022 med flerårsplan för 2023-2024 inför behandling i regionstyrelsen och regionfullmäktige.

Sammanfattning

Förslag till Budget och verksamhetsplan 2022 med flerårsplan 2023 - 2024 inklusive bilagor överlämnas.

Beslutsunderlag

- Missiv 2021-10-05
- Budget och verksamhetsplan 2022 med flerårsplan 2023 – 2024 med tillhörande bilagor.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Budget 2022 med flerårsplan

REDO FÖR TIDEN EFTER PANDEMIN

Region Jönköpings län är väl rustat för att möta kommande års utmaningar och möjligheter. Vårt utgångsläge med en långsiktigt god ekonomi, hälso- och sjukvård i toppklass och ett optimistiskt näringsliv gör oss nu redo för tiden efter pandemin.

De senaste åren har visat att vi måste vara beredda på det oväntade, och det är vi med budget 2022. Det är fortfarande osäkert hur pandemin kommer utvecklas och vilka effekter det kommer att ha på olika delar av vårt samhälle. Men vi är redo för det, och vi är också redo för den ljusnande tiden efter pandemin.

Koalition för Region Jönköpings län fortsätter satsa på vårdpersonalens löner i budget 2022. En stor satsning som pågått fler år med syfte att höja vårdpersonalens löner, utöver ordinarie lönerevision.

Som en del i arbetet med att vara en attraktiv arbetsgivare, och för att skapa förutsättningar för ett hållbart arbetsliv höjer vi också frisvårdsbidraget till regionens alla medarbetare.

Vi fortsätter också med de stora satsningarna på hälso- och sjukvården både under 2022 och under hela planperioden. Stora delar av hälso- och sjukvården har under pandemin behövt ställa om och fokusera på covid-19 patienter och minskad smittspridning. I takt med att pandemin nu mattas av ställer organisationen åter igen om, till mer ordinarie verksamhet. Samtidigt möter vi utmaningarna med den uppskjutna vården, omställningen till mer nära vård och den fysiska och psykiska hälsan. Region Jönköpings län ska inte fastna i det som varit utan blicka framåt och snabba på arbetet för att ställa om till framtidens hälso- och sjukvård.

Det finns en framtidsoptimism i näringslivet trots att Jönköpings län varit hårt drabbade av korttidspermitteringar och varsel under pandemin. Det är positiv signal eftersom det förhoppningsvis leder till fler arbetstillfällen och utveckling i länet. Men vi har fortsatt beredskap för att kunna göra riktade insatser mot särskilt utsatta branscher även när vi går mot ljusare tider.

Kulturen är hårt drabbad av pandemin med stoppade föreställningar och inställda aktiviteter. När samhället öppnar upp igen vill vi vara med och bidra till en positiv utveckling framåt. För kultur är en viktig del av samhället där människor möts och som ger positiva effekter på hälsa, livskvalitet och samhällsgemenskapen.

Under pandemin har färre personer rest med kollektivtrafiken till följd av rekommendationerna om minskad smittspridning. 2022 görs flera åtgärder för att återigen göra det attraktivt och möjligt för fler att välja kollektivt resande. Under året fortsätter också den långsiktiga utvecklingen av kollektivtrafiken för ett mer hållbart resande.

Tiden efter pandemin ska inte vara en återgång till den gamla. Det ska vara en nystart för ett mer ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbart samhälle. Det kommer innebära att delvis tänka nytt och tänka om.

Vårt län har många gånger tidigare gått stärkta ur strukturomvandlingar och kriser. Den tid vi lever i nu kommer inte vara ett undantag. Tillsammans med länets kommuner, högskolan, näringslivet och civilsamhället är Region Jönköpings län med budget 2022 redo för nystart och för ett mer långsiktigt hållbart samhälle.

Grundläggande värderingar

Kundorientering
En organisations långsiktiga framgång beror på dess förmåga att skapa värde för dem som den finns till för – kunderna. De externa och interna kundernas uttalade och underförstådda behov, krav, önskemål och förväntningar ska vara vägledande för organisationen, dess medarbetare och verksamhet.

Engagerat ledarskap
För att skapa en kultur som sätter kunden i främsta rummet krävs ett personligt, aktivt och synligt engagemang från varje ledare. Ledarskapets viktigaste uppgifter är att ange riktningen för verksamheten, ta till vara potentialen i individers olikheter och erfarenheter, skapa förutsättningar för medarbetarna samt att i dialog med dem definiera och följa upp målen.

Allas delaktighet
En förutsättning för en framgångsrik organisation är att varje medarbetare känner sig ha förtroende att utföra och utveckla sina arbetsuppgifter. Var och en måste därför se sin roll i helheten, ha klara mål, de medel som krävs samt kunskap om de resultat som ska uppnås.

Kompetensutveckling
Den samlade kompetensen är avgörande för organisationens framgång och konkurrenskraft. Därför måste kompetensutvecklingen ses både ur ett organisatoriskt och ett individuellt perspektiv, för att därmed utveckla och tillföra kompetens på ett sätt som stärker såväl individen som organisationen i sin helhet.

Långsiktighet
Organisationens verksamhet måste värderas med tanke på utveckling och konkurrenskraft över tiden. Ett uthålligt förbättringsarbete leder till ökande produktivitet och effektivitet, bättre miljö, nöjdare kunder och varaktig lönsamhet på lång sikt.

Samhällsansvar
Varje organisation har ett samhällsansvar utöver lagar och förordningar. Organisationen och dess medarbetare måste se sina processer, varor och tjänster som delar i en större helhet och aktivt medverka till förbättringar i både samhälle och miljö.

Processorientering
Organisationens verksamhet ska ses som processer som skapar värde för kunderna. Processorientering stimulerar till att analysera och förbättra arbetsflöden och arbetsorganisation, och lägger grunden för kundorienterad verksamhetsutveckling.

Förebyggande åtgärder
Det är lönsamt att förebygga fel och ta bort risker i processer, varor och tjänster. Framsynthet, förutseende och planering är nyckelord i förbättringsarbetet där även kunder och leverantörer ska engageras.

Ständiga förbättringar
Konkurrenskraft kräver ständiga förbättringar och förnyelse av alla verksamhetens delar. Förutsättningen för detta är ett metodiskt förbättringsarbete som genomsyrar organisationen och en kultur som stimulerar till ständigt lärande, kreativitet och nya idéer.

Lära av andra
För att kunna vidareutvecklas måste organisationen och dess medarbetare på alla områden skaffa sig ny kunskap om vad som är möjligt att uppnå och hur detta kan uppnås. Detta kräver jämförelser med dem som är bäst på en viss process, oavsett vilken bransch eller sektor de tillhör.

Snabbare reaktioner
I alla verksamheter är kortare svarstider, kortare ledtider och snabbare reaktioner på kundernas behov av avgörande betydelse. Det gäller såväl för utveckling, produktion och leverans av varor och tjänster, som för administrativa processer.

Faktabaserade beslut
Beslut måste bygga på dokumenterade och tillförlitliga fakta. Varje medarbetare måste inom sitt arbetsområde få möjlighet att mäta och analysera fakta av betydelse för att uppfylla sina mål och för att tillfredställa sina kunder.

Samverkan
Samverkan genomsyrar varje framgångsrik organisation. Det är väsentligt att genom samverkan på flera plan och i olika avseenden ta till vara kompetenser och erfarenheter hos såväl medarbetare som hos kunder, leverantörer, partners, ägare och huvudmän.

För ett bra liv i en attraktiv region

Budget och flerårsplan har inriktningen att förverkliga visionen *För ett bra liv i en attraktiv region*. Visionen förverkligas genom engagemang i att tillgodose invånarnas behov av hälso- och sjukvård, folkhälsa, kultur, utbildning och kollektivtrafik samt invånarnas och näringslivets behov av god infrastruktur och kompetensförsörjning. Befolkningsutvecklingen fram till 2035, med större andel barn och äldre, ställer krav på förnyade arbetssätt som kan underlättas av digitalisering och ny teknik. För att uppnå en hållbar utveckling ställs på samma sätt krav på bland annat kollektivtrafiken men också på nya arbetssätt för social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Inom hela Region Jönköpings län arbetar vi för en väl fungerande verksamhet, som ständigt förbättras och förnyas med utgångspunkt i invånarnas behov. Samverkan med länets kommuner är av största vikt inom både hälso- och sjukvård och regional utveckling.

Region Jönköpings län arbetar med frågor som är avgörande för människors liv och hälsa och för länets tillväxt och utveckling. Sambanden är starka. Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) 2020–2035 är en viktig utgångspunkt i länet där samarbete och samverkan är nyckelbegrepp. Det handlar bland annat om att samordna utvecklingsinsatser inom områden som transportinfrastruktur, näringsliv, arbetsmarknad och utbildning.

Region Jönköpings län stödjer aktivt projekt och organisationer som bidrar till länets tillväxt. Parallellt med RUS:en finns en strategisk plan: Tillsammans möter vi framtidens behov av hälso- och sjukvård. Region Jönköpings län arbetar för bättre hälsa och säkrare vård. För att främja folkhälsan krävs insatser inom områden som ligger utanför Region Jönköpings läns direkta verksamhet. De satsningarna görs i samverkan med länets kommuner, statliga myndigheter, organisationer och civilsamhället. Invånarna erbjuds en hälso- och sjukvård med bästa möjliga värde och kvalitet och med samma förutsättningar i hela länet. Hälso- främjande insatser ska genomsyra hälso- och sjukvården och vara en självklar del i all vård och behandling. Behov av och efterfrågan på hälso- och sjukvård styrs av olika faktorer.

Nya diagnostekniker, behandlingsmetoder och läkemedel skapar ökad efterfrågan. Nya grupper kan få behandling och det leder till större behov av resurser, även i de fall kostnaden för själva behandlingen minskar. Allt fler människor blir allt äldre, vilket kan öka kostnaderna för vård och omsorg. Samtidigt kan digitalisering, förebyggande åtgärder och minskning av vårdskador förbättra hälsan, minska behov av vård och därmed frigöra resurser. Därför finns det starka skäl att arbeta för ett effektivare omhändertagande, med hjälp av nya arbetssätt och metoder i vården. En förutsättning för att lyckas är att vården ges i partnerskap med patienten och närstående. Samverkan fortsätter utvecklas i såväl sjukvårdsregionen med Östergötland och Kalmar som i Regionsamverkan Syd med regionerna Skåne, Halland, Blekinge, Kronoberg samt Kalmar län.

Budget 2022 med verksamhetsplan och flerårsplan för åren 2023–2024 har inriktningen att förverkliga visionen För ett bra liv i en attraktiv region. Visionen förverkligas genom engagemang i att tillgodose invånarnas behov av hälso- och sjukvård, folkhälsa, kultur, utbildning och kollektivtrafik samt invånarnas och näringslivets behov av god infrastruktur och kompetensförsörjning. Genom samverkan med olika aktörer i länet och en väl fungerande verksamhet blir Region Jönköpings län attraktiv som organisation och utvecklas vidare. En djup förankring i befolkningen skapas genom att verksamheten leds av folkvalda politiker. Inom hela Region Jönköpings län arbetar vi för en väl fungerande verksamhet, som samtidigt ständigt förbättras och förnyas med utgångspunkt i invånarnas behov och delaktighet.

Övergripande ledningssystem

Utgångspunkten för styrning av verksamheten är att genom god hushållning förverkliga visionen. Det innebär att verksamheten bedrivs ändamålsenligt och kostnadseffektivt och med en finansiering som långsiktigt garanterar verksamheten. Genom god hushållning med offentliga medel skapas värde för länets invånare.

Figur x Styrmodellen Balanced Scorecard är ett hjälpmedel för både planering, uppföljning och återkoppling. Resultaten följs kontinuerligt via månadsuppföljning, delårsrapporter och årsredovisning. Utifrån resultatanalysen formuleras handlingsplaner för förbättringar och eventuella behov av resursförändringar

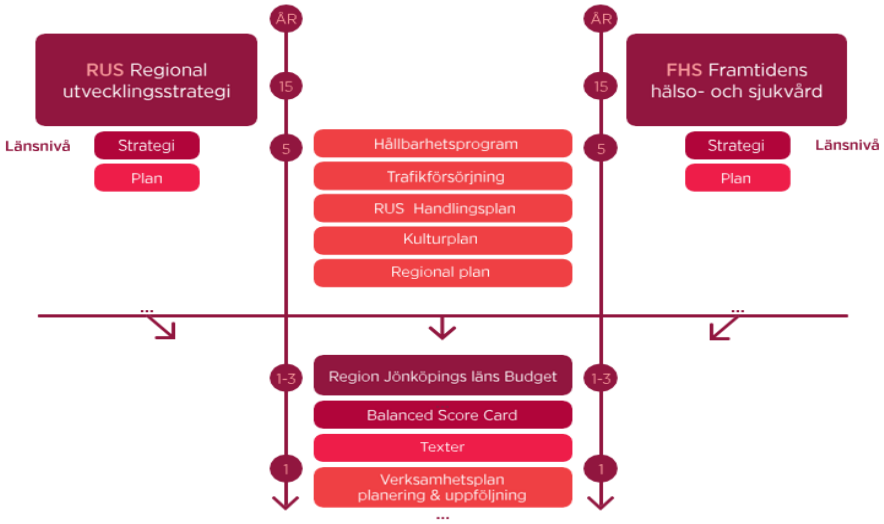
Vision, värderingar och Målbild 2030 är grunden för arbetet med att formulera mål, framgångsfaktorer och mätetal, samt handlingsplaner för förbättring och utveckling inom Region Jönköpings läns olika verksamhetsområden. Målen ska vara så konkreta att de kan brytas ned till den nivå där de ska genomföras.

Budget med verksamhetsplan och flerårsplan är Region Jönköpings läns viktigaste styrdokument. Budgeten anger de prioriteringar som gjorts för de närmaste åren med utgångspunkt från de styrdokument som har en längre tidshorisont. Arbetet leds och följs upp genom regelbunden dialog och återkoppling mellan verksamhet, förvaltning och politik. Som stöd i arbetet används mätetal och intern kontroll. Figur X sidan X visar hur de styrdokument som antagits av regionfullmäktige förhåller sig till och samspelar med varandra.

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) och den strategiska planen Tillsammans möter vi framtidens behov av hälso- och sjukvård, har båda ett långt tidsperspektiv och beskriver den politiska ambitionen för Region Jönköpings län till år 2035 respektive 2030. Planer och program med ett något kortare tidsperspektiv, ungefär till år 2025, är Hållbarhetsprogram, Trafikförsörjningsprogram, RUS handlingsplaner, Kulturplan, Regional plan. På länsnivå finns ytterligare planer och program som beskriver den politiska ambitionen för länet de närmsta åren: Tillsammans för jämlik hälsa och vård, Livsmedelsstrategi, Skogsstrategi med flera.

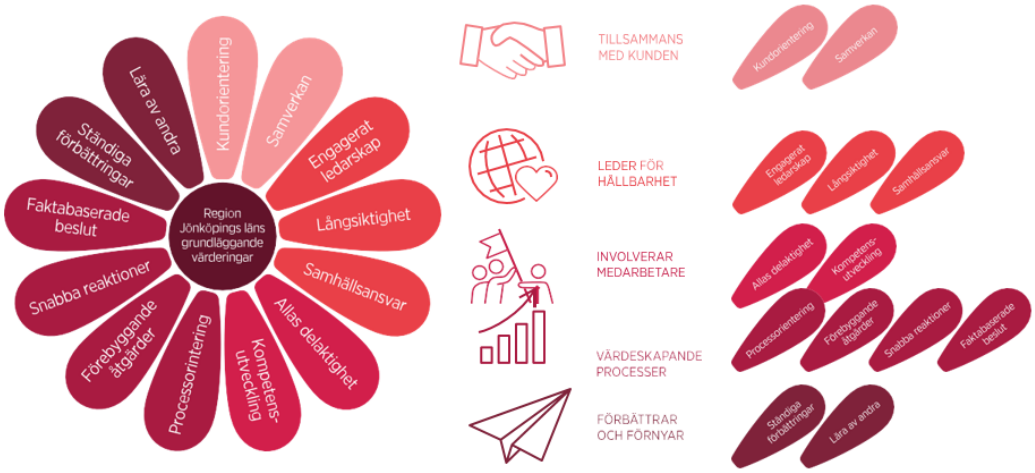
Med utgångspunkt ur dessa styrdokument sker i varje års budgetarbete ytterligare konkretiseringar och vägval för de närmast kommande ett till tre åren. Budget med verksamhetsplan redovisas enligt styrmodellen Balanced Scorecard (BSC) (figur x sidan x) för den verksamhet som genomförs i egen regi. Modellen fokuserar på det som är strategiskt viktigt och innebär att verksamheten beskrivs, planeras och följs ur fem perspektiv: medborgare och kund, process och produktion, lärande och förnyelse, medarbetare samt ekonomi. Bilden Region Jönköpings län som system (figur x sidan x) visar att viktiga delar i ledning, samordning och utveckling förutom beslut och ledning är invånarinflytande, omvärldsbevakning, systematiskt förbättringsarbete och resultatuppföljning. Uppdrag och mål ur denna budget förs vidare ut i organisationen genom att de förs in i verksamhetsområdenas verksamhetsplaner för 2022. För det som genomförs genom främjandearbete eller i egenskap av en aktör bland flera sker uppföljning genom att indikatorer följs.

Figur X Hur styrdokument och planer som antagits av regionfullmäktige förhåller sig till och samspelar med varandra

De 13 grundläggande värderingar som Region Jönköping haft som bas sedan 1990-talet har genom SIQ (Swedish Institute for Quality) konkretiserats ytterligare genom fem framgångsfaktorer som kännetecknar ledande organisationer. Framgångsfaktorerna är definierade utifrån forskning och praktisk tillämpning och harmonierar med de fem perspektiven i BSC. Kopplingen mellan de grundläggande värderingarna och framgångsfaktorerna beskrivs i figur x sidan x.

Figur X 13 grundläggande värderingar och kopplingen till våra fem ledningsstrategier för framgång.

Målbild 2030

Målbild 2030 har formulerats inom sju områden som är viktiga för att Region Jönköpings län ska ge förutsättningar för ett bra liv i en attraktiv region. Denna målbild är utgångspunkt för budget och verksamhetsplan, regional utvecklingsstrategi, program för hållbar utveckling och andra program och handlingsplaner inom Region Jönköpings läns egen verksamhet och för andra program och planer som Region Jönköpings län är med och tar fram.

Dessa områden ligger också till grund för strategiska mål, framgångsfaktorer, systemmätetal och mål inom verksamheternas olika perspektiv liksom indikatorer för det gemensamma arbetet i länet. Målen för systemmätetalen sätts vanligen högt för att stimulera till förnyelse och förbättring av arbetssätt. Måluppfyllelsen följs noga, avvikelser analyseras och vid behov görs handlingsplaner. Omvärldsjämförelser görs för resultat avseende verksamhet och ekonomi. Utveckling i länet följs genom indikatorer. Verksamhetens effektivitet värderas utifrån hur väl strategiska mål och systemmätetal nås, det vill säga det värde som skapas för medborgarna i förhållande till insatta resurser. Jämförelser görs också av hur resultaten står sig i förhållande till andra.

Bra folkhälsa

Länets invånare lever ett hälsosamt liv i ett socialt sammanhang. De känner att de har möjlighet att påverka sina liv och skattar hälsa och livskvalitet högt. Länet är känt som bästa platsen att växa upp och åldras på. Region Jönköpings län arbetar hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande genom regional utveckling och hälso- och sjukvård. Tillsammans med invånarna och andra aktörer som kommuner, civilsamhället, föreningar, företag, Länsstyrelsen och högskola bedriver vi ett aktivt folkhälsoarbete

God och nära vård

Region Jönköpings län erbjuder en hälso- och sjukvård och tandvård som är bland de bästa i landet både vad gäller medicinska/kliniska resultat och i utveckling av arbetssätt och vårdformer. Vården bygger på egenvård, en stark primärvård och tre akutsjukhus. Vården ges med god tillgänglighet, ett gott bemötande och med rätt kompetens. Den är säker, jämlik och personcentrerad. Genom samskapande med patienter, närstående och invånare ges rätt behandling på rätt vårdnivå samtidigt som ständig förbättring sker.

Regional utveckling

Visionen för 2035 är inte bara en vägvisare, den är också ett löfte. Den innebär att Jönköpings län har bestämt sig för hur länet ska uppfattas i det långsiktiga perspektivet – såväl inifrån som utifrån. Visionen ska leda till utvecklingen av ett hållbart län med goda möjligheter till boende i attraktiva miljöer, arbete, företagande, utbildning och utveckling, bra kommunikationer och ett rikt fritids- och kulturliv som ger förutsättningar för god hälsa och ett bra liv för alla. Visionen och strategin ska bidra till att människor vill söka sig till länet och få dem att stanna.

Medarbetare

Region Jönköpings län är landets mest attraktiva offentliga arbetsgivare. Våra medarbetare har viktiga arbeten i välfärden, med meningsfulla och utvecklande arbetsuppgifter i en hälsofrämjande arbetsmiljö.

Samverkan och engagemang i ständiga förbättringar, innovation, utveckling och forskning är kännetecken för våra chefer och medarbetare.

Kostnadseffektivitet

Förbättrad hälsa och höjd livskvalitet är det värde vi, med lägsta möjliga resursinsats, ska skapa för invånarna. Det innebär att vi vid val mellan olika verksamheter eller åtgärder eftersträvar en rimlig relation mellan effekt och kostnader. Detta i enlighet med riksdagens beslut om en kostnadseffektivitetsprincip och de riktlinjer för prioriteringar inom hälso- och sjukvården som riksdagen har beslutat.

Systemsyn och förbättring/förnyelse

I en allt mer komplex verksamhet är hållbar utveckling och en gemensam systemförståelse viktiga utgångspunkter i vår verksamhetsutveckling för att uppnå bästa möjliga resultat. För att utveckla vår verksamhet involverar och lär vi av dem vi är till för. Gamla arbetssätt och processer fasas systematiskt ut i samtliga verksamheter i takt med att nya införs. Arbetet med innovationer, förbättring och förnyelse av processer och arbetssätt stimuleras för en effektiv och uthållig verksamhet.

Hållbar utveckling och långsiktig finansiering

Region Jönköpings län arbetar för en hållbar utveckling inom områdena social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Förverkligandet av länets klimat- och energistrategi är en viktig del i hållbarhetsarbetet. För att trygga verksamhetens finansiering på lång sikt ska vi ha ett ekonomiskt resultat som innebär att nödvändiga investeringar finansieras med egna medel.

Planeringsförutsättningar och regiongemensamma inriktningar

Regional tillväxt är en viktig förutsättning för att visionen *För ett bra liv i en attraktiv region* ska förverkligas. Region Jönköpings län verkar inom områden som är avgörande för människors liv och hälsa, men också inom områden som ger länet förutsättningar för tillväxt och utveckling. Sambanden mellan dessa områden är starka.

Befolkningsbeskrivning

Region Jönköpings län sammanfaller geografiskt med länsindelningen och omfattar 13 kommuner

Den 31 december 2020 hade länet 365 010 invånare, en ökning med 1 411 invånare jämfört med 2019. Under 2020 ökande befolkningen i åtta av länets kommuner. Under de senaste fem åren har länets befolkning ökat med 17 173 personer. Uppdelat på kommungrupper så har befolkningen i den nordvästra länsdelen ökat med 10 620 personer, den östra länsdelen med 3 873 personer och den södra länsdelen med 2 680 personer.

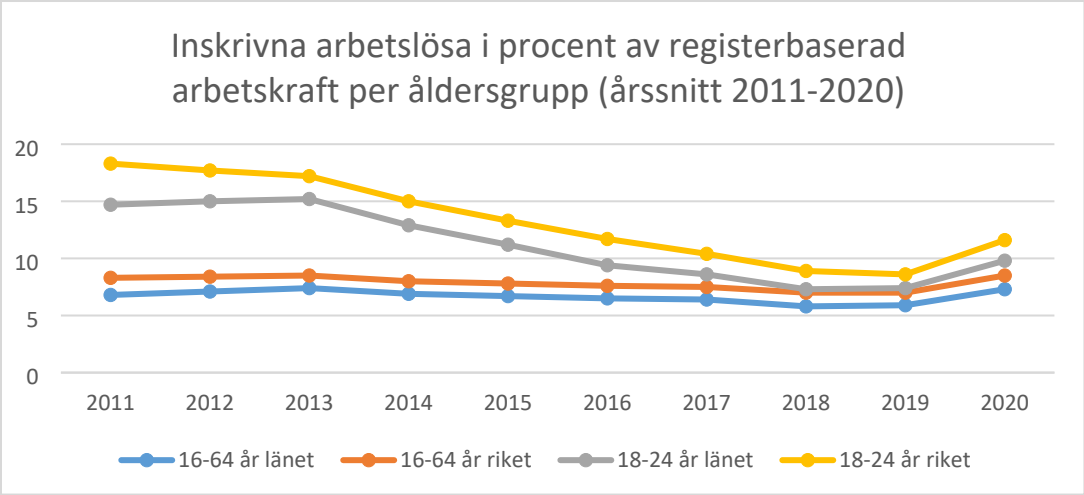
Länets befolkning består av 49,3 procent kvinnor och 50,7 procent män. Andelen barn under fem år och andelen 65 år och äldre av befolkningen är något högre i länet än i riket. Den förväntade medellivslängden är högre i länet än i riket. För kvinnorna (84,7 år) är medellivslängden 0,4 år längre och för männen (81,2 år) 0,4 år längre i länet. Av länets befolkning har 24,2 procent utländsk bakgrund (utrikes födda samt inrikes födda vars båda föräldrar är utrikes födda). Genomsnittet för riket är 25,9 procent. Variationen mellan kommunerna i länet är stor, mellan 10,2 och 34,0 procent.

I åldersgruppen 25–64 år har 13 procent av länets befolkning kort utbildning, det vill säga högst grundskoleutbildning. Motsvarande siffra för riket är 11 procent. Variationen mellan kommunerna är stor i länet, mellan 10 och 21 procent. Förvärvsintensiteten är hög i Jönköpings län. 82,3procent av befolkningen 20–64 år är sysselsatta (2019). Motsvarande siffra för riket är 79,3 procent. Fördelat på kön är siffran 83,8 procent för män och 80,6 procent för kvinnor. Motsvarande för riket är 80,0 procent för män och 78,4 procent för kvinnor. Bland utlandsfödda är förvärvsintensiteten 67,1 procent (riket 64,9 procent). Andel öppet arbetslösa och personer i program med aktivitetsstöd är lägre i länet (7,3 procent år 2020) än i riket (8,5 procent) i ålders- gruppen 16–64 år. Ungdomsarbetslösheten är också lägre i länet än i riket. I gruppen 18–24 år är siffran 9,8 procent i länet och 11,6 procent i riket (2020). Arbetslösheten har ökat jämfört med föregående år. (Figur x sidan XX)

Prognos över befolkningsutvecklingen

Den senaste bedömningen innebär att folkmängden ökar med ca 28 000 personer, från cirka 367 000 år 2020 till drygt cirka 395 000 år 2030.
Prognosen för perioden 2020–2030 innebär att:
• folkmängden ökar med cirka 28 000
• antalet barn i åldrarna 0–5 år ökar med cirka 1 700
• antalet barn i grundskoleåldern 6–15 år ökar med lite över 2 100
• antalet ungdomar i gymnasieåldern 16–18 år ökar med cirka 1 900
• antalet invånare i förvärvsarbetande åldrar (19–64 år) ökar med cirka 12 900 personer
• antalet yngre pensionärer (65–79 år) ökar med cirka 600. De äldre pensionärerna (80 år och äldre) ökar med cirka 9 000.
Sammantaget ökar försörjningskvoten under perioden från 0,82 till 0,84.

Figur X Arbetslöshet - andel av den registrerade arbetskraften 16–64 år samt andel av den registrerade arbetskraften 18–24 år.

Befolkningens hälsa

Region Jönköpings län arbetar aktivt för länsinvånarnas hälsa och livskvalitet, genom att främja hälsa och förebygga sjukdom och skador. Folkhälsoarbetet bygger på samverkan med olika samhällsaktörer, som länets kommuner, myndigheter, organisationer, näringsliv och civilsamhälle. Verksamheterna inom såväl hälso- och sjukvård som regional utveckling är viktiga i folkhälsoarbetet. Möjligheter till arbete och utbildning, samt tillgängliga fritids- och kulturaktiviteter betyder mycket för befolkningens hälsa.

För att kunna planera och prioritera verksamheten i Region Jönköpings län och i länets kommuner behövs kunskap om hälsoläget. Befolkningen i Jönköpings län mår generellt bra jämfört med riket. Medellivslängden för både män och kvinnor ligger sedan 20 år tillbaka något högre än i riket. Insjuknandet i ischemisk hjärtsjukdom (främst kärlkramp i hjärtat och hjärtinfarkt) minskar, medan antalet som insjuknar i cancer ökar något (Socialstyrelsen).

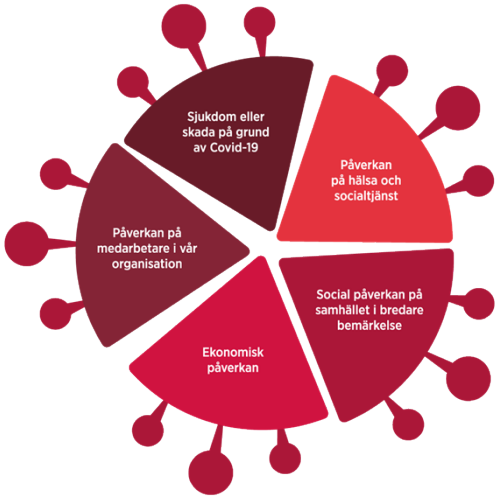
Det nationella folkhälsomålet är ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation”. Folkhälsomålet har åtta målområden: Det tidiga livets villkor; Kunskap, kompetenser och utbildning; Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö; Inkomster och försörjningsmöjligheter; Boende och närmiljö; Levnadsvanor; Kontroll, inflytande och delaktighet; En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård. Med utgångspunkt i det nationella folkhälsomålet och de åtta målområdena presenteras lokala hälsotal. Hälsotalen utgörs av både mått på riskfaktorer för sjukdom, och mått på hälsoutfall och är hämtade från Statistiska centralbyrån, Försäkringskassan, Skolverket, Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Folkhälsoenkät Ung samt Region Jönköpings läns statistik över övervikt och fetma bland länets barn. I bilagorna visas diagram för länets kommuner samt statistik som ligger till grund för diagrammen.

Region Jönköpings läns arbete mot det nationella folkhälsomålet sker genom ett stort antal insatser, bland annat genom strategin Tillsammans för jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län med handlingsplan. En satsning är att Region Jönköpings län gemensamt med kommunerna i länet satsar på att utveckla Hälsocenter tillsammans med invånare, civilsamhälle och föreningsliv. Syftet med Hälsocenter är att genom ett hälsofrämjande och förebyggande arbetssätt ge stöd till att förbättra invånarnas fysiska, psykiska, sociala och existentiella hälsa.

Pandemibarometern

Syftet med Pandemibarometern är att beskriva effekter på grund av covid-19 inom flera olika områden. Genom att följa indikatorer som visar effekterna i olika perspektiv för vårt län blir det ett underlag för planering och ledning. Målet är att skapa förståelse för hur de olika delarna påverkar varandra och ge underlag för åtgärder som kan reducera de negativa effekterna av covid-19.

Figur x "Pandemibarometern – Jönköpings län" med inspiration från en modell framtagen i Skottland.

Det läge som Pandemibarometern per maj 2021 beskriver är att antalet sjukdomsfall som behöver sjukhusvård samt avlidna med Covid-19 kraftigt minskar, efterlevnad av restriktioner och inte minst vaccination av befolkningen ger effekt. Antalet invånare som väntar på vård är i maj 2021 inte fler än i början av 2019 men är fler än när pandemin började. För att spegla påverkan på hälsa och socialtjänst följer barometern i nuläget antal remisser till BUP, dessa har ökat under 2020 och början av 2021. Antal besök inom psykiatrin hos unga vuxna (18-25 år) har legat stabilt sedan 2019. Fler indikatorer behövs för att spegla detta perspektiv och effekterna av pandemin kan antas komma längre fram. Social påverkan på samhället i bredare bemärkelse speglas genom indikatorer som arbetslöshet och varsel. En tydlig ökning av antalet arbetslösa noteras under pandemin, den långa arbetslösheten har stigit kraftigt och ligger under 2021 kvar på den höga nivån. Antalet varsel var som högst i början av pandemin – mars/april 2020. Ekonomisk påverkan på länet indikeras genom antal konkurser, som i genomsnitt legat något högre under pandemin, antal gästnätter i länets besöksnäring är väsentligt lägre än tidigare. Indikatorn vuxna med ekonomiskt bistånd visare ännu inte att det finns någon pandemirelaterad ökning. I barometern följer vi även prisutvecklingen på småhus som har stigit kraftigt under pandemin. I perspektivet påverkan på medarbetare noteras att Region Jönköpings läns medarbetare har haft en högre sjukfrånvaro och samtidigt arbetat mycket fler timmar än normalt.

Pandemibarometern kommer att utvecklas med fler indikatorer allt eftersom vi får ny kunskap om effekter. Jönköpings län har påverkats på många sätt av pandemin och det är sannolikt så att en del effekter kommer längre fram. Region Jönköpings län behöver vara följsam till vilka behov som näringsliv, civilsamhälle och andra aktörer i länet har och där vi kan spela en roll. Påverkan på vårdens medarbetare har varit stor och en planeringsförutsättning att ta hänsyn till är att vi behöver balansera medarbetarnas behov av återhämtning och uttag av semester och andra ledigheter med invånarnas behov av god tillgänglighet inom vården.

Hållbar utveckling

Region Jönköpings län har höga ambitioner för hållbar utveckling. Som medlem i Klimatrådet står Region Jönköpings län bakom Klimat- och energistrategi för Jönköpings län som togs fram tillsammans med Länsstyrelsen 2019. Under 2020 antog regionfullmäktige ett nytt program för hållbar utveckling som gäller den egna verksamheten under perioden 2021–2025. Region Jönköpings län bidrar också i det regionala utvecklingsuppdraget till att de nationella miljökvalitetsmålen nås samt verkar för skydd av ändliga resurser såsom åkermark och grundvatten. Vi ska bidra till ett bra liv i en attraktiv region för dagens och framtidens generationer. Därför är det självklart för oss att våra verksamheter bidrar till att minimera miljöpåverkan och utjämna orättvisa livsvillkor. Verksamheten ska utvecklas för att bli mer energi-, miljö- och klimatsmart. Att vara klimatsmart innebär att vi arbetar aktivt med att minska våra utsläpp av växthusgaser och öka produktionen av förnybar energi, samtidigt som vi anpassar vår verksamhet till de klimatförändringar som sker.

Vi vill skapa tillväxt och utveckling som är långsiktigt hållbar både socialt, miljömässigt och ekonomiskt – både för våra medarbetare i organisationen och för länets invånare.

Världens länder har åtagit sig att fram till år 2030 leda världen mot en hållbar och rättvis framtid. Agenda 2030 innehåller 17 globala mål och 169 delmål som ska leda till att avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikhet och orättvisor i världen, främja fred och rättvisa, samt skydda planetens naturresurser och lösa klimatkrisen. De globala målen är integrerade, odelbara och balanserade tre dimensionerna av hållbar utveckling: den sociala, den ekologiska och den ekonomiska.

Program för hållbar utveckling

I hållbarhetsprogrammet visar vi hur vi ska arbeta för att bidra till Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Målen visar också hur vi ska arbeta för att på ett långsiktigt hållbart sätt nå vår vision *För ett bra liv i en attraktiv region*.

En hållbar utveckling tillgodoser alla människors behov och mänskliga rättigheter idag utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina. För att utvecklingen ska vara hållbar måste vi uppnå hållbarhet inom alla tre hållbarhetsdimensioner – ekologisk, social och ekonomisk. De tre dimensionerna måste också hela tiden samverka och förhålla sig till varandra. Ett ekologiskt hållbart samhälle innebär att ta ansvar för hur vi brukar planetens resurser. Det vill säga att skydda planeten genom att långsiktigt förvalta, skydda och bevara naturresurser, konsumera och producera hållbart samt öka beredskapen mot klimatförändringar. Vi kan bidra genom att använda våra resurser klokt, minimera utsläpp till luft och vatten, bevara biologisk mångfald och verka för en hållbar konsumtion, produktion och samhällsplanering. Vi arbetar aktivt för att skydda Vättern som dricksvattentäkt och naturområde, och motsätter oss därmed miljöskadliga åtgärder såsom gasborrning, gruvbrytning och utökade skjutövningar i området.

Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett bra liv med god hälsa, utan orättfärdiga hälsoskillnader. Ett samhälle där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.

Ekonomisk hållbarhet innebär att förvalta och utveckla mänskliga och materiella resurser på ett långsiktigt hållbart sätt. Vi verkar för en varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk utveckling där varje generation bär kostnaderna för den service som den generationen beslutar om och själv konsumerar.

Framgångsfaktorer för att nå vår vision

För att nå vår vision ”För ett bra liv i en attraktiv region” har fyra framgångsfaktorer som täcker in helheten i begreppet hållbarhet identifierats:

- Vi är till för alla.
- Vi är klimatsmarta.
- Vi bidrar till en sund livsmiljö.
- Vi använder våra resurser klokt.

Utifrån framgångsfaktorerna har vi definierat mål och prioriterade åtgärder.

Mål och prioriterade åtgärder

I hållbarhetsprogrammet formulerar vi mål till år 2025. Då ska vår organisation ha tagit betydande steg för att verksamheten ska bedrivas i linje med en hållbar utveckling.

Hållbarhetsprogrammet omfattar mål och prioriterade åtgärder som ska genomföras där vi har en betydande möjlighet att skapa en hållbar utveckling:

- i den egna verksamheten
- som samhällsaktör
- som finansiär
- som delägare i bolag

Prioriterade åtgärder är sådana åtgärder som är särskilt resurskrävande. Övrigt åtgärdsarbete bedrivs inom ramen för ordinarie verksamhetsplanering och via genomförandeplanen. Varje verksamhet har ett ansvar för att arbeta med hållbarhetsprogrammet utifrån regelverk och sin egen verksamhetsstyrning. Det innebär att varje chef och medarbetare har ett ansvar inom sitt ansvarsområde för att hållbarhetsprogrammet genomförs och att arbetet följer linjeorganisationen. Hållbarhetsprogrammet omfattar våra helägda bolag. Vi ska verka för att de bolag där vi äger en väsentlig del arbetar för att nå målen i vårt hållbarhetsprogram. I hållbarhetsprogrammet beskrivs hur utsläppen från den egna verksamheten i Region Jönköpings län ska minska för att bidra till att målet i Parisavtalet om högst 1,5 graders global uppvärmning nås.

Perspektiv: Medborgare och kund

Skapa värde med kunden och intressenter. En organisations långsiktiga framgång beror på dess förmåga att skapa värde tillsammans med de som den finns till för. Kundernas och intressenternas uttalade och underförstådda behov, krav, önskemål och förväntningar är vägledande för organisationens beslut och handlande.

STRATEGISKT MÅL: Sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Jämlik hälsa, jämlik verksamhet och mångfald

Utgångspunkterna för Region Jönköpings läns verksamhet är visionen *För ett bra liv i en attraktiv region* samt individens behov, vilja och möjlighet att ta ansvar för sin egen hälsa. Region Jönköpings län arbetar med mänskliga rättigheter och diskrimineringsgrunderna för en jämlik hälsa och jämlik verksamhet. Alla ska erbjudas likvärdig vård och medborgarservice och omotiverade skillnader ska utjämnas. All verksamhet följer upp data med könsuppdelad statistik som analyseras. Analys av statistik kan även ske utifrån andra parametrar som socioekonomi, utbildningsnivå och geografi. Systemmätetalen för 2022 kommer, i de fall de är individbaserade, att redovisas könsuppdelat i årsredovisningen. I Region Jönköpings läns program för hållbar utveckling 2021–2025 finns mål för mångfald och likabehandling som en del i social hållbarhet och sedan tidigare finns en handlingsplan för funktionshinderpolitiken. Sedan 2019 har arbetet med mänskliga rättigheter och FN:s hållbarhetsmål, Agenda 2030 implementerats i vårt arbete.

Framgångsfaktor Jämlikhet och Jämställdhet

I ett socialt hållbart samhälle är jämlikhet och jämställdhet utgångspunkten. Människor lever ett bra liv med god hälsa, utan orättvisa skillnader i hälsa. De känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.
Att vi är till för alla kommer till uttryck på alla nivåer i organisationen: från det enskilda mänskliga mötet – där det goda bemötandet är avgörande – till verksamhetsutveckling och strategiska beslut – där jämlikhets-, jämställdhets- och delaktighetsperspektiv integreras.
Region Jönköpings län har antagit Council of European Municipalities and Regions deklaration om jämställdhet mellan män och kvinnor (CEMR). Det ställer krav på oss att arbeta med jämställdhet och andra dimensioner av diskriminering och social hållbarhet.
Mänskliga rättigheter är grundläggande för social hållbarhet. Det är viktigt att inte bara tillgodose och skydda rättigheterna utan även att säkerställa på vilket sätt det görs. Mänskliga rättigheter är därmed både ett mål och ett medel vid utvecklingen av vår verksamhet. I detta arbete ger FN:s sex människorättsprinciper vägledning: icke-diskriminering och jämlikhet, deltagande och inkludering samt transparens och ansvar.

För att tydliggöra den politiska ambitionen antas jämställdhetspolicyn i Regionfullmäktige 2021. Genom hållbarhetsprogrammets delmål och aktiviteter konkretiseras arbetet med lika rättigheter och möjligheter i organisationens verksamheter. Företag eller institutioner som utövar sin verksamhet på uppdrag av Region Jönköpings län ska arbeta för jämställdhet på sin arbetsplats.

Inom Region Jönköpings län ska jämställdhetsaspekter alltid beaktas innan beslut fattas. För att arbetet med jämställdhetsintegrering ska bli verklighet tas en handlingsplan med tydliga åtgärder och uppdrag fram under 2022. Handlingsplanen ska innefatta tillämpning av forskning samt stöd och utbildning av personal inom den egna organisationen. Jämställdhetsarbetet ska vara aktivt inom alla de områden där Region Jönköpings län är verksam. Inom området regional utveckling innebär det bland annat fortsatt fokus på jämställd tillväxt. Arbetet i riktning mot en mindre könssegregerad arbetsmarknad är ett strategiskt viktigt arbete för ett attraktivt län som kan rekrytera nödvändig kompetens. Inom såväl regional utveckling som inom folkhälsa och sjukvård ska kunskapen kring och arbetet mot våld i nära relationer förstärkas. Det innefattar även ökad beredskap för att upptäcka och motverka så kallat hedersrelaterat våld och förtryck.
Region Jönköpings län ska aktivt stötta jämställdhets- och demokratiarbetet inom ideell sektor/ civilsamhället, samtidigt som ekonomiskt stöd till verksamheter tydligt ska följas upp och dras tillbaka när verksamheter inte harmoniserar med Region Jönköpings läns policys och riktlinjer.

Omotiverade eller godtyckliga skillnader i förhållande till kön inom folkhälsa och sjukvård ska identifieras och åtgärdas. Hälso- och sjukvården ska vara såväl jämlik som jämställd. Sedan år 2000 är samer (urfolk), tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar erkända som nationella minoriteter i Sverige. Som nationell minoritet har man en långvarig språk- och kulturgemenskap och har rätt till skydd och stöd för att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

Vi ska tillgodose och skydda de fem nationella minoriteternas rättigheter, utifrån lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Region Jönköpings län ingår även i finskt förvaltningsområde, vilket innebär särskilt starka rättigheter för den sverigefinska minoriteten i länet.

Uppdrag

- Arbete med mänskliga rättigheter och diskrimineringsgrunderna för en jämlik hälsa och jämlik verksamhet
- Konkretisera hur jämställdhetsarbetet ska utvecklas och genomföras i organisationens samtliga verksamheter. Som att identifiera och åtgärda omotiverade eller godtyckliga skillnader i förhållande till kön.

Barnkonventionen

Kunskap om barn och ungas rättigheter ska hållas levande och utvecklas inom alla delar i Region Jönköpings län. Barn måste få vara barn och sam- tidigt tas på allvar. Barnperspektivet ska genomsyra alla politikområden. Politiska beslut ska föregås av barnkonsekvensanalys, eftersom barn ofta har andra behov och förutsättningar jämfört med vuxenvärlden. Vi har ansvar för att skapa bra förutsättningar för våra barn och unga så att de får ett framtida bra liv, och vi har också ansvar för att lyssna på dem och ge dem ett bra liv här och nu när de är barn och unga.

Vårt län ska vara den bästa platsen att växa upp på. Därför arbetar Region Jönköpings län efter FN:s barnkonvention, som är svensk lag sedan 2020. Det övergripande målet för vårt barnrättsarbete är att barns och ungas mänskliga rättigheter ska beaktas. De ska bemötas med respekt, ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Förutsättningen är att kunskapen om barnets rättigheter hålls levande och utvecklas inom alla delar i vår verksamhet. Handlingsplanen har speciellt fokus på:

- utbildning och fortbildning för personal
- barnrättsombud i varje enskild verksamhet
- barn och ungas delaktighet
- barn som anhöriga

Genom ett årligt *Barnbokslut* ges alla verksamheter möjlighet att på ett övergripande sätt redovisa barnrättsarbetet inom den egna verksamheten. I *Barnbokslut* ska särskilt belysas hur barn får stöd vid anhörigs sjukdom. Syftet är att barnsäkra Region Jönköpings län.

Framgångsfaktor Hög tillgänglighet

1177 Vårdguiden via webb eller på telefon ska vara stöd i individens kontakt med vården och en integrerad del i hälso-, sjuk-, tandvårds- och omsorgsstrukturen. Under 2021 utreds hur tillgängligheten till 1177 kan förbättras, testning av digitala triageringsverktyg, eventuell förstärkning av bemanningen och var 1177 bäst organiseras inom Region Jönköpings län samt om möjlighet att tillhandahålla rådgivning av 1177 vårdguiden på andra språk än svenska.

Uppdrag

- Förbättra tillgängligheten till 1177 vårdguiden på telefon.
- Utreda möjligheten att tillhanda rådgivning av 1177 vårdguiden på telefon på andra språk än svenska genom det nationella arbetet inom Inera.

Perspektiv: Process och produktion

Utveckla värdeskapande processer. Organisationens verksamhet ses som processer som skapar värde med kunden och intressenter. Processorientering stimulerar förebyggande ar- bete, att grundorsaker till problem identifieras och att faktabaserade beslut tas. Processerna är utformade för att skapa förutsägbara resultat. Samtidigt finns förmågan att snabbt ställa om med hänsyn till förändrade behov från kunden och intressenter.

STRATEGISKT MÅL: Ledning, utveckling och kommunikation

All verksamhet ska skapa värde och Region Jönköpings läns mål ska nås med lägsta möjliga resursinsats. Vi fortsätter vårt intensiva förbättrings- och utvecklingsarbete genom en kontinuerlig utveckling av processer och arbetssätt. För att skapa bästa möjliga resultat, behöver det finnas en gemensam bild av hur systemet fungerar.

Bilden Region Jönköpings län som system (figur x sidan xx) visar sambandet mellan de olika delarna i systemet. I mitten beskrivs de processer som direkt möter invånarnas behov. Processerna utgår från att skapa värde för invånarna.
Överst finns pådrivande ledningsprocesser, som påverkar arbetssätt och prioriteringar. Nertill finns processer som behövs för att utveckla och stödja verksamheten. Gränsdragningen mellan de tre olika delarna är inte självklar; verksamheter kan anses höra hemma i olika delar av bilden. Regiongemensamma inriktningar för stödprocesserna beskrivs nedan.

Figur X Region Jönköpings län som system.

Vi leder, samordnar och utvecklar genom:

Invånarinflytande
- Val
- Medborgarpaneler

Beslut och ledning
- Budget och verksamhetsplanering
- Balanced Scorecard med hanlingsplaner
- Mötesplatser och medarbetarsamtal
- Samverkan med fack-liga organisationer

Omvärldsbevakning
- Öppna jämförelser
- Folkhälsoläge
- Regler och program
- Kongresser, seminarier, litteratur

Systematiskt förbättringsarbete
- Ledarutveckling
- Microsystem
- Patientsäkerhet
- Professionell kunskapsutveckling
- Forskning

Resultatuppföljning
- Bokslut
- Rapporter
- Resultattavlor
- Kvalitetsregister
- Revision

Så arbetar vi för att möta invånarens behov:

Vision för Region Jönköpings län: För ett bra liv i en attraktiv region.

Skapa kontakt
- Bemötande
- Telefoni
- 1177 Vårdguidens e-tjänster

Ge stöd till egenvård
- E-hälsa
- Lärcaféer

Analysera, åtgärda och följa upp behoven inom hälso- och sjukvård och tandvård
- Prevention
- Diagnostik
- Behandling
- Omvårdnad
- Rehabilitering

Förbättra folkhälsan

Främja kulturintresse
- Scenkonst
- Utställningar och utsmyckning
- Mötesplatser

Utbilda
- Folkbildning för demokrati och ökad sysselsättning
- Verksamhetsförlagd utbildning

Underlätta resande med kollektivtrafik

Stimulera regional tillväxt
- Infrastruktur
- Kompetensutveckling
- Företagsutveckling i samverkan med närings-liv och föreningar/ organisationer
- Turism
- Internationell samverkan

Samverkan i systemet och med kommuner, myndigheter, regionen och civilsamhället

Så arbetar vi för att utveckla och stödja:

Resursfördelning
- Vårdpeng
- Anslag
- Ersättningssystem
- Avgifter
- Frisktandvård

Personalutveckling
- Löner
- Rekrytering
- Arbetsmiljö
- Jämställdhet
- Mångfald
- Kompetens-utveckling

Service
- IT och telefoni
- Varu- och tjänsteförsörjning
- Hjälpmedelsservice
- Transporter
- Vaktmästeri
- Medicinsk teknik
- Kost
- Administration
- Lokalförsörjning
- Städ

Kommunikation
- Intern/extern webbutveckling
- Strategisk/ integrerad kommunikation
- Aktiv kommunikationsplanering
- Utveckling av kommunikations-kanaler

Utvecklingsarbete
- Metodutveckling
- Utbildning

Miljöarbete

Framgångsfaktor Mål och tillitsbaserad styrning

Region Jönköpings läns målstyrning ses över. Att leda och styra en komplex organisation förutsätter att ledning och medarbetare vet vad uppgiften är och åt vilket håll de ska gå. Det förutsätter en gemensam verklighetsbild och förståelse för de mål som beslutas. Medarbetare ska få mer att säga till om och ges möjlighet att ta större ansvar. Region Jönköpings län ska initiera en process för ökad tillitsbaserad styrning och ledning genom delaktighet av medarbetare. Ett väl fungerande samverkansklimat är en viktig förutsättning för delaktighet och involvering.

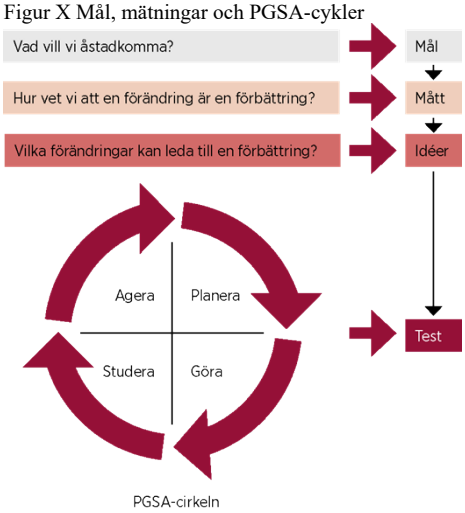
Uppdrag

- Process för ökad tillitsbaserad styrning och ledning

Processorientering

En förutsättning för långsiktigt hållbar verksam het är utveckling och förbättring av arbetssätt genom ständiga förbättringar. Att kunna arbeta med ständiga förbättringar förutsätter ett system med väl definierade processer och tydliga mål.
Så snart en process är känd av medarbetarna och har ett visualiserat mål, finns möjligheter att göra den allt bättre med hjälp av ständiga förbättringar. Genom en tydlig systematik i form av mål, mätningar och upprepade PGSA-cykler (planera, göra, studera, agera) med alla medarbetare involverade kommer vi allt närmare målet.

Figur X Mål, mätningar och PGSA-cykler

Ju högre takten är för genomförda dokumenterade förbättringar enligt modellen ovan, desto snabbare når vi målen och därmed visionen. Många av Region Jönköpings läns processer upprepas på flera håll i organisationen. För bästa möjliga resultat krävs att dessa processer är lika i sin utformning och leder till likartade resultat. Först då kan vi förenkla och förbättra för så väl externa som interna kunder som processen är tillför. Att arbeta processorienterat med ständiga förbättringar ställer krav på tydligt ledarskap som är i ständig utveckling och utgår ifrån förändrings ledning samt att de medarbetare som berörs är involverade i processen i alla led.

För att nå likartade länsövergripande processer behöver vi samverka över organisatoriska gränser. En process spänner många gånger över flera organisatoriska gränser och kräver därmed att alla involverade gemensamt gör PGSA-cyklerna. En förbättring som genomförts på ett ställe i organisationen har inte nått sin fulla potential förrän den också genomförts på andra ställen i organisationen där samma arbete utförs. Modeller för länsövergripande processförbättring och spridning är en nödvändighet för att vi ska kunna hålla jämna steg med omvärlden vad gäller kundnöjdhet, kvalitet och resursförbrukning.

Framgångsfaktor Verksamhetsutveckling genom digitalisering

Region Jönköpings läns förmåga att digitalisera arbetsprocesser och utveckla enkla och användbara tjänster är avgörande för att kunna möta de förväntningar som såväl invånare som medarbetare har på effektiva, säkra och moderna arbetssätt och servicenivåer. Argument, motiv och tillvägagångssätt för hur vi och andra aktörer i landet bör arbeta med digitalisering finns beskrivna i olika strategier och styrdokument på såväl nationell, regional nivå samt för Region Jönköpings län som organisation i avsnitten Regional utveckling och Folkhälsa och sjukvård i denna budget.

Sveriges invånare förväntar sig en smart, tillgänglig och kvalitativ välfärd med ökad tillgång till teknologi som ger snabb och sammanhållen service. En av de större utmaningarna är kompetensförsörjningen. Sektorn kan inte rekrytera så många som behövs av den enkla anledningen att det inte finns tillräckligt med personer i arbetsför ålder på den svenska arbetsmarknaden. Tillvaratagen på rätt sätt ger digitaliseringen kommuner och regioner möjligheten att hantera utmaningar och invånarnas förväntningar – att erbjuda en effektiv och innovativ välfärd. För att detta ska ske behöver vi skapa grundläggande förutsättningar för verksamhetsutveckling i en digital tid.[1] Region Jönköpings län arbetar för att förbättra tillgången till bredband och för att minska det digitala utanförskapet.

1 Strategi för utveckling i en digital tid, SKR

Region Jönköpings län har målsättningen att bli bäst i Sverige på att ta tillvara på digitaliseringens möjligheter. Det är ett mycket offensivt mål eftersom regeringens Digitaliseringsstrategi är att Sverige ska bli bäst i världen. Bakgrunden till arbetet är den digitalisering som sker i samhället samtidigt som utvecklingen av digitala tjänster och infrastruktur är ett utpekat område i Region Jönköpings läns regionala utvecklingsstrategi (RUS), ett anpassat tjänsteutbud och ökad digitalisering är en av strategierna i Region Jönköpings läns plan *Tillsammans möter vi framtidens behov av hälso- och sjukvård*. Regionfullmäktige har även antagit en Digitaliseringsstrategi och en Bredbandsstrategi utifrån det regionala utvecklingsuppdraget. Regionledningskontoret har i uppdrag att leda arbetet med att nå målet och under 2021 konkretiseras planen att uppnå målet.

Region Jönköpings läns arbete med digitalisering behöver utgå från flera intressentperspektiv; invånarens, medarbetares, chefers och samverkansparters. Identifierade områden för att lyckas är; delaktighet och möjlighet till dialog för användarna, samnyttjande och samarbete med andra aktörer, att verka för standardiserade lösningar, förändringsledning (ledarskap) i organisationen, nytänkande vad gäller utformning av offentliga välfärdstjänster, digital kompetens hos medarbetare och chefer, en användarära utveckling, en god digital arbetsmiljö samt att ta tillvara snabbhet hos andra aktörer. Digitala verktyg och processer är en väg att nyttja resurser optimalt. För att nå önskad effekt av digitaliseringen krävs samtidigt att mindre värdeskapande arbetssätt fasas ut.

Det krävs förändrade arbetssätt för att få en förflyttning av hälso- och sjukvård från sjukhusvården till den nära vården, bättre förutsättningar för egenvård och förebyggande insatser. Digitalisering och artificiell intelligens är viktiga verktyg för att transformera arbetssätt och för att minska resursanvändningen. Implementeringen av förändrade arbetssätt och förflyttningen behöver ske successivt och i samverkan med användande verksamheter.

Uppdrag

- Leda arbetet med och konkretisera planen för att nå målet att bli bäst i Sverige på digitala vårdtjänster och stödsystem.

Framgångsfaktor Kommunikation som verktyg för måluppfyllelse

Med kommunikation som strategiskt verktyg arbetar vi tillsammans för att förverkliga Region Jönköpings läns strategiska mål och visionen om ett bra liv i en attraktiv region. God kommunikation bygger på vår förmåga att förstå vad länsinvånare, medarbetare, samarbetspartners och andra intressenter behöver och vill veta. Vår kommunikation ska vara målgrupps-anpassad och tillgänglig och Region Jönköpings län ska uppfattas som en kommunikativ organisation. I dialogen med våra målgrupper ska vi hela tiden säkerställa att deras behov styr valet av innehåll och kanal. Kommunikationen ska öka invånarnas kunskap om Region Jönköpings län och ge möjlighet till insyn och delaktighet. Det är viktigt att organisationen och all verksamhet är transparent för att skapa förtroende för varandra i en stor organisation. Kommunikationen, såväl extern som intern, ska bidra till att stärka varumärket Region Jönköpings län.

Uppdrag

- Kommunikationen, såväl extern som intern, ska bidra till att stärka varumärket Region Jönköpings län.

STRATEGISKT MÅL Effektiva stödfunktioner

Framgångsfaktor Stöd och service

Dessa funktioners övergripande uppdrag är att stödja verksamheterna utifrån deras behov och bidra till utveckling och kostnadseffektiv verksamhet. Deras stöd kan också bidra till kvalitet i verksamheten. Verksamheterna inom stöd och service samlar alla de olika funktioner som varje dag året runt, alla dygnets timmar på olika sätt stödjer Region Jönköpings läns kärnverksamheter i deras uppdrag att leverera hälso- och sjukvård, kollektivtrafik, kultur och utbildning med mera. Stödfunktionerna ska i nära dialog med verksamheterna, ständigt utvecklas och arbeta med ständiga förbättringar i syfte att bidra till en alltmer hållbar verksamhet.
IT-lösningar behöver samverka med den nationella IT-infrastrukturen, för att underlätta integrationen mellan system och tjänster. En förutsättning för att lyckas med den höga ambitionsnivån för verksamhetsförändring med stöd av IT (digitalisering) är att den sker i nära samverkan mellan verksamhet och IT samt att resurser för utveckling finns i båda delarna. Största möjliga nytta för såväl länsinvånare som medarbetare ska vara i fokus. För att skapa utrymme för utveckling av välfärden krävs att dessa verksamheter i samråd med sina kunder ständigt prövar möjligheter till effektivisering.

Framgångsfaktor Vårdnära service

Bra och välfungerande vårdnära servicetjänster är viktiga delar för att verksamheterna ska fungera. Arbetsuppgifter som idag till stor del sköts av sjukvårdsutbildad personal ska där det är möjligt, på ett kostnadseffektivt sätt flyttas över till servicepersonal för rätt använd kompetens. vilket kan underlätta arbetet med att uppnå en effektiv, tillgänglig och säker vård där den samlade kompetensen används på bästa möjliga sätt. Exempel på detta är patientnära städning, måltidshantering, förråds- och textilhantering samt patienttransporter. Vårdnära service är en viktig del i arbetet för rätt använd kompetens.

Uppdrag

- Arbetsuppgifter som idag till stor del sköts av sjukvårdsutbildad personal ska där det är möjligt, på ett kostnadseffektivt sätt, flyttas över till servicepersonal för rätt använd kompetens

Framgångsfaktor Rätt beteende - avtal

Upphandling är en strategisk viktig fråga för Region Jönköpings län. En bra process för upphandling av varor och tjänster har stor betydelse för verksamhetens effektivitet. Region Jönköping län ställer krav på att det som upphandlas omfattas av långtgående krav på hållbarhet och socialt ansvarstagande. Region Jönköpings län ställer också långtgående miljökrav med

grund i vårt program för hållbar utveckling. Under programperioden ska sociala hållbarhetskrav och mer långtgående miljökrav ställas i prioriterade upphandlingar. Livscykelperspektivet ska guida oss i val av produkter. Miljö- och hälsoskadliga ämnen i förbrukningsmateriel, elektronik, inredning, textilier och leksaker ska kartläggas utifrån vår kemikaliestrategi med syfte att minska negativ påverkan. År 2025 ska 100 % av våra särskilt farliga kemiska produkter ha utretts med syfte att hitta hälso- och miljöanpassade alternativ. Vi ska ha bytt ut produkter där det varit möjligt. Fokus ska läggas på en fortsatt utveckling av inköpsprocessen och investeringsprocessen. För att minska kostnaderna ska arbetet med ett mer standardiserat produktsortiment fortsätta samt det elektroniska stödet i upphandling och i processen från beställning till betalning utvecklas. Region Jönköpings län arbetar kontinuerligt för att de strategiska upphandlingarna ska ge så stora effekter som möjligt.

Vid upphandlingar ges förutsättningar för innovationer och innovationsvänliga lösningar. Region Jönköpings län ska möjliggöra en hållbar tillväxt och resurseffektivitet utifrån ett helhetsperspektiv samt bidra till cirkulär ekonomi där returflöden skapas och material tas tillvara. Under planperioden ska några områden definieras där innovationsvänlig upphandling ska främjas. Genom att ställa funktionskrav öppnar vi bl a för lösningar som ännu inte finns framställda. Ett exempel kan vara att efterfråga funktioner i IT-system som ännu inte finns framtagna.

Region Jönköpings län ska möjliggöra för små och medelstora aktörer, inte minst på landsbygden, samt den idéburna sektorn att konkurrera om Region Jönköpings län avtal när det är relevant. Vi ställer krav på kollektivavtalsliknande villkor i upphandlingar inom riskbranscher. Region Jönköpings län ska vid utformningen av upphandlingar möjliggöra inköp av livsmedel som produceras med omfattande krav på god djurhållning och till stora delar ekologiskt. Kravet gäller i alla led, även underentreprenörer. En god arbetsmiljö och goda arbetsvillkor ska även omfatta personal i upphandlad verksamhet. Krav på personalövertagande ska finnas med i de upphandlingar där det är relevant.

Region Jönköpings län ställer sig positiv till samverkan med länets kommuner när det gäller gemensamma upphandlingar där det kan skapa klokt resursutnyttjande och bättre service till länsinvånarna.

Uppdrag

- Områden definieras där innovationsvänlig upphandling ska främjas.

Säkerhet och beredskap

Region Jönköpings läns arbete med säkerhet och beredskap ska utvecklas kontinuerligt under planperioden. Området omfattar allmän säkerhet, IT-säkerhet, informationssäkerhet samt beredskapsfrågor d.v.s. krisberedskap, civilt försvar samt säkerhetsskydd. En uppbyggnad pågår av det civila försvaret i Sverige där regionerna ansvarar för en viktig del. För detta avsätter regeringen via Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) medel och regionernas åtaganden beskrivs i överenskommelse mellan Sveriges kommuner och regioner (SKR) och staten genom MSB. I Jönköpings län bedrivs inom ramen för F-samverkan ett viktigt arbete i alla dessa frågor.

Allmän säkerhet

Region Jönköpings län bedriver ett systematiskt arbete för att förebygga och förhindra att regionens verksamhet och personal utsätts för brott eller brandolyckor.

Genom att aktivt arbeta med det fysiska skyddet, utbildning för personalen, regelverk och rutiner skapas förutsättningar för att invånare, medarbetare och förtroendevalda ska vara trygga i Region Jönköpings läns lokaler och verksamheter.

Beredskapsfrågor, krisberedskap, civilt försvar

Region Jönköpings län ansvarar för att planera för och hantera alltifrån dagliga störningar, till större olyckor och mer omfattande samhällsstörningar och ytterst krig. Det innebär att planeringen behöver dimensioneras utifrån hela hotskalan och en förmåga behöver byggas upp för att både kunna hantera vanligt förekommande incidenter i vardagen och så kallade särskilda händelser som inte inträffar lika ofta. Planeringen behöver också omfatta hur Region Jönköpings län tänker sig att motstå och hantera omfattande händelser med svåra konsekvenser, så kallade extraordinära händelser i fredstid, samt förbereda organisationen på att ställa om och vara en del av det civila försvaret vid höjd beredskap och krig. I samarbete med regionala aktörer och näringslivet behöver en robust beredskap säkerställas och den regionala försörjningsförmågan utökas.

IT-säkerhet

I takt med digitaliseringen blir IT-tjänster allt mer kritiska för att Region Jönköpings läns verksam- heter ska fungera. Samtidigt medför digitaliseringen ofrånkomligen risker och hot, och utgör en komplex säkerhetsutmaning. Ett väl fungerande IT-säkerhetsarbete är därför en förutsättning för upprätthålla en IT-miljö med hög funktionalitet, tillgänglighet, kapacitet och stabilitet.

Informationssäkerhet

Region Jönköpings län fortsätter att utveckla arbetet inom informationssäkerhet. Målet är att bli ännu bättre på att arbeta systematiskt och riskbaserat med informationssäkerhet för att leva upp till interna och externa lagar och riktlinjer samt skapa

förutsättningar för en trygg och säker digitalisering. Ett aktivt arbete med informationssäkerhet är viktigt för att säkerställa en god kontinuitetshantering i våra verksamheter samt skapa förtroende hos allmänheten för informationshanteringen.

Säkerhetsskydd

Säkerhetsskyddslagen omfattar alla som bedriver verksamhet som är viktig för landets säkerhet.
Säkerhetsskydd handlar om att skydda säkerhetskänslig verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet mot spionerі, sabotage, terroristbrott och andra brott som kan hota verksamheten. En säkerhetsanalys har genomförts enligt lagkrav 2020. Åtgärder kommer genomföras inom de områden där det behövs.

Perspektiv: Lärande och förnyelse

Förbättra verksamheten och skapa innovationer. Framgångsrik hållbar verksamhet över tid kräver såväl ständiga förbättringar som innovation av produkter, tjänster och processer. Förutsättningen för detta är en kultur som stimulerar till kontinuerligt lärande, kreativitet och nya idéer. Genom jämförelser med ledande organisationer få ledare och medarbetare kunskap om vad som kan uppnås och vägen dig. Ett systematiskt och uthålligt förbättringsarbete leder till nöjdare kunder, nöjdare medarbetare, bättre samhälle och miljö samt ökad effektivitet.

STRATEGISKT MÅL Professionell kunskap och författningskunskap

Framgångsfaktor Lärande i vardagen

Närmare 30 års arbete med organisatoriskt lärande visar betydelsen av lärande och ständiga förbättringar i service och processer. Innovationer och nya arbetssätt växer fram genom att många är motiverade för, och engagerade i, ett ständigt pågående förbättringsarbete. Detta är möjligt när alla medarbetare och chefer ges förutsättningar att bidra med, och utveckla, sitt engagemang och sin kompetens. Grundläggande i chef- och ledarskap är att för bästa möjliga verksamhet utifrån behov skapa förutsättningar för lärande, utveckling och delaktighet. Därför engageras alla medarbetare i lärande och systematiskt förbättringsarbete inom sina verksamhetsnära arbetslag/mikrosystem och i att förnya sina arbetsprocesser och sin egen kompetens. Förnyelse och innovationer uppmärksammas särskilt. Patienters och invånares kompetens och synpunkter blir allt viktigare delar i förbättringsarbetet.

Ett väl fungerande ledningssystem innebär effektiv ledning och styrning samt att erfarenheter från olika lokala förbättringsarbeten stimuleras och tas tillvara i hela organisationen. För att utveckla det övergripande ledningssystemet arbetar vi med kriterierna i Utmärkelsen Svensk Kvalitet.

Lärande och innovation

Region Jönköpings läns utvecklingsstrategi baseras på fyra principer:

- Lärande är nyckeln till utveckling och förbättring.
- Förbättring går på bredden och djupet.
- Förbättringar görs av både ledningen och enskilda medarbetare.
- Genom nya angreppssätt och förbättrade arbetsprocesser höjs värdet på Region Jönköpings läns tjänster.

Lärande- och förnyelsearbetet skapar förutsättningar för att

- behålla det som fungerar bra i nuet och säkra dess uthållighet
- förbättra det som kan förbättras i nuet – ständiga förbättringar
- finna nya sätt att förändra nuet på – förnyelse.

För att främja innovationer tas ett koncept för en gemensam innovationsplattform fram under 2022. För att innovationer ska bli verklighet startas en regional innovationsfond under 2022. Den regionala innovationsstrategin revideras under planperioden.

Ökade krav på säkerhet och avancerad teknik, höjer kraven på utbildning och träning. Inom hälso- och sjukvården är Metodikum en länsgemensam verksamhet som stödjer medarbetarnas möjligheter att träna och simulera sina färdigheter och teamsituationer kring patienten. Lärplattformen LoK kommer också medverka till att vi utvecklar utbildningstillfällen som är såväl synkrona som asynkrona. Plattformen ger förutsättningar för verksamhetsnära dagliga utbildningstillfällen.

Under 2021 skapades en translationell forskningsplattform som omfattar experimentell, epidemiologisk och patientnära forskning. För att ta vara på den befintliga strukturen och stärka den kliniska forskningen behöver den laborativa forskningen anpassas och breddas till nya förutsättningar. Den translationella forskningsplattformen innebär en ny infrastruktur för forskning inom Region Jönköpings län genom att personella och finansiella resurser koncentreras och stimulerar till en ökad samverkan inom Region Jönköpings län mellan laborativa och kliniska forskare och mellan forskare från regionen och vid andra lärosäten framförallt Linköpings universitet och Jönköping University.

Verksamhetsförlagd utbildning under studietiden är av stor betydelse. Kontinuerlig samverkan med utbildningsanordnare skapar förutsättningar för integration av teori och praktik som studenterna behöver. För att så bra som möjligt ta vara på de äldre medarbetarnas kompetens ges förutsättningar och möjligheter att fortsätta arbeta. De är en viktig resurs i verksamheten som mentorer och handledare för nyutbildad personal.

Region Jönköpings län samverkar alltmer med andra huvudmäns verksamheter, till exempel kommunerna, sydöstra sjukvårdsregionen och olika lärosäten och utbildningsanordnare. Ett tätt samarbete med lärosäten och utbildningsanordnare är viktigt för att säkra kompetensförsörjningen samt kvalitet och innehåll i utbildningarna. Samarbete pågår inom en rad olika områden och yrkesgrupper. Några exempel:

- Jönköping är en av fyra huvudstudieorter för läkarprogrammet vid Linköpings universitet.
- Arbete pågår tillsammans med kommunerna kring vård- och omsorgscollege.
- Tätt samarbete sedan tidigare med flera högskolor kring både grund- och specialistutbildningar för sjuksköterskor.

Samarbetet mellan Region Jönköpings län och Jönköping University ska fördjupas för att utveckla en långsiktigt hållbar kompetensförsörjning.

För att säkerställa en långsiktigt hållbar rekrytering av tandläkare och tandsköterskor satsar Region Jönköpings län tillsammans med Jönköping University på att inrätta utbildningar för både tandläkare och tandsköterskor i länet.

Uppdrag

- Ta fram ett koncept för en gemensam innovationsplattform och regelverk för en regional innovationsfond under 2022.

Ständiga förbättringar

I takt med de förändringar som sker i omvärlden ska Region Jönköpings län stärka och förnya verksamheten för attraktivitet och tillväxt och för att nå bättre folkhälsa och bättre vård. Utgångspunkten är att arbeta med det som skapar värde för invånarna inom hälso- och sjukvård och regional utveckling, för bättre hälsa, bättre vård till lägre kostnader. Detta är en del av ständiga förbättringar.

Att investera i ständiga förbättringar är både ett förhållningssätt och ett riktat arbete inom avgränsade områden i hela verksamheten. Inom hälso- och sjukvård görs översyn av olika specialistområden för att skapa en jämlik vård. Utgångspunkten för arbetet är folkhälsa och partnerskap med patienten. Arbetet har sitt fokus på kostnadseffektivitet och nya arbetssätt med bibehållen eller förbättrad kvalitet. KPP (Kostnad per patient) och KPS (Kapacitet och produktionsstyrning) är exempel på verktyg för att styra resurser mot kostnadseffektivitet. För att uppnå en likvärdig verksamhet är det viktigt att resurser används kostnadseffektivt och fördelas jämlikt. Utveckling av nya arbetssätt, fokus på innovation, hälsa och egenvård liksom RAK (Rätt använd kompetens) och digitalisering är viktiga delar i planerna.

Behovet av fortsatt kraftsamling i hälso- och sjukvården förstärks av välfärdsutmaningen, den demografiska utvecklingen under kommande decennier, samt att kostnaderna ska vara i nivå med budget. Vår nettokostnad ligger lägre än riksgenomsnittet jämfört med andra regioner. I takt med att nya arbetssätt och processer introduceras behöver också äldre fasas ut. På så sätt förhindras ökad arbetsbörda som inte bedöms värdeskapande.

Uppdrag

- Samtliga verksamheter identifiera arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande och beskriver hur man arbetat med att förändra eller fasa ut dessa.

Perspektiv: Medarbetare

Involvera motiverade medarbetare. En förutsättning för en framgångsrik organisation är motiverade medarbetare som känner sig uppskattade och respekterade. Ledare och medarbetare är engagerade i att utveckla en god arbetsmiljö. Alla ser sin roll i helheten och har ett tydligt mandat att bidra till verksamhetens utveckling

Vårt mål är att vara Sveriges bästa offentliga arbetsgivare, och kunna erbjuda och bedriva en verksamhet med högsta kvalitet. För att långsiktigt kunna säkerställa kompetensförsörjning och vara en attraktiv arbetsgivare är en god arbetsmiljö och möjlighet till kompetensutveckling avgörande. Det gäller både för rekrytering och för att behålla viktig kompetens. Alla medarbetare ska ha ett hållbart arbetsliv och möjlighet att påverka sin arbetsmiljö.
Region Jönköpings län har över 11 000 medarbetare inom en stor bredd av verksamheter och yrkesgrupper, som alla bidrar till att förverkliga visionen *För ett bra liv i en attraktiv region*. De är vår främsta och viktigaste resurs oavsett var de arbetar i organisationen.

Region Jönköpings län ska vara en god förebild för andra arbetsgivare och lyhörd gentemot medarbetarna. I arbetet med ständiga förbättringar och klok resursanvändning krävs en öppenhet för nya arbetssätt, möjlighet till delaktighet och inflytande från medarbetare. Kompetensförsörjning och en aktiv personalpolitik är och kommer fortsatt vara en av de strategiskt viktigaste frågorna för utvecklingen av Region Jönköpings län.

För att uppnå målet med att vara Sveriges bästa offentliga arbetsgivare påbörjades under 2021 ett arbete med att ta fram ett ”medarbetarlöfte”. Medarbetarlöftet blir kärnan i vårt arbetsgivarvarumärke och ska fånga essensen av vad Region Jönköpings län är och vad som gör oss unika. Målet med ett medarbetarlöfte är att attrahera nya medarbetare och behålla befintliga kollegor. Medarbetarlöftet är tänkt att spegla hur de anställda upplever sitt arbete hos Sveriges bästa offentliga arbetsgivare. Arbetet med att utveckla och, när det är fastställt, implementera medarbetarlöftet fortsätter under 2022.

Medarbetarlöftet sammanfattar vad du kan förvänta dig av att arbeta i Region Jönköpings län och vad arbetsgivaren förväntar sig av dig. Ett medarbetarlöfte är sanningsenligt och överensstämmer med den bild medarbetarna har av hur det är att arbeta i Region Jönköpings län. Medarbetarlöftet skapar attraktiva associationer och uppfattningar om hur det är att jobba inom Region Jönköpings län kopplat till kultur, arbetsmiljö, karriärutveckling, löner och förmåner.

Utgångspunkter i siffror

Totalt har Region Jönköpings län drygt 11 000 medarbetare varav knappt 80 procent är kvinnor. 93 procent är tillsvidareanställda och 7 procent är visstidsanställda. Dessutom finns cirka 300 timavlönade årsarbetare. Andelen heltidsanställda månadsavlönade uppgår till 85 procent och medelåldern bland medarbetarna är 45,1 år. Ungefär 270 medarbetare, eller knappt 3 procent, går i pension varje år de närmaste tio åren.

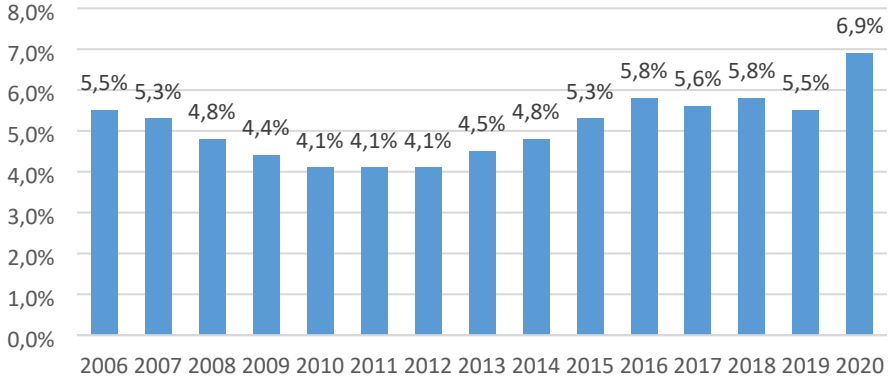
Sjukfrånvaron förändras vanligen på ett regelbundet sätt över tid. Baserat på den trenden borde vi nu vara inne i en period med minskande sjukfrånvaro. Under 2020 var sjukfrånvaron betydligt högre än vad som förväntats. Det är kopplat till Corona pandemin och de striktare rekommendationerna från Folkhälsomyndigheten. Region Jönköpings läns sjukfrånvaro ligger i jämförelse med andra regioner ungefär på riksgenomsnittet.

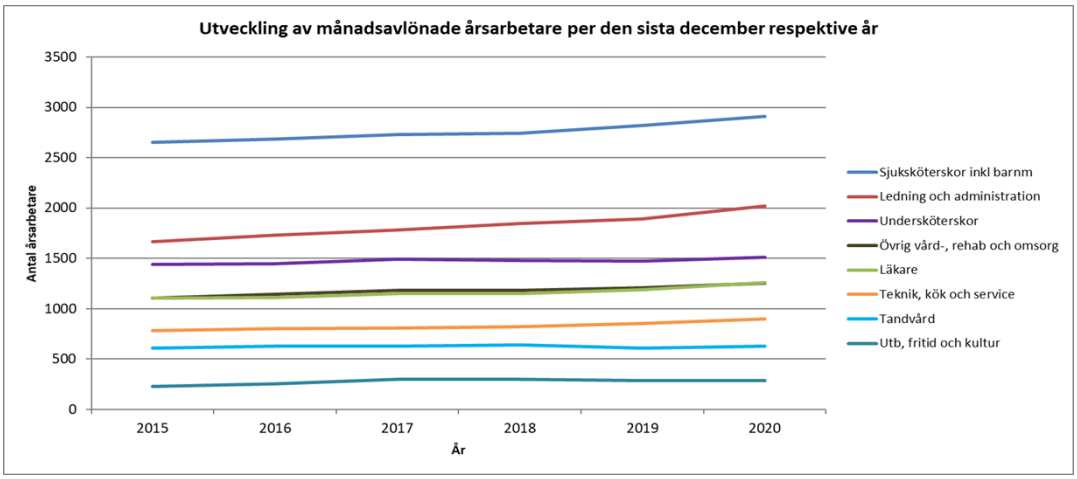
Verksamhetsövergångar inom hemsjukvård, länstrafik, sjukhusapotek, primärvård och regionbildning har påverkat antalet medarbetare i olika personalgrupper över tid. Sedan regionbildningen 2015 har antalet årsarbetare i Region Jönköpings län totalt sett ökat med ca 12 procent fram till 2020. Läkare har ökat med 14 procent, sjuksköterskor har ökat med 10 procent och undersköterskor med ca 5 procent.

I årsarbetare räknat motsvarar det ungefär 350 sjuksköterskor, 150 läkare och 70 undersköterskor. Även gruppen ledning och administration har ökat med ca 350 årsarbetare till följd av nya uppdrag inom främst regional- och kommunal utveckling, energikontor och länstrafik samt genom utökning av vissa stödfunktioner kopplat till bland annat kompetensförsörjning, sjukhusstöd och IT.

Fördelning och utveckling inom sju av regionens stora personalgrupper mätt i årsarbetare framgår av figur x sidan xx, utveckling av månadsavlönade årsarbetare.

Figur 7 Den totala sjukfrånvarotiden, ackumulerad under året, som andel (%) av den tillgängliga arbetstiden.

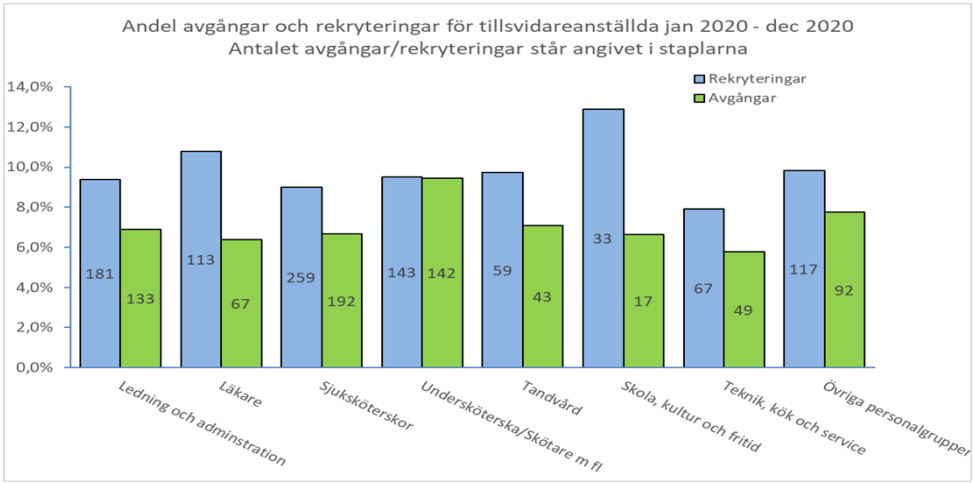

Även om antalet medarbetare i Region Jönköpings län totalt sett har ökat den senaste femårsperioden finns bemanningsproblem och det är svårrekryterat inom vissa verksamheter och områden. Nationella prognoser visar att tillgången på flera större yrkesgrupper kommer att vara begränsad även framöver. Inom vissa yrkesgrupper finns också utmaningar som till exempel generationsväxlingar eller hög personalomsättning.

Under 2020 var personalomsättningen 7,2 procent; 735 medarbetare slutade sin anställning varav 260 gick i pension. Det är en minskning med 1,5 procentenheter jämfört med 2019. Under samma period tillsvidareanställdes 972 medarbetare. Personalomsättningen skiljer sig åt i olika yrkesgrupper och under 2022 följs fortsatt utvecklingen med syfte att minska oönskad personalomsättning.

Figur x Personalomsättning och antal externa avgångar/rekryteringar inom Region Jönköpings län 2020. Andel avgångar och rekryteringar för tillsvidareanställda januari 2020 till december 2020.

Coronapandemin har inneburit en stor påfrestning för hälso- och sjukvården och medarbetarna inom Region Jönköpings län och har lett till att verksamheter har belastats olika avseende arbetsmiljö och återhämtning.

STRATEGISKT MÅL Sveriges bästa offentliga arbetsgivare

Framgångsfaktor Rätt kompetens och bemanning

Sveriges befolkning fortsätter att växa och det finns en stor utmaning i att antalet barn, unga och äldre ökar snabbare än den arbetsföra befolkningen. Den demografiska utvecklingen i Region Jönköpings län stämmer väl överens med utvecklingen nationellt vilket innebär att det inte kommer finnas utrymme att öka personalstyrkan i förhållande till de krav som den totala befolkningstillväxten betingar. Förutsättningarna att lyckas rekrytera och behålla personal kan även skilja mellan olika verksamheter och geografiska områden, vilket kräver riktade satsningar på platser med bemanningsproblem. Det kommer därför krävas fler och andra insatser än bara rekrytering för att fortsatt kunna ha en god kompetensförsörjning av verksamheten. Detta för att säkra bästa möjliga verksamhet i hela regionen.

Region Jönköpings län behöver ständigt attrahera och rekrytera nya medarbetare för att våra verksamheter ska kunna utföra sina uppdrag. Under 2020 sökte cirka 30 000 kandidater jobb i Region Jönköpings län och nästan 1 000 nya medarbetare tillsvidareanställs varje år. En välfungerande rekryteringsprocess och ett bra bemötande av alla arbetssökande är en viktig del

i strategin för att bygga arbetsgivarvarumärket. Genom ökad synlighet och målgruppsanpassad kommunikation marknadsförs Region Jönköpings län som en attraktiv arbetsgivare och en framgångsrik organisation.

Arbetet med att använda rätt kompetens är centralt på varje nivå och del i organisationen. En ändamålsenlig fördelning av arbetsuppgifter, ansvar och roller utifrån personalens kompetens och där de gör mest nytta är en förutsättning för kvalitet och effektivitet. Inom hälso- och sjukvården finns det möjligheter att omfördela arbetsuppgifter mellan olika professioner, vilket kan underlätta arbetet med att uppnå en effektiv, tillgänglig och säker vård där den samlade kompetensen används på bästa möjliga sätt.

BT (bastjänstgöring) är en inledning av ST (Specialisttjänstgöring) som ska genomföras från och med juli 2021 av alla legitimerade läkare som ska påbörja ST och inte redan genomgått eller påbörjat svensk AT (Allmäntjänstgöring). Övergången från AT till BT kommer att ta många år och beräknas vara helt genomfört runt år 2030.

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Kandidatupplevelse efter avslag i förhållande till övriga offentliga verksamheter i samma mätning (CNPS, attraktiv arbetsgivare)	75%	49%	57%	>75%	>50%	<49%	Tertial
Personalomsättning (andel externa avgångar exkl pension)	4,5%	6,1%	4,6%	<4,5%	<6%	>6%	Helår

Uppdrag

- Med bred förankring hos medarbetare politik och tjänstepersoner arbeta fram ett ”medarbetarlöfte” där vi som arbetsgivaren Region Jönköpings län tydliggör målet att vara Sveriges bästa offentliga arbetsgivare.
- Den länsövergripande resursenhet för att underlätta bemanning som byggs upp under 2021och fortsätter att utvecklas under 2022.
- Utveckla och implementera en regiongemensam modell för BT läkare

Framgångsfaktor Intressanta arbetsuppgifter och goda utvecklingsmöjligheter

Kännetecknande för oss som attraktiv arbetsgivare är utbudet av intressanta, utmanande och meningsfulla arbetsuppgifter, och utvecklande yrken som skapar värde för våra invånare i länet. En förutsättning för en framgångsrik organisation är att varje medarbetare känner sig ha förtroende att utföra och utveckla sina arbetsuppgifter. Var och en behöver därför se sin roll i helheten, ha klara mål, de medel som krävs samt kunskap om hur resultat ska uppnås. För regionen som arbetsgivare är det viktigt att våra medarbetare känner att de har intressanta och viktiga arbetsuppgifter oavsett var i organisation man arbetar.

För att få en bra start får alla nya medarbetare såväl en allmän introduktion till att jobba i Region Jönköpings län och våra värderingar som en arbetsplatsnära introduktion med fokus på arbetsplatsen och kommande arbetsuppgifter. Att använda erfarna och kompetenta medarbetare som en resurs vid t ex arbetsplatsnära introduktion eller mentorskap skapar förutsättningar för kompetensöverföring för den tysta kunskap och erfarenhet de besitter. Kompetensen och engagemanget hos medarbetarna är avgörande för organisationens framgång. Verksamhetens behov, regelbundna medarbetarsamtal och individuella kompetens utvecklingsplaner ligger till grund för att utveckla och tillföra kompetens på ett sätt som stärker såväl individen som verksamheten i sin helhet. Chefen ska, tillsammans med sina medarbetare, på ett individuellt och metodiskt sätt arbeta med kompetensutveckling utifrån verksamhetens nuvarande och framtida behov samt den enskildes och yrkesgruppernas olika förutsättningar.

Att alla medarbetare ges möjlighet till relevant och kontinuerlig kompetensutveckling är centralt för att ständigt förbättra och på bästa sätt bedriva verksamhet för de vi är till för. Inom läkaryrket finns en tydlig kompetensutveckling genom de olika utvecklingsstegen från AT (allmäntjänstgöring)/BT (bastjänstgöring) till ST (specialisttjänstgöring) och sedan till färdig specialistläkare. Region Jönköpings län erbjuder sedan tidigare sjuksköterskor att genom högskolestudier vidareutbilda sig till specialistsjuksköterska med bibehållen grundlön via en utbildningsanställning. Utbildningsanställningarna är centrala i Region Jönköpings läns kompetensförsörjning av specialistutbildade sjuksköterskor och för att upprätthålla den nivå av specialistkompetens som vi idag har. För att öka attraktiviteten och intresset för vissa specialistinriktningar med högt rekryteringsbehov och därmed få fler sökande till dessa utbildningsanställningar, har traineetjänster med inriktning intensivsjukvård, anestesivård och operation införts. Under 2020 och 2021 utökades även möjligheterna till betald specialiserad vidareutbildning även för andra akademiska yrkesgrupper och undersköterskor utifrån verksamheternas behov.

Region Jönköpings län erbjuder goda möjligheter att jobba med utveckling och förbättringsarbete. Genom att utveckla och tydliggöra karriärmöjligheter och karriärtjänster för olika yrken och samtidigt främja intern rörlighet ges medarbetare en möjlighet att utveckla både sig själva och verksamheten.

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Andelen medarbetarsamtal	90%	92%	79%	>90%	>89%	<75%	ÅR

Uppdrag

- Utveckla och tydliggöra karriär och utvecklingsmöjligheter i olika yrken i hela regionen.
- Fortsatt arbete med yrkesspecifik introduktion där behovet finns.

Framgångsfaktor Lön och arbetsvillkor

En väl fungerande lönebildning och långsiktigt hållbara arbetsvillkor är en viktig förutsättning för att fortsatt vara en attraktiv arbetsgivare. Region Jönköpings län driver en lönepolitik inriktad mot konkurrenskraftiga löner som kan hävda sig på marknaden. Lönebildningen ska stimulera till ökat engagemang och utveckling av verksamhetens produktivitet och kvalitet. Lönebildningen är en del i verksamhetsstyrningen och drivkraften att motivera till bra arbetsprestationer. Varje medarbetare ska, under hela sitt yrkesliv, kunna påverka sin lön genom att utvecklas i arbetet, utöka sin erfarenhet och förbättra sina arbetsresultat. Löneöversynen ska vara en naturlig del i den löpande verksamheten och ge möjlighet till löneutveckling för de medarbetare som bidrar mest till verksamheten. Våra kollektivavtal och Riktlinjer för lönebildning i Region Jönköpings län ger förutsättningarna för arbetet.

För att nå en ökad attraktivitet och underlätta bemanning av flera kliniskt nära yrkesgrupper påbörjades en riktad lönesatsning om 50 miljoner kronor per år 2020 och 2021. Under 2022 fortsätter satsningen med ytterligare 50 miljoner kronor. Utöver detta ökas anslaget för personalkostnadsökningar i löneöversynen med 0,2 procentenheter, vilket motsvarar ca 10 mnkr. Dessa medel tillförs för att det även ska finnas möjlighet att göra satsningar riktade mot medarbetare och grupper av medarbetare som inte ingår i de prioriterade yrkesgrupperna utan att det sker på bekostnad av andra yrkesgrupper. Genomförd kartläggning av Region Jönköpings läns löner ligger till grund för de riktade satsningar som fortsätter under planperioden med syfte att nå önskad lönestruktur.

Alla medarbetare erbjuds att arbeta heltid vilket bidrar till att lösa de kommande demografiska utmaningarna samt gör det både attraktivt att arbeta i vår organisation och bidrar till ökad jämställdhet. Samtidigt är det viktigt att medarbetarna ges inflytande över den egna arbetssituationen och har en möjlighet att påverka sitt dagliga arbete och sina arbetstider utifrån verksamhetens behov. Utveckling av former för distansarbete och olika arbetstids- och schemamodeller, t ex 80-10-10, fortsätter utifrån respektive verksamheters behov och möjligheter.

I samband med att en anställd avslutar sin anställning är det viktigt att hålls ett avslutningssamtal. Det som kommer fram i avslutningssamtal ska tas tillvara på ett strukturerat och systematiskt sätt. Under 2021 pågår arbete med att ta fram en enkät som ska fungera som komplement till avslutningssamtalen. Detta för att även erbjuda möjligheten att ge synpunkter som kan tas tillvara och presenteras på ett sätt som garanterar anonymitet.

Region Jönköpings län som arbetsgivare strävar efter att ha en god relation med fackförbunden och efter en god samverkan centralt och lokalt. Samarbetet med fackförbunden ska vara fortsatt gott och det konstruktiva arbete som startade 2021 fortsätter.

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Andelen heltidsanställda **(redovisas könsuppdelat)**	87%	Nytt mätetal 2022	Nytt mätetal 2022	>87%	>86%	<72%	Tertial

Uppdrag

- Den riktade lönesatsningen som påbörjades under 2020 fortsätter under året för att nå den önskade lönestrukturen och därigenom en ökad attraktivitet och underlätta bemanning.

Framgångsfaktor Bra chef- och ledarskap

Ett framgångsrikt chef- och ledarskap vilar på Region Jönköpings läns grundläggande värderingar och är en nyckel till att uppfattas som en attraktiv arbetsplats. Med fokus på invånarnas behov ska chefen verka för verksamhetens resultat och

utveckling, medarbetares kompetensutveckling, arbetstillfredsställelse och leda det systematiska förbättringsarbetet. Cheferna är arbetsgivarföreträdare och har ett helhetsansvar för sin verksamhet och att nå uppsatta mål samt har ett tydligt mandat att leda. Lyhördhet både uppåt och nedåt i organisationen är viktigt.

Chefer behöver kontinuerligt stärkas i sin roll som arbetsgivarföreträdare och ledare. Program och utbildningar kring chefs- och ledarskap, samt talangutveckling är en viktig förutsättning för att kunna leda det systematiska förbättringsarbetet. Arbetet med att tydliggöra chefsuppdraget och skapa förutsättningar för ett hållbart chefskap fortsätter under 2022.

Uppdrag

- Åtgärd från hållbarhetsprogrammet: Fortsatt arbeta för att tydliggöra chefsuppdraget och skapa förutsättningar för ett hållbart chefskap genom att t ex antalet medarbetare per chef ska vara rimligt.

Framgångsfaktor Arbetsmiljö och hälsa

Medarbetarskapet bygger på ett välfungerande samarbete mellan kollegor, medarbetare och chefer i det dagliga arbetet. Det är allas gemensamma ansvar att bidra till god arbetsmiljö och god kommunikation.

Region Jönköpings län arbetar aktivt med hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande insatser för en god organisatorisk och social arbetsmiljö. För att främja hälsa höjs friskvårdsbidraget från 1200 kronor till 2200 kronor 2022. I det systematiska arbetsmiljöarbetet ska riskbedömningar, handlingsplaner, åtgärder och uppföljningar ske regelbundet för att främja en god hållbar arbetsmiljö och förebygga ohälsa och olycksfall.

Goda resultat avseende rehabilitering kräver tidiga och aktiva insatser, bland annat i samverkan med företagshälsovården, hälso- och sjukvården och Försäkringskassan. Alla medarbetare ska erbjudas en likvärdig arbetslivsinriktad rehabilitering utifrån sina behov. Målet är att medarbetare som är i pågående sjukskrivning ska få ökat stöd och tidigare komma tillbaka till arbete.

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Sjukfrånvaro % - antal sjuktimmar, ackumulerat under året, som andel av den ordinarie arbetstiden.	5,5%	5,5%	6,9%	<5,5%	>5,5% men minskar jämfört med föregående år	>5,5%	Tertial
Andel övertidstimmar i förhållande till totalt utförd arbetstid %	1,7%	1,7%	1,9%	<1,7%	<2%	>2%	Helår

Uppdrag

- Alla verksamheter ska under 2022 ta del av och börja arbeta i det digitala stödsystemet för systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM)
- Fortsatt införande av nytt förmånspaket som utreds/tas fram under 2021. I införandet ingår även en höjning av friskvårdsbidraget samt en digitalisering genom upphandling av ny förmånsportal för att förenkla och bättre synliggöra de olika förmåner som Region Jönköpings län erbjuder sin medarbetare.

Framgångsfaktor Lika rättigheter och möjligheter

Våra arbetsplatser ska kännetecknas av respekt för alla människors lika värde och vara en inkluderande arbetsplats där alla har lika rättigheter och möjligheter. Det sociala hållbarhetsarbetet utgår från människors lika värde och att människor med olika bakgrund, färdigheter och livserfarenheter berikar varandra med ny kunskap och nya insikter.

Vår arbetsmiljö är fri från kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier, diskriminering och repressalier. Det interna sociala hållbarhetsarbetet för lika rättigheter och möjligheter ska ingå som en del i det ordinarie systematiska arbetsmiljöarbetet (det är även en av framgångsfaktorerna i Hållbarhetsprogrammet - Vi är till för alla).

Region Jönköpings län ska fortsätta arbeta aktivt för att skapa goda och lika förutsättningar för alla medarbetare oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Arbete för lika rättigheter och möjligheter stärker bilden av Region Jönköpings län som en attraktiv arbetsgivare.

Målet är att skapa arbetsplatser som är tillgängliga för alla. För att värna lika rättigheter ser vi över förutsättningar för våra befintliga medarbetare, men även möjligheter för öppenhet i rekryteringssammanhang för att inkludera personer med funktionsnedsättning i arbetslivet.

Uppdrag

- Åtgärd från hållbarhetsprogrammet: Under planperioden ska chefer få ett ökat stöd i arbetet med aktiva åtgärder för lika rättigheter och möjligheter.

Perspektiv: Ekonomi

Leder för hållbarhet. Med engagerade ledare som utgår från kund- och intressentbehov förstärks en kultur som skapar förutsättning för hållbar utveckling. Ledare ser verksamheten, dess produkter, tjänster och processer som delar i en större helhet och verkar aktivt för att förbättra samhälle, miljö och ekonomi. Ledare tar till vara och utvecklar medarbetarnas och organisationens samlade kompetens och mångfald.

STRATEGISKT MÅL God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt

Framgångsfaktor Kostnadseffektiv verksamhet

Utgångspunkten för styrningen är Kommunallagens krav på god hushållning, både ur ett verksamhetsperspektiv (ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet) och ur ett finansiellt perspektiv (långsiktig och uthållig finansiering). Verksamhetsmål inom hälso- och sjukvård och regional utveckling ska uppnås med lägsta möjliga resursinsats. För en bra styrprocess krävs att olika verksamhetsnivåers mål, resurstilldelning och resultat är tydliga, i såväl planering som genomförande och uppföljning. En ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet uppnås genom god måluppfyllelse där tjänsten producerats med en hög produktivitet (figur X sidan X).

Kvalitet är Region Jönköpings läns strategi inom alla områden. Den stora resursen för utveckling uppstår genom att prioritera, förbättra och effektivisera nuvarande verksamhet. På detta sätt frigörs resurser som kan satsas på nya områden och åtaganden.

Finansiellt mål

Region Jönköpings län har en stark och stabil ekonomisk grund som skapats genom ett långsiktigt ansvarstagande. Kostnadsutvecklingen inom framförallt hälso- och sjukvården och kollektivtrafiken kommer att ställa krav på finansiering och kostnadskontroll för en ekonomi i balans. Nya satsningar och reformer samt investeringar i verksamheten ska därför ske med långsiktig stabilitet i fokus. Varje generation bör bära kostnaderna för den service som den beslutar om och själv konsumerar. För att säkerställa en hälso- och sjukvård med god tillgänglighet och hög kvalitet krävs en fortsatt tydlig prioritering av välfärdens verksamheter.

Det övergripande finansiella målet för god hushållning är att vi över tid ska finansiera investeringarna med egna medel. Utgångspunkten är att Region Jönköpings läns verksamheter inte kostar mer än vad som kan finansieras genom skatteintäkter och statsbidrag. Region Jönköpings läns ekonomiska resultat ska vara på en nivå där såväl konjunktursvängningar som framtida åtaganden kan klaras. Det handlar om att klara pensionsåtaganden gentemot personalen, investering och finansiering i all verksamhet som Region Jönköpings län ansvarar för.

Det övergripande finansiella målet innebär att:

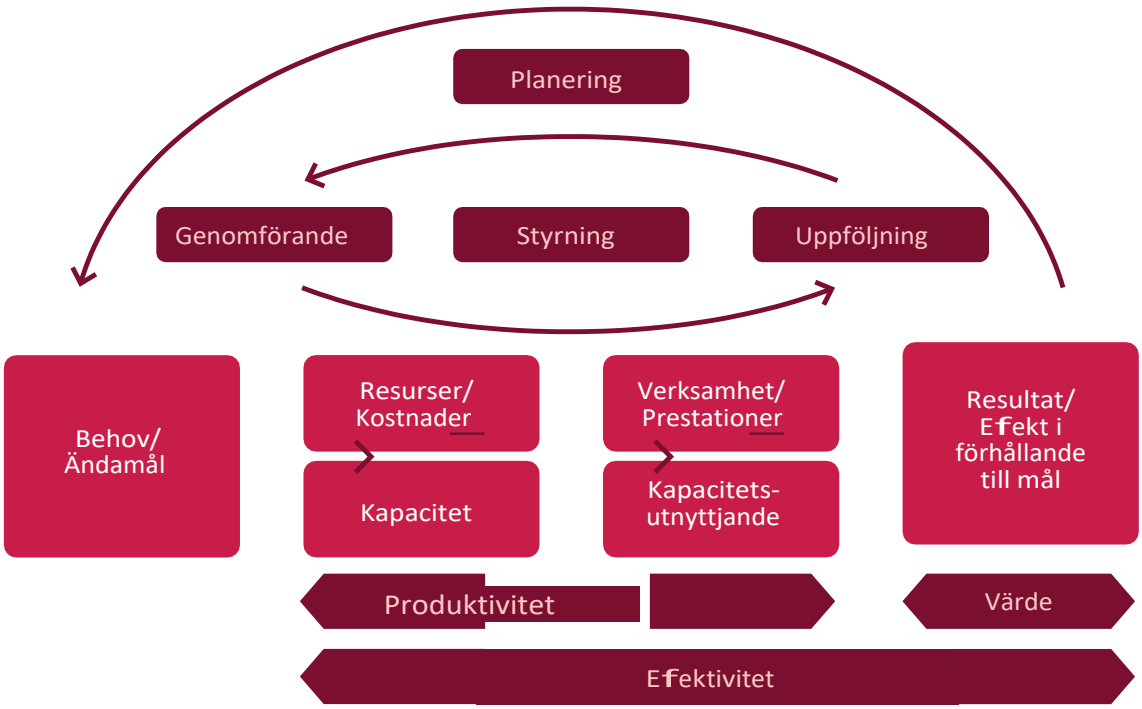
- skatteintäkter och statsbidrag/kommunal utjämning ska räcka till verksamhetens nettokostnader och investeringsutgifter
- finansiella intäkter från pensionsmedels- och rörelsekapitalförvaltningen ska täcka finansiella kostnader avseende pensionsskulden
- det övergripande finansiella målet om egenfinansiering utvärderas över tidsperioden 2015–2025.

Uppdrag

- Under 2021 påbörjades ett arbete med att utvärdera och arbeta fram målet för egenfinansiering för nästkommande period.

Av skatteintäkter och statsbidrag/kommunal utjämning ska över tid verksamhetens nettokostnader utgöra 98 procent, finansnetto 0 procent och investeringsutgifter utöver avskrivningar utgöra 0–2 procent av skatteintäkter och statsbidrag/ kommunal utjämning.

Figur X Styrprocess för ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.

Inom den kommunala sektorn är den allmänna definitionen av egenfinansiering av investeringar att investeringsutgifterna ska täckas av årets resultat och avskrivningar. Den 1 januari 2019 förändrades den kommunala redovisningslagen så att finansiella tillgångar ska värderas till marknadsvärdet. Det innebär att orealiserade värde- uppgångar och värdenedgångar på finansiella tillgångar blir resultatpåverkande och att årets resultat ett enskilt år kan vara mycket högt alternativt lågt i förhållande till budget beroende på att orealiserade värdeförändringar påverkat resultatet. För att den förändrade redovisningsprincipen inte ska påverka hur Region Jönköpings läns mål om egenfinansiering av investeringar bedöms är scenariot för perioden 2015–2025 beräknat utifrån resultatmåttet verksamhetens resultat före finansnetto och avskrivningar. På så vis får finansnettot ingen påverkan på det finansiella målet.

Pensionsskuld

Den 31 december 2020 uppgick Region Jönköpings läns pensionsåtagande till 9,2 miljarder kronor. Pensionsåtagandet regleras i huvudsak genom tre avtal: PA-KL, KAP-KL och AKAP-KL.

Avkastningen på de samlade finansiella tillgångarna på 8,3 miljarder kronor (marknadsvärde 2020-12-31) beräknas över tid täcka kostnaden för att värdesäkra pensionsåtagandet. Risk finns dock att skulden ökar kraftigt framöver, eventuellt redan 2021, genom justering av diskonteringsräntan samt ökning av den beräknade genomsnittliga livslängden. Kostnaden för den förmånsbestämda pensionen beräknas öka med cirka 20 miljoner kronor inklusive löneskatt per år under planperioden, och bli drygt 400 miljoner kronor 2024. Samtidigt förväntas den avgiftsbestämda pensionskostnaden öka med drygt 10 miljoner kronor per år och bli cirka 350 miljoner kronor 2024.

Finansiella förutsättningar

Region Jönköpings läns finansiella förutsättningar för att tillgodose medborgarnas behov beror i huvudsak på:

- befolkningsutvecklingen i länet relaterad till ökningen i riket
- samhällsekonomins utveckling och dess påverkan på skatteunderlag
- statens transfereringar
- avgiftsnivåer'
- skattesats.

SKR Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) bedömning a 2021 av samhällsekonomin

SKR:s skatteunderlagsprognos vilar på ett samhällsekonomiskt scenario där Sverige går mot normalkonjunktur 2024. Prognosen för 2021 pekar mot stark återhämtning, och även 2022 bedömer SKR en hög tillväxt, såväl för BNP som för sysselsättningen.

Under 2021 prognostiserar SKR tilltagande ökning av arbetade timmar under andra halvåret, tack vare minskad smittspridning och att en stor andel av befolkningen då bör vara vaccinerad. Inkomster från sjuk- och föräldrapenning börjar

återgå till mer normala nivåer och indexeringen av pensionsinkomster blir lägre än 2020 men arbetslöshetsersättningarna fortsätter öka i snabb takt. Totaleffekten är att SKR räknar med en klar förbättring av skatteunderlagstillväxten 2021. Konjunkturåterhämtningen ger tillfälligt hög skatteunderlagstillväxt 2022.
För 2022 visar SKR: beräkningar att skatteunderlagstillväxten tilltar till den historiska trenden, för att 2023 och 2024 åter falla tillbaka till väsentligt lägre ökningstal. De bygger på ett scenario för den samhällsekonomiska utvecklingen, som efter 2021 innebär stadig konjunkturförbättring med ihållande stor ökning av arbetade timmar, framförallt 2022. Därefter ökar arbetade timmar långsammare men ändå i relativt hög takt både 2023 och 2024, då arbetsmarknaden når konjunkturell balans.

Prognos för BNP tillväxten för 2021beräknas till 3,2 procent, för 2022 3,5 procent, medan BNP tillväxten antas bli något lägre för 2023 och hamna på cirka 1,9 procent. Andelen arbetslösa bedöms uppgå till dryga 8 procent, som genomsnitt de kommande tre åren.

Utifrån SKR:s skatteunderlagsprognos från april 2021 kan ändå antas att de finansiella förutsättningarna kommer att vara i något bättre än nivån som ligger i beslutad flerårsplan. Prognosen visar på en något starkare skatteunderlagstillväxt både 2021, 2022 och 2023.

Generella statsbidrag och utjämning

Statens bidrag till landstingssektorn består i allt väsentligt av bidraget för kommunalekonomisk utjämning och bidraget avseende läkemedelsförmånen. Syftet med kommunal utjämning är att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla landsting och regioner att kunna tillhandhålla likvärdig service oberoende av länsinvånarnas inkomster och andra strukturella förhållanden. Systemet för kommunalekonomisk utjämning omfattar:

•inkomstutjämningsbidrag (staten garanterar medelskattekraft på 115 procent)
•mellankommunal kostnadsutjämning (hälso- och sjukvård, glesbygd, befolkningsförändringar, kollektivtrafik, strukturella löneskillnader)
•regleringsavgift (staten reglerar här den totala nivån på transferering).

Tabell X Generella statsbidrag och utjämningsbidrag

miljoner kronor	Utfall 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024
Inkomstutjämning	1 774	1 830	1 932	1 991	2 050
Kostnadsutjämning	-93	-80	-72	-68	-65
Regleringsavgift/bidrag	-87	253	162	37	-7
Läkemedelsbidrag	1 065	1 147	1 211	1 275	1 343
Välfärdsmiljard flyktingar	26	0	0	0	0
Välfärdssatsningar pandemin	368	0			
Summa	**3 053**	**3 150**	**3 233**	**3 235**	**3 321**

Statsbidrag för läkemedel

Genom överenskommelser mellan staten och SKL har regionerna ersatts med ett särskilt statsbidrag för kostnaden för läkemedelsförmånerna. Statsbidraget fördelas enligt en behovsmodell som
är baserad på befolkningsstruktur och socioekonomi. Mycket kostsam läkemedelsbehandling för vissa sjukdomar, som är ojämnt fördelade mellan regionerna, finansieras solidariskt av regionerna. Statens ersättning till regionerna för läkemedels-förmånerna är ett specialdestinerat statsbidrag. Region Jönköpings läns bidrag för läkemedel beräknas för 2022 uppgå till 1 211 miljoner kronor (tabell x sidan xx).

Riktade statsbidrag till hälso- och sjukvården

Utöver generella statsbidrag förekommer ett flertal riktade statsbidrag/projektbidrag. De riktade statsbidragen inom hälso- och sjukvård är i de flesta fall knutna till en överenskommelse som tecknas mellan staten och SKR. I överenskommelsen regleras vilka insatser regioner ska göra för att erhålla bidragen samt hur insatserna ska återredovisas.

Bedömningen av förväntade intäkter för riktade statsbidrag år 2022 är 410 miljoner kronor för Region Jönköpings län. Utgångspunkten i planeringen för Region Jönköpings län är att det arbete som påbörjades under 2018 och i allt väsentligt har fortsatt under åren 2019, 2020 och 2021 kommer att fortgå även under 2022. De riktade statsbidragen har fördelats som permanenta förstärkningar verksamheten. De överenskommelser som tecknas inför 2022 kan dock innebära att vissa justeringar kan behöva göras.

Regionskatten

Region Jönköpings läns utdebitering 2021 är 11,76 kronor. Om hänsyn tas till regionernas olika kostnadsansvar för hemsjukvård, kollektivtrafik, färdtjänst med mera (den så kallade justerade skattesatsen), var den 2020 för Region Jönköpings län 11,59 kronor, vilket är något lägre än genomsnittet för riket.

En viktig förutsättning för fortsatt god samhällsekonomisk tillväxt är att skatten hålls på en långsiktigt hållbar nivå. Genomförda skatteförändringar, se tabell X sidan X.

Tabell X **Genomförda skatteförändringar sedan 2011**

År	Förändring	Kronor	Skattesats
2019	Höjd utdebitering	0,50	11,76
2015	"Skatteväxling" region med mera	0,05	11,26
2014	Skatteväxling av färd-tjänst	0,15	11,21
	Höjd utdebitering	0,40	
2013	Skatteväxling av hem-sjukvård	-0,34	10,66
2012	Skatteväxling av trafik	0,33	11,00
2011			10,67

Finansiella intäkter/kostnader
Årsavkastningen för de finansiella tillgångarna åren 2022–2024 beräknas uppgå till cirka 4,75 procent, vilket motsvarar cirka 415 miljoner kronor per år. Pensionsskulden vid 2021 års utgång beräknas uppgå till 9,9 miljarder kronor och beräknas öka till 10,4 miljarder kronor 2024. Kostnad för värdesäkringen av pensionsskulden
beräknas öka från 200 miljoner kronor 2022 till 300 miljoner kronor 2024

Finansiell bedömning 2022–2024
För en långsiktig och finansiell hållbar utveckling är Region Jönköpings läns finansiella målsättning att över tid uppnå ett finansiellt resultat som ger förutsättning för egenfinansiering av investeringar. Föreliggande resultatbedömning och bedömning kring möjlighet av egenfinansiering av investeringar baseras på följande förutsättningar:

•Verksamhetens nettokostnad för 2022–2024 är en uppräkning av 2021 års budget utifrån av SKR bedömd pris- och löneförändring.
•Skatteintäkter och kommunal utjämning/ statsbidrag utifrån SKR:s bedömning april 2021.
•Oförändrad skattesats 2022 (11,76)
•Utgiftsramar för 2022–2024 har utökats vilket redovisas i tabellen sidan XX.

Investeringar
Erfarenheten visar att utfallet av investeringarna sällan når upp till målen i budget och flerårsplan. Bedömningen är att det är realistiskt att investeringarna uppgår till 85 procent av den beräknade investeringskalkylen under 2022 resterande år beräknas de till 100 procent av investerings- kalkylen. Egenfinansiering av investeringar under perioden 2015–2025 redovisas i tabell sid XX
De investeringar som avser köp av tåg som tidigare leasats (2019) samt byggnation av tågdepå (2021, 2022) hanteras utanför målet om egen- finansiering. Målet om egenfinansiering nås inom egenfinansieringsperioden 2015–2025.

Inom ramen för egenfinansiering ingår även med- finansiering av järnvägsförbindelsen Y:et, beslutat i fullmäktige 2017. När genomförandeavtal tecknas kommer överenskommet belopp belasta resultatet.

Finansiell utblick mot 2030
De senaste tjugo åren har det varit en förhållandevis god balans i den demografiska utvecklingen. De åldersgrupper som är i arbete och därmed bidrar till finansiering av välfärden har växt i ungefär samma takt som de behov som den demografiska utvecklingen har gett. Trots det har välfärdssektorn haft stora utmaningar att klara en verksamhet och ekonomi i balans. Region Jönköpings län har sedan början av 2000-talet varje år ökat kostnadsmassan utöver pris- och löneökningar, det vill säga en volymökning.

Den demografiska utvecklingen de kommande 20 åren kommer däremot att innebära en mycket stor utmaning för välfärdssektorn i hela Sverige. Enligt befolkningsprognosen kommer Jönköpings län att ha cirka 395 000 invånare år 2030, en ökning med nästan 30 000 invånare. Det som kom- mer att utmana välfärdssektorn är att de ålders- grupper som ökar mest är de yngre och de äldre. Åldersgrupperna som vi idag räknar till de som arbetar, 20–64 år, ökar visserligen också men inte alls lika mycket.

Staten, kommuner och regioner påverkas på olika
sätt av den demografiska utvecklingen fram till 2030. För att konkretisera hur Region Jönköpings läns verksamhet och därmed intäkter och kostnader påverkas har en långtidsprognos tagits fram. Nettokostnadsprognosen är beräknad utifrån befolkningsprognosen med verksamhetskostnader utifrån hur dagens invånare konsumerar Region Jönköpings läns tjänster beroende på ålder och kön. Detta ger en framskrivning av nettokostnaderna utifrån att all verksamhet bedrivs och konsumeras på samma sätt som idag, det vill säga demografiutvecklingen får fullt genomslag. Även för prognosen över skatteintäkter och statsbidrag ligger befolkningsprognosen som bas för hur skatteintäkter med mera utvecklas under perioden. Utöver detta har en del schablonmässiga bedömningar gjorts för att skapa en komplett kalkyl.

Långtidsprognosen visar tydligt att Region Jönköpings län inte kan låta nettokostnadsutvecklingen följa den demografiska utvecklingen och fortsätta att öka i volym. Det som kommer att behövas är en omställning i verksamheten som gör att Region Jönköpings län klarar att leverera verksamhet inom hälso- och sjukvård och regional utveckling till ett större invånarantal. En av inriktningarna för att klara utmaningen är att göra en omställning från specialiserad vård till primärvård och därifrån till att mera stödja invånarna i hälsofrämjande insatser och fortsatt arbete för en bättre hälsa hos invånarna minska behoven av hälso- och sjukvård. Arbetet med den regionala utvecklingen är av stor betydelse för att säkra tillgång till arbetskraft och en god tillväxt i länets skatteunderlag.

Hela välfärdssektorn står inför samma utmaning och faktorer som också kommer att bidra till lösningar är sannolikt verksamhetsutveckling genom digitalisering, ett längre arbetsliv och invandring.

Tabell X Förändring jämfört med budget 2021

BUDGET 2022			
Förändring jämfört med budget 2021 totalt, mnkr	**2022**	**2023**	**2024**
Nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet (ANA)			
Fria kulturlivet	-2	-2	-2
Regionala utvecklingsmedel	-3	-6	-6
Summa ANA nämnden	**-5**	**-8**	**-8**
Nämnden för trafik, infrastruktur och miljö (TIM)			
Kollektivtrafik - utbyggnad	-50	-75	-75
Engångskostnad för dubbla tågkostnader			-30
Hållbar utveckling förnybara drivmedel			-12
Summa TIM nämnden	**-50**	**-75**	**-117**
Nämnden för folkhälsa och sjukvård			
Uppskjuten vård	0	75	75
SVF, PSVF	-5	-10	-10
Digitalisering utveckling nära vård	-5	-10	-10
Effektivisering pga digitalisering	5	10	10
BUP, Barn och ungdomshälsan	-10	-10	-10
Primärvård omställning nära vård	-25	-50	-50
FS till förfogande	-60	-125	-125
Smittskydd/vårdhygien/antibiotika	-1,7	-1,7	-1,7
Patientavgift tvångsvård	-1,6	-1,6	-1,6
Folkhälsoarbete	-5	-5	-5
Summa FS nämnden	**-108,3**	**-128,3**	**-128,3**
Regionstyrelsen			
RS till förfogande	30	30	30
Svenskt ambulansflyg	-2,5	-2,5	-2,5
Höglandets Samordningsförbund	-0,0155	-0,0155	-0,0155
Samordningsförbundet Södra Vätterbygden	-0,184	-0,184	-0,184
Lönesatsning	-50	-50	-50
Lönesatsning ej prioriterade yrkesgrupper	-10	-10	-10
Friskvårdsbidrag (från 1200 kr till 2200 kr)	-16	-16	-16
Translaltionell forskning	-1,7	-1,7	-1,7
Summa Regionstyrelsen	**-50,4**	**-50,4**	**-50,4**
SUMMA FÖRÄNDRING JÄMFÖRT MED BUDGET 2021	**-214**	**-262**	**-304**

Tabell X Förändring jämfört med budget 2021, nya utökningar budget 2022 med flerårsplan 2023-2024

BUDGET 2022

Förändring jfm 2021 - nya utökningar budget 2022 med flerårsplan 2023-2024	2022	2023	2024
Nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet (ANA)			
Fria Kulturlivet	-2	-2	-2
Summa ANA nämnden	**-2**	**-2**	**-2**
Nämnden för trafik, infrastruktur och miljö			
Engångskostnad för dubbla tågkostnader			-30
Hållbar utveckling förnybara drivmedel			-12
Summa TIM nämnden	**0**	**0**	**-42**
Nämnden för folkhälsa och sjukvård			
Smittskydd/vårdhygien/antibiotika	-1,7	-1,7	-1,7
Patientavgift tvångsvård	-1,6	-1,6	-1,6
FS till förfogande	-60	-125	-125
Folkhälsoarbete	-5	-5	-5
Summa FS nämnden	**-68,3**	**-133,3**	**-133,3**
Regionstyrelsen			
Lönesatsning	-50	-50	-50
Lönesatsning ej prioriterade yrkesgrupper	-10	-10	-10
Friskvårdsbidrag (från 1200 kr till 2200 kr)	-16	-16	-16
Höglandets Samordningsförbund	-0,0155	-0,0155	-0,0155
Samordningsförbundet Södra Vätterbygden	-0,184	-0,184	-0,184
RS till förfogande	-15	-15	-15
Translaltionell forskning	-1,7	-1,7	-1,7
Summa Regionstyrelsen	**-92,9**	**-92,9**	**-92,9**
Summa nya utökningar budget 2022 med flerårsplan 2023-2024	**-163**	**-228**	**-270**

Tabell X Egenfinansiering av investeringar 2015-2025. Scenario 2026

miljoner kronor	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Prognos T1 2021*	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024	Scenario 2025	Summa 2015-2025	Scenario 2026
Verksamhetens resultat (före finansnetto)	235	213	313	251	846	1204	417	555	360	280	500	5 174	300
Avskrivningar	369	386	398	374	361	406	442	509	529	550	560	4 884	570
Egna medel	**604**	**599**	**711**	**625**	**1 207**	**1 610**	**859**	**1 064**	**889**	**830**	**1 060**	**10 058**	**870**
Investeringar detaljer	-337	-613	-837	-819	-1 186	-974	-702	-928	-1 028	-923	-970	-9 317	-729
Framskjutna investeringar/reducering investeringar					156							156	
Egenfinansiering	**267**	**-15**	**-127**	**-195**	**178**	**636**	**157**	**136**	**-139**	**-93**	**90**	**898**	**141**

*I verksamhetens nettokostnad ingår 311 mnkr för livlängd pensioner

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Ekonomi i balans RJL totalt	Inte överstiga budget	821 ●	771 ●	Målet nått	Ej aktuell	Negativ avvikelse	Månad
Ekonomi i balans regionstyrelsen budgetanslag	Inte överstiga budget	390 ●	452 ●	Målet nått	Ej aktuell	Negativ avvikelse	Månad

Framgångsfaktor Lokalförsörjning

Ändamålsenliga och kostnadseffektiva lokaler med god arbetsmiljö är en förutsättning för att verksamheten ska kunna drivas på ett effektivt sätt. Hög nyttjandegrad och effektiv fastighetsförvaltning lägger grunden för detta. Sjukvården har lika hyressättning i länet för lika lokaltyp. Konkurrensutsatta verksamheter har en marknadshyra. Genom samverkan med andra regioner, Tekniska Högskolan vid Jönköpings University, Centrum för vårdens arkitektur vid Chalmers Tekniska Högskola samt Sveriges Lantbruksuniversitet, sker en aktiv kunskapssamverkan och vårdbyggnadsforskning i syfte att bygga rätt lokaler och effektivisera byggprocessen. Viktiga områden är att se till att lokalerna är tillgängliga för alla och att satsningen på energisparåtgärder fortsätter för att nå mål som sätts i program för hållbar utveckling, regionalt och nationellt. Inomhusklimatet är en viktig arbetsmiljöfråga att ta hänsyn till vid både ny- och ombyggnad. Den egna produktionen av förnybar energi ska öka med 2 GWh 2021–2025. Vid prioritering av fastighetsobjekt tas särskild hänsyn till behov att öka den fastighetstekniska och installationstekniska säkerheten.

Uppdrag

- Tillgodose en ändamålsenlig kostnadseffektiv lokalförsörjning

Regional utveckling

Bild 1: Tillsammans för bästa möjliga hälsa och jämlik vård Region Jönköpings län ska vara bästa plats att växa upp, leva och åldras på.

Jönköpings län - Sverige mest hållbara, attraktiva och tillgängliga region

Region Jönköpings län har tillsammans med länets kommuner tagit fram en gemensam regional utvecklingsstrategi för perioden fram till år 2035. Strategin ska leda till att Jönköpings län år 2035 är Sveriges mest hållbara, attraktiva och tillgängliga län där alla invånare trivs, utvecklas och mår bra. Arbetet med att nå målen i strategin genomsyrar all verksamhet under kommande år. Region Jönköpings län ska leda arbetet för att strategin ska bli verklighet i samverkan med länets kommuner, organisationer och med civilsamhället.

Utgångspunkten för den regionala utvecklingsstrategin är Agenda 2030 med de 17 globala målen för hållbar utveckling. Målen är integrerade i strategin och ska vara vägledande för en utveckling i riktning åt ökad ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Region Jönköpings läns antagna hållbarhetsprogram för 2021–2025 är ett av verktygen för att nå målen i Agenda 2030.

Klimatförändringarna är en av vår tids allra största utmaningar. Sverige har det nationella målet att inte ha några nettoutsläpp år 2050. Jönköping län har även målsättningen att vid samma tidpunkt vara ett plusenergilän. För att uppnå målen krävs ett aktivt och långsiktigt arbete på alla politiska nivåer. Region Jönköpings län har ett stort ansvar för omställningen till en mer grön och hållbar regional tillväxt. Beslutade livsmedels- och skogsstrategier är delar i detta arbete tillsammans med insatser för en hållbar utveckling inom näringslivet och på landsbygden.

Utifrån övertygelsen om alla människors lika och okränkbara värde ska alla kvinnor och män, flickor och pojkar i Jönköpings län ha samma förutsättningar till inflytande i det regionala tillväxtarbetet. De ska på lika villkor kunna ta del av länets tillväxtresurser. För att lyckas med att stärka attraktionskraften, tillväxten och sysselsättningen i hela länet ska allas potential tas till vara.

Länet har, likt övriga landet, en demografisk utmaning med en åldrande befolkning och fortsatt urbanisering. Pensionsavgångarna är större än tillträdet av unga på arbetsmarknaden, vilket leder till en brist på arbetskraft och kompetens under kommande årtionde samt en ökad försörjningskvot.

En annan stor utmaning berör det faktum att det är svårt att locka ungdomar till att välja gymnasiala yrkesprogram. Speciellt för oss i Jönköpings län som är mycket beroende av vår välfungerande tillverkningsindustri.

Möjligheterna att fortsätta utveckla ett hållbart välfärdssamhälle, där vi inte bara har viljan utan också förmågan och kunskapen att ta hand om varandra, hänger nära samman med tillgången på medarbetare med efterfrågad kompetens, att människor har sysselsättning samt ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv som skapar hållbar tillväxt. Genom ökad samverkan mellan utbildning, arbetsmarknad, näringsliv och offentlig sektor ska kompetensförsörjningen stärkas. Jobbmatchningen på arbetsmarknaden behöver fungera bättre. För att behålla och utveckla fler företag behöver också förutsättningarna för att nå framgång med innovativa idéer och nya affärsmöjligheter förbättras.

Digitaliseringen har förstärkts under pandemin. Webbhandeln har ökat, många har arbetat eller studerat på distans och deltagit i kulturupplevelser via internet. Möjligheten att aktivt ta del av och delta i ett rikt föreningsliv eller kulturutbud är viktig för individens kreativitet, välfärd och välbefinnande. I samverkan med andra politikområden skapar kulturen nya arbetstillfällen och påverkar människors val av bostadsort. Nämnas kan att stöden till det fria kulturlivet förstärkts under senare tid och att arbetet med att revidera den regionala kulturplanen nu påbörjas för att börja gälla från och med år 2023.

Besöksnäringen bedöms ha en stor potential i länet både när det gäller turism, konferenser och event. Det nu av regionen helägda bolaget Smålands Turism fortsätter sitt långsiktiga arbete att utveckla och marknadsföra besöksnäringen i länet, locka hit nya aktörer och stötta befintliga entreprenörer.

Det nya regionala trafikförsörjningsprogrammet som träder i kraft under 2022 har målen att kollektivtrafiken ska bli mer tillgänglig, mer hållbar och ta större marknadsandelar fram till 2035. Under coronapandemin har färre personer rest med kollektivtrafiken. Folkhälsomyndighetens rekommendationer har gjort att människor valt andra resealternativ och fler har i högre grad valt att arbeta hemifrån. Ambitionen under 2022 är att både öka det hållbara resandet igen och andelen som reser med kollektivtrafiken. Tidigare satsningar på utbyggd trafik och ökad tillgänglighet ger goda förutsättningar för öka antalet resenärer igen efter coronapandemin.

I Jönköpings län behövs en fortsatt satsning på vägar och järnvägar. Under 2022 fortsätter arbetet med såväl regional som nationell plan för investeringar i transportinfrastrukturen efter år 2029. Region Jönköpings län ska fortsätta vara en aktiv part i förverkligandet av nya stambanor som kommer att göra arbetsmarknadsregionerna större och binda ihop storstadsområden och landsbygd. Det behöver bli enklare att resa till och från Jönköpings län. Nya stambanor kommer även att frigöra plats för ökad kapacitet både av person- och godstransport på det befintliga järnvägssystemet. Det kommer att underlätta för pendling och kortare restider inom länet.

Arbetet med att bygga den nya tågdepån i Nässjö har påbörjats. Tågdepån ska vara färdig att ta emot de 28 nya Krösatågen som levereras under 2023. Investeringarna i ny tågdepå och nya tågfordon är en del i arbetet med att öka andelen som reser med kollektivtrafiken.

Takten för utbyggnaden av bredband behöver öka för att Jönköpings län ska nå de nationella målen. Som grund för Region Jönköpings läns fortsatta arbete finns antagna strategier för bredband- och digitalisering. Utbyggnaden av bredband är en förutsättning för att människor ska ha jämlika möjligheter att ta del av samhällstjänster, kulturupplevelser och ha bättre förutsättningar för att driva företag och arbeta i hela länet.

Coronaviruset har under de senaste åren påverkat vårt samhälle i grunden. Nivån av korttidspermitteringar och varsel har varit hög i förhållande till övriga landet. Region Jönköpings län behöver ha fortsatt beredskap för att kunna göra riktade insatser mot särskilt utsatta branscher även om samhället förhoppningsvis är i slutet av pandemin och vi går mot ljusare tider.

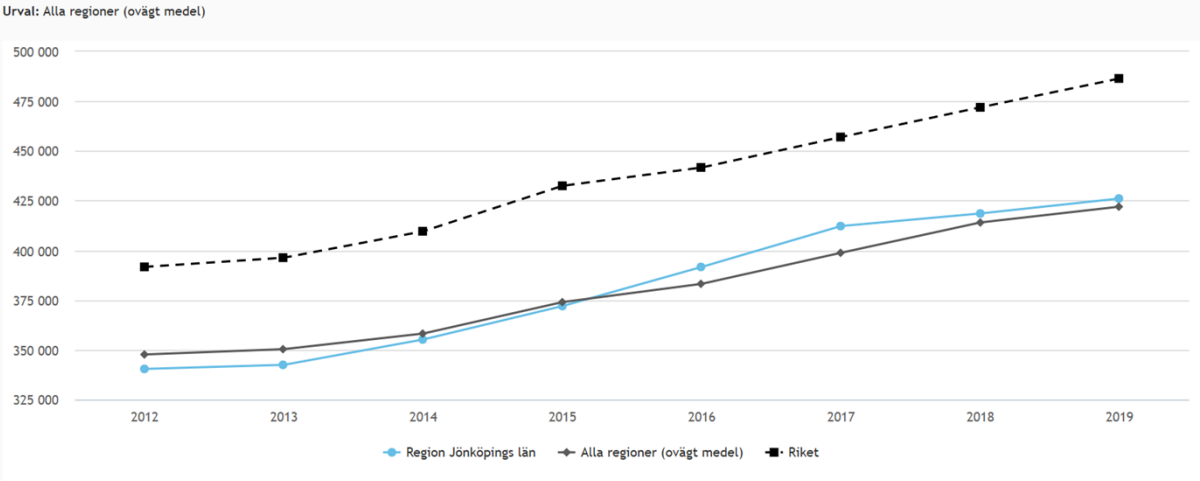
Regional utvecklingsstrategi 2020-2035

Visionen i den regionala utvecklingsstrategin är inte bara en vägvisare, den är också ett löfte till länets invånare. Den innebär att Jönköpings län har bestämt sig för hur länet ska uppfattas i det långsiktiga perspektivet, såväl inifrån som utifrån. Tillsammans med strategins mål ska den leda till utvecklingen av ett hållbart län med goda möjligheter till boende i attraktiva miljöer. Skapa förutsättningar för arbete, företagande, utbildning, bra kommunikationer samt ett rikt fritids- och kulturliv som ger förutsättningar för ett bra liv och god hälsa för alla länsbor Strategin ska också bidra till att människor vill söka sig till och stanna i länet.

Den regionala utvecklingsstrategin är den långsiktiga planen för Jönköpings län. Arbetet med länets hållbara tillväxt och utvecklingsfrågor utgår från denna. Genomförandet av strategins handlingsplaner, andra beslutade program och planer för delområden som till exempel infrastruktur, trafik, kultur, digitalisering och hållbarhet, sker i ett etappvist arbete för att nå målen.

Ansvaret för genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin och för att nå målen till 2035 faller på många olika aktörer. Regionen har uppdraget att leda och hålla samman arbetet i länet. Det sker inom ramen för ett ledningssystem där arbetet bedrivs i nära samverkan med kommuner, näringsliv, civilsamhälle, Jönköping University, övriga utbildningsaktörer, Länsstyrelsen och statens verksamheter i länet. Regionen svarar också för analyser och utvärderingar samt nationella redovisningar.

Covid-19 och hållbar återstart av det regionala tillväxtarbetet

Bruttoregionalprodukt (BRP), kr/inv (N03700)

BRP dividerat med antal invånare i det geografiska området. Bruttoregionprodukt (BRP) är den regionala motsvarigheten till bruttonationalprodukt (BNP) mätt från produktsidan: värden av all produktion av varor och tjänster i en region. Nyckeltalet visar den ekonomiska utvecklingen inom det geografiska området. 2020 gjorde SCB en översyn av BRP vilket resulterade i en revidering av historisk data vilket innebär att även den data som finns i Kolada blivit reviderad historiskt. Revideringen påverkar främst nivåerna och i mindre grad utveckling över tid. De äldre tidsserierna samt mer information finns på SCB:s hemsida. Senaste års uppgifter är preliminära till nästa års publicering. Källa: SCB

Jönköpings län har en något högre bruttoregionalprodukt jämfört med övriga regioner i landet. Ökningen av BRP har dock mattats av jämfört med riket sedan år 2017. Det är också rimligt att anta att tillväxten påverkats negativt av coronapandemin även om statistiskt underlag för detta saknas ännu. Intressant att följa är hur länets BRP under coronapandemin förhåller sig till utvecklingen i riket i övrigt.

Coronapandemin har starkt påverkat länets utveckling under år 2020 och år 2021. Det är en rimlig utgångspunkt att även år 2022 kommer att vara kraftigt påverkat av pandemins konsekvenser. De stödåtgärder som genomförts under pandemin har motverkat arbetslöshet och konkurser i länet. Trots detta har dock näringslivet drabbats negativt. Särskilt företag inom besöksnäringen, kulturella och kreativa näringarna och delar av servicesektorn har drabbats negativt. För andra näringar är konsekvenserna svåra att förutse. Det är till exempel oklart hur transport- och logistiksektorn påverkats långsiktigt genom de störningar av de internationella logistikkedjorna som pandemin medfört.

Arbetsmarknaden har påverkats negativ, om än inte i den omfattning som befarats, och unga och nyutexaminerades inträde på arbetsmarknaden har fördröjts. Det finns även tecken som tyder på att tidigare trender på arbetsmarknaden där personer med lägre utbildningar har svårare att hitta arbete har förstärkts under pandemin.

Digitaliseringen har förstärkts under pandemin. Webbhandeln har ökat, många har arbetat eller studerat på distans och deltagit i kulturupplevelser via internet. Region Jönköpings län har under år 2020 börjat genomföra undersökningar av läget på för näringslivet i länet. Svaren visar på att företagen ser mycket positivt på framtiden. Hur detta kommer att påverka länets utveckling långsiktigt är oklart men kraven på Region Jönköpings län som en av länets ledande aktörer för att skapa en hållbar regional tillväxt har ökat. Förväntan på att Region Jönköpings län kan bistå och stärka de trender som föranleder en hållbar regional tillväxt i länet är stora. Den regionala utvecklingsstrategin tillsammans med de olika riktade insatser och program som gjorts tillgängliga skapar mycket goda förutsättningar för vår förmåga att möta dessa förväntningar. Det ställer samtidigt stora krav på vår egen förmåga att kunna analyser utvecklingen och att bedöma vilka insatser som är mest strategiskt avgörande för att uppfylla regionala utvecklingsstrategins löfte.

Agenda 2030

År 2015 antog världens stats- och regeringschefer en ny utvecklingsagenda. Agenda 2030. Den består av 17 globala mål för hållbar utveckling som syftar till att utrota fattigdom, stoppa klimatförändringar och skapa fredliga och trygga samhällen. År 2018 kom regeringen med en handlingsplan för Sveriges nationella arbete med agendan. Sverige ska vara ledande och genomförandet innebär en successiv omställning av Sverige som modern och hållbar välfärdsstat, på hemmaplan och som en del av det globala systemet. Regeringen har tagit beslut om ett antal centrala åtgärder för hållbar utveckling som förväntas ge önskade effekter. Men det är på regional och lokal nivå som agendan ska omsättas i praktisk handling. Nyckel till ett framgångsrikt genomförande är att det finns en bred delaktighet i omställningen. Genom att arbeta systematiskt kan Jönköpings län utvecklas till Sveriges mest hållbara län. Agenda 2030 mål är därför integrerad i den regionala utvecklingsstrategin, dess handlingsplaner och Region Jönköpings läns budget. Sedan 2020 är Region Jönköpings län med i Glokala Sverige, FN-förbundets och SKR:s projekt för ett aktivt arbete och samverkan för de 17 globala målen.

Stad och land

I den smarta staden skapar innovationer, digitalisering och miljö- och klimatteknik möjligheter att möta samhällets utmaningar på ett effektivt och hållbart sätt. Städerna behöver vara goda livsmiljöer för människor att leva i utan att för den skull slösa på jordens resurser. Hållbar utveckling är med andra ord en viktig utgångspunkt för smarta städer. Den pågående urbaniseringen innebär en växande miljöbelastning. Urbaniseringen och den demografiska utvecklingen kan skapa motsättningar mellan befolkningsgrupper och utmaningar kring frågor som hälsa och omsorg. Samtidigt finns det i städerna stora möjligheter att ta sig an utmaningarna på ett effektivt sätt – till exempel genom effektiva infrastrukturlösningar och genom att den byggda miljön kan användas på ett smart sätt och delas av många. Länet har stora möjligheter att gå före i en hållbar stadsutveckling, och det blir då viktigt att ta vara på innovationskraften och på de tekniska verktyg som idag finns tillgängliga.

Landsbygden har långsiktigt goda utvecklingsförutsättningar. De gröna näringarna har en avgörande betydelse för samhällets omställning till en biobaserad och klimatanpassad ekonomi. Landsbygden rymmer stora naturresurser och kulturvärden som erbjuder miljöer för attraktiva permanent- och deltidsboenden, friluftsliv och rekreation. Landsbygden är en värdefull tillgång med många utvecklingspotentialer. Landsbygdens sociala och ekonomiska utveckling bygger i högre grad än tätortens på ett samspel mellan privata, offentliga och ideella insatser. Insatser behöver göras för att utöka möjligheten till gröna jobb. Insatser behöver också göras för att ta tillvara, tillgängliggöra och utveckla värdefulla natur- och kulturmiljöer.

Besöksnäringen bedöms ha en stor potential i länet både när det gäller turism, konferenser och olika event. Det finns ett stort intresse för att besöka länet som turist, inte minst landsbygden. För att potentialen ska tas tillvara krävs framförallt satsningar på den småskaliga infrastrukturen för besöksnäringen som cykel-, vandrings- och ridleder.

Landsbygd – servicenäringar

Tillgänglighet till olika typer av service är en förutsättning för hållbar tillväxt i hela länet. Vissa tjänster kan med fördel skötas på distans med stöd av en väl fungerande digitalisering, post och paketservice. Andra serviceformer kräver fysiska besök på serviceställen. Avgörande för serviceställets funktion är dess lokalisering och hur transportsystemet fungerar. För en attraktiv boendemiljö krävs tillgång till dagligvaror, drivmedel, post, grundläggande betaltjänster och apoteksombud på rimligt avstånd. Servicepunkterna på landsbygden har en stor potential att utvecklas för att bidra till attraktiva miljöer och förutsättningar på landsbygden.

Bredband

Enligt prognosen blir det svårt att nå målet om att alla invånare i Jönköpings län ska ha tillgång till snabbt bredband år 2025. Framförallt är det invånare på landsbygden och vid kommungränserna som är svårast att nå med bredband. För att uppfylla målet ska Region Jönköpings län ta ett större ansvar för samordningen med

kommuner och andra aktörer som hanterar bredbandsutbyggnaden. Här behövs ett ökat arbete för att koordinera de insatser som idag pågår för att länets invånare och företag ska ha tillgång till ett snabbt och stabilt bredband. Arbetet görs inom samarbete med Regionssamverkan i Sydsverige. Region Jönköpings län ska ta tillvara de medel som kommer från med regeringens budget för att flera hushåll och företag får tillgång till fiber/bredband.

Civilsamhället
Det är viktigt att stärka och skapa goda förutsättningar för civilsamhället. Civilsamhällets aktörer ska kunna bidra till och driva en mångfald av både associationsformer och verksamhetsområden samt företräda medlemmar eller grupper i det demokratiska samtalet. Civilsamhället ska ha goda förutsättningar att bidra till samhällsutvecklingen och vår välfärd. Offentlig verksamhet, näringslivet och civilsamhället är viktiga aktörer för att skapa och utveckla trygga och attraktiva miljöer som bidrar till tillväxt. En framgångsfaktor är att formalisera samverkan mellan aktörerna och identifiera prioriterade samverkansområden.

KKN – kulturella och kreativa näringar

Region Jönköpings län ska aktivt främja KKN-näringen (kulturella och kreativa näringar) i länet i syfte att synliggöra branschen och dess möjligheter som fysisk och digital aktör. KKN-näringen befinner sig i gränslandet mellan kultur- och näringsliv och är viktig för ett gott innovationsklimat och platsens attraktivitet. Det är centralt att näringen rustas att hitta möjligheter till stöd, försörjning och expansion, bland annat genom digitalisering för att tillvarata den potential och kapacitet som finns inom KKN-näringen.

Jämställdhet
I Jönköpings län ska kvinnor och män, flickor och pojkar ha samma förutsättningar till inflytande i det regionala tillväxtarbetet. De ska på lika villkor kunna ta del av länets tillväxtresurser. I Jönköpings läns utveckling ska jämställdhet och likabehandling vara en självklarhet. För att lyckas med att stärka attraktionskraften, tillväxtpotentialen och sysselsättningen i hela länet ska allas potential tas till vara. Ett län där det finns en jämn fördelning av makt mellan kvinnor och män är också ett län som ser allas kompetenser, erfarenheter och olikheter som tillgångar. För att länet ska lyckas skapa en gynnsam utvecklingsanda, innovationskraft och hållbar tillväxt måste jämställdhetsperspektivet involveras i alla områden inom regional utveckling. Det är ingen hållbar tillväxt om inte jämställdhet beaktas fullt ut.

Jönköpings län har flera viktiga faktorer att arbeta med när det gäller jämställd regional tillväxt och att motverka en könssegregerad arbetsmarknad. Förutsättningarna för kvinnor behöver bli mer jämställda: Arbetsgivare ska sätta lön efter kompetens, inte kön. Fler kvinnor ska få förutsättningar att starta och driva företag. Fler kvinnor behöver också finnas i styrelser och få möjlighet att bidra till innovation. Kvinnor utbildar sig i högre grad eftergymnasialt och den nuvarande utvecklingen leder till att en betydligt större andel kvinnor än män skaffar sig en högre utbildning. Högre utbildnings urbaniserande effekt riskerar att leda till att länet får en allt större andel män i förhållande till kvinnor. Utvecklingen leder också till att männen halkar efter kvinnorna när det gäller utbildning och framtida utvecklingsmöjligheter, något som leda till stora utmaningar inte minst socioekonomiskt.

Andelen pojkar och män som väljer att läsa vidare efter gymnasiet behöver därför öka.
Det projekt med syfte att utveckla socialt entreprenörskap i Jönköpings län, och som startade under 2019 slutfördes under 2020. Projektet har varit ett led i att driva på utvecklingen mot en mer jämställd regional tillväxt. Projektet har haft tre inriktningar: 1. Öka medvetenheten hos det företagsfrämjande systemet gällande socialt entreprenörskap. 2. Stärka aktörer så att de blir bättre på att paketera sin verksamhet. 3. Synliggöra socialt entreprenörskap i länet. Erfarenheter från projektet kommer att implementeras i det regionala kompetensförsörjningsarbetet och kommer ytterligare att stärka regionens arbete med en jämställd regional tillväxt.

Integration
Integration är en förutsättning för att Jönköpings län ska kunna nå den tillväxt och utveckling som förutsätts i den regionala utvecklingsstrategin. Men integration är också en förutsättning för ett socialt inkluderande samhälle. Social sammanhållning uppnås genom människors lika möjligheter att delta och bidra i samhället. Att öka människors delaktighet är viktigt inte bara ur demokratisk synvinkel utan också ur ett folkhälsoperspektiv. De som är födda utanför Norden har ett 30 procent lägre socialt och kulturellt deltagande än personer födda i Sverige. Andelen som saknar praktiskt stöd, det vill säga om de kan få hjälp av någon/några personer om de har praktiska problem eller är sjuka, är också större bland utrikes födda (både kvinnor och män) än bland de som är födda i Sverige.

Mångfald och jämlikhet

Jämlikhet är ett tillstånd där alla människor har samma status, åtnjuter samma respekt och är lika mycket värda. Jämlikhet innebär också att alla människor har lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter, vilka omfattar samhället i sin helhet. Med mångfald menas olika bakgrunder såsom religion eller annan trosuppfattning, etnisk tillhörighet, ålder, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning eller funktionshinder. Detta kan man kalla kategorisk mångfald. Även värderingar, olika erfarenheter, egenskaper, förmågor, färdigheter och kompetenser utgör en stor del av mångfalden. Detta kallas individuell mångfald. I Jönköpings län uppmuntras och värdesätts såväl kategorisk som individuell mångfald. Insatser behöver ske för att stärka mångfaldsarbetet i länet både när det gäller kategorisk mångfald och individuell mångfald.

Kompetensbehov och matchningsutmaningar
Region Jönköpings län har tillsammans med Tillväxtverket tagit fram rapporten ”Kompetensförsörjning i Jönköpings län” (Rapport 0305). Rapporten visar att fem branscher upplever extra stora utmaningar när det gäller att få tag på rätt kompetens:

1. Tillverkningsindustrin
2. IT
3. Byggsektorn
4. Transport och logistik
5. Vård och omsorg

En stor utmaning är det faktum att det är svårt att locka ungdomar att välja gymnasiala yrkesprogram. Vårt län domineras av tillverkningsindustri. De yrkesinriktade gymnasieprogrammen en viktig komptensförsörjningskanal för dessa företag. Det är av yttersta vikt att stutsen höjs på såväl de yrkesinriktade gymnasieprogrammen som industrijobben. Här har regionen, kommunerna och näringslivet ett gemensamt ansvar.

Det är en stor och viktig utmaning för oss i Jönköpings län som är mycket beroende av en välfungerande tillverkningsindustri. Ytterligare en utmaning är att få fler högteknologiska tillverkningsföretag till länet, samt att vi även ser att fler kunskapsintensiva tjänsteföretag etableras i länet. Det är av största vikt att detta görs i samverkan med länets aktörer.

Från och med den 1 juni 2020 är Region Jönköpings län projektägare för projektet Framtidssäkrad industri, ett ESF-projekt som riktar sig till korttidspermitterade, varslade och de som riskerar att bli arbetslösa. Genom kompetenskartläggningar, branschvalideringar och kompetensutvecklingsinsatser kommer ett 70-tal företag och omkring 1 000 individer att vara involverade i projektet. Regionen samarbetar med Region Kronoberg samt Svensk industrivalidering och Unionen.

Transporter och infrastruktur
Jönköpings län är det sjätte största länet i Sverige sett till folkmängd och Jönköpings kommun är den tionde största kommunen i Sverige, med Jönköping som länets största stad. Länet har en unik strategisk position i Sverige och i Skandinavien och är en naturlig nod i stråken mellan storstadsregionerna Stockholm/Mälardalen, Malmö/Öresund och Göteborg.

Jönköpings län har alltid varit en mötesplats och ett centrum för kreativitet och skaparkraft. Duktiga entreprenörer och driftiga företagsledare har gjort att länet har utvecklats till en av landets mest dynamiska småföretagarregioner.

En god tillgänglighet skapas genom bland annat effektiva, pålitliga och hållbara transportsystem. Dessa är en förutsättning för att utvidga och knyta ihop arbetsmarknadsregioner och att stärka kopplingen mellan stad och land. Även när det gäller tillgänglighet och attraktiva miljöer är digitaliseringen och infrastruktur för denna central. Framgångsfaktorer när det gäller attraktiva miljöer är helhetssyn och sektorsövergripande samordning. Samordningen mellan insatser och åtgärder som regional tillväxt, transport, informationsteknik, klimat, miljö och energi, fysisk planering, kompetensförsörjning, näringslivsutveckling, innovationer, bostadsbyggande, kultur och kulturmiljöer samt servicefrågor behöver därmed stärkas i länet.

I länet, i synnerhet på höglandet, finns många företag inom den spårbundna trafikbranschen med ett stort behov av fler medarbetare med olika kompetenser. I framför allt Nässjö finns utbildningar inom järnvägsnäringen. Enligt beräkningar kommer det framöver saknas över 2.000 järnvägs- och tågtekniker i landet. Även behovet av lokförare, administratörer, projektledare och ingenjörer är stort. För att kunna rusta upp befintlig järnväg och bygga nya stambanor krävs förutom arbetskraft och kompetens också ett omfattande samarbete mellan olika aktörer. Därför har Nässjö tillsammans med regionen goda förutsättningar att arbeta för att bli ett nationellt centrum för järnvägsutbildningar och stärka järnvägsbranschen. Med Nässjö som knutpunkt för regionala banor i länet och Jönköping med nytt stationsläge för nya stambanor stärker vi konkurrensläget om arbetskraft och bygger hållbar tillväxt och livskvalitet.

Regeringen har uppdragit åt Trafikverket att ta fram ett inriktningsunderlag, som ska ligga till grund för regeringens infrastrukturproposition som väntas läggas fram våren 2021. När denna är behandlad kommer Trafikverket att få uppdrag om att ta fram förslag om ny nationell plan, och regionerna kommer att uppdras att ta fram nya förslag till länstransportplaner.

Inriktningsunderlaget innebär att Trafikverket kommer att bedöma den kommande utvecklingen i transportsystemet i Sverige på väg och järnväg samt inom luftfart och sjöfart. Detta kommer att ge regeringen ett underlag för bedömning av ekonomiska ramar för möjliga åtgärder i transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 respektive 2022–2037. Regeringen avser sedan i en proposition till riksdagen lämna förslag till en ny planperiod och ekonomiska ramar för åtgärder i transportinfrastrukturen som följer av regeringens inriktning för transportsystemets utveckling. När riksdagen har slagit fast planperiod och ekonomiska ramar följer åtgärdsplanering i syfte att ta fram en ny nationell plan och länsplaner för transportinfrastrukturen.

Utgångspunkten för uppdraget är att den statliga transportinfrastrukturen i hela landet ska utvecklas och förvaltas så att det övergripande transportpolitiska målet och de jämbördiga funktions- och hänsynsmålen med därtill hörande etappmål nås. Klimatomställningen ska genomsyra politiken. Klimatmålen ska nås. Därför är klimatmålen även en central utgångspunkt för den statliga transportinfrastrukturplaneringen. Regeringen bedömer att för att det övergripande transportpolitiska målet ska kunna nås behöver funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Riksdagen har beslutat om ett klimatmål för transportsektorn. Målet innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes luftfart, ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010.

Ett trafikslagsövergripande förhållningssätt, fyrstegsprincipen, samt de av riksdagen fastställda transportpolitiska principerna, ska vara vägledande för Trafikverkets genomförande av uppdraget.

Samhälls- och bostadsplanering

I det nationella uppdraget lyfts betydelsen av hållbara och effektiva fysiska strukturer som stärker sambanden inom och mellan regioner. För att lyckas med det krävs en sektorsövergripande samverkan och samplanering mellan Region Jönköpings län och kommunerna, som utgår från ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbara perspektiv. Särskilt ska frågor om fysisk planering och boendemiljöer prioriteras i det regionala tillväxtarbetet. Hur den fysiska miljön utformas har stor betydelse för såväl näringslivets utveckling och konkurrenskraft som för utvecklingen av attraktiva livs- och boendemiljöer.

Bostadsbyggandet är primärt ett kommunalt ansvar. Samtidigt behöver enhetligheten mellan olika kommuner förbättras för att korta tiden från idé till färdigt hus. I dag ligger byggplaneringsansvaret på olika nivåer: kommunernas planmonopol och ansvar för bostadsförsörjning, samt regionernas ansvar för utvecklingsfrågor, infrastruktur- och kollektivtrafikplanering. Genom bättre samverkan mellan nivåerna och genom att koppla samman den regionala planeringen med de kommunala, stärks de enskilda kommunernas utveckling och regionen som helhet. Genom regional översiktsplanering går det bättre att tillmötesgå en ökad efterfrågan på ny bebyggelse och infrastruktur. I mer glesbefolkade områden kan planeringen användas som verktyg för att långsiktigt stärka underlaget för olika typer av service och tjänster.

I plan och bygglagen, PBL, är det angivet att regional fysisk planering ska ske i Stockholms län och i Skåne län. I övriga län ska regional utvecklingsplanering ske enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar. Regional fysisk planering är tänkt att, som ett led i att åstadkomma mer enhetlighet i landet, införas i ytterligare län när behov av och förutsättningar för sådan planering finns. Region Jönköpings län skall successivt stärka kapaciteten inom samhälls- och bostadsplanering på så sätt att uppdraget om regional planering enligt PBL kan vara en möjlighet, som stöd för länets kommuner.

Regional utvecklingsstrategi i budget och flerårsplan

Den regionala utvecklingsstrategin omfattar sex strategier:

1. Hållbar region
2. Attraktiv region
3. Tillgänglig region
4. Smart region
5. Kompetent region
6. Global region

Till varje strategi finns kopplat ett antal delstrategier. Delstrategierna återföljs av handlingsplaner med tydliga delmål, uppdrag samt indikatorer.

I Region Jönköpings läns budget och flerårsplan fastställs prioritering av delstrategier samt vilka prestationer som ska uppnåtts inom flerårsplanen (mätetal). Prioriterade delstrategier, delmål samt uppdrag kan revideras i kommande budgetbeslut. Strategierna och prioriterade delstrategier med motivering lämnas i respektive kapitel. Arbetet med att samordna, utveckla och analysera den regionala utvecklingen redovisas i separat kapitel.

Strategiområden i den Regionala utvecklingsstrategin

En hållbar region

För en långsiktigt hållbart regionalt tillväxt-och utvecklingsarbete krävs att social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet genomsyrar alla aspekter av arbete och att länet genom samhandling utvecklas till en förebild i genomförandet av målen. Medvetet individuellt och kollektivt ansvarstagande och förändringsvilja är grundförutsättningar för att länet ska nå de långsiktiga hållbarhetsmålen.

STRATEGISKT MÅL: *2035 är Jönköpings län ett hållbart län*

Prioriteringen av delstrategier för ”En hållbar region” har gjorts med utgångspunkt från vad som är angeläget och aktuellt, var det finns förmåga att samverka samt var vi har pågående arbete. Ska vi klara det gemensamma klimatmålet om en maximal temperaturökning på 1,5 grad så är det bråttom. Därför är det prioriterat att under de närmsta åren rikta utvecklingsinsatser för att påverka vår miljö och klimatet i en positiv riktning och minska förbrukningen av jordens resurser. Pandemin har satt ljuset på de ökande klyftorna i samhället och det är därmed extra viktigt att arbeta för att skapa en social utveckling för människor och företag. Jönköpings län är ett av de län som har störst utmaningar på jämställdhetsområdet. Ett jämställt näringsliv och samhälle skapar förutsättningar för attraktivitet, kompetensförsörjning med mera och är därmed högt prioriterat. Ett aktivt fortsatt arbete för att genomföra den regionala livsmedelsstrategins handlingsplan är också angeläget.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Säkerställa ett miljömässigt hållbart län som minskar belastningen på miljö, klimat och förbrukningen av jordens resurser.*

Vårt län ska vara ett attraktivt län för nuvarande och kommande generationer. För att nå dit ska vi vara en ansvarsfull aktör med höga ambitioner inom hållbarhetens samtliga tre dimensioner. De beslut som fattas ska genomsyras av en strävan att minska miljöpåverkan, tillämpa en hållbar resursanvändning samt minska klimatpåverkan.

Agenda 2030: All regional tillväxt och utveckling ska utgå från en långsiktigt hållbar utveckling och de globala mål som identifierats i Agenda 2030. Därför behöver vi skapa förutsättningar i länet för att bidra till målen samt följa noga hur länet ligger till.

Klimat: Den globala uppvärmningen bromsas inte i den takt som behövs. Genom Parisavtalet har världens länder höjt ambitionsnivån och vill begränsa den globala uppvärmningen till under 2 grader och sträva efter att hålla den under 1,5 grader. Jönköpings län behöver särskilt se till vilka bidrag som kan göras från länet. Särskilt fokus bör vara på att ersätta fossila bränslen förnybara energikällor, energieffektivisering och minskad energikonsumtion.

Miljö: Om vi skyddar vår till delar unika miljö i Jönköpings län skapas goda förutsättningar för att bo, leva och verka här. Länet ska arbeta aktivt för att nå Sveriges miljökvalitetsmål. Särskilda utmaningar som behöver lyftas fram är minska utarmningen av den biologiska mångfalden, minska föroreningar i luft och vattendrag, återställa förorenade områden, bevara och återställa våtmarker och hantering av avfall på ett hållbart sätt.

Energi: Jönköpings län har ett tydligt behov av omställning från fossila produkter till förnybar energi. Utveckling inom alternativa energikällor bör främjas, liksom energieffektivisering och minskad energikonsumtion.

Energikontor Norra Småland
Energikontoret genomför utvecklingsprojekt kopplade till hållbar regional utveckling. Energikontorets profilområden är:

- Energieffektiva företag
- Hållbart byggande och renovering
- Hållbart resande och transporter

Energikontorets profilområden stödjer delstrategin i Regionala utvecklingsstrategin som gäller att säkerställa ett miljömässigt hållbart län. Energikontoret behöver över tid mer stabila förutsättningar att verka inom olika projekt därför tillförs årligen 300.000 kronor från regionala utvecklingsmedel.

Delmål
Länet ska kännetecknas som ett län som arbetar aktivt för de globala klimatmålen och Sveriges miljömål.
Uppdrag

- Stärka arbetet med nätverket för Agenda 2030.
- Bidra till skogsstrategins handlingsplan och därefter genomföra handlingsplan för skogsstrategin
- Bidra till länets klimat- och energistrategi samt åtgärdsprogram och genomförande.
- Stärka Energikontor Norra Smålands arbete.
- I samverkan med övriga aktörer driva arbetet för att ta fram ett förslag till koldioxidbudget för Jönköpings län som ska visa hur mycket utsläppen måste minska årligen.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Skapa en hållbar social utveckling för människor och företag.*

En hållbar social utveckling i länet skapas genom ett samhälle där alla invånares kompetens, kreativitet och erfarenheter tas tillvara.

Integration: För att Jönköpings län ska få tillgång till och ta tillvara den mångfald av erfarenhet, kunskap och kunnande som länets utrikes födda invånare har med sig, krävs en kraftsamling och gemensam och engagerad handling av alla parter. Den regionala tillväxten är beroende av att vi har ett inkluderande arbetsliv där individer med olika bakgrund deltar.

Starkt civilsamhälle och varierat föreningsliv: En fortsatt viktig utveckling i länet är att främja ett starkt civilsamhälle och ett aktivt föreningsliv som skapar en meningsfull fritid och gemenskap utanför familj och arbete. Det är viktigt att fortsätta utveckla mötesplatser som främjar civilsamhälle och föreningsliv.

Barn och unga: Framtiden finns hos våra barn och unga och ett större fokus på denna målgrupp är viktigt för att lyckas med många av de utmaningar som länet står inför. För att barn och unga ska trivas i länet behöver vi fokusera på förutsättningar som skapar en god livskvalitet för denna målgrupp.

Livsmiljö och hälsa: Det genomsnittliga hälsoläget i Sverige och Jönköpings län har blivit allt bättre samtidigt som hälsogapet mellan olika grupper i samhället är oförändrat eller ökar. I länet finns tydliga skillnader i hälsa mellan olika socioekonomiska grupper.

Mänskliga rättigheter: Mänskliga rättigheter och skyldigheter ska gälla för alla människor i Jönköpings län. Alla människor, oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder ska ha samma möjligheter och skyldigheter i Jönköpings län.

Delmål:
Länet ska kännetecknas som ett län som bedriver ett aktivt arbete för Agenda 2030.
Uppdrag:

- Stärka arbetet med nätverket för Agenda 2030.
  Etablera flera, relevanta mötesplatser som möter upp mot strategin, i samverkan med det offentliga, civilsamhället och näringslivet

Fler medborgare i länet känner en delaktighet och att de kan påverka samhällets utveckling
Uppdrag

- Bidra till aktiviteter i handlingsplan för Strategin Tillsammans för jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Säkerställa en jämställd regional tillväxt och jämlika förutsättningar i samhället.*

Som aktör med regionalt utvecklingsansvar har Region Jönköpings län det nationella uppdraget att integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla de verksamheter och program som ingår i det regionala tillväxtarbetet. Detta kallas jämställdhetsintegrering och är en politisk strategi som Sverige har jobbat efter sedan 1994. Förutsättningarna för

kvinnor behöver bli mer jämställda: Arbetsgivare ska sätta lön efter kompetens, inte kön. Fler kvinnor ska få förutsättningar att starta och driva företag. Fler kvinnor behöver också finnas i styrelser och få möjlighet att bidra till innovation. Jönköpings län ska sträva efter jämlikhet i levnadsvillkor och det aktiva deltagandet i samhällslivet för alla människor i länet. Även ett jämlikt folkhälsoarbete och ett bra liv för alla ska prioriteras i länet.

Delmål:
Fler organisationer och företag som är jämställda i länet
Uppdrag

- Fortsatt arbete med jämställdhetsaktiviteter kopplat till plattformen Jäj (en portal för jämställd regional tillväxt i Jönköpings län). Fokus för åren 2022 - 2024 är fler jämställda företag.
- Bidra till att utveckla arbetet med en nollvision för våld i nära relationer.
- Löpande insamling av data för att följa utvecklingen för att säkerställa att jämställdhetsmålen nås.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Säkerställa en ökad hållbar produktion av livsmedel och en god vattenkvalitet i hela länet.*

Den nationella livsmedelsstrategin med sikte mot år 2030, antogs av riksdagen den 20 juni 2017 och är den första svenska livsmedelsstrategin som omfattar hela livsmedelskedjan. Målet är en ökad och hållbar produktion av mat som kan leda till fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet och ge konsumenter, oavsett bakgrund, bättre förutsättningar att göra medvetna val. Detta är även målet för Jönköpings läns regionala livsmedelsstrategi. Den regionala livsmedelsstrategin har fem fokusområden: produktion, innovation, göra affärer, attityder, självförsörjningsgrad.

En ökad livsmedelsproduktion, beroende på vad som produceras, kan medföra en ökad belastning på klimatet och miljön. Därför är det särskilt viktigt att fokusera på att livsmedelsproduktionen är hållbar med sikte på ett lågt klimatavtryck och biologisk mångfald.

Tillgång till bra vattenkvalitet är en överlevnadsfråga. Regionen har ett ansvar tillsammans med övriga samhället att se till att inte läkemedelsrester kommer ut i våra vattendrag som får konsekvenser på människor och djurliv framöver. Jordbrukets påverkan på vattendrag och våtmarker har stor betydelser för vår miljö. Då klimatet troligen kommer medföra stora utmaningar för vattenförsörjningen är det särskilt viktigt att skydda olika vattentäkter i landskapet och begränsa vattenanvändningen. Det finns en stor framtidstro hos länets livsmedelsproducenter och ett intresse för att vända utmaningarna till fördelar.

Delmål:
En ökad hållbar produktion och konsumtion av mat/livsmedel med syfte att bidra till en ökad självförsörjningsgrad i länet.
Uppdrag

- Fortsatt arbete med den regionala livsmedelsstrategins handlingsplaner och mål.

Långsiktigt säkrad tillgång till dricksvatten
Uppdrag

- Minskad andel läkemedelsrester i vatten

PÅGÅENDE PROJEKT OCH UPPDRAG

Program för hållbar utveckling 2021-2025
Programmet visar vägen för hur Region Jönköpings län på ett ansvarsfullt, ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt ska bedriva verksamheten för att nå hållbar utveckling utifrån sociala, miljömässiga och ekonomiska perspektiv. Detta är en viktig utgångspunkt för att vi ska bli trovärdiga i det regionala utvecklingsuppdraget som fokuserar på hållbar samhällsutveckling för hela länet.

Vägar till hållbar utveckling
Under åren 2020 – 2023 leder vi projektet ”Vägar till hållbar utveckling” som finansieras av Tillväxtverket och Region Jönköpings län. Syftet med projektet är att stärka hållbarhetsarbetet i det regionala utvecklingsuppdraget. Projektet omfattar fyra insatsområden:

- Ingen ska lämnas utanför den digitala regionen
- Hållbarhetsdriven näringslivsutveckling och cirkulär ekonomi
- Hållbarhetssäkrad finansiering
- Övergripande omställning

Jämställd regional tillväxt
Uppdraget ”Jämställd regional tillväxt” pågår och fokuserar på två insatsområden som kommer att fortsätta även under 2022.

Kommunikation och samverkan. I nära samverkan med Länsstyrelsen och andra aktörer genomförs kunskapshöjande tema-seminarier och kommunikationsplattformen Jäj förvaltas och utvecklas.

Utbildning. Fler inom Region Jönköpings län samt det företagsfrämjande systemet erbjuds utbildning i jämställdhetsintegrering.

Regional handlingsplan för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet
Samtliga aktörer med regionalt utvecklingsansvar har fått regeringens uppdrag att ta fram och genomföra en regional handlingsplan för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet för perioden 2017–2020. Energifrågor kopplade till klimat och miljö ingår i uppdraget. Syftet är att få ett ökat genomslag för dessa perspektiv i strategier, program och insatser inom det regionala tillväxtarbetet. Det är oklart hur fortsättningen i uppdraget kommer se ut efter 2021 men troligt är att det ersätts av ett nytt uppdrag.

En attraktiv region

Förmågan att attrahera, behålla och utveckla kompetenser, företag och kapital är avgörande för att utveckla en attraktiv och konkurrenskraftig region - en region som ser möjligheter i förändringar och värdesätter samverkan. Det är människor som bidrar med kompetens, som driver företag, som investerar i kapital och som utvecklar samhällen. De attraheras av en öppen inkluderande, jämställd, mångkulturell och barnvänlig livsmiljö som ger möjligheter att kombinera ett bra boende med bland annat ett rikt kulturliv, god utbildning, arbete, service god hälsa, omsorg och fritid. En livsmiljö som lockar människor till attraherar ännu flera.

STRATEGISKT MÅL: *2035 är Jönköpings län den bästa platsen att besöka, växa upp, bo, leva, verka, åldras på och flytta till för alla.*

Utifrån nio utpekade delstrategier inom en attraktiv region så prioriteras fyra av dem under planperioden. Prioriteringsordningen tar sin utgångspunkt i en kartläggning av nuläget i länet kopplat till de utpekade områdena och hur vi på bästa sätt får kraft och förflyttning inom handlingsplansarbetet framöver. Pandemin har slagit särskilt hårt mot besöksnäring och kultursektorn. Samtidigt som pandemin bidragit till en kraftig ökning av att semestra på hemmaplan. Trender pekar även mot att människor föredrar att semestra på ett hållbart vis. Detta ger besöksnäringen möjligheter att återhämta sig samt växa sig starkare.
De prioriterade delstrategierna påverkar och hjälper länets aktörer både på lång och kort sikt. Företagsfokus – samverkanfokus – inkludering – hållbarhet – attraktivitet. Inom de prioriterade delstrategierna pågår det aktiviteter som är viktiga att fånga upp i det kommande arbetet med delmål och handlingsplaner.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Utveckla ett attraktivt kultur- och fritidsutbud som präglas av mångfald.*

Livsstilsfaktorer värderas högt av både kvinnor och män när det gäller en attraktiv livsmiljö. Det handlar om faktorer som ett rikt och varierat kulturliv och god tillgång till fritidsaktiviteter. Undersökningar visar att för både gruppen landsortsbor och gruppen stadsortsbor är det av avgörande betydelse om det finns tillgång till konserter och andra typer av kulturevenemang i närområdet för valet att bo kvar, respektive flytta till en landsort (mindre tätort eller landsbygd). Ett rikt och varierat kulturliv är därmed inte bara viktigt för att länets nuvarande befolkning ska uppleva länet som attraktivt. Det är också av central betydelse för att länet över tid ska upplevas som attraktivt för unga människor, både de som bor här idag och de som bor i större städer.

Det offentliga behöver bidra till att stödja civilsamhällets förutsättningar för att säkerställa ett rikt och varierat utbud av fritidsaktiviteter och länets infrastruktur behöver i högre grad stödja möjligheterna att ta sig till kultur och fritidsaktiviteter både i vardagen för länsinvånarna och för besökande och turister

Besöksmål
Länet har ett rikt och varierat utbud av besöksmål, allt ifrån historiska platser och miljöer. Dessa erbjuder länsinvånarna en berikande och varierad fritid och lockar turister och andra besökare till länet. Här bidrar en lång rad aktörer till länets attraktivitet.

Jönköpings län har fokuserat för lite på attraktivitet för de människor som bor i eller kan tänka sig vilja flytta eller återvända till länet. Det helägda bolaget Smålands-Turism arbetar kontinuerligt med att stärka länets attraktionskraft för både invånare och besökare.

Effektmål	Mätmetod	Mål 2024	Resultat 2020	Utgångsvärde
Tilldelade medel per invånare Kommun/Region	Kulturanalys/SCB			

Delmål
Kultur- och fritidsutbudet är vitalt och närvarande i hela länet och tillgängligt för alla.
Uppdrag
- Skapa årliga mötesplatser för länets kultur- och fritidsaktörer.
- Stödja kulturen och fritidsaktörerna till att vara vital och närvarande i hela länet

PRIORITERAD DELSTRATEGI: Utveckla attraktiva besöksmål i både stad och landsbygd.

Effektmått	Mätmetod	Mål 2024	Resultat 2020	Utgångsvärde
Besökare				
Totalt	Gästnätter, antal	> 2 500 000	1 169 978	1 674 000
Varav utländska	Gästnätter, antal	> 750 000	154 279	471 000

Delmål

Utnyttja regionens fulla potential inom besöksnäringen.
Uppdrag

- Skapa en Regional besöksnäringsstrategi.
- Få länets invånare som våra bästa ambassadörer.

Öka nyttjandegraden av våra besöksmål av länsbor.
Uppdrag

- Öka antal besökare.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: Driva en hållbar digital utveckling.

Den demografiska utvecklingen utmanar svensk välfärd. Kommuner och regioner är mitt i en förändringsresa för att tillhandahålla välfärd på helt nya och smartare sätt. Digitalisering är aldrig ett mål i sig. Det är däremot högkvalitativ och likvärdig vård och skola, en effektiv och hållbar stadsbyggnadsprocess och en effektiv och innovativ välfärd. Digitaliseringsrådet arbeta aktivt med e-förvaltningsområdet i Jönköpings län i syfte att öka nyttan för medborgare, näringsliv, föreningar och inre effektivisering i medlemmarnas organisationer.
I den smarta staden skapar innovationer, digitalisering, miljö- och klimatteknik möjligheter att möta samhällets utmaningar på ett effektivt och hållbart sätt. Städerna behöver vara goda livsmiljöer för människor att leva i utan att för den skull slösa på jordens resurser. Hållbar utveckling är med andra ord en central utgångspunkt för smarta städer.

Den pågående urbaniseringen innebär en växande miljöbelastning. Urbaniseringen och den demografiska utvecklingen kan skapa motsättningar mellan befolkningsgrupper och utmaningar kring frågor som hälsa och omsorg. Sammanhållen digital service som baseras på samverkande processer och gemensamma lösningar innebär att välfärden kan erbjuda tjänster som utgår från användarnas behov och livshändelser. Samtidigt finns det i städerna stora möjligheter att ta sig an utmaningarna på ett effektivt sätt – till exempel genom effektiva infrastrukturlösningar och genom att den byggda miljön kan användas på ett smart sätt och delas av många. Länet har stora möjligheter att gå före i en hållbar stadsutveckling, och det blir då viktigt att ta vara på innovationskraften och på de tekniska verktyg som idag finns tillgängliga. Landsbygdens sociala och ekonomiska utveckling bygger i högre grad än tätortens på ett samspel mellan privata, offentliga och ideella insatser. Nationella bredbands och digitaliserings strategier ligger till grund för regionens framtida strategi.

Region Jönköpings läns digitaliseringsstrategi anger inriktningen för regionens digitaliseringspolitik. Region Jönköpings län ska bli bäst i Sverige på att ta till vara på digitaliseringens möjligheter. Ett mycket offensivt mål eftersom regeringens ambition är att Sverige ska bli bäst i världen. Bakgrunden till arbetet är den digitalisering som sker i samhället samtidigt som utvecklingen av digitala tjänster och infrastruktur är ett utpekat område i Region Jönköpings läns regionala utvecklingsstrategi (RUS). De möjligheter och utmaningar som kommer med den digitala utvecklingen måste hanteras på rätt sätt för att tjäna människan, verksamheter och organisationer i hela länet. Vårt huvudmål är en hållbar digitaliserad region och vår målbild är att Jönköpings län är bäst i Sverige på digitalisering. Alla i Jönköpings län ska ha möjlighet att använda sig av digitala samhällstjänster.

Delmål

Skapa en effektiv, hållbar och innovativ välfärd för regionens invånare – aktörer.
Uppdrag

- Upprätta testbäddar för länets kommuner
- Skapa handlingsplaner kopplat till Digitaliseringsstrategin.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Skapa, upprätta en samverkansmodell med civilsamhället.*

Civilsamhället är en stor och viktig resurs i Jönköpings län. Region Jönköpings län ska verka för en produktiv dialog samt upprätta en samverkansmodell som ger länets aktörer ett bättre utgångsläge att planera långsiktigt,

genomföra förändringar och möta utmaningar. Det ger möjlighet till delaktighet, integrering och utveckling av vårt län. Civilsamhällets aktörer och enskilda individer ska ha inflytande i olika samhällsfrågor. Demokratin och folkhälsan stärks. Ett län som ur alla perspektiv samverkar och är tillgängligt för alla bidrar till inkludering, sammanhållning, attraktivitet, näringslivsutveckling, tillväxt och bra livsmiljöer.

Delmål

Stärka civilsamhällets roll i länets utvecklingsarbete.
Uppdrag år 2022 - 2024

- Kartlägga nuläge utifrån befintliga samverkansupplägg mellan det offentliga och civilsamhället i länet.
- Identifiera prioriterade samverkansområden.
- Formalisera samverkan mellan Region Jönköpings län och civilsamhället.
- Under 2022 tar Region Jönköpings Län fram regelverk för samarbete i IOP-form och tar handslag med civilsamhället för ökad samverkan.

En tillgänglig region

Länets geografiskt strategiska läge har genom historien skapat förutsättningar för möten och handel som gett länet utmärkta förutsättningar att ta vara på framtidens möjligheter. En långsiktigt hållbar livsmiljö i länet förutsätter bostäder för människor i livet alla skeenden, attraktiva möjligheter att bo och leva i länets alla delar samt snabba och långsiktigt hållbara kommunikationer. En god tillgänglighet är en förutsättning för alla länsinvånare potential ska komma till sin rätt. Genom fysisk och digital infrastruktur skapar läget förutsättningar för att vara en långsiktigt hållbar och innovativ tillväxtregion.

STRATEGISKT MÅL: *2035 skapar tillgänglighet utvecklingskraft i Jönköpings län.*

Näringslivet i Jönköpings län är uppkopplat i både globala och nationella leveranskedjor och har potentialen att genom sin dynamiska arbetsmarknad förse hela södra Sverige med arbetstillfällen. Genom nya stambanor för höghastighetståg kan detta uppnås, och göra Jönköpings län till navet i södra Sveriges transportsystem. Genom väl fungerande regional infrastruktur kan hela länet, både stad och landsbygd, kopplas upp mot stambanorna. Det är därför prioriterat att verka för en god utformning av nya stambanor samt att upprätta en ny regional plan för transportinfrastruktur. Omställningen i arbetslivet och utbildningsväsendet som pandemin har skyndat på har också visat betydelsen av digital infrastruktur. Det är därför prioriterat att säkerställa att få ut det nya stödet för bredband. För att stärka arbetet kring transport- och bredbandsinfrastruktur, samt även för att belysa den geografiska aspekten av andra områden inom RUS, är det prioriterat att ta fram regionala strukturbilder.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Delta aktivt och drivande i arbetet för nya stambanor och höghastighetståg.*

Järnvägens betydelse för en hållbar tillväxt och utveckling är avgörande för Sverige som helhet och för Jönköpings län. För att kunna öka kapaciteten med järnväg för såväl person- som godstransporter behöver Sverige och Jönköpings län bygga nya stambanor. Det är den viktigaste samhällsbyggnadsfrågan för Sverige i modern tid. Nya stambanor för höghastighetståg ska byggas i ett sammanhållet system och kommer att bygga ihop stad och landsbygd. Det kommer generera fler arbetstillfällen, nya bostäder och bättre förutsättningar för omställningen till ett hållbart samhälle.

Regeringen har uppdragit åt Trafikverket att ta fram ett förnyat kunskapsunderlag om nya stambanor, som kommer att ligga till grund för regeringens aviserade infrastrukturproposition. Trafikverket ska redovisa uppdaterade kostnader och samlade effektbedömningar för olika relevanta och kostnadseffektiva alternativ för nya stambanor för höghastighetståg på sträckorna Stockholm–Göteborg och Stockholm–Malmö inom en total investeringsram på 205 miljarder kronor, i 2017 års prisnivå. En utgångspunkt är att alternativen ska ge korta restider som främjar en tydlig överflyttning av resor från flyg till tåg samt öka kapaciteten för person- och godståg i den totala järnvägsanläggningen.

Analysen ska innehålla en bedömning av möjliga järnvägskorridorer/linjesträckningar, alternativa hastighetsstandarder och tekniska utformningar för olika delar av banan, samt alternativ för lokalisering och utformning av stationslägen och bibanor. Trafikverket har genom detta uppdrag också instruerats att inrätta en särskild organisation för projektet nya stambanor. Ur regeringens beslut framgår att Jönköping kommer att vara nod i systemet, vilket innebär att regionen kommer att behöva vara nära involverad i arbetet såväl med sträckningen Stockholm-Jönköping, Jönköping-Göteborg som Jönköping-Malmö.

Trafikverket ska redogöra för vilken effekt olika alternativ bedöms ha på långväga respektive kortväga resande och på godstransporter samt hur väl de nya stambanorna integreras med den befintliga järnvägsanläggningen. Möjlighet till trafikering för bl.a. långväga persontågstrafik, trafik med snabba regiontåg, pendeltågstrafik samt godstrafik ska beskrivas liksom en bedömning av möjligheten att bedriva kommersiellt lönsam trafik med höghastighetståg för de olika alternativen. Effekter på restider och möjligheten till överflyttning av resor från flyg till tåg ska beskrivas.

Av redovisningen ska, kopplat till de föreslagna alternativen, därutöver framgå:

- kostnader för drift och underhåll inklusive livscykelkostnadsanalys
- påverkan på investeringskostnader av industriella metoder som t.ex. prefabricering
- risker i kostnadsutveckling samt övriga projektrisker, samt hur dessa är hanterade i beräkningarna
- klimatpåverkan under byggskede och driftstiden

- konsekvenser på bostadsbyggandet och bostadsmarknaden, inklusive konsekvenser för planeringen i berörda kommuner och regioner
- effekter för landskap, kulturmiljö och biologisk mångfald under byggskede och driftstiden
- tidpunkt för tidigast möjliga byggstart respektive trafikstart
- övriga konsekvenser

Delmål
Beslut om tidplan för höghastighetsbanan
Uppdrag

- Delta aktivt och ta initiativ till möten och forum för att beskriva behov.
- Initiera samverkan inom regionen, med angränsande regioner och på nationell nivå.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Utveckla infrastrukturen i länet så att den möjliggör hållbara, säkra och tillgängliga resor, transporter, logistik och turism.*

För att skapa förutsättningar för att nå målen inom Agenda 2030 krävs en utveckling av infrastrukturen i länet. För att klara målen behöver det ske en förflyttning av transporter från väg till järnväg. De befintliga vägarna behöver dock underhållas och utvecklas så att hög säkerhet kan hållas samt att alla former av miljövänliga transporter på väg kan underlättas. En välutvecklad infrastruktur skapar förutsättningar för ett väl fungerande transportsystem. Det ska vara enkelt att resa, transportera gods och turista. Övergångar mellan olika transportslag ska förenklas och stimuleras.

Regional tågplan
Framtagandet av en regional tågplan för Jönköpings län fortsätter. Tågplanen ska innehålla en strategi över hur tågtrafiken i länet och till angränsande län ska utvecklas på sikt och skapa robusthet i systemet . Tågplanen ska utgå ifrån Trafikförsörjningsprogrammet och Positionspapperet för kollektivtrafik i södra Sverige och även knyta an till det arbete som gjorts gällande framtida höghastighetståg.

Cykelstrategi
Regionen har under 2020 inlett arbetet med att ta fram en regional cykelstrategi. Syftet är att komplettera den regionala länstransportplanen för att förtydliga hur Region Jönköpings län kan bidra till en ökad, enkel och säker cykling till och från arbete och skola, samt turist och fritidscykling, i hela länet. En regional cykelstrategi som kompletterar den regionala länstransportplanen kommer att behöva ta hänsyn till glappet mellan fysiska investeringar och övrigt regionalt och kommunalt ansvar för cykelfrågan. En regional cykelstrategi tar sig an den del av länets transportinfrastruktur med cykelfokus som inte fullt ut fångas av den regionala länstransportplanens ansvar, Trafikverkets ansvar eller kommunernas ansvar. Istället bör den fokusera på att ena länet kring cykelfrågan med utgångspunkt i de mjuka frågorna som folkhälsa, samhällsplanering, klimatpåverkan, ökad säker cykling, mobility management och liknande frågor. I dagsläget möjliggörs att ta med cykel på regionbussar och regiontåg. För att öka mobiliteten införs kostnadsfritt att ta med cykel på tåg under förutsättningar att plats finns i fordonen under 2022.

Godsstrategi
En av samhällets grundläggande uppgifter är att möjliggöra resor och transporter. För att både personresor och godstransporter ska kunna hanteras på ett likartat sätt i planeringen är det viktigt att det finns en god kunskapsnivå och förståelse för de ibland skiftande behov, utmaningar och möjligheter som personresor respektive godstransporter står inför. Syftet med en godsstrategi för Jönköpings län är att ge en gemensam kunskapsplattform och skapa en samsyn om godshanteringen i länet.
Genom att synliggöra nuläge, trender och utveckling samt beskriva behovet av en strategisk inriktning kan godstransporterna bidra till en mer hållbar regional tillväxt. En godskartläggning är ett första steg i den nulägesanalys som kommer att utgöra grunden i det fortsatta arbetet med godsstrategin.

Delmål
Tillgång till säkra vägar och järnvägar
Uppdrag

- Utveckla länstransportplan
- Fortsätta att arbeta fram en särskild tågplan (strategi) utifrån regionala stråk.

Tillgång till vägar och järnvägar för tunga transporter
Uppdrag
- Utveckla godsstrategin

Tillgång till/användning av fossilfria drivmedel
Uppdrag
- Genomföra handlingsplanen för regionala tillväxtuppdraget för miljö och klimat – 2024
- Bidra till klimatstrategins genomförande

Småskalig infrastruktur
Uppdrag
- Utveckla cykelstrategi

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Skapa hållbar digital utveckling i hela länet genom tillgång till höghastighetsuppkoppling.*
Enligt prognosen blir det svårt att nå målet om att alla invånare i Jönköpings län ska ha tillgång till snabbt bredband år 2025. Framförallt är det invånare på landsbygden och vid kommungränserna som är svårast att nå med bredband. För att uppfylla målet ska Region Jönköpings län ta ett större ansvar för samordningen med kommuner och andra aktörer som hanterar bredbandsutbyggnaden. Här behövs ett ökat arbete för att koordinera de insatser som idag pågår för att länets invånare och företag ska ha tillgång till ett snabbt och stabilt bredband. Arbetet görs inom samarbete med Regionssamverkan i Sydsverige. Region Jönköpings län ska ta tillvara de medel som kommer från med regeringens budget för att fler hushåll och företag får tillgång till fiber/bredband.

Nationellt uppdrag som regional bredbandskoordinator
Region Jönköpings län har antagit ett nationellt uppdrag för att stimulera och stödja utbyggnaden av bredband i länet. Uppdraget har löpt mellan 2015-2020. Regeringen har ännu inte aviserat om de avser förlänga uppdraget, men regeringen har aviserat kraftigt ökat stöd för bredband i budgetpropositionen och det är troligt att den regionala nivån kommer att få en roll i hur dessa ska fördelas.

Ny modell för nationellt stöd för bredbandsutbyggnad
År 2019 beslutade riksdagen att inrätta ett nytt nationellt bredbandsstöd för åren 2020-2022. Regionerna ges möjlighet att efter länets förutsättningar och mål i utvecklingsstrategier eller motsvarande, prioritera kriterier för stödfinansierad bredbandsutbyggnad. Regionerna förväntas genom medverkan av bl.a. regionala bredbandskoordinatorer bidra i arbetet med nya stödmodellen.

Bredbandsstrategi – Jönköpings län helt uppkopplat 2025
Bredbandsstrategin omfattar perioden 2020-2025 med uppdaterad målbild för bredbandsutbyggnaden. Strategin beskriver hur den nationella strategin för bredbandsutbyggnad kan brytas ned på regional nivå, med utgångspunkt i de specifika förutsättningar för bredbandsutbyggnad som gäller i Jönköpings län. Handlingsplanen för bredbandstrategins genomförande har börjat tas fram och arbetet kommer att fortsätta under 2022. Tonvikt i strategin är betydelsen av en väl genomarbetad förankringsprocess med aktörer inom bredbandsområdet.

Samverkansavtal för bredbandsutbyggnad
Utbyggnaden av bredband har tillmätts hög prioritet från regionen inom samarbetet i Regionsamverkan Sydsverige (RSS). Målsättningen är ett fullt utbyggt, robust och framtidssäkert bredbandsnät som är en förutsättning för en hållbar utveckling ur ett demokratiskt-, hållbarhets-, och samhällsekonomiskt perspektiv. Genom samverkan inom RSS har de regionala bredbandskoordinatorerna i respektive region kunnat finna nya effektiva former för samverkan och fördelning av arbetsinsatser.
RSS och IP-Only har slutit ett samverkansavtal angående bredbandsutbyggnaden. Avtalet säkerställer en effektuering av RSS höga ambitioner inom bredbandsområdet.

Delmål
Alla medborgare i länet ska ha tillgång till säker och snabb tillgång till internet
Uppdrag
- Ta fram en bredbandstrategi och genomföra handlingsplan för denna

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Gemensamma strukturbilder för länets framtida infrastruktursystem.*

Regionala strukturbilder är viktiga för att möta de nya krav som ställs på den kommunala översiktsplaneringen genom globaliseringen, specialiseringen, urbaniseringen och en ökande rörlighet. Strukturbilderna leder till relevanta och konkreta besluts- och planeringsunderlag för både lokal och regional utveckling när det gäller till exempel infrastruktur, boende, fritid, kultur, kompetensförsörjning och näringsliv.

Regionens roll är att bidra med ett regionalt perspektiv till översiktsplaner och bostadsförsörjningsplaner. På så sätt stärks hela länets konkurrenskraft. De regionala strukturbilderna är ett viktigt kunskapsunderlag för planerings- och strategiarbete, för både kommunala och regionala aktörer.

Genom arbetet med regionala strukturbilder främjas samverkan mellan olika aktörer i olika delar av regionen, på både kommunal och regional nivå. Tillsammans kan vi skapa en attraktiv plats för både näringsliv, arbetskraft och besökare, där alla delar av länet får verktyg till att utvecklas.
De regionala strukturbilderna stärker kommunernas roll i regionen och skapar förutsättningar för att möjligheterna i kommunerna ska komplettera varandra. Det finns stor variation mellan och inom kommuner i vårt län, vilket innebär att utmaningarna och möjligheterna skiljer sig åt i geografin. Genom de regionala strukturbilderna sätter vi därför ett tydligare geografiskt perspektiv på den regionala utvecklingsstrategin.

Delmål
Samverkan kring strukturbilder för länets utveckling
Uppdrag

- Ta fram regionala strukturbilder som beskriver framtida målbild för kollektivtrafik och infrastruktur.
- Skapa en interaktiv digital lösning för strukturbilder.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Säkerställa att kollektivtrafiken bidrar till en hållbar utveckling, arbetsmarknadsförstoring och länsinvånarnas resor till studier, fritidsaktiviteter och kultur.*

En utvecklad och tillgänglig kollektivtrafik bidrar även till ett mer jämlikt samhälle där alla invånare, oavsett ekonomisk förmåga har möjlighet att resa mellan studier, arbete och boende. Detta är en förutsättning för att invånare ska kunna ta del av kultur- och fritidsaktiviteter, service och omsorg. Även för besöksnäringen är ett välfungerande transportsystem av yttersta vikt för att lyckas locka turister till alla delar av länet.

En smart region

Företagsamhet och samverkan är kännetecknande för länet sedan lång tid tillbaka. Genom innovations- och förändringskraft har länets näringsliv utvecklats och gått stärkt ur kriser och strukturomvandlingar. Mod, handlingskraft, stolthet och uppfinningsrikedom präglar företagen, deras ledare och medarbetare. Genom framgångsrika och prestigelösa småföretag blomstrar hela länet och sysselsättningen är hög.

STRATEGISKT MÅL: *2035 är Jönköpings län en långsiktigt hållbar och innovativ tillväxtregion*

Stärkt konkurrenskraft, kapacitet och förändringsledningsförmåga hos länets företag samt förbättrade resultat, utvecklade servicekoncept, utvecklad kvalitetsledning och processutveckling, är några av de komponenter som kommer behövas för att stärka företagen i Jönköpings län. vi ska nå en innovationskultur där samverkan mellan akademi, offentlig sektor och näringsliv som resulterat i kluster och innovationsmiljöer som bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling för länet.

Den kommande smart specialiserings strategi som ska bidra till ett växande och diversifierat näringsliv som är under framtagande kommer ha stor betydelse för våra satsningar under de kommande åren och där Region Jönköpings län har identifierat 6 styrkeområden som kommer ha betydelse för hur utvecklingen av näringslivet kommer att genomföras.

För att klara den omställning och innovation som näringslivet står inför så är kompetensförsörjningen en av de viktiga komponenter som måste stärkas. Vi har utmaningar och de förändras hela tiden så detta är ett område som kräver samhandling från flera aktörer och sektioner för att klara utmaningarna med framtidens kompetensförsörjning. Vi ser gärna att högskolan är en motor och där samverkan driver det offentligas och näringslivets utveckling mot mer innovativa kunskaps- och teknologiintensiva produkter och tjänster.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Förstärka näringslivets och offentligas innovations- och förändringskraft.*

En stark industri är av stor betydelse för länet även framöver men en breddning av näringslivet är en viktig faktor för länets fortsatta utveckling. Därför måste nya näringar och affärsmöjligheter stödjas och stimuleras för att få möjlighet att växa. Nyföretagandet är relativt andra län lågt, vilket behöver ändras och företagsledarna är i huvudsak svenskfödda män varför företagsamheten behöver bli mer diversifierad. Förändringstakten är hög och tekniska innovationer driver utvecklingen mot ett mer automatiserat, robotiserat och digitaliserat samhälle. Företag ställs inför utmaningar på en internationell arena och utsätts för allt hårdare konkurrens från hela världen. Innovation och kunskap är ur detta perspektiv nyckeln till framgång.

Den regionala innovationsstrategin (RIS) tar sin utgångspunkt i samhällets utveckling och ger innovation ett tvärsektoriellt perspektiv. Det betyder att näringslivsdriven innovation, som ofta handlar om att tjäna pengar, berörs lika mycket som offentligt driven innovation, som ofta handlar om att effektivisera och utveckla nya processer. Akademins roll forskning och utbildning blir i allra högsta grad betydelsefull för länets samlade vitalitet och kreativitet liksom civilsamhällets engagemang i utveckling och förnyelse. Förmågan till förnyelse och förmågan att ta tillvara på ny kunskap och ny teknologi är central i dagens samhälle.

Effektmått	Mätmetod	Mål 2024	Resultat 2020	Utgångsvärde
Digitalisering & innovation	Digitaliseringsgrad i företagen, SCB	>	41,1 %	41,1
Stärkt företagsklimat	Företagsklimat, Svenskt näringsliv	>	3,9	3,9
Starta och driva företag	Företagsledare, andel fördelat på kön, SCB		K: 25,3 % M: 74,7%	K: 25,3 % M: 74,7 %
Starta och driva företag	Antal nystartade företag, SCB	>	1 809	1 809

Delmål

Ökad investeringsgrad i innovation

Uppdrag

- Ett närmare samarbete mellan Regionen, akademin, kommunerna i länet och det innovations- och företagsfrämjande systemet. Regional utveckling ska vara del av den drivande kraften för offentligas och näringslivets innovationskraft samt stödja till att höja investeringsgraden.

Fler nya företag
Uppdrag

- Kartlägga det företagsfrämjande systemet. Ta fram en gemensam strategi för hur vi ska jobba för att få flera företag att starta men även arbetet med generationsväxling behöver ses över samt ta fram en strategi för generationsväxling.

Fler kvinnliga företagsledare
Uppdrag

- Utveckla, stärka och stödja de kvinnliga nätverk som finns, med t.ex. kunskap, utbildningar och omvärldsbevakning.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Utveckla ett hållbart, diversifierat och kunskapsintensivt näringsliv i hela länet genom smart specialisering.*

För att hela länet fortsatt ska ha ett framgångsrikt näringsliv krävs förnyelse och utveckling inom alla sektorer samtidigt som ny affärslogik bejakas i takt med att digitaliseringens möjligheter tas tillvara och nyttiggörs alltmer. Förnyelse och utveckling innebär också ett ökat kunskapsinnehåll och en lyhördhet mot marknadens förväntningar på miljömässig hållbarhet i de produkter och tjänster som länet erbjuder. Smart specialisering innebär att satsa på de områden länet ligger i världsklass eller har en relativ konkurrensfördel jämfört med andra regioner. Utvalda områden spetsas, breddas och diversifieras. Detta bidrar i sin tur till stärkt konkurrenskraft gentemot omvärlden.

Effektmått	Mätmetod	Mål 2024	Resultat 2020	Utgångsvärde
Investeringar i miljö	Industrins miljöskydsinvesteringar kr/invånare 2015, SCB/BRP+	>	516,7	516,7
Investeringar i Finansiella tillgångar	Kapital inkomst 30-64 år kr/invånare, SCB/BRP+	>	K: 16 187 kr M: 45 653 kr	K: 16 187 kr M: 45 653 kr
Investeringar i fysiska tillgångar	Nya lägenheter per 1000 invånare, SCB/BRP+	>	3,1	3,1
Forskningsinvesteringar	FoU-utgifter universitet, SCB/BRP+	>	743	743

Delmål
Stärka länets starka och möjliga sidor för ett hållbart och kunskapsintensivt näringsliv.
Uppdrag

- Stödja och stimulera nya näringar till affärsmöjligheter utifrån framgångsfaktorer för tillverkningsindustrin, träindustrin, transportlogistik, e-handel mm kommer vi locka nya tjänsteföretag att etablera sig i länet och ges möjlighet till tillväxt. Genom kontakter med befintliga tjänsteföretag, marknadsföra regionen som en utmärkt etableringsort. Science Park och Almi har ett ökat fokus mot tjänsteföretag.

Med samlad kraft stärka strukturerna runt KKN näringen i vårt län i nära samverkan med kommunerna och andra främjande organisationer så som Science Park mfl.
Uppdrag

- Intensifiera arbetet med KKN (Kulturella och Kreativa Näringar) i länet samt stötta och uppmuntra initiativ från andra aktörer inom KKN näringen i länet

Fler företag och högre förädlingsvärde inom besöksnäringen.
Uppdrag

- Kommunerna behöver ta vara på de naturresurser som finns för att skapa förutsättningar att starta flera företag inom besöksnäringen, många av de värden turisterna efterfrågar finns i Kommunerna/regionen. Insatser måste också göras för att höja förädlingsvärdet hos befintliga besöksnäringsföretag. Genom att lära av varandra så kan nya möjligheter och marknader identifieras för att stärka förädlingsvärdet.

Identifiera framgångsfaktorer för olika inriktningar i turism
Uppdrag
- Skapa arenor för affärsutveckling och kompetensutveckling för företagare inom turism- och landsbygdsnäring.

Implementera en smart specialiserings strategi
Uppdrag
- Ta fram en smart specialiserings strategi utifrån de av länet och OECD identifierade områden.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Samverka för kompetensutveckling.*

Samordning, samverkan, samarbete och samhandling är av avgörande betydelse för att möta de utmaningar som drivs av demografi, urbanisering, digitalisering och globalisering. Samtidigt som arbetsgivarna efterfrågar en allt högre formell utbildning hos sina medarbetare och industrin robotiseras skapas utmaningar för de invånare som har en låg formell utbildningsnivå men också möjligheter för tjänstenäringen att utvecklas och anställa. En nära samverkan med länets industriföretag och utbildningsanordnare är av central betydelse för att medarbetare ska kunna vidareutbilda sig under pågående anställning så att de kan bidra i andra roller eller inom den företagsnära tjänstesektorn när andelen anställda i industrin sjunker. Kraven på medarbetares förändringskompetens blir allt högre och för ett näringsliv som präglas av innovation och entreprenöriellt tänkande krävs arbetskraft som har en stor förmåga till omställning.

Effektmått	Mätmetod	Mål 2024	Resultat 2020	Utgångsvärde
Social hållbarhet i företag	SME som arbetar med social hållbarhet, Tillväxtverket/BRP+	>	35 %	35 %
Investeringar i Kunskap	Avslutat gymnasieskola, andel av befolkning 19-24 år, SCB/BRP+	>	K: 85,4 % M: 82,4 %	K: 85,4 % M: 82,4 %

Delmål
Strukturer för livslångt lärande i enlighet med EU:s definition
Uppdrag
- Samarbete mellan länets företag och utbildningsarrangörer för att möjliggöra formell utbildning under pågående anställning.
- Strukturer för livslångt lärande i enlighet med EU:s definition
- Insatser för kompetensutveckling inom området attityder till arbete och försörjning. Digitalisera och förenkla möjligheten till livslångt lärande.

PÅGÅENDE UPPDRAG OCH PROJEKT

Smart Housing Småland, 2013-07-01 till 2023-06-30
Innovationsmiljön Smart Housing Småland (SHS) är en av Vinnova sedan andra halvåret 2013 under 10 år finansierad s.k. ”Vinnväxt-miljö”. Visionen för SHS har under innevarande treårs-period något reviderats och är nu en ”innovationsarena för livsmiljöer i glas och trä”. Målsättningen är att innovationsmiljön ska fortleva även efter 2023 men då utan fast finansiell medverkan från Vinnova, förberedelser inför detta utgör en central del under projektperioden. Visionen för SHS är att bli en ”internationellt ledande innovationsmiljö som med användaren i centrum skapar smart boende och hållbar byggd miljö med bas i glas och trä.”.

Vart i hela världen är världen på väg, 2020-05-29 till 2023-02-28
I den regionala utvecklingsstrategin konstateras, med stöd av den egna analysen såväl om de analyser som gjorts av bland andra OECD och Nord Regio, att Jönköpings län står inför stora behov av strukturomvandling. Det starka och framgångsrika näringslivet som burit länet under lång tid har i stora delar haft så höga orderingångar att det inte funnits tid för det framtidsinriktade strukturomvandlingsarbetet. Länets näringsliv har med anledning av det ett relativt sett lågt kunskaps- och teknologiinnehåll i produkter och tjänster, en låg digital

transformationstakt, en lägre grad av hållbarhetsdriven näringslivsutveckling än andra samt bedöms ligga lågt när det gäller jämställd regional tillväxt. Dessa faktorer är samtidigt identifierade som avgörande för länets långsiktiga konkurrenskraft och fortsatta välfärd.

- Projektet kommer på kort sikt att leda till att en ökad innovation- och förändringskraft i näringslivet i Jönköpings län, bidragit till ett: hållbart, diversifierat och kunskapsintensivt näringsliv i hela länet; framgångsrika små- och medelstora företag med högt kunskapsinnehåll i produkter och tjänster; en ökad digital mognad samt ett jämställt och jämlikt företagande i hela länet.

- Projektet kommer på lång sikt att bidra till att Jönköpings län är en långsiktigt hållbar och innovativ tillväxtregion. Resultatet är ett breddat näringsliv, fler kunskapsintensiva företag, högt kunskaps- och teknikinnehåll i produkter och processer, god tillväxt och lönsamhet samt ett jämställt och jämlikt näringsliv präglat av mångfald.

Kvalitetsledning 2.0, 2020-01-01 till 2022-12-31
Projektet syftar till att stärka konkurrenskraft, kapacitet och förändringsledningsförmågan hos länets företag och organisationer genom ett samlat arbete med utvecklad kvalitetsledning och processutveckling. Projektet syftar också till förbättrade resultat, utvecklade servicekoncept, utvecklad kvalitetsledning och processutveckling för länets företag och organisationer.

Effekter på kort sikt:
- Aktiviteterna kommer på kort sikt leda till att stärka kapaciteten och förändringsledningsförmågan hos länets företag och organisationer genom ett samlat arbete med utvecklad kvalitetsledning och processutveckling, samt en länsgemensam nod för kunskapsspridning och kollektivt lärande.

Effekterna på lång sikt:
- De långsiktiga effekterna av projektet kommer att vara stärkt konkurrenskraft, kapacitet och förändringsledningsförmåga hos länets företag och organisationer, samt förbättrade resultat, utvecklade servicekoncept, utvecklad kvalitetsledning och processutveckling.

E-handel och logistik, 2018-10-01 till 2021-12-31
Digitaliseringen har förändrat behovet av kanaler för handel som i sin tur påverkat många företags affärsmodeller. Denna trend har fått extra fart under pandemin. När fysiska och digitala kanaler måste kombineras på nya sätt måste också e-handel och logistik anpassas. Projektet ska stödja de befintliga företagens arbete med att utveckla sina affärsmodeller, samt stödja utveckling av nya företag inom modern handel och logistik.

En kompetent region

Förmågan att attrahera och rekrytera samt behålla och utveckla kompetenser är helt avgörande för att säkra näringslivets och den offentliga sektorns behov av medarbetare för att kunna möta välfärdens och näringslivets utmaningar. Förutsättningarna och utgångsläget varierar mellan länets kommuner, genom en väl fungerande samverkan i länet mellan Region Jönköpings län, kommunerna, akademi och övriga utbildningsanordnare samt arbetsförmedling och arbetsmarknadens parter säkerställs den långsiktiga kompentensutvecklingen och matchningen på arbetsmarknaden i hela länet.

STRATEGISKT MÅL: *2035 säkerställs matchningen på arbetsmarknaden i Jönköpings län genom det livslånga lärandet*

Coronapandemin har allt sedan våren 2020 påverkat individer och samhälle i hög grad. Effekterna för arbetsmarknaden har också varit stor med varsel, kortidspermitteringar och en ökad arbetslöshet. Frågan är vad pandemin kommer att få för långsiktiga konsekvenser för jobben och företagen. Det kan vara så att pandemin påskyndar en förväntad omställning på grund av digitaliseringen och klimatutmaningen. Att prioritera omställningsfrågor och kompetensutveckling blir prioriterat under de kommande åren.

Samtidigt har vi haft en fortsatt kompetensförsörjningsproblematik mitt under pandemin. Hjulen slutade inte snurra. Företag sökte efter kompetens och det gör många fortfarande. Därför kommer kompetensförsörjning att vara ett prioriterat uppdrag för regionerna, även när pandemin har klingat av.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Stärka den långsiktiga kompetensförsörjningen och matchningen för integration och hållbar tillväxt.*

Region Jönköpings län har i egenskap av att vara en regionalt utvecklingsansvarig aktör (RUA) ett särskilt ansvar för att stärka den regionala kompetensförsörjningen. Regionen ska arbeta för en väl fungerande arbetsmarknad och en varaktigt ökad sysselsättning. Vi vill stimulera kompetensutveckling som stärker kvinnors och mäns ställning på arbetsmarknaden, samt stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv. Regionen ska arbeta för att öka övergången till arbete bland kvinnor och män som står långt ifrån arbetsmarknaden, samt underlätta unga kvinnors och mäns etablering i arbetslivet och deltagande i utbildning.

Det regionala kompetensförsörjningsarbetet innebär ett fokus på följande ansvarsområden:

- Tillhandahålla analyser och prognoser av privat och offentlig sektors behov av kompetens.
- I samverkan organisera och fastställa målsättningar för regionalt kompetensförsörjningsarbete.
- Bidra till att etablera effektiva strukturer för validering på regional nivå.
- Medverka i planeringen av utbud och inriktning för regionalt yrkesvux inom kommunal vuxenutbildning.
- Bidra till etablering och utveckling av kommunala lärcentrum i hela länet.
- Föra en dialog med länets folkhögskolor och studieförbund om hur de kan vara tydliga aktörer i det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

Länets kompetensbehov måste kontinuerligt analyseras. Prognoser om kompetensbehov på kort, och lång sikt ska regelbundet publiceras och utgöra underlag för kompetensförsörjningsinsatser. I en god dialog och samverkan mellan arbetsmarknadens parter och olika utbildningsanordnare kan dessa synliggjorda kompetensbehov tillgodoses genom olika utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser. Dialogen och samverkan mellan arbetsmarknadens parter och länets olika utbildningsaktörer ska säkerställas genom etablerandet av systematiska och strukturerade samverkansmodeller.

För att lyckas med en välfungerande matchning måste också effektiva strukturer för validering etableras. Det handlar framför allt om att tydliggöra de olika branschvisa valideringsmodeller som redan finns på plats, samt säkerställa hur dessa etablerade valideringsmodeller kan leda till konkreta kompetensutvecklingsinsatser.

Effektmått	Mätmetod	Mål 2024	Resultat 2020	Utgångsvärde
Årlig kompetensprognos	Statistik	Under hösten		1 gång/år
En framtidsspaning	Statistik (prognos)	(Våren 2023)		1 gång/fjärde år
Valideringslyft	Kvalitativ analys	Hösten 2022		Påbörjas 1 maj 2021.
Valideringsportal	Etablerad på RU-webb	(Våren 2023)		Inget idag

Kompetensutveckling till valideringar	Statistik	I minst 1/4 av länets kommuner	Finns inga uppgifter.
SFI-utbildning med praktik	Statistik	Finns i 2/3 av länets kommuner	Finns inga uppgifter idag.
Delta i planering av regionalt yrkesvux	Statistik och kvalitativ analys	Årliga överläggningar med kommunal vuxenutbildning (länsövergripande samt i de tre länsgrupperingarna)	Årliga överläggningar sker idag i länsnätverk samt i tre länsgrupperingar.
Fungerande kommunala lärcentra	Statistik och kvalitativ analys	Lärcentra i alla länets kommuner	6 kommunala lärcentra idag.
Tillvarata folkbildningens kompetens i regionalt kompetensförsörjningsarbete	Kvalitativ analys och viss statistik	Regelbundna möten med folkbildningens aktörer	Adjungerad i Länsbildningsförbundets styrelse.

Delmål
Tillhandahålla analyser och prognoser av privat och offentlig sektors behov av kompetens på kort och lång sikt som underlag för kompetensförsörjningsinsatser.
Uppdrag

- Presentera en årlig prognos över kompetensbehov i länet på kort och lång sikt. Särskilt uppmärksamma kompetensnivå på kommunal och delregional nivå. En framtidsspaning tas fram en gång per mandatperiod.

Det bör finnas effektiva strukturer för validering på regional nivå.
Uppdrag

- Samla alla relevanta aktörer för ett utvecklingsarbete kring regional samverkan av validering. Samordna detta med deltagandet i Myndigheten för Yrkeshögskolans projekt Valideringslyft.
- Utveckla en portal på RU:s webbsida som stöder effektiva strukturer för validering inom länet.

Säkerställa att det finns flexibla kompetensutvecklingsinsatser till genomförda valideringar.
Uppdrag

- Stödja arbetsmarknadens parter och utbildningsanordnare att etablera flexibla kompetensutvecklingsinsatser som är kopplade till genomförda valideringar.

Arbeta för en SFI-utbildning som möter arbetsmarknadens behov.
Uppdrag

- I samverkan med kommunal vuxenutbildning och arbetsmarknadens parter arbeta för en SFI-utbildning som kombineras med praktik.

Det livslånga lärandet har ökat i hela länet.
Uppdrag

- Utveckla samarbetet med Jönköping University, Yrkeshögskolutbildningsanordnare och folkbildningens organisationer i syfte att stärka det livslånga lärandet.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Etablera jämlika möjligheter till utbildning och livslångt lärande i hela länet.*

Delmål
Medverka i planeringen av utbud och inriktning av regionalt yrkesvux.
Uppdrag

- Utveckla samarbetet med kommunernas vuxenutbildning i syfte att länet kan erbjuda regionala yrkesvuxutbildningar som möter arbetsmarknadens behov.
- Regelbundna träffar med länets vuxrektorer, dels länsövergripande, men också i de tre kommungrupperingarna. Den årliga kompetensprognosen används som underlag vid samtalen.

Bidra till etablering och utveckling av kommunala lärcentrum i hela länet.
Uppdrag

- Arbeta för att det etableras lärcentra i de kommuner som saknar sådana centra.
- Verka för att alla relevanta utbildningsaktörer erbjuder kompetensförsörjningsmöjligheter i dessa lärcentra.

- Särskilt uppmärksamma digitaliseringens möjligheter för att stärka kompetensförsörjningen.

Folkhögskolors och studieförbunds möjligheter att stärka det regionala kompetensförsörjningsarbetet tillvaratas.
Uppdrag

- Utveckla samarbetet med Länsbildningsförbundet samt folkhögskolor och studieförbund. Konkretisera den roll som folkbildningens aktörer kan spela i det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

PÅGÅENDE UPPDRAG OCH PROJEKT

Samverkan med länets utbildningsanordnare

I uppdraget att stärka det regionala kompetensförsörjningsarbetet ingår att utveckla samarbetet med olika utbildningsaktörer inom länet. De är:

- Jönköping University
- YH-utbildningsanordnare
- Den kommunala vuxenutbildningen
- Folkbildningens organisationer
- Regionens två naturbruksskolor och två folkhögskolor

Jönköping University
Samverkan med Jönköping University har en strategisk roll för att stärka samverkan mellan akademin, näringslivet, den offentliga sektorn och det omgivande civilsamhället. Genom ett aktivt samarbete mellan Region Jönköpings län och Jönköping University, enligt antaget samverkansavtal våren 2020, skapas förutsättningar för kompetensförsörjning, forskning och innovation i hela länet. Tillsammans arbetar Region Jönköpings län och Jönköping University för att stärka forskningsfinansieringen vid högskolan. Att Jönköping University får tillräckligt med utbildningsplatser inom kritiska utbildningsområden är också av stor betydelse för att långsiktigt försörja länet med relevant arbetskraft – inom både offentlig och privat sektor – och för att höja den formella kompetensnivån i länet. Region Jönköpings län stöder aktivt Jönköping Universitys ansökan om att få starta en högteknologisk tandläkarutbildning i Jönköping som stärker länets och landets tandvård. Region Jönköpings län verkar för att Jönköping University ska få universitetsstatus.

YH-utbildningsanordnare
Tillgången till relevanta yrkeshögskoleutbildningar är av stor betydelse för att stärka den regionala kompetensförsörjningen. YH-utbildningar underlättar för offentlig sektor och näringslivet att finna rätt kompetens. Idag finns flera starka YH-utbildningsanordnare i länet. Region Jönköpings län vill fortsätta att utveckla samarbetet med dessa utbildningsaktörer. I detta arbete ingår att fördjupa samarbetet med Myndigheten för Yrkeshögskolan.

Den kommunala vuxenutbildningen
Alla Sveriges regioner har getts i uppdrag att tillsammans med den kommunala vuxenutbildningen arbeta för att stärka och utveckla regionalt yrkesvux. Detta samarbete innebär att Region Jönköpings län regelbundet och kontinuerligt träffar företrädare för kommunernas vuxrektorer för dialog och samverkan.

Folkbildningens organisationer
Folkbildningens organisationer, studieförbund och folkhögskolor, är en resurs för länet ur flera perspektiv. Folkbildningens aktörer bidrar till att stärka och utveckla demokratin, gör det möjligt för människor att påverka sin livssituation, samt skapar engagemang att delta i samhällsutvecklingen. De bidrar till att utjämna utbildningsklyftor och höjer bildnings- och utbildningsnivån i samhället. Folkbildningens organisationer arbetar också för att bredda intresset för, och öka delaktigheten i, kulturlivet. Region Jönköpings län arbetar för att bättre ta tillvara folkhögskolors och studieförbunds kompetens i det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

Folkbildningen är särskilt viktig för att stärka integrationsperspektivet i det regionala kompetensförsörjningsarbetet, särskilt genom språkkurser, samhällsinformation och att anordna mötesplatser. De kan även bidra med bildningsaktiviteter för anställda med utländsk bakgrund som har behov av att stärka sina kunskaper i det svenska språket och att få en bättre insikt i hur det svenska samhället fungerar.

Folkhögskolan skiljer sig från andra skolformer genom den långa bildningstraditionen och att den enskilda skolan har stor frihet att utforma sina kurser utifrån skolans speciella inriktning och profil. Folkhögskolan har också möjlighet att göra anpassningar efter förkunskaper, intressen och behov hos deltagare. Basen för

folkhögskolornas utbildningsinriktning är den allmänna linjen, som främst är avsedd för dem som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning. Folkhögskolorna spelar en stor roll för utbildning av personer med kort utbildning, deltagare med utländsk bakgrund och personer med funktionsvariationer.

Regionens två naturbruksskolor och två folkhögskolor
På uppdrag av länets kommuner driver Region Jönköpings län naturbruksutbildning inom ramen för gymnasieskolan vid Tenhults naturbruksgymnasium och Stora Segerstads naturbrukscentrum. Nu gällande samverkansavtal och överenskommelse med kommunerna gäller till 31 december 2022. Arbetet med ett nytt samverkansavtal och ny överenskommelse från och med den 1 januari 2023 har påbörjats och kommer att slutföras under 2022. Naturbruksskolorna ska utvecklas i samråd med länets kommuner. Det sker genom utvecklingsrådet för naturbruk, där både Region Jönköpings län och länets kommuner har representanter. Naturbruksprogrammet ska erbjuda ett brett utbud av olika inriktningar. Utöver gymnasieutbildning ska även eftergymnasiala utbildningar och uppdragsutbildningar på olika nivåer som är anpassade efter näringens behov erbjudas. Naturbruksskolorna ska utvecklas till kunskapscentra för den gröna näringen. Förutom utbildning är naturbruksskolorna också en regional mötesplats för forskning, näringsliv, organisationer och andra som söker kunskap inom naturbruk och utveckling av landsbygdsföretagande.

Region Jönköpings län är huvudman för Sörängens folkhögskola och Värnamo folkhögskola. För de båda folkhögskolorna gäller den profilering som lagts fast 2013 och som innebär kultur för Sörängens folkhögskola och hälsa för Värnamo folkhögskola. Folkhögskolorna är en resurs för Region Jönköpings läns kompetensförsörjning, i sig själva eller i samverkan med övriga delar av regional utveckling. Gymnasiala eller eftergymnasiala utbildningar och uppdragsutbildningar på alla nivåer som är anpassade efter näringens behov ska erbjudas. I december 2020 antog Nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet en bildningsplan för regionens folkhögskolor. Den framtagna och beslutade bildningsplanen ska efterlevas och kontinuerligt utvärderas.

Framtidssäkrad industri
Ett ESF-projekt som fokuserar på kompetenskartläggning, branschvalidering och kompetensutveckling. Projektet riktar sig i första hand till permitterade, varslade och anställd personal inom ekonomiskt utsatta branscher med fokus på tillverkningsindustrin. Projektet bidrar till att stärka kompetensförsörjningen. Kompetensutvecklingens syfte är att stärka den enskildes ställning på arbetsmarknaden utifrån arbetsmarknadens behov. Projektet pågår till och med 31 december 2022.

Ett hållbart arbetsliv
En förstudie finansierad av ESF och socialfonden. Syftet är att förbereda den nya sjuåriga programperioden som startar 2021. Genom projektet ska vi dra lärdomar av den programperiod som avslutades 2020 och med dessa erfarenheter skissa på tänkbara projekt under de kommande åren. Genom förstudien ska vi också utveckla samarbetet med viktiga samverkansaktörer.

Valideringslyft
Valideringslyft är ett ESF-projekt som drivs av Myndigheten för Yrkeshögskolan (MYH). Alla regioner har beretts möjlighet att delta i projektet. För Region Jönköpings län innebär det ett aktivt deltagande från och med den 1 maj 2021 och fram till den 31 oktober 2022. Valideringslyft är ett projekt där såväl nationella som regionala aktörer samverkar för att skapa en regional infrastruktur för validering i arbetsliv och utbildning. Projektet sträcker sig från den 1 december 2020 till den 31 december 2022.

En global Region

Länets strategiska läge, den internationellt profilerade högskolan och den ökande globaliseringen skapar förutsättningar för länet att bli en långsiktig hållbar och innovativ tillväxtregion. Exportmarknaden är central för många av länets företag. En förutsättning för länets långsiktigt hållbara utveckling är att länets företag erövrar och blir en del av de globala värdekedjorna. Insatser behöver därför kontinuerligt göras för att stödja företagens internationalisering- och exportambitioner. Globaliseringen ger även möjlighet till kunskaps- och kompetensinfluenser samt ökar möjligheten för internationella företags direktinvesteringar och nyetableringar i länet.

STRATEGISKT MÅL:

2035 är Jönköpings län ett internationellt konkurrenskraftigt län.

I den regionala utvecklingsstrategin och i organiseringen hos Regional Utveckling är det internationella arbetet både ett eget och ett tvärsektoriellt område. För länets utveckling, både det offentligas och näringslivets, är det viktigt med internationellt samarbete för att lära av andra, dra nytta av varandras likheter och olikheter, för att hitta nya marknader och kompetens. För att länet ska vara en del av de globala värdekedjorna krävs samverkan och samarbete, internationellt utbyte och anpassning till de globala förutsättningarna. För att nå framgång på EU-arenan inom olika områden krävs kraftsamling och samordning. Detta är förutsättningsskapande för att på sikt nå andra mål.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Bidra till att utveckla EU och övriga världen i en mer hållbar riktning.*

Globaliseringen påverkar också hur kultur, livsåskådningar och värderingar formas. Genom att aktivt delta i globaliseringen och den internationella konkurrensen kan länet skapa nya relationer med andra människor, med andra platser och med andra länder. Genom samverkan kan länet också påverka andra i en mer hållbar och fredlig inriktning utifrån perspektiven i de globala målen.

Mätetal/Indikator	Mätmetod	Mål 2024	Resultat 2020	Utgångsvärde
Insatser med särskilt fokus på att främja mänskliga rättigheter	Seminarier, föreläsningar	4	Nytt mått 2021	
Strategier och program som bidrar till Agenda 2030	Framtagna strategier och program	5	Nytt mått 2021	

Delmål

Främjande av mänskliga rättigheter

Uppdrag

- Utveckla utbytet med andra länder och regioner för att skapa lärande och samverkan.
- Sprida information kring mänskliga rättigheter med särskilt fokus på demokratifrågor

Bedriva lärande för Agenda 2030

Uppdrag

- Utveckla förmågan att använda Agenda 2030 som utgångspunkt i regionalt utvecklingsarbete.

Främjande av demokrati i ett europeiskt perspektiv

Uppdrag

- Att informera om och bidra i Konferensen om Europas Framtid – en medborgardialog initierad av Europeiska Kommissionen.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: *Utveckla förmågan att dra nytta av de resurser som EU erbjuder.*

Jönköpings län har hittills utmärkt sig genom att i relativt låg utsträckning ta del av de ram- och sektorsprogram som finns för att EU:s gemensamma sammanhållningspolitik och mål ska bli verklighet. Därför behöver

förutsättningar skapas för att fler aktörer ska vilja och kunna driva projekt. Det behövs också en större medvetenhet om de transnationella programmen och strategierna som Interreg och Östersjöstrategin och fler aktörer behöver stimuleras att delta i sektorsprogram och ramprogram för t.ex. forskning och innovation. Strukturfonderna Europeiska Regionala Utvecklingsfonden,ERUF, och Europeiska Socialfonden ESF är en möjliggörare inte enbart för den regionala utveckling som skapas genom fonderna utan även för att skapa kapacitet för att nå andra medel inom EU.

Region Jönköpings län deltar aktivt i samarbeten med andra län i Sverige. Tillsammans med Region Kalmar län, Region Kronoberg och Region Blekinge samt Jönköping University och Linnéuniversitetet drivs det gemensamma Brysselkontoret som sprider kunskap från Bryssel om EU:s sektorsprogram och ramprogram och hur de kan användas i Sverige.

Internationell policy och internationellt fokus som ett tvärsektoriellt perspektiv
När beroendet av omvärlden ökar och en del av de politiska besluten fattas på europeisk nivå blir det internationella arbetet en förutsättning för att skapa en långsiktig regional utveckling. Detta är bakgrunden till Region Jönköpings läns internationella policy. Den internationella policyn slår fast att Region Jönköpings läns internationella arbete ska främja den regionala utvecklingen och främja Region Jönköpings läns olika verksamheteter. Region Jönköpings län är genom sina kunskaper och nätverk en resurs för länet vad gäller EU-finansiering och projektstöd.

Ett internationellt fokus är nödvändigt och kan öka potentialen för utveckling inom samtliga områdena i den regionala utvecklingsstrategin. Förutom att det internationella arbetet genomförs som ett eget område inom utvecklingsstrategin ska det därför dessutom integreras tvärsektoriellt inom andra områden.

Effektmått	Mätmetod	Mål 2024	Resultat 2020	Utgångsvärde
Antal kontakter med Europa Direkt i Jönköpings län	Förfrågningar via telefon och e-post	Minst 600 förfrågningar årligen	Ej tidigare mätvärde	535 förfrågningar år 2020
Andel strukturfondsmedel (ERUF och ESF) Småland och Öarna som verkar i Jönköping län	Inventering av projekt inom Europeiska Socialfonden och Europeiska Regionala utvecklingsfonden	Minst i paritet med invånarantal i länet i förhållande till Småland och Öarna	Ej tidigare mätvärde	Ca i paritet med invånarantal i länet i förhållande till Småland och Öarna (programperioden 2014-2020)

Delmål

Nyttjande av EU-medel
Uppdrag

- Att aktivt arbeta bland länets aktörer för att skapa EU-projekt som bidrar till utveckling av länet för att utnyttja EU:s potential gällande regionala medel.
- Etablera nätverk och fokusera på strategiska utvecklingsområden som möjliggör påverkan på EU-arenan och internationella partnerskap som grund för arbete mot ramprogram och sektorsprogram
- Delta i Europaforum.

Intresse av EU
Uppdrag

- Genomföra satsningar och samarbeten för att informera om EU och om EU:s fonder.

PRIORITERAD DELSTRATEGI: Arbeta proaktivt med omvärldsanalys.

Samtidigt som globaliseringen skapar stora möjligheter, medför den också att förutsättningarna för företag och branscher snabbt kan förändras. Utvecklingen går allt snabbare och med hjälp av främst sociala medier sprids uppfattningar, trender och rörelser snabbt och får omedelbart stor global påverkan. För att hävda sig i denna miljö krävs en stor lyhördhet och förmåga att anpassa sig. Företags värdegrund och ansvarstagande när det gäller mänskliga rättigheter, produkter och processers hållbarhet samt arbetsmiljö och arbetsgivarvarumärke får allt större betydelse för konsumenters val och allmänhetens syn på ett företag. Företagens konkurrenskraft är till stor del beroende av hur de kan ta till sig ny information och kunskap och därefter omsätta detta i nya varor och tjänster på marknader som i allt högre grad är globala.

Genom en proaktiv omvärldsanalys och att lära av andra kan det offentliga, näringsliv och civilsamhälle dra nytta av varandras likheter och olikheter för att hitta nya marknader och kompetens. För att länet ska vara en del av de globala värdekedjorna krävs samverkan och samarbete, internationellt utbyte och anpassning till de globala förutsättningarna.

Effektmått	Mätmetod	Mål 2024	Resultat 2020	Utgångsvärde
Antal initiativ med fokus på EU-arenan	Kluster, projekt, samverkan med tydligt fokus att formera sig mot EU-arenan	Ytterligare 3		

Delmål
Omvärldsanalys utifrån länets perspektiv
Uppdrag

- Ta fram omvärldsanalyser
- Utveckla och genomföra strategiskt riktade beställningar till Brysselkontoret

PÅGÅENDE UPPDRAG OCH PROJEKT

Samordning och mobilisering inför EU:s nya programperiod 2021-2027
EU-samarbetet sätter ramarna för många utvecklingsfrågor och påverkar också förutsättningarna genom de fonder och program som möjliggör och skapar incitament för projekt, företagsutveckling och innovation. EU:s strukturfonder är viktiga verktyg för att genomföra EU:s gemensamma sammanhållningspolitik. Jönköpings län tillhör NUTS 2-området Småland och Öarna tillsammans med Kalmar län, Kronobergs län och Gotlands län. Ny programperiod infaller 2021-2027. Tidigare programperiod förlängs vilket innebär ett troligt scenario att två perioder löper parallellt under 2022. Region Jönköpings län samordnar programmeringsprocessen gällande Europeiska Regionala Utvecklingsfonden samt framtagandet av regional handlingsplan gällande Europeiska Socialfonden för NUTS 2- området Småland och Öarna.

Småland Blekinge Halland South Sweden
Tillsammans med regionerna i Kalmar län, Kronobergs län, Blekinge län och Hallands län samt lärosäten driver Region Jönköpings län ett Brysselkontor med namnet Småland Blekinge Halland South Sweden. Verksamheten planeras utifrån länsspecifika dokument med tydlig utgångspunkt i länens regionala utvecklingsstrategier.

Europa Direkt
Region Jönköpings län är värdorganisation för Europa Direkt Jönköpings län. Europa Direkt är EU-kommissionens informationsnätverk med 16 kontor i Sverige och cirka 500 kontor i Europa. Uppgiften är att sprida information om den Europeiska Unionen till allmänheten.

Assembly och Europeans Regions (AER)
Region Jönköpings län är medlem i Assembly of Europeans Regions (AER) där Region Jönköpings län har en politisk representation.

Verksamhet för regional utveckling

FINANSIERINGEN AV REGIONALA UTVECKLINGSINSATSER OCH REGIONALA UTVECKLINGSSTRATEGIN

Finansiering av arbetet med att leda, samordna och följa upp det regionala utvecklingsarbetet inklusive RUS sker inom budgeten för Region Jönköpings län. Till stöd för olika former av projekt och verksamhet för riktade insatser som bidrar till tillväxt och utveckling finns egna regionala utvecklingsmedel på 19,5 miljoner kronor. Region Jönköpings län disponerar årligen statliga utvecklingsmedel, så kallade 1:1 medel. Dessa styrs av förordning 2003:596. Med projektverksamhet avses i denna förordning sådan verksamhet som avser projekt med syfte att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken. Projektverksamheten ska vara förenlig med regionala strategier och program. Bidrag får lämnas med maximalt 50 procent i förhållande till total projektkostnad för att genomföra projekt som bidrar till att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken. Dessa pengar fördelas mellan olika projektstöd, företagsstöd och till kommersiell service.

Region Jönköpings läns finansiering ska i första hand inriktas till områden av strategisk kapacitetshöjande betydelse. Den årliga bemyndiganderamen för 2022 beräknas till 70 miljoner kronor och anslaget som kan betalas ut till 26 miljoner kr. Därutöver kommer aktiviteter kunna finansieras från olika källor som t.ex. EU:s strukturfonder och program samt svenska nationella insatser. Det finns enligt regeringens villkorsbeslut kring regionalt utvecklingsarbete krav på att återrapportera arbetet med hållbarhetsintegrering i det regionala tillväxtarbetet. Detta berör även regionala tillväxtmedel. Inför EU:s nya programperiod finns krav från EU-kommissionen att 30 procent av insatserna ska genomföras inom politiskt mål 2 Ett grönare och koldioxidsnålare Europa 2021-2027.

Utöver ovanstående har Region Jönköpings län möjlighet att själv eller tillsammans med andra aktörer söka EU-medel eller statliga medel från särskilda utlysningar och insatser som ytterligare kan stärka det regionala utvecklingsarbetet. Den fleråriga finansieringen av regionala utvecklingsstrategin fastställs i egen process. Arbete pågår inför beslut om finansieringsstrategi för 1:1 medel utifrån den nationella strategin för regional utveckling samt nya programperioden inom EU. Strategin tydliggör ansökningskriterier och prioriteringsgrunder för att skapa bästa möjliga effekt av beslutade projekt. Finansieringsstrategin kommer på sikt att underlätta arbetet med utvärdering och uppföljning av insatser finansierade av 1:1-medel. Uppföljning och utvärdering görs idag primärt på projektnivå och som övergripande uppföljning av bemyndigande och anslag.

VERKTYG FÖR ATT LEDA REGIONAL TILLVÄXT OCH UTVECKLING

Region Jönköpings län leder det regionala tillväxt- och utvecklingsarbetet genom en strategisk samordning av länets kommuner, näringsliv och civilsamhälle, ökad samverkan nationellt såväl som internationellt, ett stärkt analysarbete, strategiska satsningar inom målområdena samt riktade projektutlysningar. Utvecklingen i länet ska kontinuerligt analyseras, följas upp och utvärderas. Utifrån dessa analyser ska resultatet av det regionala tillväxtarbetet årligen redovisas till regeringen. I denna analys ska särskild hänsyn tas till funktionella regionala samband såväl inom som över läns- och landsgränserna samt olika typer av landsbygder och tätorter. Analysen ska göras utifrån social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet med kön som övergripande indelningsgrund. Arbetet med strukturbilder ska utvecklas och ansvaret för den övergripande samhällsplaneringen förflyttas stegvis över till regionerna. I det nationella uppdraget anges att de regionala utvecklingsaktörerna ska stärka och utveckla analyskapacitet och kompetens avseende såväl kvalitativa som kvantitativa regionala analyser. Detta är ett arbete som behöver intensifieras och breddas för att klara de nationella redovisningarna och för att utveckla den sektorsövergripande samverkan och samplaneringen med kommunerna.

För att kunna uppnå löftet i den regionala utvecklingsstrategin krävs att Region Jönköpings län har en kapacitet och förmåga att bedriva strategiska regionala utvecklingsprojekt. Det ställer stora krav på vår professionella förmåga leda, driva, samordna och genomföra komplexa projekt i samverkan med länets aktörer. Vår kunskap om projektmetoder är en avgörande framgångsfaktor och regional utvecklings viktigaste operativa verktyg. För att vi ska kunna operera på denna nivå behövs både kompetent och kvalificerade projektledare men också ett strukturerat arbetssätt. Under år 2020 har arbetet med att utveckla ett projektkontor påbörjats och arbetet kommer att fortgå under de kommande åren.

Perspektiv: Process och produktion

Utveckla värdeskapande processer. Organisationens verksamhet ses som processer som skapar värde med kunden och intressenter. Processorientering stimulerar förebyggande arbete, att grundorsaker till problem identifieras och att faktabaserade beslut tas. Processerna är utformade för att skapa förutsägbara resultat. Samtidigt finns förmågan att snabbt ställa om med hänsyn till förändrade behov från kunden och intressenter

STRATEGISKT MÅL Region Jönköpings län ska leda, driva och genomföra strategiskt avgörande regionala utvecklingsprojekt.
Framgångsfaktor Kapacitet för att genomföra strategiska utvecklingsprojekt.

Uppdrag

- Region Jönköpings län skall utveckla strukturen och formerna för projekt drivna i egen regi.

Perspektiv: Lärande och förnyelse

Förbättra verksamheten och skapa innovationer. Framgångsrik hållbar verksamhet över tid kräver såväl ständiga förbättringar som innovation av produkter, tjänster och processer. Förutsättningen för detta är en kultur som stimulerar till kontinuerligt lärande, kreativitet och nya idéer. Genom jämförelser med ledande organisationer få ledare och medarbetare kunskap om vad som kan uppnås och vägen dig. Ett systematiskt och uthålligt förbättringsarbete leder till nöjdare kunder, nöjdare medarbetare, bättre samhälle och miljö samt ökad effektivitet.

STRATEGISKT MÅL Kunskap om effekter av regionala utvecklingsprojekt
Framgångsfaktor Tillgång till verktyg och underlag för att genomföra analyser

Uppdrag

- Region Jönköpings län ska utarbeta verktyg för uppföljning och utvärdering med fokus på projektverksamhetens effekter i länet på en aggregerad nivå. Region Jönköpings län skall utveckla analysarbetet.

Perspektiv: Ekonomi

Leder för hållbarhet. Med engagerade ledare som utgår från kund- och intressentbehov förstärks en kultur som skapar förutsättning för hållbar utveckling. Ledare ser verksamheten, dess produkter, tjänster och processer som delar i en större helhet och verkar aktivt för att förbättra samhälle, miljö och ekonomi. Ledare tar till vara och utvecklar medarbetarnas och organisationens samlade kompetens och mångfald.

STRATEGISKT MÅL Tillgång till regionala utvecklingsmedel utifrån länets behov ska öka
Framgångsfaktor Anpassad bemyndiganderam

Mätetal	Mätmetod	Mål 2022	Resultat 2021	Resultat 2020
Bemyndiganderam regionala projektmedel	TVV	90 mnkr	70 mnkr	65 mnkr
Utnyttjad andel bemyndiganderam	TVV	75 %	-	86 %
Nyttjande av anslag	TVV	90 %	-	60 %

Kultur

Kulturen har en självklar plats i varje öppet och demokratiskt samhälle. Kulturen hjälper oss att utvecklas som människor, förstå vår omvärld och skapar en tillit som knyter samman befolkningen.

Kultur är en betydelsefull faktor för hållbar tillväxt och utveckling i regionen. Ett rikt kulturliv och en levande kulturmiljö medverkar till ett områdes attraktivitet, ger ökad turism och arbetstillfällen. Dessutom är kulturupplevelser viktiga för individens välfärd och välbefinnande genom sin hälsofrämjande och rehabiliterande kraft.

Kulturen har en given plats i arbetet med att öka intresset för vår region och göra den mer attraktiv för både besökande och boende. Men för att kunna vara en tillväxtfaktor måste vi också gemensamt värna om kulturens egenvärde och kulturutövares möjligheter.

Region Jönköpings län utvecklar kulturen inom områdena film, teater, musik, litteratur, dans, hemslöjd, bild och form samt stödjer folkbibliotekens samarbeten och utveckling. Region Jönköpings län är även huvudman för Smålands Musik och Teater och tillsammans med Jönköpings kommun och Hembygdsförbundet stiftare av Jönköpings läns museum.

Dessutom stödjer Region Jönköpings län verksamhet som främjar bildning, kulturell mångfald och konstnärligt skapande genom bidrag till föreningar och organisationer samt genom ekonomiskt stöd till kulturaktiviteter.

Coronapandemin

Pandemin har haft negativa effekter på barns och ungas möjlighet att ta del av, delta i och skapa kultur. Skapande verksamhet på museer, fritidsgårdar och andra arenor har under perioder stängts ner. Likaså har Kulturskolor runt om i länet tvingats omforma sin verksamhet och inte kunnat erbjuda undervisning som vanligt. Elever i skolan har inte haft tillgång till kultur då det inte har varit tillåtet att ta emot besök från externa aktörer. Besök på naturliga platser för konsumtion av kultur, som t ex Spira, Jönköpings läns museum och länets alla biografer, har inte varit möjliga under en lång tid. Vi har sett kreativa lösningar på utomhuskultur, digital kultur och skapande verksamhet att ta med hem, men det går inte att jämföra med den kultur som vi under ett normalt år kan ge barn och unga.

Regional kulturplan och kultursamverkansmodellen (Program och styrdokument)
Den regionala kulturplanen är ett styrdokument för det kulturpolitiska området på regional nivå och omfattar hela det regionala kulturansvaret, inklusive fördelning av statliga och regionala bidrag till regional kultur. Kulturplanen är ett verktyg för dialogen med staten avseende fördelning av statliga medel, samt en beskrivning av hur regionen vill att kulturområdet ska utvecklas.

Jönköpings län ingår i samverkansmodellen för statens stöd till regional kulturverksamhet. Målet med modellen är att öka utrymmet för regionala prioriteringar och variationer vilket innebär att Region Jönköpings län ansvarar för fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet. Samtliga verksamheter inom kultursamverkansmodellen har uppföljningsbara uppdragsbeskrivningar.

Regionala kulturverksamheter som finansieras med statliga medel via kultursamverkansmodellen:

- Sektionen för kulturutveckling, Region Jönköpings län
- Smålands Musik och Teater
- Jönköpings läns folkrörelsearkiv
- Jönköpings läns museum
- Riksteatern Jönköpings län
- Vandalorum, museum för konst och design

Som Region Jönköpings län egna kulturverksamheter styrs och påverkas sektionen för kulturutveckling, Smålands Musik och Teater och Jönköpings läns museum av de regionala styrdokument som finns, exempelvis budget med verksamhetsplan. Dessa verksamheter ska långsiktigt planera och agera enligt de nationella och regionala kulturpolitiska målen, kulturplanens prioriteringar samt den regionala utvecklingsstrategin. De regionala uppdragsbeskrivningarna med verksamhetsspecifika uppdrag ska samspela med verksamheternas egna verksamhetsplaner.

De kulturpolitiska målen och prioriteringarna i kulturplanen förhåller sig till den regionala utvecklingsstrategin. Den regionala kulturplanen och den regionala utvecklingsstrategin verkar tillsammans för att nå gemensamma målsättningar. Budgeten utgår ifrån båda dessa mål och innehåller de aktiviteter som verksamheterna ska prioritera under år 2022 för att uppnå målen i den regionala utvecklingsstrategin och kulturplanen. Kulturplanen ska revideras under år 2022.

De regionala målen från regional kulturplan är:

- **Kulturen ska vara vital och närvarande i hela länet.**
  De kulturverksamheter som huvudsakligen har regional finansiering har ett särskilt ansvar att bedriva verksamhet riktad till hela länet samt samverka med civilsamhället.

- **Möjligheter för alla att delta och ta del av kulturliv och kulturupplevelser.**
  Ett ökat deltagande i kulturlivet bidrar till invånarnas välmående och länets utveckling. Möjligheten till upplevelse av och deltagande i kultur ska göras tillgängligt för länets invånare. Kulturen ska bidra till att ge människor god livskvalitet, utifrån den enskildes förutsättningar.

- **Ett välutvecklat konst- och kulturliv präglat av hög kvalitet inom både bredd och spets.**
  Det konstnärliga uttryckets frihet ska värnas och stödjas även när det utmanar och provocerar rådande normer. I samverkan mellan starka kulturinstitutioner, utvecklingsverksamheter och det ideella kulturlivet läggs en bra grund för en hållbar och långsiktig samhällsstruktur.

För att nå nationella och regionala mål arbetar Region Jönköpings län med sex olika kulturpolitiska prioriteringar. Prioriteringarna är övergripande och samspelar med och påverkar varandra. Alla prioriteringar är lika viktiga för länets kulturutveckling. I den regionala kulturplanen fastställs följande prioriteringsområden:

- Kulturell infrastruktur
- Villkor för konstnärligt skapande
- Kultur med fokus på barn och unga
- Tillgängligt kulturliv
- Interregionalt, internationellt och interkulturellt samarbete
- Samverkan och dialog.

Sektionen för kulturutveckling

Kulturutveckling är en verksamhet som, med den regionala kulturplanen som grund, arbetar strategisk för att stödja länets aktörer inom musik, teater, dans, film, bild och form, gestaltning, hemslöjd samt litteratur och regional biblioteksverksamhet. Med sin kompetens ska verksamheten förbättra förutsättningarna för ett rikt kulturliv och stimulera utvecklingen av densamma. Verksamheten sker i dialog med och mellan civilsamhället och länets kulturaktörer. Verksamheten har i uppdrag att vara främjande, kunskapsbärande och bildande. Kultur och utveckling ansvarar för att utveckla de stöd som utgår till kulturlivet. I verksamheten Kultur och utvecklingsuppdrag ingår att svara för forum och möten för dialog mellan kulturaktörerna och Region Jönköpings län. Samråd och samverkan med länets kommuner, civilsamhället, studieförbund, fria kulturutövare och institutioner är en central del av verksamheten. Ökat fokus ska läggas på det fria kulturlivet. Region Jönköpings läns kulturbidrag ska inte användas för organisationens egna kulturprojekt utan riktas till fristående kulturarbetare och det ideella kulturlivet. Genom den konstnärliga gestaltningen bidrar verksamheten till stimulerande miljöer i Region Jönköpings läns lokaler. Konstnärer, nationella såsom internationella, ges möjlighet till arbete och länets invånare får tillfälle att möta samtidskonst i sin närmiljö. Kultur och utveckling verkar utifrån den beslutade uppdragsbeskrivningen.

Smålands Musik och Teater

Smålands Musik och Teater har ett länsuppdrag inom musik, teater och dans och ska, som nav för länets scenkonst, verka i länets samtliga kommuner. Genom sin teaterensemble och orkester, Jönköpings Sinfonietta, är Smålands Musik och Teater den största arbetsgivaren för konstnärlig personal i länet. Samverkan ska ske med det fria professionella kulturlivet, ideella krafter och civilsamhället. Smålands Musik och Teater ska bidra till att bredda intresset och engagemanget för kulturen i allmänhet och scenkonsten i synnerhet. Verksamheten inom Smålands Musik och Teater omfattar framtagandet och uppsättandet av egna produktioner inom musik, teater

och dans med verksamhetens egna resurser som grund. Verksamhet ska bedrivas både i Kulturhuset Spira och ute i länet. Verksamhetens resurser ska fördelas så att Smålands musik och teater har en bred kulturverksamhet med scenkonstproduktioner som kommer hela länet till del samt god samverkan med det fria kulturlivet. För att främja och säkerställa sin regionala närvaro ska Smålands Musik och Teater verka för att utveckla långsiktiga överenskommelser och samarbeten med kommuner och lokala aktörer. Samverkan med andra professionella scenkonstverksamheter ska eftersträvas. Smålands Musik och Teaters verksamhet utgår ifrån Kulturhuset Spira i Jönköping. I den ingår att ansvara för att utbudet på Spiras fyra scener är brett. Detta säkerställs genom egna produktioner, samarbeten, inköpta produktioner samt uthyrningar. Smålands Musik och Teater anordnar också konferenser med kulturinslag.

Stiftelsen Jönköpings läns museum

Region Jönköpings län är tillsammans med Jönköpings kommun och Hembygdsförbundet, stiftare av Jönköpings läns museum. Verksamheten är baserad på statens kulturpolitiska mål (resultatet av SOU2009:16). Särskilt centralt är det mål som uttrycks som ”främja ett levande kulturarv, som bevaras, används och utvecklas”. Museet ska arbeta för att människor får möjlighet att ta tillvara kulturarv i ökad omfattning och i nya sammanhang. Ett särskilt ansvar finns för att utveckla och förnya engagemanget kring kulturmiljövårdsområdet, vilket sker utifrån de nationella målen för kulturmiljöarbetet. Region Jönköpings län ansvarar för verksamhetens innehåll och utveckling. Jönköpings kommun ansvarar för att tillhandahålla ändamålsenliga lokaler. Stiftelsen Jönköpings läns museum har som huvudsyfte att ge allmänheten möjlighet att ta aktiv del av sin historia, nutid och framtid. Jönköpings läns museum verkar utifrån den beslutade uppdragsbeskrivningen. 2021 gjorde stiftarna en överenskommelse med syfte att klargöra ansvaret vad gäller finansiering av den årliga driften och verksamheten av Länsmuseet i Jönköping.

Perspektiv: Medborgare och kund

Skapa värde med kunden och intressenter. En organisations långsiktiga framgång beror på dess förmåga att skapa värde tillsammans med de som den finns till för. Kundernas och intressenternas uttalade och underförstådda behov, krav, önskemål och förväntningar är vägledande för organisationens beslut och handlande

STRATEGISKT MÅL Möjligheter för alla att delta och ta del av kulturliv och kulturupplevelser.

Kulturen ska vara vital och närvarande i hela länet med kulturverksamhet i alla kommuner i Jönköpings län. Genom egna insatser och stöd till föreningslivet och det fria kulturlivet skapas engagerade och kulturintresserade medborgare och fler mötesplatser.

Framgångsfaktor Kultur med fokus på barn och unga

Alla barn har demokratisk rätt till kultur och ska ha likvärdiga möjligheter att utvecklas. Utifrån ett tillgänglighetsperspektiv är det viktigt att det finns en mångfald av kultur för en mångfald av barn och unga. Barn och unga har kunskaper, erfarenheter och perspektiv som inte vuxna har och är därför en resurs.

För att möta pandemins negativa effekter ska vi med samlad kraft stärka kulturen för, av och med barn och unga, utifrån arenor där barn och unga naturligt är. Samtliga verksamheter inom Kultursamverkansmodellen ska arbeta för en intensifierad närvaro i kommunerna 2022. Detta för att åstadkomma ökade möjligheter till skapande verksamhet samt främja kulturella upplevelser i skolan eller på fritiden i sin hemkommun.
För att säkra likvärdiga möjligheter till kultur för alla barn och unga i Jönköpings län krävs en gemensam strategi, där tillgänglighet, delaktighet och ökad möjlighet är i fokus, samt ett uttalat samarbete mellan alla verksamheter inom Kultursamverkansmodellen. Arbetet ska påbörjas 2022.

Uppdrag:

- Stärka barn och ungas möjlighet att ta del av och skapa kultur i Jönköpings län.
- Ge möjlighet för barn i grundskolan att få en kulturupplevelse både i kulturhuset Spira och i sina hemkommuner
- Verka för att barn och unga ska kunna ta del av kulturarv och erbjudas möjlighet till eget skapande, delaktighet och inflytande.
- Att under 2022 skapa ökade förutsättningar för skapande kulturverksamhet, främja ungt arrangörskap och möjliggöra för barn och unga att uppleva kultur.

- Att utifrån FN's barnkonvention systematiskt arbeta med att tillhandahålla lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet.
- Fortsatt utveckling och säkerställande av museernas pedagogiska verksamhet för barn och unga

Framgångsfaktor Tillgängligt kulturliv

Kulturen ska bidra till att ge människor god livskvalitet, utifrån den enskildes förutsättningar. Kulturlivet ska vara tillgängligt för fler invånare och besökare att delta i, bidra till och ta del av. Kulturen har en bärande roll som inkluderings-faktor, är ett starkt verktyg för gränsöverskridande möten och kan minska klyftor. Förutsättningarna för det fria kulturlivet stärks med ökade resurser

Uppdrag

- Utveckla, stödja och främja det fria kulturlivet
- Utveckla former som ger alla möjligheter att delta i och ta del av kulturliv och kulturupplevelser.
- Stärka möjligheterna för personer med funktionsvariationers att ta del av och skapa kultur i Jönköpings län.

Framgångsfaktor Kulturell infrastruktur

Kulturell infrastruktur är grunden för länets kulturliv. Den behöver vara välutvecklad för att skapa goda förutsättningar för kulturella aktiviteter och göra kulturen tillgänglig.

Uppdrag

- Kulturens mötesplatser utvecklas och engagerar fler
- Utveckla och främja digitaliseringens möjligheter för genomförande och spridning av kultur och bildning.
- Arbeta för att främja tvärkonstnärliga uttryck och konstformer.

STRATEGISKT MÅL Ett välutvecklat konst- och kulturliv präglat av hög kvalitet inom både bredd och spets.

Smålands musik och teater ska vara professionell scenkonstinstitution och ett nav för scenkonsten i länet. Produktioner och arrangera ska ha ett varierat ut bud av musik, teater och dans av hög kvalitet med både spets och bredd för barn, ungdomar och vuxna. Smålands Musik och Teater ska erbjuda ett varierat utbud av musik, teater och dans för alla åldrar. För att nå en bred variation i utbudet kompletteras de egna produktionerna med gästspel, samarbeten med det regionala kulturlivet och samverkan med externa arrangörer.

Framgångsfaktor Tillgängligt kulturliv

Samverkan i olika former med länets kommuner och det fria kulturlivet inom musik och teater ska vara en viktig del i Smålands musik och teaters verksamhet, och att skapa förutsättningar för nya mötesplatser, nya utövare och ny publik. Genom sitt främjandearbete ska man väcka och stimulera intresse för scenkonst, och stötta och involvera morgondagens kulturaktörer.

Uppdrag för Smålands musik och teater

- Ökad närvaro i länets samtliga kommuner.
- Ökad samverkan med det fria kulturlivet.
- Verka för ett brett utbud i länets samtliga kommuner.
- Öka barns och ungas tillgång till, och möjlighet att delta i, scenkonst

Systemmätetal	Mätmetod	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020
Publik vid föreställningar inom Smålands Musik och Teaters verksamhet	**Statistik**	**≥ 70 000**	**57 475**	**24 485**
varav kulturhuset Spira			*36 199*	*17 826*
varav Jönköpings kommun, exklusive kulturhuset Spira			*4 813*	*3 100*

varav övriga kommuner i länet		≥ 30 000	*16 463*	*3 559*
Publik vid föreställningar för barn och ungdom	**Statistik**	**≥ 25 000**	**29 672**	**10 326**
varav kulturhuset Spira				*6 997*
varav Jönköpings kommun, exklusive kulturhuset Spira				*1 960*
varav övriga kommuner i länet				*1 369*

Perspektiv: Process produktion

Utveckla värdeskapande processer

Organisationens verksamhet ses som processer som skapar värde med kunden och intressenter. Processorientering stimulerar förebyggande arbete, att grundorsaker till problem identifieras och att faktabaserade beslut tas. Processerna är utformade för att skapa förutsägbara resultat. Samtidigt finns förmågan att snabbt ställa om med hänsyn till förändrade behov från kunden och intressenter.

STRATEGISKT MÅL Ett välutvecklat konst- och kulturliv präglat av hög kvalitet inom både bredd och spets

Framgångsfaktor Villkor för konstnärligt skapande

Möjligheterna till konstnärligt skapande är en förutsättning för ett län med ett rikt kulturliv och en mångfald av konstnärliga uttryck. Konstnärligt yrkesarbete inom olika konstområden bör kunna bedrivas i hela länet. Professionella kulturskapare behöver utvecklingsmöjligheter.

Uppdrag

- Skapa bättre förutsättningar att verka som professionell utövare i länet
- Stödja och utveckla konstnärliga residensprogram i länet.
- Verka för samordning och öka kunskapen om fristadsprogrammet i hela länet.
- Verka för ett inkluderande arbetssätt för konstnärer med funktionsvariationer.
- Genom kunskapsöverföring och stödjande insatser främja utveckling av berörda konst- och bildningsområden, med och mellan civilsamhället, kulturell verksamhet och konstnärliga utövare i länet.
- Bevaka, tillgänggöra och stärka samtidskonsten i länet.

Framgångsfaktor Samverkan och dialog

Region Jönköpings län ska aktivt främja och delta i kulturellt samarbete inom och utanför länet, delta i och utveckla internationell samverkan och samspel, samt delta i de nationella och regionöverskridande samtalen om kulturens och bildningens möjligheter och utveckling.

Regionsamverkan Sydsverige (RSS)
Målsättningen i Regionsamverkan Sydsveriges kulturutskott är att utifrån en sydsvensk horisont och från ett kulturpolitiskt perspektiv tillsammans bli en stark kulturpolitisk röst gentemot den nationella nivån, och därigenom öppna upp för dialog i nationella frågor.

Uppdrag

- Utveckla interregionala samarbeten inom berörda konst- och bildningsområden.
- Bidra till att skapa en hållbar utveckling i Sydsverige till förmån för hela landet genom att samverka inom ramen för Regionsamverkan Syd (RSS).
- Utveckla hållbara strukturer för samråd med länets aktörer inom berörda konst- och bildningsområden.
- Utveckla tvärkonstnärlig samverkan, interkulturella möten och samverkan med det fria kulturlivet.
- Region Jönköpings län skall revidera liggande kulturplan. Ny flerårig kulturplan skall antas 2022.
- Samverkan och dialog med och kring nationella minoriteter och minoritetsspråk.

- Delta i kunskapsutvecklingen med aktiviteter kopplade till kulturens roll för god hälsa.

Perspektiv: Lärande och förnyelse

Förbättrar verksamheten och skapa innovationer
Framgångsrik hållbar verksamhet över tid kräver såväl ständiga förbättringar som innovation av produkter, tjänster och processer. Förutsättningen för detta är en kultur som stimulerar till kontinuerligt lärande, kreativitet och nya idéer. Genom jämförelser med ledande organisationer få ledare och medarbetare kunskap om vad som kan uppnås och vägen dig. Ett systematiskt och uthålligt förbättringsarbete leder till nöjdare kunder, nöjdare medarbetare, bättre samhälle och miljö samt ökad effektivitet.

Strategiskt mål: Kulturen ska vara vital och närvarande i hela länet.

De kulturverksamheter som huvudsakligen har regional finansiering har ett särskilt ansvar att bedriva verksamhet riktad till hela länet samt samverka med civilsamhället.

Systemmätetal	Mätmetod	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020
Antal samverkansavtal med kommuner	Statistik	13	Nytt mätetal 2020	3
Antal kommuner i länet som Smålands Musik och Teater genomfört föreställningar i	Statistik	13	Nytt mätetal 2022	-

Framgångsfaktor Tillgängligt kulturliv

Verksamheten inom Smålands Musik och Teater ska bedrivas både i Kulturhuset Spira och ute i länet. För att främja och säkerställa sin regionala närvaro ska Smålands Musik och Teater verka för att utveckla långsiktiga överenskommelser och samarbeten med kommuner och lokala aktörer. Samverkan med andra professionella scenkonstverksamheter ska eftersträvas.

Uppdrag

- Öka Smålands Musik och Teaters närvaro i länets samtliga kommuner.
- Upprätta samverkansavtal om det lokala utbudet av scenkonst med länets kommuner avseende såväl barn och unga som för en vuxen publik.
- Sträva efter att nå och vara relevant för så många länsinvånare som möjligt.

Framgångsfaktor Interregionalt, internationellt och interkulturellt samarbete

För ett ökat kulturellt utbyte i länet och över kulturgränser ska interregionala, internationella och interkulturella samarbeten stimuleras. Interregionala samarbeten och utbyten främjar utveckling och hållbar långsiktig tillväxt.

Uppdrag

- Främja och delta i kulturellt samarbete inom och utanför länet, delta i och utveckla internationell samverkan och samspel, samt delta i de nationella och regionöverskridande samtalen om kulturens och bildningens möjligheter och utveckling.
- Utveckla arbetet med att initiera och främja samtal om yttrandefrihet, mångfald, demokrati och mänskliga rättigheter samt väcka uppmärksamhet för frågorna.

Bidrag för kultur, demokrati och folkhälsa.
Organisationer som får bidrag från Region Jönköpings län ska vara demokratiskt uppbyggda och ha hälsofrämjande, inkluderande, ideologiska, opinionsbildande, demokratiska och/eller sociala funktioner. Med demokratiskt uppbyggda avses att medlemmarna ska ha ett reellt inflytande över verksamheten. De organisationer som stöds av Region Jönköpings län ska bedriva sin verksamhet över större delen av länet. Policy för bidragsgivning inom områdena folkhälsa, utbildning och kultur reviderades år 2020. Policyn antogs i Regionfullmäktige och gäller från och med 2020-06-08. Målet med bidragen i denna policy är att stödja och stimulera verksamheter i hela länet som bidrar till denna utveckling. Det är även av stor vikt att skapa meningsfulla och inkluderande mötesplatser som främjar hälsa, kreativitet och integration i samverkan med

civilsamhället. Stöd ges till organisationer som arbetar länsövergripande, självständigt och kontinuerligt för att bidra till demokrati, social inkludering och en meningsfull fritid för länets invånare. Bidragsgivningen inom kultur, demokrati och folkhälsa ska utgå från regionens grundläggande värderingar och alla människors lika värde.
Stöden ska bidra till att:

- stärka och utveckla demokratin i hela länet
- ge människor möjlighet att påverka sin livssituation i hela länet
- utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i hela länet
- bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet i hela länet
- främja god hälsa och bättre livskvalitet för länets invånare

Utbildning och bildning

Naturbruksskolorna

Naturbruksskolorna ska utvecklas i samråd med länets kommuner och branschens aktörer. Detta sker genom utvecklingsrådet för naturbruk, där både Region Jönköpings län och länets kommuner har representanter, samt i lokala programråd där företrädare för de gröna näringarna deltar. Naturbruksskolorna har goda förutsättningar att vara goda förebilder, sprida kunskap och arbetssätt som bidrar till att nå de globala målen och Sveriges miljömål. Naturbruksskolorna är också viktiga för Region Jönköpings län ansvar för regional kompetensförsörjning. Naturbruksskolorna är dessutom viktiga utbildnings- och kompetenscentra för den gröna näringen.

Naturbruksskolornas betydelse för den framtida utvecklingen av livsmedelsproduktionen i länet och dess långsiktiga hållbarhet kan bli ännu större. Naturbruksskolorna ska vara ledande inom sina områden och att det ska ske ett kontinuerligt utvecklingsarbete i syfte att bidra till de gröna näringarnas utveckling. För att bidra till det behöver tillämpad forskning, försöksverksamheter och öppna testbäddar utvecklas på skolorna i samarbete med akademi, forskningsinstitutioner och näringsliv. Detta skapar förutsättningar för att utveckla skolorna till reella kompetenscentrum för de gröna näringarnas långsiktigt hållbara utveckling.

Skolorna har goda förutsättningar att vara förebilder och föregångare när det gäller att kontinuerligt utveckla djurskydd, djurhälsovård och djurvälfärd. Med ändamålsenliga och flexibla lokaler som kan utvecklas i takt med lagstiftning och nya rön kan både elever och näringen utbildas och inspireras att ständigt utveckla djurhållningen.

Folkhögskolorna

I det livslånga lärandet, för att stärka demokratin och för att förse länet med efterfrågad kompetens har folkhögskolorna en viktig roll att fylla. Folkhögskolan skiljer sig från andra skolformer genom den långa bildningstraditionen och att den enskilda skolan har stor frihet att utforma sina kurser utifrån skolans speciella inriktning och profil. Den har också möjlighet att göra anpassningar efter förkunskaper, intressen och behov hos deltagare. Basen för folkhögskolornas utbildningsinriktning är den allmänna linjen, som främst är avsedd för dem som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning. Folkhögskolorna spelar en stor roll för utbildning av personer med kort utbildning, deltagare med utländsk bakgrund och personer med funktionsvariationer.

För Region Jönköpings läns egna folkhögskolor gäller den profilering som lagts fast 2013 och som innebär kultur för Sörängens folkhögskola och hälsa för Värnamo folkhögskola. Folkhögskolorna är också en resurs för regionens kompetensförsörjning, i sig själva eller i samverkan med övriga delar av regional utveckling.

Folkhögskolorna utgör en arena som möjliggör för alla människor att inkluderas i det sociala och politiska livet. Studieförbund och folkhögskolor skapar mötesplatser som både bidrar till social sammanhållning och till en öppen och fri debatt. Folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. Det innebär att folkbildningens målgrupp är bredare än målgruppen för vuxenutbildningen.

Verksamheten ska utvecklas vidare för att ytterligare bidra till demokratin, att stödja människors handlingskraft, fylla utbildnings- och bildningsbehov i samhället och ge alla tillgång till kulturlivet. Folkhögskolorna kan snabbt anpassa sig till skiftande behov i samhället och hos individer och grupper med olika utmaningar. Folkhögskolorna har en viktig roll när det gäller att ge människor en andra chans till vidare studier, att möta människors unika behov och förutsättningar samt att bidra till det livslånga lärandet.

Perspektiv: Medborgare och kund

Skapa värde med kunden och intressenter. En organisations långsiktiga framgång beror på dess förmåga att skapa värde tillsammans med de som den finns till för. Kundernas och intressenternas uttalade och underförstådda behov, krav, önskemål och förväntningar är vägledande för organisationens beslut och handlande

STRATEGISKT MÅL Ett attraktivt och framtidsinriktat utbildningsutbud med hög kvalitet på naturbruksskolorna och folkhögskolorna, anpassat efter befolkningens och arbetsmarknadens behov.

Framgångsfaktor Utgå från behovs- och resultatanalyser som ger underlag för utbildningarnas dimensionering och inriktning.

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Andel antagna i förhållande till antal elever som slutar årskurs 9 i länet (naturbruksskolorna)	3,0%	Nytt mätetal 2020	3,9%	>2,9 %	>2,9 %	<2,7 %	År

Uppdrag

- Naturbruksskolorna ska vara naturliga mötesplatser för den gröna sektorn i regionen/för regionen

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Sökande per utbildningsplats, folkhögskolorna	≥ 2,0	2,3 Varav kvinnor 1,5 och män 0,8	2,3 Varav kvinnor 1,5 och män 0,8	>1,9	>1,9	<1,6	År

Uppdrag

- Utbildningar inom gymnasiala eller eftergymnasiala utbildningar och uppdragsutbildningar på olika nivåer som är anpassade efter näringens behov ska erbjudas.

Perspektiv: Process produktion

Utveckla värdeskapande processer. Organisationens verksamhet ses som processer som skapar värde med kunden och intressenter. Processorientering stimulerar förebyggande arbete, att grundorsaker till problem identifieras och att faktabaserade beslut tas. Processerna är utformade för att skapa förutsägbara resultat. Samtidigt finns förmågan att snabbt ställa om med hänsyn till förändrade behov från kunden och intressenter.

STRATEGISKT MÅL Utbildningen vid våra skolor ska vara aktuell och relevant.
Framgångsfaktor Utbildningsinnehåll anpassat till elevens behov.

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Andel elever på naturbruksprogrammet som slutför sin utbildning med godkänd examen	90%	87% Varav kvinnor 91% och män 100%	87% Varav kvinnor 89% och män 90%	>89	>89	<79	År
Andel deltagare som slutför kurs inom folkhögskolan	90%	90% Varav kvinnor 94% och män 85%	89% Varav kvinnor 89% och män 90%	>85	>85	<75	År

Uppdrag

- Eleverna på naturbruksgymnasierna ska slutföra sin utbildning med godkänd examen inom tre år.
- Deltagarna inom folkhögskolan ska slutföra sina kurser.

Perspektiv: Lärande och förnyelse

Förbättra verksamheten och skapa innovationer. Framgångsrik hållbar verksamhet över tid kräver såväl ständiga förbättringar som innovation av produkter, tjänster och processer. Förutsättningen för detta är en kultur som stimulerar till kontinuerligt lärande, kreativitet och nya idéer. Genom jämförelser med ledande organisationer få ledare och medarbetare kunskap om vad som kan uppnås och vägen dig. Ett systematiskt och uthålligt förbättringsarbete leder till nöjdare kunder, nöjdare medarbetare, bättre samhälle och miljö samt ökad effektivitet.

STRATEGISKT MÅL - Naturbruksskolorna ska vara ledande inom sina områden och det ska ske ett kontinuerligt utvecklingsarbete i syfte att bidra till de gröna näringarnas utveckling.

Framgångsfaktor Tillämpad forskning, försöksverksamheter och öppna testbäddar behöver utvecklas på skolorna i samarbete med akademi, forskningsinstitutioner och näringsliv.

Uppdrag

- Naturbruksskolorna utvecklas till kompetenscentra där tillämpad forskning, försöksverksamheter och öppna testbäddar bidrar till ökad regional självförsörjningsgrad av livsmedel och ett långsiktigt hållbart jordbruk.

Perspektiv: Ekonomi

Leder för hållbarhet. Med engagerade ledare som utgår från kund- och intressentbehov förstärks en kultur som skapar förutsättning för hållbar utveckling. Ledare ser verksamheten, dess produkter, tjänster och processer som delar i en större helhet och verkar aktivt för att förbättra samhälle, miljö och ekonomi. Ledare tar till vara och utvecklar medarbetarnas och organisationens samlade kompetens och mångfald.

STRATEGISKT MÅL God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt

Framgångsfaktor Kostnadseffektiv verksamhet.

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Ekonomi i balans ANA-nämnd	Inte överstiga budget	7,1 miljoner kr	14,1 miljoner kr	Målet nått	Ej aktuell	Negativ avvikelse	Månad

Länstrafiken

Kollektivtrafik

En viktig förutsättning för ett gott liv i en attraktiv region är goda möjligheter att resa i det dagliga livet. Det innebär att kollektivtrafiken genom ett så bra trafikutbud som möjligt ska erbjuda resenärerna en prisvärd, enkel och säker resa till sitt arbete, sina studier eller fritidsaktiviteter. Kollektivtrafiken ska ses som det naturliga resvalet och bedrivas med omtanke om resenärer och omvärld.

God tillgång till kollektivtrafik är inget mål i sig utan ett verktyg för att möjliggöra människors resor till arbete, studier, kultur- och fritidsaktiviteter, för att vidga arbetsmarknadsområdena inom länet men också utanför. Det skapar utveckling och attraktivitet. Kollektivtrafiken behöver ha god tillgänglighet och prisvärda taxor som stimulerar till ökat resande. Särskilt viktigt är det för dagpendlare som använder kollektivtrafiken ofta. Även sällanresenärer ska ha reseprodukter som är attraktiva och anpassade efter resebehovet.

Region Jönköpings läns vision ”För ett bra liv i en attraktiv region” förutsätter bland annat goda möjligheter att resa i det dagliga livet. Det innebär att kollektivtrafiken genom ett så bra trafikutbud som möjligt ska erbjuda resenärerna en prisvärd, enkel och säker resa till sitt arbete, sina studier eller kultur- och fritidsaktiviteter. Kollektivtrafiken ska ses som det naturliga resvalet och bedrivas med omtanke om resenärer och omvärld.

Kollektivtrafikmyndighet

Region Jönköpings läns uppgifter som kollektivtrafikmyndighet regleras i Kollektivtrafiklagen (SFS 2010:1065). Lagen innebär bland annat att kollektivtrafikföretag fritt och inom alla geografiska marknadssegment får etablera kommersiell trafik. En kollektivtrafikmyndighet ska ta fram ett regionalt trafikförsörjningsprogram som beskriver den trafik som kan bli föremål för offentlig finansiering.

Trafikförsörjningsprogram

En övergripande strategi för utveckling av kollektivtrafiken bygger på koncentration till stråk där förutsättning för ökat resande är goda. Stråken måste samtidigt balanseras med en grundläggande trafikförsörjning för hela länet. Detta för att stödja en socialt hållbar utveckling och ge förutsättningar för en samhällsservice i hela länet. Områden som inte har förutsättningar för en utbyggd kollektivtrafik eller som har långa gångavstånd till hållplatser där stråk utvecklas, kan få tillgång till en bra kollektivtrafik genom lösningar som kombinerar bil- och kollektivtrafik eller cykel- och kollektivtrafik. Kollektivtrafiken ska utvecklas med fokus på fyra områden:

- Skapa möjligheter till arbets- och studiependling.
- Skapa goda resmöjligheter mellan större orter i länet och till angränsande län.
- Garantera ett grundläggande trafikutbud.
- Underlätta resor med flera färdmedel.

Väl fungerande kollektivtrafik är också en av förutsättningarna för att nå miljömålen och en långsiktig och hållbar utveckling.

Nuvarande regionala trafikförsörjningsprogram för länet antogs 2012 och gäller till 2025. En mindre revidering gjordes hösten 2016 och arbetet med ett nytt trafikförsörjningsprogram påbörjades under 2019. Ett nytt Trafikförsörjningsprogram antogs av fullmäktige i juni 2021.

Programmet bygger på de samråd med kommuner, kollektivtrafikföretag och organisationer som har genomförts i länet samt även på de samråd som har ägt rum med angränsande läns regionala kollektivtrafikmyndigheter, myndigheter, organisationer, kollektivtrafikföretag och näringsliv. Det regionala trafikförsörjningsprogrammets långsiktiga målsättningar är utgångspunkt för de årliga målen i budget. Med nytt trafikförsörjningsprogram fram till 2035 kommer målen revideras.

Nuvarande trafikförsörjningsprogrammet anges följande långsiktiga mål

Målområde	Mål till 2025
Resande	25 miljoner resor per år inklusive skolkortsresor 60-procentig resandeökning exklusive skolkortsresor jämfört med 2011
Kundnöjdhet (andel nöjda)	Allmän trafik alla länsbor 65 procent Allmän trafik resenärer 80 procent Serviceresor 85 procent
Tillgänglighet	Fler ska kunna resa med den allmänna kollektivtrafiken genom tillgänglighetshöjande åtgärder
Skattesubventions-grad	Den allmänna kollektivtrafiken ska över tid ha en skattesubventionsgrad på cirka 50 procent
Miljö	All allmän kollektivtrafik ska drivas med förnyelsebara drivmedel Trafikens totala energiförbrukning/km ska minska med minst 25 procent

Kollektivtrafikövergripande

Valet av trafikslag och kapacitetsutnyttjandet i fordonen har stor påverkan på trafikkostnaderna. Aktiv marknadsföring, effektiva försäljningskanaler, till exempel till arbetsgivare och företag, och bra information till resenärer och länsinvånare är viktigt för att öka resandet. Kollektivtrafiken har under pandemin tappat mer än hälften av resorna. För att få tillbaka resenärerna efter pandemin men även för att attrahera nya resenärer kommer det att krävs omfattande marknadsföringsinsatser och insatser för att förbättra kundupplevelsen. För år 2022 förstärks marknadsföringsbudgeten med 2 miljoner kronor som finansieras med de avsatta budgetmedel för 2022 som fullmäktige beslutade om i budget 2021 med flerårsplan 2022–2023.

Stadstrafik

En avsiktsförklaring mellan Jönköpings kommun och Region Jönköpings län har tecknats avseende stadstrafiken i Jönköping. Avsiktsförklaringen innebär bland annat införande av elbussar på stomlinjerna, en helt ny stomlinje 4 samt åtgärder som Jönköpings kommun behöver vidta för att förbättra framkomligheten i trafiken. För att genomföra satsningarna har en ny bussdepå uppförts i Jönköping.

Regiontrafik

På vilket sätt den regionala tågtrafiken ska utvecklas avgörs både av Region Jönköpings läns ambitioner samt av banornas tekniska standard och planerna på upprustning och utveckling. Behov av underhåll på järnvägslinjerna i Jönköpings län är stort, södra stambanan behöver hålla hög kvalitet och de regionala tågbanorna behöver rustas upp. Det är prioriterat att i samverkan med Trafikverket driva frågan om ett järnvägsnät med hög kvalitet. Järnvägslinjen mellan Nässjö och Vetlanda behöver rustas upp och elektrifieras.

Eftersom regionaltågstrafiken har en långsiktigt strukturerande effekt i samhället, är det mycket viktigt att planeringen av de framtida regionala tågtrafikeringsuppläggen och järnvägsinvesteringarna synkroniseras. 2022–2023 kommer Länstrafiken förnya sin fordonsflotta inom Krösatågen och ett projekt om fordonsanskaffning pågår tillsammans med länen inom Regionsamverkan Sydsverige och Transito AB. De nya fordonen kan inte underhållas i nuvarande depå och beslut om ny tågdepå i Nässjö har fattats av Regionfullmäktige 2020 samt har byggnation påbörjats.

En långsiktig tågplan tas fram för Jönköpings län. Tågplanen ska innehålla en strategi för hur den regionala tågtrafiken ska utvecklas på sikt och skapa robusthet i järnvägssystemet.

I december 2021 startar ett nytt avtal med en ny tågoperatör för Krösatågssystemet. I det nya avtalet ingår både drift och underhåll av tågen. Det planeras för ny stadstrafik i Tranås.

Under 2022 slutförs utredningen om en bussförbindelse Eksjö–Sävsjö–Värnamo för att möjliggöra enkelt resande mellan de två sjukhusen i Eksjö och Värnamo. Linjen kan även bli en förbindelse mellan de två kommunhuvudorterna Värnamo och Sävsjö för arbetsresor och studier.
En försöksperiod planeras för perioden 2023 till 2025 om de ekonomiska ramarna möjliggör detta.

Serviceresor

Region Jönköpings län ansvarar genom Länstrafiken för Serviceresor (närtrafik, sjukresor, färdtjänst) och det finns ett standardiserat koncept för hela länet. Detta gäller regelverk (exklusive skolskjutsar) liksom hur trafiken ska integreras med och komplettera linjetrafiken. För sjukresor och färdtjänst är det särskilt viktigt att, inom ramen för ett kollektivt resande, ta hänsyn till de speciella behov som finns bland sjuka och personer med funktionsnedsättning. I september 2022 startar nya trafikavtal inom Serviceresor.

Önskemålet om snabbhet och gena resvägar kan skapa konflikt med mindre orters behov av turtrafik. Här bör en lämplig avvägning göras mellan behovet av korta restider mellan de större orterna och tillgång till kollektivtrafik med acceptabel turtäthet även för mindre orter. För vissa små orter med litet befolkningsunderlag samt boende på landsbygden som befinner sig utanför stråken med mycket stark trafik kan linjelagd anropsstyrd trafik eller närtrafik vara ett komplement. Ett pilotprojekt genomförs på några orter under 2022. Finansiering av pilotprojektet görs med de avsatta budgetmedel för 2022 som fullmäktige beslutade om i budget 2021 med flerårsplan 2022 - 2023. En utvärdering ska ske efter att pilotprojektet har genomförts.

Tabell 5

Antal resor (tusental)	Resultat 2019	Resultat 2020
Sjukresor	124	103
Färdtjänstresor	568	383
Närtrafik	23	22
Totalt antal serviceresor	715	508

Sjukersättning inkluderas i seniorkortet

Människor med funktionsvariationer eller en sjukdom som gör att det är svårt att ingå i ett normalt arbetsliv ska ges goda möjligheter att resa med den allmänna kollektivtrafiken. Personer som tar emot sjukersättning eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan ska inkluderas i den grupp som kan köpa och resa med seniorkortet. Resenären ska kunna visa upp förmånsintyg från Försäkringskassan under resa med den allmänna kollektivtrafiken. För att finansiera en utökad kostnad avsätts inom ram 4 miljoner kronor. som finansieras med de avsatta budgetmedel för 2022 som fullmäktige beslutade om i budget 2021 med flerårsplan 2022 - 2023.

Resursförstärkning

Under 2020 och i inledningen av 2021 har biljettintäkterna minskat kraftigt som en följd av minskat resande med anledning av Coronapandemin, vilket kommer medföra ett stort budgetunderskott inom Länstrafiken. Regeringen har i sitt budgetunderlag tillfört 2 miljarder kronor under 2021 för att täcka en del av intäktsbortfallet till landets regionala trafikhuvudmän. Region Jönköpings län räknar med att få del av dessa statliga medel men det kommer inte räcka för att täcka hela intäktsbortfallet.

Med den bakgrunden och med de målsättningar som finns i trafikförsörjningsprogrammet om ett ökat resande, kommer det krävas betydande resursförstärkningar, men också omdisponering av resurser från trafikutbud med lågt resandeunderlag.

För att finansiera de beslutade satsningarna inom stadstrafiken, samt anskaffningen av nya Krösatåg och tågdepå, behövs en resursförstärkning. I flerårsplanen finns beslutat utökning med 50 mnkr 2022 jämfört med 2021 och ytterligare utökning med 25 mnkr 2023. Utökade resurser för utbyggnad, måste ske utifrån analys av pandemins effekter I slutet av planperioden förväntas engångskostnader för restvärde vid byte av tåg och dubbla kostnader för tågdepå.

Förväntade kostnadsökningar 2022 och framåt innebär att en genomsnittlig uppräkning av biljettpriserna enligt index behöver göras vid årsskiftet 2021/22. Prishöjningarna är en förutsättning för att bibehålla en budget i balans. Nämnden för trafik, infrastruktur och miljö har möjlighet att under året besluta om tillfälliga prisförändringar. För 2022 föreslås en höjning av egenavgiften för sjukresor. Ersättning för resa med egen bil samt boende föreslås vara oförändrade.

Hållbar utveckling

Region Jönköpings län har åtagit sig att göra sin del för att vår region ska bidra till att nå 1,5-gradersmålet i Parisavtalet. Genom att uppfylla de mål som är uppsatta i regionens program för hållbar utveckling bidrar vi till att uppfylla vårt åtagande.
Enligt hållbarhetsprogrammet ska år 2025 bussar i allmän kollektivtrafik drivas med 100 procent förnybara drivmedel, dieseltåg drivas med den andel förnybara drivmedel som är godkänt, dock minst 20 procent förnybara drivmedel, eltåg drivas med 100 procent förnybar el och fordon inom serviceresor drivas med minst 40 procent förnybara drivmedel. Omställning till förnybara drivmedel innebär ökade kostnader.

Perspektiv: Medborgare och kund

Skapa värde med kunden och intressenter En organisations långsiktiga framgång beror på dess förmåga att skapa värde tillsammans med dem som organisationen finns till för. Kundernas och intressenternas uttalade och underförstådda behov, krav, önskemål och förväntningar är vägledande för organisationens beslut och handlande.

STRATEGISKT MÅL Ökad andel kollektiva resor samt behovsanpassade serviceresor
– för hållbar utveckling
Framgångsfaktor Konkurrenskraftiga restider och hög turtäthet. Prisvärt. Nöjda kunder.

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Andel nöjda kvinnor och män- index (NKI) (kollektivbarometern)							
Allmän trafik							
- alla länsbor	55 %	50 %	49 %	>54 %	>46 %	<46 %	Tertial
- resenärer	65 %	59 %	60 %	>64 %	>54 %	<54 %	Tertial
- prisvärdhet	50 %	42 %	43 %	>49 %	>40 %	<40 %	Tertial
Serviceresor	85 %	79 %	83 %	>84 %	>70 %	<70 %	Tertial
Andel tåg som går enligt tidtabell	95 %	Nytt mått 2020	96 %	>94 %	>80 %	<80 %	Tertial

Uppdrag

- Efter beslut om nytt Trafikförsörjningsprogram utarbeta plan och redovisa delmål för perioden 2021-2024 med utblick mot 2025-2035.
- Ta avstamp i nytt Trafikförsörjningsprogram för att få igång det kollektiva resandet efter pandemin.
- Fortsätta utreda möjligheten att utveckla en modell med resekort med personliga zoner.
- Personer med funktionsvariationer som är berättigade till sjukersättning/aktivitetsersättning från försäkringskassan ska kunna använda ett motsvarande kort som seniorkort/ungdomskort till och med fyllda 70 år.
- Ta fram riktlinjer och kostnader för att ta med sig husdjur på färdtjänstresor.
- Starta ett pilotprojekt för att på några lämpliga ställen i länet prova ett nytt upplägg med linjelagd anropsstyrd trafik.
- Cykel ska i mån av plats få tas med kostnadsfritt på tåg.

Perspektiv: Process och produktion

Utveckla värdeskapande processer Organisationens verksamhet ses som processer som skapar värde med kunder och intressenter. Processorientering stimulerar förebyggande arbete, att grundorsaker till problem identifieras och att faktabaserade beslut tas. Processerna är utformade för att skapa förutsägbara resultat. Samtidigt finns förmågan att snabbt ställa om med hänsyn till förändrade behov från kunden och intressenter.

STRATEGISKT MÅL Kostnadseffektiv upphandling. Ändamålsenlig och kostnadseffektiv trafik
Framgångsfaktorer Rätt beteende – avtal. Trafikutbud med högt resande. Tryggt och säkert.

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Antal resor	22,7 miljoner totalt*	22,1 miljoner	-39 %	Ökn jmf 2020	Ej ökn	Minskn	Månad
Antal påstigande/mil (regional trafik)	9,2	9,0	5,1	>9,1	>8	<8	Tertial

*för att uppnå det långsiktiga målet enligt det regionala trafikförsörjningsprogrammet är de årliga målen linjärt fördelade:

År	Miljoner resor
2020	22,1
2021	22,7
2022	23,3
2023	23,8
2024	24,4
2025	25,0

Uppdrag

- Fortsätta med upphandlings och leveransprojekt av nya tågfordon samt bidra till arbetet med ny tågdepå.
- Uppstart av nytt avtal för drift och underhåll inom Krösatågen.
- Uppstart av nya avtal inom Serviceresor.
- Att genomlysa resandemönster och ekonomiska effekter på kort och lång sikt utifrån pandemin under 2022 som ska utgöra underlag inför budget 2023 och översyn av Trafikförsörjningsprogram.
- En utvärdering av stadstrafiken i Värnamo och Nässjö görs innan uppstart av ny stadstrafik i Tranås.
- Att fortsatt dialog med Halland sker för fortsatt drift av Krösatåg mellan Värnamo – Halmstad.
- Under 2022 slutförs en utredning för en bussförbindelse Eksjö – Värnamo – Sävsjö.

Perspektiv: Ekonomi

Leder för hållbarhet Med engagerade ledare som utgår från kund- och intressentbehov förstärks en kultur som skapar förutsättning för hållbar utveckling. Ledare ser verksamheten, dess produkter, tjänster och processer som delar i en större helhet och verkar aktivt för att förbättra samhälle, miljö och ekonomi. Ledare tar till vara och utvecklar medarbetarnas och organisationens samlade kompetens och mångfald.

STRATEGISKT MÅL God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt
Framgångsfaktor Kostnadseffektiv verksamhet. Högt resandeunderlag.

Systemmätetal	Mål 2022	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Ekonomi i balans TIM-nämnd	Inte överstiga budget	-7,3 ● miljoner kr	-22,2 ● miljoner kr	Målet nått	Ej aktuell	Negativ avvikelse	Månad
Kostnad/per resenär km (serviceresor)	Inte öka mer än index	21,38 kr	26,86 kr	Ingen ökning /minskning	Ökning 1,5% utöver index	Ökning mer än 1,5 % utöver index	Tertial
Skattesubventionsgrad allmän trafik	60%	61%	69 %	<61 %	<62 %	>62 %	Tertial

Andel resenärer med giltig biljett	95%	-	-	X	X	X	Tertial

Folkhälsa och sjukvård

Målet med hälso- och sjukvården i Region Jönköpings län är bästa möjliga hälsa hos länets invånare och en bättre och jämlik vård. *Jag får den vård jag behöver, när jag behöver den och på det sätt jag behöver*.

POLITISK SAMMANFATTNING

Målet för hälso- och sjukvården i Region Jönköpings län är att länsinvånarna ska erbjudas en behovsanpassad hälso- och sjukvård av hög kvalitet som är jämlik och jämställd, har hög patientsäkerhet och hög tillgänglighet samt uppvisar kliniska resultat i toppnivå.

En behovsanpassad hälso- och sjukvård som är personcentrerad innebär att vården ska ges med hänsyn till den enskilda patientens behov, där vården är samordnad och präglas av kontinuitet och patienten känner tillit till vården. En hälso- och sjukvård av hög kvalitet baseras på bästa tillgängliga evidensbaserade kunskap. Med en jämlik vård ska alla erbjudas vård utifrån behov, på lika villkor och med ett gott bemötande, oavsett kön, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder, bostadsort, utbildning och ekonomi. Flickor, pojkar, kvinnor och män ska ha samma förutsättningar för en god uppväxt och hälsa samt erbjudas vård på lika villkor. En vård som är tillgänglig i alla delar av länet innebär bland annat att den är lätt att komma i kontakt med och att vården ges i rimlig tid.

Dessa mål förpliktigar och ställer krav på att Region Jönköpings län kontinuerligt arbetar med att vara en attraktiv arbetsgivare och har tillgång till medarbetare och ledarskap, som målmedvetet arbetar för att uppnå detta i samskapande med patienten. För att säkra tillgång till god, sammanhållen och högkvalitativ vård i hela länet fortsätter Region Jönköpings län arbetet med att utveckla och stärka regionens tre akutsjukhus, vårdcentraler, tandvården, förbättrar folkhälsan och samverkan med olika aktörer.

Arbetet med att förbättra vården för patienter med stora vårdbehov eller kroniska sjukdomar fortsätter att prioriteras. Det preventiva folkhälsoarbetet systematiseras för att utjämna folkhälsoskillnader och arbetas med mer målinriktat genom bla riktade insatser via vårdcentraler i socioekonomiskt utsatta områden.

Åren 2020 och 2021 har präglats av coronapandemin där medarbetare och ledarskap inom Region Jönköpings län på ett utomordentligt sätt ställt om hela hälso- och sjukvården i syfte att erbjuda en smittsäker och patientsäker vård. Hela Sverige och världen har påverkats och det är fortfarande inte säkert hur smittspridningen kommer att utvecklas i Sverige eller utomlands. Ljuset i tunneln är vaccineringen och primärvården har genomfört stora ansträngningar med att uppnå en hög vaccinationstäckningsgrad i länet. Under 2021 initierades planeringen för hur kommande vaccinering för covid-19 ska fortsätta.

Coronapandemin har inneburit en stor påfrestning för hälso- och sjukvården och medarbetarna inom Region Jönköpings län. Region Jönköpings län arbetar nu aktivt med att ge länsinvånare som har fått sin vård uppskjuten, den vård som de är i behov av. En stor budgetsatsning påbörjades 2021 och fortsätter 2022 för att möta uppdämt vårdbehov och uppskjuten vård, allt i syfte att säkerställa tillgängligheten till hälso- och sjukvården i länet. Arbetet med den uppskjutna vården som påbörjades under hösten 2020 och har arbetas med systematiskt under 2021, där planeringen har anpassats efter rådande smittläge i samhället och påvisat vårdbehov hos invånarna. Det är viktigt att medarbetarnas arbetsmiljö beaktas inom berörda verksamheter. Samordningen av den uppskjutna vården i Region Jönköpings län sker inom länets tre akutsjukhus och i sydöstra sjukvårdsregionen för att öka tillgängligheten till behandlingar och operationer.

Coronapandemin har medfört att kompetensutvecklingen hos vårdens medarbetare och ledarskap har fått stå tillbaka. Under planperioden prioriteras kompetensutveckling och kompetensutbildning för vårdens medarbetare och ledarskap.

Med anledning av coronapandemin har det uppkommit en ny grupp patienter som är i behov av rehabilitering. Det kan bero på långvariga besvär efter covid-19 eller för patienter som behandlats under en längre period på intensivvård för covid-19. Region Jönköpings län arbetar med att samla kompetens kring utredning, behandling och rehabilitering för patienter med långtidsbesvär efter covid-19, för att skapa en jämlik och enhetlig vård.

Region Jönköpings län ska vara bästa plats att växa upp, leva och åldras på. Tillsammansbilden utgår ifrån detta och Region Jönköpings län har under lång tid arbetat utifrån den. Tillsammansbilden symboliserar samhället utifrån ett hälso- och sjukvårdsperspektiv. Perspektiv som utgår ifrån vardagslivet, stöd för kropp och själ, primärvården och specialiserad sjukhusvård. Fokus ska vara att få vardagslivet att fungera, att det finns stöd för kropp och själ så att primärvård och sjukhusvård undviks så långt som möjligt. De stora kostnaderna ligger i sjukhusvården och här krävs det en förskjutning i vårt sätt att arbeta och tänka kring hälsa. Ett systematiskt arbetssätt behövs för det preventiva folkhälsoarbetet för att undvika utveckling av sjukdom senare i livet. Region Jönköpings län behöver förbättra vården för personer med kronisk sjukdom så att de är så friska som möjligt och upplever en bra livskvalité.

Det krävs förändrade arbetssätt för att få en förflyttning av hälso- och sjukvård från sjukhusvården till den nära vården, bättre förutsättningar för egenvård och förebyggande insatser. Digitalisering och artificiell intelligens är viktiga verktyg för att transformera arbetssätt och för att minska resursanvändningen. Implementeringen av förändrade arbetssätt och förflyttningen behöver ske successivt. I planen för ”Tillsammans möter vi framtidens behov av hälso- och sjukvård 2020-2030” beskrivs strategier som är framtagna utifrån invånarperspektiv och behov. Strategierna är vägledande i det fortsatta arbetet med att möta och utveckla framtidens behov av hälso- och sjukvård. Under 2022 fortsätter arbetet med att implementera strategiernas innehåll.

Region Jönköpings län påbörjade en kraftfull satsning 2021, som fortsätter under 2022 och 2023, på primärvården och den nära vården, där målet är en samordning och kontinuitet av vårdinsatser, ökad tillgänglighet och ökad delaktighet där patientens ställning stärks. Införandet av patientkontrakt fortsätter. En stark primärvård främjar en jämlik hälsa och kräver en god bemanning av primärvården. Förstärkningen i primärvården ska öka läkartätheten, som leder till ökad kontinuitet och förbättrar medarbetarnas arbetsmiljö. Region Jönköpings län antar ett långsiktigt bemanningsmål inom primärvården med ett genomsnitt med 1500 listade invånare per distriktsläkare.
2021 genomfördes en förstärkning av de psykosociala teamen och rehabiliteringsteamen inom primärvården och av läkarmedverkan inom kommunernas särskilda boenden. Digitaliseringen inom vården ska säkerställa tillgången till en god och nära vård i hela länet i syfte att leda till en ökad tillgänglighet, jämlikhet och effektivitet. De nya digitala tjänsterna inom vården behöver fortsätta att utvecklas och utvecklingen av dessa är viktiga för att stärka vården inom hela länet och specifikt på glesbygden. Utvecklingen av nya kontaktvägar via videosamtal, distanskonsultationer, hemmonitorering där patienter själva kan rapportera information till vården fortsätter.

Arbetet med att införa patientkontrakt inom Region Jönköpings län fortsätter för att främja arbetet med samordning och kontinuitet i vården med en sammanhållen överenskommelse över patientens samtliga vårdinsatser. Satsningen på införandet av personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp fortsätter. Syftet med personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp är att patienter och närstående ska uppleva en mer förutsägbar, välorganiserad och personcentrerad process oavsett var i vårdkedjan man befinner sig, under utredning, behandling, uppföljning eller rehabilitering.

Idag finns det stora skillnader i hälsa mellan olika grupper i samhället avseende till exempel kön, etnisk tillhörighet, utbildningsnivå, geografi och olika socioekonomiska grupper. För att uppnå en bättre folkhälsa ska Region Jönköpings län aktivt stödja människor i att själva kunna ta ansvar för sin vård och hälsa. Större hänsyn måste tas till socioekonomiska förutsättningar i de olika upptagningsområdena med en nära och trygg vård som ska vara tillgänglig. Ett aktivt arbete behövs för att utjämna dessa hälsoskillnader. Det preventiva folkhälsoarbetet intensifieras under planperioden och ska ha ett livscykelperspektiv, från den gravida mamman till den äldre individen som tar sitt sista andetag. Systematiskt hälsofrämjande arbetssätt leder till ett ökat välbefinnande och i kombination med ökad utbildningsnivå kan skillnader i ohälsa utjämnas. För att minska hälsoskillnaderna i länet och förbättra folkhälsan behöver samarbetet mellan hälso- och sjukvården, länets kommuner, civilsamhället, idéburet partnerskap, frivilligorganisationer, idrottsföreningar med flera fortsätta att stärkas.

Effekterna av coronapandemin med de nödvändiga inskränkningar i människors liv som följt har lett till försämrad hälsa. Många äldre har mist sina vardagliga sociala interaktioner och yngre har haft hemundervisning. Långvarig avsaknad av sociala aktiviteter kan leda till ökad psykisk ohälsa och ofrivillig ensamhet. Under 2021 utökades vårdcentralernas uppdrag att aktivt arbeta med att förbättra den psykiska hälsan hos äldre och detta arbete fortsätter under 2022. Projekt skapas med fördel med frivilligorganisationer och pensionärsföreningar för att minska den ofrivilliga ensamheten och i syfte att förbättra den psykiska hälsan hos äldre.

Det förebyggande folkhälsoarbetet för att stärka barn och ungas somatiska och psykiska hälsa påbörjades under 2021, där fortsatta riktade insatser krävs för att utjämna de påverkbara skillnader som finns relaterat till uppväxtvillkor och socioekonomi. Den ökade psykiska ohälsan hos barn och unga är ett samhällsproblem som behöver hanteras kraftfullt där olika aktörer som finns runt barnet som mår dåligt, behöver samverka och samarbeta och utgå ifrån ”Vad är bäst för barnet och familjen för att erhålla bra uppväxtvillkor”. Ett kraftfullt agerande i tidig ålder kan leda till en meningsfull skolgång och uppväxt och i slutändan en samhällsvinst.

Behovet av barn- och ungdomspsykiatrins verksamhet har dock ökat markant under flera år. Antalet barn som behöver bättre stöd för att klara sin skolgång eller sin vardag på grund av neuropsykisk funktionsnedsättning ökar. Region Jönköpings län påbörjade 2021 en stor och kraftfull treårig satsning för att bygga ut den egna kapaciteten av neuropsykiatriska utredningar och behandling inom barn- och ungdomspsykiatrin och barn- och ungdomshälsan, där barn och ungdomshälsans uppdrag utökades och arbetet med ”En väg in” fortsätter. Allt i syfte att förbättra tillgängligheten med målet att ge barn och unga en god hälsa.

En flerårig satsning på att stärka cancervården påbörjades under 2021. Arbetet med att erbjuda en jämlik cancervård inom länet och i landet förstärks via de standardiserade vårdförloppen för att öka tillgängligheten. Utvecklingen av att erbjuda avancerade läkemedelsbehandlingar personcentrerat i hemmet eller på länets tre sjukhus fortsätter. Satsningen med på att införa organiserad prostatacancertestning i projektform i länet fortsätter. Under 2021 gavs ett uppdrag till Sydöstra sjukvårdsregionen att arbeta fram ett vaccinationsprogram för att utrota livmoderhalscancer via en så kallad catch-up för kvinnor och pojkar. Sjukvården ska erbjuda HPV-vaccination och identifiera de kvinnor som har högst risk för att få livmoderhalscancer och erbjuda dem provtagning.
Satsning sker på den specialiserade palliativa vården och verksamheten för specialiserad sjukvård i hemmet utvecklas och utformas så att alla länsinvånare har jämlik tillgång till palliativ vård dygnet runt.

Region Jönköpings län arbete med att bemöta och omhänderta våldsutsatta personer fortsätter och utvecklas i länet. Det påbörjade arbetet med implementering av utbildningsprogram med inriktning på hedersrelaterat våld och förtryck fortsätter under 2022. Här krävs ett strukturerat arbetssätt för att identifiera och bemöta hedersrelaterad problematik kopplat till barn- och unga.

Ett arbete pågår med att starta upp en ny tandläkarutbildning på Jönköping University och här startade en satsning 2021 med att rekrytera akademisk kompetens till den planerade tandläkarutbildningen för att möta det forsknings- och handledarbehov som kommer att uppstå.

Bild 1: Tillsammans för bästa möjliga hälsa och jämlik vård Region Jönköpings län ska vara bästa plats att växa upp, leva och åldras på.

Tillsammans för bästa möjliga hälsa och jämlik vård

Jönköpings län hade Sveriges första konstaterade fall av covid-19, hittad den 31 januari 2020. I mars 2020 konstaterades att Sverige befann sig i en pandemi. Under resten av 2020 och första halvåret 2021 påverkade coronapandemin hela samhället inklusive sjukvården i stor utsträckning. Diagnostik, vård och behandling av smittade och svårt sjuka patienter i covid-19 har krävt en omställning av både primärvården och sjukhusvården. Stor del av de aktiviteter och utvecklingsarbeten som fanns i Budget och verksamhetsplan för 2020 och 2021 har pausats. Flera av aktiviteterna påbörjas under 2021 men behöver fortsätta under 2022. Belastningen på vården och inte minst på intensivvården har gjort att tillgängligheten till vård och operationer har försämrats. Den uppskjutna vården blir ett viktigt område att arbeta vidare med under 2022. Samtidigt har det införts många nya arbetssätt som vi vill fortsätta att utveckla. Invånarna har tagit ett stort ansvar för sin hälsa och vi vill fortsätta att stödja det arbetet på bästa sätt. Det förebyggande arbetet i utsatta områden blir än mer viktigt. Primärvården har tagit en stor roll i den massiva provtagningen och vaccinationen för covid-19. En viktig fråga för 2022 blir om vaccination för covid-19 ska fortsätta årligen. Primärvården har även tagit ett större ansvar för samverkan med kommunerna än tidigare och utvecklat nya arbetssätt för uppföljning på de särskilda boendena. De digitala besöken har ökat snabbt både i primärvården och specialistsjukvården. Detta är några exempel på hur införandet av den nära vården har tagit fart.

Kvalitet är Region Jönköpings läns strategi. Hälso- och sjukvårdens budget för 2022 motsvarar drygt 10 miljarder kronor. Den stora resursen för utveckling uppstår genom att förbättra och effektivisera nuvarande verksamhet, samt fasa ut gamla processer. På detta sätt frigöra arbetstid och andra resurser som kan satsas på nya områden och åtaganden.

En stor utmaning är de stora ojämlikheterna i befolkningens hälsa. Region Jönköpings län ska ha som mål att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation och ska ta krafttag för att alla ska kunna leva ett aktivt och självständigt liv. Region Jönköpings län arbetar för länsinvånarnas hälsa och livskvalitet, genom att främja hälsa och förebygga sjukdom och skador. Folkhälsoarbetet bygger på samverkan med olika samhällsaktörer, som länets kommuner, myndigheter, organisationer, näringsliv och civilsamhälle. Verksamheterna inom såväl hälso- och sjukvård som regional utveckling är viktiga i folkhälsoarbetet. Möjligheter till arbete och utbildning, samt tillgängliga fritids- och kulturaktiviteter betyder mycket för befolkningens hälsa. Region Jönköpings län har ett stort ansvar att leda utvecklingen av samarbete och samverkan.

Förebyggande insatser ska genomsyra hälso- och sjukvården och vara en självklar del i all vård och behandling. Underlag som beskriver variationen i befolkningens hälsa på kommunnivå används som prioriteringsgrund för kommunsamverkan.

Strategin och handlingsplanen för jämlik hälsa*, Tillsammans för jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län*, är antagen av Region Jönköpings län och länets kommuner. Revidering av handlingsplanen var planerad att ske under 2020, men sker istället 2021 med anledning av coronapandemin. Under 2022 kommer ett arbeta starta för

att ta sig an den reviderade handlingsplanen. Handlingsplanen omfattar tre strategiska mål med sikte på år 2025 och nio handlingsområden med prioriterade aktiviteter som revideras vartannat år:

Strategiskt mål 1: Hållbara strukturer i styrning och ledning

1. Statistik och analys
2. Medborgarmedverkan
3. Hälsoekonomi
4. Förbättringsarbete och forskning

Strategiskt mål 2: Stärkt samverkan och samlärande regionalt och lokalt

5. Samverkan och samlärande

Strategiskt mål 3: Jämlik hälsa och bra livsvillkor genom hela livet

6. Barn, unga och unga vuxnas livsvillkor och hälsa
7. Försörjning och sysselsättning
8. Samhällsplanering och närmiljö
9. Äldres livsvillkor och hälsa

God hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvården ska vara:

- personcentrerad – vården ges med respekt och lyhördhet för individens specifika behov, förväntningar och värderingar
- tillgänglig och ges i rimlig tid – ingen patient behöver vänta oskälig tid på de vårdinsatser som hen har behov av
- jämlik – vården tillhandahålls och fördelas på lika villkor för alla utifrån behov
- kunskapsbaserad och ändamålsenlig – vården bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet
- säker, trygg och med kontinuitet – vårdskador förhindras genom ett aktivt riskförebyggande arbete. Den personal, de lokaler och den utrustning som krävs för god vård finns tillgängliga
- kostnadseffektiv – tillgängliga resurser används på bästa sätt för att nå uppsatta mål. Detta innebär att vården, baserad på tillståndets svårighetsgrad, ges i samverkan mellan vårdens aktörer och med kostnadseffektiva åtgärder. *Källa: Socialstyrelsen*

Tillsammans möter vi framtidens behov av hälso- och sjukvård

En plan togs fram under 2020 för hur vi tillsammans möter framtidens behov av hälso- och sjukvård. Planen tar sikte på sjukvårdsutveckling för de kommande tio åren fram till 2030.

I planen beskrivs sex övergripande strategier

- Förstärka invånarens egna resurser och bidra till ett samhälle som stödjer hälsosamma val i vardagen
- Öka tryggheten genom jämlik, säker och personcentrerad vård
- Enklare vardag för patienter och medarbetare med stöd av anpassat tjänsteutbud och ökad digitalisering
- Primärvården är basen, specialiserad och högspecialiserad diagnostik och sjukhusvård finna tillgänglig när den behövs
- Utveckling av framtidens arbetsplats med fokus på medarbetarskap och kompetensutveckling
- Leda och utveckla för att förstärka goda relationer som bidrar till sömlös samverkan där värde skapas tillsammans.

Under planperioden kommer det genomföras utvecklingsarbeten där verksamheter får stor frihet och mandat att driva och utveckla sin verksamhet utifrån planen för framtiden hälso- och sjukvård. Syftet är att transformera arbetssätt för att ställa om till nära vård, skapa god arbetsmiljö och där digitala verktyg utvecklas.

Nära vård är en viktig del i arbetet med hur vi möter framtidens hälso- och sjukvård. Huvuddelen av invånarnas behov av öppen hälso- och sjukvård tillgodoses i den nära vården. Detta inbegriper verksamheter i hela samhället; främst Region Jönköpings län och även kommunerna och civilsamhället. Region Jönköpings län ska stödja det förebyggande arbetet. Möjligheter till arbete och utbildning, samt tillgängliga fritids- och kulturaktiviteter betyder mycket för befolkningens hälsa. En mer personcentrerad vård som

skapar förutsättningar och tar tillvara patienters och närståendes förmåga är en mycket viktig del.

Den nära vården:

- är en personcentrerad vård och omsorg som utgår från patienten/brukarens och närståendes behov och förmåga att hantera sin sjukdom
- skapas tillsammans mellan patient och vårdgivare
- arbetar preventivt och proaktivt och möter problemen uppströms, det vill säga att arbeta förebyggande för att lösa grundproblemet
- är det stöd kommuner, regioner och civilsamhälle kan ge för att möjliggöra en personcentrerad vård
- är en kultur av tillit och samverkan, där var och en tar ansvar för sitt arbete och underlättar för steget före och efter för att skapa en sammanhållen vårdkedja
- har vårdcentralen som bas, och specialiserad sjukhusvård tillgänglig när den behövs
- använder e-hälsans alla möjligheter att möta patientens behov
- innebär att delar av den vård som idag ges i slutenvård kan ges i annan form nära patienten

Primärvård

Vårdcentralen ska vara förstahandsvalet när invånaren har behov av hälso- och sjukvård under hela livet. Vårdcentralernas uppdrag, som förutsätter multiprofessionell samverkan i team, består av planerad och oplanerad vård i form av rådgivning, utredning, diagnostik, behandling, omvårdnad, rehabilitering, habilitering och uppföljning.

Vårdcentralens uppgift är att:

- bedöma och behandla sjukdomstillstånd hos de som vänder sig till vårdcentralen
- arbeta aktivt med hälsa och erbjuda förebyggande hälsovård och hälsosamtal
- lära känna och vid behov hålla aktiv kontakt med invånarna som valt vårdcentralen i syfte att stärka invånarnas förmåga att i högre utsträckning själva kunna påverka och hantera sin hälsa
- vara vårdsamordnare utifrån invånarnas vårdbehov, vårdsamordnaren samverkar med sjukhus, kommun, patient och närstående för att säkerställa god och effektiv vård.
- aktivt medverka till en väl sammanhållen vårdkedja när patienten har behov av annan kompetens än den vårdcentralen kan erbjuda
- ha ett särskilt fokus på psykisk ohälsa, eftersom det ökar bland sjukskrivna och äldre personer
- erbjuda ett patientkontrakt för patienter med stora vårdbehov och täta kontakter med vårdens olika aktörer
- erbjuda fast vårdkontakt, särskilda kontaktvägar och organisera verksamheten så att de mest sjuka invånarnas behov av hälso- och sjukvård särskilt tillgodoses. Det gäller framför allt äldre invånare och invånare med sammansatta vårdbehov, kroniska sjukdomar, funktionsnedsättningar och invånare som har svårt med den digitala servicen. Hembesök kan med fördel kombineras för dessa patientgrupper.
- erbjuda olika digitala tjänster utifrån behov och möjligheter, för att underlätta för invånarnas kontakt med vårdcentralerna.
- erbjuda alla invånare i länet en fast läkarkontakt, som ansvar för diagnostik, behandling och vid behov vägledning och kontakt med övrig hälso- och sjukvård.

Genom förstärkningen som görs inom primärvården finns möjlighet till en ökad bemanning på vårdcentralen, utökning av rehabiliteringsresurser, psykosociala team och det ger möjlighet att förstärka primärvårdens roll inom Nära Vård. Förstärkningen ökar också läkartäthet, patientsäkerhet, ökad kontinuitet och förbättrar medarbetarnas arbetsmiljö. Region Jönköpings län antar ett långsiktigt bemanningsmål inom primärvården med ett genomsnitt med 1500 listade patienter per distriktsläkare.
Utökning av digitala tjänster sker genom att de digitala besöken ses som ett naturligt alternativ till fysiska besök.

I förfrågningsunderlaget *Primärvård inom vårdval i Jönköpings län* beskrivs Region Jönköpings läns mål, vårdcentralernas uppdrag och ersättningsvillkor. Förfrågningsunderlaget fastställs av regionfullmäktige och revideras årligen som en bilaga till budget och verksamhetsplan.

Specialiserad somatisk vård, psykiatri, rehabilitering och diagnostik

Den specialiserade vården är uppdelad i tre verksamhetsområden; medicinsk vård, kirurgisk vård samt psykiatri, rehabilitering och diagnostik. Organisationen ger förutsättning för jämlik vård där Region Jönköpings län på bästa sätt kan möta invånarnas behov av specialiserad somatisk och psykiatrisk vård.

För att bibehålla och utveckla tre välfungerande akutsjukhus är det nödvändigt att fokusera på:

- primärvården är basen för länets hälso- och sjukvård
- att sjukhusvården fördelas med bredd- och spetskompetens på tre sjukhus
- särskild hänsyn ska tas till fungerande vårdkedjor
- säkerställa resurser i form av personal, kompetens, utrustning och lokaler
- bemanna upp verksamheter som har kompetensbrist
- främja god samverkan i hela systemet
- antal vårdplatser ska utgå från vårdbehov
- vara en lärande organisation

Region Jönköpings län strävar efter att operationer, undersökningar och behandlingar ska erbjudas nära patienten så länge det kan göras med högsta kvalitet och med god ekonomisk hänsyn. Verksamheten ska balanseras, och det kan finnas ett behov att viss befintlig verksamhet behöver omfördelas till att vara centraliserade till något av länsdelssjukhusen. Uppstart av ny verksamhet kan ske i Värnamo, Eksjö och Jönköping.
Under 2021 redovisas uppdraget om hur tre akutsjukhus garanteras på lång sikt.

Ett flertal verksamheter är organiserade som länskliniker och för att tydliggöra länsklinikernas uppdrag i alla tre upptagningsområden kommer det arbetas fram nya riktlinjer för samtliga länskliniker. Inriktningen är fast bemanning, kompetensutveckling, ansvar för akutsjukhusen och den nära vården i alla regiondelar.

Delar av ögonsjukvården bedrivs i vårdval. I förfrågningsunderlaget *Ögonsjukvård inom vårdval i Jönköpings län* beskrivs Region Jönköpings läns mål, uppdrag och ersättningsvillkor. Under 2022 utvecklas ögonsjukvården inom vårdval där samtliga vårdgivare tar ansvar för utbildning och jourverksamhet inom Region Jönköpings län. Förfrågningsunderlaget fastställs av regionfullmäktige och revideras årligen som en bilaga till budget och verksamhetsplan. Något ytterligare vårdval planeras inte att införas under mandatperioden.

Tandvård

Ansvaret för tandvård regleras i tandvårdslagen, som säger att Region Jönköpings län har ett övergripande ansvar att planera all tandvård, oavsett vem som är huvudman eller som utför den.
Folktandvården ska svara för:

- regelbunden och fullständig tandvård för barn och ungdomar, till och med det år de fyller 23 år
- specialisttandvård för vuxna
- övrig tandvård för vuxna i den omfattning som Region Jönköpings län bedömer lämpligt.

Region Jönköpings län ska se till att det finns tillräckliga resurser för patienter med särskilda behov av tandvårdsinsatser och att patientgrupper med behov av särskilt stöd erbjuds tandvård.

Allmäntandvård bedrivs på en öppen marknad med etableringsfrihet med tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) referenspris som utgångspris. Allmäntandvård för vuxna finansieras av patientavgifter och ersättning från den statliga tandvårdsförsäkringen. Barntandvården finansieras av barntandvårdspeng. Region Jönköpings län är genom Folktandvården en stor producent av tandvård.

Samverkan med kommunerna

Samverkan med kommunerna sker utifrån det gemensamma ledningssystemet för samverkan. Tre strategigrupper inom områdena barn och ungdomar, psykiatri och missbruk samt äldre ansvarar för att omvärldsbevaka, identifiera utvecklingsområden och med årliga handlingsplaner verka för samverkan och att på bästa sätt ta tillvara de gemensamma resurserna. När allt mer vård ska ges nära hemmet finns behov av resurseffektiva arbetssätt. Befolkningsstrukturen med allt fler äldre invånare, teknisk och digital utveckling kräver nya samverkansstrukturer. Vi arbetar i samverkan utifrån länsinvånarnas perspektiv genom att utgå från frågan Vad är bäst för ”Esther”?[1]

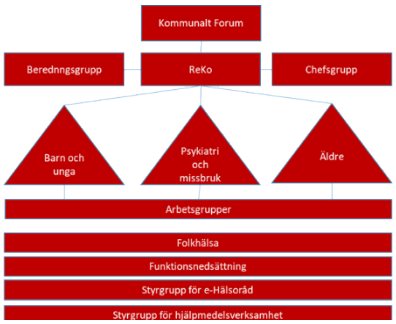

Bild : Kommunalt forum är ett nätverk med politiker från Region Jönköpings län och länets kommuner för samråd och inriktningsbeslut i frågor inom folkhälsa och sjukvård och regional utveckling.

Det gemensamma arbetet utgår från värdegrunden:

[1] ”Esther” är ett samarbete mellan kommunerna, primärvården och specialis
med komplexa vårdbehov som kräver integrerad vård och samordning mell
”Esther” finns numera som ett globalt nätverk med knutpunkter ibland annat England och Singapore.

- Vi utgår från patientens/brukarens behov.
- Vi samarbetar aktivt över organisations- och huvudmannagränser
- Vi bemöter varandra med respekt och visar tillit vi lär av varandra och tar tillvara varandras kompetens

Utöver dessa finns grupper inom; *folkhälsa, funktionsnedsättning, e-hälsa, rehabilitering samt en styrgrupp för hjälpmedelsverksamheten*.

Arbetet som sker i samverkan med kommunerna är omfattande. Familjecentraler, barn och ungdomshälsan, barnahus och ungdomsmottagningar inklusive ungdomsmottagning online inom strategigrupp barn och unga är exempel på områden där samverkan sker. Arbetet kring hemsjukvården sker i nära samarbete med sjukhus, vårdcentraler och kommuner ihop med patienter och närstående. *Trygg och säker vård och omsorg* är ett tydligt exempel på hur alla parter arbetar för att patienten ska få den bästa vården. Den palliativa vården är en annan viktig del som sker i samverkan. Andra områden där det finns ett nära samarbete med kommunerna är beroendevård med tillnyktringsenhet, beroendemottagning, sprutbytesmottagning och arbete kring våld i nära relationer. Detta arbete leds av strategigrupp psykiatri och missbruk.

Region Jönköpings län kommer även att fortsätta att arbeta aktivt för att hitta bättre samverkansformer med länets kommuner inom de etablerade strategigrupperna och samverkansformer som finns avseende barn och unga, äldre, psykiatri och missbruk, samt samordningsgrupp för rehabilitering för att underlätta vardagslivet hos länsinvånarna. Länets kommuner har olika behov och detta har Region Jönköpings län i beaktande.

Strategi för hälsa innebär att Sveriges viktiga välfärdsverksamheter: skola, socialtjänst, vård- och omsorg, hälso- och sjukvård ska styras och samordnas för att främja hälsa och förebygga ohälsa. Detta genom att arbeta mot gemensamma mål, oavsett verksamhet. Strategin har tagits fram tillsammans med medlemmarna i Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Samverkan och vård i Sydöstra sjukvårdsregionen

Samverkan inom Sydöstra sjukvårdsregionen regleras i Samverkansnämndens reglemente, regionsamverkansavtalet och årliga överenskommelser med övergripande mål att:

- tillgodose invånarnas behov av hälso- och sjukvård
- främja och bidra till invånarnas hälsa
- främja och bidra till utveckling av hälso- och sjukvården i sjukvårdsregionen
- solidariskt hjälpa varandra

Samverkansnämnden beslutar om vilken sjukvård som ska samordnas inom sjukvårdsregionen. Nämnden kan även hantera samverkansfrågor inom exempelvis kompetensförsörjning, digitalisering, regional utveckling och dialog med statliga myndigheter.

Regionsjukvårdsledningen bereder Samverkansnämndens ärenden och verkställer nämndens beslut genom direktiv till sjukvårdsregionala verksamheter och respektive region. Regionsjukvårdsledningen följer upp kvalitet, produktion och ekonomi.

En stor del av den sjukvårdsregionala samverkan sker i regionala programområden. Programområdena ska konkretisera sjukvårdsregionens patientlöften och verka för en mer kunskapsbaserad, jämlik och resurseffektiv vård i hela sjukvårdsregionen. De regionala programområdena stöds av fyra kunskapsråd med företrädare för regionernas sjukvårdsledningar. I Sydöstra sjukvårdsregionen prioriteras patientnära forskning.

Perspektiv: Medborgare och kund - Skapa värde med kunden och intressenter

En organisations långsiktiga framgång beror på dess förmåga att skapa värde tillsammans med de som den finns till för. Kundernas och intressenternas uttalade och underförstådda behov, krav, önskemål och förväntningar är vägledande för organisationens beslut och handlande.

I planen för framtidens hälso- och sjukvård beskrivs två strategier som faller under medborgare och kundperspektivet:
Strategi 1 – Förstärka invånarens egna resurser och bidra till ett samhälle som stödjer hälsosamma val i vardagen.

Strategi 2 – Öka tryggheten genom jämlik, säker och personcentrerad vård

STRATEGISKT MÅL Jämlik hälsa och nöjda patienter

FRAMGÅNGSFAKTOR Personcentrerad vård med hög tillgänglighet

Systemmätetal	Mål	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Patienttillfredsställelse - Andel nöjda patienter	80 %	81,5 %	85,7 %	80-100 %		0-79%	År
Jag har tillgång till den hälso- och sjukvård jag behöver – Instämmer helt/delvis	90 %	90 %	92 %	92-100 %	80-91%	0-79%	År
Andel i befolkningen som har stort/mycket stort förtroende för hälso- och sjukvården i sin helhet i sitt sin region	75 %	76 %	78 %	76-100 %	70-75 %	0-69 %	År
Andel patienter som fått en medicinsk bedömning i primärvården inom tre dagar	90 %	83 %	84 %	90-100%	80-89%	0-79%	Månad
Faktisk väntetid till första besök i specialiserad vård – andel kvinnor och män som fick komma inom 60 dagar (somatisk och psykiatrisk vård)	80 %	75,6 %	82 %	80-100%	60-79 %	0-59 %	Månad
Faktisk väntetid till operation/åtgärd inom specialiserad vård – andel kvinnor och män som fick en operation eller åtgärd inom 60 dagar	80 %	72,1 %	79 %	80-100%	60-79 %	0-59 %	Månad
Genomförda återbesök inom medicinskt måldatum	90 %	69,4 %	80 %	92-100 %	80-91%	0-79%	Månad
Tid till ambulans – andel prio 1 larm inom 20 minuter	80 %	73 %	70 %	80-100 %	70-79 %	0-69 %	Månad

Att skapa en vård som är jämlik, personcentrerad och tillgänglig är en av vårdens viktigaste utmaningar. Införandet av nya angreppssätt syftar till att fortsätta stärka patientens ställning och göra det möjligt för människor att ta eget ansvar för sin hälsa. Det ska ske genom att involvera patienter och närstående i utvecklingen av hälso- och sjukvården samt erbjuda vård med god kvalitet och bästa möjliga tillgänglighet, valmöjligheter och stöd för egenvård.

Alla invånare har rätt till god och jämlik vård utifrån behov oavsett var i länet man bor. Avståndet till vården är en viktig tillgänglighetsfaktor. En ändamålsenlig fördelning av arbetsuppgifter, ansvar och roller utifrån personalens kompetens är en förutsättning för personcentrerad vård, kvalitet och effektivitet. Region Jönköpings län styrning och ledning av arbetet med rätt använd kompetens ska systematiseras.

Personcentrerad vård

I den personcentrerade vården ska andra behov än enbart de fysiska behoven lyftas fram. En personcentrerad vård och omsorg utgår från patienten/brukaren och närståendes behov och förmåga att hantera sin sjukdom. Patientkontrakt, fast vårdkontakt och kontinuitet är viktiga delar för att uppnå en god personcentrerad vård.

Utvecklingen av mötesplatser och hälsocaféer för personer med kroniska sjukdomar och deras närstående fortsätter. Exempel på mötesplatser är Hjärtats hus för invånare som har eller har haft cancer, lärcafeér, levande bibliotek och självhjälpsgrupper. Lärcaféer är en pedagogisk modell med målsättningen att deltagarna ska få ökad kunskap och lära sig hantera sin livssituation utifrån egna behov och resurser.

Hälso- och sjukvårdsbarometern är en nationell undersökning som visar hur människor lokalt och i Sverige uppfattar hälso- och sjukvården. Målet är att fånga attityder, förväntningar och erfarenheter hos tidigare, nuvarande och framtida patienter. Patienternas erfarenheter av ett specifikt besök eller vårdtillfälle fångas via den nationella patientenkäten.

Uppdrag:

- Fortsätta implementeringen av Patientkontrakt inom primärvården och sjukhusvården.
- Fortsätta att utveckla den personcentrerade vården och inkludera patientföreningar och brukarråd.
- Fortsätta att utveckla mötesplatser och hälsocaféer regelbundet återkommande och i alla tre länsdelar

Bemötande, etik och existentiell hälsa

Att arbeta personcentrerat utifrån en helhetssyn innebär att man samtidigt beaktar både fysiska, psykiska, sociala och andliga eller existentiella behov. Olika aspekter av hälsa är nära samverkande och en bearbetning av de existentiella frågorna kan vara en förutsättning för en hälsofrämjande process i sin helhet. All vårdpersonal bör därför kunna ge grundläggande existentiellt stöd. Existentiell hälsa ges också fortsatt uppmärksamhet i det breda folkhälsoarbetet.

Bemötandet inom hälso- och sjukvården har stor betydelse för patientens vårdupplevelse. Varje mänskligt möte ger uttryck för värderingar och olika människosyn. Arbetsplatser och verksamheter ska präglas av ett bra bemötande som bygger på ett humanistiskt och normmedvetet synsätt, respekt och allas lika värde. Reflektion över gemensamma etiska värden är ett sätt att hålla den empatiska förmågan och medkänslan för människors beroende och sårbarhet vid liv.

Den etiska värdegrund som uttrycks i bland annat lagstiftning, i riksdagens prioriteringsbeslut och i det synsätt som företräds av WHO och FN utgör en etisk plattform för hälso- och sjukvården som också knyter an till delar av Region Jönköpings läns program för social hållbarhet. Här inryms också det viktiga arbetet med jämlik vård och hälsa, jämställdhet och mänskliga rättigheter.

På enskilda arbetsplatser utgör etikarbetet ett arbetsledaransvar där etikombud kan utgöra en värdefull resurs. Det centrala etikrådet har uppdraget att övergripande initiera, stödja och stimulera etikarbetet, bland annat genom att höja den etiska kompetensen hos medarbetare och förtroendevalda, främja samtal och etisk reflektion i planering, beslut och daglig verksamhet, samt ge vägledning och stöd kring etik och förhållningssätt.

Uppdrag:

- Fortsätta att erbjuda samtal kring livsfrågor inom psykiatrin och i primärvården, samt via självhjälpsgrupper och lärcaféer. Samtalen utgår från åtta existentiella teman, inspirerade av WHO:s internationella folkhälsoundersökningar.
- Erbjuda samtalsgrupper för medarbetare i vården, där tanken är att egen bearbetning av livsfrågorna ökar förutsättningarna att möta patienters behov.

Tillgänglig vård

Att erbjuda vård när man behöver den och på det sätt man behöver som patient är en grund för att skapa förtroende hos invånarna. Region Jönköpings län har under många år varit i topp när det gäller tillgänglighet i Sverige. Coronapandemin under 2020 och 2021 har inneburit en historiskt svår påfrestning på hälso- och sjukvården och dess personal. Uppgiften är nu att ge människor som har fått sin vård uppskjuten den vård de behöver, samtidigt som vi ger de medarbetare som behöver möjlighet till återhämtning så att de orkar arbeta vidare. Region Jönköpings län tillför särskilda medel för att möta det uppdämda behovet. Satsningen berör stora delar av vårdsystemet.

1177 Vårdguiden via webb eller på telefon ska vara stöd i individens kontakt med vården och som en integrerad del i hälso-, sjuk-, tandvårds- och omsorgsstrukturen. Under 2022 fortsätter arbetet med att förbättra tillgängligheten till 1177 Vårdguiden på telefon, samt införandet av första linjens digitala vård som kommer avlasta 1177 Vårdguiden på telefon

Vårdcentralerna är basen i hälso- och sjukvården och vårdcentralen ska vara det självklara valet för invånarna när de har behov av hälso- och sjukvård. Som ett led i arbetet för en bättre och mer tillgänglig nära vård i Region Jönköpings län är vårdcentralernas arbete avgörande för att stärka patienternas möjlighet att leva ett bra liv i sin hemmiljö med så litet behov av sjukhusvård som möjligt.

Vårdcentralerna ska anpassa och vid behov öka sina öppettider utifrån patienternas behov. Ett flexibelt öppethållande kan skapa en bättre tillgänglighet för patienterna. Det förutsätter en god bemanning på vårdcentralen.

Den digitala vården utvecklas snabbt och det är viktigt för vårdkvalitet och effektivitet att länets vårdcentraler jobbar med att fånga upp sina listade patienters digitala behov. Detta innebär ett arbete för att styra kontakterna mot den listade vårdcentralen. Allt för att effektivisera för vården och patienten. Satsningar på utökad digitalisering beskrivs under framgångsfaktorn *Sveriges bästa digitala vård.* Sidan XX

Genom vårdcentralernas uppdrag för akuta patienter, gemensamma arbetssätt och förbättrad tillgängligheten styrs patientströmmarna från akutmottagningarna till rätt vårdinstans dagtid och kvällar. Närakut bedrivs på vårdcentralen dagtid och är koncentrerad till minst tre platser på jourtid.

Vårdcentralerna utvecklar ständigt sitt omhändertagande för att möta multisjukas och äldres behov. Patienter med stora vårdbehov, exempelvis multisjuka och äldre, ska erbjudas vårdsamordnare, kontaktsjuksköterska, fast läkarkontakt och särskilda kontaktvägar. Patienten ska även erbjudas ett patientkontrakt med bland annat en samlad tidsplan över alla inplanerade vårdinsatser. De personcentrerade samordnade vårdförloppen är en viktig del i detta arbete.

Utvecklingen går mot att allt fler sjukvårdsinsatser görs i hemmet och allt svårare sjuka får möjlighet att vårdas hemma. För att möta behoven bör vårdcentralerna i samverkan med den kommunala sjukvården fortsätta att stärka det tvärprofessionella samarbetet. Utökningen av rehabiliteringsresurserna i primärvården fortsätter.

Invånarnas behov av psykiatrisk öppenvård har ökat. Vården som är nära patienten ska förstärkas för att tillgodose detta behov. För detta behöver de psykosociala teamen förstärkas.

I samband med coronapandemin har tillgängligheten påverkats och ett stort antal operationer och besök blivit uppskjutna. Under 2021 har tillgängligheten till akuta och medicinskt prioriterade åtgärder varit god och dessa kommer att fortsätta att prioriteras under 2022. En handlingsplan är framtagen under hösten 2020 som reviderats under 2021 för hur den uppskjutna vården ska genomföras. Detta kommer påverka tillgängligheten även under 2022.

Uppdrag:

- Utökning av rehabiliteringsresurserna i primärvården
- Förstärkning av psykosociala team
- Förbättra konsultstödet från specialistvården till primärvården.
- Förbättra tillgängligheten till 1177 Vårdguiden på telefon och fortsätta införandet av första linjens digitala vård, för automatiserad anamnes och triagering av patienter.
- Förbättra tillgängligheten till vården utifrån de olika mål som är satta
- Arbeta aktivt med att ta hand om den uppskjutna vården och säkra tillgängligheten till operation genom att förstärka de egna resurserna.
- Fokus kommer även vara på att samverka kring den uppskjutna vården inom sydöstra sjukvårdsregionen i syfte att förbättra tillgängligheten till behandlingar och operationer.

FRAMGÅNGSFAKTOR Jämlik hälsa och vård

Region Jönköpings län arbetar för jämlik hälsa och att vården ska erbjudas och fördelas på lika villkor. Arbetet med mänskliga rättigheter och diskrimineringsgrunder är en viktig utgångspunkt liksom FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar.

Grupper med särskilda behov identifieras och uppmärksammas genom bland annat uppföljning av resultat. Förbättringsarbeten uppmärksammar skillnader i behandling och resultat mellan olika grupper, till exempel utifrån kön, etnisk tillhörighet, socioekonomi, utbildningsnivå och geografi. Normmedvetna arbetssätt som bidrar till samskapande med patienter och invånare är viktiga i detta arbete. För att bidra till en mer jämlik hälsa behöver tillgången på kultur öka för personer som har svårt att ta del av den kultur som erbjuds i samhället.

När det gäller hbtqi-frågor arbetar vi under devisen: Vi är till för alla. Ingen ska uppleva sig kränkt eller missförstådd på grund av sexuell läggning eller könsidentitet/könsuttryck i mötet med vården. Gäller även andra grupper såsom minoriteter, religioner, levnadsval, funktionshindrade med flera.

Verksamheterna inom Region Jönköpings län uppmuntras till utbildning och diplomering i hbtqi frågor, vilket även erbjuds till våra samarbetspartners.

Arbetet med integration

För personer med utländsk bakgrund finns behov av anpassad kommunikation kring hälsa och svensk sjukvård. Utvecklingen av arbetssätt för stöd till målgruppen har intensifierats med anledning av coronapandemin och införs i samverkan med länets kommuner, tillsammans med stödjande insatser för att aktivera invånarnas

frivilliga engagemang. Fortsatt samverkan med kommunerna behövs för att stärka och främja en positiv hälsoutveckling och underlätta integrationsarbetet både för personer i asylprocess och nyanlända. Kommunerna ansvarar för utbildning av samhällsorientering för nya svenskar och upplägget skiljer sig idag åt mellan kommunerna kring frågor om hälsa, egenvård och sjukvård. Region Jönköpings län behöver i samverkan med kommunerna fortsätta att arbeta med att integrera utbildning kring hälsa, egenvård och sjukvårdens organisation för nyanlända.

Inom projektet med hälsoguider bidrar vi till att minska och motverka segregation och ojämlik hälsa. Utbildade hälsoguider kan genom sina lokala nätverk bidra till förbättrade levnadsvanor och hälsa bland invånarna i utsatta områden. Genom hälsoguiderna får de på sitt eget språk, tillgång till information som minskar utanförskapet och ger bättre integration med det svenska hälso- och sjukvårdssystemet.

Uppdrag:

- Förstärka resurserna för hälsokommunikatörerna. Hälsokommunikatörer arbetar med upplysning om hälso- och sjukvården på olika språk i hela länet. Det handlar om information om hur sjukvårdssystemet är uppbyggt, söka vård på rätt vårdnivå, att hitta rätt i vården och öka kunskapen kring folkhälsa och egenvård.
- Fortsätta arbetet för att tillsammans med kommunerna öka samverkan kring att integrera hälsa, egenvård och sjukvårdens organisation i samhällsorienteringen för nyanlända.
- Sprida konceptet med hälsoguider i länet för att minska ojämlik hälsa och utanförskap i socioekonomiskt utsatta områden.

Funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning innebär en nedsättning av fysisk, psykisk, sensorisk eller intellektuell funktionsförmåga. Funktionshinder definieras som den begränsning funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. Begreppet tillgänglighet används för att beskriva hur väl en verksamhet, plats eller lokal fungerar för människor med funktionsnedsättning. Detta innefattar även tillgången till information och ett bra bemötande. För att skapa jämlika förutsättningar och en jämlik vård/hälsa arbetar vi för de nationella målen om principen om universell utformning, befintliga brister i tillgängligheten, individuella stöd och lösningar för individens självständighet, samt förebygga och motverka diskriminering.

FRAMGÅNGSFAKTOR Bästa plats att växa upp och åldras på

Främja barn och ungdomars hälsa och förebygga psykisk ohälsa

Det förebyggande folkhälsoarbetet för att stärka barn och ungas somatiska och psykiska hälsa fortsätter under 2022 där riktade insatser krävs för att utjämna de påverkbara skillnader som finns relaterat till uppväxtvillkor och socioekonomi. Inom *Strategi för hälsa* pågår lärande nätverket *Bästa platsen att växa upp, leva och bo på* som har förankrats i samverkan med kommunerna genom Strategigrupp barn och unga. Målet är att förbättra barn och ungas hälsa med två procentenheter fram till och med 2024.

Den psykiska ohälsan ökar och olika insatserna behöver fortsatt utvecklas för att möta detta. Psykisk ohälsa möts med både hälsofrämjande, förebyggande och riktade insatser i samverkan mellan kommuner och Region Jönköpings län. Barn- och ungdomshälsans verksamheter för lindrig psykisk problematik är fullt utbyggd med en verksamhet i varje länsdel. Strategigrupp barn och ungas gemensamma satsningar för att utveckla stöd, vård och behandling till barn med både social problematik och psykisk ohälsa fortsätter.

Region Jönköpings län tar ett krafttag för att förbättra den psykiska hälsan hos länets barn och unga. Arbetet med *En väg in,* som ett arbetssätts för att underlätta triagering och omhändertagandet av barn med psykisk ohälsa fortsätter. Samarbetet mellan elevhälsan, barn och ungdomshälsan och ungdomsmottagningarna är en förutsättning för att detta ska bli framgångsrikt.

Behovet av barn- och ungdomspsykiatrins verksamhet har ökat markant under flera år. Antalet barn som behöver bättre stöd för att klara sin skolgång eller sin vardag på grund av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning ökar. Föräldrar som söker stöd och hjälp för sitt barn via barnhälsovården eller skolverksamheten blir ofta remitterade till barn- och ungdomspsykiatrin. Det är angeläget med snabbt omhändertagande och korta väntetider till utredning och behandling så att stödinsatser kan erbjudas, vilket kan bli avgörande för framtida personlig utveckling och välmående. Region Jönköpings län har trots omfattande köp och utbyggnad av den egna kapaciteten av neuropsykiatriska utredningar växande köer. Under 2021 till 2023 görs en stor satsning för att

bygga ut Barn- och ungdomspsykiatrin både avseende utredningskapacitet och behandling. Samtidigt utreds hur en första linjens vård för dessa patienter införs på bästa sätt. Medel ökas successivt under plan perioden.

Ett länsövergripande barnskyddsteam är framtaget som bedriver utbildning och verkar för att en generell kunskapsnivå inom samtliga hälso- och sjukvårdsinstanser upprätthålls kring barn som far illa. Teamet bedriver även uppföljning och kvalitetssäkring samt formulerar rutiner för handläggning. Dessutom bistår teamet konsultativt vid den medicinska utredningen och vid anmälningar till de sociala och polisiära myndigheterna. Utveckla kunskap om hedersrelaterad problematik.

Barnahus är en samverkan mellan polis, åklagare, socialtjänst, barnmedicin, rättsmedicin och BUP (barn- och ungdomspsykiatri) vid misstanke om misshandel eller sexuella övergrepp mot barn och ungdomar. Barnahus har två övergripande mål; dels att förstärka barns rättigheter och ge barnen bättre stöd, dels att höja kvaliteten på genomförda utredningar så att domstolarna på bättre grunder kan fälla eller fria misstänkta gärningsmän.

FN:s barnkonvention är ett verktyg att använda för att få ett tydligt barnperspektiv i alla frågor som rör barn i deras vardag.

Uppdrag:

- Tillgängligheten ska stärkas inom barn- och ungdomspsykiatrin och barn- och ungdomshälsan. Arbetet med *En väg in* fortsätter.
- Fortsätta arbetet med att utveckla första linjens omhändertagande av barn- och ungdomars psykiska hälsa
- Medel tillförs för att bygga ut utredning och behandling för neuropsykiatri hos barn och unga. Arbetet pågår under 2021-2023.
- Lokala team från olika delar i länet genomför förbättringsarbeten med inspiration från Skottland och Cincinatti, USA, för att förbättra barn och ungas hälsa.

Barnhälsovård

Barnhälsovården i Jönköpings län arbetar enligt det nationella barnhälsovårdsprogrammet. Syftet är att bidra till en mer jämlik barnhälsovård över hela landet. Betoning i programmet ligger på jämlik hälsovård med generella insatser till alla familjer samt riktade insatser till familjer med behov av extra stöd. Region Jönköpings län ska arbeta tillsammans med kommunerna för att ge barn 0-19 år förutsättningar för bästa möjliga hälsa.

Familjecentraler

Utvecklingen av familjecentraler i kommuner är en viktig del i de förebyggande insatserna för stöd till nyblivna föräldrar. Familjecentralen är en lättillgänglig mötesplats för familjer. Basen är den allmänna kvinno- och barnhälsovården i samverkan med öppna förskolan samt en förebyggande individ- och familjeomsorg (socialtjänst). Familjecentraler finns tillgängliga för att stötta nyblivna föräldrar med information, praktisk hjälp samt uppmuntra och stimulera ett jämställt och aktivt föräldraskap. Uppdraget utvecklas genom att arbeta uppsökande med riktade insatser till familjer med behov av extra stöd, socioekonomiskt svaga grupper och i enlighet med den nationella Strategi för hälsa, samt att implementera nya digitala verktyg för att nå bredden och utsatta grupper.

Uppdrag:

- Förberedelser för nya familjecentraler i Mullsjö och i Gnosjö pågår. När dessa är igång har varje kommun i länet minst en familjecentral aktiv.
- Familjecentralernas uppdrag utvecklas genom att arbeta uppsökande med riktade insatser till familjer med behov av extra stöd och i enlighet med den nationella *Strategi för hälsa* samt att implementera nya digitala verktyg för att nå dessa grupper.
- Påbörja utvecklingsarbete kring föräldraskapsstöd för länets familjecentraler i syfte att alla familjecentraler ska kunna erbjuda ett och samma grundutbud där målet är att öka tillgängligheten erbjuda likvärdiga föräldrastödjande insatser och utbildningar mot en mer jämlik hälsa och jämlikt stöd i länet.

Ungdomsmottagningar

Ungdomsmottagningen erbjuder insatser som rör sexuell, fysisk, psykisk och social hälsa utifrån en helhetssyn på ungdomar och deras problemformuleringar. Ungdomar ska kunna gå till den ungdomsmottagning de vill. Personalen ska ha bred yrkeskunskap som svarar mot de problem som ungdomarna väntas söka för. Arbetet omfattar uppsökande, förebyggande och behandlande insatser. En spridning av olika digitala tjänster till exempel

ungdomsmottagning on-line och andra e-tjänster fortsätter. Ungdomsmottagningarna drivs och samfinansieras tillsammans med länets kommuner. Verksamheten ska vara närvarande och tillgänglig i länets alla kommuner.

Idag är många ungdomar äldre när de kommer ut på arbetsmarknaden. Det innebär att allt fler unga hamnar i gränslandet när det gäller möjligheten till egen försörjning och att förverkliga sina framtidsplaner. Därför behövs en samordning när det gäller åldersgräns på Region Jönköpings läns ungdomsmottagningar och umo.se, som är regionernas webbplats för alla som är mellan 13-25 år.

Främja äldres hälsa och förebygga psykisk ohälsa

Effekterna av att äldre har följt Folkhälsomyndigheternas rekommendationer under coronapandemin har lett till att flera äldre mist sina vardagliga sociala interaktioner. Långvarig avsaknad av sociala aktiviteter kan leda till ökad psykisk ohälsa och ofrivillig ensamhet. Samverkan med civilsamhället, föreningar, kyrkor med flera blir viktigt för att hjälpa till att minska ensamheten och dess konsekvenser. Vårdcentralerna har ett uppdrag att aktivt arbeta med att förbättra den psykiska hälsan hos äldre. Inom Region Jönköpings län har förändringar och utveckling skett kring hur den geriatriska vården är organiserad.

Samverkansarbetet inom *Strategi för hälsa* omfattar även främjandet av äldres hälsa och förebyggande insatser för att minska den psykiska ohälsan hos äldre. Ett lärande nätverk har etablerats där viktiga fokus är ett ökat deltagande i samhällsaktiviteter, digital inkludering samt utvecklade samverkansformer med länets pensionärsföreningar och civilsamhälle.

Uppdrag:

- Arbeta riktat mot äldre för att identifiera och erbjuda behandling för att motverka psykisk ohälsa, suicid, ofrivillig ensamhet samt främja äldres psykiska hälsa

Trygg och säker vård och omsorg

Kommunernas och Region Jönköping läns utveckling av samordnad vårdplanering vid in- och utskrivning från sjukhus fortsätter liksom utvecklingen av vård och stöd i hemmet. Målet för arbetet med trygg och säker vård och omsorg är att invånarna i Jönköpings län ska kunna säga "Jag får den vård jag behöver, när jag behöver den och där jag behöver den". Vårdcentralens vårdsamordnare är koordinator och fast vårdkontakt vid in- och utskrivning från sjukhus. Vårdsamordnaren samverkar med sjukhus, kommun, patient och närstående för att säkerställa att god och effektiv vård sker i hemmet. Ledtiderna vid utskrivning från den slutna vården ska hållas så korta som möjligt när vistelse på sjukhus är nödvändig. Läkarmedverkan i hemsjukvården ska förstärkas genom närsjukvårdsteam med fokus på gemensam planering, samordnade individuella planer (SIP) och proaktiva insatser.

Uppdrag:

- Fortsätta arbetet med *Trygg och säker vård och omsorg.* I uppdraget ingår att arbeta aktivt med att utveckla och förbättra samarbetet med länets 13 kommuner i syfte att erbjuda jämlik hälsa och vård för länets invånare. Vårdcentralerna i samverkan med den kommunala sjukvården fortsätter att stärka det tvärprofessionella samarbetet.
- Fortsätta införandet av patientkontrakt och fast vårdkontakt
- Fortsatt utveckling av läkarstöd till de särskilda boendena och den kommunala hemsjukvården. Under 2021 genomfördes en förstärkning och nivån utvärderas 2022.
- Förbättra och förenkla kontaktvägen mellan primärvårdspersonal och sjukhusbaserad vård.

Strategiskt mål Bra munhälsa och god tandvård

Tandvårdens mål är bra munhälsa på lika villkor för länets befolkning. Sambandet mellan tandhälsa och allmän hälsa är tydlig. Därför är det hälsofrämjande och förebyggande arbetet viktigt för alla patientgrupper. Allt fler äldre har egna tänder kvar högt upp i åren, vilket ställer stora krav på samverkan mellan omsorg, vård och tandvård. För att möta det ökade behovet måste nya arbetssätt och samarbete utvecklas så att rätt kompetens används inom olika områden.

Inom allmäntandvården kan både vuxna, barn och ungdomar fritt välja tandvårdsmottagning. Det förekommer väntetider både för revisionspatienter och för nya patienter, samtidigt är tillgängligheten god på länets privata tandvårdsmottagningar. Vård och behandling ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten.

Region Jönköpings län ligger i topp vad gäller kariesfrihet hos 19-åringar. Arbetet för god tandhälsa ska fortsätta och ambitionsnivåerna ska vara fortsatt höga inom barntandvården. Det förebyggande kariesarbetet utvecklas genom att riktade insatser genomförs inom områden där kariesförekomsten ökar i förskola, fritidshem och skola.

Uppdrag:

- Riktade insatser genomförs inom områden där kariesförekomsten ökar i förskola, fritidshem och skola.

FRAMGÅNGSFAKTOR Integrera och utveckla det förebyggande arbetet för att nå hälsoeffekter hos befolkningen

Systemmätetal	Mål	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Andel kariesfria 19-åringar	45 %	44 %	45 %	45-100 %	42-44 %	0-41 %	År

FRAMGÅNGSFAKTOR God tillgänglighet och bra bemötande

Systemmätetal	Mål	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Andel revisionspatienter i tid till undersökning och behandling – Folktandvården totalt	90 %	81 %	84 %	90-100%	70-89%	0-69 %	Månad
Tillgänglighet till specialisttandvård inom 60 dagar efter remiss.	80 %	nytt mätetal	nytt mätetal	80-100 %	60-79%	0-59%	Månad
Täckningsgrad för den uppsökande verksamheten (munhälsobedömning)	90 %	94 %	45 %	90-100%	75-89%	0-75%	Tertial
Andel berättigande till nödvändig tandvård som fått den utförd	60 %	58 %	47 %	60-100%	45-59 %	0-44%	Tertial

För att patienter ska känna förtroende för tandvården och bli nöjda, krävs bra bemötande och bra omhändertagande. Alla patienter ska informeras om behandlingsalternativ, kostnad, tidsåtgång med mera.

Tillgängligheten till Region Jönköpings läns folktandvårdskliniker behöver bli bättre. Avgörande för att nå det målet är att rekrytera och behålla personalen. De kliniker som finns i glesbygd behöver extra stöd för att kunna fortsätta sin verksamhet att erbjuda en jämlik tandvård. Folktandvården arbetar med en handlingsplan för att arbeta på nya sätt och samtidigt vara en attraktiv arbetsgivare.

Uppdrag

- Förbättra tillgängligheten till folktandvården
- Fortsätta arbeta med handlingsplanen för att arbeta på nya sätt och samtidigt vara en attraktiv arbetsgivare.

Perspektiv: Process och produktion - Utveckla värdeskapande processer

Organisationens verksamhet ses som processer som skapar värde med kunden och intressenter. Processorientering stimulerar förebyggande arbete, att grundorsaker till problem identifieras och att faktabaserade beslut tas. Processerna är utformade för att skapa förutsägbara resultat. Samtidigt finns förmågan att snabbt ställa om med hänsyn till förändrade behov från kunden och intressenter.

I planen för framtidens hälso- och sjukvård beskrivs två strategier som faller under perspektivet process och produktion.
Strategi 3 – Enklare vardag för patienter och medarbetare med stöd av anpassat tjänsteutbud och ökad digitalisering
Strategi 4 – Primärvården är basen, specialiserad och högspecialiserad diagnostik och sjukhusvård finns tillgänglig när den behövs

STRATEGISKT MÅL: Enklare vardag för patienter och medarbetare

FRAMGÅNGSFAKTOR Sveriges bästa digitala vård

Region Jönköpings län ska utifrån det nationella målet fortsätta investera i e-hälsa och har som mål att bli bäst i Sverige på digitala vårdtjänster och stödsystem, enligt den plan för framtidens hälso- och sjukvård som är framtagen under 2020.

Välfärdsteknik och e-hälsa är ett expanderande område med stora kvalitetsvinster för den enskilda patienten, där utvecklingen av digitala verktyg ska utgå ifrån patientsäkerhet och verksamhetens behov, samt utifrån invånarperspektiv. Tekniken kan också ge möjlighet till effektiviseringar och utveckling av sjukvården i syfte att möta framtidens behov av hälso- och sjukvård. Region Jönköpings län är aktiv i implementerandet av olika välfärdstekniska lösningar och i utveckling av e-hälsotjänster. Implementering av e-hälsa ska ske på ett kostnadseffektivt sätt som även leder till kvalitetsförbättringar inom vården.

Regeringens och SKR:s vision för e-hälsoarbetet utgår ifrån att Sverige år 2025 ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd, samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet.

För att vården ska kunna dra full nytta av och använda e-hälsotjänster optimalt, krävs kontinuerlig utveckling och förbättring av vårdens processer och arbetssätt. Genom nationell och lokal samverkan kring standardiserat arbetssätt kan vården effektiviseras och en ökad kvalitet och patientsäkerhet uppnås. Utgångspunkt är rätt information på rätt plats i rätt tid, med stöd av digitala verktyg för vårdplanering, kunskapsstöd, vårdprocessutveckling parallellt med personcentrering och med möjlighet till mobilitet och distansarbete. Digitala vårdsbesök är en naturlig del i utvecklingen av vården, och vården blir allt mer digifysisk, det vill säga vården innehåller både digitala och fysiska kontakter. Digitaliseringen och artificiell intelligens inom hälso- och sjukvårdens verksamheter är viktiga verktyg för att förändra arbetssätt och förbättra tillgängligheten till vården för länsinvånarna. Detta kan även leda till en effektivisering för att patienten kan utföra flera uppgifter själv, ta del av information utan telefonkontakt, utföra bokningar och avbokningar samt få stöd att ta hand om sin hälsa utan insatser av vårdpersonal. Digitaliseringen kan även leda till effektivare arbete för vårdpersonal, minskad administration och mindre dubbelarbete.

Coronapandemin har gjort att användningen av digitala vårdmöten, vård på distans och journalen via nätet har ökat kraftigt. En utmaning för 2022 blir att hålla i och fortsätta med digitala besök och digital vård på distans. En handlingsplan är framtagen och arbetet är påbörjat för hur e-hälsotjänster kan användas i ännu större utsträckning inom alla verksamheter.

Uppdrag:

- Fortsätta utökningen och användningen av digitala vårdmöten och andra digitala tjänster inom sjukhusvården och primärvården
- Säkerställa att perspektiven patientsäkerhet och verksamhetens behov samt invånarens behov beaktas i utveckling och förändring av it-system.
- Införa lösningar för egenmonitorering
- Införa första linjens digitala vård – automatiserad anamnes och triagering
- Undersöka möjligheterna för införande av digitala verktyg med artificiell intelligens inom verksamheter i sjukhusvården och primärvården för att möta patienternas behov
- Skapa en digifysisk vårdcentral i projektform, gärna på en vårdcentral med bemanningsutmaningar.
- Underlätta användandet av och kunskap om digitala stöd och tjänster (personal och invånare). Särskild satsning på de som har ett digitalt utanförskap.
- Fortsätta utvecklingen av vårdsystemet Cosmic och andra system som används i vården

STRATEGISKT MÅL: Bra folkhälsoarbete

FRAMGÅNGSFAKTOR Effektiva och ändamålsenliga processer

Handlingsplanen för jämlik hälsa är en viktig grund för samverkan i folkhälsoarbetet. Exempel på aktiviteter som fått genomslag är utvecklade stöd för ungas psykiska hälsa, insatser för nyanländas hälsa, idrottsskolor för äldre, språkutveckling för barn och spridning av koncept för samtalsgrupper.

Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser

Verksamheterna ska lägga stor vikt vid behandling och förebyggande av sjukdom samt främja patienternas hälsa och livskvalitet genom att främja goda levnadsvanor och psykisk hälsa. Samtal om levnadsvanorna och psykisk hälsa ska vara en naturlig del i patientmötet. Vårdcentralen erbjuder alla hälsosamtal det år de fyller 40, 50, 60 och 70 år. Arbetet underlättas med bättre digitalt stöd. Samtalen är en mycket viktig del för att stödja invånarna att ta ansvar för sin hälsa och vårdcentralerna uppmanas att finna nya sätt att göra detta attraktivt för målgruppen.

Att främja folkhälsa är ett arbete inte bara för vården utan för hela samhället. Vårdcentralerna har dock ett särskilt ansvar för att stötta personer med hög risk för sjukdom till livsstilsförändring. Ett treårigt tilläggsuppdrag om hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete i utsatta områden och/eller befolkningsgrupper startade under 2020. Uppdraget är en del i regelbok för vårdval och riktas till de vårdcentraler i länet som finns på platser där invånarna har förhöjd risk för ohälsa utifrån socioekonomiska förhållanden. Under 2022 fortsätter det målmedvetna förbättringsarbetet i nära samverkan med samhällsaktörer i respektive närområde. En utvärdering genomförs 2023.

Region Jönköpings län och länets kommuner satsar gemensamt på att utveckla en modell för hälsocenter tillsammans med invånare, civilsamhälle och föreningsliv. Målgruppen är invånare som på grund av sin livsstil eller en eller flera levnadsvanor har risk för framtida ohälsa. I delprojektet *Meny till invånare* etableras ett samlat stöd som underlättar för invånarna att hantera sin egen hälsa. Spridningen av hälsocenter i länets kommuner och hälsocoach on-line underlättar samspelet mellan den nära vården och samhällets möjligheter att ge stöd. Den nära vården ska använda och hänvisa till utbudet av digitala invånartjänster och aktiviteter. Digitala tjänster är förstahandsvalet för egenvård.

Invånarprogram för levnadsvanor samt psykisk ohälsa och kronisk sjukdom införs via plattformen för stöd och behandling. Handlingsplaner för alkohol- och drogförebyggande insatser, sexuell hälsa, och våld i nära relationer är en grund för samverkan i folkhälsoarbetet.

Region Jönköpings län är medlem i nätverket Hälsofrämjande hälso- och sjukvård och ska arbeta aktivt för en hälsofrämjande hälso- och sjukvård och ha representanter i nationella temagrupper.

Uppdrag:

- Hälsofrämjande arbete i socioekonomiskt utsatta områden - tilläggsuppdrag till primärvården
- Fortsätta att arbeta målinriktat för att förbättra folkhälsan hos länets invånare
- Fortsätta utveckla olika tjänster för hälsa och prevention (Meny till invånare)
- Fortsätta satsningen med att etablera och utveckla hälsocenter i merparten av länets kommuner

Rehabilitering

Rehabiliteringsverksamheterna omfattar många olika professioner och kompetenser som erbjuder mångskiftande insatser och aktiviteter. Att ta tillvara individens resurser och erbjuda professionell kompetens för att stödja och utveckla dessa, är en viktig del i den personcentrerade vården. Inom området återfinns en bred och varierad rehabiliteringsresurs som riktar fokus mot funktionsnedsättningar orsakade av sjukdomar, störningar och skador samt behandling mot smärta.

Rehabilitering inom den nära vården som basen för hälso- och sjukvården, är ett viktigt område där arbete för att säkerställa jämlika förutsättningar behöver ske. Det är av stor vikt att rehabiliteringspotentialen som en individ har tas till vara. Samarbete med specialistsjukvården, vårdcentralerna och kommunerna är nödvändig för trygga och säkra övergångar och en bra rehabiliteringsprocess för den enskilde. Det är viktigt att Region Jönköpings län stödjer kommunernas rehabiliteringspersonal vid behov och följer upp hela rehabiliteringsprocessen.
Fortsätta att utveckla digitala verktyg inom rehabiliteringsprocessen inom primärvård och specialistvård.

Coronapandemin har medfört att det finns en ny grupp patienter som är i behov av rehabilitering. Det kan bero på långvariga besvär efter covid-19 eller för patienter som behandlats under en längre period på intensivvård för covid-19.

Uppdrag:

- Vid behov stödja kommunernas rehabiliteringspersonal med Region Jönköpings läns specialistkompetens och följa upp hela rehabiliteringsprocessen
- Samla kompetens kring utredning, behandling och rehabilitering för patienter med långtidsbesvär efter covid-19, för att skapa en jämlik och enhetlig vård
- Utreda införandet av spasticitetsmottagning

Rehabilitering – återgång i arbete

Effektiv rehabilitering är viktig för ett väl fungerande arbetsliv. Den är också en förutsättning för att gå från utanförskap till arbetsgemenskap. Rehabiliteringen ska ske till 100 procent av den egna förmågan. Det krävs ett lagarbete som omfattar medicinsk, arbetslivsinriktad och social rehabilitering för att åstadkomma goda resultat.

Region Jönköpings län har successivt utvecklat samarbete inom sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen tillsammans med Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, arbetsgivare och socialtjänst.
Rehabkoordinatorer har införts i hela primärvården samt inom specialistvården där sjukskrivning är vanligt förekommande. Syftet är att stödja personer som är sjukskrivna till att återgå till eller inträda i arbetslivet.

Kulturunderstödd rehabilitering (KUR) erbjuds i majoriteten av länets kommuner till patienter som är sjukskrivna för psykisk ohälsa och/eller smärta. Framtagen samverkansmodell utgår från en delad kostnad mellan aktuell kommun och Region Jönköpings län.

Naturunderstödd grön rehabilitering (NUR) riktar sig till personer med stressrelaterade sjukdomar, som utmattningssyndrom, depressioner, ångest samt smärttillstånd som utvecklas i samband med långvarigt stresstillstånd. Syftet är att genom en naturunderstödd rehabilitering ge möjlighet till återhämtning, stärka självkänsla och börja en nyorientering genom förändrade vanor i det dagliga livet.

Uppdrag:

- Ett strukturerat arbetssätt inom sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen ska utvecklas och införas i primärvården inom Sydöstra sjukvårdsregionen.
- Ett arbetssätt inom området smärta med eller utan psykisk ohälsa, utifrån nationella kunskapsstöd, ska tas fram inom primärvården. En samverkansmodell ska vidareutvecklas inom området mellan primärvård och specialistvård, exempelvis rehabiliteringsmedicin, psykiatri och smärtkliniken.
- Tillgodose att sjukskrivna personer med behov av koordineringsinsatser har tillgång till en rehabkoordinator oavsett vårdnivå.

Samordningsförbunden

Länets tre samordningsförbund har bedrivit finansiell samordning inom exempelvis rehabiliteringsområdet under nästan tio år. De består av Region Jönköpings län, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och kommunerna. Samordningsförbunden stödjer samverkan och insatser som syftar till att personer i yrkesverksam ålder, med behov av samordnade rehabiliteringsinsatser från flera parter, ska nå eller förbättra sin förmåga att arbeta eller studera. Insatserna är både långsiktiga och i projektform. Detta är en viktig verksamhet som ska stödja personer att komma i arbete.

STRATEGISKT MÅL Säker hälso- och sjukvård

FRAMGÅNGSFAKTOR Effektiva och ändamålsenliga processer

Systemmätetal	Mål	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Vårdprevention - Andel av patienter som bedömts ha risk inom område fall, trycksår, undernäring och ohälsa i munnen som fått åtgärd insatt (riskpatienter)	90 %	77 %	86 %	90-100%	80-89%	0-79%	Tertial

Region Jönköpings län är bland de ledande i Sverige och ska vara i världsklass i patientsäkerhet. Den hälso- och sjukvård som utförs i Region Jönköpings län ska vara god och säker – överallt och alltid. Ingen patient ska behöva drabbas av undvikbar vårdskada. Hög patientsäkerhet kräver långsiktigt och uthålligt arbete och är beroende av allas ansvar och engagemang. Ett kontinuerligt utvecklingsarbete krävs med fokus på att uppnå säkerhet genom att optimera processer i vården samt på strategier för riskhantering. Det övergripande målet är att minska antalet vårdskador.

Agera för säker vård

Patientsäkerhetsarbetet är en grundläggande beståndsdel i Region Jönköpings läns utvecklingsarbete i planen för att möta framtidens hälso- och sjukvård. Patientsäkerhetsarbetet kommer under planperioden att anpassas till Socialstyrelsens nationella handlingsplan för ökad patientsäkerhet. I handlingsplanen beskrivs (bild X):

- Mål – god och säker vård, överallt, alltid.
- Grundläggande förutsättningar för patientsäkerhet – engagerad ledning och tydlig styrning, god säkerhetskultur, adekvat kompetens och bemanning, och patienten som medskapare.
- Fem fokusområden.

Bild X Områden inom den nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet.

Organisering av och arbetssätt för arbetet med patientsäkerhet samordnas med det arbete som görs i ett nationellt, sjukvårdsregionalt och regionalt perspektiv i den nationella kunskapsstyrningen av hälso- och sjukvården. I anslutning till det krävs fortsatt arbete med att tydliggöra ledning och styrning av det proaktiva arbetet med patientsäkerhet. Inom primärvården är det viktigt att utveckla arbetet med patientsäkerhet i anslutning till utvecklingen av den nära vården.

Viktiga framgångsfaktorer är att hälso- och sjukvården är personcentrerad, kunskapsbaserad, resultatorienterad samt organiserad för att skapa förutsättningar för en säker vård. Strategiska angreppssätt för arbetet med patientsäkerhet är:

- Utveckla och använd bästa rutiner och riktlinjer enligt evidens och beprövad erfarenhet.
- Arbeta med ständiga förbättringar av processer och system för att stödja säkra arbetssätt.
- Utveckla och använda arbetssätt för riskhantering.
- Utveckla och använda arbetssätt för kontroll, anpassning och reaktion i den dynamiska vården för att skapa ett resilient system.
- Begränsning av vårdskadans effekt om den ändå inträffar (för patient, närstående och vårdpersonal).

Fortsatt satsning på patientsäkerhetsutbildning av vårdens professioner och av medarbetare och ledare på alla nivåer, samt utveckling och forskning i nationella och internationella nätverk möjliggör utveckling. Metodikum, Region Jönköpings läns centrum för klinisk träning och medicinsk simulering, har en central betydelse för kompetensutveckling och teamträning. *Säker vård – alla gånger* är ett väl beprövat koncept som är en del i det proaktiva arbetet med patientsäkerhet i Region Jönköpings län. Patienters och brukares erfarenheter och kunnande tas tillvara för att utveckla nya arbetssätt.

Särskilt viktiga områden i arbetet med patientsäkerhet är ledningens engagemang, att minska vårdrelaterade infektioner, Strama-arbetet för adekvat antibiotikaanvändning, arbetssätt och vårdmiljöer som minskar risken för spridning av multiresistenta bakterier, läkemedelsarbetet, vårdpreventionsarbetet för att minska risk för fallskada, trycksår, undernäring och ohälsa i munnen, samt åtgärder för att minska risker i vårdens övergångar.

STRATEGISKT MÅL Kunskapsbaserad och ändamålsenlig vård

FRAMGÅNGSFAKTOR Effektiva och ändamålsenliga processer

Systemmätetal	Mål	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Indikatorer i Öppna jämförelser – (för 2022 specifikt medicinsk kvalitet)	60 %	44 % %	71,7 %	60-100%	50-59%-	0-49%	År
Standardiserade vårdförlopp – andel patienter i SVF	70 %	64 %	65 %	69-100%	60-68%	0-59%	Månad
Standardiserade vårdförlopp – andel inom max ledtid	80 %	39 %	50 %	81-100%	60-80 %	0-59%	Månad

Strategin för hälso- och sjukvården inklusive tandvården är att gå från mycket bra till bästa möjliga för att skapa mer värde för invånarna och minska kostnaderna.

Under 2019 gavs ett uppdrag att se över hur tre akutsjukhus kan garanteras på lång sikt. 2019 gavs även ett uppdrag att utforma sjukhusledningar. Sjukhusledningen ska formas så att de även stödjer arbetet med att garantera tre akutsjukhus på lång sikt. Uppdragen har färdigställs under 2021 och ett arbete är påbörjat för att arbeta enligt resultatet från utredningen.

Uppdrag:

- arbeta i enlighet med resultaten från utredningarna av tre akutsjukhus, sjukhusledning och länskliniker.

Kunskapsstyrning - Vår framgång räknas i liv och jämlik hälsa

Utgångspunkten för kunskapsstyrning i hälso- och sjukvården är att bästa möjliga kunskap ska finnas tillgänglig vid varje möte mellan vårdpersonal och patient i syfte att erbjuda jämlik vård. Det ska vara lätt att göra rätt och det ska finnas förutsättningar för lärande. Det är i mötet mellan vårdpersonal och patient som värdet skapas och vi ser hur effektiv och ändamålsenlig kunskapsstyrningen är.

Sedan 2018 samverkar Sveriges regioner i *Nationellt system för kunskapsstyrning – hälso- och sjukvård* utifrån visionen ”Vår framgång räknas i liv och jämlik hälsa – tillsammans gör vi varandra framgångsrika”. Systemet omfattar samverkan kring kunskapsstöd, stöd för uppföljning och analys och stöd för utveckling och ledarskap. Det organiserar även samverkan med statliga myndigheter, kommuner, patient- och professionsföreningar.

I det gemensamma arbetet tar regionerna fasta på överenskommelser med staten om kroniska sjukdomar, cancervård och psykisk hälsa. Här hanteras även frågor om nivåstrukturering, utveckling av nationella kvalitetsregister och införande av personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp för flera kroniska sjukdomar och allvarliga hälsotillstånd.

Region Jönköpings län bidrar med medarbetare till nationell och sjukvårdsregional nivå i systemet och anpassar den lokala kunskapsstyrningen utifrån arbetet i programområden och samverkansgrupper.

Sydöstra sjukvårdsregionen har värdskap för fyra av totalt 26 nationella programområden med uppdrag att identifiera utvecklingsbehov och prioritera nationella insatser för att minska skillnader. På sjukvårdsregional nivå organiseras regionala programområden och stödstrukturer.

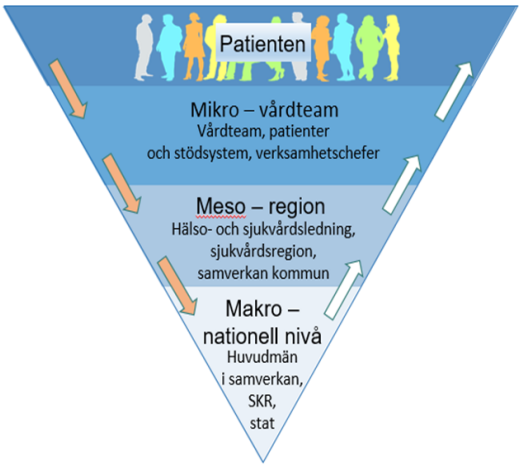

Bild X: I Nationellt system för kunskapsstyrning fördelas uppdrag och ansvar mellan makro-, meso- och mikronivå.

Region Jönköpings län är ledande i utvecklingen av metoder för praktisk användning av nationella kvalitetsregister och Registercentrum sydost har särskild kompetens inom patientmedverkan, patientrapporterade mått och förbättringskunskap. Det är vår ambition att vara ledande i implementering.

Personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp täcker en eller flera delar av en vårdkedja och beskriver flöde, åtgärder, patientens medverkan och mål och indikatorer för uppföljning. De används för att systematiskt säkra bästa möjliga resultat med så liten variation som möjligt. Vid införande av vårdförlopp är det viktigt att beakta risker för undanträngningseffekter.

Vid behov tas vårdprogram och andra kunskapsstöd fram för att stärka ett likvärdigt och gott bemötande av patienter med symtomdiagnoser eller sällsynta sjukdomar. Region Jönköpings län använder och utvecklar kliniska kunskapsstöd för den nära vården och den specialiserade vården. Syftet är att säkra bästa möjliga resultat med så liten variation som möjligt.

Den etablerade samverkan som beskrivs ovan ökar nu våra möjligheter att fokusera på lokal resultatuppföljning, implementering av gemensam kunskap, arbetsfördelning och processutveckling tillsammans med patienterna.

Uppdrag

- fortsätta det påbörjade arbetet inom kunskapsstyrningen nationellt, regionalt och lokalt med ambitionen att vara ledande i implementeringen. I detta ingår att underlätta för medarbetare och chefer att använda bästa möjliga kunskap och att minska variation med hjälp av kliniska kunskapsstöd, nationella vårdförlopp, vårdprogram och vårdriktlinjer. Patientmedverkan i utvecklingen av hälso- och sjukvården ska öka.

- systematiskt implementera personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Kroniska sjukdomar

Den nära vården ska erbjuda invånare med kroniska sjukdomar det stöd och den tillgänglighet de behöver för att kunna leva med så hög livskvalitet som möjligt.

Utvecklingsarbetet omfattar bland annat fördjupad kartläggning av invånarnas behov, förbättrade arbetssätt och uppföljningsrutiner, kompetensutveckling, e-hälsa och effektiva självhjälpsstöd. Insatserna ska minska behandling med flera samtidiga läkemedel, inskrivningar på sjukhus, återinläggningar och undvikbar sjukhusvård. Patientens egna erfarenheter ska tas tillvara och införandet av patientkontrakt fortsätter.

Uppdrag:

- Fortsätta arbetet med införandet av patientkontrakt
- Prioritera och utveckla omhändertagandet av patienter med kroniska sjukdomar

Cancervård

Antalet människor som lever med cancer ökar med 5 procent årligen. Ökningen beror på att en allt större del av befolkningen är äldre samt att bättre behandlingsmetoder och läkemedel ökar överlevnaden i cancer.

Mottagning för uppföljning av sena komplikationer till följd av en cancersjukdom hos barn skapades under 2020. Det finns nationella vårdprogram för uppföljning av barncancer. Det är en beskrivning av vilken vård som ska erbjudas barncanceröverlevarna och vilka undersökningar som överlevarna bör erbjudas.

Regionerna i Sydöstra sjukvårdsregionen utvecklar cancervården utifrån löftena att patienter med cancer ska:

- få behandling inom fyra veckor (om inte annat anges i standardiserade vårdförlopp)
- erbjudas diagnostik och behandling enligt *best practice*
- vara välinformerade och delaktiga genom hela vårdkedjan
- få lika god palliativ vård oavsett bostadsort
- erbjudas bästa möjliga hälsofrämjande insatser och välfungerande screeningprogram

Sjukvårdsregionen prioriterar även patientnära forskning inom cancerområdet.

Region Jönköpings län har infört standardiserade vårdförlopp i cancervården. De flesta patienterna behandlas enligt vårdförloppen men det behövs mer för att nå förloppens idealtider. Utvecklingen sker i nära samarbete mellan olika verksamhetsområden och den nära vården.

Nödvändiga screeningprogram införs i takt med nationella riktlinjer och beslut inom sydöstra sjukvårdsregionen. Dessutom genomförs riktade insatser för ett högt deltagande i mammografiscreeningen och cellprovtagning för livmoderhalscancer.

Under 2022 inför Region Jönköpings län screening av tjock- och ändtarmscancer. Det medför initiala kostnader som enligt hälsoekonomiska beräkningar tjänas in genom att färre individer dör av tjock- och ändtarmscancer.

Region Jönköpings län har även påbörjat ett införande av organiserad prostatacancertestning.

Under 2021 gavs ett uppdrag till Sydöstra sjukvårdsregionen att arbeta fram ett vaccinationsprogram för att utrota livmoderhalscancer via en så kallad catch-up för kvinnor och pojkar. Sjukvården ska erbjuda HPV-vaccination och identifiera de kvinnor som har högst risk för att få livmoderhalscancer och erbjuda dem provtagning.

För att säkerställa en trygg personcentrerad, behovsinriktad och resurseffektiv rehabilitering av hög kvalitet utvecklar Region Jönköpings län rehabiliteringskedjan efter cancersjukdom. Ett viktigt mål är att redan under utredningstiden kunna ge patienten stöd för rehabilitering och egenvård.

Uppdrag
- arbeta för att nå målen för standardiserade vårdförlopp
- öka deltagandet i screeningprogram och genomföra riktade insatser
- börja screening för tjock- och ändtarmscancer
- fortsätta införandet av organiserad prostatacancertestning
- erbjuda avancerad läkemedelsbehandling på våra tre sjukhus
- stärka rehabiliteringskedjan efter cancersjukdom
- i samarbete med sydöstra sjukvårdsregionen ta fram ett vaccinationsprogram för livmoderhalscancer med catch-up för kvinnor och pojkar.

Palliativ vård – vård i livets slutskede
Alla har rätt att få ett värdigt slut och att leva hela livet. Behoven hos personer med obotlig sjukdom varierar över tid och kan uppstå oavsett ålder, diagnos och var personen får sin vård. Den palliativa vården bedrivs utifrån det nationella vårdprogrammet i samspel mellan kommunal vård och omsorg, vårdcentraler och specialiserad vård i Jönköpings län.

Allmän palliativ vård ska ges till patienter vars behov kan tillgodoses av personal med grundläggande kunskap och kompetens i palliativ vård. Den bedrivs där personen befinner sig i hemmet, på sjukhus eller i kommunens särskilda boenden. Specialiserad palliativ vård ges till patienter med komplexa symtom eller vars livssituation medför särskilda behov, och som utförs av läkarledda multiprofessionella team.

Uppdrag:
- utforma den palliativa vården så att alla länsinvånare har jämlik tillgång till palliativ vård dygnet runt
- vårdplatser för specialiserad palliativ vård skapas på länets tre sjukhus
- verksamheten specialiserad sjukvård i hemmet (SSIH) fortsätter att utvecklas.

Kvinnors hälsa och förlossning
För att uppnå en mer jämställd vård och jämlik hälsa genomförs en flerårig satsning för förbättrad förlossningsvård och stärkta insatser för kvinnors hälsa. Utvecklingsarbetet med kvinnors hälsa och förlossning pågår i tre fokusområden; hela vårdkedjan före, under och efter graviditet, motverka förlossningsskador, samt förbättra arbetsmiljön och stärka personalbemanningen. Olika arbeten pågår eller har genomförts; exempelvis RAK för att ta tillvara undersköterskors kompetens, mentorskapsprogram startat, preeklampsiscreening startat som projekt. Projekt startat för att testa informationsmaterial för kvinnor med svenska som andra språk.

Uppdrag:
- Fortsätta utveckla vårdkedjan och kunskapsstöd för att skapa en trygg och säker vård för kvinnan i samband med graviditet, förlossning och eftervård, samt förbättring av neonatalvården.

Psykisk hälsa
En flerårig satsning pågår för utveckling inom området psykisk hälsa. Arbetet omfattar såväl främjande av psykisk hälsa, förebyggande och tidiga insatser som behandling, stöd och rehabilitering för personer med svår

psykiska sjukdomar och funktionsnedsättning. Teambaserat arbete som är specialiserat på olika typer av diagnosgrupper ger goda förutsättningar att möta behoven hos patienten. Detta kräver en sammanhållen vård och en förstärkt öppenvård med bättre samverkan mellan huvudmännen samt en ökad dialog med patient- och brukarföreningar. Vården behöver även bli bättre på att möta och behandla personer med trauma som kan utveckla posttraumatiskt stressyndrom (PTSD).

Under 2022 intensifieras arbetet med att uppnå jämlik psykiatrisk vård i länet inom följande utvecklingsområden:

- fortsätta det påbörjade arbetet inom kunskapsstyrningen genom implementering av aktuella vård- och insatsprogram (VIP) och personcentrerade sammanhållna vårdförlopp.
- en personcentrerad vård där den individuella vårdplanen är central och basen för att ta tillvara individens resurser på bästa sätt och erbjuda bästa möjliga insatser på rätt nivå
- utveckla det individuella stödet för bättre somatisk hälsa hos personer med psykisk sjukdom
- fortsatt utveckling av specialistvården för att kunna bedrivas i individens närmiljö
- fortsatt utveckling av samarbetet med primärvård, specialist psykiatrin och kommun
- fortsatt utveckling av patient- och närståendeinflytande
- fortsatt samverkan inom riskbruk, missbruk och beroende med fokus på att utveckla verksamheter över huvudmannagränser

Uppdrag:

- säkra att patienter med psykiatrisk problematik i gränslandet mellan specialistvård och primärvård erbjuds god vård och behandling.
- utveckla det individuella stödet för bättre somatisk hälsa hos personer med psykisk sjukdom i samverkan mellan specialiserade psykiatriska vården, primärvården och kommunen
- den individuella vårdplanerna som utgångspunkt för vårdens insatser
- stärka vården för beroende och missbruk i samverkan med kommunerna
- att utveckla stödet att möta och behandla personer med trauma som kan utveckla posttraumatiskt stressyndrom (PTSD)

Suicidprevention

Det suicidpreventiva arbetet inom Region Jönköpings län utgår från den handlingsplan och de nio mål som regeringen, via Folkhälsomyndigheten, har antagit. En uppdragsbeskrivning för arbetet med samordnad suicidprevention och psykisk hälsa under 2020-2023 är framtagen och antagen i ledningssystemet för samverkan med länets kommuner. Det övergripande syftet med uppdraget är att utveckla samordning och samverkan mellan berörda aktörer i Jönköpings län, stärka kunskapsuppbyggnad och kompetens, samt utveckla uppföljningen av det suicidpreventiva arbetet.

Uppdrag:

- Samordna arbetet kring suicidprevention i länet. För att möjliggöra ett aktivt lokalt arbete etableras ett nätverk med lokala samordnare i länets kommuner.

Våld i nära relationer

Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld, könsstympning och våld i nära relationer orsakar stort lidande för många. Region Jönköpings län arbetar med insatser som ska motverka att detta uppstår eller upprepas. Resursförstärkning genomfördes 2020 för arbetet med att bemöta och omhänderta våldsutsatta personer inklusive barn i våldsutsatta miljöer. Utbildning- och informationsmaterial rörande barns utsatthet har tagits fram. Ett arbete har även genomförts med inriktning på hedersrelaterat våld och förtryck där framtagande och implementering av utbildningsprogram påbörjats. Utbildning har exempelvis skett för hälsokommunikatörerna i ämnet våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Uppdrag:

- Arbete med att bemöta och omhänderta våldsutsatta personer fortsätter och utvecklas i länet och en första utvärdering genomförs under 2022.
- Fortsätta det påbörjade arbetet med implementering av utbildningsprogram med inriktning på hedersrelaterat våld och förtryck.
- Strukturera arbetssätt för att identifiera och bemöta hedersrelaterad problematik kopplat till barn- och unga.

Habilitering

Habiliteringen ska ge stöd och behandling till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar. Genom bra habilitering underlättas tillvaron för personer med funktionsnedsättningar och därigenom skapas förutsättningar för större delaktighet i samhällslivet.

Behovet av habiliteringsinsatser till barn har ökat under senare år. Inte minst inom neuropsykiatri-området, men också för barn med grava fysiska och psykiska funktionsnedsättningar. Habiliteringsinsatser har även ökat och förändrats för grupper som exempelvis svårt sjuka barn med komplicerade missbildningar som överlever i större omfattning, liksom barn som föds mycket för tidigt. Även nyanlända till Sverige med behov av specialisthabilitering ökar. Insatser för att underlätta övergången från barn- till vuxenhabiliteringen ska fortsätta.

Uppdrag:

- Under planperioden höjs standarden på habiliteringens lokaler i Värnamo så att habilitering kan bedrivas jämlikt i hela länet

Hjälpmedelsverksamhet

Området omfattar övergripande funktionshinder- och hjälpmedelsfrågor, verksamhet vid hjälpmedelscentral, audionommottagning och syncentral samt ortopedtekniska hjälpmedel. Hjälpmedelscentralen ansvarar för hjälpmedelsförsörjning till både Region Jönköpings läns verksamheter och till länets kommuner. Det är viktigt att den sammanhållna hjälpmedelsverksamheten fungerar på bästa möjliga sätt, för att kunna möta länsinvånarnas behov av hjälpmedel. Regelverket *Hjälpmedel i Jönköpings län* är gemensamt och målet är att länsinvånarna ska få samma möjlighet till hjälpmedel oavsett bostadsort och vem som är huvudman i det enskilda fallet.

Läkemedelsanvändning

Region Jönköpings län arbetar för att nå en rationell, säker och kostnadseffektiv läkemedelsanvändning. Kostnaderna för läkemedel har ökat i Sverige och även i Jönköpings län. Nya läkemedel ger möjligheter till bättre behandlingsresultat, men leder samtidigt till ökade kostnader för läkemedelsbehandling, särskilt inom den specialiserade vården. Region Jönköpings län har en välfungerande rutin för införande av nya kostnadskrävande läkemedel. Läkemedelsdialoger genomförs med verksamheten. Region Jönköpings län deltar aktivt i arbetet med att utveckla samarbete i sydöstra sjukvårdsregionen och på nationell nivå.

Lagernivåerna av kritiska läkemedel för slutenvården ökas successivt. Ytterligare förstärkningar av lagernivåerna med fokus på OP/IVAs behov har skett under coronapandemin. Planering för fortsatta förstärkningar med fokus på att skapa lagerutrymme pågår under 2021.

Resultat i *Öppna jämförelser* visar att Region Jönköpings län har god följsamhet gentemot nationella riktlinjer där läkemedelsbehandling på rätt indikation ingår. Samtidigt är andel äldre (75 år och äldre) som har tio eller fler läkemedel (polyfarmaci) högre jämfört med de flesta övriga regioner i Sverige. Arbetet med att undvika olämpliga läkemedel fortsätter därför. Nya angreppssätt behöver utvecklas och prövas inom detta område.

Uppdrag:

- Genomföra läkemedelsdialoger med fokus på patientsäkerhet samt kostnadseffektivitet
- Utveckla handlingsplanen för äldre och läkemedel.

Ambulanssjukvård

På orter där inställelsetiden för ambulanser är lång, har Region Jönköpings län så kallade IVPA-larm (= I Väntan På Ambulans) i samverkan med kommunal räddningstjänst. Det innebär att räddningstjänsten på aktuell ort får larm via 112 och har då möjlighet att till exempel utföra defibrillering vid hjärtstopp i väntan på ambulans.

SMS-livräddare är ett system där HLR-utbildade lekmän kallas till hjärtstopp. Idag finns systemet i fyra regioner och tjänsten tillhandahålls via SOS Alarm. Tjänsten SMS livräddare skulle införts i Jönköpings län under 2020 och utvärderas efter tre år. På grund av coronapandemin har arbetet med införandet skjutits upp och påbörjas istället hösten 2021.

Region Jönköpings län är medlem i Kommunalförbundet Svenskt Ambulansflyg (KSA). Kommunalförbundets uppdrag är att upphandla och äga flygplan samt administrera och sköta ambulansflygverksamheten. Verksamheten planeras starta under hösten 2021 för att stegvis gå upp i full drift under 2022. En gemensam

flygkoordineringscentral (FKC) placeras i Umeå. FKC har till uppgift att prioritera och samordna uppdrag för bästa möjliga effektivitet och vårdkvalitet.

Uppdrag:
- Fortsätta införandet av SMS-livräddare

Bidrag inom folkhälsoområdet
Region Jönköpings län lämnar bidrag till organisationer som arbetar inom ramen för de nationella folkhälsomålen där fokus är på att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Bidragen är en viktig stimulans till civilsamhället för att möjliggöra mer stöd för invånarna att kunna hantera sin hälsa.

Bidraget kan ges som organisationsstöd och/eller verksamhetsstöd men också som stöd till olika projekt. Nykterhetsfrämjande organisationer, idrottsrörelsen och organisationer inom funktionshinderområdet är exempel på mottagare av bidrag.

Inom funktionshinderområdet ska bidraget stödja föreningar att genom olika mötesplatser sprida information, upplysa och delge kunskap om funktionsnedsättningar. Syftet är öka medvetenheten i samhället om situationen för personer med funktionsnedsättningar samt stödja föreningarna till att verka för en förbättrad hälsa i gruppen.

Idéburet offentligt partnerskap
Samverkan mellan idéburna organisationer/föreningsliv/civilsamhället och det offentliga ska utvecklas i partnerskap. Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en samverkansmodell mellan det offentliga och den idéburna sektorn. IOP har bland annat använts för att motverka mäns våld mot kvinnor, minska utsatthet hos EU-migranter och i etableringsarbetet med nyanlända. Att utveckla nya modeller som bygger på att ta tillvara på människors engagemang kan skapa möjligheter som marknaden inte kan lösa.

Uppdrag:
- Öka antalet tecknade IOP.

Smittskydd, vårdhygien och strama
Region Jönköpings län övervakar det epidemiologiska läget i länet för att begränsa spridningen av smittsamma sjukdomar. Under coronapandemin har smittskyddet en central roll gentemot såväl vården som övriga delar av samhället när det gäller information och riktlinjer, förebyggande åtgärder, smittspårning, epidemiologisk övervakning med mera.

En viktig del i det förebyggande arbetet mot infektionssjukdomar är vaccinationsprogrammen. En storskalig vaccinationskampanj mot covid-19 påbörjades i början av 2021. Det är i nuläget oklart om, och i så fall när och till vilka, upprepad vaccination kommer att krävas. Kostnader för denna eventuella vaccinering kommer att ersättas utöver nämndsbudgeten. Region Jönköpings län följer även upp vaccinationstäckningen i länet för barnvaccinationsprogrammet, och vaccination av olika riskgrupper. Årligen genomförs en omfattande influensavaccinationskampanj där drygt 60 procent av alla länets invånare över 65 år vaccineras. Under hösten 2020 påbörjades vaccination mot humant papillomvirus (HPV) för pojkar i årskurs 5 (flickor vaccineras sedan 2010) och Region Jönköpings län stöttar Elevhälsan i arbetet med informationsinsatser och uppföljning av detta.

Arbete pågår ständigt för att förebygga vårdrelaterade infektioner på sjukhus, inom primärvården och inom kommunal vård och omsorg. Med hjälp av hygienombud på varje avdelning mäts följsamheten till basala hygienrutiner och stort fokus läggs på utbildning av medarbetare i olika verksamheter. I samband med pandemin har hygienrutiner och skyddsutrustning varit helt avgörande för att minimera smittspridningen till såväl vårdtagare som personal i region och kommun och i stort sett allt arbete har fokuserats på detta. Samarbetet med så gott som samtliga vårdverksamheterna har intensifierats under pandemin. Det har även framkommit ett behov av förstärkt vårdhygieniskt stöd i primärvården och en hygiensjuksköterska anställs som kommer att arbeta med detta. Initialt är detta en tvåårig projektanställning, men behovet på sikt är en tillsvidareanställning då detta behöver vara ett kontinuerligt arbete.

Strama (samverkan mot antibiotikaresistens) arbetar för en rationell antibiotikaanvändning.
Antibiotikaförbrukningen i öppen och sluten vård följs upp och återkopplas till verksamheterna.
Bland annat görs årliga besök till varje vårdcentral där diagnoskopplad förskrivning redovisas på förskrivarnivå.

Uppdrag:

- storskalig vaccinationskampanj mot covid-19
- förstärkning av vårdhygiens arbete mot primärvården genomförs
- förstärka mot smittskydd och infektionskliniken på grund av det ökade trycket under coronapandemin
- utöka arbetet med att minska antibiotikaförskrivning

Kris- och katastrofmedicinsk beredskap

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om katastrofmedicinsk beredskap (SOSFS 2013:22) beskrivs vilka förmågor och obligatoriska funktioner som ska finnas i Region Jönköpings län. I hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) framgår det att regionerna ska planera sin hälso- och sjukvård så att en katastrofmedicinsk beredskap upprätthålls. För att ha en god förmåga vid kris- och katastrofmedicinska händelser krävs planläggning, utbildning och övningar. Risker och sårbarheter analyseras fortlöpande och är grunden för planeringsarbetet. Detta arbete genomförs delvis med hjälp av särskilt bidrag från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) utifrån överenskommelser gällande krisberedskap och lagen om extraordinära händelser.
Inom området civilt försvar pågår arbetet utifrån överenskommelser med MSB, Sveriges kommuner och regioner (SKR) samt socialdepartementet. Överenskommelsen med MSB kommer vara oförändrad under 2021. De mest prioriterade områdena är kompetenshöjning gällande totalförsvar, säkerhetsskydd. Arbetet med att skapa en krigsorganisation fortgår. För hälso- och sjukvårdens beredskap kommer de statliga medlen att öka. Medlen är ska användas för att arbeta med uppgifter inom krigsorganisation, samverkan och ledning, planeringssamverkan, utbildning och övning, traumavård, försörjningsberedskap samt motståndskraft. Vilket innebär att arbetet med att stärka det civila försvaret för hälso- och sjukvården kommer att kunna intensifieras.

Under coronapandemin har olika områden identifierats som behöver förstärkas för att kunna upprätthålla en god kris- och katastrofmedicinsk beredskap. Region Jönköpings län behöver bli mer robust och uthållig. Det gäller främst lagerhållning av särskilt viktig medicinteknisk utrustning, skyddsutrustning samt vissa viktiga läkemedel. Den generella lagerhållningen behöver öka och beslut tas för hur lång tid utrustningen skall räcka vilket kommer att medföra ökade kostnader. Region Jönköpings läns lokaler behöver vara robusta och anpassade för de krav som ställs. Under 2021 släpps en nyutgåva av skriften den robusta sjukhusbyggnaden där målsättningar för ett sjukhus robusthet beskrivs. Ett arbete behöver påbörjas för att tillse att sjukhusens robusthetsnivå beslutas och anpassas i grund, brons, silver eller guldnivå. Personalens uthållighet och kunskapsutveckling vid en längre kris har visat sig vara en utmaning.

Uppdrag:

- påbörja arbete med kontinuitetsplanering
- kompetenshöjning gällande totalförsvar, säkerhetsskydd och skapa en krigsorganisation.
- översyn av lagerhållning och lokaler för att säkra Region Jönköpings läns robusthet och uthållighet
- översyn om hur personalen utbildas, ges övning och förbereds på kris- och katastroflägen

Tandvård

Arbetet med att förbättra kvalitet och säkerhet i vården, genom att det kliniska förbättringsarbetet prioriteras. Samarbete mellan allmäntandvård och specialisttandvård är viktigt för kunskapsöverföring och utveckling och ska vara en naturlig del i verksamheten.

Allmäntandvård barn och ungdomar

Drygt 40 procent av länets 19-åringar har varken fyllningar eller kariesskador som behöver lagas när de lämnar den organiserade barn- och ungdomstandvården. Den förebyggande tandvården behöver utvecklas både riktat till yngre och äldre för en bra munhälsa på lika villkor.

Folktandvården har under många år tillsammans med andra aktörer genomfört ett framgångsrikt systematiskt och aktivt folkhälsoarbete, med målet att förbättra barn och ungdomars hälsa.

Tandvård för personer med särskilda behov

Region Jönköpings län har ansvar för att patienter med särskilda behov av tandvårdsinsatser och att patientgrupper med behov av särskilt stöd erbjuds tandvård. Det är personer i särskilda och egna boenden samt personer som omfattas av lagen om stöd och service till funktionshindrade. Med giltigt intyg erbjuds dessa patientgrupper kostnadsfri munhälsobedömning (uppsökande verksamhet) och nödvändig tandvård (N-tandvård). Tandvård ges även till andra patientgrupper som ett led i en sjukdomsbehandling (S-tandvård). Den tandvård som här avses kan till exempel vara infektionssanering inför vissa kirurgiska ingrepp. Region Jönköpings län ansvarar också för diagnosbaseradegrupper där patienter har en funktionsnedsättning som medför stora

svårigheter att sköts sin munhygien eller genomgå en tandvårdsbehandling på grund av långvariga sjukdomar och/eller funktionshinder (F-tandvård).

Munhälsan har möjlighet att förbättras betydligt hos de äldre vilket är viktigt för välbefinnandet och hälsan. Det krävs ett förbättrat samarbete mellan tandvården, sjukvården och länets kommuner.

För nödvändig tandvård och tandvård som ett led i sjukdomsbehandling och tandvård till vissa grupper med långvariga sjukdomar eller funktionshinder betalas öppenvårdsavgift. Denna tandvård finansieras av Region Jönköpings län inom ramen för hälso- och sjukvårdens högkostnadsskydd.

Det är viktigt att alla de personer som har ”Intyg om nödvändig tandvård” får sitt tandvårdsbehov bedömt och vid behov tandvård utförd. Arbetet följs kontinuerligt.

Specialisttandvård
Länsinvånarnas behov av specialisttandvård tillgodoses huvudsakligen genom Folktandvårdens odontologiska institution. Konsultation och kompetensstödjande arbete gentemot allmäntandvården är ett är viktigt arbete för att öka allmäntandvårdens möjligheter till ett bredare omhändertagande. Ett led i detta arbete ska vara att specialisttandvård också utförs av specialister på allmäntandvårdskliniker.

Antalet patienter som behandlas inom specialisttandvården ökar. Befolkningen blir äldre och drabbas av sjukdomar som kan påverkas av bristande munhälsa. Ett stort fokus ligger på att förbättra tillgängligheten till specialisttandvården. Detta kan innebära behov av att disponera om resurser inom specialisttandvården till förstärkning av orofacial medicin (sjukhustandvården) på Höglandssjukhuset och Värnamo sjukhus.

Perspektiv: Lärande och förnyelse - Förbättrar verksamheten och skapa innovationer

Framgångsrik hållbar verksamhet över tid kräver såväl ständiga förbättringar som innovation av produkter, tjänster och processer. Förutsättningen för detta är en kultur som stimulerar till kontinuerligt lärande, kreativitet och nya idéer. Genom jämförelser med ledande organisationer får ledare och medarbetare kunskap om vad som kan uppnås och vägen dit. Ett systematiskt och uthålligt förbättringsarbete leder till nöjdare kunder, nöjdare medarbetare, bättre samhälle och miljö samt ökad effektivitet.

I planen för framtidens hälso- och sjukvård beskrivs en strategi som faller under perspektivet lärandet och förnyelse
Strategi 6 – Leda och utveckla för att förstärka goda relationer som bidrar till sömlös samverkan där värde skapas tillsammans

För att garantera en god hälsa behövs samverkan med patient, närstående och brukarorganisationer liksom samverkan och helhetssyn mellan vårdgivare. Region Jönköpings län är en av två internationella knutpunkter för forskning och utveckling av detta arbete under benämningen co-production. Utvecklings- och kvalitetsarbetet med öppenhet, helhetssyn och samverkan, tydliga mål och tidplaner samt uppföljning är en nyckel till fortsatt utveckling.

Värdegrund, motivation, idéer, och genomförandekraft är viktiga aspekter för att hälso- och sjukvården ska utvecklas så att verksamheterna åstadkommer bästa möjliga resultat till lägsta kostnad varje gång. Det stimuleras genom att fokusera på systemförståelse, processförbättringar och resultat som skapar mervärde för patienten, genom stöd för såväl organisatoriskt, som personligt lärande varje dag, samt genom en kultur med fokus på morgondagen.

Arbetet med värdeutveckling genom att öka kvalitet och minska kostnader förutsätter nya arbetssätt. Lärande och förnyelse är en självklar del i chefers och medarbetares vardag, liksom att se möjligheter, pröva nya vägar och att vara lyhörd för idéer och förslag. En grundläggande kvalitet för chefs- och ledarskap är därför att utifrån invånare och patienters behov skapa förutsättningar för lärande, utveckling och delaktighet. Det pågår utvecklingsprojekt, utbildningar och lärandeseminarier inom olika områden för att stödja och stimulera förbättringsarbetet. Lärande erbjuds idag med allt fler digitala inslag. Förbättringsarbetet är långsiktigt och präglas av ett förebyggande syn- och arbetssätt, som omfattar ständiga förbättringar, faktabaserade beslut och

samverkan. En utmaning för verksamheter är att sprida kunskap och erfarenheter på ett ännu bättre och snabbare sätt.

En ändamålsenlig fördelning av arbetsuppgifter, ansvar och roller utifrån personalens kompetens och där de gör mest nytta är en förutsättning för kvalitet och effektivitet. Inom hälso- och sjukvården finns det möjligheter att omfördela arbetsuppgifter mellan olika professioner, vilket kan underlätta arbetet med att uppnå en effektiv, tillgänglig och säker vård där den samlade kompetensen används på bästa möjliga sätt. Viktiga utvecklingsområden och verktyg som kan stödja en kostnadseffektiv verksamhet är Kapacitets- och produktionsstyrning (KPS), kostnad per patient (KPP) och Rätt använd kompetens (RAK).

Uppdrag:

- fortsätta arbetet med rätt använd kompetens (RAK)
- fortsätta arbetet med kapacitet och produktionsstyrning (KPS)
- använda SIQ för kvalitets- och ledningsstöd i den nära vården
- erbjuda kompetensutveckling för Region Jönköpings län och kommuner i samverkan, praktisk träning och teoretisk bas.
- Presentera koncept för att införa en innovationsfond

STRATEGISKT MÅL Professionell kunskap och förbättringskunskap

FRAMGÅNGSFAKTOR Lärande i vardagen

Systemmätetal	Mål	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Antal forskarutbildade medarbetare	Fler än 125	142	145	100 %	80-99%	0-70%	År
Antal publikationer	Fler än 150	151	126	100 %	80-99%	0-70%	År

Forskning och utveckling av hälso- och sjukvård

Forskning och utveckling (FoU) för hälso- och sjukvård är en central del i en kunskapsorganisation och Region Jönköping län har därför sedan lång tid stimulerat och finansierat klinisk forskning och skapat stödresurser till kunskapsbaserad vård som till exempel biblioteksverksamhet. Detta har resulterat i att organisationen har många aktiva forskare och en mycket god vetenskaplig aktivitet vilket bidrar till sjukvårdens kvalitet och attraktionskraft. De FoU-aktiviteter som Region Jönköpings län stöder är till exempel medarbetares forskningsuppdrag, forskningstid, forskningsprojekt, deltagande i vetenskapliga konferenser och forskarutbildning. Forskning ska vara möjlig i hela länet.

Den decentraliserade läkarutbildningen och universitetssjukvården i Sydöstra sjukvårdsregionen har de senaste åren utvecklats allt mer och är av stor betydelse för den kliniska forskningen och den kliniska utvecklingen även i vår region. För att stödja genomförande av klinisk forskning finns en klinisk prövningsenhet och en sjukvårdsregional stödstruktur för klinisk forskning, Forum Sydost. Dessa verksamheter bidrar också till en positiv utveckling och ger förutsättningar för fler kliniska prövningar av läkemedel och medicinteknik genomförs i Sydöstra sjukvårdsregionen. I framtidens hälso- och sjukvård behövs ett ökat fokus på att utvärdera och implementera nya innovativa teknologier och hälsotjänster. Samverkan i detta arbete görs inom regionen och i Sydöstra sjukvårdsregionen.

Det årliga regionala forskningsanslaget för Forskningsrådet i sydöstra Sverige (FORSS) debiteras regionerna utifrån andelen invånare. Andelen för Region Jönköpings län är cirka fyra miljoner kronor. Från FORSS går projektmedel tillbaka till länet för forskning och utveckling. Region Jönköpings län stöder i likhet med övriga sjukvårdshuvudmännen i Sverige nationellt sökbara forskningsmedel till klinisk behandlingsforskning.

Jönköping University och Region Jönköpings län har en gemensam infrastruktur, Jönköping Academy som idag är en etablerad nationell och internationell arena för samproduktion och spridning av kunskap som bidrar till bättre hälsa och välfärd. Jönköping Academy skall genom forskning om förbättring, samskapande, patientsäkerhet och förändringsledarskap samt genom nyttiggörande av vunnen kunskap förnya och förbättra hälso- och sjukvård och välfärd till gagn för befolkningen. En viktig och prioriterad uppgift för Jönköping

Academy och regionens egen FoU-enhet Futurum de kommande åren är att identifiera, kartlägga, samordna och stödja strategiska forskningsområden och kunskapsunderlag i arbetet med nära vård omställningen.

Uppdrag:

- Identifiera, kartlägga, samordna och stödja strategiska forskningsområden och kunskapsunderlag i arbetet med nära vård

Tandvård

Odontologiska institutionen är ett ledande centrum – såväl nationellt som internationellt – för specialistutbildning och annan kvalificerad efterutbildning av tandvårdspersonal. Utbildning sker inom specialiteterna endodonti, bettfysiologi, odontologisk radiologi, oral kirurgi (käkkirurgi), oral protetik, ortodonti, parodontologi och pedodonti. Totalt omfattar det nationella uppdraget tolv platser.

Prioriterade uppdrag under planperioden:

- Hälsohögskolan har tillsammans med Region Jönköpings län ansökt om att få etablera en tandläkarutbildning. En sådan utbildning kommer innebära att den odontologiska kliniska forskningen behöver förstärkas.

Perspektiv: Medarbetare - Involvera motiverade medarbetare

En förutsättning för en framgångsrik organisation är motiverade medarbetare som känner sig uppskattade och respekterade. Ledare och medarbetare är engagerade i att utveckla en god arbetsmiljö. Alla ser sin roll i helheten och har ett tydligt mandat att bidra till verksamhetens utveckling

I planen för framtidens hälso- och sjukvård beskrivs en strategi som faller under perspektivet medarbetare. *Strategi 5 – Utveckling av framtidens arbetsplats med fokus på medarbetarskap och kompetensutveckling.*

STRATEGISKT MÅL Sveriges bästa offentliga arbetsgivare

Systemmätetal	Mål	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Kostnad för bemanningsföretag	2 %	2.9 %	2,65 %	0-2 %	2,1-2,9 %	Över 3 %	Månad

Region Jönköpings läns arbete med planen för hur vi tillsammans möter framtidens behov av hälso- och sjukvård bygger på engagerade medarbetare. God arbetsmiljö och kompetensutveckling är två viktiga framgångsfaktorer. Arbetet behöver drivas av medarbetare i samskapande över organisatoriska gränser och en fungerande kompetensförsörjning är en förutsättning.

Kostnaden för hyrpersonal avseende läkare inom vården fortsatte att minskade under 2020 och är låga per invånare i jämförelse med många andra regioner. Däremot ökade kostnaderna för hyrsjuksköterskor från 4 till 13 procent av totala hyrkostnaden. Detta bedöms vara en effekt av den ökade belastningen i vården till följd av coronapandemin. Arbetet i verksamheterna fortsätter för att nå en stabil och varaktig bemanning med egna medarbetare för den löpande verksamheten. Centralt för detta mål är att fortsätta arbetet för att utveckla Region Jönköpings län som attraktiv arbetsgivare inom bristområden.

Vi ska förebygga och minska ohälsa bland hbtqi-personer och alla ska känna sig välkomna att arbeta hos oss oavsett sexuell läggning eller könsidentitet/könsuttryck. Detta gäller alla arbetsplatser i Region Jönköpings län oavsett om det är vård eller annan verksamhet.

Coronapandemin har inneburit begränsningar för personalens vidareutbildning och det är viktigt att kompetensutvecklingen av medarbetare fortsätter. Arbetsmiljö, goda utvecklingsmöjligheter och intressanta och utmanande arbetsuppgifter är medarbetarfrågor som varje verksamhet ska arbeta med. Möjligheten att erbjuda stöd för medarbetare som varit involverade i covid-19 vården fortsätter under 2022.

Ett uppdrag gavs under 2020 att förbättra arbetsmiljön inom operation och intensivvården i Region Jönköpings län. En handlingsplan är framtagen och arbetet fortsätter även under 2022 i syfte att långsiktigt säkerställa

kompetensförsörjningen och vara en attraktiv arbetsgivare. En viktig del är att säkra utbildning och tillgång på specialistsjuksköterskor för intensivvården, genom att säkra utbildningsanställningar i tillräcklig omfattning.

Det lokala ledarskapet och chefskapet på Region Jönköpings läns tre akutsjukhus, vårdcentraler och i övrig vårdverksamhet stärks och har tydligt mandat att leda och ta ansvar samt främja personalinflytande. Arbetet med att utreda nya lokala sjukhusledningar som påbörjades 2019 pausades delvis under 2020. Det har därefter återupptagits och under mandatperioden implementeras utredningens förslag.

Uppdrag:

- Fortsätta arbetet för att stärka det lokala ledarskapet och chefskapet
- Implementera resultatet av utredningen kring lokal sjukhusledning.
- Aktivt arbeta med att bemanna upp verksamheter som har kompetensbrist
- Utökningen av bemanning av ST-läkare och AT-läkare med särskild primärvårdsinriktning, samt dietister som arbetar för primärvården.
- Tandvården arbetar aktivt med att bemanna verksamheter som har brist på kompetens för att öka tillgängligheten.
- Rekrytering av rätt akademisk kompetens till den planerade tandläkarutbildningen.
- Erbjuda ökade möjligheter till kompetensutveckling.
- Arbeta aktivt med kompetensutveckling, erbjuda utbildningsmöjligheter och forskningsmöjligheter för att attrahera och behålla medarbetare
- Omställningsåtgärder kan komma att behövas under hela planperioden kopplade till förändringar i verksamheten på grund av nya behov, effektiviseringar och utveckling.

Perspektiv: Ekonomi - Leder för hållbarhet

Med engagerade ledare som utgår från kund- och intressentbehov förstärks en kultur som skapar förutsättning för hållbar utveckling. Ledare ser verksamheten, dess produkter, tjänster och processer som delar i en större helhet och verkar aktivt för att förbättra samhälle, miljö och ekonomi. Ledare tar till vara och utvecklar medarbetarnas och organisationens samlade kompetens och mångfald.

STRATEGISKT MÅL God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt

FRAMGÅNGSFAKTOR Kostnadseffektiv verksamhet

Systemmätetal	Mål	Resultat 2019	Resultat 2020	Grönt	Gult	Rött	Periodicitet
Ekonomi i balans	Inte överstiga budget	17,1 mnkr	129,9 mnkr	Noll eller positivt resultat	Ej aktuellt	Negativt resultat	Månad

Tillgängliga resurser ska användas på bästa sätt för att nå målen. Det innebär att vården utformas och ges i samverkan mellan vårdens aktörer, baserat på hälsotillståndets svårighetsgrad och åtgärdernas kostnadseffektivitet. Balans mellan verksamhetens uppdrag, personalkostnader och ekonomiska ramar måste upprätthållas för att behålla en långsiktig och stabil utveckling. Verksamheterna ska följa sina budgetramar.

Det krävs lättillgänglig och rättvisande information om såväl prestationer som resultat, för att kostnader på ett bra sätt ska kunna ställas i relation till utförda prestationer och nådda resultat. Kostnad per patient (KPP) har införts som ett viktigt stöd för en kostnadseffektiv verksamhet.

En förutsättning för fortsatt positiv utveckling av tandvården är tillgång på kompetent personal och att investeringar i ny och bättre teknik successivt kan ske. Befintliga resurser som personal, lokaler och utrustningar måste användas på ett så effektivt sätt som möjligt.

För att bedöma Region Jönköpings läns kostnadseffektivitet är det viktigt med jämförelser med övriga regioner. Inriktningsmål är att ligga i nedre kvartilen avseende strukturjusterad hälso-och sjukvårdskostnad per invånare.

Ambitionen är att successivt förstärka den nära vården. Denna omställning syns redan från 2019 då primärvårdens andel av totala hälso- och sjukvårdskostnaden ökade. Målsättningen är att denna omställning ska fortsätta.

För att säkra god och tillgänglig vård i hela regionen pågår ett arbete med att erbjuda förstärkt glesbygdsersättning till primärvården och tandvården.

Uppdrag:

- Följa omställningen och förstärkningen av den nära vården.
- Att genomlysa ekonomiska- och bemanningseffekter på kort och lång sikt utifrån pandemin samt behov av omställning till nära vård under 2022 som ska utgöra underlag inför budget 2023.

Patientavgifter

Hälso- och sjukvårdens avgifter redovisas i intranätet, på Region Jönköpings läns webbplats rjl.se samt i särskild bilaga till budgeten. Patientavgifterna för tvångsvård tas bort för 2022. Övriga patientavgifter är under 2022 oförändrade, men inför 2022 höjs priset för intyg där ingen justering har skett sedan 2013/2014. Höjningen motsvarar landstingsprisindex. Under 2021 utreds avgiftsområden avseende digitala vårdtjänster.

Uppdrag:

- Utifrån utredningsresultat kring kostnader för digitala besök genomförs justeringar under 2022

Tandvårdstaxan

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) beslutar sedan 2008 om referenspriser för de tandvårdsåtgärder som ingår i det statliga tandvårdsstödet. Under 2021 pågår en översyn av referensprislistan som kan innebär större förändringar än normalt inför 2022. Region Jönköpings län avviker också från referensprislistan med cirka 5 procent 2021. Inför 2022 föreslås en avvikelse mot referensprislistan på cirka 5 procent, vilket är oförändrat mot föregående år.
Principerna avser både allmäntandvård och specialisttandvård och sätter ramen för hur de olika åtgärderna inom folktandvården prissätts.

- Taxan ska i största möjliga utsträckning följa referensprislistan.
- Den totala intäkten (åtgärd*volym*pris) får avvika cirka 5 procent från referensprislistans totala intäkt. Detta gäller under förutsättning att referensprislistan inte höjas mer än normalt inför 2022.
- Frisktandvården ska vara självfinansierad.
  Utifrån ovan kommer en prislista för 2022 tas fram.

Investeringar inom folkhälsa och sjukvård

Behov av investeringar i lokaler, utrustning och IT uppkommer av olika skäl. Huvuddelen av Region Jönköpings läns investeringar i utrustning avser återinvesteringar för att upprätthålla befintlig kapacitet i verksamheten. Med den tekniska utveckling som sker medför ofta även återinvestering i utrustning nya funktionaliteter och det förekommer att den nya utrustningen kräver ombyggnation eller annan anpassning av lokaler för att kunna installeras. Andra skäl till investeringsbehov är arbetsmiljökrav eller förändrade arbetssätt.

Vid prioritering av vilka investeringar som ska genomföras ska alltid prövas om åtgärden stödjer förflyttningen till nära vård. Detta gäller såväl lokaler som utrustning och IT. Hur investeringen påverkar kommande driftkostnader är en viktig aspekt i prioriteringen och tydliggörs inför beslut.

Finansiella rapporter

Det övergripande finansiella målet för god hushållning är att Region Jönköpings län över tid ska finansiera investeringarna med egna medel. Utgångspunkten är attRegion Jönköpings läns verksamheter inte kostar mer än vad som kan finansieras genom skatteintäkter och statsbidrag.

Resultatbudget

Resultatbudgeten omfattar verksamhetsförändringar som redovisats i tidigare avsnitt. Pris- och löneförändringar liksom förändringar i skatteintäkter och kommunal utjämning för åren 2022–2024 är baserade på Sveriges Kommuner och Regioners bedömningar per april 2021.

miljoner kronor	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024
Verksamhetens nettokostnad	-11 995	-12 529	-13 038	-13 498
Skatteintäkter	9 323	9 851	10 164	10 456
Kommunal utjämning o statsbidrag	3 112	3 233	3 235	3 321
Verksamhetens resultat (före finansnetto)	**440**	**555**	**360**	**280**
Finansnetto	190	205	159	121
Resultat	**630**	**760**	**520**	**400**

FINANSIERINGSBUDGET (Egenfinansiering av investeringar)

Det finansiella målet sträcker sig över perioden 2015–2025.

Budget 2022 med flerårsplan 2023-2024 samt scenario för 2025-2026

miljoner kronor	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Prognos T1 2021*	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024	Scenario 2025	Summa 2015-2025	Scenario 2026
Verksamhetens resultat (före finansnetto)	235	213	313	251	846	1204	417	555	360	280	500	5 174	300
Avskrivningar	369	386	398	374	361	406	442	509	529	550	560	4 884	570
Egna medel	**604**	**599**	**711**	**625**	**1 207**	**1 610**	**859**	**1 064**	**889**	**830**	**1 060**	**10 058**	**870**
Investeringar detaljer	-337	-613	-837	-819	-1 186	-974	-702	-928	-1 028	-923	-970	-9 317	-729
Framskjutna investeringar/reducering investeringar					156							156	
Egenfinansiering	**267**	**-15**	**-127**	**-195**	**178**	**636**	**157**	**136**	**-139**	**-93**	**90**	**898**	**141**

*I verksamhetens nettokostnad ingår 311 mnkr för livängd pensioner

Balansbudget

miljoner kronor	Utfall 2020	Budget 2021	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024
Tillgångar					
Anläggningstillgångar	6 036	6 666	7 128	7 627	8 000
Omsättningstillgångar	9 385	8 662	10 297	10 490	10 774
– varav finansiella omsättningstillgångar	*8 259*	*8 617*	*9 031*	*9 344*	*9 628*
Summa	**15 421**	**15 328**	**17 425**	**18 117**	**18 774**
Eget kapital, avsättningar och skulder					
Eget kapital	3 437	3 278	4 995	5 515	5 915
Avsättningar (pensioner mm)	9 154	9 363	9 887	10 062	10 322
Skulder	2 829	2 687	2 543	2 540	2 537
Summa	**15 421**	**15 328**	**17 425**	**18 117**	**18 774**

Kassaflöde

miljoner kronor	Utfall 2020	Budget 2021	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024
Den löpande verksamheten					
Årets resultat	1 112	630	760	520	400
Avskrivningar	406	439	509	529	550
Avsättningar (netto)	146	196	164	175	260
Rörelsekapitalförändring	2	-454	-372	-178	-313
Kassaflöde från löpande verksamhet	**1 666**	**811**	**1 061**	**1 046**	**897**
Investeringsverksamhet	-974	-950	-928	-1 028	-923
Förändring långfristiga fordringar och skulder	-4	-3	-3	-3	-3
Förändring likvida medel – kassaflöde rörelseplaceringar	**688**	**-142**	**130**	**15**	**-29**

Enligt ny redovisningsprincip ingår enbart rörelseplaceringar i kassaflödesredovisningen.

Finansiella nyckeltal

procent	Utfall 2020	Prognos T1 2021	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024
Resultat i förhållande till skatt och statsbidrag	9,1	3,9	5,8	3,9	2,9
Nettokostnadsförändring	3,2	8,8*	5,9	4,1	3,5
Skatteintäkter och statsbidrag/ utjämning -förändring	6,1	4,0	5,2	2,4	2,8
Soliditet	22,3	23	28,7	30,4	31,5

*Nettokostnadsförändring jämförbar

FINANSIELLA RAPPORTER REDOVISADE ENLIGT BLANDMODELLEN

Resultatbudget

miljoner kronor	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024
Verksamhetens nettokostnad	-12 270	-12 806	-13 315	-13 776
Skatteintäkter	9 323	9 851	10 164	10 456
Kommunal utjämning o statsbidrag	3 112	3 233	3 235	3 321
Verksamhetens resultat (före finansnetto)	**165**	**278**	**83**	**2**
Finansnetto	267	292	269	238
Resultat	**432**	**570**	**352**	**240**

Balansbudget

miljoner kronor	Utfall 2020	Budget 2021	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024
Tillgångar					
Anläggningstillgångar	6 036	6 666	7 128	7 627	8 000
Omsättningstillgångar	9 385	8 662	10 297	10 490	10 774
– varav finansiella omsättningstillgångar	*8 259*	*8 617*	*9 031*	*9 344*	*9 628*
Summa	**15 421**	**15 328**	**17 425**	**18 117**	**18 774**
Eget kapital, avsättningar och skulder					
Eget kapital	7 929	7 593	8 163	8 515	8 755
Avsättningar (pensioner mm)	4 662	5 128	6 719	7 062	7 482
Skulder	2 829	2 687	2 543	2 540	2 537
Summa	**15 421**	**15 408**	**17 425**	**18 117**	**18 774**

Kassaflöde

miljoner kronor	Utfall 2020	Budget 2021	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024
Den löpande verksamheten					
Årets resultat	1 001	432	570	352	240
Avskrivningar	406	439	509	529	550
Avsättningar (netto)	257	394	354	342	421
Rörelsekapitalförändring	2	-454	-372	-178	-313
Kassaflöde från löpande verksamhet	**1 666**	**811**	**1 061**	**1 045**	**898**
Investeringsverksamhet	-974	-950	-928	-1 028	-923
Förändring långfristiga fordringar och skulder	-4	-3	-3	-3	-3
Förändring likvida medel – kassaflöde rörelseplaceringar	**688**	**-142**	**130**	**14**	**-28**

Finansiella nyckeltal

procent	Utfall 2020	Prognos T1 2021	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024
Resultat i förhållande till skatt och statsbidrag	8,3	3,6	4,4	2,6	1,7
Nettokostnadsförändring	3,1	8,6*	4,4	4,0	3,5
Skatteintäkter och statsbidrag/ utjämning -förändring	6,1	4,0	5,2	2,4	2,8
Soliditet	51,4	50,0	46,8	47,0	46,6

*Nettokostnadsförändring jämförbar

Regionfullmäktiges direktiv till styrelse och nämnder avseende budget 2022

GRUNDLÄGGANDE PRINCIPER

Beräkning av verksamhetens nettokostnad

Utgiftsramarna per nämnd och område utgår från beslutad budget för 2020 med hänsyn tagen till beslutade förändringar under året samt de utökningsramar som påverkar.

Regionfullmäktige fördelar budgeten på nivåerna regionstyrelse och nämnder samt utgiftsramar per område i enlighet med uppdelningen i VI 2000 (Verksamhetsindelning 2000). Utgiftsramarna är uppräknade med index för kostnadsökningar avseende löner och priser (LPIK Löne- och prisförändringar för landsting) vilket fastställs av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Utgiftsförändringar i budgeten för 2022 finns specificerade i tabellen på sidan XX.

Generella och riktade statsbidrag

Regionens prioriteringar utgår från de grundläggande värderingarna, visionen, målbild 2030 och de strategiska målen. Huvudprincipen för generella och riktade statsbidrag är att de är en del av finansieringen för Region Jönköpings län. I budget 2022 har de riktade statsbidrag inom hälso- och sjukvården som är knutna till överenskommelser mellan SKR och staten räknats in.

Regionstyrelsen och nämndernas ansvar - utgiftsområden

Regionstyrelsen ska leda och samordna förvaltningen av Region Jönköpings läns angelägenheter och ha uppsikt över nämndernas verksamhet. Regionstyrelsen och nämnderna har att fatta beslut inom ramen för Budget med verksamhetsplan 2022. Regionfullmäktige anvisar budget på nämndnivå med fördelning på utgiftsramar enligt tabellen sidan XX.

Förändring av utgiftsramar, oförutsedda utgifter med mera

Regionstyrelse och nämnder har befogenhet att inom nämndens totala budgetram under året göra förändringar mellan utgiftsområden i de fall det är en del i att uppnå fullmäktiges beslutade Budget med verksamhetsplan 2022. Utöver det har regionstyrelse och nämnder befogenhet att inom ram under året göra förändringar till följd av oförutsedda händelser eller annan händelse som till sin karaktär eller av tidsskäl inte kan avvakta beslut i regionfullmäktige.

Regionstyrelsens anslag för oförutsedda utgifter med mera uppgår till 30 miljoner kronor. Detta är avsatt för större oförutsedda händelser som kräver att Region Jönköpings län tar ansvar och kan behöva göra något utöver det som tidigare beslutats.

Regionstyrelsen har att pröva frågan om medel ska anvisas för ökade lokalkostnader i anslagsfinansierad verksamhet till följd av större fastighetsinvestering. Samma gäller vid ökade kapitalkostnader i anslagsfinansierad verksamhet till följd av större inventarieinvestering. Finansiering sker med utrymme för ökade avskrivningskostnader.

Uppföljning

Regionstyrelse och nämnder ska genom månadsrapporter från förvaltningen löpande följa verksamhet och ekonomi. Efter april och augusti ska regionstyrelsen till regionfullmäktige återrapportera en delårsrapport med sammanfattning av hur verksamheten utvecklas mot de mål som anges i budgeten samt ekonomisk helårsprognos. För helåret ska regionstyrelsen lämna årsredovisning till regionfullmäktige.

Tabell XX Budget per nämnd och utgiftsområde enligt VI 2000 i miljoner kronor

	Budget 2021-09	Budget 2022
Nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet (ANA)		
Utbildning	-53,8	-54,1
Kultur	-171,9	-173,0
Allmän regional utveckling	-53,8	-54,7
Politisk verksamhet	-1,3	-1,3
Summa	**-280,8**	**-283,1**
Nämnden för trafik, infrastruktur och miljö (TIM)		
Trafik och infrastruktur	-936,0	-951,3
Övrig hälso- och sjukvård	-86,1	-79,5
Politisk verksamhet	-1,9	-1,9
Summa	**-1 023,9**	**-1 032,7**
Nämnden för folkhälsa och sjukvård (FS)		
Primärvård	-2 185,7	-2 285,5
Specialiserad somatisk vård	-6 208,4	-6 425,8
Specialiserad psykiatrisk vård	-958,8	-980,6
Tandvård	-291,8	-298,1
Övrig hälso- och sjukvård	-443,7	-452,6
Politisk verksamhet	-1,3	-1,3
Medicinsk service	-67,7	-71,5
Summa	**-10 157,3**	**-10 515,4**
Regionstyrelsen (RS)		
Primärvård	-59,4	-60,7
Specialiserad somatisk vård	1,5	0,6
Specialiserad psykiatrisk vård	-11,0	-11,2
Övrig hälso- och sjukvård	-410,8	-523,6
Allmän regional utveckling	-21,5	-21,9
Politisk verksamhet	-68,3	-71,2
Medicinsk service	-1,2	5,3
Allmän service	-84,4	-40,6
Fastighetsförvaltning	22,3	-27,2
Internränta	101,1	52,8
Summa	**-531,6**	**-697,8**
Parlamentariska nämnden (Politisk verksamhet)	-0,2	-0,2
Patientnämnden (Politisk verksamhet)	-1,3	-1,3
Verksamhetens nettokostnad	**-11 995**	**-12 529**
Skatteintäkter och utjämning	**12 435**	**13 084**
Verksamhetens resultat (före finansnetto)	**440**	**555**
Finansnetto	**190**	**205**
Årets resultat	**630**	**760**

I delårsrapporten efter augusti och i årsredovisningen ska återrapporteringen spegla regionfullmäktiges fördelning per nämnd, i årsredovisningen även per utgiftsramar. Regionstyrelsen kan välja att särskilt följa vissa uppdrag och utökningsramar.

Regionstyrelsen ska genom sin uppsiktsplikt följa övriga nämnders verksamhet och ekonomi. Nämnd med låg måluppfyllelse avseende systemmätetal, oavsett perspektiv inom balanced scorecard, ska i samband med att delårsrapport per april respektive augusti i protokollet till ärendet beskriva vilka åtgärder nämnden vidtagit eller avser att vidta i syfte att nå förbättrad måluppfyllelse. Med låg måluppfyllelse avses i första hand systemmätetal som vid mätningen visar rött, det vill säga inte är uppfyllt. Protokollet delges regionstyrelsen inför dess behandling av delårsrapporten. Nämndens ordförande redogör även muntligen vid styrelsens sammanträde för åtgärderna.

REGIONSTYRELSEN OCH NÄMNDERNAS ANSVAR – EGNA VERKSAMHETSOMRÅDEN

Budget för egna verksamhetsområden

Regionfullmäktiges beslutade Budget med verksamhetsplan 2022 anger utgiftsramar och verksamhetsmål som ska nås för Region Jönköpings läns samlade åtagande, oavsett vem som utför verksamheten. För de delar av verksamheten som utförs i egen regi, ska regionstyrelse och nämnder senast i december fastställa budget per verksamhetsområde.

Regionstyrelse och nämnder ska samtidigt fastställa en budget för de delar av styrelsens och nämndens utgiftsramar som inte fördelats till verksamhetsområden. Regionstyrelsen har ansvar för att samordna arbetet med förvaltningsbudget i vilka verksamhetsuppdrag och budget konkretiseras.

Budgetprinciper för verksamhet i egen regi, ersättningsformer

Huvudsakligen ges ett budgeterat anslag till respektive verksamhetsområde. Några verksam- hetsområden omfattas helt eller delvis av andra ersättningsformer. Regionstyrelse och nämnder har att tillämpa följande former för fördelning av budget till verksamhetsområden (se tabell sidan xx).

För de verksamhetsområden som har intäkter från köpande enheter regleras prissättningen enligt fullmäktiges inriktning för stöd- och serviceverksamheter.

Tabell X Ersättningsformer

Verksamhetsområde	Anslag	Annan ersättning
Hälso- och sjukvård		
Vårdcentralerna Bra Liv		Primärvård som ingår i vårdval ersätts enligt Primärvård inom vårdval i Jönköpings län.
Psykiatri, rehabilitering och diagnostik	Budgetram för psykiatri Budgetram vid specifika uppdrag (till exempel mammografi).	Intäkter från köpande enheter
Folktandvården	Budgetram för vissa delar av specialisttandvården: tandvård som inte kan finansieras genom intäkter från patient och försäkring forskning och utveckling utbildning av specialisttandläkare med flera. Budgetram för vissa delar av allmäntandvården: Utbildningsansvar, läkemedel, tolkkostnader samt för underskottskliniker	Allmäntandvård och specialisttandvård för vuxna finansieras av patientavgifter enligt fastställda taxor och ersättning från den statliga tandvårdsförsäkringen. Barntandvårdspeng enligt fastställd nivå. Rörlig ersättning för nyutexaminerade tandläkare och tandhygienister.
Medicinsk vård	Budgetram	
Kirurgisk vård	Budgetram	Specialiserad ögonsjukvård i öppenvård, omfattande basuppdraget ögonläkarmottagning och de båda tilläggsuppdragen ögonbotten-fotografering vid diabetes respektive katarakt-operationer ersätts enligt Ögonsjukvård inom vårdval i Jönköpings län.
Regional utveckling		
Utbildning och kultur	Budgetram	
Länstrafiken	Budgetram	
Övrigt		
Politisk verksamhet	Budgetram	
Interna serviceverksamheter: IT-centrum, verksamhetsnära funktion, Verksamhetsstöd och service	Budgetram vid specifika uppdrag.	Intäkter från köpande enheter

RESULTATBALANSERING

För anslagsfinansierad verksamhet avslutas budgetåret utan att årets resultat förs vidare till ett resultatsaldo. Samma princip gäller för de intäktsfinansierade serviceverksamheterna.

För verksamheter inom vårdval Jönköpings län förs årets nettoresultat vidare i ett resultatsaldo till kommande år. Regionstyrelsen fastställer resultatet på verksamhetsområdesnivå i samband med behandling av årsredovisning 2021. För Folktandvårdens konkurrensutsatta delar förs årets nettoresultat vidare i ett resultatsaldo till kommande år. Regionstyrelsen fastställer resultatet i samband med behandling av årsredovisning 2021. Om ett verksamhetsområdes ackumulerade saldo är negativt ska en åtgärdsplan upprättas med en plan för återställande inom tre år. Åtgärdsplanen fastställs av respektive nämnd och delges regionstyrelsen.

Tandvård

Folktandvårdens prissättning bör inte avvika för mycket från TLV:s (Tandvård- och läkemedelsförmånsverket) referenspriser för att inte påverka högkostnadsskyddets ogynnsamt för den enskilde. Krav på konkurrensneutralitet förutsätter att prissättningen baseras på självkostnad. För att finansiera pris- och löneökningar höjs Folktandvårdens priser 2022 med i genomsnitt 2,3 procent. (2021:1,8 procent).

I självkostnaden för Folktandvården ska av konkurrensskäl mervärdeskatt ingå, trots att den kommunala sektorn har generell avdragsrätt för mervärdesskatt. Avdragsrätten redovisas därför tekniskt som en intäkt utanför Folktandvården. För 2022 är denna beräknad till 22 miljoner kronor (2021: 21,5 miljoner kronor).

Det finns ett ersättningssystem för specialisttandvården med uppdragsbeskrivning och därtill kopplad ersättning för områdena:
- Tandvård som inte kan finansieras genom intäkter från patient och försäkring.
- Forskning och utveckling.
- Utbildning av specialisttandläkare med flera.

INVESTERINGAR

Beslut och genomförande

Regionfullmäktige beslutar om en årlig investeringsram och budget utifrån målet om egenfinansiering över en period om 10 år. Den beslutade ramen är fördelad mellan fastigheter och inventarier.

I budget beskrivs en investeringsplan över fem år där första året är en fastställd investeringsram och budget och år två till fem är en plan. Regionfullmäktige beslutar om alla enskilda investeringsärenden över 20 miljoner kronor eller investeringsärenden som är av principiell karaktär. Regionfullmäktige beslutar om byggnation av nya lokaler. Under året sker återkoppling om planeringsprocessen.

Regionstyrelsen beslutar löpande under året om genomförande av investeringar. Regionstyrelsen har att, utifrån finansiellt mål om egenfinansiering av investeringar, tillse att investeringar som beslutas ryms inom beslutad investeringsram och budget samt beakta hur dessa påverkar kommande års investeringsutrymme i lagd plan. Berörd nämnd ska ges möjlighet att yttra sig innan regionstyrelsen fattar beslut om genomförande av en investering.

Regionstyrelsens investeringsbeslut ska beskriva hur tillkommande eller avgående driftskostnader ska hanteras.

Tabell XX Investeringsbudget 2022 och plan 2023–2026

miljoner kronor	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024	Plan 2025	Plan 2026
Fastigheter om- och nybyggnation	723	660	658	705	464
Övrigt, ej egen investering	0	100	0	0	0
Inventarier	314	268	265	265	265
TOTAL INVESTERINGSKALKYL	**1 036**	**1 028**	**923**	**970**	**729**
- varav pågående/beslutade projekt	523	446	310	310	233
- utrymme för nya beslut	405	582	613	660	496
BERÄKNAD UTBETALNING	**928**	**1 028**	**923**	**970**	**729**

INVENTARIER

Utrymmet för inventarier är fördelat mellan ospecificerade investeringar och specificerade investeringar. Beslut om specificerade investeringar ska fattas av regionstyrelsen. Beslut om ospecificerade investeringar fattas i verksamheten.

Ospecificerad investering:
50 tusen kronor – 2 miljoner kronor

Specificerad investering:
> 2 miljoner kronor

Regionstyrelsen ska i samband med ett beslut om förvaltningsbudget besluta om hur utrymmet för ospecificerade investeringar fördelas inom förvaltningen.

Fastigheter, ombyggnationer

Årliga insatser som görs för att vidmakthålla befintlig standard betraktas som fastighetsunderhåll. Ombyggnader och utbyten av komponenter eller åtgärder som avsevärt förbättrar tillgångens prestanda betraktas som investering. Begränsade utgifter (lägre än 0,6 miljoner kronor) ska direktavskrivas. Beslut om ombyggnationer över två miljoner kronor fattas av regionstyrelsen.

Uppföljning

Regionstyrelsen ska följa upp investeringar mellan 2–5 miljoner kronor genom anmälningsärenden från förvaltningen. För investeringar över 5 miljoner kronor ska Regionstyrelsen till region- fullmäktige upprätta en särskild slutredovisning. I slutredovisningen görs en avstämning mot bud- get samt ekonomiska och kvalitetsmässiga effekter av investeringen.

AVGIFTER OCH PRISER

Avgifter och priser för hälso- och sjukvård, tand-vård, kultur och kollektivtrafik redovisas i bilagor till Budget med verksamhetsplan 2022. Hälso- och sjukvårdens avgifter redovisas förutom i bilaga även på Region Jönköping läns webbplatser. Om behov uppstår att under året förändra avgifter ska dessa förändringar föreläggas regionfullmäktige för beslut. Beslut om tillfälliga prisförändringar/erbjudanden inom kollektivtrafik och folktandvård kan fattas av respektive nämnd.

Bilagor som beslutats i fullmäktige i anslutning till beslut om budget 2022:

- patientavgifter i hälso- och sjukvården
- tandvårdstaxa folktandvården
- egenavgifter och bidrag hjälpmedel
- regelbok – Primärvård inom vårdval i Jönköpings län
- regelbok – Ögonsjukvård inom vårdval i Jönköpings län
- kollektivtrafikpriser
- regelverk sjukresor, färdtjänst, riksfärdtjänst
- principer för prissättning vid Kulturhuset Spira

Regionfullmäktige

Förslag till Budget och verksamhetsplan 2022 med flerårsplan 2023-2024

Förslag till beslut

Regionstyrelsen

- överlämnar Budget och verksamhetsplan 2022 med flerårsplan 2023-2024 med bilagor till Regionfullmäktige.

Regionfullmäktige

- 1. fastställer skattesatsen för 2022 till 11:76.
- 2. godkänner föreliggande Budget och verksamhetsplan 2022 med flerårsplan 2023 – 2024 med bilagor.

Sammanfattning

Förslag till Budget och verksamhetsplan 2022 med flerårsplan 2023 - 2024 inklusive bilagor överlämnas.

Information i ärendet

Regionstyrelsen fastställde 2021-03-09 direktiv för arbete med budget med verksamhetsplan 2022 samt flerårsplan 2023 - 2024.
I direktivet presenterades tidplan för budgetprocessen samt hur styrelsen och nämndernas budgetförslag ska utformas. Direktivet omfattade bland annat finansiella förutsättningar. Nämnderna överlämnade sina förslag i juni och styrelsen lämnade sitt förslag i augusti. Efter budgetberedning i september har partierna arbetat med budgetförslag, Koalition för Region Jönköpings län överlämnade förslag till budget 2022 med verksamhetsplan samt flerårsplan 2023 – 2024 till regionstyrelsens arbetsutskott den 19 oktober 2022.

Budgetförslaget består av följande delar

- Inledning
- Grundläggande värderingar
- För ett bra liv i ett attraktivt län
- Planeringsförutsättningar och regiongemensamma inriktningar
- Regional utveckling
- Folkhälsa och sjukvård inklusive tandvård
- Finansiella rapporter

- Regionfullmäktiges direktiv till styrelse och nämnder avseende budget 2022

Bilagor som behandlats i nämnderna:

- Patientavgifter i hälso- och sjukvården
- Tandvårdstaxa folktandvården
- Egenavgifter och bidrag hjälpmedel
- Regelbok – Primärvård inom vårdval i Jönköpings län
- Regelbok – Ögonsjukvård inom vårdval i Jönköpings län
- Kollektivtrafikpriser
- Regelverk sjukresor, färdtjänst, riksfärdtjänst
- Principer för prissättning vid Kulturhuset Spira

Slutlig, tryckt version kompletteras med några inlagor; Befolkningsbeskrivning och hälsotal, styrprocess för planering, genomförande och uppföljning samt en organisationsbild för Region Jönköpings län.

Beslutsunderlag

- Missiv 2021-10-05
- Budget och verksamhetsplan 2022 med flerårsplan 2023 – 2024 med tillhörande bilagor.

Beslut skickas till

Regionledningskontoret

REGION JÖNKÖPINGS LÄN

Maria Frisk
Regionstyrelsens ordförande

Jane Ydman
Regiondirektör

Nämnd för trafik, infrastruktur och miljö §§ 85-105

Tid: 2021-06-23 kl. 11:00

Plats: Digitalt sammanträde

§ 99

Bilaga till budget 2022 - Kollektivtrafik priser

Diarienummer: RJL 2021/129

Beslut

Nämnden för trafik, infrastruktur och miljö

1. Överlämnar bilaga gällande kollektivtrafikpriser till budgetförslag med verksamhetsplan för 2022 till budgetberedningen.
2. Tillägg till taxorna om ny biljettyp, kampanjbiljett 10 resdagar inom 30 dagar förlängs till och med 2022-04-30.

Sammanfattning

Nämnden överlämnar bilaga till budgetförslag, avseende priser i kollektivtrafiken.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag presidiet 2021-06-15
- Missiv daterad 2021-05-06
- Förslag till biljettpriser 2022

Yrkanden/förslag till beslut på sammanträde

Ordföranden föreslår att tillägg till taxorna om ny biljettyp, 10 resdagar inom 30 dagar förlängs till och med 30 april 2022.
Förslaget bifalls av nämnden.

Per-Allan Axén (M) överlämnar följande protokollsanteckning:
”Moderaterna noterar att biljettprisförslaget är enbart baserat på generella indexuppräkningar. Vi anser att biljettpriserna är ett strategiskt viktigt styrinstrument och vill därför att en noggrann översyn sker mot bakgrund av regionfullmäktiges beslut om 60% skattefinansieringsgrad och med hänsyn tagen till kostnader för alternativa transportslag, utöver de generella indexuppräkningarna.”

Protokollsanteckningen godkänns av ordföranden.

Simon Johansson (S), Emma Emanuelsson (MP), Leif Andersson (C), Jeanette Söderström (S), Curt Carlsson (L), Arnold Carlzon (KD) yrkar bifall till föreliggande förslag, med ovanstående tillägg.

Region Jönköpings län

PROTOKOLL

Nämnd för trafik, infrastruktur och miljö §§ 85-105

Tid: 2021-06-23 kl. 11:00

Plats: Digitalt sammanträde

Beslutet skickas till
Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor
2

Regionfullmäktige

Bilaga till budget och verksamhetsplan 2022 med flerårsplan 2023-2024 - Kollektivtrafikpriser

Förslag till beslut

Nämnd för trafik, infrastruktur och miljö

- Överlämnar bilaga gällande kollektivtrafikpriser till budgetförslag med verksamhetsplan för 2022 till regionstyrelsen

Sammanfattning

Nämnden överlämnar bilaga till budgetförslag, avseende priser i kollektivtrafiken.

Information i ärendet

Nämnden lämnar förslag till bilaga avseende priser i kollektivtrafiken.

- Biljettpriserna behöver höjas med 2,0 procent i genomsnitt i syfte att täcka generella kostnadsökningar i verksamheten. Uppräkningen baseras på Sveriges Kommuner och Regioners bedömning av kostnadsutvecklingen på index LPIK, vilket också används inom Region Jönköpings län som allmän indexuppräkning 2022.
- Förslaget är att höja priset på enkelbiljetter men att göra en sänkning på 30-dagars biljetten. Övriga periodbiljetter föreslås ha oförändrade priser.

Innan det nya återbäringssystemet är driftsatt föreslås en rabatt på 20% på enkelbiljetter i appen eller förköpta enkelbiljetter på resekort.

Beslutsunderlag

- Missiv daterad 2021-05-06
- Förslag till biljettpriser 2022

Beslut skickas till

Regionledningskontoret - ekonomi
Länstrafiken

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Carl-Johan Sjöberg
Trafikdirektör

Priser fr.o.m. 2022-01-01 (kr)

	Zoner				Justering, kr				Justering, %		
Biljettyp	**1**	**2**	**Län**		**1**	**2**	**Län**		**1**	**2**	**Län**
Enkelbiljett											
Enkel, vuxen	35	70	140		2,00	4,00	8,00		6,1%	6,1%	6,1%
Enkel, ungdom	21	42	84		1,20	2,40	4,80		6,1%	6,1%	6,1%
Period 30 D											
Normalpris	690	810	1170		-40	-50	-60		-5,5%	-5,8%	-4,9%
Ombord på buss/tåg	720	840	1200		-40	-50	-60		-5,3%	-5,6%	-4,8%
Period 20 D (inom 60 dagar)											
Normalpris	740	875	1310		0	0	0		0,0%	0,0%	0,0%
Ombord på buss/tåg	770	905	1340		0	0	0		0,0%	0,0%	0,0%
Period 10D (inom 60 dagar)											
Normalpris	410	485	725		0	0	0		0,0%	0,1%	-0,1%
Ombord på buss/tåg	440	515	755		0	0	0		0,0%	0,0%	-0,1%
24-timmars biljett											
Normalpris	70	140	280		4,00	8,00	16,00		6,1%	6,1%	6,1%
Ungdom	42	84	168		2,40	4,80	9,60		6,1%	6,1%	6,1%
Period Student 30 D (25% rabatt)											
Normalpris	520	610	880		-30	-36	-45		-5,5%	-5,5%	-4,9%
Ombord på buss/tåg	550	640	910		-30	-36	-45		-5,2%	-5,3%	-4,7%
Period Ungdom 30D Län											
Normalpris	205	205	205		0	0	0		0,0%	0,0%	0,0%
Ombord på buss/tåg	235	235	235		0	0	0		0,0%	0,0%	0,0%
Period Senior 30D Län											
Normalpris	205	205	205		0	0	0		0,0%	0,0%	0,0%
Ombord på buss/tåg	235	235	235		0	0	0		0,0%	0,0%	0,0%
Period 365	6 555	7 695	11 115		-380	-477	-570		-5,5%	-5,9%	-5,0%
Länsgränsrabatt Sydtaxan 2.0											
Enkelbiljett 25% och periodbiljett (30D och 365D) 35% rabatt i första zonen i Jönköpings län, tillkommer angränsande pris med samma rabattsats.											
Period Student Länsgräns 30 D											
25% rabatt på ovanstående											
Länsgränsrabatt Västtrafik											
Periodbiljett 15% i första zonen i Jönköpings län, tillkommer Västtrafiks pris med samma rabattsats.											
Period Barnvagn (årskort)											
Normalpris	700	750	900		0	0	0		0,0%	0,0%	0,0%
Ombord på buss/tåg	730	780	930								
Skol- och förskolebiljett											
6-15 resande	126	252	504		7,20	14,40	29,80		6,1%	6,1%	6,3%
16-25 resande	252	504	1008		14,40	29,80	59,60		6,1%	6,3%	6,3%
26-35 resande	378	756	1512		22,60	44,20	88,40		6,4%	6,2%	6,2%
Tillsammansrabatt											
(på enkel- samt 24-timbiljett)	25%	25%	25%		0	0	0				
Återbäring på enkelbiljetter											
Efter tre köp av enkelbiljetter	20%	20%	20%		0	0	0				
Ombordavgift	30										
Tilläggsavgift, vid ogiltig biljett	1500										

Regionfullmäktige

Bilaga till budget och verksamhetsplan 2022 med flerårsplan 2023-2024– Regelverk för sjukresor, färdtjänst och riksfärdtjänst

Förslag till beslut

Nämnd för trafik, infrastruktur och miljö

- överlämnar bilagor gällande regelverk för sjukresor, färdtjänst och riksfärdtjänst till budgetförslag med verksamhetsplan för 2022 till regionstyrelsen.

Sammanfattning

Nämnden överlämnar bilagor till tidigare lämnat budgetförslag med verksamhetsplan.

Information i ärendet

Nämnden lämnar förslag till budget och verksamhetsplan med flerårsplan till regionstyrelsen. Förslaget kompletteras med bilagor avseende regelverk för sjukresor, färdtjänst och riksfärdtjänst.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-05-06
- Bilagor regelverk för sjukresor, färdtjänst och riksfärdtjänst

Beslut skickas till

Regionstyrelsen

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Carl-Johan Sjöberg
Trafikdirektör

Nämnd för trafik, infrastruktur och miljö §§ 85-105

Tid: 2021-06-23 kl. 11:00

Plats: Digitalt sammanträde

§ 99

Bilaga till budget 2022 - Kollektivtrafik priser

Diarienummer: RJL 2021/129

Beslut

Nämnden för trafik, infrastruktur och miljö

1. Överlämnar bilaga gällande kollektivtrafikpriser till budgetförslag med verksamhetsplan för 2022 till budgetberedningen.
2. Tillägg till taxorna om ny biljettyp, kampanjbiljett 10 resdagar inom 30 dagar förlängs till och med 2022-04-30.

Sammanfattning

Nämnden överlämnar bilaga till budgetförslag, avseende priser i kollektivtrafiken.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag presidiet 2021-06-15
- Missiv daterad 2021-05-06
- Förslag till biljettpriser 2022

Yrkanden/förslag till beslut på sammanträde

Ordföranden föreslår att tillägg till taxorna om ny biljettyp, 10 resdagar inom 30 dagar förlängs till och med 30 april 2022.
Förslaget bifalls av nämnden.

Per-Allan Axén (M) överlämnar följande protokollsanteckning:
”Moderaterna noterar att biljettprisförslaget är enbart baserat på generella indexuppräkningar. Vi anser att biljettpriserna är ett strategiskt viktigt styrinstrument och vill därför att en noggrann översyn sker mot bakgrund av regionfullmäktiges beslut om 60% skattefinansieringsgrad och med hänsyn tagen till kostnader för alternativa transportslag, utöver de generella indexuppräkningarna.”

Protokollsanteckningen godkänns av ordföranden.

Simon Johansson (S), Emma Emanuelsson (MP), Leif Andersson (C), Jeanette Söderström (S), Curt Carlsson (L), Arnold Carlzon (KD) yrkar bifall till föreliggande förslag, med ovanstående tillägg.

Region Jönköpings län

PROTOKOLL

Nämnd för trafik, infrastruktur och miljö §§ 85-105

Tid: 2021-06-23 kl. 11:00

Plats: Digitalt sammanträde

Beslutet skickas till
Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor
2

Regelverk för sjuk- och behandlingsresor

1. Inledning

Rätten till sjukresor regleras i lagen (1991:419) om sjukreseersättning vid sjukresor. I lagen ges hänvisningar till lagar och förordningar som i sin tur pekar ut den vård och de behandlingar som berättigar till ersättning för resekostnader. Vidare anges att frågor om resekostnadsersättning skall prövas av sjukvårdshuvudmannen och att denna prövning skall ske enligt de grunder som sjukvårdshuvudmannen bestämmer.
Sjukvårdshuvudmannen har med andra ord stora friheter att själv utforma innehållet och omfattningen av sjukreseverksamheten.

1.1 Vem omfattas av regelverket för sjukresor?

Alla personer som omfattas av AFL (Lagen om allmän försäkring) har rätt till sjukreseersättning enligt detta regelverk. Försäkrade enligt AFL är alla svenska och utländska medborgare som är bosatta i Sverige. EU/EES medborgare, samt medborgare i Schweiz, som inte är bosatta i Sverige, har rätt till akutsjukvård och sjukresa när de tillfälligt vistas här. Detta enligt samma regler som gäller för svenska medborgare. Även asylsökande omfattas av detta regelverk.

1.2 Utbetalning av sjukreseersättning

Begäran om sjukreseersättning ska lämnas till Sjukreseenheten inom 2 år efter resedatum. Lämnas begäran senare får patienten ingen ersättning. Utbetalningar under 50 kr betalas inte ut. Patient kan däremot spara flera kvitton och få ersättning för dem.

1.3 Preskriptionstid

Om patient eller dödsbo inte hämtat ut pengar som Sjukreseenheten utanordnat är preskriptionstiden 10 år.

1.4 Omprövning av beslut

Beslut som grundar sig på det av Regionstyrelsen antagna regelverket kan inte omprövas på tjänstemannanivå.

1.5 Övrigt

Vid missbruk eller otillbörligt nyttjande av sjukresor har Regionen möjlighet att hänvisa sökanden till eget transportalternativ.
Detsamma gäller om resenären utsatt transportör för hot, våld eller olämpligt beteende i övrigt.

Ovanstående gäller sjukresor och ska ej påverka resenärens möjlighet till icke-planerade sjuktransporter.

Sjukresa genom eget transportalternativ ersättas i efterhand enligt regelverket för sjukresor under förutsättning att sjukresan varit behövligt med hänvisning till resenärens hälsotillstånd.

Med missbruk eller otillbörligt nyttjande avses nyttjande av sjukresa i avsaknad adekvat medicinsk behov som inte ej kan styrkas med intyg.
Med hot, våld eller olämpligt beteende i övrigt avses ärende där resenär polisanmälts på grund av dennes beteende eller omständigheter i övrigt vid sjukresa.

2. Färdsätt

Generellt är det alltid billigare färdsätt som gäller. Det är alltid hälsotillståndet som avgör vilket färdsätt som patienten kan få ersättning/intyg för.

Hälsotillståndet avgör hur länge en patient kan vänta när tiden i vården inte passar med tåg- eller busstider. Bedömning om patient får åka med serviceresefordon istället för med tåg/buss med anledning av hälsotillståndet kan endast göras av legitimerad behandlande vårdpersonal.

2.1 Privat bil

Milersättning inom länet lämnas endast för resor till vissa återkommande kvalificerade behandlingar vid länets sjukhus se punkt 3.

Ersättning ges för närmaste (inte snabbaste) resväg och beräknas från patientens folkbokföringsadress till närmaste vårdgivare som kan ge relevant vård.

Om en patient som fått specialist- eller vårdgarantiremiss är berättigad att få åka sjukresa istället blir skjutsad till vården av en person som därefter reser tillbaka, utan att patienten följer med, dras ingen egenavgift för returresan. Detta gäller endast för resor utanför länet med egen bil.

2.2 Buss eller tåg

I första hand ska patienten åka buss eller tåg. Patienten bör försöka få tid på vårdcentral eller sjukhus som passar med buss- eller tågtiderna. Busshållplats finns oftast vid vårdinrättningarna.

Innan patienten får åka sjukresa på grund av att buss- eller tågtider inte passar måste patienten ha försökt ändra tiden för besöket.

Ersättning för buss- och tågresor inom länet lämnas endast för vissa resor till återkommande kvalificerad vård vid länets sjukhus se punkt 3.

2.3 Sjukresa med servicebilsresefordon

Den som på grund av sitt hälsotillstånd inte själv kan köra, åka kollektivt eller på annat sätt ta sig till vården har rätt till sjukresa med servicebilsresefordon.

Bedömning om patient får åka med servicebilsresefordon istället för annat transportmedel med anledning av hälsotillståndet kan endast göras av legitimerad behandlande vårdpersonal och bedömning (intyg) görs innan resa bokas och avser både in- och hemresa.

Resan beställs via Beställningscentralen för Serviceresor.

Barn under 16 år som inte har färdtjänst kan i undantagsfall beviljas sjukresa med Servicebilsresefordon vid enstaka tillfällen, men då krävs ett godkännande från Beställningscentralen för Serviceresor. Vid återkommande resor krävs läkarintyg.

Patienten kan åka sjukresa med servicebilsresefordon från olycksplats eller sin folkbokföringsadress till valfri vårdcentral inom länet som ingår i Vårdval och i övrigt till närmaste vårdgivare som kan ge relevant vård. För vårdval som inom ögon likställs som valfri vårdcentral. Saknas allmänna kommunikationer helt kan patienten få resa med sjukresa med servicebilsresefordon till närmaste busshållplats eller tågstation.

Sjukresan måste alltid beställas via Beställningscentralen för Serviceresor senast kl. 16.00 en vardag i förväg. Sjukresorna ska i möjligaste mån samordnas. Behandlande vårdgivare kan bevilja ensamåkning om synnerliga skäl finns, t ex att patienten är mycket infektionskänslig, om patienten pga. sin sjukdom är utåtagerande och aggressiv eller om patienten själv har en smittsam sjukdom.

Vid akuta besök i vården kan beställning ske dygnet runt. Vården använder Cosmickvittot, eller sjuktransportkvittot eller digitalt intyg som både styrker besöket i vården samt behovet av färdsätt. Egenavgift som för sjukresa erläggs.

I de fall som vårdgivaren inte intygar att hälsotillståndet kräver serviceresa kan Sjukreseenheten i efterhand fakturera patienten.

Den som inte utnyttjar en beställd resa kan faktureras för den kostnad som uppstår om avbeställning av resan inte görs senast 30 minuter före planerad hämtning.

Resor till/från vården sker i samband med vårdbesöket, d v s det är inte tillåtet att bryta vårdkedjan med privata ärenden före eller efter vårdbesöket.

Finns färdtjänsttillstånd berättigar detta till att åka sjukresa enligt villkoren i giltigt färdtjänsttillstånd.

2.4 Flyg

För att flygresa ska beviljas krävs intyg från remitterande läkare/vårdgivare att hälsotillståndet kräver detta färdsätt.

2.5 Övrigt vid sjukresa

Resa medges till valfri vårdcentral inom länet som ingår i vårdval och i övrigt till närmaste vårdgivare inom länet som kan ge vård. Den som själv väljer att söka vård på annan ort får stå för merkostnaderna som den längre resan innebär. Detta gäller såväl inom som utanför länet. Det gäller även när personen på eget initiativ begärt att få bli remitterad till annan vårdgivare (valfrihetsremiss).

I vissa fall kan ersättning ges för resa till annan plats än bostaden (folkbokföringsadress).

Vid alla resor med servicerесefordon utanför länet krävs en specialistvårdsremiss. Vårdgivaren ska även ha gjort en bedömning av patientens behov av sjukresa med servicerесefordon. Detta gäller bara när patientens hälsotillstånd är sådant att privat bil och allmänna kommunikationer inte kan användas.

3. Sjukresor inom länet

Ersättningen för buss, tåg och privat bil inom länet ersätts inte, med undantag av sjukresor till vissa återkommande kvalificerade behandlingar vid länets sjukhus.

Med återkommande menas:

1 gång i veckan under minst 10 veckor i följd

2 gånger i veckan under minst 5 veckor i följd

3 gånger i veckan under minst 4 veckor i följd

4-5 gånger i veckan under minst 2 veckor i följd

Det är alltid den planerade behandlingen (vårdformen) som avgör. Det innebär att om en patient som får strålbehandling 1 gång i veckan under en 10-veckorsperiod blir förkyld och uteblir en av gångerna, ändå kan få ersättning. Det innebär också att en dialyspatient som bryter armen har rätt till ersättning för resorna till dialysen men inte till ortopeden.

Cosmickvittot/digital intyg gäller för sjukresor och för resa med servicebilar. För de ersättningsberättigade bil, buss- och tågresorna finns en särskild blankett.

Respektive avdelning/mottagning skriver under och skickar in denna blankett till Sjukreseenheten för utbetalning. Underskriften innebär att avdelningen/mottagningen intygar att behandlingen är en av de godkända behandlingarna samt att patienten deltagit angivna datum.

Följande behandlingar ger rätt till ersättning under förutsättning att tidsramarna ovan uppfylls:

•Dialysbehandling

•Strålbehandling

•Cytostatikabehandling

•Lung- och allergimottagningen

•Dagsjukvård Anorexienheten (inkl. uppföljningsbesök)

•Dagsjukvård Ätstörningsenheten på Psykiatriska kliniken, Värnamo

•Dagsjukvård på Reumatologmottagningen på Ortoped och Reumatologkliniken, Ryhov

•Dagsjukvård Rehabiliteringsmedicinska kliniken, Ryhov

•Övriga besök hos läkare som uppfyller tidsramarna nedan, till exempel ECT-behandling

För besök till Hematologen Cytostatika kan man få ersättning för resa med bil, buss eller tåg vid minst 10 behandlingar inom en period av 6 månader.

För barn och unga under 18 år gäller att man kan få ersättning för bil, buss eller tåg om barnet behandlats på Barn- och ungdomsmedicinska kliniken, Länssjukhuset Ryhov eller Habiliteringscentrum.

Barnet måste behandlas fem gånger eller mer under en period på 10 veckor på Barn- och ungdomsmedicinska kliniken, Länssjukhuset Ryhov eller Habiliteringscentrum. Detta gäller dock inte regelbundna habiliteringsresor.

4 Sjukresor utomläns, specialistvårdsremiss

För att få sjukreseersättning vid utomlänsvård krävs alltid specialistvårdsremiss eller vårdgarantiremiss utfärdad av behörig läkare inom Region Jönköpings län såvida vårdbehovet inte uppstått akut vid vistelse i annat län eller region. För resa med servicefordon utanför länet ska remitterande läkare göra en bedömning av patientens hälsotillstånd och upprätta en specialistvårdsremiss.

5 Utomlänspatienters hemresor och våra länsbors hemresor från annat län

Olika regler för sjuk- och behandlingsresor gäller när man får vård i annat landsting. Vårdlandstinget ska informera patienten om att denna kan få stå för resekostnaden själv beroende på vilka regler som gäller.

Kontakta alltid hemlandstinget före hemresan. Dessa resor beställs via Beställningscentralen för Serviceresor i patientens hemlandsting. Med hemlandsting avses det landsting eller den region där patienten är folkbokförd.

Regionen ersätter kostnad för resa till närmaste vårdinrättning efter akut insjuknande eller olycka vid vistelse i annat län.

Hemresa efter sådant akut insjuknande eller olycka ansvarar patienten själv för. Fakturor på sådana resor från andra landsting betalas inte av Region Jönköpings län.

6 Regler för personer från EU/EES-länder och övriga länder

6.1 EU/EES-medborgare och nordiska medborgare.

Utländska medborgare som under tillfällig vistelse inom landstingsområdet, drabbas av akut sjukdom eller olycksfall har rätt till akut sjukvård enligt hälso-och sjukvårdslagen (HSL). Patienter som omfattas av EU/EES-avtalet ska visa EU-kort och intyg som styrker identiteten för att få sjukvårdsförmåner till samma kostnad som svenska medborgare. För

patienter från nordiska länder räcker det med pass eller annan ID-handling som styrker identitet och nationalitet.

Sjukvårdsförmånerna för EU/EES-medborgare och nordiska medborgare omfattar även akut sjukresa från vistelseort alternativt olycksplats till närmsta vårdgivare.

Sjukresan ska ske med det färdsätt som patientens tillstånd kräver. Patienten betalar samma egenavgift som länsinvånare för sin sjukresa

Patient från EU/EES-land har också rätt till returresa till vistelseort eller tillfällig bostad i Sverige efter avslutad vård. Samma regler som för svenska medborgare gäller.

6.2 Medborgare från övriga länder

Medborgare från övriga länder har inte rätt till sjukresor eller till ersättning för resor till och från sjukvården. Detta gäller även överflyttningsresor. För asylsökande se punkt 5.

7 Reseersättning och egenavgift

Generellt sett är det endast den del av resekostnaden som överstiger egenavgiften, som ersätts av regionen.

7.1 Privat bil

Privat bil ersätts med 18,50 kr/mil med avdrag för egenavgift 130 kr enkel resa.

Ersättning inom länet lämnas endast för resor till viss återkommande kvalificerad vård vid länets sjukhus. Se punkt 3.

Parkeringsavgifter ersätts endast när det är en anslutningsresa till tåg eller buss.

Övriga parkeringsavgifter, biltullar, broavgifter samt trängselskatt ersätts inte.

Vid resan med privat bil är det samma ersättning per kilometer oavsett hur många som åker med i fordonet.

7.2 Buss, tåg, flyg och färja

Biljettkostnader för 2:a klass ersätts med avdrag för egenavgift 22 kr enkel resa, undantag flyg där egenavgiften är 130kr. I annat fall Länstrafikens lägsta zonpriser. Vid beställning av resa via Internet ersätts även bokningsavgift.

Vid behandlingsserier förutsätts t ex zonkort eller länskort.

Ersättning inom länet lämnas endast för resor till viss återkommande kvalificerad vård vid länets sjukhus. Se punkt 3.

7.3 Serviceresor

Egenavgift för sjukresa med som beställs hos beställningscentralen för Serviceresor är 130 kr enkel resa.

Patienten ska betala en egenavgift enkel resa, t ex en patient som åkt sjukresa till vårdcentralen och därefter remitterats vidare betalar ingen ny egenavgift. Detsamma gäller för de som betalat egenavgift för anslutningsresa till annat fordon.

Serviceresor ser om patienten åkt sjukresa till vårdcentralen och tar då bort egenavgiften för fortsättningsresan. Cosmickvittot, eller sjuktransportkvittot eller digitalt intyg används.

Intagna på kriminalvårdsanstalt betalar ingen egenavgift. Hemlandstinget debiteras.

Ålderspensionärer (över 65 år) som reser till geriatrisk dagsjukvård betalar ingen egenavgift.

Patient som reser till/från vården på grund av allmänfarlig sjukdom enl. Smittskyddslagen (SML) betalar egenavgift och kan ansöka om återbetalning av egenavgift fn hos – försäkringskassan.

Donator och ledsagare betalar ingen egenavgift.

Den som har en förfallen skuld till Region Jönköpings län erhåller ingen ersättning. Istället sker kvittning mot skulden.

7.4 Asylsökande

Hälsotillståndet avgör färdsätt till vården för akut vård.

Enligt lag ska de asylsökandes egenavgift för sjukresor i vara högst 40 kronor. För att den lägre avgiften ska gälla måste patienten visa LMA-kortet för föraren i samband med betalning. Justering i efterhand tillåts inte. Fakturering kan inte ske. Egenavgift 40kr gäller även för dem som fått permanent uppehållstillstånd (PUT) men inte blivit kommunplacerad. Dessa personer ska uppvisa LMA-kort eller PUT-bevis. Asylsökande har inte rätt till reseersättning för resor med egen bil, buss eller tåg.

7.5 Reseersättning ledsagare

Behovet av ledsagare ska alltid vara styrkt av vårdgivaren.

En förutsättning för att ledsagarens kostnader för allmänna kommunikationer ska ersättas är att patientens ålder eller tillstånd motiverar att någon följer med och att ledsagaren hjälper patienten med t ex betalning, bagage och liknande. Gäller endast för resor utanför länet.

För barn under 18 år krävs inte vårdgivarens intyg om att en ledsagare behövs, undantag är digitalt intyg då detta anges.I normalfallet godkänns endast en ledsagare. I de fall barnet behöver tillsyn/hjälp under färden av fler, kan två ledsagare accepteras.

Endast de faktiska kostnaderna för resan ersätts enligt detta regelverk. Förlorad arbetsförtjänst, utlägg för kost etc. ersätts inte.

En ledsagare kan följa med patienten i servicefordonet om patientens ålder eller tillstånd motiverar att någon följer med och att ledsagaren hjälper patienten med t ex betalning, bagage och liknande. Ledsagaren betalar ingen egenavgift. Behandlande legitimerad personal kan intyga att ytterligare en ledsagare behövs under färden (alternativt en ledsagare utöver vad färdtjänsttillståndet medger). Om fler ledsagare följer med faktureras patienten för kostnaden i efterhand.

Stannar patienten kvar för vård (utanför länet) får ledsagaren resa hem med billigaste färdsätt (tåg eller buss). Ingen egenavgift dras. Observera att den som följer med i ambulans inte får ersättning för hemresan. Resor för enbart följeslagare med Servicefordon medges inte. Om vården beställer resa för person som inte är patient faktureras avdelningen/mottagningen för resans totala kostnad.

All reseersättningen söks av patient och betalas till patient.

Boende på särskilt boende jämställs med eget boende. Om kommunens personal är med som ledsagare gäller samma regler som för medföljande anhöriga.

Eventuella merkostnader för personalens återresa med taxi ersätts inte enligt detta regelverk.

När personal följer med som vårdare under transport vid t ex överflyttning ska detta anges vid beställningen. Detta gäller även för återresa utan patient. Samåkning enligt gällande regler ska ske för återresa.

7.6 Forskning och donation

För patienter som kallas i forskningssyfte till annat landsting ges reseersättning endast om remitterande klinik i vårt landsting givit sitt godkännande till fortsatt

forskning/uppföljning. Specialistvårdsremiss krävs. För patienter som är skrivna i Jönköpings län och som ingår i studie- och forskningsprojekt i vårt landsting, gäller följande:

Den som av hälsoskäl inte förmår att resa med allmänna kommunikationer eller privat bil kan beställa sin resa via Serviceresor och vården intygar behovet. Ingen reseersättning för privat bil, buss eller tåg utgår inom länet.

Patientens hemlandsting står för donatorns resor. Sjukreseenheten betalar ut ersättning utan avdrag för egenavgift.

7.7 Barn o barnperspektivet

Ersättning för resa till besök hos sjukt barn (ej fyllt 18 år) kan i vissa fall betalas. Bestämmelserna om färdsätt, belopp och egenavgift gäller även för dessa resor. Reseersättning ges när förälderns/föräldrarnas eller den anhöriges besök ingått som en aktiv del i behandlingen av barnet. Det kan gälla besök till Anorexienhetens dagsjukvård inom länet eller efter remitterad vård till sjukhus utanför länet.

Ersättning för resa och övernattning kan ges för en besöksresa i veckan (oavsett om det är en ren besöksresa eller om besöket kombineras med t ex läkar-kurator- psykologsamtal) hos barn som vårdas akut eller efter specialist- eller vårdgaranti på sjukhus utanför länet. Ett besök per vecka ersätts även om den andra föräldern eller annan anhörig vistas stadigvarande hos barnet på sjukhuset.

Barnets folkbokföringsadress avgör varifrån reseersättning utbetalas. I vissa enstaka fall kan ersättning beviljas för resa från annan ort i eller utanför vårt län.

Om ett barn, som t ex bor med sin mor i Jönköping, får behandling på Universitetssjukhuset i Linköping kan fadern, som är bosatt i Halmstad, få reseersättning från Halmstad till Linköping för deltagande vid exempelvis psykologsamtal. En individuell prövning görs alltid. Vikten av att båda föräldrarna deltar i behandlingen ska styrkas av vårdgivaren.

För barn under 18 år krävs inte vårdgivarens intyg om att en ledsagare behövs. I normalfallet godkänns endast en ledsagare. I de fall barnet behöver tillsyn/hjälp under färden av fler, kan 2 ledsagare accepteras. Barn under 7 år reser alltid med ledsagare.Vid digitala intyg anges alltid ev behov av ledsagare oavsett ålder.

7.8 Övernattning

Kostnader för övernattning på patienthotell eller på särskilt anvisat hotell kan ersättas om det blir billigare än att resa fram och tillbaka två eller flera dagar i rad.

Övernattning kan även ersättas om det blir orimligt att resa samma dag som besöket är planerat, t.ex. planerat läkarbesök före kl. 10:00 kan vara skäl till övernattning måste ske. (Billigaste boende ersätts dock max 1.500kr/natt t.ex. om resa måste påbörjas före kl. 04:30.)

Om övernattning ordnas i privat boende kan ersättning ges enligt de bestämmelser som gäller för Sveriges Kommuner och Landsting.

7.9 Ej ersättningsberättigade resor

Följande är exempel på resor som inte omfattas av regelverket för sjuk- och behandlingsresor:

•Taxiresor som beställs direkt via taxi.

•Resor till vårdgivare utan avtal med regionen eller anslutna till Försäkringskassan.

•Anhörigas besöksresor (vissa undantag för besök hos barn på sjukhus).

•Resor mellan privat adress och särskilt boende som jämställs med eget

boende

•Dagvård med social inriktning

•Förebyggande hälsovård (t.ex. MVC, BVC, familjecentral, BB-hemvård, vaccinationer, hälsokontroller efter generella kallelser till vissa målgrupper t.ex. mammografi, cellprovtagning, aortascreening etc.)

•Friskvård

•Bassängträning i kommunalt eller privat badhus som inte leds av sjukgymnast

•Företagshälsovård (läkare, sjukgymnast etc.)

•Apotek

•Optiker

•Frisör (undantag: Efter remiss från Onkologkliniken godkänns en resa till frisör inom länet för utprovning av peruk)

•Familjerådgivning

8. Regler för gästdialys

Patienten måste ha en remiss (valfrihetsremiss). Ersättning för resa som är längre än resan från hemorten till hemsjukhuset betalas under en sjudagarsperiod per år. Under denna vecka får egenavgiften tillgodoräknas i högkostnadsskyddet alternativt högkostnadsskydd utnyttjas. Sjukreseenheten kan utfärda betalningsförbindelse för taxi under denna tid.

För övriga längre resor gäller de vanliga reglerna om valfrihet utanför länet. Det innebär att patienten får stå för merkostnaden för längre resor. Egenavgiften får inte tillgodoräknas i högkostnadsskyddet och betalningsförbindelse för taxi kan inte skrivas.

Kortare resor ersätts alltid men endast en sjudagarsperiod per år räknas in i högkostnadsbeloppet. Under denna vecka får egenavgiften tillgodoräknas i högkostnadsskyddet. Sjukreseenheten kan utfärda betalningsförbindelse för taxi under denna tid.

9. Permission och permissionsresor

9.1 Betalning vid permissioner

För resdag betalar patienten patientavgift för sluten vård. För permissionsdag betalar patienten ingen patientavgift.

9.2 Resdag

Som resdag räknas den dag patienten lämnar avdelningen för att gå på permission. Som resdag räknas också den dag patienten återkommer till avdelningen efter avslutad permission.

9.3 Permissionsdag

Som permissionsdag räknas den dag då patienten vistas utanför sjukhuset i minst 12 timmar mellan kl. 00.00 och kl. 24.00. Detta gäller även de dagar när man reser till och från sjukhuset.

9.4 Omfattning av permissionen

Permissionen får omfatta högst tre dagar, detta exklusive resdagar. Undantag: Avsteg från denna regel får i undantagsfall göras för patienter som vårdas på psykiatriska kliniken och där permissionen ingår som ett led i behandlingen.

9.5 Permissionsresor

För att ersättning ska utgå måste permissionen vara på initiativ av behandlande vårdpersonal och ingå som ett led i behandlingen.

Huvudregeln är att reseersättning ges för resa till/från bostaden. I vissa fall kan ersättning ges för resa till annan plats än bostaden t ex till en anhörig. Merkostnader överstigande en mils längre resa får patienten stå för själv.

Om patientens hälsotillstånd är sådant att allmänna kommunikationsmedel inte kan användas och anhöriga inte kan skjutsa så kan servicetesefordon beställas via Serviceresor och vården intygar behovet. För barn upp till 16 år (som inte har färdtjänst) krävs särskilda skäl för att beviljas sjukresa, eftersom det i normalfallet är vårdnadshavares ansvar att ordna resan, att skjutsa.

Andra resor i samband med permission är inte sjukresor och får inte beställas via Serviceresor.

Taxirekvisition används om patienten av hälsoskäl inte själv kan köra, inte klarar av att åka tåg eller buss och inte har någon närstående som kan skjutsa. Patienten betalar ingen egenavgift.

10. Högkostnadsskydd för sjukresor

För att få högkostnadsskydd för sjukresor ska man inom tolv månader ha betalat minst 2 340 kr i egenavgifter. Endast ersättningsberättigade resor ingår i högkostnadsskyddet och patienten är själv ansvarig för att spara kvitton och underlag.

Barn under 18 år i samma familj har gemensamt högkostnadsskydd. Det åligger förälder att meddela sjukreseenheten vilka barn som ska omfattas av högkostnadsskyddet.

Vid resa med egen bil registrerar Sjukreseenheten resekostnaderna manuellt efter att underlag lämnats in. Beräkning av högkostnadsskydd sker med automatik för resor som beställs och utförs med Länstrafikens Servicetesefordon. Detta innebär att när första sjukresan sker (alt nuvarande högkostnadsskydd går ut) påbörjas beräkning av egenavgiften och när belopp (f.n.) 2 340 kr uppnåtts inom en 12-månadsperiod sker ingen debitering av avgift inom 12-månadsperioden. Manuella justeringar av datum kan inte ske.

Högkostnadsskydd för sjukresor får endast utfärdas för personer som är folkbokförda i Jönköpings län.

11. Ikraftträdande

2022-01-01, om inget annat anges.

Regelverk för färdtjänst och riksfärdtjänst

Regelverk för färdtjänst

Allmänt
Färdtjänst är en kompletterande kollektiv transportform till de allmänna kommunikationerna. Val av fordon eller transportform för resan avgörs utifrån funktionshindrets art och resenärens hjälpbehov vid varje restillfälle.

Syfte
Region Jönköpings län i Jönköpings län och dess förvaltning Jönköpings Länstrafik ansvarar för att utreda och pröva tillstånd till färdtjänst för invånare i Jönköpings län. Som stöd i handläggningen av färdtjänst har Region Jönköpings län förutom Lag om färdtjänst (1997:736) samt domstolarnas domar och prejudikat. Som komplement har Region Jönköpings län skapat ett regelverk för färdtjänst.

Syftet med regelverket är att det ska fungera som en vägledning vid myndighetsutövning/handläggning och som ett hjälpmedel för att den som ansöker om färdtjänst skall kunna bedömas rättssäkert utifrån samma grund. Regelverket kan inte inskränka en persons rättigheter i förhållande till lagen men kan däremot ha bestämmelser i frågor som inte regleras i färdtjänstlagen.

Tillstånd till färdtjänst
Tillstånd för färdtjänst beskrivs i Lag om färdtjänst (1997:736) enligt följande paragrafer:

6§ Färdtjänst får anlitas av den som efter ansökan har fått tillstånd till det. Frågor om tillstånd prövas av kommunen där den sökande är folkbokförd eller, om kommunens uppgifter enligt denna lag överlåtits till den regionala kollektivtrafikmyndigheten i länet, av denna myndighet (tillståndsgivaren).

Lag (2010: 1068).

7§ Tillstånd till färdtjänst skall meddelas för dem som på grund av funktionshinder, som inte endast är tillfälligt, har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att resa med allmänna kommunikationsmedel. Om sökanden är under 18 år skall prövningen göras i förhållande till barn i motsvarande ålder utan funktionshinder.
Tillståndet omfattar inte transporter som av någon annan anledning bekostas av det allmänna. Lag (2006:1114).

8§ Om den som söker tillstånd till färdtjänst behöver ledsagare under resorna, skall tillståndet gälla även ledsagaren.

9§ Tillstånd till färdtjänst meddelas för viss tid eller tills vidare.
Tillstånd får i skälig omfattning förenas med föreskrifter om

1. vilket färdsätt som får användas,
2. inom vilket område resor får göras, och
3. hur många resor tillståndet omfattar.

Sådana resor som kan anses vara väsentliga för tillståndshavaren får begränsas till antalet endast om det finns synnerliga skäl. Om det finns särskilda skäl, får tillståndet även i övrigt förenas med villkor. Lag (2006:1114).

Färdtjänstformer

För den som är folkbokförd i Jönköpings län finns det möjlighet att ansöka om färdtjänsttillstånd. Färdtjänst finns i följande former:

Färdtjänst

Med färdtjänst avses resor inom den egna kommunen. Resorna regleras i detta regelverk.

Länsfärdtjänst

Med länsfärdtjänst avses resor inom Jönköpings län och max 3 mils resväg in i angränsande län. Resorna regleras i detta regelverk.

Resa i annan kommun utanför länet

Med resa i annan kommun avses resa vid vistelse i annan kommun utanför länet.
Om inget annat anges gäller regelverk ”Färdtjänst” även för resa i annan kommun
utanför Jönköpings län.

Övrigt
Under de närmaste åren kan en del försök med utvidgad och tidtabellagda serviceresor och kombination av resor, till exempel anslutning till tåg för resor inom länet, komma att prövas. Vid sådana försök blir de regler som i förekommande fall beslutas i särskild ordning överordnade detta regelverk.

Regelverk

1. Ansvar för färdtjänst
Varje kommun, eller om kommunen överlåtit ansvaret till den regionala kollektivtrafikmyndigheten, ansvarar för att anordna färdtjänst av god kvalitet enligt Lag om färdtjänst, SFS 1997:736.
Med den ansvariga myndigheten avses i detta regelverk Region Jönköpings län med dess verksamhetsområde Jönköpings Länstrafik.

2. Rätt till färdtjänst
Den som på grund av funktionshinder, som inte endast är tillfälligt, har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att resa med allmänna kommunikationsmedel har rätt till färdtjänst.

3. Ansökan om tillstånd
Ansökan om färdtjänsttillstånd görs hos den ansvariga myndigheten. Färdtjänst medges jämlikt 7 § i Lag om färdtjänst till personer med varaktigt funktionshinder av minst tre månader.

4. Beslut
Den ansvariga myndigheten svarar för myndighetsutövningen för färdtjänst och meddelar beslut.

5. Överklagande av beslut
Tillståndsgivarens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Lag (2010:1068). Överklagandet ska ske skriftligt och vara den ansvariga myndigheten tillhanda inom tre veckor efter att sökanden fått del av beslutet.

6. Giltighetstid
Färdtjänsttillstånd är som regel tidsbegränsat i högst tre år. En person kan få tillstånd Färdtjänsttillstånd kan beviljas utan tidsbegränsning om funktionsnedsättningen bedöms vara livslång, trots eventuell framtida medicinsk utveckling. I bedömningen ska även tas hänsyn till förbättrad tillgänglighet i kollektivtrafiken och framtida nya trafiklösningar med olika servicenivåer i samband med/eller under resan.

7. Återkallande
Färdtjänsttillstånd kan återkallas om förutsättningarna för tillståndet inte längre

finns eller om tillståndshavaren gjort sig skyldig till allvarliga eller upprepade överträdelser av de föreskrifter och villkor som gäller för färdtjänst.

8. Färdtjänstens omfattning
Färdtjänsten omfattar arbets-, studie- och fritidsresor. Resa får ske inom Jönköpings län och max 3 mils resväg in i angränsande län. Vid resa utanför länsgränsen ska resan påbörjas eller avslutas i Jönköpings län. För resor inom annan kommun utanför länsgränsen, se punkt 9. Färdtjänst får inte användas till tjänsteresor.

9. Resa inom annan kommun
Tillstånd för färdtjänst kan ges vid tillfällig vistelse i annan kommun utanför Jönköpings län. Resan prövas resa för resa och kan förenas med speciella villkor. Under en 14-dagarsperiod beviljas max 6 enkelresor och under en 12-månadersperiod beviljas max 60 enkelresor.

10. Färdsätt
Fordonsvalet görs utifrån vad som framgår av färdtjänsttillståndet. Länstrafiken avgör vilket fordon som lämpar sig bäst för den aktuella resan.

11. Beställning av resa
Beställning av färdtjänstresa ska ske i god tid via beställningscentralen för Serviceresor. Resa inom den egna kommunen ska dock beställas senast en timme före önskad avresa. Länsfärdtjänstresa Övriga resor ska beställas senast fyra timmar före avresa. Resa före kl. 10.00 måste beställas dagen innan senast kl. 19.00. Fram- och återresa går att beställa vid samma tillfälle. Avbeställning av resa ska ske senast 30 min innan resan skulle påbörjats. Ändring av bokad resa resulterar i en ny beställning. Begäran Önskan om avresetid eller ankomsttid ska anges vid beställning av resan. Beställningscentralen anger lämplig avresetid utifrån begärd önskad ankomsttid.

12. Justerad avresetid
För att kunna samordna resorna på bästa sätt kan resan senareläggas eller tidigareläggas 30 minuter utifrån önskad avresetid. Saknas lediga fordonsresurser vid beställningstillfället erbjuds alternativ restid.

13. Hämtning
Resenären ska vara klar för hämtning i god tid. Hämtning kan ske 5 minuter före eller 10 minuter efter avtalad hämtningstid. Detta betraktas inte som försening. Efter denna tid bör resenären kontakta Serviceresor för besked. Resenären ska meddelas när avtalad tid inte kan hållas.

14. Samåkning
Färdtjänstresor samordnas via Serviceresor. Begäran om särskild chaufför förare, fordon eller transportör kan inte tillgodoses.

15. Resväg
Acceptabel omväg och restid motsvarar restiden för en genomsnittstid för olika resealternativ på likvärdig sträcka inom linjetrafiken inklusive väntetid för byten inom linjetrafiken. Uppehåll under resan medges inte.

16. Antal resor
Den enskilde avgör som regel själv i vilken utsträckning färdtjänst behöver användas. Tillståndsgivaren äger rätt att föreskriva hur många resor tillståndet omfattar (9 §).

17. Tider
Färdtjänstresa får företas kan utföras följande tider:
Måndag - torsdag kl. 06.00-24.00
Fredag kl. 06.00-02.00
Lördag kl. 07.00-02.00
Söndag och helgdag kl. 07.00-24.00.
Resan ska vara avslutad före kl. 24.00 alternativt kl. 02.00. Härutöver kan Länstrafiken efter samråd med brukarorganisationerna besluta om resor till kl. 02.00 vid några av årets helgdagar.

18. Avgifter och faktura
För färdtjänstresa uttas en egenavgift motsvarande enkelbiljett i Länstrafikens gällande prislista (lägst en zon). Vid resa utanför länsgränsen tillkommer, utöver aktuellt zonpris, en extraavgift motsvarande priset 2 gånger för första zon. Färdtjänstberättigade barn (0-6år) och ungdomar betalar enligt Länstrafikens prislista för skolungdom. Vid erläggande av egenavgift eftersträvas så jämna pengar som möjligt och förare växlar max 200-kronorssedel. Om resa beställts och inte ska genomföras ska avbokning ske senast 30 minuter innan resan skulle påbörjas, om avbokning inte sker kan avgift faktureras med 100kr/beställd resa. Samtliga egenavgifter inkl. pris inklusive pris för arbetsresor) kan faktureras kund. Kund anmäler detta vid ett tillfälle t.ex. i samband med beställning av resa alt alternativt vid erhållande av tillstånd färdtjänsttillstånd och gäller tills vidare. Faktureringen gäller tills vidare. Kund erhåller faktura på samtliga utförda resor i efterskott avseende färdtjänst, arbetsresor och sjukresor. Egenavgift för medresenär inkluderas i faktureringen. Sker inte betalning enligt faktura kan kund stängas av från tjänsten faktura faktureringen, betalning sker då med kontant betalning/kortbetalning kontanter/bankkort innan resan påbörjas.
Egenavgift för resa inom annan kommun utanför länet Jönköpings län (enligt punkt 9) är 10 kr per km, dock minst 50 kr per enkelresa. Priset inkluderar även en (1st) medresenär/ledsagare.

19. Assistans Förarassistans
Den färdtjänstberättigade som är i behov av assistans till och från bostaden kan erbjudas detta. Det ska framgå av färdtjänsttillståndet om förarassistans är beviljad.

Assistans Förarassistans innebär att chauffören föraren hämtar och lämnar den färdtjänstberättigade i bostaden eller i annan lokal.

20. Ledsagare
Den färdtjänstberättigade som är i behov av hjälp under resan kan beviljas ledsagare. Behovet av ledsagare ska vara knutet till resan och inte vistelsen på resmålet. Med ledsagare avses en person som följer med den färdtjänstberättigade för att denna ska kunna genomföra en resa. Ledsagaren ska kunna bistå med all den service som behövs och även vara behjälplig mellan bostad och påstigningsplats. Ledsagare får inte själv vara innehavare av färdtjänsttillstånd eller ha behov av förarens assistans eller medtaga hjälpmedel egna förflyttningshjälpmedel. Behovet av ledsagare ska framgå av tillståndet. Barn under 7 år reser alltid med ledsagare. Ledsagare betalar ingen avgift egenavgift.

21. Medresenär
Den färdtjänstberättigade har rätt att ha med en (1) medresenär som inte är ledsagare. Egna barn under 12 år har också rätt att följa med på resan och räknas då som medresenär utöver ovan angivna medresenär. Önskemålet om medresenär ska meddelas vid beställning av resan. Medresenär betalar egenavgift motsvarande enkelbiljett i Länstrafikens gällande prislista (lägst en zon) och barn 0-6 år åker gratis om vuxen finns i samma bokning.

22. Arbetsresor
Den färdtjänstberättigade kan använda färdtjänst för resa mellan bostaden och arbetsplatsen. Här inräknas även resa till och från skola för den som vuxenstuderar. För den som regelbundet måste resa före kl. 06.00 eller efter kl. 24.00 beviljas undantag från ovanstående restider. Arbetsresor kan betalas med en fast månadskostnad som följer priset på Länstrafikens periodkort, 30-dagarskort för vuxen, och antal zoner. Vid arbetsresa över länsgräns gäller Länstrafikens periodkort, 30-dagarskort för vuxen, med länsgiltighet. Villkoret för en månadskostnad är att den betalas via faktura i efterskott. Vid utebliven betalning av fakturan förfaller möjligheten till en månadskostnad och resorna betalas vid varje enskild resa enligt avgiften för övriga färdtjänstresor enligt punkt 18. För den som åker arbetsresa För färdtjänstberättigad som reser till arbete finns möjlighet att inkludera lämning/hämtning på förskola/fritids för egna barn (max 12 år) i anslutning till resa till/från arbetet.

23. Skolskjuts
Färdtjänst kan inte utnyttjas nyttjas av elever elev som är beviljad skolskjuts till och från grundskola eller särskola inklusive gymnasiesärskola eller för resor under skoltid.

24. Hjälpmedel
Det ska framgå av färdtjänsttillståndet vilka förflyttningshjälpmedel som får medtas under resan . Vid beställning av resa ska den resande anmäla vilka

hjälpmedel som ska medtas under resan . Ledsagare och medresenär kan inte medtaga egna hjälpmedel eller egen rullstol på resan, krycka/käpp är undantaget. Hjälpmedlet ska vara förskrivet av hjälpmedelscentralen (max mått: L1500 mm och B850mm) samt vara avsedd för transport i fordon. Övriga hjälpmedel prövas i varje enskilt fall.
Det ska framgå av färdtjänsttillståndet vilka förflyttningshjälpmedel som får medtas i fordonet. Vid beställning av resa ska den färdtjänstberättigade uppge vilka förflyttningshjälpmedel som ska tas med. Ledsagare och medresenär kan inte ta med egna förflyttningshjälpmedel, krycka/käpp är undantaget.
Om en färdtjänstberättigad behöver sitta i rullstol under färd ska rullstolen vara godkänd för persontransport i fordon och vara utrustad för detta enligt rullstolstillverkarens anvisningar. Färdtjänstberättigad ansvarar själv för att kontrollera att rullstol är godkänd.
Förflyttningshjälpmedel får vara max mått: L1500 mm, B850mm, H1450mm samt vara avsedd och godkänd för transport i fordon.
Övriga hjälpmedel hanteras eventuellt som bagage se punkt 27 .

25. . Trappklättrare/förflyttning i trappor Förflyttning i trappa/Trappklättrare
För färdtjänstberättigad som inte själv kan förflytta sig i en trappa till/från den egna bostaden kan förflyttning beviljas med trappklättrare i samband med resan. Förflyttning med trappklättrare kan beviljas under max 18 månader eller med max 24 enkelresor per år så länge färdtjänsttillståndet är giltigt. Endast ett av alternativen kan väljas. Om kund färdtjänstberättigad bor på särskilt boende, enligt beslut från äldre- och funktionshinderomsorgen, finns möjlighet till max 24 enkelresor per år för besök på tidigare folkbokföringsadress. Förflyttning med trappklättrare utförs inte inne i bostad/lägenhet. (Totalvikt av rullstol och färdtjänstberättigad vid trappklättring får vara maximalt 160 kg).
Vid liggande transport kan förflyttning i trappa utföras om förflyttningen gäller till/från den egna bostaden. För samtliga förflyttningar i trappor gäller att uppdraget ska vara genomförbart
och ska kunna ske utan risker för förare och/eller kund. Bedöms risker finnas utförs inte förflyttning. För förflyttning i trappa med trappklättrare gäller att uppdraget ska vara genomförbart och ska kunna ske utan risker för förare och/eller färdtjänstberättigad. Bedöms risker finnas utförs inte förflyttning.

26. Liggande transport
För färdtjänstberättigad som behöver liggande transport sker transporten på bår. Förflyttning med bår i trappa utförs inte. Förare i serviceresefordon kan endast vara ett stöd vid förflyttning för att komma på och av bår. Föraren utför inte lyfthjälp för att komma på och av bår. (Totalvikt på bår och färdtjänstberättigad får vara maximalt 160 kg).

27. Bagage
Bagage får tas med på resan, i normalfallet två normalstora väskor/kassar. Bagage för ledsagare och/eller medresenär får per person medtagas max en normalstor

väska/kasse. Ledsagare och/eller medresenär får max ta med en normalstor väska/kasse per person. Med bagage därutöver kan färdtjänstresa inte utföras.

28. Husdjur
Husdjur får inte medföras. Undantaget är ledarhund/ servicehund som vid behov får medtas. Färdtjänst är en persontransport och husdjur får inte medfölja. Undantag gäller för certifierad assistanshund som får medfölja utan avgift. Certifiering eller legitimation ska kunna uppvisas på begäran.

29. Allmän kollektivtrafik
Vid resa i den allmänna kollektivtrafiken inom Jönköpings län med Länstrafiken kan färdtjänstberättigad med giltigt tillstånd ta med en medresenär som hjälper till på resan. Färdtjänstberättigad betalar enligt Länstrafikens ordinarie priser och den som följer med på resan åker fritt på det så kallade Ta-med-en-vän-kortet som den färdtjänstberättigade erhåller från Länstrafiken. För att medresenär ska åka fritt måste färdtjänstberättigad vara med under hela resan. Ta-med-en-vän-kortet stämplas vid påstigning.
29. Allmän kollektivtrafik
Om färdtjänstberättigad kan resa med den allmänna kollektivtrafiken (buss eller tåg) med hjälp av någon, finns möjlighet att få och använda ”Ta med en vän” kort. Färdtjänstberättigad betalar sin resa enligt Länstrafikens ordinarie priser och vännen reser med utan kostnad genom att stämpla ”Ta med en vän” kortet. Kortet gäller vid resa med Jönköpings Länstrafiks bussar och tåg inom Jönköpings län. Kortet är giltigt så länge färdtjänsttillstånd är giltigt.

30. Förändringar
Inför större förändringar i färdtjänstverksamheten ska synpunkter inhämtas genom kommunala handikappråd, kommunala pensionärsråd och Länsrådet för funktionsnedsättning.

31. Tillämpningsföreskrifter
Reglernas praktiska tillämpningsföreskrifter utformas av ansvarig förvaltning Jönköpings Länstrafik.

32. Ansvar för säkerhet under transport
Det är föraren som har det slutgiltiga ansvaret för att en resa kan genomföras på säkert sätt. Om föraren gör bedömning att en resa inte kan genomföras på ett säkert sätt för färdtjänstberättigad, medresenär och förare ska resan inte genomföras innan säkerhetsriskerna är åtgärdade.

33. Ikraftträdande
2022-01-01, om inget annat anges.

Regelverk för riksfärdtjänst

Allmänt

Riksfärdtjänst är en ersättning för reskostnad för den som på grund av stor och varaktig funktionsnedsättning inte kan resa till normala reskostnader inom Sverige utan måste resa på ett särskilt kostsamt sätt. Riksfärdtjänst är avsedd för personer vars funktionsnedsättning är varaktig. Med varaktig menas att funktionsnedsättningen förväntas bestå i minst tre månader sex månader.

Syfte

Region Jönköpings län i Jönköpings län och dess förvaltning Jönköpings Länstrafik ansvarar för att utreda och pröva tillstånd till riksfärdtjänst för invånare i Jönköpings län. Som stöd i handläggningen av riksfärdtjänst har Region Jönköpings län förutom Lag om riksfärdtjänst (1997:735) samt domstolarnas domar och prejudikat. Som komplement har Region Jönköpings län skapat ett regelverk för riksfärdtjänst.

Syftet med regelverket är att det ska fungera som en vägledning vid myndighetsutövning/handläggning och som ett hjälpmedel för att den som ansöker om riksfärdtjänst skall kunna bedömas rättssäkert utifrån samma grund.

Regelverket kan inte inskränka en persons rättigheter i förhållande till lagen men kan däremot ha bestämmelser i frågor som inte regleras i riksfärdtjänstlagen.

Tillstånd för riksfärdtjänst

Tillstånd för riksfärdtjänst beskrivs i Lag (1997:735) om Riksfärdtjänst enligt följande paragrafer:

4 § Riksfärdtjänst får anlitas av den som efter ansökan har fått tillstånd till det. Frågor om tillstånd prövas av kommunen där den sökande är folkbokförd eller, om kommunens uppgifter enligt denna lag överlåtits till trafikhuvudmannen i länet, av trafikhuvudmannen (tillståndsgivaren). Lag 2006:1115).

5 § Tillstånd ska meddelas om
1. resan till följd av den sökandes funktionshinder inte till normala reskostnader kan göras med allmänna kommunikationer eller inte kan göras utan ledsagare,
2. ändamålet med resan är rekreation eller fritidsverksamhet eller någon annan enskild angelägenhet,
3. resan görs inom Sverige från en kommun till en annan kommun,
4. resan görs med taxi, ett för ändamålet särskilt anpassat fordon eller med allmänna kommunikationer tillsammans med ledsagare, och
5. resan inte av någon annan anledning bekostas av det allmänna.
Om sökande är under 18 år skall prövningen göras i förhållande till barn i motsvarande ålder utan funktionshinder. Lag (2006:1115).

6 § Om den som söker tillstånd till riksfärdtjänst behöver ledsagare under resan, skall tillståndet gälla även ledsagaren.

7 § Tillstånd till riksfärdtjänst får förenas med föreskrifter om färdsätt.

Regelverk

1. Ansökan
Den som är folkbokförd i Jönköpings län kan ansöka om och få tillstånd för riksfärdtjänst. Ansökan görs för varje resa. Ansökan bör vara Länstrafiken tillhanda senast 21 dagar tre veckor innan avresa.. Inför storhelger bör ansökan göras tidigare, till exempel vid jul- och nyårshelg då ansökan ska göras senast den 15 november.

2. Tidpunkt för resa TA BORT PUNKT 2
Vid resa med allmänna kommunikationer gäller aktuella tidtabeller.
Vid resa med serviceresefordon gäller samma tider som för resa med färdtjänst (se punkt 17 i regelverket för färdtjänst).

2. Beslut NY PUNKT
Den ansvariga myndigheten svarar för myndighetsutövning för riksfärdtjänst.
Beslut meddelas skriftligt och kan överklagas till Förvaltningsrätten.
Riksfärdtjänst beviljas inte retroaktivt.

3. Ändamål eller annan betalare
Ändamålet med resan ska vara rekreation, fritidsverksamhet eller någon annan enskild angelägenhet av fritidskaraktär. Resan ska ske inom Sverige, från en kommun till en annan.
Riksfärdtjänst är inte avsedd för resor resa med ändamålen tjänsteresor resa, arbete, utbildning, sjukvård eller medicinsk behandling. Ersättning enligt riksfärdtjänstlagen beviljas inte för resor resa som bekostas av det allmänna (det vill säga staten, en kommun eller ett landsting region).

4. Val av färdmedel
Region Jönköpings län beslutar om färdsätt med beaktande av resenärens funktionshinder. Val av färdmedel ska användas utifrån följande prioriteringar, med hänsyn till resenärens funktionshinder:

1. Allmänna kommunikationer; tåg 1:a klass
2. Allmänna kommunikationer i kombination med bil eller specialfordon.
Allmänna kommunikationer med ledsagare
3. Allmänna kommunikationer med ledsagare i kombination med serviceresefordon
4. Bil eller specialfordon Serviceresefordon
5. Serviceresefordon med ledsagare

Ersättning för resor resa med hyrbil eller privatbil medges inte.

Riksfärdtjänstresor sker i första hand med allmänna kommunikationer tillsammans med ledsagare och i andra hand med särskilt anpassade fordon. Det är funktionshindret samt vilka förbindelser som finns samt hur tillgängliga dessa är som avgör vilket färdmedel som ska användas och om ledsagare behövs. Resa med bil eller specialfordon beviljas inte på grund av avsaknad av allmänna kommunikationer. Om en del av resa kan göras med allmänna kommunikationer på egen hand, kan riksfärdtjänst beviljas för den del av resan som måste ske med anslutningsfordon. Dyrare färdsätt för att ledsagare inte kan anskaffas beviljas inte.

Riksfärdtjänstresa sker i första hand med allmänna kommunikationer tillsammans med ledsagare och i andra hand med särskilt anpassade fordon (serviceresefordon.) Det är resenärens funktionshinder som avgör vilket färdsätt som beviljas och eventuellt hjälpbehov av ledsagare under resan. Resa med serviceresefordon beviljas endast om resa med allmänna kommunikationer inte kan genomföras, trots stöd av ledsagare. Resa med serviceresefordon beviljas inte på grund av att allmänna kommunikationer saknas på sträckan, går vid fel tidpunkt eller att det är långt till hållplats. Dyrare färdsätt för att ledsagare inte kan ordnas beviljas inte.

Förskjutning av resa kan ske för att möjliggöra lägre biljettpris alternativt samåkning. Samåkning kan innebära längre resväg och/eller längre restider. För resor resa upp till 20 mil kan avresetiden förskjutas eller tidigareläggas maximalt 6 timmar och för längre resor resa kan avresetiden förskjutas eller tidigareläggas maximalt 12 timmar.

Den som fått tillstånd till riksfärdtjänst ska betala en egenavgift. Egenavgiften betalas i enlighet med regeringens föreskrifter (f.n. 1993:1148).

Jönköpings Länstrafik – Färdtjänstenheten anvisar hur biljetter erhålls eller om den enskilde själv ska köpa biljetter på billigaste sätt. Ersättning för resan återbetalas vid uppvisande av biljetter eller kvitton.Vid beslut om resa med allmänna kommunikationer köper resenär biljett på egen hand på billigaste sätt. Underlag som styrker biljettkostnad, antingen biljett eller kvitto på e-biljett skickas till Jönköpings Länstrafik, Färdtjänstenheten, efter genomförd resa. Ersättning för merkostnad av resa betalas ut till resenär. Vid beslut om resa med serviceresefordon bokas resa av Jönköping Länstrafik, Färdtjänstenheten, och resenär betalar egenavgift till förare.

Samordning av resorna resa med serviceresefordon sker regelmässigt där det är möjligt och planeras i sin helhet av Jönköpings Länstrafik eller av företag som på uppdrag av Jönköpings Länstrafik ska samordna resorna resa. Uppehåll under resa utöver toalettbesök medges ej är inte tillåtet. Vid längre resor resa kan matpaus bli aktuell tillåtas.

5. Ledsagare

Med ledsagare avses en person som måste följa med tillståndshavaren resenär för att denne ska kunna genomföra en riksfärdtjänstresa. För att ha rätt till ledsagare ska situationen vara sådan att resenären inte kan klara av att genomföra resan med den service som ges av trafikföretaget. Behovet av antal ledsagare skall vara knutet till själva resan. Behovet av ledsagare ska vara knutet till resan och inte vistelsen på resmålet. Ledsagare ska kunna bistå med all den service/hjälp som behövs för att resenär ska kunna genomföra resa. Resenär måste själv ordna ledsagare. Ledsagare betalar ingen egenavgift. Behov av ledsagare ska framgå av beslutet. Barn under 7 år reser alltid med ledsagare. Vid resa med servicefordon får ledsagaren inte själv vara i behov av assistans från föraren eller ta med förflyttningshjälpmedel.

6. Medresenär

Vid resa med allmänna kommunikationer betalar medresenären faktisk resekostnad. En (1) medresenär får följa med. Vid resa med taxi/specialfordon/servicefordon betalar medresenären samma egenavgift som den riksfärdtjänstberättigade och detta gäller även barn under 12 år.
Vid resa med allmänna kommunikationer får obegränsat antal medresenärer följa med och medresenären betalar pris enligt linjetrafikens priser.
Finns egna barn under 12 år kan fler medresenärer förekomma.

Vid resa med allmänna kommunikationer får obegränsat antal medresenärer följa med. Medresenär bokar sin egen resa och betalar pris enligt linjetrafikens priser.

Vid resa med servicefordon får en medresenär följa med om det framgår av beslut. Medresenär betalar samma egenavgift som resenär och detta gäller även barn under 12 år. Finns egna barn under 12 år kan flera medresenärer förekomma.

7. Hjälpmedel och bagage

I normalfallet får endast personligt förskrivna hjälpmedel, som inte går att låna eller hyra på plats, tas med på en riksfärdtjänstresa.
Hjälpmedlet ska vara förskrivet av hjälpmedelscentralen (max mått: L1500 mm och B850mm) samt vara avsedd för transport i fordon. Övriga hjälpmedel prövas i varje enskilt fall.
Hygienartiklar, till exempel blöjor, får normalt inte medföras i större utsträckning än vad som behövs under själva resan och ett par dagar på resmålet. Ledsagare och/eller medresenär får medtaga tas med max en normalstor väska/kasse per person. Hjälpmedel och bagage ska tillsammans med kund och eventuellt beviljad ledsagare/medresenär rymmas i ett fordon.

Vid resa med allmänna kommunikationer får hjälpmedel och bagage tas med enligt de regler som gäller hos respektive trafikföretag.
Vid resa med servicefordon ska det framgå av beslutet vilka förflyttningshjälpmedel som får tas med på aktuell resa. Ledsagare och medresenär kan inte ta med egna förflyttningshjälpmedel, krycka/käpp är undantaget. Om resenär behöver sitta i rullstol under färd ska rullstolen vara

godkänd för persontransport i fordon och vara utrustad för detta enligt rullstolstillverkarens anvisningar. Resenär ansvarar själv för att kontrollera att rullstol är godkänd. Förflyttningshjälpmedel får vara max mått: L1500 mm, B850mm, H1450 mm samt vara avsedd för transport i fordon. Övriga hjälpmedel hanteras eventuellt som bagage. I servicefordon får resenär ta med två normalstora väskor/kassar. Ledsagare och/eller medresenär får ta med max en normalstor väska/kasse per person.

8. Husdjur

Vid resa med allmänna kommunikationer får djur medfölja enligt de regler som gäller hos respektive trafikföretag. Vid resa med taxi/specialfordon/ serviceresefordon får ledarhund/servicehund medfölja, övriga husdjur får inte medföras. Vid resa med serviceresefordon får endast certifierad assistanshund följa med. Certifiering eller legitimation ska kunna uppvisas på begäran.

9. Avbokning

Jönköping Länstrafik, Färdtjänstenheten, ansvarar inte för avbokning av resa med allmänna kommunikationer. Avbokning sker så snart det är känt att resan inte kan genomföras. Vid resa med serviceresefordon ska resenär avboka resan så snart det är känt att resan inte kan genomföras. Under kontorstid sker avbokning till företag som på uppdrag av Jönköpings Länstrafik ska utföra resorna resan och för kännedom till Jönköpings Länstrafik – Färdtjänstenheten Jönköping Länstrafik, Färdtjänstenheten. Behöver avbokning ske Utanför kontorstid kontaktas kontaktar resenär i första hand det företag som på uppdrag av Jönköpings Länstrafik ska utföra resorna resan (f.n. för närvarande Riksfärdtjänsten Sverige AB). I andra hand kontaktas kontaktar resenär respektive trafikföretag. Vid försent avbokad resa kan kostnader för hela/delar av resan faktureras den enskilde. resenär.

10. Återkallelse av tillstånd

Enligt riksfärdtjänstlagen, 6 § kap, får en tillståndsgivare återkalla ett tillstånd för riksfärdtjänst om förutsättningarna inte längre finns eller om tillståndshavaren gjort sig skyldig till allvarliga eller upprepade överträdelser av de föreskrifter som gäller för riksfärdtjänst. Föreskrifter får ändras, om ändrade förhållanden föranleder det. Återkallelse av tillstånd kan i praktiken förekomma endast i de fall vederbörande har ett tillstånd som gäller tillsvidare, för viss tid eller för ett visst antal resor.

11. Vilka beslut får överklagas

Alla beslut enligt 4-7 samt 9 §§ riksfärdtjänstlagen får överklagas enligt förvaltningslagens bestämmelser.

12. Tillämpningsföreskrifter

Reglernas praktiska tillämpningsföreskrifter utformas av ansvarigt verksamhetsområde Jönköpings Länstrafik.

13. Ansvar för säkerhet under transport
Det är föraren som har det slutgiltiga ansvaret för att en resa med servicerесefordon kan genomföras på säkert sätt. Om föraren gör bedömning att resan inte kan genomföras på ett säkert sätt för resenär, medresenär och förare ska resan inte genomföras.

14. Ikraftträdande
2021-01-01, 2022-01-01 om inget annat anges.

Nämnd för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet §§ 90-114

Tid: 2021-06-24 kl. 09:00

Plats: Digitalt sammanträde

§ 100

Bilaga till budget 2022 - Principer för prissättning vid kulturhuset Spira

Diarienummer: RJL 2021/130

Beslut

Nämnd för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet

- Överlämna principer för prissättningen vid Kulturhuset Spira 2022 till budgetberedningen.

Reservationer

Moderaterna och Sverigedemokraterna reserverar sig till förmån för eget förslag.

Sammanfattning

Nämnden har till uppgift att överlämna förslag till budget och verksamhetsplan 2022 samt flerårsplan 2023-2024 till budgetberedningen. Som bilaga till budgetförslaget överlämnas förslag till principer för prissättning vid Kulturhuset Spira.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag presidiet 2021-06-16
- Missiv daterad 2021-06-02
- Bilaga Principer för prissättning 2022 vid Kulturhuset Spira

Yrkanden/förslag till beslut på sammanträde

Per Eriksson (C) yrkar bifall till föreliggande förslag.

Gun Lust (M) yrkar för Moderaterna avslag på den rabatterade prissättningen, med motiveringen att Moderaterna har beslutat att höja egenfinansieringen på Kulturhuset Spira.
I yrkandet instämmer Olle Moln Teike (SD) och Dan Sylvebo (-).

Per Svenberg (S), Adam Starck (S), Mari Lindahl (L) och Monica Samuelsson (KD) yrkar bifall till föreliggande förslag och avslag på Moderaternas och Sverigedemokraternas yrkande.

Nämnd för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet §§ 90-114

Tid: 2021-06-24 kl. 09:00

Plats: Digitalt sammanträde

Beslutsgång

Ordföranden ställer föreliggande förslag mot Moderaternas och Sverigedemokraternas yrkande och finner föreliggande förslag antaget.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

2

Regionstyrelsen

Bilaga till budget och verksamhetsplan 2022 med flerårsplan 2023-2024 – Principer för prissättning vid kulturhuset Spira 2022

Förslag till beslut

Nämnd för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet

- Överlämna principer för prissättningen vid Kulturhuset Spira 2022 till Regionstyrelsen.

Sammanfattning

Nämnden har till uppgift att överlämna förslag till budget och verksamhetsplan 2022 samt flerårsplan 2023-2024 till budgetberedningen.
Som bilaga till budgetförslaget överlämnas förslag till principer för prissättning vid Kulturhuset Spira.

Information i ärendet

Sedan tidigare finns beslut om att införa dynamisk prissättning på biljetter och vid lokaluthyrning av Kulturhuset Spira. Föreliggande förslag är en sammanfattning av dessa principer.

Beslutsunderlag

- Missiv daterad 2021-06-02
- Bilaga Principer för prissättning 2022 vid Kulturhuset Spira

Beslut skickas till

Regionstyrelsen
Regional utveckling
Smålands Musik och Teater

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Karin Hermansson
Regional utvecklingsdirektör

Nämnd för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet

Principer för prissättning vid Kulturhuset Spira 2022

Biljettpriser

Nämnd för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet

- Alla produktioner ska erbjuda ett tillgängligt prisspann.
- Prisspannet ska vara konsekvent i förhållande till produktionstyp och lokal.
- Egna produktioner ska prissättas i linje med gästande externa produktioner.
- Flera priszoner i teatersalongen och konsertsalongen ska erbjudas.
- Ett begränsat antal föreställningar erbjuds till försäljning i samband med biljettsläpp och fler biljetter släpps fler baserat på efterfrågan.
- Rabatterade priser kan ges till prioriterade målgrupper.
- Presidiet för nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet kan för enskilda tillfällen fatta beslut om priser som ligger utanför det fastställda prisintervallet.

Uthyrning av lokaler

Grundläggande principer:

- Flexibel prissättning utifrån rådande förhållanden så att en hög nyttjandegrad av lokalerna uppnås.
- Marknadsmässig prissättning vid varje givet tillfälle så att inte snedvriden konkurrens uppstår.
- Möjlighet till rabatterade priser för att möjliggöra tillgänglighet för lokala/regionala organisationer samt det fria kulturlivet.
- Prisuppräkning till nytt budgetår sker i huvudsak utifrån det index som regionen använder som allmänt uppräkningstal.

Prissättningen ska utgå från nedanstående ordinarie priser.

Namn på lokal	Pris heldag En scentekniker ingår, övrigt tillkommer	
	Ordinarie pris	Rabatterat pris fria kulturlivet *
Konsertsalen	**65 300**	**26 100**
Teatern	**52 400**	**21 000**
Kammaren	**30 400**	**12 200**
Cafescenen inkl Cafefoaje	**18 800**	**7 500**
Enbart Cafefoajen	**4 000**	**1 600**
Balkongerna	**5 300**	**2 100**
Hela Foajen	**20 000**	**7 800**

* Aktörer som inte har en anställning i en kultur institution eller anlitas av en.

Klicka här för att ange text.
Klicka här för att ange text.
Klicka här för att ange text.

Nämnd för folkhälsa och sjukvård §§ 98-117

Tid: 2021-06-23 kl. 13:00

Plats: Digitalt

§ 113

Bilaga till budget 2022 - patientavgifter i vården 2022

Diarienummer: RJL 2021/128

Beslut

Nämnd för folkhälsa och sjukvård

- Godkänner och överlämnar förslag till patientavgifter i vården för 2022

Reservationer

Sammanfattning

Nämnden för folkhälsa och sjukvård redovisar i föreliggande dokument sitt förslag till patientavgifter för 2022, samt förslag på införande av avgiftsfri psykiatrisk tvångsvård och höjda avgifter på vissa intyg.

Beslutsunderlag

- Missiv daterat 2021-06-17
- Patientavgifter i vården 2022
- Protokollsutdrag presidiet 2021-06-15

Yrkanden/förslag till beslut på sammanträde

Beslutsgång

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Regionstyrelsen

Förslag till patientavgifter i vården 2022

Förslag till beslut

Nämnd för folkhälsa och sjukvård

- Överlämnar förslag till patientavgifter i vården för 2022

Sammanfattning

Nämnden för folkhälsa och sjukvård redovisar i föreliggande dokument sitt förslag till patientavgifter för 2022, samt förslag på införande av avgiftsfri psykiatrisk tvångsvård och höjda avgifter på vissa intyg.

Information i ärendet

Förslag till förändringar av patientavgifter inför 2022.

1. Psykiatrisk tvångsvård avgiftsfri (sidan 24 samt 38 i bilagan)

Gäller vid både allmän psykiatriskt slutenvård samt rättspsykiatrisk slutenvård

2. Höjda avgifter på intygsavgifter (se sidan 27-29 i bilagan)

Förslag på förhöjda taxor inklusive moms enligt prisindex med kvalitetsjusterade löner för regioner (LPIK). 2021 års taxa i parantes (senaste höjningen gjordes 2014)

Intyg A	310 kr (260 kr)
Intyg B	980 kr (820 kr)
Intyg C	1 530 kr (1 280 kr)
Tidsdeb/tim	1 230 kr (1 025 kr)

Beslutsunderlag

- Missiv daterat 2021-06-17
- Patientavgifter i vården 2022

Beslut skickas till

Regionstyrelsen

NÄMND FÖR FOLKHÄLSA OCH SJUKVÅRD

Rachel De Basso
Ordförande i nämnd för folkhälsa och sjukvård

Mats Bojestig
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Region Jönköpings län

Patientavgifter i vården
2022

(Uppdaterad 210816)
Ansvarig Yvonne Stolt

Avgifter och regler (länk till webplats)	**Sidnr** (länk till dok)
• Patientavgifter	(sid 3)
• Grundläggande bestämmelser	(sid 4)
• Patientavgifter vid remittering	(sid 5)
• Betalning	(sid 6)
• Högkostnadsskydd	(sid 7)
• Patientavgifter och koder i Cosmic	(sid 9)
• Förtydliganden om patientavgifter	(sid 15)
• Patientavgifter/regelverk i slutenvård (inskrivning, permission, anhörigförmåner mm)	(sid 24)
• Intyg (-körkort, -tandvård, -livsmedel mm)	(sid 27)
• Intyg och möten (sjukskrivningsprocessen)	(sid 30)
• Journal- och röntgenkopior	(sid 32)
• Vaccinationer	(sid 33)
• Smittskydd	(sid 35)
• Avgiftsfria besök och åtgärder	(sid 37)
• Patientavgifter för tandvård som ingår i hälso- och sjukvård	(sid 40)
• Patientavgifter ögonsjukvård	(sid 41)
• Patienter från andra länder (asylsökande, tillståndslösa, turister, EU-medborgare, utlandssvenskar mm)	(sid 42)

Patientavgifter

Vårdtjänst (ett urval)	Avgift
Allmänläkarvård, primärvård inklusive närakut Specialistsjukvård inklusive akutmottagning Vård av utomlänspatient Hembesök, samt tillkommande patienter Sjukvårdande behandling Dagsjukvård Vaccinationer Bokade fysiska besök inför KBT via internet Vård ”på plats” av ambulanspersonal Avgift för sena återbud eller uteblivet besök (Receptförskrivning/sjukintyg ingår i patientavgiften för både sjukvårdande behandling och läkarbesök)	250:-
Besök på distans (e-tjänst, telefon) Provtagning mellan besök Bentäthetsmätning Aortascreening Blodtryck Hälsovård t ex viktgrupp, hälsokurva Graviditetstest Recept via telefon eller via nätet, inkl ”dosförpackade läkemedel” EKG, Telefon-EKG, Band-EKG Sjukintyg via telefon eller via nätet Avgift för sena återbud eller uteblivet besök, för barn Slutenvård/dygn	100:-
Första remissbesök, remiss från primär- till specialistvård (även akut) Första remissbesök, remiss från specialist- till primärvård (även akut) Frikort, mottagning Barnsjukvård Hembesök palliativ vård Kontrollbesök för organdonatorer Konsultbesök Smittskydd Avgiftsfri hälsovård (KVH, BHV, tobaksavvänjning, mammografi) Gynekologisk hälsokontroll Recept till barn Sjukintyg till tonåringar Öppen hälso- och sjukvård för personer 85 år eller äldre.	0:-

Grundläggande bestämmelser för patientavgifter

Grundprincipen för patientavgiften ska vara att patienten personligen träffar vårdgivaren.

För att avgöra vilken patientavgift som är aktuell måste följande frågor besvaras:

- Omfattas personen av lagen om allmän försäkring?
- Är det fråga om öppen vård?
- Sker besöket på grund av sjukdom?
- Gäller det läkarvård eller sjukvårdande behandling?

Om samtliga dessa frågor kan besvaras med JA ska patienten betala patientavgift.

Patientavgift ska betalas med kort eller faktura, detta gäller även avgift för hälsovård. Det gäller även vid akutverksamhet och jourverksamhet.

Vilka omfattas av lagen om allmän försäkring?
Alla i Sverige folkbokförda - såväl vuxna som barn, och är inskrivna hos försäkringskassan.

Patientavgifter vid remittering

- Vid remissbesök från primär- till specialistvård eller från specialist- till primärvård (även privat specialist) erläggs patientavgift med 0 kronor vid första remissbesöket.
- Vid remissbesök inom specialistvården betalas 250 kronor för alla remissbesök. Konsultbesök är däremot avgiftsfria.
- Vid akuta remissbesök för samma sjukdom inom samma dygn tas ingen patientavgift.
- Vid remissbesök för röntgen- och laboratorieundersökningar, som sker till följd av läkarbesöket, tas ingen patientavgift. För provtagning som sker utan samband med läkarbesök tas en patientavgift på 100 kronor.
- Vid remittering utomläns betalar patienten den patientavgift som gäller i vårdlänet.

Remiss från privatläkare verksamma enligt lag om läkarvårdsersättning eller vårdavtal med Region Jönköpings län

- För besök inom specialistvården efter remiss från privat allmänläkare betalar patienten 0 kronor.
- För besök inom specialistvården efter remiss från privat specialist betalar patienten 250 kronor.
- Patienten betalar ingen patientavgift för laboratorie- och röntgenundersökning efter remiss från privatläkare.

Remiss från skolläkare

Skolläkare har rätt att remittera elev eller studerande till primärvård och specialistsjukvård. Oftast omfattas dessa patienter av regeln för fri barnsjukvård. Om så inte är fallet betalar patienten 250 kronor för ett läkarbesök. Skolläkare får remittera för lab. och röntgen för sjukvård på regionens bekostnad.

Remiss från helt privata läkare

För undersökning eller behandling av läkare som sker efter remiss från läkare utan avtal med regionen betalas patientavgift. Helt privata läkare betalar själva för lab. och röntgen.

Remiss från företagshälsovård

Vid besök efter remiss från företagshälsovård betalar patienten 250 kronor i primärvård och 250 kronor vid specialistmottagning. Företagshälsovården betalar själva för lab. och röntgen.

Betalning

Region Jönköpings läns vårdmottagningar och tandvårdskliniker tar inte emot kontanter. Vi ser helst att patienten betalar med kort vid sitt besök. Om de inte betalar med kort får de en faktura med posten som de har 30 dagar på sig att betala. Region Jönköpings län tar inte ut någon extra avgift för fakturan.

Patienter som har ett särskilt behov av att betala kontant kan få hjälp att göra det vid någon av vårdens ekonomiavdelningar:

- Ekonomiavdelningen, Värnamo sjukhus
- Ekonomiavdelningen, Höglandssjukhuset Eksjö
- Ekonomiavdelningen för Länssjukhuset Ryhov
- Rosenlunds vårdcentrum, plan 5, Hermansvägen
- Folktandvårdens kansli, Hermansvägen

Privata vårdcentraler som ingår i vårdval och privata vårdmottagningar som har avtal med Region Jönköpings län kan ha andra regler.

Högkostnadsskydd för öppenvård – eFrikort

14 maj 2019 blev frikort för sjukvård elektroniska i Region Jönköpings län. Patienten behöver inte längre använda sig av stämpelhäften och inplastade frikort. Det räcker med att de uppger sitt personnummer så känner systemet (eFrikort) av om frikortsgränsen är uppnådd eller om de ska betala och i så fall hur mycket.
De som redan har ett frikort i pappersform får sina uppgifter automatiskt överflyttade till det nya systemet eFrikort. De som inte har frikort men har sparade kvitton eller ett påbörjat stämpelhäfte behöver få sina kvitton/besök registrerade i eFrikort. De tar med sina kvitton/stämpelhäfte vid nästa vårdbesök och ber personalen i receptionen om hjälp med registreringen.
Besök gjorda hos vårdgivare inom Region Jönköpings län registreras automatiskt i eFrikort om vårdgivaren har Cosmic, T4 eller Paratus. Besöker patienten en privat vårdgivare eller region i annat län som inte är ansluten till eFrikort så sparar patienten kvittot och får besöksavgiften registrerad nästa gång de besöker någon av Region Jönköpings läns vårdmottagningar. Kvittot måste kontrolleras så att samma besök inte räknas mer än en gång (förslagsvis så noteras datum och signatur på det uppvisade kvittot). Har patienten frikort och ska besöka en privat vårdmottagning eller en mottagning utanför Region Jönköpings län kan de be om en utskrift som visar att de har frikort eller hur mycket de har kvar att betala till högkostnadsgränsen för frikort. Detta kan skrivas ut av alla mottagningar och vårdcentraler som har tillgång till eFrikort.

Allmänt

Högkostnadsskyddet är nationellt och gäller även för patienter från andra regioner. Frikort ska utfärdas för dessa patienter med tillämpning av de regler som gäller i patientens hemregion. Patienten måste kunna uppvisa tidigare erlagda patientavgifter, annars debiteras hel patienavgift. Även en EU/EES-patient, som är berättigad till vårdförmån, betalar till regionen samma vårdavgifter som personer som är bosatta i Sverige och omfattas därmed också av högkostnadsskyddet i hälso- och sjukvårdslagen. eFrikort kan hantera personer med A-nr och medlemskap EU/EES/Konvention.
För patienter bosatta i länet är högsta belopp för att få frikort för sjukvård 1 150 kronor. Ett frikort berättigar till fri sjukvård enligt lag om allmän försäkring (AFL) hos regionens vårdgivare, vårdgivare med vårdavtal samt hos vårdgivare med ersättning från regionen enligt särskild lag.
De grundläggande reglerna för högkostnadsskyddet finns i 26 § i Hälso- och sjukvårdslagen. Högsta nivå på högkostnadsskyddsbeloppet för öppenvård bestäms av aktuellt prisbasbelopp (uträknat av Statistiska Central Byrån) Region Jönköpings län följer alltid rekommenderad högstanivå.

Grundläggande regler

eFrikort gäller endast öppenvård. Regionens högkostnadsskydd för sjukvård gäller enligt följande regler:

Kvalificerande belopp:

1 150 kronor

Kvalificerande avgifter:

- Patientavgift för sjukvård hos vårdgivare i alla regioner
- Patientavgift för sjukvård hos vårdgivare med ersättning från regioner enligt lag eller avtal
- Receptförnyelse/telefonrecept
- Patientavgift för viss nödvändig tandvård som omfattas av sjukvårdens patientavgifter
- Patientavgift för mottagningsbesök på distans
- Patientavgift vid vård på plats av ambulanspersonal

Inte kvalificerande avgifter:

- Patientavgift inom företagshälsovården
- Patientavgift hos helt privata vårdgivare
- Patientavgift som betalas av asylsökande
- Patientavgift vid uteblivet besök
- Besök som är hälsovård t ex vaccinationer, hälsokurva
- Slutenvårdsavgift på sjukhus

Frikort gäller:

- Vid besök för sjukvård hos regionens vårdgivare (samt vid besök hos andra regioners vårdgivare)
- Vid besök för sjukvård hos vårdgivare med ersättning från regionen enligt lag eller avtal
- Receptförnyelse/telefonrecept
- Vid besök för viss nödvändig tandvård som omfattas av sjukvårdens patientavgifter
- Vid mottagningsbesök på distans
- Vid vård på plats av ambulanspersonal

Giltighetstid:

Tolv månader räknat från och med dagen för det första vårdbesöket.

Frikortsbesök

Vid besök med frikort utfärdas eventuellt sjukvårdskvitto på 0 kronor .

Frikort som anställningsförmån

Patient med anställning där arbetsgivaren betalar sjukvårdskostnaderna, t.ex. statligt anställda, regionsanställda m.fl. har rätt till registrering i eFrikort.

Patientavgifter och avgiftskoder i Cosmic

Patientavgifterna i Cosmic är kopplade till vårdgivarkategori, vilket medför att de patientavgifter som kan vara aktuella visas upp i kassan. Även åldersintervall är kopplat till samtliga patientavgifter i Cosmic så att urvalet för patientavgifter hänger samman med patientens ålder. Härigenom visas en anpassad patientavgiftslista utifrån patientens ålder och den vårdgivarkategori som är aktuell vid besöksregistrering.

Med reservation att ytterligare koder kan tillkomma avseende nya patientavgiftsregistreringar 2022

Avgifts-koder	**Produktnamn**	**Avgift**	**Beskrivning**
100	Läkarbesök, primärvård	250:-	Allmänläkarvård, primärvård. Inkl patient med EU-kort. Vård av utomlänspatient. Gäller vid hembesök, tillkommande patienter. Gäller patienter upp till 85 år.
110	Läkarbesök, specialistvård	250:-	Länssjukvård, närakut, allmänläkares mottagning efter kl 21.00, lör-, sön- och helgdag. Gäller även vid hembesök Inkl patient med EU-kort. Dagsjukvård läkare. Vård av utomlänspatient. Gäller patienter upp till 85 år.
120	Läkarbesök, remiss	0:-	Första remissbesök till specialistläkare gäller både akut och planerat remitterad från primärvården. Inkl patient med EU-kort.
130	Läkarbesök, asylsökande	50:-	Asylsökande
140	Läkarbesök, personer från andra länder	2.275:-	Vård av personer från andra länder. Patienten betalar hela avgiften. Om annan avgift förekommer anges den aktuella avgiften för medicinskt ansvariga enheten. Se fast prislista**.
150	Läkarbesök, utlandssvensk, planerad vård	600:-	Utlandssvenskar från länder utan konvention.
160	Läkarbesök, korttidsboende, planerad mottagning	250:-	Ny kod med anledning av ersättningssystemet inom vårdvalet - gäller fr.o.m. 2010-06-01. Gäller patienter upp till 85 år.
170	Läkarbesök, korttidsboende,	250:-	Ny kod med anledning av

	hembesök		ersättningssystemet inom vårdvalet - gäller fr.o.m. 2010-06-01. Gäller patienter upp till 85 år.
200	Sjukvårdande behandling	250:-	Sjukvårdande behandling, gäller även hembesök. Dagsjukvård, annan än läkare. Inkl patient med EU-kort. Vård av utomlänspatient. Gäller patienter upp till 85 år.
205	Sjukvårdande behandling, remiss	0:-	Första remissbesök till sjukvårdande behandling gäller både akut och planerat remitterad från primärvården. Inkl patient med EU-kort.
210	Sjukvårdande behandling, asylsökande	25:-	Asylsökande Gäller patienter upp till 85 år.
230	Sjukvårdande behandling, personer från andra länder	830:-	Vård av personer från andra länder. Patienten betalar hela avgiften. Om annan avgift förekommer anges den aktuella avgiften för medicinskt ansvariga enheten. Se fast prislista**.
240	Provtagning	100:-	Provtagning mellan läkarbesök. Bentäthetsmätning. Ny kod med anledning av ersättningssystemet och de nya vårdvalsenheterna - gäller endast i primärvården fr.om. 2011-03-14. Gäller patienter upp till 85 år.
250	Sjukvårdande behandling, utlandssvensk, planerad vård	600:-	Utlandssvenskar från länder utan konvention
OBS!	Frikort fångas genom val i kassan då besök registreras. När patienten har frikort ska aktuell patientavgift väljas i kassan, inte avgiftsfritt besök	0:-	Mottagning läkare, frikort. Dagsjukvård, läkare, frikort. Mottagning annan än läkare, frikort. Dagsjukvård annan än läkare, frikort. Recept, frikort. Sjukintyg, frikort.
300	Läkarbesök, avgiftsfritt	0:-	Fri barnsjukvård. Hembesök av läkare i palliativ vård. Kontrollbesök för organdonatorer. Konsultbesök. Nedsatt avgift. Hembesök, frikort alt. nedsatt avgift.
305	Provtagning, avgiftsfritt	0:-	Ny kod med anledning av ersättningssystemet och de nya vårdvalsenheterna - gäller endast i primärvården fr.o.m. 2011-03-14.

306	Provtagning, avgiftsfritt, smittskydd	0:-	Alla enheter, länssjukvård och primärvård
307	Provtagning, remiss från primärvården	0:-	Provtagning
310	Sjukvårdande behandling, avgiftsfritt	0:-	Fri barnsjukvård. Hembesök av annan än läkare i palliativ vård. Konsultbesök. Nedsatt avgift. Hembesök frikort alt. nedsatt avgift. Gästdialys.
320	Läkarbesök, avgiftsfritt, smittskydd	0:-	Smittskydd.
330	Sjukvårdande behandling, avgiftsfritt, smittskydd	0:-	Smittskydd.
340	Läkarbesök, team, ej första vårdgivaren	0:-	Ny kod med anledning av ersättningssystemet inom vårdvalet - gäller fr.o.m. 2010-06-01.
350	Sjukvårdande behandling, team, ej första behandling	0:-	Ny kod med anledning av ersättningssystemet inom vårdvalet - gäller fr.o.m. 2010-06-01.
360	Läkarbesök, korttidsboende, avgiftsfritt	0:-	Ny kod med anledning av ersättningssystemet inom vårdvalet - gäller fr.o.m. 2010-06-01.
430	Hälsovård, avgiftsbelagd (varugrupp)	0:-	Denna kod kombineras med avgift bland varor i Cosmic.
440	Varuförsäljning	0:-	Denna kod används vid varuförsäljning utan besök.
450	Hälsokurva, avgiftsbelagd(varugrupp)	0:-	Denna kod används vid varuförsäljning i kombination med varan Hälsovård, avgiftsbelagd, 100 kr
500	Hälsovård, avgiftsfri (varugrupp)	0:-	Mödrahälsovård, barnhälsovård m.m.
600	Återbetalning, väntetid	0:-	Återbetalning, väntetid.
610	Uteblivet besök, ej meddelat återbud	100:-	Avgift vid provtagning, kontroll
610	Uteblivet besök, ej meddelat återbud, barn	100:-	Avgift vid uteblivet besök, läkare, annan personal, barn
610	Uteblivet besök, ej meddelat återbud, barn, tolk	410:-	Avgift vid uteblivet besök, läkare, annan personal, barn, tolk
610	Uteblivet besök, ej meddelat återbud	250:-	Avgift vid ej meddelat återbud, läkare, tolk. Avgift vid ej meddelat återbud, annan personal. Avgift vid ej meddelat återbud, avgiftsfritt barnbesök eller mödrahälsovård hos läkare. Avgift för inte meddelat återbud, avgiftsfritt barnbesök hos annan än läkare. Gäller även besök inom kvinnohälsovården.

610	Uteblivet besök, sjukvårdande behandling, asylsökande, ej meddelat återbud	25:-	Se ovan.
610	Uteblivet besök, sjukvårdande behandling, asylsökande, ej meddelat återbud, tolk	335:-	Se ovan
610	Uteblivet besök, sjukvårdande behandling, ej meddelat återbud, tolk	560:-	Se ovan.
610	Uteblivet läkarbesök, asylsökande, ej meddelat återbud	50:-	Se ovan.
610	Uteblivet läkarbesök, asylsökande, ej meddelat återbud, tolk	360:-	Se ovan.
610	Uteblivet läkarbesök, ej meddelat återbud	250:-	Se ovan.
610	Uteblivet läkarbesök, ej meddelat återbud, tolk	560:-	Se ovan.
610	Uteblivet läkarbesök, primärvård, ej meddelat återbud	250:-	Se ovan.
610	Uteblivet läkarbesök, primär-vård, ej meddelat återbud, tolk	560:-	Se ovan.
611	Sent återbud inom 72 timmar, läkarbesök	250:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
611	Sent återbud inom 72 timmar, läkarbesök, remiss PV	250:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
611	Sent återbud inom 72 timmar, läkarbesök, barn	100.-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
611	Sent återbud inom 72 timmar, läkarebesök, barn, tolk	410:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
611	Sent återbud inom 72 timmar, läkarbesök inkl tolk	560:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
611	Sent återbud inom 72 timmar, läkarbesök, asyl	50:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
611	Sent återbud inom 72 timmar, tolk, asyl	360:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
611	Sent återbud inom 72 timmar, sjukvårdande behandling	250:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
611	Sent återbud inom 72 timmar, sjukvårdande behandling inkl tolk	560:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
611	Sent återbud inom 72 timmar, sjukvårdande behandling, asyl	25.-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
611	Sent återbud inom 72 timmar, sjukvårdande behandling, tolk, asyl	335:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
612	Vårdtillfälle, sent återbud inom 72 timmar	250:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
612	Vårdtillfälle, sent återbud inom 72 timmar, barn	100:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
613	Avgiftsfritt, när vårdenheten har avbokat inom 72 timmar	0:-	Gäller fr.o.m. 2012-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar,	250:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.

	läkarbesök PV		
614	Sent återbud inom 24 timmar, läkarbesök PV, barn	100:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar, läkarbesök PV, barn, tolk	410:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar, läkarbesök PV, tolk	560:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar, läkarbesök PV, asyl	50:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar, läkarbesök PV, tolk, asyl	360:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar, sjukvårdande behandling, PV	250:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar, sjukvårdande behandling, PV, tolk	560:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar, sjukvårdande behandling, PV, barn	100:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar, sjukvårdande behandling, PV, barn, tolk	410:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar, sjukvårdande behandling, PV, asyl	25:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
614	Sent återbud inom 24 timmar, sjukvårdande behandling, PV, tolk, asyl	335:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
615	Avgiftsfritt när primärvården har avbokat inom 24 timmar	0:-	Gäller fr.o.m. 2014-01-01.
616	Uteblivet vårdtillfälle, ej meddelat återbud	250:-	Gäller fr.o.m. 2014-03-01.
616	Uteblivet vårdtillfälle, ej meddelat återbud, barn	100:-	Gäller fr.o.m. 2014-03-01.
617	Uteblivet besök, avgiftsfritt	0:-	Gäller fr.o.m. 2014-03-01.
618	Sent återbud inom 24 timmar, hälsovård	100:-	Gäller patienter som lämnar sent återbud, vid hälsovård, t.ex. Hälsokurva. Gäller fr.o.m. 2018-02-08.
620	Receptförskrivning	100:-	Recept Recept utfärdat av distriktssköterska. Samma regler gäller som när läkare utfärdar recept. Recept som hämtas på mottagning. Recept som sänds hem, e-recept. Telefon-EKG, band-EKG. Remiss utfärdat efter telefonsamtal. Om både recept och sjukintyg utfärdas efter telefonsamtal, tas endast en avgift ut. Recept ApoDos och förnyelse ApoDos. Recept , frikort.

			Gäller patienter upp till 85 år.
625	Recept, personer från andra länder	830:-	
630	Recept, avgiftsfritt	0:-	Recept, sjukintyg till tonåring.
640	Sjukintyg	100:-	Sjukintyg utfärdat efter telefonsamtal. Sjukintyg frikort.
650	Receptförskrivning, asyl	25:-	Gäller patienter upp till 85 år.
660	Sjukintyg, avgiftsfritt	0:-	
700	Övrigt	12.255:-	Omskärelse av pojkar av icke medicinska skäl DRG-baserad avgift enligt följande: DRG N20O, 12.255 kr*.
	Varugrupper		Hjälpmedel, momsfritt (egenavgift ortoser, kompressionsstrumpor, journalkopior etc.). Intyg utan moms, avgiftsfria intyg. Övriga intyg med moms (inkl körkortsintyg, provtagning).

* Priset justeras i början på året enligt prislista "Nord DRG" som beslutas i december av Regionsjukvårdsnämnden.

** Priset justeras i början på året enligt prislista "Utomlänsdebiteringar" som beslutas i december av Regionsjukvårdsnämnden.

Förtydliganden om patientavgifter A-Ö

Abort och sterilisering

Abort och sterilisering ska betalas enligt gällande patientavgift för sjukvård.

Amningsmottagning

Besök gällande problem med amning är avgiftsfria.

ApoDos - se "dosförpackade läkemedel"

Arbetsplatsbesök

Om en arbetsgivare begär en insats av regionens personal avseende råd och anpassning i arbetsmiljön debiteras enligt gällande intygstaxa B (exkl moms) per besök. Om intyg måste skrivas ska det momsbeläggas.

Om arbetsplatsbesök initieras av vårdgivare debiteras patientavgift som vid övrig sjukvårdande behandling.

Blodgruppering

Blodgruppering av privatpersoner (ABO, RhD och antikroppsscreening) inklusive provtagning och utlåtande, intygstaxa B (inkl moms).

Dagsjukvård

För dagsjukvård (dagmedicin, dagkirurgi, geriatriskt rehabilitering) betalar patienten vanlig patientavgift.

Besök i dagsjukvård redovisas som ett besök oberoende av vilken/vilka kategorier hälso- och sjukvårdspersonal som medverkar i vården av patienten.

Patient med fler än 5 dagsjukvårdsbesök inom 30 dagar erhåller mat (lunch eller middag) utan egen kostnad från första lunch/middag. Detta gäller de enheter som serverar måltider i samband dagsjukvård. Övriga patienter betalar samma avgift som för personalkost. Barn får mat avgiftsfritt.

Enklare måltid, t.ex. dricka och smörgås kan tillhandahållas utan avgift.

Anhöriga hänvisas till matsal alternativt betalar som för personalkost.

Distansbesök (mottagningsbesök på distans)

Besök på distans på mottagning/vårdenhet där en patient möter hälso- och sjukvårdspersonal med självständigt behandlingsansvar. Besöket ersätter/motsvarar ett traditionellt öppenvårdsbesök och kan ske via e-tjänst eller telefon.

En distanskontakt ska betraktas likvärdiga ett fysiskt besök om de tids- och innehållsmässigt motsvarar de insatser som görs vid ett fysiskt besök. En distanskontakt som motsvarar ett fysiskt besök innebär en medicinsk bedömning som till exempel kan innehålla:
beslut om fortsatt behandling/ytterligare utredning, att man gör en ändring av pågående behandling eller utvärdering av läkemedel. Enkla distanskontakter som inte motsvarar ett fysiskt besök/genererar patientavgift kan vara t ex. utlämnande av provsvar, ändra eller boka tid eller telefonrådgivning.

För att patienten ska kunna debiteras en patientavgift måste distanskontakten vara överenskommen med patienten. Distansbesök (oavsett medie) genererar den lägre patientavgiften på 100 kr och avgiften är högkostnadsgrundande.

Dosförpackade läkemedel (förr: ApoDos)

Patientavgift för recept tas ut när vårdtagare/patient får *Dosförpackade läkemedel* utfärdat för första gången samt även vid förnyelse/förlängning av recepten i listan (förlängning/förnyelse görs oftast en gång per år). Om nytt läkemedel tas in i receptlistan för *Dosförpackade läkemedel* så betalar patienten avgift på samma sätt som för annan receptförskrivning (om receptförskrivning ingår i ett besök så betalar patienten endast besöksavgift, om det avser typ telefonrecept utan besök betalar patienten receptavgift). Vid förändring av dosering utgår ingen ytterligare avgift, om inte ett helt nytt recept skrivs ut.

Drogtest, DNA-test

Intygstaxa B (exkl moms), tillämpas vid t.ex drogtest begärt av arbetsgivare, DNA-test vid t.ex. arvstvister. Läkarinsats + provtagningar. Provsvar går till beställaren som även betalar analyskostnaden.

Faderskapsprov

Intygstaxa B (exkl moms), tillämpas för faderskapsprov. Läkarinsats + provtagningar, laboratoriekostnader. Provsvar till beställare som får skriva utlåtande.

Flera besök/behandlingar samma dygn, samma sjukdom

Om patienten återkommer till vårdgivare inom 24 timmar (ett dygn) för samma sjukdom betalas ingen ny patientavgift. Detta gäller endast för akuta besök. Behöver inte vara samma vårdgivare.

Gruppbehandling

Varje patient som behandlas p g a sjukdom betalar vanlig patientavgift

Graviditetsdiabetes

Besök som görs på grund av graviditetsdiabetes är avgiftsfria

Hembesök

Vid hembesök betalar man avgift för alla vårdgivarkategorier. Patientavgiften är 250 kronor när läkare eller annan vårdgivarkategori (sjukvårdande behandling) besöker patienten i hemmet. Avser det provtagning kostar det 100 kr. Hembesök för medicinutdelning är avgiftsfritt.
Om besöket gäller flera patienter i samma hushåll betalar övriga familjemedlemmar 250 kronor.

Hjälpmedelsförskrivning

Förskrivning av hjälpmedel är en process, där behovsbedömning, information, ordination, ev anpassning, träning, uppföljning och dokumentation ingår.

Vid förskrivning betalar patienten vanlig patientavgift per behandlingstillfälle (sjukvårdande behandling).

Bedömning och uppföljning av bostadsanpassning, som sker i hemmet, är avgiftsfritt. Även intyget är avgiftsfritt.

När utprovning/tillverkning av ortoser är en del i behandling kostar det 250 kronor + kostnad för produkten. För enbart utlämnande av ordinerad ortos uttas ingen besöksavgift (patienten betalar endast för produkten).

Hälsokontroll

Intygstaxa B (exkl moms), tillämpas för hälsokontroller. Om intyg måste skrivas ska det momsbeläggas. (Gäller ej asylsökandes inledande hälsokontroll som är fri och betalas av migrationsverket.)

En hälsokontroll bör innehålla: allmän anamnesupptagning, basal kroppsundersökning och provtagning, vid behov EKG och en sammanfattande bedömning.

Hälsovård

Vid t.ex. kostrådgivning och hälsokurva är patientavgiften 100 kronor/behandlingstillfälle. Mammografiundersökning, gynekologisk cellprovstagning och tobaksavvänjning är dock avgiftsfria (ev recept i samband med tobaksavvänjning debiteras).

Avgift vid hälsovård är inte frikortsgrundande.

Hälsoundersökningar där sjukdom konstateras

Om sjukdom konstateras vid en hälsoundersökning gäller följande:

- Om inga åtgärder vidtas p.g.a. den konstaterade sjukdomen betalas endast patientavgift för hälsoundersökningen alt ingen kostnad för t.ex. MVC.
- Om den konstaterade sjukdomen leder till nytt besök betalas vanlig patientavgift.
- Om den konstaterade sjukdomen vid samma tillfälle föranleder åtgärder som normalt inte ingår i hälsoundersökningen betalas patientavgift både för hälsoundersökningen, om denna är avgiftsbelagd, och för läkarbesöket/sjukvårdande behandlingen.
- Om oklarhet råder vid tolkning av undersökningsresultatet och hälsokontrollen därför måste göras om, tas ingen ny avgift ut av patienten.

Högriskskydd för levande donatorer

Det finns ett särskilt högriskskydd för levande donatorer av organ och vävnader. Skyddet omfattar utredningar och operation i samband med donation. Skyddet innebär att donatorns arbetsgivare har rätt till ersättning från sjukförsäkringen för sina kostnader för sjuklön. Den enskilde får ersättning från den första dagen i en sjukperiod (karensdagen).

Informera patienten om att begära läkarintyg, där det framgår att den försäkrade är donator och vilket organ/vävnad som eventuellt ska doneras.

Donatorn har också rätt att i samband med donationsingrepp få full ersättning för förlorad arbetsförtjänst och andra kostnader som är relaterade till donationsingreppet. Dessa kostnader ersätts av regionen.

Hörselskydd och musikproppar

Kunden alternativt företaget betalar den faktiska kostnaden, 350 kronor per person, för själva avgjutningen av hörselgången i syfte att göra hörselskydd och musikproppar. Tillverkning av eventuella skydd/proppar står kunden för själv.

Kvarskrivna patienter

En kvarskriven patient som är bosatt här i vårt landsting, är av sekretesskäl fortfarande folkbokförd i sin gamla hemregion. Enligt en överenskommelse ska dessa patienter behandlas som om de vore skrivna här, dvs. har rätt till planerad vård, som vi normalt måste ha en betalningsförbindelse för.

Regionen, där patienten fortfarande är formellt folkbokförd, ska inte debiteras vårdkostnaden.

KBT via internet

Patienten betalar ingen patientavgift för tillgång till behandlingspaketet. Patientavgift erläggs för inledande bedömningssamtal samt vid eventuellt avslutningssamtal, precis som vid vanliga bokade besök. Övriga kontakter under vårdprogrammet genererar ingen patentavgift.

Konsultation

Konsultation som initieras av vården i samband med sluten vård/dagsjukvård/dagkirurgi är avgiftsfri för patienten. Planerade (tidsbeställda) besök på annan klinik som görs under tiden patienten är inskriven i sluten vård är däremot avgiftsbelagda.

Körkortsintyg för vissa sjukdomsgrupper

Intyg för vissa sjukdomsgrupper, t.ex. diabetiker, epileptiker, som rutinmässigt vanligtvis årligen begärs av transportstyrelsen för att få behålla körkort ska vara avgiftsfria.

Läkarbesök i samband med oplanerad inläggning

Om patienten läggs in för sluten vård i samband med att han/hon har haft ett akut öppenvårdsbesök samma dag, debiteras både öppenvårds- och slutenvårdsavgift.

Läkarbesök i äldreboende

När primärvårdsläkare organiserar mottagningsverksamhet på äldreboende ska patienten betala samma avgift som vid besök på vårdcentral. Om primärvårdsläkaren kallas till äldreboendet på annan tid gäller samma patientavgift.

Läkarbesök när patienten är inskriven i sluten vård

Planerade (tidsbeställda) besök som görs under tiden patienten är inskriven i sluten vård är avgiftsbelagda. Konsultbesök är avgiftsfria.

Läkarbesök på grund av sjukdom där samtidigt annan åtgärd vidtas

När en patient vid ett läkarbesök samtidigt önskar någon behandling, undersökning eller annan åtgärd som inte bedöms nödvändig p g a sjukdom eller misstanke om sjukdom, ska förutom patientavgiften även patientavgift betalas för den undersökning eller dylikt som sker av annan orsak än sjukdom.

Läkarbesök och sjukvårdande behandling - flera samma dag

Om flera separata läkarbesök och/eller sjukvårdande behandlingar utförs samma dag betalas patientavgift för varje bokat besök. Patientavgift ska betalas vid varje behandlingstillfälle, även när de av praktiska skäl samordnas samma dag.

Lärcafé

Lärcafé är en pedagogisk modell med målsättningen att deltagande patienter och/eller närstående ska få ökad kunskap och lära sig hantera sin livssituation och därmed få bästa möjliga livskvalitet. Deltagande i ett lärcafé bokas inte som ett vanligt vårdbesök, därför är deltagande i lärcaféer avgiftsfritt.

Momsbelagda tjänster

Huvudregeln är att tjänster som görs för att tillhandahålla fakta som grund för tredje persons beslut ska påföras moms. Det gäller t.ex:

- Rättsintyg
- Intyg till försäkringsbolag
- Intyg om hälsotillstånd
- Körkortsintyg inkl drogintyg
- Intyg för arbetslivsinriktad rehabilitering
- Medverkan i avstämningsmöte med försäkringskassan
- Intyg för att styrka behov av särskilda hjälpmedel i arbetsliv eller skola, parkeringstillstånd
- Alla typer av intyg för att styrka lämplighet; för att arbeta i utlandet, på natten, på höga höjder, med livsmedel, på sjön, för att flyga, dyka, hoppa fallskärm etc.

Exempel på momsfria tjänster:

- LVM-intyg
- LVU-intyg

Nyförlöst med förlossningsskada

Nyförlöst med förlossningsskada ska betala avgift för vård hos gynekolog fr.o.m. vecka 13 efter förlossningen

När patienten lämnar sent återbud/uteblir från besök i primärvården

Återbud till erbjuden besökstid i primärvården ska lämnas senast 24 timmar före besöket.

Uteblivet besök och återbud senare än 24 timmar före besöket debiteras med vad besöket skulle genererat i patientavgift. Detta gäller även patienter som har frikort samt vid besök som normalt är avgiftsfria. Gäller även distriktssköterskebesök samt besök inom kvinnohälsovården.

Tidsbeställt avgiftsfritt barnbesök debiteras med 100 kronor för läkarbesök/sjukvårdande behandling, om patienten uteblir eller lämnar sent återbud. Undantag: Gäller ej BHV-besök.

Om en patient uteblir eller om återbud meddelas så sent att språktolk inte kan avbeställas debiteras patienten även för tolkkostnad, 310 kronor. Förutsättning för detta är att patienten informerats om dessa regler i kallelsen.

Eventuella undantag från avgift vid sent återbud/uteblivande besök får tas av respektive klinik eller verksamhetschef.

Ovanstående avgifter är inte högkostnadsgrundande.

När patienten lämnar sent återbud/uteblir från besök i specialistsjukvården

Återbud till erbjuden besökstid i specialistsjukvården ska lämnas senast 3 hela vardagar (72 timmar) före besöket. Detta gäller både öppenvård och inläggning/operation.

Uteblivet besök och återbud senare än tre hela vardagar före besöket debiteras med vad besöket skulle ha genererat i patientavgift. För öppen vård utgår vanlig patientavgift. Samma avgift tas ut om besöket avser en inläggning eller operation. Detta gäller även patienter som har frikort samt vid besök som normalt är avgiftsfria.

Tidsbeställt avgiftsfritt barnbesök debiteras med 100 kronor för läkarbesök/sjukvårdande behandling, om patienten uteblir eller lämnar sent återbud. Undantag: Gäller ej BHV-besök.

Om en patient uteblir eller om återbud meddelas så sent att språktolk inte kan avbeställas debiteras patienten även för tolkkostnad, 310 kronor. Förutsättning för detta är att patienten informerats om dessa regler i kallelsen.

Eventuella undantag från avgift vid sent återbud/uteblivande besök får tas av respektive klinik eller verksamhetschef.

Ovanstående avgifter är inte högkostnadsgrundande

När patienten inte får vård

Om det är sjukvårdens fel att planerad åtgärd, t ex ett besök eller ett operativt ingrepp, inte utförs, ska patienten inte betala patientavgift. För de som har rätt till sjukresa betalas detta av regionen, inkl egenavgift (sjuktransportkvitto eller skrivet intyg behövs för att sjukreseersättning ska kunna betalas ut). Andra kostnader, t ex förlorad arbetsinkomst eller kostnad för barnpassning, ersätts inte.

Om det beror på patienten att åtgärden inte kan utföras, betalas patientavgift.

Om specialistsjukvården avbokar planerad vård senare än tre hela vardagar (72 timmar) före besöket så behöver inte patienten betala för nästa planerade vårdbesök som gäller samma sjukdom.

Om primärvården avbokar planerad vård senare än 24 timmar före besöket så behöver inte patienten betala för nästa planerade vårdbesök som gäller samma sjukdom.

Provtagning - mellanliggande eller inför ett besök

När provtagning görs utan samband med besök - så kallat "mellanliggande provtagning" - ska patienten betala 100 kronor. Remiss för sådan provtagning stämplas med "Patienten ska betala 100 kronor" av ordinerande klinik.

När provtagning görs inför eller i samband med ett besök, ingår provtagningen i patientavgiften för besöket.

Provtagning för alkoholtest ska faktureras polisen (ingår ej i högkostnadsskyddet).

Vad räknas som provtagning? T ex: bentäthetsmätning, tfn- eller band-EKG, blodtryck (även -24 tim), blodprov.

Provtagning på familjemedlemmar

Vid vissa sjukdomar är det nödvändigt att samtliga familjemedlemmar lämnar prover, ex svalgodling vid streptococcinfektion. I dessa fall betalas 100 kr för varje prov. Eventuellt recept är avgiftsfritt.

Receptförskrivning

Recept ingår i patientavgiften för både sjukvårdande behandling och läkarbesök.

Remissbesök hos specialist- och primärvård

Första besöket hos specialistvården blir avgiftsfritt när man har remiss från primärvården och första besöket hos primärvården blir avgiftsfritt när man har remiss från specialistvården (**undantag:** bassängträning)

Om man uteblir från sitt första avgiftsfria remissbesök och blir kallad till nytt besök så betalar patienten avgift för nästa besök.

Teambesök

Teambesök är ett öppenvårdsbesök där det är medicinskt nödvändigt att patienten möter ett vårdteam. Ett vårdteam är en grupp av samverkande hälso- och sjukvårdspersonal med olika kompetenser som träffar patienten tillsammans/vid samma tillfälle. Vid ett teambesök tas endast en vanlig patientavgift.

Om flera vårdbesök bokas efter varandra under samma dag för att underlätta för patienten ska det inte registreras som ett teambesök utan som enskilda bokade besök. Avgift tas ut för varje besök.

Detta gäller även i de fall som kräver kompletterande bedömning av arbetsförmåga vid sjukskrivning.

Transport av avlidna

Regionen har ett yttersta ansvar för att den som avlider på allmän plats eller i en privatbostad införs till bårhus. Kommunen har motsvarande ansvar för särskilda boenden. Polisen ansvarar vid transport för rättsmedicin. Sjukvårdshuvudmannens ansvar upphör när kroppen utlämnas för bisättning/kistläggning.

Regionen utför eller betalar transport

- till sjukhus för obduktion som initierats av läkare
- vid tillkommande transportkostnader för borttagning av implantat
- vid hemtransport av avlidna utanför landstingsområdet vid vård enligt specialistremiss. Dödsboet betalar egenavgift om 300 kronor (Lf 1986, § 17). Dödsboet betalar övriga transporter. I de fall entreprenör inte direktfakturerar transportkostnad för avliden är dödsboets kostnad lika med regionens självkostnad samt ett påslag för administration om 300 kronor (Ls 1997, § 127).

Faktureringsadress: Region Jönköpings län, Fakturaenheten, Box 1024, 551 11 Jönköping. Märk fakturan med ansvarsnr 900008.

Vård på plats av ambulanspersonal

För patient som behandlas på plats av ambulanspersonal tas samma patientavgift ut som för besök på akutmottagning. Om patienten istället förs till vårdcentral eller sjukhus betalar de som tidigare en patientavgift för det vårdtillfället och ingen avgift tillkommer för ambulans. Avgiften är högkostnadsgrundande.

Återbetalning vid väntetid

Om väntetiden överstiger 30 minuter vid planerat besök, återbetalas patientavgiften. Detta gäller inte vid akuta besök. Detta gäller inte heller vid planerade polikliniska ingrepp och mottagning som huvudsakligen har sådan verksamhet (KBC, operationscentral). Det åligger patienten att på plats begära återbetalning i samband med besöket.

Patientavgifter/regelverk i slutenvården

Avgifter i slutenvård

För dag 1-10, inom samma vårdtillfälle, betalar patienten 100 kr per påbörjad vårddag. Därefter betalar patienten 80 kr per vårddag.

Med samma vårdtillfälle menas vård på samma klinik. Vid överflyttning till annan klinik eller annat sjukhus påbörjas nytt vårdtillfälle.

Barn

Barn och ungdomar under 20 år har avgiftsfri sluten vård. Från och med 20-årsdagen gäller vanlig sjukvårdstaxa.

För vilka dagar betalar patienten?

Patienten betalar för samtliga vårddagar utom för permissionsdagar. Patienten betalar för inskrivningsdag, men inte för utskrivningsdag. Detta gäller även om patienten flyttas till annan avdelning, klinik eller annat sjukhus under pågående vårdtid.

Om patienten skrivs in och ut samma dag tas en slutenvårdsavgift ut.

Högkostnadsskydd och sluten vård

Patientavgiften för sluten vård är inte högkostnadsgrundande.

Patientgrupper med avgiftsfrihet

Anhållna och intagna på kriminalvårdsanstalt

Patient som är anhållen, häktad eller intagen på kriminalvårdsanstalt betalar ingen patientavgift för sluten vård. Öppenvårdsbesök för dessa personer är avgiftsfria.

Rättspsykiatrisk vård

Kriminalvården står för kostnaderna för rättspsykiatrisk utredning av häktade och intagna på kriminalvårdsanstalt. Dessa patienter betalar ingen patientavgift.

Den som ges rättspsykiatrisk vård som brottspåföljd efter beslut av domstol står hemregionen för vården till dessa patienter och debiteras vårdavgift.

Psykiatrisk tvångsvård

Vid sluten allmän psykiatrisk vård samt rättspsykiatrisk slutenvård betalar patienten ingen patientavgift.

Smittskyddslagen (2004:168)

Sluten vård, öppen vård och läkemedel är kostnadsfri för patienter som behandlas för samhällsfarlig sjukdom. Detta gäller alla svenska medborgare som är inskrivna hos Försäkringskassan.

Asylsökande

Asylsökande med LMA-kort betalar ingen avgift vid sjukhusvård.

Inskrivningsregler

Gränsdragning - öppen eller sluten vård?

Det är alltid behandlande läkare som avgör om patienten ska skrivas in för sluten vård. Från och med den tidpunkt patienten är inskriven är vården att beteckna som sluten vård.

Rätt folkbokföringsadress och identitet

Försäkra dig alltid om att patienten har uppgivit rätt identitet.

Tänk på att dokumentera samtliga uppgifter som efterfrågas på inskrivningssedeln alternativt i SPAS. Det är viktigt att kontrollera att den adress som patienten uppger överensstämmer med folkbokföringsadressen. Detta för att kunna debitera rätt region efter avslutad vårdtid om det avser utomlänspatienter. Det är alltid patientens hemregion som har betalningsansvar för vården. Hemregion är den region där patienten är folkbokförd.

Permissionsregler

Betalning vid permissioner

För resdag betalar patienten patientavgift för sluten vård. För permissionsdag betalar patienten ingen patientavgift.

Resdag

Som resdag räknas den dag patienten lämnar avdelningen för att gå på permission. Som resdag räknas också den dag patienten återkommer till avdelningen efter avslutad permission.

Permissionsdag

Som permissionsdag räknas den dag då patienten vistas utanför sjukhuset i minst 12 timmar mellan kl 00.00 och kl 24.00. Detta gäller även de dagar när man reser till och från sjukhuset.

Omfattning av permissionen

Permissionen får omfatta högst tre dagar, detta exklusive resdagar.
Undantag: Avsteg från denna regel får i undantagsfall göras för patienter som vårdas på psykiatriska kliniken och där permissionen ingår som ett led i behandlingen.

Anhörigförmåner

När en patient får specialistvård långt från den egna bostadsorten kan ekonomisk ersättning ges till patient eller anhörig för patienthotell i samband med vård/vistelse hos patienten. Specialistvården ska ha initierats av regionen.

Intygsavgifter

Patienten betalar inte patientavgift utan endast intygsavgift när enda syftet med besöket är att få ett intyg.
Intygsavgiften omfattas inte av högkostnadsskyddet.

Moms på intyg

Skattemyndigheten har utgivit riktlinjer som innebär att vissa av hälso- och sjukvårdens tjänster ska påföras moms. Huvudregeln är att tjänster som görs för att tillhandahålla fakta som grund för tredje persons beslut ska påföras moms. Det gäller också de intyg som ligger till grund för tredje persons ställningstagande och som inte primärt är till för att skydda den enskildes hälsa eller är ett led i vård och behandling.
Det gäller t.ex:

- Rättsintyg
- Intyg till försäkringsbolag
- Intyg om hälsotillstånd
- Körkortsintyg inklusive drogintyg
- Intyg för arbetslivsinriktad rehabilitering
- Medverkan i avstämningsmöte med försäkringskassan
- Intyg för att styrka behov av särskilda hjälpmedel i arbetsliv eller skola, parkeringstillstånd
- Alla typer av intyg för att styrka lämplighet; för att arbeta i utlandet, på natten, på höga höjder, med livsmedel, på sjön, för att flyga, dyka, hoppa fallskärm etc.

Exempel på momsfria tjänster:

- LVM-intyg
- LVU-intyg

Avgiftsfria intyg

- Mycket enkla schablonintyg (kryssa i enkla frågor) för exempelvis mönstring eller enkla intyg som bara bekräftar diagnosen (ja/nej) är avgiftsfria.
- Intyg, utredningar och analyser m.m. till Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag (LÖF) ska tillhandahållas utan kostnad.
- Adoptionsintyg
- Färdtjänstintyg

Detta gäller även för privata vårdgivare med vårdavtal med Region Jönköpings län.

Intygsavgifter* A, B och C

	Intyg	Exkl moms	Inkl moms
A.	Enkelt intyg grundat på patientkontakt eller journaluppgift.	248:-	310:-

B.	Intyg som kräver undersökning och/eller enkla prover t ex AMF-intyg, livsmedelsintyg inkl prover, LVM-intyg	784:-	980:-
C.	Intyg av omfattande karaktär som kräver kvalificerade undersökningar och/eller röntgen, t ex dykarcertifikat, rättsintyg, handskadeintyg, invaliditetsintyg.	1.224:-	1.530:-
	Vid tidskrävande intyg kan timtaxa debiteras med	984:-/tim	1.230:-/tim

*Möjlighet ges till årlig indexering av intygsavgifterna baserad på LPIK (Landstingsprisindex med kvalitetsjusterade löner)

Intygsavgifter enligt författning

Intyg	Avgift
Intyg för rättspsykiatriska undersökningar i brottmål (SOSFS 1996:15). Rättsmedicinalverket beslutar om ersättning	Taxa med moms
Intyg till försäkringskassan är kostnadsfritt för försäkringskassan. Vanlig patientavgift får tas ut om särskild undersökning behövs för intygets utfärdande enligt AFL (SFS 1984:908)	Patientavgift
Intyg för föräldrapenning (SFS 1995:584)	0:-

Körkortsintyg

Intyg	Exkl moms	Inkl moms
De rutinmässiga körkortsintyg som begärs av Transportstyrelsen på grund av sjukdom är avgiftsfria. Patienten är känd för vårdpersonalen och det behövs oftast endast journalinformation när intyget skrivs. Om särskild undersökning krävs tas patientavgift ut för besöket. Avgiftsfriheten gäller inte för de obligatoriska 45-årsintygen eller de intyg som krävs av Transportstyrelsen pga missbruk.	0:-	
Intyg för behörighet till C- och D-körkort. Obligatoriskt 45 års intyg för C- och D-körkort *Hela intygskostnaden ska vara erlagd innan utlämnande av intyget.*	784:-	980:-
Provtagningar och läkarbesök för att återfå/behålla körkort p.g.a. missbruk (gäller även för att få körkortstillstånd) efter beslut av körkortsmyndighet (Transportstyrelsen). Taxan innefattar 4-6	1.224:-	1.530:-

analyskostnader, provtagningstaxa samt intyg och läkarbesök. Taxa för kompletterande provtagningar utöver de 4-6 godkända som krävs: provtagningstaxa 100 Kr gäller (ej frikortsgrundande). *Hela intygskostnaden ska vara erlagd innan utlämnande av intyget.* ! Om Transportstyrelsen kräver ny provomgång och nytt intyg så tas hel intygstaxa ut på nytt vid varje intygstillfälle.		
Läkarintyg i samband med Transportstyrelsens beslut om alkolås, inkl kostnaden för blodanalyser. Om någon analys visar sig vara positiv och därför måste verifieras av Rättsmedicinskt laboratorium, får den enskilde utöver grundavgiften för intyget på 1 280 kr, betala provtagningstaxa 100 kr (ej frikortsgrundande). *Hela intygskostnaden ska vara erlagd innan utlämnande av intyget.* ! Om Transportstyrelsen kräver ny provomgång och nytt intyg så tas hel intygstaxa ut på nytt vid varje intygstillfälle.	1.224:-	1.530:-
Övriga körkortsintyg enligt intygstaxa A, B eller C		

Intyg om tandvård till särskilda patientgrupper

Personer med stora behov på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning kan få tandvård till samma patientavgift som inom hälso- och sjukvården. För detta krävs ett särskilt läkarintyg: "Läkarintyg vid långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning enligt 3 a § tandvårdsförordningen (1998:1338)" (Socialstyrelsen).

Detta intyg är avgiftsfritt för patienten, de betalar endast patientavgift för besöket.

Sjukskrivning

Samlad information om sjukintyg, läkarutlåtande och avgifter för trepartsmöten, arbetsplatsbesök, avstämningsmöten och besök hos PR-team:

Avgifter för intyg och möten - sjukskrivningsprocessen

Sjukintyg, läkarintyg vid sjukskrivning, förstadagsintyg, intyg baserat på telefonsamtal kostar 100 kr. Vid besök tas vanlig patientavgift ut och då ingår intyget i besöksavgiften.

Läkarutlåtande och intyg

Läkarutlåtande	Exkl moms	Inkl moms
Begäran av läkarutlåtande av Försäkringskassan eller av patienten (inkl detaljerat läkarutlåtande, blankett E213*) i syfte att söka aktivitets- eller sjukersättning ingår i vårdens uppdrag och kan inte debiteras Försäkringskassan eller patienten (SFS 2004:888). Vanlig patientavgift tas ut (SFS 1984:908) om särskild undersökning behövs för intygets utfärdande.	-	-
***Detaljerat läkarutlåtande** (blankett E213) - om en person arbetat i annat EU-medlemsland. **OBS!** Enbart läkare som går under den nationella taxan kan begära ersättning (dvs läkare som bedriver privat verksamhet och inte är knuten till region/vårdval). Fakturan skickas till Försäkringskassan (RFFS 1977:27).	4.500:-	5.625:-
Förfrågan (skriftligt) om medicinskt läkarutlåtande från Arbetsförmedlingen eller förfrågan om läkarutlåtande från kommunens socialtjänst är avgiftsbelagda Arvode tas ut. Faktura skickas till Arbetsförmedling eller kommunens socialtjänst. Om intyget kräver särskild undersökning tas ingen patientavgift ut eftersom besöket räknas in i arvodet. OBS! Vid fakturering Arbetsförmedlingen ska det ärendenummer anges som står i förfrågningsunderlaget. Personnummer ska inte anges på underlaget.	2.200:-	2.750:-
Intyg (exkluderat sjukintyg, läkarintyg vid sjukskrivning, förstadagsintyg)		
Om frågor från Arbetsförmedling, kommunens socialförvaltning eller försäkringsbolag besvaras i ett intyg eller brev gäller vanlig intygstaxa A-C.		

Avstämningsmöte – när läkare medverkar	Exkl moms	Inkl moms
När Försäkringskassan kallar till avstämningsmöte enligt FKFS 2010:35 gäller att vårdenheten debiterar Försäkringskassan för läkarmedverkan. Patientavgift tas inte ut. Om tolkbehov finns vid avstämningsmötet ska Försäkringskassan boka och betala för den kostnaden. Det är viktigt att vården uppmärksammar Försäkringskassan om tolkbehov finns.	750:-	938:-

Trepartsmöte med extern aktör - utan Försäkringskassan
Trepartsmöte innebär ett möte med läkare, patient och extern aktör, exempelvis arbetsgivare, arbetsförmedling eller socialtjänst. Försäkringskassan deltar inte. Syftet är att initiera och planera insatser för att om möjligt förhindra en sjukskrivning eller förkorta sjukskrivningsperioden. Extern aktör kan initiera, dock inte kräva, ett trepartsmöte med vården. Trepartsmöte kan inte debiteras extern aktör och patientavgift tas inte ut.

Rehabkoordinator

Görs som en del av vård och behandling för att följa upp/planera insatser under sjukskrivningen exempelvis via kartläggande eller stödjande samtal.

För bokade besök hos rehabkoordinator debiteras vanlig patientavgift.

Samordnad individuell plan (SIP)

Sedan den 1 januari 2010 finns en lagstadgad skyldighet i HSL (3 f §) och SoL (2 kap. 7 §) som innebär att huvudmännen tillsammans ska upprätta en SIP när den enskilde har behov av stöd med samordning av insatser från båda huvudmännen. Syftet är att säkerställa samarbetet mellan huvudmännen så att den enskildes behov av hälso- och sjukvård och socialtjänst tillgodoses. Samordnad individuell plan kan initieras av vårdtagare, närstående, sjukvården eller socialtjänsten. SIP kan inte debiteras socialtjänsten. Patientavgift tas inte ut.

Arbetsplatsbesök

Om en arbetsgivare gör en förfrågan om en insats av regionens personal avseende råd och anpassning i arbetsmiljön debiteras arbetsgivaren enligt gällande intygstaxa B (exkl moms). Om intyg måste skrivas ska det momsbeläggas. Debiteringen blir då intygstaxa B (inkl moms) för besök + intyg.
Det är alltså endast en avgift som debiteras. Man kan inte ta avgift för både ett besök samt ett intyg.

Om arbetsplatsbesök initieras av vårdgivare debiteras vanlig patientavgift som vid sjukvårdande behandling.

PR-team®

Patientavgift tas ut vid varje besök. Vid besök hos flera vårdgivarkategorier samma dag, tas endast en avgift ut.

Se regler för teambesök ”patientavgifter i vården/förtydligande om patientavgifter”

Journal- och röntgenkopior

När en patient, myndighet, advokat, försäkringsbolag etc begär journal- eller röntgenkopia gäller att:

- Kopiorna kan lämnas till patienten personligen eller skickas med post. Det bör ske med rekommenderad post för att försäkra sig om att utskriften inte kommer till fel person, det finns dock inget lagkrav som stödjer att de måste rekommenderas.
- Se hela regelverket om utlämnande av patientuppgifter i regionens dokumentationshandbok.

Kostnad vid journalkopior ska inte momsbeläggas. Detta räknas som ett led i sjukvård och är undantaget från momslagen.

Nedanstående kostnad gäller även för övriga administrativa handlingar.

Kostnad

- 1-9 kopior: 0:-
- 10 kopior: 50:-
- Kopior där utöver (11 eller fler): 2:-/st
- Röntgenfilm på CD-skiva: 300:-
- Kopia av ljudband: 120:-/st
- Kopia av video/DVD: 600:-/st
- Ultraljudsbild: 50:-/st

Exempel:
Om en patient begär att få ut 15 kopior blir kostnaden 50 + 10 = 60:-

När försäkringsbolag, företag etc begär journal- och röntgenkopior kan dessa skickas mot faktura.

Uppgift om att journal finns, lämnas ut i samband med svar till personer som begärt utdrag enligt personuppgiftslagen. Journalutdrag lämnas enbart enligt ovan angivna regler i enlighet med patientjournallagen och sekretesslagen.

Avgiftsfria journalkopior

Patienten har rätt att utan kostnad läsa sin journal (gäller både pappersjournal och datajournal) på mottagningen.

Journalkopior som utlämnas till statliga myndigheter, Försäkringskassan, Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag (LÖF), Personskaderegleringen (PSR) och kommuner är avgiftsfria oavsett antal.

Journalkopior som behövs i direkt anslutning till vården av en enskild patient hos vårdgivare med vårdavtal eller hos regionssansluten vårdgivare ska tillhandahållas utan kostnad. Gäller även företagshälsovården i länet.

Vaccinationer

Patienten betalar vanlig patientavgift + vaccinpris hos både primärvård och specialistläkare. Patientavgiften gäller alltid oavsett antal injektioner. Detta gäller även icke länsbor och asylsökande. För ej folkbokförda utlänningar/turister gäller debitering enligt fasta prislistan: sjukvårdande behandling + vaccinpris. Vaccinationsavgifter är inte högkostnadsgrundande. Om distriktssköterskan utför vaccination på patient som själv anskaffat vaccin ska patienten också betala vanlig patientavgift.
Vaccin som erbjuds till asylsökande och övriga nyanlända i samband med hälsoundersökning är avgiftsfria.
Vaccinationer inom barnhälsovårdsprogrammet är kostnadsfria, men i samband med resor eller andra vaccinationer utanför programmet kan extra vaccinationer på barn utföras och då är kostnaden enligt prislista + patientavgift även för barn.
För aktuella vaccinpriser se 1177: https://www.1177.se/jonkopings-lan/sa-fungerar-varden/kostnader-och-ersattningar/patientavgifter-i-jonkopings-lan/

Vaccinpriser

Barn äldre än 6 år som inte fått Hepatit B på BVC och som ska ut och resa kan erbjudas hepatit B vaccin i kombination med hepatit A som resevaccin.

Incidenter med risk för blodsmitta

Vid incidenter där personal stuckit eller skurit sig på material där risk för blodsmitta föreligger, gäller att enheten, där incidenten inträffade, står för kostnaden för eventuell provtagning. Om det av infektionsläkaren bedöms nödvändigt med vaccin eller immunglobulin debiteras detta smittskyddsenheten.

Vaccination mot influensa och pneumokocker

Region Jönköpings län erbjuder kostnadsfri vaccination (ingen vaccinkostnad eller patientavgift) mot influensa och pneumokockinfektioner till alla länsinvånare över 65 år samt riskgrupper (definieras av Socialstyrelsen) enligt SOSFS 1997:21.

Pneumokockvaccinet enligt gällande föreskrifter. Givna vaccinationer ska registreras i vaccinationsregistret. Ersättning för vaccinkostnaden utbetalas en gång per år.

Gratis vaccination av barn med särskild risk

Enligt nationella riktlinjer har barn med Downs syndrom rätt till gratis vaccination mot Hepatit B.

I Region Jönköpings län erbjuds alla barn inom Barnhälsovårdsprogrammet kostnadsfri Hepatit B vaccination vid 3,5,12 månader. För alla barn som flyttar hit från andra länder bedöms vaccinationsstatus vid hälsoundersökning och dessa barn vaccineras så att de kommer ikapp det svenska programmet, inklusive Hepatit B, kostnadsfritt.

Barn med svåra hjärtfel och svår lungsjukdom, t ex Cystisk fibros har rätt till gratis vaccination mot pneumokocker.

Avgiftsfria åtgärder enligt smittskyddslagen (SML)

Behandling av allmänfarlig sjukdom är avgiftsfri för att förebygga att ingen avbryter behandlingen för tidigt. Det tas inte ut några patientavgifter för provtagning, undersökning, vård, behandling och läkemedel avseende smittsamma sjukdomar som lyder under smittskyddslagen (SmL 2004:168 7 kap 2§). Det är endast de besök **som läkare bedömer minska risken för smittspridning** som är avgiftsfria för patienten. För efterföljande kontrollbesök gäller kostnadsfrihet för åtgärder som avser att följa upp huruvida patienten fortfarande smittar och kan hantera de medicinska och praktiska åtgärder som getts. För behandling av komplikationer betalas vanlig patientavgift. Kostnadsfrihet för läkemedel gäller de mediciner som bedöms ha en biologisk effekt på smittspridningen.
Slutenvårdsavgift som tas ut för inneliggande vård ska fortfarande betalas av patienten. Detta gäller för personer som är inskriven i svensk försäkringskassa, asylsökande, personer som vistas i Sverige utan nödvändigt tillstånd, EU-medborgare och utländska patienter.
För andra anmälningspliktiga sjukdomar än allmänfarliga betalas vanlig patientavgift.
Se mer info på infektionsavd hemsida ”kostnadsfria besök”:
http://intra.rjl.se/infopage.jsf?nodeId=46279&childId=20806#copy

Förteckning över sjukdomar som omfattas av smittskyddslagen

Allmänfarliga sjukdomar

•Campylobacterinfektion
•Coronavirus
•Difteri
•Ebola
•Enterohemorragisk E.coli (EHEC)
•Fågelinfluensa (H5N1)
•Giardiainfektion
•Gonorré
•Hepatit A, B, C, D, E
•Hivinfektion
•HTLV I eller II
•Klamydiainfektion
•Kolera
•Meticillinresistenta gula stafylokocker (MRSA)
•Mjältbrand
•Paratyfoidfeber
•Pest
•Pneumokocker med nedsatt känslighet för penicillin G
•Polio
•Rabies
•Salmonellainfektion
•Shigellainfektion
•Smittkoppor

•Svår akut respiratorisk sjukdom (sars)
•Syfilis
•Tuberkulos
•Tyfoidfeber
•Virala hemorragiska febrar, exklusive denguefeber och sorkfeber

Avgiftsfria besök och åtgärder

Besök/åtgärd	Kommentar
Adoptionsintyg	Adoptionsföräldrar befrias från kostnad för sig och barnet vad gäller hälsoundersökning och eventuell lungröntgen.
Amningsmottagning	Besök gällande problem vid amning är avgiftsfria
Anhållna, häktade eller intagna vid kriminalvårdsanstalt	Öppenvårdsbesök (SFS 2010:611)
Antabusbehandling	
Barn och ungdomar	Barn och ungdomar under 20 år har fri öppen sjukvård, inkl tobaksavvänjning. Från och med 20-årsdagen gäller vanlig sjukvårdstaxa. Avgiftsfriheten omfattar allt som för andra ingår i högkostnadsskyddet. Avgiftsfriheten omfattar även barn och ungdomar från EES-land, konventionsland samt asylsökande. Besök inom barn- och ungdomspsykiatri.
Barnhälsovård	Hälsosamtal inom ramen för barnhälsovård ska vara avgiftsfritt.
Barnmisshandel	Undersökning av barn som leder till anmälan om misshandel Soc tjänstlag, § 71, (SFS 2001:453)
BB hemvård	Besök i BB hemvård och vid tidig hemgång är avgiftsfritt.
Dialysbehandling	
Donatorer, kontrollbesök för organdonatorer	
Dödsbevis	Konstaterande av dödsfall
Färdtjänstintyg	
Förlossningsskada	Nyförlöst med förlossningsskada har rätt till avgiftsfri vård t.o.m vecka 12 efter förlossningen enligt beslut av behandlande gynekolog.
Graviditetsdiabetes	Besök gällande graviditetsdiabetes är avgiftsfria
Gynekologisk cellprovtagning	Avgiftsfritt från 1 januari 2018
HIV-smittade som fått infektion genom blod eller blodprodukter	(SFS 1993:332)
Klinisk läkemedelsprövning	
Körkortsintyg vid sjukdom	Gäller de rutinmässiga intyg som Transportstyrelsen kräver in vid vissa sjukdomar. Kan avse t ex diabetiker, epileptiker, psykisk sjukdom, stroke (patientavgift tas ut om särskild undersökning krävs) Avser inte de körkortsintyg som Transportstyrelsen kräver in vid missbruk.
Konsultbesök	Besök för att belysa en viss fråga och där vårdansvaret kvarstår hos den remitterande vårdgivaren.
Kvinnohälsovård	Gäller endast besök hos KHV eller specialist-KHV

Lärcaféer	Deltagande i ett lärcafé bokas inte som ett vanligt vårdbesök, därför är deltagande i lärcaféer avgiftsfritt.
Mammografi	Avgiftsfritt från och med 1 juli 2018
Medicinhämtare/-Depotinjektioner	Patienter inom psykiatrin, som får doserade läkemedel.
Pallliativ vård. Hemsjukvårdsbesök av läkare eller annan vårdpersonal för patienter i palliativ vård	Med palliativ vård menas vård åt patient med symptomgivande sjukdom med en begränsad förväntad överlevnad, oftast upp till sex månader och där kurativ vård inte längre är möjlig.
Preventivmedels- och abortrådgivning. Insättning av spiral, P-spruta	(SFS 2010:1218) OBS! Patienten betalar själv spiralen eller sprutan.
Tobaksavvänjning	Själva tobaksanvänjningen är avgiftsfri, eventuella recept debiteras som vanlig receptförskrivning.
Tvångsvård	Allmän sluten psykiatrisk vård samt rättspsykiatrisk slutenvård
Vissa öppenvårdsbesök inom psykiatrin	Verksamhetschef kan i vissa enstaka tidsbegränsade fall (6 mån) medge avgiftsbefrielse när detta krävs för att genomföra en meningsfull behandling.
Vård enligt smittskyddslag	Det ska inte tas ut några patientavgifter för provtagning, undersökning, vård, behandling och läkemedel avseende smittsamma sjukdomar som lyder under smittskyddslagen. Det är endast de besök **som läkare bedömer minska risken för smittspridning** som är avgiftsfria för patienten. För efterföljande kontrollbesök gäller kostnadsfrihet för åtgärder som avser att följa upp huruvida patienten fortfarande smittar och kan hantera de medicinska och praktiska åtgärder som getts. (ev. slutenvårdsavgift som tas ut för inneliggande vård ska dock fortfarande betalas av patienten)
Vårdintyg för sluten psykiatrisk vård	Vårdintygsbedömning - patienter som behöver läkarbedömning angående vårdbehov enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT).
Öppen sjukvård för regionanställda	Anställda i Region Jönköpings län betalar patientavgift för öppen sjukvård. Patientavgiften omfattas av högkostnadsskyddet. Kvittot insänds till lönekontoret för utbetalning med lön. Detta innebär att förmånen blir skattepliktig. Förmånen omfattar besök för sjukvård (inte hälsokontroll, vaccinationer eller läkemedel). Förmånen gäller vid besök på regionens mottagningar samt hos de privata vårdgivare som har vårdavtal med Regionen. För de anställda som är berättigade till förmånen och som bor i annat län, betalar regionen patientavgiften även vid besök på

	hemlandstingets vårdinrättningar. Vid t.ex. arbetsskada eller liknande, där försäkringsbolag eller annan utomstående har betalningsansvar, betalar inte regionen patientavgiften.
Öppen sjukvård för personer 85 år och äldre	Vårdavgifter eller andra avgifter (gäller även receptförskrivning) för öppen hälso- och sjukvård som ingår i högkostnadsskyddet får inte tas ut för patienter som är 85 år eller äldre.
Övre luftvägsinfektion	Om patienten söker för övre luftvägsinfektion och inte får antibiotika har hen vid behov rätt till ett avgiftsfritt återbesök inom fem dagar. Patienten behöver endast uppvisa kvittot från första besöket och upplysa kassapersonalen om orsak till besöket. Vid tveksamhet kan diktat eller journal styrka rätten till avgiftsfrihet.

Patientavgifter för tandvård som ingår i hälso- och sjukvård

Barn och ungdomar har fri tandvård t.o.m. det kalenderår de fyller 23 år (från 1 januari 2019).

Viss tandvård debiteras enligt sjukvårdstaxans regler och omfattas av högkostnadsskyddet för sjukvård. Detta gäller både offentlig och privat tandvård. Vissa patienter som omfattas av dessa regler måste uppvisa speciellt intyg.

Sjukvårdstaxans regler gäller:

- Om behandlingen följer Bedömning tandvårds regelverk.
- Nödvändig tandvård till personer med stort och långvarigt behov av personlig omvårdnad i dagliga livet.
- Nödvändig tandvård till personer som tillhör personkretsen LSS § 1, personkrets 1-3, samt har beslut om LSS-insatser enligt 9 §.
- Nödvändig tandvård till personer med långvariga och allvarliga psykiska störningar som medfört funktionshinder.
- Tandvård som krävs som ett led i en sjukdomsbehandling under en begränsad tid.
- Tandvård för personer med stora behov p g a långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning.
- Viss oralkirurgisk behandling där sjukhusets resurser krävs.

Patientavgifter

Vårdgivare	Patientavgift
Tandläkare inom allmäntandvård	250:-
Tandläkare inom specialisttandvård	250:-
Annan vårdgivare än tandläkare, ex tandhygienist	250:-

För att ta ut patientavgift måste patienten vara fysiskt närvarande.

Patienter som är 85 år eller äldre betalar ingen patientavgift.

Om patienten har giltigt frikort för sjukvård är besöket avgiftsfritt.

Tandvårdsbesök som omfattas av avgiften för sjukvård är högkostnadsgrundande och ska registreras i eFrikort. Vid besök hos folktandvården registreras besöksavgiften automatiskt via T4. Privata vårdgivare som har avtal med eFrikort registrerar besöksavgiften i webbapplikationen. Privata vårdgivare som inte har avtal skriver ut kvitto till patienten som får besöksavgiften registrerad nästa gång de besöker någon av Region Jönköpings läns vårdmottagningar som har tillgång till eFrikort.

Patientavgifter ögonsjukvård

Åtgärder som utförs av olika yrkeskategorier/har ett ”klart samband”/med självklarhet utförs vid ett och samma besökstillfälle

Åtgärd	Avgift
a. Ny- eller återbesök hos läkare som föregås av förberedelser i form av synundersökning, tryckmätning OCT eller SLO utfört av usk/ssk/optiker eller efterföljs av exteriörfoto utfört av ssk.	250
b. Kombination av åtgärder i samband med ett akutbesök	250

Avgift tas bara för ett läkarbesök vid samma besökstillfälle även om fler än en läkare är involverad, t ex en som undersöker och en annan som ger injektion.

”Relativt omfattande åtgärder” som utförs självständigt och dokumenteras av usk/ssk, optiker eller ortoptist

Åtgärd	Avgift
a. Synfältsundersökning - ssk/optiker	250
b. FUS inför kataraktoperation - ssk/optiker/usk	250
c. Fluo (röntgen) - ssk	250
d. Diabetesfoto - ssk/optiker	250
e. SLO - usk/ssk/optiker	250
f. Makulabesök - ssk/optiker	250

Som ovan i kombination med läkarbesök

Åtgärd	Avgift
Synfältsundersökning av ssk/optiker + läkarbesök	2*250
Läkarbesök med beslut om kataraktoperation + efterföljande FUS av ssk/optiker	2*250
Fluo (röntgen) av ssk + läkarbesök	2*250
Makulabesök hos ssk/optiker + läkarinjektion	2*250
Makulabesök hos ssk/optiker + läkarbesök	2*250

Dubbla avgifter tas ut oavsett om åtgärderna utförs samma dag eller olika dagar. Det framgår av regelverket med följande lydelse: ”Om flera vårdbesök bokas efter varandra under samma dag för att underlätta för patienten ska det inte registreras som ett teambesök utan som enskilda besök. Avgift tas ut för varje besök”.

Patientavgifter, debiteringar och regelverk - vård av personer från andra länder

(fullständigt regelverk för rätten till vård för asylsökande och flyktingar finns här: https://folkhalsaochsjukvard.rjl.se/dokument/evo/154b5110-cb34-4e27-9014-313479bedd17)

Asylsökande

Regionen har ansvar för hälso- och sjukvård åt asylsökande.

Samtliga asylsökande har rätt till en hälsoundersökning, tolk, ev hjälpmedel samt sjukresor.

Den inledande hälsoundersökningen är avgiftsfri och betalas av Migrationsverket.

Asylsökande barn och ungdomar under 20 år får hälso- och sjukvård utan kostnad. Från och med 20-årsdagen gäller patientavgift som för asylsökande vuxna.

Asylsökande har från och med 20-årsdagen rätt till akut sjukvård och vård som inte kan anstå (tandvård som inte kan anstå från 18 år), mödrahälsovård, förlossningsvård, preventivmedelsrådgivning, vård vid abort samt vård och åtgärder enligt smittskyddslagen.

I verksamhet som är avgiftsfri, betalar inte heller asylsökande någon egenavgift.

Vem är asylsökande?

Asylsökande och vissa andra utlänningar har rätt att få ersättning enligt lagen om mottagande av asylsökande (LMA) genom att uppvisa ett tillfälligt LMA-kort.

Kortets nummer (dossiernr) anges alltid i Cosmic eller på kvitton och annat debiteringsunderlag. Ersättning för vården sker på vanligt sätt till enheterna via registrering i Cosmic eller för privata vårdgivare genom underlag till ekonomiavdelningen på Regionens Hus.

Om patienten inte har LMA-kort kan Migrationsverket kontaktas för besked (010-485 89 37 eller 0771-235 235).

Patientavgifter för asylsökande inom primärvård

Frikortsförmån gäller inte.

Läkarbesök	50:-
Sjukvårdande behandling	25:-
Telefonrecept	25:-

Patientavgifter för asylsökande inom länssjukvård

Vid första besök med remiss från primärvården:

Läkarbesök	50:-
Akuta remissbesök	0:-
Sjukvårdande behandling	25:-
Telefonrecept	25:-
Tolk*	

*Sjukvården är skyldig att vid behov svara för att tolktjänst tillhandahålls. Kostnaden för detta är sjukvårdens ansvar. Uteblir patienten från tidsbeställt besök utan att meddela detta ska emellertid patienten debiteras en schablonmässig kostnad på 310 kronor per planerat tolktillfälle + patientavgiften.

Vid återbesök efter att ha haft remiss från primärvården eller ansvarig läkare:

Läkarbesök	50:-
Sjukvårdande behandling	25:-

Vid besök utan remiss inom specialistsjukvården:

Akutmottagningen eller ambulans ”vård på plats”	250:-
Läkarbesök	250:-
Sjukvårdande behandling	250:-

Sjukhusvård

Asylsökande med LMA-kort betalar ingen avgift vid vård på sjukhus (inläggning/sluten vård).

Debiteringsrutiner

Kostnader för vård åt asylsökande debiteras i vissa fall till ekonomiavdelningen på Regionens Hus eller så regleras vårdersättningen direkt via registrering i Cosmic (beroende på vårdgivarens ekonomisystem).

Ersättningens storlek baseras på öppenvårdsprislistan för utomlänsvård. Betald patientavgift räknas bort.

Läkarbesök i primärvård och länssjukvård	2.275 kr* - 50 kr = 2.225 kr
Besök hos annan vårdgivare	830 kr* - 25 kr = 805 kr
Hjälpmedel	Kostnaden för inköp och anpassning för hjälpmedlet debiteras regionen
Tolk	415 kronor per tillfälle
Hälsoundersökningar	2.175 kronor för rutinhälsoundersökning (inkl tolk) utförda under 2020 **

*Priset justerat i början av året enligt prislista ”Priser och ersättningar för sydöstra sjukvårdsregionen” som beslutas i december av Regionssjukvårdsnämnden.

** Ersättning från migrationsverket regleras varje år

Övriga flyktinggrupper

Regionen erbjuder tillståndslösa personer (förr kallade gömda/papperslösa personer) akutvård och annan vård som inte kan anstå. De har även rätt till en avgiftsfri hälsoundersökning där enheterna ersätts via regionen. För tillståndslösa barn gäller samma regler för hälso- och sjukvård som för länsbarn. Patientavgifter för tillståndslösa personer är detsamma som för asylsökande.

Även de flyktingar (kvotflyktingar och anknytningsflyktingar) som redan vid ankomsten till Sverige har fått sitt uppehållstillstånd och sina sista siffror i personnumret har rätt till en avgiftsfri hälsoundersökning. Den ersätts av Migrationsverket på samma sätt som för asylsökande.

För flyktingar som fått uppehållstillstånd, men som ännu ej blivit kommunplacerade, gäller LMA-kortet. Först när man blivit kommunplacerad med ett eget boende gäller samma villkor som för övriga länsbor.

För kommunplacerade flyktingar, kvotflyktingar och flyktingar som fått permanent uppehållstillstånd (har de sista fyra siffrorna i personnumret) gäller samma regler som för länsbor.

Berättigad vård ska ges även om patienten inte har möjlighet att betala vid tidpunkten när de får vård.

EU/EES-länder

EU/EES-länderna är Belgien, Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland (inkl Åland), Frankrike, Grekland, Irland, Island, Italien, Kroatien, Lettland, Liechtenstein, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Rumänien, Slovakien, Slovenien, Spanien, Sverige, Schweiz (EES-avtal gäller), Tjeckien, Tyskland, Ungern, Österrike.

För att styrka sin rätt till medicinskt nödvändig vård i Sverige, ska patienter från EU-länderna kunna uppvisa det europeiska sjukförsäkringskortet.

För Storbritannien som nu har genomfört Brexit finns samarbetsavtal med EU. Brittiska medborgare från *Förenade kungariket Storbritannien och Nordirland* (omfattar även Skottland och Wales) har som innan rätt till nödvändig vård precis som de medborgare som tillhör EU. Dessa samarbetsavtal innebär att det i nuläget finns olika varianter av brittiska s.k ”EHIC-kort”. Det gamla EU-kortet gäller fortfarande förutsatt att kortets giltighetstid gäller, men det finns även nya kort som utfärdas av brittiska myndigheter. Ett av korten gäller inom hela EU, ett annat kort gäller endast i specifikt angett land. Exempel på hur dessa kort ser ut

och mer information finns i bilagan ”Utländska patienter” (observera att det precis som innan även kan finnas provisoriska intyg utfärdade av brittisk myndighet).

Patienter från **de nordiska länderna** behöver inte visa upp ett EU-kort, men i ansökan till Försäkringskassan måste det finnas med uppgifter på patientens namn och fullständiga adress i hemlandet samt en kopia på ID-handling (ID, körkort, pass eller EU-kort).

Svenskt EU-kort gäller ej i Sverige.

När vi debiterar Försäkringskassan för dessa patienter ska kopia på deras EU-kort bifogas. Det är sidan med "stjärncirkeln" som ska kopieras. Vid osäkerhet, ta kopia på båda sidor. Se länk hur EU-kortet ser ut i andra länder:
https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=653&langId=sv .

Blanketterna E110, E111, E119 och E128 accepteras ej av Försäkringskassan.

EUmedborgare utan EU-kort

Om EU-medborgare utan EU-kort söker vård ska lagen om vård till tillståndslösa **inte** tillämpas då det strider mot likställighetsreglerna för EU-medborgare. De s.k EU-migranterna ingår alltså inte i definitionen "tillståndslösa".

Om en person från annat EU/EESland söker vård och **inte** har ett EU-kort att visa upp ska de debiteras hela summan för vården via faktura till sin hemadress. De har sedan möjlighet att i efterhand kontakta sin motsvarighet till Försäkringskassa i sitt hemland och eventuellt få tillbaka sina pengar. Denna rutin ska tillämpas på alla EU-medborgare som saknar EU-kort.

EU-medborgare har endast rätt till akut- och nödvändig vård. Planerad vård är de hänvisade att göra i sitt hemland.

Hälso- och sjukvård till barn från andra länder

Barnkonvention säger att alla barn har samma rättigheter och lika värde, ingen får diskrimineras. I artikel 24 står det att alla barn har rätt till hälso- och sjukvård. Däremot är det en annan fråga om alla barn ska ha rätt till *avgiftsfri* vård eller inte.
Region Jönköpings län har avgiftsfri hälso- och sjukvård för barn, och tandvård är också avgiftsfri för barn. Detta gäller folkbokförda barn och ungdomar under 20 år eller de som kan påvisa rätt till subventionerad vård. Barn under 18 år med rätt till subvention omfattas nationellt av samma rättigheter som länsbarn och följer barnhälsovårdens, skolhälsovårdens och folktandvårdens basprogram.
Asylsökande eller tillståndslösa barn har rätt till sjukvård på samma sätt som länsbarn kostnadsfritt. Tandvård för asylsökande och tillståndslösa som fyllt 18 år debiteras enligt gällande tandvårdstaxa.
Utländska barn och ungdomar under 20 år, som omfattas av sjukvårdskonvention eller EES-avtalet, betalar ingen patientavgift för nödvändig vård. Från och med 20-årsdagen gäller vanlig patientavgift. Försäkringskassan debiteras (enligt prislista för utomlänsvård). Kopia av EU-kortet bifogas för EES-patienter och ID-handling för konventionspatienter. Om patienten saknar EU-kort eller inte omfattas av sjukvårdskonvention ska vårdkostnad enligt gällande prislista för utomlänsvård betalas.

Gäller det övriga utländska medborgare som inte är folkbokförda, t.ex. turister som inte kan påvisa sin rätt till subventionerad vård i Sverige, så fulldebiteras de vården på samma sätt som vuxna enligt gällande prislista för utomlänsvård.

Målgrupper med rätt till kostnadsfri hälsoundersökning inom regionen

Barn och ungdomar som kommer till Sverige för att stanna permanent eller för en längre tid, har behov av en hälsoundersökning så snart som möjligt efter ankomst.

- Flyktingbarn/asylsökande med eller utan förälder.
- Anknytningsbarn som kommer till förälder som redan finns i Sverige
- Barn som immigrerar till Sverige med en eller två föräldrar
- Adoptivbarn
- Barn och ungdomar från östra och sydöstra Europa

Behovet och omfattningen av hälsoundersökning varierar beroende på vilket land barnet kommer från. Barn från Skandinavien, Centraleuropa, USA, Canada, Australien och Nya Zeeland behöver normalt ingen hälsoundersökning.

Konventionsländer

Konventionsländerna är Algeriet, Australien, Québec och Israel.

Danmark, Norge, Island, Finland och Sverige tillhör den Nordiska konventionen.

Patienter från **de nordiska länderna** behöver inte visa upp ett EU-kort, men i ansökan till Försäkringskassan måste det finnas med uppgifter på patientens namn och fullständiga adress i hemlandet samt en kopia på ID-handling (ID, körkort, pass eller EU-kort).

Patientavgifter för akut sjukvård för utländska medborgare

OBS! Kopia tas på patientens id-handling/pass om patienten ej kan betala vid vårdtillfället.

Algeriet	Patienten ska kunna styrka sin algeriska identitet med försäkringsintyg eller pass. Betalar vanlig patientavgift för ett akut öppenvårdsbesök i specialistsjukvården och i primärvården. Patienten betalar vanlig slutenvårdsavgift för akut slutenvård. Resten enligt DRG-poäng faktureras försäkringskassan. Kopia på patientens id-handling medsändes till FK.
Australien	Patienten ska kunna styrka sin nationalitet med pass eller försäkringsintyg. Betalar vanlig patientavgift för ett akut öppenvårdsbesök i specialistsjukvården och i primärvården. Patienten betalar vanlig slutenvårdsavgift för akut slutenvård. Resten enligt DRG-poäng faktureras försäkringskassan. Kopia av patientens id-handling medsändes till FK

Israel	Konventionen gäller endast vid förlossningsvård. Patienten ska kunna uppvisa intyg från behörig institution (försäkringskassa). För akut slutenvård betalar patienten vanlig slutenvårdsavgift. Resten enligt DRG-poäng faktureras FK.
Québec	Personer från staten Quebec som arbetar eller studerar i Sverige samt medföljande familjemedlemmar till sådana betalar som svenskar för sjukvård. (Vistelsetid max ett år). Resten enligt regionavtalet (öppen vård) och DRG-poäng (sluten vård) debiteras försäkringskassan. Patienten ska uppvisa dels ett försäkringsintyg från Quebec och dels ett intyg om arbetstillstånd eller om inskrivning vid läroanstalt i Sverige och omfattas av den svenska lagstiftningen om studiestöd.
Belgien, Bulgarien, Estland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Lettland, Kroatien, Lichtenstein, Litauen, Luxemburg, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Schweiz, Spanien, Tyskland, Ungern, Österrike.	Förordning (EEG) 883/2004 reglerar rätten till vård i andra EU/EES-länder. De personer som är försäkrade enligt dessa regler ska kunna intyga sin rätt till vård i Sverige till vanliga patientavgifter genom att visa upp det Europeiska sjukförsäkringskortet (EU-kortet), eller provisoriskt intyg om innehav av EU-kort eller annat intyg som ger rätt till vård i Sverige (nödvändig vård). Reglerna gäller vid tillfälligt besök i Sverige, samt när vårdbehovet har uppstått under vistelsen här. Patienten betalar vanlig patientavgift för ett akut öppenvårdsbesök i specialistsjukvården och i primärvården. Resten enligt regionavtalets taxa faktureras försäkringskassan. Kopia av patientens EU-kort medsändes (kopior på kortets fram- och baksida). Saknar patienten EU-kortet, ska hen betala 2.275 kr* för ett läkarbesök inom primärvård och specialiserad vård och 760 kr* för sjukvårdande behandling. Vid akut slutenvård betalar patienten vanlig slutenvårdsavgift om hen innehar EU-kortet. Resten enligt DRG-poäng faktureras FK.
Danmark, Finland, Island och Norge	Patienten betalar vanlig patientavgift för ett öppenvårdsbesök i specialistsjukvården och i primärvården. För akut slutenvård betalar patienten vanlig slutenvårdsavgift. Resten enligt DRG-poäng faktureras Försäkringskassan. **Krav: uppgifter om patientens namn och fullständiga adress i hemlandet samt en kopia på ID-handling (ID, körkort, pass eller EU-kort) medsändes till FK**
Förenade kungariket Storbritannien och Nordirland (UK) – omfattar även Skottland och Wales	För att ha rätt till nödvändig vård måste brittiska medborgare kunna uppvisa ett kort (EU-kort eller EHIC-kort) eller provisoriskt intyg utfärdat av brittiska myndigheter. Se bilaga ”Lathund utländska patienter” för bilder på dessa kort.

	Patienten betalar 250 kronor för ett akut öppenvårdsbesök i specialistsjukvården och i primärvården. Resten enligt regionavtalets taxa faktureras försäkringskassan. Kopia av patientens EU-kort medsändes (kopior på kortets fram- och baksida). Saknar patienten EU-kortet, ska hen betala 2.275 kr för ett läkarbesök inom primärvård och specialiserad vård och 830 kr för sjukvårdande behandling. Vid akut slutenvård betalar patienten 100 kronor/vårddygn om hen innehar EU-kortet. Resten enligt DRG-poäng faktureras FK.
Övriga länder	Patienter från övriga länder betalar full avgift enligt regionavtalet, 2.275 kr* för läkarbesök och 760 kr* för sjukvårdande behandling. För akut slutenvård betalar patienten enligt DRG-prislista.

*Priset justerat i början på året enligt prislista ”Priser och ersättningar för sydöstra sjukvårdsregionen” som beslutas i december av Regionssjukvårdsnämnden.

Reservnummer (A- respektive C-nr)

Patienter från andra länder har oftast sex siffror i sitt personnummer. Våra vårdsystem behöver tio siffror för att kunna registrera patienten. Under dagtid erhålls C-nr/reservnummer (används när patienten **inte** kan identifiera sig) hos Kundservice på IT-centrum, telefon 010-241 41 41. På kvällar och helger kontaktas receptionen vid länets akutmottagningar. A-nr (används när patienten kan identifiera sig) kan klinikerna själva erhålla och registrera i Cosmic.

Utlandssvenskar - definition av utlandssvensk

Svensk medborgare utflyttad från Sverige. För planerad vård gäller att den ges i det landsting man flyttade ut från för att den ska gälla som subventionerad vård.

Barn födda utomlands av svenska föräldrar eller ena parten är svensk, gäller att barnet har ett svenskt medborgarskap, helt eller dubbelt, för att få subventionerad vård.

Utlandssvenskar skall kunna uppvisa ett giltigt svenskt pass.

Utlandssvenskar som bor i ett EU/EES-land

Patienten betalar samma patientavgift som länsbor för akut sjukvård. De måste styrka sin rätt till akut sjukvård i Sverige genom EU-kortet (i detta fall gäller inte det svenska EU-kortet utan ett EU-kort som är utfärdat i det land som personen nu är folkbokförd i). Försäkringskassan faktureras sedan resterande kostnad och kopia på EU-kortet bifogas. Om patienten inte har EU-kort måste hen betala full avgift enligt öppenvårdsprislistan för utomlänsvård.

För att få planerad vård i Sverige ska patienten styrka denna rätt med med intyg E112 från sitt bosättningsland. Försäkringskassan faktureras sedan resterande kostnad. Om patienten inte har detta intyg måste hen betala fullt pris enligt regionprislistan.

Pensionärer som bor i ett EU/EES-land

Pensionärer med svensk pension som är bosatta i ett annat EU-land och som reser till Sverige har rätt till all vård till vanligt patientavgift. Deras svenska EU-kort gäller inte här i Sverige, de ska uppvisa ett intyg från svenska försäkringskassan: ”*Intyg om rätt till vårdförmåner i Sverige för personer bosatta i ett annat EU/EES-land eller Schweiz*”.

Studerande (utlandssvensk) som bor i ett EU/EES-land

Studenter som är folkbokförda i Sverige får sjukvård på samma villkor som länsbor. Rätten till dessa förmåner **kan** kvarstå även när studenten inte är folkbokförd i Sverige. Studenter som omfattas av svensk socialförsäkring har även rätt till akut- (nödvändig) och planerad sjukvård i Sverige till samma avgift som länsbor. Förutsättningen är att Försäkringskassan har bedömt att de fortfarande har rätt att omfattas av svensk socialförsäkring. Försäkringskassan utfärdar i dessa fall ett intyg till studenten: ”Intyg om rätt till vårdförmåner i Sverige för personer som studerar i ett annat EU/EES-land eller Schweiz”. Detta intyg ska visas upp när de söker sjukvård i Sverige och de betalar då samma avgift som länsbor.

Om studenten blir omfattad av studielandets socialförsäkring har de endast rätt till akut- (nödvändig) sjukvård i Sverige till samma avgift som länsbor. Då krävs EU-kort som är utfärdat i studielandet.

Studerande i nordiska länder måste kunna lämna uppgifter på fullständig adress i hemlandet samt en kopia på ID-handling (ID, körkort, pass eller EU-kort).

Utlandssvenskar som bor i ett konventionsland

Patienten betalar samma avgift som hemmasvenskar för akut sjukvård. Resten faktureras Försäkringskassan. Kopia på patientens ID-handling bifogas.

Patienten betalar 6 x slutenvårdsavgiften för ett öppenvårdsbesök när det handlar om planerad vård. Vårdlandstinget svarar för den resterande kostnaden. Denna rättighet gäller bara i det landsting där patienten var folkbokförd när han flyttade från Sverige.

Utlandssvenskar som är bosatta i Kanada, Nya Zeeland, USA, Monaco eller Andorra

Patienten betalar samma patientavgift som länsbor för akut sjukvård. Vårdregionen svarar för den resterande kostnaden.

För planerad sjukvård betalar patienten hela vårdkostnaden själv. Planerad vård måste sökas i den region där patienten var folkbokförd när hen flyttade från Sverige.

Utlandssvenskar som är bosatta i övriga länder utan konventioner eller utanför EU/EES

Patienten betalar som länsbor för akut sjukvård. Vårdregionen svarar för den resterande kostnaden.

För planerad sjukvård betalar patienten 600 kronor/besök (6 x slutenvårdsavgift). För slutenvård är kostnaden 1 000/vårddygn (10 x slutenvårdsavgift).

Denna rättighet gäller bara i den region där patienten var folkbokförd när hen flyttade från Sverige. Vårdregionen svarar för den resterande kostnaden.

Vissa utlandssvenskar i utvecklingsländer

Vissa missionärer, präster och volontärer i utvecklingsländer **kan** ha rätt till öppen vård till samma kostnad som länsbor. De kan också ha rätt till sluten vård (akut och planerad) till den högsta slutenvårdsavgiften för länsbor (vårdlandstinget svarar för den resterande kostnaden). Förutsättningen är dock att dessa personer fortfarande tillhör Svensk Försäkringskassa, och detta måste kontrolleras med FK. I annat fall går dessa som enligt texten ovan ("Utlandssvenskar bosatta ..... utanför EU/EES").

Studerande från EU/EES-land

Studerande från EU/EES-land har rätt till nödvändig vård, förebyggande mödra- och barnhälsovård, förlossningsvård samt kontrollundersökningar. Detta under förutsättning att studenten kan uppvisa EU-kortet från behörig institution i sitt hemland.

Under förutsättning att studenten kan styrka sin rätt till vårdförmån genom att uppvisa EU-kortet, betalar personen i fråga samma vårdavgift som bosatta inom regionen. Därefter faktureras försäkringskassan den resterande vårdkostnaden.

Studerande från icke EU/EES-land

Utländsk student (ej EU/EES), som ska studera i Sverige i mer än ett år, måste ha ett uppehållstillstånd. I och med att ett uppehållstillstånd sträcker sig över ett år så har man rätt att bli folkbokförd i Sverige och erhålla de fyra sista siffrorna i personnumret. Regionen har vårdansvaret och man är att jämställa med övriga länsbor. Att bli folkbokförd är dock något personen själv ansöker om hos Skatteverket, det är inget som sker automatiskt.

Arbetande i Sverige från annan EU/EES-stat

Personer som arbetar i Sverige under högst 12 månader, som kommer från andra EU/EES-stater, använder sitt EU-kort. De kan också ha ett samordningsnr pga skatteinbetalning, och detta **kan** även betyda att de tillhör svensk försäkringskassa (FK). FK betalar i så fall ersättning till regionen för både nödvändig och planerad vård för denna kategori patienter som inte är bosatta i Sverige. Personen kan ha ett svenskt arbetsgivarintyg som utfärdats av arbetsgivaren men måste även ha intyget ”*Intyg om rätt till vårdförmåner i Sverige för personer bosatta i ett annat EU/EES-land eller Schweiz*”. Samordningsnummer behöver alltså inte betyda att de har rätt till vård, intyg måste finnas, kontakta FK för kontroll.
Om anställningstiden överskrider 12 månader bör personen ifråga folkbokföra sig i Sverige och har då tillgång till hälso- och sjukvården som övriga bosatta i regionen.

Samordningsnummer

Om en person ska vistas kortare tid i Sverige än ett år får personen ett kortare uppehållstillstånd och eventuellt ett samordningsnummer (ett måste för att personen t ex ska kunna betala skatt). Ett exempel på ett samordningsnummer kan vara följande: 19521**07-**xxxx om personen är född **15**:e okt 1952 (talet 60 läggs till på födelsedatum, **60+15,** i detta fall 75). Samordningsnummer behöver inte betyda att de har rätt till vård, Försäkringskassan måste kontaktas för att kontrollera om de tillhör svensk försäkringskassa eller inte.

Egenavgifter och bidrag 2022 hjälpmedelsområdet

Hörsel

Område	Egenavgift	Målgrupp	Speciella regler
Hörapparat	0 kr	< 20 år	
Hörapparat/ljudstimulerare	500 kr	> 20 år	Bidrag ges per ordinationstillfälle.

Syn

Område	Bidrag	Målgrupp	Speciella regler
Glasögon kategori I*	Max 800 kr	< 8 år	Bidrag ges per ordinationstillfälle. Barn som behöver glasögon. Särskilda regler finns.
Bidrag till glasögon eller kontaktlinser*	Max 800 kr	8 år < 19 år	Bidrag ges en gång per 12 mån. Särskilda regler finns.
Tandemcykel	Max 5000 kr	Barn och vuxna med svår synnedsättning/ blindhet	Cykeln tillfaller brukaren. Service och reparationer bekostas av brukaren.

* Bidraget dras av på kostnaden för glasögonen. Optikern/glasögonbutiken registrerar bidraget i webSESAM och skickar orginalrecept/kvitto och faktura till:
Region Jönköpings län
Fakturaenheten
Box 1024
551 11 Jönköping

Rörelse

Område	Bidrag	Målgrupp	Speciella regler
Bilanpassning	Max 3/4 basbelopp	Personer med speciella behov som ej ingår i FK:s regler för bilstöd	Se särskilda regler länk
Trehjulig cykel	500 kr (egenavgift)	< 20 år eller t o m 20" hjulstorlek	Avgift per cykel. Cykeln ägs av huvudmannen och skall lämnas tillbaka när den ej längre används.
Trehjulig cykel	50% av cykelns inköpspris, inkl tillbehör inkl moms	> 20 år eller > 20" hjulstorlek	Cykeln tillfaller brukaren. Service och reparationer bekostas av brukaren.
Däck och slang till drivhjul på manuell rullstol	Eget ansvar	Person med manuell rullstol	Personen rekommenderas vända sig till konsument marknaden. HMC erbjuder byte till självkostnadspris.

Träning, vård och behandling

Område	Avgift	Målgrupp	Speciella regler
CPAP	150 kr/mån	Personer med obstruktivt sömnapnésyndrom	*
Kompressionsstrumpa, standard**	170 kr/ uttag	Se särskilda regler	Bidrag ges till max 4 eller 8 par/år beroende på kompressionsgrad
Kompressionsstrumpa, måttbeställd	240 kr/ uttag		
Kompressionsutrustning	150 kr/mån	Se särskilda regler	*
UVB-lampa	150 kr/mån		*
TENS	150 kr/mån	Smärtlindring	
	300 kr/tillfälle	Smärtlindring vid förlossning/graviditet	

* Högkostnadsskydd för behandlingshjälpmedel är **1.800** kr per 12-månaders period.
** Enklare strumpor med låg kompression, där medicinsk ordination saknas, kan köpas i handeln och är egenansvar.

Hårersättning

Område	Bidrag/år	Målgrupp	Förskrivning gäller
Hårersättning	max 8 000 kr inkl. moms	Permanent håravfall	5 år
Hårersättning	max 8 000 kr inkl. moms	Tillfälligt håravfall	1 år
Tatuering	max 8 000 kr inkl. moms	Permanent håravfall 2 * max 8000 kr	5 år
Tatuering	-	Tillfälligt håravfall	-

Ortopediska skor

Område	Egenavgift	Målgrupp	Speciella regler
Ortopediska skor, stövlar och kängor	50% av totalpris, max 600 kr	< 20 år	Bidrag lämnas till max 4 par per år
Ortopediska skor	50% av totalpris, max 1000 kr	> 20 år	
Ortopediska kängor och stövlar	50% av totalpris, max 1100 kr	> 20 år	
Skoändringar	150 kr/sko		Bidrag lämnas till max 4 ändringar per år
RA-toffel	50% av totalpris, max 700 kr		Bidrag lämnas till max 4 par per år

Egenavgift för skor är inte högkostnadsgrundande.

Ortoser

Område	Egenavgift	Målgrupp	Speciella regler
Ortos, nack, hals och bål	250 kr per utprovad ortos *	> 20 år	Se särskilda regler
Ortos, övre och nedre	250 kr per utprovad ortos *	> 20 år	Se särskilda regler
Ortos, tumme	100 kr per utprovad ortos *	> 20 år	
Ortos, fingrar	100 kr per utprovad ortos *	> 20 år	
Ortos	0 kr	< 20 år	

* Endast en egenavgift vid bilateral behandling och/eller av hygieniska skäl se särskilda regler.

Egenavgift tas ut även för inneliggande patienter om hjälpmedlet tas med vid utskrivning. Avgift för ortoser är inte högkostnadsgrundande.
Läs mer: Prislista ortoser

Livsmedel för medicinska ändamål

Ett uttag ska täcka näring för en månads behov.

Område	Egenavgift/ bidrag (B)	Målgrupp	Speciella regler
Samtliga livsmedel för medicinska ändamål	120 kr/uttag	< 16 år	
Näringstillskott och sondnäring (enteral nutrition)	2 060 kr/uttag (1)	> 16 år	Helnutrition = mer än 90% av energibehovet
	1 030 kr /uttag (1)	> 16 år	Halvnutrition = 50 - 90% av energibehovet
	412 kr/uttag (1)	> 16 år	Tilläggsnutrition = mindre än 50% av energibehovet
Proteinreducerade livsmedel	300 kr/uttag	16-19 år	
	50% av verklig kostnad	>19 år	
Livsmedel för spannmålsallergi	300 kr/uttag	16-19 år	
	50% av verklig kostnad	>19 år	
Livsmedel vid medfödda metabola sjukdomar	300 kr/uttag	16-19 år	
	Avgift efter behov, hel-, halv- eller tilläggsnutrition (1)	>19 år	
Specialnutrition	50% av verklig kostnad	>19 år	
Glutenfria livsmedel	90 kr/mån (B) (2)	2 - 5 år	Diagnos celiaki ska vara verifierad med biopsi eller celiakispecifika antikroppar
	160 kr/mån (B) (2)	6 - 9 år	
	200 kr/mån (B) (2)	10 - 13 år	
	250 kr/mån (B) (2)	14 - 19 år	

(1) Avgiften baseras på konsumentprisindex januari månad de två åren som föregår budgetåret.
(2) Bidraget baseras på konsumentverkets beräknade merkostnad för glutenfri kost för respektive åldersgrupp och uppdateras med index. Bidraget betalas ut per kvartal i förväg.

Regionstyrelsen

Egenavgifter och bidrag 2022 - Hjälpmedelsområdet

Förslag till beslut

Nämnd för folkhälsa och sjukvård

- Överlämnar förslag till egenavgifter och bidrag inom hjälpmedelsområdet för 2022

Sammanfattning

Nämnden för folkhälsa och sjukvård redovisar i föreliggande dokument sitt förslag till egenavgifter och bidrag inom hjälpmedelsområdet för 2022.

Information i ärendet

Egenavgifter och bidrag är i huvudsak samma som 2021.
Förslag till förändring rör näringstillskott och sondnäring. Avgiften baseras på konsumentprisindex januari månad de två åren som föregår budgetåret.
Egenavgiften föreslås öka för:
Helnutrition från 2 020 kr/uttag till 2 060 kr/uttag
Halvnutrition från 1 010 kr/uttag till 2 030 kr/uttag
Tilläggsnutrition från 404 kr/uttag till 412 kr/uttag

Beslutsunderlag

- Missiv daterad *2021-06-17*
- Egenavgifter och bidrag 2022 - Hjälpmedelsområdet daterad 2021-06-11

Beslut skickas till

Regionstyrelsen

NÄMND FÖR FOLKHÄLSA OCH SJUKVÅRD

Rachel De Basso
Ordförande i nämnd för folkhälsa och sjukvård

Mats Bojestig
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Nämnd för folkhälsa och sjukvård §§ 118-137

Tid: 2021-09-07 kl. 13:00

Plats: Digitalt

§ 133

Regelbok primärvård inom vårdval i Jönköpings län 2022

Diarienummer: RJL 2021/128

Beslut

Nämnd för folkhälsa och sjukvård

- Överlämnar förslag till regelbok för primärvård inom vårdval i Region Jönköpings län 2022 till regionstyrelsen, med ändringsyrkanden enligt nedan.

Reservationer

Sverigedemokraterna, Vänsterpartiet och Moderaterna.

Sammanfattning

Regelbok för primärvården inom vårdval i Region Jönköpings län är framtagen för 2022.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag presidiet 2021-08-24
- Missiv daterat 2021-08-23
- Regelbok för primärvård inom vårdval i Region Jönköpings län 2022

Yrkanden/förslag till beslut på sammanträde

Ordföranden yrkar för koalitionen i Region Jönköpings län, bifall till föreliggande förslag till beslut med ett ändringsyrkande avseende sida 33 enligt nedan:

Stryka ~~”digitalt när det går, fysiskt om det behövs”~~
Lägg till - *utökning av digitala tjänster sker genom att de digitala besöken ses som ett naturligt alternativ till fysiska besök.*

Ny text: Leverantören ska ha en namngiven resurs för samordning av vårdcentralens uppdrag inom e-hälso området.
Den namngivna resursen ska stödja och driva omställning till mer digitala arbetssätt – *utökning av digitala tjänster sker genom att de digitala besöken ses som ett naturligt alternativ till fysiska besök.*

Nämnd för folkhälsa och sjukvård §§ 118-137

Tid: 2021-09-07 kl. 13:00

Plats: Digitalt

Thomas Bäuml (M) yrkar för Moderaterna i Region Jönköpings län, bifall till Moderaternas förslag till regelbok, enligt separat bilaga som framkommit under sammanträdet.

Håkan Karlsson Nyborg (SD) yrkar för Sverigedemokraterna i Region Jönköpings län, bifall till föreliggande förslag till beslut med följande ändringsyrkanden, *enligt bilaga 1.*

Bengt-Ove Eriksson (V) yrkar för Vänsterpartiet i Region Jönköpings län bifall till följande ändringsyrkande *enligt bilaga 2.*

Helena Stålhammar (C) yrkar bifall till koalitionens ändringsyrkande samt avslag på Vänsterpartiet och Sverigedemokraternas ändringsyrkanden.

Martin Nedergaard-Hansen (BA) yrkar bifall till koalitionens ändringsyrkande samt avslag på Vänsterpartiet och Sverigedemokraternas ändringsyrkanden.

Beslutsgång

På ordförandes fråga avslås Moderaternas förslag på regelbok och nämnden bifaller koalitionens förslag till beslut.

På ordförandes fråga avslås Sverigedemokraternas och Vänsterpartiets ändringsyrkanden.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

2

Region Jönköpings län

2021-10-07 RJL2021/1268

Justeringar i Regelbok Primärvård inom vårdval i Region Jönköpings län

Efter att Regelbok primärvård inom vårdval i Region Jönköpings län godkändes i nämnd för Folkhälsa och sjukvård har några fel upptäckts som har justerats.

Sidan 59
Justering i text under rubriken Digitala besök

Borttaget: Leverantören får patientavgiften som del av ersättningen.
Tillagt: i fotnot under tabell
* Erlagd patientavgift tillfaller inte leverantören enligt avsnitt 6.7 om patienten är listad i Region Jönköpings län. Leverantören får patientavgift eller frikortsersättning som del av ersättningen när patienten inte är listad i Region Jönköpings län.

Sidan 76
Avsnitt 10.3
Uppdatering av avtalsperioden. Gäller till och med 2025-12-31

Sidan 81
Avsnitt 10.22
Listan med bilagor är uppdaterad.

FOLKHÄLSA OCH SJUKVÅRD

Mats Bojestig
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Region Jönköpings län

Primärvård inom vårdval Region Jönköpings län

Regelbok 2022

Region Jönköpings län, Box 1024, 551 11 Jönköping
© Region Jönköpings län, folkhalsaochsjukvard.rjl.se/uppdrag-och-avtal/vardval/

Innehåll

1. Vision och övergripande mål 10
1.1 Vision för Region Jönköpings län.....10
1.2 Övergripande mål.....10
1.3 Vårdval i primärvård.....12
Mål och grundläggande principer.....12
2. Allmänna villkor 14
2.1 Utgångspunkter.....14
Barnkonventionen.....14
Hållbar utveckling.....14
Informationsansvar.....14
Kunskapsstyrning.....15
Marknadsföring och information till invånare.....15
Patientens rättigheter.....16
Patientkontrakt.....16
Klagomål.....18
Vårdgaranti.....18
Patientsäkerhet.....18
Samverkan.....19
Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.....20
2.2 Invånarnas val.....20
Invånaren väljer vårdcentral.....20
Nyinflyttade och nyfödda.....20
Invånare som flyttar inom Jönköpings län.....20
Invånare med skyddade personuppgifter.....21
Personer som inte är folkbokförda i Sverige.....21
Anmälan av kapacitetsbrist.....21
När en vårdcentral upphör.....21
2.3 Ansvar och skyldigheter.....21
Kris och katastrofmedicinsk beredskap.....21
Dödsfall utanför sjukhus.....22
Hjälpmedel och förbrukningsprodukter.....22
Förbrukningsmaterial via Materialförsörjningen.....23

Leverantören erbjuds att köpa förbrukningsmaterial från Materialförsörjningen. 23
Insyn 23
Intyg....23
Läkemedel 23
Medicinsk service/diagnostik 24
Medicinteknisk utrustning 25
Patientjournalen 25
Patientskadeförsäkring 26
Sjukskrivning....27
Smittskydd....27
Remisser 27
Sjuk- och behandlingsresor 27
Tolk....27
Vårdhygien 28
2.4 Arbetsgivaransvar 28
Arbetsgivaransvar....28
Bemanning och kompetens....28
Meddelarfrihet och meddelarskydd....29
Tystnadsplikt och sekretess 29
2.5 Samarbetsformer 29
Överenskommelse inom samma vårdgivare....29
Konsultavtal....30
Underleverantörsavtal....30
2.6 Avtal enligt avtal lagen om valfrihetssystem 30
3. Vårdcentralens uppdrag....31
3.1 God vård och jämlik hälsa....31
3.2 Geografiskt närområde....32
3.3 Tillgänglighet 32
Öppettider 32
Telefon....32
E-tjänster....32
Filial....33
3.4 Närakut....34

Vårdcentralens närakut 34
Gemensam närakut 34
3.5 Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete 35
Levnadsvanor 35
Hälsosamtal 36
Vårdprevention 36
Hälsofrämjande arbete i socioekonomiskt utsatta områden - tilläggsuppdrag 36
3.6 Vårdsamordning 36
Vårdsamordnarens uppdrag 37
3.7 Läkaruppdrag i hemmet 37
Ordinärt boende 38
Ordinärt boende med kommunal hälso- och sjukvård 38
Korttidsboenden och särskilda boendeformer 38
3.8 Läkare i beredskap 39
3.9 Läkaruppdrag i palliativ vård 40
3.10 Läkarmedverkan i barnhälsovården 40
3.11 Psykisk hälsa 40
3.12 Rehabilitering, habilitering och försäkringsmedicin 41
3.14 Riskbruk, missbruk och beroende 42
3.15 Vaccinationer 43
3.16 Medicinsk fotvård 43
3.17 Hälsoundersökning och vård av flyktingar och migranter 43
3.18 Utbildning och forskning 43
Grundutbildning 44
Studenter och elever 44
Allmäntjänstgöring (AT) för läkare 44
Bastjänstgöring (BT) för ST läkare inom andra specialiteter 44
Specialisttjänstgöring (ST) för läkare 45
Fortbildning av läkare med specialistläkarexamen från EU- eller EES-land 45
Praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP) 46
Specialistutbildning för sjuksköterskor 46
KBT – Kognitiv beteendeterapi 46
3.19 Systematiskt förbättringsarbete 47

4. Informationshantering och IT 48
4.1 Inledning 48
4.2 Informationssäkerhet 48
4.3 Personuppgifter 48
4.4 Verksamhetsdata 48
4.5 IT-system och infrastruktur 49
4.6 Support och IT-konsulttjänster 50
5. Rapportering och uppföljning 51
5.1 Avtalsuppföljning 51
5.2 Uppdragsuppföljning 51
Patientenkäter 51
Rapportering 51
Kvalitetsregister och andra register 52
5.3 Dialog 52
5.4 Fördjupad uppföljning 52
5.5 Revision 53
5.6 Redovisning 53
6. Ersättningsvillkor 54
6.1 Budgetram 54
6.2 Ersättningsmodell 54
6.3 Ersättning 2022 55
6.4 Patientrelaterad ersättning 56
Vårdtyngd enligt ACG (Adjusted Clinical Groups) 56
Socioekonomiska faktorer, CNI (Care Need Index) 57
Läkemedel 57
Vårdsamordning 58
Läkaruppdrag i särskilda boendeformer och korttidsplatser 58
Läkarbesök i hemmet 58
Läkaruppdrag och samverkan med den kommunala hälso- och sjukvården 58
Rehabkoordinering 58
Tolk 59
Hälsosamtal 59
Särskilt kostnadskrävande patienter 59

Vård av patient som är listad på annan vårdcentral....59
Vård av utländska medborgare och utlandssvenskar....60
Vård av asylsökande, kvotflyktingar m.m.....60
6.5 Kvalitetsersättning....60
Eget systematiskt förbättringsarbete....60
Deltagande i utvecklings- och kvalitetsarbeten....60
Hälsofrämjande arbete i socioekonomiskt utsatta områden - tilläggsuppdrag 61
Utveckling och implementering av nya arbetssätt kroniskt sjuka....61
Kvalitetsindikatorer kopplad till ersättning....61
6.6 Särskild ersättning....62
Utbildning....62
Klinisk undervisningsmottagning (KUM)....63
Centrala utbildningsmedel....63
Utökade öppettider....63
Läkarmedverkan i barnhälsovården....63
Utlagd mottagning i glesbygd....63
Samordnare med ansvar för gemensam närakut....64
Riktade statsbidrag....64
Momskompensation....64
6.7 Avdrag/Kostnader....64
Patientavgifter....64
Läkemedel....65
Medicinsk service inom Region Jönköpings län....65
Avdrag för besök på annan vårdcentral i Region Jönköpings län....65
Avdrag för besök i andra regioner....66
Avdrag för besök hos privat vårdgivare på nationella taxan eller vårdavtal på primärvårdsnivå....66
Kostnadsansvar för närakutmottagning....67
Kostnadsansvar för smittskydd....67
Kostnader för IT och telefoni....67
Kostnader för hjälpmedel och förbrukningsmaterial....68
6.8 Underlag för utbetalning....68
7. Anvisningar för ansökan....69

7.1 Ansökan om godkännande 69
7.2 Ansökan och begärda handlingar 69
7.3 Offentlig handling 70
7.4 Frågor om ansökan 70
7.5 Komplettering eller rättning av ansökan 71
8. Villkor för godkännande 72
8.1 Handlingar 72
8.2 Ekonomiska förutsättningar 72
8.3 Verksamhetsförutsättningar 72
Verksamhetschef 72
Medicinskt ledningsansvarig läkare 72
Hälso- och sjukvårdspersonal 73
Lokaler 73
Lokalisering 73
9. Beslut om godkännande 74
9.1 Villkor 74
9.2 Beslut om godkännande 74
9.3 Ingående av avtal 74
9.4 Verifiering inför driftstarten 74
9.5 Återkallande av godkännande 75
9.6 Överklagande 75
10. Mall för avtal enligt lagen om valfrihetssystem 76
10.1 Avtalsparter 76
10.2 Avtalets omfattning 76
10.3 Avtalsperiod 76
10.4 Kontaktpersoner 76
10.5 Meddelanden 76
10.6 Handlingars inbördes ordning 76
10.7 Lagar, förordningar, föreskrifter, policy och riktlinjer 77
10.8 Ersättningsvillkor 77
10.9 Samarbetsformer 77
10.10 Ansvarsförsäkring 77
10.11 Skadestånd 78

10.12 Ändrade ägarförhållanden 78
10.13 Överlåtelse 78
10.14 Ändringar i avtalet 78
10.15 Brister och sanktioner 78
10.16 Tillämpning och tvister 79
10.17 Konkurs 79
10.18 Avtalets upphörande på leverantörens begäran 80
10.19 Uppsägning av avtalet på beställarens begäran 80
10.20 Force majeure 80
10.21 Efter avtalets upphörande 81
10.22 Bilagor 81
10.23 Underskrifter 81

1. Vision och övergripande mål

1.1 Vision för Region Jönköpings län

För ett bra liv i en attraktiv region.

1.2 Övergripande mål

Målet för hälso- och sjukvården i Jönköpings län är bästa möjliga hälsa hos hela befolkningen och god och jämlik vård oavsett var i länet man bor. Länets invånare ska få den vård de behöver, när de behöver den och på det sätt de behöver den. Region Jönköpings län vill uppnå en jämlik hälso- och sjukvård som prioriterar de med störst behov.

Nära vård är en viktig del i arbetet med hur vi tillsammans möter framtidens behov av hälso- och sjukvård. Nära vård är ett nytt sätt att arbeta med hälsa, vård och omsorg. Den nära vården börjar med det som patienten eller brukaren kan ge sig själv och med hjälp av sina nätverk, egenvården, samt det stöd kommuner och regioner kan ge för att möjliggöra detta.

Region Jönköpings län beskriver den nära vården som:

- En personcentrerad vård och omsorg som utgår från patienten/brukarens och närståendes behov och förmåga att hantera sin sjukdom.
- Skapas tillsammans mellan patient och vårdgivare.
- Arbetar preventivt och proaktivt och möter problemen uppströms. Det vill säga att arbeta förebyggande för att lösa grundproblemet.
- Är det stöd kommuner, regioner och civilsamhälle kan ge för att möjliggöra en personcentrerad vård.
- Är en kultur av tillit och samverkan, där var och en tar ansvar för sitt arbete och underlättar för steget före och efter för att skapa en sammanhållen vårdkedja.
- Har vårdcentralen som bas, och specialiserad sjukhusvård tillgänglig när den behövs.
- Använder e-hälsans alla möjligheteter att möta patientens behov.
- Innebär att delar av den vård som idag ges i slutenvård kan ges i annan form nära patienten.

Region Jönköpings läns strategi för nära vård är att ställa om hälso- och sjukvården från slutenvård till öppenvård, från sjukhus till vårdcentral och från vård till hälsofrämjande insatser tillsammans med andra samhällsaktörer och invånarna själva.

Den nära vården är en kultur av tillit och samverkan, där var och en tar ansvar för sitt arbete och underlättar för steget före och efter, för att skapa en sammanhållen vårdkedja.

För att ”Esther” ska få bästa möjliga vård utifrån sina behov stärks samverkan med kommunerna. För en bättre folkhälsa ska Region Jönköpings län stödja invånaren i att själva kunna ta ansvar för sin vård och hälsa.

Region Jönköpings län är aktiv i utveckling och implementering av välfärdsteknik och e-hälsa. Digitala vårdsbesök ska vara en naturlig del i utvecklingen av vården, och vården blir allt mer digifysisk, det vill säga vården innehåller både digitala och fysiska kontakter. Utökning av digitala tjänster sker genom att de digitala besöken ses som ett naturligt alternativ till fysiska besök.

Förstärkningen i primärvården ska öka läkartätheten, som leder till ökad kontinuitet och förbättrar medarbetarnas arbetsmiljö. Region Jönköpings län antar ett långsiktigt bemanningsmål inom primärvården med ett genomsnitt med 1500 listade invånare per distriktsläkare

I Jönköpings län är vårdcentralen invånarnas självklara förstahandsval när de har behov av hälso- och sjukvård. Vårdcentralen är den naturliga koordinatorn som samordnar invånarnas behov av hälso- och sjukvård under hela livet. Invånarna känner tilltro och upplever att de är trygga och säkra i sina kontakter med vårdcentralen.

Vården ska bedrivas personcentrerad. I den personcentrerade vården ska andra behov än enbart de fysiska behoven lyftas fram. En viktig framgångsfaktor är den personcentrerade vården som innebär att se och möta hela människan och där individens berättelse är utgångspunkten för partnerskap, gemensam planering och ömsesidig respekt för varandras kunskap. Även anhöriga och närståendes hälsa och delaktighet ska finnas med och ha en tydligare roll vid varje kontakt med vårdgivare.

För att möta framtidens behov av hälso- och sjukvård innefattar planen sex övergripande strategier:

1. Förstärka invånarens egna resurser och bidra till ett samhälle som stödjer hälsosamma val i vardagen
2. Öka tryggheten genom jämlik, säker och personcentrerad vård
3. Enklare vardag för patienter och medarbetare med stöd av anpassat tjänsteutbud och ökad digitalisering
4. Primärvården är basen, specialiserad och högspecialiserad diagnostik och sjukhusvård finns tillgänglig när den behövs
5. Utveckling av framtidens arbetsplats med fokus på medarbetarskap och kompetensutveckling
6. Leda och utveckla för att förstärka goda relationer som bidrar till sömlös samverkan där värde skapas tillsammans

1.3 Vårdval i primärvård

Utifrån budget och flerårsplan fastställer och reviderar regionfullmäktige årligen mål, uppdrag och ersättningsvillkor för vården som avtalas och drivs inom ramen för Lag om valfrihetssystem (2008:962).

Fokusområden är:

- stödja det hälsofrämjande arbetet, stärka invånarnas förmåga till egenvård och öka användandet av digitala verktyg för att möta välfärdsutmaningen
- att tidigt upptäcka och behandla psykisk ohälsa
- kroniskt sjuka
- samverkan

Mål och grundläggande principer

Vårdvalsmodellen för Region Jönköpings län:

1. Stärker invånarnas inflytande genom att

- invånarna väljer vårdgivare
- ersättningen följer invånaren
- redovisning av kvalitet och resultat är offentliga
- vården ges med kontinuitet och bred kompetens

- vården ges på lika villkor i hela länet
- vården är personcentrerad och utförs i samarbete med patienten
- vårdgivaren upprättar patientkontrakt och samordnad individuell vårdplan
- stärka invånarnas förmåga till egenvård

2. Tillvaratar och utvecklar de professionella gruppernas kompetens genom att

- stimulera kreativitet och innovation med invånarens behov i fokus
- systematiskt fördela arbetsuppgifter, ansvar och roller utifrån personalens kompetens som främjar personcentrerad vård, kvalitet och effektivitet
- sörja för att det finns rätt kompetens och kontinuerlig kompetensutveckling
- utgå från teamsamverkan och tillvarata alla medarbetares kompetens
- stimulera mångfald av vårdgivare
- delta aktivt i forskning och utveckling
- handleda och utbilda studenter, AT-, ST-läkare samt PTP psykologer.

3. Styr mot önskvärda resultat genom att

- ge störst ersättning för invånare med störst vårdbehov
- premiera goda kliniska resultat
- premiera hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete
- vara patientsäker
- ha hög tillgänglighet
- stimulera samverkan och utveckling av nya arbetssätt
- stimulera digitalisering och e-hälsa
- säkerställa kostnadseffektiv vård
- stimulera aktivt deltagande i klinisk forskning

2. Allmänna villkor

2.1 Utgångspunkter

Lika rättigheter och möjligheter - antidiskriminering

Leverantören ska följa gällande lagstiftning för lika rättigheter och möjligheter och antidiskriminering.

- Diskrimineringslagen (2008:567)
- Förbud mot missgynnande behandling av arbetstagare eller arbetssökande som är, ska vara eller har varit föräldraledig. Omfattar även vård av sjukt barn. Föräldraledighetslagen (1995:584).
- Arbetsmiljölagen (1977:1160)
- Förordningen (2006:260) om antidiskrimineringsvillkor i upphandlingskontrakt

Leverantören ska på begäran redovisa åtgärder, upprättade planer med mera som vidtagits med anledning av ovanstående.

Barnkonventionen

Leverantören ska följa lagen gällande barnkonventionen och Region Jönköpings läns riktlinjer som utgår från denna. Utsett barnrättsombud ska stödja verksamhetschefen att säkerställa att barns och ungas rättigheter beaktas.

Hållbar utveckling

Leverantören ska:

- Följa Region Jönköpings läns Hållbarhetsprogram 2021-2025.
- Årligen rapportera åtgärder som vidtagits under året och hur hållbarhetsmålen kommunicerats i verksamheten.

Informationsansvar

Leverantören och Region Jönköpings län har ett ömsesidigt ansvar att samråda och informera om verksamhetsförändringar som påverkar invånarnas tillgång till vård och service eller samarbetet mellan leverantören och Region Jönköpings län.

Leverantören ska bland annat informera Region Jönköpings län om:

- ändrade ägarförhållanden
- överlåtelse av LOV-avtal till annan vårdenhet/leverantör
- byte av marknadsnamn eller firma för verksamheten
- byte av verksamhetschef
- byte av medicinskt ledningsansvarig läkare
- underleverantörer, konsulter och samverkanspartners
- risk för kapacitetsbrist

Leverantören ska representeras på informationsmöten som Region Jönköpings län kallar till.

Kunskapsstyrning

Kunskapsstyrning är vårdens gemensamma system för att kunna leverera en mer kunskapsbaserad, jämlik och resurseffektiv vård av hög kvalitet. Kunskapsstyrning handlar om att utveckla, sprida och använda bästa möjliga kunskap inom hälso- och sjukvården. Målet är att bästa kunskap ska finnas tillgänglig och användas i varje patientmöte.

Leverantören ansvarar för att chefer och medarbetare har förutsättningar att:

- använda bästa tillgängliga kunskap i varje patientmöte
- följa upp och analysera patientmöten både på individnivå och på gruppnivå
- använda nationella kvalitetsregister för att systematiskt förbättra sin verksamhet
- tillämpa nationella och lokala kunskaps- och beslutstöd som Region Jönköpings län anvisar
- snabbt och systematiskt omsätta ny kunskap
- identifiera och prioritera förbättringsområden tillsammans med patienten

Marknadsföring och information till invånare

Leverantören ska följa marknadsföringslagen (2008:486). All marknadsföring ska vara saklig och korrekt.

Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinje Marknadsföring av hälso- och sjukvård och tandvård, övriga riktlinjer inom informationsområdet och standard för kallelser.

Leverantören ansvarar för eventuella underleverantörers marknadsföring. I all marknadsföring ska tydligt framgå vem som ansvarar för verksamheten eller tjänsten och hur man kontaktar ansvarig.

Leverantören ska tydligt informera om att hela eller delar av verksamheten finansieras och drivs på uppdrag av Region Jönköpings län enligt Lag (2008:962) om valfrihetssystem.

Region Jönköpings läns symbol för vårdval används för att signalera vilka vårdenheter som är godkända och möjliga att välja. Symbolen ska användas på vårdenhetens webbplats och i informationsprodukter där det är relevant. Symbolen får användas i marknadsföring, men i brev och kallelser, på kuvert, visitkort, tidkort och liknande produkter ska symbolen inte användas.

Leverantören förutsätts ha en egen webbplats/webbsida som 1177 Vårdguiden (1177.se) kan länka till och som i sin tur länkar tillbaka till 1177 Vårdguiden. Leverantören ska dessutom leverera kontaktuppgifter och administrera vårdcentralens kontaktsida på 1177 Vårdguiden. Leverantörens webbplats ska uppfylla krav på tillgänglighet enligt EU direktiv 2016/2102 och Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service (2018:1937).

Om leverantören har verksamhet och utbud utanför LOV så ska informationen vara tydligt separerad. Detta innebär exempelvis behov av separata webbsidor för verksamhet inom LOV och verksamhet utanför LOV.

Leverantörens ska medverka i Region Jönköpings läns informationskampanjer.

Patientens rättigheter

Leverantören ska ha goda kunskaper om och tillämpa patientens rättigheter utifrån patientlagen (2014:821).

Leverantören ska främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet.

Vården ska vara jämlik och jämställd och ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet.

Vården ska utformas i samarbete med patienten. Leverantören ska ta vara på patientens och närståendes erfarenheter och möjligheter att medverka i vården utifrån deras önskan och förutsättningar.

Patientkontrakt

Leverantören ska kunna erbjuda patienten ett patientkontrakt, som på ett sammanhållet sätt, utifrån den enskildes behov och preferenser, presenterar patientens individuella plan med de aktiviteter och insatser som är planerade. Patientkontrakt synliggör det gemensamma ansvaret mellan patient och vård.

- Överenskommelsen ska göra det tydligt vad patienten gör, med hjälp av sina nätverk, för att stärka sin egen hälsa samt vad vården gör.
- Patienten ska veta sitt nästa steg och är delaktig i sin hälsa och vård samt kan påverka sina tider för vårdbesök i samråd med vården.
- Patienten ska känna trygghet i en sammanhållen planering och vid behov få stöd och hjälp med samordning av fast vårdkontakt.

Överenskommelser och nästa steg dokumenteras i Cosmic enligt gällande rutin.

Samordnad individuell plan (SIP)

Leverantören ska erbjuda patienter som behöver vård och omsorg från både leverantören och kommunen en samordnad individuell plan (SIP) enligt Region Jönköpings läns riktlinjer.

Fast vårdkontakt

Leverantören ska enligt patientlagen (2014:821) och hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80) utse en fast vårdkontakt för de patienter som behöver eller begär det, för att tillgodose patientens behov av trygghet, kontinuitet, samordning och säkerhet.
I Region Jönköpings län är det leverantörens Vårdsamordnare som innehar uppdraget att vara den fasta vårdkontakten när individen behöver det.

Den fasta vårdkontakten bistår patienten i att samordna vårdens insatser, informera om vårdsituationen, förmedla kontakter med andra relevanta personer inom hälso- och sjukvården och vara kontaktperson för andra delar av hälso- och sjukvården och för socialtjänsten samt i förekommande fall andra berörda myndigheter som t.ex. Försäkringskassan. Fast vårdkontakt ansvarar för att den individuella planen är aktuell och uppdaterad.

Fast vårdkontakt registreras i Cosmic enligt gällande rutin.

Fast läkarkontakt

Patienten ska ha möjlighet att välja fast läkarkontakt på vårdcentralen. Region Jönköping län målsättning är att varje invånare i länet ska ha en namngiven fast läkarkontakt inom primärvården. Den fasta läkarkontakten ska svara för att patienten undersöks, om möjligt ställa diagnos och se till att patienten får den medicinska vård som hans eller hennes tillstånd fordrar eller att andra relevanta åtgärder vidtas. I ansvaret ingår även att vägleda patienten i hans eller hennes kontakter med övrig hälso- och sjukvård och i förekommande fall samordna de undersöknings- och behandlingsåtgärder som vidtas.

En fast läkarkontakt ska vara legitimerad läkare men behöver inte ha specialistkompetens i allmänmedicin. Den som har en fast läkarkontakt ska, så långt det är möjligt, få träffa samma läkare vid varje besök på vårdcentralen.

Patienten har inte rätt välja vilken läkare som ska vara fast läkarkontakt. En patients önskemål om att en viss läkare ska vara hans eller hennes fasta läkarkontakt bör däremot tillgodoses om det är möjligt.

Att en patient erbjuds en fast läkarkontakt i primärvården ger förutsättningar för en sammanhållen planering av utredning och behandling. Det minskar i sig risken för onödiga undersökningar och behandlingar. Läkaren får dessutom en bättre överblick över pågående aktiviteter vilket underlättar arbetet. Att läkaren ges möjlighet att följa en enskild patient och ta del av resultat från de olika undersökningar, behandlingar och förlopp som planeras och genomförs bidrar till en känsla av sammanhang – inte bara för patienten utan även för läkaren

Fast läkarkontakt registreras i Cosmic enligt gällande rutin. Fast läkarkontakt dokumenteras med namn och titel.

Klagomål
Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för hantering av synpunkter och klagomål inom hälso- och sjukvård och tandvård.

Vårdgaranti
Leverantören ska uppfylla den lagstadgade nationella vårdgarantin och Region Jönköpings läns krav på tillgänglighet.

Patientsäkerhet
Leverantören ska följa lagar och föreskrifter om patientsäkerhet, exempelvis:

- Patientsäkerhetslag (2010:659)
- Patientsäkerhetsförordningen (2010:1369)
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vårdgivarens systematiska patientsäkerhetsarbete (HSLF-FS 2017:40)
- Inspektionen för vård och omsorgs föreskrifter om anmälan av händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada (HSLF-FS 2017:41)

Leverantören ska samverka med Region Jönköpings läns chefläkarorganisation och delta i risk- och händelseanalyser vid utredning av händelser.

Leverantören ska ha rutiner för registrering och hantering av avvikelser. Leverantören ska anmäla, följa upp och analysera egna avvikelser i Region Jönköpings läns avvikelsehanteringssystem Synergi. Leverantören ska kunna delta i systemövergripande analyser och uppföljning samt vara behjälplig i spridningen av resultaten.

Leverantören ska anmäla händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada. Leverantören kan få stöd i sin utredning från Region Jönköpings läns chefläkarorganisation. Leverantören ska skicka en avidentifierad kopia på den kompletta anmälan, eventuell händelseanalys och beslut från Inspektionen för vård och omsorg till primärvårdsenheten.

Leverantören ska skicka en kopia på verksamhetstillsyn och andra beslut från Inspektionen för vård och omsorg till primärvårdsenheten.

Leverantören ska förse patientnämnden med de uppgifter som nämnden behöver för att kunna fullgöra sitt uppdrag. Leverantören ska utan kostnad tillhandahålla de intyg, utredningar och analyser med mera som begärs vid granskning av enskilda ärenden.

Leverantören ska beakta Region Jönköpings läns patientsäkerhetsarbete ”Säker vård – alla gånger”. Leverantörens medarbetare bör ha kännedom om dessa kunskapsområden.

Leverantören ska upprätta en årlig patientsäkerhetsberättelse enligt patientsäkerhetslagen.

Leverantören ska delta i regionala kvalitetsindikationsmätningar och Region Jönköpings läns utbildningar i patientsäkerhet för chefer.

Samverkan

Vårdgivare, huvudmän och andra aktörer

Leverantören ska samverka med funktioner och verksamheter inom Region Jönköpings län, kommuner och andra myndigheter enligt lagar, föreskrifter, förordningar, överenskommelser och Region Jönköpings läns riktlinjer.

Samverkan kan gälla enskilda patienters vård och rehabilitering men också planering, utveckling, uppföljning av verksamheten och kompetensutveckling.

Samverkan med kommunerna regleras bland annat i dokumentet ”Ledningssystem för samverkan Region Jönköpings län och länets kommuner”. Region Jönköpings län och kommunerna ska utgå från patientens behov och ska med respekt och tillit samarbeta aktivt över organisations- och huvudmannagränserna.

Patientråd

Leverantören ska samverka med patienter genom ett patientråd eller liknande för att förbättra och utveckla verksamheten utifrån patientperspektivet. Verksamhetschefen ansvarar för formerna.

Medicinsk programgrupp primärvård

Medicinsk programgrupp primärvård är en mötesplats för uppföljning och styrning av primärvården i Jönköpings län.

Programgruppen har hälso- och sjukvårdsdirektörens uppdrag att:

- följa primärvårdens resultat
- föreslå uppdragsförändringar
- initiera och fastställa styrande dokument i Region Jönköpings läns allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta
- fördela uppdrag och utse primärvårdsrepresentanter i olika samverkansorgan
- samverka med andra programgrupper inom Region Jönköpings län
- samverka med programområden och samverkansgrupper inom sydöstra sjukvårdsregionen

Programgruppen består av representanter för leverantörer i privat och offentlig regi och Region Jönköpings läns primärvårdsenhet, som leder och samordnar gruppens arbete.

Under avtalsperioden kan så väl organisation som uppdrag komma att ändras för regionens medicinska programgrupper.

Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

Leverantören ska tillämpa Socialstyrelsens föreskrifter om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (2011:9). Leverantören ska ha ett ändamålsenligt system för internkontroll och på begäran kunna redogöra för detta.

Leverantören ska med stöd av ledningssystemet planera, leda, kontrollera, följa upp, utvärdera och förbättra verksamheten samt skapa förutsättningar för medarbetarna att delta i det systematiska förbättringsarbetet.

Det systematiska kvalitets- och patientsäkerhetsarbete ska vara långsiktigt och bedrivas enligt vetenskapligt säkrade metoder. Arbetet ska präglas av ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetssätt, ständiga förbättringar, faktabaserade beslut och samverkan.

2.2 Invånarnas val

Invånaren väljer vårdcentral

Vårdval är en överenskommelse mellan invånare och vårdcentralen. Invånaren är fri att söka vård på vilken vårdcentral som helst i Sverige oavsett om individen är listad på aktuell vårdcentral eller inte. Invånaren åtar sig dock att i första hand vända sig till den valda vårdcentralen och medger att Region Jönköpings län ger ekonomisk ersättning till den valda vårdcentralen. Invånaren kan när som helst välja att lista sig på en annan vårdcentral. Vårdvalet innebär att man väljer vårdcentral, inte enskilda medarbetare.

Alla som fyllt 18 år har rätt att välja vårdcentral. För barn och ungdomar under 18 år väljer vårdnadshavaren. Barn och vårdnadshavare kan välja olika vårdcentraler.

Invånarnas val administreras av Region Jönköpings län. Invånaren väljer vårdcentral via 1177 Vårdguidens e-tjänster eller på Region Jönköpings läns blankett för vårdval. Region Jönköpings län registrerar invånarens val. Region Jönköpings län godkänner endast omval genomförda via 1177 Vårdguidens e-tjänster och via Region Jönköpings läns pappersblankett med fysisk signering. Ansvaret för invånarens vård övergår till den nya vårdcentralen så snart valet registrerats.

Nyinflyttade och nyfödda

Region Jönköpings län ansvarar för att nyinflyttade till länet och vårdnadshavare till nyfödda får information om hur valet går till och vilka vårdcentraler som kan väljas. Region Jönköpings län ansvarar för att nyinflyttade och nyfödda registreras på en vårdcentral nära bostaden till dess de gjort ett eget val.

Invånare som flyttar inom Jönköpings län

Invånare som flyttar inom Jönköpings län ansvarar själva för att välja en annan vårdcentral, om de så önskar. Om man flyttar till ett särskilt boende kan man stanna kvar hos sin nuvarande vårdcentral eller välja en annan.

Invånare med skyddade personuppgifter

Invånare med skyddade personuppgifter kan inte lista sig på en vårdcentral. För dessa invånare gäller samma rätt till vård som listade invånare.

Personer som inte är folkbokförda i Sverige

Personer som inte är folkbokförda i Sverige kan inte lista sig på en vårdcentral. Dessa personer ska erbjudas vård enligt Region Jönköpings läns riktlinjer för aktuell patientgrupp.

Anmälan av kapacitetsbrist

Det finns inga begränsningar för hur många invånare som kan välja en specifik vårdcentral.

I en situation där många invånare under mycket kort tid väljer en vårdcentral kan Region Jönköpings län bevilja leverantören uppskov att ta emot nya invånare under maximalt tre månader. Villkor för uppskov är en skriftlig anmälan från verksamhetschefen att eventuell kapacitetsbrist utgör en risk för patienternas säkerhet eller allvarliga arbetsmiljöproblem.

När en vårdcentral upphör

När en vårdcentral upphör ansvarar Region Jönköpings län för att informera berörda invånare om rätten att välja en ny vårdcentral. Vårdcentralens tidigare geografiska områdesansvar kommer omfördelas till andra närliggande vårdcentraler. Invånare som inte väljer ny vårdcentral inom angiven tid registreras på en vårdcentral inom det nya geografiska områdesansvaret.

2.3 Ansvar och skyldigheter

Kris och katastrofmedicinsk beredskap

Leverantören ska följa gällande föreskrifter för kris och katastrofmedicinsk beredskap.

Särskild händelse definieras av socialstyrelsen som en händelse som är så omfattande eller krävande att resurserna måste organiseras, ledas och användas på särskilt sätt. Exempel på särskilda händelser är olyckor med flera skadade, bränder, spridning av farliga ämnen, utbrott av allvarlig smitta, störningar i IT funktioner, el eller vattenförsörjning samt händelser med psykosocial påverkan på samhället.

Region Jönköpings läns Tjänsteman i beredskap (TiB) avgör om en händelse ska klassas som ”särskild händelse”. Vid en särskild händelse tillsätts en regional särskild sjukvårdsledning (RSSL). Vid särskild händelse ska leverantören följa Region Jönköpings läns direktiv från tjänsteman i beredskap eller regional särskild sjukvårdsledning.

Leverantören ska kunna ta emot lindrigt skadade, oskadade och personer i behov av krisstöd.

Leverantören ska upprätta en plan för särskild händelse enligt Region Jönköpings länsriktlinjer och framtagna mall. Planen ska innehålla larmrutiner, telefonnummer till närboende personal som kan öppna vårdcentralen på jourtid samt reservrutiner för telefoni- och IT-störningar. Uppgifterna ska regelbundet och vid behov uppdateras. Planen ska på anmodan kunna uppvisas för Region Jönköpings län.

Leverantören ska ha en utsedd representant för samverkan med psykiatrins krisstödssamordnare på lokalt sjukhus och kommunens grupp för psykiskt och socialt omhändertagande (POSOM).

Leverantören ska delta i utbildning, träning och övning tillsammans med andra vårdgivare och kommuner i sådan omfattning att en fortsatt verksamhet kan bedrivas även i kritiska lägen.

Personal som behövs för att driva verksamheten ska vara krigsplacerade på sin arbetsplats. Beredskapschefen ansvarar för krigsplaceringen i samråd med leverantörens verksamhetschef.

Dödsfall utanför sjukhus

Vid dödsfall i hemmet (undantaget äldreboende och korttidsboende, där särskilda regler gäller) vardagar 08:00-17:00 ansvarar vårdcentralen som invånaren valt för läkarmedverkan.

Vid dödsfall utanför hemmet och sjukhus vardagar 08:00-17:00 ansvarar vårdcentralen med geografiskt ansvar för platsen där kroppen påträffats för läkarmedverkan.

Vid dödsfall utanför sjukhus vardagar 17:00-08:00 och dygnet runt lördagar, söndagar och helgdagar ansvarar primärvårdens läkare i beredskap för läkarmedverkan.

Hjälpmedel och förbrukningsprodukter

Leverantören ska individuellt bedöma och förskriva hjälpmedel.

Inom diabetes, inkontinens samt nutrition ska leverantören bedöma, prova ut, förskriva och följa upp hjälpmedel och förbrukningsprodukter enligt förskrivningsprocessen och Region Jönköpings läns riktlinjer, gällande avtal och överenskommelser. Leverantören ska informera brukare och anhöriga om hjälpmedel och eventuella avgifter.

Vid förtroendeförskrivning ansvarar förskrivande part för uppföljning av förskrivningen om inget annat avtalats vid överrapporteringen. Överrapportering

och uppföljning ska ske enligt Region Jönköpings läns riktlinjer, gällande avtal och överenskommelser.

Samtliga nya förskrivare ska ha gått Socialstyrelsens förskrivarutbildning (webbutbildning). Förskrivande sjuksköterskor av inkontinens- och nutritionsprodukter ska ha gått regional utbildning för förskrivare som erbjuds via Hjälpmedelscentralen. Innan nya förskrivare kan påbörja denna utbildning behöver de genomgått Socialstyrelsens förskrivarutbildning enligt ovan.

Leverantören ska använda hjälpmedelscentralens upphandlade sortiment och IT-stöd för beställning och registrering av hjälpmedel.

Förbrukningsmaterial via Materialförsörjningen

Leverantören erbjuds att köpa förbrukningsmaterial från Materialförsörjningen.

Insyn

Leverantören ska på begäran lämna ut relevant information för att Region Jönköpings län enligt kommunallagen ska kunna tillgodose invånarnas önskemål och behov av insyn i hur uppdraget utförs. Leverantören är inte skyldig att lämna information om utlämnandet strider mot lag eller annan författning.

Intyg

Leverantören ansvarar för att utfärda vårdintyg, rättsintyg, dödsbevis, utlåtande till Försäkringskassan och andra patientrelaterade intyg via Region Jönköpings läns IT-stöd.

Läkemedel

Läkemedelsbehandling ska ske på ett rationellt, säkert och kostnadseffektivt sätt med ett helhetsperspektiv där patientens och samhällets bästa beaktas. Leverantören ska följa läkemedelskommitténs och Stramas rekommendationer för förskrivning och medverka till att Region Jönköpings läns mål för läkemedelsförskrivning uppfylls.

Leverantören ska följa läkemedelskommitténs riktlinjer om ordination och hantering av läkemedel, vilka bygger på Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2017:37). Särskilt fokus ska läggas på att:

- det vid alla vårdbesök som rör läkemedel finns en korrekt och aktuell läkemedelslista hos vårdgivaren och vårdtagaren.
- aktuella läkemedel dokumenteras i Cosmic. Vid förskrivning av läkemedel ska motivering till insatt behandling, indikation och diagnos dokumenteras i Cosmic. Ordinationsförändring ska dokumenteras under sökordet ”läkemedelsförändring” i Cosmic.

- genomföra läkemedelsgenomgångar. Det innebär bland annat att leverantören ska erbjuda patienter som är 75 år eller äldre och som är ordinerade minst fem läkemedel en enkel läkemedelsgenomgång. Leverantören ska även erbjuda patienter som har läkemedelsrelaterade problem eller där det finns misstanke om sådana problem en enkel läkemedelsgenomgång. Patienter som efter en enkel läkemedelsgenomgång har kvarstående läkemedelsrelaterade problem eller där det finns en misstanke om sådana problem ska erbjudas en fördjupad läkemedelsgenomgång.

- genomföra extern kvalitetsgranskning. Inom Region Jönköpings län erbjuds verksamheterna detta genom Område Läkemedelsförsörjning. Denna, eller motsvarande kvalitetsgranskning, ska genomföras och rapporteras till Område Läkemedelsförsörjning minst en gång per år.

- kassation av läkemedel ska göras på ett miljömässigt korrekt sätt.

Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinje för beställning av läkemedel.

Förskrivning till patient med dosdispenserade läkemedel ska enligt Läkemedelsverkets föreskrifter (HSLF-FS 2019:32) utfärdas i elektroniskt systemstöd avsett för detta. Aktuella läkemedel ska dokumenteras enligt Region Jönköpings läns riktlinjer.

Leverantören ska minst en gång om året analysera, kommentera och rapportera sin förskrivning av antibiotika med hjälp av Region Jönköpings läns uppföljningsrapporter och eventuellt ytterligare underlag från läkemedelskommittén eller Strama. Leverantören ska avsätta tid för samtliga läkare samt sjuksköterskor i telefonrådgivningen att delta i ett årligt uppföljningsmöte om enhetens förskrivning av antibiotika.

Leverantören ska följa överenskommelsen mellan Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Läkemedelsindustriföreningen om samverkansformer mellan medarbetare i den offentliga hälso- och sjukvården och läkemedelsföretagen och principer för kliniska prövningar. Leverantören ska även följa Region Jönköpings läns riktlinjer ″Regelverk avseende samverkan mellan hälso- och sjukvård och läkemedels-, medicinteknisk-, och laboratorieteknisk industri. Lokal anpassning Region Jönköpings län”.

Medicinsk service/diagnostik

Leverantören kan teckna avtal med Region Jönköpings läns enheter för medicinsk service eller annan underleverantör för medicinsk service som är ackrediterad av Swedac eller har motsvarande kvalitetssäkring. Medicinsk service omfattar klinisk fysiologi, klinisk neurofysiologi, nuklearmedicin, klinisk kemi, klinisk

mikrobiologi, klinisk patologi, klinisk immunologi, medicinsk radiologi och transfusionsmedicin.

Eventuella laboratorier och övrig patientnära analysverksamhet i egen regi ska vara ackrediterade av Swedac eller ha motsvarande kvalitetssäkring. Patientnära analysverksamhet innefattar provtagning, preanalys, analys eller postanalys som utförs av vårdpersonal.

Kvalitetssäkrade laboratorier och övrig patientnära analysverksamhet i egen regi ska följa Regelverket för patientnära analysverksamhet från Laboratoriemedicin. Leverantören som i egen regi bedriver laboratorier och övrig patientnära analysverksamhet i egen regi ska utföra internrevision en gång per år enligt Regelverket för patientnära analysverksamhet.

Vårdcentralens närakut dagtid, vardagar, ska kunna utföra patientnära analyser så som P-CRP, P-Glukos, B-Hb, urinsticka, Strep A Test, Graviditetstest U-hCG under vårdcentralens hela öppettid.

Leverantören ansvarar för att relevant verksamhetsdata görs tillgänglig enligt Region Jönköpings läns specifikationer.

Remisser som utfärdas i samband med digitala vårdmöten ska innehålla relevant information för frågeställningar och hälsoproblem och utformas enligt Region Jönköpings läns riktlinjer. Leverantören ansvarar för att upprätta och förankra rutiner kring remiss- och svarshantering med berörd leverantör av medicinsk service.

Medicinteknisk utrustning

Leverantören har det övergripande medicintekniska ansvaret för sin verksamhet och ansvarar för att utrustningen uppfyller vedertagna normer, standarder och krav på tillgänglighet, prestanda och kvalitet enligt gällande lagar och regler.

Leverantören ansvarar för att verksamheten har den medicintekniska utrustning som behövs för uppdraget och att utrustningen uppdateras och kompletteras vid förändringar i uppdraget.

Obligatorisk utrustning är EKG-apparat med tolkningsprogram 12 SL, dermatoskop med möjlighet till bildöverföring, spirometer, defibrillator, bladderscan, blodtrycksmätare för utlåning och alkomätare samt övrig utrustning som behövs för uppdraget.

Patientjournalen

Leverantören ska upprätta och hantera patientjournalen enligt gällande lagar och förordningar. En patientjournal ska innehålla de uppgifter som behövs för en god och säker vård enligt gällande lagar och föreskrifter.

Patientjournalen omfattar ”Patientens väg genom vården” och innefattar moduler för remissflöde, planering/bokning, vårdkontaktregistrering, avgiftshantering, journaldokumentation, vårdplanering och läkemedel. Vårdinformationen hanteras i Cosmic och övriga komplementsystem och bygger på en fastställd struktur och standard för Region Jönköpings län. Fokus ligger på att rätt information ska finnas på rätt plats, i rätt tid, som underlag för rätt beslut – för att trygga patientsäkerhet och uppföljningsbarhet.

Leverantören ska registrera diagnoser, KVÅ koder och vårdkontakter i patientjournalen enligt Region Jönköpings läns riktlinjer, terminologi, struktur, rutinbeskrivningar och mallar.

Leverantören ska ha utsedda superanvändare för Cosmics olika moduler. Superanvändarna ansvarar för intern utbildning och förankring av fastställda riktlinjer, manualer och rekommenderade arbetssätt samt ansvarar för kontakter med Folkhälsa och sjukvård i ärenden kring support, nyheter och utbildning.

Behandlingen av personuppgifter ska uppfylla de krav som ställs i patientdatalagen (2008:355), Allmänna dataskyddsförordningen (GDPR), offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och tryckfrihetsförordningen (1949:105). Privata vårdgivare är personuppgiftsansvariga vilket innebär att denne ensam ska bestämma ändamålen med, och medlen för behandlingen av personuppgifter.

Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer och anvisningar för sammanhållen journalföring. Region Jönköpings län tecknar särskilt avtal avseende sammanhållen journalföring, inklusive den nationella patientöversikten, med privata vårdgivare.

Leverantören ska beakta de lagar och regler som reglerar samtycke mellan vårdgivare och patient vid överföring av personuppgifter till annan vårdgivare. Leverantören ska lämna ut kopior av patientjournal enligt Region Jönköpings läns regler.

Leverantören ska följa Socialstyrelsens och Region Jönköpings läns riktlinjer och praxis för registrering av diagnoskoder. Verksamhetschefen är ansvarig för att personalen har den kunskap som behövs. Verksamhetschefen är ansvarig för att ersättningen inte baseras på felaktig registrering av diagnoskoder.

Patientskadeförsäkring

Leverantören ska informera patient om möjligheten att anmäla en vårdskada till Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag (LÖF) respektive läkemedelsskada till Svenska Läkemedelsförsäkringen AB (SLF).

Leverantören ska tillhandahålla intyg, utredning och analys som behövs för handläggning av anmälda ärenden.

Patientförsäkring
Region Jönköpings län har tecknat en patientförsäkring hos Löf, Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag. Den patientförsäkringen gäller även om vid har skadats hos en privat vårdgivare som har vårdavtal med en region.

Patientförsäkringen gäller enligt vad som framgår i patientskadelagen.

Läkemedelsförsäkring
Läkemedelsförsäkring är en försäkring som läkemedelsindustrin i Sverige har gemensamt. Läkemedelsförsäkringen gäller vid personskador som med övervägande sannolikhet orsakats av läkemedelsbiverkningar som man inte kunnat förutse.

Sjukskrivning
Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för sjukskrivning och använda Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutsstöd.

Smittskydd
Leverantören ska utan dröjsmål rapportera anmälningspliktiga sjukdomar via SmiNet, samt följa smittskyddslagen (SFS 2004:168), smittskyddsförordningen (SFS 2004:255) och Region Jönköpings läns riktlinjer för smittskydd.

Leverantören ska samarbeta med smittskyddsenheten vid utbrott av smittsamma sjukdomar på förskolor, skolor och arbetsplatser inom sitt geografiska närområde. Vid utbrott av smittsamma sjukdomar ska leverantören ordinera och ta prover, undersöka, smittspåra, behandla och remittera patienter. Leverantören med ansvar för ett särskilt boende eller anläggningsboende ansvarar för boendets smittskydd, provtagning, behandling och remittering.

Leverantören ansvarar för provtagning och uppföljning eller remittering av enskilda personer som valt vårdcentralen i samband med smittspårning av exempelvis tarmsjukdomar, multiresistenta bakterier, STI-sjukdomar eller stick- och skärskador.

Remisser
Leverantören ska följa Socialstyrelsens föreskrifter om ansvar för remisser för patienter inom hälso- och sjukvården, tandvården m.m. (SOSFS 2004:11), Region Jönköpings läns riktlinjer och allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta.

Sjuk- och behandlingsresor
Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för sjuk- och behandlingsresor.

Tolk
Leverantören ansvarar för att tillhandhålla tolk till patienter som inte förstår eller kan uttrycka sig på svenska. Leverantören ansvarar för tolkservice åt döva, dövblinda, gravt hörselskadade och talskadade personer.

Vårdhygien

Leverantören ska följa Socialstyrelsens föreskrifter för basal hygien i vård och omsorg (SOSFS 2015:10), Region Jönköpings läns vårdhygieniska riktlinjer och rutiner för MRB-screening. Leverantören ska registrera, följa upp och analysera vårdrelaterade infektioner och följsamhet till basala hygienrutiner och klädregler samt åtgärda avvikelser.

Leverantören ska bedriva verksamhet på ett sådant sätt att Hälso- och sjukvårdslagens krav på god hygienisk standard uppfylls. Detta innebär att lokaler, utrustning, organisation och planering av verksamheten utformas så att risken för infektioner och smittspridning blir så liten som möjligt.

Leverantören ska inför ny- och ombyggnation, installation av medicinteknisk utrustning eller andra förändringar som kan påverka vårdhygienen involvera vårdhygienisk expertis i ett tidigt skede.

Leverantören ska beakta möjligheten till rengöring och desinfektion av medicinteknisk utrustning och inredning vid inköp.

2.4 Arbetsgivaransvar

Arbetsgivaransvar

Leverantören ska upprätthålla god arbetsmiljö och följa de lagar, avtal och regler som gäller för arbetsmarknaden.

Bemanning och kompetens

Leverantören ansvarar för att verksamheten har personal med formell eller reell kompetens som behövs för att kunna ge god vård med hög patientsäkerhet utifrån verksamhetens uppdrag enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL 2017:30, 5 kap 2 §). Verksamheten ska ha en bemanning som främjar kontinuiteten i verksamheten.

Leverantören ansvarar för att verksamhetschefen och medicinskt ledningsansvarig läkare uppfyller villkoren i avsnitt 8.3 Verksamhetsförutsättningar.

Verksamheten behöver en tvärprofessionell bemanning där olika professioner kompletterar varandra inom vård, rehabilitering och psykosocialt stöd. Vårdcentralen ska ha minst två läkare, med specialistkompetens i allmänmedicin.

Leverantören ansvarar för att chefer och medarbetare får den fortbildning som behövs för att upprätthålla kompetens för att ge god och säker vård.

Leverantören ska vara delaktig i och bidra till en långsiktig personalförsörjning för att säkerställa att rätt kompetens finns både kortsiktigt och långsiktigt genom att bland annat upprätthålla god klinisk utbildning i enlighet med riktlinjer och föreskrifter från Socialstyrelsen och avtal med lärosäten.

Leverantören ska vid förfrågan lämna uppgifter om bemanning och kompetens.

Meddelarfrihet och meddelarskydd
Personal vid privat drivna vårdcentraler ska omfattas av samma meddelarfrihet och meddelarskydd avseende den medicinska vården som anställda i offentlig verksamhet.

Socialavgifter och skatt
Leverantören ska fullfölja samtliga skyldigheter avseende inbetalning av socialavgifter enligt socialförsäkringen såsom arbetsgivaravgift samt inbetala skatt.

Tystnadsplikt och sekretess
Leverantören ska se till att all personal omfattas av sekretesskrav motsvarande de som ställs i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och patientsäkerhetslagen (2010:659). Detta gäller även icke hälso- och sjukvårdspersonal.

2.5 Samarbetsformer
Leverantören kan samarbeta med andra aktörer för delar av uppdraget undantaget kravet på öppettider om inte särskild överenskommelse (skriftlig) finns med Region Jönköpings län.

När det gäller hälso- och sjukvård måste det tydligt vara reglerat vem som är den juridiska vårdgivaren enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Därför finns det tre godkända samarbetsformer:

- överenskommelse inom samma vårdgivare
- konsultavtal
- underleverantörsavtal

Alla samarbetsformer ska vara skriftliga och kunna redovisas i ansökan om godkännande och vid förfrågan från beställaren.

Leverantören ansvarar för att invånarna får tydlig information om var och när vårdcentralens utbud är tillgängligt och vem som ansvarar för verksamheten. Det är särskilt viktigt att informera om öppettider och vart invånarna ska vända sig i akuta situationer.

Leverantören ansvarar för att all vårddokumentation sker enligt lagar och föreskrifter och Region Jönköpings läns riktlinjer.

Överenskommelse inom samma vårdgivare
Överenskommelse inom samma vårdgivare används när en leverantör med vårdgivaransvar för flera vårdcentraler inom Jönköpings län samarbetar för att exempelvis kunna erbjuda invånarna god vård och tillgänglighet enligt villkoren för vårdval.

Samarbetet ska dokumenteras i en skriftlig överenskommelse.

Konsultavtal

Konsultavtal används för inhyrd personal som utför uppdrag genom leverantörens verksamhet. Inhyrd personal ska arbeta på plats i leverantörens lokaler.

Leverantören har det juridiska vårdgivaransvaret.

Uppdraget ska dokumenteras i ett skriftligt konsultavtal.

Underleverantörsavtal

Underleverantörsavtal används när ett företag utför uppdrag (exempelvis sjukgymnastik eller medicinsk fotvård) åt leverantören genom sin egen verksamhet.

Underleverantören har det juridiska vårdgivaransvaret för den hälso- och sjukvård som utförs i underleverantörens verksamhet.

Underleverantörer som utför hälso- och sjukvårdsuppdrag ska vara anmälda till vårdgivarregistret.

Leverantören är juridiskt ansvarig gentemot beställaren och ansvarig för att underleverantören uppfyller beställaren krav och villkor för uppdraget. Leverantören ska kontinuerligt kontrollera och följa upp underleverantörens kvalitet enligt Socialstyrelsens föreskrifter om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9). Leverantören ska på begäran kunna redovisa exempelvis underleverantörens kompetens, lokaler, utrustning och följsamhet till lagar och föreskrifter, nationella vårdprogram och riktlinjer samt Region Jönköpings läns riktlinjer.

All kommunikation, rapportering, fakturering med mera från eventuell underleverantör ska ställas till leverantören.

Underleverantörer får endast agera genom sin avtalspart, och äger inte rätt att marknadsföra sina tjänster på ett sätt som kan uppfattas att de har avtal med Region Jönköpings län.

Uppdraget ska dokumenteras i ett skriftligt underleverantörsavtal.

Om avtalet gäller utförande av hälso- och sjukvård inom LOV måste leverantören fått ett godkännande av Region Jönköpings län innan avtalet träder i kraft.

2.6 Avtal enligt avtal lagen om valfrihetssystem

Ytterligare avtalsreglering framgår av avsnitt 10. *Mall för avtal emligt lagen om valfrihet.*

3. Vårdcentralens uppdrag

3.1 God vård och jämlik hälsa

I Jönköpings län har vårdcentralen ett stort ansvar för att alla invånare får den hälso- och sjukvård de behöver, när de behöver den och på det sätt som de behöver den.

Vårdcentralens uppdrag utgår från definitionen av god vård och Region Jönköpings läns vision och övergripande mål för hälso- och sjukvården.

Vårdcentralen ska:

- ge hälso- och sjukvård i form av rådgivning, utredning, diagnostik, behandling, omvårdnad, rehabilitering, habilitering och klinisk uppföljning utifrån invånarnas behov och Region Jönköpings läns riktlinjer och allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta
- stärka invånarnas förmåga att själva kunna påverka och främja sin hälsa genom att identifiera behov, lära känna och aktivt hålla kontakt med invånarna
- bedöma och behandla sjukdomstillstånd där vård inte kan anstå hos alla som vänder sig till vårdcentralen
- erbjuda vårdsamordnaren som fast vårdkontakt om patienten begär det eller om det är nödvändigt för att tillgodose individens behov av trygghet, kontinuitet, samordning och säkerhet.
- erbjuda patienten möjligheten att välja en fast läkarkontakt
- samordna invånarnas vårdbehov och samverka för en väl sammanhållen vårdkedja för de invånare som valt vårdcentralen.
- organisera verksamheten så att de mest sjuka invånarnas behov av hälso- och sjukvård särskilt tillgodoses
- utveckla effektiva arbetssätt tillsammans med andra delar av hälso- och sjukvården, kommuner och andra samhällsaktörer
- i varje patientmöte arbeta utifrån patientkontraktets delar; överenskommelse, sammanhållen planering, fast vårdkontakt och överenskommen tid.

Uppdraget kräver samverkan i multiprofessionella team.

Vårdcentralen ska ha bemanning, kompetens, lokaler, medicinteknisk utrustning och tillgänglighet som krävs för hela uppdraget eller teckna överenskommelser och avtal med andra aktörer för delar av uppdraget.

3.2 Geografiskt närområde

Region Jönköpings län fördelar ansvar för geografiska närområden till vårdcentralerna. Fördelningen av närområden bygger på kommunernas system med nyckelkodsområde.

Leverantören ansvarar för att medverka inom ett antal samhällsviktiga funktioner i sitt geografiska närområde enligt respektive avsnitt i ”Primärvård inom vårdval i Jönköpings län”. Leverantören ska bistå polis och andra myndigheter enligt Region Jönköpings läns allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta.

Inför en ny avtalsperiod, när nya vårdcentraler etableras eller när en vårdcentral upphör reviderar Region Jönköpings län ansvaret för geografiska närområden utifrån den nya situationen. Revisionen påverkar inte invånarnas val.

3.3 Tillgänglighet

Öppettider

Vårdcentralen ska vara öppen under vardagar mellan 08:00-17:00 året om med undantag för nationella helgdagar. Vårdcentralen ska vara öppen för fysiska besök, tidbokning, rådgivning, bedömning och prioritering av vårdbehov. Under öppettiden bedriver vårdcentralen närakut.

Det är tillåtet att stänga en vårdcentral som mest nio timmar i veckan. Öppettiden för en vårdcentral får dock inte understiga 36 timmar i veckan. Om vårdcentralen är stängd hel/del av dag mellan 08:00-17:00 (vardagar), ska invånarna informeras och hänvisas till närliggande vårdcentral eller filial i länet som vårdcentralen samarbetar med. Samarbetsparten ska ha kapacitet att uppfylla vårdcentralens uppdrag inklusive ansvaret för det geografiska närområdet.

Region Jönköpings län uppmuntrar leverantörer att utöka sina öppettider som service till invånarna. Under avtalsperioden kan det bli aktuellt med krav på utökade öppettider.

Telefon

Invånaren ska kunna kontakta vårdcentralen via telefon enligt vårdgarantin samt enligt Region Jönköpings läns riktlinjer och krav på öppettider.

Den som ringer 08:00-16:59 ska kunna välja att bli uppringd samma dag. Efter klockan 17:00 ska den som ringer kunna välja att bli uppringd av vårdcentralen nästkommande vardag.

Det ska finnas möjlighet att lämna återbud och förnya recept dygnet runt via röstbrevlåda.

E-tjänster

Leverantören ska vara ansluten till de nationella tjänsterna, kontaktinformation och journalen via nätet som tillgängliggörs via 1177 Vårdguiden.

När den nationella tjänsten för symtombeskrivning, hänvisning och digitala dialog (chatt) som tillgängliggörs via 1177 Vårdguiden ska samtliga leverantörer vara anslutna till tjänsten.

Leverantören ska erbjuda följande e-tjänster via 1177 Vårdguiden. Invånaren/patienten ska få svar på sitt ärende inom en (1) arbetsdag.

- Av- och omboka tid
- Boka tid – Samtliga yrkeskategorier enligt ”Basutbud för webbtidbokning i primärvården”
- Begär intyg
- Fråga sjuksköterskan
- Förnya hjälpmedel
- Förnya recept
- Kontakta mig
- Synpunkter och klagomål på vården

Leverantören ska ha tillgång till utbildad personal för att kunna erbjuda följande stöd- och behandlingsprogram eller motsvarande via 1177 Vårdguiden:

- KBT-behandling mot stress, ångest, depression, oro och sömn
- Livsbalansen – Stress och oro
- Tobakshjälpen
- Hälsosamma matvanor
- Artrosskolan

Leverantören ska erbjuda digitala vårdmöten i form av videobesök, digitala meddelanden (chat) via någon av Region Jönköpings läns appar/plattformar eller motsvarande.

Leverantören ska kunna genomföra samordnad vårdplanering via video i avtalad plattform enligt Region Jönköpings läns överenskommelse med länets kommuner.

Leverantören ska erbjuda patienter med kronisk sjukdom möjlighet till egenmonitorering enligt Region Jönköpings läns riktlinjer.

Leverantören ska ha en namngiven resurs för samordning av vårdcentralens uppdrag inom e-hälso området. Den namngivna resursen ska stödja och driva omställning till mer digitala arbetssätt – *digitalt när det går, fysiskt om det behövs*.

Filial

För att tillgodose invånarnas behov av nära vård kan leverantören ansöka om att bedriva en filial. Med filial menas en underavdelning till leverantörens huvudmottagning (vårdcentral) som bedriver verksamhet i annan lokal än där huvudmottagningen finns.

En filial ska drivas av samma organisation eller företag som driver huvudmottagningen. Filialen är alltid knuten till huvudmottagningen, och verksamhetschefen för huvudmottagningen är verksamhetschef för filialen också.

Filialer får endast öppnas och bedrivas inom Region Jönköpings läns länsgränser.

Verksamhetschefen ansvarar för att filialen har den utrustning och bemannas med den kompetens som behövs för uppdraget. Kravet på fysisk tillgänglighet och är densamma som för huvudmottagningen.

Leverantören ansvarar för att invånarna får tydlig information om filialens utbud. Det är särskilt viktigt att informera om öppettider och vart invånarna ska vända sig i akuta situationer.

Om filialen inte har öppet eller erbjuder vård i samma omfattning som kravet för en vårdcentral ska leverantören erbjuda detta via huvudmottagningen.

Invånare kan välja att lista sig på en filial som är med i Region Jönköpings läns förteckning över valbara enheter.

Verksamheten får starta när Region Jönköpings län verifierat och godkänt filialen.

Vård vid en filial rapporteras och ska kunna följas upp på samma sätt som vård på huvudmottagningen.

Om en leverantör vill ombilda en vårdcentral till filial kan Region Jönköpings län besluta att driften av vårdcentralen först ska erbjudas en annan leverantör utifrån vad som bedöms långsiktigt bäst för invånarna.

Beslut om eventuell nedläggning av en filial fattas i samråd med Region Jönköpings län.

3.4 Närakut

Vårdcentralens närakut

Vårdcentralen bedriver närakut vardagar 08:00-17:00. Invånare som kontaktar vårdcentralen och bedöms vara i behov av akut vård och behandling på primärvårdsnivå ska omhändertas på vårdcentralen samma dag. Endast patienter som söker vård efter 17:00 får hänvisas till gemensam närakut.

Vårdcentralen ska under hela öppettiden kunna erbjuda fysiska besök och utföra patientnära analyser så som P-CRP, P-Glukos, B-Hb, urinsticka, Strep A Test, Graviditetstest U-hCG.

Gemensam närakut

Leverantörerna inom vårdval Region Jönköpings län ansvarar tillsammans för tre gemensamma närakutmottagningar i länet.

- Eksjö (Aneby, Eksjö, Nässjö, Sävsjö, Tranås, Vetlanda)
- Jönköping (Habo, Jönköping, Mullsjö)
- Värnamo (Gislaved, Gnosjö Vaggeryd, Värnamo)

Öppettider:

- vardagar 17:00-22:00 med utringningstid från 16:30
- lördag, söndag samt övrig helgdag 10:00-22:00 med utringningstid från 08:00.

Vårdcentralerna i respektive område bemannar den gemensamma mottagningen i proportion till hur många av vårdcentralens invånare som besökt mottagningen. Ansvarig vårdcentral bemannar mottagningen med de kompetenser som behövs. Respektive vårdcentral har verksamhetschefsansvar och det medicinska ledningsansvaret för sina arbetspass.

Region Jönköpings läns samordnare för de tre gemensamma närakutmottagningarna ansvarar bland annat för gemensamma arbetssätt och rutiner, schema, beställning av läkemedel och förbrukningsmaterial samt dialog med vårdcentralernas verksamhetschefer och andra samarbetsparter.

Utöver bemanning av de gemensamma närakutmottagningarna ska leverantören ha läkare i beredskap vardagar 17:00-08:00 och dygnet runt lördag, söndag och helgdag. Bemanningen av läkare i beredskap ska vara i proportion till hur många invånare som valt vårdcentralen inom respektive område. Läkare i beredskap ska kunna tjänstgöra på gemensam närakut vid behov.

3.5 Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete

Leverantören ska bedriva både hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete. Hälsofrämjande arbete innebär insatser för att stärka eller bibehålla invånarnas fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Sjukdomsförebyggande arbete innebär insatser för att minska risken för sjukdom och för tidig död.

Arbetssätt och insatser skapas i samråd med invånaren och anpassas efter dennes förutsättningar och behov. Insatserna ska vara väl underbyggda, evidensbaserade och ha tydliga mål.

Region Jönköpings län uppmuntrar innovation och insatser där flera aktörer samverkar för att stödja invånarnas hälsa. Leverantören ska bidra i det hälsofrämjande arbetet genom samverkan med kommunen och andra aktörer, med utgångspunkt från befolknings- och patientgrupper med störst behov.

Levnadsvanor

Leverantören ska tillämpa Socialstyrelsens nationella riktlinjer för prevention och behandling av ohälsosamma levnadsvanor. Leverantören ska uppmärksamma invånarnas tobaksbruk, riskkonsumtion av alkohol, fysisk inaktivitet och

ohälsosamma matvanor samt erbjuda stöd och uppföljning om behov och önskemål finns enligt Region Jönköpings läns Fakta – allmänt kliniskt kunskapsstöd.

Leverantören ska ha resurspersoner med de kvalifikationer som krävs för att ge det stöd som rekommenderas enligt Region Jönköpings läns Fakta – allmänt kliniskt kunskapsstöd.

Leverantören bör enligt Socialstyrelsens riktlinjer prioritera att ge stöd till grupper med särskild risk att förbättra ohälsosamma levnadsvanor.

Levnadsvanor, biologiska riskmarkörer och åtgärder ska dokumenteras enligt Region Jönköpings läns Fakta - allmänt kliniskt kunskapsstöd.

Hälsosamtal

Leverantören ska erbjuda alla invånare ett riktat hälsosamtal genom en personlig inbjudan det år de fyller 40, 50, 60 och 70 år enligt Region Jönköpings läns fastställda rutiner i Fakta - allmänt kliniskt kunskapsstöd.

Vårdprevention

Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för prevention av fallskador, trycksår, undernäring och ohälsa i munnen.

Hälsofrämjande arbete i socioekonomiskt utsatta områden - tilläggsuppdrag

Arbetet är ett utökat uppdrag att målmedvetet och strukturerat arbeta i utsatta områden och/eller befolkningsgrupper som har störst behov utifrån exempelvis socioekonomiska förutsättningar med fokus på fysisk, psykisk och social ohälsa. Detta ska ske i samverkan med kommunen, civilsamhället och andra aktörer i länet.

Tilläggsuppdraget tilldelas leverantörer med en listad befolkning med hög CNI tyngd.

3.6 Vårdsamordning

Vårdcentralen har uppdraget att samordna vården för invånare med kroniska sjukdomar, funktionsnedsättningar, sammansatta och komplexa behov, oavsett ålder, diagnos och boendeform. Leverantören ska ha namngivna medarbetare i funktionen som vårdsamordnare. Vårdsamordnaren innehar funktionen som fast vårdkontakt. Funktionen ska ha tid avsatt för uppdraget.

Vårdsamordnarens uppdrag

Vårdsamordnaren ska:

- vara anträffbar på ett särskilt direktnummer vardagar 08:00-17:00 för patient, närstående och vårdpersonal för exempelvis rådgivning, tidsbokning och samordning av hälso- och sjukvård.
- för de patienter som behöver eller begär det, vara fast vårdkontakt för att tillgodose invånarens behov av samordning, trygghet, kontinuitet och säkerhet. Den fasta vårdkontakten bistår patienten i att samordna vårdens insatser, informera om vårdsituationen, förmedla kontakter med andra relevanta personer inom hälso- och sjuk-vården och vara kontaktperson för andra delar av hälso- och sjukvården och för socialtjänsten samt i förekommande fall andra berörda myndigheter som t.ex. Försäkringskassan. Fast vårdkontakt registreras i Cosmic enligt rutin.
- samordna vårdplaneringsprocessen när individen, oavsett ålder, diagnos och boendeform, har behov av samordnad individuell planering och samordnad individuell plan (SIP).
- dokumentera och följa upp patientens samordnade individuella plan (SIP) och ansvarar för att den är aktuell och uppdaterad.
- ha kännedom om vilka listade invånare som är inskrivna i hemsjukvård och i samråd med patientens fasta läkarkontakt och kommunens hälso- och sjukvård initiera invånarens behov av hälso- och sjukvård i hemmet.
- samordna läkarbesök i hemmet tillsammans med kommunal hälso- och sjukvård.
- utveckla vårdcentralens arbetssätt och rutiner för att tidigt upptäcka patienter med samordningsbehov
- utveckla och säkerställa vårdcentralens arbetssätt och rutiner för vårdsamordning
- medverka i nätverksträffar och utbildning för vårdsamordnare

3.7 Läkaruppdrag i hemmet

Leverantören ska under vardagar 08:00-17:00 bemanna och avsätta tid för konsultation och läkarbesök i hemmet när invånarens tillstånd kräver det eller då det kan antas förhindra en för invånaren onödig sjukhusvistelse.

Kvällar, helger och nätter ansvarar läkare i beredskap för läkarinsatser i hemmet (se avsnitt 3.8 Läkare i beredskap).

Invånare ska efter läkarbedömning och då medicinskt behov föreligger, kunna erhålla akut läkarbesök inom 4 timmar i hemmet dygnet runt.

Leverantören ska i samverkan med kommun stärka det tvärprofessionella samarbetet i vården med fokus på gemensam planering på såväl en övergripande ledningsnivå, mellan kommun och vårdcentral, som ända ner till den direkta personcentrerade vården. Samverkan mellan kommun och vårdcentral ska vara välorganiserad med tydliga mötesplatser där närmare struktur och innehåll ska beslutas av båda parter. Att kontinuerligt tillsammans identifiera det gemensamma patientunderlagets behov är en förutsättning för proaktiv planering och insatser, vilket är prioriterat.

Ordinärt boende

Leverantören ska avsätta tid för läkarbesök i hemmet enligt ovan.

Ordinärt boende med kommunal hälso- och sjukvård

Leverantören ska under vardagar 8:00-17:00 bemanna och avsätta tid för konsultation och läkarbesök i hemmet både när invånarens tillstånd kräver det eller då det kan antas förhindra en för invånaren onödig sjukhusvistelse. Patienter som valt vårdenheten ska erhålla minst ett årligt läkarbesök med läkemedelsgenomgång samt läkarbesök vid behov.

Läkarbesök i hemmet ska ske i samverkan med patientansvarig sjuksköterska i kommunal hälso- och sjukvård och kan samordnas av vårdsamordnare. Ansvar och omfattning definieras i ”*Avtal om läkarmedverkan i hemsjukvård och i särskilda boendeformer i Jönköpings län* ” och regleras i lokala avtal mellan leverantören och kommunen. Revidering av ”*Avtal om läkarmedverkan i hemsjukvård och i särskilda boendeformer i Jönköpings län* ” pågår.

Läkare och vårdsamordnare ska initiera invånares behov av hälso- och sjukvård i hemmet i samråd med kommunens hälso- och sjukvårdspersonal samt ha kännedom och kunskap om vilka invånare som är registrerade i hemsjukvården.

Läkare och kommunens hemsjukvård är ett team tillsammans med patienten. Läkare ska ha en aktiv roll i vård och planering hos invånare som har kommunala hälso- och sjukvårdsinsatser i hemmet.

Korttidsboenden och särskilda boendeformer

Kommunen tecknar avtal om läkarmedverkan på korttidsplatser och särskilda boendeformer med valfri vårdcentral. Korttidsplats är en tillfällig boendeform som beviljas för en begränsad tid. Särskilda boendeformer är det gemensamma namnet för flera boendeformer som anpassats för exempelvis äldre eller personer med funktionsnedsättning med stort behov av omsorg. Ansvaret definieras i *”Avtal om läkarmedverkan i hemsjukvård och i särskilda boendeformer i Jönköpings län*” och regleras i lokala avtal mellan leverantören och kommunen.

Leverantören har rätt att tacka nej till avtal med kommunen för boenden utanför vårdcentralens geografiska närområde.

Leverantör med avtal ska ha planerad läkarmottagning en gång i veckan på särskilda boenden för äldre, om inget annat är överenskommet. Patienten ska erbjudas en fast läkarkontakt för att säkerställa kontinuitet. Frekvensen och tidsomfattningen på den planerade läkarmottagningen ska vara dimensionerad på sådant sätt att patienternas huvudsakliga behov av vård tillgodoses så att behov av akuta läkarbesök undviks.

Dessa patienter erhålla minst ett årligt läkarbesök med läkemedelsgenomgång samt läkarbesök vid behov.

I de fall patienten valt annan vårdcentral än den som kommunen tecknat avtal med gällande särskilt boende, ska patientens val av vårdgivare respekteras.

Leverantören ska ha planerad läkarmottagning på boenden för personer med funktionsnedsättning där det är befogat. Dessa patienten ska erbjudas minst ett årligt läkarbesök med läkemedelsgenomgång samt läkarbesök vid behov.

Leverantören ska bemanna och avsätta tid för konsultation och läkarbesök på boendet när invånarens tillstånd kräver det eller då det kan antas förhindra en för invånaren onödig sjukhusvistelse.

Läkare ska ge övergripande råd i medicinska frågor och vara ett konsultativt stöd.

Leverantörer med avtal med kommunen där korttidsboende ingår har ansvarar för alla patienter under deras vistelse på korttidsboendet oavsett vilken vårdcentral patienten valt. Patientens vårdkedja säkerställs i samverkan mellan vårdcentralen med ansvar för korttidsboendet och vårdcentralen som patienten valt.

Kommunen ansvarar för utbildning och kompetensutveckling för sin personal. Leverantörer med avtal ska medverka i utbildningen när det behövs läkarkompetens.

3.8 Läkare i beredskap

Utöver bemanningen av de gemensamma närakutmottagningarna ska leverantören ha läkare i beredskap vardagar 17:00-08:00 och dygnet runt lördag, söndag och helgdag. Bemanningen av läkare i beredskap ska vara i proportion till hur många invånare som valt vårdcentralen inom respektive område.

Läkare ska under sin beredskapstjänstgöring ha tillgång till Cosmic (exempelvis via mobil lösning) för att kunna bedriva en god och säker vård.

Läkare i beredskap ska:

- ge övergripande råd i medicinska frågor och vara ett konsultativt stöd
- göra besök i hemmet då invånarens tillstånd kräver det eller då det kan antas förhindra en för invånaren onödig sjukhusvistelse.

- efter läkarbedömning och då medicinskt behov föreligger, göra akuta läkarbesök i hemmet inom 4 timmar dygnet runt
- göra akuta vårdintygsbedömningar och utförda dödsbevis
- vid behov tjänstgöra på gemensam närakut

3.9 Läkaruppdrag i palliativ vård

Leverantören ansvarar för läkaruppdrag och samverkan i palliativ vård enligt Region Jönköpings läns processbeskrivning för palliativ vård. Leverantören ska initiera och ha en aktiv roll i vården av de patienter som är i behov palliativ vård, både i ordinärt och särskilt boende.

Leverantören ansvarar för den allmänna palliativa vården i samverkan med kommunens hälso- och sjukvård, inklusive efterlevnadsamtal. Patienter i palliativ vård med komplexa symtom eller vars livssituation medför särskilda behov kan remitteras enligt Region Jönköpings läns allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta.

Registrering i Svenska palliativregistret ska ske i förekommande fall där vårdcentralen har det huvudsakliga hälso- och sjukvårdsansvaret om inget annat är överenskommet med annan aktör exempelvis kommunen.

3.10 Läkarmedverkan i barnhälsovården

Leverantören kan teckna avtal med barnhälsovården om läkarmedverkan enligt det nationella barnhälsovårdsprogrammet. Uppdraget kan komma att förändras under avtalsperioden.

3.11 Psykisk hälsa

Leverantören ska arbeta med att tidigt upptäcka, behandla och följa upp psykisk ohälsa enligt Region Jönköpings läns allmänna kunskapsstöd Fakta.

Leverantören ska erbjuda insatser enligt ”Huvudriktlinjer för samverkan mellan primärvård och psykiatri”, ”Vårdriktlinjer för samverkan mellan psykiatri och primärvård för vuxna” och ”Överenskommelse kring samverkan gällande vård och stöd för personer med riskbruk, missbruk och beroende mellan kommunerna i Jönköpings län och Region Jönköping”.

Leverantören ska tillsammans med den specialiserade vården och kommunen bidra till förbättrad somatisk hälsa hos personer med psykisk sjukdom.

Som en del i ett effektivt, personcentrerat arbete med psykisk ohälsa ska leverantören:

- ha ett psykosocialt team som motsvarar listade invånares behov. Lämpliga kompetenser i teamet är kurator, psykolog, psykiatrisjuksköterska, fysioterapeut, arbetsterapeut och läkare.
- bedriva vårdsamordning enligt avsnitt 3.6

Vårdcentralen har uppdraget att samordna vården för invånare med kroniska sjukdomar, funktionsnedsättningar, sammansatta och komplexa behov, oavsett ålder, diagnos och boendeform.
I vårdsamordnarens uppdrag ingår bland annat att samordna vårdplaneringsprocessen när individen, oavsett ålder, diagnos och boendeform, har behov av samordnad individuell planering och samordnad individuell plan (SIP).

- erbjuda patienten ett patientkontrakt enligt avsnitt 2.1
  Patientkontraktet ska på ett sammanhållet sätt, utifrån den enskildes behov och preferenser, presenterar patientens individuella plan med de aktiviteter och insatser som är planerade.

Som en del i att främja vårdcentralens arbete med psykisk ohälsa:

- har leverantören möjlighet att ansöka om särskild ersättning enligt avsnitt 6.6 för PTP psykolog, utbildning i KBT samt utbildning av specialistsjuksköterska med inriktning psykiatrisk vård.
- styr även regionens ersättnings modell utifrån ACG och CNI mot högre ersättning i kapiteringen utifrån större vårdtyngd, där psykiatriska diagnoser ingår men även utifrån sämre socioekonomiska förhållanden och hög ålder som också kan utgöra en risk för psykisk ohälsa.

3.12 Rehabilitering, habilitering och försäkringsmedicin

Rehabilitering

Leverantören ansvarar för rehabiliteringsinsatser i form av bedömning, utredning, behandling, träning och uppföljning enligt Socialstyrelsens riktlinjer, Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutsstöd, andra nationella och regionala riktlinjer och Region Jönköpings läns allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta.

Vårdcentralen ska erbjuda fysisk tillgång till fysioterapeut och arbetsterapeut och samverka med andra aktörer i rehabiliteringskedjan. Vårdcentralen ska ha en aktiv roll i en sammanhållen rehabiliteringsprocess för individen samt delta i utarbetandet av gemensamma planer.

Rehabiliteringsinsatserna ska bidra till att invånare med sjukdom eller skada uppnår och behåller bästa möjlig funktion, aktivitet och förmåga. Rehabiliteringen ska ge förutsättningar för delaktighet i samhällslivet oavsett invånarens ålder och om sjukdomen eller skadan är permanent eller tillfällig, somatisk eller psykisk.

Leverantören ska ge evidensbaserade medicinska rehabiliteringsinsatser för långvarig smärta samt lindrig och medelsvår psykisk ohälsa i enlighet med Region Jönköpings län faktadokument, nationella riktlinjer och bästa tillgängliga kunskap. Leverantören ska säkerställa en hög kvalitet för behandlings- och rehabiliteringsinsatserna.

Leverantören ska genomföra förebyggande insatser för att minska risken för att skada och sjukdom utvecklas och genomföra insatser för att invånare med funktions- och aktivitetsnedsättning inte ytterligare försämras.

Leverantören ansvarar för rehabiliteringsinsatser av arbetsterapeut och fysioterapeut i samverkan med kommunal hälso- och sjukvård enligt ”Avtal mellan Region Jönköpings län och kommunerna i Jönköpings län om överlåtelse av skyldighet att erbjuda hälso- och sjukvård i ordinärt boende”.

Habilitering
Leverantören ansvarar för att invånare som valt vårdcentralen, som har en medfödd eller tidigt förvärvad skada, får habiliteringsinsatser på primärvårdsnivå enligt Region Jönköpings läns allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta.

Leverantören ska samverka med habiliteringscentrum i de fall invånaren har kompletterande insatser från habiliteringscentrum.

Försäkringsmedicin
Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer och rutiner för försäkringsmedicin.
Leverantören ansvarar för att det finns kompetens inom försäkringsmedicinska kunskapsområdet och ska utveckla arbetssätt och rutiner för sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen.

Hälso- och sjukvården ska enligt Lagen om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter (2019:1297) erbjuda koordineringsinsatser till sjukskrivna patienter där återgång till eller inträde i arbetslivet är eller kommer bli aktuellt.
Namngiven rehabkoordinator ska finnas hos leverantören.

Koordineringsinsatser ges efter behov och består av personligt stöd, intern samordning och samverkan med externa aktörer. En stor del av uppdraget riktar sig till patienter som är sjukskrivna på grund av lättare och medelsvår psykisk ohälsa eller långvarig smärta. Koordineringsinsatserna ska utformas och genomföras i samråd med patienten. Diagnosen är inte avgörande, inte heller vilken ersättning eller försörjning patienten har. Hälso- och sjukvården ansvarar inte för behov som ska tillgodoses av andra aktörer.

Leverantören tillåter att Region Jönköpings län kan ta del av vårdcentralens avidentifierade sjukskrivningsstatistik som erhålls genom Ineras *Intygsstatistik.*

3.14 Riskbruk, missbruk och beroende

Leverantören ska följa nationella riktlinjer och Region Jönköpings läns allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta för riskbruk, missbruk och beroende.

Leverantören ska samverka med kommunen och specialistvården enligt ”Överenskommelse kring samverkan gällande vård och stöd för personer med

riskbruk, missbruk och beroende mellan kommunerna och Region Jönköpings län" och lokala överenskommelser.

3.15 Vaccinationer

Leverantören ansvarar för vaccinationer enligt Region Jönköpings läns riktlinjer. Vaccinationer ska dokumenteras enligt Region Jönköpings läns riktlinjer.

3.16 Medicinsk fotvård

Leverantören ska erbjuda medicinsk fotvård enligt Region Jönköpings läns allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta. Medicinsk fotvård utgör hälso- och sjukvård enligt Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Vid anlitande av underleverantör för medicinsk fotvård måste leverantören säkerställa att det finns adekvata remisshanteringsrutiner så att journalinformation som behövs för fortsatt god och säker vård (exempelvis fotografier, status, behandling) överförs till patientens journal. Fotvårdsterapeuten ska ha utbildning inom medicinsk fotvård om minst 1-3 terminer och ha praktiserat medicinsk fotvård på heltid i minst tre (3) år de senaste fem (5) åren. Fotvårdsterapeut bör ha utbildning och erfarenhet av diabetesfotvård.

3.17 Hälsoundersökning och vård av flyktingar och migranter

Leverantören ska inom sitt geografiska närområde erbjuda hälsoundersökning till flyktingar och migranter samt till personer som vistas i Sverige utan tillstånd enligt Region Jönköpings läns allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta.

Leverantören ska bedöma och behandla sjukdomstillstånd för flyktingar och migranter samt för personer som vistas i Sverige utan tillstånd med behov av akut, omedelbar vård eller behov av vård som inte kan anstå.

3.18 Utbildning och forskning

Leverantören ska medverka i klinisk forskning.

Leverantören ska tillhandahålla:

- praktikplatser (LIA, APL) för elever på yrkesutbildningar, gymnasium och grundskola
- utbildningsplatser för verksamhetsförlagd utbildning (VFU) för studenter från universitet och högskolor
- utbildningstjänstgöring för AT-, BT- (bastjänstgöring) och ST-läkare
- praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP)

Leverantören ska samverka med Region Jönköpings läns samordningsansvariga för grundutbildning, studierektororganisation och ansvariga för akademisering av primärvården under ledning av Futurum.

Grundutbildning

Studenter och elever
Leverantören ska följa Region Jönköpings läns avtal med universitet, högskolor, gymnasieskolor, yrkesutbildningar och andra utbildningssamordnare om att ta emot och handleda elever och studenter i lärande i arbetslivet (LIA), arbetsplatsbaserat lärande (APL) och verksamhetsförlagd utbildning (VFU) samt fältstudiedagar. Med APL, LIA och VFU menas såväl sammanhängande perioder av deltagande i vårdcentralens arbete, ~~lik~~som kortare moment i syfte att nå lärandemålen. Leverantören ska medverka i moment för interprofessionellt lärande med inriktning mot förbättringskunskap.

Leverantören ska tillhandahålla kliniska utbildningsplatser, lokaler och basal utrustning enligt gällande kursplaner och Region Jönköpings läns avtal med universitet och högskolor.

Leverantören ansvarar för att kvalitet och inriktning följer målbeskrivningar för respektive utbildning och överenskomna krav på handledarkompetens. Handledarna ska följa gällande handledarinstruktioner och känna till lärandemålen för utbildningen.

Klinisk undervisningsmottagning (KUM)

Region Jönköpings län tecknar tilläggsuppdragsavtal med leverantörer för att bedriva klinisk undervisningsmottagning för studenter i Jönköpings län.

Vidareutbildning

Allmäntjänstgöring (AT) för läkare
Region Jönköpings läns organisation för AT (Futurum) samordnar AT-tjänstgöringen och uppdrar till leverantörer att ansvara för AT-läkares tjänstgöring inom allmänmedicin enligt Region Jönköpings läns riktlinjer (AT-koncept).

AT-läkarna är anställda av Region Jönköpings län under hela tjänstgöringen inom allmänmedicin. Eventuell jour betalas av den organisation där AT-läkaren tjänstgör.

Bastjänstgöring (BT) för ST läkare inom andra specialiteter
Enligt HSLF-FS 2021:8 ska ST inom samtliga specialiteter inledas med BT. Region Jönköpings läns organisation för BT (Futurum) samordnar BT-tjänstgöringen och uppdrar till leverantörer att ansvara för BT i primärvård.

BT ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer (ST-koncept). BT inom primärvård genomförs under minst 3 månader. Leverantören ska ha minst två verksamma läkare inom allmänmedicin på enheten, varav minst en specialist. För att vara handledare av BT krävs specialistkompetens inom allmänmedicin eller att man är

ST-läkare i allmänmedicin. Dessutom skall man ha genomgått handledarutbildning. Eventuell jour betalas av den organisation där BT/ST-läkaren tjänstgör.

Specialisttjänstgöring (ST) för läkare
Region Jönköpings län kan efter en ansökan uppdra till leverantör att ansvara för hela eller delar av en läkares ST (inklusive BT). Under närmaste åren kommer två förordningar som reglerar ST förekomma parallellt.

- Specialisttjänstgöring enligt förordning HSLF-FS 2015:8 (gamla förordningen)
- Specialisttjänstgöring enligt förordning HSLF-FS 2021:8 (nya förordningen där BT ingår i ST)

ST ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer (ST-koncept) och verksamhetslokala riktlinjer för ST i allmänmedicin samt Socialstyrelsens föreskrifter.

Enligt Region Jönköpings läns riktlinjer ska leverantören ha minst två verksamma specialister inom allmänmedicin för uppdraget. En av dessa ska vara utsedd huvudansvarig handledare och ha genomgått Region Jönköpings läns handledarutbildning. För att vara handledare krävs specialist i allmänmedicin och minst fem års klinisk tjänstgöring efter läkarlegitimation. Leverantören ska ha tillräcklig medicinskteknisk utrustning för uppdraget enligt avsnitt 2.3 samt ögonmikroskop/spaltlampa och öronmikroskop. Enligt Region Jönköpings läns riktlinjer ansvarar studierektorerna bland annat för att ge utlåtanden om vårdenheten som utbildningsplats inför anställning av ST-läkare, planering och samordning av ST tjänstgöring samt uppföljning och kvalitetssäkring av utbildningsplatser.

Leverantören anställer och har arbetsgivaransvar för ST-läkare. Inför anställning av ST-läkare ska verksamhetschef samråda med ST-studierektor för att få stöd i rekryteringsprocessen.

Enligt särskilt beslut från Futurum kan leverantörens enskilda medarbetare åta sig uppdrag som vetenskaplig handledare till ST läkare i allmänmedicin.

Fortbildning av läkare med specialistläkarexamen från EU- eller EES-land
Region Jönköpings län tecknar avtal med leverantörer om fortbildning av läkare med läkarexamen, från EU eller EES-land, som fått automatisk specialistkompetens i allmän medicin i Sverige i samband med ansökan om svensk legitimation. Fortbildningen får pågå i två år. I särskilda fall kan Region Jönköpings län godkänna en längre period.

Praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP)
Region Jönköpings läns studierektororganisation samordnar Region Jönköpings läns PTP-program. Tjänstgöringen sker enligt gällande lag och Socialstyrelsens föreskrifter om praktisk tjänstgöring för psykologer (SOSFS 2008:34 M).

Region Jönköpings län kan uppdra till leverantörer att ansvara för hela eller delar av utbildningen. Leverantören anställer och har arbetsgivaransvar för PTP-psykologer.

Specialistutbildning för sjuksköterskor
Region Jönköpings län kan efter ansökan från leverantören bevilja ersättning för sjuksköterskor som ansökt och antagits till utbildningstjänst som specialistsjuksköterska med inriktning till distriktssköterska alternativt psykiatrisk vård.

Leverantören anställer och har arbetsgivaransvar för aktuell sjuksköterska. Anställningen ska vara tillsvidare.

KBT – Kognitiv beteendeterapi
Region Jönköpings län kan efter ansökan från leverantören bevilja ersättning för medarbetare som ansökt och antagits till grundläggande utbildning i kognitiv beteendeterapi, KBT steg 1, 45/60 hp. Utbildningen ska motsvara de krav som ställs av Socialstyrelsen.

Forskning

Leverantören ska medverka i klinisk forskning. Leverantören kan själv ta initiativ till klinisk forskning eller medverka i forskning som föreslås av Akademisk primärvård. Leverantören ska informera Region Jönköpings län/Futurum om forskningsprojekt som bedrivs inom verksamheten.

Leverantören kan även medverka i industrifinansierade kliniska prövningar. Leverantören ska i dessa fall även inhämta godkännande från Region Jönköpings län/Futurum enligt regionens riktlinjer och riktlinjerna för genomförande av forskningen.

Leverantören kan få tillgång till Region Jönköpings läns infrastruktur för forskning som exempelvis handledning, statistikkonsultationer och bibliotekstjänster. Medarbetare hos leverantörer har rätt att söka forskningsmedel från FORSS, Futurum och andra organisationer. Leverantören kan få råd och stöd om lagar, föreskrifter och rutiner vid klinisk forskning inklusive klinisk läkemedelsprövning och annan uppdragsforskning.

Akademisering av primärvården

Region Jönköpings Län strävar efter att akademisera primärvården och har en ambition att primärvården ska bli en universitetssjukvårdsenhet. Alla leverantörer

har en möjlighet att bidra i arbetet. De tre delarna grundutbildning (3.18 grundutbildning), utveckling av vården (3.19) samt forskning (3.18 forskning) ingår och arbetet leds från Futurum. Akademiska vårdcentralen är noder i detta arbete.

För att bli en akademisk vårdcentral ska man uppfylla Region Jönköpings läns krav. Akademiska vårdcentraler kommer regelbundet att utvärderas. Futurum i samråd med Vårdvalsenheten utser akademiska vårdcentraler.

3.19 Systematiskt förbättringsarbete

Leverantören ska systematiskt förbättra sin verksamhet utifrån invånarnas behov. Exempel på områden som hälsa- och sjukvårdssystemet just nu har i fokus är demografins betydelse, nära vård och kunskapsstyrning. Förbättringsarbeten bör i första hand fokusera på medicinsk kvalitet, utveckling av hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetssätt samt följsamhet till nationella och lokala riktlinjer.

För att sprida kunskap och bidra till hälso- och sjukvårdens gemensamma lärande;

- ska leverantören årligen redovisa ett eget systematiskt förbättringsarbete med påvisbar patientnytta ur ett kliniskt perspektiv, vid Region Jönköpings läns konferens Utvecklingskraft
- främjas deltagande i regionala systematiska förbättringsarbeten med påvisbar patientnytta ur ett kliniskt perspektiv, exempelvis Tillsammans-projekt, Fakta, Medicinska programgrupper, Regionala medicinska programområden.
- främjas vårdcentralen till deltagande som pilotverksamhet i utvecklingsprojekt med påvisbar patientnytta ur ett kliniskt perspektiv
- främjas vårdcentralen att bedriva utveckling och implementering av nya arbetssätt för kroniskt sjuka med stöd av befintliga och nya digitala hjälpmedel. Framtagna arbetssätt och processer ska främja patientens egenvård och leda till ökad delaktighet och egenmakt för individen.

Resurs för utveckling av nära vård – personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Leverantören ska i funktionen ha en namngiven medarbetare som är kliniskt verksam på vårdcentralen.

Uppdraget innebär att:

- stödja, leda och samordna vårdcentralens utveckling- och förbättringsarbete inom nära vård – personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp.
- Individen ska representera primärvården i regionala förbättringsarbeten inom området.
- Medverka i nätverksträffar och utbildning som erbjuds.

4. Informationshantering och IT

4.1 Inledning

Leverantören ska följa tillämpliga delar av Region Jönköpings läns policy och riktlinjer för IT. Varje vårdenhet ska ha en namngiven kontaktperson för IT, telefoni och katalogtjänsten HSA.

4.2 Informationssäkerhet

Leverantören ska i all IT-användning följa gällande lagstiftning och beakta patientens rätt till integritet.

Leverantören ska följa Region Jönköpings läns policy och riktlinjer för informationssäkerhet.

Leverantören ska informera nya användare om användarmanualer och det personliga ansvaret att följa policy och riktlinjer.

All användning av IT-systemen loggas. Leverantören ska följa upp loggar enligt Region Jönköpings läns riktlinjer.

4.3 Personuppgifter

Leverantören ska hantera personuppgifter enligt gällande lagstiftning.

Leverantören är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter som behandlas inom leverantörens organisation.

4.4 Verksamhetsdata

Leverantören ska registrera vårdkontakter samt tillhörande vårddokumentation enligt Region Jönköpings läns riktlinjer i de system som Region Jönköpings län anvisar. Leverantören ska vid angiven tidpunkt leverera elektroniskt läsbar data för uppföljning och fakturaunderlag enligt specifikationer. Leverantören ska följa Socialstyrelsens och Region Jönköpings läns riktlinjer för registrering av diagnos- och åtgärdskoder.

Leverantören ska tillhandahålla relevant patientdata och material till forskning som bedrivs av regionanställd eller forskare som Region Jönköpings län samarbetar med.

I kommunikation med Region Jönköpings län eller andra vårdgivare ska leverantören använda definitioner och termer i IT-systemen som fastställs av Region Jönköpings län.

Leverantören ska i förekommande fall följa de särskilda regler som gäller för hantering av information vid verksamhetsövergång.

Leverantören ska upprätta, säkerställa och upprätthålla manuella reservrutiner för verksamheten som tillämpas vid ett eventuellt avbrott.

Leverantören ska årligen fylla i och skicka in dokumentet ”Kvalitetsindikatorer för god och säker patientadministration och kliniskt verksamhetsstöd” samt utföra aktiviteter i enlighet med dokumentet.

4.5 IT-system och infrastruktur

Leverantören ska enbart använda utrustning i IT-infrastrukturen som är godkänd av Region Jönköpings län. Datorer och skrivare tillhandahålls av Region Jönköpings län. Eventuellt kan medicinteknisk utrustning eller annan utrustning anslutas efter samråd och godkännande. Leverantören ska kontinuerligt kontrollera att skyddet mot skadlig kod, virus och spionprogram är aktuellt på verksamhetens utrustning.

Region Jönköpings län levererar kommunikationslösning mot Region Jönköpings läns nätverk inklusive nätverksutrustning. Leverantören ansvarar för det interna fastighetsnätet för data och telefoni, inklusive förbindelsen mellan avlämningspunkt och verksamhetens lokaler. Fastighetsnätet ska följa Region Jönköpings läns standard för kabelsystem.

Region Jönköpings län kan komma att leverera annan IT-uppkoppling till utlagd mottagning och filial än för leverantörens huvudmottagning. Region Jönköpings län tillhandahåller inte IT-system, datorer, skrivare eller liknande till leverantörens underleverantörer.

Leverantören ska använda sig av Region Jönköpings läns behörighetskontrollsystem och utse lokal ansvarig kortadministratör för elektronisk tjänstelegitimation (SITHS). Leverantören ansvarar för att användarna inte har tillgång till fler programvaror och system än nödvändigt.

Leverantören ska ansluta sig till Region Jönköpings läns säkerhetslösningar för tillgång till IT-tjänster.

Leverantören debiteras kostnader för IT-infrastruktur och utrustning.

Leverantören förbinder sig att använda IT-system enligt Region Jönköpings läns riktlinjer. Region Jönköpings län tillhandahåller system och utbildning av superanvändare i förhållande till verksamhetens storlek.

Region Jönköpings län ansvarar för underhåll av berörda system och leverantören ansvarar för dess innehåll. För administrativa dokument ska PDF och Office-kompatibla filformat användas.

Leverantören ges åtkomst till Region Jönköpings läns tjänst för befolkningsregister. Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för

användning inklusive reglerna för personer som har sekretessmärkning i befolkningsregistret.

Leverantören har rätt att använda egna stödsystem under förutsättningar att det inte krävs någon installation/förändring av eller stör andra delar av IT-miljön. Region Jönköpings län lämnar ingen support för dessa.

System och program som används för andra ändamål än Region Jönköpings läns uppdrag till leverantören ska inte användas i den av Region Jönköpings län tillhandahållna IT-miljön.

System, program och utrustning som tillhandahålls av Region Jönköpings län får bara användas för verksamhet inom vårdval Region Jönköpings län.

Vid införande av nya IT-tjänster eller vid större utbyggnader av Region Jönköpings läns befintliga IT-tjänster som kan komma att ingå i utbudet till leverantören upprättas ett nytt avtal.

Region Jönköpings län tillhandahåller inte infrastruktur, IT-system, datorer, skrivare eller liknande till leverantörens underleverantörer.

Region Jönköpings län avser att under avtalsperioden se över hur IT-infrastruktur och stödsystem ska tillhandahållas till leverantörerna.

4.6 Support och IT-konsulttjänster

Leverantören har rätt att använda Region Jönköpings läns supportorganisation i frågor om Region Jönköpings läns IT-infrastruktur och fastställda IT-system. Servicenivåer för respektive IT-tjänst fastställs av systemägare, vilket innebär att olika system har olika inställelsetider gällande support.

Leverantören ska använda IT-beställningssystem och de blanketter som Region Jönköpings län tillhandahåller för beställningar. Leverantören ska göra felanmälningar på utrustning och program till Region Jönköpings läns kundcenter på IT-centrum. Region Jönköpings län har rätt att ha planerade avbrott för systemuppdateringar, nyinstallationer, service och underhåll.

Leverantören kan, efter överenskommelse, köpa IT-konsulttjänster från Region Jönköpings län inom systemområden som är relevanta för Region Jönköpings läns uppdrag till leverantören.

5. Rapportering och uppföljning

5.1 Avtalsuppföljning

Region Jönköpings län har en kontinuerlig uppföljning av villkoren för godkännande av leverantör och andra avtalsvillkor.

5.2 Uppdragsuppföljning

Alla verksamheter som finansieras av Region Jönköpings län ska kännetecknas av kund- och processorientering:

- verksamhetens processer ska ledas med utgångspunkt från vad som är bäst för patienten
- rutiner för att tydliggöra ansvar för samarbete och samverkan i gränssnitten mellan olika ansvarsområden är viktigt,
- kunskap om andras kompetens i vårdkedjan är en förutsättning

Region Jönköpings läns uppföljningsmodell speglar den kvalitet i vården som Region Jönköpings län vill förmedla till invånarna utifrån svensk lag. God vård innebär att hälso- och sjukvården ska:

- vara säker
- vara kunskapsbaserad och ändamålsenlig
- vara patientfokuserad
- vara effektiv
- vara jämlik
- ges i rimlig tid

Uppföljningen ska bidra till en positiv utveckling av befolkningens hälsa och leverantörernas verksamhet.

Region Jönköpings län har en kontinuerlig uppföljning av verksamhetsdata från vårdens IT-stöd. Nyckeltal och kvalitetsindikatorer kan revideras årligen i samband med regionfullmäktiges beslut om budget.

Vårdcentralernas resultat kan komma att redovisas publikt för att ge invånare insyn i verksamheten och underlag för att välja vårdcentral.

Patientenkäter

Leverantören ska samverka med Region Jönköpings län om patientenkäter och i förekommande fall delta i den nationella patientenkäten. Region Jönköpings län har rätt att ta del av allt grundmaterial från gemensamma patientenkäter.

Rapportering

Leverantören ska rapportera förändringar i sin verksamhet enligt avtalet och avsnitt 8 ”Villkor för godkännande”.

Leverantören ska rapportera till för specialiteten relevanta kvalitetsregister. Leverantören ska på begäran rapportera uppgifter avseende måluppfyllelse för uppdraget som inte fångas av vårdens IT-stöd.

Region Jönköpings län har rätt att följa upp volymer och kostnader för leverantörens läkemedelsförskrivning och användning av medicinsk service.

Kvalitetsregister och andra register

Leverantören ska rapportera till:

- PrimärvårdsKvalitet (när införandet är klart)
- Nationella diabetesregistret (NDR)
- Svenska Demensregistret (SveDem)
- Nationellt kvalitetsregister för äldres vård och omsorg (Senior Alert), i förekommande fall där primärvården har det huvudsakliga hälso- och sjukvårdsansvaret.
- Svenska Palliativregistret i förekommande fall där primärvården har det huvudsakliga hälso- och sjukvårdsansvaret om inget annat är överenskommet med annan aktör, exempelvis kommunen.
- Nationellt kvalitetsregister för bättre omhändertagande av patienter med Artros (BOA)
- Luftvägsregistret
- Nationellt hjärtsviktsregister (RiksSvikt)

Kvalitetsregister som leverantören ska rapportera till kan komma att kompletteras under innevarande år.

5.3 Dialog

Uppföljningen sker i dialog med leverantören utifrån inhämtade uppgifter.

Region Jönköpings län kallar leverantören en gång om året för genomgång av verksamheten. Inför genomgången ska leverantören gjort en egen analys av sin verksamhet inklusive medicinska resultat.

Förutom den årliga genomgången kan Region Jönköpings län kalla till uppföljningsdialoger inom specifika områden, exempelvis läkemedelsförskrivning.

5.4 Fördjupad uppföljning

Region Jönköpings län har rätt att genomföra fördjupad uppföljning hos enskilda leverantörer eller inom specifika områden. Fördjupad uppföljning sker bland annat genom verksamhetsrevision, kostnadsjämförelser och produktivitetsanalyser.

5.5 Revision

Region Jönköpings län har rätt att självt eller genom ombud revidera leverantörens verksamhet, exempelvis av medicinsk kvalitet, ekonomiska och juridiska förhållanden. Möjligheten till revision omfattar även underleverantörer som leverantören anlitar för genomförande av uppdraget. Leverantören ska utan kostnad för Region Jönköpings län biträda vid revision bland annat genom att – men inte begränsat till – ställa nödvändig dokumentation till förfogande.

5.6 Redovisning

Verksamhetsdata och resultat är tillgängliga för leverantören via Region Jönköpings läns IT-stöd för analys- och rapportuttag.

Urval av verksamhetsdata och resultat redovisas i Region Jönköpings läns månadsuppföljning, delårsrapporter och årsredovisning samt offentliggörs för att länets invånare ska kunna jämföra olika leverantörer.

6. Ersättningsvillkor

6.1 Budgetram

Regionfullmäktige fördelar årligen resurser på områdesnivå utifrån behovsbeskrivningar, nationella jämförelser, demografi och socioekonomiska faktorer, medicinsk utveckling och kunskapsstyrning, löne- och prisutveckling samt rationaliseringsbehov.

För löne- och prisutveckling kompenseras leverantörerna i enlighet med Sveriges Kommuner och Regioners prisindex med kvalitetsjusterade löner för regioner. Ersättning för läkemedel justeras separat efter faktisk och förväntad kostnadsutveckling. Om läkemedelskostnaderna under året totalt visar sig över- eller underskrida fem miljoner kronors skillnad jämfört med den totala läkemedelsbudgeten kan nivåerna för läkemedelsersättningen retroaktivt komma att justeras under pågående år. Förändringar i kostnadsansvar mellan Region Jönköpings läns olika verksamheter påverkar budgetramen enligt principen att ett utökat kostnadsansvar motsvaras av en utökad ersättning och vice versa. Ändrade kostnader som faller inom ramen för befolkningens förändrade konsumtion, eller härrör från ändrade arbetssätt hos leverantörerna, medför inte någon förändring i ersättningsramen. Ökat demografibehov täcks inte av utökad budget utan ska i första hand mötas med effektiviserad verksamhet genom förändrade arbetssätt.

Region Jönköpings läns inriktningsmål är att ligga i nedre kvartilen jämfört med övriga län/regioner avseende strukturjusterad hälso- och sjukvårdskostnad per invånare.

Centrala överskott som beror på oväntade utfall kan komma att betalas ut retroaktivt fördelat via ACG och CNI under året. Vissa ersättningar kan vara villkorade av kommande uppdrag från Region Jönköpings län. Om inte uppdrag motsvarande avsatta medel kommer från Region Jönköpings län kan medlen fördelas via ACG och CNI under året.

6.2 Ersättningsmodell

Region Jönköpings läns ersättningsmodell för vårdval primärvård utgår från att pengarna följer patienten. Modellen ska stimulera måluppfyllelse, samverkan och kvalitetsutveckling. Modellen ska vara transparent så att det är tydligt på vilka grunder ersättning ges. Ersättningsnivåerna revideras årligen.

Den samlade ersättning som utbetalas till en leverantör förväntas täcka samtliga kostnader för uppdraget enligt regelboken för Primärvård inom vårdval Region Jönköpings län.

Region Jönköpings län ersätter leverantören för vård av patienter som valt en vårdcentral i Region Jönköpings län, men som är folkbokförda i annat län, på

samma sätt som patienter folkbokförda i Jönköpings län, med undantag för läkemedelsersättningar.

Ersättningsmodellen förutsätter att Region Jönköpings län och leverantörerna tar gemensamt ansvar för att upprätthålla modellens intentioner och normer. Parterna ska samverka kring modellens tillämpning och utveckling. Den totala ersättningen är högre än den budgetram som regionfullmäktige beslutat i Region Jönköpings läns budget med flerårsplan. Detta beror på att ersättningsmodellen även innehåller andra finansieringskällor.

Vissa specifika ersättningar kan användas under ett eller ett par år för att stimulera införandet av nya arbetssätt. Därefter kan arbetssättet anses infört och vårdenheterna ersätts fortsättningsvis enligt vårdtyngd och socioekonomiska faktorer.

För primärvårdsuppdrag som lämpar sig att centraliseras i Region Jönköpings län av kompetens- och effektivitetsskäl kan tilläggsuppdrag utlysas.

Specifika ersättningar som tas bort eller tillkommer vid årsskiften och regleras med en månads eftersläp hanteras genom att kapiteringen ökar eller minskar beroende på den specifika ersättningens uppbyggnad. På så sätt minimeras effekten av en månads eftersläp över årsskiften.

6.3 Ersättning 2022

Ersättning	**Totalbelopp tkr**
Patientrelaterad ersättning	
Vårdtyngd enligt ACG (Adjusted Clinical Groups)	1 148 485
Socioekonomiska faktorer, CNI (Care Need Index)	202 674
Läkemedel	446 280
Vårdsamordning	23 100
Läkaruppdrag i korttidsboende och särskilda boendeformer	18 900
Läkarbesök i hemmet	20 500
Läkaruppdrag och samverkan med den kommunala hälso- och sjukvård	15 700
Rehabkoordinering och PR-team	8 500
Tolk	6 800
Hälsosamtal	5 400

Särskilt kostnadskrävande patienter	300
Kvalitetsersättning	
Resurs för utveckling av nära vård och personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp	10 000
Systematiskt förbättringsarbete	7 400
Deltagande i utvecklings- och kvalitetsarbeten	5 170
Hälsofrämjande arbete i socioekonomiskt utsatta områden	5 000
Utveckling och implementering av arbetssätt kroniskt sjuka	3 000
Särskild ersättning	
ST-läkare	93 500
Specialistutbildning sjuksköterska	5 000
PTP-psykolog	4 000
KBT-utbildning	1 000
KUM	2 100
Centrala utbildningsmedel	4 000
Utökade öppettider	10 100
Besök hos läkare och sjukgymnaster med nationell taxa	6 100
Läkarmedverkan i barnhälsovården	2 600
Glesbygd	1 600
Samordnare gemensam närakut	1 290
Summa ersättningar	**2 058 499**
Vårdval primärvård centrala kostnader/intäkter samt patientavgifter	64 940
Budget Vårdval primärvård	1 993 559

6.4 Patientrelaterad ersättning

Vårdtyngd enligt ACG (Adjusted Clinical Groups)

ACG är en metod för att kategorisera patienters sjukdomar genom att gruppera diagnoser i öppen vård. ACG-grupperna representerar hälsotillstånd och är definierade utifrån sjukdomsbörda, ålder och kön. ACG-grupperna tilldelas olika vikter beroende på resursåtgång.

Ersättningen grundas på invånarnas registrerade diagnoser i både öppen och sluten vård de senaste 18 månaderna.

Leverantören får ersättning för de invånare som valt vårdcentralen. Leverantören får inte bygga sitt listningsunderlag på utomlänsinvånare. Listade utomlänsinvånare får endast utgöra en mindre andel av listningsunderlaget.

År 2022 är ersättningen för 1,0 relativ ACG-poäng 3 110 kronor.

Socioekonomiska faktorer, CNI (Care Need Index)

CNI är en metod att kategorisera vårdtyngd utifrån socioekonomiska faktorer. Leverantören får ersättning för sin genomsnittliga CNI-poäng per invånare som valt vårdcentralen. Statistiska centralbyrån (SCB) beräknar CNI på vårdcentralsnivå varje månad.

År 2022 är ersättningen för 1,0 CNI-poäng 237 kronor.

Variabler	**CNI-poäng**
Ensamboende äldre än 65 år	6,15
Utlandsfödd	5,72
Arbetslös	5,13
Ensamstående förälder	4,19
Flyttningar senaste året	4,19
Lågutbildad	3,97
Barn yngre än fem år	3,23

Läkemedel

Leverantören får ersättning för basläkemedel för listade invånare som är folkbokförda i Jönköpings län.

15 procent av ersättningen fördelas enligt CNI och 1,0 CNI-poäng är 73 kronor.

85 procent av ersättningen fördelas enligt ålder:

Ålder	**Ersättningsvikt**	**Ersättning per person, kr**
0-41	0,20	246
42-53	0,52	641
54-63	1,00	1 232
64-70	1,52	1 873
71-76	2,02	2 489
77-	2,82	3 474

Vårdsamordning

Region Jönköpings län ersätter leverantören för vårdsamordnarens samordning och deltagande i samordnad individuell plan (SIP) enligt avsnitt 3.6.

- Ersättning för vårdsamordning är 200 kronor per invånare för listade patienter äldre än 74 år.
- Samordning och deltagande i SIP innefattar hela vårdplaneringsprocessen, och inte enbart upprättandet av SIP. Upprättande av SIP ska ske enligt Region Jönköpings läns riktlinjer. Ersättningen är 4 000 kronor per patient och vårdplaneringsprocess.

Läkaruppdrag i särskilda boendeformer och korttidsplatser

Leverantörer med avtal om läkarmedverkan i särskilda boendeformer för äldre och korttidsplatser får ersättning enligt en tidsberäknad schablon per boendeplats. Ersättningen för permanentboendeplats är 4 000 kronor och för korttidsplats 12 000 kronor per år.

Ersättningen är för uppdraget enligt avsnitt 3.7 särskilt boende äldre och korttidsplats. För att erhålla den särskilda ersättningen för läkarbesök i hemmet på 3 000 kronor krävs att det föreligger ett akut medicinskt behov som inte kan hanteras på distans (exempelvis telefon eller digitalt) eller under planerad läkarmottagning på boendet. Det vill säga det ska finnas ett akut behov av ett fysiskt läkarbesök som inte kan anstå.

Läkarbesök i hemmet

Region Jönköpings län ersätter leverantören för läkarbesök i hemmet enligt avsnitt 3.7. Fysiska besök av läkare ersätts med 3 000 kronor.

Läkaruppdrag och samverkan med den kommunala hälso- och sjukvården

Region Jönköpings län ersätter leverantören med 400 kronor per invånare för listade patienter äldre än 74 år. Ersättningen avser att garantera invånare inskrivna i hemsjukvården i ordinärt boende motsvarande resurser som boende i särskilt boende.

Rehabkoordinering

Region Jönköpings län ersätter leverantören för rehabkoordinering i sjukskrivnings – och rehabiliteringsprocessen enligt avsnitt 3.12. Ersättning utgår för rehabkoordinering enligt särskild modell.

Vårdcentralen ersätts med 10 000 kronor för framtagande och årlig revidering av rutiner för sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen.

Ersättning utgår även för primärvårdens rehabiliteringsutredning i team (PR-team) med 10 000 kronor per utredning enligt Region Jönköpings riktlinjer för PR-team. Ersättning betalas ut kvartalsvis efter att inrapportering skett till ansvarig på

Folkhälsa och sjukvård. Region Jönköping län ersätter totalt 160 utredningar per år för hela primärvården.

Tolk

Leverantören får ersättning för månadsvis redovisade tolkarvoden. Ersättning medges för max tre månader gamla fakturor.

Hälsosamtal

Region Jönköpings län ersätter leverantören för hälsosamtal som genomförs med hjälp av hälsokurvan enligt avsnitt 3.5 med 900 kronor.

Särskilt kostnadskrävande patienter

Region Jönköpings län kan besluta om ersättning till leverantörer med ansvar för vård av särskilt kostnadskrävande patienter. Ersättningen ska garantera god vård för ett fåtal patienter med behov av mycket stora volymer eller särskilt dyra sjukvårdsmaterial.

Leverantörer ansöker om ersättningen och Region Jönköpings län beslutar i varje enskilt fall. Ersättningen täcker leverantörens redovisade kostnader för sjukvårdsmaterial utöver 60 000 kronor per år och patient.

Vård av patient som är listad på annan vårdcentral

Ersättning gäller alla invånare folkbokförda i Sverige.

Fysiska besök

Region Jönköpings län ersätter leverantören för fysiska besök av patienter som inte är listade på vårdcentralen.

	Ersättning*
Läkarbesök	650 kr
Sjukvårdande behandling	450 kr

***** Ersättning inklusive medicinsk diagnostik exklusive patientavgift. Erlagd patientavgift tillfaller inte leverantören enligt avsnitt 6.7.

Digitala besök

Region Jönköpings län ersätter leverantören för digitala besök av patienter som inte är listade på vårdcentralen.

Ersättningarna ska följa SKR:s rekommenderade utomlänsersättningar för digitala vårdtjänster och kan komma att ändras under året. Leverantören får patientavgiften som del av ersättningen.

	Ersättning*
Digital läkarkontakt	500 kr
Digital kontakt psykolog, kurator, psykoterapeut	425 kr
Digital kontakt annan legitimerad sjukvårdspersonal	275 kr

* Ersättning inklusive medicinsk diagnostik exklusive patientavgift.

Vård av utländska medborgare och utlandssvenskar

Leverantören får ersättning för vård av personer bosatta i EU- eller EES-land. Underlag för utbetalning enligt Region Jönköpings läns riktlinjer (exempelvis kopia på giltigt EU-kort) ska skickas in till Region Jönköpings län. Saknas fullständigt underlag betalas inte någon ersättning ut.

För vård av utländska medborgare och utlandssvenskar bosatta i länder utanför EU och EES gäller särskilda regler. I flera fall betalar patienten själv sin vård.

Vård av asylsökande, kvotflyktingar m.m.

Leverantören får ersättning för vård av asylsökande.

Kvotflyktingar och anknytningsflyktingar har rätt till en kostnadsfri hälsoundersökning inom en tolvmånadersperiod efter ankomst till Sverige.

För att ersättning ska utbetalas ska registrering ske enligt Region Jönköpings läns riktlinjer. I aktuella fall måste uppgifter om LMA-kortets dossiernummer framgå. Saknas detta betalas ingen ersättning ut.

6.5 Kvalitetsersättning

Resurs för utveckling av nära vård och personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Leverantören får ersättning för utsedd kontaktperson enligt avsnitt 3.19

Regionen ersätter leverantören med en grundersättning på 75 000 kr samt 19 kr per listad invånare och år.

Eget systematiskt förbättringsarbete

Region Jönköpings län betalar ut ersättning i samband med godkända riktmärken (2 stycken). Ersättningen är 20 kronor per listad invånare och år.

Deltagande i utvecklings- och kvalitetsarbeten

Ersättning för deltagande i regionala förbättringsarbeten

I grunduppdraget ingår att leverantören ska delta aktivt i förbättrings- och utvecklingsarbeten som kan ske i samverkan internt och externt.

Region Jönköpings län ersätter uppdrag och deltagande i Fakta - allmänt kliniskt kunskapsstöd, MPG, RMPO, Tillsammans-projekt och grupper enligt Ledningssystem för samverkan Region Jönköpings län och länets kommuner. Ersättningen ska inte ses som en heltäckande ersättning för uppdraget utan ett sätt att premiera och främja deltagande.

Vilka uppdrag som ersätts fastställs av primärvårdsenheten.

Uppdragen ersätts beroende på omfattning i två nivåer:

- Enkelt uppdrag kräver tidsåtgång på ungefär en heldag per månad under en längre period. Ersätts med 3 000 kronor per månad.
- Dubbelt uppdrag kräver ungefär två heldagar per månad. Ersätts med 6 000 kronor per månad.

För specialistläkare gäller dubbla ersättningsnivåer. För administrativ personal gäller halva ersättningsnivåerna.

Vid särskilda uppdrag, såsom regionledda projekt eller dylikt som kräver större engagemang, kan en särskild ersättning utgå som bestäms från fall till fall. Alla ersättningar förutsätter att leverantören meddelat primärvårdsenheten om leverantörens deltagande i projekt, grupp eller annat utfört uppdrag. Detta ska göras kvartalsvis.

Ersättning för deltagande i pilot
Region Jönköpings län ersätter leverantören som deltar som pilot i syfte att testa nya arbetssätt som sedan kan spridas i Region Jönköpings län. En särskild ersättning som bestäms i förväg betalas ut från fall till fall. Ersättningen baseras på antal listade på vårdcentralen och pilotverksamhetens storlek och bestäms i förväg.

Hälsofrämjande arbete i socioekonomiskt utsatta områden - tilläggsuppdrag

Region Jönköpings län tilldelar och ersätter sju leverantörer med högst CNI i kombination med antal listade CNI-tunga personer samt spridning av uppdraget i länsdelarna. Arbetet är ett utökat uppdrag och löper under tre år 2020-2023 och kommer därefter utvärderas.

Utveckling och implementering av nya arbetssätt kroniskt sjuka

Region Jönköpings län beviljar ersättning för utveckling och implementering av nya arbetssätt för kroniskt sjuka patienter med stöd av befintliga och nya digitala hjälpmedel. Framtagna arbetssätt och processer ska främja patientens egenvård och leda till ökad delaktighet och egenmakt för individen.

Kvalitetsindikatorer kopplad till ersättning

Under avtalsperioden kan Region Jönköpings län komma att, med hjälp av medicinsk programgrupp primärvård och representanter för leverantörerna, ta fram förslag till kvalitetsindikatorer för nästkommande verksamhetsår utifrån ett patient- och producentperspektiv. Samtliga leverantörer ska kunna medverka i arbetet att ta fram och följa upp kvalitetsindikatorer.

Region Jönköpings län beskriver hur indikatorerna ska mätas, redovisas, följas upp och ersättas. Kvalitetsindikatorerna ska vara klara senast tre månader före nästa verksamhetsår.

6.6 Särskild ersättning

Utbildning

Specialisttjänstgöring enligt förordning HSLF-FS 2015:8
Leverantören kan efter godkänd ansökan få ersättning under den tid läkaren fullgör sin ST-tjänstgöring, vilket normalt innebär fem år. Detta gäller om en överenskommelse träffats mellan leverantören och Region Jönköpings län.

Region Jönköpings län ersätter som regel max 60 månaders heltidstjänstgöring (eventuell provanställning inräknad) men kan vid särskilda skäl förlänga ersättningen med upp till 12 månader. Exempel på särskilda skäl är läkare med utbildning från EU/EES där kompetensnivå inte motsvarar vad en Svensk läkarutbildning med AT utan kommer behöva en längre genomsnittlig utbildning för att kunna bli godkänd som specialist i allmänmedicin.

Leverantören får maximalt ersättning med 60 100 kronor per månad beräknat på heltidstjänstgöring eller faktisk kostnad för ST-läkare med heltidstjänstgöring.

Vid tjänstgöring utanför vårdcentralen ska eventuella jourer avlönas av den organisation där ST-läkaren tjänstgör.

Specialisttjänstgöring enligt förordning HSLF-FS 2021:8

Utredning kommer ske under avtalsperioden gällande ersättningsmodell ST tjänst inom allmänmedicin och BT tjänstgöring i primärvården för ST läkare inom andra specialiteter.

Vetenskaplig handledning av ST-läkare

Leverantören kan efter godkänd ansökan få ersättning för anställd som åtar sig uppdrag som vetenskaplig handledare till ST-läkare i allmänmedicin enligt särskilt beslut.

Fortbildning av läkare med specialistläkarexamen från EU eller EES land
Leverantören kan efter godkänd ansökan få ersättning för fortbildning av läkare med läkarexamen, från EU eller EES-land, som fått automatisk specialistkompetens i allmän medicin i Sverige i samband med ansökan om svensk legitimation. Ersättningen är densamma som för ST-läkare i ST-utbildning under den tid som kompletterande utbildning sker. Ersättning utgår under 2 år, vid särskilda skäl kan ersättningen förlängas med upp till 6 månader.

Specialistutbildning för sjuksköterskor
Leverantören kan efter godkänd ansökan få maximal ersättning med 40 000 kronor per månad för specialistutbildning till distriktssköterska och 45 000 kronor per månad för specialistutbildning till psykiatrisjuksköterska beräknat på heltidsstudier.

PTP-psykolog

Leverantören kan efter godkänd ansökan få maximalt ersättning med 40 000 kronor per månad beräknat på heltidstjänstgöring.

För att en vårdcentral ska kunna anställa en PTP-psykolog med central finansiering krävs att vårdcentralen är bemannad med minst en legitimerad psykolog med dokumenterad erfarenhet av tjänstgöring i primärvårdsverksamhet samt att vårdcentralen kan erbjuda PTP-handledning av psykolog med minst tre års erfarenhet av yrket.

KBT-utbildning steg 1
Leverantören kan efter godkänd ansökan och genomförd godkänd termin få ersättning med 50 000 kronor per termin

Klinisk undervisningsmottagning (KUM)
Leverantören kan efter godkänd ansökan teckna avtal med Region Jönköpings län gällande tilläggsuppdrag för att bedriva klinisk undervisningsmottagning i Jönköpings län. Uppdraget ersätts enligt särskild modell.

Centrala utbildningsmedel
Region Jönköpings län har avsatt 4 miljoner till centrala utbildningsmedel som en del i omställningen av den nära vården till primärvården. Avsatta medel hanteras centralt och är inte ansökningsbara. Avsatta medel är till regionalt arrangerade utbildningar för primärvården för merkostnader som till exempel externa föreläsare och inköpta utbildningar.

Utökade öppettider
Leverantören kan efter godkänd ansökan få ersättning för utökade öppettider utöver 9 timmar per dag 08:00-17:00 vardagar. Under den utökade öppettiden ska vårdenheten:

- ta emot akuta patienter enligt sitt närakutsuppdrag
- ha bokningsbara tider för planerade fysiska läkarbesök
- bedriva telefonrådgivning.

De utökade öppettiderna ska gälla under en längre period och kommuniceras tydligt till invånarna. Region Jönköpings län ska i god tid meddelas utökade öppettider eller förändring av utökade öppettider. Ersättningen är 3 000 kronor per timme.

Läkarmedverkan i barnhälsovården
Leverantören får ersättning efter inskickat giltigt avtal med barnhälsovården. Ersättningen är 300 kronor per avtalad timme utöver den ersättning vårdenheten får från barnhälsovården.

Utlagd mottagning i glesbygd
Leverantören kan efter ansökan få ersättning för att bedriva utlagd mottagning minst en gång per vecka på orter som annars saknar mottagning. Region Jönköpings län bedömer vilka utlagda mottagningar som ger rätt till ersättning.

Ersättning gäller orter från vilka möjligheterna att ta sig till befintliga vårdcentraler med allmänna kommunikationsmedel är begränsade. Ersättningen 2022 är 200 000 kronor per ort och år. Region Jönköpings län ersätter även sjuksköterskemottagning på Visingsö på motsvarande sätt.

Under innevarande avtalsperiod kommer Region Jönköpings län se över ersättningsmodellen.

Samordnare med ansvar för gemensam närakut

Leverantören kan efter godkänd ansökan teckna avtal med Region Jönköpings län gällande tilläggsuppdrag samordnare för gemensam närakut.

Ersättningen är 3,50 kronor per invånare och år och länsdel.

Riktade statsbidrag

Regeringen använder särskilda statsbidrag för att stimulera utveckling inom viktiga områden i regionernas och kommunernas verksamhet. Villkoren för statsbidragen beslutas vanligen för ett eller två år i taget.

Leverantören förväntas delta i relevanta förbättringsområden enligt överenskommelser mellan Socialdepartementet och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Modellerna för ersättning varierar.

Momskompensation

En privat leverantör får momskompensation genom att ersättningen räknas upp med 5 procent på nettoutbetalningen.

Enligt nuvarande momslagstiftning har landstingskommunala leverantörer avdragsrätt för ingående moms. Motsvarande gäller inte privata leverantörer som i stället måste kostnadsföra ingående moms. För att privata och landstingskommunala leverantörer ska kunna konkurrera på lika villkor får de privata leverantörerna därför kompensation för sina merkostnader för moms.

6.7 Avdrag/Kostnader

Patientavgifter

Leverantören är skyldig att ta ut de patientavgifter som fastställts av Region Jönköpings län. Följsamheten till detta är grundläggande för att Region Jönköpings läns patienter ska behandlas lika.

Patientavgifter räknas av mot den ersättning som betalas ut. Patientavgifterna är en delfinansiering av ersättningsmodellen.

Månadsvis sker avstämning mellan budgeterade patientintäkter och faktiskt utfall. Vid större avvikelser kan en justering av ersättning göras i proportion till ACG.

Vårdcentralen ersätts inte för uteblivna patientintäkter till följd av att patienten låter bli att betala avgift enligt Region Jönköpings läns avgiftsregler. Leverantören får inte heller ersättning för återbetald patientavgift, exempelvis den som en patient som vid planerat besök får vänta mer än 30 minuter har rätt till.

Läkemedel

Leverantören betalar förmånskostnaden för basläkemedel (läkemedel på recept) för listade invånare folkbokförda i Jönköpings län (oavsett förskrivare). För listade invånare som inte är folkbokförda i Jönköpings län betalar personens hemlandsting. Läkemedelskommittén reviderar listan med basläkemedel årligen. Nyregistrerade läkemedel kan tillföras listan under året.

Förmånskostnaden för basläkemedel belastar (en månad i efterskott) vårdcentralen med följande undantag:

- Läkemedel som uppenbart är sjukhusspecifika.
- Läkemedel (7-ställig ATC-kodsnivå) där riktlinjerna är att Region Jönköpings läns årskostnad för enskilt läkemedel ska överstiga 0,5 miljoner kronor och primärvårdens förskrivning vara mindre än 30 procent. Båda kriterierna ska vara uppfyllda.
- Kostnader för läkemedel (med undantag för syrgas) i akutförråd på särskilda boendeformer inom kommunal hälso- och sjukvård.

NOAK-läkemedel (Dabigatranetexilat, Rivaroxaban, Apixaban och Edoxaban) belastar vårdcentralen med halva förmånskostnaden.

Leverantören har även kostnadsansvar för de rekvisitionsläkemedel som behövs i vårdcentralens verksamhet.

Medicinsk service inom Region Jönköpings län

Leverantören har kostnadsansvar för alla typer av medicinsk diagnostik som beställs av vårdcentralen.

Avdrag för besök på annan vårdcentral i Region Jönköpings län

Leverantören får avdrag när listad patient får vård på annan vårdcentral i Region Jönköpings län. Avdragen inkluderar kostnader för medicinsk diagnostik. Avdragen görs i samband med den månatliga utbetalningen av ersättning.

Fysiska besök

	Avdrag*
Läkarbesök	650 kr
Sjukvårdande behandling	450 kr

* Inklusive medicinsk diagnostik, exklusive patientavgift

Digitala besök

Avdragen för digitala besök ska följa SKR:s rekommenderade priser för utomlänsersättningar för digitala vårdtjänster och kan komma att ändras under året.

	Avdrag
Digital läkarkontakt	500 kr
Digital kontakt psykolog, kurator, psykoterapeut	425 kr
Digital kontakt annan legitimerad sjukvårdspersonal	275 kr

* Inklusive medicinsk diagnostik, exklusive patientavgift

I de fall leverantören har tecknat avtal om att köpa vård från en annan leverantör, där avtalet även reglerar ersättning och denna avviker från prislistan, ska leverantören betala ersättning till den leverantör som har tillhandahållit vården. Avtalsparterna administrerar och ansvarar själva för de ekonomiska mellanhavandena.

Avdrag för besök i andra regioner

Leverantören får avdrag för besök när listad patient får vård på primärvårdsnivå i andra regioner.

Avdrag för besök utanför länet sker i samband med att den besökta regionen fakturerar Region Jönköpings län. Den besökta regionen ska fakturera patientens hemregion senast sex månader efter besöket.

Fysiska besök

	Avdrag*
Läkarbesök	650 kr
Sjukvårdande behandling	450 kr

* Inklusive medicinsk diagnostik, exklusive patientavgift

Digitala besök

	Avdrag*
Digital läkarkontakt	250 kr
Digital kontakt hos andra yrkeskategorier	200 kr

* Inklusive medicinsk diagnostik, exklusive patientavgift

Avdrag för besök hos privat vårdgivare på nationella taxan eller vårdavtal på primärvårdsnivå

Leverantören får avdrag när listad invånare har besökt läkare eller fysioterapeut/sjukgymnast som arbetar enligt nationella taxan, lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning (LOL-lagen) och lagen (1993:1652) om ersättning för fysioterapi (LOF-lagen) eller som har vårdavtal på primärvårdsnivå.

- Avdrag för de 5 första läkarbesöken per person per år
- Avdrag för de 20 första besöken hos fysioterapeut/sjukgymnast per person och år

- Avdrag för recept och sjukvårdande behandling som patienten får hos privata läkare inom allmänmedicin.

Besök hos läkare och fysioterapeut/sjukgymnast enligt nationella taxan eller vårdavtal (primärvårdsnivå)	**Avdrag**
Läkarbesök inklusive telefonrådgivning*	770 kr
Recept	50 kr
Enkel sjukvårdande behandling av sjuksköterska*	50 kr
Sjukgymnastbesök*	360 kr

* Inklusive medicinsk diagnostik, exklusive patientavgift

Kostnadsansvar för närakutmottagning

Leverantören har kostnadsansvar för laboratorieprover och radiologi som ordinerats av leverantörens personal på närakutmottagningen. Leverantören ansvarar för samtliga sina personalkostnader, inklusive resor och logi, när personalen tjänstgör på närakutmottagningen.

Region Jönköpings län ansvarar för lokalhyra, städning, vaktmästeri, telefoni, läkemedelsförråd, förbrukningsmaterial och investeringar av nödvändig utrustning samt sjukresor. Patientavgifter på närakutmottagningen tillfaller och bokförs på Region Jönköpings län.

Kostnadsansvar för smittskydd

Leverantören har kostnadsansvar för provtagning av enskilda personer i samband med smittspårning av exempelvis tarmsjukdomar, STI-sjukdomar eller stick- och skärskador.

Leverantören har kostnadsansvar för provtagning och behandling i samband med utbrott av smittsamma sjukdomar. Vid större utbrott kan samråd ske med Region Jönköpings läns smittskyddsläkare för kostnadsfördelning.

Kostnader för IT och telefoni

För de obligatoriska IT-stöden debiteras ingen kostnad för leverantören.

Leverantören debiteras en månatlig kostnad för IT-infrastruktur och eventuell hyra av IT-utrustning.

Leverantören debiteras en månatlig kostnad för TeleQ som innefattar infrastruktur, licenser, samtalskostnader, eventuell hyra av telefoner. Leverantören

får avropa TeleQ enligt Region Jönköpings läns leveransavtal med tjänsteleverantören.

Kostnader för hjälpmedel och förbrukningsmaterial

Vårdcentralerna debiteras inte kostnader för diabetes- och inkontinenshjälpmedel samt medicinska behandlingshjälpmedel inklusive förbrukning (pumpar med tillbehör, tensapparat).

6.8 Underlag för utbetalning

Region Jönköpings län hämtar de flesta uppgifter som ligger till grund för utbetalning av ersättning från Master och Cosmic. Reglering för utbetalning baseras på samtliga vårddata som registrerats vid avstämningstidpunkten. Ersättningsberäkningen är beroende av inrapportering av korrekt indata från vårdcentraler inom Vårdval Primärvård. Leverantören är ansvarig för att leverera efterfrågade indata av god kvalitet. Systemet för inrapportering bygger i stor utsträckning på förtroende för leverantörens integritet och noggrannhet och leverantören ska lojalt fullgöra sina skyldigheter i detta avseende. Det är av yttersta vikt för förtroendet mellan parterna, liksom för kontraktets fortlevnad, att Region Jönköpings län får korrekt indata från vårdcentralen.

I de fall då leverantörerna ska lämna in underlag för ersättning till Region Jönköpings län måste det ske senast den åttonde i varje månad för att komma med i nästa utbetalning.

Utbetalning av ersättning sker den 19:e varje månad. Om den 19:e infaller på en helgdag sker utbetalning på efterföljande vardag.

Ersättning som uteblir på grund av felaktig registrering i Cosmic kompenseras inte i efterhand. Region Jönköpings län korrigerar inte heller tillägg och avdrag för besök på annan vårdenhet som skett på grund av utebliven eller felaktig inrapportering av underleverantörsavtal.

7. Anvisningar för ansökan

7.1 Ansökan om godkännande

Intresserade bjuds in att ansöka om godkännande för att få driva vård inom vårdvalet. Ansökan sker genom att ansökan tillsammans med övriga begärda handlingar lämnas in till Region Jönköpings län. En leverantör kan ansöka om godkännande för flera enheter. En ansökan ska lämnas per enhet.

Det finns inget sista datum för ansökan. Det innebär att ansökan kan lämnas tills det aktuella vårdvalet upphör. Inför en ny avtalsperiod ansöker även sedan tidigare godkända leverantörer.

7.2 Ansökan och begärda handlingar

Ansökan och begärda handlingar ska vara skrivna på svenska. Ansökan och begärda handlingar lämnas via upphandlingsverktyget Tendsign (www.tendsign.se).

För företag under bildande gäller att företaget ska vara bildat vid avtalets tecknande. Företaget ska vid samma tillfälle vara skatteregistrerat och uppvisa registreringsbevis utfärdat av Bolagsverket.

Sökande som lämnar anbud under formen företag under bildande, ska till anbudet bifoga stiftelseurkund för ett aktiebolag under bildande alternativt ifylld ansökan om nyregistrering av enskild näringsidkare. Av den bifogade handlingen ska namn på företrädare för sökanden och personnummer framgå.

Handlingar att bifoga ansökan:

- registreringsbevis utfärdat av behörig officiell myndighet (i Sverige Bolagsverket). Registreringsbeviset får inte vara äldre än 1 år.
- intyg på anmälan om bedrivande av verksamhet (Vårdgivarregistret) enligt patientsäkerhetslagen (2010:659). Intyget får inte vara äldre än 3 månader.
- verksamhetsbeskrivning
- CV för verksamhetschef/vd
- CV för medicinskt ledningsansvarig läkare
- giltigt intyg om ansvarsförsäkring
- finansieringsplan
- referenser

Sökanden måste inte bifoga årsredovisning, men Region Jönköpings län kan komma att ta ut eller begära in tidigare årsredovisningar för att säkra sökandens ekonomiska förutsättningar.

För att bekräfta sin kapacitet att utföra uppdraget ska sökanden lämna uppgift omfattande minst en referent för vilka sökanden under de senaste tre åren har utfört uppdrag av liknande/motsvarande/jämförbar art.

Region Jönköpings län kan komma att kontakta referenterna för att förvissa sig om att sökanden har den tekniska förmåga och kapacitet som krävs för uppdragets genomförande. Förfrågan kan gälla bland annat sökandens tekniska förmåga (omfattande bland annat utbildning och kompetens) samt kapacitet och resurser i förhållande till uppdragets omfattning.

Uppgift om referensuppdrag ska lämnas på följande sätt:

- kortfattad beskrivning av respektive uppdrags omfattning
- tidsperiod
- kontaktpersoner med telefonnummer och e-postadress

Sökanden ska ha kontrollerat att angivna kontaktpersoner är aktuella och går att nå på angivna telefonnummer och e-postadresser. Region Jönköpings län förbehåller sig rätten att söka egna referenser.

För utlandsregistrerade bolag även intyg om skatteregistrering från Skatteverket och kreditupplysning.

Med sin ansökan intygar sökanden att:

- kraven enligt förfrågningsunderlaget är uppfyllda
- att hela åtagandet enligt avtalet kan utföras från driftstarten
- sökanden accepterar att beställaren i samband med verifiering inför driftstarten har rätt att ensidigt fatta beslut om att senarelägga driftstarten eller säga upp avtalet

7.3 Offentlig handling

Inkommen ansökan är som huvudregel offentlig handling. Om sökanden anser att någon del i ansökan bör omfattas av sekretess ska detta anges i ansökan och motiveras med hänvisning till relevant lagrum. Beställaren kommer att i varje enskilt fall och vid varje förfrågan göra en prövning av huruvida en specifik uppgift omfattas av sekretess.

7.4 Frågor om ansökan

Frågor om ansökan ställs till Region Jönköpings läns inköpsavdelning via upphandlingsverktyget Tendsign (www.tendsign.se).

7.5 Komplettering eller rättning av ansökan

Beställaren kan begära kompletteringar om ansökan inte är fullständig eller om begärda underlag saknas. Vid komplettering kan handläggningstiden förlängas.

Region Jönköpings län kan medge att sökande får rätta en uppenbar felskrivning, felräkning eller annat uppenbart fel i ansökan.

8. Villkor för godkännande

8.1 Handlingar

Sökanden ska fylla i ansökan och lämna intyg, handlingar och andra underlag enligt anvisningarna.

8.2 Ekonomiska förutsättningar

Leverantören ska under hela avtalsperioden ha en stabil ekonomisk bas och tillgång till resurser som svarar mot uppdragets omfattning och innehåll.

Sökanden ska anses ”kreditvärdig” med en ratingpoäng om minst 40 poäng enligt Creditsafe AB:s eller motsvarande bedömning vid tiden för ansökan. Utländska sökanden kan komma att bedömas efter en annan skala som motsvarar den angivna.

I det fall kreditvärdigheten inte går att bedöma eller inte når upp till 40 poäng, ska sökanden lämna en förklaring till varför kravet inte nås och med ytterligare information styrka en stabil ekonomisk bas. I det fall den ekonomiska stabiliteten garanteras av moderbolag, bank eller annan garant, ska intyg om detta bifogas ansökan och vara undertecknad av behörig företrädare för garanten. Kreditlöftet ska avse första avtalsåret.

Beställaren har tolkningsföreträde i bedömningen av leverantörens ekonomiska förutsättningar.

8.3 Verksamhetsförutsättningar

Sökanden ska ha en organisation med kapacitet att hantera och leverera de efterfrågade tjänsterna.

Beställaren kommer att bedöma om sökanden kan uppfylla verksamhetskraven utifrån beskrivningarna i ansökan och eventuella tidigare uppdrag inom området.

Verksamhetschef

Sökanden ska ha en för uppdraget ansvarig verksamhetschef enligt Hälso- och sjukvårdslag (2017:30, 4 kap. 2§). Verksamhetschefen ska vara väl förtrogen med verksamheten och de lagar, förordningar, riktlinjer, föreskrifter från Socialstyrelsen och de allmänna råd som gäller för hälso- och sjukvården.

Medicinskt ledningsansvarig läkare

Verksamheten ska ha en medicinskt ledningsansvarig läkare med minst tre års erfarenhet av klinisk verksamhet inom specialiteten allmänmedicin efter avslutad och av Socialstyrelsen godkänd specialistutbildning. Medicinskt ledningsansvarig läkare ska vara regelbundet kliniskt verksam vid vårdenheten och där emellan vara tillgänglig för vårdenheten vid behov.

Hälso- och sjukvårdspersonal

Hälso- och sjukvårdspersonal ska ha erforderlig legitimation och kompetens.

Lokaler

Leverantören ska ha för verksamheten ändamålsenliga och godkända lokaler i Jönköpings län. Lokalerna ska uppfylla gällande lagkrav och föreskrifter för vårdverksamhet. Lokalerna ska vara fysiskt tillgängliga för alla enligt Boverkets riktlinjer för tillgängliga lokaler. Med lokaler avses vårdcentralens samtliga verksamheter. Vårdcentral som anlitar underleverantör ansvarar att säkerställa att den fysiska tillgängligheten är uppfylld. Som stöd i arbetet hänvisas till checklista för tillgängliga lokaler

Leverantören ska ha de hjälpmedel som krävs för att förflytta besökande patienter på ett säkert sätt exempelvis personlyft, överflyttningsplattform eller liknande.

Lokalisering

Inom vårdval Region Jönköpings län är det inte tillåtet att öppna vårdcentraler, filialer eller andra former av utlagda mottagningar i andra län för att bedriva fysiska utomlänsbesök.

9. Beslut om godkännande

9.1 Villkor

För att sökanden ska bli godkänd måste samtliga obligatoriska krav och övriga villkor som anges i detta förfrågningsunderlag och i ansökan vara uppfyllda.

Sökanden kommer inte att godkännas om:

- sökanden inte uppfyller villkoren för godkännande enligt Lag om valfrihetssystem 7 kap § 1
- sökanden i något väsentligt hänseende har låtit bli att lämna begärda upplysningar eller lämnat felaktiga upplysningar
- sökanden inte kan redovisa en finansieringsplan som beställaren bedömer visar på förutsättningar att bedriva verksamheten

Sökanden kan komma att inte godkännas om:

- sökanden eller en eller flera företrädare för sökanden tidigare haft uppdrag åt beställaren, annan region eller annan uppdragsgivare och avtalet till följd av brister i sökandens agerande sagts upp i förtid
- sökanden undersöks för allvarliga brister i annat uppdrag
- sökande är i konkurs eller likvidation, är under tvångsförvaltning eller föremål för ackord eller tillsvidare har inställt sina betalningar eller underkastats näringsförbud, eller om sökande är föremål för ansökan om ovanstående
- företrädare för sökande är dömd för eller föremål för utredning av brott som av beställaren anser påverka förtroendet för vården

Sökanden ska på begäran från beställaren tillhandhålla uppgifter och utdrag ur misstanke- och belastningsregistret för styrelseledamöter och andra företrädare för sökanden.

9.2 Beslut om godkännande

Beslut om godkännande meddelas inom 60 dagar efter det att komplett ansökan inkommit till Region Jönköpings län.

9.3 Ingående av avtal

Avtal ingås så snart som möjligt när beställaren godkänt leverantören.

9.4 Verifiering inför driftstarten

Leverantören förbinder sig att ha verksamhet färdigställd senast 14 dagar före driftstarten så att beställaren kan verifiera att leverantören är klar med alla förberedelser samt att lokaler och utrustning uppfyller kraven.

Beställaren äger ensidigt rätt att besluta om ett senare datum för driftstarten om leverantören bedöms sakna förutsättningar att utföra åtagandet i avtalad omfattning vid angivet datum. Vid väsentliga brister äger Region Jönköpings län rätt att frånträda avtalet.

Leverantören äger inte rätt till någon form av skadestånd till följd av Region Jönköpings läns beslut, enligt ovan. Region Jönköpings län däremot har rätt till ersättning från leverantören för kostnader som beror på dennes brister.

9.5 Återkallande av godkännande

Godkännandet av en leverantör gäller i sex månader. Därefter äger Region Jönköpings län rätt att återkalla godkännande om inget avtal undertecknats.

9.6 Överklagande

Sökande som gör gällande att Region Jönköpings län brutit mot en bestämmelse i Lag (2008:962) om valfrihetssystem får ansöka om rättelse hos förvaltningsrätten i Jönköping.

Endast den sökande som inte godkänts får ansöka om rättelse av den upphandlande myndighetens beslut.

En ansökan om rättelse ska inges skriftligen. Ansökan om rättelse ska ha kommit in till allmän förvaltningsdomstol (förvaltningsrätten i Jönköping) inom tre veckor från det att underrättelse lämnats.

10. Mall för avtal enligt lagen om valfrihetssystem

10.1 Avtalsparter

Beställare: Region Jönköpings län
Organisationsnummer: 232100-0057

Leverantör: <leverantörens namn>
Organisationsnummer: <organisationsnummer>

10.2 Avtalets omfattning

I detta avtal regleras leverantörens bedrivande av primärvård vid < namn och adress för verksamheten>. Med avtalet förstås bestämmelserna i detta avtal och ”Primärvård inom vårdval i Jönköpings län”.

10.3 Avtalsperiod

Avtalet gäller från och med dag för avtalets undertecknande <datum> till och med 2021-12-31. Med möjlighet till förlängning med två (2) år i taget, om inte avtalet sagts upp skriftligen av endera part senast tolv månader före avtalstidens slut.

Utförandet av uppdraget inleds vid överenskommet datum för driftstart. Före driftstarten äger leverantören inte rätt att utföra vård enligt detta avtal.

10.4 Kontaktpersoner

Parterna ska utse var sin kontaktperson. När part byter kontaktperson eller kontaktuppgifter, ska detta skriftligen meddelas den andra parten utan dröjsmål.

Region Jönköpings län: <namn, efternamn, adress, postadress, e-postadress, telefonnummer>

<Leverantör>: <namn, efternamn, adress, postadress, e-postadress, telefonnummer>

10.5 Meddelanden

Meddelanden i anledning av avtalet ska skickas till respektive parts kontaktperson med post, e-post eller fax.

10.6 Handlingars inbördes ordning

”Primärvård inom vårdval i Jönköpings län” är en del av avtalet. De i denna punkt nämnda handlingar utgör avtalsinnehåll.

Om avtalshandlingarna skulle visa sig vara motsägelsefulla i något avseende gäller de, om inte omständigheterna uppenbarligen föranleder annat, sinsemellan i följande ordning:

1. skriftliga ändringar och tillägg till detta avtal
2. detta avtal med bilagor
3. Region Jönköpings läns eventuella kompletteringar av förfrågningsunderlaget
4. förfrågningsunderlag med bilagor
5. eventuella kompletteringar av ansökan
6. leverantörens ansökan

10.7 Lagar, förordningar, föreskrifter, policy och riktlinjer

Leverantören ska följa gällande konventioner, lagar, förordningar, föreskrifter och Region Jönköpings läns styrande dokument i form av exempelvis policy och riktlinjer, överenskommelser och kliniska kunskapsstöd. Beställaren ska tillhandhålla relevanta styrande dokument.

10.8 Ersättningsvillkor

Leverantörens ersättning framgår av avsnitt 6 i ”Primärvård inom vårdval i Jönköpings län”.

10.9 Samarbetsformer

Leverantören kan samarbeta med andra aktörer för delar av uppdraget, undantaget kravet på öppettider, om inte särskild överenskommelse (skriftlig) finns med Region Jönköpings län.

När det gäller hälso- och sjukvård måste det tydligt vara reglerat vem som är den juridiska vårdgivaren enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Därför finns det tre godkända samarbetsformer:

- överenskommelse inom samma vårdgivare
- konsultavtal
- underleverantörsavtal

Alla samarbetsformer ska vara skriftliga och kunna redovisas i ansökan om godkännande och vid förfrågan från beställaren. Utförligare reglering av de olika samarbetsformerna framgår av avsnitt 2.5.

10.10 Ansvarsförsäkring

Leverantören ska teckna och under hela avtalsperioden vidmakthålla en egendoms-, allrisk- och ansvarsförsäkring i den omfattning verksamheten kräver. Leverantörens ansvar är inte begränsat till de belopp som omfattas av de försäkringar leverantören har tecknat.

10.11 Skadestånd

Leverantören har fullt ansvar för sitt åtagande enligt avtalet och för all skada och alla förluster som kan komma att orsakas av leverantörens handlande eller brist på handlande. Leverantören ska hålla beställaren skadeslös om skadeståndskrav väcks från tredje man direkt mot beställaren som en följd av leverantörens handlande eller brist på handlande.

10.12 Ändrade ägarförhållanden

Väsentliga förändringar avseende ägarförhållandena hos leverantören eller eventuella moderbolag, ska utan dröjsmål skriftligen anmälas till beställaren. På begäran av beställaren ska leverantören lämna ytterligare information om de nya ägarförhållandena och om leverantörens möjligheter att uppfylla avtalet. Beställarens godkännande av den nya ägaren krävs för avtalets fortsatta giltighet.

10.13 Överlåtelse

Leverantören får inte överlåta hela eller delar av avtalet utan beställarens skriftliga godkännande. Den nya leverantören ska efter överlåtelsen informera berörda invånare/patienter om förändringen.

10.14 Ändringar i avtalet

Beställaren har rätt att besluta om ändringar av villkoren som ska tillämpas. Beställaren ska omgående informera leverantören om ändrade villkor.

Vardera parten har rätt att yrka på ändringar av villkoren i händelse av finansiell kris, ekonomiska omvälvningar eller om Region Jönköpings län tvingas utfärda besparingsbeting för verksamhetsområdet.

Leverantör som inte vill bli bunden av ändrade villkor ska inom 60 dagar skriftligen meddela beställaren att de ändrade villkoren inte accepteras. Om sådant meddelande inte mottagits av beställaren inom den angivna tidsfristen blir leverantören bunden av de ändrade villkoren från och med den dag beställaren angivit i ändringsmeddelandet, dock tidigast 60 dagar efter det att ändringsmeddelandet är avsänt.

Om leverantören meddelar beställaren att den inte accepterar de ändrade villkoren och Region Jönköpings län vidhåller ändringen i förhållande till leverantören, upphör avtalet att gälla tolv månader efter utgången av 60-dagarsfristen. Under den återstående avtalstiden gäller avtalet i sin lydelse före ändringarna.

10.15 Brister och sanktioner

Leverantören ansvarar för att hålla den avtalade kvaliteteten under hela avtalsperioden.

Båda parter har en skyldighet att göra motparten uppmärksam på sådant som kan uppfattas som avtalsbrott eller avvikelse från avtalet.

Leverantören ska åtgärda fel och brister efter skriftligt påpekande från beställaren.

Om leverantören inte uppfyller avtalade villkor har Region Jönköpings län rätt att ta ut ekonomiska sanktioner. Beloppet på sanktionen fastställs av Region Jönköpings län.

Vid brister/avtalsbrott har Region Jönköpings län rätt att:

- Hålla inne hela eller del av ersättningen som senare kan betalas ut vid åtgärdad brist
- Minska ersättningen, betalas ej ut senare
- Ej betala ut ersättningen i sin helhet
- Utkräva vite
- Säga upp avtal enligt avsnitt 10.18 Uppsägning av avtalet på beställarens begäran.

10.16 Tillämpning och tvister

Om någon bestämmelse i avtalet skulle vara ogiltig innebär det inte att avtalet i sin helhet ska anses ogiltigt. Om sådan ogiltighet väsentligt påverkar någon av parternas utbyte av avtalet ska skälig jämkning ske. Part som anser att något i avtalet ska anses ogiltigt har att omgående och skriftligen meddela och ange skäl till motparten.

Tvist med anledning av detta avtal ska avgöras med tillämpning av svensk rätt av svensk allmän domstol med Jönköpings tingsrätt som första instans.

10.17 Konkurs

Leverantör som går i konkurs ska omedelbart informera beställaren enligt Region Jönköpings läns riktlinjer.

Vid en konkurs är leverantören oförändrat ansvarig för verksamheten och patientsäkerheten. Leverantören ska exempelvis hantera remiss- och provsvar till dess att tingsrätten godkänt konkursen och utsedd konkursförvaltare tagit kontakt med leverantören.

Leverantören ska snarast informera konkursförvaltaren om:

- att konkursförvaltaren enligt hälso- och sjukvårdslagen tar över vårdgivaransvaret även om fysiska patientbesöken upphör
- att kvarvarande patientadministrativt arbete ska fortsätta för att säkra patientsäkerheten enligt patientsäkerhetslagen
- att konkursförvaltaren snarast ska kontakta beställaren

10.18 Avtalets upphörande på leverantörens begäran

Leverantören har möjlighet att i förtid säga upp avtalet under förutsättning att det föreligger särskilda skäl som hindrar leverantören att fortsätta bedriva verksamheten. Begäran ska skriftligen lämnas till beställaren senast sex månader innan verksamheten upphör.

När ett avtal om att driva vårdcentral sagts upp kommer vårdcentralens geografiska närområde fördelas till andra vårdcentraler. För hantering av tidigare listade invånare se avsnitt 2.2 *Invånarnas val – När en vårdcentral upphör*.

10.19 Uppsägning av avtalet på beställarens begäran

Beställaren har rätt att i förtid säga upp avtalet om leverantören inte kan uppfylla eller säkerställa de obligatoriska krav som ställs i avtalet.

Uppsägning ska ske skriftligen och utan oskäligt uppehåll efter det att den omständighet som åberopas som uppsägningsgrund blivit känd för den uppsägande parten. Vid uppsägning av avtalet gäller en uppsägningstid om sex månader.

Beställaren har rätt att säga upp avtalet med omedelbar verkan om leverantören omfattas av någon av de omständigheter som räknas upp i lagen om valfrihetssystem 7 kap § 1 punkt 1-4 och som innebär att leverantören skulle ha uteslutits vid tilldelning av avtal.

Beställaren har rätt att säga upp avtalet med omedelbar verkan om leverantören väsentligt bryter mot någon del av avtalet till men för patienter, eller om leverantören grovt åsidosatt sina skyldigheter, agerat vårdslöst eller grovt åsidosatt sina ekonomiska skyldigheter mot myndighet eller beställaren.

Beställaren har rätt att säga upp avtalet med omedelbar verkan om det sker en direkt eller indirekt förändring av ägandet av en majoritet av aktierna i leverantörens företag, eller att det bestämmande inflytandet över leverantörens företag förändras direkt eller indirekt på ett sätt som Region Jönköpings län inte skäligen kan godta.

Beställaren har vid avtalets omedelbara upphörande rätt att omedelbart ta över delar eller hela leverantörens verksamhet med egen personal för att rätta till förhållandena och upprätthålla kontinuitet för berörda invånare.

Om avtalet sägs upp på grund av avtalsbrott kan beställaren även ha rätt till skadestånd.

10.20 Force majeure

Parterna har rätt att gentemot varandra åberopa underlåtenhet att fullgöra avtalet om fullgörandet hindras till följd av omständighet utanför parternas kontroll såsom naturhändelse, svenskt eller utländskt lagbud, svensk eller utländsk

myndighets åtgärd, krigshändelse, strejk, blockad, bojkott, lockout eller annan liknande omständighet.

Motpart ska omedelbart underrättas om det föreligger omständigheter som kan föranleda tillämpning av denna bestämmelse. Det åligger part, som önskar åberopa force majeure, att utan uppskov skriftligen underrätta motparten om uppkomst därav och hålla part underrättad och meddela motparten när force majeure upphör.

För det fall force majeure varar mer än två månader, har den andra parten rätt att skriftligen säga upp avtalet till omedelbart upphörande. Vid sådan uppsägning har ingen av parterna rätt till ersättning av den andra parten.

10.21 Efter avtalets upphörande

Leverantören ska när avtalet upphör samverka med beställaren kring hantering av patientdokumentation, lokaler och utrustning, förekommande avtal och allt i övrigt som förutsätter att en övergång av verksamheten till annan kan komma till stånd på ett patientsäkert sätt.

Leverantören ska inhämta patientens medgivande till överföring av information och ansvarar för att patientdokumentationen säkerställs enligt Socialstyrelsens riktlinjer.

10.22 Bilagor

- Avtal om sammanhållen journalföring (bilaga 1)
- Avtal om personuppgiftsbiträdesavtal 1 (bilaga 2)
- Avtal om personuppgiftsbiträdesavtal 2 (bilaga 3)
- Avtal om informationsutlämning av HSA-information (bilaga 4)
- Uppdragsavtal om spärrtjänst (bilaga 5)

10.23 Underskrifter

Jönköping <datum>	<Ort, datum>
Region Jönköpings län	<Leverantör>
<Namn Efternamn>	<Namn Efternamn>
<Titel>	<Titel>

Nämnd för folkhälsa och sjukvård §§ 118-137

Tid: 2021-09-07 kl. 13:00

Plats: Digitalt

§ 134

Regelbok ögonsjukvård inom vårdval i Jönköpings län 2022

Diarienummer: RJL 2021/128

Beslut

Nämnd för folkhälsa och sjukvård

- Överlämnar förslag till regelbok för ögonsjukvård inom vårdval i Region Jönköpings län 2022 till regionstyrelsen, med detaljer kring utformningen av ST-utbildning och jourersättning samt ersättningar kopplade till dessa, återrapporteras till presidiet innan införande.

Sammanfattning

Regelbok för ögonsjukvård inom vårdval i Region Jönköpings län är framtagen för 2022.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag presidiet 2021-08-24
- Missiv daterat 2021-08-23
- Regelbok för ögonsjukvård inom vårdval i Region Jönköpings län 2022

Yrkanden/förslag till beslut på sammanträde

Ordföranden yrkar för koalitionen i Region Jönköpings län, bifall till föreliggande förslag till beslut med ett tilläggsyrkande i beslutet, enligt nedan:

Detaljer kring utformningen av ST-utbildning och jourersättning samt ersättningar kopplade till dessa återrapporteras till presidiet innan införande.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Region Jönköpings län

2021-10-07 RJL2021/1269

Justeringar i Regelbok Ögonsjukvård inom vårdval i Region Jönköpings län

Efter att Regelbok ögonsjukvård inom vårdval i Region Jönköpings län godkändes i nämnd för Folkhälsa och sjukvård har några fel upptäckts som har justerats.

Sidan 7
Ersatt text för att det ska vara samma formulering som i Regelbok för vårdval primärvård.
Gammal text: Region Jönköpings läns mål är att fysiska besök ska ersättas av digitalt vårdmöte eller annan e-tjänst i betydande omfattning.
Ny text: Utökning av digitala tjänster sker genom att de digitala besöken ses som ett naturligt alternativ till fysiska besök.

Sidan 27
Nytt uppdrag kring jouruppdrag som utformas i detalj under hösten 2021– därav justering av text under rubriken Jouruppdrag.

Sidan 42
Avsnitt 6.5 Särskild ersättning
Nya uppdrag därför ny text under rubrikerna.
Ersättning för jour och beredskap
Ersättning för utbildningsuppdrag för Specialisttjänstgöring (ST) läkare

Sidan 55
Avsnitt 10.22 Bilagor
Listan med bilagor är uppdaterad.

FOLKHÄLSA OCH SJUKVÅRD

Mats Bojestig
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Region
Jönköpings län

Ögonsjukvård inom vårdval Region Jönköpings län 2022

Förfrågningsunderlag
enligt Lag om valfrihetssystem

Diarienummer: LJ 2013/1506
Region Jönköpings län, Box 1024, 551 11 Jönköping
© Region Jönköpings län, www.folkhalsaochsjukvard.rjl.se/uppdrag-och-avtal/vardval/

Innehåll

Innehåll....3

1. Vision och övergripande mål....6

1.1 Vision för Region Jönköpings län....6

1.2 Övergripande mål....6

1.3 Vårdval i ögonsjukvård....8

2. Allmänna villkor....10

2.1 Utgångspunkter....10

2.2 Ansvar och skyldigheter....15

2.3 Tillgänglighet....20

2.4 Arbetsgivaransvar och kompetensförsörjning....21

2.5 Samarbetsformer....23

2.6 Avtal enligt avtal lagen om valfrihetssystem....24

3. Uppdragsbeskrivning ögonsjukvård....25

3.1 Inledning....25

3.2 Uppdragsbeskrivning....25

3.3 Basuppdrag ögonläkarmottagning....26

3.4 Tilläggsuppdrag ögonbottenfotografering av diabetiker....27

3.5 Tilläggsuppdrag kataraktoperationer....28

3.6 Ersättningsvillkor....30

4. Informationshantering och IT....33

4.1 Inledning....33

4.2 Informationssäkerhet....33

4.3 Personuppgifter....33

4.4 Verksamhetsdata....33

4.5 IT-system och infrastruktur....34

4.6 Support och IT-konsulttjänster....35

5. Rapportering och uppföljning....36

5.1 Avtalsuppföljning....36

5.2 Uppdragsuppföljning....36

5.3 Dialog....37

5.4 Fördjupad uppföljning....37

5.5 Revision....37

5.6 Redovisning....37

6. Ersättningsvillkor 38
6.1 Budgetram 38
6.2 Ersättningsmodell 38
6.3 Patientrelaterad ersättning 39
6.4 Kvalitetsersättning 40
6.5 Särskild ersättning 41
6.6 Underlag för utbetalning 41
7. Anvisningar för ansökan 43
7.1 Ansökan om godkännande 43
7.2 Ansökan och begärda handlingar 43
7.3 Offentlig handling 44
7.4 Frågor om ansökan 44
7.5 Komplettering eller rättning av ansökan 44
8. Villkor för godkännande 45
8.1 Handlingar 45
8.2 Ekonomiska förutsättningar 45
8.3 Verksamhetsförutsättningar 45
9. Beslut om godkännande 47
9.1 Villkor 47
9.2 Beslut om godkännande 47
9.3 Ingående av avtal 47
9.4 Verifiering inför driftstarten 47
9.5 Återkallande av godkännande 48
9.6 Överklagande 48
10. Mall för avtal enligt lagen om valfrihetssystem 49
10.1 Avtalsparter 49
10.2 Avtalets omfattning 49
10.3 Avtalsperiod 49
10.4 Kontaktpersoner 49
10.5 Meddelanden 49
10.6 Handlingars inbördes ordning 49
10.7 Lagar, förordningar, föreskrifter, policy och riktlinjer 50
10.8 Ersättningsvillkor 50
10.9 Samarbetsformer 50

10.10 Ansvarsförsäkring 50
10.11 Skadestånd 50
10.12 Ändrade ägarförhållanden 51
10.13 Överlåtelse 51
10.14 Ändringar i avtalet 51
10.15 Brister och sanktioner 51
10.16 Tillämpning och tvister 52
10.17 Konkurs 52
10.18 Avtalets upphörande på leverantörens begäran 52
10.19 Uppsägning av avtalet på beställarens begäran 53
10.20 Force majeure 53
10.21 Efter avtalets upphörande 54
10.23 Underskrifter 54

1. Vision och övergripande mål

1.1 Vision för Region Jönköpings län

För ett bra liv i en attraktiv region.

1.2 Övergripande mål

Målet för hälso- och sjukvården i Jönköpings län är bästa möjliga hälsa hos hela befolkningen och god och jämlik vård oavsett var i länet man bor. Länets invånare ska få den vård de behöver, när de behöver den och på det sätt de behöver. Region Jönköpings län vill uppnå en jämlik hälso- och sjukvård som prioriterar de med störst behov.

Nära vård är en viktig del i arbetet med hur vi tillsammans möter framtidens behov av hälso- och sjukvård. Nära vård är ett nytt sätt att arbeta med hälsa, vård och omsorg. Den nära vården börjar med det som patienten eller brukaren kan ge sig själv och med hjälp av sina nätverk, egenvården, samt det stöd kommuner och regioner kan ge för att möjliggöra detta.

Region Jönköpings län beskriver den nära vården som:

- En personcentrerad vård och omsorg som utgår från patienten/brukarens och närståendes behov och förmåga att hantera sin sjukdom.
- Skapas tillsammans mellan patient och vårdgivare.
- Arbetar preventivt och proaktivt och möter problemen uppströms. Det vill säga att arbeta förebyggande för att lösa grundproblemet.
- Är det stöd kommuner, regioner och civilsamhälle kan ge för att möjliggöra en personcentrerad vård.
- Är en kultur av tillit och samverkan, där var och en tar ansvar för sitt arbete och underlättar för steget före och efter för att skapa en sammanhållen vårdkedja.
- Har vårdcentralen som bas, och specialiserad sjukhusvård tillgänglig när den behövs.
- Använder e-hälsans alla möjligheteter att möta patientens behov.
- Innebär att delar av den vård som idag ges i slutenvård kan ges i annan form nära patienten.

Region Jönköpings läns strategi för nära vård är att ställa om hälso- och sjukvården från slutenvård till öppenvård, från sjukhus till vårdcentral och från vård till hälsofrämjande insatser tillsammans med andra samhällsaktörer och invånarna själva.

Den nära vården är en kultur av tillit och samverkan, där var och en tar ansvar för sitt arbete och underlättar för steget före och efter, för att skapa en sammanhållen vårdkedja.

För att ”Esther” ska få bästa möjliga vård utifrån sina behov stärks samverkan med kommunerna. För en bättre folkhälsa ska Region Jönköpings län stödja invånaren i att själva kunna ta ansvar för sin vård och hälsa.

Region Jönköpings län är aktiv i utveckling och implementering av välfärdsteknik och e-hälsa. Digitala vårdsbesök ska vara en naturlig del i utvecklingen av vården, och vården blir allt mer digifysisk, det vill säga vården innehåller både digitala och fysiska kontakter. Region Jönköpings läns mål är att fysiska besök ska ersättas av digitalt vårdmöte eller annan e-tjänst i betydande omfattning.

I Jönköpings län är vårdcentralen invånarnas självklara förstahandsval när de har behov av hälso- och sjukvård. Vårdcentralen är den naturliga koordinatorn som samordnar invånarnas behov av hälso- och sjukvård under hela livet. Invånarna känner tilltro och upplever att de är trygga och säkra i sina kontakter med vårdcentralen.

Vården ska bedrivas personcentrerad. I den personcentrerade vården ska andra behov än enbart de fysiska behoven lyftas fram. En viktig framgångsfaktor är den personcentrerade vården som innebär att se och möta hela människan och där individens berättelse är utgångspunkten för partnerskap, gemensam planering och ömsesidig respekt för varandras kunskap. Även anhöriga och närståendes hälsa

och delaktighet ska finnas med och ha en tydligare roll vid varje kontakt med vårdgivare.

För att möta framtidens behov av hälso- och sjukvård innefattar planen sex övergripande strategier:

1. Förstärka invånarens egna resurser och bidra till ett samhälle som stödjer hälsosamma val i vardagen
2. Öka tryggheten genom jämlik, säker och personcentrerad vård
3. Enklare vardag för patienter och medarbetare med stöd av anpassat tjänsteutbud och ökad digitalisering
4. Primärvården är basen, specialiserad och högspecialiserad diagnostik och sjukhusvård finns tillgänglig när den behövs
5. Utveckling av framtidens arbetsplats med fokus på medarbetarskap och kompetensutveckling
6. Leda och utveckla för att förstärka goda relationer som bidrar till sömlös samverkan där värde skapas tillsammans

1.3 Vårdval i ögonsjukvård

Utifrån budget och flerårsplan fastställer och reviderar regionfullmäktige årligen mål, uppdrag och ersättningsvillkor för vården som avtalas och drivs inom ramen för Lag om valfrihetssystem (2008:962).

Mål och grundläggande principer

Vårdvalsmodellen för Region Jönköpings län:

1. Stärker invånarnas inflytande genom att

- invånarna väljer vårdgivare
- ersättningen följer invånaren
- redovisning av kvalitet och resultat är offentliga
- vården ges med kontinuitet och bred kompetens
- vården ges på lika villkor i hela länet
- vården är personcentrerad och utförs i samarbete med patienten
- vårdgivaren upprättar patientkontrakt och samordnad individuell vårdplan
- stärka invånarnas förmåga till egenvård

2. Tillvaratar och utvecklar de professionella gruppernas kompetens genom att

- stimulera kreativitet och innovation med invånarens behov i fokus
- systematiskt fördela arbetsuppgifter, ansvar och roller utifrån personalens kompetens som främjar personcentrerad vård, kvalitet och effektivitet
- sörja för att det finns rätt kompetens och kontinuerlig kompetensutveckling

- utgå från teamsamverkan och tillvarata alla medarbetares kompetens
- stimulera mångfald av vårdgivare
- delta aktivt i forskning och utveckling
- handleda och utbilda studenter

3. Styr mot önskvärda resultat genom att

- ge störst ersättning för invånare med störst vårdbehov
- premiera goda kliniska resultat
- premiera hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete
- vara patientsäker
- ha hög tillgänglighet
- stimulera samverkan och utveckling av nya arbetssätt
- stimulera digitalisering och e-hälsa
- säkerställa kostnadseffektiv vård
- stimulera aktivt deltagande i klinisk forskning

2. Allmänna villkor

2.1 Utgångspunkter

Lika rättigheter och möjligheter - antidiskriminering

Leverantören ska följa gällande lagstiftning för lika rättigheter och möjligheter och antidiskriminering.

- Diskrimineringslagen (2008:567)
- Förbud mot missgynnande behandling av arbetstagare eller arbetssökande som är, ska vara eller har varit föräldraledig. Omfattar även vård av sjukt barn. Föräldraledighetslagen (1995:584).
- Arbetsmiljölagen (1977:1160)
- Förordningen (2006:260) om antidiskrimineringsvillkor i upphandlingskontrakt

Leverantören ska på begäran redovisa åtgärder, upprättade planer med mera som vidtagits med anledning av ovanstående.

Barnkonventionen

Leverantören ska följa barnkonvention och regionens riktlinjer som utgår från denna. Utsett barnrättsombud ska stödja verksamhetschefen att säkerställa att barns och ungas rättigheter beaktas.

Hållbar utveckling

Leverantören ska:

- Följa Region Jönköpings läns Hållbarhetsprogram 2021-2025.
- Årligen rapportera åtgärder som vidtagits under året och hur hållbarhetsmålen kommunicerats i verksamheten.

Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete

Leverantören ska tillämpa Region Jönköpings läns samt nationella riktlinjer för prevention och behandling av ohälsosamma levnadsvanor. Arbetssätt och hälsofrämjande insatser ska anpassas efter individens förutsättningar och behov. Särskild uppmärksamhet ska ges grupper och individer med ökad risk för ohälsa.

Informationsansvar

Leverantören och Region Jönköpings län har ett ömsesidigt ansvar att samråda och informera om verksamhetsförändringar som påverkar invånarnas tillgång till vård och service eller samarbetet mellan leverantören och Region Jönköpings län.

Leverantören ska bland annat informera Region Jönköpings län om:

- ändrade ägarförhållanden
- överlåtelse av LOV-avtal till annan vårdenhet/leverantör
- byte av marknadsnamn eller firma för verksamheten
- byte av verksamhetschef

- byte av medicinskt ledningsansvarig läkare
- underleverantörer, konsulter och samverkanspartners
- risk för kapacitetsbrist

Leverantören ska representeras på informationsmöten som Region Jönköpings län kallar till.

Kunskapsstyrning

Kunskapsstyrning är vårdens gemensamma system för att kunna leverera en mer kunskapsbaserad, jämlik och resurseffektiv vård av hög kvalitet. Kunskapsstyrning handlar om att utveckla, sprida och använda bästa möjliga kunskap inom hälso- och sjukvården. Målet är att bästa kunskap ska finnas tillgänglig och användas i varje patientmöte.

Leverantören ansvarar för att chefer och medarbetare har förutsättningar att:

- använda bästa tillgängliga kunskap i varje patientmöte
- följa upp och analysera patientmöten både på individnivå och på gruppnivå
- använda nationella kvalitetsregister för att systematiskt förbättra sin verksamhet
- tillämpa nationella och lokala kunskaps- och beslutstöd som Region Jönköpings län anvisar
- snabbt och systematiskt omsätta ny kunskap
- identifiera och prioritera förbättringsområden tillsammans med patienten

Leverantören ska även bidra i det gemensamma lärandet och arbetet med ständiga förbättringar.

Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

Leverantören ska tillämpa Socialstyrelsens föreskrifter om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (2011:9). Leverantören ska ha ett ändamålsenligt system för internkontroll och på begäran kunna redogöra för detta.

Leverantören ska med stöd av ledningssystemet planera, leda, kontrollera, följa upp, utvärdera och förbättra verksamheten samt skapa förutsättningar för medarbetarna att delta i det systematiska förbättringsarbetet.

Det systematiska kvalitets- och patientsäkerhetsarbete ska vara långsiktigt och bedrivas enligt vetenskapligt säkrade metoder. Arbetet ska präglas av ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetssätt, ständiga förbättringar, faktabaserade beslut och samverkan.

Marknadsföring och information till invånare

Leverantören ska följa marknadsföringslagen (2008:486). All marknadsföring ska vara saklig och korrekt.

Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinje Marknadsföring av hälso- och sjukvård och tandvård, övriga riktlinjer inom informationsområdet och standard för kallelser.

Leverantören ansvarar för eventuella underleverantörers marknadsföring. I all marknadsföring ska tydligt framgå vem som ansvarar för verksamheten eller tjänsten och hur man kontaktar ansvarig.

Leverantören ska tydligt ange att hela eller delar av verksamheten finansieras och drivs på uppdrag av regionen enligt Lag om valfrihetssystem.

Region Jönköpings läns symbol för vårdval används för att signalera vilka vårdenheter som är godkända och möjliga att välja. Symbolen ska användas på vårdenhetens webbplats och i informationsprodukter där det är relevant. Symbolen får användas i marknadsföring, men i brev och kallelser, på kuvert, visitkort, tidkort och liknande produkter ska symbolen inte användas.

Leverantören förutsätts ha en egen webbplats/webbsida som 1177 Vårdguiden (1177.se) kan länka till och som i sin tur länkar tillbaka till 1177 Vårdguiden. Leverantören ska dessutom leverera kontaktuppgifter och administrera vårdcentralens kontaktsida på 1177 Vårdguiden. Leverantörens webbplats ska uppfylla krav på tillgänglighet enligt EU direktiv 2016/2102 och Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service (2018:1937).

Om leverantören har verksamhet och utbud utanför LOV så ska informationen vara tydligt separerad. Detta innebär exempelvis behov av separata webbsidor för verksamhet inom LOV och verksamhet utanför LOV.

Leverantörens ska medverka i Region Jönköpings läns informationskampanjer.

Patientens rättigheter

Leverantören ska ha goda kunskaper om och tillämpa patientens rättigheter utifrån patientlagen (2014:821).

Leverantören ska främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet.

Vården ska vara jämlik och jämställd och ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet.

Vården ska utformas i samarbete med patienten. Leverantören ska ta vara på patientens och närståendes erfarenheter och möjligheter att medverka i vården utifrån deras önskan och förutsättningar.

Patientkontrakt

Leverantören ska kunna erbjuda patienten ett patientkontrakt, som på ett sammanhållet sätt, utifrån den enskildes behov och preferenser, presenterar patientens individuella plan med de aktiviteter och insatser som är planerade. Patientkontrakt synliggör det gemensamma ansvaret mellan patient och vård.

- Överenskommelsen ska göra det tydligt vad patienten gör, med hjälp av sina nätverk, för att stärka sin egen hälsa samt vad vården gör.
- Patienten ska veta sitt nästa steg och är delaktig i sin hälsa och vård samt kan påverka sina tider för vårdbesök i samråd med vården.
- Patienten ska känna trygghet i en sammanhållen planering och vid behov få stöd och hjälp med samordning av fast vårdkontakt.

Överenskommelser och nästa steg dokumenteras i Cosmic enligt gällande rutin.

Samordnad individuell plan (SIP)
Leverantören ska erbjuda patienter som behöver vård och omsorg från både leverantören och kommunen en samordnad individuell plan (SIP) enligt Region Jönköpings läns riktlinjer.

Fast vårdkontakt och fast läkarkontakt
Leverantören ska enligt hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80) och patientlagen (2014:821) utse en fast vårdkontakt för de patienter som behöver eller begär det, för att tillgodose patientens behov av trygghet, kontinuitet, samordning och säkerhet.

Leverantören ska även erbjuda patienter att välja en fast läkarkontakt.

Klagomål
Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för hantering av synpunkter och klagomål inom hälso- och sjukvård och tandvård.

Vårdgaranti
Leverantören ska uppfylla den lagstadgade nationella vårdgarantin och Region Jönköpings läns krav på tillgänglighet.

Patientsäkerhet

Leverantören ska följa lagar och föreskrifter om patientsäkerhet som exempelvis:

- Patientsäkerhetslag (2010:659)
- Patientsäkerhetsförordningen (2010:1369)
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vårdgivarens systematiska patientsäkerhetsarbete (HSLF-FS 2017:40)
- Inspektionen för vård och omsorgs föreskrifter om anmälan av händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada (HSLF-FS 2017:41)

Leverantören ska samverka med Region Jönköpings läns chefläkarorganisation och delta i risk- och händelseanalyser vid utredning av händelser.

Leverantören ska ha rutiner för registrering och hantering av avvikelser. Leverantören ska anmäla, följa upp och analysera egna avvikelser. Leverantören

ska kunna delta i systemövergripande analyser och uppföljning samt vara behjälplig i spridningen av resultaten.

Leverantören ska anmäla händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada. Leverantören kan få stöd i sin utredning från Region Jönköpings läns chefläkarorganisation. Leverantören ska skicka en avidentifierad kopia på den kompletta anmälan, eventuell händelseanalys och beslut från Inspektionen för vård och omsorg till Regionledningskontoret.

Leverantören ska skicka en kopia på verksamhetstillsyn och andra beslut från Inspektionen för vård och omsorg till Regionledningskontoret.

Leverantören ska förse patientnämnden med de uppgifter som nämnden behöver för att kunna fullgöra sitt uppdrag. Leverantören ska utan kostnad tillhandahålla de intyg, utredningar och analyser med mera som begärs vid granskning av enskilda ärenden.

Leverantören ska beakta regionens patientsäkerhetsarbete ”Säker vård – alla gånger”. Leverantörens medarbetare bör ha kännedom om dessa kunskapsområden.

Leverantören ska upprätta en årlig patientsäkerhetsberättelse enligt patientsäkerhetslagen.

Leverantören ska delta i regionala kvalitetsindikationsmätningar och Region Jönköpings läns utbildningar i patientsäkerhet för chefer.

Rehabilitering

Rehabilitering ska vara en naturlig del i leverantörens vårdprocesser. Rehabiliteringen ska bidra till att människor med sjukdom eller skada når och behåller bästa möjliga funktion och förmåga samt ge förutsättningar för delaktighet i samhällslivet.

Patienterna ska ha tillgång till rehabiliteringsinsatser, bedömning, utredning, träning och behandling enligt gällande styrdokument och Region Jönköpings läns allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta.

Leverantören ska genomföra förebyggande insatser för att minska risken för att sjukdom utvecklas, upptäcka tidiga tecken på försämring och genomföra insatser som syftar till att patienten inte ytterligare försämras vid funktions- eller aktivitetsnedsättning.

Samverkan

Vårdgivare, huvudmän och andra aktörer

Leverantören ska samverka med funktioner och verksamheter inom Region Jönköpings läns, kommuner och andra myndigheter enligt lagar, föreskrifter, förordningar, överenskommelser och Region Jönköpings läns riktlinjer.

Samverkan kan gälla enskilda patienters vård och rehabilitering men också planering, utveckling och uppföljning av verksamheten samt kompetensutveckling.

Samverkan med kommunerna regleras bland annat i dokumentet ”Ledningssystem för samverkan Region Jönköpings län och länets kommuner”. Regionen och kommunerna ska utgå från patientens behov och ska med respekt och tillit samarbeta aktivt över organisations- och huvudmannagränserna.

Medicinsk programgrupp
Medicinsk programgrupp ögonsjukvård är en mötesplats för uppföljning och styrning av ögonsjukvården inom vårdval tillsammans med andra regelbundna forum för dialog mellan regionledning och verksamhetschefer i hälso- och sjukvården.

Programgruppen består av representanter från leverantörer i privat och offentlig regi och Regionledningskontoret som leder och samordnar gruppens arbete.

Programgruppen har hälso- och sjukvårdsdirektörens uppdrag att:

- följa ögonsjukvårdens resultat
- föreslå uppdragsförändringar
- initiera och fastställa styrande dokument i Region Jönköpings läns allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta
- fördela uppdrag och utse representanter från ögonverksamhet till samverkansorgan
- samverka med andra programgrupper inom Region Jönköpings län
- samverka med programområden och samverkansgrupper inom Sydöstra sjukvårdsregionen

2.2 Ansvar och skyldigheter

Kris och katastrofmedicinsk beredskap

Leverantören ska följa gällande föreskrifter för kris- och katastrofmedicinsk beredskap och regionens beredskapsplaner.

Vid särskild händelse ska leverantören följa Region Jönköpings läns direktiv från tjänsteman i beredskap eller regional särskild sjukvårdsledning.

Leverantören ska delta i utbildning, träning och övning i samverkan med andra vårdgivare och kommuner i sådan omfattning att den viktigaste verksamheten kan bedrivas även i kritiska lägen.

Personal som behövs för att driva verksamheten ska vara krigsplacerade på sin arbetsplats. Beredskapschefen ansvarar för krigsplaceringen i samråd med leverantörens verksamhetschef.

Hjälpmedel och förbrukningsmaterial

Leverantören ska förskriva hjälpmedel, förbruknings- och sjukvårdsmaterial enligt Region Jönköpings läns riktlinjer och gällande avtal och överenskommelser. Leverantören ska informera brukare och anhöriga om hjälpmedel och eventuella avgifter.

Leverantören ska använda hjälpmedelscentralens upphandlade sortiment och IT-stöd för beställning och registrering av hjälpmedel. Leverantören erbjuds att köpa förbrukningsmaterial från materialförsörjningen.

Insyn

Leverantören ska på begäran lämna ut relevant information för att regionen enligt kommunallagen ska kunna tillgodose invånarnas önskemål och behov av insyn i hur uppdraget utförs. Leverantören är inte skyldig att lämna information om utlämnandet strider mot lag eller annan författning.

Intyg

Leverantören ansvarar för att utfärda patientrelaterade intyg via Region Jönköpings läns IT-stöd.

Läkemedel

Läkemedelsbehandling ska ske på ett rationellt, säkert och kostnadseffektivt sätt med ett helhetsperspektiv där patientens och samhällets bästa beaktas. Leverantören ska följa läkemedelskommitténs och Stramas rekommendationer för förskrivning och medverka till att Region Jönköpings läns mål för läkemedelsförskrivning uppfylls.

Leverantören ska följa läkemedelskommitténs riktlinjer om ordination och hantering av läkemedel, vilka bygger på Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2017:37). Särskilt fokus ska läggas på att:

- det vid alla vårdbesök som rör läkemedel finns en korrekt och aktuell läkemedelslista hos vårdgivaren och vårdtagaren.
- aktuella läkemedel dokumenteras i Cosmic. Vid förskrivning av läkemedel ska motivering till insatt behandling, indikation och diagnos dokumenteras i Cosmic. Ordinationsförändring ska dokumenteras under sökordet ”läkemedelsförändring” i Cosmic.
- genomföra extern kvalitetsgranskning. Inom Region Jönköpings län erbjuds verksamheterna detta genom Område Läkemedelsförsörjning. Denna, eller motsvarande kvalitetsgranskning, ska genomföras och rapporteras till Område Läkemedelsförsörjning minst en gång per år.
- kassation av läkemedel ska göras på ett miljömässigt korrekt sätt.

Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinje för beställning av läkemedel.

Förskrivning till patient med dosdispenserade läkemedel ska enligt Läkemedelsverkets föreskrifter (HSLF-FS 2019:32) utfärdas i elektroniskt systemstöd avsett för detta. Aktuella läkemedel ska dokumenteras enligt Region Jönköpings läns riktlinjer.

Leverantören ska följa överenskommelsen mellan Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Läkemedelsindustriföreningen om samverkansformer mellan medarbetare i den offentliga hälso- och sjukvården och läkemedelsföretagen och principer för kliniska prövningar. Leverantören ska även följa Region Jönköpings läns riktlinjer ″Regelverk avseende samverkan mellan hälso- och sjukvård och läkemedels-, medicinteknisk-, och laboratorieteknisk industri. Lokal anpassning Region Jönköpings län”.

Medicinsk service/diagnostik

Leverantören kan teckna avtal med regionens enheter för medicinsk service eller annan underleverantör för medicinsk service som är ackrediterad av Swedac eller har motsvarande kvalitetssäkring. Medicinsk service omfattar klinisk fysiologi, klinisk neurofysiologi, nuklearmedicin, klinisk kemi, klinisk mikrobiologi, klinisk patologi, klinisk immunologi, medicinsk radiologi och transfusionsmedicin.

Eventuella laboratorier i egen regi ska vara ackrediterade av Swedac eller ha motsvarande kvalitetssäkring. Kvalitetssäkrad laboratorieservice i egen regi ska följa Regelverket för patientnära analysverksamhet från Laboratoriemedicin.

Leverantören som i egen regi bedriver laboratorier och övrig patientnära analysverksamhet ska utföra internrevision en gång per år enligt Regelverket för patientnära analysverksamhet.

Leverantören ansvarar för att relevant verksamhetsdata görs tillgänglig enligt Region Jönköpings läns specifikationer.

Remisser som utfärdas i samband med digitala vårdmöten ska innehålla relevant information för frågeställningar och hälsoproblem och utformas enligt regionens riktlinjer. Leverantören ansvarar för att upprätta och förankra rutiner kring remiss- och svarshantering med berörd leverantör av medicinsk service.

Medicinteknisk utrustning

Leverantören har det övergripande medicintekniska ansvaret i sin verksamhet. Leverantören ansvarar för att den utrustning som används uppfyller vedertagna normer, standarder och krav på tillgänglighet, prestanda och kvalitet enligt gällande lagar och regler.

Leverantören ansvarar för att verksamheten har den medicintekniska utrustning som behövs för uppdraget och att utrustningen uppdateras och kompletteras vid förändringar i uppdraget.

Patientjournalen

Leverantören ska upprätta och hantera patientjournaler enligt gällande lagar och förordningar. En patientjournal ska innehålla de uppgifter som behövs för en god och säker vård enligt gällande lagar och föreskrifter.

Leverantören ska följa Socialstyrelsens och Region Jönköpings läns riktlinjer, terminologi, struktur, rutinbeskrivningar, mallar och praxis för registrering av diagnoskoder och vårdkontakter i patientjournalen. Verksamhetschefen är ansvarig för att personalen har den kunskap som behövs. Verksamhetschefen är ansvarig för att ersättningen inte baseras på felaktig registrering av diagnoskoder.

Leverantören ska ha utsedda superanvändare för Cosmics olika moduler. Superanvändarna ansvarar för intern utbildning och förankring av fastställda riktlinjer, manualer och rekommenderade arbetssätt samt ansvarar för kontakter med Folkhälsa och sjukvård i ärenden kring support, nyheter och utbildning.

Behandlingen av personuppgifter ska uppfylla de krav som ställs i patientdatalagen (2008:355), personuppgiftslagen (1998:204), offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och tryckfrihetsförordningen (1949:105). Privata vårdgivare är personuppgiftsansvariga vilket innebär att denne ensam ska bestämma ändamålen med, och medlen för behandlingen av personuppgifter.

Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer och anvisningar för sammanhållen journalföring. Region Jönköpings län tecknar särskilt avtal avseende sammanhållen journalföring, inklusive den nationella patientöversikten, med privata vårdgivare.

Leverantören ska beakta de lagar och regler som reglerar samtycke mellan vårdgivare och patient vid överföring av personuppgifter till annan vårdgivare. Leverantören ska lämna ut kopior av patientjournal enligt Region Jönköpings läns regler.

Patientskadeförsäkring

Leverantören ska informera patient om möjligheten att anmäla en vårdskada till Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag (LÖF) respektive läkemedelsskada till Svenska Läkemedelsförsäkringen AB (SLF).

Leverantören ska tillhandahålla intyg, utredning och analys som behövs för handläggning av anmälda ärenden.

Patientförsäkring

Region Jönköpings län har tecknat en patientförsäkring hos LÖF, Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag. Den patientförsäkringen gäller även om patienten har skadats hos en privat vårdgivare som har vårdavtal med en region.

Patientförsäkringen gäller enligt vad som framgår i patientskadelagen.

Läkemedelsförsäkring
Läkemedelsförsäkring är en försäkring som läkemedelsindustrin i Sverige har gemensamt. Läkemedelsförsäkringen gäller vid personskador som med övervägande sannolikhet orsakats av läkemedelsbiverkningar som man inte kunnat förutse.

Remisser
Leverantören ska följa Socialstyrelsens föreskrifter om ansvar för remisser för patienter inom hälso- och sjukvården, tandvården m.m. (SOSFS 2004:11), Region Jönköpings läns riktlinjer och allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta.

Sjuk- och behandlingsresor
Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för sjuk- och behandlingsresor.

Sjukskrivning
Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för sjukskrivning och använda Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutsstöd.

Smittskydd
Leverantören ska utan dröjsmål anmäla smittsamma sjukdomar via SmiNet samt följa smittskyddslagen (SFS 2004:168), smittskyddsförordningen (SFS 2004:255) och Region Jönköpings läns riktlinjer för smittskydd.

Tolk
Leverantören ansvarar för att tillhandhålla tolk till patienter som inte förstår eller kan uttrycka sig på svenska. Leverantören ansvarar för tolkservice åt döva, dövblinda, gravt hörselskadade och talskadade personer.

Vårdhygien
Leverantören ska följa Socialstyrelsens föreskrifter för basal hygien i vård och omsorg (SOSFS 2015:10), Region Jönköpings läns vårdhygieniska riktlinjer och rutiner för MRB-screening. Leverantören ska registrera, följa upp och analysera vårdrelaterade infektioner och följsamhet till basala hygienrutiner och klädregler samt åtgärda avvikelser.

Leverantören ska bedriva verksamhet på ett sådant sätt att Hälso- och sjukvårdslagens krav på god hygienisk standard uppfylls. Detta innebär att lokaler, utrustning, organisation och planering av verksamheten utformas så att risken för infektioner och smittspridning blir så liten som möjligt.

Leverantören ska inför ny- och ombyggnation, installation av medicinteknisk utrustning eller andra förändringar som kan påverka vårdhygienen involvera vårdhygienisk expertis i ett tidigt skede.

Leverantören ska beakta möjligheten till rengöring och desinfektion av medicinteknisk utrustning och inredning vid inköp.

Vårdplanering

Leverantören ska aktivt medverka i och ansvara för att vårdplanering för den enskilde individen görs i enlighet med gällande lagar och föreskrifter.

2.3 Tillgänglighet

E-tjänster

Leverantören ska vara ansluten till de nationella tjänsterna, kontaktinformation och journalen via nätet som tillgängliggörs via 1177 Vårdguiden.

Leverantören ska erbjuda följande e-tjänster via 1177 Vårdguiden. Invånaren/patienten ska få svar på sitt ärende inom en (1) arbetsdag.

- Av- och omboka tid
- Boka tid
- Förnyelse av recept och hjälpmedel
- Intyg
- Rådgivning
- Synpunkter och klagomål på vården

Leverantören ska erbjuda nya e-tjänster enligt regionens beslut.

Invånarnas val

Invånarna har rätt att söka vård på vårdcentraler och specialistkliniker i hela landet.

Leverantören ska stödja patienterna i deras val och eventuella önskemål om byte av vårdgivare. Leverantören ska medverka till att invånarna har tillgång till faktaunderlag för sitt val av vårdgivare.

Vårdcentralen är förstahandsval för invånare med behov av hälso- och sjukvård. Vårdcentralen har dessutom en samordnande roll för invånarnas vård.

Telefon

Leverantören ansvarar för att invånarna enkelt kan kontakta vårdenheten via telefon enligt vårdgarantin och Region Jönköpings läns riktlinjer och krav på öppettider.

Leverantören kan teckna avtal med Region Jönköpings län om telefonitjänster med tillhörande stödsystem. Leverantörer som inte använder Region Jönköpings

läns telefonitjänster ska leverera verksamhetsdata för uppföljning enligt regionens specifikationer.

Öppettider

Öppettiderna ska anpassas till patientgruppernas behov av rådgivning, tidsbokning och besök.

När vårdenheten är stängd ska telefonsvarare informera om öppettider samt hänvisa till alternativa vårdgivare. Leverantören ska ha en skriftlig överenskommelse med vårdenheten man hänvisar till.

2.4 Arbetsgivaransvar och kompetensförsörjning

Arbetsgivaransvar

Leverantören ska upprätthålla god arbetsmiljö och följa de lagar, avtal och regler som gäller för arbetsmarknaden.

Bemanning och kompetens

Leverantören ansvarar för att verksamheten har personal med formell eller reell kompetens som behövs för att kunna ge god vård med hög patientsäkerhet utifrån verksamhetens uppdrag enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL 2017:30, 5 kap 2 §).

Leverantören ansvarar för att verksamhetschefen och medicinskt ledningsansvarig läkare uppfyller villkoren i avsnitt 8.3 Verksamhetsförutsättningar.

Leverantören ansvarar för att chefer och medarbetare får den fortbildning som behövs för att upprätthålla kompetens för att ge god och säker vård.

Leverantören ska vara delaktig i och bidra till en långsiktig personalförsörjning för att säkerställa att rätt kompetens finns både kortsiktigt och långsiktigt genom att bland annat upprätthålla god klinisk utbildning i enlighet med riktlinjer och föreskrifter från Socialstyrelsen och avtal med lärosäten.

Leverantören ska vid förfrågan lämna uppgifter om bemanning och kompetens.

Leverantören ska vid förfrågan vara delaktig i arbetet med jourverksamheten.

Forskning och utveckling

Leverantören ska delta och samverka i klinisk forskning och utvecklingsarbete på vetenskaplig grund som berör verksamheten. I tillämpliga fall ska leverantören delta i interaktiv forskning.

Leverantören kan själv ta initiativ till utvecklingsarbete och vetenskaplig forskning. Leverantören ska informera Region Jönköpings län om forskningsprojekt som bedrivs inom verksamheten.

Leverantören kan få tillgång till Region Jönköpings läns infrastruktur för forskning som exempelvis handledning, statistikkonsultationer och bibliotekstjänster.

Leverantören har rätt att söka forskningsmedel från FORSS, Futurum och andra organisationer.

Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för all klinisk forskning, inklusive klinisk läkemedelsprövning och annan uppdragsforskning.

Meddelarfrihet och meddelarskydd

Personal hos privata leverantörer ska omfattas av samma meddelarfrihet och meddelarskydd avseende den medicinska vården som anställda i offentlig verksamhet.

Socialavgifter och skatt

Leverantören ska fullfölja samtliga skyldigheter avseende inbetalning av socialavgifter enligt socialförsäkringen såsom arbetsgivaravgift samt inbetala skatt.

Tystnadsplikt och sekretess

Leverantören ska se till att all personal omfattas av sekretesskrav motsvarande de som ställs i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) samt patientsäkerhetslagen (2010:659). Detta gäller även icke hälso- och sjukvårdspersonal.

Utbildningsuppdrag

Leverantören ska tillhandahålla:

- utbildningsplatser för AT- och ST-läkare
- utbildningsplatser för verksamhetsförlagd utbildning (VFU) för studenter från universitet och högskolor
- praktikplatser för elever på yrkesutbildningar, gymnasium och grundskola

Leverantören ska tillhandahålla kliniska utbildningsplatser, lokaler och basal utrustning enligt gällande kursplaner och Region Jönköpings läns avtal med universitet och högskolor.

Leverantören ansvarar för att kvalitet och inriktning följer examenskraven för respektive utbildning och överenskomna krav på handledarkompetens. Handledarna ska följa gällande handledarinstruktioner och känna till lärandemålen för utbildningen.

Leverantören ska samverka med regionens studierektororganisation och samordningsansvariga för utbildning under ledning av Futurum.

2.5 Samarbetsformer

Leverantören kan samarbeta med andra aktörer för delar av uppdraget. Eftersom hälso- och sjukvårdslagen kräver tydlig reglering av vem som är juridisk vårdgivare godkänns endast tre samarbetsformer för hälso- och sjukvårdsuppdrag

När det gäller hälso- och sjukvård måste det tydligt vara reglerat vem som är den juridiska vårdgivaren enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Därför finns det tre godkända samarbetsformer:

- överenskommelse inom samma vårdgivare
- konsultavtal
- underleverantörsavtal

Alla samarbetsformer ska vara skriftliga och kunna redovisas i ansökan om godkännande och vid förfrågan från beställaren.

Leverantören ansvarar för att invånarna får tydlig information om var och när klinikens utbud är tillgängligt och vem som ansvarar för verksamheten. Det är särskilt viktigt att informera om öppettider och vart invånarna ska vända sig i akuta situationer.

Leverantören ansvarar för att all vårddokumentation sker enligt lagar och föreskrifter och Region Jönköpings läns riktlinjer.

Överenskommelse inom samma vårdgivare

Överenskommelse inom samma vårdgivare används när en leverantör med vårdgivaransvar för flera enheter inom Jönköpings län samarbetar för att exempelvis kunna erbjuda invånarna god vård och tillgänglighet enligt villkoren för vårdval.

Samarbetet ska dokumenteras i en skriftlig överenskommelse.

Konsultavtal

Konsultavtal används för inhyrd personal som utför uppdrag genom leverantörens verksamhet. Inhyrd personal ska arbeta på plats i leverantörens lokaler.

Leverantören har det juridiska vårdgivaransvaret.

Uppdraget ska dokumenteras i ett skriftligt konsultavtal.

Underleverantöravtal

Underleverantörsavtal används när ett företag utför uppdrag åt leverantören genom sin egen verksamhet.

Underleverantören har det juridiska vårdgivaransvaret för den hälso- och sjukvård som utförs i underleverantörens verksamhet.

Underleverantörer som utför hälso- och sjukvårdsuppdrag ska vara anmälda till vårdgivarregistret.

Leverantören är juridiskt ansvarig gentemot beställaren och ansvarig för att underleverantören uppfyller beställaren krav och villkor för uppdraget. Leverantören ska kontinuerligt kontrollera och följa upp underleverantörens kvalitet enligt Socialstyrelsens föreskrifter om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9). Leverantören ska på begäran kunna redovisa exempelvis underleverantörens kompetens, lokaler, utrustning och följsamhet till lagar och föreskrifter, nationella vårdprogram och riktlinjer samt Region Jönköpings läns riktlinjer.

All kommunikation, rapportering, fakturering med mera från eventuell underleverantör ska ställas till leverantören.

Underleverantörer får endast agera genom sin avtalspart, och äger inte rätt att marknadsföra sina tjänster på ett sätt som kan uppfattas att de har avtal med Region Jönköpings län.

Uppdraget ska dokumenteras i ett skriftligt underleverantörsavtal.

Om avtalet gäller utförande av hälso- och sjukvård inom LOV måste leverantören fått ett godkännande av Region Jönköpings län innan avtalet träder i kraft.

2.6 Avtal enligt avtal lagen om valfrihetssystem

Ytterligare avtalsreglering framgår av avsnitt 10. *Mall för avtal enligt lagen om valfrihet.*

3. Uppdragsbeskrivning ögonsjukvård

3.1 Inledning

Uppdraget, som utgör en del av den specialiserade ögonsjukvård i öppenvård som Region Jönköpings län beslutat att finansiera, består av basuppdraget ögonläkarmottagning och de båda tilläggsuppdragen ögonbottenfotografering av diabetiker respektive kataraktoperationer. Vårdtjänsterna ska erbjudas i Jönköpings län.

3.2 Uppdragsbeskrivning

Uppdraget gäller vuxna (18 år och äldre). Det omfattar diagnostik, behandling och uppföljning av ögonsjukdomar som utförs av specialistläkare i ögonsjukvård i öppenvård med undantag för patienter som behöver akutsjukhusets resurser, kompetens och utrustning för behandling och diagnoser och åtgärder som anges nedan.

Leverantören ska följa den nationellt framtagna prioriteringsordningen för ögonsjukvård.

Invånare med sjukdomar som enligt regionens allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta kan handläggas av specialist i allmänmedicin ska hänvisas till sin vårdcentral.

Endast vid förutsett behov av särskild kompetens i samband med åtgärd kan patienter inom målgruppen hänvisas till annan vårdgivare.

Uppdraget är indelat i:

Basuppdrag:	Ögonläkarmottagning
Tilläggsuppdrag 1:	Ögonbottenfotografering av diabetiker
Tilläggsuppdrag 2:	Kataraktoperationer

I uppdraget ingår inte:

- sjukdomstillstånd utan ögondiagnos
- rutinmässiga hälsokontroller vid hereditet för glaucom
- rutinmässiga hälsokontroller vid hereditet för åldersförändringar i gula fläcken
- glasutprovning
- intravitreala injektioner och liknande behandlingar
- botoxbehandlingar
- kontaktlinskontroller
- undersökningar i samband med refraktiv kirurgi
- kosmetisk kirurgi

3.3 Basuppdrag ögonläkarmottagning

Basuppdraget omfattar:

- diagnostik, behandling och uppföljning av ögonsjukdomar som enligt regionens allmänna kliniska kunskapsstöd Fakta inte handläggs av specialist i allmänmedicin eller kräver subspecialistens kompetens och utrustning eller omfattas av tilläggsuppdragen
- nybesök med remiss och återbesök enligt gällande vårdprogram och riktlinjer
- rådgivning i enskilda patientärenden till andra vårdgivare inom länets ögonsjukvård
- Jour
- Utbildningsuppdrag för Specialisttjänstgöring (ST) läkare

Tillgänglighet

Medicinskt ansvarig läkare ska vara kliniskt verksam vid mottagningen.

Leverantören ska eftersträva hög kontinuitet i läkarbemanningen.

Specialistläkare i ögonsjukvård ska vara tillgänglig på mottagningen minst 1 dag/vecka sammanlagt minst 20 procent av en heltidstjänst året runt.

Legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal ska vara tillgänglig för länets invånare via telefon varje vardag. Telefontid är tillåtet.

Leverantören ska medverka till att hälso- och sjukvården i Jönköpings län kan upprätthållas dygnet runt. Nuvarande uppdrag omfattar inte dygnet runt-verksamhet, men kan komma att utvidgas.

Leverantören ska samverka med regionens övriga verksamheter inom specialiteten vid planering av semester och annan ledighet.

Kompetens

Medicinskt ansvarig läkare ska ha minst tre års dokumenterad erfarenhet av klinisk verksamhet inom ögonsjukvård efter avslutad och av Socialstyrelsen godkänd specialistutbildning.

För uppdraget krävs specialistläkare i ögonsjukvård som är godkänd av Socialstyrelsen.

Läkare under ST-utbildning till specialist i ögonsjukvård eller allmänmedicin får endast arbeta under handledning av specialist i ögonsjukvård.

Lokaler och utrustning

Leverantören ska ha utrustning för att kunna ta emot och behandla patienter inom basuppdraget.

- spaltlampa

- digital ögonbottenkamera
- optical coherence tomography (OCT)
- datorperimeter
- pachymeter
- operationsrum och utrustning för mindre operationer

Läkemedel

Förskrivning av dyra läkemedel, till exempel Beovu, Eylea, Lucentis och Ozurdex, ingår inte i uppdraget.

Remisser

Leverantören ska med remissvar eller ny remiss, då så är tillämpligt, återföra patient till remitterande läkare för uppföljning.

Beslut om remisser till vård utanför Jönköpings län ska godkännas av regionens verksamhetschef för ögonsjukvård för att vara giltig.

Leverantören har rätt att remittera till regionens syncentral.

Samverkan

Leverantören ska:

- samverka med remittenter, primärvård och andra relevanta aktörer för att tillgodose patienternas behov av vård och omsorg
- delta i arbetet med utveckling av patientprocesser för aktuella sjukdomsgrupper
- medverka vid schemalagda multidisciplinära terapikonferenser max 1 timme per vecka
- samråda och samverka med andra vårdgivare och myndigheter
- medverka vid obligatoriska samrådsmöten mellan leverantörer och regionen
- samverka med regionen i frågor som rör uppföljning och analys av verksamheten
- aktivt medverka i kodningsnätverk med uppdrag att höja kodningskvalitet
- delta i regionens utbildningar som rör uppdragsområdet

Jouruppdrag

Leverantören ska vara en del av jour och beredskapen för ögonsjukvården i Region Jönköpings län.

- Leverantörens specialistläkare alternativt ST-läkare ska delta i det regiongemensamma primärjoursystemet i form av telefonjour. Bakjourslinje ansvarar Ögonkliniken för.

- Primärjouren har telefonjour från klockan 17.00 till 07.45 alla årets dagar. Samtliga leverantörer (inklusive Ögonkliniken) inom vårdvalet ansvarar för totalt 60 % av bemanningen av primärjouren.

- Leverantörens primärjouruppdrags storlek grundas procentuellt på varje Leverantörs produktion i förhållande till hela vårdvalets produktion inklusive tilläggsuppdrag (andel ersättning i förhållande till den totala ersättningen inom vårdvalet).

  Samma fördelning görs för stora helger. Schema för tjänstgöring läggs av verksamhetschef på Ögonkliniken i samråd med verksamhetscheferna för leverantörerna. Schemaläggningen görs med minst tre (3) månaders framförhållning.

  Vid sjukdom eller annan frånvaro har den leverantör som ansvarar för jourpasset ansvaret att säkerställa ersättare.

- Leverantörens kostnad för primärjouruppdraget finansieras genom övriga ersättningar i vårdvalet.

Utbildningsuppdrag för Specialisttjänstgöring (ST) läkare

Leverantören ska bereda utrymme och tillsammans med övriga leverantörer ta ett solidariskt ansvar för att erbjuda ST-läkare inom olika specialiteter sidotjänstgöring (s k. randning).

Studierektor säkerställer att ST-läkarna erbjuds en ändamålsenlig utbildning i enlighet med Socialstyrelsens krav. Studierektor gör årlig uppföljning för godkänd studiemiljö samt vid behov.

Leverantören ska följa Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om läkarnas specialiseringstjänstgöring enligt gällande regelverk samt Region Jönköpings läns riktlinjer för ST-utbildning.

Leverantören ska medverka i regionens externa granskning av ST enligt Region Jönköpings läns riktlinjer. Regionens gemensamma studierektor för ST ögon har ansvar och befogenheter mot alla leverantörer inom vårdval.

ST-läkare samt handledare ska beredas möjlighet att delta i möten och kurser anordnade av Region Jönköpings läns ST-studierektorsfunktioner.

Införandet och utformningen av uppdraget kommer beskrivas närmare och ske under 2022.

Rapportering och uppföljning

Leverantören ska rapportera till för uppdraget relevanta kvalitetsregister.

3.4 Tilläggsuppdrag ögonbottenfotografering av diabetiker

Uppdragsbeskrivning

Uppdraget omfattar patienter med typ 1 eller typ 2 diabetes mellitus och ges enligt Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vård och behandling av diabetes mellitus.

Uppdraget omfattar:

- fotografering med digital ögonbottenkamera med tillräcklig upplösning för att upptäcka de minsta förändringar
- analys av fotograferade ögonbottnar
- undersökning och klinisk uppföljning av patienter som inte går att fotografera* eller där annat behandlingskrävande fynd iakttagits vid fotograferingen
- dokumentation i patientjournal
- information till remittent och patient om undersökningsresultatet
- rekommendation av tidsintervall för nya undersökningar – patienter som behöver täta kontroller ska kallas vid tidpunkter som bedömts lämplig med hänsyn till aktuell ögonstatus
- information till läkaren som behandlar patientens diabetes i de fall annan sjukdom än diabetesretinopati upptäcks vid ögonbottenundersökning
- digital lagring av fotografier så att de – med patientens samtycke – är tillgängliga för andra vårdgivare

*Patienter med mediegrumlingar, liten pupill, skador på hornhinna, komplikationer i iris, utbredda ärr i näthinnan efter olika sjukdomar eller laserbehandlingar, perifert liggande skador i näthinnan, andra kroniska ögonsjukdomar eller dålig medverkan från patienten ska följas upp av ögonläkare genom individuella kontroller under lång tid.

Kompetens
Fotografering kan utföras av för ändamålet utbildad personal. Granskning av bilder ska utföras av ögonläkare eller ögonsjuksköterska med dokumenterad kompetens.

Utrustning
Digital ögonbottenkamera som levererar bilder i dicomformat till bilddatabasen Forum.

3.5 Tilläggsuppdrag kataraktoperationer

Uppdragsbeskrivning
Uppdraget omfattar patienter med grå starr i indikationsgrupp enligt regionens riktlinjer, med undantag för patienter som av medicinska skäl kräver narkos eller speciell medicinsk teknisk utrustning. Patienterna ska prioriteras utifrån medicinsk behovsbedömning. Särbehandling, andra överenskommelser med remittenter eller andra åsidosättande av den medicinska prioriteringen får inte förekomma. Målet är att patienterna ska slutbehandlas för det tillstånd som ingår i detta uppdrag.

Uppdraget omfattar:

- kataraktoperation med senaste teknik (FACO)* efter remiss från optiker eller specialistläkare i ögonsjukdomar – operationerna ska genomföras

enligt ögonläkarföreningens State of the Art-dokument med kliniska riktlinjer för katarakt
- oftalmologisk förundersökning enligt regionens riktlinjer för att bedöma operationsindikationer och biometri ska genomföras före operation
- bedömning och hantering av alla eventuella komplikationer som uppstår i samband med det operativa ingreppet eller i dess omedelbara anslutning (upp till 2 timmar efter operation) med undantag för komplikationer som kräver akutsjukhusets resurser
- postoperativa komplikationer/besvär, som inte kräver akutsjukhusets resurser, ska hanteras av opererande enhet
- minst en kontakt hos vårdgivaren inom 28 dagar efter utförd operation för kontroll av operationsresultatet med preliminär eller slutlig refraktionering för patienter enligt regionens riktlinjer
- information till patienten inför och efter operationen
- skriftlig information till patienten som kan uppvisas vid behov av akut vård för komplikationer som inte kan hanteras av leverantören

*Om FACO inte kan användas kan i enstaka fall annan vedertagen teknik användas.

Kompetens

Leverantören ska garantera att ansvarig opererande läkare är specialist inom ögonsjukvård med aktuell erfarenhet inom kataraktkirurgi.

Opererande läkare ska vid driftstarten eller nyanställning självständigt ha utfört minst 200 operationer totalt och minst 100 operationer per år.

Lokaler och utrustning

Leverantören ska förfoga över utrustning och särskild lokal för operationsverksamheten som uppfyller kraven för operationsrum enligt gällande standard. BOV, Byggenskap och vårdhygien, hygienklass 3. SIS TS 39:2015

Krav på luftkvalitet och ventilation på operationssal ska uppfyllas enligt SIS TS 39:2015. Partikelmätningar från luften under pågående operationsverksamhet ska genomföras och rapporteras 1 gång per år. Ögonkirurgi, framförallt implantationskirurgi, innebär infektionskänsliga ingrepp och värden på 50 cfu/m^3 ska inte överskridas och ambitionen bör vara att nå ner under 10 cfu/ m^3.

Rapportering och uppföljning

Leverantören ska rapportera till det nationella kataraktregistret.

3.6 Ersättningsvillkor

Allmänt

Regionen avsätter 84,9 miljoner kronor för ögonsjukvård inom vårdval 2022.

Fördelning av ersättning

Ersättning (miljoner kronor)	Totalbelopp	Procentuell fördelning
Rörlig patientrelaterad ersättning basuppdrag	42,8	50%
Rörlig patientrelaterad ersättning tilläggsuppdrag katarakt	27,3	32%
Rörlig patientrelaterad ersättning tilläggsuppdrag ögonbottenfotografering	2,9	3%
Särskild ersättning	9,4	11%
Resultatrelaterad ersättning	2,5	3%
Summa	84,9	100%

DRG-koder (diagnosrelaterade grupper)

Leverantören ska följa Socialstyrelsens och regionens riktlinjer för registrering och gruppering av diagnos- och åtgärdskoder.

Ersättning utgår för leverantörens gruppering av DRG-koder enligt Regionens beslut ”Ersättningsberättigade DRG-koder för ögonsjukvård inom vårdval i Jönköpings län”.

Ersättning för basuppdrag ögonläkarmottagning

Ersättning per besök och kontakt (för ersättningsberättigade DRG)

Kontaktform	Pris per kontakt (exklusive patientavgift)
Kvalificerad telefon- och brevkontakt*	180 kr
Sjukvårdande behandling	420 kr
Läkarbesök	1 080 kr
Synfältsundersökning och körkortsintyg	800 kr
Läkarbesök laserbehandling vid efterstarr (ögonåtgärder, terapeutiska, besök B80O)***	1 295 kr (bilateralt) 1 690 kr
Läkarbesök laserbehandling vid glaukom, trycksänkning (annan op. för högt ögontryck B08O)****	1 295 kr (bilateralt) 1 680 kr
Läkarbesök excision eller exkokleation av chalazion (övriga läkarbesök vid sjukdomar i ögonregionen B99O)*****	1 680 kr
Operation (andra operationer vid problem i ögonregionen B17O)	2 830 kr (bilateralt) 5 430 kr

*Ersätter besök. Kontakt och diagnos ska registreras i patientens journal. Kontakten ska DRG-grupperas.

* Registrera KVÅ kod XCK00, AC031 eller AC049. Ersättningen avser hela processen för synfältsundersökningen inkl. läkarbedömning som registreras som en administrativ kontakt.
*** Registrera diagnoskod H26.4 och KVÅ kod CJB10.
**** Registrera diagnoskod H40.0 - H40.1 (inklusive underdiagnoser) och KVÅ kod CHD05 alt. KVÅ kod CHD00.
***** Registrera diagnoskod H00.1 och KVÅ kod CBB00

KVÅ-kod ZXA10 ska registreras för bilaterala operationer.

Ersättning för tilläggsuppdrag ögonbottenfotografering av diabetiker

Regionen ersätter undersökningar som genomförs enligt gällande riktlinjer.

Vårdgivare ska registrera:

- diagnoskod E100–E149
- samt KVÅ-kod XCK10 (Fotografering av ögonbotten)

Ersättning per undersökning

DRG	Kodtext	Pris per kontakt (exklusive patientavgift)
B81O, L40O	Ögonfotografering, besök	700 kr

Ersättning för tilläggsuppdrag kataraktoperationer

Regionen ersätter:

- undersökning inför operation
- kataraktoperation inklusive intraokulär lins samt för operationen nödvändiga läkemedel och material
- kontakt efter operation (exklusive kontakter avseende komplikationer)

Leverantören ska registrera:

- vårdåtagande katarakt
- diagnoskod H25X–H26X (ej H264)
- samt någon av KVÅ-kod CJD00–CJD25, CJD99 eller CJE00–CJE99
- vid återbesök, diagnoskod Z090 och som bidiagnos den diagnos som registrerades vid kataraktoperationen

Ersättning per besök och kontakt (samma ersättningsnivå som inom basuppdraget)

Kontaktform	Pris per kontakt (exklusive patientavgift)
Kvalificerad telefon- och brevkontakt*	180 kr
Sjukvårdande behandling	420 kr
Läkarbesök	1 080 kr

*Ersätter besök. Kontakt och diagnos ska registreras i patientens journal. Kontakten ska DRG-grupperas.

Ersättning per operation

DRG	Kodtext	Pris per kontakt (exklusive patientavgift)
B12Q	Ensidig linsoperation utom discission av sekundär katarakt, öppenvård	4 440 kr
B12P	Bilateral linsoperation utom discission av sekundär katarakt, öppenvård	9 280 kr

Regionen betalar ingen extra ersättning i de fall komplikationer uppstår inom 28 dagar från operationstillfället.

I de fall patienten önskar multifokala linser istället för standardlins ska leverantören debitera patienten merkostnaden.

Kvalitetsersättning

Regionen betalar ut kvalitetsersättning för tillgänglighet (faktisk väntetid till första besök och operation/åtgärd) systematiskt förbättringsarbete och övriga kvalitetsvariabler.

Ersättningen för systematiskt förbättringsarbete betalas ut till leverantörer som kan visa att man har en struktur för att mäta, rapportera och utveckla sin verksamhet. Här ingår som exempelvis att aktivt medverka i utvecklingsarbete för patentprocesser samt kodningsnätverk för ögonsjukvård. Redovisning och uppföljningen sker inom ramen för regionens medicinska programgrupp för ögonsjukvård.

Kvalitetsvariabler och gränsvärden kan variera mellan olika år. Regionen betalar ut ersättning för registrering i det nationella kataraktregistret (tilläggsuppdrag). Eventuella ytterligare kvalitetsvariabler definieras under 2022. Aktuella variabler och gränsvärden för kvalitetsersättning publiceras på regionens webbplats.

Kvalitetsersättning betalas ut per månad utifrån leverantörens resultat och andel av den totala produktionen inom vårdvalsområdet.

Patientrelaterad ersättning

Leverantören får kompensation för frikort, avgiftsfria besök för 18–19-åringar, avgiftsfria remissbesök, avgiftsfria besök för 85 år och äldre, och ersättning för månadsvis redovisade tolkarvoden.

4. Informationshantering och IT

4.1 Inledning

Leverantören ska följa tillämpliga delar av regionens policy och riktlinjer för IT. Varje vårdenhet ska ha en namngiven kontaktperson för IT och katalogtjänsten HSA.

4.2 Informationssäkerhet

Leverantören ska i all IT-användning följa gällande lagstiftning och beakta patientens rätt till integritet.

Leverantören ska följa Region Jönköpings läns policy och riktlinjer för informationssäkerhet.

Leverantören ska informera nya användare om användarmanualer och det personliga ansvaret att följa policy och riktlinjer.

All användning av IT-systemen loggas. Leverantören ska följa upp loggar enligt Region Jönköpings läns riktlinjer.

4.3 Personuppgifter

Leverantören ska hantera personuppgifter enligt gällande lagstiftning.

Leverantören är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter som behandlas inom leverantörens organisation.

4.4 Verksamhetsdata

Leverantören ska registrera vårdkontakter och tillhörande vårddokumentation enligt Region Jönköpings läns riktlinjer i de system som Region Jönköpings läns anvisar. Leverantören ska vid angiven tidpunkt leverera elektroniskt läsbar data för uppföljning och fakturaunderlag enligt specifikationer. Leverantören ska följa Socialstyrelsens och Region Jönköpings läns riktlinjer för registrering av diagnos- och åtgärdskoder.

Leverantören ska tillhandahålla relevant patientdata och material till forskning som bedrivs av regionanställd eller forskare som Region Jönköpings län samarbetar med.

I kommunikation med Region Jönköpings län eller andra vårdgivare ska leverantören använda definitioner och termer i IT-systemen som fastställs av Region Jönköpings län.

Leverantören ska i förekommande fall följa de särskilda regler som gäller för hantering av information vid verksamhetsövergång.

Leverantören ska upprätta, säkerställa och upprätthålla manuella reservrutiner för verksamheten som tillämpas vid ett eventuellt avbrott.

Leverantören ska årligen fylla i och skicka in dokumentet ”Kvalitetsindikatorer för god och säker patientadministration och kliniskt verksamhetsstöd” samt utföra aktiviteter i enlighet med dokumentet.

4.5 IT-system och infrastruktur

Leverantören ska enbart använda utrustning i IT-infrastrukturen som är godkänd av Region Jönköpings län. Datorer och skrivare tillhandahålls av Region Jönköpings län. Eventuellt kan medicinteknisk utrustning eller annan utrustning anslutas efter samråd och godkännande. Leverantören ska kontinuerligt kontrollera att skyddet mot skadlig kod, virus och spionprogram är aktuellt på verksamhetens utrustning.

Region Jönköpings län levererar kommunikationslösning mot Region Jönköpings läns nätverk inklusive nätverksutrustning. Leverantören ansvarar för det interna fastighetsnätet för data och telefoni, inklusive förbindelsen mellan avlämningspunkt och verksamhetens lokaler. Fastighetsnätet ska följa Region Jönköpings läns standard för kabelsystem.

Region Jönköpings län kan komma att leverera annan IT-uppkoppling till utlagd mottagning och filial än för leverantörens huvudmottagning. Region Jönköpings län tillhandahåller inte IT-system, datorer, skrivare eller liknande till leverantörens underleverantörer.

Leverantören ska använda sig av Region Jönköpings läns behörighetskontrollsystem och utse lokal ansvarig kortadministratör för elektronisk tjänstelegitimation (SITHS). Leverantören ansvarar för att användarna inte har tillgång till fler programvaror och system i regionens nätverk än nödvändigt.

Leverantören ska ansluta sig till regionens säkerhetslösningar för tillgång till IT-tjänster.

Leverantören debiteras kostnader för IT-infrastruktur och utrustning.

Leverantören förbinder sig att använda IT-system enligt Region Jönköpings läns riktlinjer. Regionen tillhandahåller system och utbildning av superanvändare i förhållande till verksamhetens storlek.

Region Jönköpings län ansvarar för underhåll av berörda system och leverantören ansvarar för dess innehåll. För administrativa dokument ska PDF och Office-kompatibla filformat användas.

Leverantören ges åtkomst till Region Jönköpings län tjänst för befolkningsregister. Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för

användning inklusive reglerna för personer som har sekretessmärkning i befolkningsregistret.

Leverantören har rätt att använda egna stödsystem under förutsättningar att det inte krävs någon installation/förändring av eller stör andra delar av IT-miljön. Region Jönköpings län lämnar ingen support för dessa.

System och program som används för andra ändamål än Region Jönköpings läns uppdrag till leverantören ska inte användas i den av Region Jönköpings län tillhandahållna IT-miljön.

System, program och utrustning som tillhandahålls av Region Jönköpings län får bara användas för verksamhet inom vårdval Region Jönköpings län.

Vid införande av nya IT-tjänster eller vid större utbyggnader av Region Jönköpings läns befintliga IT-tjänster som kan komma att ingå i utbudet till leverantören upprättas ett nytt avtal.

Region Jönköpings län tillhandahåller inte infrastruktur, IT-system, datorer, skrivare eller liknande till leverantörens underleverantörer.

Region Jönköpings län avser att under avtalsperioden se över hur IT-infrastruktur och stödsystem ska tillhandahållas till leverantörerna.

4.6 Support och IT-konsulttjänster

Leverantören har rätt att använda Region Jönköpings läns supportorganisation i frågor om Region Jönköpings läns IT-infrastruktur och fastställda IT-system. Servicenivåer för respektive IT-tjänst fastställs av systemägare, vilket innebär att olika system har olika inställelsetider gällande support.

Leverantören ska använda IT-beställningssystem och de blanketter som Region Jönköpings län tillhandahåller för beställningar. Leverantören ska göra felanmälningar på utrustning och program till Region Jönköpings läns kundcenter på IT-centrum. Region Jönköpings län har rätt att ha planerade avbrott för systemuppdateringar, nyinstallationer, service och underhåll.

Leverantören kan, efter överenskommelse, köpa IT-konsulttjänster från Region Jönköpings län inom systemområden som är relevanta för Region Jönköpings läns uppdrag till leverantören.

5. Rapportering och uppföljning

5.1 Avtalsuppföljning

Region Jönköpings län har en kontinuerlig uppföljning av villkoren för godkännande av leverantör och andra avtalsvillkor.

5.2 Uppdragsuppföljning

Alla verksamheter som finansieras av Region Jönköpings län ska kännetecknas av kund- och processorientering:

- verksamhetens processer ska ledas med utgångspunkt från vad som är bäst för patienten
- rutiner för att tydliggöra ansvar för samarbete och samverkan i gränssnitten mellan olika ansvarsområden är viktigt,
- kunskap om andras kompetens i vårdkedjan är en förutsättning

Region Jönköpings län uppföljningsmodell speglar den kvalitet i vården som Region Jönköpings län vill förmedla till invånarna utifrån hälso- och sjukvårdslagen. God vård innebär att hälso- och sjukvården ska:

- vara säker
- vara kunskapsbaserad och ändamålsenlig
- vara patientfokuserad
- vara effektiv
- vara jämlik
- ges i rimlig tid

Uppföljningen ska bidra till en positiv utveckling av befolkningens hälsa och leverantörernas verksamhet.

Region Jönköpings län har en kontinuerlig uppföljning av verksamhetsdata från vårdens IT-stöd. Nyckeltal och kvalitetsindikatorer kan revideras årligen i samband med regionfullmäktiges beslut om budget.

Leverantörernas resultat kan komma att redovisas publikt för att ge invånarna insyn i verksamheten.

Patientenkäter

Leverantören ska samverka med Region Jönköpings län om patientenkäter och i förekommande fall delta i den nationella patientenkäten. Region Jönköpings län har rätt att ta del av allt grundmaterial från gemensamma patientenkäter.

Rapportering

Leverantören ska rapportera förändringar i sin verksamhet enligt avtalet och avsnitt 8 ”Villkor för godkännande”.

Leverantören ska rapportera till för specialiteten relevanta kvalitetsregister och nationella register som exempelvis väntetider i vården. Leverantören ska på begäran rapportera uppgifter avseende måluppfyllelse för uppdraget som inte fångas av vårdens IT-stöd.

Region Jönköpings län har rätt att följa upp volymer och kostnader för leverantörens läkemedelsförskrivning och användning av medicinsk service.

5.3 Dialog

Uppföljningen sker i dialog med leverantören utifrån inhämtade uppgifter.

Region Jönköpings län kallar leverantören en gång om året för genomgång av verksamheten. Inför genomgången ska leverantören gjort en egen analys av sin verksamhet inklusive medicinska resultat.

Förutom den årliga genomgången kan Region Jönköpings län kalla till uppföljningsdialoger inom specifika områden, exempelvis läkemedelsförskrivning.

5.4 Fördjupad uppföljning

Region Jönköpings län har rätt att genomföra fördjupad uppföljning hos enskilda leverantörer eller inom specifika områden. Fördjupad uppföljning sker bland annat genom verksamhetsrevision, kostnadsjämförelser och produktivitetsanalyser.

5.5 Revision

Region Jönköpings län har rätt att själv eller genom ombud revidera leverantörens verksamhet, exempelvis av medicinsk kvalitet, ekonomiska och juridiska förhållanden. Möjligheten till revision omfattar även underleverantörer som leverantören anlitar för genomförande av uppdraget. Leverantören ska utan kostnad för Region Jönköpings län biträda vid revision bland annat genom att – men inte begränsat till – ställa nödvändig dokumentation till förfogande.

5.6 Redovisning

Verksamhetsdata och resultat är tillgängliga för leverantören via Region Jönköpings län IT-stöd för analys- och rapportuttag.

Urval av verksamhetsdata och resultat redovisas i Region Jönköpings läns månadsuppföljning, delårsrapporter och årsredovisning samt offentliggörs för att länets invånare ska kunna jämföra olika leverantörer.

6. Ersättningsvillkor

6.1 Budgetram

Regionfullmäktige fördelar årligen resurser på delområdesnivå utifrån behovsbeskrivningar, nationella jämförelser, demografi och socioekonomiska faktorer, medicinsk utveckling och kunskapsstyrning, löne- och prisutveckling samt rationaliseringsbehov.

För löne- och prisutveckling kompenseras leverantörerna i enlighet med Sveriges Kommuner och Regioners prisindex med kvalitetsjusterade löner för regioner. Ersättning för läkemedel justeras separat efter faktisk och förväntad kostnadsutveckling.

Förändringar i kostnadsansvar mellan Region Jönköpings läns olika verksamheter påverkar budgetramen enligt principen att ett utökat kostnadsansvar motsvaras av en utökad ersättning och vice versa. Ändrade kostnader som faller inom ramen för befolkningens förändrade konsumtion, eller härrör från ändrade arbetssätt hos leverantörerna, medför inte någon förändring i ersättningsramen.

Regionens inriktningsmål är att ligga i nedre kvartilen jämfört med övriga län/regioner avseende strukturjusterad hälso- och sjukvårdskostnad per invånare.

6.2 Ersättningsmodell

Region Jönköpings läns ersättningsmodell för vårdval ögon utgår från att pengarna följer patienten. Modellen ska stimulera måluppfyllelse, samverkan och kvalitetsutveckling. Modellen ska vara transparent så att det är tydligt på vilka grunder ersättning ges. Ersättningsnivåerna revideras årligen.

Ersättningsmodellen förutsätter att Region Jönköpings län och leverantörerna tar ett gemensamt ansvar för att upprätthålla modellens intentioner och normer. Parterna ska samverka kring modellens tillämpning och utveckling.

Ersättningsnivåerna enligt prislista baseras på regionens självkostnad och står i proportion till leverantörens uppdrag och kostnadsansvar. Leverantörens ersättningar ska därmed täcka uppdragets samtliga kostnader om inget annat anges. Leverantören har kostnadsansvar för merkostnader vid eventuella komplikationer.

Modellens delar:

- Patientrelaterad ersättning
    - Besök och åtgärder
    - Diagnosrelaterade grupper (DRG)
- Kvalitetsersättning
    - Tillgänglighet

    - Systematiskt förbättringsarbete
    - Kvalitetsindikatorer
- Särskild ersättning
    - Jour
    - Tolk
    - Utbildning

Kostnadskontroll

Region Jönköpings län fastställer varje år ett kostnadstak för varje vårdvalsområde. Kostnadstaket är den gemensamma maximala ersättningsnivån för samtliga godkända och verksamma leverantörer inom det specifika vårdvalsområdet. Kostnadstaket avser patientrelaterad ersättning exklusive patientavgifter.

Kostnadstaket fördelas per månad under ett kalenderår utifrån tidigare års utfall. Det betyder att den totala ersättningsnivån kan variera från en månad till en annan. Om kostnadstaket (den maximala ersättningen) inte nås förs kvarstående belopp över till nästkommande månad. Om kostnadstaket i stället överskrids reduceras priserna innevarande månad för samtliga leverantörer.

Beroende på fördelning av basuppdrag och tilläggsuppdrag mellan leverantörerna kan det förekomma flera kostnadstak inom samma vårdvalsområde.

6.3 Patientrelaterad ersättning

Den patientrelaterade ersättningen utgör merparten av ersättningen till leverantören. Region Jönköpings län beräknar ersättningens storlek utifrån identifierade kostnader för effektiv vård och patienternas behov.

Region Jönköpings län planerar även att utveckla ersättningsmodellen för att främja satsningar på e-hälsa.

Läkemedel

Om inget annat anges har leverantören kostnadsansvar för samtliga rekvisitionsläkemedel som administreras till patienter inom vårduppdraget.

Om behandlande läkare bedömer att patienten själv kan administrera sina läkemedel, utan övervakning eller hjälp av sjukvårdspersonal, får läkemedlet förskrivas på recept. Leverantören har inte kostnadsansvar för receptläkemedel. Leverantören ska följa Region Jönköpings läns riktlinjer för förskrivning.

Kompensation för utebliven patientavgift

Leverantören är skyldig att ta ut de patientavgifter som fastställts av Region Jönköpings läns. Patientavgifterna tillfaller leverantören.

När patienten har uppnått högkostnadsskyddet ersätter Region Jönköpings län leverantören för uteblivna patientavgifter vid avgiftsbelagda besök. Leverantören ersätts också för avgiftsfria remissbesök.

Leverantören får inte ersättning för avgiftsfria besök för patienter 20 år och äldre upp till 85 år eller om patienten låter bli att betala patientavgiften.

Leverantören får inte heller ersättning för återbetald patientavgift, till exempel den som en patient som vid planerat besök får vänta mer än 30 minuter har rätt till.

Tolk

Leverantören får ersättning för månadsvis redovisade tolkarvoden. Ersättning medges för max tre månader gamla fakturor.

Vård av patienter från andra regioner

Region Jönköpings län ersätter leverantören för vård av patienter som omfattas av en annan regions ansvar för hälso- och sjukvård. Leverantören ska följa hemregionens remissregler.

Vård av utländska medborgare och utlandssvenskar

Leverantören får ersättning för vård av personer bosatta i EU- eller EES-land. Privata leverantörer skickar in utbetalningsunderlag till Region Jönköpings län. Kopia på giltigt EU-kort eller giltigt provisoriskt intyg ska bifogas. Saknas detta betalas inte någon ersättning ut.

För vård av utländska medborgare och utlandssvenskar bosatta i länder utanför EU och EES gäller särskilda regler. I flera fall betalar patienten själv sin vård.

Vård av asylsökande, kvotflyktingar m.m.

Leverantören får ersättning för vård av asylsökande.

Uppgift om LMA-kortets ID-nummer ska framgå i Cosmic. Saknas detta betalas ingen ersättning ut.

6.4 Kvalitetsersättning

Region Jönköpings län vill stimulera värde- och kvalitetsutveckling enligt följande definition:

$$\text{Värde} = \frac{\text{teknisk kvalitet + servicekvalitet}}{\text{resurs}}$$

Ersättningen för att stimulera kvalitetsutveckling och ett systematiskt förbättringsarbete kopplas till kvalitetsindikatorerna för god vård enligt Socialstyrelsens föreskrift ”Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete” (SOSFS 2011:9).

Kvalitetsersättningen utgör 3 procent av den totala ramen. Leverantören kan få ersättning för:

- tillgänglighet – en procent
- systematiskt förbättringsarbete – en procent
- övriga kvalitetsvariabler – en procent

6.5 Särskild ersättning

Ersättning för jour och beredskap

Beroende på uppdragets utformning kommer ersättningsmodell och finansiering för detta tas fram.

Ersättning för utbildningsuppdrag för Specialisttjänstgöring (ST) läkare

Beroende på uppdragets utformning kommer ersättningsmodell och finansiering för detta tas fram.

Momskompensation

Enligt nuvarande momslagstiftning har landstingskommunala leverantörer avdragsrätt för ingående moms. Motsvarande gäller inte privata leverantörer. För att privata och landstingskommunala leverantörer ska kunna konkurrera på lika villkor kompenseras privata leverantörer för sina merkostnader för moms genom att ersättningen räknas upp med 5 procent på nettoutbetalningen.

Riktade statsbidrag

Regeringen använder riktade statsbidrag för att stimulera utveckling inom olika områden i regioners och kommuners verksamhet. Bidragen är villkorade och beslutas för ett eller två år i taget. Leverantören förväntas delta i relevanta förbättringsområden enligt överenskommelser mellan Socialdepartementet och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Modellerna för ersättning varierar.

Ersättning för vård utförd av underleverantör

I de fall leverantören har tecknat avtal om att köpa vård från en underleverantör, ska leverantören betala ersättning till underleverantören. Avtalsparterna administrerar och ansvarar själva för sina ekonomiska mellanhavanden.

6.6 Underlag för utbetalning

Region Jönköpings län hämtar de flesta uppgifter som ligger till grund för utbetalning av ersättning från vårdens IT-stöd. Reglering för utbetalning baseras på samtliga vårddata som registrerats vid avstämningstidpunkten. Ersättningsberäkningen är beroende av inrapportering av korrekt indata från leverantörerna inom Vårdval Ögon. Vårdgivarna är ansvariga för att leverera efterfrågade indata av god kvalitet. Systemet för inrapportering bygger i stor utsträckning på förtroende för leverantörens integritet och noggrannhet och leverantören ska lojalt fullgöra sina skyldigheter i detta avseende. Det är av yttersta vikt för förtroendet mellan parterna, liksom för kontraktets fortlevnad, att Region Jönköpings län får korrekt indata från leverantören.

I de fall leverantören ska lämna in underlag för ersättning till Region Jönköpings län måste det ske senast den åttonde i varje månad för att komma med i nästa utbetalning.

Utbetalning av ersättning sker den 19:e varje månad. Om den 19:e infaller på en helgdag sker utbetalning på efterföljande vardag.

Ersättning som uteblir på grund av felaktig registrering kompenseras inte i efterhand. Region Jönköpings län korrigerar inte heller tillägg och avdrag för besök på annan vårdenhet som skett på grund av utebliven eller felaktig inrapportering av underleverantörsavtal.

7. Anvisningar för ansökan

7.1 Ansökan om godkännande

Intresserade inbjuds att ansöka om att bli godkända för att få driva vård inom vårdvalet. Ansökan sker genom att ansökan tillsammans med övriga begärda handlingar lämnas in till Region Jönköpings län. En leverantör kan ansöka om godkännande för flera enheter. En ansökan ska lämnas per enhet.

Det finns inget sista datum för ansökan. Det innebär att ansökan kan lämnas tills det aktuella vårdvalet upphör. Inför en ny avtalsperiod ansöker även sedan tidigare godkända leverantörer.

7.2 Ansökan och begärda handlingar

Ansökan och begärda handlingar ska vara skrivna på svenska. Ansökan och begärda handlingar lämnas via upphandlingsverktyget Tendsign (www.tendsign.se).

För företag under bildande gäller att företaget ska vara bildat vid avtalets tecknande. Företaget ska vid samma tillfälle vara skatteregistrerat och uppvisa registreringsbevis utfärdat av Bolagsverket.

Sökande som lämnar anbud under formen företag under bildande, ska till anbudet bifoga stiftelseurkund för ett aktiebolag under bildande alternativt ifylld ansökan om nyregistrering av enskild näringsidkare. Av den bifogade handlingen ska namn på företrädare för sökanden och personnummer framgå.

Handlingar att bifoga ansökan:

- registreringsbevis utfärdat av behörig officiell myndighet (i Sverige Bolagsverket) Registreringsbeviset får inte vara äldre än 1 år.
- intyg på anmälan om bedrivande av verksamhet (Vårdgivarregistret) enligt patientsäkerhetslagen (2010:659) Intyget får inte vara äldre än 3 månader.
- verksamhetsbeskrivning
- CV för verksamhetschef/vd
- CV för medicinskt ledningsansvarig läkare
- giltigt intyg om ansvarsförsäkring
- finansieringsplan
- referenser

Sökanden måste inte bifoga årsredovisning, men regionen kan komma att ta ut eller begära in tidigare årsredovisningar för att säkra sökandens ekonomiska förutsättningar.

För att bekräfta sin kapacitet att utföra uppdraget ska sökanden lämna uppgift omfattande minst en referent för vilka sökanden under de senaste tre åren har utfört uppdrag av liknande/motsvarande/jämförbar art.

Region Jönköpings län kan komma att kontakta referenterna för att förvissa sig om att sökanden har den tekniska förmåga och kapacitet som krävs för uppdragets genomförande. Förfrågan kan gälla bland annat sökandens tekniska förmåga (omfattande bland annat utbildning och kompetens) samt kapacitet och resurser i förhållande till uppdragets omfattning.

Uppgift om referensuppdrag ska lämnas på följande sätt:

- kortfattad beskrivning av respektive uppdrags omfattning
- tidsperiod
- kontaktpersoner med telefonnummer och e-postadress

Sökanden ska ha kontrollerat att angivna kontaktpersoner är aktuella och går att nå på angivna telefonnummer och e-postadresser. Region Jönköpings län förbehåller sig rätten att söka egna referenser.

För utlandsregistrerade bolag även intyg om skatteregistrering från Skatteverket och kreditupplysning

Med sin ansökan intygar sökanden att:

- kraven enligt förfrågningsunderlaget är uppfyllda
- att hela åtagandet enligt avtalet kan utföras från driftstarten
- sökanden accepterar att beställaren i samband med verifiering inför driftstarten har rätt att ensidigt fatta beslut om att senarelägga driftstarten eller säga upp avtalet

7.3 Offentlig handling

Inkommen ansökan är som regel offentlig handling. Om sökanden anser att någon del i ansökan bör omfattas av sekretess ska detta anges i ansökan och motiveras med hänvisning till relevant lagrum. Beställaren kommer att i varje enskilt fall och vid varje förfrågan göra en prövning av huruvida en specifik uppgift omfattas av sekretess.

7.4 Frågor om ansökan

Frågor om ansökan ställs till Region Jönköpings läns inköpsavdelning via upphandlingsverktyget Tendsign (www.tendsign.se).

7.5 Komplettering eller rättning av ansökan

Beställaren kan begära kompletteringar om ansökan inte är fullständig eller om begärda underlag saknas. Vid komplettering kan handläggningstiden förlängas.

Region Jönköpings län kan medge att sökande får rätta en uppenbar felskrivning, felräkning eller annat uppenbart fel i ansökan.

8. Villkor för godkännande

8.1 Handlingar

Sökanden ska fylla i ansökan och lämna intyg, handlingar och andra underlag enligt anvisningarna.

8.2 Ekonomiska förutsättningar

Leverantören ska under hela avtalsperioden ha en stabil ekonomisk bas och tillgång till resurser som svarar mot uppdragets omfattning och innehåll.

Sökanden ska anses ”kreditvärdig” med en ratingpoäng om minst 40 poäng enligt Creditsafe AB:s eller motsvarande bedömning vid tiden för ansökan. Utländska sökanden kan komma att bedömas efter en annan skala som motsvarar den angivna.

I det fall kreditvärdigheten inte går att bedöma eller inte når upp till 40 poäng, ska sökanden lämna en förklaring till varför kravet inte nås och med ytterligare information styrka en stabil ekonomisk bas. I det fall den ekonomiska stabiliteten garanteras av moderbolag, bank eller annan garant, ska intyg om detta bifogas ansökan och vara undertecknad av behörig företrädare för garanten. Kreditlöftet ska avse första avtalsåret.

Beställaren har tolkningsföreträde i bedömningen av leverantörens ekonomiska förutsättningar.

8.3 Verksamhetsförutsättningar

Sökanden ska ha en organisation med kapacitet att hantera och leverera de efterfrågade tjänsterna.

Beställaren kommer att bedöma om sökanden kan uppfylla verksamhetskraven utifrån beskrivningarna i ansökan och eventuella tidigare uppdrag inom området.

Verksamhetschef

Sökanden ska ha en för uppdraget ansvarig verksamhetschef enligt Hälso- och sjukvårdslag (2017:30, 4 kap §2). Verksamhetschefen ska vara väl förtrogen med verksamheten och de lagar, förordningar, riktlinjer, föreskrifter från Socialstyrelsen och de allmänna råd som gäller för hälso- och sjukvården.

Medicinskt ledningsansvarig läkare

Medicinskt ledningsansvarig läkare ska ha minst tre års erfarenhet av klinisk verksamhet inom ögonsjukvård efter avslutad och av Socialstyrelsen godkänd specialistutbildning. Medicinskt ledningsansvarig läkare ska vara regelbundet kliniskt verksam vid vårdenheten och där emellan vara tillgänglig för vårdenheten vid behov.

Hälso- och sjukvårdspersonal

Hälso- och sjukvårdspersonal ska ha erforderlig legitimation och kompetens.

Lokaler

Leverantören ska ha för verksamheten ändamålsenliga och godkända lokaler i Jönköpings län. Lokalerna ska uppfylla gällande lagkrav och föreskrifter för vårdverksamhet.

Leverantören ska enligt Hälso- och sjukvårdslagen (SFS 1982:763) ha ändamålsenliga lokaler där de och utrustningen håller en god hygienisk standard. Referens BOV, Byggenskap och vårdhygien, hygienklass 2

Lokalerna ska vara fysiskt tillgängliga för alla enligt Boverkets riktlinjer för tillgängliga lokaler.

Leverantören ska ha de hjälpmedel som krävs för att förflytta besökande patienter på ett säkert sätt exempelvis personlyft, överflyttningsplattform eller liknande.

9. Beslut om godkännande

9.1 Villkor

För att sökanden ska bli godkänd måste samtliga obligatoriska krav och övriga villkor som anges i detta förfrågningsunderlag vara uppfyllda.

Sökanden kommer inte att godkännas om:

- sökanden inte uppfyller villkoren för godkännande enligt Lag om valfrihetssystem 7 kap § 1
- sökanden i något väsentligt hänseende har låtit bli att lämna begärda upplysningar eller lämnat felaktiga upplysningar
- sökanden inte kan redovisa en finansieringsplan som beställaren bedömer visar på förutsättningar att bedriva verksamheten

Sökanden kan komma att inte godkännas om:

- sökanden eller en eller flera företrädare för sökanden tidigare haft uppdrag åt beställaren, annan region eller annan uppdragsgivare och avtalet till följd av brister i sökandens agerande sagts upp i förtid
- sökanden undersöks för allvarliga brister i annat uppdrag
- sökande är i konkurs eller likvidation, är under tvångsförvaltning eller föremål för ackord eller tillsvidare har inställt sina betalningar eller underkastats näringsförbud, eller om sökande är föremål för ansökan om ovanstående
- företrädare för sökande är dömd för eller föremål för utredning av brott som av beställaren anser påverka förtroendet för vården

Sökanden ska på begäran från beställaren tillhandhålla uppgifter och utdrag ur misstanke- och belastningsregistret för styrelseledamöter och andra företrädare för sökanden.

9.2 Beslut om godkännande

Beslut om godkännande meddelas inom 60 dagar efter det att ansökan inkommit till Region Jönköpings län.

9.3 Ingående av avtal

Avtal ingås så snart som möjligt när beställaren godkänt leverantören.

9.4 Verifiering inför driftstarten

Leverantören förbinder sig att ha verksamhet färdigställd senast 14 dagar före driftstarten så att beställaren kan verifiera att leverantören är klar med alla förberedelser samt att lokaler och utrustning uppfyller kraven.

Beställaren äger ensidigt rätt att besluta om ett senare datum för driftstarten om leverantören bedöms sakna förutsättningar att utföra åtagandet i avtalad omfattning vid angivet datum. Vid väsentliga brister äger Region Jönköpings län rätt att frånträda avtalet.

Leverantören äger inte rätt till någon form av ersättning till följd av Region Jönköpings läns beslut, enligt ovan. Region Jönköpings län däremot har rätt till ersättning från leverantören för kostnader som beror på dennes brister.

9.5 Återkallande av godkännande

Godkännandet av en leverantör gäller i sex månader. Därefter äger Region Jönköpings län rätt att återkalla godkännande om inget avtal undertecknats.

9.6 Överklagande

Sökande som gör gällande att Region Jönköpings län brutit mot en bestämmelse i Lag (2008:962) om valfrihetssystem får ansöka om rättelse hos förvaltningsrätten i Jönköping.

Endast den sökande som inte godkänts får ansöka om rättelse av den upphandlande myndighetens beslut.

En ansökan om rättelse ska inges skriftligen. Ansökan om rättelse ska ha kommit in till allmän förvaltningsdomstol (förvaltningsrätten i Jönköping) inom tre veckor från det att underrättelse lämnats.

10. Mall för avtal enligt lagen om valfrihetssystem

10.1 Avtalsparter

Beställare: Region Jönköpings län
Organisationsnummer: 232100-0057

Leverantör: <leverantörens namn>
Organisationsnummer: <organisationsnummer>

10.2 Avtalets omfattning

I detta avtal regleras leverantörens bedrivande av <specialitet> vid <ange namn och adress för verksamheten>. Med avtalet förstås bestämmelserna i detta avtal och ”Ögonsjukvård inom vårdval Region Jönköpings län”.

10.3 Avtalsperiod

Avtalet gäller från och med dag för avtalets undertecknande <datum> till och med 2022-12-31. Med möjlighet till förlängning med två (2) år i taget, om inte avtalet sagts upp skriftligen av endera part senast tolv månader före avtalstidens slut.

Utförandet av uppdraget inleds vid överenskommet datum för driftstart. Före driftstarten äger leverantören inte rätt att utföra vård enligt detta avtal.

10.4 Kontaktpersoner

Parterna ska utse var sin kontaktperson. När part byter kontaktperson eller kontaktuppgifter, ska detta skriftligen meddelas den andra parten utan dröjsmål.

Region Jönköpings län: <namn, efternamn, adress, postadress, e-postadress, telefonnummer>

<Leverantör>: <namn, efternamn, adress, postadress, e-postadress, telefonnummer>

10.5 Meddelanden

Meddelanden i anledning av avtalet ska skickas till respektive parts kontaktperson med post, e-post eller fax.

10.6 Handlingars inbördes ordning

”Ögonsjukvård inom vårdval Region Jönköpings län” är en del av avtalet. De i denna punkt nämnda handlingar utgör avtalsinnehåll. Om avtalshandlingarna skulle visa sig vara motsägelsefulla i något avseende gäller de, om inte omständigheterna uppenbarligen föranleder annat, sinsemellan i följande ordning:

1. skriftliga ändringar och tillägg till detta avtal
2. detta avtal med bilagor
3. regionens eventuella kompletteringar av förfrågningsunderlaget
4. förfrågningsunderlag med bilagor
5. eventuella kompletteringar av ansökan
6. leverantörens ansökan

10.7 Lagar, förordningar, föreskrifter, policy och riktlinjer

Leverantören ska följa gällande konventioner, lagar, förordningar, föreskrifter och Region Jönköpings läns styrande dokument i form av exempelvis policy och riktlinjer, överenskommelser och kliniska kunskapsstöd. Beställaren ska tillhandhålla relevanta styrande dokument.

10.8 Ersättningsvillkor

Leverantörens ersättning framgår av avsnitt 3 och 6 i ”Ögonsjukvård inom vårdval Region Jönköpings län”.

10.9 Samarbetsformer

Leverantören kan samarbeta med andra aktörer för delar av uppdraget.

När det gäller hälso- och sjukvård måste det tydligt vara reglerat vem som är den juridiska vårdgivaren enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Därför finns det tre godkända samarbetsformer:

- överenskommelse inom samma vårdgivare
- konsultavtal
- underleverantörsavtal

Alla samarbetsformer ska vara skriftliga och kunna redovisas i ansökan om godkännande och vid förfrågan från beställaren. Utförligare reglering av de olika samarbetsformerna framgår av avsnitt 2.5.

10.10 Ansvarsförsäkring

Leverantören ska teckna och under hela avtalsperioden vidmakthålla en egendoms-, allrisk- och ansvarsförsäkring i den omfattning verksamheten kräver. Leverantörens ansvar är inte begränsat till de belopp som omfattas av de försäkringar leverantören har tecknat.

10.11 Skadestånd

Leverantören har fullt ansvar för sitt åtagande enligt avtalet och för all skada och alla förluster som kan komma att orsakas av leverantörens handlande eller brist på handlande. Leverantören ska hålla beställaren skadeslös om skadeståndskrav

väcks från tredje man direkt mot beställaren som en följd av leverantörens handlande eller brist på handlande.

10.12 Ändrade ägarförhållanden

Väsentliga förändringar avseende ägarförhållandena hos leverantören eller eventuella moderbolag, ska utan dröjsmål skriftligen anmälas till beställaren. På begäran av beställaren ska leverantören lämna ytterligare information om de nya ägarförhållandena och om leverantörens möjligheter att uppfylla avtalet. Regionen Jönköpings läns godkännande av den nya ägaren krävs för avtalets fortsatta giltighet.

10.13 Överlåtelse

Leverantören får inte överlåta hela eller delar av avtalet utan regionens skriftliga godkännande. Den nya leverantören ska efter överlåtelsen informera berörda invånare/patienter om förändringen.

10.14 Ändringar i avtalet

Beställaren har rätt att besluta om ändringar av villkoren som ska tillämpas. Beställaren ska omgående informera leverantören om ändrade villkor.

Vardera parten har rätt att yrka på ändringar av villkoren i händelse av finansiell kris, ekonomiska omvälvningar eller om Region Jönköpings län tvingas utfärda besparingsbeting för verksamhetsområdet.

Leverantör som inte vill bli bunden av ändrade villkor ska inom 60 dagar skriftligen meddela regionen att de ändrade villkoren inte accepteras. Om sådant meddelande inte mottagits av beställaren inom den angivna tidsfristen blir leverantören bunden av de ändrade villkoren från och med den dag beställaren angivit i ändringsmeddelandet, dock tidigast 60 dagar efter det att ändringsmeddelandet är avsänt.

Om leverantören meddelar beställaren att den inte accepterar de ändrade villkoren och Region Jönköpings län vidhåller ändringen i förhållande till leverantören, upphör avtalet att gälla tolv månader efter utgången av 60-dagarsfristen. Under den återstående avtalstiden gäller avtalet i sin lydelse före ändringarna.

10.15 Brister och sanktioner

Leverantören ansvarar för att hålla den avtalade kvaliteteten under hela avtalsperioden.

Båda parter har en skyldighet att göra motparten uppmärksam på sådant som kan uppfattas som avtalsbrott eller avvikelse från avtalet.

Leverantören ska åtgärda fel och brister efter skriftligt påpekande från beställaren.

Om leverantören inte uppfyller avtalade villkor har Region Jönköpings län rätt att ta ut ekonomiska sanktioner. Beloppet på sanktionen fastställs av Region Jönköpings län.

Vid brister/avtalsbrott har Region Jönköpings län rätt att:

- hålla inne hela eller del av ersättningen som senare kan betalas ut vid åtgärdad brist
- minska ersättningen, betalas ej ut senare
- ej betala ut ersättningen i sin helhet
- utkräva vite
- säga upp avtal enligt avsnitt 10.19 Uppsägning av avtalet på beställarens begäran.

10.16 Tillämpning och tvister

Om någon bestämmelse i avtalet skulle vara ogiltig innebär det inte att avtalet i sin helhet ska anses ogiltigt. Om sådan ogiltighet väsentligt påverkar någon av parternas utbyte av avtalet ska skälig jämkning ske. Part som anser att något i avtalet ska anses ogiltigt har att omgående och skriftligen meddela och ange skäl till motparten.

Tvist med anledning av detta avtal ska avgöras med tillämpning av svensk rätt av svensk allmän domstol med Jönköpings tingsrätt som första instans.

10.17 Konkurs

Leverantör som går i konkurs ska omedelbart informera beställaren enligt Region Jönköpings läns riktlinjer.

Vid en konkurs är leverantören oförändrat ansvarig för verksamheten och patientsäkerheten. Leverantören ska exempelvis hantera remiss- och provsvar till dess att tingsrätten godkänt konkursen och utsedd konkursförvaltare tagit kontakt med leverantören.

Leverantören ska snarast informera konkursförvaltaren om:

- att konkursförvaltaren enligt hälso- och sjukvårdslagen tar över vårdgivaransvaret även om fysiska patientbesöken upphör
- att kvarvarande patientadministrativt arbete ska fortsätta för att säkra patientsäkerheten enligt patientsäkerhetslagen
- att konkursförvaltaren snarast ska kontakta beställaren

10.18 Avtalets upphörande på leverantörens begäran

Leverantören har möjlighet att i förtid säga upp avtalet under förutsättning att det föreligger särskilda skäl som hindrar leverantören att fortsätta bedriva

verksamheten. Begäran ska skriftligen lämnas till beställaren senast sex månader innan verksamheten upphör.

10.19 Uppsägning av avtalet på beställarens begäran

Beställaren har rätt att i förtid säga upp avtalet om leverantören inte kan uppfylla eller säkerställa de obligatoriska krav som ställs i avtalet.

Uppsägning ska ske skriftligen och utan oskäligt uppehåll efter det att den omständighet som åberopas som uppsägningsgrund blivit känd för den uppsägande parten. Vid uppsägning av avtalet gäller en uppsägningstid om sex månader.

Beställaren har rätt att säga upp avtalet med omedelbar verkan om leverantören omfattas av någon av de omständigheter som räknas upp i lagen om valfrihetssystem 7 kap § 1 punkt 1-4 och som innebär att leverantören skulle ha uteslutits vid tilldelning av avtal.

Beställaren har rätt att säga upp avtalet med omedelbar verkan om leverantören väsentligt bryter mot någon del av avtalet till men för patienter, eller om leverantören grovt åsidosatt sina skyldigheter, agerat vårdslöst eller grovt åsidosatt sina ekonomiska skyldigheter mot myndighet eller beställaren.

Beställaren har rätt att säga upp avtalet med omedelbar verkan om det sker en direkt eller indirekt förändring av ägandet av en majoritet av aktierna i leverantörens företag, eller att det bestämmande inflytandet över leverantörens företag förändras direkt eller indirekt på ett sätt som Region Jönköpings län inte skäligen kan godta.

Beställaren har vid avtalets omedelbara upphörande rätt att omedelbart ta över delar eller hela leverantörens verksamhet med egen personal för att rätta till förhållandena och upprätthålla kontinuitet för berörda invånare.

Om avtalet sägs upp på grund av avtalsbrott kan beställaren även ha rätt till skadestånd.

10.20 Force majeure

Parterna har rätt att gentemot varandra åberopa underlåtenhet att fullgöra avtalet om fullgörandet hindras till följd av omständighet utanför parternas kontroll såsom naturhändelse, svenskt eller utländskt lagbud, svensk eller utländsk myndighets åtgärd, krigshändelse, strejk, blockad, bojkott, lockout eller annan liknande omständighet.

Motpart ska omedelbart underrättas om det föreligger omständigheter som kan föranleda tillämpning av denna bestämmelse. Det åligger part, som önskar åberopa force majeure, att utan uppskov skriftligen underrätta motparten om

uppkomst därav och hålla part underrättad och meddela motparten när force majeure upphör.

För det fall force majeure varar mer än två månader, har den andra parten rätt att skriftligen säga upp avtalet till omedelbart upphörande. Vid sådan uppsägning har ingen av parterna rätt till ersättning av den andra parten.

10.21 Efter avtalets upphörande

Leverantören ska när avtalet upphör samverka med beställaren kring hantering av patientdokumentation, lokaler och utrustning, förekommande avtal och allt i övrigt som förutsätter att en övergång av verksamheten till annan kan komma till stånd på ett patientsäkert sätt.

Leverantören ska inhämta patientens medgivande till överföring av information och ansvarar för att patientdokumentationen säkerställs enligt Socialstyrelsens riktlinjer.

10.22 Bilagor

- Bilaga 1 - Sammanhållen journalföring
- Bilaga 2 - Personuppgiftsbiträdesavtal
- Bilaga 3 - Tredjepartsavtal HSA och SITHS
- Bilaga 4 - Uppdragsavtal om spärrtjänst

10.23 Underskrifter

Jönköping <datum>	<Ort, datum>
Region Jönköpings län	<Leverantör>
……..…….	…….
<Namn Efternamn>	<Namn Efternamn>
<Titel>	<Titel>

Nämnd för folkhälsa och sjukvård §§ 138-161

Tid: 2021-10-12 kl. 13:00

Plats: Digitalt

§ 152

Bilaga till budget 2022- tandvårdstaxa

Diarienummer: RJL 2021/128

Beslut

Nämnd för folkhälsa och sjukvård

- Överlämnar förslag till tandvårdstaxa, prislista per åtgärd, Folktandvården 2022, tillsammans med nedanstående ändringsyrkanden.

Reservationer

Sverigedemokraterna

Sammanfattning

Förslaget till tandvårdstaxa 2022 följer principerna för Region Jönköpings läns priser inom folktandvården.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag presidiet 2021-10-12
- Tjänsteskrivelse 2021-10-05
- Bilaga prislista 2022 Folktandvården

Yrkanden/förslag till beslut på sammanträde

Ordföranden yrkar för koalitionen i Region Jönköpings län, bifall till föreliggande förslag till beslut, samt stryka följande stycke ur tjänsteskrivelsen:

~~*Utöver förslag per åtgärd föreslås följande förändringar för att minimera antalet uteblivna besök och för att nyttja kapaciteten optimalt.*~~

- ~~*Uteblivande barn som höjs från 100 till 250 kr*~~
- ~~*Uteblivande vuxna från 450 kr till 500 kr*~~

Håkan Karlsson Nyborg (SD) yrkar bifall till Sverigedemokraternas ändringsyrkanden enligt *bilaga 1*.

Thomas Bäuml (M) yrkar bifall till föreliggande förslag till beslut, tillsammans med koalitionens ändringsyrkande.

Nämnd för folkhälsa och sjukvård §§ 138-161

Tid: 2021-10-12 kl. 13:00

Plats: Digitalt

Som ny ledamot i nämnden väljer Märit Strindberg (MP) att inte delta i beslutet, på grund av sent pålästa handlingar.

Beslutsgång
På ordförandes fråga bifaller nämnden föreliggande förslag till beslut med koalitionens ändringsyrkande, samt avslår Sverigedemokraterna ändringsyrkanden.

Beslutet skickas till
Regionfullmäktige

Beslutets antal sidor
2

Regionstyrelsen

Förslag till tandvårdstaxa 2022, Folktandvården

Förslag till beslut

Nämnd för folkhälsa och sjukvård

- Överlämnar förslag till tandvårdstaxa, prislista per åtgärd, Folktandvården 2022.

Sammanfattning

Förslaget till tandvårdstaxa 2022 följer principerna för Region Jönköpings läns priser inom folktandvården.

Information i ärendet

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) beslutar sedan 2008 om referenspriser för de tandvårdsåtgärder som ingår i det statliga tandvårdsstödet Det är exempelvis fyllningar, rotbehandlingar och kronor. Referenspriserna ligger till grund för beräkningen av hur stor del av kostnaden staten betalar vid en tandvårdsbehandling. Referenspriset talar om vad ett normalpris för en behandling kan vara och tar hänsyn till hela behandlingskostnaden, inklusive tandtekniskt arbete och material.

Det är fri prissättning inom tandvården i Sverige. Det innebär att varje tandläkare och tandhygienist kan ta vilket pris de vill för den tandvård de utför. Om en tandläkare tar ut ett högre pris, än det som är angivet i referensprislistan, får patienten själv betala mellanskillnaden. Om tandläkarens pris är lägre än referenspriset, får patienten ersättning enligt det pris den betalar.
En översiktlig genomgång av hur andra landsting/regioner förhåller sig till referensprislistan visar att de allra flesta avviker och avvikelsen varierar mellan 4 och 20 procent. Region Jönköpings län avviker också från referensprislistan med cirka 5 procent.
Principer för hur Region Jönköpings läns priser inom folktandvården ska förhålla sig till referensprislistan framgår av budget 2022 och flerårsplan 2023-2024.

Principerna avser både allmäntandvård och specialisttandvård och sätter ramen för hur de olika åtgärderna inom folktandvården prissätts.

- Taxan ska i största möjliga utsträckning följa referensprislistan.

- Den totala intäkten (åtgärd*volym*pris) får avvika max 5 procent från referensprislistans totala intäkt.
- Frisktandvården ska vara självfinansierad.

Utöver förslag per åtgärd föreslås följande förändringar för att minimera antalet uteblivna besök och för att nyttja kapaciteten optimalt.

- Uteblivande barn som höjs från 100 till 250 kr
- Uteblivande vuxna från 450 kr till 500 kr

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse 2021-10-05
- Bilaga prislista 2022 Folktandvården

Beslut skickas till

Regionledningskontoret Ekonomi
Regionledningskontoret Folkhälsa och sjukvård
Folktandvården

REGIONLEDNINGSKONTORET

Mats Bojestig
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Kristina Bertov
Chefscontroller

100 Undersökning, riskbedömning och hälsofrämjande åtgärder

Åtgärd /Tillstånd	Typ av behandling	Arvode 2022 i kronor	Referens 2022 pris
	Undersökning, riskbedömning och hälsofrämjande åtgärder		
101	Basundersökning, utförd av tandläkare	1 040	900
103	Kompletterande eller akut undersökning, utförd av tandläkare	390	390
103H1	Kompletterande eller akut undersökning, utförd av tandläkare	705	390
103S	Kompletterande eller akut undersökning, utförd av tandläkare	500	500
103SH	Kompletterande eller akut undersökning, utförd av tandläkare	730	500
107	Omfattande undersökning, utförd av tandläkare	1 110	1 110
107S	Omfattande undersökning, utförd av tandläkare	1 670	1 670
107SH	Omfattande undersökning, utförd av tandläkare	2 085	1 670
108	Utredning inklusive undersökning, utförd av tandläkare	1 805	1 805
108SL	Utredning inklusive undersökning, utförd av tandläkare	2 480	2 665
108S	Utredning inklusive undersökning, utförd av tandläkare	2 665	2 665
111	Basundersökning, utförd av tandhygienist	765	690
112	Basundersökning med fullständig parodontal undersökning, utförd av tandhygienist	985	895
113	Akut eller annan undersökning, utförd av tandhygienist	290	290
114	Fullständig parodontal undersökning eller fördjupad kariesutredning, utförd av tandhygienist	550	550
	Konsultationsåtgärder för tandläkare med bevis om specialistkompetens		
115S	Konsultation specialisttandvård (Kan användas endast av tandläkare med bevis om specialistkompetens)	980	980
116S	Konsultation specialisttandvård, omfattande (Kan användas endast av tandläkare med bevis om specialistkompetens)	1 900	1 900
	Åtgärder för berättigad röntgenundersökning		
121	Röntgenundersökning, en bild, eller flera bilder av en tandposition	60	60
121S	Röntgenundersökning, en bild, eller flera bilder av en tandposition	100	100
123	Röntgenundersökning, helstatus	850	850
123S	Röntgenundersökning, helstatus	1 300	1 300
124	Panoramaröntgenundersökning	550	550
124S	Panoramaröntgenundersökning	875	875
125	Röntgenundersökning, extraoral	540	540
125S	Röntgenundersökning, extraoral	1 015	1 015
126	Röntgenundersökning, omfattande	1 035	1 035
126S	Röntgenundersökning, omfattande	1 720	1 720
127	Röntgenundersökning, delstatus	205	205
127S	Röntgenundersökning, delstatus	355	355
128	Röntgenundersökning, större delstatus	350	350
128S	Röntgenundersökning, större delstatus	535	535
	Åtgärder för berättigad tomografiundersökning		
131	Tomografiundersökning, en kvadrant eller tandposition 3-3	1 035	1 035
131S	Tomografiundersökning, en kvadrant eller tandposition 3-3	1 310	1 310
132	Tomografiundersökning, två kvadranter eller sinus	1 335	1 335
132S	Tomografiundersökning, två kvadranter eller sinus	1 770	1 770
133	Tomografiundersökning, tre kvadranter eller käkleder	1 635	1 635
133S	Tomografiundersökning, tre kvadranter eller käkleder	2 415	2 415
134	Tomografiundersökning, fyra kvadranter	1 935	1 935
134S	Tomografiundersökning, fyra kvadranter	2 845	2 845

	Övriga åtgärder vid undersökning och diagnostik		
141	Analoga studiemodeller för behandlingsplanering	615	615
142	Digitala studiemodeller för behandlingsplanering	445	445
161	Salivsekretionsmätning	655	655
162	Laboratoriekostnader vid mikrobiologisk undersökning	400	400
163	Biopsi	1 100	1 100
163S	Biopsi	1 340	1 340
164	Laboratoriekostnader vid patologanatomisk diagnostik (PAD)	675	675

200 Sjukdomsförebyggande åtgärder

Åtgärd /Tillstånd	**Typ av behandling**		
201	Information eller instruktion vid risk för munhälsorelaterade sjukdomar eller problem	450	450
204	Profylaxskena, per skena	845	845
205	Fluorbehandling, kortare behandlingstid	185	185
206	Fluorbehandling	365	365
207	Mekaniskt avlägsnande av supragingival tandsten	290	290
208	Mekaniskt avlägsnande av supragingival tandsten, omfattande	555	555
209	Mekaniskt avlägsnande av supragingival tandsten, särskilt tidskrävande	865	865

300 sjukdomsbehandlande / Smärtstillande åtgärder

Åtgärd /Tillstånd	**Typ av behandling**		
301	Sjukdoms- eller smärtbehandling, mindre omfattande	425	425
301S	Sjukdoms- eller smärtbehandling, mindre omfattande	535	535
302	Sjukdoms- eller smärtbehandling	800	800
302S	Sjukdoms- eller smärtbehandling	1 015	1 015
303	Sjukdoms- eller smärtbehandling, omfattande	1 180	1 180
303S	Sjukdoms- eller smärtbehandling, omfattande	1 510	1 510
304	Sjukdoms- eller smärtbehandling, särskilt tidskrävande	1 765	1 765
304S	Sjukdoms- eller smärtbehandling, särskilt tidskrävande	2 255	2 255
311	Information eller instruktion vid munhälsorelaterade sjukdomar eller problem	450	450
312	Uppföljande information eller instruktion vid munhälsorelaterade sjukdomar eller problem	180	180
313	Beteendemedicinsk behandling, 60 minuter eller mer	1 125	1 125
313S	Beteendemedicinsk behandling, 60 minuter eller mer	2 295	2 295
314	Beteendemedicinsk behandling	520	520
314S	Beteendemedicinsk behandling	1 060	1 060
321	Icke-operativ behandling av kariessjukdom	455	455
322	Stegvis excavering	1 175	1 175
341	Behandling av parodontal sjukdom eller periimplantit, mindre omfattande	555	555
341S	Behandling av parodontal sjukdom eller periimplantit, mindre omfattande	755	755
341H1	Behandling av parodontal sjukdom eller periimplantit, mindre omfattande	785	555
342	Behandling av parodontal sjukdom eller periimplantit, omfattande	1 085	1 085
342S	Behandling av parodontal sjukdom eller periimplantit, omfattande	1 926	1 935
343	Behandling av parodontal sjukdom eller periimplantit, särskilt tidskrävande	1 630	1 630

343S	Behandling av parodontal sjukdom eller periimplantit, särskilt tidskrävande	4 290	4 290
362	Lustgassedering, per gång	865	865

400 Kirurgiska åtgärder

Åtgärd /Tillstånd	Typ av behandling		
	Tanduttagning och dentoalveolär kirurgi		
401	Tanduttagning, en tand	1 115	1 115
401S	Tanduttagning, en tand	1 420	1 420
401	Avlägsnande av hängande led, "Grafisk åtgärd"	0	0
402	Tanduttagning, när separation eller friläggning krävs, en tand	1 585	1 585
402S	Tanduttagning, när separation eller friläggning krävs, en tand	2 025	2 025
402	Tanduttagning, när separation eller friläggning krävs, en tand	1 585	1 585
402S	Tanduttagning, när separation eller friläggning krävs, en tand	2 025	2 025
403	Tanduttagning, enkel	445	445
403S	Tanduttagning, enkel	565	565
404	Kirurgiskt avlägsnande av en eller flera tänder i samma kvadrant och/eller annan vävnad	3 275	3 275
404S	Kirurgiskt avlägsnande av en eller flera tänder i samma kvadrant och/eller annan vävnad	4 100	4 100
404	Kirurgiskt avlägsnande av en eller flera rötter	3 275	3 275
404S	Kirurgiskt avlägsnande av en eller flera rötter	4 100	4 100
404	Kirurgiskt avlägsnande av vävnad	3 275	3 275
404S	Kirurgiskt avlägsnande av vävnad	4 100	4 100
405	Omfattande dentoalveolär kirurgi	4 370	4 370
405S	Omfattande dentoalveolär kirurgi	5 470	5 470
406	Tanduttagning, övertalig tand	1 115	1 115
406S	Tanduttagning, övertalig tand	1 420	1 420
407	Övrig kirurgi eller plastik	2 160	2 160
407S	Övrig kirurgi eller plastik	2 650	2 650
408	Preprotetisk friläggning med lambå, omfattande	4 370	4 370
408S	Preprotetisk friläggning med lambå, omfattande	5 520	5 520
409	Kirurgiskt avlägsnande av tand i annan kvadrant i samband med parodontalkirurgiska åtgärder, tilläggsåtgärd	1 605	1 605
409S	Kirurgiskt avlägsnande av tand i annan kvadrant i samband med parodontalkirurgiska åtgärder, tilläggsåtgärd	2 040	2 040
410	Tanduttagning, ytterligare när flera tanduttagningar utförs under samma dag eller i samband med lambåoperation, tilläggsåtgärd	870	870
410S	Tanduttagning, ytterligare när flera tanduttagningar utförs under samma dag eller i samband med lambåoperation, tilläggsåtgärd	1 140	1 140
	Implantatkirurgiska åtgärder		
420	Implantat, per styck, tilläggsåtgärd	2 945	2 945
421	Operation avseende käkbensförankrade implantat, ett implantat	3 295	3 295
421S	Operation avseende käkbensförankrade implantat, ett implantat	4 490	4 070
422	Kirurgisk friläggning av ett implantat vid tvåstegsteknik	1 580	1 580
422S	Kirurgisk friläggning av ett implantat vid tvåstegsteknik	1 905	1 905
423	Operation avseende käkbensförankrade implantat, två eller tre implantat	4 795	4 795
423S	Operation avseende käkbensförankrade implantat, två eller tre implantat	6 490	5 935
424	Kirurgisk friläggning av två eller tre implantat vid tvåstegsteknik	1 770	1 770

424S	Kirurgisk friläggning av två eller tre implantat vid tvåstegsteknik	2 155	2 155
425	Operation avseende käkbensförankrade implantat, fyra eller fler implantat.	6 635	6 635
425S	Operation avseende käkbensförankrade implantat, fyra eller fler implantat.	8 785	8 015
426	Kirurgisk friläggning av fyra eller fler implantat vid tvåstegsteknik	2 365	2 365
426S	Kirurgisk friläggning av fyra eller fler implantat vid tvåstegsteknik	2 915	2 915
427	Benaugmentation med egen vävnad i en kvadrant	4 175	4 175
427S	Benaugmentation med egen vävnad i en kvadrant	5 170	5 170
428	Benaugmentation med benersättningsmaterial i en kvadrant	5 040	5 040
428S	Benaugmentation med benersättningsmaterial i en kvadrant	5 925	5 925
429	Kirurgiskt avlägsnande av implantat	4 115	4 115
429S	Kirurgiskt avlägsnande av implantat	5 105	5 105
430	Benaugmentation med egen vävnad i en kvadrant i samband med benaugmentation i annan kvadrant eller implantatoperation i samma kvadrant, per kvadrant, tilläggsåtgärd	1 590	1 590
430S	Benaugmentation med egen vävnad i en kvadrant i samband med benaugmentation i annan kvadrant eller implantatoperation i samma kvadrant, per kvadrant, tilläggsåtgärd	2 030	2 030
431	Benaugmentation med benersättningsmaterial i samband med benaugmentation eller implantatoperation i annan kvadrant, per kvadrant, tilläggsåtgärd	2 650	2 650
431S	Benaugmentation med benersättningsmaterial i samband med benaugmentation eller implantatoperation i annan kvadrant, per kvadrant, tilläggsåtgärd	3 090	3 090
432	Benaugmentation med benersättningsmaterial i samband med implantatinstallation, per kvadrant, tilläggsåtgärd	1 975	1 975
432S	Benaugmentation med benersättningsmaterial i samband med implantatinstallation, per kvadrant, tilläggsåtgärd	2 305	2 305
435	Avlägsnande av ett implantat	1 075	1 075
435S	Avlägsnande av ett implantat	1 380	1 380
436	Avlägsnande av ett implantat, enkel	195	195
436S	Avlägsnande av ett implantat, enkel	250	250
	Parodontalkirurgiska åtgärder		
446	Rekonstruktiv behandling med membran (GTR) eller emaljmatrixprotein, tilläggsåtgärd	1 900	1 900
446S	Rekonstruktiv behandling med membran (GTR) eller emaljmatrixprotein, tilläggsåtgärd	2 060	2 060
447	Rekonstruktiv behandling med benersättningsmaterial, tilläggsåtgärd	1 280	1 280
447S	Rekonstruktiv behandling med benersättningsmaterial, tilläggsåtgärd	1 390	1 390
448	Fritt bindvävstransplantat vid lambåoperation, tilläggsåtgärd	785	785
448S	Fritt bindvävstransplantat vid lambåoperation, tilläggsåtgärd	1 005	1 005
451	Parodontalkirurgi i en kvadrant eller inom tandposition 3-3	3 410	3 410
451S	Parodontalkirurgi i en kvadrant eller inom tandposition 3-3	4 525	4 525
452	Parodontalkirurgi i flera kvadranter eller omfattande parodontalkirurgi i en kvadrant eller inom tandposition 3-3	4 715	4 715
452S	Parodontalkirurgi i flera kvadranter eller omfattande parodontalkirurgi i en kvadrant eller inom tandposition 3-3	6 210	6 210
453	Kirurgisk behandling av periimplantit och i förekommande fall tänder med parodontit i en kvadrant eller inom tandposition 3-3	3 590	3 590

453S	Kirurgisk behandling av periimplantit och i förekommande fall tänder med parodontit i en kvadrant eller inom tandposition 3-3	4 760	4 760
454	Kirurgisk behandling av periimplantit och i förekommande fall tänder med parodontit i flera kvadranter eller omfattande kirurgisk behandling i en kvadrant eller inom tandposition 3-3	4 715	4 715
454S	Kirurgisk behandling av periimplantit och i förekommande fall tänder med parodontit i flera kvadranter eller omfattande kirurgisk behandling i en kvadrant eller inom tandposition 3-3	6 210	6 210
	Övriga åtgärder		
480	Sjukvårdskontakt för att säkerställa koagulation, tilläggsåtgärd	340	340

500 Rotbehandling

Åtgärd /Tillstånd	Typ av behandling		
501	Rensning och rotfyllning, en rotkanal	3 565	3 565
501S	Rensning och rotfyllning, en rotkanal	4 360	4 360
502	Rensning och rotfyllning, två rotkanaler	4 295	4 295
502S	Rensning och rotfyllning, två rotkanaler	5 275	5 275
503	Rensning och rotfyllning, tre rotkanaler	5 390	5 390
503S	Rensning och rotfyllning, tre rotkanaler	6 645	6 645
504	Rensning och rotfyllning, fyra eller fler rotkanaler	5 875	5 875
504S	Rensning och rotfyllning, fyra eller fler rotkanaler	7 235	7 235
520	Akut endodontisk behandling, annan behandlare	950	950
520S	Akut endodontisk behandling, annan behandlare	1 190	1 190
521	Akut trepanation och kavumextirpation	840	840
521S	Akut trepanation och kavumextirpation	1 055	1 055
522	Komplicerad kanallokalisation	845	845
522S	Komplicerad kanallokalisation	1 060	1 060
523	Stiftborttagning	1 230	1 230
523S	Stiftborttagning	1 555	1 555
	Instruktion för apikalkirurgisk behandling		
541	Apikalkirurgisk behandling	3 840	3 840
541S	Apikalkirurgisk behandling	4 820	4 820
541SH	Apikalkirurgisk behandling	5 720	4 820
542	Apikalkirurgisk behandling, ytterligare tand vid samma operationstillfälle, tilläggsåtgärd	1 080	1 080
542S	Apikalkirurgisk behandling, ytterligare tand vid samma operationstillfälle, tilläggsåtgärd	1 350	1 350

600 Bettfysiologiska åtgärder

Åtgärd /Tillstånd	Typ av behandling		
601	Bettskena i hård akrylat i överkäken, utförd på bettfysiologisk indikation, per skena	3 675	3 675
601S	Bettskena i hård akrylat i överkäken, utförd på bettfysiologisk indikation, per skena	5 000	5 000
602	Bettskena i hård akrylat i underkäken, utförd på bettfysiologisk indikation, per skena	3 675	3 675
602S	Bettskena i hård akrylat i underkäken, utförd på bettfysiologisk indikation, per skena	5 000	5 000
603	Reponeringsskena, per skena	5 845	5 845
603S	Reponeringsskena, per skena	6 990	6 990
604L1	Mjukplastskena, laboratorieframställd, utförd på bettfysiologisk indikation, per skena	1 305	2 205
604	Mjukplastskena, laboratorieframställd, utförd på bettfysiologisk indikation, per skena	2 205	2 205

604S	Mjukplastskena, laboratorieframställd, utförd på bettfysiologisk indikation, per skena	2 640	2 640
606	Motorisk aktivering	550	550
606S	Motorisk aktivering	665	665
607	Bettslipning för ocklusal stabilisering	785	785
607S	Bettslipning för ocklusal stabilisering	1 005	1 005

700 Reparativa åtgärder

Åtgärd /Tillstånd	Typ av behandling		
701	Fyllning av en yta på framtand eller hörntand	735	635
701	Inlägg av en yta på framtand eller hörntand	3 865	635
702	Fyllning av två ytor på framtand eller hörntand	1 110	1 010
702	Inlägg av två ytor på framtand eller hörntand	3 875	1 010
703	Fyllning av tre eller flera ytor på framtand eller hörntand	1 340	1 240
703	Inlägg av tre eller flera ytor på framtand eller hörntand	3 880	1 240
704	Fyllning av en yta på molar eller premolar	940	815
704	Inlägg av en yta på molar eller premolar	3 870	815
705	Fyllning av två ytor på molar eller premolar	1 305	1 195
705	Inlägg av två ytor på molar eller premolar	3 875	1 195
706	Fyllning av tre eller flera ytor på molar eller premolar	1 710	1 595
706	Inlägg av tre eller flera ytor på molar eller premolar	3 885	1 595
707	Krona i plastiskt material, klinikframställd	1 910	1 810
708	Stiftförankring i rotkanal vid fyllningsterapi, tilläggsåtgärd	575	575

800 Proetiska åtgärder

I de fall fastsittande protetik utförs i helkeramiskt material tillkommer en materialkostnad med 200 kronor per led.

Åtgärd /Tillstånd			
	Tandstödd protetik		
800	Permanent tandstödd krona, en per käke	6 400	6 005
800S	Permanent tandstödd krona, en per käke	7 790	7 130
801	Permanent tandstödd krona, flera i samma käke	5 000	4 665
801S	Permanent tandstödd krona, flera i samma käke	6 055	5 545
802	Laboratorieframställd pelare med intraradikulärt stift	3 290	3 290
802S	Laboratorieframställd pelare med intraradikulärt stift	3 950	3 950
803	Klinikframställd pelare med intraradikulärt stift	1 580	1 580
803S	Klinikframställd pelare med intraradikulärt stift	1 965	1 965
804	Hängande led vid tandstödd protetik, per led	2 285	2 285
804	Hängande led vid tandstödd protetik, per led	2 285	2 285
804S	Hängande led vid tandstödd protetik, per led	2 505	2 505
805	Emaljretinerad konstruktion, laboratorieframställd, per stöd	1 955	1 955
805S	Emaljretinerad konstruktion, laboratorieframställd, per stöd	2 285	2 285
806	Radikulärförankring vid avtagbar protes	3 575	3 575
806S	Radikulärförankring vid avtagbar protes	4 235	4 235
807	Semipermanent krona eller hängande led, per led	2 555	2 555
807S	Semipermanent krona eller hängande led, per led	2 940	2 940
807	Semipermanent krona eller hängande led, per led	2 555	2 555
807S	Semipermanent krona eller hängande led, per led	2 940	2 940
808	Innerkrona för teleskop- eller konuskonstruktioner	3 505	3 505
808S	Innerkrona för teleskop- eller konuskonstruktioner	4 165	4 165
809	Långtidstemporär laboratorieframställd krona eller hängande led, per led	1 090	1 090
809S	Långtidstemporär laboratorieframställd krona eller hängande led, per led	1 255	1 255
809	Långtidstemporär laboratorieframställd krona eller hängande led, per led	1 090	1 090

809S	Långtidstemporär laboratorieframställd krona eller hängande led, per led	1 255	1 255
	Reparation av tandstödd protetik		
811	Cementering av lossnad tandstödd eller implantatstödd protetisk konstruktion, per stöd	605	605
811S	Cementering av lossnad tandstödd eller implantatstödd protetisk konstruktion, per stöd	770	770
812	Reparation av krona eller bro, utan tandteknisk insats	1 545	1 545
812S	Reparation av krona eller bro, utan tandteknisk insats	1 985	1 985
813	Broreparation med tandteknisk insats	4 695	4 695
813S	Broreparation med tandteknisk insats	5 795	5 795
814	Broreparation med tandteknisk insats, omfattande	8 115	8 115
814S	Broreparation med tandteknisk insats, omfattande	9 865	9 865
815	Sadelkrona	5 420	5 420
815S	Sadelkrona	6 405	6 405
	Avtagbar protetik		
822	Partiell protes, utan metallskelett eller för temporärt bruk, en till tre tänder	3 815	3 815
822S	Partiell protes, utan metallskelett eller för temporärt bruk, en till tre tänder	4 475	4 475
823	Partiell protes, utan metallskelett eller för temporärt bruk, fyra eller fler tänder	5 370	5 370
823S	Partiell protes, utan metallskelett eller för temporärt bruk, fyra eller fler tänder	6 245	6 245
824	Partiell protes med gjutet metallskelett, klammerförankrad	11 380	11 380
824S	Partiell protes med gjutet metallskelett, klammerförankrad	12 915	12 915
825	Komplicerad partiell protes med metallskelett som förankras med stöd av urtagskrona, innerkrona eller attachments	12 880	12 880
825S	Komplicerad partiell protes med metallskelett som förankras med stöd av urtagskrona, innerkrona eller attachments	15 460	15 460
826	Attachments, per styck	100	100
827	Hel underkäksprotes	9 665	9 665
827S	Hel underkäksprotes	12 000	12 000
828	Hel överkäksprotes	9 665	9 665
828S	Hel överkäksprotes	12 000	12 000
829	Immediatprotes, hel käke	7 235	7 235
829S	Immediatprotes, hel käke	8 440	8 440
	Reparation av avtagbar protetik		
831	Justering av avtagbar protes	395	395
831S	Justering av avtagbar protes	505	505
832	Lagning av protes eller tillsättning av protestand	1 305	1 305
832S	Lagning av protes eller tillsättning av protestand	1 525	1 525
833	Rebasering av protes	2 665	2 665
833S	Rebasering av protes	3 160	3 160
834	Lagning av protes där avtryck krävs	2 030	2 030
834S	Lagning av protes där avtryck krävs	2 360	2 360
835	Rebasering och lagning av protes	3 165	3 165
835S	Rebasering och lagning av protes	3 710	3 710
836	Komplicerad lagning av protes	3 960	3 960
836S	Komplicerad lagning av protes	4 510	4 510
837	Komplicerad lagning av protes där uppvaxning och gjutning av ny del utförs vilken svetsas till befintlig protes.	6 840	6 840
837S	Komplicerad lagning av protes där uppvaxning och gjutning av ny del utförs vilken svetsas till befintlig protes.	7 825	7 825
839	Inmontering av förankringselement	3 115	3 115

839S	Inmontering av förankringselement	3 660	3 660
	Övriga åtgärder vid bettrehabilitering, behandling av käkfunktionsstörning eller av bettavvikelse		
845	Ocklusionskorrigerande bettslipning	2 025	2 025
845S	Ocklusionskorrigerande bettslipning	2 465	2 465
846	Skena, hel eller cementerad i sektioner, för vertikal platsberedning eller bettstabilisering	4 585	4 585
846S	Skena, hel eller cementerad i sektioner, för vertikal platsberedning eller bettstabilisering	5 350	5 350
847	Klammerplåt	4 130	4 130
847S	Klammerplåt	4 895	4 895
848	Betthöjning eller uppbyggnad för ocklusal stabilisering med fyllningsmaterial, per tandposition	575	575
848S	Betthöjning eller uppbyggnad för ocklusal stabilisering med fyllningsmaterial, per tandposition	740	740
	Implantatprotetiska åtgärder		
850	Implantatstödd krona, en per käke	9 345	8 445
850S	Implantatstödd krona, en per käke	11 610	9 770
852	Implantatstödd krona, flera i samma käke	7 200	6 550
852S	Implantatstödd krona, flera i samma käke	8 800	7 545
853	Hängande led vid implantatstödd bro	2 285	2 285
853	Hängande led vid implantatstödd bro	2 285	2 285
853S	Hängande led vid implantatstödd bro	2 505	2 505
854	Semipermanent implantatstödd krona eller hängande led, per led	2 230	2 230
854S	Semipermanent implantatstödd krona eller hängande led, per led	2 560	2 560
854	Semipermanent implantatstödd krona eller hängande led, per led	2 230	2 230
854S	Semipermanent implantatstödd krona eller hängande led, per led	2 560	2 560
855	Fästskruv/broskruv och cylinder vid semipermanent implantatstödd krona, per implantat	560	560
856	Långtidstemporär laboratorieframställd implantatstödd krona eller hängande led, per led	1 580	1 580
856S	Långtidstemporär laboratorieframställd implantatstödd krona eller hängande led, per led	1 800	1 800
856	Långtidstemporär laboratorieframställd krona eller hängande led på implantat, per led	1 580	1 580
856S	Långtidstemporär laboratorieframställd krona eller hängande led på implantat, per led	1 800	1 800
857	Fästskruv/broskruv och cylinder vid långtidstemporär laboratorieframställd implantatstödd krona, per implantat	505	505
858	Distans inklusive distansskruv, per styck	1 315	1 315
859	Integrerad distans/kopplingskomponent vid separat implantatstödd krona, per styck, tilläggsåtgärd	1 120	1 120
861	Implantatstödd bro i överkäke på fyra implantat	33 045	33 045
861S	Implantatstödd bro i överkäke på fyra implantat	36 350	36 350
862	Implantatstödd bro i överkäke på fem implantat	35 085	35 085
862S	Implantatstödd bro i överkäke på fem implantat	38 390	38 390
863	Implantatstödd bro i överkäke på sex eller fler implantat	36 660	36 660
863S	Implantatstödd bro i överkäke på sex eller fler implantat	39 970	39 970
865	Implantatstödd bro i underkäke på fyra eller fler implantat	31 960	31 960
865S	Implantatstödd bro i underkäke på fyra eller fler implantat	34 940	34 940
	Täckprotes på implantat		

871	Implantatstödd täckprotes i överkäke på två implantat, eller implantatstödd täckprotes i underkäke på implantat oavsett antal implantat	18 085	18 085
871S	Implantatstödd täckprotes i överkäke på två implantat, eller implantatstödd täckprotes i underkäke på implantat oavsett antal implantat	20 445	20 445
872	Implantatstödd täckprotes i överkäke på tre implantat	20 385	20 385
872S	Implantatstödd täckprotes i överkäke på tre implantat	22 745	22 745
873	Implantatstödd täckprotes i överkäke på fyra implantat eller fler	23 040	23 040
873S	Implantatstödd täckprotes i överkäke på fyra implantat eller fler	25 395	25 395
874	Tillägg för alveolarbar på 2 implantat	4 565	4 565
874S	Tillägg för alveolarbar på 2 implantat	4 895	4 895
875	Tillägg för alveolarbar på 3 implantat	5 380	5 380
875S	Tillägg för alveolarbar på 3 implantat	5 710	5 710
876	Tillägg för alveolarbar på 4 implantat	7 165	7 165
876S	Tillägg för alveolarbar på 4 implantat	7 495	7 495
877	Implantatstödd täckprotes, exklusive distanser och förankringselement	14 985	14 985
877S	Implantatstödd täckprotes, exklusive distanser och förankringselement	17 345	17 345
878	Förankringselement täckprotes, per styck	295	295
	Reparation av implantatstödd protetik		
881	Reparation av fast implantatstödd konstruktion, mindre omfattande	1 160	1 160
881S	Reparation av fast implantatstödd konstruktion, mindre omfattande	1 485	1 485
883	Reparation/ombyggnad av fast implantatstödd konstruktion med tandteknisk insats	3 125	3 125
883S	Reparation/ombyggnad av fast implantatstödd konstruktion med tandteknisk insats	3 400	3 400
884	Reparation/ombyggnad av implantatstödd bro där omfattande tandteknisk insats krävs	7 655	7 655
884S	Reparation/ombyggnad av implantatstödd bro där omfattande tandteknisk insats krävs	8 365	8 365
888	Fästskruv/broskruv, per styck	185	185
889	Distansskruv, per styck	385	385
892	Läkdistans, per styck	345	345
893	Avmontering av implantatstödda konstruktioner på sammanlagt ett till tre implantat	1 120	1 120
893S	Avmontering av implantatstödda konstruktioner på sammanlagt ett till tre implantat	1 450	1 450
894	Återmotering av implantatstödda konstruktioner på sammanlagt ett till tre implantat	1 175	1 175
894S	Återmotering av implantatstödda konstruktioner på sammanlagt ett till tre implantat	1 500	1 500
895	Avmontering av implantatstödda konstruktioner på sammanlagt fyra eller fler implantat	1 480	1 480
895S	Avmontering av implantatstödda konstruktioner på sammanlagt fyra eller fler implantat	1 920	1 920
896	Återmontering av implantatstödda konstruktioner på sammanlagt fyra eller fler implantat	1 595	1 595
896S	Återmontering av implantatstödda konstruktioner på sammanlagt fyra eller fler implantat	2 030	2 030

900 Tandreglering

Åtgärd /Tillstånd	Typ av behandling		
900	Tandreglering, aktiv behandling högst 6 månader	9 405	9 405
900S	Tandreglering, aktiv behandling högst 6 månader	11 955	11 955
901	Tandreglering, en käke, aktiv behandling 6 månader till 1 år	14 115	14 115
901S	Tandreglering, en käke, aktiv behandling 6 månader till 1 år	17 955	17 955
902	Tandreglering, en käke, aktiv behandling 1år till 1,5 år	17 560	17 560
902S	Tandreglering, en käke, aktiv behandling 1år till 1,5 år	22 490	22 490
903	Tandreglering, en käke, aktiv behandling 1,5 år till 2 år	20 690	20 690
903S	Tandreglering, en käke, aktiv behandling 1,5 år till 2 år	26 605	26 605
904	Tandreglering, en käke, aktiv behandling mer än 2 år	25 635	25 635
904S	Tandreglering, en käke, aktiv behandling mer än 2 år	33 105	33 105
905	Tandreglering, båda käkar, aktiv behandling 6 månader till 1 år	19 910	19 910
905S	Tandreglering, båda käkar, aktiv behandling 6 månader till 1 år	25 045	25 045
906	Tandreglering, båda käkar, aktiv behandling 1 år till 1,5 år	23 355	23 355
906S	Tandreglering, båda käkar, aktiv behandling 1 år till 1,5 år	29 575	29 575
907	Tandreglering, båda käkar, aktiv behandling 1,5 år till 2 år	26 795	26 795
907S	Tandreglering, båda käkar, aktiv behandling 1,5 år till 2 år	34 110	34 110
908	Tandreglering, båda käkar, aktiv behandling mer än 2 år	32 270	32 270
908S	Tandreglering, båda käkar, aktiv behandling mer än 2 år	41 295	41 295

900 Utbytesåtgärder

Åtgärd /Tillstånd	Typ av behandling		
	Utbytesåtgärd krona		
921	Utbytesåtgärd. Krona istället för ersättningsberättigande fyllning, fram- eller hörntand	6 385	1 240
921S	Utbytesåtgärd. Krona istället för ersättningsberättigande fyllning, fram- eller hörntand	7 790	1 240
922	Utbytesåtgärd. Krona istället för ersättningsberättigande fyllning, molar eller premolar	6 385	1 595
922S	Utbytesåtgärd. Krona istället för ersättningsberättigande fyllning, molar eller premolar	7 790	1 595
	Utbytesåtgärd implantat i entandslucka		
925	Utbytesåtgärd. Implantatbehandling i en entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro, kirurgisk del/implantatoperation.	7 820	4 665
925S	Utbytesåtgärd. Implantatbehandling i en entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro, kirurgisk del/implantatoperation.	9 340	5 545
926	Utbytesåtgärd. Implantatbehandling i entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro, protetisk del/implantatstödd krona.	10 660	6 950
926S	Utbytesåtgärd. Implantatbehandling i entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro, protetisk del/implantatstödd krona.	12 925	8 050
928	Utbytesåtgärd. Implantatbehandling i entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro när åtgärd 800 eller 801 har utförts inom tre år på en eller båda stödtänderna som utbytet beräknas på, kirurgisk del/implantatoperation.	7 820	2 285

928S	Utbytesåtgärd. Implantatbehandling i entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro när åtgärd 800 eller 801 har utförts inom tre år på en eller båda stödtänderna som utbytet beräknas på, kirurgisk del/implantatoperation.	9 340	2 505
929	Utbytesåtgärd. Implantatbehandling i entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro när åtgärd 800 eller 801 har utförts inom tre år på en av stödtänderna som utbytet beräknas på, protetisk del/implantatstödd krona.	10 660	4 664
929S	Utbytesåtgärd. Implantatbehandling i entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro när åtgärd 800 eller 801 har utförts inom tre år på en av stödtänderna som utbytet beräknas på, protetisk del/implantatstödd krona.	12 925	5 545
	Utbytesåtgärd ortodontisk slutning av entandslucka		
940	Utbytesåtgärd. Ortodontisk slutning av entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro.	11 430	11 615
940S	Utbytesåtgärd. Ortodontisk slutning av entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro.	13 400	13 595
941	Utbytesåtgärd. Ortodontisk slutning av entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro när åtgärd 800 eller 801 har utförts inom tre år på en av stödtänderna som utbytet beräknas på.	6 840	6 950
941S	Utbytesåtgärd. Ortodontisk slutning av entandslucka istället för ersättningsberättigande tandstödd bro när åtgärd 800 eller 801 har utförts inom tre år på en av stödtänderna som utbytet beräknas på.	7 935	8 050

* Priset på respektive utbytesåtgärd tandreglering beror på omfattningen av den tandregleringsbehandling som krävs. Utifrån omfattningen väljs lämpligt pris enligt åtgärderna 900-908. Lämpligt pris skrivs in manuellt.

	Öppenvårdstaxa	
951	Behandling tandhygienist/tandsköterska. Per besök	250
952	Behandling allmäntandläkare. Per besök	250
953	Besöksavgift Specialisttandläkare	250
954 10	Beräkning högkostnadsskydd	10
954 20	Beräkning högkostnadsskydd	20
954 50	Beräkning högkostnadsskydd	50
954100	Beräkning högkostnadsskydd	100
955	Frikort hygienist	
956	Frikort tandläkare	
957	Fribesök följeslagare	
958	Fribesök annan avdelning	
961	Uteblivande tandhygienist/tandsköterska	250
962	Uteblivande allmäntandläkare	250
963	Uteblivande specialist tdl	250

Regionstyrelsens arbetsutskott §§ 183-203

Tid: 2021-10-19 kl. 09:00

Plats: Sal A

§ 193

Likvidation av Kust till kust AB

Diarienummer: RJL 2021/1781

Beslut

Beslut i ärendet tas vid regionstyrelsens sammanträde 2021-10-26.

Sammanfattning

Region Jönköpings län är tillsammans med Region Blekinge, Region Kalmar län. Region Kronoberg, Region Jönköpings län, Västtrafik AB och SJ aktieägare i Kust till kust AB. Region Jönköpings län aktieägarandel är 12,5 %.
Samtliga aktieägare har uttryckt att det inte finns något syfte med att behålla bolaget och förslaget är att bolaget avvecklas.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-09-07
- Årsredovisning Kust till kust AB 2020

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Regionfullmäktige

Likvidation av Kust till kust AB

Förslag till beslut

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige

- avveckla Kust till Kust AB om samtliga aktieägare fattar likalydande beslut.

Sammanfattning

Region Jönköpings län är tillsammans med Region Blekinge, Region Kalmar län. Region Kronoberg, Region Jönköpings län, Västtrafik AB och SJ aktieägare i Kust till kust AB. Region Jönköpings län aktieägarandel är 12,5 %.
Samtliga aktieägare har uttryckt att det inte finns något syfte med att behålla bolaget och förslaget är att bolaget avvecklas.

Information i ärendet

Bolagets syfte enligt bolagsordningen är följande: *Bolaget skall värna och utveckla järnvägstrafiken till, från och inom Kust- till Kustbanans trafiksystem*. Under 2020 beslutade styrelsen att lägga verksamheten i bolaget vilande, som en konsekvens av de gjorda trafik- och avtalsförändringar avseende persontrafiken på Kust till Kustbanan. Bolagets tillgångar vid bokslut 2020 uppgår till 134 313 kr.

Region Blekinge (Blekingetrafiken) har skött administrationen i bolaget under cirka 10 år. Vid diskussion så har samtliga aktieägare uttryckt att det inte finns något syfte med att behålla bolaget. För att kunna hantera en avveckling, behöver samtliga aktieägare fatta beslut om detta och härefter genomförs en extra bolagsstämma för att verkställa avvecklingen.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-09-07
- Årsredovisning Kust till kust AB 2020

Beslut skickas till

Region Blekinge
Regionledningskontoret - ekonomi

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Maria Berghem
Ekonomidirektör

Kust till Kust AB
Årsredovisning 2020

Innehållsförteckning

	Sida
Förvaltningsberättelse	2
Resultaträkning	3
Balansräkning	4
Noter	5

Kust till Kust Aktiebolag (org nr 556481-7822)
Årsredovisning för år 2020

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

Styrelsen för Kust till kust AB får härmed avge årsredovisning för verksamhetsåret 2020.

Allmänt om verksamheten

Bolagets verksamhet och syfte är enligt bolagsordningen följande:
"Bolaget skall värna och utveckla järnvägstrafiken till, från och inom Kust till Kustbanans trafiksystem ". Bolaget har sitt säte i Karlskrona.

För närvarande bedrivs persontrafiken i trafiksystemet dels av SJ med ett mindre antal genomgående lokdragna tåg i relationen Göteborg - Växjö - Kalmar enligt särskilda avtal och dels av de samverkande regionala kollektivtrafikorganisationerna med ett större utbud av Öresundståg i relationen (Köpenhamn/Malmö-) Alvesta - Kalmar. Järnvägstrafiken på linjen Emmaboda - Karlskrona/Kalmar bedrivs under varumärket Krösatåget med Transdev som operatör. Krösatågen körs även i relationerna Växjö - Hässleholm och Växjö-Nässjö.

I avvaktan på en långsiktig, regional strategi för persontrafiken på Kust till Kustbanan har bolaget under 2020 endast bedrivit en mycket begränsad verksamhet. Bolagets styrelse bemannas sedan årsstämman 2012 av företrädare för Region Blekinge.

Bolagets förväntade framtida utveckling

Styrelsen har beslutat att lägga verksamheten i bolaget vilande tills vidare, som en konsekvens av de gjorda trafik- och avtalsförändringar avseende persontrafiken på Kust till Kustbanan.

Ägarförhållanden

Kust till Kust AB ägs av: Kalmar Länstrafik (12,5 %), Jönköpings Länstrafik AB (12,5 %), Länstrafiken Kronoberg (12,5 %), Västtrafik AB (25 %), Region Blekinge (12,5 %) samt SJ (25 %).

Ekonomi

De administrativa tjänsterna i Kust till kust AB utförs av Region Blekinge. Bolaget äger inga anläggningstillgångar. Ägarna har en skuld till bolaget på 8 tkr avseende 2020. Årets resultat uppgår härefter till 0 tkr.

Resultatdisposition

Varken vinst eller förlust föreligger enligt balansräkningen. Något fritt eget kapital finns inte att disponera.

RESULTATRÄKNING

Kostnadsslagsindelad resultaträkning

Kr

Årsredovisning 2020

	Not	2020	2019
	1		
Nettoomsättning		7 750	9 250
		7 750	9 250
Rörelsens kostnader			
Övriga externa kostnader		-7 750	-9 250
Personalkostnader inkl styrelsen		0	0
Summa rörelsens kostnader		-7 750	-9 250
Rörelseresultat		**0**	**0**
Resultat från finansiella poster			
Ränteintäkter		0	0
Räntekostnader		0	0
Summa resultat från finansiella poster		0	0
Resultat efter finansiella poster		**0**	**0**
Skatt på årets resultat		0	0
Årets resultat		**0**	**0**

BALANSRÄKNING

Kr

Årsredovisning 2020

TILLGÅNGAR		2020-12-31	2019-12-31
Omsättningstillgångar			
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		1 927	6 104
Fordringar på ägare	2	7 750	9 250
Övriga fordringar		0	1 500
		9 677	**16 854**
Kassa och bank		124 636	110 934
Summa omsättningstillgångar		**134 313**	**127 787**
Summa tillgångar		**134 313**	**127 787**

BALANSRÄKNING

Kr

EGET KAPITAL OCH SKULDER	Not	2020-12-31	2019-12-31
Eget kapital			
Bundet eget kapital			
Aktiekapital		120 000	120 000
		120 000	120 000
Summa eget kapital		**120 000**	**120 000**
Kortfristiga skulder			
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		6 000	6 000
Övriga kortfristiga skulder		8 313	1 787
		14 313	**7 787**
Summa eget kapital och skulder		**134 313**	**127 787**

NOTER

Not 1 Redovisnings- och värderingsprinciper

Kust till Kust AB:s årsredovisning har upprättats enligt Årsredovisningslagen och K2-reglementet

Tillämpning av redovisningsprinciper

Kortfristiga fordringar
Fordringarna upptas med det belopp, som efter individuell bedömning beräknas bli betalt.

Det finns ingen personal anställd i bolaget.

Bolaget har under 2020 bedrivit en mycket begränsad verksamhet.

Not 2 Fordran på ägarna 2020-12-31

Ägare	Att betala (kr)
SJ	1 291,66
Jönköpings Länstrafik AB	1 291,66
Region Blekinge	1 291,67
Kalmar Läns Trafik AB	1 291,67
Länstrafiken Kronoberg	1 291,67
Västtrafik AB	1 291,67
Summa:	**7 750,00**

Årsredovisning 2020

Karlskrona 2021-04-07

Peter Christensen
Ordförande

Magnus Pettersson
Styrelseledamot

Min revisionsberättelse har avgivits 2021-04- 30

Niclas Bremström
Auktoriserad revisor

Blekingetrafikens stab	2021-06-03	Ärendenummer	2021/01258
Ingrid Ljungqvist		Dokumentnummer	2021/01258-2

Till Trafiknämnden 2021-06-17

Avveckling Kust till Kust AB

Förslag till beslut

Trafiknämnden föreslår regionstyrelsen föreslå regionfullmäktige

- att avveckla Kust till Kust AB om samtliga aktieägare fattar likalydande beslut
- att det kallas till extra bolagsstämma i bolaget för att verkställa avvecklingen

Sammanfattning

Bolagets syfte enligt bolagsordningen är följande ” Bolaget skall värna och utveckla järnvägstrafiken till, från och inom Kust- till Kustbanans trafiksystem”. Under 2020 beslutade styrelsen att lägga verksamheten i bolaget vilande, som en konsekvens av de gjorda trafik- och avtalsförändringar avseende persontrafiken på Kust till Kustbanan,

Aktieägare är Region Blekinge, Region Kalmar län. Region Kronoberg, Jönköpings Länstrafik AB, Västtrafik AB och SJ.

Bolaget har också behållits för att ”skydda” bolagsnamnet, Region Blekinge (Blekingetrafiken) har skött administrationen i detta bolag under ca 10 år. Ingen av övriga aktieägare har visat sig villiga att ta över och sköta administrationen. Nu har diskussion varit uppe med alla aktieägare och samtliga har uttryckt att det inte finns något syfte med att behålla bolaget Därför föreslås att detta bolag avvecklas. För att kunna hantera detta, behövs till att börja med att alla aktieägare fattar samma beslut. När det är gjort kommer det att behövas en extra bolagsstämma för att ta detta beslut. Region Blekinges ägarandel är 12,5 %.

Barnrättsperspektiv

Ingen påverkan på barn.

Karlskrona enligt ovan

Mona Glans
Trafikdirektör

Ingrid Ljungqvist
Kanslichef Blekingetrafikens stab

Bilaga

- Årsredovisning Kust till Kust AB 2020

Likvidation av Kust till kust AB

Styrelsen i Kust till kust AB, org.nummer: 556481-7822, har för avsikt att lägga fram ett förslag till likvidationsbeslut. Bolaget har under flera år varit vilande och administrerats av Region Blekinge, där Blekingetrafiken ingår.

Delägarna är överens om att likvidera bolaget genom en så kallad frivillig likvidation, men processen behöver föregås av beslut i respektive delägares regionfullmäktige eller bolagsstyrelse.

Region Blekinge kommer att behandla ärendet om en frivillig likvidation vid regionfullmäktige den 22/9. Motsvarande ärende behöver beredas och beslutas om av Region Kronoberg, Region Kalmar, Region Jönköping, Västtrafik AB samt SJ AB. Härvid är det även av vikt att ägarna fattar beslut om möjligheten och behovet av att ge viss egen styrelse mandat att fatta beslut samt utställa fullmakter i frågor rörande likvidationen för att genom fullmakt kunna företräda och rösta på stämma för ägarens räkning i beslut gällande likvidation av Kust till kust AB. Detta i syfte att förenkla den praktiska hanteringen av likvidationen framöver.

Kopia av beslutet och tillhörande mötesprotokoll expedieras:

Ingrid Ljungqvist
Blekingetrafiken
Region Blekinge
371 81 Karlskrona

Alternativt skannad version:

ingrid.ljungqvist@regionblekinge.se

Därefter kommer likvidationsförfarandet troligen att kräva att tre bolagsstämmor hålls i Kust till Kust AB. Avsikten är att styrelsen i Kust till kust AB föreslår frivillig likvidation inför en extra bolagsstämma under slutet av år 2021. Vid denna stämma är avsikten att stämman fattar beslut om att inleda likvidationen. Under första halvan av år 2022 kommer en ordinarie stämma att hållas där bokslutet för räkenskapsåret 2021 behandlas. När likvidationsprocessen är slutförd kan en extra bolagstämma hållas för att slutgiltigt besluta om att upplösa bolaget och likvidationens färdigställande. Planen är att det kommer att läggas fram vid en sista stämma under andra halvåret av år 2022.

Peter Christensen
Styrelseordförande

Regionstyrelsens arbetsutskott §§ 183-203

Tid: 2021-10-19 kl. 09:00

Plats: Sal A

§ 198

Avväxling av fjärrvärme på Länssjukhuset Ryhov, Jönköping

Diarienummer: RJL 2021/1780

Beslut

Regionstyrelsen föreslås

- Godkänna installation av fjärrvärmeväxlare, redundant anslutning och ringmatning på Länssjukhuset Ryhov i Jönköping till en maximal kostnad på 23 700 000 kronor.

Sammanfattning

Investeringen avser installation av värmeväxlare på Länssjukhuset Ryhov i Jönköping. Efter installationen cirkulerar inte längre fjärrvärmevatten inom sjukhuset, utan Ryhov får ett eget värmenät. Detta ger möjlighet att själva reglera till lägre temperaturnivåer, vilket ger energibesparingar.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-09-15

Beslutsgång

Ordföranden finner att arbetsutskottet beslutar i enlighet med föreliggande förslag.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Regionfullmäktige

Avväxling av fjärrvärme på Länssjukhuset Ryhov, Jönköping

Förslag till beslut

Regionstyrelsen föreslår Regionfullmäktige

- Godkänna installation av fjärrvärmeväxlare, redundant anslutning och ringmatning på Länssjukhuset Ryhov i Jönköping till en maximal kostnad på 23 700 000 kronor.

Sammanfattning

Investeringen avser installation av värmeväxlare på Länssjukhuset Ryhov i Jönköping. Efter installationen cirkulerar inte längre fjärrvärmevatten inom sjukhuset, utan Ryhov får ett eget värmenät. Detta ger möjlighet att själva reglera till lägre temperaturnivåer, vilket ger energibesparingar.

Information i ärendet

Syftet med ärendet är att göra värmeförsörjningen till Länssjukhuset Ryhov mer robust. Under 2019 togs en teknisk försörjningsplan fram för sjukhuset och planen specificerade vilka åtgärder som behöver genomföras för en robustare värmeförsörjning.

Efter installationen cirkulerar inte längre fjärrvärmevatten inom sjukhuset, utan Ryhov får ett eget värmenät. Detta ger möjlighet att själva reglera till lägre temperaturnivåer, vilket ger energibesparingar. Därutöver medför installationen mindre slitage på ledningar och mindre risker vid läckage. Ett något förhöjt underhållsbehov kompenseras av energibesparingen.

Avväxling innebär att fjärrvärme inte längre distribueras inom sjukhuset, utan sjukhuset kommer att ha sitt eget värmenät med lägre temperaturer. Detta sker genom att fjärrvärmeväxlare installeras vid mottagningspunkten för fjärrvärme. En ytterligare inmatningspunkt möjliggör att sjukhuset kan försörjas med fjärrvärme även om det blir ett leveransavbrott vid den ordinarie inmatningen. kunna distribuera värmen från den nya inmatningspunkten.

Ett så kallat ringmatat system möjliggör en kontinuerlig värmeförsörjning även om avbrott eller andra störningar skulle inträffa i det sjukhusinterna värmenätet. En ny markförlagd ledning dras i en båge öster om sjukhuset från panncentral i norr till en inkopplingspunkt i södra delen av sjukhuset. Ett ringmatat system har

funnits på sjukhuset tidigare, men har tagits ur drift då de gamla markförlagda ledningarna blivit för gamla, så detta kan betraktas som ett återställande av en tidigare funktion.

Regionfastigheters värdering av investeringen

Avväxling av fjärrvärme på Länssjukhuset Ryhov, RJL 2021/1780	
Ur ett medborgar- och kundperspektiv bidrar investeringen med: (Ingen påverkan/liten påverkan/stor påverkan)	
Ökad tillgänglighet	Ingen påverkan
Förbättrad kvalitet	Ingen påverkan
Förbättring patientsäkerhet	Ingen påverkan
Minskad smittspridning	Ingen påverkan
Förbättrad produktion	Ingen påverkan
Ur ett process- och produktionsperspektiv bidrar investeringen med: (Ingen påverkan/liten påverkan/stor påverkan)	
Kortare behandlingstider	Ingen påverkan
Ändrat arbetssätt	Ingen påverkan
Effektivare processer	Ingen påverkan
Förbättrad arbetsmiljö	Ingen påverkan

Finansiering
För investeringen på maximalt 23 700 000 kronor finns reserverat utrymme i investeringsplanen.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-09-15

Beslut skickas till

Verksamhetsstöd och service
Regionledningskontoret Ekonomi

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Maria Berghem
Ekonomidirektör

Regionstyrelsens arbetsutskott §§ 183-203

Tid: 2021-10-19 kl. 09:00

Plats: Sal A

§ 195

Reservvattenanläggning i Eksjö

Diarienummer: RJL 2021/1776

Beslut

Regionstyrelsen föreslås

- Godkänna investering i reservvattenanläggning vid Höglandssjukhuset i Eksjö till en maximal kostnad på 5 500 000 kronor.

Sammanfattning

Som en del i Region Jönköpings läns övergripande arbete med att göra tekniska försörjningssystem mer robusta, så har vattenförsörjningen till Höglandssjukhuset i Eksjö setts över. Sjukhuset behöver förstärkt reservvattenförsörjning för att på lång sikt säkerställa patientsäkerhet vid eventuella störningar i den kommunala vattenleveransen.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-09-15

Beslutsgång

Ordföranden finner att arbetsutskottet beslutar i enlighet med föreliggande förslag.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Regionstyrelsen

Reservvattenanläggning Höglandssjukhuset i Eksjö

Förslag till beslut

Regionstyrelsen

- Godkänner investering i reservvattenanläggning vid Höglandssjukhuset i Eksjö till en maximal kostnad på 5 500 000 kronor.

Sammanfattning

Som en del i Region Jönköpings läns övergripande arbete med att göra tekniska försörjningssystem mer robusta, så har vattenförsörjningen till Höglandssjukhuset i Eksjö setts över. Sjukhuset behöver förstärkt reservvattenförsörjning för att på lång sikt säkerställa patientsäkerhet vid eventuella störningar i den kommunala vattenleveransen.

Information i ärendet

Höglandssjukhusets yttre försörjning med kommunalt vatten har god kapacitet sett till antal inmatningspunkter och kapacitet i rörledningar. Sjukhuset har idag en egen reservvattentäkt med borrhål och reningsanläggning inom sjukhusområdet. Reservvattentäktens kapacitet täcker ca 30% av sjukhusets behov under normal drift.

Enligt förslaget kommer nuvarande anläggning kompletteras med nanofilter och UV-filter. Nanofilter avskiljer mikrobiologiska partiklar och kemiska ämnen. Som en ytterligare barriär installeras även UV-filter. Utöver det kommer en vattentank på ca 200 kbm installeras. Tanken fylls antingen med vatten via ny servis från det kommunala nätet, eller med vatten från egna brunnar och har därefter kontinuerlig genomströmning av vatten. Volymen på ca 200 kbm kan täcka sjukhusets vattenbehov under 2-3 dagar om vissa vattenbesparande åtgärder genomförs.

Andra alternativ till utökad vattenförsörjning inom eller utanför sjukhustomten har utvärderats. Dock är ingen av alternativen aktuella, eftersom det dels inte går att få tillräckliga vattenmängder och dels att rening av vattnet kommer bli kostsamt.

Om inte investeringen genomförs finns risk att avbrott av vattenleverans eller fallande vattentryck kommer att försvåra vattenförsörjningen på Höglandssjukhuset.

Finansiering
För investeringen på maximalt 5 500 000 kronor finns reserverat utrymme i investeringsplanen.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-09-15

Beslut skickas till

Verksamhetsstöd och service
Regionledningskontoret Ekonomi

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Maria Berghem
Ekonomidirektör

Regionstyrelsens arbetsutskott §§ 183-203

Tid: 2021-10-19 kl. 09:00

Plats: Sal A

§ 197

Ny va-ledning och pumpstation på Stora Segerstad

Diarienummer: RJL 2021/1779

Beslut

Regionstyrelsen föreslås

- Godkänna investering av ny va-ledning samt ny pumpstation till en maximal kostnad på 8 000 000 kronor.

Sammanfattning

Investeringen avser en 3,5 km ny va-ledning mellan Reftele och Stora Segerstad inklusive en ny pumpstation. Vid jämförelse med fortsatt drift i egen regi bedöms nyanslutningen till kommunal va-ledning mest fördelaktig.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-09-15

Beslutsgång

Ordföranden finner att arbetsutskottet beslutar i enlighet med föreliggande förslag.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Regionstyrelsen

Ny va-ledning och pumpstation på Stora Segerstad

Förslag till beslut

Regionstyrelsen

- Godkänner investering av ny va-ledning samt ny pumpstation till en maximal kostnad på 8 000 000 kronor.

Sammanfattning

Investeringen avser en 3,5 km ny va-ledning mellan Reftele och Stora Segerstad inklusive en ny pumpstation. Vid jämförelse med fortsatt drift i egen regi bedöms nyanslutningen till kommunal va-ledning mest fördelaktig.

Information i ärendet

Naturbruksgymnasiet i Stora Segerstad har i dagsläget ett lokalt omhändertagande av sitt avloppsvatten. Det lokala avloppsreningsverket har haft och har fortsatt höga halter av främst fosfor och kväve i utgående vatten.

Reningsverket byggdes om år 2010 från att vara en trekammarbrunn till att bli ett ”minireningsverk”. Nuvarande reningsverk är underdimensionerat för nuvarande belastning.

Det andra alternativet som utvärderats är om reningsverket fortsatt ska finnas och skötas i egen regi. Då måste villkor för omgivande miljö uppfyllas och då krävs en stor insats i form av ökad tillsyn, mer slamhantering, ökad kemikaliedosering, mer omfattande provtagning samt att de personer som ska sköta anläggningen måste utbildas ytterligare. Allt detta ger en ökad driftskostnad och ger sammanlagt att alternativet om investering av ny anslutning till kommunal va-ledning och en pumpstation är att föredra.

Regionfastigheters bedömning av investeringen

Ny va-ledning och pumpstation på Stora Segerstad, RJL 2021/1779	
Ur ett medborgar- och kundperspektiv bidrar investeringen med: (Ingen påverkan/liten påverkan/stor påverkan)	
Ökad tillgänglighet	Ingen påverkan
Förbättrad kvalitet	Stor påverkan
Förbättring patientsäkerhet	Ingen påverkan
Minskad smittspridning	Stor påverkan
Förbättrad produktion	Ingen påverkan
Ur ett process- och produktionsperspektiv bidrar investeringen med: (Ingen påverkan/liten påverkan/stor påverkan)	
Kortare behandlingstider	Ingen påverkan
Ändrat arbetssätt	Stor påverkan
Effektivare processer	Liten påverkan
Förbättrad arbetsmiljö	Stor påverkan

Finansiering
För investeringen på maximalt 8 000 000 kronor finns reserverat utrymme i investeringsplanen.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-09-15

Beslut skickas till

Verksamhetsstöd och service
Regionledningskontoret Ekonomi

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Maria Berghem
Ekonomidirektör

Nämnd för folkhälsa och sjukvård §§ 138-161

Tid: 2021-10-12 kl. 13:00

Plats: Digitalt

§ 155

Ombyggnad av Värnamo folktandvård

Diarienummer: RJL 2021/1214

Beslut

Nämnd för folkhälsa och sjukvård ställer sig bakom Regionstyrelsens förslag att:

- Godkänna beslut om tillbyggnad av Värnamo Folktandvård till en maximal kostnad på 10 400 000 kronor.

Sammanfattning

På Värnamo sjukhus bedöms att allmäntandvård, pedodonti, orofacial medicin (sjukhustandvård) samt ortodonti behöver fler rum. Syftet med tillbyggnaden är därför att utöka antalet behandlingsrum. Dessutom har ortodontin två behandlingsrum med två behandlingsplatser i varje och dessa behöver istället vara i enskilda rum. Verksamheten har ökat i volym och det ställer större krav även på andra utrymmen som administrativa arbetsplatser, personalrum och förråd.

Beslutsunderlag

- Information under nämndsammanträdet 2021-10-12
- Protokollsutdrag presidiet 2021-09-21
- Missiv daterad 2021-06-07
- Protokollsutdrag RSAU 2021-06-28

Yrkanden/förslag till beslut på sammanträde

Som ny ledamot i nämnden väljer Märit Strindberg (MP) att inte delta i beslutet, på grund av sent pålästa handlingar.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Presidium - Nämnd för folkhälsa och sjukvård §§ 105-124

Tid: 2021-09-21 kl. 08:30

Plats: sal A, Regionens hus

§ 116

Ombyggnad av Värnamo folktandvård

Diarienummer: RJL 2021/1214

Beslut

Presidiet noterar att

- Ärendet hanteras vid nämndsammanträdet den 12 oktober 2021, tillsammans med en presentation kring ämnet, från en sakkunnig tjänsteman.

Sammanfattning

På Värnamo sjukhus bedöms att allmäntandvård, pedodonti, orofacial medicin (sjukhustandvård) samt ortodonti behöver fler rum. Syftet med tillbyggnaden är därför att utöka antalet behandlingsrum. Dessutom har ortodontin två behandlingsrum med två behandlingsplatser i varje och dessa behöver istället vara i enskilda rum. Verksamheten har ökat i volym och det ställer större krav även på andra utrymmen som administrativa arbetsplatser, personalrum och förråd.

Beslutsunderlag

- Missiv daterad 2021-06-07

Beslutet skickas till

Nämnd för folkhälsa och sjukvård

Beslutets antal sidor

1

Regionstyrelsen

Tillbyggnad av Värnamo Folktandvård

Förslag till beslut

Regionstyrelsen

- Godkänner beslut om tillbyggnad av Värnamo Folktandvård till en maximal kostnad på 10 400 000 kronor.

Sammanfattning

På Värnamo sjukhus bedöms att allmäntandvård, pedodonti, orofacial medicin (sjukhustandvård) samt ortodonti behöver fler rum. Syftet med tillbyggnaden är därför att utöka antalet behandlingsrum. Dessutom har ortodontin två behandlingsrum med två behandlingsplatser i varje och dessa behöver istället vara i enskilda rum. Verksamheten har ökat i volym och det ställer större krav även på andra utrymmen som administrativa arbetsplatser, personalrum och förråd.

Information i ärendet

Värnamo kommun växer och antalet invånare ökar, vilket innebär ett ökat behov av tandvård. Orofacial medicin (sjukhustandvård) har funnits på sjukhuset sedan 2016 och verksamheten utvecklas. För att möta den ökande efterfrågan på tandvård behövs fler behandlingsrum för både allmäntandvården och för att kunna ge specialisttandvården tillgång till rum efter behov.

Folktandvården har i uppdrag att tillhandahålla specialiteten Orofacial medicin på Värnamo Sjukhus vid sidan av den verksamhet som finns på Länssjukhuset Ryhov. Utökningen av verksamheten har genomförts 2019 och har rymts i befintliga lokaler för allmäntandvårdskliniken, vilket har lett till en undanträngningseffekt för allmäntandvården samt allmänna utrymmen för samtliga tre verksamheter. Utöver detta kommer nya arbetssätt gällande ortodonti att implementeras under första halvan av 2022 och arbetet kommer att flyttas från allmäntandvårdsklinikerna till avdelningen för ortodonti i Värnamo. Detta kommer leda till ett ökat antal remisser och således ett ökat patientflöde till ortodontins lokaler i Värnamo. För Folktandvården som helhet innebär detta dock ett mer effektivt och produktivt flöde då dessa åtgärder i dag tar mer tid att utföra på enskilda allmäntandvårdskliniker.

Ärendet omfattar tillfälliga lokaler för ortodonti i paviljong samt ombyggnad av två behandlingsrum som ortodontin lämnar i befintliga lokaler i hus 08 plan 3 på Värnamo sjukhus. Förslaget är att flytta ortodontin till en paviljong och att beakta

Folktandvårdens lokalbehov i arbetet med lokalförsörjningsplanen för Värnamo sjukhus. Paviljongen placeras på gården mitt emot övriga kliniken och ansluts till förbindelsegången.

Olika alternativ på lösningar har utretts. På grund av att de mer omfattande ombyggnaderna innebär lång genomförandetid, så föreslås att lokalbehovet blir löst genom att köpa en paviljong för ortodontin. Att köpa bedöms lönsammare än att hyra eftersom användningsperioden uppskattas till 8-10 år.

Verksamhetens bedömning av investeringen

Tillbyggnad av Värnamo Folktandvård Rjl 2021/1214	
Ur ett medborgar- och kundperspektiv bidrar investeringen med: (Ingen påverkan/liten påverkan/stor påverkan)	
Ökad tillgänglighet	Stor påverkan
Förbättrad kvalitet	Stor påverkan
Förbättring patientsäkerhet	Stor påverkan
Minskad smittspridning	Liten påverkan
Förbättrad produktion	Stor påverkan
Ur ett process- och produktionsperspektiv bidrar investeringen med: (Ingen påverkan/liten påverkan/stor påverkan)	
Kortare behandlingstider	Stor påverkan
Ändrat arbetssätt	Stor påverkan
Effektivare processer	Stor påverkan
Förbättrad arbetsmiljö	Stor påverkan
Ekonomiskt perspektiv: Investeringens påverkan på verksamhetens kostnader	
Städkostnader och möbler	Ökar

Finansiering

För investeringen på maximalt 10 400 000 kronor finns reserverat utrymme i investeringsplanen. Tillkommande kostnader för lös utrustning och IT finansieras inom verksamhetsområdets ordinarie budget. Projekt kommer inte att leda till ökade personalkostnader för Folktandvården som helhet. Det ökade inflödet av remisser till ortodontin kommer att finansieras solidariskt av allmäntandvårdsklinikerna som idag utför arbetet.

Beslutsunderlag

- Missiv/Tjänsteskrivelse daterad 2021-06-07

Beslut skickas till

Regionledningskontoret Ekonomi
Folktandvården
Verksamhetsstöd och service

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Maria Berghem
Ekonomidirektör

Regionstyrelsens arbetsutskott §§ 134-155

Tid: 2021-06-28 kl. 09:00

Plats: Digitalt sammanträde

§ 143

Ombyggnad av Värnamo folktandvård

Diarienummer: RJL 2021/1214

Beslut

Regionstyrelsens arbetsutskott

- Remitterar ärendet till nämnden för folkhälsa och sjukvård före beslut i regionstyrelsen.

Sammanfattning

På Värnamo sjukhus bedöms att allmäntandvård, pedodonti, orofacial medicin (sjukhustandvård) samt ortodonti behöver fler rum. Syftet med tillbyggnaden är därför att utöka antalet behandlingsrum. Dessutom har ortodontin två behandlingsrum med två behandlingsplatser i varje och dessa behöver istället vara i enskilda rum. Verksamheten har ökat i volym och det ställer större krav även på andra utrymmen som administrativa arbetsplatser, personalrum och förråd.

Beslutsunderlag

- Missiv/Tjänsteskrivelse daterad 2021-06-07

Yrkanden/förslag till beslut på sammanträde

Malin Wengholm (M) har fråga om det är möjligt allmäntandvården som nu bedrivs på Värnamo sjukhus skulle flyttas till en vårdnivå utanför sjukhuset för att frigöra lokalyta.

Beslutsgång

Ordföranden meddelar att ärendet ska passera nämnden för folkhälsa och sjukvård före behandling i regionstyrelsen och att Malin Wengholms fråga får besvaras av nämnden.

Beslutet skickas till

Nämnden för folkhälsa och sjukvård

Beslutets antal sidor

1

Regionstyrelsens arbetsutskott §§ 183-203

Tid: 2021-10-19 kl. 09:00

Plats: Sal A

§ 199

Delårsrapporter 2021 för regionstyrelsens områden

Diarienummer: RJL 2021/136

Beslut

Efter augusti månad har förvaltningens verksamhetsområden lämnat en delårsrapport till regiondirektören. Dessa rapporter har legat till grund för den samlade delårsrapporten efter augusti som regionstyrelsen lämnar till regionfullmäktige. Den eller de rapporter som avser verksamhetsområden inom styrelsens/nämndens ansvarsområde överlämnas som information. Delårsrapporten avseende regionledningskontoret/verksamhetsnära funktion delges även nämnderna.

Regionstyrelsen föreslås

- Godkänna ovanstående hantering.

Beslutsunderlag

- Missiv inkl delårsrapporter inom styrelsens ansvarsområden

Beslutsgång

Ordföranden finner att arbetsutskottet bifaller informationen och hanteringen av ärendet.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Regionstyrelsen
Nämnden för folkhälsa och sjukvård
Nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet
Nämnden för trafik, infrastruktur och miljö

Delårsrapport från verksamhetsområden per augusti 2021

Efter augusti månad har förvaltningens verksamhetsområden lämnat en delårsrapport till regiondirektören. Dessa rapporter har legat till grund för den samlade delårsrapporten efter augusti som regionstyrelsen lämnar till regionfullmäktige. Den eller de rapporter som avser verksamhetsområden inom styrelsens/nämndens ansvarsområde överlämnas som information. Delårsrapporten avseende regionledningskontoret/verksamhetsnära funktion delges även nämnderna.

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Maria Berghem
Ekonomidirektör

Region Jönköpings län

Delårsrapport 2
Tertial 2 2021

Regionledningskontor med verksamhetsnära funktion

Dnr 2021/136
Jane Ydman, regiondirektör
Regionledningskontor med verksamhetsnära funktion
Region Jönköpings län, Box 1024, 551 11 Jönköping
© Region Jönköpings län, www.rjl.se

Innehållsförteckning

Inledning **5**

Medborgare och kund **6**

Strategiska mål: Jämlik hälsa och nöjda patienter/kunder 6

Strategiska mål: Bra munhälsa, God tandvård 9

Strategiska mål: Sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Jämlik hälsa, jämlik verksamhet och mångfald 10

Process och produktion **11**

Strategiska mål: Enklare vardag för patienter och medarbetare 11

Strategiska mål: Bra folkhälsoarbete 12

Strategiska mål: Säker hälso- och sjukvård, och tandvård 15

Strategiska mål: Kunskapsbaserad och ändamålsenlig vård 15

Strategiska mål: Ledning, utveckling och kommunikation 20

Lärande och förnyelse **22**

Strategiska mål: Professionell kunskap och förbättringskunskap 22

Medarbetare **24**

Strategiska mål: Sveriges bästa offentliga arbetsgivare 24

Ekonomi **27**

Strategiska mål: God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt 27

REGIONAL UTVECKLING **29**

En hållbar region 29

En attraktiv region 32

En tillgänglig region 33

En smart region 34

En kompetent region 37

En global Region 39

Hållbarhet **41**

Inledning

Regionledningskontoret består av avdelningarna folkhälsa och sjukvård, regional utveckling, kansli, kommunikation, HR, ekonomi, Futurum och Qulturum och arbetar med så väl ledning som stöd. Nettobudgeten för 2021 är cirka 478 miljoner kronor och verksamheten har cirka 460 faktiska årsarbetare. Regionledningskontoret och verksamhetsnära funktion arbetar regionövergripande med uppdrag och aktiviteter inom huvudområdena regional utveckling och hälso- och sjukvård för ett bra liv i en attraktiv region. En väl fungerande verksamhet som ständigt förbättras och förnyas med utgångspunkt i invånarnas behov är verktyget.

Regionledningskontorets arbete har fortsatt riktats om och till stor del anpassats efter de behov av ledning och insatser som coronapandemin fört med sig. För att leda arbetet används så långt möjligt ordinarie ledningsstrukturer. Det har funnits en tät samverkan nationellt med såväl Sveriges kommuner och regioners nätverk som myndigheter. I länet sker en stor del av samverkan med andra aktörer inom ramen för F-samverkan. När det gäller regionala utvecklingsfrågor har Regional utveckling fortsatt stort fokus på att hantera effekterna på näringsliv och andra samhällsaktörer. Även här sker på samma sätt samverkan på nationell nivå och inom länet.

Många planerade aktiviteter såväl interna, regionala som nationella har även under tertial 2, 2021 fått ställas om, till viss del ställas in och en del uppdrag och aktiviteter är fortfarande pausade. Samtidigt har mycket också hänt oväntat snabbt, utveckling har skett trots och i vissa fall tack vare pandemin. Vi ser många exempel på förändrade arbetssätt som införts och som kommer att bidra även efter den här pandemin.

Trots att coronapandemin sedan början av mars 2020 upptagit tid och resurser har mycket av det ordinarie arbetet fortgått. I uppföljningen av aktiviteterna som följer redovisas status för dessa.

Det viktiga arbetet med chefs- och ledarskap genom Nätverk för engagerat ledarskap, chefers kommunikation och chefsprogram har fortsatt.

Arbetet med ett medarbetarlöfte pågår genom bland annat undersökningar och kartläggning av vad våra medarbetare och chefer förväntar sig av Sveriges bästa offentliga arbetsgivare och vad de anser är det bästa med sin arbetsplats.

Inom regionledningskontoret har ett arbete startats för att utveckla våra arbetssätt och användningen av lokaler och arbetsplatser. Arbetet sker tillsammans med regionfastigheter.

Inom regionledningskontoret är sjukfrånvaron låg, 2,3%. Resultatet tom augusti är + 25,5 mnkr och prognosen visar på en positiv budgetavvikelse på 33,9 mnkr.

Måluppfyllelse ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet

	2021-08-31	Andel	2020-08-31	Andel
Antal mätetal som är uppfyllda	4	80%	2	40%
Antal mätetal som är delvis uppfyllda				
Antal mätetal som inte är uppfyllda	1	20%	3	60%
Antal mätetal som mäts	5		5	

Måluppfyllelse nås för samtliga mätetal förutom för mätetalet täckningsgrad för den uppsökande verksamheten.

Medborgare och kund

Strategiska mål: Jämlik hälsa och nöjda patienter/kunder

Framgångsfaktorer: Personcentrerad vård

Uppdrag/mål: Utveckla den personcentrerade vården

Aktiviteter	Analys
Fortsätta utveckla den personcentrerade vård och inkludera patientföreningar och brukarråd i arbetet.	I arbetet med planen för framtidens hälso- och sjukvård är den personcentrerade vården central och utgår från patienten/brukarens och närståendes behov och förmåga att hanteras sin sjukdom.

Uppdrag/mål: Existentiell hälsa och andlig vård

Aktiviteter	Analys
Erbjuda samtalsgrupper för medarbetare i vården.	Efter sommaren har det genomförts 1 grupp och 3 är pågående - kompetensutveckling existentiell hälsa.

Framgångsfaktorer: Hög tillgänglighet

Uppdrag/mål: Förbättra tillgängligheten

Aktiviteter	Analys
Utökning av rehabiliteringsresurserna i primärvården.	Utökning av sjukgymnaster/arbetsterapeuter i primärvården har skett kontinuerligt. Vårdcentralerna arbetar med direkttriagering till rehabiliteringspersonalen för flera olika besvär.
Förstärkning av psykosociala team.	I regelbok för 2021 har en förstärkning av vårdpengen riktat till de psykosociala teamen skett.

Uppdrag/mål: Förbättra tillgängligheten till 1177 vårdguiden på telefon.

Aktiviteter	Analys
Se över var 1177 är bäst organiserad.	I nuläget rekommenderas ingen ändring av 1177 telefonrådgivnings organisering. Projektet *Första linjens digitala vård* ser över triagering och förändrade arbetssätt.

Uppdrag/mål: Arbeta aktivt med att ta hand om den uppskjutna vården

Aktiviteter	Analys
Planering och uppföljning av den uppskjutna vården.	Arbetet med den uppskjutna vården pågår med flera olika aktiviteter.

Framgångsfaktorer: Jämlik hälsa och vård

Uppdrag/mål: Arbeta för jämlik hälsa att vården erbjuds och fördelas på lika villkor.

Aktiviteter	Analys
Utbildning och diplomering i hbtq-frågor	På grund av pågående pandemi har de fysiska utbildningarna med hbtqi-diplomering som var inplanerade fått ställas in och kommer pausas tills vi åter kan genomföra dessa på plats. Dock har diplomeringarna av AT-läkarna kunnat genomföras digitalt.

Uppdrag/mål: Arbeta med integration

Aktiviteter	Analys
Upplys om hälso- och sjukvården på olika språk.	Hälsoskolan fortsätter på olika arenor i länet under hösten. Nya verktyg finns tillgängligt med digitala sändningar med bland annat Individuell Människohjälp. Under sommaren har Hälsoskolan utvecklats med ett nytt ämne om Hedersrelaterat våld. Arbetet fortsätter under hösten på olika arenor som exempelvis arbetsmarknadsavdelningar, kulturföreningar, sociala företag. Enkätuppföljningar har gjorts under våren 2021 vilket visar på förbättrade levnadsvanor som ökad motion, minskad stress samt förbättrade matvanor.
Fortsatt samverkan och samarbete tillsammans med kommuner.	Föräldraskapsstöd fortsätter i olika kommuner i länet. Inför hösten 2021 har bokningar på Arbetsmarknadsavdelningar, språkcafé, kulturföreningar, sociala företag på olika orter i länet inkommit.

Uppdrag/mål: Funktionsnedsättning

Aktiviteter	Analys
Samverkan med länets kommuner och föreningsliv inom funktionshinderområdet.	Samverkan med föreningar inom funktionshinderområdet sker på olika plan och i olika konstellationer. Under våren startade ett lärande nätverk upp tillsammans med funktionshinderrörelsen i omställningen till nära vård.
Arbeta med att förbättra tillgängligheten	Anpassning av lokaler utifrån ett funktionsnedsättningsperspektiv görs kontinuerligt. Coronapandemin har påverkat på många sätt och det är viktigt att kunna erbjuda olika sätt för invånare och patienter att få tillgång till information, stöd och miljö. Övriga aspekter är aktuella att fånga genom revideringen av regionens hållbarhetsprogram.

Framgångsfaktorer: Bästa plats att växa upp och åldras på - Främja barn och ungdomars hälsa och förebygga psykisk ohälsa.

Uppdrag/mål: Tillgängligheten ska stärkas inom barn- och ungdomspsykiatrin och barn- och ungdomshälsan

Aktiviteter	Analys
Metodstöd för ungas psykiska hälsa.	Ett flertal aktiviteter och riktade insatser har genomförts för barn och unga. Exempelvis Dansa utan krav, Folkhälsoenkät Ung. Det ser lite olika ut i olika kommuner hur man har satsat på olika aktiviteter. Med hjälp och inspiration av metodstöden från pilotprojekten är förhoppningar att skolor och klasser kommer igång.

Uppdrag/mål: Utredning för utveckling av första linjens barn- och ungdomspsykiatrin

Aktiviteter	Analys
Starta upp ett arbete tillsammans med kommunerna	Arbetet är påbörjat tillsammans med kommunerna utifrån plattformen för Bästa plats att växa upp.

Uppdrag/mål: Förbättringsarbeten med inspiration från Skottland och Cincinatti,

Aktiviteter	Analys
Förbättringsarbetet fortsätter tillsammans med kommunerna.	Arbetet i Bästa platsen att växa upp, leva och bo på fortsätter. Samverkan mellan Region Jönköpings län och kommunerna är påbörjat.

Framgångsfaktorer: Bästa plats att växa upp och åldras på - Främja äldres hälsa och förebygga psykisk ohälsa

Uppdrag/mål: Arbeta riktat mot äldres hälsa

Aktiviteter	Analys
Ta fram en plan för arbetet med att förbättra äldres psykiska hälsa	Arbete pågår med integrering av äldres hälsa i etableringen av hälsocenter i Jönköpings län, samverkan med civil- och pensionärsrörelsen, samt digital inkludering och insatser för minskad ensamhet.
Metodstöd för äldres psykiska hälsa	Arbetet med metodstöd är kopplat till den plan som tas fram.

Uppdrag/mål: Utvärdera den geriatriska våren i Region Jönköpings län

Aktiviteter	Analys
Utvärdera den geriatriska vården.	Uppdragsbeskrivning under framarbetning.

Uppdrag/mål: Trygg och säker vård och omsorg

Aktiviteter	Analys
Fortsatt utökning av läkarstödet i kommunerna.	Nuvarande avtal har förlängts ett år. Översyn av avtal för läkarmedverkan i särskilda boendena och den kommunala hemsjukvården genomförs under hösten 2021 för att samordnads med utvecklingen av nära vård i samverkan

Aktiviteter	Analys
	med länets kommuner. Avtalet kommer att fastställas i REKO.
Trygg och säker vård och omsorg i hemmet.	Avtalsskrivning angående Läkaruppdrag och medicinsk samverkan mellan vårdcentraler och kommuner är snart färdig. Beskrivning och överenskommelse tillsammans med länets kommuner om gemensamma arbetssätt, som en del i Nära vård-arbetet är färdig och ska spridas. Detta för att underlätta samarbetet i vården runt personer med behov från både Region Jönköpings län och kommunerna. Kontinuerligt utvecklingsarbete pågår för att stärka samverkan mellan vårdcentraler och kommunal hälso- och sjukvård.

Uppdrag/mål: Organisera verksamheten så att de mest sjuka invånarnas behov av hälso- och sjukvård tillgodoses.

Aktiviteter	Analys
Erbjuda patientkontrakt.	Arbetet med införandet av patientkontrakt fortsätter enligt plan. En övergripande projektplan för att stödja arbetet fortgår, integrerad i omställningen till god och nära vård, de personcentrerade sammanhållna vårdförloppen, samskapande med invånare och patienter, gemensam plan för primärvård, dokumentationssystem. Överenskommelse, SIP och fast vårdkontakt följs upp i mättavla och genom berättelser. Vägledningsmaterial för införandet arbetas fram utifrån behov i nuläget.
Erbjuda patienter en fast vårdkontakt	Arbete pågår både inom arbetsgrupp Trygg och säker, patientkontraktsarbetet och i samband med utskrivning från slutenvård där personer med behov av samordning får fast vårdkontakt.

Strategiska mål: Bra munhälsa, God tandvård

Framgångsfaktorer: God tillgänglighet och bra bemötande

Uppdrag/mål: Arbeta med tillgänglighet till tandvård

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Täckningsgrad för den uppsökande verksamheten (munhälsobedömningar)	70 %	35%	Under 2020-2021 har pandemin drabbat även tandvården. Tandvården har, under långa perioder, inte kunnat besöka patienter i eget boende/särskilt boende och man har blivit rekommenderad att endast behandla patienter över 70 år vid de tillfällen där tandvård inte kan anstå. Detta innebär att resultatet på den uppsökande verksamheten och utförd nödvändig tandvård av förklarliga skäl är avvikande. Andel som fått munhälsobedömning utförd är 35 % (1270 utav 3651). vilket är bättre än 2020 men inte når upp till 2019 års nivå om 2932 patienter och 71% i resultat.
Andel berättigade till nödvändig tandvård som fått den utförd	39 %	44 %	De personer som är berättigade till uppsökande tandvård har rätt till nödvändig tandvård för samma avgift som gäller inom hälso- och sjukvård. Under 2020-2021 har pandemin drabbat även tandvården. Tandvården har, under långa perioder, inte kunnat besöka patienter i eget boende/särskilt boende och man har blivit rekommenderad att endast

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			behandla patienter över 70 år vid de tillfällen där tandvård inte kan anstå. Detta innebär att resultatet på den uppsökande verksamheten och utförd nödvändig tandvård av förklarliga skäl är avvikande. Utfall T2 är bättre än förra året, men är inte på samma nivå som 2019. Berättigade: 5 959 (män 2 591, kvinnor 3 368) Fått utförd behandling: 2 615, 44 % (män 1 159, 45 % kvinnor 1 456, 43 %) Av totalt 2 615 personer som fått nödvändig tandvård utförd har Folktandvården behandlat 1 572 och privata vårdgivare 1 148 (differensen beror på att personer har fått behandling hos både Folktandvård och privat vårdgivare).

Strategiska mål: Sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Jämlik hälsa, jämlik verksamhet och mångfald

Uppdrag/mål: Arbete med mänskliga rättigheter och diskrimineringsgrunderna för en jämlik hälsa och jämlik verksamhet

Aktiviteter	Analys
Ett tydligt jämställdhetsperspektiv i samtliga verksamheter	Frågan finns i det nya Hållbarhetsprogrammet. En arbetsgrupp för att hålla ihop området Social hållbarhet har bildats med en styrgrupp som följer arbetet. Syftet är att så mycket av arbetet som sker utifrån delmål och aktiviteter i Hållbarhetsprogrammet ska ske synkroniserat med arbetet som sker utifrån andra styrdokument och uppdrag.
Möjligheten att ta del av regionfullmäktiges sammanträden ska utvecklas, ett exempel är att under 2021 införa teckenspråks- och skrivtolkning.	Uppdrag med tecken- och skrivtolkade sammanträden med fullmäktige genomfört.

Uppdrag/mål: Konkretisera hur jämställdhetsarbetet ska utvecklas och genomföras i organisationens samtliga verksamheter.

Aktiviteter	Analys
Handlingsplan jämställdhetsintegrering.	Arbetet med jämställdhetsintegrering samordnas med de delmål och aktiviteter som finns i dimensionen social hållbarhet i Hållbarhetsprogrammet under framgångsfaktorn *vi är till för alla*.
Identifiera och åtgärd av omotiverade eller godtyckliga skillnader i förhållande till kön.	Flertalet av mätetal i vården kan visas i förhållande till kön. Verksamheterna ansvarar för om det finns omotiverade skillnader och ta ansvar för att åtgärda vid behov. Även på övergripande region nivå värderas eventuella skillnader.

Process och produktion

Strategiska mål: Enklare vardag för patienter och medarbetare

Framgångsfaktorer: Sveriges bästa digitala vård och stödsystem.

Uppdrag/mål: Leda arbetet med att nå målet och under 2021 konkretiseras planen att uppnå målet

Aktiviteter	Analys
Arbeta för att uppnå målet att ha Sveriges bästa digitala vård och stödsystem	Region Jönköpings län genomför under en treårsperiod en kraftsamling kring e-hälsa genom att samla resurser och kompetenser i ett program. *Enklare vardag för patienter och medarbetare* syftar till att bättre samordna de initiativ och arbeten som pågår såväl nationellt, sjukvårdsregionalt, regionalt som lokalt och öka användningen av befintliga e-hälsotjänster. Vårdcentralernas uppdrag att erbjuda e-tjänster förtydligas och utökas genom exempelvis arbeta med första linjens digitala vård, som är en satsning på den nationella plattformen för symtombedömning, hänvisning och chatt. Ett annat område är att stärka arbetet med kronikergrupper genom en lösning för egenmonitorering.

Uppdrag/mål: Fortsätta utvecklingen mot digitala tjänster

Aktiviteter	Analys
Fortsätta utökningen och tillgängligheten till digitala vårdmöten och andra digitala tjänster inom sjukhusvården och primärvården.	Visiba care och e-besök fungerar bra och nu kan i princip alla vårdverksamheter i länet genomföra videomöten. Arbete kvarstår för att bredda användningen till fler medarbetare och säkerställa arbetssätten. Mittvaccin är infört på alla vårdcentraler för att hantera bokningar och registrering av vaccin mot Covid-19. Planering för breddning av Mittvaccin för andra typer av vacciner, samt planering för migrering av data från Svevac som slutar att fungera för regionen vid årsskiftet.
Införa lösningar för egenmonitorering.	Upphandling av hemmonitorering är genomförd i samverkan med Region Kalmar, men överklagad. Inväntar fortsatt hantering.
Införa första linjens digitala vård - automatiserad anamnes och triagering.	Arbetet med upphandling av system för första linjens digitala vård pågår på Inera. Projektet ska genomföras i samverkan med Östergötland och Kalmar i espir. Förberedelsearbete pågår.

Uppdrag/mål: Införa digitala verktyg med artificiell intelligens

Aktiviteter	Analys
Starta förstudie för Artificiell Intelligens	Gemensam planering har inletts tillsammans med ITC och en plan kommer att tas fram under hösten.

Uppdrag/mål: Digifysisk vårdcentral

Aktiviteter	Analys
Undersök möjligheterna för digifysisk vårdcentral	Under hösten kommer dialog föras med primärvårdsenheten om hur uppdraget ska hanteras.

Uppdrag/mål: Underlätta användandet och kunskap om digitala stöd och tjänster

Aktiviteter	Analys
Program för Enklare vardag - för patienter och medarbetare	Arbetet har tagits över av ny projektledare som tagit fram en projektplan. Dialog med verksamhetsområden pågår.

Uppdrag/mål: Fortsätta utvecklingen av vårdsystemet Cosmic

Aktiviteter	Analys
Kontinuerlig utveckling och förbättring av vårdsystemet Cosmic	Journalsystemet planeras att uppdateras vid ett tillfälle under hösten. Flera utvecklingsområden pågår, exempelvis Beställning och svar för klinisk fysiologi, breddning av Cosmics mobila lösning. En pilot är genomförd med taligenkänning, som fallit väl ut och en utökning planeras under hösten. Cambio har resursbrist vilket medfört att uppgraderingar förskjutits och vissa önskade förbättringar har skjutits fram till 2022 eller 2023.

Strategiska mål: Bra folkhälsoarbete

Framgångsfaktorer: Effektiva och ändamålsenliga processer

Uppdrag/mål: Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande

Aktiviteter	Analys
Fortsätta arbetet för att förbättra arbetssätten och digitaliseringen av hälsosamtal.	På grund av coronapandemin har medarbetare från verksamheten ännu inte kunnat involveras i arbetet. Vissa aktiviteter har ej kunnat genomföras eller påbörjas på grund av brist på IT-resurser.
Revidera handlingsplanen till strategin Tillsammans för jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län.	Workshops och dialoger med samtliga kommuner har genomförts. Underlaget från dessa tillfällen bearbetas och sammanställas och ett utkast på reviderad handlingsplan är pågång.

Uppdrag/mål: Livsstilsutmaningen

Aktiviteter	Analys
Ta fram en handlingsplan för utveckling kring livsstilsutmaning	Sju vårdcentraler med högst Care need index (CNI) i kombination med antal listade CNI-tunga personer påbörjar en satsning med prioriterade medel under tre år inom ramen för vårdval i Jönköpings län, pröva riktade hälsofrämjande insatser, förbättra tillgängligheten till vård och stöd. Vårdcentralerna ska även öka förståelsen och kunskapen om vikten av en god hälsa (psykiskt, psykiskt, socialt) hos både invånarna i området och hos medarbetare/chefer, samt tidig upptäckt utifrån riskfaktorer.

Aktiviteter	Analys
	Hälsocenter har skapats där lokal överenskommelse skrivs mellan kommun och Region Jönköpings län. Fokus på hälsocoachtimmar utifrån befolkningsmängd i respektive kommun. Uppdrag och nätverk för hälsocoacher. Utrymme för lokala anpassningar är viktigt för ägarskap och engagemang, inte minst i civilsamhället.
Hälsofrämjande arbete i socioekonomiskt utsatta områden.	Det hälsofrämjande arbetet i socioekonomiskt utsatta områden där vårdcentralerna med hjälp av lokala aktörer utvecklat pågår men anpassas efter omständigheter och behov. På grund av den fortsatt rådande situationen har flera vårdcentraler signalerat om en stor belastning och fokus på provtagning och vaccination mot covid-19, och att det är fortfarande svårt att hålla i arbetet, i den omfattning de skulle önskat.
Fortsätta att arbeta målinriktat för att förbättra folkhälsan hos länets invånare.	Alla vårdcentralen har inkommit med en projektplan. Uppdraget har varit att starta upp sitt projekt, välja område och arbetsgrupp, identifiera målgrupp. Därefter anpassa materialet i Livsbalansen för målgruppen. Digitalisera mötesformer. Involvera samarbetspartner såsom hälsokommunikatörer, kommunens socialtjänst och ekonomiskt bistånd. Med anledning av coronapandemin är på flertalet vårdcentraler försenade med sitt arbete.
Etablera hälsocenter i merparten av länets kommuner.	Kommunerna i Jönköpings län och Region Jönköpings län satsar gemensamt på att utveckla hälsocenter tillsammans med civilsamhälle och föreningsliv. Hälsocenter är en lokal samverkansmodell för kommuner, vårdcentraler och ideell sektor. Samtliga 13 av länets kommuner deltar nu i samverkan att etablera Hälsocenter, men de är i olika utvecklingsfaser.

Uppdrag/mål: Bidrag inom folkhälsoområdet

Aktiviteter	Analys
Uppföljningsbesök till föreningar genomförs	Uppföljning av 2020 års bidragsgivning genomfördes digitalt vid tre tillfällen under juni månad. Åtta föreningar inom funktionshinder- och folkhälsoområdet bjöds in för samtal.
Fördelning av bidrag inom folkhälsoarbetet.	Föreningar ansöker om bidrag en gång om året, 1 september är sista ansökningsdag. Därefter handläggs inkomna ärenden och förslag till bidragsgivning sker under hösten för att beslutas i FS nämnd i december

Uppdrag/mål: Hälsa för livet

Aktiviteter	Analys
Meny till invånare.	Under 2021 har ett utvecklingsarbete startat i Sydöstra sjukvårdsregionen för att öka användningen av stöd och behandlingsprogrammet Tobakshjälpen. Piloter har startats för att även testa program för digitala stöd gällande fysisk aktivitet och Mindfulness. För Hälsosamma matvanor har pilot avslutats och breddinförande initierats. Ett flertal andra regioner har visat intresse för programmet och för att möte detta intresse har ett avtal för nyttjanderätt upprättats.

Aktiviteter	Analys
Utveckling och spridning av fler mötesplatser och hälsocaféer likt hjärtats hus i länet.	Ett antal mötesplatser finns både fysiska och digitala. Exempelvis Hjärtats hus, finns nu på fyra platser i länet. I höst öppnar vi upp för fler grupper med kroniska sjukdomar det kommer inte bara var för personer med cancer. Just nu håller vi på med att göra nya informationsblad som vi ska sprida med budskapet att Hjärtas hus är för alla diagnoser. Under våren 2021 har inga nya utbildningar till MTL-coach hållits. Hälsocenter i Värnamo har under våren kunna genomföra tre omgångar av MTL-samtalscafé och tanken är att erbjuda kunna sprida detta koncept till de nya hälsocenter som är på gång i länet. Digitala mötesplatser genomförts som en pilot med två tillfällen ”Ärligt talat”. Det har varit föreläsningar av 2 personer med egen erfarenhet av psykisk ohälsa. Mycket uppskattat! Här ser vi möjligheter att utveckla denna plattform även efter Corona. Det finns i dag fyra tidigare patienter som är anställda som patientstödjare. Resurs för andra patienter/närstående som är representerade i de tre sjukvårdsområdena. Under pandemin har samtalen skett mestadels per telefon och utomhus.

Uppdrag/mål: Jämlik rehabilitering

Aktiviteter	Analys
Fortsatt arbete med att utveckla jämlik rehabilitering utifrån patientens behov, tillsammans med kommun, primärvård och specialistvård.	Utvecklingen av rehabkedjan bedrivs i samarbete mellan primärvård, kommun och specialiserad vård. Samordningsgrupp rehabilitering är en arbetsgrupp under REKO. I samarbetet har det varit fokus på arbete med rehabiliteringsplan och digital artrosskola. Arbetet har skett med patientmedverkan och involvering av alla vårdnivåers rehabpersonal från början dvs hela rehabkedjan. Under coronapandemin har gruppen arbetat med att utveckla rehabiliteringen för covid-19 patienter på alla vårdnivåer inklusive den kommunala hälso- och sjukvården. Gruppen har även var i delaktig i att ta fram en uppföljning för personer som vårdats för covid-19 inom slutenvården.

Uppdrag/mål: Rehabilitering återgång till arbetet

Aktiviteter	Analys
Optimera sjukskrivningarna inom området psykisk ohälsa	Vårdcentraler inom Region Jönköpings län deltar i ett förbättringsarbete gällande sjukskrivningar inom främst psykisk ohälsa och ospecifik smärta. Det övergripande syftet med förbättringsarbetet är att förenkla och optimera sjukskrivningsprocessen för såväl patient som vårdcentral samt frigöra tid för andra patientgrupper. Förbättringsarbetet har resulterat i att man tagit fram enhetliga rutiner för sjukskrivningsprocessen. Rutinerna kommer att spridas till alla länets vårdcentraler.
Utveckla arbetssätt inom sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen.	Arbetet pågår enligt plan. En forskningsstudie planeras att starta under september månad.
Utveckla metodstöd.	Pausats med anledning av pandemin.

Strategiska mål: Säker hälso- och sjukvård, och tandvård

Framgångsfaktorer: Effektiva och ändamålsenliga processer

Uppdrag/mål: Säker vård alla gånger

Aktiviteter	Analys
Säker vård alla gånger.	Efter semesterperioden återgår vi nu i normalt patientsäkerhetsarbete, med beredskap att hantera specifika pandemirelaterade frågeställningar.
Genomföra patientsäkerhetsberättelser.	Patientsäkerhetsberättelsen för föregående år är klar, diarieförd och förankrad i organisationen. Arbete med att ta fram en ny nationell mall för kommande år pågår.
Genomför patientsäkerhetsronder	Vårens planerade ronder har genomförs enligt rutin, utvärdering av arbetssätt sker kontinuerligt och rutin kan komma att justeras. Under hösten planeras även för patientsäkerhetsronder i realtid (PiR) inom psykiatrin.
Patientsäkerhetsdialoger	Patientsäkerhetsdialoger och uppföljning av patientsäkerhetsarbetet har påbörjats enligt årshjul för patientsäkerhet och sker i anslutning av verksamhetsuppföljningarna.

Uppdrag/mål: Arbeta med strategiska fokusområden för patientsäkerheten

Aktiviteter	Analys
Utveckla arbetssätt och uppföljning av strategiska fokusområden	Ledning och styrning av det systematiska patientsäkerhetsarbetet planeras nu att intensifieras. Så även arbetet med nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet och patientsäkerhet i det nationella systemet för kunskapsstyrning.

Strategiska mål: Kunskapsbaserad och ändamålsenlig vård

Framgångsfaktorer: Effektiva och ändamålsenliga processer

Uppdrag/mål: Fortsätta det påbörjade arbetet inom kunskapsstyrningen

Aktiviteter	Analys
Utveckla kunskapsstyrning utifrån nationell och sjukvårdsregional modell.	Inledande dialoger med områden barn och ungdomars hälsa, neurologiska sjukdomar samt referensgrupp fakta. Identifiera nuvarande grupper inom respektive område och påbörja bildandet av lokala programområden (LPO) och de arbetsgrupper som behöver startas.
Följer den nationella utveckling och genomför lokala anpassningar vid behov.	Bevakar nationell pilot för utveckling av kunskapsstöd för en hel vårdkedja 2021 och deltar i dialog om utveckling av hur regionerna ska kunna hämta kunskapsinnehåll. Faktagrupperna har i uppdrag att revidera sina dokument utifrån rekommendationerna i Nationellt kliniskt kunskapsstöd. Arbete påbörjat med prototyper för Fakta och kunskapsstöd för cancersjukdomar, psykisk hälsa och kroniska sjukdomar på webbplatsen Folkhälsa och sjukvård.

Uppdrag/mål: Personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Aktiviteter	Analys
Fortsätta arbetet med personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp.	Implementering av PSVF stroke/TIA, höftledsartros samt reumatoid artrit pågår. Planen var att det nya arbetssättet skulle komma i skarp drift mars 2021 enligt tidigare beslut, men pga det ansträngda läget avseende coronapandemin har datumet flyttats fram till september 2021.

Uppdrag/mål: Palliativ vård - vård i livets slutskede

Aktiviteter	Analys
En utredning ska göras ihop med kommunerna.	Arbete i samverkan mellan specialistvård, vårdcentrals- och kommunnivå utifrån utredningens rekommendationer pågår.

Uppdrag/mål: Samordning av det suicidpreventiva arbetet

Aktiviteter	Analys
Arbeta med samordning av suicidprevention	En uppdragsbeskrivning för perioden 2020-2023 är framtagen och förankrad i ReKo. En samordningsgrupp håller samman arbetet tillsammans med den regionala samordnaren för uppdraget. Utvecklingsarbete pågår med fokus på antistigma, psykisk hälsa och suicid. Satsningen sker i samverkan med Hälsohögskolan/Center for co-production och innehåller delar som rör FUNK (hälsan hos högstadie- och gymnasieelever), Recovery College och Peer Support, lokala samordnare för suicid i länets kommuner samt hälsoguider i Jönköpings kommun.

Uppdrag/mål: God läkemedelsanvändning

Aktiviteter	Analys
Lagernivåer av kritiska läkemedel.	Läkemedelskommittén har nära samarbete med Verksamhet och Service/Område läkemedelsförsörjning (Sjukhusapoteket) i fråga om lagernivåer av kritiska läkemedel. Arbete kring lagernivåer av kritiska läkemedel för sjukhusens räkning påbörjades innan pandemin och har i och med densamma intensifierats. Då Sjukhusapoteket under våren måste köpa stora kvantiteter av läkemedel från det nationella förrådet, kommer en ytterligare översyn av lagernivåer skjutas upp till hösten. Detta på grund av platsbrist.
Undvika olämpliga läkemedel hos äldre.	Flera olika aktiviteter pågår kontinuerligt för att undvika olämpliga läkemedel till äldre. Bland annat fokus på olämpliga läkemedel vid läkemedelsgenomgångar. Diskussioner förs i länsgrupp Trygg och säker vård tillsammans med kommunerna. Finns med i patientkontrakt och läkemedelsplan. Läkemedelskommitten har tätt samarbete med Verksamhetsstöd och Service/område läkemedelsförsörjning (klinisk farmaci) där kliniska farmaceuter bl a genomför läkemedelsgenomgångar, arbetar med handlingsplan äldre och läkemedel samt genomför utbildningar/information till olika professioner.

Uppdrag/mål: Smittskydd och vårdhygien

Aktiviteter	Analys
Storskalig vaccinationskampanj mot covid-19.	Fortsatt vaccination inom fas 4 under sommaren. From mitten av augusti påbörjas vaccination av 16-17-åringar. juni (v 22-25): 94 000 doser juli (v 26-30) 72 000 doser augusti (v 31-34) 67 000 doser
Förstärkning av vårdhygiens arbete mot primärvården.	Linda Thuresson tillträdde i slutet av augusti tjänsten som hygiensjuksköterska med uppgift att arbeta mot primärvården. Under hösten skolas hon in i det allmänna vårdhygieniska arbetet för att successivt börja inrikta sig mer mot primärvården.

Uppdrag/mål: Kris- och katastrofmedicinskberedskap

Aktiviteter	Analys
Civilt försvar	Arbetet utifrån överenskommelser pågår, beredskapssamordnare med ansvar för regionövergripande kontinuitetsplanering rekryteras nu. Övningsverksamheten ses över och utökas enl överenskommelsen. övriga uppdrag planeras, vissa av dem startas 2022.
Kompetenshöjning gällande totalförsvar mm	Insatser som pausats under pandemin har återupptagits, planering för deltagande i sista delen av totalförsvarsövning 2020.
Översyn av lagerhållning och lokaler	I överenskommelserna ingår området försörjningsberedskap. Planering har påbörjats för kartläggning av normal försörjning av läkemedel, medicinteknik, blod, och sjukvårdsmateriel och för att möte behoven under höjd beredskap och krig.
Utbildning i kris- och katastroflägen.	utbildningsverksamheten är ett av de områden som prioriteras, utbildning/övning i särskild sjukvårdsledning vid särskild händelse planeras nu och kommer att påbörjas igen i oktober.

Uppdrag/mål: Idéburen offentligt partnerskap

Aktiviteter	Analys
Ta fram en strategi för arbetet med idéburen offentligt partnerskap.	Gemensamma riktlinjer för IOP är på gång att tas fram i samverkan med bland annat Regional utveckling, även inköpsavdelningen medverkar. Ett utkast till policy är framtaget.

Uppdrag/mål: Tydliggöra länsklinikernas uppdrag

Aktiviteter	Analys
Nya riktlinjer för länsklinikerna	Arbete pågår i samband med översynen av medicinska programgrupper, länsgemensamma grupper och i arbetet med akutsjukhusens uppdrag. En workshop planeras i september med verksamhetschefer för länskliniker för att arbeta med riktlinjer för länskliniker och även hur tre akutsjukhus kan säkras över tid.

Uppdrag/mål: Akutsjukhusens uppdrag

Aktiviteter	Analys
Tydliggöra akutsjukhusens uppdrag	En rapport är framtagen och fortsättningen på arbetet planeras i samband med en workshop med verksamhetschefer för länskliniker.

Uppdrag/mål: Införa tjänsten SMS livräddare i Region Jönköpings län

Aktiviteter	Analys
Införa och marknadsföra tjänsten SMS-livräddare	Den 1 september införs systemet sms-livräddare i Jönköpings län. Det är ett system som larmar frivilliga livräddare till platsen för ett misstänkt hjärtstopp. Larmet kommer via en app, som visar vägen till den som drabbats av hjärtstopp och till närmaste hjärtstartare. Införandet sker i samarbete med SOS Alarm och flera av Sveriges regioner använder redan tjänsten.

Framgångsfaktorer: Samverkan med kommunerna

Uppdrag/mål: Samverkan i strategigrupp Barn och unga

Aktiviteter	Analys
Uppföljning av gemensamma aktiviteter och projekt i samverkan.	Beredningsansvariga, tillsammans med ordförande, i Strategigrupp barn och unga har arbetat fram förslag utifrån de åtgärder som framkommit för att göra arbetet transparant. Förslag presenteras på nästa möte med Strategigrupp barn och unga. Beredningsansvarig i alla tre strategigrupperna har tittat på den handlingsplan som Region Kalmar län gjort. Ett arbete har påbörjats för att göra en handlingsplan likt den Kalmar har, där vi ska samla alla tre strategigruppernas planer för att på så sätt få det mer överskådligt och lika mellan grupperna.

Uppdrag/mål: Samverkan i strategigrupp Psykiatri och missbruk

Aktiviteter	Analys
Uppföljning av gemensamma aktiviteter och projekt i samverkan.	Tillsammans med länets kommuner i strategigrupp Psykiatri och missbruk drivs flera aktiviteter och projekt, arbetet utgår från statliga satsningar. Exempelvis har en nationell satsning kring suicidprevention startat med lokal samordnare i varje kommun och med mål att skapa handlingsplan/handlingsprogram för suicidprevention. Arbetet stöds av regional samordnare för suicidprevention.
Uppföljning av gemensamma aktiviteter och projekt i samverkan	Arbete pågår tillsammans med kommunerna.

Uppdrag/mål: Samverkan i strategigrupp Äldre

Aktiviteter	Analys
Uppföljning av gemensamma aktiviteter och projekt i samverkan.	God samverkan med kommunerna i Strategigrupp Äldres olika områden och processer. Arbete utifrån "Bästa platsen att leva och åldras på" pågår som en del i Nära vård omställningen. Där ingår Trygg och säker vård och omsorg,

Aktiviteter	Analys
	hälsofrämjande och förebyggande insatser och äldres psykiska hälsa. Goda erfarenheter i samband med pandemin tas till vara i samarbetet.

Uppdrag/mål: Samverkan i eHälsorådet

Aktiviteter	Analys
Samverka med kommunerna kring ehälsofrågor	Arbete pågår tillsammans med strategigrupperna Äldre, Barn- och unga samt Psykiatri missbruk, för att se över behovet av IT-stöd i processen kring patienter. Aktuella frågor handlar om informationsöverföring, Link, Mittvaccin med mera.

Uppdrag/mål: Stärka samverkan och samarbetet med kommunerna kring rehabiliteringsprocessen

Aktiviteter	Analys
Samverkan med kommunerna kring rehabiliteringsprocessen	Samverkan med kommunerna kring rehabiliteringsprocessen sker inom ramen för arbetsgruppen samordningsgrupp rehabilitering under REKO.

Framgångsfaktorer: God cancervård

Uppdrag/mål: Standardiserade vårdförlopp cancer

Aktiviteter	Analys
Fortsatt utveckling och förvaltning av standardiserade vårdförlopp.	Standardiserade vårdförlopp (SVF) är en del i det ordinarie arbetssättet. Cancervården fortsätter med processorienterat arbetssätt utifrån patienternas väg i vården.

Uppdrag/mål: Öka deltagandet i screeningprogram

Aktiviteter	Analys
Kommunikationsinsatser för att öka deltagandet i screeningprogram	Planering pågår för att på olika sätt öka deltagandet. Kommunikationsinsatser i media. Uppsökande verksamhet genom exempelvis att hemtester är skickade till kvinnor som inte deltagit i screening av livmoderhalscancer på minst 7 år.

Uppdrag/mål: Avancerad läkemedelsbehandling

Aktiviteter	Analys
Behandlingsenheter	Uppdragsbeskrivning framtagen. Projektledare och projektgrupp tillsatt. Arbetet framskjutet på grund av coronapandemin.

Strategiska mål: Ledning, utveckling och kommunikation

Framgångsfaktorer: Mål och tillitsbaserad styrning

Uppdrag/mål: Process för ökad tillitsbaserad styrning och ledning

Aktiviteter	Analys
Region Jönköpings läns målstyrning ses över	Uppdraget i Budget 2021 är att Region Jönköpings län ska initiera en process för ökad tillitsbaserad styrning och ledning genom delaktighet av medarbetare och i dialog med länets kommuner för att utveckla Region Jönköpings läns målstyrning på fullmäktige- och nämndnivå. Den modell som Region Jönköpings län använder för planering, ledning och uppföljning av verksamheten har sin grund sedan 1990-talet men har utvecklats och anpassats löpande. Modellen bygger på vision, värderingar/ledningsstrategier, mål, handlingsplaner för förbättring och utveckling, mätetal samt ständiga förbättringar. Några nyckelbegrepp har funnits med i flera decennier såsom *god hushållning* och *kvalitet som strategi*. Ett exempel på arbete som pågår vad gäller ledning och styrning är koppling av de 13 grundläggande värderingarna till fem ledningsstrategier, detta ska bidra till att chefer i organisationen får tydligare vägledning i vilket agerande som behövs för att leva upp till värderingarna. Ett annat arbete som pågår är att utveckla våra samverkansformer inom ramen för vårt samverkansavtal. Här pågår arbetet i såväl Central samverkansgrupp (CSG) som i verksamhetsområdenas samverkansgrupper. Ett väl fungerande samverkansklimat är en viktig förutsättning för delaktighet och involvering. För att inleda arbetet kring tillitsbaserad styrning och ledning kommer ett seminarium att genomföras under budgetberedningens dagar i september 2021.

Framgångsfaktorer: Kommunikation som verktyg för måluppfyllelse

Uppdrag/mål: Kommunikationen, såväl extern som intern, ska bidra till att stärka varumärket Region Jönköpings län.

Aktiviteter	Analys
VO Fortsatt stöd för chefers kommunikation, fortsatt utveckling av kommunikationskanaler, samt plattformar för samarbeten och dialog	Nytt koncept för chefsstöd på nya intranätet, nya rutiner för förvaltning och utveckling av Region Jönköpings läns sociala mediekanaler, webbplatser samt digitala informationsskärmar.

Lärande och förnyelse

Strategiska mål: Professionell kunskap och förbättringskunskap

Framgångsfaktorer: Lärande i vardagen

Uppdrag/mål: Forskning och utveckling av hälso- och sjukvården

Aktiviteter	Analys
Skapa stödjande strukturer och processer. Skapa mötesplatser, nätverk och utvärdera	Arbetet pågår att etablerande strukturer och processer vad gäller forskning, utbildning, lärande, innovation för att stödja omställningen till nära vård.
Kvalitetsregister	Regionalt registercentrum samordnar SÖSR 12 register samt satsningar på barn och äldre
Klinisk simulering	Klinisk simulering är återigen breddat till normala förhållanden efter pandemi stopp. Utbildningar i flera sektorer pågår parallellt. Tränas i student utbildning och i samverkan med kommuner.
Internationellt arbete	Kontinuerliga seminarier och konferenser genomförs. Samverkan genom SKR och EU region .

Uppdrag/mål: Identifiera arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande och beskriver hur man arbetar med att förändra eller fasa ut dessa.

Alla områden arbetar med att identifiera ständiga förbättringar gällande våra arbetssätt och processer. I detta ingår också att se vad som kan digitaliseras. Exempel är genom gång av ekonomiprocesser vid uppdatering av ekonomisystemet raindance. Ett arbete pågår också med att digitalisera hantering av arkivering av ärenden. Regional utveckling har börjat använda för dem en anpassad projektmodul i stratsys för att underlätta projektuppföljningen.

Uppdrag/mål: Fortsatt arbetet med kapacitet och produktionsstyrning (KPS)

Aktiviteter	Analys
Stödja verksamheten i arbetet med KPS	Kirurgisk verksamhet är i full gång med att implementera KPS, Medicinsk verksamhet och PRD ä i startblocken.

Uppdrag/mål: Använda SIQ som kvalitets- och ledningsstöd i den nära vården

Aktiviteter	Analys
Arbeta med kopplingen mellan grundläggande värderingar, BCS och ledningsstrategier	I verksamhetsdialoger som genomfördes december/januari där syftet är att föra en dialog om arbetssätt och resultat mellan regionledningsföreträdare och verksamhetsområdesledningar låg fokus på tre av ledningsstrategierna; skapa värde med kunder och intressenter, involvera engagerade medarbetare samt leda för hållbarhet/god hushållning. Grafiskt har vi integrerat bilden av de 13 grundläggande värderingarna med våra fem ledningsstrategier. I de verksamhetsdialoger som genomförs under augusti - oktober i år kommer fokus att vara på följande ledningsstrategier; utvecklar värdeskapande processer, förbättrar verksamheten och skapar innovationer samt leda för hållbarhet/god hushållning.

Aktiviteter	Analys
	I höst kommer temat i Nätverk för engagerat ledarskap (NEL), där våra 550 chefer deltar i samtalsgrupper att vara våra ledningsstrategier.

Uppdrag/mål: Undersöka möjligheten att införa en innovationsfond

Aktiviteter	Analys
Undersöker möjligheterna att införa innovationsfond	Arbetet påbörjat med framtagande av underlag genom ett intensivt nätverkande med befintliga enheter som arbetar specifikt med innovation. Samtal om innovationsfond inlett och kommer att möjliggöras till 2022.

Medarbetare

Strategiska mål: Sveriges bästa offentliga arbetsgivare

Framgångsfaktorer: Ett starkt arbetsgivarvarumärke

Uppdrag/mål: Strategisk kompetensförsörjning

Aktiviteter	Analys
Utveckla kompetensförsörjningsenheten.	Kompetensförsörjningsenheten fortsätter utvecklingen av rekryteringsprocessen, chefsrekryteringsprocessen, Sveriges bästa kandidatupplevelse, relocation och utlandsrekrytering och utveckling av portalen. KFE och bemanningsenheten utvecklar tillsammans erbjudandet av rekrytering och bemanning för verksamheterna i Region Jönköpings län för att trygga kompetensförsörjningen. I maj började KFE även arbeta med cheferna i områdena som HR inom Vos stöttar.
Länsöverskridande resursenhet.	Även under augusti har Bemanningsenheten haft fyra personal placerade inom Region Jönköpings Län, samma som under juli. Det är ytterligare två sjuksköterskor anställda och på väg in under sept/okt. De kommer vara placerade i första hand på Höglandssjukhuset där bristen på sjuksköterskor är som störst. Under augusti kommer vi starta rekrytering av ytterligare vårdadministratörer. Detta är en yrkesgrupp där behöver är stort inom hela Regionen.
Medarbetarlöfte.	Förankring av idé i Region Jönköpings läns ledningsgrupp.
Utreda nytt Förmånspaket	Utredning pågår och förslag på införande av en ny förmånsportal för att på ett enklare och bättre sätt kunna synliggöra och administrera våra förmåner pågår.

Uppdrag/mål: Yrkesspecifik introduktion

Aktiviteter	Analys
Undersöka behovet av yrkesspecifik introduktion	Under förkortningarna RIU (introduktionsutbildning för sjuksköterskor) och KUP (för undersköterskor) har vi under pandemin digitalt försökt bibehålla struktur och systematik. Vi räknar med att återta fysiska programmet hösten 2021. Ett samtal med HR och Qulturum är inlett för att skapa en helhetssyn i arbetet med yrkesspecifik introduktion.

Framgångsfaktorer: Kompetenta, delaktiga och engagerade medarbetare

Uppdrag/mål: En välfungerande lönebildning

Aktiviteter	Analys
Riktad lönesatsning.	Löneöversyn 2021 är slutförd. Nya löner betalades ut med junilönen med retroaktivitet från april. De yrkesgrupper som är identifierade och ligger längst från den önskade målbilden har prioriteras och tagit del av del av den riktade satsningen enligt plan. Fördelning och utfall har skett utifrån

Aktiviteter	Analys
	gruppernas relativa löneläge i förhållande till önskad målbild.

Uppdrag/mål: Fortsätta arbetet för att förstärka det lokala ledarskapet och chefsskapet

Aktiviteter	Analys
Utredning av lokala sjukhusledningar	En preliminär modell framtagen utifrån den sammanställning som är gjord av genomförda intervjuer och workshops. Ett förslag är framtaget utifrån denna modell. Förslaget kommer skickas på remiss under hösten.

Uppdrag/mål: God samverkan

Aktiviteter	Analys
Översyn av samverkansavtal	Arbetet pågår genom bland annat workshops tillsammans i olika samverkansgrupper. Tempot i arbetet har medvetet saktas ner med anledning av partsgemensamt värdegrundsarbete inom ramen för "Sveriges bästa offentliga arbetsgivare".

Uppdrag/mål: Hållbart chefskap

Aktiviteter	Analys
Chefers introduktion	Arbete kring chefers introduktion är pausat pga omprioritering av resurser kopplat till covid 19. I samband med att grundläggande roller ska utformas i LoK kommer det finnas en plattform för introduktion för chefer. Introduktion för chefer hänger också ihop med arbetat med ledarprofilen/ledarskapsresan.
Ledarskapsprofil	Arbete med att ta fram en ledarprofil pågår. Utgångspunkten är ledningsstrategierna för framgång och utifrån dessa har koppling gjorts till de kompetenser som används i vår kompetensbaserade rekryteringsmodell för att identifiera och tydliggöra vilken typ av ledare vi söker.
Fortsatt implementering av Lärande och kompetensportalen	Möjligheten att dokumentera medarbetarsamtal finns i LoK (lärande och kompetens) sedan i februari, fortsatt arbete krävs för att stötta chefer i hur systemet bäst kan stödja dialogen med medarbetarna. Under hösten kommer en pilot startas för att påbörja arbetet med att bygga upp roller och kompetenser. Regiongemensamma grunder behöver utformas och verksamhetsspecifika behov utgår från dem. När det arbetet är påbörjat finns goda möjligheter för chefer att få systemstöd i sin kompetensplanering/kompetensförsörjning.

Uppdrag/mål: Hälsa och likabehandling

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Personalhälsa - sjukfrånvaro	3,3 %	2,3 %	Fortsatt låg sjukfrånvaro hittills under året.

Aktiviteter	Analys
Regionledningskontor: Hälsofrämjande arbetet och minskad sjukfrånvaro	Inom Regionledningskontoret arbetar varje avdelning utifrån sina förutsättningar och behov för ett hälsofrämjande arbete och med insatser för att sjukfrånvaron ska hållas på en låg nivå. Regionledningskontoret har generellt en låg sjukfrånvaro relativt andra verksamhetsområden. En fråga som är högaktuell är tillfälligt arbete i hemmet. Det är dels frågor om utrustning som man behöver har tillgång till när man arbetar i hemmet och dels frågor om den psykosociala arbetsmiljön. En riktlinje för arbete på distans har antagits i Region Jönköpings län och med utgångspunkt i den kommer vi att arbeta vidare med den frågan. Regionledningskontorets lokalbehov, utifrån dessa förändrade arbetssätt, har aktualiserats och vi gör under hösten en genomlysning tillsammans med Regionfastigheter.
Alla nyanställningar ska utgå från heltid	Riklinje för heltid som norm finns och ligger till grund för arbetssätt.
Implementering av digitalt stöd för SAM-arbetet	Ett systemstöd för det systematiska arbetsmiljöarbetet och arbetet för lika rättigheter och möjligheter har lanserats. Implementeringsarbete pågår. Målet är att alla verksamheter ska använda verktyget vid årsskiftet 2021/2022. Kopplat till målet om en Inkluderande, hälsofrämjande och attraktiv arbetsplats. Syftet är att ge ökat stöd till chefer som har arbetsmiljöansvar. Skyddsombud och medarbetare kommer även stödjas i sin delaktighet/samverkan. Stödet ger enklare och enhetligare arbetssätt och säkerställer lagefterlevnad. Även möjlighet att på övergripande nivå säkerställa att organisationen bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete och arbete för lika rättigheter och möjligheter utifrån lagefterlevnad.
Anställda ska kunna erbjudas att köpa reseprodukter till ett subventionerat värde av arbetsgivaren.	Arbetet med frågan pausades tillsvidare i mars 2020 med anledning av Coronapandemin. Arbetet har inte återupptagits under 2021.

Ekonomi

Strategiska mål: God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt

Framgångsfaktorer: Kostnadseffektiv verksamhet

Uppdrag/mål: Arbeta kostnadseffektivt för att uppnå ekonomi i balans

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Ekonomi i balans	0 tkr	25 494 tkr	Det ekonomiska resultatet varierar mellan de olika enheterna. Vissa enheter redovisar minusresultat medan huvudsakligen Folkhälsa och sjukvård (+24,5 mnkr) bidrar till att det totala resultatet är positivt. Under senare tid har även verksamhet inom "Krisberedskap" tillkommit till verksamhetsområdet. Covidersättning (+0,8 mnkr) för merkostnader och intäktsbortfall har erhållits för Qulturums verksamhet.
Prognos	0 tkr	33 900 tkr	Prognosen är +33,9 mnkr jämfört med budget. Det positiva resultatet 2021 förklaras främst av beräknat överskott inom Folkhälsa och sjukvård. (+32,5 mnkr). Det har även tillkommit enheten för Krisberedskap vilken prognostiseras till (+9,0 mnkr). Minskad aktivitet avseende projekt/utbildningar samt vissa vakanser förklarar stora delar av överskottet. Kompetensförsörjningen, Regional Utveckling, Arkiv/Kansli, Kommunikation och Qulturum är enheter som i nuläget bedöms ha svårt att nå ekonomi i balans. Futurum, AT-organisationen och Folkhälsoarbete (Hälsocenter) är däremot enheter som beräknas nå ett budgetöverskott. Qulturum har under året erhållit ersättning för att täcka merkostnader i samband med pandemin. Här finns också ett visst intäktsbortfall för uppskjuten kurs- och konferensverksamhet.

Aktiviteter	Analys
Handlingsplan för ekonomi i balans	Ekonomin inom regionledningskontoret är i balans.
Under 2021 påbörjas ett arbete med att utvärdera och arbeta fram målet för egenfinansiering för nästkommande period.	Under maj månad har arbetet påbörjats med att utvärdera målet om egenfinansiering inför kommande år. För att komma vidare i arbetet så behövs en pensionsprognos som vi kommer titta på under september månad. Dessutom vill vi avvakta vad utredningen om effektiv ekonomistyrning kommer med förslag, när vi jobbar vidare med utvärderingen om egenfinansiering. Utredningen kommer att presenteras den 24 september.

Uppdrag/mål: Följa omställningen och förstärkningen av den nära vården

Aktiviteter	Analys
Utveckla nyckeltal	Arbetet pågår enligt plan. Tillsammans med parlamentarisk grupp har nyckeltal arbetats fram.

Uppdrag/mål: Utreda kostnader för digitala besök

Aktiviteter	Analys
Utreda hur kostandena för digitala vårdbesök ska hanteras	En modell med reducerat kostnadsansvar för digitala vårdbesök har tagits fram och finns med i förslaget till regelbok för 2022.

Uppdrag/mål: Finansieringen av regionala utvecklingsinsatser och regionala utvecklingsstrategin

Aktiviteter	Analys
Verktyg för uppföljning och utvärdering	Utveckling av projektmodul är genomförd. Implementering sker under hösten. Dialog pågår med Jönköping University kring ett gemensamt projekt för att utveckla system för att mäta den hållbara regionala tillväxten utifrån länets förutsättningar.
Analysarbetet	Behovet av att utveckla analysarbetet har förstärkts utifrån arbetsförmedlingens avveckling av produktion av arbetsmarknadsprognoser. Pandemin och den osäkerhet kring utvecklingen av samhället som den medfört ställer också ökade krav på regional utvecklings förmåga att göra prognoser. På lång sikt måste detta lösas inom den egna organisationen men på kortare sikt och för att utveckla metodiken måste samverkan med externa aktörer sökas. Detta arbete avses att bedrivas i projektform, vilket är under utveckling. Vår förhoppning är att kunna lägga fram en projektansökan under hösten. Seminarium med Jönköping university kring frågorna kommer att anordnas i början av hösten.
Projekt drivna i egen regi	De projekt som regional utveckling bedriver ska vara centrala och strategiska för att förverkliga den regionala utvecklingsstrategin. Vår utgångspunkt är att dessa ska syfta till att höga kapaciteten inom länet även hos externa aktörer. Administrativt är projekten organiserade i projektkontor. Detta kommer att fortsätta att utvecklas för att säkerställa kompetensen hos projektledarna samt bemanningen i projekten. Projektkontoret har en egen samordnare och sedan juni en ekonom. Projektmodul i stratsys har utvecklats för att följa upp och överblicka våra projekt. Fokus under hösten är fortsatt metodutveckling.

REGIONAL UTVECKLING

Den regionala utvecklingsstrategin är en långsiktig strategi som siktar mot 2035. Budgeten är det viktigaste styrdokumentet för den regionala utvecklingsstrategins genomförande. Region Jönköpings län säkerställer den regionala utvecklingsstrategins genomförande genom att leda och samordna arbetet med strategin i länet. I nära samverkan med länets kommuner, högskolan, näringslivet, civilsamhället och Länsstyrelsen skapar Region Jönköpings län förutsättningar för tillväxt och regional utveckling. En utveckling som är långsiktigt hållbar både socialt, miljömässigt och ekonomiskt. Förutsättningar för innovation, utbildning, forskning och hållbart resande prioriteras föra att skapa ett attraktivt och konkurrenskraftigt län.

Arbetet med att driva den regionala utvecklingen har fortsatt påverkats av pandemins konsekvenser men fokus har förflyttats från akuta stödåtgärder till långsiktig återstart och omställning. Det fortsatta arbetet med omtag av den regionala utvecklingsstrategin har inriktats på att tillsammans med de centrala aktörerna i länet identifiera och utveckla formerna för den fortsatta processen samt prioriterade åtgärder.

Innan sommaren antog riksdagen ny nationell strategi för hållbar regional tillväxt. Strategin gäller fram till år 2030 och kommer att påverka kommande villkorsbeslut för tilldelning av statliga utvecklingsmedel, de så kallade 1:1-medlen.

Förutsättningarna för att driva på en återstart efter pandemin har förbättrats genom den ökade volym av utvecklingskapital som blivit tillgängligt genom de olika EU-program som öppnats upp. Organisationen av regional utveckling har anpassats för detta.

Mycket av de negativa konsekvenser med till exempel hög arbetslöshet och konkurser har uteblivit genom att de stödåtgärder som satts in har fungerat väl för länets näringsliv. Detta innebär att det fortsatta regionala utvecklingsarbetet kan inriktas på omställning.

Ett avgörande utvecklingsområde är fortsatt utveckling av förmågan att genomföra analyser och bedömningar kring länets utveckling och behov. Denna förmåga behöver utvecklas över de kommande åren och bör ske i samverkan med länets aktörer.

En hållbar region

Strategiska mål: 2035 är Jönköpings län ett hållbart län

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall motverka utanförskap

Aktiviteter	Analys
Vägar till hållbar utveckling - digital inkludering	Majoriteten av invånarna i länet som vi mött tycker att digitala samhällstjänster underlättar, men när allt flyttar online, finns det en del invånare som hamnar utanför. Det är mot denna bakgrund som vi har organiserat Koppla upp dagarna 2.0 under perioden 2021-06-21 till 2021-08-06. Detta har gjorts i nära samarbete med representanter för civilsamhället, offentlig sektor och näringsliv. Under sommaren tillkom dessutom en önskan från hälsokommunikatörerna om att samarbeta kring informationsspridning och hjälp med digitala vaccinationsbokningar i de så kallade "vita områdena", dvs. de områdena i länet med låg vaccinationsgrad. För att kunna förstå vad digitalt utanförskap i Jönköpings län betyder för invånarna har vi arbetat mycket med storytelling som metod. Syftet med storytelling är att kunna ge personer som befinner sig i ett utanförskap en igenkänningsfaktor om att de inte är ensamma. Samtidigt som det är ett sätt att visa på att vi behöver utveckla digitala tjänster som är anpassade för att alla ska kunna ta del av dem. Vi vill också visa på goda exempel från organisationer som arbetar med digital inkludering, t.ex. genom hur

Aktiviteter	Analys
	de arbetar med digital inkludering, vad de gör för skillnad, vad digitalt utanförskap betyder för samhället och hur de påverkar människors vardag.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall främja cirkulära affärsmodeller

Aktiviteter	Analys
Vägar till hållbar utveckling - hållbarhetsdriven näringslivsutveckling/cirkulära affärsmodeller	I vårt arbete har vi tillsammans med JU och Rise bildat en arbetsgrupp som ska ta fram en konsoliderad modell för hållbara företag i vårt län. Modellen ska vara tillgänglig för företag och det ska inte krävas förkunskaper för att kunna använda den i det egna bolaget. Vidare har projektledningen bildat ett nätverk av projektledare från RU, JU, ALMI, Science Park, Coompanion, och Energikontoret. Nätverket ska hjälpa till att koordinera insatserna gentemot företag. Syftet med samarbetet är att skapa ett kapacitetsbyggande samarbete för hållbart företagande i Jönköpings län, där företag och affärsutvecklare har tillgång till metoder och verktyg för att skapa motståndskraft och hållbar utveckling i länets verksamheter. Vidare avser detta samarbete, tillsammans med andra pågående initiativ inom Vägar till hållbar utveckling, att lägga grunden för ett centrum för transformativ hållbarhet i länet.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall främja en ökad förmåga till elförsörjning

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling ska under året aktivt stödja genom finansiering och påverkansarbete utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	Region Jönköpings län ska påverka utvecklingen för att uppnå uppdraget genom riktad finansiering av projekt i extern regi samt genom påverkansarbete bidra till utveckling inom området. Genomförda åtgärder kommer att redovisas löpande i uppföljningsrapporterna. Någon insats är ännu inte påbörjad.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall främja en säkrad tillgång till dricksvatten av hög kvalitet

Aktiviteter	Analys
Miljöprojekt för att minska andel läkemedelsrester i vattnet.	Inventering av behov och möjliga insatser har fortsatt och en närmre samverkan har etablerats med Länsstyrelsen gällande deras handlingsprogram Hälsans vatten. Även olika finansieringsmöjligheter för projekt och insatser har kartlagts.
Regional utveckling ska under året aktivt stödja genom finansiering och påverkansarbete utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	Ett aktivt arbete pågår där regional utveckling deltar som part i flera dialoger i frågan. Frågan bevakas bland annat genom samverkan med Länsstyrelsen men även vid dialog med kommunerna.

Prioriterade uppdrag: Perspektiven en jämställd regional tillväxt samt hållbarhet ur de tre perspektiven ska prägla alla regionala utvecklings- och tillväxtprocesser i syfte att skapa ett på alla områden jämställt och hållbart län.

Aktiviteter	Analys
Agenda 2030	Aktiv samverkan med bl.a. länets kommuner, Länsstyrelsen, RJL Miljö och Folkhälsa m. fl. kring arbetet med Agenda 2030 i länet, bl.a. genom regelbundna digitala möten för kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte inom agendans olika delar. En regional träff med Glokala Sverige (där RJL är ny medlem) är förberedd och kommer att genomföras 16 september. Glokala Sverige kommer också att medverka vid Region Jönköpings läns Hållbarhetsdag den 23/11. Samverkan med länets aktörer sker brett inom alla agendans dimensioner.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska driva på arbetet med en hållbarhetsdriven näringslivsutveckling

Aktiviteter	Analys
Livsmedelsstrategi för Jönköpings län	Arbetet med samordning av Gårdsrundan har fortsatt. Marknadsföringsmaterial har tagits fram och spridits till de 52 deltagarna. Diskussionen kring samarbetsprojekt tillsammans med Kalmar och Kronoberg kring kommunikation av livsmedelsstrategierna har resulterat i ett gemensamt projektutkast. Förberedelser för upphandling av konsult i vattenbruksprojektet pågår.
Etablering av Grön mack i länet	En konstruktiv dialog sker löpande mellan ett etablerande företag och en av länets kommuner om en etablering på en av länets logistikparker. Region Jönköpings läns fortsätter stötta i dialogen.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska driva på digitaliseringen inom offentlig verksamhet och näringslivet

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska främja socialt företagande

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling ska under året aktivt stödja genom finansiering och påverkansarbete utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	Region Jönköpings län skall främja en ökad förmåga till elförsörjning. Sondering för uppdraget kommer påbörjas under hösten.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska driva på arbetet med en jämställd regional tillväxt.

Aktiviteter	Analys
JÄJ - Gemensamt genomföra aktiviteter i samverkan	Jäj-samarbetet fungerar som en sammanhållande plattform för regional samverkan inom jämställdhet och social hållbarhet. Under året har samverkan och aktiviteter skett i samarbete med t.ex. näringslivsorganisationer som Värnamo Näringsliv, Handelskammaren och civilsamhället i form av UN Women Sweden, idrottsföreningar, kvinnojourer och RF/SISU. Ett flertal aktiviteter med anledning av Demokratin 100 år och kampanjerna Orange the world/Ett Jönköping fritt från våld har planerats och kommer att genomföras under hösten.

Aktiviteter	Analys
	Webbplatsen jajkpg.se används för samlad kommunikation av planerade aktiviteter.

En attraktiv region

Strategiska mål: 2035 är Jönköpings län den bästa platsen att besöka, växa upp, bo, leva, verka, åldras på och flytta till för alla

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall driva på arbetet med att formalisera samverkan med civilsamhället i länet

Aktiviteter	Analys
Skapa en överenskommelse mellan Region Jönköpings län och länets organisationer inom den sociala ekonomin	Arbetet är igång och sker i samverkan med Folkhälsa och sjukvård kring former för samverkan med civilsamhället.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall medverka till framtagande av regional besöksnäringsstrategi

Aktiviteter	Analys
Upprättande av projektgrupp för framtagande av regional besöksnäringsstrategi.	Pågår enligt plan, projektgrupp påbörjar arbetet i november.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall revidera liggande kulturplan. Ny flerårig kulturplan skall antas 2022

Aktiviteter	Analys
Upprättande av tidsatt projektplan för revidering av kulturplan	Pågår enligt plan. Projektplan enligt beslut i ANA nämnden i mars. Arbetet påbörjas i oktober när ny kulturutvecklingschef är på plats. Ny reviderad plan är klar för beslut hösten 2022.

Prioriterade uppdrag: Landsbygdsutveckling

Aktiviteter	Analys
Service på landsbygden/kommersiell service	Under tertial 2 betalades de årliga särskilda driftstödet till 16 butiker i länet ut på sammanlagt 3,1 mnkr. Stöd utgår till butiker som räknas som den enda/sista på sin ort och uppfyller vissa andra kriterier, 1:1-medel för kommersiell service.

Prioriterade uppdrag: Utveckla kommunernas digitala verksamheter och service

Aktiviteter	Analys
Digitaliseringsrådet	Arbetet pågår, diskussion pågår hos uppdragsgivarna/länets kommuner hur arbetet ska bedrivas framåt.

Prioriterade uppdrag: Förverkliga uppdragen i digitaliseringsstrategin

Aktiviteter	Analys
Utveckla den digitala kompetensen i länets kommuner	Arbetet något försenat, tar ny fart i höst då ny strateg är på plats.
Projekt – kartlägga digitaliseringens effekter	Arbetet pågår i nära samverkan med forskningsinstitutionerna via digitaliseringsrådet. Kartläggningen visar på en högre digital mognad och förståelse för den digitala arenan, både hos offentliga aktörer och invånare i stort. Pandemin har skyndat på utvecklingen. Effekterna av detta är bl.a. effektivare möten som även genererar positiva hållbarhetseffekter genom färre resor. Möjlighet till inkludering och nå nya målgrupper har ökat.
Affärsutvecklingscheckar inom digitalisering	Merparten av sökta medel inom affärsutvecklingscheckar har gått till ansökningar från företag som har uttryckt behov av en digital utveckling. Arbetet med react-checkar påbörjades innan semestern och två företag har fått stöd till digital omställning via extern konsulthjälp. Fler digitala omställningscheckar kommer utlysas under hösten.

En tillgänglig region

Strategiska mål: 2035 skapar tillgänglighet utvecklingskraft i Jönköpings län

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall driva på och stödja satsningen på nya stambanor. Detta inkluderar att vara en samlande roll i länet och samverka med andra län längs den planerade sträckningen samt att vara en aktiv samarbetspartner till Trafikverket.

Aktiviteter	Analys
Projekt Nya stambanor	Arbetet fortlöper utifrån beslut i styrgruppen för nya stambanor. Påverkansarbete för perioden fram till nästa sommar håller på att tas fram.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall ta fram en trafikslagsövergripande länstransportplan. Som stöd i planeringen ska nödvändigt kunskapsunderlag tas fram, exempelvis om godsflöden i länet.

Aktiviteter	Analys
Nationella och regionala transportplanen	Arbetet löper utifrån regeringens direktiv, med planerad remiss i början av nästa år.
Regional cykelstrategi	Arbetet har inletts och tas fram parallellt med den regionala infrastrukturplaneringen.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall utveckla arbets- och samverkansformer för att implementera den nya statliga stödformen för bredbandsutbyggnad.

Aktiviteter	Analys
Regional bredbands- och digitaliseringsstrategi	Arbetet försenat pga. personalförändringar. Handlingsplansarbetet kopplat till strategin påbörjas senare under hösten 2021.
Regional bredbandskoordinator	Överlämning i samband med pensionsavgång sker för närvarande.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län skall utveckla arbets- och samverkansformer för framtagandet av strukturbilder. Denna arbetsmetod skall ske parallellt med utvecklandet av regional planering.

Aktiviteter	Analys
Strukturbilder	Arbetet är startat och presenterat för kommunerna. Arbetsgruppen kommer att verka under hösten.
Ökad kommunal samverkan för bostadsbyggande i länet	Arbetet sker i nära koppling till framtagandet av strukturbilder.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska stödja utvecklingsarbetet i Nässjö och genom analyser och påverkansprocesser bidra till att göra Nässjö till ett nationellt centrum för järnvägsutbildningar.

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling ska under året aktivt stödja genom finansiering och påverkansarbete utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	Regional utveckling är redo att agera då tillfälle ges att stödja utvecklingen inom länet i linje med uppdraget.

Prioriterade uppdrag: Stödja utvecklingsarbetet i Nässjö och genom analyser och påverkansprocesser bidra till att göra Nässjö till ett nationellt centrum för järnvägsutbildningar och järnvägsutveckling

Aktiviteter	Analys
Riktade insatser och projekt för att stärka Nässjö som nationellt centrum för järnvägsutbildning	Nässjö kommun arbetar med att ta fram en projektansökan kring nationellt järnvägscentrum.

En smart region

Strategiska mål: 2035 är Jönköpings län en långsiktigt hållbar och innovativ tillväxtregion

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska leda och samordna innovationssystemet mot faktorer som driver morgondagens innovation.

Aktiviteter	Analys
E-merge	Projektet går mot avslut 31/12 2021. Sista datum för aktiviteter är 30/9 2021. I stort sett löper projektet planenligt i delmål ett och tre, även om viss fördröjning som följd av Corona kunnat konstateras. En ny, krympt budget har kompilerats och godkänts av tillväxtverket. Delmål två som handlar om kommunikation, spridning och community-byggande ligger väsentligt efter plan. Orsakerna är delvis Corona och det stopp för företagsbesök och fysiska seminarier företagen inte visste vilka vi var. Projektet fortsätter därutöver enligt plan september månad ut med ett ytterligare event.

Aktiviteter	Analys
Region Jönköpings län ska initiera processer och utifrån länets särskilda utmaningar till omställningsfokus och digital transformation.	Region Jönköpings län har startat olika projekt såsom ”Vägar till hållbar utveckling”, Framtidssäkrad industri”, ”Vart i hela världen är världen på väg” och ”Kvalitetsledning 2.0 som har fokus på omställning, digitalisering och hållbarhet. Även externa projekt har påbörjats. Nämnas kan Almis projekt ”Inkomst digitalisering”, Science Parks projekt ”AI Readiness” samt ”Framtidsinnovation”.
Projekt Vart i hela världen är världen på väg?	Vart i hela världen-projektet beviljar kontinuerligt stöd till konsultinsatser för att stärka små och medelstora företags konkurrenskraft och förmåga till omställning. Hitintills har 54 intresseanmälningar från företag inkommit. 38 har beviljats stöd (maxbeloppet är ett värde av 50 000 kronor) och ett antal är under beredning. Målet är att 40 företag ska ha fått sådant stöd vid projektslut men kostnadseffektiv hantering av projektet gör att det finns medel som möjliggör att komma över detta målvärde om tillräckligt stort intresse finns bland länets företag. Projektet fortsätter därför att på olika sätt kommunicera ut möjligheten att söka detta stöd. Utöver konsultinsatser har projektet genomfört 6 webbinarier och kommer under hösten 2021 påbörja samarbete med Science Park kring innovationsrace.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska initiera omställningsfokus från produkt till funktion/tjänst – Digitaliseringseffekt

Aktiviteter	Analys
Affärsutvecklingscheckar	Under våren 2021 beviljades via EU:s återstartssatsning "React-EU" medel till Affärsutvecklingscheckar med 9 mnkr till vårt län inom områdena: Digital omställning, Grön omställning och Internationalisering. Varje check är på mellan 25-250 tkr. Medlen beviljades formellt precis före sommaren och två beslut togs före sommaruppehållet. Arbetet fortsätter nu under resten av 2021 samt 2022 att bevilja checkansökningar från företag. Genomförandetiden för beviljade insatser kan sen sträcka sig in under 2023. Arbetet sker som tidigare i nära samverkan med Almi. Egna medel ur 1:1-anslaget har inte avsatts till checkar. Almi har under våren haft egna medel till checkar som nu i det närmaste är slut.
Projekt Kvalitetsledning 2.0	Projektet fortgår enligt plan. Den upphandlade analysen gav ett gediget och omfattande statistikunderlag (big data) för och inklusive omvärldsbevakning och framåtspaning i syfte att tydliggöra det strategiska behovet av kommande projektinsatser utifrån målbilden för tillväxt och utveckling enligt RUS 2035. Rapporten har presenterats vid samlingar med näringslivscheferna i länet, representanter för det företagsfrämjande systemet och företagarorganisationer och i dialogseminarie fångat upp relevanta inspel och synpunkter. Styrgruppen har nu gett klartecken att gå vidare utifrån resultat från analysrapporten och förstudie i enlighet med projektansökan.
Projekt Proaktiv omställningshandledning	Projektet avslutades 2021-06-30 och innebar att den Regionala Företagsakuten erbjudit stöd till små och medelstora företag i Jönköpings län att hitta rätt när det gäller andra aktörers möjliga stöd och insatser. Det kan vara att företag drabbats ekonomiskt av covid-19 och en akut situation som uppstått i företaget eller om det är mer långsiktiga omställningsåtgärder som behövs. Regionala Företagsakuten har fungerat som bollplank i brådskande frågeställningar. All hjälp till länets företag har varit kostnadsfritt och finansierats genom beslut i ANA. Antal ärenden som hanterats av den regionala företagsakuten under perioden 2021-01-10 till 2021-06-30 är 64 st. De företag och institutioner som sökt rådgivning är framförallt tjänsteföretag, eventföretag, företag

Aktiviteter	Analys
	inom handel samt tillverkning. Regionala företagsakuten har även stöttat de lokala företagsjourerna i Vetlanda, Sävsjö, Värnamo och Gislaved.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska driva på arbetet med en hållbarhetsdriven näringslivsutveckling med fokus ökat nyföretagande och nyföretagande bland nya grupper.

Aktiviteter	Analys
Kontinuerligt genomföra analyser av näringslivet	Mätningar/rapporter genomförs 5 ggr per år. Tre mätningar är gjorda och indikerar en mycket positiv bild av näringslivet. Under juni månad presenterades rapporten "Näringslivsanalys Jönköpings län 2021", av A Society/Bintess. Regional utvecklings analysenhet har även gjort en sårbarhetsanalys, som redogör för företag inom varje kommun och vad som kan hända om varsel inträffar.
Jämställd regional tillväxt	Insatser för jämställd regional tillväxt pågår inom strategiområdet En hållbar region. Arbetet med att sprida information om jämställdhet i länet på webbplattsformen Jäj har fortsatt. Ett arbete har även påbörjats för att hitta nya former för att arbeta tillsammans med civilsamhälle, näringslivsbolag m.fl. för ett tydligare fokus på jämställd regional tillväxt. Några åtgärder har fått ställas om till digitala åtgärder. Vissa planerade insatser har inte kunnat genomföras på grund av Coronapandemin.
En översyn av verksamhetsbidragen ska ske med syftet att koppla dessa till genomförandet av handlingsplanerna i den regionala utvecklingsstrategin	Ett preliminärt förslag till riktlinjer för verksamhetsbidrag har formulerats. Ambitionen är att kunna presentera ett färdigt förslag under september månad.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska analysera ägarskiftesfrågan och andra demografiska utmaningar

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling ska under året aktivt stödja genom finansiering och påverkansarbete utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	Genom 1:1- medel och egna regionala medel stöds både interna och externa projekt som ligger i linje med den regionala utvecklingsstrategin. De flesta av dessa projekt delfinansieras också via strukturfondsmedel. Påverkansarbete sker genom olika seminarier och event som Regional utveckling arrangerar eller deltar i. Mycket av detta påverkansarbete har skett genom digitala kanaler på grund av coronapandemin.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska tydliggöra utpekade styrkeområden för att attrahera kapital och etableringar

Aktiviteter	Analys
Utländska direktinvesteringar	Region Jönköpings län har som regional partner till Business Sweden ett löpande avtal för samarbetet med möjliga utländska etableringar till länet. Business Swedens nya organisation arbetar mer nära inom export och investeringsfrämjandet och gör det genom strukturen med sju s.k. business ecosystems. RJL tillsammans med länets kommuner samarbetar med att synliggöra länet inom ramen för dessa ecosystems kopplade till vår egen S3 Smart Specialisering och för att främja etableringar till Jönköpings län.

Aktiviteter	Analys
Handlingsplaner som stärker företagens långsiktiga konkurrenskraft	"Näringslivsanalys Jönköpings län 2021" presenterades i juni 2021. Denna rapport ska tillsammans med erfarenheter från projekten "Vart i hela världen är världen på väg" och "Framtidssäkrad industri" ligga till grund för att utveckla en systematik som stärker företagens långsiktiga konkurrenskraft. Arbetet med att ta fram en Smart specialiseringsstrategi är också en viktig del i detta arbete.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska utarbeta en smart specialiserings strategi

Aktiviteter	Analys
Utarbeta och förankra en smart specialiseringsstrategi med följdfokus att attrahera kapital och etableringar.	Smart Specialiseringsstrategin har varit ute på remiss till länets kommuner, kringliggande regioner, arbetsmarknadens parter samt till det företagsfrämjande systemet. Beredning pågår för att lyfta upp strategin till politiskt beslut under hösten 2021

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska utvärdera ett länsövergripande resurscenter för innovation och kompetens

Aktiviteter	Analys
Utreda och utveckla formerna för samverkan mellan olika aktörer i ett länsövergripande resurscenter för innovation och kompetens.	En förstudie ligger för politiskt beslut och förhoppningen är att den kan gå igång direkt efter årsskiftet 2021/2022. Syftet är att undersöka viljan till och förutsättningarna för ett länsövergripande kompetens- och innovationscentrum som involverar länets kommuner och främjande aktörer. Planerad projekttid är 6-8 månader och arbetet bedrivs som skrivbords- och fältstudie. Kontakt kommer också att tas med andra län för att utröna hur dessa hanterar samma fråga.

En kompetent region

Strategiska mål: 2035 säkerställs matchningen på arbetsmarknaden i Jönköpings län genom det livslånga lärandet

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska tillsammans med relevanta aktörer ta fram fungerande samverkansmodeller kring kompetensförsörjning som möter arbetsmarknadens kompetensbehov och stöder det livslånga lärandet.

Aktiviteter	Analys
Arbeta för en ny nationell tandläkarutbildning till regionen.	Arbetet med att etablera en ny tandläkarutbildning vid JU pågår och dialog förs mellan högskolan och Region Jönköpings län. Coronapandemin har till viss del haft effekter på påverkansarbetet. Ett planerat seminarium i riksdagen har inte kunnat genomföras. Inlämnad ansökan från JU har granskats av Universitetskanslersämbetet (UKÄ) och resulterat i att en ny och omarbetad ansökan ska lämnas in under hösten 2021 eller våren 2022.
Etablera ett funktionellt ledningssystem som fokuserar på kompetensförsörjning och kompetensutveckling av yrkesverksamma.	Fr.o.m. aug månad arbetar sektionerna "Innovation och företagande" och "Utbildning och kompetensförsörjning" nära varandra med en gemensam sektionschef. I denna nära samverkan diskuteras hur ett funktionellt ledningssystem kan etableras. Dialogen relateras också till regional utvecklings arbete med att konkretisera och implementera den regionala utvecklingsstrategin.

Aktiviteter	Analys
Stärka integrationsperspektivet i kompetensförsörjningsarbetet	Arbete med att implementera rekommenderade åtgärder utifrån den kartläggning som genomfördes under 2020 pågår. Det handlar om bl.a. att: - Sprida goda exempel och erfarenheter från olika företag i länet. - Undersöka möjligheten till fortsatt metodutveckling kring språkutveckling på jobbet. Bland de intervjuade företagen finns ett intresse för att delta i pilotinsatser i den riktningen, vilket är något som Region Jönköpings län och andra offentliga aktörer skulle kunna försöka få till stånd. - Inom träbranschen har arbetsmarknadsintegrerande insatser som kombinerar språkinlärning, yrkeskunskap, praktik och introducering till det svenska arbetslivets kultur, genomförts med framgång. Erfarenheter från detta arbetssätt skulle kunna tas tillvara i andra sammanhang. - Anpassad språkundervisning i kombination med praktik ger goda resultat och visar på betydelsen av att lära språk i ett sammanhang. Industri-SFI i Nässjö (som sedan vidgats till att bli yrkes-SFI) är det mest kända exemplet, men liknande insatser har genomförts även i andra kommuner. Hos de intervjuade företagen finns ett intresse för konceptet och av att utveckla detta. Skolverket har ett projekt kring detta och som är relaterat till regionerna. - Bättre strukturer för validering av utrikes föddas kompetens, inte minst utrikes födda akademiker, skulle kunna bidra till ett synliggörande av kunskaper och färdigheter. Regionen deltar i Myndigheten för Yrkeshögskolans projekt Valideringslyft.
Samla aktörerna och ta fram en gemensam plattform för arbetet med kompetensförsörjningen för näringslivets och offentlig sektors behov	Under 2021 har flera dialoger med olika aktörer genomförts i syfte att stärka kompetensförsörjningen i länet. Dessa dialoger ska ligga till grund för att forma en gemensam plattform i någon form. Denna process hanteras i arbetet med att implementera den regionala utvecklingsstrategin.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska stärka utbudet av yrkesvux- och yrkeshögskoleutbildningar.

Aktiviteter	Analys
Arbeta för att öka antalet utbildningsplatser vid JU och YH-utbildningar	Arbetet löper på. Regional utveckling har ett etablerat YH-nätverk som består av YH-anordnare i Jönköpings län. Innan sommaren hölls ett möte för att just diskutera hur vi tillsammans bör arbeta framåt med YH. Det framkom att för att behålla platser som tilldelas till länet (samt få nya) så behöver vi arbeta med att fylla våra utbildningar genom att attrahera både individer och företag som skickar personal på kompetensutveckling, men också med marknadsföring av YH som form då många fortfarande inte känner till det som en möjlighet. Vi behöver fortsätta utveckla arbetet med omvärldsbevakning och att identifiera regionala kompetensbehov, för arbetet behöver resurser avsättas.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska utveckla arbetet med att etablera effektiva strukturer för validering.

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling ska under året aktivt stödja, genom finansiering och påverkansarbete, arbetet med att etablera effektiva strukturer för	Region Jönköpings län deltar i ett Nationellt ESF-projekt ”Valideringslyft” som leds av Myndigheten för Yrkeshögskolan, där vi aktivt kommer att samverka med länets aktörer kring validering. Regional utveckling är även kopplad till flera regionala projekt inom industrin som utvecklar branschvalideringen i länet.

Aktiviteter	Analys
validering utveckling inom länet för att uppdraget skall uppnås.	

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska uppmärksamma värdet av kommunala lärcentra som möjliggörare av det livslånga lärandet

Aktiviteter	Analys
Lärcentra i alla länets kommuner	Region Jönköpings län deltar i länsrektorsnätverk för Vuxenutbildning och finns med i dialogen vid ansökan om statsbidrag för Lärcentra. Det är sex kommuner som har lärcentra men när kommunerna söker statsbidrag för Lärcentra söker man inte enskilt utan kommunerna grupperar sig.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska medverka i planeringen av utbud och inriktning för regionalt yrkesvux inom kommunal vuxenutbildning.

Aktiviteter	Analys
Regional utveckling deltar aktivt i planering och dimensionering av regionalt yrkesvuxutbildningar i länets kommuner.	Region Jönköpings län deltar i länsrektorsnätverk för Vuxenutbildning och finns med i dialogen vid ansökan om statsbidrag för yrkesvux.

En global Region

Strategiska mål: 2035 är Jönköpings län ett internationellt konkurrenskraftigt län

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska verka för ett internationellt perspektiv inom samtliga områden i den regionala utvecklingsstrategin

Aktiviteter	Analys
Säkerställa att det internationella perspektivet beaktas i samtliga strategiområden vid uppstarten av ledningssystemet för den regionala utvecklingsstrategin.	Delstrategierna Bidra till att utveckla EU och övriga världen i en mer hållbar riktning samt Utveckla förmågan att dra nytta av de resurser som EU erbjuder är relevanta för alla strategiområden inom regionala utvecklingsstrategin. Arbete pågår för att på ett strukturerat och systematiskt sätt implementera det internationella perspektivet i samtliga strategiområden.

Prioriterade uppdrag: Region Jönköpings län ska mobilisera internt och externt inför nästa programperiod för EU:s sammanhållningspolitik för att öka utvecklingskapitalet som verkar i länet.

Aktiviteter	Analys
Mobilisera av interna och externa resurser genom samordning och påverkansarbetet inför EU:s nya programperiod.	Programmet för ERUF är inlämnat till näringsdepartementet. Kompletteringsarbete pågår och därefter förhandling. Mobiliseringen är påbörjad under programmeringsarbetet men kommer att intensifieras under hösten 2021. För ESF sker mobilisering delvis genom förstudie.

Aktiviteter	Analys
Arbeta för ökad tilldelning av 1:1 medel och andra nationella utvecklingsmedel till länet	Tilldelningen av 1:1-medel har ökat stegvis de senaste åren. För 2021 har vi ett bemyndigande på 70 mnkr och ett anslag på 26 mnkr. Inför kommande år har vi i prognoser till Tillväxtverket signalerat behov av höjning framförallt med anledning av att stärka upp inför den kommande programperioden inom EU.
Förbereda nästa programperiod för EU:s samhållningspolitik	Region Jönköpings län koordinerar arbetet för Småland och öarna. Arbetet har organiserats genom programgrupp och styrgrupp i NUTS2-området. Flera sakkunniga har involverats och levererat underlag. Tillväxtverket har haft en stödjande funktion. Förslag till operativt program för Europeiska regionala utvecklingsfonden lämnades till näringsdepartementet den 30 december 2020. Under 2021 pågår budgetfördelning, kompletteringar, förändringar och förhandlingar. Uppdraget att ta fram regional handlingsplan för ESF förväntas komma från arbetsmarknadsdepartementet under 2021. Tidpunkten för uppdrag är beroende av beslut på europeisk och nationell nivå.

Hållbarhet

Strategiska mål: Klimatpåverkan från våra transporter ska minska och transportsystemet ska vara resurseffektivt.

Framgångsfaktorer: Vi är klimatsmarta - transporter

Uppdrag/mål: Under programperioden ska klimatpåverkan från privata resor till vårdinrättningar minska, genom digitala och samordnade vårdmöten och stimulerande av hållbara resealternativ.

Aktiviteter	Analys
Utveckla digitala vårdmöten så att patienten i ökad utsträckning kan få vård i hemmet.	Spridning av digitala vårdmöten pågår.
Utveckla samordningen av vårdbesök till och mellan våra sjukhus.	Arbete pågår

Uppdrag/mål: Under programperioden ska klimatpåverkan per årsarbetare minska med minst 40 procent för tjänsteresor, inklusive egna godstransporter, jämfört med 2019

Aktiviteter	Analys
Öka andelen förnybara drivmedel i pool-, verksamhets- och transportbilar till minst 70 procent år 2025. D.v.s. välj fordon enligt drivmedelsstrategin och tanka alltid rätt drivmedel.	Ej påbörjad
Ta fram en strategi för resfria möten.	Pandemin har inneburit att princip alla möten är resfria.

Uppdrag/mål: Vi ska stimulera våra medarbetare till att välja mer hållbara resealternativ för arbetspendling, med en målsättning att minska klimatpåverkan per anställd med 30 procent under programperioden, jämfört med 2019.

Aktiviteter	Analys
Utreda vilka delar i organisationen som skulle ha möjlighet att minska arbetspendlingen eller resa mer hållbart genom flexibla arbetsformer.	En ny riktlinje för distansarbete där Region Jönköpings län har öppnat upp för en flexibel arbetsplats finns beslutad. Det är verksamhetens behov och arbetsuppgifternas karaktär som avgör om det är lämpligt att arbeta på distans och i vilken omfattning. Förutom den ökade flexibiliteten som kan underlätta ett hållbart arbetsliv är distansarbete även ett led i att stimulera våra medarbetare till att välja mer hållbara resealternativ. Möten ska, där det är ändamålsenligt, genomföras digitalt.
Uppmuntra medarbetare att resa hållbart genom att erbjuda förmånscyklar.	Tidigare avtal med leverantör av förmånscyklar gick ut i våras. Nya förmåner, däribland förmånscyklar, kommer att hanteras inom ramen för utveckling av förmånspaket som en helhet. Oklart i nuläget när eventuell upphandling påbörjas. Utredning om förutsättningar och finansiering pågår.

Strategiska mål: Vi ska stärka den sociala hållbarheten och minska den negativa hälso- och miljöpåverkan genom våra upphandlingar.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - upphandling

Uppdrag/mål: År 2025 ska 100 procent av våra särskilt farliga kemiska produkter utretts med syfte att hitta hälso- och miljöanpassade alternativ. Vi ska ha bytt ut produkter där det varit möjligt.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel särskilt farliga kemiska produkter som utretts	100 %	–	Årsmått

Strategiska mål: Vi ska främja en hållbar läkemedelskedja som med bibehållen patientnytta bidrar till att minska miljöpåverkan från läkemedel.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - läkemedel

Uppdrag/mål: År 2025 ska antal uthämtade antibiotikarecept per år vara högst 250 recept per 1000 invånare, vilket innebär en minskning med 8 procent jämfört med 2019. Rekvirerad antibiotika för slutenvård ska minska i enlighet med Stramas målsättningar.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Förskrivning av antibiotika i öppenvården	250 recept/1000 inv	–	Årsmått

Strategiska mål: Vi ska främja en hållbar livsmedelsproduktion, hälsosamma matvanor och en ökad självförsörjningsgrad.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - livsmedel

Uppdrag/mål: Vi ska servera måltider som främjar hälsosamma matvanor och minskar klimatpåverkan.

Aktiviteter	Analys
Kostpolicyn med tillhörande tillämpningsanvisningar ska implementeras och följas upp.	Den tillsatta regionala arbetsgruppen för att ta fram en handlings- och implementeringsplan av kostpolicyn har kontinuerligt möten varje månad.

Strategiska mål: Vi ska öka andelen cirkulära materialflöden, avfallsmängden ska minska och återvinningen ska öka.

Framgångsfaktorer: Vi använder våra resurser klokt - cirkulära materialflöden

Uppdrag/mål: Hållbar användning av förbrukningsmaterial: År 2025 ska klimatpåverkan från prioriterade förbrukningsartiklar minska med minst 15 procent jämfört med 2019.

Aktiviteter	Analys
Främja användning av förbrukningsmaterial som går att materialåtervinna och består av återvunnen och/eller förnybar råvara. D.v.s. minska användningen av engångsprodukter och när engångsprodukter måste användas; Välj produkter som rekommenderas från miljösynpunkt.	Vi väljer miljövänliga produkter där det är möjligt.

Uppdrag/mål: Vid flytt eller nyetableringar ska en så stor andel som möjligt av inredningen vara återanvänd.

Strategiska mål: Vår kapitalförvaltning ska vara socialt hållbar och bidra till minskat fossilberoende.

Framgångsfaktorer: Vi använder våra resurser klokt - kapitalförvaltning

Uppdrag/mål: Den relativa klimatbelastningen från vår kapitalförvaltning ska minska jämfört med år 2019 och klimatbelastningen ska vara lägre än för jämförbara index.

Aktiviteter	Analys
År 2021 ska vi utreda hur avvägningen mellan hållbarhetskrav, risk och avkastning kan hanteras i syfte att ställa mer långtgående krav avseende social hållbarhet och miljö i vår kapitalförvaltning.	Arbetet pågår och beräknad vara klart 2021-12-31

Strategiska mål: Vår verksamhet styrs av värden kring jämlikhet, jämställdhet och ett normmedvetet förhållningssätt och bemötande.

Framgångsfaktorer: Vi är till för alla - ett normmedvetet förhållningssätt och bemötande

Uppdrag/mål: Ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv ska ingå i analyser, resursfördelning och beslutsfattande i organisationens verksamheter och projekt.

Aktiviteter	Analys
Genomföra särskilda kompetensutvecklingsinsatser inom jämlikhets- och jämställdhetsintegrering för politiker, chefer, HR-partners,	Påbörjas senare under planperioden.

Aktiviteter	Analys
verksamhetsutvecklare, utvecklingsledare och andra strategiskt viktiga funktioner	
Se över, och vid behov komplettera, befintligt beslutsstöd och utbildningsutbud.	Hållbarhetsutbildning finns i nya LOK.
Följa upp jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv när vi utvecklar och förbättrar våra verksamheter, samt när vi beviljar finansiellt stöd och projektmedel.	Påbörjas senare under planperioden.

Uppdrag/mål: Samtliga medarbetare ska ha kunskap om vad normmedvetenhet och icke-diskriminering innebär i praktiken.

Aktiviteter	Analys
Målgruppsanpassa stöd för att ge medarbetarna de verktyg de behöver.	Påbörjas senare under planperioden.
Anpassa befintligt stöd för förbättrings- och kvalitetsarbete till att omfatta normmedvetenhet.	Arbetet är påbörjat genom kompetensförstärkande insatser
Erbjuda coaching i normmedvetenhet och icke-diskriminering för verksamheter.	Utbildningsinsatser för hållbarhet och normmedvetenhet är i planering

Strategiska mål: Vi är en del av en samhällsutveckling som bygger på tillit, förtroende, delaktighet och ansvar.

Framgångsfaktorer: Vi är till för alla - samhällsutveckling

Uppdrag/mål: Tillgänglighet ska vara ett prioriterat utvecklingsområde utifrån flera perspektiv – information och kommunikation, verksamhet och lokaler.

Aktiviteter	Analys
Målgruppsanpassa stöd för att ge medarbetarna de verktyg de behöver.	Ej påbörjat
Utöka användningen av universell utformning .	Påbörjas senare under planperioden.
Sprida kunskap om hälsolitteracitet och användningen av verktyg som stödjer hälsolitteracitet.	Ej påbörjat
Genomföra särskilda kompetensutvecklingsinsatser inom området funktionsnedsättningar och tillgänglighet för vårdpersonal, transportpersonal, politiker, verksamhetsutvecklare och andra strategiskt viktiga funktioner.	Påbörjas senare under planperioden.

Uppdrag/mål: Genomförandet och utvecklingen av våra tjänster och verksamheter ska ske i samverkan med våra kunder/dem vi är till för, med hänsyn till deras erfarenheter och upplevelser.

Aktiviteter	Analys
Fortsätta utveckla arbetet med olika former av aktivt samskapande.	Påbörjat temaeftermiddag i samskapande
Fortsätta utveckla mötesplatser för inflytande, delaktighet och medskapande.	Under senaste året har utbildning i dialogbaserande lärande former initierats
Ge stöd genom coaching och verktyg åt verksamheter.	Struktur framtagen, utbildningar planerade för coaching av microsystem

Uppdrag/mål: Verksamheter och arbetsplatser främjar aktivt integration, inom ramen för strategier, planer och program.

Aktiviteter	Analys
Genomföra utbildningsinsatser för att öka kulturmedvetenhet	Påbörjas senare under planperioden.
Utveckla insatser för stöttning i språkutvecklingen i svenska språket på arbetstid hos medarbetare med utländsk bakgrund med önskemål och behov av detta.	Påbörjas senare under planperioden.

Region Jönköpings län

Delårsrapport 2
Tertial 2 2021

IT-centrum

Dnr 2021/136
Helena Glemdal-Bergkvist, IT-direktör
IT-centrum
Region Jönköpings län, Box 1024, 551 11 Jönköping
© Region Jönköpings län, www.rjl.se

Innehållsförteckning

Inledning **4**

Medborgare och kund **6**

Strategiska mål: IT som möjliggörare för verksamhet och medborgare 6

Strategiska mål: God förmåga att möta ändrade förutsättningar 7

Process och produktion **9**

Strategiska mål: Enklare vardag för patienter och medarbetare 9

Strategiska mål: Kunskapsbaserad och ändamålsenlig vård 12

Strategiska mål: Samlat IT-ansvar 12

Lärande och förnyelse **15**

Strategiska mål: Professionell kunskap och förbättringskunskap 15

Strategiska mål: Kontinuerlig utveckling mot Sveriges bästa IT-avdelning 15

Medarbetare **17**

Strategiska mål: Sveriges bästa offentliga arbetsgivare 17

Ekonomi **20**

Strategiska mål: God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt 20

Hållbarhet **23**

Strategiska mål: Klimatpåverkan från våra transporter ska minska och transportsystemet ska vara resurseffektivt. 23

Strategiska mål: Vi ska stärka den sociala hållbarheten och minska den negativa hälso- och miljöpåverkan genom våra upphandlingar. 23

Strategiska mål: Vi ska öka andelen cirkulära materialflöden, avfallsmängden ska minska och återvinningen ska öka. 24

Bilagor

Bilaga 1: Ekonomiblankett Tertial 2

Inledning

IT-centrum har det samlade ansvaret för all IT i Region Jönköpings Län. I ett nära samarbete med kunderna medverkar IT-centrum till att regionens verksamheter utvecklas och stöds med bra IT-lösningar. IT-centrum finns i Jönköping, Eksjö och Värnamo, och har ca 200 medarbetare. Arbetet bedrivs enligt ett kvalitetsledningssystem, som är certifierat enligt ISO 9001.

Digitaliseringen driver en fortsatt hög efterfrågan på IT-centrums tjänster. Ett stort antal, ett 60-tal, utvecklingsprojekt pågår. Fokus ligger framför allt på Cosmic och dess planerade uppgraderingar av såväl mjukvara som teknisk plattform och kringliggande system. Under tertialet har projekt startats för införande av beslutsstöd för strokeprevention, liksom projekt för införande av digitala kallelser. Ett nytt IT-stöd för vaccinationer, Mitt Vaccin, har införts. Inom den verksamhetsspecifika vården pågår flera projekt så som flera förbättringar inom ambulansen, operationsverksamheten och olika digitala lösningar inom psykiatrin. Projekt för att tillgängliggöra förlossningsjournalen för invånaren i 1177-tjänsten Journalen är snart slutfört.

Inom Länstrafiken pågår flera stora digitaliseringsprojekt, där bl.a. leveranser av nya tekniklösningar till bussar och tåg skett under tertialet. Arbetet med nya intranätet har fortsatt med verksamhetsflikarna. Flertalet projekt av mer teknisk karaktär pågår, t.ex. förberedelse för en stor uppgradering av ekonomisystemet Raindance, lösningar inom katalog och behörighetshantering, och effektivare hantering av sårbarheter i IT-miljöerna för att ytterligare stärka IT-säkerheten.

Samarbetet inom Kundgrupp Cosmic har förstärkts, med anledning av den utvecklingssatsning som kundgruppen beslutat om. Även samverkan med Inera och länets kommuner har fortsatt enligt plan.

IT-centrum mäter kontinuerligt kundnöjdheten inom olika delar av verksamheten. Under de senaste 12 månaderna ligger det samlade kundindexet högt, 4,0 på en femgradig skala. Internt har IT-centrum pågående förbättringsarbeten såsom ett förbättrat arbetssätt som bygger på agila (”lean”) principer. Resultatet är mätbart högre leveransförmåga, ökad genomströmning av ärenden och nöjdare medarbetare.

Coronapandemin har fortsatt utmanat IT-centrum. Det har handlat om att säkerställa planerade leveranser, stärka IT-säkerheten, samt stödja verksamheten i förändrade arbetssätt, alltmedan personalen i stor utsträckning arbetat hemifrån. IT-centrum har hållit hög takt i arbetet med kravhantering och test- och kvalitetssäkring, för att kompensera för bortfall av verksamhetsresurser i pågående projekt. Brist på IT-utrustning på marknaden har skapat utmaningar i att möta verksamhetens ökade behov av bärbara datorer och utrustning för videomöten. Prioritering av behoven har skett löpande tillsammans med verksamheterna.

IT-centrum redovisar en positiv budgetavvikelse om 14,4 mkr. Den främsta orsaken är att utvecklingen av Cosmic hos leverantören Cambio går långsammare än planerat. Total prognos för helår 2021 är en positiv budgetavvikelsen om 12 miljoner kronor.

Måluppfyllelse ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet

	2021-08-31	Andel	2020-08-31	Andel
Antal mätetal som är uppfyllda	3	100%	3	60%
Antal mätetal som är delvis uppfyllda				
Antal mätetal som inte är uppfyllda			2	40%
Antal mätetal som mäts	3		5	

IT-centrum har, utöver de tre systemmätetalen, mätt 8 egna mätetal, fördelade över de fem perspektiven. 10 av de totalt 11 målen är uppfyllda eller delvis uppfyllda, ett mål har inte nått

måluppfyllelse. Det handlar om att antalet standardbeställningar blivit försenade främst på grund av bristen på hårdvara (halvledare) på världsmarknaden.

Medborgare och kund

Strategiska mål: IT som möjliggörare för verksamhet och medborgare

Framgångsfaktorer: Användbara och säkra IT-tjänster med hög tillgänglighet

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Kvalitet i projekt	4	–	Mätetalet följs upp årsvis.
Kvalitet i systemförvaltning	4	–	Mätetalet följs upp årsvis.
Samlat kundindex	4	4	IT-centrums samlade kundindex sammanfattar de kundnöjdhetsmätningar som gjorts i olika delar av organisationen de senaste 12 månaderna. Det handlar t ex om utvärdering av ett antal levererade projekt och förvaltningsinsatser, frågor till de som haft kontakt med kundcenter, genomförda utbildningar mm som viktas och sammanvägs till ett resultat mellan 1-5. Efter andra tertialet är uppmätt värde 4,0, vilket är i nivå med resultatet 2019 och 2020.
Användarnas bedömning av IT-plattformen	4	–	Mätetalet följs upp årsvis.
Uppstartstid PC (minskning)	-10%	-14%	IT-centrum arbetar kontinuerligt med att minska uppstartstiderna. För perioden har värdet legat relativt stabilt. En viss ökning noterades under våren, vilket sannolikt beror på en ökad mängd fjärranslutna datorer p.g.a. hemarbete under Coronapandemin.
Brott mot avtalad tillgänglighet för guld- och silversystem	0	1	Under perioden har det förekommit en störning som brutit avtalad servicenivå. En händelseanalys och rapportering enligt NIS-direktivet har gjorts enligt fastställda rutiner. Mätetalet är nytt för 2021.

Aktiviteter	Analys
Medverka i arbetet med plan för att möta verksamhetens analysbehov (BI-strategi)	Aktiviteten är inte påbörjad. Aktiviteten ska genomföras tillsammans med delar av regionledningskontoret, och prioritering av arbetet sker i dialog med dem.
Kontinuerlig utveckling av IT-säkerheten	Arbetet med att stärka IT-säkerheten har varit högt prioriterat under Coronapandemin, då säkerhetshot har riktats specifikt mot hälso- och sjukvården. IT-centrum har därför haft hög vaksamhet, inte minst genom SOC (Security Operations Center), en dedikerad IT-säkerhetsfunktion med syftet att skapa en effektivare hantering av operativa IT-säkerhetsfrågor. Det är fortsatt mycket hög nivå av angreppsförsök, även om mängden angrepp minskade något över sommaren. Ett flertal projekt och förbättringsarbeten inom IT-säkerhetsområdet pågår. Under perioden har SOC etablerat en proaktiv process för att upptäcka och, tillsammans med IT-centrums förvaltningsgrupper, åtgärda sårbarheter i system och miljöer. Syftet är att möta omvärldshot och minska risken för att cyberangrepp lyckas.

Aktiviteter	Analys
	Projektet för införande av centraliserad behörighetsstyrning som pausades våren 2020 p.g.a. Covid -19 har nu tagits upp igen, med målet att införa centraliserad uppföljning av behörigheter. En ny tjänst för säkert filutbyte med externa parter har införts. Ett ramverk för IT-säkerhetsarkitektur på Region Jönköpings län har tagits fram utifrån internationella standarder, för att säkerställa att alla nödvändiga säkerhetsåtgärder beaktas såväl i IT-utvecklingskedjan som vid förvaltning och IT-drift.
Arbeta för möjliggörande av mobila arbetssätt	Mobila arbetssätt är ett växande behov hos regionens verksamheter. IT-centrum genomför kontinuerligt aktiviteter för att möjliggöra dessa behov och samtidigt säkerställa bibehållen informations- och IT-säkerhetsnivå, god kostnadskontroll och effektiva processer. Bland pågående och genomförda aktiviteter kan nämnas: • Fortsatt uppdatering av infrastrukturen för Ascom Larm och Anrop • Införande av ny Wifi-lösning till ambulanserna • Införande av Philips mobila patientövervakning (CareEvent) på AVA, HIA Eksjö, Medicin B och Neonatal. Fler avdelningar är under planering. • Införande av en mobil app för Sesam, hjälpmedelscentralens IT-stöd för inköp och lagerhållning. • Utveckling av arbetssätt och tekniska lösningar för hantering av mobila enheter och distribution av mobila applikationer IT-centrum har som en effekt av pandemin också haft en kraftigt ökad inströmning av beställningar av bärbara datorer, samt utrustning för videomöten.
Kontinuerlig vidareutveckling av infrastruktur och återanvändbara IT-komponenter	För att regionen ska kunna hålla en hög takt i digitaliseringsarbetet krävs en god arkitektur och en stabil infrastruktur. Återanvändning är en grundbult och återanvändningsaspekten analyseras alltid vid framtagandet av nya tjänster. Under perioden har IT-centrum fortsatt etableringen ny infrastruktur (s.k. containerteknik) för att möjliggöra etablering av Cambio Open Services, en öppen plattform inom Cosmic för att utbyta information med andra IT-lösningar och på så sätt i förlängningen möjliggöra innovationer. Vidare pågår en pilot för att skapa säkrare åtkomst för leverantörer av utrustningar inom medicinsk diagnostik, liksom införande av ny växeltelefoniplattform. Piloter inför ett eventuellt införande av grundplattformen för Microsoft 365 pågår tillsammans med verksamheter på Regional Utveckling och Qulturum.

Strategiska mål: God förmåga att möta ändrade förutsättningar

Framgångsfaktorer: God strategisk utblick

Aktiviteter	Analys
Aktivt delta i strategiska samverkansforum nationellt, regionalt och lokalt	De viktigaste samverkansforumen som IT-centrum deltar i är: • Ineras programråd • Ineras nationella arkitekturråd • Kundgrupp Cosmic och dess beredningsråd • SLIT (Forum för Sveriges regioners IT-direktörer) • eSPIR (program i Sydöstra sjukvårdsregionen för samverkan inom eHälsa) och RegionIT • eHälsorådet (samverkan med de 13 länskommunerna inom eHälsoområdet) • Ineras samverkan inom eKlient (PC och klientplattform) Många av de samverkansforum där IT-centrum prioriterar att delta har påverkats av Coronapandemin. Möten under tertialet har uteslutande skett digitalt.
Implementera och samverka med den nationella IT-infrastrukturen	IT-centrum strävar efter en god följsamhet till nationella överenskommelser inom IT-området. Genom chefsarkitekten deltar IT-centrum i regionernas arkitekturråd, där en av arbetsuppgifterna är att löpande delta i remisser av nationella referensarkitekturer och föreslagna nationella lösningar. Under tertialet har IT-centrum arbetat med ett antal aktiviteter för att säkerställa följsamhet till den nationella infrastrukturen: • Införande av ny åtkomstlösning till Cosmic pågår för att säkerställa att de nya, högre kraven för åtkomst till eHälsomyndighetens e-tjänster uppfylls, t.ex. till den kommande nationella läkemedelslistan. • Fortsatt dialog med Läkemedelsverket kring effekterna av nya Medicintekniska direktivet, MDR, som trädde i kraft 26 maj 2021. • Förberedelser för att när det blir aktuellt kunna stödja Ineras tjänst för mobilt SITHS. • Följsamhet mot Ineras projekt FLDV (Första linjens digitala vård)

Process och produktion

Strategiska mål: Enklare vardag för patienter och medarbetare

Framgångsfaktorer: Sveriges bästa digitala vård och stödsystem.

Uppdrag/mål: Fortsätta utvecklingen mot digitala tjänster

Aktiviteter	Analys
Genomföra projekt och förstudier utifrån eSPIRs prioriteringar	eSPIR är Sydöstra sjukvårdsregionens gemensamma program för samverkan inom eHälsoområdet. Mycket arbete pågår inom eSPIRs ram, såsom ett gemensamt program för införande av en nationell plattform för första linjens digitala vård pågår i sydöstra sjukvårdsregionen (se vidare beskrivning nedan). Ett program pågår också kring automatisering av data till bröstcancerregistret. Arbetet är dock försenat på grund av kvalitetsproblem i Cosmicleveranserna. En upphandling av lösning för egenmonitorering har enligt plan genomförts tillsammans med Region Kalmar, men p.g.a. överklaganden kommer själva införandet att försenas. Vidare har en gemensam designstudio startats med målet att samordna utvecklings- och förvaltningsarbete inom Stöd- och behandlingsplattformen. Region-IT är ett samverkansforum för IT-avdelningarna i Sydöstra sjukvårdsregionen, för att hitta samverkansmöjligheter och främja framtagande av gemensamma IT-lösningar. Aktuella frågor i Region-IT är samverkan kring strategier för videomöten och gemensam syn på hantering av medicintekniska direktivet (MDR).
Genomföra projekt och förstudier utifrån programstyrgrupp eHälsas och styrgruppers prioriteringar och planering	IT-centrum har under perioden arbetat med bland annat följande projekt och leveranser inom eHälsa: • Uppgraderingar och fortsatta förbättringar av vårdsystemet Cosmic.Arbetet är försenat pga bristande kapacitet och kvalitet hos leverantören. • Införande pågår enligt plan av Mitt Vaccin för i första läget Covidvaccinationerna i Region Jönköpings län, därefter för samtliga vaccinationer. Samplanering sker med länets 13 kommuner. • Projekt pågår för införande av klinisk fysiologi respektive radiologi i Cosmics IT-stöd för beställning och svar, BoS, pågår enligt reviderad plan, där klinisk fysiologi kommer att driftsättas i höst och radiologi vecka 11. • Projekt pågår för införande av Cosmic CDS (Clinical Decision Support), ett kliniskt beslutsstöd där syftet är att kontrollera följsamhet eller ge råd om vad som är den bästa behandlingen för patienten. Pilot pågår enligt plan för den första tillämpningen i form av strokeprevention. • Projekt har precis startat för införande av Cosmic Insight, ett BI-verktyg integrerat i Cosmic som gör det enklare för vårdpersonal att på egen hand använda utdata för att kunna förbättra och effektivisera vården.

Aktiviteter	Analys
	• Tillgängliggörande av förlossningsjournalen för invånaren i 1177-tjänsten Journalen levererades i början av september. • Projekt för införande av digitala kallelser i vården har påbörjats enligt plan, med syftet att spara såväl tid som pengar i hanteringen av kallelser. • Projekt har slutförts för att etablera egen provtagning för klamydia och gonorré via 1177. • Införande av Medrave, ett IT-stöd för att underlätta arbetet med kvalitetsindikatorer inom primärvården, slutfördes i maj. • Införande pågår enligt plan av kallelsesystem för nationella screeningprogram. Flera olika screeningprogram behöver IT-stöd för att hantera kallelser. Först ut är ett kallelsesystem som ska användas i samband med gynekologisk cellprovtagning. • En förstudie har genomförts kring IT-stöd för att digitalisera OPT-processen, organiserad prostatacancertestning, som syftar till att erbjuda män en kontrollerad möjlighet att testa sig för att tidigt upptäcka prostatacancer. Nu formeras ett införandeprojekt tillsammans med Sydöstra sjukvårdsregionen. • Införande har slutförts av Socialstyrelsens tjänst för systematisk uppföljning av våld, för att stödja VO Psykiatri, rehabilitering och diagnostiks arbete med våldsutsatta och våldsutövare. • Flera verksamhetsspecifika projekt och förstudier pågår. Exempelvis kan nämnas förstudie för hemdialys med koppling till molntjänster, tal- och röstanalys inom logopedmottagningarna, införande av bild- och videoinspelning på tre operationssalar på Ryhov, förstudie och påbörjad pilot av videostreaming av operationer, upphandling och införande av ett integrerat patientövervakningssystem för ambulanssjukvården, införande av en bårhusmodul, samt upphandling av psykologiska tester och kartläggningsinstrument. • Uppgraderingsarbetet till Metavision v6.11 för anestesi och intensivvård har fortsatta utmaningar på grund av verksamhetens belastning under pandemin. Uppgraderingen har flyttats fram till hösten 2021, med planerade driftsättningar i december.
Genomföra projekt och förstudier utifrån programstyrgrupp Regional Utveckling, Stödsystem och Teknisk plattform (RUST) samt styrgruppers prioriteringar och planering	IT-centrum har under perioden arbetat med bland annat följande leveranser: • Fortsatt genomförande av projekt och utredningar inom Länstrafikens omfattande digitaliseringsprogram, såsom införande av nytt biljett- och betalsystem, kundportal, appar, samt tekniklösningar till bussar och tåg. • Genomförande av piloter av Microsoft 365 inom vissa verksamheter.

Aktiviteter	Analys
	• Projekt för förberedelse av en stor uppgradering av ekonomisystemet Raindance, en s.k. "clean break" där hela plattformen ska lyftas. • Fortsatt utveckling av intranätet, med fokus på arbetsplatsinformation. • Utveckling av system för administration av köpt vård (Ufix). • Införande av medarbetarsamtal med utvecklingssamtal i LoK, regionens IT-stöd för lärande och kompetens. • Införande av en mobil app för Sesam, hjälpmedelscentralens IT-stöd för inköp och lagerhållning. • Uppgraderingar av flera system, bland annat Synergi.
Införa lösningar för egenmonitorering.	En upphandling av lösningar för egenmonitorering har genomförts under tertialet tillsammans med Region Kalmar län. Upphandlingen har dock överklagats, varför ett införande ännu inte kan påbörjas.
Införa första linjens digitala vård - automatiserad anamnes och triagering.	Ett gemensamt program för införande av en nationell plattform för första linjens digitala vård (FLDV) pågår i sydöstra sjukvårdsregionen. Programmets huvudsyften är att öka tillgängligheten för invånaren i den första kontakten med vården och därigenom också spara tid för vårdens medarbetare. Invånaren ska kunna komma i kontakt med vården på samma sätt som idag via 1177 sjukvårdsrådgivning, men främst via en symtomguide, kunna chatta eller ha videosamtal med vården och sedan sömlöst hänvisas till rätt vårdnivå inom företrädelsevis primärvården. I ett senare skede ska olika nationella tjänster också ingå, såsom förbättrade möjligheter för invånaren att boka tider, följa sin remiss, kunna se vilket utbud som finns var, samt kunna få kallelser digitalt.

Uppdrag/mål: Införa digitala verktyg med artificiell intelligens

Aktiviteter	Analys
Utforska utifrån verksamhetens behov möjligheten att realisera värdeskapande AI-lösningar i IT-miljön	Aktiviteten samordnas med regionledningskontoret. Gemensam planering har inletts och en plan kommer att tas fram under hösten.

Uppdrag/mål: Underlätta användandet och kunskap om digitala stöd och tjänster

Aktiviteter	Analys
Ur ett IT-perspektiv bidra till att underlätta verksamhetens och invånarnas användande av digitala stöd och tjänster	IT-centrum bidrar i det regiongemensamma programmet "Enklare vardag - för patienter och medarbetare". Parallellt genomförs den utveckling och förvaltning som prioriteras av regionens IT-styrgrupper.
Genomföra prioriterade initiativ för att förbättra och tydliggöra regionens användning av organisationsinformation, centrala katalogtjänster och behörighetsstyrning	Ett program pågår för att göra HSA till källsystem för organisationsinformation, men flera pågående projekt. Syftet är att skapa god kvalitet i grunddata kring organisationsinformation, och på så vis skapa effektiva gemensamma arbetsprocesser och säkerställa att regionens

Aktiviteter	Analys
	alla IT-stöd utgår från gemensam och kvalitetssäkrad grunddata. Parallellt pågår en förstudie för förbättringar av regionens katalogtjänster i stort, samt ett projekt för en första fas av centraliserad behörighetsstyrning. Den sistnämnda med fokus på uppföljning av behörigheter.

Uppdrag/mål: Fortsätta utvecklingen av vårdsystemet Cosmic

Aktiviteter	Analys
Genomföra prioriterade förvaltnings- och utvecklingsinitiativ utifrån kundgrupp Cosmics planering och styrgrupp gemensamma eHälsotjänsters prioriteringar	Inom ramen för en övergripande prioritering har fler initiativ genomförts i tät och effektiv samverkan med Folkhälsa och sjukvårds sektion vårdtjänster. Det handlar om flera versionsuppdateringar som innehåller såväl förbättringar av befintlig funktionalitet, som nya funktioner exempelvis processtöd, beslutsstöd för strokeprevention och verksamhetsstatistik. Införandet av Cosmic BoS fortgår enligt plan med etapp 3, som omfattar remiss- och svarshantering för klinisk fysiologi respektive radiologi. Införandet av Mitt Vaccin för hantering av covidvaccinationer har genomförts. Projekt pågår för fortsatt införande för övriga vaccinationer, och samplanering sker med länets kommuner. Vidare kan nämnas förberedelser för höstens planerade uppgradering av OP/IVAs IT-stöd MetaVision, förberedelse för införande av lösning för Första linjens digitala vård och införande av stark autentisering (d.v.s. SITHS-kortsinloggning) i Cosmic.

Strategiska mål: Kunskapsbaserad och ändamålsenlig vård

Framgångsfaktorer: Samverkan med kommunerna

Uppdrag/mål: Samverkan i eHälsorådet

Aktiviteter	Analys
Verka för god samverkan med länets kommuner	IT-centrum deltar via IT-direktör i eHälsorådet, och bedriver aktiviteter i enlighet med den handlingsplan för 2021 och de beslut som fattas. Under tertialet har det nya IT-stödet Mitt Vaccin införts i Region Jönköpings län och samplanering sker för ett kommande införande hos länets kommuner.

Strategiska mål: Samlat IT-ansvar

Framgångsfaktorer: Effektiva leveranser i utveckling och förvaltning

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel projekt som startas inom förväntad tid	90%	90% 	Mätetalet visar hur stor andel av de uppdrag, förstudier och projekt som IT-styrgrupperna beslutar att genomföra som är startklara på IT-centrum inom rimlig tid (25 arbetsdagar). Mätetalet är gult för de två första tertialen, då 90% av

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			projekten har startats inom utlovad tid (44 st av totalt 49). Avvikelsen beror på dels på att aktiviteten i aktuella beslutsforum varit lägre under sommarsemestrarna, dels på att de berörda projekten haft en lägre prioritet från programstyrgrupperna. För de tre projekt som tagit längre tid än 25 dagar att starta har en dialog förts med aktuell IT-styrgrupp, och uppstartstiden har därför i praktiken varit inom verksamhetens förväntan. Resultatet är lägre än efter första tertialet, men i nivå med delårsresultatet 2020.

Aktiviteter	Analys
Verka för god styrning av IT-utveckling, förvaltning och drift i enlighet med verksamhetens krav	IT-centrum deltar aktivt i arbetet i IT-styrgrupperna i enlighet med riktlinjen för styrning av utveckling och förvaltning av IT-lösningar. En övergripande prioritering med översikt över den utveckling och förvaltning som på kort och lång sikt ska levereras till verksamhetsområdena har tagits fram och processats med programstyrgrupperna. Sedan flera år har IT-centrum en tjänsteorienterad styrning av leverans och ekonomi, med syftet att skapa en god transparens för verksamheten kring innehållet i de tjänster som levereras. Ett kontinuerligt arbete pågår med att tydliggöra innehållet i varje tjänst.

Framgångsfaktorer: Effektiv drift och support

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Incidenter avslutade i rimlig tid	19	11 	IT-centrum arbetar strukturerat med uppföljning av incidenter för att de ska avslutas i tid, bland annat genom att incidentkoordinator har regelbundna avstämningar med förvaltningsledarna. Trots att IT-centrum förkortat tiden avseende *rimlig tid* har antalet incidenter successivt minskat de senaste åren.
Svarstider i kundcenter	90 %	79 % 	Svarstider i Kundcenter påverkas av såväl frisknärvaro som antalet samtidigt inkommande samtal. För tertialet når IT-centrum inte målet fullt ut, vilket beror på sjukfrånvaro i kombination med ett stort antal inkommande samtal och ärenden. Delvis kan situationen tillskrivas Coronapandemin, som påverkat längden på en del samtal. Löpande arbetsinsatser i arbetssätt och omfördelning görs för att upprätthålla svarstiderna på en god nivå. Resultatet är i samma nivå som under 2020, men har sjunkit något sedan 2019.
Antal standardbeställningar som ej är levererade inom avtalad tid	35	365 	Ett strukturerat arbete görs för att säkerställa uppföljning av standardbeställningar, vilket resulterat i ett bättre resultat 2020 än 2019. Efter andra tertialet 2021 klarar IT-centrum inte målet, vilket huvudsakligen beror på världsläget där brist på halvledare som en effekt av stängda fabriker under Coronapandemin skapat en brist på olika typer av teknisk utrustning, bl.a. datorer. IT-centrum följer upp förseningar med aktuella verksamheter.

Aktiviteter	Analys
Förenklat IT-stöd för IT-centrums kunder	Såväl användarnas beställningar och felanmälningar som ärendehanteringen inom IT-centrum hanteras i IT-systemet Tjänstekatalogen. Ett uppdrag för att förtydliga kravbilden för vidareutveckling har genomförts under perioden. Kravbilden kommer att ligga till grund för vidareutveckling framöver.

Lärande och förnyelse

Strategiska mål: Professionell kunskap och förbättringskunskap

Framgångsfaktorer: Lärande i vardagen

Uppdrag/mål: Identifiera arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande och beskriver hur man arbetar med att förändra eller fasa ut dessa.

Strategiska mål: Kontinuerlig utveckling mot Sveriges bästa IT-avdelning

Framgångsfaktorer: Upprätthålla IT-centrums certifiering enligt ISO9001 (kvalitetsledning)

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Ökad projektmognad för högre kvalitet i projekt, utifrån en jämförande modell för offentliga och privata organisationer (Projsam, skala 1-5)	3,1	–	Mätetalet följs upp årsvis.
Ökad arkitekturmognad för att minska komplexiteten utifrån en internationell mognadsmodell (DYA, skala 1-13)	7	–	Mätetalet följs upp årsvis.

Aktiviteter	Analys
Genomföra systematiskt kvalitetsarbete för att säkerställa optimerade processer	IT-centrum är certifierade enligt SS-EN ISO 9001:2015, vilket innebär att en externrevisor årligen granskar IT-centrums arbetssätt och processer i enlighet med standarden. Arbetet är ett led i att säkerställa att IT-centrum har optimerade arbetsflöden, och innebär till exempel löpande förbättringsarbeten och kontinuerlig uppföljning av processernas prestanda på ledningsgruppens möten. Interna revisioner genomförs också enligt en årlig revisionsplan. Den externa revisionen har genomförts under perioden med goda vitsord från revisorn och utan att några avvikelser rapporterats.

Framgångsfaktorer: Ständiga förbättringar

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Hantering av synergiärenden	90 %	75 % ◆	IT-centrum arbetar kontinuerligt med förbättringar kopplat till uppföljning och tydliggörande av värdet efter kundreaktioner. Återkoppling sker vid behov också till

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			systemägaren. Efter andra tertialet har 75% av ärendena hanterats inom 60 dagar, vilket gör mätetalet gult. Ytterligare uppföljning av aktuella ärenden görs löpande. Resultatet är i nivå med motsvarande period 2019, men lägre än motsvarande period 2020.

Aktiviteter	Analys
Fortsätt effektivisera genom moderna arbetssätt (agilt/lean)	IT-centrum arbetar sedan flera år tillbaka med agila/leana metoder för att höja effektiviteten och undvika tidstjuvar. Under perioden har insatser startats för att ytterligare systematisera IT-centrums resurshantering utifrån behov, planering och utfall. Arbete pågår även kring att förbättra förvaltningsgruppernas planering och prioritering genom att förfina översiktligheten av kommande behov och pågående uppgifter.
Stimulera medarbetares delaktighet i aktiviteter som främjar ständiga förbättringar	IT-centrums samtliga medarbetare arbetar systematiskt med förbättringsarbeten, genom regelbundna retrospektiv för att hela tiden lära och bli bättre, tvärfunktionella kompetensgrupper, tydlig och enhetlig avvikelsehantering, regelbundet arbete och uppföljning av kompetensförsörjning per team och fortsatt arbete med att flytta uppgifter från förvaltningsgrupper till Kundcenter ("shift-to-left"), för att därmed successivt förflytta arbetsuppgifter i enlighet med RAK.

Medarbetare

Strategiska mål: Sveriges bästa offentliga arbetsgivare

Framgångsfaktorer: Ett starkt arbetsgivarvarumärke

Uppdrag/mål: Strategisk kompetensförsörjning

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Uppföljning bemanningskostnader - andel konsulter		23,1% ▬	Den höga digitaliseringstakten driver en fortsatt hög efterfrågan på IT-centrums tjänster, vilket för med sig fortsatt behov av konsulthjälp för att klara mängden uppdrag. Bemanningskostnaden där IT-centrum bedömer det långsiktigt klokt att ha anställd personal har under tertialet haft en konsultandel som motsvarar 23,1%, vilket är något lägre än för första tertialet och lägre än motsvarande period 2020. IT-centrum behåller ett stort fokus i rekryteringsarbetet, men räknar samtidigt med fortsatta rekryteringsutmaningar då IT-marknaden är extremt het och efterfrågan på kvalificerad IT-kompetens fortsatt hög i länet.

Aktiviteter	Analys
Genomföra strategisk analys av framtida kompetensbehov	IT-centrum genomför en strategisk kompetensförsörjningsanalys en gång om året enligt årshjulet, i syfte att fånga kompetensförsörjningsbehov i nuläget och på några års sikt. Analysen mynnar ut i en kompetensförsörjningsplan, som används i det fortsatta arbetet med rekrytering, kompetensutveckling, samt bemanningsplanering. Kompetensförsörjningsplanen är genomgången under delåret, vilket ger en trygghet i att IT-centrum rekryterar och kompetensutvecklar inom rätt områden.
Fokuserade åtgärder för att attrahera IT-kompetens.	IT-centrum har fortsatt stora rekryteringsbehov inom flera roller för att kunna tillmötesgå mer komplexa krav, samt öka leveranskapaciteten ytterligare utifrån behov och budget. Fokus är att rekrytera klokt och göra konsultväxlingar där så är möjligt och långsiktigt klokt. Rekryteringsarbetet är dock tidskrävande och kräver nytänkande, eftersom arbetsmarknaden för IT-kompetenser är väldigt het i samhället i stort. IT-centrum fortsätter, tillsammans med HR, att leta efter nya vägar för att locka intressanta och kompetenta kandidater. Det handlar dels om att hitta nya kanaler och tillvägagångssätt för att marknadsföra, dels om att öka kännedomen om IT-centrum. Nyanställda följs upp efter introduktion utifrån hur de har uppfattat IT-centrum som arbetsgivare, för att ge input till förbättringsåtgärder. Arbete pågår kring fadder- och handledarskap för att på bästa sätt introducera nya medarbetare. En annan viktig komponent är det ständiga arbetet för nöjda medarbetare, god arbetsmiljö och utvecklingsmöjligheter, vilket resulterar i att medarbetare förutom att leverera och må bra, också är goda ambassadörer och gör god reklam för

Aktiviteter	Analys
	IT-centrum.

Framgångsfaktorer: Kompetenta, delaktiga och engagerade medarbetare

Uppdrag/mål: En välfungerande lönebildning

Uppdrag/mål: Hälsa och likabehandling

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Personalhälsa - sjukfrånvaro	4,2 %	3,2 %	Mätetalet för personalhälsa och sjukfrånvaro följs upp månadsvis för hela IT-centrum och visar fortsatt grönt. Sjukfrånvaron ligger fortsatt stabilt, och har gjort så under hela året.

Aktiviteter	Analys
Löpande uppföljning av personalhälsa	Mätetalet för personalhälsa och sjukfrånvaro följs upp månadsvis i IT-centrums ledningsgrupp. Uppföljningen har inte visat någon förändring av sjukfrånvaro p.g.a. Covid -19, utan sjukfrånvaron har varit stabil. Respektive personalansvarig chef följer noggrant upp personalhälsa på individnivå, och några aktuella rehabiliteringsärenden har pågått under perioden. IT-centrums chefer har under perioden haft fortsatt fokus på närvarande ledarskap och arbetsmiljöfrågor särskilt kopplat till distansarbete.
Alla nyanställningar ska utgå från heltid	Inom IT-centrum grundar sig samtliga nyrekryteringar på heltidstjänster. Bland befintlig personal finns idag enstaka medarbetare som av personliga skäl har valt deltidstjänst, men inget som är initierat från arbetsgivarhåll.
Fortsätta systematiskt arbetsmiljöarbete enligt fastlagda planer	Det systematiska arbetsmiljöarbetet har ett tydligt fokus inom IT-centrum, där årshjulet visar när t ex medarbetarsamtal, APT, ronder, facklig samverkan etc. ska genomföras under året. Årshjulet uppdateras vid behov och likaså mallar för gemensam struktur mellan samtliga enhetschefer. Arbetssättet kommer att anpassas utifrån att medarbetarsamtalen och de individuella kompetensutvecklingsplanerna fortsättningsvis ska registreras i LoK (lärande och kompetens). Chefer och skyddsombud ska gå webbutbildning för att lära sig LoK. IT-centrum har tagit fram en HFA-plan för 2021, där fokus även i år är Hälsa och arbetsglädje. Planen är anpassad till Coronapandemin, vilket innebär att den är mer sparsmakad under våren och innehåller desto fler förslag på aktiviteter i höst. P.g.a. rådande pandemi och striktare förhållningssätt, är det än mer viktigt med fokus på både fysisk och psykisk arbetsmiljö, både att säkerställa minskad risk för smittspridning, och för att bibehålla hög leverans och välmående medarbetare med rätt förutsättningar, särskilt nu när fler arbetar tillfälligt hemma. Personalansvariga chefer har stort fokus på närvarande ledarskap. Genomförda och pågående aktiviteter bedöms ha goda

Aktiviteter	Analys
	effekter på medarbetarnas engagemang, fortsatta trivsel och låg sjukfrånvaro.

Ekonomi

Strategiska mål: God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt

Framgångsfaktorer: Kostnadseffektiv verksamhet

Uppdrag/mål: Arbeta kostnadseffektivt för att uppnå ekonomi i balans

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Ekonomi i balans	0 tkr	14 413 tkr	Budgetavvikelsen är 14,4 miljoner kronor. Kostnaderna för Cosmic är lägre än budgeterat. 2018 slöts ett tilläggsavtal mellan Cambio och Kundgrupp Cosmic där Region Jönköpings län ingår. Avtalet syftar till att öka takten när det gäller utvecklingen av Cosmic under 2018-2023. Enligt avtalet ska kostnaderna faktureras årsvis från Cambio till kunderna inom Kundgrupp Cosmic. Cambio har signalerat att arbetet inte fortskridit som planerat, vilket innebär att faktureringen inte skett i den takt som var planerat. Kostnaden för inköp av PC är lägre än budgeterat. Det råder brist på PC. Det beror på flera orsaker, brist på halvledare, fabrikerna har varit stängda periodvis, leveranskedjorna fungerar inte längre med samma hastighet och precision samt att behovet av framförallt bärbara PC har ökat i hela världen på grund av Covid-19. Två nya avtal har tecknats och det medför lägre kostnader än budgeterat, det gäller avtal inom säkerhetsområdet och ROS. IT-centrum har behov av att anställa fler medarbetare men det är svårt att rekrytera tillräckligt många medarbetare utifrån det behov som finns. IT-branschen är het och efterfrågan på kvalificerad IT-kompetens är fortsatt hög i länet. Det för med sig ett högre behov av konsulthjälp för att klara av IT-centrums uppdrag. Det innebär att lönekostnaderna är lägre än budgeterat samtidigt som konsultkostnaderna är högre än budgeterat. IT-centrum har merkostnader orsakade av Covid-19. Kostnader för sms är högre på grund av att fler sms skickas och verksamheterna skriver extra information till invånarna inför vårdbesöken. IT-centrum har utökat kapaciteten för att fler ska jobba hemifrån vilket också medför ökade kostnader.
Prognos	0 tkr	12 000 tkr	När det gäller faktureringen från Cambio har inte faktureringen ökat såsom det var planerat i våras. Bedömningen nu är att budgetavvikelsen blir 9 miljoner kronor. I motsats till vad leverantören tidigare aviserat kommer det vara fortsatt brist på PC. Inköpen kommer därmed att bli lägre än budgeterat. Det tillsammans med ”bankeffekten” för de stora inköpen förra året för med sig en budgetavvikelse på 5 miljoner kronor. De mer fördelaktiga avtalen för ROS och inom säkerhetsområdet ger sänkta kostnader och medför en budgetavvikelse på 5 miljoner kronor. På grund av det tuffa rekryteringsläget kommer

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			lönekostnaderna vara lägre än budgeterat. Det kommer även bli lägre kostnader för resor och kompetensutveckling, det är en pandemieffekt. Samtidigt kommer konsultkostnaderna vara högre än budgeterat. Det för med sig en budgetavvikelse på -3 miljoner kronor. Merkostnaderna för Covid19 beräknas blir -5 miljoner kronor. De kostnader som tillkommer under hösten är merkostnaden för sms. Totalt beräknas budgetavvikelsen för IT-centrum bli 12 miljoner kronor för helår 2021. Två av posterna är osäkra, det gäller faktureringen från Cambio och inköp PC.

Aktiviteter	Analys
Handlingsplan för ekonomi i balans	
Fortsatt arbete med framtagande av regiongemensamma, IT-relaterade avtal (upphandling)	IT-centrum fortsätter att aktivt jobba med att ta fram IT-relaterade avtal med hög kvalitet, såväl kostnadsmässigt som innehållsmässigt. Bland annat pågår fler upphandlingar av medicintekniska produkter med IT-kopplingar. Flera upphandlingar görs i samverkan med andra regioner.
Fortsatt kostnadskontroll i licenshanteringen (SAM)	Kostnaderna för mjukvarulicenser är omfattande inom IT-centrum och Region Jönköpings län som helhet. En strukturerad hantering och uppföljning av licensanvändningen gör att gjorda investeringar kan användas optimalt, att nya inköp kan minimeras och minskar riskerna för ytterligare kostnader vid en eventuell licensrevision. IT-centrum fortsätter arbeta med ökad systematik och fler leverantörer för ökad effekt. SAM står för Software Asset Management.
Uppföljning utifrån fokusområden i styrmodellen	Utvecklingen av vårdsystemet Cosmic utgår från en kundgruppsgemensam utvecklingsplan på tre år. Leveranserna från leverantören har hittills gått långsammare än förväntat, vilket påverkar såväl ekonomin som möjligheten att införa funktioner i verksamheten. Hela kundgruppen, där såväl systemägare som IT-direktör ingår, har kontinuerliga dialoger med leverantören för att öka leveranstakten. Regionen tecknade under 2020 ett treårsavtal med Microsoft, som reglerar licenser och underhållsavgifter. En ökad volym inom såväl infrastrukturen som användningen av videotjänster ger ökade kostnader. En pilotverksamhet för att utforska användningen av Microsoft molntjänster (Microsoft 365) pågår inom utvalda verksamhetsområden. Beslut i programstyrgrupp RUST är att avvakta med breddinförande av Office 365. Vid pilotinförande står respektive utpekad verksamhet för sina respektive kostnader. IT-centrum övertog under 2020 systemägar- och systemförvaltarskap för HSA och SITHS. Många projekt inom området pågår parallellt, bland annat att koppla ihop Cosmic med HSA och att göra HSA till källa för organisationsinformation. Under perioden har ett viktigt arbete för att definiera ny grundstruktur för organisationsinformation gjorts i nära samverkan med regionledningskontoret.

Hållbarhet

Strategiska mål: Klimatpåverkan från våra transporter ska minska och transportsystemet ska vara resurseffektivt.

Framgångsfaktorer: Vi är klimatsmarta - transporter

Uppdrag/mål: Under programperioden ska klimatpåverkan per årsarbetare minska med minst 40 procent för tjänsteresor, inklusive egna godstransporter, jämfört med 2019

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel förnybar energi i RJL's pool-, verksamhets- och transportbilar	30 %	–	Mätetalet följs upp årsvis.

Aktiviteter	Analys
Öka andelen förnybara drivmedel i pool-, verksamhets- och transportbilar till minst 70 procent år 2025. D.v.s. välj fordon enligt drivmedelsstrategin och tanka alltid rätt drivmedel.	IT-centrums har under många år följt upp CO2-utsläppen från verksamhetens bilar. Motsvarande analys har gjorts under perioden tertialet, som visar att så gott som alla IT-centrums bilar tankas med rätt drivmedel. Ett undantag har identifierats och åtgärder vidtas. Bilparken består till största delen av el- och gasbilar.

Strategiska mål: Vi ska stärka den sociala hållbarheten och minska den negativa hälso- och miljöpåverkan genom våra upphandlingar.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - upphandling

Uppdrag/mål: År 2025 ska 100 procent av våra särskilt farliga kemiska produkter utretts med syfte att hitta hälso- och miljöanpassade alternativ. Vi ska ha bytt ut produkter där det varit möjligt.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel särskilt farliga kemiska produkter som utretts	100 %	–	Mätetalet följs upp årsvis.

Strategiska mål: Vi ska öka andelen cirkulära materialflöden, avfallsmängden ska minska och återvinningen ska öka.

Framgångsfaktorer: Vi använder våra resurser klokt - cirkulära materialflöden

Uppdrag/mål: Hållbar användning av förbrukningsmaterial: År 2025 ska klimatpåverkan från prioriterade förbrukningsartiklar minska med minst 15 procent jämfört med 2019.

Aktiviteter	Analys
Främja användning av förbrukningsmaterial som går att materialåtervinna och består av återvunnen och/eller förnybar råvara. D.v.s. minska användningen av engångsprodukter och när engångsprodukter måste användas; Välj produkter som rekommenderas från miljösynpunkt.	IT-centrum hanterar små mängder förbrukningsmaterial och engångsprodukter. De produkter som ändå behövs beställs via regionens gemensamma avtal, där IT-centrum tillsammans med miljöombud och inköp har säkerställt att rätt miljökrav har ställts.

Uppdrag/mål: Vid flytt eller nyetableringar ska en så stor andel som möjligt av inredningen vara återanvänd.

Region Jönköpings län

Delårsrapport 2
Tertial 2 2021

Verksamhetsstöd och service

Dnr 2021/136
Miriam Markusson Berg, Direktör
Verksamhetsstöd och service
Region Jönköpings län, Box 1024, 551 11 Jönköping
© Region Jönköpings län, www.rjl.se

Innehållsförteckning

Inledning **4**

Medborgare och kund **7**

Strategiska mål: Jämlik hälsa och nöjda patienter/kunder 7

Strategiska mål: Vi skapar värde för kunden 8

Process och produktion **12**

Strategiska mål: Enklare vardag för patienter och medarbetare 12

Strategiska mål: Säker hälso- och sjukvård, och tandvård 12

Strategiska mål: Kunskapsbaserad och ändamålsenlig vård 13

Strategiska mål: Kostnadseffektiv upphandling 14

Lärande och förnyelse **15**

Strategiska mål: Professionell kunskap och förbättringskunskap 15

Strategiska mål: Vi har en kultur som präglas av kreativitet och nyfikenhet. 16

Medarbetare **19**

Strategiska mål: Sveriges bästa offentliga arbetsgivare 19

Ekonomi **21**

Strategiska mål: God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt 21

Hållbarhet **24**

Strategiska mål: Vi ska minska vår klimatpåverkan från våra fastigheter och anpassa vår verksamhet till ett förändrat klimat. 24

Strategiska mål: Klimatpåverkan från våra transporter ska minska och transportsystemet ska vara resurseffektivt. 25

Strategiska mål: Våra inom- och utomhusmiljöer ska vara hälsofrämjande och hållbara. 26

Strategiska mål: Vi ska stärka den sociala hållbarheten och minska den negativa hälso- och miljöpåverkan genom våra upphandlingar. 27

Strategiska mål: Vi ska främja en hållbar läkemedelskedja som med bibehållen patientnytta bidrar till att minska miljöpåverkan från läkemedel. 28

Strategiska mål: Vi ska främja en hållbar livsmedelsproduktion, hälsosamma matvanor och en ökad självförsörjningsgrad. 28

Strategiska mål: Vi ska öka andelen cirkulära materialflöden, avfallsmängden ska minska och återvinningen ska öka. 31

Strategiska mål: Vi är en del av en samhällsutveckling som bygger på tillit, förtroende, delaktighet och ansvar. 32

Inledning

Verksamhetsstöd och service ger stöd och service till Region Jönköpings läns verksamheter och länets invånare inom 13 olika områden;

Inom Verksamhetsstöd och service pågår ständiga förbättringar för att förverkliga idén om att ”Vara en trygg och nära samarbetspartner som ger kundnytta genom samverkan, tillgänglighet och kompetens.” Stort engagemang läggs på att skapa enhetlig service, enhetlig prissättning och lika villkor över länets alla delar.

På vår gemensamma ledardag med fokus på att bli bättre tillsammans, identifierades tre förbättringsområden. Ett område utgjorde det övergripande samarbetet inom Verksamhetsstöd och service. Det ledde till att en så kallad frukostklubb startades upp för chefer, ledare och stödfunktioner med syfte att skapa nätverk, utgöra forum för diskussion samt höja kunskapen om gemensamma förutsättningar, frågor och strategier för Verksamhetsstöd och service.

Budgeterade intäkter och anslag uppgår till 1 796 miljoner kronor. Budgetavvikelsen uppgår efter andra tertialet till plus 5,1 miljoner kronor. Prognosen visar en budgetavvikelse på + 2,8 miljoner kronor.

Jämfört med motsvarande period föregående år har antalet faktiska årsarbetare ökat med 30,4 årsarbetare och uppgår i snitt till 936,7 årsarbetare. Ökningen avser främst område närservice.

Några områden har större utmaningar än andra. Område invånarservice – med enheten 1177 Vårdguiden på telefon som har hög personalomsättning. Ett annat område är område måltid som arbetar med att komma till rätta med den negativa budgetavvikelsen.

Ytterligare ett område med stora utmaningar är hjälpmedelscentralen, HMC, som har en underskottsproblematik beroende på att förbrukningen av läkemedelsnära produkter är betydligt större än finansieringen.

I samband med att restriktionerna lättar planeras det för att starta de pausade ledarprogrammen under

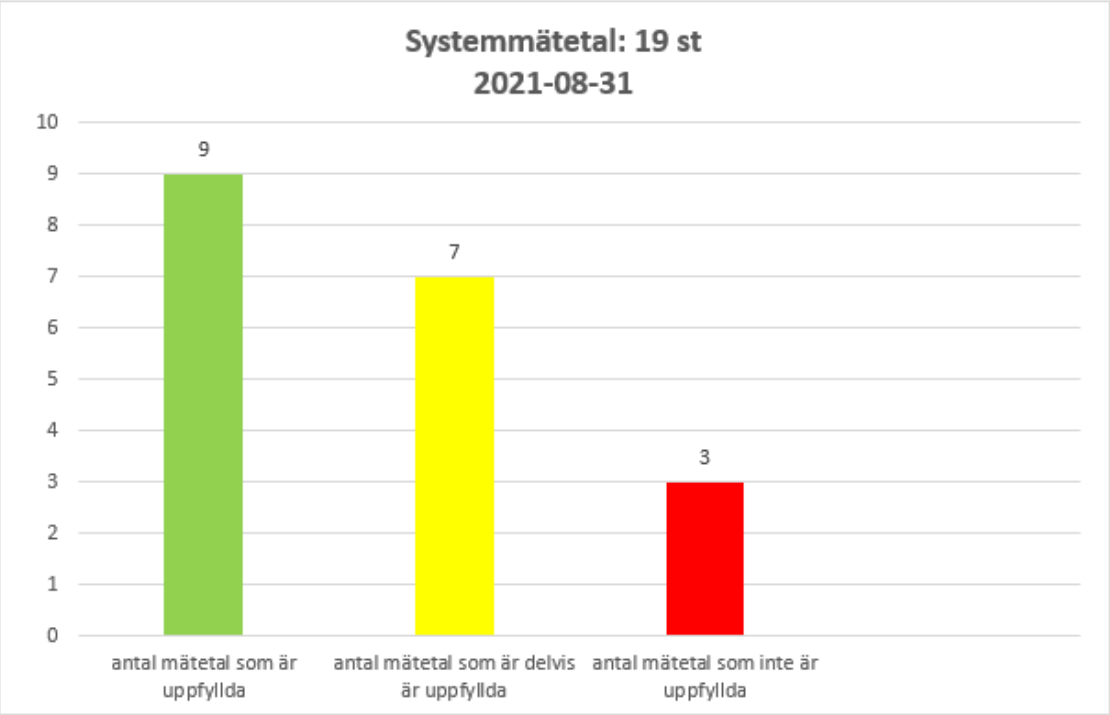
hösten. Även arbetet med mångfald och integration "Bästa arbetsplatsen" kommer att tas upp under hösten.

Arbeten pågår med att anpassa verksamheterna till det nya normala är exempelvis flexiblare arbetsplatser, resfria möten, hållbart resande, lagerhållning och återgång till ordinarie verksamhet såsom besökare till restaurangerna.

Måluppfyllelse ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet

	2021-08-31	Andel	2020-08-31	Andel
Antal mätetal som är uppfyllda	3	75%	0	0%
Antal mätetal som är delvis uppfyllda	1	25%	2	40%
Antal mätetal som inte är uppfyllda	0		3	60%
Antal mätetal som mäts	4	100%	5	100%

Målen är uppfyllda för mätetalen kostnad för bemanningsföretag, ekonomi i balans och prognos. För mätetalen Personalhälsa- sjukfrånvaro är målet delvis uppfyllt. Att detta mål inte uppfyllts beror till stor del på pandemin. Tillsammans med de fyra från fullmäktige beslutade mätetal så redovisar vi totalt 19 mätetal som sammanställts i bilden nedan.

Kostnad för bemanningsföretag
Andel områden/ enheter har framtagna handlingsplaner gällande våra 4V
Ekonomi i balans
Prognos
Köpt energi
Andel MSC-märkt fisk och skaldjur
Genomsnittlig klimatpåverkan
Matsvinn per restaurangportion
Regionfastigheter - Vakansgrad, andel tomställda lokaler %

Öka antalet årsarbetare som utför vårdnära servicetjänster inom Närservice jämfört med förgående år
Personalhälsa - sjukfrånvaro
Andel A- och B-klassade byggmaterial vid om- och nybyggnation.
Andel svenskproducerat kött, mejeriprodukter och ägg
Andel svenskproducerad frukt, bär, grönsaker och potatis
Andel ekologiska livsmedel
Andel Fairtrademärkt och ekologiskt producerat kaffe, te, drickchoklad och banan

Uppföljningsmått - Nationell mätning (antal samverkande regioner/ landsting)
Besvarade samtal inom 9 min per månad
Matsvinn per patientportion

Medborgare och kund

Inom Verksamhetsstöd och service arbetar vi aktivt med kundfokus. Av Region Jönköpings läns 13 grundläggande värderingar fokuserar vi särskilt på kundorientering, snabba reaktioner och samverkan. Dessa tre ingår i våra 4V-Vision, värderingar, verksamhetsidé och verksamhetsmål. En viktig framgångsfaktor för att lyckas är att det finns etablerade forum för dialog med kund.

Strategiska mål: Jämlik hälsa och nöjda patienter/kunder

Framgångsfaktorer: Personcentrerad vård

Aktiviteter	Analys
Personcentrerad vård 1177 Vårdguiden på telefon via samtalsprocessen.	Varje samtal till 1177 Vårdguiden på telefon innebär att en individuell bedömning utförs genom rådgivningsstöd och hänvisningsdokument där hänsyn tas till den inringandes symtom och besvär. Detta leder till individuella råd eller hänvisningar.

Framgångsfaktorer: Hög tillgänglighet

Uppdrag/mål: Förbättra tillgängligheten till 1177 vårdguiden på telefon.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
VO Uppföljningsmått - Nationell mätning (antal samverkande regioner /landsting)	17 st	10 st	10 regioner är med i samverkan vardagar kl.07-16 och alla nätter kl.22-07. Fem av dessa regioner samverkar dygnet runt. Västra götalandsregionen har valt att lämna samverkan den 18 januari i år.
VO Invånarservice 1177 - Besvarade samtal inom 9 minuter per månad	75 %	5 %	Fortsatt mycket långt från målvärde. De största orsakerna till att målvärdet är långt borta bedöms vara flera; det ökade inflödet av samtal gällande Coronaviruset, det ökade trycket på primärvården som leder till att invånare inte når sin vårdcentral eller kan ha längre väntetider än vanligt. Målvärdet bedöms ouppnåeligt (i nuvarande samverkanskluster) då alla våra samverkanspartners behöver höja sin bemanning. Arbete pågår i de regioner som samverkar dygnet runt för att få till förbättringar. Vi i Region Jönköpings län har fått utökade resurser för att höja vår bemanning och har så gjort under det gångna året.

Aktiviteter	Analys
Förbättra tillgängligheten till 1177 vårdguiden på telefon.	För att uppnå det beslutade tillgänglighetsmålet, besvara 75 % av inkommande samtal inom 9 minuter, behöver samtliga regioner vara med samverkan samt vara fullt bemannade (utifrån antalet invånare i respektive region). Rekrytering för 1177-enheten i region Jönköping fortgår och som tidigare är målet att bli fullt bemannade, 31 årsarbetare. Rekryteringsaktiviteterna har haft ett positivt utfall de senaste två åren och utgångsläget i början av 2021 är att vi har 29,1 årsarbetare i augusti månad. En begränsning gällande rekryteringsarbetet är att den fysiska lokalen i Jönköping är alldeles för liten rent ytmässigt för att inrymma

Aktiviteter	Analys
	fler medarbetare. Ytterligare medarbetare än vi har i nuläget kan innebära problem på grund av platsbrist. Nya medarbetare kan därför eventuellt endast bli aktuella om de kan arbeta på kontoret i Nässjö, vilket merparten av de som erbjudits tjänst har tackat nej till. Genom ett aktivt arbetsmiljöarbete har personalomsättningen minskat något de senaste två åren, vilket också föranleder bättre startläge för året jämfört med tidigare.

Framgångsfaktorer: Vårdnära service

Uppdrag/mål: Arbetsuppgifter som idag till stor del sköts av sjukvårdsutbildad personal ska där det är möjligt, utan ökade kostnader, flyttas över till servicepersonal för rätt använd kompetens

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
VO Öka Antalet årsarbetare som utför vårdnära servicetjänster inom Närservice jämfört med föregående år.	20 st	17 st ◆	Tjänster för måltidshantering i avdelningskök på akutmottagning och medicinavdelning E, Länssjukhuset Ryhov, har övertagits från område måltid.

Strategiska mål: Vi skapar värde för kunden

Framgångsfaktorer: Vi har kunskap om kunden och dennes behov

Aktiviteter	Analys
Varje område beskriver hur man får kunskap om kund och dennes behov.	Alla område arbetar med att beskriva hur man får kunskap om kund och dennes behov, nedan några exempel: **Måltid** Arbetar med insamling av kunders synpunkter och behov i olika forum, kostombudsträffar, daglig styrning, dialog med vårdenhetschefer, dietistmöten och enkätundersökningar. Vid behov kontaktas kunder i olika frågor för att se om behoven tillgodosetts, t.ex. har riktade frågeställningar ställts till restaurangkunderna som ett led i vårt utvecklingsarbete. Som exempel har vårdenhetscheferna nyligen bjudits in för att diskutera olika delar i den förändring som område måltid i Värnamo ska genomföra under året och i Eksjö genomförde man i mars ett pilotprojekt med den nya á la cartemenyn. Att få in synpunkter från vården innan vi går in i skarpt läge är av största vikt för projektets införande. Vidare samlar område måltid in kunskap om kundernas behov genom en aktiv omvärldsspaning och en hög kunskap kring måltidsprocessen och måltidsmiljön. **Ekonomi** Varje redovisningsansvarig har löpande kontakt med sin verksamhet och gör förändringar efter behov. **Länstransporter** Regelbunden kontakt med Laboratoriemedicin, Läkemedelsförsörjning och Tvätteriet i Norrköping. Vid telefonsamtal och uppföljningsmöten går vi igenom kundens

Aktiviteter	Analys
	verksamhet och vilka behov som finns. Vi går igenom hur vår leveransförmåga ligger i relation till behoven. Där behov av korrigeringar finns ser vi till att möta dessa så långt som möjligt inom vårt uppdrag.

Framgångsfaktorer: Våra varor och tjänster har god kvalité

Uppdrag/mål: Varje område följer upp sina kvalitetsmål ur ett kundperspektiv

Aktiviteter	Analys
Varje område beskriver hur uppföljning av kvalitetsmål genomförs.	Alla områden arbetar med uppföljning av framtagna kvalitetsmål, nedan några exempel: **Inköp och materialförsörjning** Följer upp och gör en analys av kvalitetsmål löpande med avstämningar ca en gång per tertial. Avstämningarna omfattar: • Antal beställningar och hantering av dessa (e-handel/manuella) • Analys av avtalstrohet • Reklamationshantering • Ersättningsprodukter till kund **Miljö** Uppföljning av kvalitetsmål görs genom att vi följer upp kundnytta. Kundnytta mäts på genomförda miljöombudsträffar, hållbarhetsdag, introduktioner för nya chefer samt för nya miljöombud. På sikt kommer även utvärdering av miljöintroduktion för upphandlare att ingå. Kundnytta mäts genom obligatorisk fråga vid utvärdering, skala 1-10, målvärde 7. Rapporteras årsvis.

Framgångsfaktorer: Vi har gott bemötande, god service och hög tillgänglighet

Aktiviteter	Analys
Varje område beskriver hur man skapar värde för kund.	Alla områden beskriver hur man skapar värde för kunden, nedan några exempel: **Måltid** Att skapa värde för kunden är viktigt för område måltid. En av målsättningarna är att sprida måltidsglädje till patienter, anhöriga och besökare på sjukhusen samt till de gäster som besöker våra restauranger och café/butik. Måltiden i sig är en viktig värdeskapare genom att mätta magar, tillgodose näringsbehov, bidra till trivsel och gemenskap. Genom olika kundforum hålls en dialog för att hela tiden kunna utveckla och höja kvaliteten och nå kundernas förväntningar. **Miljö** Skapar värde för kunden genom att arbeta nära kunden och därigenom förstå kundens behov av stöd inom miljöområdet. **Sjukhusstöd** Arbetar utifrån kunderna behov i säkerhetsfrågor, flyttplanering, samordning, information och service på våra tre sjukhus.

Uppdrag/mål: Vi reagerar snabbt på kundens behov och frågor

Framgångsfaktorer: Vi har förtroende hos kunden och en väl fungerande samverkan.

Aktiviteter	Analys
Varje område beskriver på vilket sätt samverkan med kund sker.	Alla områden arbetar med att beskriva hur samverkan med kund sker, nedan några exempel: **Måltid** Har flera kontaktvägar för samverkan med kund. **Kostombudsträffar** - Genomförs fyra gånger per år och samtliga enheter som beställer patientmåltider bjuds in. Regional agenda sätts gemensamt inom området. **Dietistmöten** - Dessa hålls en gång i halvåret och samtliga dietister i Region Jönköpings län bjuds in. Syftet är att bidra till måluppfyllelse och samverkan mellan enheterna. **Dialog om matsvinn med Vårdenhetschefer** - Vårdenhetscheferna bjuds in varje höst för dialog kring hur vi kan minska matsvinnet uppe på vårdavdelningarna. **Daglig styrning** - Är det forum som område måltid använder sig av när information behöver nå våra interna kunder, d.v.s. vårdenhetschefer. **Årliga enkäter för både patienter samt restauranggäster och besökare i café/butik** - Vecka 45 varje år genomförs enkätundersökningar med syfte att förbättra kvaliteten och upplevelsen för områdets kunder. **Förslagslåda i restaurangerna** - Gästerna i våra restauranger har möjlighet att lämna synpunkter, alla öppna dagar, i en förslagslåda. **Pilotsamverkan -** det nya måltidsupplägget med á la cartemeny (15 rätter) till patienterna genomfördes i en pilot på medicin C på Höglandssjukhuset i mars 2021. Detta för att kunna justera menyn och maträtterna samt förfina rutinerna kring beställningsförfarandet. **Miljö** Miljödialoger hålls årligen med varje verksamhet/enhet/klinik och i miljödialogen identifieras kundens behov av miljöstöd. Respektive medarbetare anpassar miljöstödet till kundens behov.

Uppdrag/mål: Tillsammans med kunder och intressenter ha samverkansformer för att ta tillvara kundens behov

Aktiviteter	Analys
Varje område beskriver hur kunders och intressenters behov tas tillvara utifrån uppdrag/mål	Alla våra områden arbetar med att beskriva hur kunders och intressenters behov tas tillvara, nedan några exempel: **Invånarservice** I vår verksamhet är kundens intressen och behov alltid är i fokus. Vår verksamhet har direktkontakt med kunden vilket gör att vi ständigt arbetar med dennes behov. Inkomna synpunkter/avvikelser tas tillvara och kan leda till förbättringar/förändringar i verksamheten. **Måltid** Verkar för en aktiv kunddialog. Till exempel genom att det på morgonmöten i enheterna stående finns en punkt som handlar om kundernas åsikter där såväl fel i processerna, förbättringsförslag samt positiv feedback ska tas tillvara. Under vecka 45 genomför område måltid sin årliga

Aktiviteter	Analys
	kundenkät till patienter samt besökare i restaurang, café och butik. Resultatet analyseras därefter och lämpliga åtgärder vidtas. Varje enhetschef är positivt inställd och ser ett stort värde i de åsikter som kommer fram i och med enkäterna. Genom deltagande i det nationella nätverket Best Service nyckeltalsjämförelse och erfarenhetsutbyte av processen patientkost genomfördes en enkät under vårterminen. Under året följer därefter arbete med det resultat som framkommit. Vid olika projekt- och utvecklingsarbeten tas dessutom kunders och intressenters behov tillvara utifrån det specifika projektets förutsättningar. Till exempel genomfördes i mars ett pilotprojekt i Eksjö med den nya 15-rätters menyn. I det projektet var fokus ett nära samarbete mellan vård och måltid för att förfina alla steg och moment innan vidare implementering av det nya menyupplägget på Höglandssjukhuset och Värnamo sjukhus.

Process och produktion

Välfungerande processer är en förutsättning för att Verksamhetsstöd och service ska lyckas i sitt uppdrag. Produkter och tjänster som vi levererar ska hålla god kvalitet. Vi arbetar med ständiga förbättringar, sätter tydliga mål med handlingsplaner och genomför regelbundna uppföljningar av våra nyckelmått. Två av våra områden är certifierade enligt ISO9001:2015.

Strategiska mål: Enklare vardag för patienter och medarbetare

Framgångsfaktorer: Sveriges bästa digitala vård och stödsystem.

Uppdrag/mål: Fortsätta utvecklingen mot digitala tjänster

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Förslag på processer inom Verksamhetsstöd och service som kan digitaliseras ska ges under 2021.	2 st	–	Årsmått

Uppdrag/mål: Underlätta användandet och kunskap om digitala stöd och tjänster

Aktiviteter	Analys
Arbeta för att öka kunskap kring digitala tjänster inom hela verksamhetsområdet.	För att fortsätta utvecklingen mot digitala tjänster samt underlätta användandet och öka kunskapen pågår en enklare kartläggning och en behovsanalys har påbörjats. Plan för fortsatt arbete ska tas fram under hösten 2021.

Strategiska mål: Säker hälso- och sjukvård, och tandvård

Framgångsfaktorer: Effektiva och ändamålsenliga processer

Uppdrag/mål: Säker vård alla gånger

Aktiviteter	Analys
I samråd med Läkemedelskommittén utveckla och stödja vården för att minimera negativa händelser kopplade till högriskläkemedel, vårdövergångar och läkemedelsrelaterade problem.	Under andra tertialet har arbete pågått inom de tre patientsäkerhetsområdena. Genomgång av regionens gemensamt identifierade högriskläkemedel pågår och ska vara klart under augusti för diskussion i Läkemedelskommittén. Rapport kring samskapande av en gemensam läkemedelsplan ska också vara klart under augusti. Planen för hösten är att fortsatta arbetet med att få igång en läkemedelsplan i Cosmic.

Strategiska mål: Kunskapsbaserad och ändamålsenlig vård

Framgångsfaktorer: Effektiva och ändamålsenliga processer

Uppdrag/mål: God läkemedelsanvändning

Aktiviteter	Analys
Lagernivåer av kritiska läkemedel.	Då sjukhusapoteket fram till våren 2022 måste köpa stora kvantiteter av läkemedel från det nationella förrådet, kommer en ytterligare översyn av lager av kritiska läkemedel, att skjutas upp. Detta på grund av platsbrist.
Undvika olämpliga läkemedel hos äldre.	Medverkan i regional samverkan kring ”Läkemedelsbehandling av de mest sjuka och sköra äldre”. För Region Jönköping är B. Westerlind och P. Karlsson ansvariga. Under juni görs revisionsförslag på benign prostata hyperplasi (BPH), urinvägsinfektion och urininkontinens. Fortsatt arbete under hösten 2021. - Berörda apotekare har haft möte om införande av Linkkommunikation i Värnamo under hösten. Det kommer att testas i viss skala för utvärdering. - Fortsatt medverkan i Trygg och säkervård har skett 8 juni. Dokument är under utarbetande. - Dialog om handlingsplan Äldre och läkemedel med Läkemedelskommitté, apotekare och geriatriker genomförs 14 juni.

Uppdrag/mål: Kris- och katastrofmedicinskberedskap

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
VO Andel område som har en kontinuitetsplan kring kris-beredskapsfrågor.	100 %	–	Årsmått

Aktiviteter	Analys
Översyn av lagerhållning och lokaler	Innan pandemin startade hade sjukhusapotekets lagernivåer höjts för ett stort antal läkemedel, för att klara en månads förbrukning. Våren 2020 höjdes lagret av ytterligare läkemedel som var särskilt viktiga för behandling av Covid-patienter. Då Sjukhusapoteket fram till våren 2022 måste köpa stora kvantiteter av läkemedel från det nationella förrådet, kommer en ytterligare översyn av lager av kritiska läkemedel, att skjutas upp. Detta på grund av platsbrist.

Framgångsfaktorer: Samverkan med kommunerna

Uppdrag/mål: Samverkan i styrgrupp för hjälpmedelsverksamheten

Aktiviteter	Analys
Omvärldsbevaka, identifiera utvecklingsfrågor och ta fram handlingsplaner i samverkan	Implementeringen/utvecklingen av välfärdsteknik pågår mot kommunerna och flera strategiska forum har genomförts där

Aktiviteter	Analys
	information givits. Detta har skapat dialog om hur vi ska gå vidare. Ett välfärdsteknikråd finns där erfarenheter utbyts. Inom diabetesområdet har en ordnat införandegrupp startats för att kunna få bättre struktur på införande under avtalsperioden. Här har flera regioner visat intresse för vårt arbetssätt.

Strategiska mål: Kostnadseffektiv upphandling

Framgångsfaktorer: Rätt beteende - avtal

Aktiviteter	Analys
Aktiv uppföljning av avtalstrohet utifrån rapporter i Diver	Uppföljning sker kontinuerligt för verksamhetsområdet och i alla områden. Resultatet för augusti månad för verksamhetsområdet var 96,1% i avtalstrohet.

Uppdrag/mål: Områden definieras där innovationsvänlig upphandling ska främjas.

Aktiviteter	Analys
Definiera områden där innovationsvänlig upphandling ska främjas.	Vid projektstart för samtliga upphandlingar ska analys göras om det är möjligt att öppna för innovation.

Lärande och förnyelse

Workshop med samtliga medarbetare kring mångfald och integration, med syfte att bli ”den bästa arbetsplatsen” kommer att påbörjas under hösten. Planerade utbildningar med medel från omställningsfonden (framtida ledare och ny som chef) kommer att startas upp under hösten.

Strategiska mål: Professionell kunskap och förbättringskunskap

Framgångsfaktorer: Lärande i vardagen

Uppdrag/mål: Identifiera arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande och beskriver hur man arbetar med att förändra eller fasa ut dessa.

Aktiviteter	Analys
Varje område beskriver hur man arbetar med att förändra eller fasa ut arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande	Alla områden arbetar med att beskriva hur man arbetar med att förändra eller fasa ut arbetssätt eller arbetsuppgifter som inte längre bedöms som värdeskapande, nedan några exempel: **Inköp och materialförsörjning** Område Inköp-Materialförsörjning har RAK som ett fokusområde för 2021. Uppnådda mål: - Digital dokumentsignering - Schablonberäkning av tidig kostnadsberäkning i investeringsprojekt Fortsatt arbete: - Effektiva samarbeten Inköp - Inköpsstöd **HR** Förbättringsarbete och utvärdering pågår ständigt. I samband med det uppmärksammas arbetssätt och arbetsuppgifter som inte är värdeskapande. Dessa fasas ut eller ersätts av annat (t ex digitalisering). **Regionfastigheter** Översyn över skötsel- och underhållsåtgärder som kostar mer över tid än eventuella akutavhjälpande har genomförts. I icke kritiska installationer har dessa utgått då de inte skapar värde.

Uppdrag/mål: Vi arbetar i varje område med aktiv omvärldsbevakning/ benchmarking

Aktiviteter	Analys
Analys kopplat till våra förutsättningar ska genomföras utifrån utförd omvärldsbevakning/benchmarking	Genomförs där det är möjligt, nedan ett exempel: **Invånarservice** Genom att delta på Enghousedagarna får Kontaktcenter inspiration och vetskap om vad som händer inom utvecklingen av Kontaktcentersystem och arbetssätt. 1177 Vårdguiden på telefon har chefs/verksamhetsforum (via Skype) under 2021 mellan alla 1177 VPT och de andra regionerna där erfarenheter utbyts. Skypemöten med Inera och övriga regioner pågår kontinuerligt som ett led i arbetet under pandemin. Utbildnings- kataloganSvariga har möten via Skype med Inera och andra regioner.

Strategiska mål: Vi har en kultur som präglas av kreativitet och nyfikenhet.

Framgångsfaktorer: Vi har ett konstruktivt ifrågasättande av invanda föreställningar.

Uppdrag/mål: Ta tillvara allas kreativitet och nyfikenhet.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Genomföra workshop "Bästa arbetsplatsen" under en treårs period.	100 %	–	Årsmått

Framgångsfaktorer: Vi utvecklar och använder både beprövade och innovativa metoder.

Uppdrag/mål: Stimulera till förbättringar och innovationer.

Aktiviteter	Analys
Varje område beskriver hur man arbetar för att stimulera innovationer.	Alla områden arbetar med att beskriva hur man arbetar för att stimulera innovationer, nedan några exempel: **Måltid** Område måltid arbetar för att vara nytänkande i all vår processframtagning. Vi ser positivt på digitalisering och försöker vara innovativa i våra förändringar. Område måltid arbetar med pastöriserad mat i Eksjö, och kommer att införa detta även i Värnamo, vilket är en produktionsmetod som inte används i så stor uträckning i Sverige ännu. Vi ser också att vi kan vara innovativa genom exempelvis läsplattor på vårdavdelningarna och en specerivarubutik med självservicehantering. Enhetscheferna verkar för ett öppet klimat i sina enheter där medarbetarna känner att deras idéer och tankar tas tillvara och är värdefulla. One-to-one möten hålls med teamledare och administrativa assistenter, vilket också är ett led i att stimulera innovationer. Medarbetarnas delaktighet är viktig när man kommer ner på HURET i olika förändringsarbeten och här välkomnas nytänkande utanför befintliga ramar. **Hjälpmedelsförsörjning** Vid våra arbetssätt på HMC har vi team möten där vi går laget runt och möjlighet ges att framföra sina idéer och synpunkter. Dessa synpunkter/idéer tas sedan vidare via HISS gruppen.(Hjälpmedelscentralen i samarbete och samverkan) **Inköp och materialförsörjning** Område inköp och materialförsörjning har i upphandlingsarbetet en grundtanke att det som upphandlas inte ska definieras helt genom produktkrav utan att den efterfrågade funktionen ska vara i fokus. Arbetet kan utvecklas att omfatta fler områden inom organisationen.

Framgångsfaktorer: Vi tar tillvara varje medarbetares erfarenhet och kompetens.

Aktiviteter	Analys
Beskriv hur medarbetares erfarenhet och kompetens tas tillvara.	Alla områden arbetar med att beskriva hur medarbetares erfarenhet och kompetens tas tillvara, nedan några exempel: **Ekonomi** Vi arbetar ständigt med att utifrån nuvarande och framtida behov säkerställa att medarbetarna har rätt kompetens. Detta göra via omvärldsbevakning, kunddialog, medarbetarsamtal, utvecklingsdagar mm **Närservice** Vi arbetar ständigt för att ta tillvara på medarbetarnas erfarenhet och kompetens. På APT lyfter vi utmaningar samt förändringar i våra processer för att alla ska kunna vara delaktiga genom att bidra med sin kunskap. Utbildningar genomförs vid behov och i takt med nya tjänster, detta följs också upp. Nu i september börjar en ny SPRÅKA utbildning för de medarbetare som har språksvårigheter för att de ska få det enklare att vara delaktiga i det dagliga arbetet. **Miljö** Vid individuella månadssamtal görs regelbunden avstämning av medarbetares mål respektive aktiviteter. I samband med dessa samtal lyfts behov av kompetensutveckling och hur samarbete kan ske i våra olika uppdrag för att ta tillvara medarbetarnas erfarenhet och kompetens på bästa sätt. Varje månad hålls miljöråd där relevanta miljöfrågor lyfts till alla deltagare, vilket är betydelsefullt för spridning av erfarenhet och kompetens.

Framgångsfaktorer: Vi leder genom tillit och uppmuntrar till att prova nytt.

Uppdrag/mål: Ta fram tillvägagångssätt för att motivera till ständiga förbättringar.

Aktiviteter	Analys
Varje område ska beskriva hur man arbetar för att motivera till förbättringar utifrån uppdrag/mål.	Alla områden arbetar med att beskriva hur man motiverar till förbättringar utifrån uppdrag/mål, nedan några exempel: **Inköp och materialförsörjning** För arbetet med upphandlingsprocessen startas "Upphandlingstimmen" varannan vecka för att internt utbyta erfarenheter inom upphandlingsarbetet i syfte att förbättra och förenkla. **Närservice** Uppföljningar av vårdnära service uppdrag sker kontinuerligt med respektive verksamhet som köper en tjänst. I och med täta dialoger kan vi resonera kring eventuella ändrade behov. Om en kund ändrar innehållet i tjänsten gällande städning följer vi upp detta också genom att föra en dialog med en avstämning efter en viss tid. **Ekonomi** I uppdraget från regionledningen ingår att utveckla och förbättra våra processer inom område ekonomi. Vi ska även arbeta processorienterat. Inom redovisning har vi fem processer; kundfakturaprocess, inkassoprocess, investering- och anläggningsprocess, leverantörsfakturaprocess, bank- och betalprocess. Det finns också en referensgrupp för redovisningsfrågor. Samtliga processer har åter startats upp

Aktiviteter	Analys
	och är igång med möten löpande under året. Samarbetsrum finns för samtliga forum på intranätet och processledare är utsedda. I varje process diskuteras och förvaltas utvecklingsfrågor och effektiviseringar. Samtliga medarbetare motiveras till delaktighet i de olika processerna och uppmanas att komma in med förslag till utveckling. I processerna finns representation från olika grupper hos oss men även från IT- Centrum, Folktandvården, Bra Liv och Jönköpings Länstrafik.

Medarbetare

Sjukfrånvaron ligger på ungefär samma nivå som när pandemin startade. Många av våra yrkeskategorier har inte möjlighet att arbeta hemifrån varför de sjukskriver sig även vid lindriga förkylningssymptom. Områdena har dock fortsatt stort fokus på att komma tillrätta med långtidssjukfrånvaro och upprepad korttidsfrånvaro som inte har sin grund i Corona. Områdena har fortsatt fokus på att erbjuda medarbetare heltidsanställning och bedömningen är att vi når målet utifrån att deltidsarbete ska vara frivilligt.

Strategiska mål: Sveriges bästa offentliga arbetsgivare

Framgångsfaktorer: Ett starkt arbetsgivarvarumärke

Uppdrag/mål: Strategisk kompetensförsörjning

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Kostnad för bemanningsföretag (hyrkostnad som andel av egna personalkostnader)	2 %	0,9 %	Målsättningen är att öka tillgängligheten genom att bemanna upp 1177 Vårdguiden på telefon så optimalt som möjligt med ordinarie personal vilket inte har lyckats fullt ut. Även att bemanna kontinuerligt med timanställd personal har varit svårt. Med anledning av detta har verksamheten via bemanningsbolag anlitat två barnmorskor som regelbundet arbetar i verksamheten för att öka tillgängligheten samt att de ger invånarna tillgång till barnmorskekompetens vid behov.

Aktiviteter	Analys
Varje område ska årligen se över och uppdatera sina kompetensförsörjningsplaner.	I stort sett alla områden har uppdaterat eller arbetar med att uppdatera sina kompetensförsörjningsplaner.

Framgångsfaktorer: Kompetenta, delaktiga och engagerade medarbetare

Uppdrag/mål: En välfungerande lönebildning

Aktiviteter	Analys
Ledningen för Verksamhetsstöd och service tar ansvar för efterlevnad av Region Jönköping läns lönepolitik.	Ledningen hade inför årets löneöversyn en dialog kring förutsättningarna för årets löneöversyn med alla områden.

Uppdrag/mål: Hälsa och likabehandling

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Personalhälsa - sjukfrånvaro	6,7 %	7 %	Arbete pågår med att påverka korttidsfrånvaron. Sjukfrånvaron påverkas fortfarande av pandemin.
genomföra workshop "kränkande särbehandling" under en treårsperiod.	100 %	–	Årsmått

Aktiviteter	Analys
Varje område ska analysera och vid behov redovisa åtgärder för att minska sjukfrånvaron	Detta genomförs inom respektive område och följs upp vid tertialuppföljningar med ledningen inom Verksamhetsstöd och service.
Alla nyanställningar ska utgå från heltid	Alla rekryteringar utgår ifrån en heltidsanställning.

Framgångsfaktorer: Våra medarbetare känner till och arbetar utifrån vår vision, verksamhetsidé, värderingar och mål

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
VO Andel områden/ enheter har framtagna handlingsplaner gällande våra 4V, vision, värderingar, verksamhetsidé och verksamhetsmål	100 %	100 % 	Alla områden har handlingsplaner utifrån våra 4V, vision, värderingar, verksamhetsidé och verksamhetsmål.

Aktiviteter	Analys
Varje chef ansvarar för att omsätta våra 4V (Vision, värderingar, verksamhetsidé och verksamhetsmål)	Alla chefer har arbetat med att omsätta våra 4V (vision, värderingar, verksamhetsidé och verksamhetsmål).

Ekonomi

Verksamhetsstöd och service ekonomiska resultat börjar återhämta sig. Inköpspriserna på skyddsmaterial börjar återgå till normala nivåer. Ersättning för covidrelaterade kostnader och tilläggsbudget för sjukvårdsnära produkter hjälper också till att förbättra resultatet.

Strategiska mål: God hushållning av resurser på såväl kort som lång sikt

Framgångsfaktorer: Kostnadseffektiv verksamhet

Uppdrag/mål: Arbeta kostnadseffektivt för att uppnå ekonomi i balans

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Ekonomi i balans	0 tkr	5 146 tkr	Verksamhetsstöd och service har en budgetavvikelse på 5,1 mnkr efter åtta månader. Två områden visar stora negativa budgetavvikelser: Hjälpmedelscentralen har en budgetavvikelse på totalt -6,0 mnkr, detta trots att verksamheten i augusti fått 8 mnkr i budgetkompensation för ökade kostnader inom diabetes- och stomihjälpmedel. Delar man upp hjälpmedelscentralens avvikelse så står diabetes- inkontinens- och stomihjälpmedel för -3,6 mnkr, intäktsfinansierade hjälpmedel för -2,8 mnkr och nutrition för -1,0 mnkr. Måltid har en negativ budgetavvikelse på -6,7mnkr, där flera av de åtgärder som hittills gjorts döljs av de intäktsminskningar som pandemin medfört. Övriga verksamheter har tillsammans en positiv budgetavvikelse på 17,8, mnkr där ersättning för kostnader relaterade till pandemin på 16,3 mnkr hjälper upp resultatet. Effekterna av pandemin påverkar fortfarande vissa områden negativt främst genom höga personalkostnader (läkemedelsförsörjning, materialförsörjning, närservice) och lägre försäljning (måltid, korttidspoolen).
Prognos	0 tkr	2 800 tkr	Helårsprognosen för Verksamhetsstöd och service visar en budgetavvikelse på 2,8 mnkr. De områden med störst prognostiserad avvikelse är: Måltid -10 mnkr. Beror på strukturella problem och en efterfrågeminskning som kan relateras till pandemin. Hjälpmedelscentralen -4,5 mnkr. Förskrivningskostnaden av läkemedelsnära produkter är större än anslagsfinansieringen. Invånarservice +4,4 mnkr. Intäkterna från den nationella samverkan ökar när bemanning ökar. Detta kommer på sikt minska när övriga län i samverkan också ökar sin bemanning. Centralt gemensamt anslag +4,0 mnkr. Covidrelaterad ersättning som i dagsläget inte kommer fördelats ut till verksamheterna. Inköp/Materialförsörjning +3,0 mnkr. Stora volymer av skyddsutrustning till mer normala inköpspriser ger

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			materialförsörjningen ett prognostiserat överskott. Övriga 10 områden har tillsammans ett prognostiserat överskott på 5,9 mnkr.

Aktiviteter	Analys
Handlingsplan för ekonomi i balans	Område måltid har tagit fram en handlingsplan som innebär att mer mat ska tillagas i Eksjö och sedan transporteras till Värnamo. Man håller också på att genomlysa arbetssättet i Jönköping. Delar av den effekthemtagning som gjorts har ätits upp av en minskad försäljning. Förhoppningsvis kommer försäljningen på sikt att öka till nivåer motsvarande den innan pandemin. Hjälpmedelscentralen arbetar både med att förtydliga regelverken för förskrivning och dialog med förskrivarna av läkemedelsnära produkter där de största budgetavvikelserna finns.

Uppdrag/mål: Lokalförsörjning

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
VO Regionfastigheter - Vakansgrad, andel tomställda lokaler %	2 %	1,9 %	Andelen tomställda lokaler som inte berörs av ombyggnationsprojekt uppgår till 1,73% under andra tertialet. Dock kommer flera större ombyggnationsprojekt att starta i både Ryhov och i Eksjö samt att ett pågår i Nässjö. Vakansytor finns främst i Nässjö, Tranås, Värnamo, Gislaved.

Framgångsfaktorer: Utrymme för utveckling

Aktiviteter	Analys
Varje område genomför SWOT- analys av sin verksamhet	Alla områden arbetar med SWOT- analys av sin verksamhet.

Framgångsfaktorer: Väl utvecklad finansieringsmodell

Aktiviteter	Analys
Konsekvensbedömning av lagd finansieringsmodell	Konsekvensbedömning sker löpande för varje område. Inför varje budgetår analyseras modeller för prissättning där målet är att verksamheterna inom givna uppdrag ska kunna ha en ekonomi i balans, leverera det som kunderna förväntar samt ha ett utrymme för att kunna vidareutveckla sina processer. Anpassningar av bemanning och övriga kostnader görs löpande för att säkra en kostnadseffektiv verksamhet.

Hållbarhet

Strategiska mål: Vi ska minska vår klimatpåverkan från våra fastigheter och anpassa vår verksamhet till ett förändrat klimat.

Framgångsfaktorer: Vi är klimatsmarta - fastigheter och klimatanpassning

Uppdrag/mål: Vi ska minska vår klimatpåverkan från direkt påverkbara utsläpp med 25 procent år 2025 jämfört med 2019.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Klimatpåverkan från direkt påverkbara utsläpp	-5%	–	Årsmått

Uppdrag/mål: Användningen av värme och el i våra fastigheter och verksamheter ska minska. År 2025 ska köpt energi understiga 145 kWh/m2 vilket innebär en minskning med 11 procent jämfört med 2019.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Köpt energi (kWh/m2)	158 kWh/m2	151 kWh/m2	Nya ytor med låg energianvändning (Råslätt) tillkommer för första gången under andra tertialet, vilket sänker resultatet kWh/m2. Ovanligt varma juni och juli, samt egen produktion av solenergi leder till ytterligare lägre resultat kWh/m2. Prognosen förväntas stiga vid Tertial 3.

Aktiviteter	Analys
Den egna produktionen av förnybar energi ska öka med 2 GWh under programperioden.	Aktivitet har inte startat.
Beakta och prioritera låg energianvändning vid inköp av energikrävande utrustning där så är lämpligt.	Vid upphandlingar görs vid behov en LCC-kalkyl som beaktar energianvändning.

Uppdrag/mål: År 2022 har vi tagit fram handlingsplaner för de mest betydande klimatriskerna för vår verksamhet (Enligt riskbedömning i vår klimatanpassningsplan).

Aktiviteter	Analys
Handlingsplaner för de mest betydande klimatriskerna för vår verksamhet (enligt riskbedömning i vår klimatanpassningsplan) ska tas fram senast 2022.	Aktivitet har inte startat.

Uppdrag/mål: Genom en hållbar byggprocess ska vi under programperioden minska klimatpåverkan från om- och nybyggnationer.

Aktiviteter	Analys
Utveckla byggprocessen så att klimatpåverkan tydligare beaktas i tidiga skeden.	Utbildning gällande regelverk med utgångspunkt på klimatberäkningar görs. Upphandling av smådjurslokaler i Tenhult har genomförts där en studie av klimatberäkningar gjorts under projektering och före upphandling.
Arbeta för ett ökat inslag av trä och andra klimatsmarta konstruktioner i byggprojekt.	Upphandling av Smådjursklinik i Tenhult pågår, byggnationen är med trästomme och solceller.

Strategiska mål: Klimatpåverkan från våra transporter ska minska och transportsystemet ska vara resurseffektivt.

Framgångsfaktorer: Vi är klimatsmarta - transporter

Uppdrag/mål: År 2025 ska andelen förnybara drivmedel i upphandlade hyrbilar och transporttjänster vara minst 80 procent. (Renodlade transporttjänster så som transporttjänster inom Jönköpings län och busstransporter (exklusive kollektivtrafik).)

Aktiviteter	Analys
Ställa krav på förnybara drivmedel i upphandling samt främja transportmedel som till exempel lastcykel.	Miljökrav bevakas i förekommande upphandlingar. Arbetet med lastcykel är ej påbörjad

Uppdrag/mål: Under programperioden ska klimatpåverkan per årsarbetare minska med minst 40 procent för tjänsteresor, inklusive egna godstransporter, jämfört med 2019

Aktiviteter	Analys
Öka andelen förnybara drivmedel i pool-, verksamhets- och transportbilar till minst 70 procent år 2025. D.v.s. välj fordon enligt drivmedelsstrategin och tanka alltid rätt drivmedel.	I de kommande fordonsupphandlingarna kommer miljökrav att ställas som möjliggör ökad andel förnybara drivmedel i pool-, verksamhets- och transportbilar. En omfattande utbyggnad av laddinfrastruktur för elfordon pågår inom Region Jönköpings län. Utbyggnaden beräknas vara klar under hösten 2021. Genom de nya biogastankstationerna som är på gång i bland annat Eksjö och Tranås ökar tillgängligheten för att tanka biogas.
Utrusta allmänna konferensrum och övriga möteslokaler med lämplig teknik för resfria möten.	Planering för att utrusta en tredjedel av konferensrummen med lämplig teknik för resfria möten under hösten 2021 pågår.
Tillgängliggöra bokningsbara poolcyklar på våra tre sjukhus och främja användningen av tjänstecyklar.	En förstudie har genomförts för att ta fram vad som krävs vid ett införande.
Utveckla bilbokningssystemet så att det i större utsträckning underlättar samåkning.	Aktivitet hänger samman med behovsanalys och utveckling av bilbokningssystem. Målet är införa ett nytt system under kvartal 1 2022.

Uppdrag/mål: Vi ska stimulera våra medarbetare till att välja mer hållbara resealternativ för arbetspendling, med en målsättning att minska klimatpåverkan per anställd med 30 procent under programperioden, jämfört med 2019.

Aktiviteter	Analys
Medverka till att erbjuda medarbetare årlig cykelservice vid våra tre sjukhus samt rabatter på service och tillbehör till cykel via personalförmånerna.	Frågan är flyttad till arbetet som pågår gällande personalförmåner.

Uppdrag/mål: Vi ska kartlägga förutsättningarna för att våra ambulanser och lantbruksfordon ska kunna drivas på förnybara drivmedel.

Aktiviteter	Analys
Kartlägga förutsättningarna för att våra ambulanser och lantbruksfordon ska kunna drivas på förnybara drivmedel.	Aktivitet har inte startat.

Strategiska mål: Våra inom- och utomhusmiljöer ska vara hälsofrämjande och hållbara.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - inom- och utomhusmiljöer

Uppdrag/mål: Utomhusmiljön kring våra fastigheter ska vara hälsofrämjande och den biologiska mångfalden ska öka.

Aktiviteter	Analys
Genomföra så kallade I-tree-beräkningar för våra utomhusmiljöer vid sjukhusen.	En förstudierapport är upprättad och det finns ett formulerat beslutsärende i investeringssystemet Rubert som ligger för tjänstemännen samt politiska nivån att besluta.
Utöka totala ytan av ängsmark med 20 000 m2 kring våra sjukhus samt uppföra insektshotell.	En förstudierapport är upprättad och det finns ett formulerat beslutsärende i investeringssystemet Rubert som ligger för tjänstemännen samt politiska nivån att besluta.
Utvärdera möjligheten till synligt vatten inom våra fastigheter, vid byggnationer och markprojekt samt gröna tak i våra ny- och ombyggnationsprojekt.	Grönt tak: På hus 21(nybyggnation) i Värnamo planeras för grönt tak, detaljer är inte beslutade än. På bårhuset Ryhov ska det bli ett biotoptak (mer biodiversitet än en sedvanligt sedumtak). Värnamo folkhögskola, slänt med kullersten ska ersättas med en torrängsmatta, en typ av vegetationsyta som även kan anläggas på tak. Dessa två projekt ska sedan utvärderas så vi se om det är lämpligt att ha på fler platser i framtiden. Synligt vatten: Just nu inga projekt där vi planerar för det. På senaste tid har de nybyggda husen D1 Ryhov och hus 37 Eksjö fått små dammar på innergårdarna. Ur ett hälsoperspektiv är det väldigt positivt. I samband med att amfiteatern ska renoveras på Värnamo sjukhus diskuteras om den gamla dammen ska sättas i bruk och en tanke är att skapa någon typ av synligt vatten vid det kommande hus 21 i Värnamo.
Möjliggöra att delar av bevattningen av vår utemiljö ska ske med dagvatten.	En förstudierapport är upprättad och det finns ett formulerat beslutsärende i investeringssystemet Rubert som ligger för tjänstemännen samt politiska nivån att besluta.

Uppdrag/mål: Nybyggnation ska minst motsvara kriterierna för miljöbyggnad silver.

Aktiviteter	Analys
Arbeta för att nybyggnation ska minst motsvara kriterierna för miljöbyggnad silver.	Kraven som motsvarar "miljöbyggnad silver" är inlagda i våra beställarkrav i Program för teknisk standard PTS. De ska följas i alla våra nybyggnadsprojekt.

Uppdrag/mål: År 2025 ska de byggmaterial vi använder uppgå till minst 80 procent A- och B-klassade byggmaterial enligt SundaHus.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel A- och B-klassade byggmaterial vid om- och nybyggnation.	80 %	70 % ◆	Ett par projekt som gjort bättre ifrån sig än andra är t ex Bussdepån i Ljungarum, Råslätts VC och om och tillbyggnad av bårhuset Ryhov. Totalt sett är detta det bästa resultatet på två år.

Strategiska mål: Vi ska stärka den sociala hållbarheten och minska den negativa hälso- och miljöpåverkan genom våra upphandlingar.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - upphandling

Uppdrag/mål: Under programperioden ska sociala hållbarhetskrav och mer långtgående miljökrav ställas i prioriterade upphandlingar. Livscykelperspektivet ska guida oss i val av produkter.

Aktiviteter	Analys
Kartlägga miljö- och hälsoskadliga ämnen i förbrukningsmateriel, elektronik, inredning, textilier och leksaker utifrån vår kemikaliestrategi med syfte att minska negativ påverkan.	Pågår enligt plan. Miljökrav ställs och följs upp i prioriterade upphandlingar för att kartlägga och minska miljö- och hälsoskadliga ämnen i produkter.

Uppdrag/mål: År 2025 ska 100 procent av våra särskilt farliga kemiska produkter utretts med syfte att hitta hälso- och miljöanpassade alternativ. Vi ska ha bytt ut produkter där det varit möjligt.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel särskilt farliga kemiska produkter som utretts	100 %	–	Årsmått

Strategiska mål: Vi ska främja en hållbar läkemedelskedja som med bibehållen patientnytta bidrar till att minska miljöpåverkan från läkemedel.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - läkemedel

Uppdrag/mål: Vi ska förbättra invånarnas kunskap om hur läkemedel påverkar miljön och hur överblivna läkemedel ska kasseras.

Aktiviteter	Analys
Förbättra invånarnas kunskap om hur läkemedel påverkar miljön och hur överblivna läkemedel ska kasseras.	Aktivitet har inte startat.

Uppdrag/mål: Vi ska utöka samverkan om läkemedels miljöpåverkan och rening av läkemedelsrester med länets kommuner och länsstyrelsen.

Aktiviteter	Analys
Utöka samverkan om läkemedels miljöpåverkan och rening av läkemedelsrester med länets kommuner och länsstyrelsen.	Aktivitet har inte startat.

Strategiska mål: Vi ska främja en hållbar livsmedelsproduktion, hälsosamma matvanor och en ökad självförsörjningsgrad.

Framgångsfaktorer: Vi bidrar till en sund livsmiljö - livsmedel

Uppdrag/mål: Av våra livsmedelsinköp ska år 2025 minst 95 procent av kött, mejeriprodukter och ägg vara producerade i enlighet med krav motsvarande svensk lagstiftning inom djuromsorg.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel svenskproducerat kött, mejeriprodukter och ägg	87 %	78 %	Andelen svenskproducerat kött, mejeriprodukter och ägg uppgår under andra tertialet till 78 %, vilket är en bit ifrån årets målsättning på 87 %. Enheterna arbetar med att köpa in svenska produkter men det finns en viss problematik hos leverantören att alltid kunna leverera det som beställs. Den största utmaningen i målets olika kategorier sedan produktgrupperna har breddats är framställa mejeriprodukter utan svensk råvara.

Uppdrag/mål: Av våra livsmedelsinköp ska år 2025 minst 50 procent av frukt, bär, grönsaker och potatis vara producerade i enlighet med krav motsvarande svensk lagstiftning inom livsmedelsproduktion.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel svenskproducerad	38 %	35 %	Andelen svenskproducerad frukt, bär, grönsaker och potatis uppgår under andra tertialet till 35 %, vilket är i närheten av målsättningen för året på 38 %. Enheten i Jönköping har strävat extra nogsamt mot inköp enligt livsmedelstrappan

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
frukt, bär, grönsaker och potatis			och har lyckats komma upp i en nivå på 41 %. Övriga orter uppnår inte målsättningen. Bl.a. har man haft en problematik med potatisleveransen och ett antal andra svenskproducerade grönsaker/frukter.

Uppdrag/mål: Av våra livsmedelsinköp ska år 2025 minst 95 procent av fisk och skaldjur vara märkt med MSC eller motsvarande för hållbart fiske/fiskodling.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andelen MSC-märkt fisk och skaldjur	87 %	90 %	Andelen MSC-märkt fisk och skaldjur uppgår under tertial två till 90 %, vilket överstiger målnivån (87%). Det är en marginell ökning med 1 % sedan tertial ett och bl.a. så har man justerat laxinköpen som ofta är ASC-märkta istället för MSC-märkta.

Uppdrag/mål: Av våra livsmedelsinköp ska år 2025 minst 65 procent av de totala livsmedelsinköpen vara ekologiskt producerade.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel ekologiska livsmedel	60 %	55 %	Andelen ekologiska livsmedel uppgår till 55 % för tertial två. Målsättningen för året är 60 % och pandemin har gjort det extra problematiskt att nå målet med t.ex. begränsningar i leverantörernas sortiment och utbytesprodukter som inte är ekologiska. Det har även funnits kvalitetsproblematik kring grönsaker. Lagertömning i Eksjö under sommaren kan ha påverkat detta nyckeltal negativt då färre varor har köpts in under perioden. Måltid i Värnamo gjorde en stor analysinsats under sommaren och lyckades få upp sin andel, enheten har även utformat patienternas specerilista för så hög ekoandel som möjligt. Under hösten tittar område måltid på om övriga enheter kan göra samma förändring. Enheten i Jönköping hoppas under hösten kunna gå tillbaka till den ekologiska potatisen (kvalitetsfråga) vilket i så fall påverkar nyckeltalet i positiv riktning. Den regionala EKO-gruppen som syftar till förbättrad måluppfyllelse träffas månadsvis.

Uppdrag/mål: Av våra livsmedelsinköp ska år 2025 100 procent av kaffe, te, drickchoklad och bananer vara producerade med sociala och etiska krav motsvarande Fairtrade och vara ekologiskt producerade.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Andel Fairtrademärkt och ekologiskt producerat kaffe, te, drickchoklad och banan	96 %	95 %	Nyckeltalet för andel Fairtrademärkt och ekologiskt producerat kaffe, te, drickchoklad och banan uppnår inte målvärdet för andra tertialet. Nyckeltalet visar 95 % med en målsättning på 96 %. Arbete pågår för att förbättra måluppfyllelsen, bl.a. har en ny drickchoklad som uppfyller målsättningarna kunnat tas in som avtalsprodukt. Viss problematik har funnits med att få bananer levererade som uppfyller ställda krav.

Uppdrag/mål: Öka användning av närproducerade livsmedel inom befintliga och kommande livsmedelsavtal samt genom att ta tillvara naturbruksgymnasiernas egenproducerade livsmedel.

Aktiviteter	Analys
Arbeta för att öka användning av närproducerade livsmedel inom befintliga och kommande livsmedelsavtal samt genom att ta tillvara naturbruksgymnasiernas egenproducerade livsmedel.	Aktivitet har inte startat.

Uppdrag/mål: Vi ska servera måltider som främjar hälsosamma matvanor och minskar klimatpåverkan.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Genomsnittlig klimatpåverkan, kg CO2-ekv/kg livsmedel		1,84kg CO2-ekv/kg livsmedel	Den genomsnittliga klimatpåverkan avseende totalt inköpta livsmedel visar ett förbättrat värde sedan basåret 2019. Andra tertialet visar 1,84, jämfört med basårets värde som var 1,96. Arbete med livsmedelsmål i hållbarhetsprogrammet bidrar till en lägre siffra, samt mindre andel rött kött, mer fisk, kyckling samt grönsaker. Vegetariska måltider lyfts i Regionens kostpolicy och restaurangerna arbetar med att dessa rätter ska vara attraktiva för att kunderna ska vilja välja dem. Att värdet är lägre för andra tertialet än för första tertialet kan delvis bero på att sommarhalvåret möjliggör mer lokalt producerade grönsaker och att ätmönstret till viss del ser något annorlunda ut då. Eksjös övergång till den nya á la carte menyn för patienter kan också ha påverkat värdet positivt då det har en hög andel ekologiska varor.

Aktiviteter	Analys
Kostpolicyn med tillhörande tillämpningsanvisningar ska implementeras och följas upp.	Arbetsgrupp har startat och ska bl.a. utveckla relevanta aktiviteter för implementering och mätetal för uppföljning.
Inköp av buteljerat vatten ska så långt som möjligt minimeras. Pilotförsök med syfte att utreda lämplig utrustning och hantering av eget kolsyrat vatten ska göras 2021.	Område måltid har tillsammans med område miljö haft ett uppstartsmöte under vårterminen där representanter från de vårdavdelningar som ska agera pilot på respektive sjukhus också medverkade. Tre olika alternativlösningar för att minska andelen buteljerat vatten har diskuterats. Projektstart beslutades till september månad och tanken är att projektet ska testas under fyra veckors tid. Projektet pågår i skrivande stund. Primärt tittar gruppen på en lösning med samma typ av kolsyremaskiner man har i hemmet. Viktigt att flaskorna finns i glas och går att diska i diskmaskin.

Strategiska mål: Vi ska öka andelen cirkulära materialflöden, avfallsmängden ska minska och återvinningen ska öka.

Framgångsfaktorer: Vi använder våra resurser klokt - cirkulära materialflöden

Uppdrag/mål: Hållbar användning av förbrukningsmaterial: År 2025 ska klimatpåverkan från prioriterade förbrukningsartiklar minska med minst 15 procent jämfört med 2019.

Aktiviteter	Analys
Främja användning av förbrukningsmaterial som går att materialåtervinna och består av återvunnen och/eller förnybar råvara. D.v.s. minska användningen av engångsprodukter och när engångsprodukter måste användas; Välj produkter som rekommenderas från miljösynpunkt.	Ett samverkansprojekt inom Sydöstra sjukvårdsregionen med fokus på hållbar användning av förbrukningsmaterial startades upp under 2020. Projektet ska resultera i att miljöpåverkan från prioriterade förbrukningsmaterial ska minimeras och projektet sträcker sig till april 2022. Inom projektet har prioriterade förbrukningsartiklar utifrån miljö- och klimatpåverkan identifierats. Inom Region Jönköpings län pågår arbete med att kunna beräkna miljöpåverkan utifrån prioriterade förbrukningsmaterial, ett mål i hållbarhetsprogrammet. En prioriteringstrappa för val av produkter har tagits fram för att ge stöd och vägledning vid upphandling och inköp. Under hösten planeras besök i verksamheterna för att identifiera engångsprodukter och se över vilka flergångsalternativ som finns.

Uppdrag/mål: Vid flytt eller nyetableringar ska en så stor andel som möjligt av inredningen vara återanvänd.

Aktiviteter	Analys
Alla områden ska återanvända inredning och möbler i så stor utsträckning som möjligt vid flytt.	Vid behov av inredning och möbler är första steget att titta på vad som finns i möbelförrådet innan nyinköp görs.

Uppdrag/mål: Vårt matsvinn ska minska med minst 30 procent till 2025 jämfört med 2020.

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
Matsvinn per restaurangportion	-10 %	-17 %	Andelen matsvinn per restaurangportion visar till och med andra tertialet 68 g/port, detta jämförs med föregående års mätningar, 82g/port med reducering av 10 %, som för närvarande har uppnåtts. Eksjö och Värnamo har lyckats minska sitt restaurangsvinn där man arbetar med att återvinna råvaror och överbliven mat samt att laga till under öppettiden istället för att överproducera. Jönköping har andra förutsättningar rent lokalmässigt och kan inte på samma sätt laga till mat under öppettiden för att hålla nere beställningsnivån. Enheten i Jönköping har arbetat med förbättrad prognos och kommunikation för att minska ner svinnet och nått visst förbättrat resultat.
Matsvinn per patientportion	-10 %	-4 %	Matsvinn i gram per patientportion uppgår ackumulerat till och med andra tertialet till 123 g/port. Detta jämförs mot

Mätetal	Målvärde	Resultat	Analys
			föregående års mätning som visade 128 g/port, varav en liten förbättring har skett. Målsättningen är att matsvinnet ska minska med 10 % jämfört med föregående år. Just nu når området en minskning på 4 %. En problematik med överbeställningar finns. Här erbjuder köken egenproducerade matlådor som komplement till överbeställningar, dessutom har en av orterna senarelagt stopptiden för att underlätta för vården att göra avbeställningar. Inom vården har det funnits en viss effekt av pandemin där man har svårt att förutsäga antalet patienter som är i behov av mat. Man kan också se att åtgången på råkost, kokta grönsaker och potatis är något lägre än den beräknade mängden. Det nya menyupplägget som är implementerat i Eksjö visar en tendens till minskat tallrikssvinn, det vill säga att mer mat hamnar i magen hos patienterna tack vare att de själva får välja maträtt ur ett brett urval.

Uppdrag/mål: År 2025 ska allt matavfall sorteras ut, i syfte att främja produktion av biogas och biogödsel.

Aktiviteter	Analys
Allt matavfall sorteras ut, i syfte att främja produktion av biogas och biogödsel. Ska vara klart 2025	Aktivitet har inte startat.

Strategiska mål: Vi är en del av en samhällsutveckling som bygger på tillit, förtroende, delaktighet och ansvar.

Framgångsfaktorer: Vi är till för alla - samhällsutveckling

Uppdrag/mål: Konferenser, utbildningsdagar och evenemang som vi anordnar ska vara hållbara och tillgängliga.

Aktiviteter	Analys
Ta fram beslutsstöd i form av checklistor och mallar.	Aktivitet har inte startat, planeras under hösten 2021.

Regionstyrelsens arbetsutskott §§ 183-203

Tid: 2021-10-19 kl. 09:00

Plats: Sal A

§ 200

Samråd om verksamhetsplan med budget 2022 och plan 2023-2024 för länets samordningsförbund

Diarienummer: RJL 2021/1937

Beslut

Regionstyrelsen föreslås

- Ställa sig bakom budget 2022 och plan 2023-2024 för länets tre samordningsförbund.

Sammanfattning

Region Jönköpings län har delgetts verksamhetsplan och budget 2022 från länets tre samordningsförbund för samråd. Nivån på det ekonomiska bidraget har hanterats i tidigare beslut.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-10-08
- Budget och verksamhetsplan 2022 Finnvedens samordningsförbund
- Budget och verksamhetsplan 2022 Samordningsförbundet Södra Vätterbygden.
- Budget och verksamhetsplan 2022 (utkast), Höglandets samordningsförbund.

Beslutsgång

Ordföranden finner att arbetsutskottet bifaller föreliggande förslag.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Regionstyrelsen

Samråd om verksamhetsplan med budget 2022 och plan 2023-2024 för länets tre samordningsförbund.

Förslag till beslut

Regionstyrelsen

- Ställer sig bakom budget 2022 och plan 2023-2024 för länets tre samordningsförbund.

Sammanfattning

Region Jönköpings län har delgetts verksamhetsplan och budget 2022 från länets tre samordningsförbund för samråd. Nivån på det ekonomiska bidraget har hanterats i tidigare beslut.

Information i ärendet

Finnvedens samordningsförbund, Höglandets samordningsförbund samt Samordningsförbundet Södra Vätterbygden har översänt verksamhetsplan och budget för 2022 för samråd. Det formella samrådskravet är redan uppfyllt i och med att Region Jönköpings län deltagit i framtagandet av plan och budget.

Bidragsnivån har i de fall det rör sig om höjning hanterats tidigare i samband med att samordningsförbundet inkommit med förslag till finansiering inför 2022. Sammantaget ser finansieringen från Region Jönköpings län ut enligt följande 2022, medel finns inom ramen för Regionstyrelsens budget.

Förbund	Budget 2021	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024
Finnvedens samordningsförbund	1 289 500	1 267 500	1 267 500	1 267 500
Höglandets samordningsförbund	1 998 000	2 013 500	2 013 500	2 013 500
Samordningsförbundet Södra Vätterbygden	1 837 000	2 020 500	2 223 000	2 445 000

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 2021-10-08
- Budget och verksamhetsplan 2022 Finnvedens samordningsförbund

- Budget och verksamhetsplan 2022 Samordningsförbundet Södra Vätterbygden.
- Budget och verksamhetsplan 2022 (utkast), Höglandets samordningsförbund.

Beslut skickas till

Regionledningskontoret ekonomi
Respektive samordningsförbund

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Maria Berghem
Ekonomidirektör

Samordningsförbundet Södra Vätterbygden

Förslag till

VERKSAMHETSPLAN 2022
med budget 2022 och plan 2023-2024

för Samordningsförbundet Södra Vätterbygden

(dnr 2021:02 / x)

Vår gemensamma vision:

EGENFÖRSÖRJNING OCH LIVSKVALITET FÖR INDIVIDEN -
alla kan tillhöra och tillföra

1. Inledning

Samordningsförbundet Södra Vätterbygden arbetar enligt lag (2003:1210) om finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet (Finsam).
Förbundet är en fristående juridisk person som består av sju medlemmar: kommunerna Habo, Jönköping, Mullsjö och Vaggeryd tillsammans med Region Jönköpings län, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

2. Samordningsförbundets uppgifter

Samordningsförbundet har enligt lagstiftningen bl a följande arbetsuppgifter:
1. besluta om mål och riktlinjer för den finansiella samordningen,
2. stödja samverkan mellan samverkansparterna,
3. finansiera sådana insatser som avses i 2 § och som ligger inom de samverkande parternas samlade ansvarsområde.

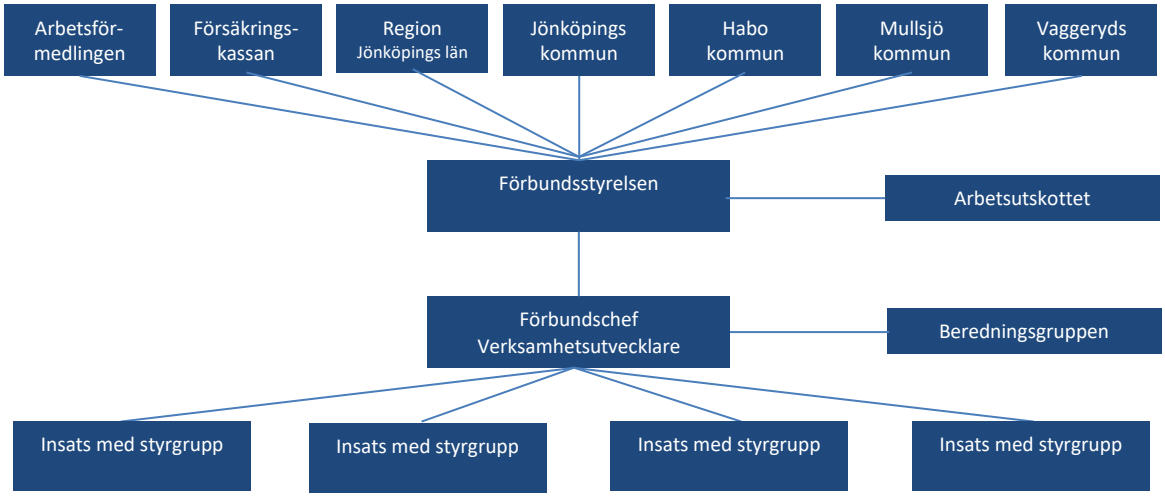
3. Målgrupper

Den övergripande målgruppen för den finansiella samordningen är personer i förvärvsaktiv ålder som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser och som uppbär offentlig försörjning.

Prioriterade målgrupper i vårt förbund är unga vuxna (18-29 år) med diffus eller komplex problematik och nyanlända med behov av samordnad rehabilitering.

4. Samordningsförbundets organisation

Samordningsförbundet leds av en styrelse som består av en ledamot och en ersättare från respektive medlem. Ett arbetsutskott med ordföranden och vice ordföranden förbereder styrelsens möten.

Till sin hjälp har styrelsen ett kansli med en förbundschef på 65% och en verksamhets-utvecklare. Kanslikostnaderna delas med Finnvedens Samordningsförbund, som också

köper 35% tjänst förbundschef av förbundet. Denna överenskommelse ger samordningsvinster och lägre kostnader för båda förbunden. Vissa administrativa tjänster köps.

En beredningsgrupp med representation från alla medlemmarna har följande uppdrag:

- Att vara ett samrådsforum kring behov av och ta initiativ till förbättrad samverkan
- Att identifiera behov av och genomföra gemensam kompetensutveckling för anställda och förtroendevalda hos medlemmarna inom ramen för budget
- Att bereda ärenden på uppdrag från styrelsen inför beslut
- Att förankra och marknadsföra förbundets arbete i den egna organisationen
- Att utgöra styrgrupp för Arenasamverkan

5. Vision

Förbundets vision är
”Egenförsörjning och livskvalitet för individen – alla kan tillhöra och tillföra”

Oavsett vilken form av begränsning en individ har vad gäller arbetsförmåga tror vi på att alla har möjlighet att tillföra samhället värde. Alla bör få en chans till egenförsörjning och god livskvalitet.

6. Inriktning och delmål

Samordningsförbundet finansierar gemensamma insatser som riktar sig till målgrupper som behöver stöd från minst två av medlemmarna.

Vi arbetar utifrån följande tre inriktningar och konkreta delmål.
Delmålen omprövas varje år.

A. Förbundet verkar för att öka målgruppens möjligheter till arbete eller studier och egen försörjning

- Minst 85 % av deltagarna ska uppleva en stegförflyttning i att vara mer redo att kunna arbeta eller studera.
  Mått: fråga 6 i deltagarenkäten Indikatorer för finansiell samordning
- Minst 70 % tycker att livskvaliteten blivit bättre än innan deltagandet i insatsen
  Mått: fråga 5 i den hälsoenkät som används i förbundet

Måluppfyllelsen mäts genom enkäter vid avslutad insats. Andelen gäller av dem som besvarar respektive enkät.

Varje insats som finansieras av förbundet ska dessutom ha egna, konkreta, uppföljningsbara målsättningar som är anpassade till insatsen. Information om insatserna och målen finns på förbundets hemsida www.finsamjonkopingslan.se/sodravatterbygden.
Måluppfyllelsen redovisas i förbundets årsredovisning.

B. Förbundet är en strategisk förändringsaktör som underlättar samverkan mellan parterna samt arbetar för att minimera organisatoriska hinder och mellanrum

- Under 2022 kartläggs målgruppen för Basverksamheten och dess behov
- Definiering av samarbetsformer och gränsdragningar mellan finansierade insatser
  Mått: enkät till insatspersonal i slutet av 2022
- Workshop och utbildningar för att öka samsynen kring behovet av parallella processer inom rehabilitering
- Bevaka och bidra till att förbundets målgrupp får bra samordnat stöd när antalet externa leverantörer ökar
- Öka användningen av avvikelsesystemet Lex Heller

C. Förbundet främjar kunskapsspridning och utveckling inom arbetslivsinriktad rehabilitering

- Inventering av vilka kunskapssatsningar som efterfrågas och lämpliga former för dessa
- Flera former av gemensam kompetensutveckling under året
- Öka användningen av Insatskatalogen
- Utveckla systematiska arbetssätt för omvärldsbevakning
- Identifiera möjliga samarbetsformer med högskola/universitet om forskning i välfärdsfrågor

Förbundet arbetar dessutom enligt följande finansiella riktlinjer
Samordningsförbundet ska bedriva verksamhet inom ramen för tilldelade ekonomiska medel. Det ska hela tiden ha en sådan likviditet att det vid varje enskilt tillfälle kan finansiera utbetalningar i enlighet med beslut som tagits om finansiering av verksamhet.

Förbundet får inte skuldsätta sig. Det får inte heller placera innestående medel på ett sådant sätt att medlen kan minska i värde.

I enlighet med kommunallagen ska förbundet ha en budget i balans.

7. Budget 2022 och plan 2023-2024

Behovet av utveckling av gemensamma insatser har ökat senaste året, bl a på grund av pandemin. Psykiska ohälsan ligger på en hög nivå både i Jönköpings län och i riket. Antal långa sjukskrivningar ökar. Antalet långtidsarbetslösa har ökat kraftigt senaste året och förbundets målgrupp har genom den generellt ökade arbetslösheten fått ännu svårare än vanligt att komma in på arbetsmarknaden.

Lagstiftningen innebär en fast fördelning av bidragen till förbundet: 50% ska betalas av staten genom Försäkringskassan, 25% av regionen och 25% av berörda kommuner. Staten erbjöd en ökning från 3,7 till 5,5 milj inför 2022. På medlemssamrådet i februari 2021 ställde sig kommunerna och regionen positiva till en ökning av sina bidrag 10% per år tills man bidrar med samma summa som staten erbjuder, år 2026. Ökningen för 2022 bekräftades sedan genom beslut hos respektive part. Planen för 2023-2024 utgår från fortsatt ökning med 10% per år.

Balanserade resultatet beräknas av flera skäl bli betydligt större än i budget. En anledning till detta är att det blev en ny vakans i projekt SE-N, som ledde till att styrelsen beslutade avsluta projektet i förtid. En annan anledning är att utrymmet för nya projekt enbart utnyttjats till en mindre del. Balanserade resultatet vid ingången av året var också högre än beräknat när budgeten lades för 2021.

Under året har planer på en gemensam, långsiktig basverksamhet för personer som inte klarar att arbeta minst 25% konkretiserats. Styrelsen har beviljat medel till en pilotverksamhet under 2021-2022. Medel reserveras även i planen för 2023-2024.

De flesta insatser som finansieras av samordningsförbund använder, av naturliga skäl, inte hela det beviljade utrymmet enligt budget. För att i viss mån minska differensen mellan beviljade medel och utfall har i budgetarna för respektive insats medvetet gjorts ett generellt avdrag med 10%, jämfört med hur mycket medel som beviljats respektive år. Detta gör att mer medel kan användas för nya insatser.

I nedanstående sammanställning finns budgeten för 2021 med som jämförelse. Prognosen togs fram i september 2021. Nya budgeten gäller år 2022. Om utfallet följer budgeten så tas hela kapitalet kommande årsskifte tillvara till ny verksamhet under de kommande åren. År 2023-2024 är en planering utifrån nu kända förhållanden.

Andelen administration av totalbudgeten är 9-12 %, mest beroende på hur mycket medel som beviljas och tas tillvara till verksamheter.

	Budget 2021	**Prognos 2021**	**Budget 2022**	**Plan 2023**	**Plan 2024**
Intäkter					
Habo kommun	130 000	130 600	143 000	157 000	173 000
Jönköpings kommun	1 480 000	1 479 600	1 628 000	1 791 000	1 970 000
Mullsjö kommun	78 000	76 400	86 000	94 000	104 000
Vaggeryds kommun	149 000	150 400	164 000	180 000	198 000
Region Jönköpings län	1 837 000	1 837 000	2 020 500	2 223 000	2 445 000
Staten gm Försäkringskassan	3 674 000	3 674 000	4 041 000	4 446 000	4 890 000
Balanserat resultat (prel i plan)	1 454 413	1 836 467	2 100 167	1 040 427	389 627
Summa intäkter	**8 802 413**	**9 184 467**	**10 182 667**	**9 931 427**	**10 169 627**

	Budget 2021	Prognos 2021	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024
Kostnader					
Enter	2 878 200	2 960 000	2 915 100	2 991 600	3 024 900
FIA	605 700	544 500	630 000	650 000	670 000
IT-spåret	360 000	400 000	360 000	0	0
Projekt SE-N	571 500	385 600	0	0	0
Etableringsstödjare	281 700	303 000	180 000	0	0
Projekt ARCH	630 400	485 900	655 740	0	0
Projektgemensamt	53 000	53 000	55 000	57 000	59 000
Tillgängligt nya insatser/projekt	1 500 000		**600 000**	**1 450 000**	**1 900 000**
Förstudie samsjuklighet		196 600	0	0	0
Nya basverksamheten		150 000	1 863 000	2 500 000	2 500 000
Verksamhetsutvecklare	780 400	644 700	780 400	798 200	816 500
Kompetensutveckling	200 000	110 000	200 000	200 000	200 000
Delsumma verksamhet	*7 860 900*	*6 233 300*	*8 239 240*	*8 646 800*	*9 170 400*
Kansli	750 000	750 000	770 000	790 000	810 000
Information	50 000	20 000	50 000	20 000	20 000
Styrelse	3 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Ekonomihantering	79 000	79 000	81 000	83 000	85 000
Delsumma administration	*882 000*	*851 000*	*903 000*	*895 000*	*917 000*
Summa kostnader	**8 742 900**	**7 084 300**	**9 142 240**	**9 541 800**	**10 087 400**
Prel balanserat resultat	59 513	2 100 167	1 040 427	389 627	82 227

Styrelsen följer upp utfallet och årsprognos löpande.

Verksamhetsplanen fastställs av styrelsen 2021-11-24

Finnvedens samordningsförbund

Förslag till

Verksamhetsplan 2022

med budget 2022 och plan 2023-2024

(dnr 2021:02 / x)

Vår gemensamma, nya vision:

PLATS FÖR ALLA!

Finnvedens samordningsförbund

1. Inledning
Finnvedens Samordningsförbund arbetar enligt lag (2003:1210) om finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet (Finsam). Förbundet är en fristående juridisk person som består av sex medlemmar: Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Region Jönköpings län och kommunerna Gnosjö, Gislaved och Värnamo.

2. Målgrupp
Målgrupp för den finansiella samordningen är personer i arbetsför ålder som är i behov av samordnade insatser och som uppbär offentlig försörjning.

3. Vision
Under 2020 antogs en ny vision för förbundet: Plats för alla!
Vi vill tillsammans verka för att alla invånare i Gnosjö, Gislaved och Värnamo ska känna att det finns en plats för dem i samhället. Viktiga värdeord i sammanhanget syns i mentimeter-bilden på första sidan.

4. Uppdrag
Samordningsförbund har ett unikt uppdrag att stödja samordnade insatser för personer som behöver hjälp av flera av medlemmarna för att komma till arbete eller rätt försörjning.

5. Inriktning i samverkansarbetet
Förbundet finansierar gemensamma insatser som riktar sig till målgrupper som finns hos minst två av medlemmarna. Förbundet ska både stimulera försök att pröva nya arbetssätt och finansiera gemensam, långsiktig verksamhet för målgrupperna. Förbundet verkar samtidigt som strategisk förändringsaktör genom att uppmärksamma strukturella hinder och initiera förslag till förbättring av samverkan och ordinarie arbetssätt.

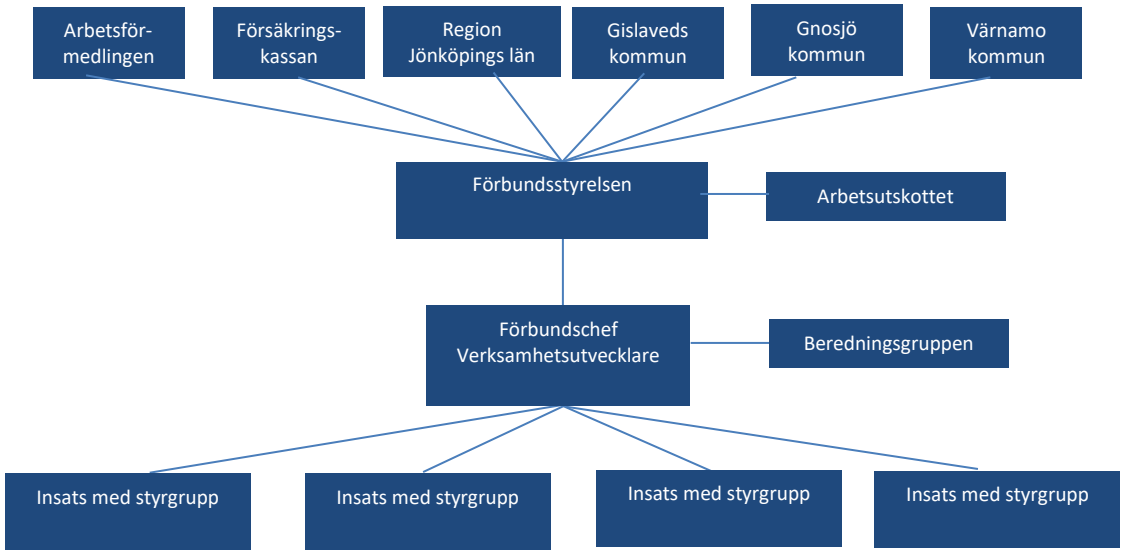
Utgångspunkt för finansierade insatser ska vara att bygga på människors egen styrka och ge dem verktyg att själva kunna hantera sin situation. Fokus ska vara på möjligheter.

Insatserna ska följas upp löpande och redovisas, bl a i förbundets årsredovisning.
Plan för utvärdering ska finnas för samtliga verksamheter. Tidsbegränsade insatser som efter utvärdering konstateras vara bra förutsätts drivas vidare av någon eller några av medlemmarna, i ordinarie verksamhet. Redan då medel söks till ett projekt ska parterna ange hur man tänker att en implementering ska ske efter projekttiden.

6. Organisation
Samordningsförbundet leds av en styrelse som består av en ledamot och en ersättare från respektive medlem.

Styrelsen har bl a till uppgift att:
- besluta om mål och riktlinjer för förbundets arbete
- arbeta för att bra ekonomiska resurser finns tillgängliga och följa upp att de används så effektivt som möjligt

- finansiera insatser för individer som är i behov av samordnade rehabiliterings-insatser, vilka syftar till att individen uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete
- svara för uppföljning och utvärdering av rehabiliteringsinsatserna
- uppmärksamma systemfel som gör att människor hamnar i förbundets målgrupp eller inte får rätt stöd av medlemmarna
- förankra och marknadsföra samordningsförbundets arbete i den egna organisationen, i samråd med representanterna i beredningsgruppen

En beredningsgrupp med representation från alla medlemmar har följande uppdrag:

- Att vara ett samrådsforum kring behov hos målgruppen och möjliga sätt att förbättra samverkan
- Att vara styrgrupp för Samverkansteam Finnveden
- Att identifiera behov av, genomföra och följa upp gemensam kompetensutveckling
- Att bereda ärenden på uppdrag från styrelsen inför beslut
- Att förankra och marknadsföra samordningsförbundets arbete i den egna organisationen

Den löpande verksamheten leds av en förbundschef på 35%. Tjänsten som förbundschef köps av Samordningsförbundet Södra Vätterbygden, vilket innebär en effektivisering för båda förbunden. Tjänster för ekonomihantering mm köps in från Region Jönköpings län.

7. Målsättningar

Året 2021 präglades mycket av corona-pandemin. Därför har processen att ta fram nya målsättningar och delmål för förbundet skjutits upp. Ett sådant arbete har bedömts behöva ske vid fysiska möten. De tankar som anges i denna verksamhetsplan kan därför komma att ersättas eller kompletteras med ett särskilt dokument med mål och delmål för året.

7.1 Målsättning för insatser

Personer som fullföljer insatser som finansieras av förbundet ska uppnå

- ✓ förbättrad egenupplevd hälsa
- ✓ förbättrad arbetsförmåga
- ✓ minskad sjukfrånvaro
- ✓ högre grad av egenförsörjning

Indikatorer för finansiell samordning följs. Målsättningen är att förbundet och de verksamheter förbundet finansierar arbetar med hög kvalitet, så att deltagare upplever att

- ✓ det stöd som erbjuds är organiserat runt hens behov
- ✓ hen har inflytande och får den tid hen behöver på sig
- ✓ det finns någon som håller samman hens olika myndighetskontakter
- ✓ det har skett en stegförflyttning närmare arbetsmarknaden/egen försörjning

Varje insats som får förbundets stöd har en mer specificerad målsättning som ligger i linje med förbundets mål och kan följas upp.
Mer information om respektive projekt och andra insatser som förbundet finansierat finns på hemsidan www.finsamjonkopingslan.se/finnveden.

7.2 Strukturinriktade insatser

I förbundets vision ingår att minimera tillflödet av personer till förbundets målgrupp. Då behövs goda strukturer. Tills flödet stoppas helt är det viktigt att genom samverkan minska glappen mellan systemen, bl a genom ökad kunskap om och tillit till varandra. Därför är återkommande kompetensutveckling för medarbetarna hos medlemmarna och andra berörda en viktig strukturinriktad insats.

En verksamhetsutvecklare arbetar med huvuduppdraget att bidra till att samverkan kring arbetslivsinriktad rehabilitering för förbundets målgrupper utvecklas så positivt som möjligt inom GGVV-området, särskilt i Gnosjö, Gislaved och Värnamo. Denne leder också arbetet med att komma igång med den nya gemensamma, långsiktiga basverksamheten Samverkansteam Finnveden.

7.3 Finansiella mål

Samordningsförbundet ska bedriva verksamhet inom ramen för tilldelade ekonomiska medel. Det ska hela tiden ha en sådan likviditet att det vid varje enskilt tillfälle kan finansiera utbetalningar i enlighet med beslut som tagits om finansiering av verksamhet.
Förbundet får inte skuldsätta sig. Det får inte heller placera innestående medel på ett sådant sätt att medlen kan minska i värde.

I enlighet med kommunallagen ska förbundet ha en budget i balans. Under 2022 beräknas budgetens kostnader överstiga intäkterna. Detta görs medvetet, för att förbundet ska ta vara på medel som inte utnyttjats tidigare år.

8. Aktiviteter under 2022

Aktiviteter som kommer att prägla 2022:

- Etablera Samverkansteam Finnveden
- Utvärdera Samverkansteam Finnveden och ”skruva” på arbetssätt och annat, så att teamet bistår målgruppen så effektivt som möjligt
- Utveckla samarbetet med Arbetsförmedlingen och externa leverantörer som möter förbundets målgrupp
- Öka användningen av Insatskatalogen
- Öka samverkanskompetensen i förbundet och hos medlemmarnas medarbetare, bl a genom återkommande samverkansutbildning och utbildning om BIP och SKAPA
- Att bli bättre på att formulera och sprida vilka effekter som uppnås genom samverkan.

9. Budget 2022 och plan 2023-2024

Behovet av utveckling av gemensamma insatser har ökat senaste året, bl a på grund av pandemin. Psykiska ohälsan ligger på en hög nivå både i Jönköpings län och i riket. Antal långa sjukskrivningar ökar. Antalet långtidsarbetslösa har ökat kraftigt senaste året och förbundets målgrupp har genom den generellt ökade arbetslösheten fått ännu svårare än vanligt att komma in på arbetsmarknaden.

Lagstiftningen innebär en fast fördelning av bidragen till förbundet: 50% ska betalas av staten genom Försäkringskassan, 25% av regionen och 25% av kommunerna. Sedan 2018 tar medlemmarna vara på hela det budgetutrymme som erbjuds från staten.

Nedan presenteras prognos för 2021 och budget för 2022. Uppgifterna för 2023-2024 är en inriktning, som kommer att revideras i kommande års verksamhetsplaner.

Planen för 2023-2024 utgår från oförändrad finansiering från medlemmarna, eftersom det är mycket osäkert om ytterligare medel kommer att anslås i statens budget under perioden. Eventuell önskan att öka medlemsbidragen kommer att diskuteras på det årliga medlemssamrådet i februari.

Eftersom pandemin stoppade arbetet i projekt Mitt Val under stora delar av 2020 och 2021 ansökte Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan om att en del av de medel som beviljats för 2021 skulle kunna användas under våren 2022. Styrelsen beviljade ansökan.

Insatser förbrukar oftast inte hela budgeten, p g a sjukdom, vakans, viss marginal vad gäller resor och utbildning mm. Det leder normalt till ett större balanserat resultat för förbundet än tänkt, vilket innebär att medel som kunnat användas till ny verksamhet blir liggande. Därför har ett generellt avdrag på ca 10% gjorts per insats och budgetår jämfört med beviljade medel. Att Nya Vägar beräknas förbruka mer medel än här angiven budget innebär inte att de överskrider vad styrelsen beviljat.

Under 2021 har ett viktigt fokus varit att hitta formerna för en ny, långsiktig gemensam basverksamhet. Styrelsen har beviljat medel för 2021-2022. Även 2023 och 2024 avsätts

preliminära medel i budgeten, eftersom verksamheten planeras bli långsiktig. För att ha kvar visst utrymme för nya projekt 2023-2024 behöver medel sparas från 2022.

I nedanstående sammanställning finns budget 2021 med som jämförelse. Prognosen togs fram i september 2021.

	Budget 2021	Prognos 2021	Budget 2022	Plan 2023	Plan 2024	Not
Intäkter						
Gislaveds kommun	520 300	518 000	509 200	509 200	509 200	a)
Gnosjö kommun	168 700	167 900	165 000	165 000	165 000	
Värnamo kommun	600 500	603 600	593 300	593 300	593 300	
Region Jönköpings län	1 289 500	1 289 500	1 267 500	1 267 500	1 267 500	
Staten gm Försäkringskassan	2 579 000	2 579 000	2 535 000	2 535 000	2 535 000	
Balanserat resultat	1 824 471	1 844 629	2 023 629	1 516 329	799 729	
Summa intäkter/tillgångar	**6 982 471**	**7 002 629**	**7 093 629**	**6 586 329**	**5 869 729**	
Kostnader						
Samverkansteam Finnveden	0	800 000	2 743 200	3 500 000	3 500 000	
Stöd till arbete - SE/IPS	840 000	783 000	0	0	0	
IT-spåret	180 000	180 000	180 000	0	0	
Mitt Val	1 080 000	350 000	464 000	0	0	
Nya Vägar	1 091 700	1 200 000	0	0	0	
Gemensamma projektkostn	52 000	52 000	54 000	56 000	58 000	b)
Utrymme nya projekt	1 960 000		400 000	500 000	500 000	
Verksamhetsutvecklare	824 100	785 000	824 100	844 600	865 700	
Kompetensutveckling	200 000	170 000	200 000	200 000	200 000	
Delsumma verksamheter	*6 227 800*	*4 320 000*	*4 865 300*	*5 100 600*	*5 123 700*	
Kansli	500 000	500 000	500 000	520 000	540 000	
Information	75 000	25 000	75 000	25 000	25 000	
Styrelse	3 000	2 000	3 000	5 000	5 000	
Ekonomihantering	77 000	82 000	84 000	86 000	88 000	
Revision	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	
Delsumma administration	*705 000*	*659 000*	*712 000*	*686 000*	*708 000*	
Summa kostnader	**6 932 800**	**4 979 000**	**5 577 300**	**5 786 600**	**5 831 700**	
Prel balanserat resultat	49 671	2 023 629	1 516 329	799 729	38 029	

Fotnoter

a) Fördelningen mellan kommunerna uppdateras utifrån invånarantalet 1 nov året innan respektive budgetår.

b) Främst Insatskatalogen och Indikatorer för finansiell samordning

Styrelsen följer upp utfall och årsprognos löpande.

Verksamhetsplanen fastställs av styrelsen 2021-11-22

Höglandets samordningsförbund

Verksamhetsplan 2022

Budget 2022 - 2024

Innehåll

1. Samordningsförbundets uppdrag 3
2. Vision 3
3. Målgrupp 3
4. Jämställdhet 3
5. Organisation 4
6. Ekonomi 4
7. Samordningsförbundets finansierade verksamheter 4
7.1 Individpåverkande insatser 4
7.1.1 SE-Höglandet (LIV) 4
7.1.2 IT-spåret 6
7.2 Strukturpåverkande insatser/utbildning 7
7.2.1 Samverkanskoordinator – LIV 7
7.2.2 Psykiatriveckan 8
7.2.3 Inspirationsdag 8
7.2.4 Utbildningsdagar och medlemssamråd för styrelse och beredningsgrupp 9
7.3 Nya verksamheter 9
8. Samordningsförbundets administration 9
8.1 Löne- och personaladministration 9
8.2 Arkiv 9
8.3 Nätverk mellan förbund 9
8.4 Nätverk mellan förbundschefer 10
8.5 Konferenser 10
8.6 Utbildningar 10
9. Ekonomiska förutsättningar 11
10. Bilaga 1 12
Långsiktig integrerad verksamhet – LIV Rapportmall Samverkanskoordinator 12

Höglandets samordningsförbund
c/o Vidhall, Vildrosvägen 27, 574 50 Ekenässjön
E-post: hoglandetssamordningsforbund@nassjo.se

Verksamhetsplan 2022

1. Samordningsförbundets uppdrag

Samordningsförbundet ska stödja samverkan och kan ge stöd till insatser som utförs av huvudmännen och som hjälper personer i yrkesverksam ålder att få, eller förbättra, förmågan att arbeta.
Uppdraget regleras i *Lag (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliterings-insatser.*

I samordningsförbundens uppdrag finns både individinriktade och strukturövergripande insatser. I samband med de årliga medlemssamråden har medlemmarna uttryckt att det är önskvärt med långsiktiga verksamheter som komplement till projekt.
Styrelsen för Höglandets samordningsförbund har beslutat att införa detta förhållningssätt i en modell som kallas LIV (Långsiktig Integrerad Verksamhet).

Samordningsförbundet bildades 2011-04-01 och består av kommunerna Aneby, Eksjö, Nässjö, Sävsjö, Tranås och Vetlanda samt Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Jönköpings län.

2. Vision

Samverkan för allas delaktighet i samhället.

3. Målgrupp

Samordningsförbundets huvudsakliga målgrupp för den finansiella samordningen är personer mellan 18 och 64 år som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser från minst 2 parter och som uppbär eller riskerar att få offentlig försörjning.

Syftet med den finansiella samordningen är att underlätta en effektiv användning av de gemensamma resurserna. Förbundets resurser ska användas för insatser som syftar till att den enskilde ska uppnå eller förbättra sin förmåga till förvärvsarbete/studier.
Styrelsen har tagit beslut om att inrikta sitt arbete främst på unga personer mellan 18 och 29 år.

4. Jämställdhet

Samordningsförbundets parter har i uppdrag att arbeta för jämställdhet. Därmed är det även ett uppdrag för förbundet.
Ett övergripande mål för Höglandets samordningsförbund är att erbjuda likvärdig arbetslivsinriktad rehabilitering till kvinnor och män i förbundets verksamheter.
Jämställdhetsperspektivet ska finnas med i tjänsteutlåtanden, delårs- och årsrapporter samt i budget och inriktningsdokument. Statistik ska redovisas könsuppdelad med ambitionen att analysera statistiken ur ett jämställdhetsperspektiv.
Insatser finansierade av förbundet ska i redovisningar beskriva hur de har arbetat med jämställdhet. Förbundet ska aktivt arbeta för att kunskapen sprids och tas tillvara hos förbundets ägarparter. Handlingsplanen ska revideras på årets första styrelse-sammanträde.

Höglandets samordningsförbund
c/o Vidhall, Vildrosvägen 27, 574 50 Ekenässjön
E-post: hoglandetssamordningsforbund@nassjo.se

5. Organisation

Samordningsförbundets leds av en styrelse bestående av nio ordinarie ledamöter med personliga ersättare. Förbundsordningen styr hur fördelningen av platser sker och när styrelsemedlemmarna byts.
Till sin hjälp har styrelsen en förbundschef som arbetar 75 %. Tjänster för ekonomi- och personaladministration köps från Region Jönköpings län.

En beredningsgrupp, som består av operativa chefer från samtliga medlemsparter, förbereder ärenden till styrelsen samt återför beslut till sin egen verksamhet. Beredningsgruppen identifierar behov av samverkansinsatser och tar fram förslag till verksamhet för samordningsförbundet.

6. Ekonomi

Samordningsförbundet ska bedriva verksamhet inom ramen för tilldelade ekonomiska medel. Samordningsförbundet ska hela tiden ha en sådan likviditet att det vid varje enskilt tillfälle kan finansiera utbetalningar i enlighet med beslut som tagits om finansiering av verksamhet.
Förbundet får inte skuldsätta sig. Det får inte heller placera innestående medel på ett sådant sätt att medlen kan minska i värde.
I enlighet med kommunallagen ska förbundet ha en budget i balans. Styrelsen följer upp budgeten regelbundet. För att kunna utnyttja det ekonomiska utrymmet som Försäkringskassans medelsfördelning innebär har förbundet äskat, och fått klartecken för, en mindre utökning av budgeten inför 2022. Förbundet har under 2022 en budget på totalt 8 054 000 SEK, exkl. sparade medel.

Kostnadsbudgeten för 2022 är 8 302 500 och fördelas enligt följande:

1. 60 % individinriktade insatser
2. 24 % strukturövergripande insatser
3. 13 % administration
4. 3 % ny verksamhet

7. Samordningsförbundets finansierade verksamheter

7.1 Individpåverkande insatser

7.1.1 SE-Höglandet (LIV)

Bakgrund

I varje deltagande kommun finns en SE-grupp bestående av SE-coacher samt representanter för Försäkringskassa, Arbetsförmedling och psykiatriska kliniken i Region Jönköpings län. De träffas varje månad för att aktualisera och följa upp deltagare i projektet. Alla medlemsparter har möjlighet att via en blankett anmäla nya personer som kan bli aktuella för SE-projektet. Försäkringskassan föreslår till SE-gruppen de personer med aktivitetsersättning som de anser ska ingå i projektet. Urval av nya deltagare sker i samråd mellan medlemmarna i SE-gruppen.

I arbetet som SE-coach ingår att finna lämpliga arbetsplatser för personer som ingår i målgruppen och att sedan, tillsammans med arbetsgivare, arbetskamrater och

myndigheter, ge det stöd som fordras för att den enskilde individen ska bli anställd. Stödet ges även till arbetsgivaren. Stödet ska även ges efter en anställning (efterstöd) till dess att personen och/eller hens arbetsgivare bedömer att ytterligare kontakt inte är nödvändig. Även om en individ skrivs ur ”projektet” är hen alltid välkommen tillbaka om det skulle finnas behov.

Målgruppen omfattar personer som har svårigheter att etablera sig och upprätthålla en anställning på den öppna arbetsmarknaden på grund av:

- funktionshinder
- psykisk ohälsa
- missbruksproblematik

I första hand läggs fokus på unga (19 – 29 år) som har eller riskerar att få aktivitetsersättning. Varje kommun definierar hur de väljer att arbeta med personer som har en missbruksproblematik.

Beredningsgruppen har fördelat schabloniserade projektmedel från Höglandets samordningsförbund enligt följande:
Aneby 75 %, Eksjö 150 %, Nässjö 180 %, Sävsjö 150 %, Tranås 100 %, Vetlanda 150 %.

SE-coacherna har ett nätverk tillsammans med förbundschefen och har regelbundna möten. Alla coacher har fungerande inloggning till redovisningssystemet SUS och har fått utbildning i användningen av det.
Projektet använder *Indikatorerna* (projekt via Nationella nätverket för samordningsförbud NNS) för att mäta nöjdheten hos deltagarna. Mätningarna sammanställs nationellt under november månad varje år.
I samarbete med övriga samordningsförbund i Jönköpings län sker en Metodtrohets-mätning varje år.

Verksamhet 2022

Arbetet enligt verksamhetsbeskrivningen för SE-Höglandet fortsätter under 2022. Metodtrohetsnätverket administreras via Kommunal utveckling och träffas en – två gånger/år. Under april 2022 genomförs en metodtrohetsmätning som ger underlag till kvalitetsutveckling i varje kommuns arbete med SE-metoden.

Deltagarna i *SE–Höglandet* deltar i en mätning av ”nöjdhet” vid något/några tillfällen under tiden de är inskrivna i verksamheten och/eller vid utskrivning.

Utbildningar för coacher i länet genomförs efter behov. Delar av kostnaden för vissa utbildningar kan betalas av respektive deltagares arbetsgivare.

SE-coacherna träffas för att utbyta erfarenheter och utveckla arbetet ca 4 gånger/termin. Om pandemiläget tillåter kan några träffar ske ”live”. Arbetet kring jämställdhet fortsätter.

Mätning av måluppfyllelse

- Förbundschefen tar fram gemensam, könsuppdelad statistik för Höglandet vid halv- och helårsskifte. Inmatning av statistik i SUS sker av SE-coacher.

- Indikatorerna mäter hur nöjda deltagarna är med stödet och det redovisas med gemensam, könsuppdelad statistik för Höglandet under november varje år.
- Samtal kring jämställdhet i projektet förs både i de kommunbaserade SE-grupperna samt vid de gemensamma träffarna på Höglandet.
- Metodtroheten mäts en gång/år. Kommunal utveckling leder detta arbete, samt bjuder in till gemensamma träffar för coacherna. Mätningen används för utveckling och uppföljning av det interna arbetet i varje kommun. Ingen jämförelse sker mellan kommunområden.

7.1.2 IT-spåret

Bakgrund
IT-spåret är en individanpassad, yrkesinriktad IT-utbildning för den som har Aspergers syndrom/Autism Spectrum Disorder (ASD).
Utbildningen finansieras av medel från Höglandets Samordningsförbund, Finnvedens samordningsförbund, Samordningsförbundet Södra Vätterbygden och Region Jönköpings län. All utbildning sker på Campus i12 i Eksjö kommun.

Huvudmålet med utbildningen är att de studerande ska bryta sin isolering och gå från sysslolöshet till arbete eller passande sysselsättning utifrån förmåga och kompetens. Personalen består av en koordinator/arbetsterapeut, en lärare för gymnasiekurser och en lärare för fördjupningskurser.

Pågående verksamhet
Under första halvåret 2021 slutade sju personer och fyra nya startade sin utbildning. Det innebär att den 2021-06-30 var det 13 deltagare inskrivna på IT-spåret. Samtliga är män. Sex personer kommer från upptagningsområde Höglandets samordningsförbund, sex personer från Södra Vätterbygdens upptagningsområde och en person från Finnvedens samordningsförbunds upptagningsområde.
Vid höstterminen startar tre nya personer från Höglandet och då blir det 15 personer på utbildningen. Det finns två personer från Höglandet som står i kö.

Även under 2021 har pandemin satt sin prägel på undervisningen vid IT-spåret. Den största delen av teoriundervisningen har skett digitalt men vid behov har det även varit möjligt att delta direkt på skolan. Koordinatorn har haft kontinuerlig kontakt med alla studenter.

Koordinatorn fortsätter att arbeta aktivt med att skapa en studiemiljö som tilltalar alla och marknadsföringen sker i hela länet.

IT-spåret har en egen hemsida som nås via http://www.itsparet.se/wordpress/

Verksamhet 2022
Parterna har skrivit avtal kring finansiering av utbildningen till och med 2022-12-31. Utbildningen fortsätter under 2022 enligt tidigare koncept.
Region Jönköpings län och de sex kommunerna på Höglandet har tillsatt en gemensam arbetsgrupp som arbetar med frågan kring utbildningens finansiering från 2023 och även individernas försörjningsmöjligheter under studietiden.

Mätning av måluppfyllelse

- Antal studenter som får jobb/annan utbildning.
- Antal kvinnor som studerar vid IT-spåret.
- Studenternas nöjdhet med utbildningen mäts dels genom Indikatorerna och dels har koordinatorn kontinuerligt samtal med varje enskild student.

7.2 Strukturpåverkande insatser/utbildning

7.2.1 Samverkanskoordinator – LIV

Bakgrund

Pågående verksamhet

I samband med styrelsens och beredningsgruppens arbetsdag 2019-08-29 framkom önskemål om att förbundet även i fortsättningen ska vara med och finansiera samverkansuppdrag på Höglandet.
Arbetet har överförts till LIV (Långsiktig Integrerad Verksamhet) och ersättningen baseras på en mall som är lika för alla kommuner. Alla sex kommuner på Höglandet inkluderas i verksamheten. Personen som innehar tjänsten ska arbeta 50 % med detta arbetsområde.

Uppdrag för Samverkanskoordinator inom LIV

Samverkanskoordinatorns uppdrag innehåller följande arbetsområden:

- Utveckla samverkan mellan de fyra rehabiliteringsaktörerna utifrån lokala behov.
- Upprätta en handlingsplan som innehåller mål och aktiviteter för respektive kommunområde.
- Medverka i och driva arbetet framåt i samverkansgrupperna inom varje kommunområde.
- Vara kontaktperson för andra myndigheter/vården för att lotsa till rätt avdelning inom kommunen.
- Genomföra gemensamma informationsträffar om samverkan för anställda hos alla fyra parter.
- Kartlägga och arbeta med utveckling av områden där samverkan kring rehabilitering Nu till arbete/studier kan förbättras.
- Arbeta för att synliggöra och lyfta faktorer som möjliggör eller försvårar samverkan.
- Vara kommunens representant i arbetsgruppen för Inspirationsdag!
- Delta i Nätverksgrupper mellan kommunområden för utveckling av samverkan
- Medverka till att jämställdhetsfrågor/diskussioner blir en självklar del i arbetet kring samverkan.
- Ha fokus på omvärldsbevakning kring samtliga fyra aktörers uppdrag och möjliga insatser när det gäller samverkan för målgruppen.

I samverkanskoordinatorernas uppdrag ligger inga individärenden.

Verksamhet 2022
Målgrupp
Samverkanskoordinatorn ska arbeta med strukturövergripande insatser i syfte att underlätta samverkan mellan parterna där stöd ges till individer mellan 16 – 64 år med behov av samordnade rehabiliteringsinsatser.

Målsättning
- Personal (handläggare och chefer) hos förbundets medlemmar ska ha god kännedom om hur samverkan fungerar och vilka system som samverkan bygger på.
- Stabila samverkanssystem skapas som håller på olika nivåer oberoende av regel-, organisations- och/eller personalförändringar.
- Samverkan mellan aktörerna ska utökas så att det kommer individer med rehabiliteringsbehov till godo.
  Insatser tillsammans med andra aktörer ska eftersträva att vara effektiva och fokusera på:
  - Rätt insats till Rätt person, i Rätt tid, av Rätt aktör och till Rätt kostnad.
    (Kommunalt Nätverk för Utveckling KNUT)

Mätning av måluppfyllelse
Uppföljning sker genom rapportering enligt bilaga 1, vid halv- och helårsskifte.
Rapporterna bifogas Höglandets samordningsförbunds halv- och helårsredovisning.

7.2.2 Psykiatriveckan
Psykiatriveckan är en kompetensutvecklingsmöjlighet för personal som arbetar på Höglandet, men även anhöriga och övriga intresserade.
Målet är att öka kunskapen och förståelsen för flera psykiatriska diagnoser och beteenden. Målgrupperna är patienter, anhöriga, vårdpersonal samt personal hos offentliga myndigheter och organisationer.
Styrelsen har beslutat att aktivt stödja Psykiatriveckan då den riktar sig till samordningsförbundets målgrupper.
Veckan genomförs alltid under vecka 46 och samarbetet har utökats till att även gälla psykiatriklinikerna inom Jönköpings och Värnamos sjukvårdsområden. De restriktioner som infördes i samband med Covid-19 pandemin har givit insikt i att även utan pandemirestriktioner kan en del samlingar ske digitalt för att utöka möjligheterna till fler föreläsningar och öka individers möjlighet att ta del av dem.

Verksamhet 2022
Det planeras för en psykiatrivecka även under 2022 och det finns en fungerande arbetsgrupp med utgångspunkt från psykiatriska kliniken i Eksjö. Jämställdhets och jämlikhetsperspektiv beaktas så att innehållet under veckan är relevant för alla.

Mätning av måluppfyllelse
- Antal besökare

7.2.3 Inspirationsdag
Förutom en inspirationsföreläsning i maj 2021 har Inspirationsdagarna 2020 och 2021 ställts in på grund av pandemirestriktioner.

Verksamhet 2022
Inspirations- och utbildningsdagar är viktiga. De ger dessutom möjlighet till nätverksbyggande och förståelse för olika verksamheters behov. Det planeras för en Inspirationsdag i mars 2022 enligt konceptet som var framtaget för 2020.

Mätning av måluppfyllelse
- Antal besökare
- Efterenkät

7.2.4 Utbildningsdagar och medlemssamråd för styrelse och beredningsgrupp
Styrelsen och beredningsgruppen genomförde en gemensam planerings- och inspirationsdag 2021-10-20 på Träcentrum i Nässjö.
Tillsammans med övriga samordningsförbund i länet genomfördes ett digitalt medlemssamråd 2021-02-26 med Nässjö kommun som värd.

Verksamhet 2022
Medlemssamråd sker 25 februari 2022 kl. 09.00 – 13.00. Värd är Gislaveds kommun. En gemensam arbetsdag för styrelse och beredningsgrupp planeras i början av september 2022.

Mätning av måluppfyllelse
- Antal besökare

7.3 Nya verksamheter
Förbundet planerar för att kunna införa ny verksamhet från och med 2023. För 2022 prioriteras medel från förbundets ackumulerade resultat för att ha möjlighet att påbörja exempelvis pilotprojekt eller ett småskaligt införande av en ny verksamhet. Det finns flera alternativ/förslag för vilken typ av ny verksamhet som kan komma att införas och detta är något som styrelsen och beredningsgruppen kommer att arbeta vidare med under 2022

8. Samordningsförbundets administration

8.1 Löne- och personaladministration
Samordningsförbundet har ett avtal med Region Jönköpings län om köp av viss administration från regionens kansli. Regionen sköter ekonomiadministrationen samt personaladministrationen åt samordningsförbundet. Övriga samordningsförbund i länet har liknande avtal.

8.2 Arkiv
Arkivering av handlingar enligt arkivbeskrivningen sköts, enligt förbundsordningen, av Tranås kommun.

8.3 Nätverk mellan förbund
Samordningsförbundet är medlem i Nationella Nätverket för samordningsförbund (NNS).

8.4 Nätverk mellan förbundschefer

Förbundschefen samarbetar med förbundschefen för de två övriga förbunden i Jönköpings län och nätverket Norra Sydsverige samt vid behov nationellt SUS-nätverk. Samarbetet med förbundschefen för de övriga två förbunden i länet sker kontinuerligt efter behov.

8.5 Konferenser

Finsamkonferensen 2021 ställdes in och beräknas ske till våren 2022 i Halmstad. Förbundschefsdagarna 2021 ställdes in och ersattes med fyra digitala seminarier. Förbundschefen deltar vid de samlingarna som genomförs och eventuellt deltar även någon från styrelse/beredningsgrupp vid den nationella konferensen.

8.6 Utbildningar

Tillsammans med övriga förbund i länet genomförs utbildning i metoden Supported Employment efter behov.

Höglandets samordningsförbund
c/o Vidhall, Vildrosvägen 27, 574 50 Ekenässjön
E-post: hoglandetssamordningsforbund@nassjo.se

9. Ekonomiska förutsättningar

Förslag budget 2022-2024				
Intäkter	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Aneby kommun	119 880	120 810	120 810	120 810
Eksjö kommun	299 700	302 025	302 025	302 025
Nässjö kommun	559 440	563 780	563 780	563 780
Sävsjö kommun	199 800	201 350	201 350	201 350
Tranås kommun	339 660	342 295	342 295	342 295
Vetlanda kommun	479 520	483 240	483 240	483 240
Region Jönköpings län	1 998 000	2 013 500	2 013 500	2 013 500
Staten (FK+AF)	3 996 000	4 027 000	4 027 000	4 027 000
Summa intäkter	**7 992 000**	**8 054 000**	**8 054 000**	**8 054 000**
Kostnader	**Prognos 2021**	**2022**	**2023**	**2024**
SE-projektet/SE-Höglandet	3 800 000	3 800 000	3 900 000	3 900 000
IT-spåret	1 150 000	1 150 000	0	0
Inspirationsdag	20 000	200 000	200 000	200 000
Framtida projekt	0	250 000	1 000 000	1 000 000
Samverkanskoordinator -LIV	1 800 000	1 800 000	1 800 000	1 800 000
Psykiatriveckan	30 000	30 000	30 000	30 000
Tjänsteperson	730 000	750 000	750 000	750 000
Styrelse	40 000	70 000	70 000	70 000
Kompetensutveckling styrelse/beredningsgrupp	30 000	30 000	30 000	30 000
Ekonomihantering	77 000	77 000	77 000	77 000
Revision	55 500	55 500	55 500	55 500
Övrig administration	70 000	70 000	70 000	70 000
Marknadsföring	0	20 000	20 000	20 000
Summa kostnader	**7 802 500**	**8 302 500**	**8 002 500**	**8 002 500**
Resultat	189 500	-248 500	51 500	51 500
Ackumulerat resultat från 2020:	**Prognos ackumulerat resultat 2021:**	**Prognos ackumulerat resultat 2022:**	**Prognos ackumulerat resultat 2023:**	**Prognos ackumulerat resultat 2024:**
485 955	675 455	426 955	478 455	529 955

Höglandets samordningsförbund
c/o Vidhall, Vildrosvägen 27, 574 50 Ekenässjön
E-post: hoglandetssamordningsforbund@nassjo.se

10. Bilaga 1

Långsiktig integrerad verksamhet – LIV
Rapportmall Samverkanskoordinator

Uppdrag för Samverkanskoordinator (Verksamhetsbeskrivningen)	Ja	Nej	Hur/Aktivitet (Handlingsplan)
Utveckla samverkan mellan de fyra rehabiliteringsaktörerna utifrån lokala behov.			
Upprätta en handlingsplan som innehåller mål och aktiviteter för respektive kommunområde.			
Medverka i och driva arbetet framåt i samverkansgrupperna inom varje kommunområde			
Kontaktperson för andra myndigheter/vården för att lotsa till rätt avdelning inom kommunen			
Organisera och genomföra gemensamma informationsträffar kring samverkan för anställda hos alla fyra parter.			
Kartlägga och arbeta med utveckling av områden där samverkan kring rehabilitering till arbete/studier kan förbättras.			
Kommunens representant i arbetsgruppen för Inspirationsdag			
Delta i nätverk mellan kommunområden för utveckling av samverkan.			
Jämställdhetsfrågor tas upp till diskussion och är en naturlig del av arbetet.			
Omvärldsbevakning med fokus på samtliga fyra aktörers uppdrag och möjliga insatser när det gäller samverkan för målgruppen.			
Arbeta för att synliggöra och lyfta faktorer som möjliggör eller försvårar samverkan.			
Övrigt arbete kring samverkan i kommunområdet.			

Höglandets samordningsförbund
c/o Vidhall, Vildrosvägen 27, 574 50 Ekenässjön
E-post: hoglandetssamordningsforbund@nassjo.se

Regionstyrelsens arbetsutskott §§ 183-203

Tid: 2021-10-19 kl. 09:00

Plats: Sal A

§ 201

Remiss - Tillgänglighetsdirektivet -SOU 2021:44

Diarienummer: RJL 2021/1577

Beslut

Beslut i ärendet tas på regionstyrelsens sammanträde 2021-10-26.

Sammanfattning

Region Jönköpings län har getts tillfälle att lämna yttrande över betänkandet Tillgänglighetsdirektivet (SOU 2021:44).

Utredningen är dock svårtolkad när det gäller konsekvenserna för den verksamhet som bedrivs inom regionen. Bristen på tydlighet gör det svårt att yttra sig över innehållet i utredningen. I likhet med Sveriges Kommuner och Regioner görs tolkningen att Region Jönköpings län som organisation inte är berörd av tillgänglighetsdirektivet mer än mycket marginellt.

Beslutsunderlag

- Missiv daterat 2021-10-19
- Förslag till yttrande daterat 2021-10-26

Yrkanden/förslag till beslut på sammanträde

Ordföranden föreslår att beslut i ärendet tas på regionstyrelsens sammanträdet. Föreslår även att ett tillägg om finansieringsprincipen görs till yttrandet.

Beslutsgång

Arbetsutskottet bifaller ordförandens förslag.

Beslutet skickas till

Regionstyrelsen

Beslutets antal sidor

1

Regionstyrelsen

Tillgänglighetsdirektivet, SOU 2021:44

Förslag till beslut

Regionstyrelsen

- Godkänner föreliggande yttrande till Socialdepartementet som svar på rubricerad remiss.

Sammanfattning

Region Jönköpings län har getts tillfälle att lämna yttrande över betänkandet Tillgänglighetsdirektivet (SOU 2021:44).

Utredningen är dock svårtolkad när det gäller konsekvenserna för den verksamhet som bedrivs inom regionen. Bristen på tydlighet gör det svårt att yttra sig över innehållet i utredningen. I likhet med Sveriges Kommuner och Regioner görs tolkningen att Region Jönköpings län som organisation inte är berörd av tillgänglighetsdirektivet mer än mycket marginellt.

Information i ärendet

Bakgrund och syfte

EU fattade år 2019 beslut om tillgänglighetsdirektivet. En särskild utredare har på regeringens uppdrag lett arbetet med att ta fram ett betänkande som bland annat innehåller förslag till lagstiftning för Sveriges del. En rad expertfunktioner, branschföreträdare samt funktionshinderorganisationer har medverkat i utredningen.

Genomförandet av tillgänglighetsdirektivet ska bidra till en mer välfungerande inre marknad och göra det lättare för företagen att sälja tillgänglighetsanpassade produkter och tjänster inom samtliga EU-länder. Hinder för den fria rörligheten för produkter och tjänster ska undanröjas och tillgången till produkter och tjänster förväntas därmed öka på den inre marknaden. Detta förväntas i sin tur leda till bättre förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att uppnå full delaktighet i samhällslivet.

De nya reglerna ska gälla i hela EU, men hur direktivet ska implementeras bestämmer varje land.

Omfattning och berörda områden

Direktivet ställer krav på de som kallas ekonomiska aktörer (tillverkare/importörer/distributörer och tjänsteleverantörer) och avser relationen med konsumenterna. En ekonomisk aktör får endast släppa ut produkter på marknaden och endast tillhandhålla tjänster om dessa uppfyller kraven i den kommande lagstiftningen. Det är det digitala området och produkter/tjänster kopplade till detta som direktivet omfattar och således inte tillgänglighet för funktionsnedsatta rent allmänt.

120 miljoner människor inom EU har någon form av funktionsnedsättning och 36 procent av den vuxna svenska befolkningen har en eller flera funktionsnedsättningar enligt den definition som den statliga utredningen utgår ifrån.

De nya reglerna ska börja gälla 28 juni 2025. Vissa tjänster får förekomma fram till år 2030 innan de måste uppfylla de nya kraven.

De produkter och tjänster som omfattas av lagstiftningen är följande:

Produkter:
- Datormaskinvarusystem, operativsystem
- Bankomater
- Kortläsare, betalningsterminaler
- Biljettautomater, självbetjäningsautomater
- Utrustning för medietjänster, t ex digitalboxar

Tjänster:
- Elektroniska kommunikationstjänster, t ex e-post
- Tjänster som ger åtkomst åt medietjänster för TV, film
- Vissa tjänster inom resor med flyg, buss, tåg och båt
- Programvara för e-böcker
- Banktjänster
- E-handelstjänster

Investeringskostnaden för införandet av den nya lagstiftningen i Sverige har beräknats till 10 miljarder kronor, varav bank och e-handel står för 9,4 miljarder kronor. De årliga löpande kostnaderna beräknas till 1 miljarder kronor.

Befintlig närliggande lagstiftning

Sedan 2019 gäller DOS-lagen (Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service). Utifrån EU:s webbtillgänglighetsdirektiv reglerar denna lag frågor om tillgänglighet till offentliga organisationers webbplatser och mobila applikationer. Lagen gäller även för privata aktörer med offentlig finansiering. Den kommande lagstiftningen om tillgänglighet förutsätter att innehållet i DOS-lagen redan uppfylls.

Det kan även noteras att genomförandet av tillgänglighetsdirektivet inte innebär att Diskrimineringslagen eller Lagen om offentlig upphandling behöver ändras.

Synpunkter

Genomförandets praktiska konsekvenser för Region Jönköpings läns olika verksamheter är svåra att bedöma på grund av utredningens brist på tydlighet i detta avseende. Utredningen är mycket omfattande och tar upp en mängd olika aspekter vid införandet av ny lagstiftning inom tillgänglighetsområdet. I den mängd av aspekter och överväganden som utredningen belyser blir det svårt att förstå hur en regions verksamheter kan komma att beröras. Denna svårighet i sig blir därmed den viktigaste saken att lyfta fram i regionens yttrande. En utredning om kommande lagstiftning behöver vara tydligare och mer lättbegriplig när det gäller tolkningen av hur olika organisationer påverkas.

I den mån våra verksamheter kommer att påverkas av lagstiftningen kommer det krävas förtydligande konkreta exempel och förklarande anvisningar. Berörda branschorganisationers arbete med förtydliganden och praktisk hjälp blir därmed viktigt för att ge regionerna möjlighet till följsamhet mot lagstiftningen.

Det område som sannolikt kommer att beröras inom Region Jönköpings län är funktionaliteten hos vissa självbetjäningsterminaler för kollektivtrafiken (dock ej de som är monterade på bussar och tåg). Enligt organisationen Svensk kollektivtrafik kommer de att avge ett yttrande för branschen i denna konkreta fråga.

Avstämningar med andra organisationer

Tillgänglighetsdirektivet och den föreslagna svenska lagstiftningen avser enligt SKR konsument/marknadsrätten och rör i princip inte kommunernas och regionernas verksamhet mer än marginellt. SKR kommer därför att avstå från att lämna synpunkter på utredningen.

Avstämningar har gjorts med vissa andra regioner och intresseorganisationer och det tycks även hos dessa finnas svårigheter att riktigt kunna förstå på vilket sätt den nya lagstiftningen kan komma att påverka regionerna. Den allmänna uppfattningen verkar vara att regionernas verksamhet enbart kommer att påverkas marginellt.

Beslutsunderlag

- Missiv daterat 2021-10-19
- Förslag till yttrande daterat 2021-10-26

Beslut skickas till

Socialdepartementet
Regionledningskontoret

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Lars Wallström
Controller

Socialdepartementet

Tillgänglighetsdirektivet - SOU 2021:44

Region Jönköpings län har getts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning.

Sammanfattning

Region Jönköpings län ställer sig positiv till det övergripande syftet med tillgänglighetsdirektivet. Utredningen är dock svårtolkad när det gäller konsekvenserna för den verksamhet som bedrivs inom regionen. Bristen på tydlighet gör det svårt att yttra sig över innehållet i utredningen.

Region Jönköpings län gör tolkningen att vi som organisation inte är berörd av tillgänglighetsdirektivet mer än mycket marginellt.

Synpunkter på förslaget

Genomförandet av tillgänglighetsdirektivet ska bidra till en mer välfungerande inre marknad och göra det lättare för företagen att sälja tillgängliga produkter och tjänster inom samtliga EU-länder.

Region Jönköpings län ställer sig positiv till det övergripande syftet i direktivet. Det är i grunden positivt att hinder för den fria rörligheten för produkter och tjänster undanröjs och att tillgången på tillgängliga produkter och tjänster ökar på den inre marknaden. Detta leder till bättre förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att uppnå full delaktighet i samhällslivet.

Region Jönköpings län anser dock att genomförandets praktiska effekter är svåra att bedöma på grund av utredningens brist på tydlighet när det gäller hur regionens verksamheter kommer att påverkas. I den mån våra verksamheter kommer att påverkas av lagstiftningen kommer det krävas förtydligande konkreta exempel och förklarande anvisningar. Berörda branschorganisationers arbete med förtydliganden och praktisk hjälp blir därmed viktigt för att ge regionerna möjlighet till följsamhet mot lagstiftningen.

Regionledningskontoret
Box 1024
551 11 Jönköping

Telefon: 010-241 00 00
E-post: regionen@rjl.se
Hemsida: www.rjl.se

Organisationsuppgifter
Bankgiro: 5216-2849
Orgnr: 232100-0057

REGION JÖNKÖPINGS LÄN

Maria Frisk
Ordförande i Regionstyrelsen

Jane Ydman
Regiondirektör

Tillgänglighetsdirektivet

BETÄNKANDE AV
UTREDNINGEN OM
GENOMFÖRANDET AV
TILLGÄNGLIGHETSDIREKTIVET

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2021:44

Tillgänglighetsdirektivet

Betänkande av Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet

Stockholm 2021

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2021:44

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02).
Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Elanders Sverige AB
Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2021

ISBN 978-91-525-0118-4 (tryck)
ISBN 978-91-525-0119-1 (pdf)
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Socialdepartementet Lena Hallengren

Regeringen beslutade den 16 april 2020 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att ta ställning till hur Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet) ska genomföras i Sverige. I uppdraget ingår att analysera hur svensk rätt förhåller sig till direktivet och lämna nödvändiga författningsförslag.

Till särskild utredare förordnades samma dag generaldirektören Magnus Larsson.

Som sakkunniga förordnades fr.o.m. den 11 juni 2020 kanslirådet Helen Forslind, departementssekreteraren Christoffer Lärkner, departementssekreteraren Rebecka Lönnroth och departementssekreteraren Christina Welander. Fr.o.m. samma dag förordnades som experter intressepolitiske utredaren Mia Ahlgren, Funktionsrätt Sverige, näringspolitiske experten Karin Atthoff, Transportföretagen, strategen Jan Bergdahl, Myndigheten för digital förvaltning, utredaren Emmanuel Galaup, Myndigheten för delaktighet, Accessibility Manager Nicklas Karlsson, Svenska Bankföreningen, utredaren Robin Lundgren, Swedac, verksamhetsutvecklaren Kristin Nord, Myndigheten för tillgängliga medier, enhetschefen Andreas Richter, Post- och telestyrelsen och affärsutvecklaren Cecilia Wolf, Norstedts Förlagsgrupp AB. Helen Forslind entledigades från uppdraget fr.o.m. den 1 januari 2021 och i hennes ställe förordnades kanslirådet Anders Bagge att fr.o.m. den 1 februari 2021 vara sakkunnig i utredningen. Rebecka Lönnroth entledigades från uppdraget fr.o.m. den 25 mars 2021 och samma dag förordnades kanslirådet Susanna Mattsson att vara sakkunnig i utredningen. Jan Bergdahl entledigades från uppdraget fr.o.m. den 14 september 2020 och samma dag förordnades specialisten på tjänster och infrastruktur Tommy Olsson, Myndigheten för digital

förvaltning, att vara expert i utredningen. Cecilia Wolf entledigades från uppdraget fr.o.m. den 16 november 2020. Verkställande direktören Kristina Ahlinder, Svenska Förläggarföreningen, förordnades fr.o.m. den 16 november t.o.m. den 31 december 2020 att vara expert i utredningen. Juristen Mikaela Zabrodsky, Svenska Förläggarföreningen, förordnades fr.o.m. den 1 januari 2021 att vara expert i utredningen.

Före detta hovrättsrådet Lennart Östblom har varit huvudsekreterare i utredningen fr.o.m. den 1 juni 2020, verksjuristen och numera kanslirådet Johanna Evjen har varit sekreterare i utredningen fr.o.m. den 18 maj 2020 t.o.m. den 30 april 2021, kammaråklagaren Mikael Malm har varit sekreterare i utredningen fr.o.m. den 1 augusti 2020 och kanslirådet Elisa Baroni har varit sekreterare i utredningen fr.o.m. den 12 oktober 2020.

Utredningen, som antagit namnet Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet, överlämnar nu sitt betänkande Tillgänglighetsdirektivet (SOU 2021:44). Med detta är arbetet slutfört.

Stockholm i maj 2021

Magnus Larsson

/Lennart Östblom
Johanna Evjen
Mikael Malm
Elisa Beroni

Innehåll

Sammanfattning **19**

Nya regler ska göra produkter och tjänster mer tillgängliga – en lättläst sammanfattning **31**

Summary **35**

1 Författningsförslag **47**

1.1 Förslag till lag (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster 47

1.2 Förslag till lag (2022:000) om ändring i lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster 59

1.3 Förslag till lag (2022:000) om ändring i marknadsföringslagen (2008:486) 60

1.4 Förslag till lag (2022:000) om ändring i lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler 62

1.5 Förslag till lag (2022:000) om ändring i den i promemorian Genomförande av direktivet om inrättande av en kodex för elektronisk kommunikation föreslagna lagen om elektronisk kommunikation 63

1.6 Förslag till lag (2022:000) om ändring i radioutrustningslagen (2016:392) 64

1.7 Förslag till förordning (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster 65

2 Utredningens uppdrag och arbete 77

2.1 Utredningens uppdrag 77

2.2 Utredningsarbetet 79

2.3 Betänkandets disposition 80

3 Om tillgänglighetsdirektivet 83

3.1 Inledning 83

3.2 Bakgrund 84

3.3 Syftet med tillgänglighetsdirektivet 85
3.3.1 Den legala grunden 85

3.4 Fullharmoniserande direktiv eller minimidirektiv 86
3.4.1 Övriga syften med tillgänglighetsdirektivet 88

3.5 Tillgänglighetsdirektivets innehåll 89

3.6 Direktivets tillämpningsområde 92
3.6.1 Avgränsningar av det materiella tillämpningsområdet 94
3.6.2 Aktörer som berörs av tillgänglighetsdirektivet 95
3.6.3 Ekonomiska aktörer 96
3.6.4 Personer som gynnas av bättre tillgänglighet 97

3.7 Krav på tillgänglighet 98
3.7.1 Krav enligt Bilaga I 99
3.7.2 Kompletterande krav samt harmoniserade standarder 100
3.7.3 Grundläggande ändringar och oproportionerligt stor börda 100
3.7.4 Mikroföretag 101
3.7.5 Bebyggd miljö 102
3.7.6 Krav på kontroller 103

4 Produkter och tjänster som omfattas 105

4.1 Produkter som omfattas 105

4.2 Tjänster som omfattas 111

4.2.1 Elektroniska kommunikationstjänster med undantag av överföringstjänster som används för tillhandahållande av maskin-till-maskintjänster ... 111
4.2.2 Närmare om audiovisuella medietjänster ... 113
4.2.3 Närmare om tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster ... 114
4.2.4 E-böcker och ändamålsenlig programvara ... 115
4.2.5 E-handelstjänster ... 116
4.2.6 Banktjänster för konsumenter ... 117
4.2.7 Luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster för passagerare ... 121

5 Krav på produkter ... 125

5.1 Krav på alla produkter ... 125
5.1.1 Krav på information ... 125
5.1.2 Krav på användargränssnitt och funktionell utformning ... 131

5.2 Krav på alla produkter förutom självbetjäningsterminaler ... 136

5.3 Sektorsspecifika krav ... 138
5.3.1 Självbetjäningsterminaler ... 139
5.3.2 Läsplattor ... 140
5.3.3 Terminalutrustning för tillhandahållande av elektroniska kommunikationstjänster. ... 141
5.3.4 Terminalutrustning för tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster ... 143

5.4 Stödtjänster ... 143

6 Krav på tjänster ... 145

6.1 Krav på alla tjänster ... 145
6.1.1 Närmare om principerna uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust ... 149
6.1.2 Principernas tillämplighet i tillgänglighetsdirektivet ... 150

6.2 Krav på specifika tjänster 152
6.2.1 Elektroniska kommunikationstjänster, inbegripet den nödkommunikation som avses i artikel 109.2 i direktiv (EU) 2018/1972 152
6.2.2 Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster 154
6.2.3 Lufttransport-, busstransport-, järnvägstransport- och vattentransporttjänster för passagerare, med undantag för stads-, förorts- och regionaltransporter 156
6.2.4 Stads-, förorts- och regionaltransporter 157
6.2.5 Banktjänster för konsumenter 158
6.2.6 E-böcker 159
6.2.7 E-handel 161

7 Kriterier för funktionsprestanda 163

8 Gällande rätt 167

8.1 Inledning 167

8.2 Grundlagar 167
8.2.1 Yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen 167
8.2.2 Närmare om yttrandefrihetsgrundlagen 168
8.2.3 E-böcker och ljudböcker 169
8.2.4 Bilageregeln 171
8.2.5 Etableringsfrihet 172

8.3 Persontransporter 173
8.3.1 Tågpassagerarförordningen 173
8.3.2 Förordningen om passagerarrättigheter för flyg 177
8.3.3 Förordningen om passagerarrättigheter för båt .. 178
8.3.4 Förordningen om passagerarrättigheter för buss 179

8.4 Elektronisk kommunikation 179
8.4.1 Europeisk kodex för elektronisk kommunikation 179

8.4.2 Kodexens krav på nödkommunikation för personer med funktionsnedsättning 181
8.4.3 Lagen om elektronisk kommunikation 182
8.4.4 Föreslagna lagändringar med anledning av kodexen 183
8.4.5 Införlivande i Sverige om kodexens reglering av nödkommunikation 185

8.5 Audiovisuella medietjänster 186
8.5.1 AV-direktivet 187
8.5.2 Radio- och tv-lagen 188

8.6 Radioutrustningslagen 189

8.7 E-handel 190
8.7.1 E-handelsdirektivet 190
8.7.2 E-handelslagen 192
8.7.3 Marknadsföringslagen 193
8.7.4 Lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler 194

8.8 DOS-lagen och webbtillgänglighetsdirektivet 195
8.8.1 Webbtillgänglighetsdirektivet 195
8.8.2 Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service 196

8.9 Bebyggd miljö 198
8.9.1 Plan- och bygglagen 198
8.9.2 Skyldigheten att åtgärda enkelt avhjälpta hinder 200
8.9.3 Förordning (EU) nr 1300/2014 201

8.10 Lagstiftning om bank- och finansiella tjänster 202
8.10.1 Konsumentkreditlagen 202
8.10.2 Lagen om värdepappershandel 202
8.10.3 Lagen om betaltjänster 203
8.10.4 Lagen om elektroniska pengar 204

8.11 Övriga författningar 204
8.11.1 Diskrimineringslagen 204
8.11.2 Barnkonventionen 206
8.11.3 Lagen om offentlig upphandling 207

9 Förhållandet till grundlagarna 209

9.1 Förhållandet till TF och YGL 209
9.1.1 Allmänt om TF och YGL i förhållande till direktivet 209
9.1.2 E-böcker 210
9.1.3 Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster 212
9.1.4 Elektroniska programguider 213
9.1.5 Övriga webbplatser 216
9.1.6 Tillgänglighetsteknikerna 217

9.2 Förhållandet till näringsfriheten 219

10 Val av författning 221
10.1.1 Samlad reglering 221
10.1.2 Sektorsvis reglering 222
10.1.3 Hybridlösning 222

10.2 Vad behöver det eller de regelverk som genomför tillgänglighetsdirektivet innehålla? 222
10.2.1 Tillämpningsområde 222
10.2.2 Personkrets 223
10.2.3 Krav 223
10.2.4 Marknadskontroll 224
10.2.5 Tillsyn 224
10.2.6 Åtgärder vid bristande överensstämmelse, inklusive sanktioner 224
10.2.7 Besvärshänvisningar 225

10.3 Samlad eller sektorsvis reglering? 225
10.3.1 Krav på rättssäkerhet 226
10.3.2 Argument för och emot en samlad reglering 227
10.3.3 Argument för och emot en sektorsvis reglering 227

10.4 Befintliga författningars ändamålsenlighet 229
10.4.1 Elektroniska kommunikationstjänster 229
10.4.2 Nödkommunikation 232
10.4.3 Radioutrustningslagen 234

10.4.4 Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster ... 235
10.4.5 Banktjänster och finansiella tjänster för konsumenter ... 236
10.4.6 E-handel ... 236
10.4.7 Diskrimineringslagen ... 238
10.4.8 Lagen om offentlig upphandling ... 241
10.4.9 Bebyggd miljö ... 243
10.4.10 Områden som omfattas av tillgänglighetsdirektivet, men där det saknas reglering i nationell författning ... 247

10.5 Direktivet bör genomföras genom en samlad lag ... 248

10.6 Genomförandelagens syfte ... 250

10.7 Författningsnivåer ... 252
10.7.1 Allmänt om normgivningsmakten ... 253
10.7.2 Indelningen av normgivningsmakten ... 253
10.7.3 Närmare om det primära lagområdet ... 254
10.7.4 Delegation av normgivningsmakten ... 254
10.7.5 Regeringens verkställighetsföreskrifter ... 254
10.7.6 Reglering på myndighetsnivå ... 255
10.7.7 Ett aktuellt exempel på normfördelning ... 255

10.8 Regleringen bör ske på så låg författningsnivå som möjligt ... 255
10.8.1 Ansvars- och finansieringsprincipen ... 256

11 Krav på tillgänglighet ... 257

11.1 Kraven enligt tillgänglighetsdirektivet ... 257

11.2 Undantagen från kraven på webbsidor och applikationer ... 258

11.3 Redan publicerade e-böcker ... 262

11.4 Närmare om vad som omfattas av begreppet e-bok ... 264

11.5 Passagerartjänster ... 266

11.6 Särskilt när det gäller banktjänster ... 266

11.7 Krav på tillgänglighet i andra unionsrättsakter 267
11.8 Övergångsbestämmelser 271

12 Harmoniserade standarder 275

12.1 Översiktligt om uppbyggnaden av EN 301 549 276

13 Oproportionerligt stor börda eller grundläggande ändring 281

13.1 Grundläggande ändring 282
13.2 Oproportionerligt stor börda 282
13.2.1 Kriterier vid bedömning av oproportionerligt stor börda 285
13.2.2 Tjänster som använder självbetjäningsterminaler 290
13.3 Skyldigheter för den ekonomiske aktören 290
13.4 Mikroföretag 292

14 Produkters överensstämmelse 295

14.1 Skyldigheter att säkerställa produkters överensstämmelse 295
14.1.1 Tillverkarnas, distributörernas, importörernas och representanternas skyldigheter 295
14.2 CE-märkning 301
14.2.1 EU-försäkran och annan teknisk dokumentation 303
14.2.2 Utformningen av EU-försäkran 304
14.2.3 Flera harmoniserade rättsakter tillämpliga på samma produkt 305
14.3 Marknadskontroll 306
14.3.1 Tillgänglighetsdirektivets krav på marknadskontroll 307
14.3.2 Förordning (EU) 2019/1020 310
14.3.3 Bestämmelser i marknadskontrollförordningen

som är tillämpliga för produkter som omfattas av tillgänglighetsdirektivet 311
14.3.4 Följdändringar i svenska författningar med anledning av marknadskontrollförordningen 315

14.4 Överväganden 316
14.4.1 Överväganden avseende CE-märkning och EU-försäkran om överensstämmelse 316
14.4.2 Hänvisningar till marknadskontrollförordningen 317
14.4.3 Enhetliga bestämmelser om förfarandet vid marknadskontroll 318
14.4.4 Ytterligare hänvisningar till EU:s marknadskontrollförordning 320
14.4.5 Initiering av ett kontrollärende 321
14.4.6 Marknadskontrollens omfattning 322
14.4.7 Undersökningar och åtgärder vid marknadskontroll 324
14.4.8 Marknadskontrollmyndigheten befogenheter 327
14.4.9 Rätt att återkräva kostnader för marknadskontroll 328

14.5 Produkter som förs in på unionsmarknaden 329

15 Tjänsters överensstämmelse 331

15.1 Skyldigheter att säkerställa tjänsters överensstämmelse 331

15.2 Tjänsteleverantörer 331

15.3 Tjänsteleverantörers skyldigheter 332

15.4 Krav på dokumentation 332

15.5 Ansvarig tjänsteleverantör 333
15.5.1 Några specialfall 337
15.5.2 Mikroföretag som tjänsteleverantör i en distributionskedja 341

15.6 Tillsyn av tjänsters överensstämmelse 341

15.7 Tillsyn över krav på tillgänglighet 349

15.7.1 Allmänna utgångspunkter för tillsyn över krav på tillgänglighet för tjänster ... 349
15.7.2 Vad som ska granskas ... 350
15.7.3 Åtgärder vid konstaterad bristande överensstämmelse ... 352
15.7.4 Åtgärder vid granskning av oproportionerligt stor börda ... 354
15.7.5 Tillsynsmyndighetens befogenheter ... 355
15.7.6 Administrativt samarbete mellan tillsynsmyndigheter i olika medlemsstater ... 356

16 Behöriga myndigheter ... 359

16.1 En eller flera myndigheter ... 359
16.1.1 Principer för ekonomisk styrning ... 361
16.1.2 Ansvars- och finansieringsprincipen ... 362
16.1.3 Synpunkter från företag, konsumenter och myndigheter som utövar marknadskontroll och tillsyn ... 363
16.1.4 Argument för och emot att flera myndigheter ansvarar för marknadskontroll och tillsyn ... 364
16.1.5 Argument för och emot att en enda myndighet ansvarar för marknadskontroll ... 366

16.2 Myndigheter som skulle kunna bli aktuella ... 366
16.2.1 Post- och telestyrelsen ... 367
16.2.2 Myndigheten för digital förvaltning ... 369
16.2.3 Konsumentverket ... 371
16.2.4 Transportstyrelsen ... 372
16.2.5 Myndigheten för press, radio och tv ... 373
16.2.6 Myndigheten för tillgängliga medier ... 374
16.2.7 Myndigheten för delaktighet ... 375
16.2.8 Finansinspektionen ... 376

16.3 Utredningens överväganden ... 376
16.3.1 Inga utökade uppdrag till befintliga myndigheter ... 377
16.3.2 Post- och telestyrelsen bör vara behörig marknadskontrollmyndighet ... 378

16.3.3 Underrättelse till kommissionen om behörig marknadskontrollmyndighet 380
16.3.4 Lämplig tillsynsmyndighet 381
16.3.5 Post- och telestyrelsen 385
16.3.6 Myndigheten för press, radio och tv 387
16.3.7 Myndigheten för tillgängliga medier 389
16.3.8 Konsumentverket och Transportstyrelsen 391

16.4 Föreskriftsrätt 393

16.5 Främjande 395
16.5.1 Tillsyn genom främjande 395
16.5.2 Statskontorets rapport ”På väg mot en bättre tillsyn” 397
16.5.3 Olika myndigheters främjandeuppdrag 400

16.6 Universell utformning och främjandearbetet 403
16.6.1 Tillgänglighet och universell utformning 403
16.6.2 Universell utformning och direktivet 404
16.6.3 Tillgänglighet, universell utformning och främjande 405

17 Regelefterlevnad 407

17.1 Lämpliga och effektiva förfaranden 407
17.1.1 Regelefterlevnad bör säkerställas genom ordinarie förvaltningsrättsligt förfarande 408
17.1.2 Överklagande av beslut 409

17.2 Konsumenters möjligheter att påverka ärenden om bristande överensstämmelse 410
17.2.1 Konsumenter ska ha möjlighet att anmäla brister 410
17.2.2 Möjlighet för konsumenter att vara delaktiga i ärenden om bristande överensstämmelse 411
17.2.3 Möjlighet att överklaga en kontrollmyndighets beslut i ett granskningsärende 413

17.3 Behörighet för intresseorganisationer med flera att delta i ärenden om bristande överensstämmelse 415

17.3.1 Möjlighet att vända sig till Diskrimineringsombudsmannen (DO) 415
17.3.2 Möjlighet för intresseorganisationer med flera att agera ombud 416
17.3.3 Möjlighet för intresseorganisationer och enskilda med flera att i övrigt yttra sig i ärenden om bristande överensstämmelse 416

17.4 Möjlighet att väcka talan i allmän domstol 417

17.5 Utredningens överväganden 418
17.5.1 Artikel 29 kräver inga författningsändringar för ett korrekt genomförande av tillgänglighetsdirektivet 418
17.5.2 Behov av uppföljning 419
17.5.3 Framtida möjlighet att väcka talan genom grupptalan 421

17.6 Sanktioner 423
17.6.1 Vitesföreläggande 423
17.6.2 Sanktionsavgifter 424
17.6.3 Dubbelbestraffning 428

18 Konsekvensanalyser 431

18.1 Konsekvenser för företag 431
18.1.1 Kostnader 433
18.1.2 Webbplatser och applikationer 434
18.1.3 Banktjänster 435
18.1.4 E-böcker 436
18.1.5 Mikroföretag 437
18.1.6 Sammanfattning 438
18.1.7 Universell utformning ger lägre kostnader 438

18.2 Nyttor 439

18.3 Konsekvenser för privatpersoner 441
18.3.1 Nyttor 442
18.3.2 Statistik om personer med funktionsnedsättning i Sverige 445
18.3.3 Antalet personer med olika former av funktionsnedsättning 448

18.3.4 Behov av tillgänglighet 450
18.3.5 Enkät från utredningen 452
18.3.6 Sammanfattning 456

18.4 Kostnader för staten 457
18.4.1 Kostnader för marknadskontroll 457
18.4.2 Exempel från myndigheter 458
18.4.3 Kostnad för marknadskontroll enligt direktivet 458
18.4.4 Kostnader för tillsyn 459
18.4.5 Hur beräkningsmodellen tillämpas 460
18.4.6 Timkostnad som används 460
18.4.7 Antalet tillsynade aktörer 461
18.4.8 Olika typer av tillsyn 462
18.4.9 Tre scenarier – minimi- och maximikostnad respektive trolig kostnad 462
18.4.10 Antalet tillsynsärenden i maximiscenariot 463
18.4.11 Antalet klagomål som blir tillsynsärenden i maximiscenariot 463
18.4.12 Tidsåtgång för tillsyn i maximiscenariot 464
18.4.13 Antalet tillsynsärenden i minimiscenariot 465
18.4.14 Antalet klagomål som blir tillsynsärenden i minimiscenariot 465
18.4.15 Antalet tillsynsärenden i det troliga scenariot 465
18.4.16 Antalet klagomål som blir tillsynsärenden i det troliga scenariot 466
18.4.17 Beräkningarna är bara exempel 466
18.4.18 Konsekvenser för domstolar 467
18.4.19 Finansiering 467
18.4.20 Konsekvenser för Myndigheten för tillgängliga medier 468

18.5 Övriga konsekvenser 471
18.5.1 Alternativa lösningar 471

19 Författningskommentar 473

19.1 Förslaget till lag (2022:000) om tillgänglighet till produkter och tjänster 473

19.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster 504

19.3 Förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486) 504

19.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler 505

19.5 Förslaget till lag om ändring i den i promemorian ”Genomförande av direktivet om inrättande av en kodex för elektronisk kommunikation” föreslagna lagen om elektronisk kommunikation 505

19.6 Förslaget till lag om ändring i radioutrustningslagen (2016:392) 505

Särskilda yttranden 507

Bilagor

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2020:39 517

Bilaga 2 Tillgänglighetsdirektivet 533

Bilaga 3 Analysys Masons rapport 579

Bilaga 4 Angående sammanställd statistik om personer med nedsatt funktion 649

Bilaga 5 Röster från konsumenter 657

Bilaga 6 Implementering av direktivbestämmelse till svensk författning 667

Sammanfattning

Inledning

I betänkandet lämnas förslag på hur Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet) bör genomföras i Sverige.

Syftet med tillgänglighetsdirektivet, vilket är ett fullharmoniseringsdirektiv, är att skapa en europeisk standard för tillgänglighet och därigenom undanröja hinder på den inre marknaden. Direktivet innebär en mer enhetlig tillämpning av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enhetliga regler och större utbud av tillgängliga produkter och tjänster på den inre marknaden förväntas i sin tur även leda till bättre förutsättningar för personer med någon form av funktionsbegränsning att vara delaktiga på lika villkor inom hela EU.

Produkter och tjänster som omfattas av direktivet

De produkter som omfattas av direktivet är datormaskinvarusystem med allmänna användningsområden avsedda för konsument, operativsystem till dessa maskinvarusystem och betalningsterminaler samt bankomater, biljettförsäljningsautomater, incheckningsautomater och interaktiva självbetjäningsterminaler som är avsedda för tillhandahållande av tjänster som omfattas av direktivet. Vidare omfattas terminalutrustning som används för elektroniska kommunikationstjänster och terminalutrustning som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster samt läsplattor.

De tjänster som omfattas är elektroniska kommunikationstjänster, tjänster som ger åtkomst åt audiovisuella medietjänster, vissa inslag i luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster, e-böcker, ändamåls-

enlig programvara för e-böcker, banktjänster samt e-handelstjänster. Även tjänster ska vara avsedda för konsumenter.

Produkter och tjänster som omfattas av direktivet ska uppfylla de krav som anges i bilaga I till direktivet.

Tillgänglighetskrav för produkter

Det framgår av artikel 4.2 i tillgänglighetdirektivet att alla produkter som omfattas av direktivet ska uppfylla de krav som fastställs i direktivets bilaga I avsnitt I. Det är för det första fråga om krav på tillhandahållande av information i eller på produkterna. Eftersom det inte alltid är möjligt att ge informationen på det sättet kan den även ges på annat sätt, till exempel i samband med att produkterna används eller på en webbplats. Därutöver finns krav på vilka egenskaper, delar och funktioner som ska finnas för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till att uppfatta, hantera, begripa och kontrollera produkten.

Alla produkter med undantag för självbetjäningsautomater ska även omfattas av kraven i bilaga I avsnitt II. Syftet med denna reglering är att i största möjliga utsträckning möjliggöra förutsebar användning bland personer med funktionsnedsättning avseende förpackningar och anvisningar för de produkter som omfattas av detta avsnitt.

Utöver de allmänna kraven ställs sektorsspecifika krav på en del produkters användargränssnitt och funktionella utformning. De sektorsvisa produkter som avses är självbetjäningsterminaler och läsplattor, samt vidare terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för tillhandahållande av elektroniska kommunikationstjänster (smartphones)och sådan utrustning som används för åtkomst till audivisuella medietjänster (smart-tv-apparater).

Tillgänglighetskrav för tjänster

De krav som gäller alla tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivets krav framgår av artikel 4.3 med hänvisning till bilaga I avsnitt III.

Följande åtgärder ska vidtas för att säkerställa att tjänsterna tillhandahålls på ett sätt som i största möjliga utsträckning möjliggör förutsebar användning bland personer med funktionsnedsättning, genom att till exempel kunna uppfattas med olika sinnen:

a) Tillgängligheten för de produkter som används vid tillhandahållandet av tjänsten ska säkerställas.

b) Information ska tillhandahållas om hur tjänsten fungerar och, om produkter används vid tillhandahållandet av tjänsten, om dess koppling till dessa produkter samt om deras egenskaper när det gäller tillgänglighet och interoperabilitet med hjälpmedel.

c) Webbplatser, inklusive tillhörande nätapplikationer, och tjänster för mobila enheter, inklusive mobilappar, ska göras tillgängliga på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt genom att de görs uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta.

d) Om stödtjänster (hjälp-deskar, teletjänstcentraler, teknisk support, samtalsförmedlande tjänster och utbildningstjänster) finns att tillgå ska de, via tillgängliga kommunikationssätt, tillhandahålla information om tjänstens tillgänglighet och kompatibilitet med tekniska hjälpmedel.

Det finns även för tjänster sektorsspecifika krav. Dessa innebär att tjänsteleverantören ska vidta vissa angivna åtgärder för att inkludera funktioner, metoder, riktlinjer och förfaranden som ska tillgodose behoven hos personer med funktionsnedsättning och säkerställa interoperabilitiet med tekniska hjälpmedel, det vill säga att tjänsten ska fungera tillsammans med tekniska hjälpmedel.

Harmoniserade standarder

I artikel 15 i tillgänglighetsdirektivet föreskrivs att produkter och tjänster som helt eller delvis överensstämmer med harmoniserade standarder till vilka hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning ska förutsättas överensstämma med de väsentliga kraven i den utsträckning kraven omfattas av standarderna.

Undantag från tillgänglighetskraven

Tillgänglighetsdirektivet föreskriver att det finns tre situationer när tillgänglighetskraven inte behöver efterlevas. Således ska enligt artikel 4.5 mikroföretag undantas från kraven på tjänster. En annan sådan situation är om ett tillgänglighetskrav kräver en större förändring av

en produkt eller tjänst vilket innebär en grundläggande förändring av dess grundläggande karaktär (artikel 14.1 a).

Den tredje situationen är när ett krav på tillgänglighet skulle leda till en oproportionerligt stor börda för en berörd ekonomisk aktör (artikel 14.1 b). I en sådan situation ska emellertid de krav som inte leder till en sådan börda fortfarande tillämpas för den aktuella produkten och tjänsten.

Till grund för bedömningen om det föreligger en oproportionerligt stor börda ska på grundval av relevanta kriterier i bilaga VI avseende den ekonomiske aktörens ekonomiska förhållanden såsom kostnader och intäkter för denne beaktas. Dessa förhållanden ska vägas mot uppskattade fördelar för personer med funktionsnedsättning.

Ansvaret för att en produkt uppfyller tillgänglighetskraven

Det är de ekonomiska aktörerna, tillverkaren, importören och distributören, som har ansvar för att produkter som omfattas av tillgänglighetsdirektivet uppfyller tillgänglighetskraven.

Om en importör eller en distributör släpper ut en produkt på marknaden i eget namn eller under eget varumärke, eller ändrar en produkt som redan släppts ut på marknaden på ett sådant sätt att överensstämmelsen med föreskrivna krav kan påverkas, övertar importören eller distributören tillverkarens skyldigheter.

Det finns krav på att produkter som lever upp till tillgänglighetskraven ska CE-märkas. För CE-märkning av produkter ska gälla de allmänna principer som finns angivna i artikel 30 i förordning (EG) nr. 765/2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr. 339/93. CE-märkningen ska anbringas på produkten eller dess märkskylt så att den är synlig, läsbar och outplånlig. Om detta inte är möjligt eller lämpligt på grund av produktens art ska märket anbringas på förpackningen och i de medföljande dokumenten. CE-märkningen ska anbringas innan produkten släpps ut på marknaden.

Till CE-märkningen ska det medfölja en EU-försäkran. I en EU-försäkran om överensstämmelse ska framgå att tillämpliga tillgänglighetskrav är uppfyllda. Om en ekonomisk aktör har åberopat undantaget gällande oproportionerligt stor börda ska denne i sin försäkran ange vilka tillgänglighetskrav som omfattas av undantaget.

Ansvaret för att en tjänst uppfyller tillgänglighetskraven

Det är tjänsteleverantören som förmedlar eller distribuerar en tjänst som ska kontrollera att tjänsten lever upp till kraven på tillgänglighet.

En tjänsteleverantör som bedriver e-handel riktad till konsumenter är ansvarig tjänsteleverantör av e-handelstjänsten. I övrigt är ansvarig tjänsteleverantör den som sluter avtal med en konsument om en tjänst som omfattas av direktivet.

Den som tillhandahåller webbplatsen där ett konsumentköp genomförs ansvarar för tillgängligheten för hela köpprocessen.

Utgivaren ansvarar för att en e-bok uppfyller kraven på tillgänglighet. En distributör som inte är utgivare är dock fortfarande skyldig att säkerställa att den programvara som används för att tillhandahålla e-boken uppfyller relevanta krav på tillgänglighet.

Undantaget för mikroföretag ska inte tillämpas så att större företag kan kringgå kraven på tillgänglighet genom att hänvisa till att en tjänsteleverantör i produktions- eller distributionskedjan är ett mikroföretag.

Marknadskontroll av produkter

Produkter som omfattas av tillgänglighetsdirektivets krav på tillgänglighet ska vara föremål för marknadskontroll. Marknadskontrollen avseende tillgänglighetskraven regleras till stor del genom hänvisning till relevanta bestämmelser i EU:s marknadskontrollförordning.

Ett kontrollärende bör kunna inledas dels som egeninitierad kontroll, dels genom externa propåer, genom till exempel klagomål från konsumenter och information från andra myndigheter eller ekonomiska aktörer.

Marknadskontrollen syftar till att kontrollera att en produkt uppfyller krav på tillgänglighet samt författningsstadgade krav på dokumentation och information.

Om en ekonomisk aktör har åberopat att ett krav skulle innebära en större förändring av en produkt vilket innebär en grundläggande förändring av dess grundläggande karaktär eller att ett krav på tillgänglighet skulle leda till en oproportionerligt stor börda för en berörd ekonomisk aktör ska även den bedömning som ligger till grund för ställningstagandet kontrolleras.

Om en marknadskontrollmyndighet konstaterar brister i en bedömning avseende börda eller grundläggande förändring bör den ekonomiske aktören i första hand ges möjlighet att läka bristen inom rimlig tid. Om den ekonomiska aktören inte vidtar anvisade åtgärder ska marknadskontrollmyndigheten förelägga den ekonomiske aktören att göra en ny bedömning.

Om en marknadskontrollmyndighet konstaterar brister hos en produkt som även tillhandahålls i andra medlemsstater ska myndigheten informera kommissionen och behöriga myndigheter i de berörda medlemsstaterna om detta. Myndigheten ska även informera om vilka åtgärder som den har vidtagit med anledning av den konstaterade bristen.

Marknadskontrollmyndigheten ska få meddela de förelägganden och förbud som är nödvändiga för att myndigheten ska kunna utöva sin verksamhet. Ett sådant föreläggande eller förbud får riktas mot en eller flera berörda aktörer. Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite. Marknadskontrollmyndigheten ska kunna begära hjälp från Polismyndigheten om detta är nödvändigt för att kunna genomföra ett kontrollärende. Om en ekonomisk aktör inte har vidtagit beslutade åtgärder inom föreskriven tid ska myndigheten vidta lämpliga åtgärder för att få en bristande överensstämmelse att upphöra. De beslutade åtgärderna ska vara proportionerliga.

Post- och telestyrelsen bör vara den myndighet som bäst lämpar sig att utöva marknadskontroll. Det finns inte behov av att dela upp ansvaret mellan flera marknadskontrollmyndigheter.

Tillsyn av tjänster

Det finns inte på samma sett som för marknadskontroll ett enhetligt system inom EU för tillsyn av tjänster. En tjänsteleverantör är enligt direktivet skyldig att på en motiverad begäran av en tillsynsmyndighet lämna all information som behövs för att visa att tjänsten uppfyller tillgänglighetskraven. En tjänsteleverantör ska i övrigt vara skyldig att samarbeta med berörda tillsynsmyndigheter om de åtgärder som ska vidtas för att tjänsten ska uppfylla föreskrivna krav.

Vid tillsyn ska tillsynsmyndigheten granska att de tjänster som granskas överensstämmer med kraven på tillgänglighet samt att den dokumentation som krävs finns och är korrekt utformad.

I tillsynsuppdraget ska det även ingå att följa upp klagomål eller rapporter om bristande tillgänglighet för tjänster. Det är därför nödvändigt att tillsynsmyndigheten har en funktion som gör det möjligt att ta emot klagomål från enskilda.

Om en tjänst inte uppfyller ett eller flera krav på tillgänglighet ska tillsynsmyndigheten ålägga den eller de ansvariga ekonomiska aktörerna att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att rätta till identifierade brister. Tillsynsmyndigheten ska ange en tidsram inom vilken sådana åtgärder ska ha vidtagits. Tillsynsmyndigheten ska även kontrollera att den ekonomiska aktören som åberopar oproportionerligt stor börda som skäl för att inte genomföra ett krav på tillgänglighet hos en tjänst har dokumenterat sin bedömning.

En tillsynsmyndighet ska få meddela de förelägganden och förbud som är nödvändiga för att dessa ska kunna utöva sin verksamhet. Ett sådant föreläggande eller förbud får riktas mot en eller flera berörda aktörer. Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Tillsynsmyndigheten ska kunna begära hjälp från Polismyndigheten om detta är nödvändigt för att kunna genomföra ett tillsynsärende.

Tillsynsmyndigheter

Uppdraget att utöva tillsyn över tillgänglighetskraven bör fördelas mellan ett fåtal myndigheter. Möjligheten att göra tydliga avgränsningar är en förutsättning för att fördela ett tillsynsuppdrag till en specifik myndighet. Det är även viktigt att uppdelningen mellan myndigheter inte leder till orimliga kostnader varken för de ekonomiska aktörerna eller för myndigheten i fråga. De myndigheter som blir aktuella som tillsynsmyndigheter bör även ha en redan uppbyggd kompetens och kunskap avseende frågor om tillgänglighet.

Post- och telestyrelsen ska utöva tillsyn över samtliga områden där det inte finns någon annan utpekad tillsynsmyndighet. Post- och telestyrelsen ska även vara samordnande tillsynsmyndighet. Post- och telestyrelsen ska även ha det huvudsakliga tillsynsansvaret avseende de områden som inte låter sig avgränsas eller hanteras av en särskild myndighet med specialistkompetens.

Myndigheten för press, radio och tv ska utöva tillsyn över krav på tillgänglighet avseende tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. Myndigheten för tillgängliga medier ska utöva tillsyn

över krav på tillgänglighet för e-böcker och ändamålsenlig programvara. Konsumentverket och Transportstyrelsen ska ha tillsynsansvar över den information som ska ges om tillgängligheten hos fordon, den omgivande infrastrukturen och den bebyggda miljön samt om assistans till personer med funktionsnedsättning tillhandahålls. Konsumentverket och Transportstyrelsen ska vidare ha tillsynsansvar över information om smart biljettförsäljning, realtidsinformation för passagerarna och ytterligare tjänsteinformation. Tillsynsansvaret ska följa den uppdelning som finns i dag gällande tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningarna.

Enligt utredningen finns det starka skäl som talar för att tillsynsmyndigheterna även tilldelas främjandeuppgifter. Myndigheterna som har främjandeansvar bör även ha ett ansvar för att sprida information om universell utformning som ett sätt att möta kraven i direktivet och om vikten av att göra rätt från början i arbetet med tillgänglighet.

Föreskriftsrätt för tillsynsmyndigheterna

Myndigheten för digital förvaltning ska ha föreskriftsrätt för tillgänglighetskrav på webbsidor och mobilapplikationer. I övrigt ska de myndigheter som har tillsynsansvar för ett sakområde även ha föreskriftsrätt på det området. Föreskrifterna får beslutas först efter att Post- och telestyrelsen beretts tillfälle att yttra sig.

Post- och telestyrelsen ska ha föreskriftsrätt inom övriga områden som inte omfattas av någon av de andra myndigheternas bemyndigande.

Post- och telestyrelsen ska ha föreskriftsrätt avseende verkställighet av den föreslagna lagen.

Efterlevnad av tillgänglighetskraven

De medel som ska finnas för att säkerställa efterlevnad av föreskrivna krav ska ligga inom ramen för den ordinarie svenska förvaltningsmodellen. Detta innebär att det i första hand är behörig förvaltningsmyndighet som säkerställer att de nationella bestämmelser som införlivar direktivet efterlevs. Förvaltningsmyndighetens beslut kan därefter överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen ska därmed ligga till grund för ärendehandläggningen och eventuella domstolsförfaranden.

Regeringen bör följa upp effektiviteten i tillsynsärendena, i synnerhet vad gäller anmälningar som gjorts av konsumenter och utfallet av den granskning som genomförts till följd av dessa.

Sanktioner

Det är nödvändigt att koppla sanktioner till de skyldigheter som ekonomiska aktörer har att samarbeta med myndigheter som bedriver kontroll och tillsyn. Förelägganden och förbud ska kunna förenas med vite.

Det ska finnas en möjlighet för myndigheter som bedriver marknadskontroll och tillsyn att ingripa med sanktionsavgift mot redan begångna överträdelser av produkt- eller tjänsterelaterade krav. Det föreligger strikt ansvar för en ekonomisk aktör och en tjänsteleverantör.

Sanktionsavgiftens storlek bör bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet och uppgå till mellan 10 000 och 10 000 000 kronor. Det ska finnas möjlighet att sätta ned sanktionsavgiften. I ringa fall ska ingen avgift tas ut.

När vite eller sanktionsavgift beslutas ska hänsyn tas till förbudet mot dubbelbestraffning. Ett förbud mot dubbelbestraffning bör utformas på så sätt att sanktionsavgift inte ska kunna påföras en ekonomisk aktör, om överträdelsen har föranlett straff eller om överträdelsen omfattas av ett föreläggande eller förbud med vite och samma överträdelse ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

Grundlagsfrågor

E-böcker kan komma att omfattas av antingen tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen. Det spelar ingen roll om den som tillhandahåller boken från en databas eller förvarar den i en databas är en annan än utgivaren. Att ställa krav på tillgänglighet på e-böcker kan strida mot etableringsfriheten i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster kommer i stor utsträckning att omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen. Att

ställa tillgänglighetskrav på dessa kan innebära en konflikt med den grundlagsfästa etableringsfriheten

Genomförandets rättsliga utformning

Utredningen bedömer att tillgänglighetsdirektivet bäst genomförs genom en ny samlad lag om tillgänglighet för produkter och tjänster.

Reglering bör ske på så låg nivå som möjligt. Den övergripande lagen bör enbart innehålla allmängiltiga bestämmelser och bestämmelser som ålägger de ekonomiska aktörerna skyldigheter. Regeringen kan i förordningar reglera diverse förfaranden som ska genomföras på myndighetsnivå. Detaljerade redogörelser för exakt vilka produkter och tjänster som ska omfattas och vilka krav som ska gälla bör överlåtas åt berörda myndigheter att närmare föreskriva.

Konsekvenser

De uppskattade kostnaderna för de ekonomiska aktörerna består av både investeringskostnader och löpande årliga kostnader. Investeringskostnaderna beräknas till cirka tio miljarder kronor och de löpande kostnaderna till en miljard kronor.

En ekonomisk nytta som bedöms inträffa på alla områden som omfattas av direktivet är den minskade kostnaden när fler sköter ärenden på webben. Vidare kommer den större tillgängligheten till handel på nätet innebära en totalt ökad e-handel. Ett annat slags nytta omfattar bl.a. ökad grad av digital inkludering men också ökad kundnöjdhet och ökad grad av självförverkligande.

I avsaknad av beräkning av monetära nyttor för personer med funktionsnedsättning presenteras i betänkandet statistik över den gruppen, vilken kan också ses som en bedömning av vilken potentiell marknad som finns för kommersiella aktörer på området.

Staten får ökade kostnader genom marknadskontroll och tillsyn av tjänster. Den förstnämnda kostnaden beräknas till cirka fem miljoner kronor. När det gäller tillsynsmyndigheternas ökade kostnader är dessa svåra att beräkna. Närmast som ett av flera räkneexempel har utredningen stannat vid en trolig kostnad om cirka 60 miljoner kronor. De ökade kostnaderna bör anslagsfinansieras.

Tidpunkt för ikraftträdande

Kraven ska gälla produkter som släpps ut på marknaden efter den 28 juni 2025 respektive tjänster som tillhandahållas på marknaden efter denna tidpunkt.

För tjänster gäller i vissa fall ett senare ikraftträdande dock senast den 28 juni 2030. Självbetjäningsterminaler får under vissa förutsättningar fortsätta att användas under en period av 20 år efter det att de togs i bruk.

Nya regler ska göra produkter och tjänster mer tillgängliga – en lättläst sammanfattning

En del produkter och tjänster ska bli mer tillgängliga för personer som har en funktionsnedsättning. Det har EU bestämt genom att bestämma krav för tillgänglighet.

Samma regler ska gälla i alla länder som är med i EU. Då kan fler vara delaktiga på lika villkor. Det blir flera produkter och tjänster att välja på.

Det här beslutet kallas för ett direktiv. Det betyder att alla länder som är med i EU måste följa det. Men de får själva bestämma hur det ska gå till.

Beslutet gäller för att en produkt eller tjänst ska få säljas. Det gäller de områden som står i listorna här nedanför.

Beslutet gäller de här produkterna:

- datorer
- bankomater
- kortläsare för att betala med bankkort i till exempel en butik
- biljettautomater
- automater för incheckning, till exempel vid resor
- utrustning som behövs för digitala tjänster och medietjänster
- läsplattor.

Beslutet gäller de här tjänsterna:

- digital kommunikation, till exempel e-post
- medietjänster som rör ljud och bild, till exempel tv, radio, film, musik, video och datorspel
- vissa tjänster inom resor med flyg, buss, tåg och båt
- e-böcker
- banktjänster
- e-handel.

Det här är några av kraven på tillgänglighet

Det ska vara lätt att förstå hur man använder produkten eller tjänsten. Informationen ska kunna uppfattas med flera sinnen.

Informationen ska helst finnas på produktens förpackning. En del produkter måste också ha text-till-tal-funktion. Det gäller till exempel läsplattor. Den utrustning som används för kommunikation och medietjänster ska också kunna texta och syntolka.

Alla tjänster ska ha information om vilka produkter eller hjälpmedel som fungerar tillsammans med dem. Hemsidor och appar i mobilen ska vara lätta att använda.

Ibland är kravet på tillgänglighet mindre

Om ett väldigt litet företag erbjuder en tjänst så är kravet på tillgänglighet mindre. Eller om det blir väldigt dyrt att ändra en produkt eller tjänst så behöver företaget inte göra det. Det finns olika regler för vad som räknas som dyrt. Det beror bland annat på hur stort företaget är. Ett företag behöver inte heller ändra sin produkt eller tjänst så mycket att den får en helt ny funktion.

Godkända produkter ska få ett CE-märke

En produkt som är godkänd ska ha ett CE-märke. Det är en symbol som visar att den är godkänd. Den ska också ha en EU-försäkran. Det är ett papper där det står vilka krav på tillgänglighet som är uppfyllda.

Myndigheterna ska granska hur tillgänglig en produkt eller tjänst är

Produkten eller tjänsten ska kunna granskas, till exempel om någon inte är nöjd. Om den inte är tillgänglig så måste felet rättas till. Annars får företaget böta.

Flera olika myndigheter granskar tillgängligheten. De bestämmer också exakt vilka produkter och tjänster som reglerna ska gälla. De ska informera företagen om det.

Det är Post- och telestyrelsen som samordnar det här arbetet.

De nya reglerna börjar gälla om fyra år

Det finns ett förslag på att de här reglerna ska finnas med i en ny lag om tillgänglighet. Den ska gälla för tjänster och produkter som börjar säljas om fyra år, från och med den 28 juni år 2025.

Några tjänster får användas fram till år 2030 innan de måste uppfylla kraven på tillgänglighet.

Summary

Introduction

This report presents proposals as to how Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services should be implemented in Sweden.

The purpose of the Directive, known as the European Accessibility Act, which is a full harmonisation directive, is to create a European standard for accessibility, thereby eliminating barriers in the internal market. The Directive means a more uniform application of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Uniform rules and a greater choice of accessible products and services in the internal market are, in turn, expected to lead to better conditions for the full and equal participation of persons with some form of functional limitation in the whole of the EU.

Products and services covered by the Directive

The products covered by the Directive are consumer general purpose computer hardware systems, operating systems for those hardware systems and payment terminals as well as automated teller machines, ticketing machines, check-in machines and interactive self-service terminals that are intended for the provision of services covered by the Directive. Terminal equipment used for electronic communications services and terminal equipment used for access to audiovisual media services and e-readers are also covered. The services covered are electronic communications services, services that give access to audiovisual media services, certain elements of air, bus, rail and waterborne passenger transport services, e-books, dedicated soft-

ware for e-books, banking services and e-commerce services. Services also have to be intended for consumers.

Products and services covered by the Directive have to comply with the requirements set out in Annex I to the Directive.

Accessibility requirements for products

Article 4(2) of the Directive provides that all products covered by the Directive have to comply with the requirements set out in Section I of Annex I to the Directive. This includes, first, requirements on the provision of information in or on the products. Since it is not always possible to provide information in that way, it can also be given in other ways, for example when the products are used or on a website. There are also requirements for which features, elements and functions have to be in place to allow persons with disabilities to access, perceive, operate, understand and control the product.

All products except self-service terminals also have to be covered by the requirements in Section II of Annex I. The purpose of this regime is to maximise foreseeable use by persons with disabilities regarding the packaging and instructions of products covered by this Section.

In addition to the general requirements, sector-specific requirements are set for the user interface or functionality design of some products. The sectoral products referred to are self-service terminals and e-readers, as well as consumer terminal equipment with interactive computing capability that is used for the provision of electronic communications services (smartphones) and such equipment used for access to audiovisual media services (smart televisions).

Accessibility requirements for services

The requirements that apply to all services covered by the Directive's requirements are set out in Article 4(3) with a reference to Section III of Annex 1.

The provision of services in order to maximise their foreseeable use by persons with disabilities, by for example making them available via various sensory channels, shall be achieved by:

a) ensuring the accessibility of the products used in the provision of the service, in accordance with Section I and, where applicable, Section II of this Annex.

b) providing information about the functioning of the service, and where products are used in the provision of the service, about its link to these products as well as information about their accessibility characteristics and interoperability with assistive devices and facilities.

c) making websites, including the related online applications, and mobile device-based services, including mobile applications, accessible in a consistent and adequate way by making them perceivable, operable, understandable and robust.

d) where available, support services (help desks, call centres, technical support, relay services and training services) providing information on the accessibility of the service and its compatibility with assistive technologies, in accessible modes of communication.

There are also sector-specific requirements for services. These requirements mean that the service provider has to take certain specific measures to include functions, practices, policies and procedures targeted to address the needs of persons with disabilities and ensure interoperability with assistive technologies, i.e. the service has to function along with assistive technologies.

Harmonised standards

Article 15 provides that products and services that are in full or partial conformity with harmonised standards, the references of which have been published in the Official Journal of the European Union, shall be presumed to be in conformity with the integral requirements to the extent that those requirements are covered by the standards.

Exemptions from the accessibility requirements

The Directive provides that there are three situations where the accessibility requirements need not be complied with. Thus, Article 4(5) exempts microenterprises from complying with the requirements

for services. Another such situation is if an accessibility requirement requires a significant change in a product or service that results in the fundamental alteration of its basic nature (Article 14(1)(a)).

The third situation is when an accessibility requirement would result in the imposition of a disproportionate burden on an economic operator concerned (Article 14(1)(b)). In such a situation, however, the requirements that do not result in the imposition of a disproportionate burden still have to be applied to the product or service concerned.

The assessment of whether there is a disproportionate burden has to take account of the economic actor's economic circumstances such as costs and benefits, based on the relevant criteria set out in Annex VI. These circumstances have to be weighed against the estimated benefits for persons with disabilities.

Responsibility for compliance of a product with the accessibility requirements

It is the economic actors – the manufacturer, importer and distributor – that have the responsibility for products covered by the Directive complying with the accessibility requirements.

If an importer or a distributor places a product on the market under their name or trademark or modifies a product already placed on the market in such a way that compliance with applicable requirements may be affected, the importer or distributor assumes the obligations of the manufacturer.

Products that live up to accessibility requirements are required to bear the CE marking. The CE marking of products is covered by the general principles set out in Article 30 of Regulation (EC) No 765/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 setting out the requirements for accreditation and market surveillance relating to the marketing of products and repealing Regulation (EEC) No 339/93. The CE marking has to be affixed visibly, legibly and indelibly to the product or to its data plate. Where that is not possible, or not warranted, on account of the nature of the product, it has to be affixed to the packaging and to the accompanying documents. The CE marking has to be affixed before the product is placed on the market.

The CE marking has to be accompanied by an EU declaration. An EU declaration of conformity has to state that the applicable accessibility requirements have been complied with. If an economic actor has cited the exemption regarding a disproportionate burden, they have to state in their declaration which accessibility requirements are covered by the exemption.

Responsibility for compliance of a service with the accessibility requirements

It is the service provider who conveys or distributes a service who has to check that the service lives up to the requirements for accessibility.

A service provider conducting e-commerce aimed at consumers is the responsible service provider of the e-commerce service. In other cases the responsible service provider is the person who makes an agreement with a consumer about a service covered by the Directive.

The person who provides the website where a consumer sale is carried out is responsible for the entire sales process.

The publisher is responsible for an e-book complying with the accessibility requirements. However, a distributor who is not a publisher is still obliged to ensure that the software used to provide the e-book complies with relevant accessibility requirements.

The exemption for microenterprises must not be applied in a way that enables larger enterprises to circumvent accessibility requirements by referring to the fact that a service provider in the production or distribution chain is a microenterprise.

Market surveillance of products

Products covered by the Directive's requirements for accessibility have to be subject to market surveillance. Market surveillance regarding the accessibility requirements is largely regulated by reference to the relevant provisions of the EU Market Surveillance Regulation.

It should be possible to open a surveillance case through self-initiated surveillance and through external input such as complaints from consumers and information from other authorities or economic actors.

The purpose of the market surveillance is to verify that a product complies with accessibility requirements and statutory requirements for documentation and information.

If an economic actor has cited that a requirement would mean a significant change in a product that results in the fundamental alteration of its basic nature or that an accessibility requirement would lead to a disproportionate burden for an economic actor affected, then the assessment that forms the basis for the position taken also has to be checked.

If the market surveillance authority finds deficiencies in an assessment regarding an unreasonable burden or a fundamental alteration, the economic actor should, in the first place, be given the possibility of repairing the deficiency within a reasonable time. If the economic actor does not take measures identified, the market surveillance authority has to order the economic actor to make a new assessment. It should be possible to combine an order of that kind with a conditional financial penalty.

If the market surveillance authority finds deficiencies in a product also provided in other Member States, the authority has to inform the Commission and the competent authorities of the Member States affected of this. The authority also has to provide information about what measures it has taken on account of the deficiency identified.

The market surveillance authority should be allowed to issue the orders and prohibitions necessary to enable the authority to conduct its activities. The order or prohibition may be addressed at one or more actors affected. An order or a prohibition may be combined with a conditional financial penalty. The market surveillance authority should be able to request assistance from the Swedish Police Authority if this is necessary to enable it to carry out a surveillance case. If an economic actor has not taken measures ordered within the period specified, the authority has to take appropriate measures to bring deficient compliance to an end. The measures ordered have to be proportionate.

The Swedish Post and Telecom Authority ought to be the most appropriate authority to exercise market surveillance. There is no need to divide up the responsibility between several market surveillance authorities.

Supervision of services

There is not a uniform system in the EU for supervision of services in the same way as for market surveillance. Under the Directive, a service provider is required, further to a reasoned request from a competent authority, to provide it with all information necessary to demonstrate the conformity of the service with the accessibility requirements. In general, a service provider is obliged to cooperate with the authorities concerned, on action to be taken to bring the service into compliance with those requirements.

When conducting supervision, the competent authority has to examine that the services being examined comply with the accessibility requirements and that the documentation required exists and has been drawn up correctly.

The tasks of the competent authority include following up complaints or reports about deficient accessibility for services. It is therefore necessary that the competent authority has a function that enables it to receive complaints from individuals.

If a service does not comply with one or more requirements for accessibility, the competent authority has to require the economic actor or actors responsible to take the measures necessary to remedy the deficiencies identified. The competent authority has to state a time frame within which such measures have to be taken. The competent authority also has to verify that an economic actor citing a disproportionate burden as a reason for not implementing an accessibility requirement for a service has documented their assessment.

A competent authority should be able to issue the orders and prohibitions necessary to enable these authorities to conduct their activities. The order or prohibition may be addressed to more than one actor affected. An order or a prohibition may be combined with a conditional financial penalty.

The competent authority should be able to request assistance from the Swedish Police Authority if this is necessary to enable it to carry out a supervision case.

Competent authorities

The task of supervising the accessibility requirements should be divided between a few authorities. For a supervisory task to be allocated to a specific authority, it must be possibly to clearly define that authority's supervisory task. It is also important that the division of tasks between authorities does not lead to unreasonable costs, either for the economic actors or for the authority concerned. The authorities to be considered for designation as competent authorities should have already accumulated expertise and knowledge concerning accessibility issues.

The Swedish Post and Telecom Authority should exercise supervision of all the areas where no other competent authority has been designated. The Swedish Post and Telecom Authority should also be the coordinating competent authority. The Swedish Post and Telecom Authority should also have the main supervisory responsibility regarding the areas that cannot be separated out or handled by a separate authority with specialist expertise.

The Swedish Press and Broadcasting Authority should supervise accessibility requirements regarding services that give access to audiovisual media services. The Swedish Agency for Accessible Media should supervise accessibility requirements for e-books and dedicated software. The Swedish Consumer Agency and the Swedish Transport Agency should have supervisory responsibility for the information to be provided about the accessibility of vehicles, the surrounding infrastructure and the built environment and about assistance for persons with disabilities. The Swedish Consumer Agency and the Swedish Transport Agency should also have supervisory responsibility for information about smart ticketing, real-time travel information for passengers and additional service information. Their supervisory responsibility should follow the division made in the current rail, ship and bus passenger ordinances.

In the view of the Inquiry, there are strong reasons for also allocating the task of promoting accessibility to the competent authorities. The authorities that have responsibility for promotion should also have a responsibility for spreading information about universal design as a way of complying with the requirements of the Directive and about the importance of doing things right from the outset in work on accessibility.

Right for the competent authorities to issue regulations

The Agency for Digital Government should have the right to issue regulations for accessibility requirements for websites and mobile applications. Otherwise, the authorities that have supervisory responsibility for a particular area should also have the right to issue regulations in that area. Regulations may only be adopted after the Swedish Post and Telecom Authority has been given the opportunity to state its opinion.

The Swedish Post and Telecom Authority should have the right to issue regulations in the other areas not covered by the authorisation of any of the other authorities.

The Swedish Post and Telecom Authority should have the right to issue regulations regarding implementation of the proposed act.

Compliance with the accessibility requirements

The means that should be available to ensure compliance with prescribed requirements should be within the regular framework of the Swedish model for public administration. This means that it is, in the first place, the competent administrative authority that ensures that the national provisions incorporating the Directive are complied with. The decision of the administrative authority can then be appealed to a general administrative court.

The Administrative Procedure Act and the Administrative Court Procedure Act will therefore form the basis for the processing of cases and any court proceedings.

The Government should follow up the effectiveness in the supervision cases, especially regarding reports made by consumers and the outcome of the examination carried out on account of them.

Penalties

It is necessary to link penalties to the obligations that economic actors have to cooperate with authorities conducting checks and supervision. It should be possible to combine orders and prohibitions with a conditional financial penalty.

There should be a possibility for authorities conducting market surveillance and supervision to intervene by imposing penalties for infringements already committed of product- or service-related requirements. There is strict liability for an economic actor and a service provider.

The size of the penalty charge should be assessed in the light of the circumstances in the specific case and should be between SEK 10 000 and SEK 10 000 000. It should be possible to reduce the penalty charge. In minor cases no penalty charge should be imposed.

When a conditional financial penalty or a penalty charge is ordered, the prohibition of double jeopardy should be taken into account. A prohibition of double jeopardy should be designed in such a way that it should not be possible to impose a penalty charge on an economic actor if the infringement has resulted in a criminal penalty or if the infringement is covered by a prohibition or an order combined with a conditional financial penalty and the same infringement forms the basis for an application for the imposition of the conditional financial penalty.

Matters of constitutional law

E-books may be covered by either the Freedom of the Press Act or the Fundamental Law on Freedom of Expression. It does not matter whether the person who provides the book from a database or stores it in a database is someone other than the publisher. Making requirements concerning the accessibility of e-books may conflict with the provisions on freedom of establishment under the Freedom of the Press Act and the Fundamental Law on Freedom of Expression.

Services that provide access to audiovisual media services will be covered to a great extent by the Fundamental Law on Freedom of Expression. Setting accessibility requirements for them may involve a conflict with the constitutional freedom of establishment.

Legal drafting of implementation

The Inquiry's assessment is that the European Accessibility Act is best implemented through a new single act on accessibility of products and services.

The regulations should be made at as low a level as possible. The overarching act should only contain general provisions and provisions imposing obligations on the economic actors. In ordinances the Government can regulate various procedures to be implemented at Government authority level. It should be left to the authorities concerned to issue regulations specifying detailed accounts of exactly what products and services will be covered and what requirements will apply.

Impacts

The estimated costs for the economic actors consist of both investment costs and running annual costs. The investment costs are estimated at around SEK 10 billion and the running costs at SEK 1 billion.

One economic benefit that is judged to arise in all the areas covered by the Directive is the cost reduction when more people handle matters online. In addition, the increased accessibility of online commerce will result in an overall increase in e-commerce. Another kind of benefit includes a greater degree of digital inclusion, as well as increased customer satisfaction and a higher degree of self-fulfilment.

In the absence of a calculation of monetary benefits for persons with disabilities, the report presents statistics about this group, which can also be seen as an assessment of the potential market for commercial actors in this area.

Central government will have increased costs through market surveillance and supervision of services. The former cost is estimated at around SEK 5 million. As regards the increased costs of the competent authorities, they are hard to estimate. Basically as one of several example calculations, the Inquiry has opted for a likely cost of around SEK 60 million. The increased costs should be financed from appropriations.

Date of entry into force

The requirements should apply to products placed on the market after 28 June 2025 and to services supplied on the market after that date.

In certain cases a later entry into force date should apply to services, but no later than 28 June 2030. In certain circumstances self-service terminals may continue to be used for a period of 20 years after their entry into use.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens syfte och tillämpningsområde

1 § Genom denna lag genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster.

Lagen har till ändamål att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om de produkter och tjänster som omfattas av lagen och att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet.

2 § Följande produkter omfattas av denna lag;

1. datormaskinvarusystem med allmänna användningsområden avsedda för konsument samt operativsystem till dessa maskinvarusystem,
2. betalningsterminaler,
3. bankomater, biljettförsäljningsautomater och incheckningsautomater som är avsedda för tillhandahållande av tjänster som omfattas av denna lag,
4. interaktiva självbetjäningsterminaler som tillhandahåller information, förutom terminaler som har monterats som integrerade delar av fordon, luftfartyg, fartyg eller rullande materiel, och som är avsedda för tillhandahållande av tjänster som omfattas av detta direktiv,
5. terminalutrustning för konsumentbruk som används för elektroniska kommunikationstjänster,

6. terminalutrustning för konsumentbruk som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster, och
7. läsplattor.

3 § Följande tjänster som är avsedda för konsumenter omfattas av denna lag;
1. elektroniska kommunikationstjänster, undantaget maskin- till maskintjänster,
2. tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster,
3. vissa inslag i luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster,
4. banktjänster
5. e-böcker,
6. ändamålsenlig programvara för e-böcker, och
7. e-handelstjänster.

Denna lag omfattar inte följande innehåll på webbplatser och mobila applikationer;
1. förinspelade tidsberoende medier som offentliggjorts före den 28 juni 2025,
2. filformat för dokument som offentliggjorts före den 28 juni 2025,
3. kartor och karttjänster på nätet, om väsentlig information tillhandahålls på ett tillgängligt digitalt sätt för kartor som är avsedda för navigering,
4. innehåll från tredje part som varken finansieras eller utvecklas eller står under kontroll av den berörda ekonomiska aktören, och
5. webbplatsers och mobila applikationers innehåll som kan klassificeras som arkiv, det vill säga endast innehåller innehåll som inte uppdaterats eller redigerats efter den 28 juni 2025.

Definitioner

4 § I denna lag betyder
audiovisuella medietjänster: tjänster enligt definitionen i artikel 1.1 a i direktiv 2010/13/EU;
banktjänster: tillhandahållande för konsumenter av följande banktjänster och finansiella tjänster;

1. kreditavtal som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG eller Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU,

2. tjänsterna i avsnitt A punkterna 1, 2, 4 och 5 och avsnitt B punkterna 1, 2, 4 och 5 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU,

3. betaltjänster enligt definitionen i artikel 4.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366,

4. tjänster som är knutna till betalkontot enligt definitionen i artikel 2.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU, och

5. elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG;

betalningsterminal: anordning vars huvudsyfte är att göra det möjligt att genomföra betalningar med användning av betalningsinstrument enligt definitionen i artikel 4.14 i direktiv (EU) 2015/2366, vid ett fysiskt försäljningsställe men inte i en virtuell miljö;

busstransporttjänster för passagerare: de tjänster som omfattas av artikel 2.1. och 2.2 i förordning (EU) nr 181/2011;

datormaskinvarusystem med generella användningsområden som är avsett för konsumenter: en maskinvarukombination som utgör en komplett dator och som kännetecknas av att den har många olika funktioner, har förmågan att med lämplig programvara utföra de flesta vanliga databehandlingsuppgifter som konsumenter efterfrågar och är avsedd att användas av konsumenter, detta inkluderar persondatorer, i synnerhet stationära datorer, bärbara datorer, smarttelefoner och datorplattor;

distributör: fysisk eller juridisk person i leveranskedjan, förutom tillverkaren eller importören, som tillhandahåller en produkt på marknaden;

e-bok: en tjänst som inbegriper tillhandahållande av digitala filer som innehåller en elektronisk version av en bok som mestadels föreligger som text eller i grafisk form;

e-handelstjänster: tjänster som tillhandahålls på distans, genom webbplatser och tjänster för mobila enheter, på elektronisk väg och på individuell begäran av en konsument i syfte att ingå ett konsumentavtal;

ekonomisk aktör: tillverkaren, representanten, importören, distributören eller tjänsteleverantören;

elektronisk kommunikationstjänst: elektronisk kommunikationstjänst enligt definitionen i artikel 2.4 i direktiv (EU) 2018/1972;

harmoniserad standard: en harmoniserad standard enligt definitionen i artikel 2.1 c i förordning (EU) nr 1025/2012;

importör: fysisk eller juridisk person som är etablerad inom unionen och släpper ut en produkt från ett tredjeland på unionsmarknaden;

järnvägstransporttjänster för passagerare: all persontrafik på järnväg som avses i artikel 2.1 i förordning (EG) nr 1371/2007, med undantag för de tjänster som avses i artikel 2.2 i den förordningen;

konsument: fysisk person som köper produkten i fråga eller är mottagare av tjänsten i fråga för ändamål som ligger utanför dennes handel, företag, hantverksverksamhet eller yrke;

lufttransporttjänster för passagerare: kommersiella luftfartstjänster för passagerare enligt definitionen i artikel 2 l i förordning (EG) nr 1107/2006 i samband med avfärd från, transitering genom eller ankomst till en flygplats, när flygplasten är belägen inom en medlemsstats territorium, inbegripet flygningar som avgår från en flygplats som är belägen i ett tredjeland till en flygplats som är belägen inom en medlemsstats territorium, om tjänsterna tillhandahålls av ett unionslufttrafikföretag;

läsplatta: särskild utrustning, inklusive både maskinvara och programvara, som används för att disponera, navigera i, läsa och använda e-bokfiler;

mikroföretag: ett företag med färre än tio anställda och som har en årsomsättning som inte överstiger 2 miljoner euro eller en årlig balansomslutning som inte överstiger 2 miljoner euro;

operativsystem: programvara som bland annat hanterar gränssnittet till yttre maskinvara, schemalägger uppgifter, tilldelar lagring, och presenterar ett standardgränssnitt för användaren när inget tillämpningsprogram körs, inklusive ett grafiskt användargränssnitt, oavsett om sådan programvara är inbyggd i datormaskinvara med generella användningsområden som är avsedd för konsumenter eller utgör fristående programvara som är avsedd att köras på datormaskinvara med generella användningsområden som är avsedd för konsumenter, men exklusive en operativsystemladdare, bios (basic input-output system) eller andra fasta program som behövs vid start av en dator eller när operativsystemet installeras;

produkt: ett ämne, preparat eller annan vara framställd genom en tillverkningsprocess, dock inte livsmedel, foder, levande växter och djur, produkter av mänskligt ursprung samt produkter av växter och djur med direkt koppling till deras framtida fortplantning;

regionaltransporter: regional trafik enligt definitionen i artikel 3.7 i direktiv 2012/34/EU, dock endast avseende: järnväg, buss, tunnelbana, spårväg och trådbuss;

representant: en fysisk eller juridisk person som är etablerad inom unionen och som enligt en skriftlig fullmakt från tillverkaren har rätt att i dennes ställe utföra särskilda uppgifter;

släppa ut på marknaden: det första tillhandahållandet av en produkt på unionsmarknaden;

stads- och förortstransporter: stads- och förortstrafikenligt definitionen i artikel 3.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/34/EU (34), dock endast avseende: järnväg, buss, tunnelbana, spårväg och trådbuss;

tekniska specifikationer: en teknisk specifikation enligt definitionen i artikel 2.4 i förordning (EU) nr 1025/2012 som ger förutsättningar för att uppfylla de tillgänglighetskrav som gäller för en produkt eller tjänst;

terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet, som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster: all utrustning vars huvudsyfte är att ge åtkomst till audiovisuella medietjänster;

tidsberoende medier: ljud eller video, en kombination av ljud och video, eller något av de föregående i kombination med möjligheter till interaktion;

tillhandahållande på marknaden: leverans av en produkt för distribution, förbrukning eller användning på unionsmarknaden i samband med kommersiell verksamhet, mot betalning eller kostnadsfritt;

tillverkare: fysisk eller juridisk person som tillverkar eller låter konstruera eller tillverka en produkt och saluför den produkten, i eget namn eller under eget varumärke.

tjänst: tjänst enligt definitionen i artikel 4.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG (27);

tjänsteleverantör: en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller en tjänst på unionsmarknaden eller som erbjuder sig att tillhandahålla en sådan tjänst till konsumenter i unionen;

tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster: tjänster som överförs via elektroniska kommunikationsnät som används för att identifiera, välja, ta emot information om samt konsultera audiovisuella medietjänster och eventuella tillhandahållna funktioner, såsom undertexter för döva och hörselskadade personer, syntolkning, talad textning och teckenspråkstolkning, som resultat av genomförandet av åtgärder för att göra tjänsterna tillgängliga i enlighet med vad som avses i artikel 7 i direktiv 2010/13/EU, och omfattar även elektroniska programguider (EPG);

vattentransporttjänster för passagerare: de persontrafiktjänster som omfattas av artikel 2.1 i förordning (EU) nr 1177/2010, med undantag för de tjänster som avses i artikel 2.2 i den förordningen.

Tillgänglighetskrav

5 § Produkter och tjänster som omfattas av denna lag ska vara utformade så att de uppfyller föreskrivna krav på tillgänglighet. En ekonomisk aktör får endast släppa ut produkter på marknaden och endast tillhandhålla tjänster om dessa uppfyller sådana krav.

Vad som sägs i första stycket gäller inte mikroföretag som tillhandahåller tjänster.

6 § Ett tillgänglighetskrav som föreskrivs med stöd av 5 § första stycket gäller inte om

a) kravet innebär en större förändring av en produkts eller en tjänsts grundläggande karaktär, eller

b) kravet är oskäligt betungande för den berörde ekonomiska aktören.

Första stycket b) får inte åberopas om den ekonomiske aktören har erhållit externa medel för att förbättra tillgängligheten av den aktuella produkten eller tjänsten.

7 § Den ekonomiska aktör som åberopar 6 § första stycket ska informera den myndighet som bedriver marknadskontroll eller tillsyn om detta, samt göra en bedömning där den ekonomiska aktören tydligt redogör för och motiverar sitt ställningstagande.

Ett mikroföretag som hanterar produkter och som har åberopat 6 § första stycket, ska på begäran förse marknadskontrollmyndig-

heten med de uppgifter som är relevanta för bedömningen enligt första stycket.

8 § Produkter och tjänster som helt eller delvis överensstämmer med en harmoniserad standard till vilken hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning ska förutsättas överensstämma med tillgänglighetskraven som föreskrivs i 5 § första stycket i den utsträckning kraven omfattas av standarden.

EU-försäkran och CE-märkning

9 § I en EU-försäkran om överensstämmelse ska det framgå att tillämpliga tillgänglighetskrav är uppfyllda.

Om en ekonomisk aktör har åberopat 6 § ska denne i sin försäkran ange vilka tillgänglighetskrav som omfattas av undantaget.

10 § För CE-märkning av produkter ska gälla de allmänna principer som finns angivna i artikel 30 i förordningen (EG) nr 765/2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93.

11 § CE-märkningen ska anbringas på produkten eller dess märkskylt så att den är synlig, läsbar och outplånlig. Om detta inte är möjligt eller lämpligt på grund av produktens art ska märket anbringas på förpackningen och i de medföljande dokumenten.

CE-märkningen ska anbringas innan produkten släpps ut på marknaden.

Krav på dokumentation av tjänsters överensstämmelse

12 § Tjänster som omfattas av denna lag ska förses med information om hur tjänsten uppfyller tillgänglighetskraven. Om en tjänsteleverantör har åberopat något av undantagen i 6 § ska det av denna information även framgå vilka tillgänglighetskrav som omfattas av undantaget.

Skyldigheter för ekonomiska aktörer som hanterar produkter

13 § En distributör ska iaktta vederbörlig omsorg i förhållande till tillgänglighetskraven.

14 § Om en importör eller en distributör släpper ut en produkt på marknaden i eget namn eller under eget varumärke, eller ändrar en produkt som redan släppts ut på marknaden på ett sådant sätt att överensstämmelsen med föreskrivna krav kan påverkas, övertar importören eller distributören tillverkarens skyldigheter enligt denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och direkt tillämpliga rättsakter som har antagits med stöd av direktiv (EU) nr 2019/882.

15 § Tillverkare, importörer och distributörer ska på begäran av behörig marknadskontrollmyndighet lämna uppgift om de levererat eller mottagit produkter från någon annan ekonomisk aktör.

16 § En tillverkare får genom skriftlig fullmakt utse en representant som ska utföra de uppgifter som anges i fullmakten.

Skyldigheter för tjänsteleverantörer

17 § En tjänsteleverantör ska säkerställa att de tjänster som denne utformar och tillhandahåller är försedda med sådan information som avses i 12 § samt redogöra för hur tjänsten uppfyller tillgänglighetskraven.

En tjänsteleverantör som tillhandahåller en tjänst till en konsument ska säkerställa att tjänsten uppfyller tillgänglighetskraven.

En utgivare av e-böcker ska uppfylla tillgänglighetskraven även om den inte är tjänsteleverantör.

18 § En tjänsteleverantör ska på motiverad begäran av en tillsynsmyndighet lämna all information som behövs för att visa att tjänsten uppfyller tillgänglighetskraven.

En tjänsteleverantör ska samarbeta med berörda tillsynsmyndigheter om de åtgärder som ska vidtas för att tjänsten ska uppfylla föreskrivna krav.

Marknadskontroll av produkter

19 § Den myndighet som regeringen bestämmer utövar marknadskontroll över att denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

20 § Marknadskontroll ska utövas i enlighet med artiklarna 2.3, 4.3 b och d, 10.2, 11.3, 11.5, 11.7, 14.1, 14.2, 14.4 a, b, e och j, 15, 16.1–5, 17, 18, 22, 34.1, 34.3 a, samt 34.4 i förordning (EU) 2019/1020.

21 § Marknadskontrollmyndigheten får återkräva alla kostnader för marknadskontroll från en ekonomisk aktör om det vid kontrollen visar sig att produkten inte överensstämmer med tillgänglighetskraven.

Tillsyn av tjänster

22 § Den myndighet som regeringen bestämmer utövar tillsyn över att denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

23 § Om en myndighet som utövar tillsyn finner att en tjänst inte uppfyller kraven enligt denna lag, får myndigheten ålägga den eller de ansvariga ekonomiska aktörerna att vidta korrigerande åtgärder. Myndigheten ska ange den tidsram inom vilken sådana åtgärder ska ha vidtagits.

Om en ekonomisk aktör inte har vidtagit korrigerande åtgärder inom föreskriven tid får myndigheten besluta om förelägganden och förbud som är nödvändiga för att få den bristande överensstämmelsen att upphöra.

24 § De av tillsynsmyndigheten vidtagna åtgärderna får inte ha en längre varaktighet än vad som är nödvändigt för att uppfylla åtgärdens syfte. Åtgärden får inte vara mer långtgående än vad som behövs och får endast vidtas om det avsedda resultatet står i rimligt förhållande till det ingrepp som åtgärden avser.

Gemensamma bestämmelser för marknadskontroll och tillsyn

25 § Om en myndighet som utövar marknadskontroll eller tillsyn finner felaktigheter i en bedömning som gjorts med stöd av 6 § får myndigheten förelägga den ekonomiske aktören att åtgärda de identifierade bristerna. Myndigheten ska ange den tidsram inom vilken sådana åtgärder ska ha vidtagits.

Om den ekonomiske aktören inte vidtar de angivna åtgärderna får myndigheten förelägga den ekonomiska aktören att inom en viss angiven tid göra en ny bedömning.

26 § En marknadskontrollmyndighet eller en tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen ska efterlevas.

Ett föreläggande eller förbud enligt denna lag får förenas med vite.

27 § På begäran av en marknadskontrollmyndighet eller en tillsynsmyndighet ska Polismyndigheten lämna den hjälp som behövs när myndigheten vidtar åtgärder i sin marknadskontroll- eller tillsynsverksamhet om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

Sanktionsavgifter

28 § En myndighet som utövar marknadskontroll eller tillsyn får ålägga en ekonomisk aktör att betala sanktionsavgift om den ekonomiske aktören har överträtt en bestämmelse enligt denna lag som ställer krav på den produkt eller tjänst som aktören tillhandahåller eller som medför skyldigheter för den ekonomiske aktören.

Sanktionsavgift ska tas ut även om överträdelsen inte har skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

I ringa fall ska någon sanktionsavgift inte beslutas.

Innan en myndighet beslutar om sanktionsavgift ska den som anspråket riktar sig mot ges tillfälle att yttra sig.

29 § Sanktionsavgiften ska uppgå till lägst 10 000 kronor och högst 10 000 000 kronor.

När sanktionsavgiftens storlek bestäms ska hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är samt betydelsen av den bestämmelse som överträdelsen avser.

Sanktionsavgiften får sättas ned helt eller delvis om det finns särskilda skäl eller om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften.

Sanktionsavgiften ska tillfalla staten.

30 § Tillsynsmyndigheten eller marknadskontrollmyndigheten prövar frågor om sanktionsavgifter.

En sanktionsavgift får inte beslutas senare än fem år från den tidpunkt då överträdelsen upphörde.

31 § Sanktionsavgiften ska betalas inom trettio dagar från det att beslutet fick laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet. Om avgiften inte betalas inom denna tid, ska beslutande myndighet lämna den obetalda avgiften för indrivning.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

Avgiften faller bort i den utsträckning som verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet fick laga kraft.

32 § En myndighet får inte besluta om sanktionsavgift för en överträdelse som har föranlett straff eller som omfattas av ett föreläggande eller förbud vid vite och samma överträdelse ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

Överklagande

33 § Ett beslut som fattas med stöd av denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Bemyndiganden

34 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om;

1. vad som avses med produkter och tjänster enligt 2 och 3 §§,
2. krav på tillgänglighet enligt 5 §,
3. vad som avses med större förändring av grundläggande karaktär och oskäligt betungande enligt 6 §,
4. den bedömning som den som den ekonomiske aktören ska göra enligt 7 §,
5. EU-försäkran och CE-märkning enligt 9–11 §§,
6. information om hur en tjänst uppfyller kraven på tillgänglighet och om vilka tillgänglighetskrav som undantas från tillgänglighetskraven enligt 12 §,
7. skyldigheter för en ekonomisk aktör i fråga om produkter avseende märkning av utrustning, tillhandahållande av bruksanvisningar, säkerhetsinformation och annan dokumentation eller information enligt 13–15 §§,
8. fullmakt enligt 16 §,
9. skyldigheter för en tjänsteleverantör enligt 17 och 18 §§, och
10. hur kontroll och tillsyn ska genomföras enligt 23–27 §§.

---

1. Denna lag träder i kraft den 28 juni 2025.

2. Tjänsteleverantörer får fortsätta att tillhandahålla sina tjänster med hjälp av produkter som lagligen, före ikraftträdandet av denna lag, användes av dem för att tillhandahålla liknande tjänster, dock längst till den 28 juni 2030.

3. Tjänsteavtal som ingås före ikraftträdandet av denna lag får fortsätta att gälla utan ändring till slutet av giltighetstiden, men inte längre än till den 28 juni 2030.

4. Självbetjäningsterminaler som lagligen användes av tjänsteleverantörer för tillhandahållande av tjänster före ikraftträdandet av denna lag får fortsätta att användas vid tillhandahållande av liknande tjänster under en period av 20 år efter det att de togs i bruk.

1.2 Förslag till lag (2022:000) om ändring i lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster[1] att det ska införas en ny paragraf, 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 a §
	I lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster finns bestämmelser om tillgänglighetskrav

Denna lag träder i kraft den 28 juni 2025

[1] Senaste lydelse 2014:1454.

1.3 Förslag till lag (2022:000) om ändring i marknadsföringslagen (2008:486)

Härigenom föreskrivs i fråga om marknadsföringslagen[2] (2008:486) att 22 a § ska ha följande lydelse

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

22 a §[3]

Vid andra avtal än distansavtal och avtal utanför affärslokaler enligt 1 kap. 2 § lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler ska näringsidkaren innan avtalet ingås ge konsumenten klar och begriplig information om

1. sitt namn och telefonnummer samt sin gatuadress och e-postadress,

2. produktens huvudsakliga egenskaper i den omfattning som är lämplig med hänsyn till produkten och till hur informationen ges,

3. produktens pris, inbegripet skatter och avgifter, eller, om priset inte kan anges i förväg, hur priset beräknas,

4. kostnader för leverans eller porto och andra tillkommande kostnader,

5. villkoren för betalning samt för leverans eller fullgörande på något annat sätt och tidpunkt för leverans eller fullgörande,

6. den rätt som konsumenten har att reklamera enligt lag och hur reklamation kan göras,

7. åtaganden från näringsidkaren eller tillverkaren om att, utöver vad som följer av lag, betala tillbaka det som betalats för produkten, byta ut eller reparera den eller utföra någon form av service på den, ifall produkten inte överensstämmer med uppgifter som lämnats i utfästelser eller marknadsföring eller om det finns andra avvikelser från uppgifter som lämnats på ett sådant sätt,

8. den assistans och service som gäller efter försäljningen,

9. avtalets löptid,

10. villkoren för att säga upp avtalet, om det gäller tills vidare eller förnyas automatiskt, och

11. funktionen hos digitalt innehåll, inbegripet tekniska skyddsåtgärder, och, i den utsträckning näringsidkaren känner till eller rim-

[2] Senaste lydelse 2020:338.
[3] Senaste lydelse 2020:170.

ligen kan förväntas känna till det, vilken maskin- och programvara som krävs för att använda det digitala innehållet.

Informationsskyldigheten enligt första stycket gäller inte, om informationen framgår av sammanhanget. Informationsskyldigheten gäller inte heller i fråga om

1. vardagliga avtal som fullgörs omedelbart,

2. andra avtal om fast egendom än sådana som avser uthyrning av fast egendom, eller

3. avtal som anges i 2 kap. 1 § andra stycket 1, 2 och 6–8 samt fjärde stycket och i 3 kap. lagen om distansavtal och avtal utanför affärslokaler.

I lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster finns bestämmelser om tillgänglighetskrav.

Denna lag träder i kraft den 28 juni 2025

1.4 Förslag till lag (2022:000) om ändring i lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler[4] att det ska införas en ny paragraf, 1 kap. 5 §, och närmast före 1 kap. 5 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	5 kap.
	5 §
	Tillgänglighet
	I lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster finns bestämmelser om tillgänglighetskrav.

Denna lag träder i kraft den 28 juni 2025.

[4] Senaste lydelse 2020:169.

1.5 Förslag till lag (2022:000) om ändring i den i promemorian Genomförande av direktivet om inrättande av en kodex för elektronisk kommunikation föreslagna lagen om elektronisk kommunikation

Härigenom föreskrivs i fråga om den i promemorian ”Genomförande av direktivet om inrättande av en kodex för elektronisk kommunikation föreslagna lagen om elektronisk kommunikation” att det ska införas en ny paragraf, 7 kap. 37 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	7 kap.
	37 a §
	I lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster finns bestämmelser om tillgänglighetskrav.

Denna lag träder i kraft den 28 juni 2025

1.6 Förslag till lag (2022:000) om ändring i radioutrustningslagen (2016:392)

Härigenom föreskrivs i fråga om radioutrustningslagen ((2016:392) att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

1 §

Denna lag genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/53/EU av den 16 april 2014 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av radioutrustning och om upphävande av direktiv 1999/5/EG.

Lagen innehåller bestämmelser om tillhandahållande av radioutrustning på marknaden och om viss användning av sådan utrustning.

I lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation finns det bestämmelser om användning av radiosändare.

I lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster finns bestämmelser om tillgänglighetskrav.

Denna lag träder i kraft den 28 juni 2025.

1.7 Förslag till förordning (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster

Härigenom föreskrivs följande

1 § Denna förordning kompletterar lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster. Termer och uttryck som används i förordningen har samma betydelse som i lagen.

Krav på tillgänglighet

2 § Samtliga produkter som omfattas av lagen om digital tillgänglighet för produkter och tjänster ska uppfylla de krav på tillgänglighet som anges i bilaga 1 till denna förordning.

Post- och telestyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om särskilda krav på tillgänglighet som ska gälla för specifika produkter eller produktkategorier.

3 § Samtliga tjänster som omfattas av lagen om digital tillgänglighet för produkter och tjänster ska uppfylla de krav på tillgänglighet som anges i bilaga 1 till denna förordning.

Post- och telestyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om krav på tillgänglighet om inte annat anges i denna paragraf.

Myndigheten för digital förvaltning får, efter att ha gett Post- och telestyrelsen tillfälle att yttra sig, meddela ytterligare föreskrifter om krav på tillgänglighet för webbplatser och mobila webbapplikationer för samtliga tjänster som omfattas av lagen (2022:000) om digital tillgänglighet för produkter och tjänster.

Myndigheten för press, radio och tv får, efter att ha gett Post- och telestyrelsen tillfälle att yttra sig, meddela ytterligare föreskrifter om särskilda krav på tillgänglighet som ska gälla för tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster.

Myndigheten för tillgängliga medier får, efter att ha gett Post- och telestyrelsen tillfälle att yttra sig, meddela ytterligare föreskrifter om e-böcker och ändamålsenlig programvara för e-böcker.

Transportstyrelsen och Konsumentverket får meddela ytterligare föreskrifter om krav på den information om tillgänglighet som ska lämnas för transporttjänster. Fördelningen mellan Transportstyrel-

sens och Konsumentverkets föreskriftsrätt ska vara den samma som följer av förordningen (2014:1463) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar.

4 § Post- och telestyrelsen får meddela föreskrifter om verkställighet av lagen (2022:000) om digital tillgänglighet för produkter och tjänster och denna förordning.

Oskäligt betungande

5 § Vid bedömningen av om en åtgärd är oskäligt betungande enligt 6 § första stycket punkten b lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster ska den ekonomiska aktören utgå från

a) förhållandet mellan nettokostnaderna för efterlevnad av tillgänglighetskraven och de ekonomiska aktörernas totala kostnader för tillverkning, distribution eller import av produkten eller tillhandahållandet av tjänsten,

b) förhållandet mellan nettokostnaderna för efterlevnad av tillgänglighetskraven och den ekonomiska aktörens nettoomsättning, och

c) uppskattade kostnader och fördelar för de ekonomiska aktörerna, inklusive tillverkningsprocesser och investeringar, i förhållande till den uppskattade fördelen för personer med funktionsnedsättning, med hänsyn tagen till antalet specifika produkter eller tjänster och hur ofta de används.

Bedömningen ska göras utifrån den kunskap och information som den ekonomiska aktören har tillgång till vid tidpunkten för när bedömningen upprättas.

Post- och telestyrelsen ska utforma och tillhandahålla verktyg för att ekonomiska aktörer ska kunna göra vederbörliga skattningar av de uppskattade fördelarna för personer med funktionsnedsättning.

6 § Den ekonomiska aktör som åberopar 6 § lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster ska informera den myndighet som bedriver marknadskontroll eller tillsyn om detta.

Den bedömning som ligger till grund för ställningstagandet enligt 7 § lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster ska dokumenteras. Den ekonomiska aktören är skyldig att bevara denna dokumentation i minst fem år. På begäran av mark-

nadskontrollmyndighet eller tillsynsmyndighet ska den ekonomiska aktören tillhandahålla en kopia på denna bedömning.

En tjänsteleverantör ska göra en ny bedömning minst vart femte år. Om den berörda tjänsten ändras eller om en tillsynsmyndighet begär det ska en ny bedömning göras även om kortare tid än fem år har förflutit sedan den senaste bedömningen gjordes.

Krav på formalia och information

7 § En EU-försäkran om överensstämmelse ska vara utformad enligt förlagan i bilaga III till beslut nr 768/2008/EG. EU-försäkran ska innehålla en redogörelse för de krav på tillgänglighet som är tillämpliga på produkten. I den mån det är nödvändigt för bedömning av överensstämmelse ska försäkran även innehålla en beskrivning av produktens utformning, tillverkning och funktion. EU-försäkran om överensstämmelse ska därutöver vara utformad så att det utifrån denna, eller den tekniska dokumentation som denna hänvisar till, är möjligt att bedöma om produkten överensstämmer med relevanta krav på tillgänglighet.

Det ska upprättas en EU-försäkran om överensstämmelse för varje produktmodell.

Om en produkt omfattas av mer än en unionsrättsakt där det ställs krav på EU-försäkran om överensstämmelse ska en gemensam EU-försäkran om överensstämmelse upprättas för samtliga unionsrättsakter.

Tillverkaren ska bevara den tekniska dokumentationen och EU-försäkran om överensstämmelse i fem år efter det att produkten släpptes ut på marknaden. För det fall en produkt har importerats från en tillverkare ansvarar importören för att marknadskontrollmyndigheter får tillgång till denna dokumentation.

8 § Tillverkaren ska upprätta EU-försäkran om överensstämmelse samt anbringa CE-märkning på produkten.

9 § Tillverkaren ska säkerställa att kraven på tillgänglighet kommer att uppfyllas även vid serietillverkning.

Tillverkaren ska säkerställa att produkten även i övrigt är försedd med korrekt märkning, identifikations- och kontaktuppgifter, bruksanvisningar samt säkerhetsföreskrifter.

10 § För det fall en produkt har importerats från en tillverkare ska importören förse produkten med sina kontaktuppgifter.

Innan en importör släpper ut en produkt på marknaden ska den säkerställa att tillverkaren har upprättat en EU-försäkran om överensstämmelse som beskriver för produkten relevanta krav på tillgänglighet, har anbringat CE-märkning på produkten samt i övrigt har uppfyllt föreskrivna krav på märkning, identifikations- och kontaktuppgifter, bruksanvisningar samt säkerhetsföreskrifter.

Om en produkt inte anses uppfylla föreskrivna krav på tillgänglighet ska importören informera tillverkaren och marknadskontrollmyndigheterna om detta.

11 § En tillverkare eller importör som anser eller har skäl att tro att en produkt som de har släppt ut på marknaden inte uppfyller de krav på tillgänglighet som gäller för produkten, ska omedelbart vidta de korrigerande åtgärder som behövs för att åtgärda detta.

Om bristande överensstämmelse kan konstateras ska tillverkaren eller importören omedelbart underrätta behöriga myndigheter i samtliga medlemsstater där de har tillhandahållit produkten samt tydligt redogöra för de korrigerande åtgärder som har vidtagits.

Tillverkare och importörer ska föra ett register över produkter som inte överensstämmer med kraven på tillgänglighet. Till registret ska även finnas en redogörelse för vilka klagomål som framförts med anledning av den bristande överensstämmelsen.

12 § Innan en distributör tillhandahåller en produkt på marknaden ska den kontrollera att produkten är försedd med CE-märkning och åtföljs av nödvändig dokumentation, bruksanvisningar samt säkerhetsföreskrifter.

Om en distributör anser eller har skäl att tro att en produkt som den tillhandahåller på marknaden inte överensstämmer med föreskrivna krav på tillgänglighet ska distributören försäkra sig om att korrigerande åtgärder vidtas eller att produkten dras tillbaka från marknaden.

Om en produkt inte anses uppfylla föreskrivna krav på tillgänglighet ska distributören informera tillverkaren, importören och marknadskontrollmyndigheterna om detta. Om distributören har tillhandahållit produkten i flera medlemsstater ska den omedelbart underrätta behöriga myndigheter i respektive medlemsstat om den bristande överensstämmelsen samt om de korrigerande åtgärder som har vidtagits.

13 § Tillverkarens representant ska utföra de uppgifter som anges i fullmakten från tillverkaren. Fullmakten ska ge den bemyndigade företrädaren rätt att

a) kunna uppvisa EU-försäkran om överensstämmelse och den tekniska dokumentationen för de nationella marknadskontrollmyndigheterna under en period på fem år,

b) på motiverad begäran av en behörig nationell myndighet ge den myndigheten all information och dokumentation som behövs för att visa att produkten överensstämmer med kraven,

c) på de behöriga nationella myndigheternas begäran samarbeta med dem om alla åtgärder som vidtas för att undanröja bristande överensstämmelse med de tillämpliga tillgänglighetskraven hos de produkter som omfattas av fullmakten.

Skyldigheterna för en tillverkare att konstruera och tillverka produkter så att de överensstämmer med tillgänglighetskraven samt att upprätta den tekniska dokumentationen får inte delegeras till representanten.

14 § Tjänsteleverantören ska ta fram och tillhandahålla information om hur en tjänst uppfyller tillämpliga tillgänglighetskrav.

Informationen ska innehålla en redogörelse för de krav på tillgänglighet som är tillämpliga på tjänsten. I den mån det är nödvändigt för bedömning av överensstämmelse ska informationen även innehålla en beskrivning av tjänstens utformning och funktion.

Om en tjänsteleverantör anser att en tjänst inte uppfyller föreskrivna krav på tillgänglighet ska den omedelbart underrätta övriga berörda tjänsteleverantörer samt behöriga myndigheter i samtliga medlemsstater där tjänsten tillhandahålls.

Marknadskontroll och tillsyn

15 § Post- och telestyrelsen ska vara marknadskontrollmyndighet.

16 § Om en produkt som konstateras inte uppfylla kraven enligt lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster även tillhandahålls på marknaden i en annan medlemsstat, ska marknadskontrollmyndigheten informera marknadskontrollmyndigheten i den andra medlemsstaten samt Europeiska unionens kommission om detta samt om de åtgärder som den har beslutat om med anledning av den bristande överensstämmelsen.

17 § Ett ärende om tillsyn inleds på tillsynsmyndighetens eget initiativ eller efter anmälan från konsument, näringsidkare eller annan offentlig aktör.

18 § Om inget annat anges i denna förordning ska Post- och telestyrelsen vara behörig myndighet att utöva tillsyn enligt lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster.

Myndigheten för press, radio och tv ska utöva tillsyn över tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster enligt lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster.

Myndigheten för tillgängliga medier ska utöva tillsyn över e-böcker och ändamålsenlig programvara enligt lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster.

Konsumentverket och Transportstyrelsen ska utöva tillsyn över krav enligt lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster på den information om tillgänglighet som ska lämnas för transporttjänster utom vad avser lufttransporttjänster. Fördelningen mellan Transportstyrelsen och Konsumentverket ska vara densamma som följer av förordning (2014:1463) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar.

Transportstyrelsen ska utöva tillsyn över krav enligt lagen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster på den information om tillgänglighet som ska lämnas för lufttransporttjänster

Post- och telestyrelsen ska samordna ett tillsynsuppdrag i de fall där ett tillsynsärende kan komma att beröra flera tillsynsmyndigheters ansvarsområden.

Sanktioner

19 § Sanktionsavgiften ska betalas till Kammarkollegiet.

Bemyndiganden

20 § Post- och telestyrelsen får utöver vad som förskrivs i 2–3 §§ meddela ytterligare föreskrifter om;

1. ekonomiska aktörers skyldighet att lämna information enligt 6 §,
2. formalia och information enligt 7–12 §§,
3. fullmakt enligt 13 §,
4. tjänsteleverantörers informationsskyldighet enligt 14 §, och
5. marknadskontroll och tillsyn enligt 15–18 §§.

Denna förordning träder i kraft den 28 juni 2025.

Bilaga 1

Förteckning över krav på produkter och tjänster.

I. Följande krav på tillgänglighet gäller för samtliga produkter som omfattas av lagen (2022:xxx) om digital tillgänglighet för produkter och tjänster.

Produkter ska åtföljas, om möjligt i eller på produkterna, av lättillgänglig information om deras funktion och tillgänglighetsfunktioner.

Krav på tillhandahållande av information:

a) Den information om användningen av produkten som tillhandahålls på själva produkten (märkning, bruksanvisning och varning) ska

i) kunna uppfattas med mer än ett sinne,

ii) presenteras på ett begripligt sätt,

iii) presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta,

iv) presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken.

B) Produktbruksanvisningar som inte tillhandahålls på själva produkten utan som görs tillgängliga genom användning av produkten eller på annat sätt, till exempel på en webbplats, inklusive information om produktens tillgänglighetsfunktioner samt hur de aktiveras och deras interoperabilitet med hjälplösningar, ska vara offentligt tillgängliga när produkten släpps ut på marknaden och ska

i) kunna uppfattas med mer än ett sinne,

ii) presenteras på ett begripligt sätt,

iii) presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta,

iv) presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken,

v) när det gäller innehåll, göras tillgängliga i textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjande format som kan presenteras på olika sätt och kunna uppfattas med mer än ett sinne,

vi) åtföljas av en alternativ presentation av eventuella delar som inte består av text,

vii) inbegripa den beskrivning av produktens användargränssnitt (hantering, kontroll och återkoppling, input och output) som tillhandahålls i enlighet med kravet på användargränssnitt och funktionell utformning; i beskrivningen ska man för vart och ett av leden i kravet på användargränssnitt och funktionell utformning ange om produkten har dessa egenskaper,

viii) inbegripa en beskrivning av produktens funktionalitet, som tillhandahålls genom funktioner som syftar till att tillgodose behoven hos personer med funktionsnedsättning, i enlighet med kravet på användargränssnitt och funktionell utformning; i beskrivningen ska man för vart och ett av leden i kraven på användargränssnitt och funktionell utformning ange om produkten har dessa egenskaper,

ix) inbegripa en beskrivning av produktens programvaru- och maskinvarugränssnitt med hjälpmedel; beskrivningen ska innehålla en förteckning över de hjälpmedel som har testats tillsammans med produkten.

Användargränssnitt och funktionell utformning:

Produkten, inklusive dess användargränssnitt, ska ha egenskaper, delar och funktioner som gör att personer med funktionsnedsättning kan få tillgång till, uppfatta, hantera, begripa och kontrollera produkten genom att man säkerställer följande:

c) Att när produkten tillhandahåller kommunikation, däribland interpersonell kommunikation, hantering, information, kontroll och orientering, gör den det via mer än ett sinne; detta ska inbegripa tillhandahållande av alternativ till syn, hörsel, tal och känsel.

d) Att när produkten använder tal ger den alternativ till tal och talkommandon för kommunikation, hantering, kontroll och orientering.SV L 151/100 Europeiska unionens officiella tidning 7.6.2019

e) Att när produkten använder visuella element tillhandahåller den flexibel förstoring, ljusstyrka och kontrast för kommunikation, information och hantering samt säkerställer interoperabilitet med programvara och hjälpmedel för navigering i gränssnittet.

f) Att när produkten använder färg för att förmedla information, ange en åtgärd, kräva ett svar eller identifiera delar tillhandahåller den ett alternativ till färger.

g) Att när produkten använder ljudsignaler för att förmedla information, ange en åtgärd, kräva ett svar eller identifiera delar tillhandahåller den ett alternativ till ljudsignaler.

h) Att när produkten använder visuella element sörjer den för flexibla sätt att förbättra synskärpan.

i) Att när produkten använder ljud ser den till att användaren kan ställa in volymen och hastigheten och att det finns en funktion för förstärkt ljud, däribland för minskning av störningar från ljudsignaler från produkter i omgivningen och ljudskärpa.

j) Att när produkten kräver manuell hantering och kontroll sörjer den för sekventiell styrning och ger alternativ till finmotorisk styrning, så att det inte krävs samtidiga kontroller för manipulering, och använder delar som kan förnimmas med känseln.

k) Att produkten undviker driftslägen som kräver betydande räckvidd och styrka.

l) Att produkten inte utlöser anfall på grund av ljuskänslighet.

m) Att produkten skyddar användarens privatliv när han eller hon använder tillgänglighetsfunktionerna.

n) Att produkten tillhandahåller ett alternativ till biometrisk identifiering och kontroll.

o) Att produkten säkerställer konsekvent funktionalitet och ger tillräcklig och flexibel tidsperiod för interaktion.

p) Att produkten tillhandahåller programvaru- och maskinvarugränssnitt för tekniska hjälpmedel.

Stödtjänster

Om stödtjänster (hjälp-deskar, teletjänstcentraler, teknisk support, samtalsförmedlande tjänster och utbildningstjänster) finns att tillgå ska de, via tillgängliga kommunikationssätt, tillhandahålla information om produktens tillgänglighet och dess kompatibilitet med tekniska hjälpmedel.

Krav för samtliga produkter, förutom självbetjäningsautomater

q) Produktens förpackning och den information som ges på den (t.ex. om hur den ska öppnas, tillslutas, användas och bortskaffas), inklusive, i förekommande fall, information om produktens egenskaper när det gäller tillgänglighet, ska göras tillgänglig och, om så är möjligt, ska den lättillgängliga informationen tillhandahållas på förpackningen.

r) Anvisningar för installation, underhåll, förvaring och bortskaffande av produkten som inte tillhandahålls på själva produkten men som görs tillgängliga på annat sätt, till exempel genom en webbplats, ska vara offentligt tillgängliga när produkten släpps ut på marknaden och ska uppfylla följande krav:

i) De ska kunna uppfattas med mer än ett sinne.

ii) De ska presenteras på ett begripligt sätt.

iii) De ska presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta.

iv) De ska presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken.

v) Innehållet i anvisningarna ska göras tillgängligt i textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjande format som kan presenteras på olika sätt och uppfattas med mer än ett sinne.

vi) Anvisningar som innehåller eventuella delar som inte består av text ska åtföljas av en alternativ presentation av detta innehåll.

II. Följande krav på tillgänglighet gäller för samtliga tjänster som omfattas av lagen (2022:xxx) om digital tillgänglighet för produkter och tjänster.

s) Tillgängligheten för de produkter som används vid tillhandahållandet av tjänsten ska säkerställas, i enlighet med vad som framgår av avsnitt I i denna bilaga.

t) Information ska tillhandahållas om hur tjänsten fungerar och, om produkter används vid tillhandahållandet av tjänsten, om dess koppling till dessa produkter samt om deras egenskaper när det gäller tillgänglighet och interoperabilitet med hjälpmedel; denna information ska

i) kunna uppfattas med mer än ett sinne,

ii) presenteras på ett begripligt sätt;

iii) presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta,

iv) göra informationsinnehållet tillgängligt i textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjande format som användarna ska kunna presentera på olika sätt och uppfatta med mer än ett sinne,

v) presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken,

vi) komplettera eventuella delar som inte består av text med en alternativ presentation av detta innehåll,

vii) ge den elektroniska information som krävs vid tillhandahållandet av tjänsten, på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt genom att göra den uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust.

u) Webbplatser, inklusive tillhörande nätapplikationer, och tjänster för mobila enheter, inklusive mobilapplikationer, ska göras tillgängliga på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt genom att de görs uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta.

v) Om stödtjänster (hjälp-deskar, teletjänstcentraler, teknisk support, samtalsförmedlande tjänster och utbildningstjänster) finns att tillgå ska de, via tillgängliga kommunikationssätt, tillhandahålla information om tjänstens tillgänglighet och kompatibilitet med tekniska hjälpmedel.

2 Utredningens uppdrag och arbete

2.1 Utredningens uppdrag

Utredningen ska enligt kommittédirektivet (dir. 2020:39) ta ställning till hur Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet) ska genomföras i Sverige. I uppdraget ingår att analysera hur svensk rätt förhåller sig till direktivet och lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredningen ska bland annat

- analysera hur kraven i direktivet förhåller sig till gällande regelverk i svensk rätt vad gäller banktjänster och finansiella tjänster,
- analysera hur e-handelsdirektivet, e-handelslagen och marknadsföringslagen förhåller sig till direktivets krav,
- analysera om det behövs några särskilda insatser för att underlätta för upphandlande myndigheter att uppfylla direktivets krav,
- analysera de marknadskontrollbestämmelser i förordning (EU) 2019/1020 som är tillämpliga på tillgänglighetsdirektivet samt lämna förslag till författningsändringar och andra åtgärder som bedöms lämpliga för att direktivet ska genomföras i svensk rätt,
- analysera om lagen om ackreditering och teknisk kontroll behöver ändras med anledning av de regler och villkor som fastställs i tillgänglighetsdirektivet vad gäller CE-märkning,
- analysera och ta ställning till om det finns behov av ytterligare tillsynsåtgärder med anledning av förordning (EU) 2019/1020,

- föreslå myndigheter som ska utöva marknadskontroll på varor enligt tillgänglighetsdirektivet med utgångspunkten att myndigheterna ska ingå i Marknadskontrollrådet,
- analysera hur direktiv (EU) 2018/1972 samt tillgänglighetsdirektivet förhåller sig till befintligt regelverk på området, och vid behov lämna de författningsförslag som är nödvändiga för att genomföra tillgänglighetsdirektivet och uppfylla de krav som följer av bestämmelserna i direktiv (EU) 2018/1972 med koppling till tillgänglighetsdirektivet,
- analysera och vid behov föreslå särskilda tillgänglighetskrav för sådana digitala applikationer och andra tjänster och produkter som kan krävas för tillgång till audiovisuella medietjänster i enlighet med tillgänglighetsdirektivet om dessa inte träffas av de tillgänglighetskrav som finns i radio- och tv-lagen samt radioutrustningslagen,
- ta ställning till var i produktions- och distributionsledet ansvaret för tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster ligger och vilka krav som bör ställas för att säkra tillgängligheten till audiovisuella medietjänster,
- analysera om krav på tillgänglighetsanspassning av e-böcker kan ställas och hur ansvarsfördelningen för sådan anpassning kan och bör se ut samt hur en reglering och eventuell tillsyn ska utformas,
- analysera om och hur ett tillgänglighetskrav kan påverka redan publicerade e-böcker,
- analysera hur direktivets krav kan påverka det system som i dag finns för tillhandahållande av talböcker som framställs av Myndigheten för tillgängliga medier eller andra behöriga organ,
- analysera hur radioutrustningslagen förhåller sig till tillgänglighetsdirektivets krav,
- föreslå hur tillsyn bör utövas i fråga om de tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet,
- analysera vilka skyldigheter tillverkare, importörer, distributörer och tjänsteleverantörer har utifrån tillgänglighetsdirektivets krav samt föreslå hur skyldigheterna ska regleras,

- analysera och föreslå vilka sanktionsbestämmelser som behöver införas,
- lämna förslag på lämpliga och effektiva rättsmedel för att
- säkerställa efterlevnaden av de bestämmelser som utredaren föreslår, och
- vid behov lämna nödvändiga författningsförslag utöver dem som angetts ovan.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2021.

2.2 Utredningsarbetet

Utredningsarbetet har under ledning av den särskilde utredaren bedrivits av en huvudsekreterare och tre sekreterare. Utredningens grupp av sakkunniga har bestått av representanter för Finansdepartementet, Infrastrukturdepartementet, Kulturdepartementet och Socialdepartementet. Utredningens expertgrupp har bestått av representanter för Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för digital förvaltning, Myndigheten för tillgängliga medier, Post- och telestyrelsen, Styrelsen för ackreditering och kontroll (Swedac), Funktionsrätt Sverige, Svenska Bankföreningen, Svenska Förläggareföreningen och Transportföretagen.

Utredningsarbetet startade i maj 2020. Utredningen har bedrivits på sedvanligt vis, dock har samtliga sammankomster hållits på videolänk. Det har hållits tio sammanträden med utredningen under tiden juni 2020 till maj 2021. Utredningen har haft en referensgrupp med representanter från funktionshindersrörelsen. I inledningen av utredningens arbete hölls branschvisa möten med företrädare för de branscher (sektorer) som omfattas av tillgänglighetsdirektivet; banktjänster för konsumenter, e-böcker, e-handel, it – telekom och persontransporter. Vid samtliga möten med branschföreträdare deltog även experterna i utredningen från Funktionsrätt Sverige, Myndigheten för delaktighet och Myndigheten för digital förvaltning.

Utredningen har dessutom hållit en hearing till vilken omkring ett hundratal personer var inbjudna.

Vid utredningens sammanträden har i förväg utsända arbetspromemorior och utkast till betänkandekapitel diskuterats. Däremellan

har sekretariatet haft fortlöpande kontakter med utredningens sakkunniga och experter.

Utredningen har samrått med Finansinspektionen, Marknadskontrollrådet, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för digital förvaltning, Myndigheten för tillgängliga medier och Upphandlingsmyndigheten. Utredningen har fört dialog med och inhämtat synpunkter från relevanta myndigheter, näringsliv, branschorganisationer, arbetsmarknadens parter samt funktionshindersorganisationer. Samråden och dialogen har skett genom experterna i utredningen, den till utredningen knutna referensgruppen, bilaterala kontakter samt de branschvisa mötena. Arbetsmarknadens parter har varit inbjudna till hearingen.

I kommittédirektivet föreskrivs även att utredningen ska i sitt arbete samråda med Utredningen om kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter (UD 2019:01) samt beakta de remissynpunkter som lämnats med anledning av den utredarens kommande betänkande. Detta har främst skett genom kontakt med företrädare för Post- och telestyrelsen samt sakkunniga och experter i utredningen

Utredningen har hållit sig informerad om och beaktat relevant arbete som bedrivs inom Regeringskansliet och utredningsväsendet. Utredningen har deltagit vid flera digitala möten arrangerade av EU-kommissionen. Utredningen har även inhämtat skriftlig information från kommissionen.

2.3 Betänkandets disposition

Efter denna inledning, där direktiven till utredningen och utredningsarbetet beskrivs, följer som bakgrund en redogörelse för tillgänglighetsdirektivet (kapitel 3–7) och gällande rätt på området (kapitel 8). Därefter följer utredningens förslag och bedömningar, som kan delas in i tre delar. Den första delen, bestående av kapitel 9 och 10 handlar om grundlagsfrågor och lämplig författningsnivån för genomförandet av tillgänglighetsdirektivet Den andra delen, bestående av kapitel 11–15, handlar om genomförandet av tillgänglighetskraven för produkter och tjänster. Den tredje delen, kapitel 16 och 17, består av utredningens överväganden gällande kontrollmyndigheter och regelefterlevnad.

Kapitel 18 innehåller en konsekvensanalys. Slutligen finns en författningskommentar i kapitel 19.

3 Om tillgänglighetsdirektivet

3.1 Inledning

Tillgänglighetsdirektivet (direktivet) innehåller krav för att göra det digitala samhället tillgängligt för alla. Direktivet ställer krav på hur produkter och tjänster ska vara utformade för att göras mer tillgängliga samt på vilka åtgärder som ekonomiska aktörer ska vidta för att säkerställa att berörda produkter och tjänster uppfyller kraven. Direktivet rör huvudsakligen sex olika områden; informations- och kommunikationsteknik (IKT), persontransporter, bank och finans, media, e-böcker samt e-handel. Därutöver erbjuder direktivet möjlighet för medlemsstaterna att ställa krav på tillgänglighet till den bebyggda miljö som används av konsumenter till de tjänster som omfattas av direktivet. Direktivet föreskriver också krav på tillgänglighet för mottagande av nödkommunikation till larmnumret 112. Vidare ska det allmänna utöva kontroll för att övervaka att direktivet följs.

Syftet med direktivet är att skapa en europeisk standard för tillgänglighet och därigenom undanröja hinder på den inre marknaden. Direktivet är ett led i EU:s handikappstrategi 2010–2020[1] och innebär en mer enhetlig tillämpning av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enhetliga regler och större utbud av tillgängliga produkter och tjänster på den inre marknaden förväntas i sin tur även leda till bättre förutsättningar för personer med någon form av funktionsbegränsning att vara delaktiga på lika villkor inom hela EU.

Medlemsstaterna och kommissionen ges ett delat ansvar för genomförandet av direktivet. Medlemsstaterna ska ha införlivat direktivet i sina nationella lagstiftningar senast den 28 juni 2022 och bestämmelserna ska börja tillämpas från och med den 28 juni 2025. EU-kom-

[1] Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén; EU:s handikappstrategi 2010–2020: Nya åtgärder för ett hindersfritt samhälle i EU.

missionen ges i uppdrag att inrätta en arbetsgrupp med uppdrag att främja samstämmigheten i tillämpningen. Arbetsgruppen ska bestå av representanter för kontrollmyndigheter och berörda parter, inklusive personer som företräder funktionshinderorganisationerna. Kommissionen åläggs även att regelbundet rapportera till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén hur direktivet tillämpas. Om det framöver bedöms finnas ett behov, kan bestämmelserna i direktivet även kompletteras med europeiska harmoniserade standarder, genomförandeakter samt delegerade akter. Kommissionen ges mandat att ta initiativ till och besluta om detta. Åtgärderna måste dock vidtas i samråd med medlemsstaterna.

3.2 Bakgrund

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Konventionen) antogs den 13 december 2006 och trädde för Sveriges del i kraft den 14 januari 2009. Konventionen har ratificerats av såväl EU som dess medlemsstater. Enligt konventionens artikel 9 ska konventionsstaterna vidta ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång på lika villkor som andra till den fysiska miljön, till transporter, till information och kommunikation, innefattande informations- och kommunikationsteknik (IKT) och system samt till andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten både i städerna och på landsbygden. Åtgärderna ska innefatta identifiering och undanröjande av hinder och barriärer mot tillgänglighet.

EU-kommissionen offentliggjorde den 2 december 2015 ett förslag[2] till ett direktiv som syftade till att tillnärma medlemsstaternas lagar och andra författningar när det gäller tillgänglighetskrav för produkter och tjänster. Förslaget motiverades med att ekonomiska aktörer ofta ställs inför olika och ofta motsägelsefulla nationella tillgänglighetskrav som hindrar dem från att utnyttja den inre marknadens möjligheter. Förslaget motiverades även med att det skulle hjälpa medlemsstaterna att uppfylla sina åtaganden enligt konventionen vad gäller tillgänglighet, vilket ansågs utgöra själva kärnan i kon-

[2] KOM (2015) 615 final Förslag till EUROPA PARLAMENTETS OCH RÅDETS BESLUT om direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning, regler och administrativa åtgärder avseende tillgänglighetskrav för produkter och tjänster.

ventionen. Kommissionen konstaterade att det finns skillnader i lagstiftning, standarder och riktlinjer som rör tillgänglighet. Skillnaderna ökar med all sannolikhet när medlemsstaterna tar fram nya tillgänglighetsregler. De icke-harmoniserade nationella strategierna för tillgänglighet hade skapat ökande hinder på den inre marknaden. Leverantörer som verkar över gränserna, särskilt små och medelstora företag, drabbades av extra kostnader då de tvingades följa olika bestämmelser om tillgänglighet. Detta ledde i sin tur till att konkurrensen, konkurrenskraften och den ekonomiska tillväxten hämmades. Därtill var tillgänglighet en av prioriteringarna i ”EU:s handikappstrategi 2010–2020” i vilken kommissionens förslag utgjorde ett led i Junckerkommissionens arbetsprogram om att stärka åtagandet om tillgänglighet som ett sätt att skapa social inkludering.

Det slutliga förslaget beslutades efter behandling i rådet och Europaparlamentet den 17 april 2019.

3.3 Syftet med tillgänglighetsdirektivet

3.3.1 Den legala grunden

Tillgänglighetsdirektivet har genomförts med stöd av artikel 114 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF), vilken finns i fördragets Avdelning VII och som innefattar gemensamma regler om konkurrens, beskattning och tillnärmning av lagstiftning. Denna artikel ska, om inte annat föreskrivs i fördragen, tillämpas för att nå de mål som anges i artikel 26 FEUF. Enligt artikel 26 FEUF ska unionen besluta om åtgärder i syfte att upprätta den inre marknaden eller säkerställa dess funktion i enlighet med tillämpliga bestämmelser i fördragen. Den inre marknaden ska omfatta ett område utan inre gränser, där fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital säkerställs i enlighet med bestämmelserna i fördragen. Rådet ska genom beslut på förslag från kommissionen fastställa de riktlinjer och villkor som är nödvändiga för att säkerställa väl avvägda framsteg inom alla berörda sektorer.

För att nå målen om en väl fungerande inre marknad i artikel 26 FEUF föreskrivs i artikel 114 FEUF att Europaparlamentet och rådet, i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén, ska besluta om åtgärder för tillnärmning av sådana bestämmelser i lagar och andra för-

fattningar i medlemsstaterna som syftar till att upprätta den inre marknaden och få den att fungera. Syftet med artikeln är således att beskriva förfarandet för att vidta harmoniseringsåtgärder inom ramen för den inre marknaden i syfte att motverka snedvriden konkurrens.

Den legala grunden för direktivet innebär följaktligen att direktivets huvudsakliga syfte är att undanröja handelshinder för de produkter och tjänster som omfattas av direktivet genom att fastställa enhetliga tillgänglighetskrav, en EU-standard, för dessa. Detta betyder att en medlemsstat vid en nationell implementering av direktivet inte är berättigad att i sin nationella lagstiftning ställa andra tillgänglighetskrav än de som framgår av direktivet. Även om de nationella kraven skulle vara mer förmånliga för konsumenter får de inte avvika från direktivets bestämmelser.

3.4 Fullharmoniserande direktiv eller minimidirektiv

Bedömning: Tillgänglighetsdirektivet är ett fullharmoniserande direktiv vad avser de produkter och tjänster som omfattas av direktivets tillämpningsområde.

Direktivet anger inte uttryckligen om det är ett fullharmoniserande direktiv eller om det är ett minimidirektiv.

Total eller full harmonisering innebär att medlemsstaterna dels måste medge fri rörlighet för de produkter och tjänster som uppfyller kraven i de gemensamt antagna reglerna i direktivet, dels att de inte får medge marknadstillträde för produkter eller tjänster som inte uppfyller kraven. I praktiken innebär detta att det nationella lagstiftningsområdet blir helt upptaget av harmoniserade nationella föreskrifter. Det finns inte utrymme för avvikelser.

Ett alternativ till full harmonisering är s.k. *optionell harmonisering* dvs. att medlemsstaterna måste medge marknadstillträde för produkter som uppfyller EG-kraven, men har möjlighet att behålla ett parallellt regelsystem som producenterna kan välja att rätta sig efter i stället.

Att ett område är totalt harmoniserat innebär att lagstiftningskompetensen till fullo har förts över från medlemsstaterna till unionen. Harmoniseringen medför att mindre stränga krav inte får medges av ett medlemsland men också att inte heller längre gående krav

får ställas försåvitt inte detta är särskilt sanktionerat i direktivet (RÅ 2005 ref. 2).

Ett direktiv som föreskriver total eller full harmonisering, ett s.k. *harmoniserande direktiv* eller *inremarknadsdirektiv*, innebär därmed att medlemsstaterna inte får anta nationella regler som skiljer sig från det som EU har beslutat om inte sådant uttryckligen medges i unionsrätten. Ett sådant medgivande kommer ofta till uttryck genom att rättsakten innehåller en bestämmelse om minimiharmonisering. En vanligt förekommande formulering för ett sådant medgivande är att medlemsstaterna får bibehålla eller införa åtgärder i enlighet med unionsrätten som går utöver de minimikrav som fastställs i den aktuella rättsakten (se t.ex. artikel 2 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 av den 26 oktober 2016 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer och artikel 4 i[1] Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster). Direktiv som innehåller sådana bestämmelser benämns *minimiharmoniseringsdirektiv*, vilket i vanligt språkbruk ofta kortas ner till *minimidirektiv*.

Unionslagstiftningen kan emellertid avsiktligen vara ofullständig. Harmoniseringen är ofta vad som kan beskrivas som målinriktad, dvs. den är inriktad på vissa för den gränsöverskridande verksamheten viktiga punkter. Det är inte säkert att dessa bestämmelser räcker för den nationella tillämpningen. Utöver de bestämmelser som ska införas till följd av ett direktiv kan det därför behövas ytterligare nationella regler för att ett visst område ska bli effektivt reglerat. Det är också tänkbart att det finns närliggande nationella regleringar som inte täcks av de harmoniserade produktkraven. Den typen av regleringar torde kunna falla utanför även ett totalharmoniserat område. De grundläggande principerna om fri rörlighet gäller dock självfallet under alla förhållanden.

Tillgänglighetsdirektivet innehåller uttryckliga bestämmelser om att medlemsstaterna måste medge fri rörlighet för de produkter och tjänster som uppfyller direktivets krav (artikel 6) och om att marknadstillträde inte får medges för produkter eller tjänster som inte uppfyller kraven (artikel 4). Någon bestämmelse om att medlemsstaterna får bibehålla eller införa åtgärder i enlighet med unionsrätten som går utöver direktivets minimikrav återfinns inte i direktivet.

Enligt utredningens bedömning kan tillgänglighetsdirektivet således inte definieras som något annat än ett direktiv som avser total harmonisering avseende de produkter och tjänster som omfattas av direktivets tillämpningsområde.

Det finns vissa begränsade möjligheter att frångå harmoniserade krav. Enligt artikel 114.4 FEUF får en medlemsstat som anser det nödvändigt att behålla nationella bestämmelser som grundar sig på väsentliga behov enligt artikel 36 eller som avser miljö- eller arbetsmiljöskydd, anmäla dessa bestämmelser till kommissionen samt skälen för att behålla dem. Någon sådan anmälan har inte framförts vad gäller tillgänglighetsdirektivets krav avseende svenska förhållanden.

3.4.1 Övriga syften med tillgänglighetsdirektivet

Förutom det huvudsakliga syftet att undanröja hinder på den inre marknaden, syftar tillgänglighetsdirektivet, som tidigare har angetts, även till att hjälpa medlemsstaterna att uppfylla de åtaganden som åläggs konventionsstaterna om tillgänglighet i artikel 9 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Enligt skäl 11 i direktivet är det övergripande målet med kommissionens meddelande av den 6 maj 2015 med titeln *En strategi för en digital inre marknad i Europa* att uppnå hållbara ekonomiska och sociala fördelar från en sammankopplad digital inre marknad som därigenom underlättar handeln och ökar sysselsättningen inom unionen. Eftersom den gränsöverskridande näthandeln fortfarande är mycket begränsad vinner konsumenterna i unionen ännu inte alla fördelar vad gäller priser och urval av den inre marknaden. Avsaknaden av en digital marknad begränsar också efterfrågan på gränsöverskridande handelstransaktioner. Det behövs även samordnade åtgärder för att säkerställa att elektroniskt innehåll, elektroniska kommunikationstjänster och åtkomst till audiovisuella medietjänster är helt tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Därför är det nödvändigt att harmonisera tillgänglighetskraven inom hela den digitala inre marknaden och säkerställa att alla invånare i EU kan dra fördel av den, oavsett förmåga.

Enligt FN-konventionen åtar sig konventionsstaterna bland annat att vidta ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång på lika villkor som andra till den

fysiska miljön, till transporter, till information och kommunikation, innefattande informations- och kommunikationsteknik (it) och -system samt till andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten både i städerna och på landsbygden. Dessa åtgärder, som ska innefatta identifiering och undanröjande av hinder och barriärer mot tillgänglighet, ska bland annat gälla byggnader, vägar, transportmedel och andra inom- och utomhusanläggningar, däribland skolor, bostäder, vårdinrättningar och arbetsplatser, samt information, kommunikation och annan service, däribland elektronisk service och service i nödsituationer.

Tillgänglighetsdirektivet omfattar inte samtliga åtgärder som omfattas av FN-konventionens artikel 9. Med beaktande av den legala grund som direktivet vilar på, ligger det emellertid utanför utredningens mandat att lämna förslag på åtgärder enligt FN-konventionen som inte omfattas av direktivet.

3.5 Tillgänglighetsdirektivets innehåll

Tillgänglighetsdirektivet består av 34 artiklar, uppdelade i 11 kapitel. Kapitel I innehåller allmänna bestämmelser som beskriver direktivets syfte (artikel 1), tillämpningsområde (artikel 2) samt definitioner av 44 centrala begrepp (artikel 3).

Kapitel II handlar om tillgänglighetskrav och fri rörlighet. Artikel 4 föreskriver i vilken omfattning de produkter och tjänster som omfattas av direktivet ska uppfylla de tillgänglighetskrav som anges i direktivets bilaga I för att få släppas ut på den inre marknaden. Artikeln medger undantag från kraven för mikroföretag. Genom artikelns hänvisning till artikel 14 medges även undantag för de fall de föreskrivna kraven förutsätter sådana ändringar av en produkt eller tjänst att detta skulle innebära en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär och leda till en oproportionerligt stor börda för berörd aktör. Artikeln innehåller även en option för medlemsstaterna att besluta om tillgänglighetskrav för den bebyggda miljö som används av kunder till tjänster som omfattas av direktivet samt ett mandat för kommissionen att anta delegerade akter för att komplettera bilaga I. Persontransporttjänster som uppfyller tillgänglighetskrav enligt andra unionsrättsakter ska anses uppfylla motsvarande krav i tillgänglighetsdirektivet (artikel 5). Produkter och tjänster som uppfyller kraven i direktivet får inte för-

hindras att tillhandahållas på marknaden i någon medlemsstat (artikel 6).

Skyldigheterna för de ekonomiska aktörer som omfattas av direktivet beskrivs i kapitel III och IV. Kapitel III beskriver skyldigheterna för de aktörer som hanterar produkter. Skyldigheterna riktar sig till tillverkare (artikel 7), bemyndigad företrädare (artikel 8), importörer (artikel 9) samt distributörer (artikel 10). Skyldigheterna för de olika aktörerna skiljer sig åt till viss del, men i vissa fall ska importörer och distributörer ha samma skyldigheter som tillverkaren (artikel 11). Samtliga aktörer har dock en skyldighet att på begäran kunna lämna information som gör det möjligt att identifiera hela distributionskedjan (artikel 12). Kapitel IV innehåller enbart en artikel och anger vilka skyldigheter som gäller för tjänsteleverantörer (artikel 13).

Även kapitel V består av enbart en artikel (artikel 14) och beskriver förutsättningarna samt förfarandet för att en oproportionerligt stor börda ska kunna åberopas. Artikeln hänvisar till direktivets bilaga VI för vilka kriterier som ska tillämpas för bedömning av om en oproportionerligt stor börda föreligger.

Kapitel VI reglerar harmoniserade standarder och tekniska specifikationer som ska gälla för produkter och tjänster som omfattas av direktivet (artikel 15). Produkter och tjänster som redan uppfyller relevanta delar av formellt antagna harmoniserade standarder ska förutsättas överensstämma med direktivets tillgänglighetskrav (artikel 15.1). Kommissionen ges därutöver i uppdrag att begära att en eller flera europeiska standardiseringsorganisationer utarbetar harmoniserade standarder för de produkter som omfattas av direktivet (artikel 15.2). Kommissionen får därutöver mandat att anta genomförandeakter om fastställande av tekniska specifikationer som uppfyller tillgänglighetskraven i direktivet (artikel 15.3).

Produkters överensstämmelse och CE-märkning behandlas i kapitel VII. Genom upprättandet av en EU-försäkran tar tillverkaren ansvar för att produkten överensstämmer med direktivets krav (artikel 16). Om en produkt omfattas av mer än en unionsrättsakt där det ställs krav på EU-försäkran ska en enda EU-försäkran om överensstämmelse upprättas avseende samtliga unionsrättsakter. Detta förfarande har till syfte att säkerställa den administrativa bördan för de ekonomiska aktörerna samt för att säkerställa effektiv tillgång till information för marknadskontrollmyndigheterna (se skäl 78). Produkterna som uppfyller direktivets tillgänglighetskrav ska CE-märkas

enligt vad som föreskrivs i artikel 17–18 och i enlighet med vad som gäller enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 av den 9 juli 2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter.

Kapitel VIII och IX reglerar de kontroller som ska göras för att säkerställa att produkter och tjänster uppfyller direktivets tillgänglighetskrav. Kontroll av *produkters* överensstämmelse med direktivets krav ska göras genom marknadskontroller och regleras i kapitel VIII. I kapitlet beskrivs hur marknadskontrollerna ska utföras (artikel 19), vilka förfaranden som ska vidtas på nationell nivå för att hantera produkter som inte uppfyller relevanta krav (artikel 20) eller om en formellt bristande överensstämmelse konstateras vid kontroll (artikel 22) samt vilket unionsförfarande som ska tillämpas om de nationella förfarandena enligt artikel 20 inte anses tillräckliga (artikel 21). Förfarandena som beskrivs i kapitel VIII motsvarar i tillämpliga delar de förfaranden som beskrivs i förordning 765/2008 samt i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter, vilken innehåller omfattande ändringar av förordning 765/2008. Kontroll av *tjänsters* överensstämmelse med direktivets tillgänglighetskrav regleras i kapitel IX, vilket består av enbart en artikel (artikel 23). Kraven för kontroll av tjänster är således inte lika utförligt reglerad som kraven för kontroll av produkter.

Tillgänglighetskrav i andra unionsakter regleras i kapitel X. Kraven i direktivets bilaga I är obligatoriska för de produkter och tjänster som omfattas av direktivet (med undantag för vad som föreskrivs för bebyggd miljö). Produkter som uppfyller direktivets föreskrivna tillgänglighetskrav ska därmed även anses fullgöra de relevanta tillgänglighetskrav som anges i andra unionsakter, om inte annat föreskrivs där (artikel 24). Överensstämmelse med harmoniserade standarder och tekniska specifikationer som har antagits med stöd av artikel 15 ska även innebära överensstämmelse enligt artikel 24 (artikel 25).

Direktivets sista kapitel (kapitel XI) innehåller bestämmelser om delegerade akter, genomförandebefogenheter och slutbestämmelser. I detta kapitel finns även krav på medlemsstaterna att fastställa regler om sanktioner (artikel 30) samt att säkerställa att det finns lämpliga och effektiva medel för att säkerställa efterlevnad av bestämmelserna i direktivet (artikel 29). Det senare avser möjlighet att genom förfarande i domstol eller hos en förvaltningsmyndighet åstadkomma regel-

efterlevnad. I kapitlet ges kommissionen bland annat mandat att anta delegerade akter (artikel 26). En arbetsgrupp för kontrollmyndigheter och brukarorganisationer ska inrättas av kommissionen (artikel 28) och kommissionen ska regelbundet (vart femte år, med start den 28 juni 2030) rapportera om tillämpningen av direktivet till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén (artikel 33). Medlemsstaterna ska senast den 28 juni 2022 ha antagit och offentliggjort de författningar som är nödvändiga för att direktivet ska vara korrekt implementerat (artikel 31). Bestämmelserna i direktivet ska som huvudregel börja tillämpas från och med den 28 juni 2025 (artikel 31), men i vissa fall föreskrivs en senare tidpunkt för ikraftträdande (artikel 31.3) eller särskilda övergångsbestämmelser (artikel 32).

3.6 Direktivets tillämpningsområde

Tillgänglighetsdirektivet ska tillämpas på ett stort antal produkter och tjänster som definieras i artikel 2. Enligt denna artikel ska direktivet gälla för produkter och tjänster som skulle kunna anses fylla centrala funktioner för ett fungerande digitaliserat samhälle och som tillhandahålls eller släpps ut på marknaden efter den 28 juni 2025. De produkter och tjänster som omfattas är i första hand avsedda att användas av konsumenter.

Med *produkter* avses i direktivet ett ämne, preparat eller annan vara framställd genom en tillverkningsprocess. Från direktivets definition av produkter exkluderas däremot livsmedel, foder, levande växter och djur, produkter av mänskligt ursprung samt produkter av växter och djur med direkt koppling till deras framtida fortplantning (artikel 3.2) Produkter som omfattas av direktivet ska CE-märkas om de uppfyller direktivets krav.

Produkter som omfattas ska vara avsedda för konsumenter och omfattar datormaskinvarusystem med generella användningsområden, terminalutrustning med interaktiv datorkapacitet som används vid elektronisk kommunikation eller för åtkomst till audiovisuella medietjänster. I övrigt omfattas även läsplattor och självbetjäningsautomater såsom bankomater, biljettförsäljningsautomater och incheckningsautomater.

Med *tjänster* avses all förvärvsverksamhet som egenföretagare utövar, som regel mot ekonomisk ersättning, enligt artikel 57 (före detta artikel 50 FEG) FEUF. Detta är samma definition av tjänst som finns i direktiv 2006/123/EG (tjänstedirektivet).

De tjänster som omfattas utgör tjänster som tillhandahålls konsumenter och avser elektroniska kommunikationstjänster, e-handelstjänster, banktjänster, e-böcker, tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster samt vissa passagerartransporttjänster.

Tabell 1 visar en exemplifiering av de produkter och tjänster som kan omfattas av direktivet, uppdelat i sex olika områden. I kapitel 4 ges en mer ingående redogörelse över vilka produkter och tjänster som omfattas.

Tabell 3.1 Exempel på produkter och tjänster som omfattas av direktivet fördelade utifrån områden

Områdesvis uppdelning

Område	Produkter	Tjänster
IKT/Elektronik	Stationära datorer Bärbara datorer Datorplattor Smarta telefoner Operativsystem (dock inte installations- och startprogram) Programvaror Betalterminaler Tv-apparater Chromecast/Apple-tv m.m. Routrar Modem Smartwatch Läsplattor Utrustning för nödkommunikation	Internetabonnemang Bredbandstjänster Mobilabonnemang Webbplatser Mobilapplikationer Programvaror Kommunikationsappar Chattbottar Automatiserad kundtjänst och support Applikationer Kommunikationsappar typ Skype m.m.
Bank och finans	Bankomater	Bankkonton Banköverföringar Betalning av räkningar Andra betalningar från bankkonto Insättningar och uttag från bankkonton Internetbank Kontokort Kreditkort

Område	Produkter	Tjänster
		Kortbetalningar Andra elektroniska betalningstjänster (t.ex. Swish) Kontoinformation Övriga tjänster kopplade till ett betalkonto Konsumentkreditavtal vid lån mot säkerhet Investeringstjänster för privatpersoner Portföljförvaltning för privatpersoner Elektroniska pengar Bank-id
Persontransporter	Betalterminaler Biljettautomater Incheckningsautomater Självbetjäningsterminaler för information om transport	Mobilapplikationer Webbplatser Elektroniska biljetter
Media	Digitalboxar Läsplattor/utrustning för att kunna tillgodogöra sig e-böcker	Tv-kanaler Tv on-demand Play-tjänster Betal-tv-tjänster Webbplatser Applikationer Digitala filer för e-böcker Programvara för e-böcker
Handel/kommers	Betalterminaler	Elektroniska betaltjänster Beställningstjänster Möjlighet till avbeställning/retur Reklamationstjänster Applikationer Webbplatser

Tabellen anger exempel, men ger inte en fullständig bild.

3.6.1 Avgränsningar av det materiella tillämpningsområdet

Direktivet innehåller vissa avgränsningar till områden som inte ska omfattas av direktivets krav på tillgänglighet. Produkter som släppts ut på marknaden innan den 28 juni 2025 ska inte omfattas av direk-

tivet. När det gäller webbplatser och mobila applikationer ska direktivet inte gälla för:

- Förinspelade tidsberoende medier som offentliggjorts före den 28 juni 2025.
- Filformat för dokument som offentliggjorts före den 28 juni 2025.
- Kartor och karttjänster på nätet, om väsentlig information tillhandahålls på ett tillgängligt digitalt sätt för kartor som är avsedda för navigering.
- Innehåll från tredje part som varken finansieras eller utvecklas eller står under kontroll av den berörda ekonomiska aktören.
- Webbplatsers och mobila applikationers innehåll som kan klassificeras som arkiv, det vill säga endast innehåller innehåll som inte uppdaterats eller redigerats efter den 28 juni 2025.

Direktivet ska inte påverka tillämpningen av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1564 om viss tillåten användning av vissa verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning m.m. samt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1563 om gränsöverskridande utbyte mellan unionen och tredjeländer av exemplar i tillgängligt format av vissa verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning.

3.6.2 Aktörer som berörs av tillgänglighetsdirektivet

Tillgänglighetsdirektivet innehåller inte någon bestämmelse om vad som är direktivets personkrets. Som utredningen ser det berörs ett stort antal aktörer av direktivet. Det handlar till stor del om de aktörer, främst företag och myndigheter som ska säkerställa att direktivets krav på tillgänglighet efterlevs. Den ökade tillgänglighet som genomförandet av direktivet väntas leda till kommer emellertid att få stor betydelse för det stora antal personer som drar fördel av att en specifik produkt eller tjänst blir mer tillgänglig.

3.6.3 Ekonomiska aktörer

Tillgänglighetsdirektivet riktar sig framför allt till de ekonomiska aktörer som tillhandahåller de produkter och tjänster som omfattas av direktivet. Det är dessa ekonomiska aktörer som direktivet ålägger att vidta nödvändiga åtgärder för att deras produkter och tjänster ska kunna leva upp till direktivets krav på tillgänglighet. Produkter och tjänster som inte lever upp till kraven får inte släppas ut eller tillhandahållas på marknaden. De ekonomiska aktörerna står därmed för den ekonomiska risken för det fall att deras produkter eller tjänster inte godkänns och därmed inte får släppas ut eller tillhandahållas på marknaden. Därtill riskerar en ekonomisk aktör sanktioner om den bryter mot förbudet att tillhandahålla produkter och tjänster som inte lever upp till direktivets krav. De ekonomiska aktörerna är främst företag inom näringslivet och delas i direktivet upp mellan tillverkare, importörer, distributörer respektive tjänsteleverantörer.

Med *tillverkare* avses i direktivets mening en fysisk eller juridisk person som tillverkar eller låter konstruera eller tillverka en produkt och saluför den produkten i eget namn eller under eget varumärke (artikel 3.17). En tillverkare kan också representeras genom en *bemyndigad företrädare* (artikel 8). En bemyndigad företrädare får sitt uppdrag genom en fullmakt från tillverkaren och kan inte ha uppgifter som går utöver tillverkarens ansvarsområde. Det är enbart tillverkaren eller den bemyndigade företrädaren som får anbringa en CE-märkning på en produkt.

Med *importör* avses i direktivets mening en fysisk eller juridisk person som är etablerad inom unionen och som släpper ut en produkt från ett tredjeland på unionsmarknaden (artikel 3.19). Importören ansvarar för att kraven på tillgänglighet är uppfyllda när den för in varor från tredje land till den inre marknaden och tillverkaren inte befinner sig inom EU:s jurisdiktion. Aktörer som importerar varor där tillverkaren finns i en annan medlemsstat definieras i stället som distributör och omfattas i stället av vad som gäller för distributörer.

Med *distributör* avses i direktivets mening en fysisk eller juridisk person i leveranskedjan, förutom tillverkaren eller importören, som tillhandahåller en produkt på marknaden (artikel 3.20).

Med *tjänsteleverantör* avses i direktivets mening en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller en tjänst på unionsmarknaden

eller som erbjuder sig att tillhandahålla en sådan tjänst till konsumenter i unionen (artikel 3.4).

Vilket ansvar som direktivet ålägger de olika ekonomiska aktörerna redogörs för närmare i kapitel 14 och 15.

3.6.4 Personer som gynnas av bättre tillgänglighet

Kommissionen skriver i sitt förslag till direktiv att år 2020 förväntas ungefär 120 miljoner människor i EU ha mer eller mindre grava funktionsnedsättningar, bland annat till följd av en åldrande befolkning. Det är således ett stort antal personer som gynnas av bättre fysisk och digital tillgänglighet. I kapitel 18 redogörs mer detaljerat för några olika målgrupper och vilka behov som direktivets krav på tillgänglighet är avsedda att tillgodose.

En grupp som direktivet ofta hänvisar till är *personer med funktionsnedsättning*. Detta är i linje med ambitionen att bidra till att åtagandena i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kan uppfyllas. *Personer med funktionsnedsättning* definieras i direktivet som personer som har någon varaktig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning som i samspel med olika hinder kan hindra dem från att fullt ut och effektivt delta i samhället på lika villkor som andra (artikel 3.1). Definitionen är avsedd att vara i linje med Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (skäl 3).

Direktivets krav på tillgänglighet och rekommendationer om universell utformning väntas emellertid gynna även andra personer med funktionsbegränsningar, såsom äldre och personer med tillfälligt nedsatt funktionsförmåga (jämför vad som sägs om begreppet *personer med funktionsbegränsning* i skäl 4 i direktivets ingress). Av direktivets ingress framgår att vid genomförandet av direktivet bör tillgänglighet uppnås genom ett systematiskt undanröjande och förebyggande av hinder, främst genom universell utformning och design för alla (skäl 50). Detta innebär att produkter och tjänster så långt som möjligt bör utformas så att de i största möjliga utsträckning ska kunna användas av alla, utan behov av anpassning eller specialutformning. Både personer med och utan bestående funktionsnedsättningar är alltså tänkta att konsumera de produkter och tjänster som omfattas av direktivet.

Enligt direktivet definieras en *konsument* som en ”fysisk person som köper produkten i fråga eller är mottagare av tjänsten i fråga för ändamål som ligger utanför dennes handel, företag, hantverksverksamhet eller yrke” (artikel 3.21). Enligt artikel 29 i direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att det finns lämpliga och effektiva medel för att säkerställa regelefterlevnad. Sådana medel ska vara utformade så att en *konsument* kan vidta åtgärder i domstol eller hos behörig myndighet för att säkerställa regelefterlevnad.

3.7 Krav på tillgänglighet

Tillgänglighetsdirektivet innehåller harmoniserande tillgänglighetskrav för vissa produkter och tjänster som fyller centrala funktioner i det digitala samhälle som är under snabb utveckling. Exempel på produkter och tjänster som omfattas av direktivets krav på att göras tillgängliga är banktjänster, mobiltelefoner, datorer, läsplattor, e-handelstjänster, e-böcker, biljettförsäljnings- och incheckningsautomater, tv-apparater, digitalboxar samt tjänster för elektronisk kommunikation. Att sådana produkter och tjänster görs tillgängliga är en förutsättning för att inte ett stort antal personer ska uteslutas från delaktighet i det digitala samhället.

Direktivet gör skillnad mellan produkter och tjänster och beskriver delvis olika standarder och förfaranden för att säkerställa att tillgänglighetskraven blir korrekt genomförda.

Krav på tillgänglighet kommer till uttryck i direktivets artikel 4, vilken hänvisar till de standarder som slås fast i bilagorna till direktivet. Bilaga I är uppdelad mellan tillgänglighetskrav för produkter och tillgänglighetskrav för tjänster. Avsnitt I i bilaga I avser tillgänglighetskrav för samtliga produkter, medan avsnitt II avser tillgänglighetskrav för samtliga produkter med undantag för självbetjäningsterminaler. Avsnitt III innehåller allmänna tillgänglighetskrav för alla tjänster som omfattas av direktivet. Avsnitt IV och V innehåller kompletterande och särskilda tillgänglighetskrav för vissa specifika tjänster.

För att på ett enkelt sätt verifiera att produkter som omfattas av direktivet uppfyller direktivets tillgänglighetskrav ska produkten vara CE-märkt. CE-märkningen får endast anbringas av tillverkaren eller tillverkarens representant (dvs. den bemyndigade företrädaren – jfr artikel 30 och 2.4 i förordning 765/2008 med artikel 3.18 och 8

i direktivet). Genom att anbringa eller låta anbringa CE-märkningen visar tillverkaren att denne tar ansvaret för att produkten överensstämmer med alla tillämpliga krav som fastställs i relevant harmoniserad gemenskapslagstiftning som föreskriver om märkningen (artikel 30 i Artikel 30 Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 av den 9 juli 2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter). Importörer och distributörer får inte släppa ut produkter på marknaden om dessa inte är försedda med CE-märkning.

I artikel 14 ges, som angetts i det föregående, möjlighet att göra vissa undantag från direktivets tillgänglighetskrav. En produkt eller tjänst får undantas från kraven i direktivet om kraven skulle nödvändiggöra en så omfattande förändring av produkten eller tjänsten att dess grundläggande karaktär ändras i grunden eller om ett uppfyllande av kraven skulle leda till en oproportionerligt stor börda för den berörda ekonomiska aktören. Vilka kriterier som ska tillämpas vid bedömningen av om tillgänglighetskraven skulle utgöra en oproportionerligt stor börda anges i direktivets bilaga VI. Kommissionen har befogenhet att i delegerade akter komplettera denna bilaga genom att ytterligare specificera de relevanta kriterier som ska beaktas. Med undantag för mikroföretag, ska den ekonomiska aktör som åberopar artikel 14 informera berörda marknadskontrollmyndigheter om detta.

Andra unionsrättsakter kan också innehålla tillgänglighetskrav på produkter och tjänster som omfattas av direktivet. I direktivet finns därför bestämmelser i till exempel artikel 5 och artikel 24 om hur kraven i direktivet ska förhålla sig till krav på tillgänglighet i andra rättsakter.

3.7.1 Krav enligt Bilaga I

Direktivets krav på tillgänglighet är som utgångspunkt funktionella. Det innebär att de anger den funktion som en produkt eller tjänst ska tillgodose. Funktionella krav innebär att kraven inte styr exakt hur en produkt eller tjänst utformas, utan ger möjlighet till innovativa sätt att möta kraven.

Direktivets Bilaga I anger de krav som direktivet ställer. Bilagan delas upp i sju avsnitt där avsnitt I-V anger särskilda krav för produkter respektive tjänster. Avsnitt VI anger vad som ska gälla för att pre-

sumtion om överensstämmelse enligt artikel 24 ska anses föreligga. Avsnitt VII innehåller krav för funktionsprestanda avseende produkter och tjänster i den del sådana specifika krav inte anges på annat sätt. Avsnittet innebär att om det finns funktioner som inte omfattas av avsnitt I–VI ska dessa (det vill säga funktionerna) leva upp till de angivna kraven på funktionsprestanda (det vill säga kraven som räknas upp i avsnitt VII). Enligt andra stycket i detta avsnitt kan dessa kriterier även användas som ett alternativ till tillgänglighetskraven i avsnitt I–VI. Men då bara om det leder till lika eller ökad tillgänglighet jämfört med kriterierna i de övriga avsnitten.

Vilka krav som ställs och vad dessa är tänkta att innebära i praktiken beskrivs närmare i kapitel 5 och 6.

3.7.2 Kompletterande krav samt harmoniserade standarder

Utöver de tillgänglighetskrav som anges i bilagan till direktivet ger direktivets artikel 15 i uppdrag till kommissionen att se till att harmoniserande standarder utarbetas för de produkttillgänglighetskrav som fastställs i direktivets bilaga. Produkter och tjänster som lever upp till harmoniserade standarder som omfattar direktivets krav samt till vilka hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning, ska förutsättas överensstämma med direktivets krav. Ett första utkast till begäran om utarbetande av standarder ska lämnas senast den 28 juni 2021.

Kommissionen bemyndigas dessutom att under vissa förutsättningar anta genomförandeakter om fastställande av tekniska specifikationer som uppfyller direktivets krav. Sådana förutsättningar kan till exempel föreligga om det saknas harmoniserade standarder som offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning eller att det förekommer otillbörliga dröjsmål i standardiseringsförfarandet.

3.7.3 Grundläggande ändringar och oproportionerligt stor börda

Av proportionalitetsskäl bör kraven på tillgänglighet endast gälla så länge de inte ålägger den berörda ekonomiska aktören en oproportionerligt stor börda eller kräver en ändring av produkterna och tjänsterna som skulle innebära en grundläggande ändring av dess grund-

läggande karaktär. De ekonomiska aktörerna ska utföra en bedömning av huruvida ett tillgänglighetskrav skulle leda till en grundläggande ändring eller innebär en oproportionerligt stor börda. De kriterier som en ekonomisk aktör ska utgå från vid bedömningen av om en oproportionerligt stor börda föreligger fastställs i direktivets bilaga VI. Av central betydelse vid denna bedömning är förhållandet mellan nettokostnaderna för efterlevnad och den ekonomiska aktörens totala kostnader respektive nettoomsättning. Dessa kostnader ska vägas mot den uppskattade fördelen för personer med funktionsnedsättning.

Ett ärende om kontroll av en produkts eller tjänsts överensstämmelse ska även omfatta kontroll av bedömningar om oproportionerligt stor börda. Bedömningen ska därför dokumenteras och dokumentationen ska bevaras i minst fem år efter att en produkt eller tjänst senast tillhandahållits på marknaden. På begäran av en kontrollmyndighet ska en ekonomisk aktör kunna tillhandahålla en kopia av sin bedömning. Den ekonomiska aktören ska även informera kontrollmyndigheter i övriga medlemsstater där produkten eller tjänsten tillhandahålls om sin bedömning.

3.7.4 Mikroföretag

Med mikroföretag avses företag med färre än tio anställda och som har en årsomsättning som inte överstiger 2 miljoner euro eller en årlig balansomslutning som inte överstiger 2 miljoner euro. Definitionen är avsedd att motsvara definitionen av mikroföretag i kommissionens rekommendation 2003/361/EG av den 6 maj 2003 om definitionen av mikroföretag samt små och medelstora företag.

Mikroföretag som tillhandahåller tjänster ska undantas från skyldigheten att uppfylla kraven på tjänster och eventuella skyldigheter som rör uppfyllandet av dessa krav. I direktivets ingress förklaras i skäl 70–72 att mikroföretag särskiljs från alla andra företag genom sin begränsade personal och årliga omsättning eller årliga balansomslutning. Den börda som det innebär för mikroföretag att uppfylla tillgänglighetskraven tar därför i allmänhet en större del av deras finansiella resurser och personalresurser i anspråk jämfört med andra företag och kommer med större sannolikhet att utgöra en oproportionerligt stor andel av kostnaderna. En betydande andel av kost-

naden för mikroföretag härrör från pappersarbete och dokumentation som visar överensstämmelse med de olika krav som fastställs i unionsrätten. Alla ekonomiska aktörer som omfattas av direktivet bör kunna bedöma proportionaliteten vad gäller att uppfylla tillgänglighetskraven i det och bör uppfylla dem enbart i den utsträckning de inte är oproportionerliga, men att kräva en sådan bedömning från mikroföretag som tillhandahåller tjänster skulle i sig utgöra en oproportionerligt stor börda. Även om vissa mikroföretag är undantagna från skyldigheterna i direktivet, bör alla mikroföretag uppmanas att tillverka, importera eller distribuera produkter och tillhandahålla tjänster som uppfyller tillgänglighetskraven så att deras konkurrenskraft och tillväxtpotential på den inre marknaden ökar.

För att minska den administrativa bördan för mikroföretag föreskriver direktivet även mindre betungande krav och skyldigheter för mikroföretag som hanterar produkter. Mikroföretag som hanterar produkter är därför till exempel undantagna kravet på att dokumentera sin bedömning avseende oproportionerligt stor börda för att uppfylla kraven på tillgänglighet. Om en marknadskontrollmyndighet begär det ska dock mikroföretag som hanterar produkter förse myndigheten med de uppgifter som är relevanta för denna bedömning.

3.7.5 Bebyggd miljö

Enligt direktivets artikel 4.4 får medlemsstaterna, mot bakgrund av nationella förhållanden, besluta att den bebyggda miljö som används av kunder till tjänster som omfattas av direktivet ska uppfylla vissa krav. Dessa krav anges i bilaga III och föreskriver att för den bebyggda miljö där en tjänst tillhandahålls och som en tjänsteleverantör ansvarar för ska tillgängligheten bland annat inkludera tillfartsvägar till byggnader, användning av ingångar samt framkomlighet vid förflyttning i vertikal och horisontell riktning. I kapitel 10.4.9 redogörs närmare för hur svensk lagstiftning bedöms förhålla sig till dessa krav samt till om ytterligare ändringar behöver göras i nationell rätt.

3.7.6 Krav på kontroller

Medlemsstaterna ska säkerställa att myndigheter på nationell nivå genom marknadskontroller ska kunna kontrollera och försäkra sig om att produkter som omfattas av direktivet uppfyller direktivets tillgänglighetskrav (artikel 19). Marknadskontrollmyndigheterna ska ges befogenheter att agera för det fall en kontrollerad produkt befinns inte leva upp till direktivets krav. Dessa befogenheter ska vara utformade så att marknadskontrollmyndigheten kan säkerställa att alla nödvändiga korrigerande åtgärder vidtas. Det ska även finnas förfaranden som säkerställer att det finns lämpliga åtgärder som kan verkställas, till exempel att en produkt tas bort från marknaden, för det fall en produkt inte lever upp till direktivets krav (artikel 20).

Medlemsstaterna ska även inrätta lämpliga förfaranden för att kontrollera och följa upp att de tjänster som omfattas av direktivet överensstämmer med tillgänglighetskraven i direktivet (artikel 23). I detta syfte ska medlemsstaterna utse vilka myndigheter som ska ansvara för sådana förfaranden och kontroller.

Utöver effektiva befogenheter för marknadskontroller och andra förfaranden för att säkerställa att de produkter och tjänster som tillhandahålls på den inre marknaden lever upp till kraven i tillgänglighetsdirektivet, ska medlemsstaterna även säkerställa att det finns övriga lämpliga och effektiva medel för att säkerställa efterlevnad av bestämmelserna i direktivet. Bland annat ska det finnas regler om sanktioner vid överträdelse av nationella regler och konsumenter ska kunna begära att en domstol eller en nationell förvaltningsmyndighet vidtar åtgärder för att säkerställa att de nationella bestämmelserna som införlivar direktivet efterlevs (artikel 29 och 30).

4 Produkter och tjänster som omfattas

Direktivet ställer en rad krav på funktioner hos produkter och tjänster som omfattas av det. Nedan beskrivs de produkter och tjänster som träffas av direktivet. Vilka krav som ställs på respektive produkter och tjänster beskrivs närmare i avsnitt 4.1 (produkter) och avsnitt 4.2 (tjänster).

4.1 Produkter som omfattas

De *produkter* som omfattas av direktivet är:

- Datormaskinvarusystem med generella användningsområden som är avsedda för konsumenter och operativsystem till dessa maskinvarusystem.
- Självbetjäningsterminaler som utgör betalningsterminaler.
- Följande självbetjäningsterminaler som är avsedda för tillhandahållande av tjänster som omfattas av direktivet:
  - Bankomater.
  - Biljettförsäljningsautomater.
  - Incheckningsautomater.
  - Interaktiva självbetjäningsterminaler som tillhandahåller information, förutom terminaler som har monterats som integrerade delar av fordon, luftfartyg, fartyg eller rullande material.
- Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för elektroniska kommunikationstjänster.

- Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet, som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster.
- Läsplattor.

Nedan redogörs närmare för respektive produktkategori.

Datormaskinvarusystem med generella användningsområden som är avsedda för konsumenter och operativsystem till dessa maskinvarusystem.

Med datormaskinvarusystem med generella användningsområden som är avsedda för konsumenter avses en maskinvarukombination som utgör en komplett dator. Den kännetecknas av att den har många olika funktioner och har förmågan att med lämplig programvara utföra de flesta vanliga databehandlingsuppgifter som konsumenter efterfrågar och är avsedd att användas av konsumenter. Definitionen inkluderar persondatorer, i synnerhet stationära datorer, bärbara datorer, smarttelefoner och datorplattor.

Definitionen ovan är hämtad ur direktivets artikel 3.39. Enklare uttryckt kan man säga att det som avses är maskinvara eller hårdvara. Hårdvara är en dators fysiska delar, dvs. allt som går att röra och se, till exempel kretskort, grafikkort, DVD-spelare, uttag, skärmar, tangentbord etcetera. Som framgår av definitionen kan utöver vanliga datorer även smarttelefoner och datorplattor ingå.

Med *operativsystem* avses programvara som bland annat hanterar gränssnittet till yttre maskinvara, schemalägger uppgifter, tilldelar lagring, och presenterar ett standardgränssnitt för användaren när inget tillämpningsprogram körs, inklusive ett grafiskt användargränssnitt. Begreppet omfattar programvaror oavsett om sådan programvara är inbyggd i datormaskinvara med generella användningsområden som är avsedd för konsumenter eller om programvaran utgör fristående programvara som är avsedd att köras på datormaskinvara med generella användningsområden som är avsedd för konsumenter. Begreppet omfattar däremot inte en operativsystemladdare, bios (basic input-outputsystem) eller andra fasta program som behövs vid start av en dator eller när operativsystemet installeras.

Definitionen av operativsystem är hämtad från direktivets artikel 3.38. Som framgår är operativsystem en programvara. Program-

vara är till skillnad från hårdvara inte en fysisk del av datamaskinen. Programvara utför vissa uppgifter på en dator. Det som utmärker operativsystemet är att det dessutom bestämmer regler för andra program som användaren vill köra på sin dator. Det är en länk mellan de övriga program som användaren vill använda och datorns hårdvara, till exempel mellan ett webbläsarprogram och datorn eller mellan ett ordbehandlingsprogram och datorn. Operativsystemet är därför viktigt för vilka tillgänglighetsfunktioner som ska kunna användas tillsammans med hårdvaran. Däremot omfattas inte program som används för att installera operativsystemet eller starta datorn.

Av skäl 25 i ingressen till direktivet framgår att specialiserade datorer som är inbyggda i elektroniska konsumentprodukter inte utgör datormaskinvarusystem i direktivets mening. Direktivet omfattar inte heller enskilda komponenter med särskilda funktioner i sig, till exempel moderkort eller minneskort, som används eller kan användas i ett sådant system.

Självbetjäningsterminaler som utgör betalningsterminaler.

Med betalningsterminal avses en anordning vars huvudsyfte är att göra det möjligt att genomföra betalningar med användning av betalningsinstrument vid ett fysiskt försäljningsställe, däremot inte i en virtuell miljö (artikel 3.29). Definitionen av betalningsinstrument är att den utgör en personlig anordning och/eller rutiner, som betaltjänstanvändaren och betaltjänstleverantören har träffat avtal om, och som används för att initiera en betalningsorder. Ett vanligt förekommande betalningsinstrument är till exempel kontokort.

Det innebär att alla terminaler som används för att betala ett inköp med debet- eller kreditkort eller med ett annat betalningsinstrument (till exempel ett presentkort eller dylikt) omfattas av direktivet.

Av ingressens skäl 26 framgår att det är både maskinens maskinvara (hårdvara) och programvara som omfattas av kraven i tillgänglighetsdirektivet. Det innebär alltså att såväl den fysiska utformningen som de program som ”styr” terminalen ska möjliggöra de funktioner som framgår av direktivet. Tillgänglighetskraven framgår av direktivets bilaga I och redogörs för under kapitel 5.

Det framgår också att huvudsyftet ska vara att genomföra betalningar.

Följande självbetjäningsterminaler som är avsedda för tillhandahållande av tjänster som omfattas av direktivet:

– *Bankomater.*

– *Biljettförsäljningsautomater.*

– *Incheckningsautomater.*

– *Interaktiva självbetjäningsterminaler som tillhandahåller information, förutom terminaler som har monterats som integrerade delar av fordon, luftfartyg, fartyg eller rullande material.*

Att produkterna omfattas av tillgänglighetsdirektivet framgår av artikel 2.1 b ii). I skäl 26 i ingressen preciseras ytterligare vad som omfattas av bestämmelsen. Där framgår att direktivet bör omfatta såväl maskinvara som programvara på ovannämnda terminaler. I den mån terminalerna tillhandahåller tjänster som omfattas av direktivet ska de alltså vara tillgängliga och det gäller både hårdvaran och programvaran. Även terminaler som ger tillgång till fysiska biljetter som i sin tur ger tillgång till tjänster omfattas. Med det avses enligt skäl 26 till exempel resebiljettautomater och könummerautomater på bankkontor.

När det gäller självbetjäningsautomaten bankomat kan det i och för sig konstateras att det från början är ett varumärke (jfr Bankomat). Dock framgår av Svenska Akademiens ordlista (SAOL) att med bankomat avses även ”en bankautomat för uttag och insättning av pengar”. Eftersom bankomat har denna betydelse enligt SAOL och eftersom bankomat är det begrepp som används i den svenska översättningen av direktivet, är det utredningens uppfattning att detta begrepp ska användas.

För att fullt ut bedöma vilka terminaler som avses är det nödvändigt att läsa bestämmelsen ihop med artikel 2.2 som redogör för vilka tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet. En närmare beskrivning av dessa finns i avsnitt 4.2.

Exempel på tjänster i direktivets mening är e-biljetter till en rad transporttjänster och förmedling av information om de flesta transporttjänster. Det är därför uppenbart att direktivet gäller för terminaler som används för att sälja e-biljetter till resor som omfattas av direktivets krav eller tillhandahåller information om resor som omfattas av direktivets krav. Däremot undantas uttryckligen självbetjä-

ningsterminaler som tillhandahåller information i den mån dessa har monterats som integrerade delar av fordon, luftfartyg, fartyg eller rullande material.

Som framgår av skäl 26 i ingressen omfattas även fysiska biljetter som ger tillgång till de resetjänster som ingår i direktivets kravpalett. En automat som säljer fysiska biljetter till rese- eller transporttjänster som omfattas av direktivets krav ska alltså vara tillgänglig enligt de krav som framgår av direktivets bilaga I.

Även ett stort antal banktjänster omfattas av direktivet, liksom elektroniska kommunikationstjänster, såsom telefon- och bredbandsabonnemang och liknande. Av skäl 26 i ingressen framgår att i den mån ett försäljningsställe som saluför dessa tjänster, eller andra tjänster som omfattas direktivet, har en elektronisk könummerautomat, så ska könummerautomaten uppfylla tillgänglighetsdirektivets krav.

Även incheckningsautomater för resor som omfattas av direktivet ska vara tillgängliga enligt kraven.

Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för elektroniska kommunikationstjänster.

Med *interaktiv datorkapacitet* avses funktion till stöd för interaktion mellan människa och enhet som möjliggör behandling och överföring av data, tal eller video, eller en kombination av dessa. Det vill säga, det ska vara möjligt för en människa att styra maskinen eller produkten.

Vad en elektronisk kommunikationstjänst är redogörs för mer i detalj i avsnitt 4.2.1. Kort kan sägas att det handlar dels om internetanslutningstjänster dels om tjänster som används för kommunikation mellan ett begränsat antal personer (såsom Whatsapp, Facebook, Messenger etcetera).

Av skäl 30 i direktivets ingress framgår att de produkter som avses är terminalutrustning som primärt är tänkt att användas för att få åtkomst till elektroniska kommunikationstjänster. Det är alltså utrustningens huvudsakliga ändamål som bör vara avgörande. Avgränsningen till vad som i stället ska räknas som en datormaskin är viktig, eftersom det i direktivets bilaga I ställs mer långtgående krav på terminalutrustning som används för elektroniska kommunikationstjänster än på datormaskinvarusystem.

Av skäl 30 framgår vidare att vid tillämpning av direktivet bör utrustningen anses innefatta utrustning som används som en del av systemet för att få åtkomst till elektroniska kommunikationstjänster, exempelvis en router eller ett modem.

Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet, som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster.

Med *audiovisuella medietjänst* avses enligt tillgänglighetsdirektivet detsamma som i det nyligen ändrade AV-direktivet (dir. 2010/13/EU om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster), det vill säga en tjänst enligt definitionen av artiklarna 56 och 57 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, där tjänsten eller en särskiljbar del av den har som huvudsakligt syfte att i informations-, underhållnings- eller utbildningssyfte tillhandahålla allmänheten program via elektroniska kommunikationsnät (se definitionen i artikel 3.5 med hänvisning till artikel 1.1. i AV-direktivet). Sådana audiovisuella medietjänster utgörs av antingen tv-sändningar eller beställ-tv.

För en närmare beskrivning av vilka tjänster som omfattas kan hänvisas till avsnitt 4.2.3.

Med *terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet, som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster* avses all utrustning vars huvudsyfte är att ge åtkomst till audiovisuella medietjänster, det vill säga till tv-program. Det är typiskt sett digitalboxar och set-top-boxar, men även smarta tv-apparater och liknande. Däremot omfattas inte persondatorer eller smarta telefoner eftersom dessa produkter inte har som huvudsyfte att ge åtkomst till audiovisuella medietjänster, även om de kan användas för att se på tv.

Läsplattor

Med *läsplatta* avses enligt tillgänglighetsdirektivet särskild utrustning, inklusive både maskinvara och programvara, som används för att disponera, navigera i, läsa och använda e-bokfiler. Det är möjligt att läsa e-böcker både i datorer och telefoner, men en läsplatta har

som huvudsakligt syfte att leverera e-bokstjänster. Som framgår omfattas både hårdvaran, dvs. den fysiska läsplattan och dess likaledes fysiska komponenter, och mjukvaran – dvs. de program som används för att kontrollera läsplattan och dess funktioner.

4.2 Tjänster som omfattas

Direktivet omfattar enligt artikel 2.2 ett antal tjänster som tillhandahålls konsumenter efter den 28 juni 2025, dock med förbehåll för övergångsregler som framgår av artikel 32. Övergångsreglerna behandlas närmare i avsnitt 11.8.

De tjänster som omfattas behandlas i det följande.

4.2.1 Elektroniska kommunikationstjänster med undantag av överföringstjänster som används för tillhandahållande av maskin-till-maskintjänster

Den 11 december 2018 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (nedan kodexen).

Elektronisk kommunikationstjänst definieras i kodexen (och även i tillgänglighetsdirektivet som i artikel 3.8 hänvisar till definitionen i kodexen) som en tjänst som vanligen tillhandahålls mot ersättning via elektroniska kommunikationsnät och som omfattar, med undantag av tjänster i form av tillhandahållande av innehåll som överförts med hjälp av elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster eller utövande av redaktionellt ansvar över sådant innehåll, följande typer av tjänster:

– Internetanslutningstjänst.
– Interpersonell kommunikationstjänst.
– Tjänster som helt eller huvudsakligen utgörs av överföring av signaler, såsom överföringstjänster som används för tillhandahållande av maskin till maskin-tjänster och för utsändningstjänster.

En grundläggande förutsättning är alltså att tjänsten vanligen ska tillhandahålls mot ersättning. Det innebär att den ska tillhandahållas kommersiellt. Sker tillhandahållandet på rent ideell basis omfattas tjänsten inte av definitionen. I vissa fall tillhandahålls kommersiella tjänster gratis till slutkunden. Det kommersiella inslaget manifesteras då på något annat sätt, till exempel genom reklam riktad till kunden. Kravet på tillhandahållande mot ersättning bör vara uppfyllt även när tillhandahållaren får pengar från tredje part genom att samla in och sälja personuppgifter eller andra data (se promemorian Genomförande av direktivet om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation s. 424 – nedan Promemorian)

Tjänsterna som omfattas ska vidare tillhandahållas genom elektroniska kommunikationsnät. Dessa utgörs av system för överföring, oberoende av om det bygger på en permanent infrastruktur eller en centralt administrerad kapacitet. I tillämpliga fall även utrustning för koppling eller dirigering samt andra resurser. I detta inbegrips nätelement som inte är aktiva, som medger överföring av signaler via tråd, via radio, på optisk väg eller via andra elektromagnetiska överföringsmedier, däribland satellitnät, fasta nät (kretskopplade och paketkopplade, inbegripet internet) och mobilnät, elnätssystem i den utsträckning dessa används för signalöverföring, nät för radio- och tv-utsändning samt kabel-tv-nät, oberoende av vilken typ av information som överförs (se artikel 2.1 i kodexen).

Internetanslutningstjänst är en tjänst som erbjuder anslutning till internet och därigenom möjlighet till anslutning mellan praktiskt taget alla ändpunkter på internet, oberoende av vilken nätteknik och terminalutrustning som används.

Interpersonella kommunikationstjänster är tjänster som vanligen tillhandahålls mot ersättning och som möjliggör direkt interpersonellt och interaktivt informationsutbyte via elektroniska kommunikationsnät mellan ett begränsat antal personer. De personer som inleder eller deltar i kommunikationen bestämmer vem eller vilka som ska

vara mottagare av denna; den inbegriper inte tjänster som möjliggör interpersonell och interaktiv kommunikation enbart som en extrafunktion av mindre betydelse som är direkt kopplad till en annan tjänst – dessa tjänster kan vara både nummerbaserade och nummeroberoende.

Som framgår av beskrivningen avses alltså en tjänst som möjliggör för kommunikation mellan två eller flera och som sker genom ett elektroniskt kommunikationsnät. Deltagarna ska också själva bestämma vilka som får vara med i diskussionen.

Det finns en rad exempel på sådana tjänster. Telefonsamtal, sms, mms och e-post ingår i definitionen, men även andra tjänster såsom Whatsapp, Facebook messenger och Skype med flera.

Undantaget för tjänster som enbart är en extrafunktion av mindre betydelse som är direkt kopplad till en annan tjänst, gäller till exempel chattkanaler som är kopplade till online-spel. I den mån den interpersonella kommunikationstjänsten i ett spel bara är en extrafunktion av mindre betydelse för spelet omfattas den inte av definitionen och således inte heller av tillgänglighetsdirektivet. Vad som är en ”extrafunktion av mindre betydelse” får avgöras från fall till fall. Undantaget ska tillämpas restriktivt (se Promemorian s. 425).

Tillgänglighetsdirektivet undantar också maskin-till-maskin-tjänster. Det innebär att kraven på tillgängliga funktioner i direktivets bilaga I inte gäller dessa.

4.2.2 Närmare om audiovisuella medietjänster

Direktivet omfattar enligt artikel 2.2 b tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster. För att förstå vad dessa omfattar är det nödvändigt att först definiera vad en audiovisuell medietjänst är.

I tillgänglighetsdirektivet hänvisas när det gäller att förklara begreppet audiovisuell medietjänst till definitionen i artikel 1.1 i AV-direktivet, som nu har ändrats genom artikel 1 i direktiv 2018/ 1808/EU. Av den sistnämnda artikeln följer att tjänsten eller en särskiljbar del av den har som huvudsakligt syfte att tillhandahålla allmänheten tv-program, antingen som tv-sändningar (en linjär audiovisuell medietjänst) eller i form av audiovisuella medietjänster på begäran (icke-linjära audiovisuella medietjänster, eller så kallad beställ-tv).

I radio- och tv-lagen, som i Sverige delvis genomför AV-direktivet, definieras en leverantör av medietjänster som den som har det redaktionella ansvaret för valet av innehåll i en ljudradio- eller tv-sändning, beställ-radio, beställ-tv eller sökbar text-tv och avgör hur innehållet struktureras (se 3 kap. 1 § 9 radio- och tv-lagen [2010:696]). Med redaktionellt ansvar för valet av innehåll avses att bestämma vilka program som ska ingå i den aktuella tjänsten.

4.2.3 Närmare om tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster

I tillgänglighetsdirektivet, artikel 3.6, definieras tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster på följande vis: Tjänster som överförs via elektroniska kommunikationsnät som används för att identifiera, välja, ta emot information om samt konsultera audiovisuella medietjänster och eventuella tillhandahållna funktioner, såsom undertexter för döva och hörselskadade personer, syntolkning, talad textning och teckenspråkstolkning, som resulterar av genomförandet av åtgärder för att göra tjänsterna tillgängliga i enlighet med vad som avses i artikel 7 i direktiv 2010/13/EU; och omfattar även elektroniska programguider (EPG).

I ingressen till tillgänglighetsdirektivet, skäl 31, anges att ”tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster skulle kunna inbegripa webbplatser, webbaserade applikationer, digitalboxbaserade applikationer, nedladdningsbara applikationer, tjänster för mobila enheter, inklusive mobila applikationer och dithörande mediaspelare samt internetanslutna televisionstjänster”.

Det kan alltså vara en applikation eller en webbplats som levererar program – antingen linjära program eller program som startar på användarens begäran. De funktioner som finns inbyggda i en så kallad smart-tv omfattas också.

Även elektroniska programguider (EPG) inbegrips. Den elektroniska programguiden är en tjänst för information om pågående och kommande tv-program från samtliga programföretag. En EPG:s funktion är att ge överblick och sök- och valmöjligheter över programutbudet. Det är svårt att enhetligt beskriva EPG-tjänster eftersom de kan fungera på olika sätt. En just nu vanligt förekommande variant kan liknas vid en internetportal vad gäller funktionen att ge en överblick över de tv-program och andra tjänster som finns till-

gängliga. Det förekommer även på marknaden äldre typer av EPG där användaren interagerar med sin egen ”set top-box”, eller digitalbox. I dessa fall laddas begränsat material (typiskt sett en tablådag) ned i själva boxen och kan styras med fjärrkontrollen. Det medför en så kallad skenbar interaktivitet där linjärt material i begränsad omfattning kan styras men ingen verklig interaktion utanför det slutna systemet tv och box sker. I tidigare förarbeten har EPG:n främst beskrivits som ett text-tv-liknande hjälpmedel för slutanvändaren att orientera sig och leta information i utbudet av tv-program och tjänster genom knapptryckningar på fjärrkontrollen. Tekniskt fungerade EPG:n på samma sätt som sökbar text-tv, det vill säga information sänds cykliskt inbakad i den vanliga tv-signalen (se prop. 2002/03: 110 s. 316). Tekniken har dock utvecklats på senare tid och EPG:n är numera ofta mer att likna vid en vanlig webbplats. Interaktionen är vanligtvis inte begränsad till cykliskt inbakad information. Information kan hämtas direkt från internet (se vidare avsnitt 9.1.4).

4.2.4 E-böcker och ändamålsenlig programvara

E-böcker och ändamålsenlig programvara definieras i tillgänglighetsdirektivets artikel 3.41 som ”en tjänst som inbegriper tillhandahållande av digitala filer som innehåller en elektronisk version av en bok som en person kan disponera, navigera i, läsa och använda, samt den särskilda programvaran, inklusive tjänster för mobila enheter, inklusive mobila applikationer, för att disponera, navigera i, läsa och använda dessa digitala filer”. I skäl 41 i ingressen anges att ”e-bokfiler bygger på en elektronisk datorkodning som möjliggör spridning av och sökning i ett intellektuellt verk som mestadels föreligger som text eller i grafisk form”. Programvaran i en läsplatta är dock uttryckligen undantagen. Den omfattas i stället av produkten – det vill säga av läsplattan.

Att programvaran ingår i definitionen innebär att den som tillhandahåller e-böcker, genom en strömningstjänst eller på annat sätt, ska göra det med en programvara som kan användas för att tillgängliggöra de digitala filerna.

4.2.5 E-handelstjänster

Av artikel 2.2 f i tillgänglighetsdirektivet framgår att e-handelstjänster omfattas av direktivets krav. Med *e-handelstjänster* avses enligt artikel 3.30 tjänster som tillhandahålls på distans, genom webbplatser och tjänster för mobila enheter, på elektronisk väg och på individuell begäran av en konsument i syfte att ingå ett konsumentavtal.

Definitionen utvecklas ytterligare i skäl 42 i ingressen till direktivet. Där framgår att

> i detta direktiv definieras e-handelstjänster som en tjänst som tillhandahålls på distans, genom webbplatser och tjänster för mobila enheter, på elektronisk väg och på individuell begäran av en konsument i syfte att ingå ett konsumentavtal. Med avseende på den definitionen avses med på distans en tjänst som tillhandahålls utan att parterna är närvarande samtidigt, på elektronisk väg en tjänst som sänds vid utgångspunkten och tas emot vid slutpunkten med hjälp av utrustning för elektronisk behandling (inbegripet digital signalkomprimering) och lagring av uppgifter, och som i sin helhet sänds, befordras och tas emot genom tråd, radio, optiska medel eller andra elektromagnetiska medel, och på individuell begäran av en konsument en tjänst som tillhandahålls på individuell begäran. Med tanke på e-handelstjänsternas ökade relevans och deras starkt tekniska karaktär är det viktigt med harmoniserade krav för deras tillgänglighet.

Enkelt uttryckt är e-handel sålunda all handel som bedrivs på Internet eller annars på elektronisk väg. Det kan till exempel vara på webbplatser eller genom mobilapplikationer, och som vänder sig till konsumenter. En ytterligare förutsättning är att det sker på distans, det vill säga köpare och säljare (eller tillhandahållare av tjänster) ska inte befinna sig på samma plats. Det innebär att webbplatser där konsumenter sluter avtal om att köpa produkter eller tjänster ingår, och det alldeles oavsett om webbplatsen huvudsakligen eller till alldeles övervägande del vänder sig till företagare för att få avsättning för produkter och tjänster. Om handelsplatsen *uteslutande* vänder sig till företag eller till offentlig sektor kommer den däremot inte att omfattas av tillgänglighetsdirektivets krav.

I ingressens skäl 43 förtydligas att skyldigheterna i direktivet beträffande e-handelstjänsternas tillgänglighet bör gälla internetförsäljning av alla produkter och tjänster, och bör därför även gälla försäljning av en produkt eller tjänst som i sig omfattas av detta direktiv.

4.2.6 Banktjänster för konsumenter

Av tillgänglighetsdirektivets artikel 2.2 d) följer att banktjänster för konsumenter omfattas av de krav som ställs i direktivet. Vad som omfattas definieras i artikel 3.28 a-e, nämligen:

- kreditavtal som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG eller Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU,
- tjänsterna i avsnitt A punkterna 1, 2, 4 och 5 och avsnitt B punkterna 1, 2, 4 och 5 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU,
- betaltjänster enligt definitionen i artikel 4.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366,
- tjänster som är knutna till betalkontot enligt definitionen i artikel 2.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU, och
- elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG.
- Nedan förklaras närmare vad som avses med respektive punkt.

Kreditavtal som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG eller Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU

Med kreditavtal avses ett avtal genom vilket en kreditgivare lämnar eller förbinder sig att lämna en konsument en kredit i form av betalningsanstånd, lån eller annan liknande finansieringsform, både som säkerhet vid belåning av bostadsfastighet med mera och andra konsumentkreditavtal. Hänvisningen till de nämnda direktiven innebär att vissa kreditavtal undantas, bland annat ränte- och avgiftsfria kreditavtal som ska betalas inom tre månader och kreditavtal som avser ett sammanlagt belopp under 200 euro eller över 75 000 euro.

Att en del kredittjänster inte ingår ska inte förstås som att de inte under några omständigheter omfattas av direktivets krav. Som kommer att framgå strax nedan kan de ändå omfattas men då i form av betaltjänster.

Tjänsterna i avsnitt A punkterna 1, 2, 4 och 5 och avsnitt B punkterna 1, 2, 4 och 5 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU

Hänvisningen till direktivet innebär att vissa delar av den investeringsverksamhet som bedrivs av banker och andra finansiella institut ingår, det vill säga det ställs krav på att dessa ska göras tillgängliga på det sätt som framgår av tillgänglighetsdirektivet. Det som ingår är när det gäller investeringstjänster och investeringsverksamhet följande.

– Mottagande och vidarebefordran av order beträffande ett eller flera finansiella instrument.
– Utförande av order på kunders uppdrag.
– Portföljförvaltning.
– Investeringsrådgivning.

Dessutom ingår följande sidotjänster.

– Förvaring och administration av finansiella instrument för kunders räkning, bland annat värdepappersförvaring och liknande tjänster, såsom handhavande av kontanta medel/finansiella säkerheter, med undantag av förvaltning av värdepapper på högsta nivå.
– Lämnande av kredit eller lån till en investerare för att göra det möjligt för denne att genomföra en transaktion i ett eller flera finansiella instrument, när det företag som ger krediten eller lånet deltar i transaktionen.
– Valutatjänster om dessa har samband med investeringstjänster.
– Investerings- och finansanalys samt andra former av allmänna rekommendationer rörande handel med finansiella instrument.

Betaltjänster enligt definitionen i artikel 4.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366

I artikel 4.3 i det nämnda direktivet framgår att följande utgör betaltjänster.

– Tjänster som möjliggör kontantinsättningar på ett betalkonto samt alla åtgärder som krävs för förvaltningen av ett betalkonto.

– Tjänster som möjliggör kontantuttag från ett betalkonto samt alla åtgärder som krävs för förvaltningen av ett betalkonto.
– Genomförande av betalningstransaktioner, däribland överföring av medel på ett betalkonto hos användarens betaltjänstleverantör eller någon annan betaltjänstleverantör.
– Genomförande av autogireringar, inklusive engångsautogireringar.
– Genomförande av betalningstransaktioner med kontokort eller liknande utrustning.
– Genomförande av betalningar, inklusive stående betalningsorder.
– Genomförande av betalningstransaktioner, när medlen täcks av en betaltjänstanvändares kreditutrymme.
– Genomförande av autogireringar, inklusive engångsautogireringar.
– Genomförande av betalningstransaktioner med kontokort eller liknande utrustning.
– Genomförande av betalningar, inklusive stående betalningsorder.
– Utgivande av betalningsinstrument och/eller förvärv av betalningstransaktioner.
– Penningöverföring.
– Betalningsinitieringstjänster.
– Kontoinformationstjänster.

Betaltjänster som omfattas är som framgår i stort sett alla betalningstjänster från ett betalkonto, men även tjänster som tillhandahålls för att överföra pengar till eller från ett betalkonto eller sätta in pengar på ett betalkonto – eller för den delen ta ut pengar från ett betalkonto. Dessutom ingår den information som ges om kontotillgodohavande etcetera.

Tjänster som är knutna till betalkontot enligt definitionen i artikel 2.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU

Hänvisningen till det nämnda direktivet innebär att alla tjänster som är knutna till betalkontot omfattas av kraven i tillgänglighetsdirektivet. Det gäller med andra ord alla tjänster med anknytning till öppnandet, användandet och avslutandet av ett betalkonto. Det innefattar även bland annat papperscheckar och pappersbaserade kuponger och pappersbaserade resecheckar samt kontokrediter. Många av tjänsterna som omfattas genom hänvisningen till nämnda direktiv täcks redan av ”betaltjänster” så som detta kommit att definieras i tillgänglighetsdirektivet. Men det tydliggörs här att även öppnandet och avslutandet av kontot ingår, det vill säga inte enbart betalningar och överföringar till och från ett betalkonto och förvaltningen av ett betalkonto.

Elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG

Slutligen ska nämnas att även elektroniska pengar ingår i definitionen av banktjänster för konsumenter. Elektroniska pengar är enligt ovanstående definition ”varje elektroniskt eller magnetiskt lagrat penningvärde i form av en fordran på utgivaren som ges ut mot erhållande av medel i syfte att genomföra betalningstransaktioner. i enlighet med artikel 4.5 i direktiv 2007/64/EG och som godtas av en annan fysisk eller juridisk person än utgivaren av elektroniska pengar.” Definitionen återfinns även i lagen (2011:755) om elektroniska pengar som i Sverige genomför det nämnda direktivet.

Betalningstransaktion är kort och gott en åtgärd som initieras av betalaren eller betalningsmottagaren vid placering, överföring eller uttag av medel.

4.2.7 Luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster för passagerare

Av artikel 2.2 d) framgår att tillgänglighetsdirektivets krav omfattar ett antal närmare beskrivna inslag i luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster för passagerare. Vad som omfattas definieras i artikel 3.31–34, nämligen:

- Lufttransporttjänster för passagerare: kommersiella luftfartstjänster för passagerare enligt definitionen i artikel 2 l i förordning (EG) nr 1107/2006 i samband med avfärd från, transitering genom eller ankomst till en flygplats, när flygplasten är belägen inom en medlemsstats territorium, inbegripet flygningar som avgår från en flygplats som är belägen i ett tredjeland till en flygplats som är belägen inom en medlemsstats territorium, om tjänsterna tillhandahålls av ett unionslufttrafikföretag.
- Busstransporttjänster för passagerare: de tjänster som omfattas av artikel 2.1. och 2.2 i förordning (EU) nr 181/2011, det vill säga passagerare som reser med linjetrafik för icke specificerade passagerarkategorier när passagerarens påstigningsplats eller avstigningsplats är belägen inom en medlemsstats territorium.
- Järnvägstransporttjänster för passagerare: all persontrafik på järnväg som avses i artikel 2.1 i förordning (EG) nr 1371/2007, det vill säga alla tågresor och järnvägstjänster i hela gemenskapen som tillhandahålls av ett eller flera järnvägsföretag som har tillstånd att bedriva järnvägsverksamhet.
- Vattentransporttjänster för passagerare: de persontrafiktjänster som omfattas av artikel 2.1 i förordning (EU) nr 1177/2010, med undantag för de tjänster som avses i artikel 2.2 i den förordningen. Det innebär att passagerartransporter där ombordstigningshamnen är belägen inom en medlemsstats territorium, passagerartransporter där ombordstigningshamnen är belägen utanför en medlemsstats territorium och landstigningshamnen är belägen inom en medlemsstats territorium, förutsatt att transporten genomförs av en unionstransportör, samt en kryssning där ombordstigningshamnen är belägen inom en medlemsstats territorium omfattas. Dock undantas fartyg som är certifierade för högst 12 passagerare, som har en besättning med ansvar för fartygets drift som inte uppgår till fler än tre personer eller när sträckan för den totala

passagerartransporten understiger 500 meter enkel resa. Vidare undantas andra utflykts- och sightseeingturer än kryssningar, fartyg som inte drivs mekaniskt samt historiska passagerarfartyg eller kopior av sådana, till övervägande del byggda i de ursprungliga materialen och certifierade för högst 36 passagerare. Det som undantas är alltså typiskt sett fartyg som är till för kortare transporter, eller fartyg som inte i första hand syftar till att transportera passagerare från en punkt till en annan.

Tillgänglighetsdirektivet omfattar alltså vissa angivna inslag i ovanstående tjänster på transportområdet. Vilka inslag det rör sig om framgår av tillgänglighetsdirektivets artikel 2.2 c punkterna i–v).

Det finns dock ett undantag. Av artikel 2.2 c framgår att de inslag i transporttjänster som framgår av punkterna i–iv *inte* gäller stads-, förorts- och regionaltransporter. Dessa transporter omfattas *bara* av punkt v). Stads- och förortstransporter är transporter vars huvudsyfte är att tillgodose transportbehoven inom en stadskärna eller en storstadsregion, inklusive gränsöverskridande storstadsregioner, samt transportbehov mellan en sådan stadskärna eller storstadsregion och omgivande områden. Regionaltransporter är regional trafik, det vill säga transporter vars huvudsyfte är att tillgodose transportbehoven i en region, inklusive gränsöverskridande regioner. I tillgänglighetsdirektivet avses med stads-, förorts och regionaltransporter uttryckligen bara järnväg, buss, tunnelbana, spårväg och trådbuss, men såvitt kan bedömas bör även kollektivtrafik per båt ingå, i all synnerhet som digitala biljetter till denna inhandlas på samma sätt som till övrig lokaltrafik. Det inslag i transporttjänsten som omfattar lokal- och regionaltrafik är alltså begränsat till punkt v), vilket är:

– Interaktiva självbetjäningsterminaler belägna inom unionens territorium, utom sådana som har monterats som integrerade delar av fordon, luftfartyg, fartyg eller rullande material som används vid tillhandahållandet av sådana persontrafiktjänster.

I andra typer av transporttjänster ingår alltså betydligt flera inslag. Att det är på det viset förklaras i skäl 35 i ingressen till tillgänglighetsdirektivet. Där konstateras att det redan genom webbtillgänglighetsdirektivet ställs krav på att offentliga webbplatser ska vara tillgängliga (vilket träffar lokaltrafiktjänster som tillhandahålls av offentliga aktörer eller av offentligt upphandlade privata aktörer), samt att det i tillgäng-

lighetsdirektivet ställs krav på att privata aktörer ska göra sina webbplatser för e-handel tillgängliga. Eftersom tillgänglighetsdirektivet innehåller skyldigheter för en stor majoritet av de privata leverantörerna av transporttjänster att göra sina webbplatser tillgängliga när de säljer biljetter online har det inte ansetts nödvändigt att införa ytterligare krav för webbplatser för leverantörer av stads-, förorts- och regionaltransporter.

Med det sagt kan man alltså konstatera att i övriga transporttjänster som omfattas, det vill säga utöver lokal- och regionaltrafik, ingår utöver punkt v) i artikel 2.2 c också nedanstående inslag:

- Webbplatser.
- Tjänster för mobila enheter, däribland mobila applikationer.
- Elektroniska biljetter och elektroniska biljettförsäljningstjänster.
- Förmedling av information om transporttjänster, inklusive reseinformation i realtid; när det gäller informationsskärmar ska detta begränsas till interaktiva skärmar som är belägna inom unionens territorium.

5 Krav på produkter

Det framgår av artikel 4.2 i tillgänglighetsdirektivet att alla produkter som omfattas av direktivet ska uppfylla de krav som fastställs i direktivets bilaga I avsnitt I, samt att alla produkter med undantag för självbetjäningsautomater även ska omfattas av kraven i bilaga I avsnitt II.

I direktivets bilaga II ges ett antal exempel på vad som avses i praktiken med respektive krav. Exemplen ska ses som just sådana, det vill säga som icke-bindande möjliga lösningar som bidrar till att uppfylla tillgänglighetskraven enligt bilaga I.

I detta kapitel beskrivs de krav som ställs på produkterna som omfattas av direktivet. Inledningsvis ges en beskrivning av de krav som gäller för alla produkter, därefter de krav som ställs på alla produkter förutom självbetjäningsterminaler. Slutligen ges en beskrivning av de sektorsspecifika krav som ställs på vissa produkter.

I anslutning till redogörelsen av de krav som ställs anges också de icke-bindande exempel på lösningar av respektive krav som framgår av direktivets bilaga II.

5.1 Krav på alla produkter

5.1.1 Krav på information

De produkter som omfattas av direktivets krav måste utformas och tillverkas på ett sätt som i största möjliga utsträckning möjliggör förutsebar användning bland personer med funktionsnedsättning och ska åtföljas, om möjligt i eller på produkterna, av lättillgänglig information om deras funktion och tillgänglighetsfunktioner (bilaga I avsnitt I).

Krav på tillhandahållande av information i eller på produkterna

Kravet innebär att produkterna ska åtföljas av viss information. Om informationen ges i eller på produkterna, vilket ska ske om det är möjligt, ska den vidare vara beskaffad på visst sätt. De krav som ställs på informationen framgår av bilaga I avsnitt I punkten 1 a. Som nämnts ovan ges i direktivets bilaga II icke-bindande exempel på hur kraven kan tillgodoses. Det gäller för övrigt de flesta av kraven som ställs i bilaga I. Det finns icke-bindande exempel på lösningar på väldigt många av kraven, vilket kommer att framgå nedan. I den mån det ges icke-bindande exempel i direktivets bilaga II kommer dessa att anges i anslutning till respektive krav.

Med det sagt – kraven som ställs på information i eller på produkterna är följande (exempel på lösningar anges i anslutning till respektive krav).

- Den information om användningen av produkten som tillhandahålls på själva produkten (märkning, bruksanvisning och varning) ska
  - kunna uppfattas med mer än ett sinne,
    Exempel: Tillhandahålla visuell och taktil information eller visuell och auditiv information om var kortet förs in på en självbetjäningsterminal, så att blinda och döva personer kan använda terminalen.
  - presenteras på ett begripligt sätt,
    Exempel: Använda samma ord konsekvent eller på ett tydligt och logiskt sätt, så att personer med intellektuell funktionsnedsättning bättre kan förstå informationen.
  - presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta,
    Exempel: Tillhandahålla information i taktil relief eller ljud utöver varningar i textformat, så att blinda personer kan uppfatta dem.
  - presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken.
    Exempel: Se till att texten kan läsas av personer med nedsatt syn.

Information om användning av produkten är märkning, bruksanvisning och varning. Att informationen ska kunna uppfattas med mer än ett sinne, innebär att det inte är tillräckligt att informationen ges i textform. Som framgår av exemplet krävs att informationen ska kunna tas emot med minst två av sinnena syn, hörsel och känsel.

Taktil information kan vara punktskrift, auditiv information är information som kan tas emot med hörsel. Exemplet som ges är att det i anslutning till en självbetjäningsterminal ges tydliga instruktioner såväl genom ljud som bild och skrift om var kortet förs in, så att blinda och döva personer kan använda terminalen.

Att informationen ska ges på ett begripligt sätt innebär att språket ska vara lättillgängligt, tydligt och logiskt. Som framgår av exemplet är det bland annat för att personer med intellektuell funktionsnedsättning bättre ska förstå informationen. Men information på ett enkelt språk torde gynna alla konsumenter.

Kravet på att informationen ska presenteras för användarna på ett sätt som de kan uppfatta exemplifieras med att informationen kan tillhandahållas i taktil relief eller ljud, utöver varningar i textformat. Taktil relief är bilder som kan uppfattas med känsel. Både personer med synnedsättning och seende kan läsa taktila bilder. Den som inte ser bilderna läser dem med fingertopparna. Taktila bilder kallas också för reliefbilder eftersom de återger motivet i relief, med upphöjda linjer och ytor med kännbar struktur.

Vidare ställs krav på att typsnitt, form och färg inte ska stå i vägen för möjligheten för synskadade att kunna läsa informationen.

Krav på information som ges på annat sätt än på produkten

Det är inte alltid möjligt att ge informationen i eller på produkterna. Informationen kan även ges på annat sätt, till exempel i samband med att produkterna används eller på en webbplats. Även i dessa fall ställs krav på tillgänglighet. Kraven som ställs när informationen ges på annat sätt än i eller på produkten är följande (exempel på lösningar anges i anslutning till respektive krav);

- Produktbruksanvisningar som inte tillhandahålls på själva produkten utan som görs tillgängliga genom användning av produkten eller på annat sätt, till exempel på en webbplats, inklusive information om produktens tillgänglighetsfunktioner samt hur de aktiveras och

deras interoperabilitet med hjälplösningar, ska vara offentligt tillgängliga när produkten släpps ut på marknaden och ska

– kunna uppfattas med mer än ett sinne,
Exempel: Tillhandahålla elektroniska filer som kan läsas av en dator med skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda informationen.

– presenteras på ett begripligt sätt,
Exempel: Använda samma ord konsekvent eller på ett tydligt och logiskt sätt, så att personer med intellektuell funktionsnedsättning bättre kan förstå dem.

– presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta,
Exempel: Tillhandahålla undertexter till videoinstruktioner.

– presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken,
Exempel: Se till att texten kan läsas av personer med nedsatt syn.

– när det gäller innehåll, göras tillgängliga i textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjandeformat som kan presenteras på olika sätt och kunna uppfattas med mer än ett sinne,
Exempel: Skriva ut texten i punktskrift så att blinda personer kan använda informationen.

– åtföljas av en alternativ presentation av eventuella delar som inte består av text,
Exempel: Se till att ett diagram åtföljs av en textbeskrivning som identifierar de viktigaste delarna eller beskriver viktiga åtgärder.

– inbegripa den beskrivning av produktens användargränssnitt (hantering, kontroll och återkoppling, input och output) som tillhandahålls i enlighet med kravet på användargränssnitt och funktionell utformning; i beskrivningen ska man för vart och ett av leden i kravet på användargränssnitt och funktionell utformning ange om produkten har dessa egenskaper,

– inbegripa en beskrivning av produktens funktionalitet, som tillhandahålls genom funktioner som syftar till att tillgodose behoven hos personer med funktionsnedsättning, i enlighet med kravet på

användargränssnitt och funktionell utformning; i beskrivningen ska man för vart och ett av leden i kraven på användargränssnitt och funktionell utformning ange om produkten har dessa egenskaper,

– inbegripa en beskrivning av produktens programvaru- och maskinvarugränssnitt med hjälpmedel; beskrivningen ska innehålla en förteckning över de hjälpmedel som har testats tillsammans med produkten.
Exempel: Förse bankomater med uttag och programvara som gör det möjligt att ansluta hörlurar i vilka texten på skärmen återges i ljudform.

Även information som ges på annat sätt än i eller på produkten ska alltså kunna uppfattas med mer än ett sinne. Text som till exempel kan läsas på en datorskärm ska även kunna uppfattas med andra sinnen, det vill säga förutom att uppfattas med synen ska informationen kunna tas emot med hörsel eller känsel genom ett skärmläsningsprogram. Ett skärmläsningsprogram är ett program som läser upp text från datorskärmar med konstgjort tal (talsyntes). Det finns också skärmläsarprogram som omvandlar text på bildskärmar till punktskrift för blinda. Punktskriften kan läsas av blinda på en apparat som används för ändamålet, en så kallad punktskriftsskärm.

Att informationen ska presenteras för användarna på ett sätt som de kan uppfatta kan tyckas som en självklarhet i sammanhanget. Exemplet som ges är att videoinstruktioner ska förses med undertexter. Det innebär ett förtydligande av att det ibland är nödvändigt att ge informationen på ett specifikt sätt. En videoinstruktion kan till exempel uppfattas med synen, det vill säga samma sinne som används för att läsa, men för att tillgodogöra sig innehållet kan det krävas att man också får del av vad som faktiskt sägs. I exemplet får användaren del av den informationen genom att läsa undertexterna.

Innehållet ska också göras tillgängligt i ett textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjandeformat som kan presenteras på olika sätt och kunna uppfattas med mer än ett sinne. Som exempel nämns att texten ska kunna skrivas ut i punktskrift så att blinda personer kan använda informationen. Kravet innebär alltså att det format som används för att presentera texten, det vill säga den elektroniska filen, ska vara kompatibelt med de stödjande format

som personer med funktionsnedsättning behöver för att ta del av den på annat sätt än via skärmen – som när den skrivs ut.

Ibland ges informationen på annat sätt än genom text. Det är till exempel inte ovanligt att en bruksanvisning består av beskrivande bilder som illustrerar hur man steg för steg sätter samman en produkt, eller hur man använder eller inte använder en produkt etcetera. Även denna information ska vara tillgänglig på annat sätt, det vill säga genom en alternativ presentation till bilderna. Exemplet som ges är att diagram och liknande ska åtföljas av text som identifierar de viktigaste delarna eller beskriver viktiga åtgärder. Detta är i och för sig i linje med kravet på att informationen ska kunna uppfattas med mer än ett sinne. Text är i det här fallet nödvändigt för att informationen som ges genom bilden i förlängningen ska kunna tas emot med hörsel eller känsel, så som sker när en blind person använder sitt skärmläsarprogram för att ta del av texten.

Kraven som följer därefter innebär att information om användargränssnitt och funktionalitet ska framgå. Denna ska, även om det inte direkt framgår, ges i enlighet med de ovan beskrivna kraven. Användargränssnitt och funktionalitet kommer att behandlas mer i detalj nedan.

Det sista kravet som nämns är att informationen ska inbegripa en beskrivning av produktens programvaru- och maskinvarugränssnitt med hjälpmedel; beskrivningen ska innehålla en förteckning över de hjälpmedel som har testats tillsammans med produkten.

För att förstå kravet är det nödvändigt att först säga något om vad som är produktens programvaru- och maskinvarugränssnitt. Enkelt beskrivet är programvara mjukvara och maskinvara hårdvara. Hårdvaran är den del av produkten som det går att se och känna, det vill säga den fysiska maskinen, såsom tangenter, kretskort, skärm etcetera. Mjukvaran är de dataprogram som används tillsammans med hårdvaran.

Kravet innebär alltså att den som använder hjälpmedel (i bemärkelsen tekniska hjälpmedel enligt definitionen i artikel 2.37 i tillgänglighetsdirektivet; det vill säga varje föremål, del av utrustning, tjänst eller produktsystem, inbegripet programvara, som används för att öka, upprätthålla, ersätta eller förbättra funktionsförmågan för personer med funktionsnedsättning eller för att lindra och kompensera för funktionsnedsättningar, aktivitetsbegränsningar eller delaktighetsinskränkningar) ska veta om det aktuella hjälpmedlet fun-

gerar tillsammans med produktens hårdvara och mjukvara och om hjälpmedlet i fråga testats tillsammans med produkten.

Det icke-bindande exemplet som ges är att bankomater kan förses med uttag och programvara som gör det möjligt att ansluta hörlurar i vilka texten på skärmen återges i ljudform. Det kan i och för sig tyckas som om exemplet handlar om produktens funktionalitet snarare än information om densamma. Klart är i alla fall att det någonstans (till exempel på skärmen) bör framgå om de i exemplet givna hörlurarna kan användas tillsammans med bankomaten.

5.1.2 Krav på användargränssnitt och funktionell utformning

Nästa del av kravbilagan ställer krav på vilka egenskaper produkterna ska ha.

Kraven gäller till vissa delar alla produkter som omfattas av direktivet, men det ställs även specifika krav på vissa produkter. Kraven på specifika produkter kommer att behandlas separat. Först presenteras de krav som gäller för alla produkter.

De krav som anges nedan gäller således alla produkter som omfattas av direktivet. Icke-bindande exempel på lösningar ges i anslutning till respektive krav.

Användargränssnitt och funktionell utformning

Produkten, inklusive dess användargränssnitt, ska ha egenskaper, delar och funktioner som gör att personer med funktionsnedsättning kan få tillgång till, uppfatta, hantera, begripa och kontrollera produkten genom att man säkerställer följande:

1. Att när produkten tillhandahåller kommunikation, däribland interpersonell kommunikation, hantering, information, kontroll och orientering, gör den det via mer än ett sinne; detta ska inbegripa tillhandahållande av alternativ till syn, hörsel, tal och känsel.
   Exempel: Tillhandahålla anvisningar i ljud- och textform eller förse en knappsats med taktila tecken, så att blinda eller hörselskadade personer kan interagera med produkten.

2. Att när produkten använder tal ger den alternativ till tal och tal kommandon för kommunikation, hantering, kontroll och orientering.
   Exempel: Utöver talande anvisningar i en självbetjäningsterminal, erbjuda exempelvis anvisningar i form av text eller bilder, så att även döva personer kan utföra de åtgärder som krävs.

3. Att när produkten använder visuella element tillhandahåller den flexibel förstoring, ljusstyrka och kontrast förkommunikation, information och hantering samt säkerställer interoperabilitet med programvara och hjälpmedel för navigering i gränssnittet.
   Exempel: Göra det möjligt för användare att förstora en text, zooma in på ett visst piktogram eller öka kontrasten, så att personer med nedsatt syn kan uppfatta informationen.

4. Att när produkten använder färg för att förmedla information, ange en åtgärd, kräva ett svar eller identifiera delar tillhandahåller den ett alternativ till färger.
   Exempel: Även förse de gröna och röda knappar som används för att välja alternativ med text som anger vilka alternativen är, så att färgblinda personer kan göra valet.

5. Att när produkten använder ljudsignaler för att förmedla information, ange en åtgärd, kräva ett svar eller identifiera delar tillhandahåller den ett alternativ till ljudsignaler.
   Exempel: När en dator använder en ljudsignal för att indikera ett fel, även tillhandahålla en text eller bild som anger felet, så att döva personer kan uppfatta att ett fel har uppstått.

6. Att när produkten använder visuella element sörjer den för flexibla sätt att förbättra synskärpan.
   Exempel: Möjliggöra ytterligare kontrast för förgrundsbilder så att personer med nedsatt syn kan se dem.

7. Att när produkten använder ljud ser den till att användaren kan ställa in volymen och hastigheten och att det finns en funktion för förstärkt ljud, däribland för minskning av störningar från ljudsignaler från produkter i omgivningen och ljudskärpa.
   Exempel: Göra det möjligt för användaren av en telefon att ställa in ljudvolymen och minska störningar från hörapparater så att hörselskadade personer kan använda telefonen.

8. Att när produkten kräver manuell hantering och kontroll sörjer den för sekventiell styrning och ger alternativ till finmotorisk styrning, så att det inte krävs samtidiga kontroller för manipulering, och använder delar som kan förnimmas med känseln.
   Exempel: Göra knapparna på en pekskärm större och väl åtskilda så att personer med tremor kan trycka på dem.

9. Att produkten undviker driftslägen som kräver betydande räckvidd och styrka.
   Exempel: Säkerställa att det inte krävs mycket kraft för att trycka på knappar, så att personer med motoriska funktionsnedsättningar kan använda dem.

10. Att produkten inte utlöser anfall på grund av ljuskänslighet.
    Exempel: Undvika flimrande bilder, så att personer som kan drabbas av anfall inte utsätts för denna risk.

11. Att produkten skyddar användarens privatliv när han eller hon använder tillgänglighetsfunktionerna.
    Exempel: Göra det möjligt att använda hörlurar när talad information tillhandahålls i bankomater.

12. Att produkten tillhandahåller ett alternativ till biometrisk identifiering och kontroll.
    Exempel: Ge användare som inte kan använda händerna möjlighet att välja ett lösenord för låsning och upplåsning av en telefon i stället för att använda sig av igenkänning av fingeravtryck.

13. Att produkten säkerställer konsekvent funktionalitet och ger tillräcklig och flexibel tidsperiod för interaktion.
    Exempel: Säkerställa att programvaran reagerar på ett förutsägbart sätt när en viss åtgärd utförs och ge tillräckligt med tid för inmatning av lösenord så att användningen förenklas för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

14. Att produkten tillhandahåller programvaru- och maskinvarugränssnitt för tekniska hjälpmedel.
    Exempel: Erbjuda en anslutning till en uppdateringsbar brailleskärm så att blinda personer kan använda datorn.

Kraven ställs alltså på att produkten ska ha delar och egenskaper som gör att personer med funktionsnedsättning kan få tillgång till, upp-

fatta, hantera, begripa och kontrollera produkten. Detta ska ske genom att man säkerställer att den är beskaffad på visst sätt.

Till en början ställs kravet att när produkten tillhandahåller kommunikation, däribland interpersonell kommunikation, ska den göra det via mer än ett sinne; detta ska inbegripa tillhandahållande av alternativ till syn, hörsel, tal och känsel. De icke-bindande exemplen på lösning som ges är att anvisningar ska tillhandahållas i ljud- och textform eller att en knappsats kan förses med taktila tecken, så att blinda eller hörselskadade personer kan interagera med produkten.

Kravet gäller alltså när en produkt på ett eller annat sätt förmedlar eller tar emot kommunikation, vare sig det avser kommunikation från maskin till människa, från människa till maskin eller kommunikation mellan individer (interpersonell kommunikation). Produkten ska alltså vara beskaffad på så vis att personer med funktionsnedsättningar kan kontrollera och använda den, det vill säga den ska kunna användas av till exempel blinda eller hörselskadade personer.

När produkten använder tal ska den också ge alternativ till tal och talkommandon. Det innebär, vilket också framgår av exemplet på lösning, att talande anvisningar ska erbjudas i annat format, såsom i text och bilder. Detta för att personer som inte hör ska kunna använda produkten.

Krav 3 går ut på att personer med nedsatt syn ska kunna använda en produkt genom att till exempel förstora, zooma eller reglera kontrast och ljusstyrka. Men också att produkten ska ”säkerställa interoperabilitet med programvara och hjälpmedel för navigering i gränssnittet”. Interoperabilitet innebär att två program ska kunna samverka med varandra. Gränssnitt är en anordning eller metod som gör att människa och maskin kan fungera ihop, det vill säga en kontaktyta mellan människa och maskin. Enkelt uttryckt innebär kravet att produkten ska fungera tillsammans med hjälpmedel och programvara som personer med nedsatt syn behöver för att fullt ut kunna ta del av text och bilder.

Även krav 6 ställer krav på tillgängliga funktioner för synskadade. Kravet innebär att det ska vara möjlig att förbättra synskärpan.

Krav 5 och 7 ska förbättra för personer med nedsatt hörsel. Krav 5 innebär att ljudsignaler som förmedlar information ska åtföljas av text eller bilder. En varningssignal som produkten ger ifrån sig kan inte uppfattas av en döv person. Informationen måste ges till den personen på annat sätt, till exempel genom texter eller bilder som anger

felet. Krav 7 innebär bland annat att det ska gå att justera ljudet på produkten och att det ska finnas förstärkt ljud (till exempel på en telefon) samt att det ska finnas funktioner för att stänga ute ljudet från omgivande produkter samt att ge bättre ljudskärpa.

Krav 8 och 9 rör funktioner som gör det enklare för personer med motoriska funktionsnedsättningar att hantera en produkt. Krav 8 innebär att det ska finnas alternativ till finmotorisk styrning. Det icke-bindande exemplet som ges är att knapparna på en pekskärm kan göras större och väl åtskilda så att personer med tremor (skakningar) kan trycka på dem. Vidare följer av krav 9 att produkten ska undvika driftlägen som kräver betydande räckvidd och styrka. Syftet är att personer med motoriska funktionsnedsättningar, som har begränsad räckvidd och muskelkraft, ska kunna använda produkten.

Krav 10 innebär att hänsyn ska tas till personer som kan få anfall av flimrande ljus.

Kravet på hänsyn till personers privatliv (krav 11), innebär, som framgår av exemplet, att maskiner i offentliga miljöer som använder talad text som hjälpmedel ska vara kompatibla med hörlurar. Syftet är att den information som lämnas av maskinen, till exempel en bankomat, bara ska komma den enskilda användaren till del.

Krav 12 innebär att produkten ska ge alternativ till biometrisk identifiering och kontroll. Enligt det icke-bindande exemplet är det därför inte tillräckligt med fingeravtrycksidentifiering. Exemplet innebär att användaren i stället ska kunna använda sig av lösenord. Å andra sidan kan man tänka sig att biometrisk identifiering skulle kunna ske genom hörseligenkänning, ansiktsigenkänning eller ögonigenkänning. Om dessa möjligheter ges borde det vara tillräckligt för att det ska anses finnas alternativa identifieringsmetoder för personer som inte kan använda sina händer. Som kravet är framställt torde det dock krävas ett skrivet eller talat lösenord för att kravet ska anses vara uppfyllt.

Kravet på ”konsekvent funktionalitet” och att produkten ska ge ”tillräcklig och flexibel tidsperiod för interaktion”, det vill säga krav 13, innebär att den ska vara enkel att förstå och att det ska finnas gott om tid att göra val och knappa in lösenord. Syftet är, som framgår av exemplet, bland annat att det ska vara enklare för en person med intellektuell funktionsnedsättning att använda produkten.

Det sista kravet, krav 14, innebär att produkten ska tillhandahålla programvaru- och maskinvarugränssnitt för tekniska hjälpmedel.

Man kan i och för sig tycka att krav 3 i och med detta krav skulle vara onödigt, eftersom krav 3 innebär krav på att en viss typ av hjälpmedel – nämligen för synskadade – ska kunna användas ihop med produkten. Klart är dock att krav 14 innebär att produkten ska kunna användas ihop med flera typer av tekniska hjälpmedel. Exemplet som ges är att en dator ska kunna användas med en brailleskärm. En brailleskärm är en skärm som gör det möjligt att skriva eller läsa punktskrift direkt på enhetens skärm.

5.2 Krav på alla produkter förutom självbetjäningsterminaler

En självbetjäningsterminal är en maskin som tillhandahålls av en näringsidkare och som används för att exempelvis köpa biljetter, checka in på flyg eller ta ut pengar. Andra produkter som omfattas av direktivet är däremot ofta sådana som en konsument använder för hemmabruk och själv sätter samman.

Nedan anges de krav som ställs på samtliga produkter, förutom självbetjäningsterminaler. I anslutning till kraven anges i förekommande fall de icke-bindande exempel som framgår av direktivets bilaga II.

Tillgänglighetskrav rörande produkter förutom självbetjäningsterminaler

I syfte att i största möjliga utsträckning möjliggöra förutsebar användning bland personer med funktionsnedsättning ska, utöver de krav som anges i avsnitt I, förpackningar och anvisningar för de produkter som omfattas av detta avsnitt göras lättillgängliga. Detta innebär följande:

1. Produktens förpackning och den information som ges på den (till exempel om hur den ska öppnas, tillslutas, användas och bortskaffas), inklusive, i förekommande fall, information om produktens egenskaper när det gäller tillgänglighet, ska göras tillgänglig och, om så är möjligt, ska den lättillgängliga informationen tillhandahållas på förpackningen.

Exempel: Ange på förpackningen att telefonen är försedd med tillgänglighetsfunktioner för personer med funktionsnedsättning.

2. Anvisningar för installation, underhåll, förvaring och bortskaffande av produkten som inte tillhandahålls på själva produkten men som görs tillgängliga på annat sätt, till exempel genom en webbplats, ska vara offentligt tillgängliga när produkten släpps ut på marknaden och ska uppfylla följande krav:

   – De ska kunna uppfattas med mer än ett sinne.
   Exempel: Tillhandahålla elektroniska filer som kan läsas av en dator med skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda informationen.

   – De ska presenteras på ett begripligt sätt.
   Exempel: Använda samma ord konsekvent eller på ett tydligt och logiskt sätt, så att personer med intellektuell funktionsnedsättning bättre kan förstå informationen.

   – De ska presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta.
   Exempel: Se till att varningar i textformat tillhandahålls tillsammans med information i taktil relief eller ljud, så att blinda personer kan uppfatta dem.

   – De ska presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken.
   Exempel: Se till att texten kan läsas av personer med nedsatt syn.

   – Innehållet i anvisningarna ska göras tillgängligt i textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjandeformat som kan presenteras på olika sätt och uppfattas med mer än ett sinne.
   Exempel: Skriva ut dem i punktskrift så att blinda personer kan använda dem.

   – Anvisningar som innehåller eventuella delar som inte består av text ska åtföljas av en alternativ presentation av detta innehåll.
   Exempel: Komplettera ett diagram med en textbeskrivning som identifierar de viktigaste delarna eller beskriver viktiga åtgärder.

Som framgår av krav 1 ska produktens förpackning och den information som ges på den, inklusive, i förekommande fall, information om produktens egenskaper när det gäller tillgänglighet, göras tillgänglig och, om så är möjligt, ska den lättillgängliga informationen tillhandahållas på förpackningen. Exemplet som ges är att det ska anges på en förpackning att en telefon är försedd med tillgänglighetsfunktioner för personer med funktionsnedsättning. Men en telefon, i vart fall en nyare mobiltelefon, kommer ju med nödvändighet att ha en rad tillgänglighetsfunktioner för att alls leva upp till de funktionella krav som ställs enligt tillgänglighetsdirektivet. Det som avses är troligen att produkten, om möjligt, ska ha en relativt utförlig förteckning över de tillgänglighetsfunktioner som finns.

Kravet gäller vidare hur information på förpackningen (i vilken produkten tillhandahålls) ska vara beskaffad. Den ska vara lättillgänglig. Men det framgår inte på vilket sätt den ska vara lättillgänglig. När det gäller information på *själva produkten* avseende märkning, bruksanvisning och varning framgår av kraven att den ska kunna uppfattas med mer än ett sinne, den ska presenteras på ett begripligt sätt, den ska presenteras för användarna på ett sätt som de kan uppfatta och den ska presenteras i ett typsnitt med lämplig färg och form (se avsnitt 5.1.1. ovan). Troligen är det samma krav som ställs på information på förpackningen. För en närmare beskrivning av kraven samt exempel på lösningar hänvisas till avsnitt 5.1.1.

När det gäller information som ges på annat sätt, till exempel på webben, om installation och underhåll etcetera är kraven desamma som när det gäller produktbeskrivningar. För en närmare beskrivning av innebörden av respektive krav hänvisas till avsnitt 5.1.1. Det kan dock noteras att sistnämnda krav också innefattar krav på att det ska anges hur produkten fungerar ihop med tekniska hjälpmedel och vilka hjälpmedel som testats ihop med produkten etcetera. Anledningen är att dessa krav rör funktionalitet och användning och inte installation och förvaring och liknande.

5.3 Sektorsspecifika krav

Som framgått ovan ställs sektorsspecifika krav på en del produkters användargränssnitt och funktionella utformning. De sektorer som avses är:

- Självbetjäningsterminaler.
- Läsplattor.
- Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för tillhandahållande av elektroniska kommunikationstjänster.
- Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för åtkomst till audivisuella medietjänster.

Nedan anges de krav som ställs på respektive sektorsspecifika produkter, samt i förekommande fall de icke-bindande exempel på lösningar som ges i direktivets bilaga II.

5.3.1 Självbetjäningsterminaler

Självbetjäningsterminaler är exempelvis bankomater och biljettautomater. För en närmare beskrivning av vilka produkter som ingår i kategorin hänvisas till avsnitt 4.1. Nedan anges de krav som ställs på självbetjäningsterminaler.

Självbetjäningsterminaler ska

– ha text-till-tal-teknik,
– möjliggöra användning av personliga hörlurar,
– varna användaren via mer än ett sinne om respons krävs inom en viss tid,
– ge möjlighet att förlänga responstiden,
– ha en lämplig kontrast samt nycklar och kontroller som kan förnimmas med känsel när nycklar och kontroller är tillgängliga,
– inte kräva att en tillgänglighetsfunktion aktiveras för att en användare som behöver funktionen ska kunna starta den,
– om produkten använder ljud eller ljudsignaler – vara kompatibla med hjälpmedel och hjälptekniker som finns tillgängliga på unionsnivå, bland annat hörselteknik såsom hörapparater, telespolar, hörselimplantat och hörselhjälpmedel.

Det första kravet innebär att terminalen i sig ska ha text-till-tal-teknik, det vill säga en blind person ska inte behöva ha hjälpmedel för att tillgodogöra sig informationen utan den ska, om så krävs av användaren, läsas upp per automatik.

Vidare ska personliga hörlurar kunna anslutas till terminalen. Det är i linje med kravet som ställs på produkter att de ska skydda användarens privatliv när han eller hon använder tillgänglighetsfunktionerna. Exemplet som gavs ovan under krav 11 i avsnitt 5.1.2 var just att hörlurar skulle kunna användas ihop med bankomater.

Att användaren ska varnas via mer än ett sinne innebär att det inte är tillräckligt att eventuella felsignaler ges med hjälp av ljudeffekter i form av signaler, eller via syn i form av visuella varningar på skärmen. Varningen måste ges på ett sätt som kan uppfattas med både hörsel och syn.

Terminalen ska också ge möjlighet till förlängd responstid.

Vidare ska terminalen ha en lämplig kontrast samt nycklar och kontroller som kan förnimmas med känsel. Det sistnämnda kravet gäller om nycklar och kontroller finns att tillgå. Knappar och liknande ska alltså vara möjliga att urskilja från den underliggande ytan, till exempel genom att de är upphöjda eller försedda med någon form av relief för att kunna skönjas med hjälp av fingrarna.

Kravet på att tillgänglighetsfunktionerna inte ska behöva aktiveras av en användare innebär att de ska vara en del av terminalens grundinställning. Däremot finns det inget som hindrar att en användare som inte vill att en viss funktion ska vara i bruk kan stänga av den (till exempel en användare som inte vill ha text-till-tal-teknik när denne använder terminalen).

Det sista kravet innebär att terminalen ska vara kompatibel med hörselförstärkande hjälpmedel som finns tillgängliga på unionsnivå.

5.3.2 Läsplattor

Läsplattor är enligt definitionen i direktivets artikel 3.42 en särskild utrustning, inklusive både maskinvara och programvara, som används för att disponera, navigera i, läsa och använda e-bokfiler. Det är i och för sig många produkter som kan användas för att läsa e-bokfiler, men enligt definitionen är läsplattan en *särskild* utrustning för detta

ändamål. En typisk läsplatta har få eller inga andra viktiga funktioner än att tillhandahålla e-boksfiler.

Läsplattan omfattas av direktivets krav på produkter. Men ett särskilt krav som ställs, eller ett krav som särskilt anges, är att läsplattan ska stödja text-till-tal-funktion. Det innebär att de e-bokfiler som tillhandahålls via läsplattan också ska kunna användas tillsammans med talsyntes, det vill säga artificiellt tal som efterliknar en mänsklig röst.

5.3.3 Terminalutrustning för tillhandahållande av elektroniska kommunikationstjänster.

Vilka produkter som ingår i begreppet ”terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för tillhandahållande av elektroniska kommunikationstjänster” framgår av avsnitt 4.1. Kort kan dock sägas att det framför allt rör sig om produkter vars huvudsakliga användningsområde är elektronisk kommunikation. Det vanligaste exemplet torde vara en smartphone men även andra produkter vars huvudsyfte är att ge tillgång till elektroniska kommunikationstjänster ingår. Nedan anges de krav som ställs och i förekommande fall de icke-bindande exemplen som ges i bilaga II.

Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för tillhandahållande av elektroniska kommunikationstjänster ska

- medge hantering av realtidstext när sådana produkter utöver talkapacitet har textkapacitet och stödja hifi-ljud,
  Exempel: Se till att en mobiltelefon bör kunna hantera realtidstextkonversationer så att hörselskadade personer kan utbyta information på ett interaktivt sätt.
- Medge hantering av totalkonversation, inklusive synkroniserat tal, realtidstext och video med en upplösning som möjliggör kommunikation via teckenspråk, när de utöver eller i kombination med text- och talkapacitet har videokapacitet,
- säkerställa effektiv trådlös koppling till hörselteknik,
- undvika interferens med hjälpmedel.

Exempel: Möjliggöra samtidig användning av video för att visa teckenspråk och text för att skriva meddelanden, så att två döva personer kan kommunicera med varandra eller med en hörande person.

Det första kravet är att produkten ska medge hantering av realtidstext. Realtidstext är text som överförs bokstav för bokstav i takt med att den författas. Det innebär att mottagaren kan läsa texten samtidigt som den skrivs. Kravet ställs på produkter som har textkapacitet. Produkterna, det vill säga inte begränsat till produkter som har textkapacitet, ska också stödja hifi-ljud. Det är ett högkvalitativt ljud som ger bättre möjligheter för personer med hörselnedsättningar att använda produkten.

Om produkten utöver eller i kombination med text- och talkapacitet även har videokapacitet ställs dessutom krav på att den ska ”medge hantering av totalkonversation”. Totalkonversation är en teknik som möjliggör att video, text och tal kan användas samtidigt i ett samtal (se definitionen i artikel 3.9). Med totalkonversation går det att själv välja kommunikationssätt beroende på vad som fungerar bäst i den aktuella situationen. En person som är döv och använder teckenspråk kan kommunicera med andra teckenspråkiga personer. En teckenspråkig person med dövblindhet kan kommunicera med en döv person. Personen med dövblindhet använder då teckenspråk och den döva personen skriver till personen med dövblindhet. Hörande personer som ringer till en döv person som har totalkonversation kan göra det med hjälp av tjänsterna bildtelefoni.net och texttelefoni.se, som upphandlats av Post- och telestyrelsen (PTS).

Därutöver ska hörselhjälpmedel kunna koppla upp trådlöst mot produkten. Det finns i dag en stor variation hörapparater som med hjälp av bluetooth-teknik kan anslutas trådlöst till elektroniska produkter, inklusive mobiltelefoner och liknande.

Slutligen ska produkten undvika interferens med hjälpmedel. Det betyder att ett hjälpmedel inte ska stå i vägen för ett annat. Exemplet som ges är att produkten ska möjliggöra samtidig användning av video och text. Som utredningen förstår det innebär det att videofunktionen inte ska förhindra att textfunktionen används och vice versa. Det stämmer i och för sig också väl in på beskrivningen av att ”medge hantering av totalkonversation”.

5.3.4 Terminalutrustning för tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster

För en närmare beskrivning av vilka produkter och tjänster som omfattas av detta krav se avsnitt 4.1 och 4.2.3. Sammanfattningsvis kan sägas att det är webbplatser, digitalboxar, smart-tv-apparater och liknande som förmedlar audiovisuella medietjänster, det vill säga tv-program vare sig det är linjära sändningar eller beställ-tv, samt därutöver elektroniska programguider (EPG).

Kravet som direktivet ställer på terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för åtkomst till audivisuella medietjänster är att dessa ”ska göra de tillgänglighetskomponenter som leverantören av audiovisuella medietjänster tillhandahåller tillgängliga för personer med funktionsnedsättning med avseende på användaråtkomst, urval, kontroll, individanpassning och överföring till hjälpmedel”.

Som exempel nämns att det ska säkerställas att undertexterna överförs genom digitalboxen så att de kan användas av döva personer.

Kravet innebär alltså att i den mån leverantören av ett tv-program erbjuder tillgänglighetsfunktioner till ett program, såsom undertexter, ska produkten i vilken kunden tittar på programmet möjliggöra att dessa också visas. Vidare ska funktionerna fungera tillsammans med de hjälpmedel som personer med funktionsnedsättning kan antas behöva. I övrigt gäller givetvis också de krav på funktionalitet, användargränssnitt och information etcetera som ställs på alla produkter enligt direktivet.

5.4 Stödtjänster

Av bilaga I avsnitt I punkten 3 framgår att om stödtjänster (hjälpdeskar, teletjänstcentraler, teknisk support, samtalsförmedlande tjänster och utbildningstjänster) finns att tillgå ska de, via tillgängliga kommunikationssätt, tillhandahålla information om produktens tillgänglighet och dess kompatibilitet med tekniska hjälpmedel.

Det innebär ingen skyldighet för den som säljer produkter som omfattas av direktivet att ha stödtjänster. Däremot ska den som gör det se till att stödtjänsterna som finns att tillgå ska leva upp till krav när det gäller vilken information som ska lämnas. Strängt taget är det samma information som ska ges på annat sätt, det vill säga om produktens tillgänglighet och dess kompabilitet med tekniska hjälpmedel.

6 Krav på tjänster

På samma sätt som för produkter ställs krav på de tjänster som omfattas av direktivet. Dels ställs krav som gäller alla tjänster, dels ställs krav på sektorsspecifika tjänster. Och på samma sätt som för produkter ges i direktivets bilaga II exempel på lösningar. Här kan påminnas om att exemplen är icke-bindande förslag på lösningar. I förekommande fall anges exemplen i anslutning till respektive krav.

6.1 Krav på alla tjänster

De krav som gäller alla tjänster som omfattas av direktivets krav framgår av bilaga I avsnitt III till tillgänglighetsdirektivet. Vilka tjänster det gäller har redogjorts för under avsnitt 4.2. Nedan följer de krav som anges, samt de exempel som ges på lösningar.

Följande åtgärder ska vidtas för att säkerställa att tjänsterna tillhandahålls på ett sätt som i största möjliga utsträckning möjliggör förutsebar användning bland personer med funktionsnedsättning:

a) Tillgängligheten för de produkter som används vid tillhandahållandet av tjänsten ska säkerställas, i enlighet med avsnitt I och, i tillämpliga fall, avsnitt II i bilaga I till direktivet.

b) Information ska tillhandahållas om hur tjänsten fungerar och, om produkter används vid tillhandahållandet av tjänsten om dess koppling till dessa produkter samt om deras egenskaper när det gäller tillgänglighet och interoperabilitet med hjälpmedel; denna information ska

   – kunna uppfattas med mer än ett sinne,
   Exempel: Tillhandahålla elektroniska filer som kan läsas av en dator med skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda informationen.

– presenteras på ett begripligt sätt,
Exempel: Använda samma ord konsekvent eller på ett tydligt och logiskt sätt, så att personer med intellektuell funktionsnedsättning bättre kan förstå informationen.

– presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta,
*Exempe*l: Tillhandahålla undertexter till videoinstruktioner.

– göra informationsinnehållet tillgängligt i textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjande format som användarna ska kunna presentera på olika sätt och uppfatta med mer än ett sinne,
– *Exempel*: Se till att blinda personer kan använda filen genom att skriva ut den i punktskrift.

– presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken,
Exempel: Se till att texten kan läsas av personer med nedsatt syn.

– komplettera eventuella delar som inte består av text med en alternativ presentation av detta innehåll,
Exempel: Komplettera ett diagram med en textbeskrivning som identifierar de viktigaste delarna eller beskriver viktiga åtgärder.

– ge den elektroniska information som krävs vid tillhandahållandet av tjänsten, på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt genom att göra den uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust.
Exempel: Se till att informationen i fråga är tillgänglig när en tjänsteleverantör erbjuder ett USB-minne som innehåller information om tjänsten.

c) Webbplatser, inklusive tillhörande nätapplikationer, och tjänster för mobila enheter, inklusive mobilappar, ska göras tillgängliga på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt genom att de görs uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta.
Exempel: Tillhandahålla textbeskrivningar av bilder, göra alla funktioner tillgängliga via ett tangentbord, ge användarna tillräcklig tid för att läsa innehåll, se till så att innehållet visas och fungerar på ett förutsägbart sätt och tillhandahålla kompatibilitet med

tekniska hjälpmedel, så att personer med olika funktionsnedsättningar kan läsa och interagera med en webbplats.

d) Om stödtjänster (hjälp-deskar, teletjänstcentraler, teknisk support, samtalsförmedlande tjänster och utbildningstjänster) finns att tillgå ska de, via tillgängliga kommunikationssätt, tillhandahålla information om tjänstens tillgänglighet och kompatibilitet med tekniska hjälpmedel.

Det första kravet, det vill säga krav a), innebär att de produkter som används för tillhandahållandet av tjänster ska leva upp till tillgänglighetsdirektivets krav. Det ska inte förstås som att andra produkter än de som räknas upp i direktivets artikel 2 omfattas. Vilka produkter som omfattas och vilka krav som ställs på dessa har redogjorts för i avsnitt 4.1 och kapitel 5. Kravet ska, enligt utredningens uppfattning, inte heller förstås på så vis att det alltid är upp till tjänsteleverantören att säkerställa att produkten som levererar tjänsten lever upp till direktivets krav. Ett rimligt synsätt är i stället att en tjänsteleverantör som utöver att tillhandahålla en tjänst, också tillhandahåller en produkt som används för att nyttja tjänsten, ska se till att produkten är tillgänglig enligt kraven.

Kraven under b) motsvarar i mångt och mycket de krav som ställs på hur information om produkter ska ges, i den mån informationen inte ges i eller på produkten. Att så är fallet är naturligt, eftersom information som inte ges i eller på produkten, i stället ges till exempel när produkten används eller via en webbplats. Information om tjänster ges naturligen på det sättet. Information som ges ska även innefatta information om tjänstens koppling till produkter som används vid tillhandahållandet av tjänsten samt om deras egenskaper när det gäller tillgänglighet och interoperabilitet med hjälpmedel (det vill säga om och i så fall vilka hjälpmedel kan användas tillsammans med produkten).

Informationen ska, som framgår, uppfylla ett antal närmare beskrivna krav. Kraven motsvarar alltså i allt väsentligt motsvarande krav på information som ges genom användning av en produkt eller om en produkt genom till exempel en webbplats. För en genomgång av vad kraven innebär i praktiken hänvisas till avsnitt 5.1.1.

Tjänsteleverantören ska också ge informationen som krävs vid tillhandahållandet av tjänsten på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt. Detta genom att göra den uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust. Exemplet som ges är att informationen i fråga ska vara tillgäng-

lig när en tjänsteleverantör erbjuder ett USB-minne som innehåller information om tjänsten.

Krav c) innebär att webbplatser, inklusive tillhörande nätapplikationer, och tjänster för mobila enheter, inklusive mobilappar, ska göras tillgängliga på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt genom att de görs uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta. Kravet gäller för alla webbplatser och applikationer där tjänster som omfattas av direktivet tillhandahålls.

Som exempel nämns att tjänsteleverantören ska tillhandahålla textbeskrivningar av bilder, göra alla funktioner tillgängliga via ett tangentbord, ge användarna tillräcklig tid för att läsa innehåll, se till så att innehållet visas och fungerar på ett förutsägbart sätt och tillhandahålla kompatibilitet med tekniska hjälpmedel, så att personer med olika funktionsnedsättningar kan läsa och interagera med en webbplats.

Det ställs alltså krav på att såväl den elektroniska informationen om tjänsterna, som webbplatser och applikationer etcetera ska göras uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta. Dessa principer för tillgänglighet kommer även till uttryck i direktiv (EU) 2016/2102 (webbtillgänglighetsdirektivet) som i Sverige har genomförts genom lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Principerna är även relevanta i detta direktiv (se skäl 47 i ingressen till tillgänglighetsdirektivet). I nästa avsnitt beskrivs principerna närmare.

Av krav d) framgår att om stödtjänster (hjälp-deskar, teletjänstcentraler, teknisk support, samtalsförmedlande tjänster och utbildningstjänster) finns att tillgå ska de, via tillgängliga kommunikationssätt, tillhandahålla information om tjänstens tillgänglighet och kompatibilitet med tekniska hjälpmedel.

Det innebär inte att den som tillhandahåller tjänster som omfattas av direktivet är skyldig att ha stödtjänster. Däremot ska den som gör det se till att stödtjänsterna som finns att tillgå ska leva upp till krav när det gäller vilken information som ska lämnas. Strängt taget är det samma information som ska ges på annat sätt, det vill säga om produktens tillgänglighet och dess kompabilitet med tekniska hjälpmedel.

6.1.1 Närmare om principerna uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust

World Wide Web Consortium (W3C) är ett internationellt konsortium, vars medlemmar består av både statliga och privata aktörer. W3C har som huvudsakligt syfte att utveckla protokoll och riktlinjer som säkerställer webbens långsiktiga tillväxt. W3C publicerade 1999 en första rekommendation för hur material på internet kunde göras tillgängligt för personer med funktionsnedsättning: Web Content Accessibility Guidelines 1.0. I december 2008 publicerade W3C en ny standard för webbutveckling som tog hänsyn till behov hos både personer med funktionsnedsättning och äldre användare: Web Content Accessibility Guidelines 2.0 (WCAG 2.0). År 2012 antogs WCAG 2.0 av den Internationella standardiseringsorganisationen (ISO) och Internationella elektrotekniska kommissionen (IEC) som internationell ISO/IEC-standard (ISO/IEC 40500:2012). W3C publicerade i juni 2018 en uppdaterad version av WCAG (WCAG 2.1) som bättre beaktar pekskärmar och mobila applikationer.

WCAG 2.1 innehåller fyra principer för tillgänglighet.

Enligt *den första principen* ska en webbplats vara möjlig att uppfatta, vilket innebär att information och komponenter i ett användargränssnitt ska presenteras för användare på ett sätt som de kan uppfatta; informationsbärande bilder ska exempelvis ha textalternativ som förmedlar samma information.

Enligt *den andra principen* ska komponenterna i ett användargränssnitt vara hanterbara. Detta innebär bland annat att det ska gå att navigera på en webbplats enbart med hjälp av ett tangentbord.

Enligt *den tredje principen* måste information om och hantering av användargränssnitt vara begriplig. Detta uppnås till exempel genom att det finns inmatningsstöd som hjälper användare att undvika eller rätta till misstag.

Enligt *den fjärde och sista principen* måste en webbplats innehåll vara robust nog för att kunna tolkas på ett pålitligt sätt av ett brett spektrum av olika användarprogram, inklusive hjälpmedel.

Inordnat under principerna finns 13 riktlinjer som representerar grundläggande mål för att göra innehåll mer tillgängligt. Till varje riktlinje finns därtill mätbara framgångskriterier – sammanlagt 78. Det finns tre nivåer för hur väl en webbplats tillgodoser tillgänglighetskraven i WCAG 2.1: nivå A, AA och AAA. Nivå A innehåller kriterier

som en webbtjänst måste uppfylla för att inte utestänga vissa användargrupper. Nivå AA består av kriterier som ska uppfyllas för att inte i onödan försvåra för användare med funktionsnedsättning, och anses som normalnivån för de flesta tjänster. Nivå AAA har kriterier som underlättar för vissa grupper, eller som riskerar att bli mycket kostnadsdrivande och främst används för tjänster som specifikt riktar sig till personer med en viss funktionsnedsättning.

Europeiska kommissionen gav i december 2005 tre europeiska standardiseringsorgan i uppdrag att ta fram en europeisk standard om tillgänglighet för användning i samband med offentlig upphandling av produkter och tjänster inom området informations- och kommunikationsteknik. Arbetet resulterade i den europeiska standarden EN 301 549 V1.1.2 (2015–04), nedan EN-standarden (se mer om standarden i kapitel 12). EN-standarden specificerar funktionella tillgänglighetskrav för informations- och kommunikationsteknikprodukter och -tjänster. Den ersattes av V2.1.2 (2018–08) och därefter av V3.1.1 (2019–11).

I standarden finns bland annat krav på webbplatser, krav på dokument och annat innehåll som inte är webbplatser och krav på programvaror. Standarden är uppbyggd på så sätt att den beskriver användares behov och presenterar funktionella krav som kan tillgodose dessa behov. Om kraven är uppfyllda uppfylls därför även behoven. Standarden utesluter emellertid inte att behoven kan tillgodoses på annat sätt än genom de funktionella kraven. Behoven motsvarar elva olika användningssituationer, till exempel användning utan synförmåga och användning med nedsatt finmotorik eller muskelstyrka. Standarden för webbplatser överensstämmer med WCAG 2.1 och de funktionella kraven motsvarar kriterierna för nivå AA i WCAG 2.1, Även standarderna för dokument och programvaror hänvisar till tillämpbara kriterier i WCAG 2.1.

6.1.2 Principernas tillämplighet i tillgänglighetsdirektivet

EU-kommissionen har fått i uppdrag att utarbeta standarder för produkter och tjänster som omfattas av direktivets krav. En tjänsteleverantör som ser till att tillhandahållna tjänster uppfyller sådana standarder kan utgå från att kraven enligt tillgänglighetsdirektivet är uppfyllda. I vart fall ska en sådan presumtion finnas.

Men i nuläget finns inga sådana standarder och det är högst oklart när standarder på tjänsteområdet kommer att tas fram.

Inte heller när webbtillgänglighetsdirektivet skulle implementeras i medlemsländerna (se om direktivet avsnitt 8.8.) fanns några färdiga standarder. Däremot angavs, till skillnad från i tillgänglighetsdirektivet, att till dess standarder fanns på plats borde den harmoniserade standarden EN 301 549 kunna betraktas som en minimimetod för att genomföra principerna uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust i praktiken (se skäl 37 i ingressen till webbtillgänglighetsdirektivet). I tillgänglighetsdirektivet anges i skäl 47 i ingressen att principerna, så som det kommer till uttryck i webbtillgänglighetsdirektivet, är relevanta även i detta direktiv. Här kan tilläggas att standarden EN 301 549 numera uttryckligen anger minimikrav enligt webbtillgänglighetsdirektivet.

Eftersom standarden EN 301 549, när det gäller webbplatser, överensstämmer med WCAG 2.1, och eftersom de funktionella kraven motsvarar kriterierna för nivå AA i WCAG 2.1, är det en rimlig utgångspunkt att en webbplats som uppfyller nivå AA i WCAG 2.1 lever upp till kraven i tillgänglighetsdirektivet – åtminstone tills det finns en EU-standard på området. En annan sak är att de funktionella kraven i och för sig kan uppfyllas på andra sätt, det vill säga det krävs inte att tjänsteleverantören lever upp till en viss standard så länge tjänsten uppfyller de i direktivet angivna kraven. Dessutom är det viktigt att poängtera att det vid en prövning är *kraven i direktivet* som gäller och inget annat.

EN 301 549 hänvisar som sagt till WCAG 2.1 AA i dess helhet men standarden har ytterligare krav som i teorin kan tillämpas på produkter, mjukvara och dokument som omfattas av tillgänglighetsdirektivet – det vill säga utöver webbplatser. Det finns till exempel krav på ljudkvalitet i interpersonell kommunikation, realtidstext och totalkonversation, vilket är funktioner som ska finnas enligt direktivets specifika krav på elektronisk kommunikation. Standarden beskrivs närmare i kapitel 12. Men återigen – den harmoniserade standarden är inte uttryckligen applicerbar på tillgänglighetsdirektivet. I vart fall inte i skrivande stund.

6.2 Krav på specifika tjänster

I tillgänglighetsdirektivets bilaga I avsnitt IV ställs kompletterande krav på vissa tjänster. Syftet är att ”säkerställa att tjänsterna tillhandahålls på ett sätt som i största möjliga utsträckning möjliggör förutsebar användning bland personer med funktionsnedsättning”. Det innebär att tjänsteleverantören ska vidta vissa angivna åtgärder för att inkludera funktioner, metoder, riktlinjer och förfaranden, liksom ändringar av utförandet av berörda tjänster, som ska tillgodose behoven hos personer med funktionsnedsättning och säkerställa interoperabilitiet med tekniska hjälpmedel (att tjänsten ska fungera tillsammans med tekniska hjälpmedel). I direktivets bilaga II ges, precis som i övrigt, icke-bindande exempel på lösningar.

De tjänster som avses är;

- Elektroniska kommunikationstjänster, inbegripet den nödkommunikation som avses i artikel 109.2 i direktiv (EU) 2018/1972.
- Tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster.
- Lufttransport-, busstransport-, järnvägstransport- och vattentransporttjänster för passagerare, med undantag för stads-, förorts- och regionaltransporter.
- Stads-, förorts- och regionaltransporter.
- Banktjänster för konsumenter.
- E-böcker.
- E-handelstjänster.
- Nedan beskrivs de specifika kraven. Förslagen på lösning anges, i förekommande fall, i anslutning till de angivna kraven.

6.2.1 Elektroniska kommunikationstjänster, inbegripet den nödkommunikation som avses i artikel 109.2 i direktiv (EU) 2018/1972

Vad en elektronisk kommunikationstjänst är redogörs för mer i detalj i avsnitt 4.2.1. Kort kan sägas att det handlar dels om internetanslutningstjänster dels om tjänster som används för kommunikation mellan ett begränsat antal personer (såsom Whatsapp, Facebook messenger

etc.). De krav som ställs framgår nedan. I anslutning till kraven anges de icke-bindande exempel på lösning som framgår av direktivets bilaga II.

– Realtidstext utöver talkommunikation ska tillhandahållas.
  Exempel: Se till att hörselskadade personer kan skriva och ta emot texter på ett interaktivt sätt och i realtid.

– Totalkommunikation (enligt utredningens mening torde detta vara en felöversättning i direktivet och den rätta översättningen vara ”totalkonversation”) där video tillhandahålls utöver talkommunikation ska tillhandahållas.
  Exempel: Se till att döva personer kan använda teckenspråk för att kommunicera med varandra.

– Säkerställa att nödkommunikation som använder talkommunikation och text (inbegripen realtidstext) synkroniseras och video, i förekommande fall, också synkroniseras i en totalkonversation och överförs till den lämpligaste alarmeringscentralen av leverantörerna av elektroniska kommunikationstjänster.
  Exempel: Se till att personer med nedsatt hörsel och nedsatt talförmåga som väljer att använda en kombination av text, tal och video vet att kommunikationen överförs genom nätverket till en alarmeringstjänst.

Realtidstext definieras i direktivets artikel 3.14 som en typ av textbaserad konversation i punkt-till-punktsituationer eller vid flerpunktskonferenser där text som matas in överförs på ett sådant sätt att användaren uppfattar kommunikationen som kontinuerlig, det vill säga att den sker tecken för tecken. Den skriftliga kommunikationen i den elektroniska kommunikationstjänsten ska kunna ske i realtid. Det får förutsättas att kravet endast gäller de elektroniska kommunikationstjänster som innebär kommunikation mellan personer, alltså inte internetanslutningstjänster.

Totalkonversation är en teknik som möjliggör att video, text och tal kan användas samtidigt i ett samtal (se definitionen i artikel 3.9). Med totalkonversation går det att själv välja kommunikationssätt beroende på vad som fungerar bäst i den aktuella situationen. En person som är döv och använder teckenspråk kan kommunicera med andra teckenspråkiga personer. En teckenspråkig person med dövblindhet kan kommunicera med en döv person. Personen med dövblindhet använder då teckenspråk och den döva personen skriver till personen med döv-

blindhet. Hörande personer som ringer till en döv person som har totalkonversation kan göra det med hjälp av tjänsterna bildtelefoni.net och texttelefoni.se, som upphandlats av Post- och telestyrelsen (PTS).

Kravet som ställs på nödkommunikation innebär att den synkroniserade tal- och videofunktionen ska överföras till den lämpligaste alarmeringscentralen.

I bilaga I avsnitt V ställs ytterligare krav på att nödkommunikation ska tillhandahållas på ett tillgängligt sätt för personer med funktionsnedsättningar:

> I syfte att i största möjliga utsträckning möjliggöra tjänstens förutsebara användning bland personer med funktionsnedsättning ska mottagandet av nödkommunikation till det gemensamma europeiska larmnumret 112 genom den lämpligaste alarmeringscentralen inkludera funktioner, metoder, riktlinjer, förfaranden och ändringar som tillgodoser behoven hos personer med funktionsnedsättning enligt följande:
>
> Nödkommunikation till det gemensamma europeiska larmnumret 112 ska besvaras korrekt på det sätt som bäst passar den nationella organisationen av larmsystem, genom den lämpligaste alarmeringscentralen och med samma kommunikationsmedel som den mottagits genom, nämligen med användning av synkroniserad talkommunikation och text (inbegripet realtidstext) eller, om video tillhandahålls, talkommunikation, text (inbegripet realtidstext) och video som synkroniseras i en totalkonversation.

Av bestämmelsen framgår som synes att kraven ska tillgodoses på det sätt som bäst passar den nationella organisationen av larmsystemen. Detta understryks också i skäl 44 i ingressen till direktivet, där det framgår att ”de åtgärder som avser tillgängligheten för mottagandet av nödkommunikation bör antas utan att det påverkar organisationen av alarmeringstjänsterna, vilket fortsatt omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet”.

6.2.2 Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster

Vad som omfattas framgår av avsnitt 4.2.3. Sammanfattningsvis rör det sig om tjänster som används för att navigera sig fram till ett tv-program, vare sig det sänds linjärt eller via beställ-tv. Men det kan också vara tjänster som levererar tillgänglighetsfunktioner, det vill säga som överför syntolkning eller textremsor från tv-utsändningen till enheten på vilken användaren ser programmet. Nedan anges kraven samt de exempel på lösning som ges i direktivet.

– Elektroniska programguider (EPG) som är uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta och tillhandahåller information om tillgänglighetsmöjligheterna ska tillhandahållas.
Exempel: Se till att en blind person kan välja program på teven.

– Säkerställa att tillgänglighetskomponenterna (tillgänglighetstjänster) hos de audiovisuella medietjänsterna såsom undertexter för döva och hörselskadade personer, syntolkning, talad textning och teckenspråkstolkning överförs fullt ut med adekvat kvalitet för en korrekt visning som är synkroniserad med ljud och video, och göra det möjligt för användaren att kontrollera visningen och användningen av dem.
Exempel: Stödja möjligheten att välja, personanpassa och visa tillgänglighetstjänster såsom undertexter för döva personer och hörselskadade personer, syntolkning, talad textning och teckenspråkstolkning genom att erbjuda effektiv trådlös koppling till hörselteknik eller genom att tillhandahålla användarkontroller för att aktivera tillgänglighetstjänster för audiovisuella medietjänster med samma framskjutna plats som de primära mediekontrollerna.

En elektronisk programguide (EPG) är en är en tjänst för information om pågående och kommande tv-program från samtliga programföretag. EPG beskrivs närmare under avsnitt 4.2.3. Kravet innebär att en EPG ska vara uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust. Principerna och bakgrunden till dem har behandlats ovan (avsnitt 6.1.1.) men kan för tydlighetens skulle återges även här.

- *Uppfattningsbar:* Information och komponenter i ett användargränssnitt ska presenteras för användare på ett sätt som de kan uppfatta; informationsbärande bilder ska exempelvis ha textalternativ som förmedlar samma information.
- *Hanterbar*: Detta innebär bland annat att det ska gå att navigera på en webbplats enbart med hjälp av ett tangentbord.
- *Begriplig*: Detta uppnås till exempel genom att det finns inmatningsstöd som hjälper användare att undvika eller rätta till misstag.
- *Robust*: Kunna tolkas på ett pålitligt sätt av ett brett spektrum av olika användarprogram, inklusive hjälpmedel.

Det ställs samma funktionella krav på en EPG som på webbplatser eller mobilapplikationer som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. En mediekonsument ska alltså ha samma möjlighet att söka sig fram till och välja ett tv-program oavsett om det sker på en webbplats, på en mobilapplikation eller genom en EPG.

Tillgänglighetstjänsterna ska dessutom överföras fullt ut med adekvat kvalitet. Användaren ska kunna kontrollera visningen av dem. Det kan enligt det icke-bindande exemplet lösas genom att tjänsten stödjer möjligheten att välja och visa tillgänglighetstjänster och genom att erbjuda koppling till tekniska lösningar och att tillhandahålla användarkontroller för att aktivera tillgänglighetstjänster för audiovisuella medietjänster med samma framskjutna plats som de primära mediekontrollerna.

Kravet innebär alltså att tjänsten som ger tillgång till den audiovisuella medietjänsten, vare sig det är en webbplats, en mobilapplikation eller en EPG, dels ska stödja tekniska lösningar – vilket i och för sig tangerar kravet på robusthet – dels ska presentera tillgänglighetsfunktionerna på ett tydligt och lättillgängligt sätt. Det sistnämnda innebär att de användarkontroller som ger tillgång till tillgänglighetsfunktioner inte ska ”gömmas undan”, utan vara lätta att hitta. Kravet på adekvat kvalitet får förstås som ett krav på att exempelvis undertexter och/eller syntolkning ska synkroniseras med programmet till vilket det hör, det vill säga att textremsorna och syntolkningen inte ska komma för sent eller för tidigt i förhållande till tv-programmet till vilket funktionerna hör.

Kravet att användaren ska kontrollera visningen av funktionerna handlar dels om att användaren kan aktivera och avaktivera funktionerna, dels om att användaren kan justera till exempel storlek, bakgrund och kontrast i textremsor och ljudvolym på syntolkning i förhållande till tv-sändningens övriga ljud.

6.2.3 Lufttransport-, busstransport-, järnvägstransport- och vattentransporttjänster för passagerare, med undantag för stads-, förorts- och regionaltransporter

Det framgår av tillgänglighetsdirektivets artikel 2 c i–v att webbplatser, mobilapplikationer, biljettautomater, informationsförmedling och självbetjäningsterminaler omfattas av tillgänglighetsdirektivet såsom inslag i ovanstående transporttjänster. Det innebär givetvis att de

krav som ställs på tjänsteförmedling genom webbplatser, applikationer etcetera ska leva upp till kraven som ställs i tillgänglighetsdirektivet. De krav som utöver det ställs särskilt på dessa transporttjänster är krav på vilken information som ska tillhandahållas. Kraven är följande.

– Säkerställa att information om tillgängligheten hos fordon, den omgivande infrastrukturen och den bebyggda miljön samt om assistans till personer med funktionsnedsättning tillhandahålls.
– Säkerställa att information om smart biljettförsäljning (elektronisk reservation, biljettbokning etcetera), realtidsinformation för passagerarna (tidtabeller, information om trafikstörningar, anslutningar, vidareförbindelser med andra transportmedel etcetera) och ytterligare tjänsteinformation (om bemanning på stationer, trasiga hissar eller tjänster som är otillgängliga för tillfället etcetera) tillhandahålls.

Informationen ska givetvis tillhandahållas på ett tillgängligt sätt, det vill säga i enlighet med kraven som i övrigt ställs enligt tillgänglighetsdirektivet. Om den exempelvis ges på en webbplats eller genom en mobilapplikation, ska den ges på en webbplats eller mobilapplikation som är uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust.

6.2.4 Stads-, förorts- och regionaltransporter

När det gäller stads, förorts- och regionaltransporter innebär kravet att den ekonomiska aktören ska säkerställa tillgängligheten för de självbetjäningsterminaler som används vid tillhandahållandet av tjänsten, i enlighet med bilaga I avsnitt I.

Lokaltrafik, inklusive båttransporter som ingår i denna, omfattas endast av tillgänglighetsdirektivets krav såvitt avser självbetjäningsterminaler. Webbplatser, mobilapplikationer, e-biljetter etcetera omfattas således inte, såsom en del av transporttjänsten. Däremot understryks i ingressens skäl 35 att en stor majoritet av webbplatserna kommer att vara tillgängliga ändå, dels eftersom det genom webbtillgänglighetsdirektivet redan ställs krav på att offentliga aktörer ska tillhandahålla tillgängliga webbplatser, dels eftersom många privata aktörer som säljer biljetter online omfattas av de krav som ställs på e-handel i tillgänglighetsdirektivet.

6.2.5 Banktjänster för konsumenter

En rad tjänster inom banksektorn omfattas av direktivets krav. För en närmare beskrivning av vilka tjänster det handlar om, se avsnitt 4.2.6. De krav som ställs är för det fall tjänsten tillhandahålls digitalt. Banktjänster omfattas, som andra tjänster, av de krav som ställs på samtliga tjänster. Det ställs också specifika krav på en del banktjänster. Nedan framgår de krav som ställs samt i förekommande fall de icke-bindande exemplen som ges på lösningar i direktivets bilaga II.

– Tillhandahålla identifieringsmetoder, elektroniska signaturer, säkerhetsfunktioner och betaltjänster som är uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta.
  Exempel: Göra dialogrutor för identitetsverifiering som visas på skärmen läsbara för skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda dem.
– Säkerställa att informationen är begriplig utan att ligga på en komplexitetsnivå som överstiger nivå B2 (övre medelnivå) enligt Europarådets gemensamma europeiska referensram för språk.

Av det första specifika kravet som ställs framgår att de identifieringsmetoder och betaltjänster som tillhandahålls ska vara tillgängliga på samma sätt som webbplatsen eller applikationen. Betaltjänsten är i och för sig också en del av e-handelstjänsten, i den mån sådan tillhandahålls vid e-handel (se bilaga I avsnitt IV). Här tydliggörs dock att kraven gäller för identifieringsmetoden och betaltjänsten som sådan, det vill säga även om den inte används vid e-handel. Kravet som ställs är att betaltjänsterna och identifieringsmetoderna ska vara uppfattningsbara, hanterbara, robusta och begripliga. Som exempel nämns att dialogrutor för identifieringsverifiering som visas på skärmen ska vara läsbara för skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda dem. Kravet måste förstås på det sättet att det är tillräckligt att det finns tillgängliga identifieringsmetoder, inte att varje identifieringsmetod i sig är tillgänglig för alla användare. Detta stämmer med ordalydelsen i kravet. Om alla identifieringsmetoder i sig skulle vara tillgängliga för alla användare skulle det dessutom vara mycket kostsamt och svårt att leva upp till. Vidare framgår av de krav som ställs på produkter att dessa ska ha *alternativ* till biometrisk identifiering och kontroll. Det får förutsättas att kravet på tjänster ska läsas

på samma sätt, det vill säga att tjänsten erbjuder alternativa inloggningsmöjligheter, elektroniska signaturer, säkerhetsfunktioner och betaltjänster.

Det ställs också krav på att informationen som ges om banktjänster ska vara författad på en språknivå som inte överstiger övre medelnivå.

6.2.6 E-böcker

E-böcker är som beskrivits i avsnitt 4.2.4 en elektronisk version av en skriven bok, det vill säga en nedladdningsbar digital fil som förmedlar text och bild antingen med en skriven bok som förlaga eller direkt via webben. I den mån e-boken tillhandahålls via en e-handelsplats måste denna (e-handelsplatsen) leva upp till tillgänglighetsdirektivets krav. Men direktivet ställer också specifika tillgänglighetskrav på e-böcker i sig. Kraven framgår nedan. I anslutning till respektive krav anges de icke-bindande exempel på lösning som framgår av bilaga II.

– Säkerställa att e-böcker som utöver text även innehåller ljud tillhandahåller text och ljud synkroniserat.
  Exempel: Se till att personer med dyslexi kan läsa och lyssna till texten samtidigt.
– Säkerställa att e-bokens digitala filer inte hindrar tekniska hjälpmedel från att fungera korrekt.
  Exempel: Möjliggöra text och ljud synkroniserat eller möjliggöra uppdateringsbar punktskrift.
– Säkerställa tillgång till innehållet, navigering i filens innehåll och layout, inbegripet dynamisk layout, tillhandahållandet av struktur, flexibilitet och valmöjligheter vid presentationen av innehållet.
  Exempel: Se till att blinda personer kan komma åt registret eller byta kapitel.
– Möjliggöra alternativ återgivning av innehållet och driftskompatibilitet med olika tekniska hjälpmedel på ett sådant sätt att detta är uppfattningsbart, hanterbart, begripligt och robust.
– E-böcker ska göras upptäckbara genom tillhandahållande av information om e-bokens tillgänglighetsfunktioner via metadata.

Exempel: Säkerställa att information om tillgänglighetsfunktioner finns tillgänglig i den elektroniska filen, så att personer med funktionsnedsättning kan ta del av informationen.

– Säkerställa att åtgärder avseende förvaltning av digitala rättigheter inte blockerar tillgänglighetsfunktionerna.
Exempel: Säkerställa att det inte finns någon blockering, till exempel att tekniska skyddsåtgärder, information om förvaltning av rättigheter eller operabilitetsproblem inte hindrar uppläsning av texten med hjälpmedel, så att blinda användare kan läsa boken.

Som framgår måste alltså text och ljud, i den mån e-boken innehåller ljud, synkroniseras. Exemplet som ges är att personer med till exempel dyslexi ska kunna läsa och lyssna samtidigt.

Dessutom ska det bland annat säkerställas att hjälpmedel, för den som behöver det, ska fungera så att text och ljud tillhandahålls synkroniserat.

Kraven ska förstås på det viset att text och ljud ska synkroniseras såväl när e-boken i sig levereras med både text och ljud, som när e-boken bara levereras med text och det därför krävs något hjälpmedel för att lyssna på den – till exempel genom text till tal-teknik.

Dessutom ska innehållet kunna återges med tekniska hjälpmedel. Detta ska ske på ett sådant sätt att innehållet är uppfattningsbart, hanterbart, begripligt och robust (se för en definition av dessa principer avsnitt 6.1.1 ovan). Det innebär att en e-bok som bara innehåller text ska tillhandahållas på ett sådant sätt att det är möjligt att tillgodogöra sig den med stöd av hjälpmedel, vilket exempelvis inbegriper hjälpmedel som en icke-seende behöver för att kunna ta del av boken, och att det inte ska finnas något i e-boksfilen som hindrar att hjälpmedlet fungerar korrekt.

Det ska också vara möjligt för en person som inte ser att hitta i boken, det vill säga register och innehållsförteckning ska vara tillgängligt även för blinda personer. Exemplet handlar om blinda personer men funktionen kan ges en vidare tillämpning. Det handlar om att se till att personer kan komma åt och navigera inuti boken, så att de till exempel kan kunna komma åt innehållsförteckningen, byta kapitel eller söka upp ett särskilt avsnitt i boken. Genom dynamisk layout kan läsaren ändra storlek på text, radavstånd, färgskala och typsnitt så att det passar individens förutsättningar.

Det ska vidare finnas information om vilka tillgänglighetsfunktioner som en viss e-bok har.

Förvaltning av digitala rättigheter ska inte ”blockera tillgänglighetsfunktionerna”. Förvaltning av digitala rättigheter är tekniker som används för att kontrollera eller begränsa hur digitalt medieinnehåll eller medietjänster används, ändras och distribueras. Kravet innebär att det inte ska finnas något ”skydd” för innehållet som förhindrar att till exempel en blind person får texten uppläst genom ett hjälpmedel. Exemplet ska dock inte förstås som att det enbart är funktioner som är viktiga för blinda personer som ska säkerställas.

E-PUB 3

Direktivets krav på tillgänglighet ska, är det tänkt, underlättas av harmoniserade standarder utarbetade på uppdrag av europakommissionen. Det finns än så länga inga tillämpliga standarder och det får anses högst oklart när sådana kan offentliggöras. Det är viktigt att ha i minnet att det är direktivets krav som ska uppfyllas och att det inte är någon garanti att man som utgivare av e-böcker gör det bara genom att publicera en e-bok i ett visst format. Men oavsett går det redan nu att säga att formatet E-PUB 3 som kan användas för e-bokspublicering är ett format som används på bred front internationellt för utgivning av tillgängliga e-böcker. Formatet möjliggör för många tillgänglighetsfunktioner, exempelvis text-till-tal, synkroniserat ljud och text (samt video, i förekommande fall).

6.2.7 E-handel

E-handelstjänster definieras i tillgänglighetsdirektivets artikel 3.30 som tjänster som tillhandahålls på distans, genom webbplatser och tjänster för mobila enheter, på elektronisk väg och på individuell begäran av en konsument i syfte att ingå ett konsumentavtal. För en mer utförlig beskrivning se avsnitt 4.2.5. Här kan dock konstateras att också internetförsäljning av alla produkter och tjänster ingår, det vill säga även försäljning av de produkter och tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivets krav. Nedan följer de krav som ställs specifikt på e-handelstjänster samt de icke-bindande exemplen som ges på lösningar i direktivets bilaga II:

– Tillhandahålla information om tillgängligheten för de produkter och tjänster som säljs när informationen tillhandahålls av ansvariga ekonomiska aktörer.
Exempel: Säkerställa att tillgänglig information om en produkts tillgänglighetsfunktioner inte raderas.

– Säkerställa identifierings-, säkerhets- och betalningsfunktionernas tillgänglighet när de levereras som en del av en tjänst (och inte av en produkt) genom att göra den uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust.
Exempel: Göra betaltjänstens användargränssnitt tillgängligt via talkommunikation, så att blinda personer på egen hand kan göra inköp via internet.

– Tillhandahålla identifieringsmetoder, elektroniska signaturer och betaltjänster som är uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta.
Exempel: Göra dialogrutor för identitetsverifiering som visas på skärmen läsbara för skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda dem.

Det första kravet avser information om tillgänglighet. Om den ansvariga ekonomiska aktören tillhandahåller information om en viss produkt eller tjänsts tillgänglighet ska informationen inte ”försvinna”, eller raderas, när den sedan tillhandahålls via en webbplats eller applikation. Det krävs alltså av den ansvariga e-handlaren att denne i sin tur tillhandahåller informationen.

Vidare ska identifierings-, säkerhets- och betalningsfunktionernas tillgänglighet när de levereras som en del av en tjänst göras uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta. Principerna har redogjorts för ovan (se avsnitt 6.1.1.). Kravet innebär som framgår av exemplet bland annat att blinda personer på egen hand ska kunna göra inköp via internet.

Detta gäller om själva betalningen och säkerhetsfunktionen ingår som *en del i tjänsten.*

Men det ställs också krav på en betaltjänst som är *en del av e-handelstjänsten*. Även i det fallet att krävs att betalfunktionen görs tillgänglig genom att leva upp till principerna uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust.

7 Kriterier för funktionsprestanda

I avsnitt VII till bilaga I anges ett antal så kallade kriterier för funktionsprestanda som rör produkters och tjänsters driftslägen. Det framgår av ingressens skäl 24 att kriterierna inte är alternativ till tillgänglighetskraven utan ska användas under mycket speciella omständigheter. Det innebär att den som tillhandahåller varor eller släpper ut produkter som omfattas av direktivets krav i första hand ska se till att det är just kraven som uppfylls. Inget annat. Men kriterierna för funktionsprestanda har ändå ett syfte; Av skäl 24 framgår att;

> kriterierna bör gälla särskilda funktioner eller egenskaper hos produkterna eller tjänsterna, i syfte att göra dem tillgängliga, om tillgänglighetskraven i detta direktiv *inte* (vår kursivering) rör en eller flera av dessa särskilda funktioner eller egenskaper. Om ett tillgänglighetskrav omfattar särskilda tekniska krav, och en alternativ teknisk lösning för dessa tekniska krav ges i produkten eller tjänsten, bör denna alternativa tekniska lösning dessutom fortfarande uppfylla de berörda tillgänglighetskraven, och bör resultera i likvärdig eller ökad tillgänglighet, genom tillämpning av relevanta kriterier för funktionsprestanda.

Det rör sig alltså om två olika situationer när kriterierna för funktionsprestanda kan bli aktuella.

- Den första är om en särskild funktion eller egenskap hos en vara eller tjänst inte omfattas av tillgänglighetskraven. Kraven är till synes relativt heltäckande och det är givetvis omöjligt att säga när det kan bli aktuellt att tillämpa kriterier för funktionsprestanda. Det är ju också syftet med bestämmelsen. För det fall en funktion inte omfattas av kraven kan man istället tillämpa kriterierna för funktionsprestanda. Om det redan från början var självklart vilka funktioner det rör sig om skulle dessa rimligen redan omfattas av de uttalade kraven i direktivet.

- Den andra situationen är när det finns alternativ till de uttalade kraven i direktivet. För att det ska vara tillåtet att använda en lösning som går utanför kraven ska två förutsättningar vara för handen. Dels ska de relevanta kriterierna för funktionsprestanda uppfylla tillgänglighetskraven, dels ska utformningen och tillverkningen av produkterna och tillhandahållandet av tjänsterna resultera i likvärdig eller ökad tillgänglighet vid användningen bland personer med funktionsnedsättning.

Kriterierna för funktionsprestanda anges i avsnitt VII i bilaga I. Det rör sig om följande kriterier:

a) Användning utan syn
Om produkten eller tjänsten har visuella driftslägen ska den ha minst ett driftsläge som inte kräver syn.

b) Användning med begränsad syn
Om produkten eller tjänsten har visuella driftslägen ska den ha minst ett driftsläge som innebär att användarna kan hantera produkten med begränsad syn.

c) Användning utan färguppfattning
Om produkten eller tjänsten har visuella driftslägen ska den ha minst ett driftsläge som inte kräver att användaren kan uppfatta färger.

d) Användning utan hörsel
Om produkten eller tjänsten har auditiva driftslägen ska den ha minst ett driftsläge som inte kräver hörsel.

e) Användning med begränsad hörsel
Om produkten eller tjänsten har auditiva driftslägen ska den ha minst ett driftsläge som innebär att användarna kan hantera produkten med begränsad hörsel.

f) Användning utan talförmåga
Om produkten eller tjänsten kräver talkommandon från användaren ska den ha minst ett driftsläge som inte kräver talkommandon. Talkommandon inbegriper alla muntliga ljud som tal, visslingar eller klickljud.

g) Användning med begränsad manipuleringsförmåga eller styrka.

Om produkten eller tjänsten kräver manuella åtgärder ska den ha minst ett driftsläge som innebär att användarna kan hantera produkten genom alternativa åtgärder som inte kräver finmotorisk styrning, manipulering eller handstyrka och inte heller kräver att fler än en styrning används samtidigt.

h) Användning med begränsad räckvidd
Produktens driftsfunktioner måste finnas inom räckhåll för alla användare. Om produkten eller tjänsten har manuella driftslägen ska den ha minst ett driftsläge med begränsad räckvidd och styrka.

i) Minimering av risken för anfall på grund av ljuskänslighet
Om produkten har visuella driftslägen ska den undvika driftslägen som utlöser anfall på grund av ljuskänslighet.

j) Användning med begränsad kognitiv förmåga
Produkten eller tjänsten ska ha minst ett driftsläge som omfattar funktioner som gör den enklare och lättare att använda.

k) Privatliv
Om produkten eller tjänsten innehåller funktioner som tillhandahålls för tillgänglighet, ska den ha minst ett driftsläge som skyddar användarens privatliv vid användning av de funktioner som tillhandahåller tillgänglighet.

8 Gällande rätt

8.1 Inledning

Direktivet omfattar en rad olika sektorer och områden där det redan i varierande grad finns nationella regleringar. För att kunna ta ställning till om direktivet bör genomföras genom en samlad eller sektorsvis reglering och för att kunna lämna förslag på lämplig författningsutformning, behöver utredningen belysa vad som är reglerat i befintlig lagstiftning. Detta kapitel innehåller en redogörelse av vad som redan är reglerat enligt gällande rätt. Nedan följer en redogörelse över vilka författningar som reglerar produkter och tjänster som även omfattas av direktivet och i vilken mån dessa innehåller krav på tillgänglighet, tillsyn och åtgärder för regelefterlevnad som kan vara relevanta för genomförandet av tillgänglighetsdirektivet. Utöver det redogörs för andra svenska författningar som bedöms vara av betydelse för genomförandet av tillgänglighetsdirektivet.

8.2 Grundlagar

8.2.1 Yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen

Enligt 2 kap. 1 § regeringsformen (RF) är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet och informationsfrihet. Med detta förstås frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor liksom att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden. Dessa friheter ges ett särskilt skydd i grundlagen genom tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL).

TF reglerar rätten att yttra sig och sprida information genom framför allt tryckta skrifter. YGL reglerar samma rätt avseende vissa andra medier, såsom ljudradio, tv och liknande överföringar.

Vidare gäller den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) som lag i Sverige. Enligt 2 kap. 19 § RF får lag eller annan föreskrift inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av konventionen.

Enligt artikel 10 i Europakonventionen ska var och en ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Utövandet av yttrandefriheten får dock underkastas sådana formföreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till vissa angivna ändamål.

8.2.2 Närmare om yttrandefrihetsgrundlagen

YGL är tillämplig bland annat på innehållet i radio- och tv-sändningar samt på vissa andra överföringar av ljud, bild eller text som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor samt innehållet i offentliga uppspelningar ur en databas.

Enligt den s.k. databasregeln ska yttrandefrihetsgrundlagens föreskrifter om sändningar av program också tillämpas när information ur databaser tillhandahålls allmänheten under vissa angivna förutsättningar (1 kap. 4 §). Det krävs bland annat att innehållet i databasen endast kan ändras av den som driver verksamheten. En databas är en samling av information som är lagrad för automatiserad behandling.

Databasregeln omfattar till exempel dagstidningars nätupplagor och vissa andra webbplatser på internet. Beställ-tv och beställradio kan också omfattas. Det är då fråga om ett tillhandahållande på särskild begäran, där användaren har möjlighet att själv bestämma vilket tv- eller radioprogram han eller hon vill ta del av och när programmet ska starta. Detta skiljer sig från de linjära sändningarna och webbsändningarna där lyssnaren eller tittaren kommer in i sändningen där den råkar befinna sig.

Grundlagsskyddet enligt databasregeln gäller också för print on demand, det vill säga att tekniska upptagningar, skrifter eller bilder framställs på begäran i enstaka exemplar genom överföring av innehållet från en databas.

I första hand omfattar databasregeln verksamhet som bedrivs av traditionella massmedieföretag. Hit räknas bland annat redaktioner för periodiska skrifter och radio- och tv-program samt förlag, tryckerier och nyhetsbyråer. Dessa aktörer har s.k. automatiskt grundlagsskydd, vilket innebär att någon särskild åtgärd inte behöver vidtas för att skyddet ska uppkomma, till exempel för webbplatser som dessa aktörer tillhandahåller.

Massmedieföretag som endast är verksamma på internet, till exempel webbtidningar utan tryckt upplaga, har däremot som huvudregel inte automatiskt grundlagsskydd.

Databasregeln gör det även möjligt för andra aktörer än traditionella massmedieföretag att få grundlagsskydd för till exempel en webbplats på internet genom att ansöka om ett utgivningsbevis hos Myndigheten för press, radio och tv (MPRT). Man brukar här tala om att skyddet är frivilligt eftersom den som driver verksamheten kan välja om denna ska omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen eller inte.

För att utgivningsbevis ska utfärdas ställs vissa krav. Till att börja med måste verksamheten bedrivas enligt de förutsättningar som gäller generellt för att databasregeln ska tillämpas. Vidare ska överföringarna utgå från Sverige, databasen ha en behörig utgivare som åtagit sig uppdraget och verksamheten ha ett namn som är sådant att det inte lätt kan förväxlas med namnet på en annan verksamhet som omfattas av databasregeln. Någon prövning av de tänkta yttrandenas innehåll eller av verksamhetens karaktär sker däremot inte utan kraven är av formellt slag.

8.2.3 E-böcker och ljudböcker

E-böcker och ljudböcker som tillhandahålls från en databas som hör till ett bokförlag omfattas som regel av YGL:s databasregel. Mycket talar för att det gäller även när en distributör, som inte är förläggare, tillhandahåller e-boken i en egen databas. I betänkandet av 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté (SOU 2020:45 s. 29) utreds frågan noga och kommittén landar just i denna slutsats.

Till en början: YGL:s skydd omfattar bland annat information och program som sänds från en databas om avsändaren är ett företag som yrkesmässigt ger ut tryckta skrifter – som ett förlag eller massmedieföretag. Det automatiska grundlagsskydd som följer av databas-

regeln är alltså kopplat till den som driver verksamheten. Det normala torde vara att den som driver verksamheten i en databas är samma aktör som också innehar databasen.

Men så är det alltså inte alltid. Ibland är det någon annan som tillhandahåller e-boken, till exempel en distributör. Det kan vara så att ett förlag ger ut en bok men en mellanhand distribuerar den.

Frågan har tidigare utretts när det gäller grundlagsskyddet för *print on demand*. Mediegrundlagskommittén behandlade i sitt betänkande (SOU 2016:58) frågan om vem som ska anses bedriva verksamheten i en databas när mellanhänder anlitas för produktion och distribution av print on demand. Även om det är mellanhänderna som de facto innehar de databaser som böckerna framställs från bedömde kommittén att det tillhandahållande som sker genom mellanhänderna torde kunna betraktas som en del av bokförlagets tillhandahållande. Det spelade alltså ingen roll om det var förlaget eller om det var mellanhanden som tillhandahöll boken i en databas. Bedömningen grundades på att de mellanhänder som anlitas inte har någon rätt att ändra i innehållet utan endast får anses ”förvara” databasinnehållet för bokförlagets räkning. Med hänsyn till detta menade kommittén att mellanhänderna inte kan sägas ha en självständig ställning vid bedömningen av vem som tillhandahåller innehållet i grundlagens mening (SOU 2016:58 s. 293). Innebörden av Mediegrundlagskommitténs förhållningssätt är alltså att verksamheten i en databas som används för framställning av print on demand kan anses bedrivas av förlaget, trots att den som rent faktiskt innehar databasen är en annan aktör.

Digitala böcker, e-böcker och ljudböcker, framställs inte genom print on demand. Men i likhet med print on demand distribueras normalt e-böcker till kunderna via en återförsäljare. Det förekommer enligt Svenska Förläggarföreningen endast i mycket begränsad omfattning att förlag tillhandahåller digitala böcker direkt via sina egna webbplatser (SOU 2020:45 s. 388).

Försäljningen av digitala böcker domineras av abonnemangstjänster. De främsta plattformarna på marknaden är Storytel, BookBeat, Nextory och Bokus Play. Övrig försäljning sker via internetbokhandeln hos aktörer som Adlibris och Bokus.

Abonnemangstjänsterna är helt digitala, vilket innebär att de enbart tillhandahåller digitala böcker. Internetbokhandeln säljer däremot både tryckta och digitala böcker. De digitala böckerna säljs styckvis som nedladdningsbara filer, till skillnad från de digitala böckerna i abonne-

mangstjänsterna som tillgängliggörs som strömmande filer. Både abonnemangstjänsterna och internetbokhandeln erbjuder försäljning såväl via sina webbplatser som från applikationer.
Själva lagringen av de filer som tillhandahålls sker ofta hos mellanhänder vars affärsidé är att erbjuda verktyg för att publicera, beställa och sälja böcker. Det är alltså från dessa mellanhänders databaser som verken hämtas vid försäljning, även om nedladdning och strömning startas från återförsäljarens webbplats. De främsta aktörerna på marknaden är Axiell Sverige AB och Publit Sweden AB. Det finns även plattformar som erbjuder lagring och samtidigt är återförsäljare. Det gäller till exempel Apple och Audible.

Förlagens utgångspunkt är att en utgiven bok ska tillhandahållas för försäljning hos så många återförsäljare som möjligt. Det finns ingen exakt siffra för hur många återförsäljare som kan erbjuda samma digitala bok men Svenska Förläggarföreningen uppskattar att det kan röra sig om ett femtontal (a. prop. s. 389).

Situationen är alltså sådan att företaget som yrkesmässigt ger ut tryckta skrifter i normalfallet inte förfogar över den digitala boken i en databas. Det gör i stället en mellanhand. 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté ansåg att med motsvarande förhållningssätt beträffande distribution av digitala böcker via återförsäljare och bibliotek, som vid print on demand, torde innehåll i sådana aktörers databaser som utgörs av digitala böcker kunna betraktas som en del av förlagens databasverksamhet. Kommitténs slutats blev att i så fall kan innehållet omfattas av förlagens automatiska grundlagsskydd (a. prop. s. 391 och 398 f.).

Däremot skulle inte företag som ger ut enbart digitala böcker komma att omfattas av skyddet eftersom det typiskt sett inte är ett företag som yrkesmässigt ger ut tryckta böcker. Det företaget skulle i stället kunna söka frivilligt skydd för sin databas.

8.2.4 Bilageregeln

Sedan den 1 januari 2019 gäller en så kallad bilageregel i tryckfrihetsförordningen. Innebörden är att en digital publikation som tillhandahålls med samma innehåll som en tryckt förlaga under vissa förutsättningar ses som en bilaga till den tryckta skriften och då faller under tryckfrihetsförordningens regler (TF 1 kap. 6 §).

För att bilageregeln ska vara tillämplig krävs att innehållet i den tryckta förlagan återges oförändrat och att det anges att innehållet är en bilaga enligt bilageregeln.

För e-böcker eller ljudböcker som visserligen tillhandahålls på ett sådant sätt att databasregeln är tillämplig (se ovan) men som saknar tryckt förlaga eller som bilageregeln av något annat skäl inte tillämpas på gäller emellertid fortfarande yttrandefrihetsgrundlagens skydd.

8.2.5 Etableringsfrihet

Etableringsfriheten grundlagsfästes redan 1812, då uttryckt på följande vis: ”Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stånde var och en fritt att [...] anlägga sådana tryckerier”.

Sättet att sprida information har utvecklats sedan dess, i vissa avseenden givetvis förändrats i grunden, men principen om etableringsfrihet är alltjämt ett av grundfundamenten för såväl TF som YGL.

Etableringsfriheten innebär att det står var och en fritt att inleda och driva verksamhet för spridning av information till allmänheten i de former som skyddas av grundlagarna. Något krav på tillstånd för verksamheten får inte ställas upp och möjligheten att driva verksamheten får inte begränsas av villkor som inte har stöd i grundlagarna.

Etableringsfriheten för sändning i tråd innebär att varje svensk medborgare och svensk juridisk person har rätt att sända program genom tråd (3 kap. 1 § YGL). Med sändning genom tråd avses sändning genom en särskilt anordnad ledare. Telefonnätet för fast telefoni, ipnät och kabel-tv-nätet är exempel på trådnät. Tillhandahållanden via internet sker ofta genom tråd. Etableringsfriheten för trådsändningar är emellertid inte oinskränkt. Såvitt nu är av intresse hindrar den inte att det i lag meddelas föreskrifter bland annat i fråga om skyldighet för den som sänder program i tv eller tillhandahåller sådana program genom överföring ur en databas att göra programmen tillgängliga för personer med funktionsnedsättning genom textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik (3 kap 2 § 4 p YGL). Undantaget träffar bara tv-program, det vill säga inte e-böcker eller ljudböcker.

Etableringsfriheten för tryckt skrift innebär att varje fysisk och juridisk person har rätt att själv eller med hjälp av andra trycka skrifter och att varje fysisk och juridisk person har rätt att själv eller med hjälp av andra sprida tryckta skrifter. Vidare följer att inga andra begränsningar

för tryckfriheten får finnas än de som följer av grundlagen (1 kap. 1 §, 4 kap. 1 § och 6 kap. 1 § TF). Det finns regler i TF som begränsar tryckfriheten – men då främst med hänsyn till allmän ord.

När rätten att sända program enligt 3 kap. 2 och 3 §§ begränsas gäller även föreskrifterna i 2 kap. 21–23 §§ RF om begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter (3 kap. 5 § YGL).

Vid all tillämpning av svensk lag bör det hållas i minnet att det av allmänna rättsgrundsatser följer att i den utsträckning det uppstår en konflikt mellan bestämmelserna i vanlig lag och bestämmelser i TF, YGL eller någon annan grundlag, så har de senare företräde (jfr 11 kap. 14 § och 12 kap. 10 § RF och prop. 2002/03:110 s. 121 och 356).

8.3 Persontransporter

I det här avsnittet lämnas en redovisning för de EU-förordningar som nämns i artikel 5 i tillgänglighetsdirektivet. Redovisningen har sin utgångspunkt i att undersöka om det i förordningarna finns bestämmelser om tjänster som redan i dag uppfyller kraven avseende tillhandahållande av tillgänglig information och tillhandahållande av information om tillgänglighet.

I avsnitt 8.9 rörande plan- och bygglagen finns en redogörelse av krav avseende den fysiska miljön.

8.3.1 Tågpassagerarförordningen

I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1371/2007 av den 23 oktober 2007 om rättigheter för tågresenärer (tågpassagerarförordningen) finns bestämmelser rörande personer med funktionsnedsättning. På grundval av direktiv 2008/57/EG har kommissionen antagit förordningen nr 1300/2014 av den 18 november 2014 om tekniska specifikationer för driftskompatibilitet avseende tillgängligheten till Europeiska unionens järnvägssystem för personer med funktionsnedsättningar och personer med nedsatt rörlighet (TSD PRM) och förordningen nr 454/2011 av den 5 maj 2011 om teknisk specifikation för driftskompatibilitet avseende delsystemet ”Telematikapplikationer för persontrafik” i det transeuropeiska järnvägssystemet (TSD TAP).

I artikel 10 föreskrivs att järnvägsföretag och biljettutfärdare ska använda ett datoriserat informations- och bokningssystem.

Av artikel 19 punkt 1 framgår att järnvägsföretag och stationsförvaltare ska, med aktivt deltagande av organisationer som företräder personer med funktionshinder eller nedsatt rörlighet, ha eller fastställa icke-diskriminerande regler för befordran av personer med funktionshinder eller nedsatt rörlighet.

Vidare ska, enligt artikel 19 punkt 2, personer med funktionshinder eller nedsatt rörlighet ska utan extra kostnad erbjudas bokningar och biljetter. Järnvägsföretag, biljettutfärdare eller researrangörer får inte vägra att godta en bokning av eller att utfärda en biljett till en person med funktionshinder eller nedsatt rörlighet, eller kräva att en sådan person åtföljs av en annan person, utom när detta är strikt nödvändigt för att uppfylla de regler för befordran som avses i punkt 1.

I artikel 20 finns bestämmelser om information till personer med funktionshinder eller nedsatt rörlighet. I artikeln föreskrivs att järnvägsföretaget, biljettutfärdaren eller researrangören på begäran ska informera personer med funktionshinder eller nedsatt rörlighet om tågtrafiktjänsternas tillgänglighet och om förutsättningarna för att kunna ta sig in i och ut ur vagnarna i enlighet med reglerna för befordran i artikel 19.1 samt informera personer med funktionshinder eller nedsatt rörlighet om vilka hjälpmedel som finns ombord på tågen.

I artikel 20.2 föreskrivs att ett järnvägsföretag, en biljettutfärdare och/eller en researrangör som använder sig av undantaget enligt artikel 19.2 på begäran ska skriftligt informera den berörda personen med funktionshinder eller nedsatt rörlighet om sina skäl härtill inom fem arbetsdagar från det att bokning eller utfärdande av biljett nekats eller krav om åtföljande person framförts.

I TSD TAP finns följande bestämmelser som är av intresse för tillgänglighetsdirektivet:

I 4.2.1.1 gällande information om vad tidtabelldata ska innehålla, bland annat tågets tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning (inklusive förekomst enligt plan av handikapplatser, rullstolsplatser, sovkupéer som är tillgängliga även med rullstol. I 4.2.4.1 gällande information om transportvillkor på officiella webbplatser, vilka ska vara förenlig med riktlinjer för tillgång till webbinnehåll vilka tar hänsyn till behov som finns hos personer med nedsatt hörsel och/eller syn. I 4.2.6 – 4.2.6.3 gällande hantering av information om transport av och hjälp för personer med funktionsnedsättning, som är en grundparameter som anger hur järnvägsföretaget, biljettåterförsäljaren och/eller stationsförvaltaren måste säkerställa tillhandahållandet av infor-

mation om transport av och hjälp för personer med funktionsnedsättning. Denna grundparameter ska säkerställa att information om transport av och hjälp för funktionshindrade är tillgänglig för resenären. I 4.2.9 gällande hantering av platstillgång/bokning som anger hur järnvägsföretagen ska hantera bokning av passagerarplatser, till exempel handikapplatser, rullstolsplatser, sovkupéer som är tillgängliga även med rullstol.

I TSD PRM finns följande bestämmelser som är av intresse för tillgänglighetsdirektivet:

I 4.4 gällande driftsbestämmelser om samstämmighet för visuell och talad information och system för talad passagerarinformation vid begäran. I 4.2.1.8 gällande biljettförsäljning och biljettautomater.

Enligt förordningen (2014:1463) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar är Transportstyrelsen behörig myndighet att meddela föreskrifter och utöva tillsyn över att järnvägsföretag, biljettutfärdare, stationsförvaltare, infrastrukturförvaltare, transportörer och terminaloperatörer fullgör sina respektive skyldigheter enligt artiklarna 10.1, 10.2, 10.4, 12.1, 21 och 26 i tågpassagerarförordningen. I det här sammanhanget är bestämmelserna i artikel 10 av intresse.

Enligt förordningen (2014:1463) är Konsumentverket behörig myndighet att meddela föreskrifter och utöva tillsyn över att järnvägsföretag, biljettutfärdare, stationsförvaltare, researrangörer, transportörer, resebyråer, terminaloperatörer och hamnmyndigheter fullgör sina respektive skyldigheter.

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/782 av den 29 april 2021 om rättigheter och skyldigheter för tågresenärer har införts hänvisningar till tillgänglighetsdirektivet. I ingressen föreskrivs i skäl 31 att järnvägsföretag och stationsförvaltare bör ta hänsyn till personer med funktionsnedsättning eller nedsatt rörlighet genom att följa bland annat tillgänglighetsdirektivet. När det gäller persontrafik på järnväg fastställs tillämpningsområdet för de bestämmelserna i artikel 2.2 c tillgänglighetsdirektivet. Det föreskrivs ändringar i följande artiklar i tågpassagerarförordningen.

- 8 gällande att järnvägsföretagen eller, i tillämpliga fall, behöriga myndigheter som är ansvariga för kontrakt om allmän järnvägstrafik, ska på lämpligt sätt, inbegripet i format som är lättillgängliga i enlighet med bland annat tilläggsdirektivet och innan besluten genom-

förs, offentliggöra beslut om att dra in trafiktjänster antingen permanent eller tillfälligt.

- 9.3 gällande att reseinformation ska lämnas i den mest lämpliga formen, när så är möjligt baserat på reseinformation i realtid, inbegripet genom användning av lämplig kommunikationsteknik. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt att säkerställa att denna information är tillgänglig i enlighet med bland annat tillgänglighetsdirektivet.
- 22.1 gällande att stationsförvaltaren, järnvägsföretaget, biljettutfärdaren eller researrangören på begäran ska informera personer med funktionsnedsättning och personer med nedsatt rörlighet, inbegripet i lättillgängliga format i enlighet med bland annat bestämmelserna tilläggsdirektivet, om stationens, de tillhörande anläggningarnas och om tågtrafiktjänsternas tillgänglighet och om förutsättningarna för att kunna ta sig in i och ut ur vagnarna i enlighet med reglerna om tillgång i artikel 20.1 samt informera personer med funktionsnedsättning och personer med nedsatt rörlighet om vilka hjälpmedel som finns ombord på tågen.
- 22.3 gällande att när det gäller obemannade stationer ska järnvägsföretaget och stationsförvaltaren säkerställa att information, inbegripet i lättillgängliga format i enlighet med bestämmelserna i bl.a. tillgänglighetsdirektivet, finns lätt tillgängligt, och särskilt visas i enlighet med reglerna om tillgång i artikel 20.1 beträffande närbelägna, bemannade stationer och att assistans till personer med funktionsnedsättning och personer med nedsatt rörlighet är omedelbart tillgänglig.
- 30.1 gällande att järnvägsföretag, stationsförvaltare, biljettutfärdare och researrangörer ska, när de säljer tågbiljetter, informera resenärerna om de rättigheter och skyldigheter som de har enligt denna förordning. För att uppfylla denna informationsskyldighet får de använda en sammanfattning av bestämmelserna i denna förordning, som ställs till deras förfogande och som utarbetas av kommissionen på samtliga officiella språk i unionen. De ska tillhandahålla den informationen, antingen i pappersformat eller i elektroniskt format eller på något annat sätt, inbegripet i lättillgängliga format i enlighet med bland annat bestämmelserna i tillgänglighets-

direktivet. De ska ange var, i händelse av inställelse, utebliven anslutning eller stor försening, sådan information kan hämtas.

- 30.2 gällande att järnvägsföretag och stationsförvaltare ska informera resenärerna, inbegripet i lättillgängliga format i enlighet med bestämmelserna i bland annat tilläggsdirektivet, på stationen, på tåget och på sin webbplats på ett lämpligt sätt om de rättigheter och skyldigheter som de har enligt denna förordning, och om kontaktuppgifterna för det organ som medlemsstaterna utsett enligt artikel 30.

Samt att det i bilaga II till tågpassagerarförordningen föreskrivs minimiregler om information som före resan ska lämnas av järnvägsföretag och biljettutfärdare om möjligheterna att utnyttja förbindelserna, villkor för detta och tillgången till hjälpmedel ombord på tågen för personer med funktionsnedsättning och personer med nedsatt rörlighet i enlighet med bland annat tilläggsdirektivet.

8.3.2 Förordningen om passagerarrättigheter för flyg

Artikel 9 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/ 2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar reglerar kvalitetsstandarder för assistansen. Enligt bilaga I till förordningen, till vilken artikel 9.1 hänvisar, ska förmedling ske, i tillgänglig form, av den information som personer med funktionsnedsättning och personer med nedsatt rörlighet behöver för att kunna resa med flyg.

Ett lufttrafikföretag ska enligt artikel 10 utan extra avgift tillhandahålla den assistans som anges i bilaga II till personer med funktionsnedsättning eller personer med nedsatt rörlighet som avreser från, ankommer till eller transiterar genom en flygplats som omfattas av förordningen. I bilaga II anges att förmedling, i tillgänglig form, av väsentlig information om flygningen ska ges. Enligt uppgift från Transportstyrelsen lämnas information manuellt genom till exempel säkerhetsbroschyrer.

8.3.3 Förordningen om passagerarrättigheter för båt

I artikel 9 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1177/2010 om passagerares rättigheter vid resor till sjöss och på inre vattenvägar och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 föreskrivs om tillgänglighet och information följande.

Transportören eller, i förekommande fall, terminaloperatören ska se till att personer med funktionsnedsättning eller nedsatt rörlighet får information i tillgänglig form.

Enligt artikel 9.3 ska researrangörer tillhandahålla villkor för tillgänglighet som inte är diskriminerande för personer med funktionsnedsättning och som tillämpas på resor som ingår i paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang som de organiserar, säljer eller erbjuder till försäljning.

Enligt artikel 9.4 ska transportörer, resebyråer och researrangörer se till, inbegripet vid bokning och information på Internet, att all relevant information om transportvillkoren, information om resan och villkoren för tillgänglighet finns att tillgå i en form som lämpar sig och är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning eller nedsatt rörlighet.

Enligt artikel 16.3 ska transportören eller, i förekommande fall, terminaloperatören se till att personer med funktionsnedsättning eller nedsatt rörlighet får den information som krävs enligt punkterna 1 och 2 om inställda eller försenade avgångar i tillgänglig form.

Enligt artikel 23.1 ska transportörer, terminaloperatörer och, i tillämpliga fall, hamnmyndigheter inom sina respektive behörighetsområden se till att information om passagerarnas rättigheter enligt denna förordning görs offentligt tillgänglig ombord på fartygen, i hamnarna om det är möjligt och i hamnterminalerna. Informationen ska, så långt det är möjligt, tillhandahållas i tillgänglig form och på samma språk som information i allmänhet görs tillgänglig för alla passagerare. När den informationen tillhandahålls ska särskild vikt fästas vid behoven hos personer med funktionsnedsättning eller nedsatt rörlighet.

8.3.4 Förordningen om passagerarrättigheter för buss

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 om passagerares rättigheter vid busstransport finns bestämmelser om skyldigheter för transportörer, resebyråer och researrangörer avseende information till personer med funktionsnedsättning. Skyldigheterna innefattar enligt artikel 10.5 att all relevant allmän information om resan och transportvillkoren ska finnas att tillgå i en form som lämpar sig och är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning eller nedsatt rörlighet, inbegripet, i förekommande fall, vid bokning och information på Internet. Informationen ska på passagerarens begäran delas ut i fysisk form.

Busspassagerares rättigheter bör omfatta mottagande av information om tjänsten före och under resan. All information av betydelse som lämnas till busspassagerare bör också på begäran lämnas i alternativa former som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och personer med nedsatt rörlighet, såsom stor skrift, enkelt språk, blindskrift, elektronisk kommunikation som kan användas med anpassad teknik eller ljudinspelningar (se skäl 14 i förordningen).

Enligt artikel 20.3 ska transportören eller, i förekommande fall, terminaloperatören se till att personer med funktionsnedsättning och personer med nedsatt rörlighet får information om försenade avgångar och anslutande transporter.

8.4 Elektronisk kommunikation

8.4.1 Europeisk kodex för elektronisk kommunikation

Den 11 december 2018 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (nedan kodexen). Direktivet trädde i kraft den 21 december 2018. Medlemsstaterna skulle enligt direktivet senast den 21 december 2020 anta och offentliggöra de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att genomföra direktivet. Den tidsplanen har inte hållits i Sverige. Än (maj 2021) har inte nödvändiga författningsändringar genomförts. Förhoppningen är i stället att detta ska ske vid årsskiftet 2021/2022.

Elektronisk kommunikationstjänst definieras i kodexen (och även i tillgänglighetsdirektivet) som en tjänst som vanligen tillhandahålls

mot ersättning via elektroniska kommunikationsnät och som omfattar, med undantag av tjänster i form av tillhandahållande av innehåll som överförts med hjälp av elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster eller utövande av redaktionellt ansvar över sådant innehåll, följande typer av tjänster:

a) Internetanslutningstjänst.

a) Interpersonell kommunikationstjänst.

b) Tjänster som helt eller huvudsakligen utgörs av överföring av signaler, såsom överföringstjänster som används för tillhandahållande av maskin till maskin-tjänster och för utsändningstjänster.

Sammanfattningsvis syftar de nya reglerna till att uppnå heltäckande och obegränsad uppkoppling på den inre marknaden, främjad konkurrens och ökade valmöjligheter för slutanvändarna, samt en förenklad reglering och regleringsprocess anpassad för snabba förändringar på marknaden och i den tekniska utvecklingen, allt för att uppnå en mer sammanhållen inre marknad (se regeringens promemoria Genomförande av direktivet om inrättande av en kodex för elektronisk kommunikation s. 97 – nedan Promemorian). Av artikel 1.1 i kodexen framgår också att det harmoniserade ramverket inrättas för att underlätta tillgång till tjänster för slutanvändare med funktionsnedsättningar.

I kodexens artikel 3.2 listas vidare ett antal allmänna mål som medlemsstaterna och deras nationella regleringsmyndigheter ska eftersträva. Ett sådant mål är att tillgodose behoven, exempelvis av överkomliga priser, hos särskilda samhällsgrupper, i synnerhet slutanvändare med funktionsnedsättning, äldre slutanvändare och slutanvändare med särskilda behov samt av valmöjligheter och likvärdig tillgång för slutanvändare med funktionsnedsättning. Av artikel 85.4 i kodexen framgår en skyldighet för medlemsstaterna att i fråga om konsumenter med funktionsnedsättning säkerställa att stöd ges på lämpligt sätt, och att tjänsterna finns tillgängliga och erbjuds till överkomliga priser.

Artikel 102 ställer krav på att konsumenten ska informeras om avtalsinnehåll (såsom priser, avtalstid och vilken kvalitet som garanteras). Informationen ska på begäran ges i ett format som är tillgängligt för slutanvändare med funktionsnedsättning i enlighet med unionsrätt om harmonisering av tillgänglighetskraven för produkter och tjänster.

I artikel 103.1 i kodexen ställs vidare krav på att den som tillhandahåller internetanslutningstjänster eller allmänt tillgängliga inter-

personella kommunikationstjänster, eller den behöriga myndigheten själv, ska offentliggöra viss information för att slutanvändarna ska kunna göra välinformerade val. Enligt direktivsbestämmelserna ska informationen offentliggöras på ett tydligt, heltäckande och maskinläsbart sätt och i ett format som är tillgängligt för slutanvändare med funktionsnedsättning. Det sistnämnda i enlighet med unionsrätt om harmonisering av tillgänglighetskraven för produkter och tjänster.

Enligt artikel 104.1 i kodexen får de nationella regleringsmyndigheterna också kräva att den som tillhandahåller internetanslutningstjänster eller allmänt tillgängliga interpersonella kommunikationstjänster offentliggör information om tjänsternas kvalitet till slutanvändarna och om åtgärder som vidtagits för att säkerställa likvärdig tillgång för slutanvändare med funktionsnedsättning.

Vidare följer av artikel 111.1 a i kodexen att tillgång till tjänsterna även ska innefatta tillhörande avtalsinformation som lämnas i enlighet med artikel 102. I punkten b tydliggörs att det utbud av företag och tjänster som slutanvändare med funktionsnedsättning ska kunna dra nytta av ska vara likvärdigt med det som flertalet slutanvändare har tillgång till. Av artikel 111.2 i kodexen följer att medlemsstaterna när de vidtar de åtgärder som avses i artikel 111.1 är skyldiga att främja efterlevnaden av de relevanta standarder och specifikationer som fastställts i enlighet med artikel 39. I artikel 39 anges bland annat att kommissionen ska upprätta en förteckning över icke obligatoriska standarder eller specifikationer som ska fungera som ett stöd för främjandet av ett harmoniserat tillhandahållande av elektroniska kommunikationstjänster.

8.4.2 Kodexens krav på nödkommunikation för personer med funktionsnedsättning

Artikel 109 i kodexen innehåller bestämmer om nödkommunikation och det gemensamma europeiska nödnumret 112. Av Artikel 109.5 i kodexen framgår att slutanvändare med funktionsnedsättning ska ha samma tillgång som övriga slutanvändare till alarmeringstjänster via nödkommunikation.

Av artikel 109.7 i kodexen följer att slutanvändare ska få tillräcklig information om nödnumret 112, om hur numret används och om dess tillgänglighetsfunktioner. Informationen ska bland annat ges i

lättillgängliga format och ta hänsyn till olika typer av funktionsnedsättningar.

8.4.3 Lagen om elektronisk kommunikation

I nu gällande lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation (LEK) finns bestämmelser om så kallade samhällsomfattande tjänster. Av 5 kap. 1 § LEK framgår att om det behövs för att vissa samhällsomfattande tjänster ska finnas tillgängliga till överkomliga priser, får den som bedöms lämplig för det förpliktas att till överkomligt pris bland annat uppfylla krav på allmänt tillgängliga telefonitjänster, göra uppgifter om abonnenter tillgängliga och tillhandahålla upplysningstjänster och telefonautomater. Av samma lagrum framgår att den som bedöms lämplig också kan förpliktas att tillhandahålla personer med funktionsnedsättning tillgång till tjänsterna i samma utsträckning och på likvärdiga villkor som för andra slutanvändare och tillgodose de behov som personer med funktionsnedsättning har av särskilda sådana tjänster.

Vidare följer av 5 kap. 6 e § LEK att den som tillhandahåller allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster ska ta hänsyn till de behov som slutanvändare med funktionsnedsättning har av att få tillgång till elektroniska kommunikationstjänster i samma utsträckning som flertalet slutanvändare, och kunna dra nytta av det utbud av företag och tjänster som flertalet slutanvändare har tillgång till. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om på vilket sätt skyldigheten ska fullgöras.

I förarbeten anges att bestämmelsen om att hänsyn ska tas till behovet av slutanvändare med funktionsnedsättning, innebär att utformningen av de tjänster som erbjuds andra slutanvändare kan behöva anpassas på ett sätt som tar hänsyn till behoven hos personer med funktionsnedsättning. Det kan till exempel röra att stödja förmedlingstjänster eller en viss funktionalitet hos en tjänst (prop. 2010/11:115 s. 172).

PTS har meddelats föreskriftsrätt. Än så länge har dock inga föreskrifter meddelats på området.

Nuvarande LEK står nu inför stora förändringar med anledning av den ovan beskrivna kodexen.

8.4.4 Föreslagna lagändringar med anledning av kodexen

Regeringen har i Promemorian utrett vilka ändringar som bedöms bli aktuella med anledning kodexen. Inom Regeringskansliet arbetar man just nu med en lagrådsremiss på området. Ny lagstiftning bedöms kunna träda i kraft tidigast vid årsskiftet 2021/2022.

I texten nedan utgås från de föreslagna lagändringarna och de resonemang angående förslagen som förs i Promemorian om inget annat anges.

Syftet med lagen om elektronisk kommunikation är att enskilda och myndigheter ska få tillgång till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer och största möjliga utbyte för alla när det gäller urvalet av elektroniska kommunikationstjänster samt deras pris, kvalitet och kapacitet (1 kap. 1 § första stycket Promemorians förslag till LEK).

Lagen gäller elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster med tillhörande faciliteter och tjänster samt annan radioanvändning. Lagen är däremot inte tillämplig på innehållet som överförs i elektroniska kommunikationsnät med hjälp av elektroniska kommunikationstjänster (1 kap. 3 § Promemorians förslag till LEK).

I den föreslagna lagen anges vilka allmänna skyldigheter den som tillhandahåller allmänna kommunikationsnät eller allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster har, bland annat när det gäller funktion och teknisk säkerhet, förmedling av nödsamtal och de behov av särskilda tjänster som personer med funktionsnedsättning kan ha.

Lagen ska alltså införliva kodexen i svensk rätt. Dock har inte alla artiklar ansetts behöva leda till lagändringar. Artikel 85.4 i kodexen som redogjorts för ovan och som handlar om stöd till personer med funktionsnedsättning och säkerställande av att tjänsterna erbjuds till överkomliga priser är en sådan artikel. Eftersom Sverige enligt regeringen redan lever upp till kraven behövs ingen ytterligare lagstiftning. Enligt 8 § 1 förordningen (2007:951) om instruktion för PTS får PTS nämligen genom upphandling tillgodose behov som personer med funktionsnedsättning har av bland annat elektroniska kommunikationstjänster. I 11 § andra stycket samma förordning anges att PTS särskilt ska verka för att målen för funktionshinderpolitiken uppnås inom dess ansvarsområde och ska vara samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda parter.

I Promemorian gör regeringen bedömningen att Sverige därför väl uppfyller kraven som framställs kodexens artikel 85.4. Några ytterligare åtgärder behövs inte (se Promemorian s. 256)

Däremot har kodexen, såvitt avser rättigheter för personer med funktionsnedsättning, föranlett en del andra lagändringsförslag.

Den som tillhandahåller internetanslutningstjänster eller allmänt tillgängliga interpersonella kommunikationstjänster får förpliktas att för slutanvändarna offentliggöra uttömmande, jämförbar, tillförlitlig, användarvänlig och aktuell information om tjänsternas kvalitet och om vilka åtgärder som har vidtagits för att säkerställa likvärdig tillgång för slutanvändare med funktionsnedsättning (7 kap. 7 § Promemorians förslag till LEK).

Den som tillhandahåller allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster ska vidare ta hänsyn till de behov som slutanvändare med funktionsnedsättning har av att få tillgänglig till elektroniska kommunikationstjänster, inklusive tillhörande avtalsinformation, i samma utsträckning som flertalet slutanvändare, och kunna dra nytta av ett utbud av företag och tjänster som är likvärdigt med det som flertalet slutanvändare har tillgång till (7 kap. 37 § Promemorians förslag till LEK). Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om på vilka sätt skyldigheten ska fullgöras. Från ovan nämnda regler undantas dock mikroföretag som endast tillhandahåller nummeroberoende interpersonella kommunikationstjänster.

Jämfört med den lagstiftning som alltjämt gäller på området är ändringarna dock relativt begränsade (se 5 kap. 1 § och 5 kap. 6 § e nuvarande LEK)

När det först gäller kravet på informationen om tjänsternas kvalitet och vilka åtgärder som har vidtagits för att säkerställa likvärdig tillgång för slutanvändare med funktionsnedsättning har det i enlighet med kodexens krav tydliggjorts att den ska vara beskaffad på visst sätt (uttömmande, jämförbar etcetera). Det har vidare tydliggjorts i den föreslagna nya LEK att likvärdig tillgång till tjänsterna, det vill säga även för personer med funktionsnedsättning, omfattar tillhörande avtalsinformation. I övrigt anses Sverige leva upp till kodexens krav så som de uttrycks i artiklarna 111.1 och 111.2 (se ovan avsnitt 8.4.1.).

Skälen för detta är enligt regeringen *för det första* att enligt 9 § förordningen (2007:951) med instruktion för Post- och telestyrelsen ska myndigheten i förekommande fall beakta nationell och internationell

standard när den beslutar om föreskrifter. Därigenom uppfylls kravet på främjande standarder i artikel 111.2.

För det andra bedrivs, enligt regeringen, sedan många år ett aktivt arbete för att elektroniska kommunikationstjänster ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Det finns i statsbudgeten ett anslag för ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning (se prop. 2018/19:1 utg.omr. 22 s. 101 och bet. 2018/19:TU1 s. 4 och 77). Anslaget får användas för utgifter för ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov i syfte att trygga behovet av effektiva elektroniska kommunikationer och posttjänster. Anslaget får också användas för utgifter för utvecklingsprojekt med inriktning på elektronisk kommunikation och IT-användning för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov, till exempel avseende tillgänglighet till kommunikation, utbildning och media.

För det tredje har PTS med medel från stadsbudgeten upphandlat bland annat följande tjänster som personer med funktionsnedsättning har tillgång till; Med tjänsten bildtelefoni.net kan en teckenspråkstolk förmedla samtal mellan teckenspråk och tal. Både teckenspråkiga och hörande kan kontakta samtalsförmedlingstjänsten. Nummerupplysningstjänsten 118 400 erbjuder nummerupplysning för personer som på grund av synskada eller annan funktionsnedsättning inte kan söka nummer i kataloger eller på internet (se Promemorian s. 319).

Det grundläggande syftet med artikel 111 i kodexen är att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till elektroniska kommunikationstjänster på likvärdigt sätt som andra slutanvändare. Enligt regeringen bedöms det syftet även i fortsättningen främst tillgodoses genom åtgärder som finansieras av statsmedel. Regeringen kan även vid behov meddela föreskrifter på området.

Här kan upprepas att PTS redan enligt nuvarande lagstiftning har sådan föreskriftsrätt. Några föreskrifter har dock inte meddelats.

8.4.5 Införlivande i Sverige om kodexens reglering av nödkommunikation

Mellan staten och SOS Alarm Sverige AB finns ett alarmeringsavtal som reglerar SOS Alarms åtaganden och övriga skyldigheter inom ramen för bolagets samhällsuppdrag. Enligt alarmeringsavtalet ska SOS Alarm bland annat:

- Ta emot och besvara nödsamtal och annan nödkommunikation som inkommer till nödnummer 112,
- På ett säkert och effektivt sätt vidarekoppla nödsamtal och vidareförmedla annan nödkommunikation som inkommer till nödnummer 112 till samhällets hjälporgan,
- Erbjuda samhällets hjälporgan att ingå avtal om efterföljande larmbehandling.

Avtalet innebär även att SOS Alarm ska ansvara för funktionen att via 112 ta emot nödkommunikation via sms från personer med funktionsnedsättning i fråga om tal eller hörsel, eller andra motsvarande totalkonversationstjänster, förutsatt att förregistrering har skett.

Regeringen ansåg i förarbetena till den föreslagna nya lagen om elektronisk kommunikation att det krav som ställs i Artikel 109.5 i kodexen (det vill säga att slutanvändare med funktionsnedsättning ska ha samma tillgång som övriga slutanvändare till alarmeringstjänster via nödkommunikation) inte krävde några särskilda genomförandeåtgärder inom ramen för det lagstiftningsarbetet. Skälet var, enligt regeringen, att i Sverige kan personer med funktionsnedsättning nå SOS Alarm även genom sms och texttelefoni. Tjänsten sms till 112 är tillgänglig för slutanvändare som registrerar sig för tjänsten hos SOS Alarm. Tjänsten 112 via texttelefoni är tillgänglig från fasta texttelefoner. Tjänsterna är tillgängliga dygnet runt utan avbrott på samma sätt som vanliga nödsamtal till 112. Slutanvändare från andra medlemsstater som använder sin mobiltelefon genom internationell roaming i Sverige kan på samma villkor som svenska användare få tillgång till tjänsten sms till 112. När det gäller information om nödnumret konstaterade regeringen att kunskapen om nödnumret är god och att SOS Alarm regelbundet genomför omfattande informationskampanjer om 112. Direktivets krav är därför uppfyllda även i det avseendet (se Promemorian s. 316).

8.5 Audiovisuella medietjänster

Tillgänglighetsdirektivet ska gälla för tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster. Med audiovisuella medietjänster avses tv-sändningar (linjära audiovisuella medietjänster) och beställ-tv/audio-

visuella medietjänster på begäran (icke-linjära audiovisuella medietjänster).

8.5.1 AV-direktivet

Direktiv 2010/13/EG om audiovisuella medietjänster (AV-direktivet) innehåller gemensamma regler inom EU för tv-sändningar och beställ-tv. Direktivet innehåller grundläggande bestämmelser om bland annat skydd av barn, tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, främjande av europeiska produktioner och audiovisuella kommersiella meddelanden (det vill säga produktplacering, sponsring och reklam).

Den 14 november 2018 beslutades direktiv (EU) 2018/1808 om ändringar i AV-direktivet. Den största förändringen är att videodelningsplattformar med användargenererat material (som till exempel Youtube) omfattas av AV-direktivets krav. Tjänsten skiljer sig från tv-tjänster bland annat genom att innehållet på tjänsten tillhandahålls av användarna och genom att leverantören av tjänsten inte har något redaktionellt ansvar för detta innehåll. AV-direktivet genom ändringsdirektivet innehåller också skärpta bestämmelser om tillgänglighet till audiovisuella medietjänster för personer med funktionsnedsättning. Medlemsstaterna ska utan onödigt dröjsmål säkerställa att tjänster som tillhandahålls av leverantörer av medietjänster under deras jurisdiktion fortlöpande och successivt görs mer tillgängliga för personer med funktionsnedsättning genom proportionella åtgärder. Medlemsstaterna ska säkerställa att leverantörer av medietjänster regelbundet rapporterar till de nationella tillsynsmyndigheterna eller tillsynsorganen om genomförandet av dessa åtgärder. Vidare ska medlemsstaterna uppmuntra leverantörer av medietjänster att utarbeta handlingsplaner för tillgänglighet för att fortlöpande och successivt göra sina tjänster mer tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Sådana handlingsplaner ska överlämnas till de nationella tillsynsmyndigheterna eller tillsynsorganen. Varje medlemsstat ska dessutom utse en för allmänheten lättillgänglig kontaktpunkt online som ska informera om och kunna ta emot klagomål om de nu aktuella tillgänglighetsfrågorna. Direktivet har i Sverige delvis genomförts genom ändringar i radio- och tv-lagen.

8.5.2 Radio- och tv-lagen

Radio- och tv-lagen (2010:696) genomför som ovan nämnts delvis AV-direktivet och innehåller bestämmelser om tv-sändningar, beställ-tv, sökbar text-tv, beställradio, videodelningsplattformar, och ljudradiosändningar. I lagen finns bestämmelser om bland annat krav på tillstånd i vissa fall samt bestämmelser om innehåll, exempelvis i fråga om produktplacering, sponsring och reklam. Lagen innehåller också bestämmelser om vidaresändning i kabelnät.

Tillstånd enligt lagen krävs för att sända tv och sökbar text-tv med användande av radiovågor om sändningen sker inom vissa angivna frekvenser som är avsatta för sändningar i marknätet. Regeringen ger tillstånd att sända tv och sökbar text-tv om sändningsverksamheten finansieras med public service-avgift. Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) ger tillstånd i övriga fall. Ett tillstånd får förenas med villkor, exempelvis om att sändningsrätten ska utövas opartiskt och sakligt och med beaktande av att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet ska råda i tv.

Sändningar som inte går genom marknätet är inte tillståndspliktiga. Den som bedriver en sändningsverksamhet som det inte behövs tillstånd för ska däremot anmäla sig för registrering hos Myndigheten för press, radio och tv.

Utöver de villkor som kan ställas i ett sändningstillstånd anger radio- och tv-lagen att en leverantör av medietjänster ska utforma tjänsten på ett sådant sätt att den blir tillgänglig för personer med funktionsnedsättning genom textning, tolkning uppläst text eller annan teknik (5 kap. 12 § radio- och tv-lagen). Tillgängliggörandet ska ske i den omfattning som beslutas av regeringen, om verksamheten finansieras med public service-avgift enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst, och av MPRT i övriga fall. Ett sådant beslut ska gälla för en viss tid. Vid bestämmande av hur och i vilken omfattning tjänsten ska göras tillgänglig för personer med funktionsnedsättning ska leverantörens finansiella förutsättningar och den tekniska utvecklingen av tillgänglighetstjänster beaktas. En leverantör av en medietjänst som inte följer ett beslut om tillgänglighet får åläggas att betala en särskild avgift om lägst fem tusen kronor och högst femmiljoner kronor. Vid prövning av frågan om avgift ska påföras ska det särskilt beaktas om överträdelsen berott på en omständighet som leverantören varken förutsåg eller borde ha förutsett, eller vad

leverantören gjort för att undvika överträdelsen. Avgiften tillfaller staten. Granskningsnämnden för press, radio och tv fattar beslut om att särskild avgift ska påföras i de fall regeringen beslutat om krav på tillgängliggörande, det vill säga för public service-företagens verksamhet. MPRT fattar beslut i övriga fall, det vill säga för andra leverantörer av tv än public service-företagen.

MPRT är även ansvarig för att tillhandahålla en kontaktpunkt online som ska lämna information till allmänheten om tillgänglighetsfrågor enligt radio- och tv-lagen och ta emot klagomål om sådant tillgängliggörande.

8.6 Radioutrustningslagen

Radioutrustningslagen (SFS 2016:392) är en implementering av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/53/EU om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av radioutrustning och om upphävande av direktiv 1999/5/EG (Radioutrustningsdirektivet).

Lagen innehåller bestämmelser om tillhandahållande av radioutrustning på marknaden och om viss användning av sådan utrustning. I lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation finns det bestämmelser om användning av radiosändare.

I radioutrustningslagen ställs en rad väsentliga krav på radioutrustning som omfattas av direktivet. Radioutrustning definieras som en elektronisk eller elektronisk produkt som avsiktligt avger eller tar emot radiovågor för radiokommunikation eller radiobestämning, eller en elektronisk eller elektronisk produkt som måste kompletteras med ett tillbehör, såsom en antenn, för att avsiktligt avge eller ta emot radiovågor för radiokommunikation eller radiobestämning. Det innebär kort sagt att alla produkter som har en radiosändare och/eller radiomottagare omfattas av lagen – dvs. de flesta mobiltelefoner och datorer. Även läsplattor ingår. Läsplattor med trådlös internetuppkoppling eller annan trådlös digital uppkoppling kan nämligen betraktas som terminalutrustning för elektroniska kommunikationstjänster och omfattas därmed av radioutrustningslagen.

I radioutrustningslagen ställs en rad väsentliga och administrativa krav på produkterna som omfattas. Kraven innebär bland annat att radioutrustningen ska vara konstruerad så att den inte riskerar männi-

skors och husdjurs hälsa eller att egendom skadas. Radioutrustningen ska vara konstruerad så att den ändamålsenligt använder och stöder en effektiv användning av radiospektrum och därigenom undviker skadlig störning.

Detaljerade bestämmelser och föreskrifter finns i radioutrustningsförordningen (2016:394) samt Post- och telestyrelsens (PTS) föreskrifter (PTSFS 2016:5) om krav med mera på radioutrustning.

Produkter som omfattas av radioutrustningslagen ska vara föremål för marknadskontroll. Marknadskontrollmyndigheter är Elsäkerhetsverket vad gäller elsäkerhet PTS i övrigt. Marknadskontroll ska utföras i enlighet med EU:s marknadskontrollförordning och de nationella författningar som kompletterar denna förordning.

8.7 E-handel

E-handeln regleras genom flera olika direktiv, vilka har implementerats i ett antal nationella författningar. Nedan redogörs för de mest centrala regelverken.

8.7.1 E-handelsdirektivet

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (E-handelsdirektivet) avser att främja den fria rörligheten av tjänster genom att skapa enhetliga regler för elektronisk handel på den inre marknaden. I detta syfte ska direktivet bidra till att den inre marknaden fungerar väl genom att säkerställa den fria rörligheten för informationssamhällets tjänster mellan medlemsstaterna.

I dess definition av *informationssamhällets tjänster* hänvisar e-handelsdirektivet till den definition som ges i Europaparlamentets och rådets direktiv 98/34/EG av den 22 juni 1998 om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster, ändrat genom direktiv 98/48/EG. Direktiv 98/34/EG är numera upphävt och har ersatts av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informations-

samhällets tjänster. Definitionen av *tjänst* i direktiv 2015/1535 motsvarar i allt väsentligt definitionen i tidigare direktiv och innehåller dessutom förtydliganden av vad som avses med rekvisiten *på distans*, *på elektronisk väg* samt *på individuell begäran av en tjänstemottagare*. Sammanfattningsvis ska med *informationssamhällets tjänster* förstås tjänster som tillhandahålls mot ersättning utan att parterna är närvarande samtidigt, där den aktuella tjänsten sänds, befordras och tas emot genom tråd, radio, optiska medel eller andra elektromagnetiska medel. Tjänsten sänds och tas emot vid slutpunkten med hjälp av utrustning för elektronisk behandling och lagring av uppgifter. Både fysiska och juridiska personer kan vara mottagare av de tjänster som omfattas av e-handelsdirektivet. I ingresspunkt 18 förklaras närmare vad som omfattas av informationssamhällets tjänster. Där sägs i huvudsak följande. Informationssamhällets tjänster omfattar en mängd näringsverksamheter som bedrivs online, till exempel försäljning av varor. Själva leveransen av varor eller tillhandahållande av offline-tjänster omfattas dock inte. Informationssamhällets tjänster begränsas inte enbart till tjänster som föranleder avtal online utan gäller även tjänster utan kostnad för mottagarna, i den mån de utgör näringsverksamhet. Som exempel kan nämnas tillhandahållande av information eller kommersiella meddelanden online eller tillhandahållande av sökmöjligheter samt åtkomst till och hämtning av data. Informationssamhällets tjänster omfattar också tjänster som avser vidarebefordran av information via kommunikationsnät, till exempel genom att tillhandahålla tillgång till kommunikationsnät eller genom att fungera som värdtjänst för information från tjänstemottagaren.

I direktivet definieras en tjänsteleverantör som varje fysisk eller juridisk person som tillhandahåller någon av informationssamhällets tjänster. En etablerad tjänsteleverantör anges vara en tjänsteleverantör som utövar näringsverksamhet med hjälp av ett fast driftställe under obestämd tid.

Direktivet uppställer diverse krav som tillhandahållare av informationssamhällets tjänster måste uppfylla i samband med bland annat marknadsföring, beställning och avtal.

Medlemsstaterna ska se till att ha de medel för tillsyn och utredning som behövs för att effektivt kunna genomföra direktivet och se till att tjänsteleverantörerna förser dem med de uppgifter som krävs. Vidare ska medlemsstaterna, i syfte att samarbeta med övriga medlemsstater, utse en eller flera kontaktpunkter. Kontaktpunkter, som kan

nås elektroniskt, ska även inrättas dit tjänstemottagarna och tjänsteleverantörerna kan vända sig för att få allmän information om avtalsrättsliga rättigheter och skyldigheter, om var de kan få klagomål och tvister prövade etcetera. Medlemsstaterna är även skyldiga att så fort som möjligt lämna den hjälp och de uppgifter som en annan medlemsstat eller kommissionen begär, även på elektronisk väg.

Direktivet genomförs i svensk rätt genom lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster (e-handelslagen) samt marknadsföringslagen (2008:486).

8.7.2 E-handelslagen

E-handelslagen ska tillämpas på informationssamhällets tjänster och påbörjande och utövande av verksamhet som rör sådana tjänster. Lagen riktar sig främst till tjänsteleverantörer och föreskriver rätt för tjänsteleverantörer inom den inre marknaden att tillhandahålla tjänster i Sverige inom lagens tillämpningsområde. Av lagen framgår även vilken information som en säljare är skyldig att tillhandahålla om bland annat företaget, kontaktuppgifter och behörig tillståndsmyndighet och om och vilka tekniska hjälpmedel som måste finnas när en köpare ska göra en beställning. De tekniska hjälpmedel som avses i e-handelslagen avser dock inte hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning. Det är i stället hjälpmedel som gör det möjligt för en tjänstemottagare att upptäcka och rätta till sina eventuella inmatningsfel innan denne gör en beställning som menas.

Informationssamhällets tjänster definieras i lagen som ”tjänster som normalt utförs mot ersättning och som tillhandahålls på distans, på elektronisk väg och på individuell begäran av en tjänstemottagare”. I lagens förarbeten poängterades att elektronisk handel (e-handel) har vuxit fram som ett av de potentiellt mest betydelsefulla användningsområdena för den moderna informationstekniken (prop. 2001/02:150 s. 18 f.). Samtidigt konstaterades att det inte fanns någon klar eller allmängiltig definition av begreppet elektronisk handel. Begreppet *informationssamhällets tjänster* hade valts då det ansågs ha en bredare innebörd. Till skillnad från elektronisk handel, vilket oftast avser själva handeln med varor och tjänster över internet, inbegriper begreppet *informationssamhället tjänster* även övriga tjänster som är kopplade till handeln av varor och tjänster över internet eller andra nät. I begrep-

pet ingår därför, förutom själva handeln, en mängd olika tjänster såsom informationstjänster, finansiella tjänster, fastighetsmäklartjänster, webbhotell och söktjänster. En förutsättning för att en tjänst ska omfattas av begreppet är att den tillhandahålls online, det vill säga via en förbindelse som möjliggör direkt interaktiv kommunikation.

Med tjänsteleverantör avses i e-handelslagen en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller någon av informationssamhällets tjänster. I lagens förarbeten uttalas att definitionen inbegriper till exempel internetleverantörer, tillhandahållare av sökmotorer, serverägare och näringsidkare som erbjuder varor och tjänster online (prop. 2001/02:150 s. 110).

Om en tjänsteleverantör inte lever upp till informationskraven eller inte tillhandahåller föreskrivna tekniska hjälpmedel i samband med beställning ska samma förfarande som beskrivs i marknadsföringslagen nedan tillämpas, med undantag för bestämmelserna om marknadsstörningsavgift.

8.7.3 Marknadsföringslagen

Marknadsföringslagen (2008:486) syftar till att främja konsumenternas och näringslivets intressen i samband med marknadsföring av produkter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter och näringsidkare. Produkter som det definieras i marknadsföringslagen har dock en vidare innebörd än i tillgänglighetsdirektivet. Lagen är främst avsedd att vara en konsumentskyddande lagstiftning och genomför delvis flera EU-direktiv bland annat Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder och Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/114/EG av den 12 december 2006 om vilseledande och jämförande reklam, AV-direktivet och e-handelsdirektivet.

I lagen finns bestämmelser om otillbörlig marknadsföring, vilken information som en näringsidkare måste lämna till en konsument innan ett avtal ingås samt förbud och åligganden som kan meddelas en näringsidkare som inte följer lagen. Lagen innehåller även bestämmelser om marknadsstörningsavgift och tillsyn och ger konsumentombudsmannen vissa befogenheter för att kontrollera att näringsidkare följer lagen.

Lagen reglerar även när det får beslutas om marknadsstörningsavgift om lägst tio tusen kronor och högst tio miljoner kronor. Bristande information utgör dock inte skäl att besluta om en sådan avgift. Däremot kan en näringsidkare bli skadeståndsskyldig för skada som kan uppstå till följd av att ett åläggande om att lämna information har åsidosatts.

8.7.4 Lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler

Lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler (distansavtalslagen) genomför direktiv 97/7/EG om konsumentskydd vid distansavtal och direktiv 2002/65/EG om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenter. Direktiv 97/7/EG har numera ersatts av direktiv 2011/83/EU om konsumenträttigheter.

Distansavtalslagen innehåller bestämmelser om konsumentskydd vid distansavtal och avtal utanför affärslokaler. Med *distansavtal* avses avtal som ingås inom ramen för ett av näringsidkaren organiserat system för att träffa avtal på distans, om kommunikationen uteslutande sker på distans. Detta omfattar bland annat att en näringsidkare erbjuder varor eller tjänster på en webbplats där konsumenter kan göra beställningar (prop. 2004/05:13 s. 121 f.). Lagen föreskriver vad som ska gälla för avtal varigenom en näringsidkare överlåter varor eller utför en tjänst åt en konsument samt avtal om finansiella tjänster (till exempel kredit, betalning och försäkring) eller om överlåtelse eller emission av finansiella instrument mellan en näringsidkare och en konsument. Ett avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i lag är till nackdel för en konsument är utan verkan mot denne, om inte annat anges i lag.

I lagen regleras främst villkoren för ångerrätt samt den information som näringsidkaren ska tillhandahålla innan ett avtal sluts. Informationen ska ges klart och begripligt och på ett sätt som är anpassat till det medel för distanskommunikation som används. Särskild hänsyn ska tas till behoven hos underåriga och andra särskilt utsatta personer.

Innan ett avtal om finansiella tjänster eller emission av finansiella instrument ingås ska näringsidkaren i rimlig tid innan avtalet ingås informera konsumenten om bland annat. sina kontaktuppgifter, ansvarig tillsynsmyndighet, den finansiella tjänstens eller det finansiella

instrumentets huvudsakliga egenskaper och pris, de särskilda risker som följer med det finansiella instrument som avtalet avser, vad som gäller för betalning och ångerrätt, löptiden för avtalet, vad som gäller om uppsägning av avtalet i förtid eller ensidigt etcetera

Informationen ska ges klart och begripligt och på ett sätt som är anpassat till det medel för distanskommunikation som används. Näringsidkaren ska ta särskild hänsyn till behovet av skydd för underåriga och andra särskilt utsatta personer. Informationen och avtalsvillkoren ska ges i en handling eller i någon annan läsbar och varaktig form som är tillgänglig för konsumenten. Om avtalet ska ingås genom ett medel för distanskommunikation som inte tillåter att informationen och avtalsvillkoren ges i sådan form före avtalsslutet, ska näringsidkaren ge konsumenten informationen i denna form snarast efter det att avtalet har ingåtts. Många av informationskraven gäller dock inte när ett distansavtal avser en betaltjänst enligt betaltjänstlagen (2010:751). Krav på förhandsinformation för betaltjänster anges i betaltjänstlagen i stället.

För det fall näringsidkaren inte ger den föreskrivna informationen ska marknadsföringslagen (2008:486) tillämpas, med undantag av bestämmelserna om marknadsstörningsavgift. Behörig domstol blir därmed även i dessa mål patent- och marknadsdomstolen.

8.8 DOS-lagen och webbtillgänglighetsdirektivet

8.8.1 Webbtillgänglighetsdirektivet

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer (webbtillgänglighetsdirektivet) innehåller 15 artiklar. Syftet med direktivet är enligt artikel 1 att förbättra den inre marknadens funktionssätt när det gäller tillgänglighetskraven avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer. Dessa webbplatser och mobila applikationer ska bli mer tillgängliga för användare, och då särskilt för personer med funktionsnedsättning.

Direktivets bestämmelser gäller för offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer.

Direktivet är enligt artikel 1.3 inte tillämpligt på webbplatser och mobila applikationer tillhörande radio- och televisionsföretag med uppdrag i allmänhetens tjänst eller deras dotterbolag.

I artikel 4 anges att medlemsstaterna ska säkerställa att offentliga myndigheter vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att göra sina webbplatser och mobila applikationer mer tillgängliga genom att göra dem möjliga att uppfatta, hanterbara, begripliga och robusta. Enligt artikel 5 ska medlemsstaterna säkerställa att offentliga myndigheter tillämpar tillgänglighetskraven i den utsträckning som dessa krav inte lägger en oproportionell börda på myndigheterna.

Artikel 7 anger att medlemsstaterna ska säkerställa att offentliga myndigheter tillhandahåller och regelbundet uppdaterar ett tillgänglighetsutlåtande om deras webbplatsers och mobila applikationers överensstämmelse med direktivet.

Tillgänglighetsutlåtandet ska även innehålla en kommentarsfunktion som gör det möjligt för enskilda att meddela den berörda aktören att dess webbplats eller mobila applikation inte uppfyller tillgänglighetskraven.

Genom kommentarsfunktionen ska enskilda också kunna begära ut viss information som undantagits i enlighet med artiklarna 1.4 och 5 i en för dem tillgänglig form.

I artikel 8 anges att medlemsstaterna regelbundet ska övervaka att offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer uppfyller tillgänglighetskraven och regelbundet rapportera resultatet av övervakningen till Europeiska kommissionen.

Enligt artikel 9 ska medlemsstaterna säkerställa att det finns ett tillfredsställande och effektivt uppföljningsförfarande. I artiklarna 10, 11 och 13–15 finns bland annat bestämmelser om Europeiska kommissionens befogenheter att anta delegerade akter, översyn av tillämpningen av direktivet och ikraftträdande.

8.8.2 Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service

Webbtillgänglighetsdirektivet har i Sverige genomförts genom lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen).

Lagen innebär att digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör genom en teknisk lösning som står under aktörens kontroll ska vara tillgänglig i enlighet med tillgänglighetskraven i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Därutöver ska även digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör genom en teknisk lösning som står under tredje parts kontroll, så långt det är möjligt, uppfylla

samma krav. Lagens tillämpningsområde omfattar statliga och kommunala myndigheter, beslutande församlingar i kommuner och landsting, offentligt styrda organ samt sammanslutningar av dessa aktörer.

Lagen omfattar även privata aktörer, som med offentlig finansiering bedriver yrkesmässig verksamhet inom förskola, skola, hälso- och sjukvård samt omsorg. Detsamma gäller enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examina, och som till största delen har statsbidrag som finansiering av högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå eller för utbildning på forskarnivå.

De ovan nämnda kraven på tillgänglighet kommer framför allt till uttryck i lagens 10 § som innebär att digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör genom en teknisk lösning som står under aktörens kontroll ska följa tillgänglighetskraven enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, samt 11 § som innebär att digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör genom en teknisk lösning som står under tredje parts kontroll ska, så långt det är möjligt ska följa tillgänglighetskraven enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka tekniska krav som ska gälla.

Av 12 § följer vidare att en offentlig aktör inte behöver uppfylla kraven enligt lagen om det är oskäligt betungande att fullgöra kraven. Den offentliga aktören ska enligt 13 § tillhandahålla en tillgänglighetsredogörelse. Denna ska innehålla en funktion som gör det möjligt för en enskild person att meddela den berörda aktören att dess digitala service inte uppfyller tillgänglighetskraven. Om en offentlig aktör bedömer att det är oskäligt betungande att fullgöra tillgänglighetskraven, ska bedömningen återges i redogörelsen.

Den bedömningen kan i sin tur mötas av en begäran om tillgängliggörande. Det vill säga den som på grund av funktionsnedsättning inte kan tillgodogöra sig innehåll, för vilket aktören åberopar att det är oskäligt betungande att uppfylla lagens tillgänglighetskrav, kan begära att innehållet tillgängliggörs (15 §).

Om begäran helt eller delvis avslås är den offentliga aktören på begäran skyldig att lämna ett skriftligt beslut som innehåller de skäl som har bestämt utgången. Beslutet kan som huvudregel överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Den myndighet som regeringen bestämmer utövar tillsyn över lagen. Tillsynsmyndigheten ska också övervaka att digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör uppfyller lagens krav.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får vidare meddela föreskrifter om hur övervakningen ska genomföras.

Den som anser att en offentlig aktör inte uppfyller ett eller flera av tillgänglighetskraven får anmäla det till tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten kan i sin tur genom övervakning eller efter anmälan genom påpekanden eller liknande förfaranden försöka åstadkomma rättelse av eventuella brister.

Leder insatserna enligt första stycket inte till rättelse får tillsynsmyndigheten besluta att förelägga den offentliga aktören att vidta åtgärder för att uppfylla kraven. Ett nytt föreläggande om samma sak får förenas med vite.

Även dessa beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Tillsynsmyndighet är Myndigheten för digital förvaltning, DIGG. DIGG har beslutat om föreskrifter om tillgänglighet till digital offentlig service (MDFFS 2019:2).

8.9 Bebyggd miljö

8.9.1 Plan- och bygglagen

I plan- och bygglagen (2010:900) [PBL] finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. I lagens portalparagraf slås fast att bestämmelserna bland annat syftar till att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden (1 kap. 1 § PBL).

Planläggning ska vidare med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja bland annat en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper. Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver bygglov ska vidare bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till en rad faktorer, däribland möjligheter för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att använda området (2 kap. 6 § PBL). Det innebär att det vid planläggning och bebyggelse ska läggas stor vikt vid användbarheten för alla samhällsgrupper

– varvid avses bland annat personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

Närmare reglering om detta finns i 8 kap. PBL och 3 kap. plan- och byggförordningen (PBF).

Av PBL följer att en byggnad ska vara lämplig för sitt ändamål, ha en god form, färg- och materialverkan och vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga (8 kap. 1 § PBL). En byggnad ska vidare ha vissa tekniska egenskaper, däribland de tekniska egenskaper som är väsentliga i fråga om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga (8 kap. 4 § 8 PBL).

De allmänna utformningskraven på en byggnad (det vill säga lämplighet, god form, färg- och materialverkan samt tillgänglighet och användbarhet) ska uppfyllas för hela byggnaden vid nybyggnad och ombyggnad. Vid ombyggnad behöver dock kraven, däribland kravet på tillgänglighet, inte uppfyllas för hela byggnaden, om det ”inte är rimligt”. I så fall ställs bara kravet på den betydande och avgränsbara del av byggnaden som påtagligt förnyas genom ombyggnaden. Vid annan ändring av en byggnad än ombyggnad ska kraven uppfyllas i fråga om ändringen.

Obebyggda tomter som ska bebyggas ska ordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Tomten ska bland annat ordnas så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska kunna komma fram till byggnadsverk och på annat sätt använda tomten, om det med hänsyn till terrängen och förhållandena i övrigt inte är orimligt (8 kap. 9 § 5 PBL).

Det som gäller i fråga om tomter ska i skälig utsträckning tillämpas också på allmänna platser och på områden för andra anläggningar än byggnader, dock att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska kunna använda platsen eller området i den utsträckning som följer av föreskrifter meddelade med stöd av PBL (8 kap. 12 § första stycket PBL)

Mer detaljerade bestämmelser om egenskapskrav avseende tillgänglighet och användbarhet finns i Plan- och byggförordningen och Boverkets föreskrifter och allmänna råd, BFS 2011:5 ALM och 2011:6 BBR.

8.9.2 Skyldigheten att åtgärda enkelt avhjälpta hinder

Hinder mot tillgänglighet eller mot användbarhet av lokaler dit allmänheten har tillträde ska alltid avhjälpas, om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa (8 kap. 2 § andra stycket PBL). Sak samma gäller hinder mot tillgänglighet eller användbarhet på en allmän plats (8 kap. 12 § andra stycket PBL).

Boverket använder i sina föreskrifter och allmänna råd begreppet publika lokaler för att beskriva platser som omfattas av kravet (se BFS 2011:13, HIN; *Boverkets föreskrifter och allmänna råd om avhjälpande av enkelt avhjälpta hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser*). Det är sådana lokaler som riktar sig till, och används av, allmänheten. Det är till exempel receptioner på sjukhus, vårdcentraler och myndigheter. Andra lokaler som riktar sig till allmänheten finns exempelvis i idrottsanläggningar, bibliotek, teatrar, biografer, samlingslokaler, buss-, taxi- och järnvägsstationer, terminaler, apotek, kiosker, restauranger och affärslokaler.

I BFS 2011:13 HIN 3 finns föreskrifter om vad som ska avhjälpas och allmänna råd om hur detta kan gå till. Det rör sig om exempelvis fysiska hinder i form av mindre nivåskillnader och tunga dörrar, hinder i form av bristande kontrastmarkering och bristande varningsmarkering, hinder i form av bristande utformning av orienterande skyltning, hinder i form av bristande eller bländande belysning, samt hinder i form av brist på och bristande utformning av balansstöd. I anslutning till varje hinder som ska avhjälpas finns utförliga allmänna råd om hur detta kan gå till.

Att hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna ska vara enkelt att avhjälpa innebär enligt Boverkets föreskrifter att detta ska ske så snart det inte är orimligt med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna. De ekonomiska konsekvenserna får inte bli orimligt betungande för fastighetsägaren, lokalhållaren eller näringsidkaren.

Kommunernas byggnadsnämnder ska utöva tillsyn över att reglerna om enkelt avhjälpta hinder följs. Ett tillsynsärende kan aktualiseras efter en anmälan utifrån eller på byggnadsnämndens eget initiativ. Oavsett vilket är byggnadsnämnden skyldig att ta upp en tillsynsfråga till prövning om det finns anledning att anta att en överträdelse har skett (se 8 kap. 2 § [2011:338] plan och byggförordningen).

Om byggnadsnämnden anser att ett hinder är enkelt att avhjälpa ska kommunen ingripa vilket kan göras genom ett beslut om åtgärdsföreläggande. Ett sådant föreläggande får förenas med vite eller beslut om att åtgärden ska genomföras på den försumliges bekostnad. Byggnadsnämnden kan även ansöka om handräckning hos Kronofogdemyndigheten för att få ett hinder som omfattas av åtgärdsföreläggande avhjälpt (se 11 kap. 19, 27, 37, 39 §§ PBL).

8.9.3 Förordning (EU) nr 1300/2014

I förordning (EU) nr 1300/2014 av den 18 november 2014 om tekniska specifikationer för driftskompatibilitet (TSD) avseende tillgängligheten till Europeiska unionens järnvägssystem för personer med funktionsnedsättningar och personer med nedsatt rörlighet fastställs tekniska specifikationer för att uppnå tillgänglighet.

Det handlar om att järnvägsnätet i Europa ska göras tillgängligt för personer med funktionsnedsättningar och personer med nedsatt rörlighet, dels i samband med nybyggnationer, dels i samband med modernisering och ombyggnad av befintlig infrastruktur.

De tekniska specifikationerna beskrivs närmare i bilagor till direktivet. Bilagorna listar ett antal väsentliga krav för tillgänglighet, som ställs på följande delområden:

1. Parkeringsmöjligheter för personer med funktionsnedsättningar och personer med nedsatt rörlighet
2. Hinderfria gångvägar
3. Dörrar och ingångar
4. Golvytor
5. Markering av genomskinliga hinder
6. Toaletter och skötplatser
7. Inredning och fristående enheter
8. Biljettförsäljning, informationsdiskar och kundtjänster
9. Belysning
10. Visuell information: skyltar, piktogram, tryckt eller dynamisk information

11. Talad information
12. Plattformsbredd och plattformskanter
13. Plattformens slut
14. Hjälputrustning för på- och avstigning som förvaras på plattformar
15. Plankorsningar.

På samtliga delområden ställs specificerade krav på fysisk tillgänglighet. Bilagan är omfattande och tekniskt detaljerad och det finns inte skäl att här i detalj redogöra för varje aspekt av kraven.

8.10 Lagstiftning om bank- och finansiella tjänster

Tillgänglighetsdirektivets bestämmelser om bank- och finansiella tjänster hänvisar till flera direktiv som införlivats i svensk rätt. Det är i första hand fråga om konsumentkreditlagen, lagen om verksamhet med bostadskrediter, lagen (2007:528) om värdepappershandel, lagen (2010:751) om betaltjänster samt lagen (2011:755) om elektroniska pengar.

8.10.1 Konsumentkreditlagen

Konsumentkreditlagen (KkredL) innehåller dels civilrättsliga regler, dels ett stort antal marknads- och näringsrättsliga regler som rör till exempel informations- och dokumentationskrav samt frågor om tillsyn och ingripanden. I fråga om en bostadskredit ska näringsidkaren enligt 9 § KkredL ge konsumenten information i enlighet med det standardiserade EU-faktabladet, som ska tillhandahållas i en handling eller i någon annan läsbar och varaktig form som är tillgänglig för konsumenten.

8.10.2 Lagen om värdepappershandel

Lagen om värdepappershandel innehåller bestämmelser om att information ska lämnas till kund. I 8 kap. 14 § första stycket föreskrivs att ett värdepappersinstitut ska förse sina kunder med lämplig och lätt-

begriplig information enligt 15–17 §§ i god tid innan institutet tillhandahåller en investeringstjänst eller sidotjänst. Informationen ska ge kunderna rimliga möjligheter att förstå arten av de investeringstjänster och finansiella instrument som institutet erbjuder och vilka risker som är förknippade med dem. I lagrummets tredje stycke föreskrivs bland annat att all information ett värdepappersinstitut lämnar till sina kunder ska vara rättvisande och tydlig och får inte vara vilseledande.

Det saknas i lagen bestämmelser som reglerar hur information ska tillhandahållas personer vilka har en funktionsnedsättning.

8.10.3 Lagen om betaltjänster

Lagen om betaltjänster innehåller bestämmelser om vilken information som ska ges i samband med tillhandahållande och genomförande av betaltjänster och vilka krav som ställs i samband med att betalningstransaktioner genomförs.

I kapitel fyra i lagen om betalningstjänster finns bestämmelser om informationskrav vid tillhandahållande av betaltjänster. I 4 kap. 5 § föreskrivs bland annat att information som lämnas av betaltjänst-leverantören innan ett avtal ingås ska tillhandahållas på ett lättillgängligt sätt och vara lätt att förstå. På begäran av betaltjänstanvändaren ska informationen tillhandahållas på papper eller på något annat varaktigt medium. Lagen ställer också i 9 kap. krav på att institut eller filialer som tillhandahåller betalkonton med grundläggande funktioner till konsumenter ska tillhandahålla platser för kontantuttag och att institut eller filialer som tillhandahåller betalkonton till företag ska tillhandahålla platser för dagskasseinsättningar. Bestämmelserna avser institut och filialer som har inlåning från allmänheten som överstiger 70 miljarder kronor. Post- och telestyrelsen ska utöva tillsyn över att instituten och filialerna uppfyller sina skyldigheter. Om ett svenskt institut inte fullgör sina skyldigheter, kan Finansinspektionen ingripa mot institutet genom beslut om föreläggande och sanktionsavgift.

8.10.4 Lagen om elektroniska pengar

Lagen om elektroniska pengar reglerar utgivning av elektroniska pengar samt om institut för elektroniska pengar och registrerade utgivare. I lagen saknas bestämmelser om tillhandahållande av information.

8.11 Övriga författningar

8.11.1 Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagen har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder (1 kap. 1 §).

I lagen avses med diskriminering bland annat att någon missgynnas på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Missgynnandet kan ske antingen direkt eller indirekt.

Även bristande tillgänglighet räknas som en form av diskriminering i diskrimineringslagen. Med bristande tillgänglighet avses enligt 1 kap. 4 § första stycket 3 diskrimineringslagen att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning. Underlåtenhet att vidta tillgänglighetsskapande åtgärder kan bestå av ren passivitet, det vill säga att inga åtgärder alls vidtas för tillgänglighet. Det kan även vara fråga om ett aktivt handlande men där åtgärderna inte är tillräckliga.

Av bestämmelsen framgår att åtgärder för tillgänglighet som är skäliga utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning ska vidtas. Hänsyn ska också tas till de ekonomiska och praktiska förutsättningarna, varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde samt andra omständigheter av betydelse.

Förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet gäller enligt 2 kap. diskrimineringslagen inom en rad samhällsområden.

Bland annat, såvitt nu är av intresse, vid *tillhandahållande* av varor och tjänster.

Av förarbetena till diskrimineringslagen framgår att i den utsträckning det finns regler i lag eller annan författning om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning bör dessa vara starkt vägledande för vad som krävs enligt bestämmelsen om bristande tillgänglighet. Det bör enligt förarbetena inte heller anses skäligt att kräva åtgärder som går utöver sådana krav och den som har uppfyllt sådana krav bör kunna utgå från att ytterligare krav inte följer av diskrimineringslagen (prop. 2013/14:198 s. 112).

Anmälningar om bristande tillgänglighet

DO:s statistik visar att diskriminering som har samband med funktionsnedsättning står för den största andelen av anmälningarna till myndigheten. Mellan åren 2015–2019 kunde 37 procent av anmälningarna härledas till diskrimineringsgrunden bristande tillgänglighet.

Anmälningar om bristande tillgänglighet rörde 2019 oftast samhällsområdena utbildning (43 procent), varor och tjänster (25 procent) och arbetsliv (14 procent). Under perioden 2015–2019 har antalet anmälningar om utbildning och arbetsliv ökat, medan antalet anmälningar om varor och tjänst minskat något.

DO benämner numera inte alla inkommande synpunkter för anmälningar, utan de kallas i stället tips och klagomål. Oavsett vilken etikett som används kan man konstatera att allt fler vänder sig till DO med känslan av att vara diskriminerad. År 2020 uppgick antalet anmälningar/tips/klagomål till 3 524 stycken, vilket är mer än någonsin tidigare. De flesta av dessa leder inte till aktiv tillsyn från DO, däremot ingår de i ett samlat kunskapsunderlag och utgör grund för kvalitativa och kvantitativa analyser. De ärenden som DO väljer att gå vidare med är ett urval bestående av tips och klagomål från allmänheten men även av sådant som framgår i media eller vad som kommer DO till del genom samarbetet med det civila samhället.

Utbildning är det område som har flest anmälningar avseende bristande tillgänglighet. Därefter är varor och tjänster det område där flest har synpunkter på bristande tillgänglighet. DO bedriver inte tillsyn över produkterna i sig. Det går alltså inte att vända sig till DO och hävda att en mobiltelefon inte stödjer vissa funktioner som ska under-

lätta för personer med funktionsnedsättningar. DO:s tillsynsmandat är i stället begränsat till själva *tillhandahållandet* av varan eller tjänsten. Även bristande digital tillgänglighet kan utgöra diskriminering.

8.11.2 Barnkonventionen

Sedan den 1 januari 2020 gäller artiklarna 1–42 i Förenta nationernas konvention om barns rättigheter (barnkonventionen) som lag i Sverige. Enligt konventionen förbinder sig konventionsstaterna att respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata aktörer eller av lagstiftande organ, ska det i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder.

Enligt barnkonventionens artikel 23 betonas att ett barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar tilltron till den egna förmågan och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället.

I förarbetena till lagen om (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter poängterades att barnkonventionens ställning som svensk lag innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn (prop. 2017/18:186 s. 75 f.). Detta väntas även bidra till att synliggöra barnets rättigheter och är ett sätt att skapa en grund för ett barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet där rättigheterna ses utifrån ett helhetsperspektiv. Konventionens ställning som lag förväntas också påverka utvecklingen av såväl befintlig som ny lagstiftning. En inkorporering innebär ett förtydligande av att lagstiftaren ska beakta och synliggöra barnkonventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konven-

tionen. Inkorporeringen av barnkonventionen innebär däremot inte att den får företräde framför annan lagstiftning. Hur en eventuell motstridighet mellan den inkorporerade konventionen och annan lagstiftning ska avgöras måste avgöras med hjälp av allmänna rättsliga tolkningsprinciper.

8.11.3 Lagen om offentlig upphandling

Vid offentlig upphandling ställs i 9 kap. lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU) och lagen om upphandling inom försörjningssektorerna (LUF) krav på tekniska specifikationer som upphandlande myndighet har att följa. De tekniska kraven innebär bland annat att hänsyn ska tas till tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar. Av 9 kap. 2 § LOU och LUF följer att när det som ska anskaffas ska användas av fysiska personer, så ska samtliga användares behov beaktas – däribland personer med funktionsnedsättning. Undantag från denna regel får bara göras om det finns särskilda skäl. Kravet gäller oavsett om det som ska upphandlas ska användas av den upphandlande myndighetens personal eller av allmänheten.

Om EU i en rättsakt har antagit obligatoriska krav på tillgänglighet ska de tekniska specifikationerna på området bestämmas med hänvisning till den rättsakten (se 9 kap. 2 § tredje stycket LOU).

Det innebär att en upphandlande myndighet som huvudregel måste ställa krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar. Och när tillgänglighetsdirektivet genomförs i svensk lag ska de tekniska specifikationerna bestämmas i enlighet med det direktivet. Tillgänglighetsdirektivets krav får därför genomslag i den offentliga upphandlingsprocessen.

Detta gäller med viktiga undantag. Upphandlingar som understiger vissa tröskelvärden omfattas inte av upphandlingsdirektiven och upphandlingslagstiftningens krav på tillgänglighet. Det finns inga nationella regler om sådana krav för upphandlingar under tröskelvärdena (jfr till exempel 19 kap. 1 och 2 §§ LOU). Gällande tröskelvärden återfinns i regeringens tillkännagivande T (2020:8) om tröskelvärden vid offentlig upphandling. Enligt uppgift från Upphandlingsmyndigheten omfattas ungefär hälften av de svenska upphandlingarna av undantaget från tillgänglighetsreglerna.

9 Förhållandet till grundlagarna

9.1 Förhållandet till TF och YGL

Bedömning: Utredningen bedömer att det troligen kommer att krävas grundlagsändringar för att direktivet ska kunna genomföras fullt ut. Frågan bör därför utredas vidare i den fortsatta beredningen. De förslag som utredningen lägger fram i kommande kapitel har som förutsättning att eventuella grundlagshinder är avhjälpta.

Det framgår uttryckligen av utredningsdirektivet att det inte ingår i utredningens uppdrag att föreslå grundlagsändringar. Däremot ingår att göra en grundlagsanalys. I förevarande kapitel diskuteras de frågor som aktualiseras vid en grundlagsanslys. Slutsatsen är att när det gäller e-böcker, tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster samt webbplatser- och sidor kan tillgänglighetsdirektivets krav komma i konflikt med tryckfrihetsgrundlagen och yttrandefrihetsgrundlagen. Oavsett hur en kommande lagstiftning på området ser ut gäller grundprincipen att grundlag går före vanlig lag. I den mån bestämmelser i vanlig lag i det enskilda fallet skulle stå i strid med grundlagen kommer den vanliga lagen inte att kunna tillämpas. Det innebär att det kan krävas ändringar i grundlagarna för att direktivet ska kunna genomföras fullt ut. De förslag som utredningen lägger fram i följande kapitel har som förutsättning att eventuella grundlagshinder är avhjälpta.

9.1.1 Allmänt om TF och YGL i förhållande till direktivet

Tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) har närmare beskrivits i avsnitt 8.2. I korthet kan sägas att de är grundlagar som ger ett särskilt skydd åt spridning av information, oavsett om detta sker genom tryckta skrifter (TF) eller genom tv, radio eller

internet (YGL). Om förutsättningarna är uppfyllda skyddas informationen av antingen TF eller YGL. I de fall där TF eller YGL är tillämpliga på en publicering eller informationsspridning är det inte tillåtet att i annan lag ställa upp regler som kan hindra eller försvåra att informationen sprids. Det skulle strida mot etableringsfriheten, som är en grundläggande princip för tryck- och yttrandefriheten i Sverige. Enda undantaget är om det anges i grundlag att det är tillåtet med inskränkningar i tryck- och yttrandefriheten. Vissa sådana inskränkningar finns. Det finns till exempel en bestämmelse i YGL som ger tillåtelse att i lag ställa krav på att program som sänds i tv görs tillgängliga för personer med syn- eller hörselnedsättningar. Ett sådant krav kan annars sägas innebära ett hinder mot etableringsfriheten.

9.1.2 E-böcker

Bedömning: E-böcker kan komma att omfattas av antingen tryckfrihetsförordningen (TF) eller yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Det spelar ingen roll om den som tillhandahåller boken från en databas eller förvarar den i en databas är en annan än utgivaren.

Att ställa krav på tillgänglighet på e-böcker kan strida mot etableringsfriheten i TF och YGL.

E-böcker kan enligt utredningens bedömning omfattas antingen av TF eller YGL. Vilken lag som blir tillämplig beror på omständigheterna vid den enskilda publiceringen.

E-böcker som faller under YGL

Den så kallade databasregeln i YGL har beskrivits mer utförligt i avsnitt 8.2.2. När information tillhandahålls allmänheten under vissa angivna förutsättningar tillämpas regeln i YGL. Det krävs bland annat att innehållet i databasen endast kan ändras av den som driver verksamheten. En databas är en samling av information som är lagrad för automatiserad behandling, det vill säga även e-böcker. Databasregeln i YGL ger ett automatiskt grundlagsskydd för verksamhet som bedrivs av traditionella massmedieföretag. Hit räknas bland annat redaktioner för periodiska skrifter och radio- och tv-program samt

förlag, tryckerier och nyhetsbyråer. Om ett företag som räknas till någon av ovanstående kategorier tillhandahåller e-böcker i en databas kommer de digitala böckerna att omfattas av YGL.

Även om det är en mellanhand eller en distributör som tillhandahåller boken i sin databas eller på sin webbplats, och inte förlaget, kommer med det resonemang som förs av 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté e-boken ändå att omfattas av YGL:s skydd (se avsnitt 8.2.3). Utredningen delar denna bedömning. Skälen är följande. Om ett förlag ger ut e-böcker men en mellanhand i sin databas förvarar och från sin databas tillhandahåller dessa, bör detta tillhandahållande betraktas som en del av förlagens databasverksamhet. Mellanhanden som anlitas har inte någon rätt att ändra i innehållet utan får endast anses förvara databasinnehållet för bokförlagets räkning. Mellanhänderna kan därför inte sägas ha en självständig ställning vid bedömningen av vem som tillhandahåller innehållet i grundlagens mening. Verksamheten kan därför sägas bedrivas av förlaget, trots att den som rent faktiskt innehar databasen är en annan aktör. De e-böcker som tillhandahålls genom en sådan databas bör därför omfattas av förlagens automatiska grundlagsskydd.

E-böcker som faller under TF

E-böcker med en tryckt förlaga kommer under alla förhållanden, om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda, att omfattas av bilageregeln i TF och därmed av TF:s skydd. Bilageregeln har beskrivits närmare i avsnitt 8.2.4. För att denna ska vara tillämplig krävs bland annat att e-boken har en tryckt förlaga och att e-boken återger det tryckta innehållet oförändrat samt att det anges att e-boken är en bilaga till den tryckta skriften. E-boken faller då under TF:s regler (1 kap. 6 § TF).

Det innebär att de flesta e-böcker kommer att omfattas av antingen YGL:s eller TF:s förstärkta skydd.

E-böcker och etableringsfriheten

När det i svensk rätt skulle införas en skyldighet för leverantörer av audiovisuella medietjänster, som också åtnjuter grundlagsskydd, att tillgängliggöra en viss andel av sina tv-program för personer med funktionsnedsättning krävdes en ändring i grundlagen. Skälet var att ett

sådant krav ansågs vara ett intrång i den grundlagsfästa etableringsfriheten som kommer till uttryck både i TF och YGL och som redogjorts för i avsnitt 8.2.5. Detta ledde till en ändring i YGL med innebörden att det i lag kan ställas krav på att tv-program, både marksända och program som sänds genom tråd, ska göras tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar.

Frågan är om en skyldighet att göra e-böcker tillgängliga för personer med funktionsnedsättning omfattas av samma grundlagshinder. Utredningen bedömer att det kan innebära extrakostnader att tillhandahålla e-böcker i ett visst format eller att skapa tekniska lösningar för bildbeskrivningar. Sådana effekter kan ha en negativ inverkan på möjligheten att ge ut e-böcker. Om en lagregel av motsvarande innehåll som den i direktivet ska införas, skulle det därför kunna innebära en inskränkning av etableringsfriheten för e-böcker, och det oavsett om det är reglerna i TF eller YGL som ska tillämpas på den enskilda utgivningen. För att en sådan lagregel ska vara tillåten kan det alltså krävas att undantag införs i YGL och TF. Det ingår inte i utredningens uppdrag att föreslå grundlagsändringar. Om sådana ändringar anses nödvändiga för att direktivet fullt ut ska kunna genomföras i svensk lag är det inte utredningens sak att närmare bedöma hur och på vilket sätt ändringarna skulle kunna genomföras.

Frågan bör därför utredas vidare i beredningen. De förslag som lämnas utgår från att det inte krävs någon grundlagsändring för att genomföra dem.

9.1.3 Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster

Bedömning: Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster kan komma att omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen. Att ställa tillgänglighetskrav på dessa kan innebära en konflikt med den grundlagsfästa etableringsfriheten.

Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster tillhandahålls ofta från en databas som tillhör ett medieföretag, och om medieföretaget är ett sådant som avses i 1 kap. 4 § YGL kommer webbplatsen eller applikationen att omfattas av YGL:s skydd (se 1 kap. 4 § YGL).

Det är också möjligt för den som driver en webbplats som inte omfattas av det automatiska grundlagsskyddet att ansöka om utgivningsbevis och därigenom få ett frivilligt grundlagsskydd (se närmare om detta avsnitt 8.2.2).

För databaser som omfattas av YGL, vare sig det är genom det automatiska eller frivilliga grundlagsskyddet, kan eventuella tillgänglighetskrav komma i konflikt med etableringsfriheten för sändningar genom tråd. Utredningen gör samma bedömning som för e-böcker, det vill säga att det kan komma att krävas grundlagsändringar för att tillgänglighetsdirektivets krav fullt ut ska kunna tillämpas i svensk rätt.

Frågan bör därför utredas vidare i beredningen. De förslag som lämnas i betänkandet utgår från att det inte krävs någon grundlagsändring för att genomföra dem.

9.1.4 Elektroniska programguider

Bedömning: Elektroniska programguider (EPG) kan ha lokal eller central interaktivitet. EPG med lokal interaktivitet omfattas av radio- och tv-lagen. Det är därför möjligt att med stöd av den lagen ställa vissa tillgänglighetskrav på EPG med lokal interaktivitet.

EPG med central interaktivitet bör bedömas som andra tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster, det vill säga inte som en audiovisuell medietjänst.

En särskild fråga är i vad mån Elektroniska programguider (EPG) är att betrakta som audiovisuella medietjänster (med svensk terminologi närmast beskrivna som sökbar text-tv). I så fall omfattas en EPG av radio- och tv-lagens bestämmelser. Då krävs tillstånd för den som vill sända den i marknätet och anmälningsplikt för den som vill sända den genom tråd. Därmed är också undantaget i YGL tillämpligt, det vill säga det undantag som gör det möjligt att i lag ställa krav på att den som sänder program genom tv eller tillhandahåller sådana program genom en databas ska göra dessa tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar.

Närmare om EPG

EPG är en programtablå på tv-skärmen med översikt över pågående och kommande program som informerar om och ger tittaren möjlighet att söka efter tv-program. Det finns två typer av EPG. Dels EPG med lokal interaktivitet, dels EPG med central interaktivitet. Skillnaden mellan dessa beskrivs bland annat i SOU 2008:116 – Genomförande av AV-direktivet.

Vid *lokal interaktivitet* sänds informationen ut kontinuerligt och sparas i tv-mottagarens minne. Med hjälp av fjärrkontrollen eller knappar på mottagaren går det att söka i den lagrade informationen och välja program. Denna typ av interaktivitet är dock skenbar, eftersom den inte innebär att tittaren kommunicerar med den som sänder. Den information som sänds ut och som lagras i tv-mottagaren är allmän och sänds ut till alla som kan ta emot informationen.

För *central interaktivitet* krävs att det finns en returkanal från konsumentens mottagare tillbaka till den som sänder. Returkanalen kan finnas i kabel-tv-nätet eller bredbandsnätet om sådant finns, eller i tele- eller mobiltelenätet. Tv-tittaren kan kommunicera direkt med tv-kanalen eller sin operatör via returkanalen.

En modern EPG erbjuder oftast sådan central interaktivitet. Telia, Boxer och Telenor har bekräftat att företagen numera bara distribuerar boxar med central interaktivitet. Det finns dock fortfarande boxar på marknaden som har lokal interaktivitet.

En EPG har alltså samma funktion som andra tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. Den fungerar som en tv-tablå. Det finns inget som vid en ytlig betraktelse av programguidens funktion för tankarna till en tv-sändning av traditionellt slag. Det framgår dessutom av ändringsdirektivets skäl 23 ([EU] 2018/1808 om ändringar i AV-direktivet) att elektroniska programguider inte omfattas av AV-direktivet, vilket indikerar att dessa inte ska hanteras ihop med andra audiovisuella medietjänster.

Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) har dock i kontakt med utredningen uppgett att en EPG, i vart fall med *lokal interaktivitet*, kräver tillstånd för den som vill sända den i marknätet. Anmälningsplikt krävs för den som vill sända den på annat sätt. Den är att jämställa med sökbar text-tv, som också kräver tillstånd eller anmälningsplikt. EPG:n omfattas därmed av radio- och tv-lagen (se prop. 2009/ 10:115 s. 107).

Utredningen gör ingen annan bedömning än MPRT. En EPG med lokal interaktivitet är att betrakta som en audiovisuell medietjänst (med svensk terminologi sökbar text-tv).

I YGL finns som nämnts tidigare (se bland annat avsnitt 8.2.5) ett undantag från etableringsfriheten. Undantaget innebär att det är möjligt att lagstifta om att den som sänder program i tv eller tillhandahåller sådana program genom en databas ska göra programmen tillgängliga för personer med funktionsnedsättning genom ”textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik”. Undantaget har genomförts i radio- och tv-lagen. Där framgår att en leverantör av medietjänster ska utforma tjänsten på ett sådant sätt att den blir tillgänglig för personer med funktionsnedsättning genom de i YGL angivna teknikerna. Tillgängliggörandet ska ske i den omfattning som beslutas av regeringen, om verksamheten finansieras med public service-avgift enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst, och av MPRT i övriga fall (5 kap. 12 § radio- och tv-lagen). Eftersom en EPG med lokal interaktivitet omfattas av radio- och tv-lagen kan det alltså ställas krav på att denna ska göras tillgänglig på detta sätt.

Kraven som ställs på en EPG i tillgänglighetsdirektivet är i huvudsak att den ska vara uppfattningsbar, hanterbar, robust och begriplig (se för en närmare beskrivning avsnitt 6.2.2). Det är enligt utredningen oklart om teknikerna som nämns (det vill säga textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik) är tillräckliga för att det ska vara möjligt att fullt ut ställa de krav som framgår av tillgänglighetsdirektivet (det vill säga att en EPG ska vara uppfattningsbar, hanterbar, robust och begriplig). Om så inte är fallet bör YGL ändras till att omfatta även andra tekniker än de som nu anges i YGL. Det kan till exempel lösas genom att det anläggs ett mer teknikneutralt förhållningssätt. Det är dock inte utredningens sak att föreslå ändringar i grundlagen.

För elektroniska programguider med *central interaktivitet* och andra tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster blir grundlagsproblemet mer påtagligt. Webbplatser och mobila applikationer kan omfattas av YGL:s skydd om förutsättningarna för detta är uppfyllda. De skulle då också omfattas av principen om etableringsfrihet. Eftersom dessa tjänster inte räknas som program som sänds genom tv är inte undantaget i YGL tillämpligt. Att göra dessa tillgängliga i enlighet med direktivets krav kan därför strida mot etableringsfriheten (se även avsnitt 9.1.3 strax ovan). I så fall kan under alla omständighe-

ter grundlagen behöva ändras för att det ska vara möjligt att ställa nödvändiga tillgänglighetskrav på elektroniska programguider med central interaktivitet och andra tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. Även i denna situation bör grundlagen möjligen ges ett mer teknikneutralt innehåll för att omfatta de tekniker som behövs för att ställa krav på att programguiden, eller för den delen webbplatsen eller applikationen eller varje annan tjänst som ger tillgång till audiovisuella medietjänster, ska vara uppfattningsbar, hanterbar, robust och begriplig.

9.1.5 Övriga webbplatser

Bedömning: Det är möjligt att ansöka om frivilligt grundlagsskydd för webbsidor och webbplatser. Alla webbsidor och webbplatser som får ett sådant skydd kommer att omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen. Att ställa tillgänglighetskrav på dessa skulle därmed kunna innebära en inskränkning i etableringsfriheten.

Det är möjligt att ansöka om frivilligt grundlagsskydd för webbsidor och webbplatser hos MPRT. Hur det går till har beskrivits i avsnitt 8.2.2. Det ställs bara formella krav för att erhålla ett utgivningsbevis.

Det innebär att inte bara webbplatser där e-böcker tillhandahålls eller där tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster tillhandhålls kan ha grundlagsskydd. I och med möjligheten att ansöka om frivilligt grundlagsskydd kan YGL:s skydd även omfatta andra databaser där tjänster tillhandahålls som omfattas av direktivets krav, till exempel e-handelstjänster. Att ställa tillgänglighetskrav på dessa skulle kunna innebära en inskränkning i etableringsfriheten som, vilket konstaterats tidigare, är en grundläggande princip i grundlagarna som reglerar tryck- och yttrandefrihet.

Oavsett hur en kommande lagstiftning på området ser ut gäller grundprincipen att grundlag går före vanlig lag. I den mån bestämmelser i vanlig lag i det enskilda fallet skulle stå i strid med grundlagen kommer den vanliga lagen inte att kunna tillämpas.

Det är som angetts tidigare inte utredningens sak att föreslå ändringar i grundlagen. Förslagen som lämnas har, som angetts i det föregående, som utgångspunkt att det inte föreligger hinder i grundlag.

9.1.6 Tillgänglighetsteknikerna

Bedömning: Tillgänglighetstjänster, såsom textning, uppläst text, syntolkning etcetera är tekniker och omfattas inte av programbegreppet.

Tillgänglighetstjänster är tjänster som syftar till att göra program tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. De omfattas inte i sig av tillgänglighetsdirektivet. Tjänsterna kan vara textning, uppläst text, syntolkning etcetera.

Däremot ställs krav på att terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster ska göra de tillgänglighetskomponenter som leverantören av audiovisuella medietjänster tillhandahåller *tillgängliga för personer med funktionsnedsättning* med avseende på användaråtkomst, urvalskontroll, individanpassning och överföring till hjälpmedel. Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster ska dessutom ”säkerställa att tillgänglighetskomponenterna (tillgänglighetstjänster) hos de audiovisuella medietjänsterna såsom undertexter för döva och hörselskadade personer, syntolkning, talad textning och teckenspråkstolkning överförs fullt ut med adekvat kvalitet för en korrekt visning som är synkroniserad med ljud och video, och göra det möjligt för användaren att kontrollera visningen och användningen av dem” (bilaga I avsnitt IV b till tillgänglighetsdirektivet).

Det innebär alltså en skyldighet att *leverera* dessa tjänster i den mån de tillhandahålls i ett tv-program, det vill säga tjänsteleverantören ska se till att undertexter och syntolkning etcetera överförs med adekvat kvalitet.

I betänkandet av 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté (SOU 2020:45) utreds frågan om hur man bör se på tillgänglighetsteknikerna. Är det enbart tekniker eller är tjänsterna att se som program med ett eget innehåll? Slutsatsen är att tillgänglighetstjänster i huvudregel omfattas av programbegreppet (a.a s. 320 ff.). MPRT har dock en annan uppfattning än den som kommer till uttryck i betänkandet. I sitt remissvar till nämnda betänkande skriver MPRT att ”det kan dock noteras att tjänsterna textning, tolkning med flera i radio- och tv-lagens mening är att betrakta som tekniska hjälpmedel och inte som innehåll i ett program (5 kap. 12 §)”.

Utredningen gör samma bedömning som MPRT. Den tolkning som framförs i betänkandet SOU 2020:45 skulle innebära konflikter med YGL på flera plan.

Det skulle *för det första* innebära att det, med ett undantag, inte kommer att vara möjligt att ställa krav på att en leverantör av tv-program, såsom Comhem och Boxer etcetera, överför tillgänglighetstjänsterna. Skälet till detta är följande. Det är genom ett undantag i YGL möjligt att ställa krav på att vissa program vidaresänds av tv-leverantörer och kommer alla tittare till del. Denna möjlighet regleras vidare i 9 kapitlet radio- och tv-lagen. Om tillgänglighetstjänsterna är att anse som program kan det alltså ställas krav på att dessa ska vidaresändas av den aktör som levererar tv-programmen. Det gäller dock bara SVT:s sändningar, det vill säga för public service. Det kommer inte att finnas någon skyldighet att vidaresända andra programbolags tillgänglighetstjänster.

Utredningen gör dock en annan bedömning än den som förs fram i betänkandet av 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté. Enligt utredningens bedömning är tillgänglighetstjänsterna tekniker och inte självständiga program. Ett annat synsätt skulle vara svårt att förena med YGL. I 3 kap. 2 § 4 YGL anges nämligen att etableringsfriheten får inskränkas genom en skyldighet för den som sänder program i tv eller tillhandahåller sådana program genom överföring ur en databas att göra programmen tillgängliga för personer med funktionsnedsättning genom textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik.

Med ovan nämnda resonemang från 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté skulle man *för det andra* hamna i ett juridiskt cirkelresonemang. Det går att ställa krav på att program görs tillgängliga med vissa angivna tekniker. Men det torde inte vara möjligt att ställa krav på *innehåll*. Om tillgänglighetstjänsterna är program och inte tekniker får de anses ha ett eget innehåll, det vill säga de är självständiga program. Och att ställa krav på att vissa program ska sändas innebär inte bara en inskränkning i etableringsfriheten. Det skulle även vara en inskränkning i den redaktionella friheten som följer av YGL. Utredningens uppfattning är dock som sagt att teknikerna är tekniker och inte program.

Frågan bör utredas vidare i den fortsatta beredningen.

9.2 Förhållandet till näringsfriheten

Bedömning: Näringsfriheten i 2 kap, 17 § RF innebär inget hinder mot att tillgänglighetsdirektivets krav införs.

De krav som ställs i direktivet på att produkter och tjänster ska göras tillgängliga i olika avseenden skulle enligt utredningens bedömning kunna innebära en begränsning i näringsverksamheten. Av 2 kap. 17 § regeringsformen framgår att begränsningar i rätten att driva näring får införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag.

Syftet med de krav som ställs i direktivet är, förutom att undanröja hinder på EU:s inre marknad, att personer med funktionsnedsättningar ska få likvärdig tillgång till en rad produkter och tjänster på IKT-området. Någon tidigare bedömning om åtgärder för att underlätta för personer med funktionsnedsättningar är ett angeläget allmänt intresse i enlighet med 2 kap. 17 § RF har inte gjorts. Enligt utredningen får det dock bedömas vara ett angeläget allmänt intresse att skydda det intresse som det innebär att underlätta för personer med funktionsnedsättningar att få likvärdig tillgång till varor och tjänster som andra i samhället.

En grundläggande princip för näringsfriheten är vidare den så kallade likhetsprincipen. Av förarbetena till grundlagen framgår att det som i första hand ska beaktas är likhetsprincipens ekonomiska sida. Syftet med en begränsning får således inte enbart vara att ekonomiskt gynna vissa näringsidkare framför andra, utan för att en begränsning ska få införas krävs att syftet är att skydda något från samhällets synpunkt skyddsvärt intresse (prop. 1993/94:117 s. 21). Tillgänglighetsdirektivets krav kan få till följd att vissa näringsidkare kommer att gynnas framför andra. Kraven är inte generella. Mikroföretag undantas till exempel helt från kravet på att tillgängliggöra tjänster i enlighet med tillgänglighetsdirektivet. Det kan innebära att dessa företag får en lägre kostnad för att utveckla tjänster som omfattas av direktivet än andra företag. De kan då möjligen hamna i en gynnsammare position än företag som måste leva upp till kraven. Kravens syfte är emellertid inte att gynna vissa näringsidkare. Det skulle vara en bieffekt till huvudsyftet, nämligen att skydda det intresse som det innebär att underlätta för personer med funktionsnedsättningar att få likvärdig tillgång till

varor och tjänster som andra i samhället. Utredningens bedömning är därför att direktivets krav är förenliga med 2 kap. 17 § RF.

Det är möjligt att de krav som ställs i direktivet innebär stora kostnader för producenterna. I förarbetena till 2 kap. 17 § RF anges emellertid inget om att man bör göra en analys av hur de uppskattade kostnaderna för näringsidkarna förhåller sig till det angelägna allmänna intresset.

Däremot har Högsta förvaltningsdomstolen i praxis utgått från en bedömning där proportionalitetsprincipen rent allmänt sägs innefatta flera olika krav som rättsordningen ställer på balans mellan mål och medel och mellan motstående intressen (RÅ 1999 ref 76). När det gäller att pröva villkoren för och resultatet av ingrepp från det allmännas sida mot enskilda intressen är det vanligt att anlägga tre olika aspekter:

Ändamålsenlighet (lämplighet)

– Är det aktuella ingreppet ägnat att tillgodose det avsedda ändamålet?

Nödvändighet

– Är ingreppet nödvändigt för att uppnå det avsedda ändamålet eller finns det mindre långtgående alternativ?

Proportionalitet i strikt mening

– Står den fördel som det allmänna vinner genom ingreppet i rimlig proportion till den skada som ingreppet förorsakar den enskilde?

De två första aspekterna är enligt utredningens uppfattning oproblematiska. Åtgärderna är ändamålsenliga och nödvändiga för att skydda det angelägna allmänna intresset som beskrivits ovan.

Vidare framgår av tillgänglighetsdirektivet att i den mån uppfyllandet av ett visst krav innebär en oproportionerligt stor börda för en ekonomisk aktör, så behöver inte kravet uppfyllas. Det är därför utredningens bedömning att inte heller en bedömning av proportionaliteten i strikt mening leder till någon annan slutsats än att kraven är förenliga med 2 kap. 17 § RF.

10 Val av författning

Inledning

I utredningens uppdrag ingår att analysera om det är lämpligt att genomföra tillgänglighetsdirektivet genom en samlad reglering eller om genomförandet bör ske sektorsvis. För att kunna ta ställning i denna fråga behöver utredningen analysera om befintliga författningar är utformade så att de lämpar sig att innehålla sådana bestämmelser om krav, ansvar, kontroller och sanktioner som direktivet föreskriver. Detta avser både lagstiftning som är beslutad av den svenska lagstiftaren och lagstiftning som är beslutad på EU-nivå. Till grund för ett ställningstagande behöver det även analyseras vad som lämpar sig bäst utifrån rättssäkerhetsaspekter och vad som kan väntas fungera bäst i praktiken och är mest kostnadseffektivt.

Som utredningen ser det finns det tre huvudsakliga alternativ för att genomföra tillgänglighetsdirektivet i svensk lag. Alternativen utgörs av en samlad reglering, sektorsvis reglering eller en hybridlösning.

10.1.1 Samlad reglering

En samlad reglering innebär att direktivet genomförs genom en gemensam lag för samtliga produkter och tjänster som omfattas av direktivet. Ytterligare reglering på lägre nivå kan ske genom en eller flera förordningar samt i bemyndigande till en eller flera myndigheter att meddela föreskrifter.

Utöver den samlande regleringen kan det behövas korsvisa hänvisningar till andra författningar.

10.1.2 Sektorsvis reglering

En sektorsvis reglering innebär att direktivets krav skrivs in i speciallagstiftning för respektive sektor som berörs av direktivet. I vissa fall kan det finnas utrymme i befintlig lag, men inom några områden kommer ny lagstiftning att behöva tas fram. Bestämmelser om marknadskontroll, kontroll av tjänster och sanktioner med mera behöver också regleras, antingen i respektive sektorslagstiftning eller i någon form av gemensam reglering.

10.1.3 Hybridlösning

Ett tredje alternativ är att använda sig av någon form av hybridlösning där direktivet i huvudsak genomförs genom en gemensam lag, men med undantag för några områden som regleras i speciallagstiftning. Sådana undantag skulle kunna vara aktuella om det för vissa produkter eller tjänster redan finns ett befintligt regelverk på plats och där detta regelverk även lämpar sig för att reglera tillgänglighet. Ett annat skäl för ett sådant undantag skulle kunna vara att det som ska gälla för den aktuella produkten eller tjänsten är så avgränsat och specifikt att det, inte minst med hänsyn till behovet av förutsebarhet, bäst lämpar sig att regleras separat.

10.2 Vad behöver det eller de regelverk som genomför tillgänglighetsdirektivet innehålla?

Innan utredningen börjar analysera lämpliga författningstekniker bör det först redogöras för vilket innehåll som krävs i de författningar som genomför direktivet för att säkerställa ett korrekt genomförande.

10.2.1 Tillämpningsområde

Författningarna som genomför direktivet behöver ange vilka produkter och tjänster som omfattas av krav på tillgänglighet. De produkter och tjänster som omfattas ska dessutom begränsas till sådana som är avsedda för konsumentbruk. För att uppnå så stor tydlighet som möjligt avseende vilka produkter och tjänster som ska omfattas bör

myndigheter bemyndigas att meddela föreskrifter som preciserar tillämpningsområdet.

Därutöver behöver det beskrivas vilka produkter som det råder särskilda undantag för och om kraven bara ska tillämpas på nya produkter och tjänster eller om de även kommer att avse äldre versioner av en produkt eller tjänst.

10.2.2 Personkrets

Direktivet ställer krav på ekonomiska aktörer att säkerställa att de produkter och tjänster som de tillhandahåller ska vara tillgängliga. Direktivet innehåller därutöver ett antal ytterligare bestämmelser som beskriver de ekonomiska aktörernas skyldigheter. Det är de ekonomiska aktörerna som står den ekonomiska risken vid genomförandet och författningarna behöver därför tydligt ange vilka de ekonomiska aktörerna är och vilka skyldigheter som dessa har. Det måste med andra ord tydligt framgå vilka som träffas av författningen och författningen måste därmed i första hand vara utformad så att den vänder sig mot denna grupp.

10.2.3 Krav

Av de författningar som genomför direktivet behöver det tydligt framgå vilka krav på tillgänglighet som ska gälla och vad som ska gälla om dessa krav inte efterlevs. Kraven är uppdelade i fyra huvudkategorier och är ytterst detaljerade (se kapitel 5 och 6). Det behöver därför kompletteras i förordning och myndighetsföreskrifter vilka preciserade krav som ska gälla.

Eftersom kraven riktar sig till ekonomiska aktörer, det vill säga företag, behöver författningarna även innehålla bestämmelser om möjligheter för företag att göra undantag från att tillämpa ett visst krav.

Det behövs även bestämmelser om att vissa kategorier av företag (till exempel mikroföretag) ska vara helt eller delvis undantagna från vissa bestämmelser.

10.2.4 Marknadskontroll

De produkter som omfattas av direktivet ska CE-märkas och omfattas av marknadskontroll. EU:s marknadskontrollförordning och förordning 765/2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93 är dock inte direkt tillämplig på tillgänglighetsdirektivet. De författningar som genomför direktivet behöver därför innehålla egna bestämmelser om marknadskontroll. Detta omfattar bland annat vad som ska kontrolleras vid marknadskontroll, hur denna ska gå till, marknadskontrollmyndighetens befogenheter, förfarandet vid konstaterad bristande överensstämmelse, vilka förelägganden och förbud som får fattas av marknadskontrollmyndigheten samt administrativt samarbete med kommissionen och marknadskontrollmyndigheter i andra medlemsstater.

10.2.5 Tillsyn

De författningar som genomför direktivet behöver även innehålla bestämmelser om tillsyn. De bestämmelser som behövs i denna del motsvarar i mångt och mycket de bestämmelser som behövs för en fungerande marknadskontroll. För en effektiv handläggning är det viktigt att tillsynsmyndigheterna ges tillräckliga befogenheter för att själva fatta beslut om åtgärd.

10.2.6 Åtgärder vid bristande överensstämmelse, inklusive sanktioner

Om en marknadskontroll- eller tillsynsmyndighet konstaterar bristande överensstämmelse ska den agera så att den ekonomiske aktören tvingas vidta en åtgärd. Förutom beslut om att kräva att åtgärd om rättelse vidtas ska myndigheten i fråga även kunna fatta beslut om sanktionsavgift. En sådan ska vara effektiv, proportionerlig och avskräckande. De åtgärder som en myndighet kan besluta om förväntas utgöra kännbara ingrepp i den ekonomiska aktörens ekonomi. Det är därmed viktigt med tydliga och förutsebara regler så att de ekonomiska aktörerna vet vad de behöver göra för att inte riskera ekonomiska sanktioner eller andra ingrepp i sin verksamhet.

10.2.7 Besvärshänvisningar

Ett beslut av en förvaltningsmyndighet ska kunna överklagas. De författningar som genomför direktivet behöver därför innehålla besvärshänvisningar. För att undvika att mål av samma slag (bristande överensstämmelse) drivs i flera olika slags domstolar behöver besvärshänvisningen även säkerställa vilken domstol som ett beslut kan överklagas till. Överklagandet bör ställas till samma typ av domstol, oavsett vilka produkter eller tjänster som det är fråga om.

10.3 Samlad eller sektorsvis reglering?

Vid bedömningen av vad som är lämplig form för reglering behöver utredningen beakta följande.

- Direktivet innehåller specifika krav för både produkter och tjänster. Det finns både allmänna krav och krav som är specifika för en viss slags tjänst eller en viss produkt
- Kraven kommer i många fall att ytterligare specificeras genom harmoniserade standarder eller genomförandeakter om fastställande av tekniska specifikationer.
- Direktivet reglerar produkter och tjänster för många olika sektorer inom samhälle och näringsliv. I många fall är berörda produkter och tjänster redan reglerade i annan sektorsvis lagstiftning, både på nationell och unionsrättlig nivå.
- Den ekonomiska aktör som konstateras inte följa direktivets krav riskerar sanktioner.
- Enskilda konsumenter ska kunna vända sig till en förvaltningsmyndighet eller domstol för att kräva regelefterlevnad.
- För att genomföra tillgänglighetsdirektivet krävs ett regelverk som innehåller bestämmelser avseende.

– Precisering av vilka produkter och tjänster som omfattas.

– CE-märkning och marknadskontroll av produkter.

– Kontroll av tjänster.

– Skyldigheter för berörda ekonomiska aktörer.

– Sanktioner och åtgärder för regelefterlevnad.
– Främjandeåtgärder, inklusive råd och stöd till både myndigheter och näringsliv.

10.3.1 Krav på rättssäkerhet

Enligt 5 § förvaltningslagen (2017:900) får en myndighet endast vidta åtgärder som har stöd i rättsordningen. Bestämmelsen ger uttryck för legalitetsprincipen och framhålls i lagens förarbeten som ett skydd mot en nyckfull och godtycklig maktutövning från det allmännas sida. Kravet på författningsstöd bildar utgångspunkt för myndigheternas verksamhet såväl när det gäller att handlägga ärenden och besluta i dessa som i fråga om annan verksamhet som en myndighet bedriver.

Krav på handläggningen av ett ärende ställs i bland annat 9 § förvaltningslagen. Enligt denna bestämmelse ska ett ärende handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Kravet på kostnadseffektivitet ska förstås i vid bemärkelse och avser kostnaderna för såväl det allmänna som den enskilde.

Motsvarande kommer även till uttryck i EU-domstolens fasta rättspraxis. Av denna framgår att det enligt rättssäkerhetsprincipen särskilt krävs att rättsregler som får negativa konsekvenser för företag och enskilda ska vara klara och precisa och att tillämpningen av dessa ska vara förutsägbar.

Utredningen konstaterar att det regelverk som genomför tillgänglighetsdirektivet kommer att innebära komplexa bestämmelser om krav på tillgänglighet. Kraven på tillgänglighet kan förväntas få påtagliga konsekvenser för de ekonomiska aktörer som står den ekonomiska risken för bristande överensstämmelse, det vill säga företag och deras verksamheter. Det kommer att vara upp till svenska myndigheter att genom utövandet av kontroll och tillsyn säkerställa att kraven efterlevs. Bristande överensstämmelse med dessa krav leder till att en ekonomisk aktör inte får sälja sin produkt eller tjänst och kan även leda till att enskilda företag drabbas av sanktionsavgifter.

För att leva upp till kraven på rättssäkerhet och kostnadseffektiv myndighetshandläggning bedömer utredningen att det behöver finnas klara och tydliga regler som kan förstås och tillämpas enhetligt. Utgångspunkten för utredningens resonemang och bedömning bör därför vara att det regelverk som genomför direktivet måste skapa god för-

utsebarhet och förutsättningar för en enhetlig myndighetstillämpning.

10.3.2 Argument för och emot en samlad reglering

En samlad reglering ger goda förutsättningar för förutsebarhet genom enhetliga bestämmelser som anger ett tydligt tillämpningsområde, en tydlig ansvarsfördelning för berörda ekonomiska aktörer samt ett sammanhållet regelverk för sanktioner, ärendehandläggning och övriga rättsliga processer. Detta leder i sin tur till en mer enhetlig rättstillämpning. På detta sätt blir det dessutom ett lättöverskådligt regelverk, vilket underlättar både för de ekonomiska aktörerna och för enskilda att veta vad som ska gälla i en given situation. När det blir många olika aktörer som ska tillämpa reglerna är det en fördel att dessa finns samlade i ett och samma regelverk. En samlad reglering skapar därmed förutsättningar för att kunna konsultera andra aktörer, både företag och myndigheter och både inom den egna sektorn och inom andra sektorer. Detta underlättar för myndigheter att samverka i frågor som rör tillgänglighet. Att det finns en särskild lagstiftning som reglerar digital tillgänglighet innebär även att frågan lyfts fram och blir mer påtaglig både för näringsliv, myndigheter och enskilda. Ett rättssäkert, enhetligt regelverk som ger goda möjligheter för konsultation och samverkan skapar enligt utredningen goda förutsättningar för en effektiv tillämpning.

Samtidigt innebär en samlad reglering att det blir ytterligare ett regelverk att förhålla sig till. En särskild lag om digital tillgänglighet kan komma att uppfattas som en specialreglering som enbart är aktuell i vissa fall och det finns därmed en risk att regelverken betraktas som en avgränsad funktionshinderpolitisk fråga. Ett sådant synsätt skulle motverka direktivets ambition att göra tillgänglighet till en integrerad del av de processer som utvecklar digital infrastruktur.

10.3.3 Argument för och emot en sektorsvis reglering

En sektorsvis reglering skulle innebära att kraven på tillgänglighet kommer till uttryck som en integrerad del av flera olika regelverk. Detta skulle kunna innebära att tillgänglighet blir mer integrerat i samhället i stort, vilket kan leda till ökad medvetenhet om frågan. Det fak-

tum att det i vissa fall går att genomföra direktivet genom ändringar och tillägg i befintlig lag gör även att det blir färre regelverk att förhålla sig till för de ekonomiska aktörerna och tillämpande myndigheter på området. Därigenom blir det troligtvis lättare för de som ska tillämpa bestämmelserna om tillgänglighet att sätta dessa i relation till det område som de har expertkunskap om i övrigt. Bestämmelserna om sanktioner och annan regelefterlevnad kommer dessutom att i större utsträckning bli desamma som gäller för området i övrigt.

Å andra sidan innebär en sektorsvis reglering att det blir betydligt svårare att åstadkomma en enhetlig implementering av tillgänglighetsdirektivets krav. De olika sektorslagarna varierar i utformning vad gäller både tillämpningsområde, personkrets, tillsyn, vad som ska gälla om lagen inte efterlevs och vem som kan påtala detta. Genomgången av gällande rätt visar att de författningar som finns i dag överlag inte är utformade så att de motsvarar en tydligt avgränsad del av direktivets tillämpningsområde. Det är inte alltid som befintlig lag träffar exakt samma tillämpningsområde som motsvarande del av direktivet. I dessa fall ökar risken för otydlighet avseende vilka produkter och tjänster som omfattas. Likaså ökar risken för dubbelreglering alternativt att en produkt eller tjänst av misstag förblir oreglerad. Vilken ekonomisk aktör som kan göras ansvarig, i synnerhet vad gäller tjänster, riskerar också att regleras olika. I många fall skulle det därmed bli svårt för ekonomiska aktörer och enskilda att förutse vilken lagstiftning som ska gälla för vilken produkt eller tjänst och vilket ansvar som ska gälla för vilken aktör. Det faktum att genomförandet skulle ske dels genom ändringar och tillägg i ett antal befintliga lagar, dels genom nya speciallagar inom vissa områden skulle göra det näst intill omöjligt att få till enhetliga regleringar. I synnerhet vad gäller kontroll av tjänster, sanktioner och myndigheters bemyndiganden och befogenheter.

Ett sektorsvist genomförande innebär med andra ord en mer splittrad och svåröverskådlig lagstiftning. Risken för tolkningsvariationer utifrån de skilda sektorsvisa lagarna, med olika tillämpningar och en ojämn praxisutveckling som följd, blir påtaglig. Det blir även svårare för enskilda att ta reda på hur de kan gå tillväga för att påtala brister. En splittrad lagstiftning riskerar även att onödigt försvåra för företag från andra medlemsstater som vill etablera sig på den svenska marknaden då det blir ännu svårare för dessa att identifiera vilken lagstiftning som gäller för just deras produkter och tjänster.

10.4 Befintliga författningars ändamålsenlighet

I detta avsnitt redogörs för utredningens bedömningar av hur ändamålsenliga befintliga författningar är för att införa krav på tillgänglighet i enlighet med vad direktivet föreskriver. Innehållet i de relevanta författningarna har redogjorts för i kapitel 8.

10.4.1 Elektroniska kommunikationstjänster

Bedömning: I den föreslagna nya lagen om elektronisk kommunikation finns en bestämmelse om att avtalsinnehåll på området elektroniska kommunikationstjänster samt information om tjänsterna ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Tillgänglighetsdirektivet ställer mer omfattande och långtgående krav på information och hur denna ska vara beskaffad. Lagen om elektronisk kommunikation lämpar sig mindre väl för att implementera de långtgående och detaljerade kraven som ställs i tillgänglighetsdirektivet, samt de undantag som gäller från direktivens krav.

Förslag: Det ska i lagen om elektronisk kommunikation hänvisas till författning som genomför tillgänglighetsdirektivet. Där bör framgå att ytterligare krav på tillgänglighet för produkter och tjänster som omfattas av lagen om elektronisk kommunikation finns i sådan författning.

Elektroniska kommunikationstjänster beskrivs på samma sätt i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (nedan kodexen) som i tillgänglighetsdirektivet. Med den enda skillnaden att i kodexen omfattas maskin-till-maskin-tjänster, medan dessa undantas i tillgänglighetsdirektivet. Båda direktiven ställer krav på att elektroniska kommunikationstjänster ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar.

Som beskrivits i avsnitt 8.4.4 är de förändringar i lagen om elektronisk kommunikation (LEK) som föreslagits i promemorian Genomförande av europeisk kodex för elektronisk kommunikation (nedan promemorian) relativt begränsade. Det har tydliggjorts att informationen om tjänsternas kvalitet och vilka åtgärder som har vidtagits för

att säkerställa likvärdig tillgång för slutanvändare med funktionsnedsättning ska vara beskaffad på visst sätt (uttömmande, jämförbar etcetera). Det har vidare tydliggjorts att likvärdig tillgång till tjänsterna, det vill säga även för personer med funktionsnedsättning, omfattar tillhörande avtalsinformation. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om på vilka sätt skyldigheten ska fullgöras (se förslaget till 7 kap. 37 § LEK i promemorian). Direktivsbestämmelserna hänvisar till harmoniserad unionslagstiftning på området, men det nämns inte något om den saken i förarbetena. Nuvarande lagstiftning på området är som beskrivits i avsnitt 8.4.3. än mer begränsad (se 5 kap. 1 och 5 kap. 6 § e § nuvarande LEK).

Tillgänglighetsdirektivet ställer inte krav på att avtalsinformation ska vara tillgänglig på visst sätt, däremot ställs mer detaljerade krav på tillgänglighet på andra områden, dels generellt för tjänster som omfattas av direktivet, dels specifikt för elektroniska kommunikationstjänster. I kapitel 6 har direktivets krav beskrivits utförligt. I korthet kan sägas att det handlar om att information om hur tjänsten fungerar ska ges på en rad olika, i direktivet närmare angivna sätt. När det specifikt gäller elektroniska kommunikationstjänster ställs även krav på till exempel realtidstext och totalkonversation (se avsnitt 6.2.1).

Det grundläggande syftet med artikel 111 i kodexen är i och för sig att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till elektroniska kommunikationstjänster på likvärdigt sätt som andra slutanvändare – vilket vid en ytlig betraktelse väl korresponderar med tillgänglighetsdirektivets krav. Som redogjorts för i avsnitt 8.4.4 gör dock regeringen än så länge bedömningen att det syftet främst tillgodoses genom åtgärder som finansieras av statsmedel. Det hänvisas i promemorian också till regeringens föreskriftsrätt. Post- och telestyrelsen (PTS) har bemyndigats att meddela föreskrifter enligt nu gällande lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation (nuvarande LEK). Troligen kommer PTS även att få föreskriftsrätt genom en ny LEK. I teorin kan man därför tänka sig att lagen kommer att överlappa ett eventuellt separat regelverk som skapats för att Sverige ska leva upp till tillgänglighetsdirektivets krav. Än så länge har dock PTS inte meddelat några föreskrifter på området.

Frågan är om tillgänglighetsdirektivets krav såvitt avser elektroniska kommunikationstjänster lämpligen hanteras i LEK. Även om det så småningom införs krav på tillgänglig avtalsinformation i LEK, kommer andra bestämmelser och detaljerade krav på elektroniska

kommunikationstjänster, såsom att de ska erbjuda realtidstext och totalkommunikation (enligt utredningens mening torde detta vara en felöversättning i direktivet och den rätta översättningen vara ”totalkonversation”) inte att hanteras inom ramen för pågående lagstiftning vad gäller LEK. De mer detaljerade kraven finns i tillgänglighetsdirektivet.

De detaljerade och långtgående krav som kommer till uttryck i tillgänglighetsdirektivet är dessutom inte möjliga att leva upp till med hänvisning till statliga satsningar på området, såsom i promemorian föreslås bli fallet med kodexens krav. Det är helt nödvändigt med föreskrifter på området.

De fördelar som finns med en särskild lag för att genomföra tillgänglighetsdirektivet väger vid en samlad bedömning tyngre än de eventuella gränsdragningsproblem som kommer att finnas mellan den nya LEK och en särskild lag för att genomföra tillgänglighetsdirektivet. Om PTS får föreskriftsrätt på området elektroniska kommunikationstjänster i en särskild lag för att genomföra tillgänglighetsdirektivet, torde det dessutom vara en garanti för att dubbelreglering kan undvikas. Om direktivets krav skulle regleras i LEK är det dessutom nödvändigt att hantera dels övergångsbestämmelserna, dels undantagen från direktivets krav (bland annat för tidsberoende medier och innehåll från tredje part), samt dels bestämmelsen om oproportionerlig stor börda eller grundläggande förändring. Dessutom undantas alla mikroföretag som hanterar tjänster från tillgänglighetsdirektivets krav. I kodexen och förslaget till ny LEK undantas enbart mikroföretag som tillhandahåller nummeroberoende interpersonella kommunikationstjänster från kravet på tillgänglig avtalsinformation.

Enligt utredningen visar genomgången ovan att en reglering i LEK riskerar att leda till otydlighet och osäkerhet om vilka undantag och regleringar som gäller vilka bestämmelser i LEK.

Utredningens slutsats blir därför att en ny lag för att genomföra tillgänglighetsdirektivet inte torde innebära några svårlösta gränsdragningsproblem mot vare sig nuvarande eller föreslagna LEK. Däremot bör det finnas en bestämmelse i LEK med innebörden att det finns ytterligare bestämmelser om tillgänglighetskrav för elektroniska kommunikationstjänster i författning som genomför tillgänglighetsdirektivet.

Utredningens ändringsförslag bygger på promemorians förslag till ny LEK. I det fortsatta beredningsarbetet bör det lagstiftningsarbetet följas upp och beaktas.

10.4.2 Nödkommunikation

Bedömning: Mellan staten och SOS Alarm Sverige AB finns ett alarmeringsavtal som reglerar SOS Alarms åtaganden och övriga skyldigheter inom ramen för bolagets samhällsuppdrag. Det innefattar bland annat att SOS Alarm ska ta emot och besvara nödsamtal och annan nödkommunikation som inkommer till nödnumret 112. Kraven som ställs på tillgänglighet till nödkommunikation för personer med funktionsnedsättning bör tillgodoses inom ramen för avtalsskrivningen, om nödvändigt genom att avtalet omförhandlas.

I kodexen ställs krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning till nödkommunikation. Kodexens krav har dock inte ansetts nödvändiga att närmare reglera i lag eftersom Sverige, enligt den bedömning som gjorts, redan lever upp till kraven.

I Promemorian hänvisas dessutom till det lagstiftningsarbete som pågår för att införliva tillgänglighetsdirektivet i svensk rätt (se Promemorian s. 316).

Som redogjorts för i avsnitt 8.4.5 finns det mellan staten och SOS Alarm i dag ett alarmeringsavtal som reglerar SOS Alarms åtaganden och övriga skyldigheter inom ramen för bolagets samhällsuppdrag. Det saknas alltså lagstiftning som reglerar vilka skyldigheter som SOS Alarm har i det avseendet. Avtalet reglerar också att SOS Alarm ska ansvara för funktionen att via 112 ta emot nödkommunikation via sms från personer med funktionsnedsättning i fråga om tal eller hörsel, eller andra motsvarande totalkonversationstjänster, förutsatt att förregistrering har skett. SOS Alarm har uppgett att kraven på tillgänglighet som de uttrycks i direktivet kommer att uppnås i samband med utvecklingen av en ny teknisk operativ plattform (se bilaga 3 till detta betänkande).

Utgångspunkten bör enligt utredningens bedömning vara att nödkommunikation även fortsättningsvis hanteras inom ramen för avtalet mellan staten och SOS Alarm. I vart fall mottagande av nödkommu-

nikation. Det ställs i tillgänglighetsdirektivet också krav på leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster när det gäller nödkommunikation. Men det handlar då om att den som *levererar* nödkommunikationssamtalet ska tillhandahålla vissa närmare angivna tekniker. SOS Alarms skyldighet är att kunna *ta emot* samtalet med exempelvis totalkonversation.

Det kan nämnas att frågan om att reglera alarmeringstjänsterna nogsamt utreddes i betänkandet av 112-utredningen (SOU 2018:28). Bland annat föreslogs en helt ny alarmeringslag som skulle ersätta det befintliga avtalet. Betänkandet ledde dock inte till lagstiftning och i nuläget är det inte aktuellt att förändra den rådande ordningen. Tvärtom undertecknades det senaste avtalet mellan staten och SOS Alarm i slutet av 2020.

Ovanstående får stöd i hur tillgänglighetsdirektivets krav är utformade. Där framgår att kraven som gäller mottagande av nödkommunikation ska tillgodoses på det sätt som bäst passar den nationella organisationen av larmsystemen (se bilaga I avsnitt V). Detta understryks också i skäl 44 i ingressen till direktivet, där det framgår att ”de åtgärder som avser tillgängligheten för mottagandet av nödkommunikation bör antas utan att det påverkar organisationen av alarmeringstjänsterna, vilket fortsatt omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet”.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) är tillsynsmyndighet och bedriver tillsyn över att SOS Alarm uppfyller avtalsvillkoren. Detta inbegriper även villkoret såvitt avser tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar. Enligt MSB har det inte rapporterats några brister i detta avseende. Det är möjligt för enskilda att vända sig till myndigheten med synpunkter, men såvitt känt har man inte mottagit klagomål på tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar.

I ett avseende avviker avtalet från tillgänglighetsdirektivet. I direktivet ställs krav på att samtal och sms ska kunna tas emot utan förhandsregistrering. I avtalet krävs dock sådan registrering. Huruvida avtalet bör skrivas om eller inte är ytterst en fråga för regeringen. Utredningen kan dock konstatera att om tillgänglighetsdirektivet ska genomföras fullt ut behöver det ske en omförhandling av avtalet i den delen.

10.4.3 Radioutrustningslagen

Bedömning: Radioutrustningslagen lämpar sig inte för att även reglera tillgänglighet för produkter.

Även om reglering skulle ske genom radioutrustningslagen skulle inte samtliga produkter omfattas. I sådant fall skulle antingen ytterligare specialförfattningar behöva utarbetas för till exempel självbetjäningsautomater, eller så skulle radioutrustningslagens tillämpningsområde behöva breddas till att även omfatta vissa produkter som inte innehåller radioutrustning.

Förslag: Det ska i radioutrustningslagen hänvisas till författning som genomför tillgänglighetsdirektivet.

Radioutrustningslagen (2016:392) är en väldigt generellt skriven lag som syftar till att genomföra radioutrustningsdirektivet. Radioutrustningsdirektivet handlar i sin tur om att utrustning med radiosändare inte får störa ut annan utrustning. Det primära syftet är att säkerställa adekvat elektromagnetisk kompatibilitet, effektiv spektrumanvändning för att undvika skadlig störning och minska risken för allvarliga skador på liv och egendom.

Det finns enligt utredningen ingen ändamålsenlighet med att i en lag som reglerar kontroll av radiovågor även ställa krav på tillgänglighet. Radioutrustningslagen täcker dessutom inte samtliga produkter som omfattas av tillgänglighetsdirektivet, vilket innebär att utredningen skulle behöva antingen utvidga lagens tillämpningsområde till att även avse självbetjäningsautomater och betalterminaler eller skapa egen lagstiftning för självbetjäningsautomater (i dagsläget finns ingen given lagstiftning att tillämpa på självbetjäningsautomater eller betalterminaler).

Utredningen har mot bakgrund av detta gjort bedömningen att de två rättsakternas tillämpningsområden skiljer sig åt i sådan grad att radioutrustningslagen inte lämpar sig för att även ställa krav på tillgänglighet för produkter som omfattas av tillgänglighetsdirektivet. Vad utredningen kan se finns inga ytterligare författningar som är så utformade att de även skulle lämpa sig för att införa krav på tillgänglighet för produkter samt marknadskontroll.

Med hänsyn till att ett stort antal av de produkter som omfattas av radioutrustningslagens tillämpningsområde även kommer att omfattas av tillgänglighetsdirektivets krav på tillgänglighet kan det vara lämp-

ligt att radioutrusningslagen förses med en bestämmelse som informerar om att krav på tillgänglighet för produkter finns i författning som genomför tillgänglighetsdirektivet. Utredningen föreslår därför att en sådan hänvisningsbestämmelse införs.

10.4.4 Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster

Bedömning: Radio- och tv-lagen reglerar i dagsläget inte tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. Det är inte lämpligt att utvidga radio- och tv-lagens tillämpningsområde till att även omfatta sådana tjänster.

Syftet med radio- och tv-lagen (2010:696) är att reglera audiovisuella medietjänster (se mer om lagen i avsnitt 8.5.2). En tjänst som ger tillgång till en audiovisuell medietjänst är bara undantagsvis också en audiovisuell medietjänst i sig. Videodelningsplattformar som ger tillgång till audiovisuella medietjänster är ett exempel på ett sådant undantag. Dessa omfattas av radio- och tv-lagen. Även elektroniska programguider (EPG) med lokal interaktivitet omfattas av radio- och tv-lagen.

Radio- och tv-lagen reglerar däremot som huvudregel inte tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. Utredningen bedömer att detta inkluderar EPG med central interaktivitet (se avsnitt 9.1.4). En förändring av radio- och tv-lagen för att omfatta tillgänglighetsaspekterna av dessa tjänster skulle kräva långtgående ändringar. Det finns till exempel ingen struktur i lagen som hanterar de undantag som är aktuella i tillgänglighetsdirektivet. Det finns inte heller några bestämmelser om oproportionerligt stor börda eller grundläggande förändring. Inte heller finns det bestämmelser om mikroföretag. Sammanfattningsvis lämpar sig radio- och tv-lagen inte för att reglera tjänster som inte i sig omfattas av lagens krav på tillstånd eller anmälningsplikt, det vill säga tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster.

10.4.5 Banktjänster och finansiella tjänster för konsumenter

Bedömning: Det finns inte några bestämmelser avseende banktjänster och finansiella tjänster som riskerar att kollidera med författning som genomför tillgänglighetsdirektivet.

Direktivets bestämmelser om bank- och finansiella tjänster hänvisar till flera direktiv som införlivats i svensk rätt. Det är i första hand fråga om konsumentkreditlagen, lagen om verksamhet med bostadskrediter, lagen (2007:528) om värdepappershandel, lagen (2010:751) om betaltjänster samt lagen (2011:755) om elektroniska pengar. Det finns inte i någon av dessa lagar bestämmelser om information som riskerar att kollidera med bestämmelser i en samlad genomförandelag. Det finns enligt utredningen beaktansvärda fördelar med att samla tillgänglighetskraven för banktjänster och finansiella tjänster i en lag i stället för att sprida kraven på flera olika lagar. Inte heller en särskild lag om tillgänglighetskrav på dessa områden är att föredra framför en samlad lagstiftning.

10.4.6 E-handel

Bedömning: Gällande författningar som reglerar e-handel återspeglar inte samma tillämpningsområde av e-handeln som omfattas av tillgänglighetsdirektivet. Författningarna skiljer sig även i förhållande till direktivet vad gäller vilka aktörer som kan bli ansvariga för bristande överensstämmelse och vilka påföljder som kan bli aktuella. Marknadsföringslagen och distansavtalslagen har dessutom i första hand som syfte att tillvarata konsumenters intressen, medan direktivet har flera andra syften. Utredningen bedömer därför att omfattande specialregleringar kommer att behövas för det fall att direktivets krav ska genomföras i nationell författning som reglerar e-handel.

Förslag: Det ska i e-handelsförfattningarna föras in bestämmelser som hänvisar till att det finns bestämmelser om krav på tillgänglighet i författning som genomför tillgänglighetsdirektivet.

En fråga är på vilket sätt de delar i tillgänglighetsdirektivet som avser e-handelstjänster bäst genomförs i svensk rätt. För att besvara detta bör en jämförelse göras mellan tillämpningsområdet för respektive rättsområde, vad som regleras i befintlig författning samt vad som ska gälla vid bristande regelefterlevnad.

Definitionen i e-handelslagen av vad som är att anse som informationssamhällets tjänster är snarlik, men inte identisk, med tillgänglighetsdirektivets definition av e-handelstjänster. I tillgänglighetsdirektivet definieras e-handel som ”tjänster som tillhandahålls på distans, genom webbplatser och tjänster för mobila enheter, på elektronisk väg och på individuell begäran av en konsument i syfte att ingå ett konsumentavtal”. I direktivets skäl 42 ges dock vissa förtydliganden, där e-handelstjänster beskrivs med samma formuleringar som de som används i direktiv 2015/1535 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster (kodifiering). Utgångspunkten bör därför kunna vara att de tjänster som omfattas av e-handelslagen avser samma e-handelstjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet med den skillnaden att tillgänglighetsdirektivets tillämpningsområde begränsas till tjänster som tillhandahålls till konsumenter.

Definitionerna av tjänsteleverantör skiljer sig däremot åt mellan e-handelslagen och tillgänglighetsdirektivet. Med tjänsteleverantör avses i tillgänglighetsdirektivet en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller en tjänst på unionsmarknaden eller som erbjuder sig att tillhandahålla en sådan tjänst till konsumenter i unionen. I e-handelslagen avses bland annat även leverantörer som tillhandahåller tjänster till näringsidkare.

Regelverken kring e-handel innehåller utförliga krav om förhandsinformation som ska ges innan avtal ingås med en konsument. Kraven skulle mycket väl kunna kompletteras med tillgänglighetsdirektivets krav för tillgänglig e-handel.

Konsekvenserna för regelbrott skiljer sig dock mellan befintlig lagstiftning på e-handelsområdet och det som tillgänglighetsdirektivet föreskriver. Tillgänglighetsdirektivet föreskriver sanktioner om en produkt eller tjänst inte lever upp till direktivet, medan de åtgärder som kan vidtas enligt marknadsföringslagen enbart är åläggande förenat med vite. Det är troligt att sådana åtgärder inte är att anses som tillräckligt kännbara och effektiva sanktioner i tillgänglighetsdirektivets mening. Talan om eventuellt regelbrott väcks enligt marknadsföringslagen i

patent- och marknadsdomstolen. Det är även tveksamt om denna specialdomstol är rätt forum för att avgöra frågor om digital tillgänglighet.

Det faktum att befintlig lagstiftning på e-handelsområdet till viss del omfattar andra tillämpningsområden än vad som omfattas av tillgänglighetsdirektivet samt att de påföljder som erbjuds i marknadsföringslagen troligtvis inte lever upp till tillgänglighetsdirektivets krav på sanktioner och regelefterlevnad, innebär att det inte är lämpligt att genomföra direktivet genom kompletteringar i befintlig e-handelslagstiftning. För att uppmärksamma tjänsteleverantörerna på att det i annan lagstiftning finns ytterligare tvingande krav på bland annat vilken information som leverantören ska tillhandahålla till en konsument är det emellertid lämpligt att någon form av upplysningsparagraf införs. Ovan nämnda författningar bör därför kompletteras med bestämmelser om att det i författning som genomför tillgänglighetsdirektivet finns krav om tillgänglighet för vissa varor och tjänster.

10.4.7 Diskrimineringslagen

Bedömning: Det behövs ingen ändring i diskrimineringslagen med anledning av tillgänglighetsdirektivet. Det finns inte heller någon risk för en konflikt med förbudet mot dubbelbestraffning.

Som beskrivits i avsnitt 8.11.1 är bristande tillgänglighet en diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen. När det gäller varor och tjänster är det själva tillhandahållandet som kan vara diskriminerande. Alltså inte varorna och tjänsterna i sig.

I förarbetena till diskrimineringslagen anges att i den utsträckning det finns regler i lag eller annan författning om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning bör dessa vara starkt vägledande för vad som krävs enligt bestämmelsen om bristande tillgänglighet. Det bör enligt förarbetena inte heller anses skäligt att kräva åtgärder som går utöver sådana krav och den som har uppfyllt sådana krav bör kunna utgå från att ytterligare krav inte följer av diskrimineringslagen (prop. 2013/14:198 s. 112).

En nyligen meddelad dom i Svea hovrätt sätter fingret på hur förarbetsuttalandet ska tillämpas i praktiken (målnummer T 9308-18). I det aktuella rättsfallet hade Diskrimineringsombudsmannen väckt

talan mot Försäkringskassan. Grunden för talan var i korthet att Försäkringskassan hade missgynnat en kvinna med grav synnedsättning genom att inte vidta åtgärder för tillgänglighet för att hon skulle komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning. Hon hade bland annat inte samma möjlighet som en person utan funktionsnedsättningen att ansöka om föräldrapenning digitalt. Enligt hovrätten hade Försäkringskassan kunnat vidta åtgärder för att kvinnan skulle hamna i samma situation som en person utan funktionsnedsättning. Hon hade alltså missgynnats. Frågan var enligt hovrätten vilka tillgänglighetsåtgärder som kunde anses skäliga.

Vid tidpunkten för den påstådda diskrimineringen fanns inga gällande föreskrifter i lag eller annan författning om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning till offentliga webbplatser. Men nu, konstaterade hovrätten, finns en lag som innehåller bestämmelser om krav på tillgänglighet till digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör och som ger regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka tekniska krav som ska gälla (lagen [2018:1937] om tillgänglighet till digital offentlig service, den s.k. DOS-lagen). Hovrätten hänvisade till förarbetena till den lagen, där det uttalades att den föreslagna lagens krav kommer att vara vägledande för vad som enligt diskrimineringslagen utgör bristande tillgänglighet till offentliga aktörers webbplatser och mobila applikationer (se prop. 2017/18:299 s. 21 f.).

Men eftersom det vid tidpunkten för den anmälda diskrimineringen inte fanns sådana bestämmelser ansåg hovrätten att de tillgänglighetsåtgärder som skäligen kunde krävas inte borde vara av annat än enkel beskaffenhet (prop. 2013/14:198 s. 61 och 127).

Förarbetena till diskrimineringslagen är tydliga. Hovrättens domskäl går inte heller att missförstå. Enligt utredningen är det uppenbart att nya bestämmelser om skyldigheter för kommersiella aktörer att tillhandahålla produkter och tjänster på ett tillgängligt sätt kommer att vara starkt vägledande för vad som krävs enligt bestämmelsen om bristande tillgänglighet i diskrimineringslagen. Detta kommer att gälla även när varor och tjänster tillhandahålls digitalt.

De ekonomiska aktörerna kommer att behöva tillgängliggöra sina webbplatser för att leva upp till tillgänglighetsdirektivet. Men om det för den ekonomiska aktören, i det enskilda fallet, skulle innebära en oproportionerligt stor börda att göra det behöver kravet inte efterlevas. Frågan är hur detta förhåller sig till diskrimineringslagens krav

på att diskriminering är förbjuden för den som tillhandahåller varor och tjänster. I förarbetena till DOS-lagen uttalades att eftersom en bedömning enligt diskrimineringslagen bygger på förhållandena i det enskilda fallet måste en sådan bedömning anses starkt vägledande för vad som är oskäligt betungande. Om en anpassning bedöms vara skälig enligt diskrimineringslagen måste det därmed förutsättas att den inte är oskäligt betungande. Detsamma gäller emellertid inte motsatsvis (prop. 2017/18:299 s. 57). Enligt utredningen borde samma synsätt kunna vara vägledande vid en bedömning avseende motsvarande frågeställning och tillgänglighetsdirektivet.

Dubbla regelverk – dubbla sanktioner?

Bristande tillgänglighet är som ovan nämnts en diskrimineringsgrund enligt diskrimineringslagen. Det innebär att ett företag eller en myndighet riskerar att få betala skadestånd till en enskild för bristande tillgänglighet.

Sanktionsmöjligheter enligt en lag som genomför tillgänglighetsdirektivet skulle alltså innebära att ett företag riskerar skadestånd både enligt diskrimineringslagen och sanktioner enligt en författning som genomför tillgänglighetsdirektivet.

Det här är i och för sig inget nytt. Redan när diskrimineringsgrunden bristande tillgänglighet infördes uttalade sig regeringen om de dubbla sanktioner som skulle kunna drabba ansvariga (prop. 2013/ 14:198).

Sammanfattningsvis såg regeringen inte detta som ett skäl mot att införa ett sanktionerat diskrimineringsförbud på området. Motsvarande förekommer i stor utsträckning inom andra rättsområden, utan att det ansetts medföra någon särskild olägenhet. Inte minst inom straffrätten är det mycket vanligt att en offentligrättslig påföljd (till exempel böter eller fängelse) utdöms mot någon samtidigt som denne också i civilrättslig ordning åläggs att betala skadestånd till den som drabbats av den straffbara gärningen. Det sågs inte heller som något problem att diskrimineringsförbudet för bristande tillgänglighet kunde avse samma omständigheter som skulle kunna komma att överprövas i ett förvaltningsrättsligt förfarande. Detta eftersom regelsystemen skiljer sig åt på såväl rättsfaktums- som rättsföljdssidan (prop. 2013/14:198 s. 53).

Det finns ingen anledning att nu se annorlunda på saken. En ny lag om digital tillgänglighet bör därför kunna fungera sida vid sida med diskrimineringslagen och utan några ändringar i diskrimineringslagen.

10.4.8 Lagen om offentlig upphandling

Bedömning: Det behövs ingen ändring i lagen om offentlig upphandling med anledning av tillgänglighetsdirektivet. Däremot bör övervägas om Upphandlingsmyndigheten ska få ett särskilt uppdrag, och riktade medel, för att genomföra informationskampanjer om de krav på tillgänglighet som ställs vid offentlig upphandling.

I utredningens uppdrag ingår enligt kommittédirektivet bland annat att analysera om det behövs några särskilda insatser för att underlätta för upphandlande organisationer att uppfylla direktivets krav samt vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Kravet som ställs i 9 kap. 2 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU) och 9 kap. 2 § lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna (LUF) på att samtliga användares behov ska beaktas infördes 2007 i den svenska lagstiftningen (se närmare om vad detta innebär i avsnitt 8.11.3.). Det var något som den upphandlande myndigheten när det var möjligt *kunde* ställa som krav. Reglerna skärptes 2017 och den upphandlande myndigheten *ska* numera beakta behoven hos personer med funktionsnedsättningar.

Trots att kravet på att hänsyn ska tas till personer med funktionsnedsättningar har funnits i tretton år – varav tre år som obligatoriskt krav – är kunskapen om vad detta innebär och hur det ska tillämpas mycket låg, enligt Upphandlingsmyndigheten (UHM). UHM har en stödjande roll i den offentliga affären och ger vägledning åt myndigheter och leverantörer. Myndigheten har på olika sätt arbetat med att sprida information om vad det specifika kravet i 9 kap. 2 § LOU respektive LUF innebär. Men det betyder inte, enligt UHM, att frågan har haft en särställning utan har varit en av flera frågor som uppmärksammats.

UHM har tagit fram stöd för att upphandla tillgängliga varor och tjänster som följer inköpsprocessen och tipsar också om standarder på området. Enligt myndigheten efterfrågas konkreta verktyg från de upphandlande organisationerna. På myndighetens webbplats finns

en kriteriedatabas där upphandlare kan hitta exempel på kravställande som kan användas vid upphandlingar. I dagsläget finns endast ett fåtal kriterier som rör tillgänglighet. UHM har som ambition att fylla på med kriterier på området tillgänglighet, men det är en resursfråga. Om frågan ska ha särskilt fokus, inte minst när tillgänglighetsdirektivets krav ska gälla fullt ut, bör det enligt utredningen övervägas om UHM ska få ett riktat uppdrag och därmed också mer resurser för att ta fram stöd och sprida information på området.

När det gäller lagstiftningen som sådan gör utredningen följande överväganden. Artikel 24.1 i tillgänglighetsdirektivet förtydligar att direktivets krav på produkter och tjänster utgör obligatoriska krav i den mening som avses i EU:s upphandlingsdirektiv (artikel 42.1 i Europaparlamentets och rådets direktivet 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG och artikel 60.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/25/EU av den 26 februari 2014 om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster och om upphävande av direktiv 2004/17/EG)

Direktivets krav har samma innebörd som nuvarande 9 kap. 2 § LOU och LUF. Dessa regleringar innebär att om EU i en rättsakt har antagit obligatoriska krav på tillgänglighet ska de tekniska specifikationerna på området bestämmas med hänvisning till den rättsakten. Det behövs därför inga författningsändringar. Däremot bör det övervägas om inte också upphandlingar som understiger tröskelvärdena ska omfattas av tillgänglighetskraven, det vill säga upphandlingar som inte omfattas av EU:s upphandlingsdirektiv. Det löses i så fall lämpligast genom att det i 19 kap. 2 § LOU och LUF läggs till en hänvisning till 9 kap. 2 § LOU och LUF, det vill säga att de sistnämnda bestämmelserna ska gälla för upphandlingar under tröskelvärdena. I 19 kap. 2 § LOU och LUF räknas ett antal bestämmelser upp som ska tillämpas vid alla upphandlingar. I dag finns inte 9 kap. 2 § med i den uppräkningen. Det torde vara en enkel lagteknisk åtgärd att lägga till bestämmelsen om tillgänglighetskrav vid upphandling, det vill säga 9 kap. 2 §, bland de bestämmelser som räknas upp i 19 kap. 2 § LOU och LUF. Det kan annars finnas en skevhet på området. Kommersiella aktörer tvingas leva upp till tillgänglighetskrav när produkter och tjänster säljs till konsumenter, men upphandlande organisationer som genomför upphandlingar understigande tröskelvärdena har inte samma krav på sig att tillhandahålla tillgängliga varor och tjäns-

ter till allmänheten. En sådan ändring skulle dock få stora konsekvenser för upphandlande myndigheter och enheter. Enligt Upphandlingsmyndigheten understiger omkring hälften av alla upphandlingar tröskelvärdena. Det finns inte utrymme att inom ramen för den här utredningen bedöma vilka konsekvenser – ekonomiska, organisatoriska och andra – som en förändring av angivet slag skulle få för upphandlande organisationer. En lagändring är möjligen konsekvent och följdriktig, men frågan bör utredas inom ramen för en översyn av lagen om offentlig upphandling, och då i synnerhet reglerna som styr upphandlingar understigande tröskelvärdena.

Det är därför utredningens uppfattning att det inte behövs någon ändring av LOU och LUF då de bestämmelser som finns i dag är fullt tillräckliga för att direktivens krav ska få genomslag i upphandlingsprocessen – i vart fall när det gäller upphandlingar över tröskelvärdena. Utredningen anser dock att det finns behov av särskilda insatser för att underlätta för upphandlande myndigheter och enheter att uppfylla direktivens krav. UHM har redan ett stödjande uppdrag på upphandlingsområdet. Det finns ingen anledning att låta någon annan myndighet överta det uppdraget. Däremot bör det enligt utredningen övervägas om UHM bör få ett riktat uppdrag att stödja implementeringen av tillgänglighetsdirektivet, samt även ytterligare medel för det. Uppdraget kan lämpligen samordnas med myndigheter som utses för att utöva tillsyn och marknadskontroll samt främjande av tillgänglighetsdirektivets krav. När det gäller upphandlingar understigande tröskelvärdena anser utredningen att det finns skäl att se över nuvarande regelverk. Detta låter sig dock inte göras inom ramen för detta utredningsuppdrag.

10.4.9 Bebyggd miljö

Bedömning: Sverige behöver inte använda optionen i tillgänglighetsdirektivet som ställer krav på bebyggd miljö. Den reglering som finns är tillräcklig för att den bebyggda miljö som används av kunder till tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet uppfyller tillgänglighetskraven i direktivets bilaga III.

Tillgänglighetsdirektivet innehåller en option för medlemsländerna att ställa krav på bebyggd miljö. Av direktivets artikel 4.4 framgår att

medlemsstaterna får besluta att den bebyggda miljö som används av kunder till tjänster som omfattas av direktivet ska uppfylla tillgänglighetskraven i bilaga III, för att de i högsta möjliga grad ska kunna användas av personer med funktionsnedsättning.

De krav som nämns i bilaga III är att tillgängligheten på områden dit allmänheten har tillträde, och där en tjänst tillhandahålls och som tjänsteleverantören ansvarar för, ska inkludera ett antal aspekter – nämligen;

a) Användning av tillhörande utomhusutrymmen och faciliteter.

b) Tillfartsvägar till byggnader.

c) Användning av ingångar.

d) Framkomlighet vid förflyttning i horisontell riktning.

e) Framkomlighet vid förflyttning i vertikal riktning.

f) Allmänhetens användning av lokaler.

g) Användning av utrustning och faciliteter vid tillhandahållandet av tjänsten.

h) Användning av toaletter och sanitetsutrymmen.

i) Användning av utgångar, evakueringsvägar och principer för beredskapsplanering.

j) Kommunikation och orientering som kan uppfattas med mer än ett sinne.

k) Användning av faciliteter och byggnader för deras förutsebara ändamål.

l) Skydd mot faror i både inomhus- och utomhusmiljön.

Av 8 kap. 1 § plan- och bygglagen (2010:900) (PBL) följer bland annat att en byggnad ska vara lämplig för sitt ändamål, ha en god form, färg- och materialverkan och vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga (se vidare om detta i avsnitt 8.9.1). Enligt 8 kap. 4 § 8 p. PBL ska en byggnad vidare ha vissa tekniska egenskaper, däribland de tekniska egenskaper som är väsentliga i fråga om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga. I plan- och byggförordningen (2011:338) (PBF) och i Boverkets specifika föreskrifter ställs

vidare detaljerade krav på tillgänglighet av den fysiska miljön vid nybyggnad och ändring av byggnader (se vidare avsnitt 8.9.1)

Men det är inte bara vid ny- och ombyggnad som det ställs krav på tillgänglighet av den fysiska miljön. Enligt PBL ska hinder mot tillgänglighet alltid undanröjas i publika lokaler och platser dit allmänheten har tillträde om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa (se Boverkets föreskrifter 2011:13). Med detta avses att hindren ska avhjälpas så snart det inte är orimligt med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna. De ekonomiska konsekvenserna får inte bli orimligt betungande för fastighetsägaren, lokalhållaren eller näringsidkaren. Kraven på att undanröja hinder för tillgänglighet är alltså högt ställda.

Bestämmelserna i Boverkets föreskrifter om enkelt avhjälpta hinder anges som funktionskrav och är förhållandevis kortfattade. Till varje bestämmelse finns ett allmänt råd som anger hur funktionskravet bör eller kan uppfyllas. Texterna i de allmänna råden har formulerats för att även vara informativa och kunskapshöjande (se Boverkets rapport 2018:31 s. 9).

De allmänna råden är således relativt detaljerade och omfattande och det finns inte utrymme att här redogöra för dem i detalj. Föreskrifterna är som följer:

Publika lokaler

- Fysiska hinder i form av mindre nivåskillnader, tunga dörrar och olämpligt placerade eller olämpligt utformade manöverdon ska avhjälpas.
- Hinder i form av bristande kontrastmarkering och bristande varningsmarkering ska avhjälpas.
- Hinder i form av bristande utformning av orienterande skyltning ska avhjälpas.
- Hinder i form av brister i ljudmiljön ska avhjälpas.
- Hinder i form av brist på och bristande utformning av balansstöd ska avhjälpas.

- Hinder i form av brister i utformning och placering av fast inredning ska avhjälpas.

Allmänna platser

- Fysiska hinder såsom mindre nivåskillnader, ojämn markbeläggning, svårforcerade ränndalar och trottoarkanter ska avhjälpas.
- Hinder i form av bristande kontrastmarkering och varningsmarkering ska avhjälpas.
- Hinder i form av brist på och bristande utformning av orienterande skyltning ska avhjälpas. Med skyltar avses i denna paragraf inte vägmärken eller andra anordningar enligt vägmärkesförordningen (2007:90). Skyltar ska utformas och placeras så att de inte kan förväxlas med vägmärken och andra anordningar (se vidare 8 kap. 4 § vägmärkesförordningen).
- Hinder i form av bristande eller bländande belysning ska avhjälpas
- Hinder i form av brist på och bristande utformning av balansstöd ska avhjälpas.
- Hinder i form av bristande utformning av parkeringsplatser för rörelse-hindrade med särskilt tillstånd ska avhjälpas.
- Hinder i form av brister i lekplatsers utformning eller utrustning ska avhjälpas.

Även i förordning (EU) nr 1300/2014 av den 18 november 2014, som gäller som lag i Sverige, ställs långtgående krav på den fysiska miljön – då på järnvägsanläggningar inom EU, alltså även i Sverige.

I svensk lagstiftning finns, som utredningen ser det, därför redan ett väl utvecklat regelverk för att säkerställa en god tillgänglighet till byggnader och platser dit allmänheten har tillträde. Den ansvariga aktör som i det enskilda fallet inte lever upp till de ställda kraven riskerar både vite enligt PBL och skadestånd enligt diskrimineringslagen.

Det har i och för sig visat sig att PBL:s regler om enkelt avhjälpta hinder inte fungerar helt tillfredsställande. När reglerna om enkelt avhjälpta hinder infördes angav regeringen att målsättningen var att alla enkelt avhjälpta hinder skulle vara åtgärdade senast vid utgången av 2010 (prop. 2000/01:48 s. 8–12).

Så har det inte blivit. Boverket har flera gånger följt upp regelverket – senast 2018, då myndigheten i sitt regleringsbrev fick i uppdrag att analysera om reglerna behövde förtydligas eller ändras. Boverket redovisade uppdraget i rapporten *Analys av reglerna om enkelt avhjälpta hinder (2018:31)*. I rapporten bedömer Boverket att det fortfarande finns hinder mot tillgänglighet som inte är avhjälpta.

Ett problem som lyfts fram i Boverkets rapport är att det är otydligt vem som ansvarar för att åtgärda ett hinder. Det är inte alltid fastighetsägaren som är ansvarig för eller förfogar över ett hinder. Det kan också vara en verksamhetsutövare som exempelvis hyr en lokal. I plan- och bygglagen pekas inte ut vem som ska svara för avhjälpandet.

Regeringen beslutade mot denna bakgrund den 22 oktober 2020 att ge Boverket i uppdrag att bland annat analysera hur en reglering om vem som är ansvarig för att åtgärda ett enkelt avhjälpt hinder mot tillgänglighet kan utformas och lämna förslag till en sådan reglering i plan- och bygglagen (2010:900). Boverket ska redovisa sina slutsatser senast den 15 juni 2021.

Utredningens uppfattning är att Boverkets föreskrifter och allmänna råd samt PBL väl räcker till för att Sverige ska anses leva upp till de krav som tillgänglighetsdirektivet ställer på bebyggd miljö. De brister som finns i tillämpningen hanteras bäst inom ramen för Boverkets verksamhet, inte minst med tanke på det uppdrag som regeringen nu lämnat till myndigheten att se över hur regleringen om enkelt avhjälpta hinder kan bli tydligare. Vid en samlad bedömning anser utredningen därför att det inte är nödvändigt för Sverige att använda optionen som ges i artikel 4.4. De krav som ställs på tillgänglighet för den fysiska miljön är tillräckliga för den förutsebara självständiga användningen bland personer med funktionsnedsättning i den bebyggda miljö där en tjänst tillhandahålls och som tjänsteleverantören ansvarar för.

10.4.10 Områden som omfattas av tillgänglighetsdirektivet, men där det saknas reglering i nationell författning

Det finns i dagsläget ingen lämplig reglering i nationell författning som behandlar e-böcker. Det finns därmed inte heller någon befintlig författning att genomföra denna del av direktivet i. Om direktivet genomförs genom regleringar i specialförfattningar behövs en helt ny lag om tillgänglighet för e-böcker.

Tjänster avseende persontransporter regleras i stort sett uteslutande i unionsrättsakter, främst förordningar. Vid en sektorsvis reglering behövs författningar som kompletterar passagerarrättighetsförordningarna.

Passagerarrättighetsförordningarna är inte enhetligt utformade varken avseende tillämpningsområde, personkrets eller krav på tillgänglighet. Det behöver därför analyseras huruvida det skulle vara tillräckligt med en författning som kompletterar samtliga passagerarrättsförordningar eller om det behövs en kompletterande författning per förordning.

10.5 Direktivet bör genomföras genom en samlad lag

Förslag: Tillgänglighetsdirektivet ska genomföras genom en ny samlad lag om digital tillgänglighet för produkter och tjänster (genomförandelagen).

Utredningen konstaterar att ett genomförande av direktivet innebär att detaljerade krav på tillgänglighet ska föras in i nationell rätt och att detta kan få omfattande konsekvenser för enskilda personer och företag. Konsekvenserna för de ekonomiska aktörerna av bristande överensstämmelse av en produkt eller tjänst kan bli kännbara. Myndigheter och domstolar behöver kunna utveckla en enhetlig tillämpning och rättspraxis. Det bör även tydligt framgå vilka krav som en enskild kan ställa med stöd av direktivet. Utredningen bedömer därför att det är av central betydelse att regelverket skapar god förutsebarhet för både företag, enskilda och tillämpande myndigheter. Det regelverk som tas fram behöver även vara enkelt att tillämpa och inte skapa onödigt komplicerade förfaranden vare sig för företag eller myndigheter.

Utredningen konstaterar att tillgänglighetsdirektivet föreskriver krav kopplade till digital tillgänglighet för ett stort antal produkter och tjänster kopplade till flera sektorer inom samhälle och näringsliv. Produkter och tjänster som inte överensstämmer med direktivets krav får inte tillhandahållas på den inre marknaden. Marknadskontroller och kontroll av tjänster ska genomföras för att säkerställa att kraven efterlevs. Det ska finnas lämpliga och effektiva medel för att säkerställa efterlevnad och konsumenter ska kunna vända sig till dom-

stol eller behörig förvaltningsmyndighet om de nationella regler som införlivar direktivet inte följs. Överträdelser ska kunna straffas med sanktionsavgifter.

Som tidigare påpekats, kommer direktivet att ha stor betydelse både för företag och för enskilda personer. Företag kommer att påverkas dels genom att de förbjuds att tillhandahålla de produkter och tjänster som inte lever upp till direktivets krav, dels genom att de riskerar ekonomiska konsekvenser i form av en sanktionsavgift om de anses bryta mot nationell lag som antagits med stöd av tillgänglighetsdirektivet. Kraven på digital tillgänglighet (samt de krav på produkter och fysisk miljö som är nödvändiga för att tillgodose digital tillgänglighet) kommer att leda till att en betydande del av befolkningen kommer att få enklare att delta i det digitala samhället. För det fall brister uppmärksammas ska en enskild individ kunna påtala detta så att det leder till en rättelse. Myndigheter och domstolar behöver då på ett tydligt sätt kunna tala om vad som gäller och motivera sina beslut och ställningstaganden.

Med hänsyn till de konsekvenser som kraven på digital tillgänglighet får för både företag och enskilda personer är det nödvändigt att det regelverk som genomför direktivet ger god förutsebarhet och säkerställer en enhetlig tillämpning. Som framgår ovan har utredningen inte kunnat identifiera någon befintlig författning som lämpar sig för att genomföra vare sig hela eller delar av tillgänglighetsdirektivet. Utredningens bedömning är att en sektorsvis lagstiftning inte kan garantera en sådan förutsebarhet som behövs. Det mest lämpliga sättet att genomföra tillgänglighetsdirektivet på är därför genom en samlad reglering.

Exempel

För att ytterligare tydliggöra de svårigheter som skulle uppstå vid en sektorsvis lagstiftningen kan ett exempel över hur det i praktiken skulle fungera om en ekonomisk aktör skulle ha flera regelverk att förhålla sig till användas.

Utredningen utgår från en ekonomisk aktör som har som affärsidé att ha en e-handelsplats där denne säljer böcker. Böckerna säljs i formaten tryckt bok, ljudbok och e-bok. E-handelsplatsen säljer även läsplattor. Vid en sektorsvis reglering skulle denne aktör till en början

behöva förhålla sig till det regelverk som reglerar e-handel. Eftersom e-handeln sker från en webbplats behöver den även förhålla sig till det regelverk som ska gälla för webbplatser och mobilapplikationer. E-handelsföretaget behöver även se till att de produkter och tjänster som det säljer lever upp till kraven på tillgänglighet. I detta fall skulle läsplattorna omfattas av författningar som gäller för produkter och e-böckerna skulle omfattas av bestämmelser för e-böcker. E-handelsplatsen behöver även förhålla sig till de regelverk om betalningslösningar och elektroniska identifieringsmetoder som ska säkerställa tillgängliga betallösningar.

Exemplet visar att det blir många olika regelverk för den ekonomiske aktören att hålla reda på. Även för konsumenter som vill påtala bristande tillgänglighet kan det vara svårt att veta vilket regelverk som ska gälla och som den ska referera till för att kunna påtala en brist.

10.6 Genomförandelagens syfte

Förslag: Det ska i genomförandelagen anges att den har till ändamål att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om de produkter och tjänster som omfattas av lagen och att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet.

Syftet med tillgänglighetsdirektivet är enligt artikel 1 att bidra till en väl fungerande inre marknad genom en tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar vad gäller tillgänglighetskrav för vissa produkter och tjänster, särskilt genom att undanröja och förebygga de hinder för den fria rörligheten för de produkter och tjänster som omfattas av direktivet som uppstår på grund av de olika tillgänglighetskraven i medlemsstaterna. Detta skulle enligt skäl 1 till direktivet öka tillgången på tillgängliga produkter och tjänster på den inre marknaden.

Efterfrågan på tillgängliga produkter och tjänster är enligt skäl 2 till direktivet stor och antalet personer med funktionsnedsättning förväntas öka avsevärt. En miljö där produkter och tjänster är mer tillgängliga möjliggör ett mer inkluderande samhälle och underlättar självständigt boende för personer med funktionsnedsättning.

I skäl 3 anges att i direktivet definieras personer med funktionsnedsättning i linje med Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som antogs den 13 december 2006 (nedan kallad konventionen), i vilken unionen är part sedan den 21 januari 2011 och vilken alla medlemsstater har ratificerat. Enligt konventionen innefattar personer med funktionsnedsättning ”personer som har någon varaktig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning som i samspel med olika hinder kan hindra dem från att fullt ut och effektivt delta i samhället på lika villkor som andra”.

Direktivet främjar enligt skäl 3 ett fullt och effektivt deltagande på lika villkor genom att förbättra tillgången till konventionella produkter och tjänster som genom sin ursprungliga utformning eller senare anpassning tillgodoser de särskilda behoven hos personer med funktionsnedsättning. Dessutom anges i skäl 103 till direktivet att syftet med direktivet i synnerhet är att säkerställa fullständig respekt för rätten för personer med funktionsnedsättning att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet samt främja tillämpningen av artiklarna 21, 25 och 26 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (stadgan). Artiklarna 21, 25 och 26 i stadgan avser icke-diskriminering, äldres rättigheter och integrering av personer med funktionshinder.

Enligt skäl 4 skulle direktivet även gynna andra personer som har funktionsbegränsningar, såsom äldre personer, gravida kvinnor och personer som reser med bagage. Med begreppet personer med funktionsbegränsning avses i direktivet personer som har någon varaktig eller tillfällig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning, åldersrelaterad funktionsnedsättning eller annan nedsättning på grund av kroppens funktion som i samspel med olika hinder leder till begränsad tillgång till produkter och tjänster för dessa personer och skapar en situation som kräver att dessa produkter och tjänster anpassas efter personernas särskilda behov.

Enligt utredningen bör syftet med direktivet, så som det anges i artikel 1, ges en motsvarighet i genomförandelagen. Detta bör ske genom att det anges i lagen att den har till ändamål att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om de produkter och tjänster som omfattas av lagen. Vidare bör det syfte som framgår av skälen till direktivet om rätten att delta i samhällslivet på lika

villkor komma till uttryck i lagen. Genom detta blir det sammantaget tydligt vad genomförandelagen syftar till. En sådan tydlighet bör enligt utredningens bedömning kunna bidra till förståelsen för genomförandelagen, och hur den kan gynna personer med funktionsnedsättning och funktionsbegränsning, hos de aktörer som omfattas av lagen, det vill säga tillverkare, importörer och distributörer av produkter samt tjänsteleverantörer. Denna förståelse bör i sin tur kunna utgöra en viktig del i dessa aktörers arbete med att göra produkterna och tjänsterna tillgängliga. Något som främst bör kunna ske genom universell utformning (se skäl 50 i direktivet och avsnitt 16.6). Att lagens syfte görs tydligt bör också enligt utredningens bedömning kunna vara till fördel för behöriga kontrollmyndigheter och konsumenter, bland annat vad avser behovet av kommunikation omkring lagen. Det bör samtidigt framhållas att lagen i sig inte är en rättighetslagstiftning utan innehåller krav på ekonomiska aktörer att göra produkter och tjänster tillgängliga.

10.7 Författningsnivåer

Av artikel 288 FEUF framgår att ett direktiv ska vara bindande för varje medlemsstat till vilken det är riktat med avseende på det resultat som ska uppnås. Däremot överlåts åt de nationella myndigheterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. Enligt artikel 291 ska medlemsstaterna vidta alla nationella lagstiftningsåtgärder som är nödvändiga för att genomföra unionens rättsligt bindande akter.

Ovan sagda innebär att så länge resultatet innebär ett korrekt genomförande av tillgänglighetsdirektivet står det medlemsstaterna fritt att välja formen för reglering. På vilken nivå i normhierarkin som en enskild medlemsstat väljer att införliva ett EU-direktiv är därför upp till medlemsstaten att avgöra.

Ovan har utredningen redogjort för dess bedömning att direktivet bör genomföras genom en samlad lagstiftning. De många olika sektorer av näringslivet som berörs kombinerat med de detaljregleringar som direktivet föreskriver innebär helt enkelt att det inte lämpar sig att genomföra direktivet i ett antal olika speciallagstiftningar. Det har varit av avgörande betydelse för utredningens bedömning att den lagstiftning som ska genomföra direktivet till stor del kommer att

ålägga de ekonomiska aktörerna skyldigheter som kan få långtgående konsekvenser för deras verksamheter.

Det faktum att direktivets, och därmed lagstiftningens, tillämpningsområde är så brett samtidigt som direktivets krav på tillgänglighet i många delar är av en väldigt hög detaljeringsgrad, gör att vilken författningsnivå som används kommer att vara av stor betydelse för ett effektivt genomförande.

10.7.1 Allmänt om normgivningsmakten

Med normgivningsmakten avses rätten att besluta om rättsregler, det vill säga sådana regler som är bindande för enskilda och myndigheter och som gäller generellt. I 8 kap. regeringsformen (RF) benämns sådana regler föreskrifter. Föreskrifter meddelas av riksdagen genom lag och av regeringen genom förordning. Föreskrifter kan också, efter bemyndigande av riksdagen eller regeringen, meddelas av andra myndigheter än regeringen och av kommuner.

10.7.2 Indelningen av normgivningsmakten

Normgivningsmakten delas i första hand in i riksdagens primärområde, det så kallade primära lagområdet, och regeringens primärområde. Det primära lagområdet framgår dels av 8 kap. 2 och 3 §§ RF, dels av ett antal andra bestämmelser i RF, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Området omfattar, såvitt nu är av intresse, civilrättsliga föreskrifter samt offentligrättsliga föreskrifter som är betungande för enskilda. Regeringens primärområde framgår i huvudsak av 8 kap. 7 § RF och omfattar föreskrifter om verkställighet av lag samt föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen. Det sistnämnda området brukar kallas regeringens restkompetens. Restkompetensen omfattar till exempel instruktioner och andra föreskrifter riktade till statliga myndigheter samt föreskrifter riktade till enskilda om dessa är berättigande för dem eller kan betraktas som neutrala.

Riksdagen kan besluta lag såväl inom området för regeringens restkompetens som i ämnen där den delegerat normgivningskompetens till regeringen. Genom att lagstiftningsutrymmet på så vis blivit uppta-

get följer av den formella lagkraftens princip, se 8 kap. 18 § RF, att regeringen förhindras att utnyttja sin egen normgivningskompetens.

10.7.3 Närmare om det primära lagområdet

Det primära lagområdet delas i sin tur in i två delar, dels det så kallade obligatoriska lagområdet som kännetecknas av att delegation av normgivningsmakten inte är möjlig, dels det så kallade fakultativa lagområdet där möjlighet till delegation finns. Gränsen mellan dessa två områden framgår av i första hand 8 kap. 3 § RF där riksdagens möjligheter att delegera normgivningsmakt regleras. Det obligatoriska lagområdet omfattar till exempel civilrättslig och skatterättslig normgivning.

10.7.4 Delegation av normgivningsmakten

Praktiskt betydelsefullt är att riksdagen, när den delegerar normgivningsmakt i ett visst ämne till regeringen, kan tillåta att regeringen i sin tur överlåter åt en förvaltningsmyndighet eller en kommun att meddela föreskrifter i ämnet. Detta brukar kallas subdelegation (8 kap. 10 § RF). Sådan delegation är vanligt förekommande. Vidare kan regeringen inom sitt primärområde delegera normgivningsmakt till myndigheter under regeringen och, med vissa undantag, till riksdagens myndigheter (8 kap. 11 § RF) men inte till kommuner.

Delegation är möjlig när det gäller föreskrifter om sådana avgifter som omfattas av 8 kap. 2 § första stycket 2 p. RF, det vill säga betungande offentligrättsliga avgifter. Betungande avgifter kan vidare delas in i två kategorier, avgifter av tvångskaraktär och sanktionsavgifter. Sanktionsavgifterna intar en särställning genom att de utan att innebära en påföljd för brott ändå innebär påföljder för en otillåten handling eller underlåtenhet.

10.7.5 Regeringens verkställighetsföreskrifter

Vidare finns föreskrifter vilka är att bedöma som verkställighetsföreskrifter som regeringen inte behöver något bemyndigande i lag för att utfärda.

10.7.6 Reglering på myndighetsnivå

På myndighetsnivå finns tvingande regleringar vilka benämns föreskrifter och intas i myndighetens författningssamling. Allmänna råd som lämnas av en myndighet är inte bindande utan generella rekommendationer hur någon kan eller bör handla. Det krävs inte något bemyndigande i lag eller förordning för att utfärda allmänna råd. Ibland används på myndighetsnivå den för föreskrifter och allmänna råd gemensamma beteckningen regler.

10.7.7 Ett aktuellt exempel på normfördelning

För att ta ett aktuellt exempel har det så kallade webbtillgänglighetsdirektivet införlivats i svensk rätt genom lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen). Den lagen innehåller i 2 § en delegationsbestämmelse genom vilken riksdagen delegerar föreskriftsrätt till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Därefter har regeringen beslutat om förordningen (2018:1938) om tillgänglighet till offentlig service och DIGG om föreskrifterna MDFFS 2019:2 om tillgänglighet till digital offentlig service.

10.8 Regleringen bör ske på så låg författningsnivå som möjligt

Förslag: Regleringen vad avser tillgänglighetsdirektivet ska ske på så låg författningsnivå som möjligt.

Genomförandelagen ska enbart innehålla för genomförandet av tillgänglighetsdirektivet centrala bestämmelser och bestämmelser som ålägger de ekonomiska aktörerna skyldigheter samt gällande sanktioner.

Regeringen ska i förordning ge bemyndiganden samt reglera diverse förfaranden som ska genomföras på myndighetsnivå.

Det är mot bakgrund av ovanstående som utredningen har att ta ställning till på vilken författningsnivå utredningen ska lägga reglerna om tillgänglighetskrav med mera. Ett första ställningstagande är att bestämma vilka bestämmelser som måste regleras i lag eller inte och i så fall

om föreskriftsrätten kan delegeras. Vid överväganden om en delegering ska ske finns även att ställning till frågan om en vidare delegering till andra myndigheter. En annan gränsdragning är den mellan det som är riksdagsbundet och regeringens restkompetens. Det är viktigt att inte lagstifta ”i onödan”, det vill säga att föreslå lagstiftning inom regeringens restkompetens eftersom det förhindrar regeringen att ändra i en av riksdagen beslutad föreskrift. Det är närmast till hands att i lag reglera de bestämmelser i tillgänglighetsdirektivet som ålägger de ekonomiska aktörerna skyldigheter som till exempel artikel 4. Vidare måste bland annat bestämmelserna om tillämpningsområdet, efterlevnadsåtgärder samt sanktioner lagregleras. I samtliga fall är det fråga om bestämmelser som riksdagen kan delegera till regeringen och vidare till förvaltningsmyndigheter. Bedömningen är att de krav som anges i direktivets bilagor lämpar sig för att delegera till förvaltningsmyndigheter. Å andra sidan bör en bestämmelse som den i artikel 14.3 om att en ekonomisk aktör ska dokumentera sin bedömning när den gör gällande oproportionell stor börda enligt artikel 14.2 kunna regleras direkt i en förordning med eller utan delegation till en förvaltningsmyndighet. I vissa fall ska en artikel, som till exempel 14.7, inte regleras alls eftersom adressaten för bestämmelsen är kommissionen. För utredningen kommer vad som nu sagts vara vägledande för de förslag som kommer att läggas. Detta innebär att utredningen, så långt det är möjligt, kommer att föreslå att regleringar införs på myndighetsnivå. Utredningen har som uppgift att förslå erforderliga lagar och förordningar jämte eventuellt ändringar i gällande sådana.

10.8.1 Ansvars- och finansieringsprincipen

En av de grundläggande principerna i svensk funktionshinderspolitik är att varje sektor i samhället har ett ansvar för att funktionshinderspolitiken genomförs inom ramen för dess sakfrågor och lagstiftning. En samlad reglering får därför inte utformas så att denna uppfattas som en särlösning där huvudansvaret för tillgänglighet läggs på enbart en aktör. Vid utformningen av regelverket behöver därför särskild omsorg läggas vid att säkerställa att det är ett sektorsövergripande regelverk samt att betona samhällets gemensamma ansvar för tillgänglighetsfrågor.

11 Krav på tillgänglighet

11.1 Kraven enligt tillgänglighetsdirektivet

Förslag: Om inget annat anges i författning ska de produkter och tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet uppfylla de krav som anges i direktivets bilaga I.

Kraven bör i svensk författning främst genomföras på förordningsnivå.

Kraven ska gälla produkter som släpps ut på marknaden efter den 28 juni 2025 respektive tjänster som tillhandahålls på marknaden efter den 28 juni 2025.

Utredningen har i kapitel 10 redogjort för sina ställningstaganden avseende vilken författningsnivå som bäst lämpar sig för genomförandet av tillgänglighetsdirektivet. Mot bakgrund av den bedömning som gjorts bör tillgänglighetskraven hanteras på följande vis. De huvudsakliga skyldigheterna, det vill säga att produkter bara får släppas ut på marknaden och tjänster bara får tillhandahållas på marknaden om de uppfyller krav på tillgänglighet, bör anges i lag. Däremot bör de närmare angivna kraven regleras på förordnings- och föreskriftsnivå. Av direktivet följer att kraven som anges i direktivets bilaga I är obligatoriska. Eftersom direktivet är ett fullharmoniseringsdirektiv är manöverutrymmet i praktiken begränsat. Föreskrifterna kan inte omfatta vare sig mer eller mindre än vad som framgår av kraven. En rimlig tanke är att kravbilagan återges som en bilaga till förordningen respektive föreskrifterna. Däremot skulle det bli en otymplig och svårhanterad ordning att reglera kraven i lag, med bland annat en betydligt större tröghet och tidsutdräkt för det fall att kraven ska ändras.

Enligt direktivet ska kraven, med vissa undantag, gälla för produkter som släpps ut på marknaden efter den 28 juni 2025 respektive tjänster som tillhandahålls på marknaden efter samma datum.

En produkt släpps ut på marknaden första gången den omsätts i konsumentledet. Det innebär att kraven bara gäller produkter som inte har släppts ut på marknaden tidigare än det i direktivets artikel 2 angivna datumet. Om det finns produkter av ett visst slag som redan är i omsättning kan dessa säljas utan att de lever upp till direktivets krav.

Situationen blir en annan när det kommer till tjänster. Dessa får bara *tillhandhållas* efter ett visst datum om de uppfyller kraven på tillgänglighet. Tillhandahållande innebär varje transaktion till konsument. Det innebär att tjänster som erbjuds efter det angivna datumet som huvudregel ska leva upp till direktivets krav. Det finns vissa undantag som anges i direktivet. Det finns också övergångsbestämmelser när det gäller redan ingångna avtal om tjänster. Undantagen kommer att redogöras för nedan i avsnitt 11.2. Övergångsbestämmelserna beskrivs närmare i avsnitt 11.8.

Det ovan sagda innebär att det i genomförandelagen bör anges att det som omfattas är *produkter som släpps ut* respektive *tjänster som tillhandahålls* efter den 28 juni 2025.

11.2 Undantagen från kraven på webbsidor och applikationer

Förslag: När det gäller webbplatser och mobila applikationer ska kraven inte gälla följande innehåll:

- Tidsberoende medier, varmed avses ljud eller video, en kombination av ljud och video, eller något av de föregående i kombination med möjligheter till interaktion, som offentliggjorts före den 28 juni 2025.
- Filformat för dokument som offentliggjorts före den 28 juni 2025.
- Kartor och karttjänster på nätet, om väsentlig information tillhandahålls på ett tillgängligt digitalt sätt för kartor som är avsedda för navigering.

- Innehåll från tredje part som varken finansieras eller utvecklas eller står under kontroll av den berörda ekonomiska aktören.
- Webbplatsers och mobila applikationers innehåll som kan klassificeras som arkiv, det vill säga endast har innehåll som inte uppdaterats eller redigerats efter den 28 juni 2025.

I tillgänglighetsdirektivet artikel 2.4 anges att följande innehåll på webbplatser och mobilapplikationer undantas från direktivets krav;

a) Förinspelade tidsberoende medier som offentliggjorts före den 28 juni 2025.

b) Filformat för dokument som offentliggjorts före den 28 juni 2025.

c) Kartor och karttjänster på nätet, om väsentlig information tillhandahålls på ett tillgängligt digitalt sätt för kartor som är avsedda för navigering.

d) Innehåll från tredje part som varken finansieras eller utvecklas eller står under kontroll av den berörda ekonomiska aktören.

e) Webbplatsers och mobila applikationers innehåll som kan klassificeras som arkiv, det vill säga endast innehåller innehåll som inte uppdaterats eller redigerats efter den 28 juni 2025.

Tillgänglighetsdirektivet ger ingen direkt vägledning till hur undantagen ska tolkas. Däremot anges i skäl 46 i ingressen till tillgänglighetsdirektivet att webbtillgänglighetsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv [EU] 2016/2102 av den 26 oktober 2016 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer) innehåller en specifik förteckning över undantag, och att liknande undantag är relevanta för det här direktivet. Med tanke på skrivningen i skäl 46 ligger det nära till hands att undantagen ska ges samma innebörd som i webbtillgänglighetsdirektivet.

Ett exempel är tidsberoende medier, som inte definieras i tillgänglighetsdirektivet, men väl i webbtillgänglighetsdirektivet. Med tidsberoende media avses enligt artikel 3.6 i webbtillgänglighetsdirektivet medier av följande typ;

– enbart ljud,
– enbart video,
– kombination av ljud och video, och
– enbart ljud och/eller video i kombination med interaktion.

I förarbetena till lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen) beskrivs att begreppet tidsberoende media omfattar alla former av media vars innehåll har en tidsmässig varaktighet. Enkelt uttryckt innebär det att all media som har en spellängd utgör tidsberoende media. Därigenom omfattas alla olika typer av ljud- och videoinspelningar samt sådana inspelningar i kombination med interaktion. Exempel på vad som kan utgöra video och/eller ljud med interaktion är bland annat spel och så kallade e-utbildningar som ofta kombinerar ljud och video med interaktion i form av att användare ska besvara frågor under utbildningens gång (prop. 2017/18:299 s. 40).

Vidare angavs att begreppet tidsberoende media är främmande för svenskt språkbruk och svensk rättstradition. I brist på bättre alternativ ansåg man ändå att begreppet skulle användas i lagen. Så skedde också.

Begreppet definieras numera i 6 § DOS-lagen där det anges att ”med tidsberoende medier avses ljud eller video, en kombination av ljud och video, eller något av de föregående i kombination med möjligheter till interaktion”.

Det finns ingen anledning att se annorlunda på saken nu. Begreppet tidsberoende media bör användas i lagstiftningen. Det bör också ges det innehåll som framgår av 6 § DOS-lagen. Som framgår av direktivet ställs inga tillgänglighetskrav på tidsberoende media som publicerats före den 28 juni 2025.

Inte heller filformat för dokument beskrivs i tillgänglighetsdirektivet, men väl i webbtillgänglighetsdirektivet. I ingressen till det direktivet framgår av skäl 26 att ”Filformat för dokument bör anses utgöra dokument som inte i första hand är avsedda för användning på nätet men som ingår i webbsidor, till exempel Adobe Portable Document Format (PDF), Microsoft Office-dokument eller format (med öppen källkod) som är likvärdiga med dessa.”

Definitionen bör tillämpas även i förhållande till tillgänglighetsdirektivet. I den mån dokument i nämnda eller liknande filformat offentliggjorts före den 28 juni 2025 ska de alltså inte omfattas av tillgänglighetskraven.

Undantaget för karttjänster är formulerat på i stort sett samma vis som i webbtillgänglighetsdirektivet. Innebörden i undantaget diskuterades i förarbetena till DOS-lagen.

På s. 42 i prop. 2017/18:299 resonerar regeringen på följande sätt:

> Webbtillgänglighetsdirektivets undantag för kartor gäller så länge som väsentlig information tillhandahålls på ett tillgängligt digitalt sätt för kartor som är avsedda för navigering. Vad som exakt avses med kartor avsedda för navigering klargörs inte och de flesta kartor kan i någon utsträckning användas för att navigera. Fokus för bedömningen om en karta är avsedd för navigering bör rimligen läggas på själva syftet med kartan. Är ett av syftena med kartan att denna ska användas för navigering måste väsentlig information tillhandahållas på ett tillgängligt digitalt sätt. Om kartan kan användas för navigering, men detta inte utgör ett avsett syfte, bör det inte finnas någon sådan skyldighet. Vad kartan är avsedd att användas för är således det avgörande för bedömningen och inte vad kartan rent objektivt kan användas till. Vad som i sammanhanget utgör väsentlig information är inte möjligt att ge en generell definition av då det av naturliga skäl måste avgöras utifrån till exempel vad den aktuella kartan avbildar och vilka karttecken den innehåller.

Avgränsningen är inte helt enkel att göra, vilket också konstaterades i nämnda proposition. Men det torde under alla omständigheter vara i det närmaste omöjligt att göra en karta fullständigt tillgänglig i enlighet med tillgänglighetsdirektivets krav.

Även undantaget för information från tredje part finns i webbtillgänglighetsdirektivet. Någon definition finns inte i tillgänglighetsdirektivet, däremot i webbtillgänglighetsdirektivets ingress, där det av skäl 30 framgår att det som avses är till exempel artiklar med möjlighet för användare att lägga till kommentarer, en nyhetswebbplats som består av innehåll som sammanfogas från flera bidragslämnare eller webbplatser som automatiskt för in innehåll från andra källor i form av exempelvis reklamannonser som genereras dynamiskt. En förutsättning för att undantaget ska vara tillämpligt är emellertid att det varken har finansierats eller tagits fram av den berörda aktören eller står under dess kontroll. Däremot undantas inte innehåll som den ekonomiska aktören beställer av tredje part och som står under den ekonomiska aktörens kontroll. Undantaget fungerar alltså inte som en möjlighet att undkomma kraven genom att anlita underleverantörer.

Det sista undantaget rör webbplatser och mobila applikationer som inte uppdateras eller redigeras. I webbtillgänglighetsdirektivets skäl 32 framgår att direktivet ”inte bör ålägga medlemsstaterna att göra innehåll på arkiverade webbplatser eller mobila applikationer tillgäng-

ligt om det inte längre uppdateras eller redigeras eller om det inte längre behövs för att genomföra administrativa förfaranden. Vid tillämpningen av detta direktiv bör inte underhåll av rent teknisk karaktär anses utgöra en uppdatering eller redigering av en webbplats eller en mobil applikation." Såväl tillgänglighetsdirektivet som webbtillgänglighetsdirektivet har undantag för arkiv på webb och i applikationer. Undantaget ska alltså, med stöd av skäl 33 i webbtillgänglighetsdirektivet endast tillämpas på innehåll på arkiverade webbplatser, mobila applikationer om innehållet inte längre uppdateras, redigeras eller om det inte behövs för att genomföra administrativa förfaranden.

11.3 Redan publicerade e-böcker

Bedömning: E-böcker som getts ut innan den 28 juni 2025 omfattas av undantaget för filformat för dokument som offentliggjorts före detta datum. Tillgänglighetsdirektivets krav omfattar därför inte e-böcker utgivna före den 28 juni 2025.

En särskild fråga är i vad mån redan publicerade e-böcker kommer att omfattas av direktivets krav, det vill säga om de böcker som sedan tidigare finns publicerade i läsbar elektronisk version kommer att behöva tillhandahållas i ett format som stödjer tillgänglighetstjänster.

Förlagsbranschen har framfört att detta skulle vara kostsamt och i förlängningen leda till att titlarna i stället helt togs bort. Analysys Mason, som på utredningens uppdrag har utrett kostnaden för implementering av tillgänglighetsdirektivet, har i sina beräkningar kommit fram till att det sammanlagt rör sig om cirka 50 000 titlar. Det kostar omkring 4 000 kronor att byta format på en publicerad e-bok till EPUB 3, som är ett format som stödjer tillgänglighetsfunktioner. Totalt skulle kostnaden för tillgängliggörande av redan publicerade böcker alltså komma att uppgå till omkring 200 miljoner kronor.

Den omfattande utgivning av äldre böcker som skett är enligt branschen dessutom inte särskilt lönsam, utan utgivningen har genomförts mer eller mindre som en kulturgärning. Det får anses som högst tveksamt om förlagen är intresserade av ytterligare kostnader för denna utgivning, åtminstone när det gäller böcker utan större kommersiellt intresse.

Utredningen konstaterar att direktivets krav innebär att tjänster som tillhandahålls efter den 28 juni 2025 som huvudregel ska vara tillgängliga enligt de krav som uppställs. E-böcker definieras i direktivet som en tjänst. En strikt tolkning skulle kunna leda till slutsatsen att tjänsten, det vill säga e-boken, inte får tillhandahållas efter den 28 juni 2025 med mindre än att den lever upp till tillgänglighetskraven i direktivet, även om den givits ut dessförinnan.

Å andra sidan ska, när det gäller webbplatser och applikationer, kraven inte gälla filformat för dokument som offentliggjorts före den 28 juni 2025.

Det är utredningens uppfattning att detta undantag träffar e-böcker utgivna i ett visst format. E-boken är en tjänst, men den kan också sägas vara ett dokument. Utredningens bedömning är därför att tillgänglighetskraven endast gäller utgivning (offentliggörande) av e-böcker efter den 28 juni 2025. Offentliggörande ska inte i det här sammanhanget ses som ett offentliggörande enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen), det vill säga när verket första gången lovligen görs tillgängligt för allmänheten (1 kap. 7 § upphovsrättslagen). Det är offentliggörandet av den elektroniska filen som avses.

Om e-boken å andra sidan skulle omfattas av tillgänglighetsdirektivets krav, oavsett utgivningsdatum, är det nödvändigt att hantera upphovsrättsfrågan. Nuvarande lagstiftning har ett undantag för exemplarframställning av böcker till personer med syn- eller annan läsnedsättning (2 kap. 17 § upphovsrättslagen). Denna inskränkning i upphovsrätten bygger på unionsrätt och har tillkommit för att inom EU genomföra Marrakechfördraget, ett fördrag antaget av Förenta nationernas organ för immaterialrätt. Inskränkningen i upphovsrätten innebär i korthet att en person med synnedsättning har rätt att framställa ett exemplar av ett offentliggjort verk i ett format som personen själv kan använda för att tillgodogöra sig verket. Det gäller bara personens egen användning av boken. Ett så kallat behörigt organ har dock rätt att framställa exemplar som gjorts tillgängliga och sprida dessa vidare, men bara till personer med syn- eller annan läsnedsättning och bara om det inte sker i vinstsyfte (se vidare avsnitt 18.4.20 om den verksamhet som bedrivs av Myndigheten för tillgängliga medier, MTM).

Enligt utredningen får det därför anses uppenbart att utgivning i ett nytt filformat är ett nytt upphovsrättsligt förfogande, i all synner-

het som det nya formatet dessutom möjliggör ett nytt sätt att tillgodogöra sig verket, till exempel genom talsyntes.

Om tillgänglighetskraven skulle gälla för redan publicerade e-böcker skulle ett synnerligen stort antal utgivna exemplar av e-böcker träffas av generella inskränkningar, det vill säga inte enbart inskränkningar för enskilt bruk eller inskränkningar som ger ett behörigt organ rätt att framställa exemplar för personer med syn- eller annan läsnedsättning.

Det innebär sammanfattningsvis att ett sådant synsätt skulle kräva ändringar i upphovsrättslagen. Det är dock, som framgått ovan, utredningens uppfattning att e-böcker utgivna i ett visst filformat före den 28 juni 2025 inte omfattas av direktivets krav. Någon ändring i upphovsrättslagen behövs därför inte.

11.4 Närmare om vad som omfattas av begreppet e- bok

Förslag: En e-bok ska definieras som en tjänst som inbegriper tillhandahållande av digitala filer som innehåller en elektronisk version av en bok som mestadels föreligger som text eller i grafisk form. Rena ljudböcker omfattas inte av begreppet e-bok.

En fråga är i vad mån även ljudböcker ska räknas som e-böcker. I tidigare förarbeten har den frågan bedömts på delvis olika sätt.

Mediegrundlagskommitténs utgångspunkt var att digitala böcker är en digitaliserad version av tryckta böcker, eller böcker som publiceras enbart i det digitala formatet (SOU 2016:58 s. 288). Bokbegreppet som sådant behandlades emellertid inte av kommittén. I utredningen, som så småningom mynnade ut i att den så kallade bilageregeln infördes i yttrandefrihetsgrundlagen (se avsnitt 8.2.4) gjordes dock genomgående en åtskillnad mellan ljudböcker och e-böcker.

När frågan om vilken mervärdesskatt som ska gälla för elektroniskt utgivna böcker utreddes, konstaterade regeringen i förarbetena att en elektronisk bok vanligen är avsedd att läsas, men att en elektronisk bok också kan vara en ljudbok som går att lyssna på efter nedladdning eller som kan strömmas utan nedladdning (prop. 2018/19:73 s. 13).

Utredningen har ställt frågan till EU-kommissionen om ljudböcker bör ingå i begreppet e-bok. Kommissionen har svarat att det är definitionen i direktivet som gäller.

Utgår man från tillgänglighetsdirektivet framgår det, såvitt utredningen kan bedöma, av dess ordalydelse att en e-bok – för att definieras som sådan – bland annat ska kunna gå att läsa. Utredningen konstaterar dock att begreppet ”läsa” har en bredare innebörd än enbart visuell avkodning av en text. Att tolka direktivet utifrån dess ordalydelse i denna del bör därför vara förenat med stor försiktighet. Utredningens uppfattning är att direktivet behöver ses i sitt syfte och sin kontext. Det är därför nödvändigt att läsa definitionen av e-bok mot andra relevanta bestämmelser avseende e-böcker i direktivet. Om man ser till kraven som ställs för e-böcker, blir det uppenbart att definitionen även omfattar böcker som förutom att innehålla text även innehåller ljud (se bilaga I avsnitt IV). Det innebär att en e-bok i tillgänglighetsdirektivets mening är en elektronisk version av en bok, med eller utan tryckt förlaga, som går att hantera på alla de sätt som framgår av definitionen. Om filen också innehåller ljudfiler ingår dessa i definitionen av e-bok. Däremot omfattas inte digitala böcker som enbart går att lyssna på, det vill säga som inte innehåller en fullständig textfil.

Digitala läromedel i form av e-böcker som tillhandahålls till konsumenter omfattas av direktivet. Det kan vara fackböcker som tillhandahålls digitalt och som säljs till studenter på universitet, högskolor och vuxenutbildningar. Sådana e-böcker ska göras tillgängliga i enlighet med direktivets krav. Webbaserade läromedel och applikationer som inte räknas som e-böcker omfattas däremot inte. Det kan till exempel röra sig om interaktiva digitala läromedelsplattformar. Det ingår inte i utredningens uppdrag att särskilt analysera den här frågan, men det kan vara värt att notera att detta riskerar att bli ett eftersatt område när det kommer till tillgänglighet – i all synnerhet om digitala läromedel i framtiden blir allt vanligare.

11.5 Passagerartjänster

Bedömning: Tillgänglighetsdirektivets krav på passagerartjänster bör gälla fullt ut och sida vid sida med EU:s förordningar på området.

Av tillgänglighetsdirektivets artikel 5 följer att tjänster som uppfyller kraven avseende tillhandahållande av tillgänglig information och tillhandahållande av information om tillgänglighet enligt EU:s passagerarrättsförordningar ska anses uppfylla motsvarande krav i tillgänglighetsdirektivet. Om tillgänglighetsdirektivet föreskriver ytterligare krav, utöver de som föreskrivs i dessa förordningar och dessa akter, ska de ytterligare kraven vara tillämpliga fullt ut. Företrädare för EU-kommissionen har på fråga från utredningen förklarat att vid osäkerhet i den här frågan är det säkrast att tillämpa tillgänglighetsdirektivets krav fullt ut.

EU:s passagerarförordningar ställer i vissa fall krav på att relevant information om resan, som personer med funktionsnedsättning behöver, ska tillhandahållas på ett tillgängligt sätt (se för en närmare beskrivning avsnitt 8.3). Å andra sidan ställs i tillgänglighetsdirektivet tydliga krav på vilken information som ska lämnas och också hur transportföretagets applikationer och webbsidor ska göras tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar. Det förefaller därför naturligt att den som är mån om att leva upp till de krav som ställs i första hand ska förhålla sig till tillgänglighetsdirektivet. Oavsett vilken författning som man väljer att förhålla sig till i första hand, är det viktigt att myndigheter som utför tillsyn och har föreskriftsrätt på området förhåller sig till passagerarförordningarna och undviker dubbelreglering på området. Förordningarna gäller ju under alla omständigheter direkt i varje medlemsland.

11.6 Särskilt när det gäller banktjänster

Bedömning: Tillgänglighetsdirektivet innebär att det ställs krav på att språket i banktjänster inte får vara för komplicerat. Men om det ställs krav på standardiserad information i andra unionsrättsakter bör ett sådant krav gälla i första hand.

Kraven i tillgänglighetsdirektivet innebär när det gäller banktjänster att språket inte ska ligga på en nivå som överstiger övre medelnivå. På en del tjänster ställs dock redan krav på att viss standardiserad information måste tillhandahållas kunden. Denna information får banker eller andra finansiella institut som tillhandahåller tjänsten inte ändra i. Ett exempel på detta är den s.k. SECCI-blanketten, det vill säga en standardiserad förköpsinformationen om konsumentkrediter. Ett annat exempel är det tresidiga faktabladet (Key Information Document) som ska tillhandahållas icke-professionella investerare vid bland annat investeringsrådgivning och som regleras genom EU:s s.k. PRIIPs- förordning (1286/2014).

I den mån det redan ställs krav på att viss information måste ges, och måste ges på ett visst standardiserat sätt, kan det inte rimligen krävas att banken ändrar i informationen för att denna ska tillhandahållas på en annan språklig svårighetsnivå. Detta skulle stå i direkt strid med EU-bestämmelser på området, vilket inte kan vara tillgänglighetsdirektivets syfte. Kravet på språklig nivå på informationen gäller alltså bara i de fall där det inte redan finns bestämmelser om standardiserad information som inte får ändras.

11.7 Krav på tillgänglighet i andra unionsrättsakter

Bedömning: Det krävs ingen ändring i svensk författning för att genomföra tillgänglighetsdirektivets artikel 24.1.

Artikel 24.2 innebär att alla produkter eller tjänster som inte omfattas av detta direktiv, men som omfattas av andra unionsrättsakter som föreskriver krav på tillgänglighet, ska anses leva upp till ett sådant krav om produktens eller tjänstens egenskaper, delar och funktioner uppfyller de tillgänglighetskrav som fastställs i tillgänglighetsdirektivet i enlighet med avsnitt VI i bilaga I till direktivet. Artikeln är subsidiär i förhållande till andra unionsrättsakter, det vill säga den gäller enbart om inte annat föreskrivs i dessa andra akter.

Artikel 24.2 bör inte genomföras i den lagstiftning som genomför tillgänglighetsdirektivet. Detta då det inte anges i tillgänglighetsdirektivet vilka rättsakter som avses samt att en sådan bestämmelse skulle sakna rättsföljd. Det är under alla omständigheter inte möjligt att i nationella författningar som implementerar ett EU-

direktiv ange hur bestämmelser i en EU-förordning ska tillämpas om inte detta redan explicit framgår av sagda EU-direktiv. I den mån det krävs ändrade regler bör det därför ske inom ramen för det europarättsliga regelverket och hanteras inom ramen för respektive EU-rättsakt, om nödvändigt genom ändringar av tillämpliga förordningar eller i lagstiftning som genomför direktiv på området.

Artikel 24.1 i tillgänglighetsdirektivet förtydligar att tillgänglighetskraven i bilaga I, som redogjorts för ovan, ska utgöra obligatoriska tillgänglighetskrav i den mening som avses i EU:s upphandlingsdirektiv. Överensstämmelse med harmoniserade standarder och tekniska specifikationer som antagits i enlighet med tillgänglighetsdirektivet innebär överensstämmelse med artikel 24. Att tillgänglighetsdirektivet har denna funktion följer dock redan av 9 kap. 2 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, som i Sverige genomför EU:s upphandlingsdirektiv, direktiv 2014/24 EU och direktiv 2014/25 EU (se mer om detta avsnitt 10.4.8). Det krävs därför inget förtydligande av lagstiftningen i det avseendet.

Men tillgänglighetsdirektivet kan också användas för att definiera tillgänglighetskrav i andra unionsakter. Av artikel 24.2 följer att om det finns en unionsakt där det anges att produkter eller tjänster ska leva upp till tillgänglighetskrav ska det anses att kraven på tillgänglighet uppfylls om produkterna eller tjänsterna lever upp till tillgänglighetsdirektivets krav, eller harmoniserade standarder på området. Detta gäller under förutsättning att inte annat föreskrivs i akterna, vilket framgår av artikel 24.2 i tillgänglighetsdirektivet.

Tillämpningen av artikel 24.2 specificeras i direktivets bilaga I avsnitt VI där det anges att följande krävs för den presumtion om uppfyllande av relevanta skyldigheter som fastställs i andra unionsakter avseende egenskaper, delar eller funktioner hos produkter och tjänster:

1. Produkter

– Att tillgängligheten av information avseende produkters funktion och tillgänglighetsfunktioner överensstämmer med de motsvarande delarna i avsnitt I punkt 1 i denna bilaga, nämligen information om användningen av produkten som tillhandahålls på själva produkten

samt produktbruksanvisningar som inte tillhandahålls på själva produkten utan som görs tillgängliga genom användning av produkten eller på annat sätt, till exempel på en webbplats.

– Att tillgängligheten av egenskaper, delar och funktioner hos produkters användargränssnitt och funktionella utformning uppfyller motsvarande tillgänglighetskrav för sådana användargränssnitt och sådan funktionell utformning i enlighet med avsnitt I punkt 2 i denna bilaga.

– Att förpackningarnas tillgänglighet, inklusive den information som ges på dem och anvisningar för installation, underhåll, förvaring och bortskaffande av produkten som inte tillhandahålls på själva produkten men som görs tillgängliga på annat sätt till exempel genom en webbplats, med undantag av självbetjäningsterminaler, uppfyller motsvarande tillgänglighetskrav i avsnitt II i denna bilaga.

2. Tjänster

– Att tillgängligheten hos tjänsters egenskaper, delar och funktioner uppfyller motsvarande tillgänglighetskrav för dessa egenskaper, delar och funktioner i de avsnitt i denna bilaga som rör tjänster.

Det innebär sammanfattningsvis att när det gäller tjänster tillämpas direktivets krav fullt ut. När det gäller produkter omfattas inte stödtjänster, i övrigt gäller direktivets krav.

En rättsakt som torde omfattas av artikeln är EU:s förordning 910/2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden (eIDAS-förordningen). eIDAS-förordningen innehåller bland annat en rättslig ram för elektronisk identifiering och så kallade betrodda tjänster samt regler för de som tillhandahåller de betrodda tjänsterna. I artikel 15 i förordningen föreskrivs att ”när det är genomförbart ska betrodda tjänster som tillhandahålls och slutanvändarprodukter som används i samband med tillhandahållandet av dessa tjänster göras tillgängliga för personer med funktionshinder”.

Även EU:s förordning 1303/2013 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden,

om fastställande av allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden och Europeiska havs- och fiskerifonden samt om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1083/2006, kan omfattas av artikeln.

Offentliga aktörer, enskilda företag, samt ideella och ekonomiska föreningar kan ansöka om pengar för sina projektidéer. Strukturfonderna är ett sätt för EU att stötta tillväxt i EU:s regioner. Tillväxtverkets budget för projekt som syftade till investeringar i tillväxt och sysselsättning i hela Sverige under programperioden 2014–2020 uppgick till 8 miljarder kronor.

Av den nämnda förordningen framgår att hänsyn ska tas till bland annat åtgärder för att främja tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Eventuella tillkommande lagkrav för tillgänglighet kommer dock att få betydelse eftersom företag som får medel från strukturfonderna förväntas följa gällande regelverk och lagar, inklusive regler om tillgänglighet i nationell lagstiftning.

Detta är två exempel. Det är emellertid inte möjligt att här göra en fullständig genomgång av vilka unionsakter som kan träffas av bestämmelsen i artikel 24.2. Unionsrätten är dessutom under ständig utveckling och det kommer därmed troligtvis tillkomma nya och omförhandlade unionsrättsakter med krav på tillgänglighet.

Frågan är vilken betydelse bestämmelsen kan få i praktiken – och vad som är praktiskt möjligt att reglera med artikeln som utgångspunkt. Artikel 24.2 och Bilaga I avsnitt VI reglerar som redan nämnts vad som ska gälla för krav på tillgänglighet i *andra* unionsrättsakter. Bestämmelsen har alltså ingen betydelse för vad som ska gälla avseende krav på tillgänglighet för de produkter och tjänster som omfattas av *direktivets* tillämpningsområde. Bestämmelsen är dessutom subsidiär i förhållande till andra unionsrättsakter då den ska tillämpas endast om inte annat anges i den andra rättsakten. Det ligger inte inom vare sig tillgänglighetsdirektivets syfte eller utredningens mandat att ta ställning till om det ska vara direktivets tillgänglighetskrav eller andra krav som ska gälla för produkter och tjänster som inte omfattas av direktivet.

Dessutom framgår av artikel 288 i EU-stadgan att en förordning ska ha allmän giltighet. Den ska till alla delar vara bindande och direkt tillämplig i varje medlemsstat. Ett direktiv ska däremot, med avseende på det resultat som ska uppnås, vara bindande för varje medlemsstat till vilken det är riktat, men det överlåts åt de nationella myndig-

heterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. Detta innebär, som utredningen ser det, att det under alla omständigheter inte är möjligt att vid implementeringen av ett EU-direktiv ange hur bestämmelser i andra rättsakter ska tillämpas, med mindre än att detta uttryckligen anges i det direktiv som ska implementeras.

Artikel 24.2 bör därför lämpligen hanteras av de myndigheter som har att tillämpa unionsrättsakter där tillgänglighetskrav ställs på produkter och tjänster. I den mån det krävs ändrade regler bör det i första hand ske inom ramen för det europarättsliga regelverket och hanteras inom ramen för respektive unionsrättsakt, om nödvändigt genom ändringar av tillämpliga förordningar eller i lagstiftning som genomför direktiv på området.

Det har emellertid framförts synpunkter till utredningen om att artikel 24.2 bör komma till uttryck i den lagstiftning som genomför tillgänglighetsdirektivet. Detta motiveras med att det behövs en bestämmelse som visar på möjligheten att använda direktivets tillgänglighetskrav även för andra produkter och tjänster för att visa att man lever upp till generella tillgänglighetskrav i annan unionsrätt eller omsatt i svensk lag. Utredningen har förståelse för denna motivering men av skäl som anförts ovan anser utredningen att en sådan reglering inte är juridiskt lämplig.

11.8 Övergångsbestämmelser

Förslag: Följande övergångsbestämmelser bör gälla:

- Tjänsteleverantörer får fortsätta att tillhandahålla sina tjänster med hjälp av produkter som lagligen, före ikraftträdandet av denna lag, användes av dem för att tillhandahålla liknande tjänster, dock längst till den 28 juni 2030.
- Tjänsteavtal som ingås före ikraftträdandet av denna lag får fortsätta att gälla utan ändring till slutet av giltighetstiden, men inte längre än till den 28 juni 2030.
- Självbetjäningsterminaler som lagligen användes av tjänsteleverantörer för tillhandahållande av tjänster före ikraftträdandet av denna lag får fortsätta att användas vid tillhandahållande av

liknande tjänster under en period av 20 år efter det att de togs i bruk.

Artikel 32 i tillgänglighetsdirektivet innehåller övergångsbestämmelser. För det första ska medlemsstaterna enligt artikel 32.1 föreskriva en övergångsperiod som upphör den 28 juni 2030, under vilken tjänsteleverantörer får fortsätta att tillhandahålla sina tjänster med hjälp av produkter som lagligen användes av dem för att tillhandahålla liknande tjänster före detta datum.

Vidare får tjänsteavtal som ingås före den 28 juni 2025 fortsätta att gälla utan ändring till slutet av giltighetstiden men inte längre än fem år från och med det datumet.

Dessutom framgår av artikel 32.2 att medlemsstaterna får föreskriva att självbetjäningsterminaler som lagligen användes av tjänsteleverantörer för tillhandahållande av tjänster före den 28 juni 2025 får fortsätta att användas vid tillhandahållande av liknande tjänster fram till slutet av deras ekonomiskt bärkraftiga nyttjandeperiod men inte längre än 20 år efter det att de togs i bruk.

Den första övergångsbestämmelsen, det vill säga artikel 32.1 ska gälla utan att det påverkar artikel 32.2. Det innebär att de produkter som avses inte är självbetjäningsterminaler. Övergångsbestämmelsen *ska* enligt direktivet föreskrivas. Tjänsteleverantörer som tillhandahåller tjänster med hjälp av produkter behöver alltså inte omedelbart i samband med ikraftträdandet byta ut produkterna till sådana som lever upp till tillgänglighetsdirektivets krav. Detta ska däremot vara gjort senast den 28 juni 2030.

Den andra övergångsbestämmelsen innebär att tidigare ingångna tjänsteavtal får fortsätta att gälla utan ändring under giltighetstiden, dock längst fem år efter den 28 juni 2030. Av bestämmelsen framgår att detta *får* gälla. Enligt utredningen är det rimligt att tjänsteleverantörer ges ett skäligt rådrum för att efterleva direktivets krav. Därför bör denna bestämmelse införas i den svenska lagstiftningen.

Av samma skäl bör även övergångsbestämmelsen i 32.2 om självbetjäningsterminaler införas i svensk rätt. Det framgår av artikel 32.2 att självbetjäningsterminaler får användas fram till slutet av deras ekonomiskt bärkraftiga nyttjandeperiod, dock längst 20 år efter att de togs i bruk. Att göra en uppskattning av självbetjäningsterminalernas ekonomiskt bärkraftiga nyttjandeperiod torde vara komplicerat. Om regelverket ska kunna tillämpas rättssäkert och effektivt bör bestäm-

melsen formuleras på så vis att självbetjäningsterminaler får användas i 20 år från det att de togs i bruk. Därefter måste de ha bytts ut till sådana som lever upp till direktivets krav.

12 Harmoniserade standarder

Förslag: Produkter och tjänster som helt eller delvis överensstämmer med harmoniserade standarder till vilka hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning ska förutsättas överensstämma med tillgänglighetskraven i den utsträckning kraven omfattas av standarderna.

Enligt artikel 15 i tillgänglighetsdirektivet ska produkter och tjänster som lever upp till standarder eller till delar av standarder som offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning förutsättas överensstämma med direktivets krav i den utsträckning kraven omfattas av standarden. Denna presumtion om överensstämmelse bör anges i lag.

För tillfället finns det ingen tillämplig standard för tillgänglighetsdirektivet. Däremot finns en harmoniserad standard på området tillgänglighetskrav för informations- och kommunikationsteknologi (IKT), benämnd EN 301 549. Den är av intresse eftersom den i mångt och mycket behandlar samma typ av varor och tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet. Standarden är som sagt inte uttryckligen applicerbar på kraven som ställs i tillgänglighetsdirektivet, men i avsaknad av en antagen harmoniserad standard som uttryckligen bygger på tillgänglighetsdirektivet, kan det vara värt att snegla på denna standard. EU-kommissionen ska dessutom begära att en eller flera europeiska standardiseringsorganisationer utarbetar harmoniserade standarder för de produkttillgänglighetskrav som fastställs i direktivets bilaga I. Kommissionen ska lämna det första utkastet till en sådan begäran till den berörda kommittén senast den 28 juni 2021. Enligt muntlig uppgift från EU-kommissionen kommer nya harmoniserade standarder att bygga på redan befintliga, det vill säga i huvudsak på standarden EN 301 549. Detta bör följas upp noga i det kommande beredningsarbetet.

Kommissionen har också varit tydlig med att det är kraven i direktivet som gäller. Om det inte finns någon tillämplig harmoniserad standard, och det kommer det troligen inte att göra för alla delar av direktivet, så ska kraven i direktivet uppfyllas.

Bakgrunden till standarden EN 301 549 är i korthet följande. EU-kommissionen gav de tre europeiska standardiseringsorganisationerna ETSI, CEN och CENELEC i uppdrag att ta fram en harmoniserad standard med krav på IKT-området. Syftet var från början att ange krav på tillgänglighet som kan tillämpas vid offentlig upphandling av it-produkter och tjänster, eftersom det var ett bör-krav i upphandlingsdirektivet. Den första versionen blev färdig i februari 2014, och fick alltså beteckningen EN 301 549. Standarden omfattar alla system och produkter som har att göra med kommunikation eller hantering av information – såsom webbplatser, mjukvaror, dokument, telefoner, datorer, biljettautomater, varumaskiner etcetera. Det är dock bara produkter som är avsedda att hanteras av personer. Standarden är alltjämt relevant vid offentlig upphandling, men kunskapen om den är enligt Upphandlingsmyndigheten bristfällig (se mer om detta i avsnitt 10.4.8).

Standarden har omarbetats ett antal gånger. Tillämpningsområdet har också sträckts ut från att bara omfatta offentlig upphandling. Nu gäller den också i delar som standard för krav på webbplatser och applikationer enligt webbtillgänglighetsdirektivet.

12.1 Översiktligt om uppbyggnaden av EN 301 549

Standardens kapitel 1–3 beskriver dess bakgrund, omfattning och definitioner. Kapitel 4 innehåller en förteckning över funktionella prestanda, det vill säga de funktioner som krävs för att användarna ska kunna hitta, identifiera och utnyttja funktionerna som tillhandahålls i produkten eller tjänsten. Kapitel 5–11 innehåller olika tekniska krav på produkter och tjänster uppdelade enligt följande med angivande av kapitelrubriker. Kapitel 5 innehåller Generiska krav, 6 IKT med röstkommunikation, 7 IKT med videofunktion, 8 Hårdvara, 9 Webinnehåll, 10 Dokument, 11 Icke-webb-programvara, 12 Support- och dokumentation, samt 13 Nödfunktioner.

Standarden finns att ladda ner utan kostnad i sin helhet på webbadressen www.etsi.org. De tekniska kraven på produkter och tjänster korrelerar i stor utsträckning med de krav som ställs i tillgänglighets-

direktivet (se närmare om de tekniska kraven i i direktivet i betänkandets kapitel 5 och 6).

Som exempel kan nämnas kravet i tillgänglighetsdirektivet på att elektroniska kommunikationstjänster ska ha realtidstext (se närmare avsnitt 6.2.1). Ett liknande krav finns i standarden EN 301 549. Det hanteras där i avsnitt 6.2. Där framgår att realtidstext, eller RTT, ska tillhandahållas om enheten stödjer tvåvägskommunikation, samt även vilka tekniska specifikationer som RTT:n ska ha, till exempel hur lång fördröjning som får finnas från det att avsändaren trycker ner en tangent till dess att motsvarande tecken kan uppfattas av mottagaren. Kraven i standarden är tydliga exempel på krav som de tillhandahållare av produkter och tjänster kommit överens om och som är nödvändiga för att de funktioner som krävs enligt en unionsrättsakt i praktiken ska fungera för användare. De tekniska specifikationerna för realtidstext är en nödvändig branschöverenskommelse för att realtidstext ska fungera i praktiken. Utan en sådan specifikation skulle branschen få stora problem att få de produkter och tjänster som omfattas av direktivet att kunna kommunicera sinsemellan. En jämförelse kan göras med järnvägens spårbredder, där tåg och vagnar enbart kan åka på den spårbredd de är tillverkade för. När olika länder eller regioner använder olika spårbredder uppstår problem med järnvägskommunikationen mellan länderna/regionerna.

På punkt efter punkt ställer standard EN 301 549 motsvarande krav som i tillgänglighetsdirektivet. Det gäller allt från krav på nämnda RTT, till krav som ställs på totalkonversation, på kompatibilitet med blindskrift i förekommande fall, på förklarande texter till bilder etcetera.

Till saken hör att standarden numera också, som nämnts tidigare, utgör standard för tillgängliga webbplatser enligt webbtillgänglighetsdirektivet, det vill säga där återfinns de krav som ställs på webbplatser enligt webbtillgänglighetsdirektivet. Eftersom tillgänglighetsdirektivet även ställer krav på tillgänglighet för webbplatser är det utredningens uppfattning att den befintliga standarden kommer att få betydelse även för detta.

De krav som ställs på funktionsprestanda i avsnitt 4 i standarden motsvarar ordagrant de elva krav på funktionsprestanda som återfinns i avdelning VII till bilaga I i tillgänglighetsdirektivet (se kapitel 7). Men funktionsprestandan hanteras delvis annorlunda i standarden. I tillgänglighetsdirektivet ska kraven på funktionsprestanda användas om en produkt eller tjänst har funktioner som inte omfattas av

kraven i direktivet, eller, i undantagsfall, om en annan lösning än den som anges i direktivet är lika bra eller bättre för personer med funktionsnedsättningar. Till exempel innebär krav a) i kriterier för funktionsprestanda i tillgänglighetsdirektivet att produkten eller tjänsten om den har visuella driftlägen ska ha minst ett driftläge som inte kräver syn. Det är givetvis bra för personer som inte ser eller som har begränsad syn. Krav d) ställer krav på att en produkt eller tjänst som har auditiva driftlägen också har minst ett driftläge som inte kräver hörsel. Listan fortsätter – funktionella krav ställs på att produkten eller tjänsten inte ska kräva viss styrka, att den ska vara inom räckhåll för alla med mera. Dessa krav är enligt ordalydelsen i tillgänglighetsdirektivet ”inte avsedda som ett allmänt alternativ till tillgänglighetskraven i detta direktiv utan bör endast användas under mycket specifika omständigheter” (se skäl24 i ingressen). Omständigheterna är, som nyss nämnts, att produkten eller tjänsten har funktioner eller egenskaper som inte omfattas av kraven i direktivet, eller en situation där ett tillgänglighetskrav omfattar särskilda tekniska krav, och en alternativ teknisk lösning ges i produkten eller tjänsten. Den alternativa lösningen bör då fortfarande uppfylla de berörda tillgänglighetskraven, och bör också resultera i likvärdig eller ökad tillgänglighet, genom tillämpning av relevanta kriterier för funktionsprestanda.

I standarden EN 301 549 används kraven på funktionsprestanda på ett annat vis. I standardens bilaga B finns en omfattande tabell där respektive tekniskt krav kan läsas av mot respektive krav på funktionsprestanda. Som exempel kan nämnas det tekniska kravet på realtidstext för enheter som har tvåvägskommunikation som beskrivits ovan. Av tabellen i bilaga B framgår att kravet på realtidstext i 6.2 är ett primärt krav för döva personer, det vill säga ett fundamentalt krav för denna grupp, medan det är ett sekundärt krav för personer med hörselnedsättning och för personer som inte kan tala. För personer med till exempel begränsad räckvidd eller för blinda personer är det däremot inte ett viktigt krav. Genom att korsläsa tabellen kan man utläsa vilket krav på funktionsprestanda som motsvaras av vilket tekniskt krav. Ett annat exempel finns i standardens avsnitt 8.1.2 i vilket det ställs krav på hårdvara. Om hårdvaran erbjuder möjligheten att plugga in hjälpmedel, såsom brailledisplay och hörlurar, ska produkten tillåta standardformat så att vanliga adaptrar kan användas tillsammans med produkten. Detta krav är ett primärt krav på funktionsprestanda till gagn för personer som på grund av funktionsnedsättning i

användningssituationen inte kan se, endast se med begränsningar, höra med begränsningar, har begränsad styrka, räckvidd eller kognitiv förmåga. Däremot är det inte ett viktigt krav för personer som exempelvis är färgblinda, är döva eller p.g.a. situationen inte kan uppfatta ljud.

Kraven på funktionsprestanda, som i tillgänglighetsdirektivet ska användas i undantagsfall, blir i standarden en måttstock på vilket behov som respektive tekniskt krav ska tillgodose. Det är givetvis så att en och samma person kan ha flera behov och den nedsatta förmågan kan vara varaktig eller tillfällig samt bero på funktionsnedsättning eller situation.

Skillnaderna mellan standarden och direktivet när det kommer till hur kraven på funktionsprestanda ska hanteras är alltså stora. Det är viktigt att ha i minnet att det under alla förhållanden är direktivets krav som gäller. Även om standarden kan vara en inspirationskälla kan den inte ersätta direktivets krav. Det finns dock all anledning att hålla ett öga på det pågående standardiseringsarbetet inom EU på området. När det finns en harmoniserad standard på området som publicerats i Europeiska unionens officiella tidning kommer den standarden att utgöra presumtion för överensstämmelse av de relevanta krav som omfattas av standarden.

13 Oproportionerligt stor börda eller grundläggande ändring

Tillgänglighetskraven som ställs i artikel 4 och som definieras närmare i direktivets bilaga I ska inte under alla omständigheter tillämpas gentemot ekonomiska aktörer. Genom artikel 14.1 i tillgänglighetsdirektivet undantas två situationer. Artikeln har följande lydelse.

De tillgänglighetskrav som avses i artikel 4 ska endast gälla i den mån överensstämmelsen

a) inte kräver någon större förändring av produkten eller tjänsten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, och

b) inte leder till en oproportionerligt stor börda för de berörda ekonomiska aktörerna.

Kraven binds samman med ordet *och*, vilket inte ska förstås som att båda förutsättningarna ska vara uppfyllda för att den ekonomiska aktören ska få åberopa undantaget. Av skäl 66 i ingressen till tillgänglighetsdirektivet framgår tydligt att det är tillräckligt att överensstämmelsen inte kräver någon större förändring, vilken innebär en grundläggande ändring av produktens eller tjänstens grundläggande karaktär, *eller* att överensstämmelsen inte leder till en oproportionerligt stor börda för de berörda ekonomiska aktörerna. Detta understryks av skäl 68 i ingressen där det framgår att den som vill åberopa undantagen bland annat ska förklara varför produkten eller tjänsten inte är fullt tillgänglig och tillhandahålla bevis på att det föreligger en oproportionerligt stor börda *eller* en grundläggande ändring, *eller* både och.

13.1 Grundläggande ändring

Förslag: Krav som skulle innebära en större förändring av produkten eller tjänsten vilket innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär ska inte, och som ett undantag, behöva tillämpas.

Enligt tillgänglighetsdirektivet ska, som tidigare har angetts, tillgänglighetskraven endast gälla i den mån överensstämmelsen inte kräver någon större förändring av produkten eller tjänsten vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär. Det framgår inte av direktivet hur man ska göra bedömningen av om en överensstämmelse skulle innebära en större förändring och leda till en grundläggande ändring av produktens eller tjänstens grundläggande karaktär. Varken ingressen eller direktivets bilagor ger någon vägledning. Bedömningen torde under alla omständigheter få göras från fall till fall. Som framgår av bestämmelsen är det den enskilda överensstämmelsen som är avgörande för om undantaget ska vara tillämpligt. Det innebär att om en överensstämmelse med kraven skulle innebära en större förändring av produkten eller tjänsten vilket innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär ska kraven inte gälla för den. Men det kan för samma produkt eller tjänst finnas *andra* överensstämmelser med kraven som inte skulle innebära en grundläggande förändring. Dessa ska då gälla som vanligt.

Den angivna bestämmelsen i artikel 14.1 a) bör regleras i de nu föreslagna författningarna.

13.2 Oproportionerligt stor börda

Förslag: Ett krav på tillgänglighet som skulle leda till en oproportionerligt stor börda för en berörd ekonomisk aktör ska inte, och som ett undantag, behöva tillämpas på en produkt eller tjänst.

Övriga krav som inte leder till en sådan börda ska fortfarande tillämpas för den aktuella produkten och tjänsten.

Oproportionerligt stor börda får inte åberopas om den ekonomiske aktören erhållit medel för att förbättra tillgängligheten.

Enligt tillgänglighetsdirektivet ska, som tidigare har angetts, tillgänglighetskraven endast gälla i den mån överensstämmelsen inte leder till en oproportionerligt stor bröda för de berörda ekonomiska aktörerna. I webbtillgänglighetsdirektivet (direktiv [EU] 2016/2102 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer), som behandlar tillgänglighetskrav för digital offentlig service, och som i Sverige genomförts genom lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen), gjordes också ett liknande undantag från kraven på tillgänglighet. I det direktivet föreskrivs att medlemsstaterna ska säkerställa att offentliga myndigheter tillämpar tillgänglighetskraven i artikel 5.1 i den utsträckning som dessa krav inte lägger en oproportionell börda på de offentliga myndigheterna vid tillämpningen av den artikeln. För att bedöma i vilken utsträckning efterlevnad av tillgänglighetskraven i artikel 5.1 innebär en oproportionell börda ska medlemsstaterna säkerställa att den berörda offentliga myndigheten beaktar relevanta omständigheter, bland annat följande:

a) Den berörda offentliga myndighetens storlek, art och resurser.

b) Uppskattade kostnader och fördelar för den berörda offentliga myndigheten i förhållande till de uppskattade fördelarna för personer med funktionsnedsättning, med hänsyn tagen till hur ofta och under hur lång tid den specifika webbplatsen och mobila applikationen används.

Majoriteten av de remissinstanser som yttrade sig särskilt över den här frågan i promemorian Genomförande av webbtillgänglighetsdirektivet (Ds 2017:60) framhöll att det måste klargöras hur bedömningen av om undantaget är tillämpligt ska utföras. Direktivets beskrivning av bestämmelsen och dess tillämpning är inte uttömmande. Den innehåller inte heller några indikationer på när en uppskattad kostnad kan anses vara oskäligt betungande. Sådan vägledning hade efterfrågats av vissa av remissinstanserna. Eftersom en sådan bedömning ska sättas i relation till en mängd olika faktorer var enligt regeringen en precis avgränsning inte möjlig att ange.

Regeringen ville i stället för ”oproportionell börda” använda det för svensk lagstiftning mer bekanta uttrycket oskäligt betungande. Lagtexten kom att författas på det viset. Regeringen var dock noga med att det skulle utföras en skälighetsbedömning (prop. 2017/18:299).

Sak samma torde gälla för tillgänglighetsdirektivet. Om en aktör ska tillåtas åberopa bestämmelserna om oproportionerligt stor börda eller inte måste avgöras genom en skälighetsbedömning. Enligt skäl 64 bör av proportionalitetsskäl tillgänglighetskraven endast gälla så länge de inte ålägger den berörda ekonomiska aktören en oproportionerligt stor börda eller kräver en större förändring av produkterna och tjänsterna som skulle innebära en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär. Det bör dock finnas mekanismer för att kontrollera berättigande till undantag från tillgänglighetskravens tillämplighet. Produkten eller tjänsten måste vidare under alla omständigheter göras så tillgänglig som möjligt. Efterlevnaden av ett visst tillgänglighetskrav kan innebära en oproportionerligt stor börda, men det innebär inte att den ekonomiska aktören kan bortse från andra tillgänglighetskrav avseende samma produkt eller tjänst.

Av skäl 65 framgår även att särskild hänsyn bör tas till små och medelstora företags situation. En myndighet som utövar kontroll bör även agera proportionerligt i förhållande till företagens storlek och den berörda tillverkningens inriktning på små serier och produkter som inte tillverkas seriemässig.

Av skäl 66 i ingressen till tillgänglighetsdirektivet framgår att den ekonomiska aktören bör göra en tjänst eller produkt som omfattas av direktivets tillämpningsområde så tillgänglig som möjligt. Det ska ske genom att den ekonomiska aktören tillämpar kraven i den mån de inte medför en oproportionerligt stor börda. Tillgänglighetskrav som inte medför en oproportionerligt stor börda bör därför vara fullständigt tillämpliga. Eventuella undantag från uppfyllandet av ett eller flera tillgänglighetskrav på grund av en oproportionerligt stor börda bör inte gå utöver vad som är absolut nödvändigt för att begränsa denna börda.

Sammantaget bör alltså inte, och som ett undantag, ett krav på tillgänglighet som skulle leda till en oproportionerligt stor börda för en berörd ekonomisk aktör behöva tillämpas på en produkt eller tjänst. Övriga krav som inte leder till en sådan börda bör dock fortfarande tillämpas för den aktuella produkten eller tjänsten.

Den angivna bestämmelsen i artikel 14.1 b) bör regleras i de nu föreslagna författningarna.

Enligt artikel 14.6 ska för det fall de ekonomiska aktörerna erhåller medel från andra källor, oavsett om de är offentliga eller privata, än de ekonomiska aktörernas egna resurser, som tillhandahålls för att för-

bättra tillgängligheten, inte ha rätt att åberopa oproportionerligt stor börda.

Den angivna bestämmelsen i artikel 14.6 bör regleras i de nu föreslagna författningarna.

I författningarna bör uttrycket oskäligt betungande användas i stället för oproportionerligt stor börda.

13.2.1 Kriterier vid bedömning av oproportionerligt stor börda

Förslag: Till grund för bedömningen om det föreligger en oproportionerligt stor börda ska följande kriterier beaktas.

- Förhållandet mellan nettokostnaderna för efterlevnad av tillgänglighetskraven och de ekonomiska aktörernas totala kostnader för tillverkning, distribution eller import av produkten eller tillhandahållandet av tjänsten.
- Uppskattade kostnader och fördelar för de ekonomiska aktörerna, inklusive tillverkningsprocesser och investeringar, i förhållande till den uppskattade fördelen för personer med funktionsnedsättning, med hänsyn tagen till antalet specifika produkter eller tjänster och hur ofta de används.
- Förhållandet mellan nettokostnaderna för efterlevnad av tillgänglighetskraven och den ekonomiska aktörens nettoomsättning.

Bedömning: Det finns flera faktorer som bidrar till att kriterierna om oproportionerligt stor börda är svåra att tolka Tolkningssvårigheterna består i att det saknas uppgifter om hur kriterierna förhåller sig till varandra och hur de olika delarna i kriteriet som tar upp den uppskattade fördelen för personer med funktionsnedsättning förhåller sig till varandra.

Det får överlämnas till rättstillämpningen och tillämpande myndigheter att närmare bestämma gränserna för vad som ska anses vara en oproportionerligt stor börda i enlighet med direktivet. Därvid kommer det att vara av största betydelse om kommissionen dessförinnan i enlighet med artikel 14.7 antar delegerade akter i syfte att klargöra kriterierna.

I direktivets bilaga VI anges ett antal kriterier som ska användas vid bedömningen av om det föreligger en oproportionerligt stor börda eller inte för uppfyllandet av vissa krav. I ingressens skäl 66 poängteras dock att bara berättigade skäl bör beaktas i bedömningen. Åtgärder som skulle medföra en oproportionerligt stor börda bör tolkas som åtgärder som skulle medföra en alltför stor organisatorisk eller ekonomisk börda för den ekonomiska aktören, samtidigt som man tar hänsyn till de sannolika fördelarna för personer med funktionsnedsättning i enlighet med de kriterier som fastställs i tillgänglighetsdirektivet. Avsaknad av prioriteringar, tidsbrist eller bristande kunskaper bör däremot inte anses vara berättigade skäl.

I bilaga VI anges de tre huvudsakliga punkter som ska användas som kriterier för genomförande och dokumentering av bedömningen.

Den första punkten: ”Förhållandet mellan nettokostnaderna för efterlevnad av tillgänglighetskraven och de ekonomiska aktörernas totala kostnader (driftsutgifter och kapitalutgifter) för tillverkning, distribution eller import av produkten eller tillhandahållandet av tjänsten.”

I den första punkten framgår alltså att hänsyn ska tas till vad det kostar att tillgänglighetsanpassa en viss produkt eller tjänst i förhållande till bland annat den totala tillverkningskostnaden eller distributionskostnaden för den produkten eller tjänsten.

Faktorer som enligt direktivets bilaga VI ska användas för att bedöma kostnaderna för efterlevnad av tillgänglighetskraven är;

a) kriterier med anknytning till de organisatoriska i engångskostnader som ska beaktas vid bedömningen:

   i) Kostnader med anknytning till ytterligare personalresurser med tillgänglighetsexpertis.

   ii) Kostnader med anknytning till utbildning av personal och förvärvande av kompetens rörande tillgänglighet.

   iii) Kostnader för utarbetandet av en ny process för att inkludera tillgänglighet i produktutvecklingen eller tillhandahållandet av tjänster.

   iv) Kostnader med anknytning till utarbetandet av vägledande material om tillgänglighet.

   v) Engångskostnader för att förstå lagstiftningen om tillgänglighet.

b) Kriterier med anknytning till kostnader för pågående tillverkning och utveckling som ska beaktas vid bedömningen:

i) Kostnader med anknytning till utformningen av tillgänglighetsfunktioner för produkten eller tjänsten.

ii) Kostnader som uppkommer inom ramen för tillverkningsprocesser.

iii) Kostnader för provning av produkten eller tjänsten med avseende på tillgänglighet.

iv) Kostnader med anknytning till dokumentation.

I den andra punkten föreskrivs följande. ”Uppskattade kostnader och fördelar för de ekonomiska aktörerna, inklusive tillverkningsprocesser och investeringar, i förhållande till den uppskattade fördelen för personer med funktionsnedsättning, med hänsyn tagen till antalet specifika produkter eller tjänster och hur ofta de används.”

Här föreskrivs att i bedömningen ska vägas in uppskattade kostnader och fördelar för de ekonomiska aktörerna i förhållande till den uppskattade fördelen för personer med funktionsnedsättning.

I första hand är det företagen som ska dokumentera den bedömning som görs – även vad gäller fördelen för personer med funktionsnedsättning. Å andra sidan är bedömningen enligt ordalydelsen i bilaga VI begränsad till att hänsyn ska tas till antalet specifika produkter eller tjänster och hur ofta de används.

Det innebär att det typiskt sett är svårare att åberopa undantaget för oproportionerligt stor börda för produkter och tjänster med stor spridning bland konsumenter. Rent allmänt torde mer tillgängliga produkter och tjänster innebära ökad funktionalitet för alla användare, inte bara för personer med funktionsnedsättning, vilket i sin tur leder till samhällsnytta.

Det är rimligt att anta att i princip alla företag har kunskaper om deras produkters och tjänsters tillgänglighet och fördelar för personer med funktionsnedsättning, samt även om hur stor spridning produkterna eller tjänsterna har. Det är dock inte rimligt att ett enskilt företag ska vara skyldigt att beräkna ”fördelen för personer med funktionsnedsättning” i mer generella termer av att en viss produkt eller tjänst görs tillgänglig.

Vid tillämpningen av bestämmelsen om oproportionerligt stor börda är det därför viktigt att myndigheter som bedriver marknadskontroll och tillsyn är uppdaterade på området. För att kunna möjliggöra för företagen att göra en komplett bedömning av oproportionerligt stor börda håller utredningen för troligt att myndigheterna kommer att behöva bistå med skattningar för att bedöma samhällsnyttan av att produkter och tjänster som omfattas av direktivet görs tillgängliga i olika avseenden. I avsaknad av sådana skattningar och tydliga riktlinjer på området bör det vara tillräckligt att företagens bedömning görs med utgångspunkt i antalet specifika produkter och tjänster och hur ofta de används, det vill säga den bedömning som ordagrant framgår av bilaga VI och som också är fullt rimlig att ålägga de ekonomiska aktörerna att ta hänsyn till.

Den tredje punkten: ”Förhållandet mellan nettokostnaderna för efterlevnad av tillgänglighetskraven och den ekonomiska aktörens nettoomsättning.”

Den tredje punkten bygger på kostnaderna för att tillgänglighetsanpassa en produkt eller tjänst i förhållande till aktörens totala omsättning.

Faktorer som enligt direktivets bilaga VI ska användas för att bedöma nettokostnaden för efterlevnad av tillgänglighetskraven är samma faktorer som under punkten 1.

Genomgången visar att det finns flera faktorer som bidrar till att kriterierna om oproportionerligt stor börda är svåra att tolka. Tolkningssvårigheterna består i att det saknas uppgifter om hur kriterierna förhåller sig till varandra, hur de olika delarna i kriteriet som tar upp den uppskattade fördelen för personer med funktionsnedsättning förhåller sig till varandra. Avgränsningen av gruppen med funktionsnedsättning torde vara svår att göra. Det finns olika undersökningar och beräkningsmodeller där storleken på gruppen varierar (se avsnitt 18.3.2 och 18.3.3). Det är viktigt att myndigheterna som har att tillämpa bestämmelsen inte gör en för snäv bedömning när gruppen ska bestämmas.

Direktivets ingress lämnar inte heller den någon entydig vägledning för hur reglerna om oproportionerligt stor börda ska tillämpas. Det finns i ingressen å ena sidan uttalanden som kan tolkas som om bestämmelserna om oproportionerligt stor börda ska tillämpas med försiktighet och å andra sidan uttalanden som ger vid handen att det är fråga om skyddsregler för små företag.

Det är mot den här bakgrunden förståeligt att ekonomiska aktörer och andra berörda vill ha en tydlig modell för hur en rättssäker och

förutsebar regeltillämpning kan se ut på området. Av skäl 66 i ingressen till direktivet framgår också att det bör fastställas kriterier som grundas på dessa överväganden för att det ska vara möjligt för både ekonomiska aktörer och berörda myndigheter att jämföra olika situationer och på ett systematiskt sätt bedöma om en oproportionerligt stor börda föreligger. Som direktivet och dess bilaga VI är utformade går det dock inte att ge en mer precis vägledning än den som beskrivits ovan.

Av artikel 14.7 och artikel 26 framgår att kommissionen kan anta delegerade akter för att komplettera bilaga VI genom att ytterligare specificera de relevanta kriterier som den ekonomiska aktören ska beakta vid bedömningen av om en oproportionerligt stor börda föreligger eller om det skulle innebära en större förändring av produkten eller tjänsten, vilken skulle leda till en grundläggande förändring av grundläggande karaktär att leva upp till tillgänglighetskraven. Någon sådan delegerad akt har ännu inte antagits. Enligt utredningens bedömning är det nödvändigt att delegerade akter antas om direktivet ska kunna leda till den tillnärmning som avses.

Enligt utredningen finns det annars en risk att en reglering som i huvudsak bygger på skälighet kommer att tillämpas olika i medlemsländerna. Enligt artikel 28 ska kommissionen inrätta en arbetsgrupp som består av berörda myndigheter och parter. Arbetsgruppen ska främja samarbete mellan myndigheterna och de berörda parterna, inklusive personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem, bland annat i syfte att förbättra samstämmigheten vid tillämpningen av direktivet. Den ska övervaka genomförandet av direktivets bestämmelser om grundläggande ändring och oproportionerligt stor börda.

Som framgått ovan är en preciserad avgränsning inte möjlig att ange inom ramen för det här betänkandet. Skälet till detta är att bedömningen av om en viss överensstämmelse med tillgänglighetskraven skulle innebära en oproportionerligt stor börda, under alla omständigheter, ska sättas i relation till en mängd olika faktorer. Det får därför överlämnas till rättstillämpningen och tillämpande myndigheter att närmare bestämma gränserna för vad som ska anses vara en oproportionerligt stor börda i enlighet med direktivet.

Bilaga VI till tillgänglighetsdirektivet bör i sina huvuddrag regleras i de nu föreslagna författningarna. Det kommer att därutöver att erfordras ytterligare reglering på myndighetsnivå.

Svenska myndigheter bör noga följa utvecklingen inom EU, dels hur undantaget för oproportionerligt stor börda kommer att tillämpas i praktiken i andra medlemsländer, dels det arbete som kommer att bedrivas i de ovan nämnda arbetsgrupperna, samt dels om kommissionen antar delegerade akter på området. Förhoppningen är att den osäkerhet som är förenad med den här bestämmelsen därigenom kommer att röjas undan.

13.2.2 Tjänster som använder självbetjäningsterminaler

Självbetjäningsterminaler som används för att tillhandahålla tjänster som omfattas av direktivet ska vara tillgängliga i enlighet med de krav som framgår av direktivets bilaga I (se närmare om detta i avsnitt 5.1 och 5.3.1). Om en tjänsteleverantör anser att det skulle utgöra en oproportionerligt stor börda att se till att alla självbetjäningsterminaler som används för att tillhandahålla en viss tjänst skulle leva upp till tillgänglighetskraven bör tjänsteleverantören fortfarande tillämpa kraven i den mån dessa inte medför en oproportionerligt stor börda för den. Detta framgår av skäl 69 i ingressen till direktivet. Där framgår också att tjänsteleverantören bör bedöma i vilken utsträckning en *begränsad tillgänglighet i alla självbetjäningsterminaler* eller *ett begränsat antal fullt tillgängliga självbetjäningsterminaler* skulle möjliggöra för dem att undvika en oproportionerligt stor börda som annars skulle läggas på dem. De bör enligt skäl 69 vara skyldiga att efterleva tillgänglighetskraven endast i den utsträckningen.

13.3 Skyldigheter för den ekonomiske aktören

Förslag: Den berörda ekonomiska aktören ska, i de fall den avser åberopa ett undantag från tillgänglighetskraven, göra en bedömning av om tillgänglighetskraven skulle leda till en grundläggande ändring eller innebära en oproportionerligt stor börda för denne.

Bedömningen ska dokumenteras och bevaras i minst fem år. På begäran av tillsynsmyndigheten ska den ekonomiske aktören tillhandahålla myndigheten en kopia av bedömningen.

En tjänsteleverantör ska göra en ny bedömning minst vart femte år. Om den berörda tjänsten ändras eller om en tillsynsmyn-

dighet begär det ska en ny bedömning göras även om kortare tid än fem år har förflutit sedan den senaste bedömningen gjordes.

Det föreskrivs i artikel 14.2 att det är de ekonomiska aktörerna som ska göra en bedömning av om tillgänglighetskraven skulle leda till en grundläggande ändring eller om kraven på grundval av relevanta kriterier som fastställts i bilaga VI skulle innebära en oproportionerligt stor börda.

Bedömningen ska enligt artikel 14.3 dokumenteras och relevanta resultat ska enligt samma bestämmelse bevaras under fem år räknat från det att en produkt senast tillhandahållits på marknaden eller efter att en tjänst senast tillhandahållits. Det finns inget krav på att dokumentationen ska lämnas in till ansvariga myndigheter och det finns heller inte något krav på att ansvariga myndigheter ska godkänna aktörens bedömning innan denna kan börja tillämpas (jfr skäl 68 i ingressen till direktivet). Om en marknadskontrollmyndighet eller en myndighet för kontroll av tjänsters överensstämmelse begär det, ska däremot de ekonomiska aktörerna tillhandahålla myndigheterna en kopia av den bedömning som avses. Det gäller såväl bedömningen om oproportionerligt stor börda som grundläggande förändring.

Av artikel 14.3 i tillgänglighetsdirektivet följer vidare att de ekonomiska aktörerna ska dokumentera den bedömning som avses i punkt 2, dvs. såväl bedömningen om grundläggande förändring som bedömningen av oproportionerligt stor börda. Dessa ska sparas under en period på fem år från det att en produkt senast tillhandahållits på marknaden eller en tjänst senast tillhandahållits. På begäran av marknadskontrollmyndigheterna eller av myndigheterna för kontroll av tjänsters överensstämmelse, ska de ekonomiska aktörerna tillhandahålla myndigheterna en kopia av den bedömning som avses i punkt 2.

Vidare följer av artikel 14.5 att tjänsteleverantörer som åberopar undantaget för oproportionerligt stor börda under vissa omständigheter ska göra en ny bedömning för varje kategori eller typ av tjänst. Detta ska göras när den berörda tjänsten ändras, eller när myndigheterna för kontroll av tjänsters överensstämmelse begär det, eller under alla omständigheter senast vart femte år.

De angivna bestämmelserna i artiklarna 14.2, 14.3 och 14.5 bör regleras i de nu föreslagna författningarna.

13.4 Mikroföretag

Förslag: Mikroföretag ska undantas från tillgänglighetskraven för tjänster.

Mikroföretag som tillhandahåller produkter ska undantas från kravet på dokumentation.

Mikroföretag, det vill säga ett företag med färre än tio anställda och som har en årsomsättning som inte överstiger 2 miljoner euro eller en årlig balansomslutning som inte överstiger 2 miljoner euro, vilka tillhandahåller tjänster är helt undantagna från tillgänglighetskraven, vilket framgår av artikel 4.5. Av skäl 70 i ingressen till direktivet resonerar man på följande sätt. Alla företag ska göra en bedömning om huruvida det skulle vara oproportionerligt att uppfylla tillgänglighetskrav. För ett mikroföretag som tillhandahåller tjänster skulle det dock innebära en oproportionerlig börda bara att göra en sådan bedömning.

Därför bör, enligt skäl 70 i ingressen, krav och skyldigheter i direktivet inte gälla mikroföretag som tillhandahåller tjänster inom ramen för tillgänglighetsdirektivets tillämpningsområde.

Det framhålls dock i skäl 72 i ingressen till direktivet att ”även om vissa mikroföretag är undantagna från skyldigheterna i detta direktiv, bör alla mikroföretag uppmanas att tillverka, importera eller distribuera produkter och tillhandahålla tjänster som uppfyller tillgänglighetskraven i detta direktiv så att deras konkurrenskraft och tillväxtpotential på den inre marknaden ökar. Medlemsstaterna bör därför tillhandahålla riktlinjer och verktyg till mikroföretag för att underlätta tillämpningen av de nationella bestämmelser genom vilka detta direktiv införlivas.”

Detta kommer också till uttryck i artikel 4.6 där det framgår att medlemsstaterna ska tillhandahålla riktlinjer och verktyg till mikroföretag för att underlätta tillämpningen av de nationella bestämmelser genom vilka direktivet införlivas. Exakt hur ovanstående ska gå till framgår inte, men medlemsstaterna ska i vart fall enligt artikel 4.6 utveckla dessa verktyg i samråd med berörda parter. Utredningens bedömning är att detta bör vara något som bör ingå i uppdraget för den eller de myndigheter som har främjandeuppdrag på området.

Mikroföretag som hanterar produkter, som till skillnad från mikroföretag som tillhandahåller tjänster, omfattas fullt ut av tillgänglighetskraven. För det fall ett sådant mikroföretag åberopat artikel 14.2 om

grundläggande förändring eller oproportionerligt stor börda ska det vara berett på att redovisa hur bedömningen gjorts. Om marknadskontrollmyndigheten begär det ska företaget förse myndigheten med de uppgifter som är relevanta för bedömningen om oproportionerligt stor börda eller grundläggande förändring.

Direktivens bestämmelser om undantag för mikroföretag som tillhandahåller tjänster från tillgänglighetskraven bör regleras i författning, liksom bestämmelserna i direktivet om informationsskyldighet för mikroföretag som tillhandahåller produkter.

14 Produkters överensstämmelse

14.1 Skyldigheter att säkerställa produkters överensstämmelse

Direktivet fastställer i kapitel III-IX (artiklarna 7–23) vilka skyldigheter som såväl ekonomiska aktörer som medlemsstater och nationella myndigheter ska ha för att säkerställa att tillgänglighetskraven i direktivet efterlevs. Detta kapitel redogör för vilka skyldigheter som finns för att säkerställa produkters överensstämmelse samt utredningens överväganden avseende detta.

14.1.1 Tillverkarnas, distributörernas, importörernas och representanternas skyldigheter

Förslag: Skyldigheter i tillgänglighetsdirektivet genom vilka de ekonomiska aktörerna påförs ett särskilt ansvar och där överträdelser torde vara av mer allvarligt slag än sådana skyldigheter som är av mer administrativt slag ska regleras i lag. Andra skyldigheter som ställs på ekonomiska aktörer ska regleras i förordning.

Tillverkaren ska ha möjlighet att utse en representant. Bestämmelser om tillverkarens möjlighet att genom fullmakt bemyndiga en representant ska också framgå av lag då detta innebär att ansvar för produkters överensstämmelse också läggs på ytterligare en aktör i distributionskedjan. Vad som ska gälla för en sådan fullmakt ska däremot kunna framgå av förordning.

Skyldigheterna för de ekonomiska aktörerna behöver regleras i författning. De flesta av dessa skyldigheter är av en sådan detaljeringsgrad att de bäst lämpar sig att regleras i förordning. Några delar bör dock framgå av lag. Det handlar främst om skyldigheten att kunna redogöra

för en distributionskedja och under vilka omständigheter som en importör eller distributör övertar en tillverkares skyldigheter. Anledningen till att dessa skyldigheter bör regleras i lag är att de ekonomiska aktörerna genom dessa bestämmelser påförs ett särskilt ansvar och att överträdelse av dessa bestämmelser torde vara av mer allvarligt slag än sådana skyldigheter som är av mer administrativt slag. Bestämmelserna är även av stor betydelse för att identifiera ansvariga ekonomiska aktörer i ett marknadskontrollärende.

Nedan anges vilka närmare skyldigheter som ställs på tillverkare, representant, importör respektive distributör enligt tillgänglighetsdirektivet.

Tillverkarnas skyldigheter

Tillverkarnas skyldigheter redogörs huvudsakligen för i direktivets artikel 7.

Tillverkarna ska se till att deras produkter är konstruerade och tillverkade för att uppfylla direktivets tillgänglighetskrav. När en produkt uppfyller nödvändiga tillgänglighetskrav enligt direktivet ska produkten förses med en CE-märkning. I direktivets bilaga IV beskrivs förfarandet för bedömning av produkters överensstämmelse med direktivets krav. Enligt denna bilaga är det tillverkaren som genom intern tillverkningskontroll bedömer samt på eget ansvar försäkrar att produkterna uppfyller nödvändiga krav. Tillverkaren ska i detta syfte utarbeta teknisk dokumentation av vilken det ska vara möjligt att bedöma om produkten överensstämmer med nödvändiga krav. När så bedöms vara fallet ska tillverkaren upprätta en EU-försäkran om överensstämmelse med direktivets krav samt förse produkten med CE-märkning. Den tekniska dokumentationen och EU-försäkran ska bevaras i fem år efter att produkten har släppts ut på marknaden.

Det ska även finnas rutiner som säkerställer att kraven i direktivet uppfylls även vid serietillverkning. När rutiner för serietillverkning tas fram behöver tillverkaren även beakta ändringar som kan komma att göras i produktens konstruktion och tekniska egenskaper. Tillverkaren ska även beakta att de tekniska specifikationer och harmoniserade standarder som det hänvisas till i en EU-försäkran kan komma att ändras.

Produkterna ska vara försedda med identifieringsmärkning, antingen på produkten, förpackningen eller medföljande dokument. Identifieringsmärkning kan till exempel vara ett typnummer eller serienummer. Produkten ska även förses med kontaktuppgifter till tillverkaren och åtföljas av bruksanvisningar och säkerhetsföreskrifter som är tydliga och lättbegripliga. Kontaktuppgifterna, bruksanvisningen och säkerhetsföreskrifterna ska finnas på ett språk som lätt kan förstås av slutanvändare och marknadskontrollmyndigheter. Vad gäller bruksanvisningen och säkerhetsföreskrifterna är det upp till berörd medlemsstat att ange vilket språk som dessa ska vara författade på.

Om en tillverkare misstänker att en produkt inte överensstämmer med kraven i direktivet ska denne omedelbart åtgärda detta genom att korrigera produkten eller dra tillbaka produkten från marknaden. Om en produkt visar sig inte överensstämma med nödvändiga krav på tillgänglighet ska tillverkaren dessutom omedelbart underrätta behöriga myndigheter i de medlemsstater där produkten tillhandahålls. Tillverkaren ska informera om bristerna och de åtgärder som vidtagits för att korrigera dessa brister. Ett register ska föras hos tillverkaren över de produkter som inte överensstämmer med tillgänglighetskraven och över de klagomål som uppstått till följd av den bristande överensstämmelsen. Tillverkarna ska på begäran samarbeta med de behöriga myndigheterna på nationell nivå om alla åtgärder som vidtas för att undanröja bristande överensstämmelse med tillgänglighetskraven hos de produkter som tillverkaren har släppt ut på marknaden.

På motiverad begäran av myndigheten ska tillverkaren lämna all information och dokumentation som behövs för att visa att produkten är förenlig med kraven på tillgänglighet. Den information och dokumentation som ska tillhandahållas ska vara på ett språk som kan förstås av den myndighet som har begärt ut dokumenten.

Representanternas skyldigheter

Enligt direktivets artikel 8 får tillverkaren utse en bemyndigad företrädare (utredningen väljer dock att benämnda denna för representant). Med representant avses en fysisk eller juridisk person som är etablerad inom unionen och som enligt en skriftlig fullmakt från tillverkaren har rätt att i dennes ställe utföra särskilda uppgifter (artikel 3.18). Vilka uppgifter som företrädaren får utföra ska framgå av fullmakten.

Fullmakten ska bland annat ge företrädaren rätt att under en femårsperiod kunna uppvisa EU-försäkran för produkten, på motiverad begäran ge en nationell behörig myndighet all information och dokumentation som behövs för att uppvisa att en produkt överensstämmer med direktivets krav samt att på begäran samarbeta med behöriga nationella myndigheter om alla åtgärder som behöver vidtas för att undanröja bristande överensstämmelse med direktivets krav för de produkter som omfattas av fullmakten.

Skyldigheterna för en tillverkare att konstruera och tillverka produkter så att de överensstämmer med tillgänglighetskraven samt att upprätta den tekniska dokumentationen får dock inte delegeras till en representant

Möjligheten att utse en representant bör anges i genomförandelagen. De närmare uppgifterna som en sådan kan utföra bör framgå av förordning.

På begäran av en marknadskontrollmyndighet ska tillverkaren eller dess representant lämna information om vilka andra ekonomiska aktörer som levererat produkter till denne samt vilka andra ekonomiska aktörer som tillverkaren eller dess representant har levererat produkter till. Sådan information ska kunna lämnas upp till fem år efter det att tillverkaren eller dess representant har fått produkten levererad respektive har levererat en produkt (artikel 12).

Bestämmelser om tillverkarens möjlighet att genom fullmakt bemyndiga en representant bör också framgå av lag då detta innebär att ansvar för produkters överensstämmelse också läggs på ytterligare en aktör i distributionskedjan. Vad som ska gälla för en sådan fullmakt bör däremot kunna framgå av förordning.

Importörernas skyldigheter

Importörernas skyldigheter framgår främst av direktivets artikel 9. En importör ska dock anses vara en tillverkare och ha samma skyldigheter som en sådan om importören släpper ut en produkt på marknaden under eget namn eller varumärke eller ändrar en produkt som redan släppts ut på marknaden på ett sådant sätt att produktens överensstämmelse med direktivets krav kan påverkas (artikel 11). Definitionen av importör begränsas till personer som för in varor från tredje land.

Om en person för in varor från en medlemsstat omfattas personen i stället av de skyldigheter som gäller för distributörer.

En importör får endast släppa ut produkter på den inre marknaden som överensstämmer med direktivets krav på tillgänglighet. Innan en importör får släppa ut en produkt på marknaden ska importören därför säkerställa att tillverkaren har gjort den bedömning av produktens överensstämmelse med tillgänglighetskraven som beskrivs i direktivets bilaga IV. Importören ska försäkra sig om att tillverkaren har upprättat den tekniska dokumentation som direktivet kräver, att produkten är försedd med CE-märkning, är försedd med identifieringsmärkning och med tillverkarens kontaktuppgifter på ett språk som lätt kan förstås av slutanvändare och marknadskontrollmyndighet, samt att produkten åtföljs av övriga nödvändiga dokument. En importör får inte släppa ut en vara på marknaden om importören misstänker att produkten inte uppfyller nödvändiga krav. Om produkten inte överensstämmer med nödvändiga krav ska importören informera tillverkaren och marknadskontrollmyndigheterna om detta.

Utöver tillverkarens kontaktuppgifter ska produkten även förses med importörens kontaktuppgifter. Kontaktuppgifterna ska vara på ett språk som lätt kan förstås av slutanvändare och marknadskontrollmyndigheter.

Importören ska också säkerställa att produkten åtföljs av bruksanvisningar och säkerhetsföreskrifter på ett språk som lätt kan förstås av konsumenter och andra slutanvändare och som bestämts av den berörda medlemsstaten. Till skillnad mot vad som gäller för tillverkare finns däremot inget krav att kontrollera att dessa dokument är tydliga och lättförståeliga.

Under den tid då importören ansvarar för en produkt ska denne även säkerställa att lagrings- och transportförhållandena är sådana att dessa inte påverkar produktens överensstämmelse med kraven på tillgänglighet.

Importören ska under fem års tid kunna uppvisa EU-försäkran och säkerställa att marknadskontrollmyndigheter får tillgång till den tekniska dokumentationen till en produkt om detta begärs. Om en importör misstänker att en produkt som denne har släppt ut på marknaden inte överensstämmer med kraven på tillgänglighet är importören skyldig att vidta nödvändiga korrigerande åtgärder och om så behövs dra tillbaka produkten. Om produkten befinns inte leva upp till direktivets krav ska importören omedelbart underrätta de behöriga myndighe-

terna i de medlemsstater där importören tillhandahåller produkten. Ett register ska föras hos importören över de produkter som inte överensstämmer med tillgänglighetskraven och över de klagomål som uppstått till följd av detta. Importörerna ska, om detta begärs, samarbeta med den behöriga myndigheten om alla åtgärder som vidtas för att korrigera och undanröja brister hos produkter som importören har släppt ut på marknaden.

På motiverad begäran från en nationell myndighet ska importören lämna all nödvändig dokumentation och information som krävs för att visa att en produkt överensstämmer med kraven i direktivet. Dokumentationen ska vara på ett språk som lätt kan förstås av myndigheten.

På begäran av en marknadskontrollmyndighet ska importören lämna information om vilka andra ekonomiska aktörer som levererat produkter till denne samt vilka andra ekonomiska aktörer som importören har levererat produkter till. Sådan information ska kunna lämnas upp till fem år efter det att importören har fått produkten levererad respektive har levererat en produkt (artikel 12).

Distributörens skyldigheter

Distributörernas skyldigheter regleras främst i direktivets artikel 10. En distributör ska dock anses vara en tillverkare och ha samma skyldigheter som en sådan om distributören släpper ut en produkt på marknaden under eget namn eller varumärke eller ändrar en produkt som redan släppts ut på marknaden på ett sådant sätt att produktens överensstämmelse med direktivets krav kan påverkas (artikel 11).

Distributören ska iaktta vederbörlig omsorg i förhållande till direktivets tillgänglighetskrav, när den tillhandahåller en produkt på marknaden. Mer specifikt innebär detta att distributören, innan den tillhandahåller en produkt på marknaden, ska säkerställa att produkten är CE-märkt samt åtföljs av erforderliga dokument, bruksanvisningar och säkerhetsföreskrifter. Distributören ska även säkerställa att tillverkaren och importören har försett produkten med identifikationsmärkning och kontaktuppgifter till både tillverkare och importör. Om distributören misstänker att produkten inte överensstämmer med direktivets krav får distributören inte tillhandahålla produkten på marknaden förrän produkten överensstämmer med kraven. Om produkten befinns

inte uppfylla nödvändiga tillgänglighetskrav ska distributören dessutom informera tillverkaren, alternativt importören, samt marknadskontrollmyndigheterna om detta.

Under den tid då en distributör ansvarar för en produkt ska denne även säkerställa att lagrings- och transportförhållandena är sådana att dessa inte påverkar produktens överensstämmelse med kraven på tillgänglighet.

Om en distributör misstänker att en produkt som denne har tillhandahållit på marknaden inte överensstämmer med kraven på tillgänglighet ska denne försäkra sig om att nödvändiga korrigerande åtgärder vidtas så att produkten överensstämmer med tillgänglighetskraven eller dras tillbaka från marknaden. Om produkten befinns inte leva upp till direktivets krav ska distributören dessutom omedelbart underrätta de behöriga myndigheterna i de medlemsstater där distributören har tillhandahållit produkten. Distributören ska, om detta begärs, samarbeta med den behöriga myndigheten om alla åtgärder som vidtas för att korrigera och undanröja brister hos produkter som distributören har tillhandahållit på marknaden.

På motiverad begäran från en nationell myndighet ska distributören lämna all nödvändig dokumentation och information som krävs för att visa att en produkt överensstämmer med kraven i direktivet.

På begäran av en marknadskontrollmyndighet ska distributören lämna information om vilka andra ekonomiska aktörer som levererat produkter till denne samt vilka andra ekonomiska aktörer som distributören har levererat produkter till. Sådan information ska kunna lämnas upp till fem år efter det att distributören har fått produkten levererad respektive har levererat en produkt (artikel 12).

Av lag bör framgå att distributören ska iaktta vederbörlig omsorg i förhållande till tillgänglighetskraven. Bestämmelsen är av särskild betydelse då den betonar distributörens ansvar att inte tillhandahålla bristfälliga produkter till försäljning.

14.2 CE-märkning

Enligt direktivets artikel 4 får endast produkter som uppfyller tillgänglighetskraven i bilaga I släppas ut på marknaden. Produkter som bedöms uppfylla kraven ska därför CE-märkas av tillverkaren enligt artikel 7.2. CE-märkningen visar att en produkt överensstämmer med direktivets

tillgänglighetskrav och är det synliga resultatet av en hel process av bedömning av överensstämmelse i vid bemärkelse (direktivets skäl 82 samt artikel 30.3 förordning (EG) nr 765/2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter – hädanefter förordning (EG) nr 765/2008). Genom att anbringa CE-märkningen på en produkt försäkrar tillverkaren att produkten överensstämmer med alla tillämpliga tillgänglighetskrav. Tillverkaren tar också genom att anbringa CE-märkningen på sig det fulla ansvaret för detta (skäl 83). Importörer och distributörer ska i enlighet med artiklarna 9.2, 10.2 och 18.2 säkerställa att en produkt är försedd med CE-märkning innan de tillhandahåller produkten på marknaden. Enligt artikel 18 ska CE-märkningen anbringas på produkten eller dess märkskylt så att den är synlig, läsbar och outplånlig. Om detta inte är möjligt eller lämpligt på grund av produktens art ska märket anbringas på förpackningen och i de medföljande dokumenten. I direktivets artikel 17 påminns om de allmänna principer om CE-märkning som fastställs i förordning (EG) nr 765/2008 Förordning (EG) nr 765/2008.

Förordning (EG) nr 765/2008 är direkt tillämplig i Sverige och fastställer bland annat allmänna principer om CE-märkning. CE-märkning definieras i förordningens artikel 2.20 som en märkning genom vilken tillverkaren visar att produkten överensstämmer med tillämpliga krav som fastställs i harmoniserad gemenskapslagstiftning som föreskriver om märkningen. Av artikel 30 i förordning (EG) nr 765/2008 framgår att CE-märkningen endast får anbringas av tillverkaren eller tillverkarens representant. CE-märkningen ska anbringas endast på produkter för vilka anbringande av märkningen föreskrivs i specifik harmoniserad gemenskapslagstiftning och får inte anbringas på någon annan produkt. Genom att anbringa eller låta anbringa CE-märkningen visar tillverkaren att denne tar ansvaret för att produkten överensstämmer med alla tillämpliga krav som fastställs i relevant harmoniserad gemenskapslagstiftning som föreskriver om märkningen. CE-märkningen ska vara den enda märkning som intygar att produkten överensstämmer med tillämpliga krav som fastställs i relevant harmoniserad gemenskapslagstiftning som föreskriver om märkningen. Det ska vara förbjudet att på produkter anbringa märkning, symboler och inskriptioner som kan vara vilseledande för tredje part i fråga om CE-märkets innebörd eller utformning. Annan märkning får anbringas på produkterna, förutsatt att den inte försämrar CE-märkningens synlighet eller läsbarhet eller ändrar dess innebörd. Medlemsstaterna ska se till att

bestämmelserna om CE-märkning tillämpas korrekt och vidta lämpliga åtgärder i händelse av otillbörlig användning av märkningen. Medlemsstaterna ska också vidta sanktioner för överträdelser, vilka får inbegripa straffrättsliga sanktioner för allvarliga överträdelser. Dessa sanktioner ska stå i proportion till överträdelsen och effektivt avskräcka från otillbörlig användning.

I förordningens bilaga II anges hur CE-märkningen ska vara utformad.

Förordningen kompletteras i svensk rätt med lagen (2011:791) om ackreditering och teknisk kontroll samt förordningen (2011:811) om ackreditering och teknisk kontroll. Av 15 § i nämnda lag framgår att en produkt enbart får CE-märkas om föreskrifter om märkningen finns i lag eller annan författning som genomför ett EU-direktiv.

14.2.1 EU-försäkran och annan teknisk dokumentation

När tillverkarna släpper ut sina produkter på marknaden ska de enligt artikel 7 i tillgänglighetsdirektivet se till att dessa har konstruerats och tillverkats i enlighet med de tillämpliga tillgänglighetskraven i direktivet. Tillverkarna ska därför utarbeta en teknisk dokumentation och utföra eller låta utföra nödvändiga bedömningar av överensstämmelse som anges i direktivets bilaga IV. Om bedömningen har visat att produkten uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven ska tillverkarna upprätta en EU-försäkran om överensstämmelse och anbringa CE-märkningen. Tillverkarna ska bevara den tekniska dokumentationen och EU-försäkran om överensstämmelse i fem år efter det att produkten har släppts ut på marknaden. Innan en importör släpper ut en produkt på marknaden ska importören enligt artikel 9.2 säkerställa att tillverkaren har utfört den bedömning av överensstämmelse som anges i bilaga IV samt att tillverkaren har upprättat den tekniska dokumentation som krävs i den bilagan samt att produkten åtföljs av de dokument som krävs. Under en period på fem år ska importörerna kunna uppvisa EU-försäkran om överensstämmelse för marknadskontrollmyndigheterna och säkerställa att dessa myndigheter på begäran kan få tillgång till den tekniska dokumentationen (artikel 9.7). En distributör ska kontrollera att en produkt är åtföljd av erforderliga dokument innan den tillhandahåller en produkt på marknaden (artikel 10.2). På motiverad begäran av en behörig myndighet ska en distributör

lämna all den information och dokumentation som behövs för att visa att en produkt överensstämmer med kraven.

I artikel 16 betonas att genom upprättandet av en EU-försäkran om överensstämmelse tar tillverkaren ansvar för att produkten överensstämmer med direktivets krav. I en EU-försäkran om överensstämmelse ska det framgå att de tillämpliga tillgänglighetskraven har visat sig uppfyllda. Om, som ett undantag, artikel 14 om oproportionerligt stor börda har använts, ska EU-försäkran om överensstämmelse även ange vilka tillgänglighetskrav som omfattas av detta undantag. Kraven rörande den tekniska dokumentationen får inte medföra någon orimlig börda för mikroföretag samt små och medelstora företag. Försäkran ska översättas till det eller de språk som krävs av den medlemsstat i vilken produkten släpps ut eller tillhandahålls på marknaden. I de fall en produkt omfattas av mer än en unionsakt där det ställs krav på EU-försäkran om överensstämmelse ska en enda EU-försäkran om överensstämmelse upprättas med avseende på alla dessa unionsakter. I denna försäkran ska det anges vilka unionsakter som berörs, och det ska lämnas en publikationshänvisning.

Det framgår av bilaga IV att tillverkaren ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att tillverkningsprocessen och övervakningen av denna säkerställer att produkterna överensstämmer med den tekniska dokumentationen.

14.2.2 Utformningen av EU-försäkran

Tillverkaren ska upprätta en skriftlig EU-försäkran om överensstämmelse för en produktmodell. I en sådan försäkran ska det anges för vilken produktmodell den har upprättats. En EU-försäkran om överensstämmelse ska enligt direktivets artikel 16.2 utformas enligt förlagan i bilaga III till beslut nr 768/2008/EG och innehålla de delar som anges i direktivets bilaga IV. Den ska fortlöpande uppdateras.

Beslut 768/2008/EG fastställer en gemensam ram med allmänna principer och referensbestämmelser för utarbetandet av gemenskapslagstiftningen om harmonisering av villkoren för saluföring av produkter (harmoniserad gemenskapslagstiftning). Av de allmänna principer som uttrycks i beslutet framgår att de produkter som släpps ut på gemenskapsmarknaden ska uppfylla kraven i all tillämplig lagstiftning. När ekonomiska aktörer släpper ut produkter på gemenskapsmark-

naden ska de, i förhållande till sina respektive roller i leveranskedjan, vara ansvariga för att deras produkter uppfyller kraven i all tillämplig lagstiftning. De ekonomiska aktörerna ska bära ansvaret för att all den information som de lämnar om sina produkter är korrekt, fullständig och i överensstämmelse med gällande gemenskapsbestämmelser. Beslutets bilaga III utgör en mall för utformningen av en EU-försäkran.

I direktivets bilaga IV beskrivs det förfarande som ska ligga till grund för utfärdandet av en EU-försäkran. Förfarandet är utformat utifrån förfarandet *Intern tillverkningskontroll* i Modul A, som anges i bilaga II till beslut 768/2008/EG. Detta innebär att förfarandet ska bygga på att det är tillverkaren som på eget ansvar säkerställer och försäkrar att berörda produkter uppfyller direktivets tillgänglighetskrav.

Tillverkaren utarbetar den tekniska dokumentationen, vilken ska göra det möjligt att bedöma om produkten överensstämmer med de relevanta tillgänglighetskraven. I de fall där tillverkaren har åberopat att det föreligger en oproportionerligt stor börda att uppfylla ett krav eller att ett krav kräver en större förändring av produkten vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, ska dokumentationen även visa att det berörda tillgänglighetskravet innebär detta. Den tekniska dokumentationen ska endast innehålla de tillämpliga kraven och, i den mån det krävs för bedömningen, en beskrivning av produktens utformning, tillverkning och funktion. I tillämpliga fall ska den tekniska dokumentationen även innehålla en allmän beskrivning av produkten samt en förteckning över de harmoniserade standarder och tekniska specifikationer till vilka hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning och som följts helt eller delvis. Dokumentationen ska även i tillämpliga fall innehålla beskrivningar av de lösningar som har valts för att uppfylla de relevanta tillgänglighetskraven när de harmoniserade standarderna eller tekniska specifikationerna inte har följts. Om harmoniserade standarder eller tekniska specifikationer har använts delvis, ska det anges i den tekniska dokumentationen vilka delar som har tillämpats.

14.2.3 Flera harmoniserade rättsakter tillämpliga på samma produkt

Unionsrättliga bestämmelser om harmonisering genom gemensamma krav finns i dag för ett stort antal produkter på EU:s inre marknad. Bestämmelserna grundar sig i behovet att undanröja handelshinder

och att säkerställa en fungerande inre marknad och fri rörlighet för varor. Det är inte ovanligt att en produkt omfattas av flera regelverk som innehåller harmoniserande krav.

Det faktum att det enbart är tillverkaren, eller i vissa fall den bemyndigade företrädaren, som får anbringa en CE-märkning på en produkt gör att tillverkaren är den aktör som ska dokumentera överensstämmelse enligt samtliga relevanta regelverk. Den som anbringar en CE-märkning på produkten intygar därmed att samtliga krav för EU-överensstämmelse är uppfyllda. Som framgår enligt ovan ska, i de fall där produkten omfattas av fler än en unionsakt där det ställs krav på EU-försäkran om överensstämmelse, endast en EU-försäkran om överensstämmelse upprättas för samtliga dessa unionsakter.

14.3 Marknadskontroll

För att säkerställa att produkter som omfattas av den fria rörligheten för varor uppfyller tillämpliga krav avseende till exempel hälsa och säkerhet, konsumentskydd och miljöskydd, samtidigt som den fria rörligheten av varor inte begränsas mer än nödvändigt ska medlemsstaterna utföra marknadskontroll. Med marknadskontroll avses den verksamhet som bedrivs och de åtgärder som vidtas av marknadskontrollmyndigheterna för att säkerställa att produkterna överensstämmer med de krav som fastställs i relevant harmoniserad unionslagstiftning samt säkerställa skydd av det allmänintresse som omfattas av den lagstiftningen. Marknadskontroll syftar även till att främja en sund konkurrens på den inre marknaden. Produkter som inte uppfyller gällande krav riskerar att snedvrida konkurrensen för ekonomiska aktörer som säljer produkter som lever upp till de aktuella kraven. För en rättvis inre marknad krävs lika konkurrensvillkor för alla ekonomiska aktörer och att aktörerna skyddas mot osund konkurrens. Marknadskontroll som utövas effektivt och likvärdigt är ett sätt för medlemsstaterna att säkerställa detta.

Enligt tillgänglighetsdirektivet ska marknadskontroll i framtiden även utföras för att kontrollera att produkter uppfyller kraven på tillgänglighet.

I betänkandet ”Enhetlig och effektiv marknadskontroll” (SOU 2020: 49) redogörs utförligt för regelverken kring marknadskontroll samt hur marknadskontroll utövas i Sverige. Utredningen redogör nedan

kortfattat för regelverken i den mån dessa är relevanta för genomförandet av tillgänglighetsdirektivet.

14.3.1 Tillgänglighetsdirektivets krav på marknadskontroll

Av kapitel VIII i tillgänglighetsdirektivet framgår att marknadskontroll ska utövas över de produkter som omfattas av direktivet. Marknadskontrollen ska utövas enligt det förfarande som beskrivs i kapitel III i förordning (EG) nr 765/2008. När en marknadskontrollmyndighet utövar marknadskontroll ska den kontrollera att produkten lever upp till direktivets krav. I direktivets ingress (skäl 80) rekommenderas att marknadskontrollen utförs i samarbete med personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem och deras intressen. När marknadskontrollmyndigheten utövar marknadskontroll ska den även utvärdera och kontrollera att de bedömningar som gjorts när en tillverkare åberopat undantag från kraven med stöd av att ett visst krav innebär en större förändring av produkten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller att uppfyllande av kravet innebär en oproportionerligt stor börda är korrekta och rätt dokumenterade. Det ska också säkerställas att den information som den har om de ekonomiska aktörernas efterlevnad av tillgänglighetskraven och tillämpning av bestämmelsen om undantag för en större förändring av produkten eller tjänsten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller vid oproportionerligt stor börda, på begäran tillhandahålls konsumenter i ett tillgängligt format. Ett sådant tillhandahållande förutsätter dock att ett utlämnande av information inte hindras av konfidentialitetsskäl i enlighet med artikel 19.5 förordning (EG) nr 765/2008.

Kontroll av överensstämmelse

Utöver det förfarande som hänvisas till i förordning (EG) nr 765/2008 innehåller direktivets artikel 20 bestämmelser om förfarandet på nationell nivå för att hantera produkter som inte uppfyller tillämpliga krav på tillgänglighet. Enligt detta förfarande ska en marknadskontrollmyndighet som har tillräckliga skäl att anta att en produkt inte uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven göra en utvärdering av produkten, omfattande alla de krav som fastställs i direktivet. De

berörda ekonomiska aktörerna åläggs att samarbeta fullt ut med marknadskontrollmyndigheten för detta ändamål.

Om marknadskontrollmyndigheten vid en sådan utvärdering konstaterar att produkten inte uppfyller direktivets krav ska myndigheten utan dröjsmål ålägga den berörda ekonomiska aktören att vidta alla lämpliga korrigerande åtgärder för att produkten ska uppfylla dessa krav. Åtgärderna ska vidtas inom en rimlig tidsperiod som myndigheten fastställer i förhållande till typen av bristande överensstämmelse. För det fall att den berörda ekonomiska aktören inte har vidtagit lämpliga korrigerande åtgärder inom angiven tidsperiod ska marknadskontrollmyndigheterna kräva att den berörda ekonomiska aktören drar tillbaka produkten från marknaden. Tillbakadragandet ska ske inom en förlängd rimlig tidsperiod. Artikel 21 i förordning (EG) nr 765/2008 ska tillämpas på detta förfarande. Denna bestämmelse är en av de bestämmelser som upphävs i förordning (EU) 2019/1020, se avsnitt 14.3.2. Den bestämmelse som i stället ska tillämpas är därför artikel 18 i förordning (EU) 2019/1020. Denna artikel föreskriver bland annat att förfarandet ska genomföras med beaktande av proportionalitetsprincipen samt innehåller krav på att den ekonomiska aktören utan dröjsmål ska underrättas om förfarandet samt ges möjlighet att yttra sig innan myndigheten fattar beslut om åtgärd.

Om marknadskontrollmyndigheten anser att den bristande överensstämmelsen inte bara gäller det nationella territoriet, ska den informera kommissionen och de andra medlemsstaterna om utvärderingsresultaten och om de åtgärder som den har ålagt den ekonomiska aktören att vidta.

Den berörda ekonomiska aktören åläggs å sin sida att säkerställa att alla lämpliga korrigerande åtgärder vidtas i fråga om alla berörda produkter som den har tillhandahållit på unionsmarknaden. Om den berörda ekonomiska aktören inte vidtar lämpliga korrigerande åtgärder inom den av marknadskontrollmyndigheten föreskrivna tidsperioden ges marknadskontrollmyndigheten befogenhet att vidta de tillfälliga åtgärder som bedöms nödvändiga för att förbjuda eller begränsa tillhandahållandet av produkterna på den nationella marknaden alternativt att helt dra tillbaka produkterna från marknaden. Marknadskontrollmyndigheterna ska utan dröjsmål informera kommissionen och de andra medlemsstaterna om dessa åtgärder.

I den information som ska lämnas till kommissionen och medlemsstaterna ska alla tillgängliga detaljer ingå. Särskilt ska framgå de

uppgifter som krävs för att kunna identifiera den produkt som inte uppfyller kraven, produktens ursprung, vilken typ av bristande överensstämmelse som görs gällande och vilka tillgänglighetskrav produkten inte överensstämmer med, vilken typ av nationell åtgärd som vidtagits och dess varaktighet samt den berörda ekonomiska aktörens synpunkter. Det ska särskilt anges om den bristande överensstämmelsen beror på att produkten inte uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven, eller om de harmoniserade standarderna eller tekniska specifikationerna som utgör underlag för presumtion om överensstämmelse bedöms vara bristfälliga.

Andra medlemsstater än den som inledde förfarandet ska utan dröjsmål informera kommissionen och de andra medlemsstaterna om alla vidtagna åtgärder och om eventuella kompletterande uppgifter som de har tillgång till när det gäller den berörda produktens bristande överensstämmelse. De ska även informera om eventuella invändningar mot den anmälda nationella åtgärden. Om inga invändningar har inkommit inom tre månader ska de vidtagna provisoriska åtgärderna anses vara berättigade.

Medlemsstaterna ska säkerställa att lämpliga begränsande åtgärder, till exempel att produkten dras tillbaka från marknaden, utan dröjsmål vidtas i fråga om den berörda produkten.

Formell bristande överensstämmelse

Marknadskontrollen inbegriper även kontroll av formella brister. Med formella brister avses till exempel avsaknad av eller felaktigt anbringad CE-märkning, felaktig eller ej upprättad EU-försäkran om överensstämmelse eller att den tekniska dokumentationen inte är tillgänglig eller komplett. Formell bristande överensstämmelse kan även vara att information om att kontaktuppgifter till tillverkare och importörer saknas, är ofullständig eller felaktig eller att något av de övriga administrativa krav som ställs på tillverkare och importörer inte är uppfyllt.

Om en formell brist kvarstår ska den berörda medlemsstaten vidta lämpliga åtgärder för att begränsa eller förbjuda tillhandahållandet av produkten på marknaden eller säkerställa att den dras tillbaka från marknaden.

Unionsförfarande

I de bestämmelser i förordning 765/2008 som direktivet hänvisar till finns bland annat bestämmelser om samarbete mellan medlemsstaternas marknadskontrollmyndigheter och kommissionen. Därutöver innehåller direktivets artikel 21 bestämmelser om förfarandet på unionsnivå för det fall en annan medlemsstat har gjort invändningar mot de korrigerande åtgärder som vidtagits enligt artikel 20. Samma förfarande ska tillämpas för det fall kommissionen hävdar, och har rimliga bevis för påståendet, att en nationell åtgärd strider mot unionsrätten.

Enligt detta förfarande ska kommissionen utan dröjsmål inleda ett samråd med medlemsstaterna och de berörda ekonomiska aktörerna och utvärdera den nationella åtgärden. Utifrån denna utvärdering ska kommissionen besluta om den nationella åtgärden är berättigad eller inte. Kommissionens beslut ska riktas till samtliga medlemsstater och delges de berörda ekonomiska aktörerna.

Om den nationella åtgärden bedöms vara berättigad ska alla medlemsstater vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att den produkt som inte uppfyller kraven dras tillbaka från marknaden och underrätta kommissionen om detta. Om den nationella åtgärden inte anses vara berättigad ska den berörda medlemsstaten i stället upphäva åtgärden.

Om den nationella åtgärden bedöms vara berättigad och produktens bristande överensstämmelse kan tillskrivas en brist i harmoniserade standarder eller tekniska specifikationer ska kommissionen vidta åtgärder för att korrigera berörda standarder eller tekniska specifikationer.

14.3.2 Förordning (EU) 2019/1020

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011 (marknadskontrolförordningen) syftar till att förbättra den inre marknadens funktionssätt genom att stärka marknadskontrollen av de produkter som omfattas av förordningen. Enligt artikel 2 ska förordningen tillämpas på de produkter som omfattas av den harmoniserade unionslagstiftning som förtecknas i förordningens bilaga I. Tillgänglighetsdirektivet har inte förtecknats i denna bilaga och förordningen är därmed inte direkt tillämplig på de produkter som omfattas av tillgänglighetsdirektivet. Marknadskon-

trollförordningens bestämmelser ska således enbart tillämpas i den mån som föreskrivs i direktivet.

Tillgänglighetsdirektivets artikel 19 föreskriver att särskilt angivna artiklar i kapitel III i förordning (EG) nr 765/2008 ska tillämpas när marknadskontroll utövas över de produkter som omfattas av direktivet. Detta kapitel upphävs emellertid i marknadskontrollförordningens artikel 39. I artikeln anges att hänvisningar till de bestämmelser i förordning (EG) nr 765/2008 som har utgått ska anses som hänvisningar till bestämmelserna i den nya förordningen. Förordningens bilaga III innehåller en jämförelsetabell som anger vilka artiklar i marknadskontrollförordningen som ersätter de upphävda artiklarna i förordning (EG) nr 765/2008.

I de fall där tillgänglighetsdirektivet hänvisar till bestämmelser i kapitel III i förordning (EG) nr 765/2008 är det således i stället motsvarande bestämmelser i marknadskontrollförordningen som ska tillämpas.

14.3.3 Bestämmelser i marknadskontrollförordningen som är tillämpliga för produkter som omfattas av tillgänglighetsdirektivet

Marknadskontrollförordningen är således tillämplig på marknadskontroll avseende tillgänglighet i den omfattning som anges i tillgänglighetsdirektivet. Det är emellertid inte alla artiklar som direktivet hänvisar till som är direkt tillämpliga på förfarandet rörande marknadskontroll. Till exempel hänvisar artikel 34 till åtgärder som ska vidtas av kommissionen och artikel 10 beskriver medlemsstaternas skyldigheter att utse marknadskontrollmyndigheter.

Följande bestämmelser i marknadskontrollförordningen ska även gälla vid marknadskontroll enligt tillgänglighetsdirektivet.

Kapitel I – allmänna bestämmelser

Artikel 2 punkten 3. Bestämmelsen anger att tillämpningen av denna förordning inte får hindra marknadskontrollmyndigheterna från att vidta mer specifika åtgärder som föreskrivs i direktiv 2001/95/EG (produktsäkerhetsdirektivet).

Kapitel IV – marknadskontrollmyndigheternas och det centrala samordningskontorets organisation, verksamhet och skyldigheter.

Artikel 10 punkterna 2, 5 och 6. Dessa bestämmelser uppdrar åt medlemsstaterna att utse marknadskontrollmyndigheter samt att underrätta kommissionen och övriga medlemsstater om dessa. Medlemsstaterna ska säkerställa att marknadskontrollmyndigheterna har de resurser som behövs för att kunna fullgöra sitt uppdrag. Om flera marknadskontrollmyndigheter utses ska respektive myndighets uppdrag vara tydligt definierat.

Artikel 11 punkterna 2, 3, 5 och 7. Artikeln beskriver övergripande marknadskontrollmyndigheternas verksamhet. I de för tillgänglighetsdirektivet tillämpliga bestämmelserna anges att marknadskontrollmyndigheterna ska utöva sina befogenheter och uppgifter oberoende, objektivt och opartiskt. Vidare anges vilka former av kontroller som marknadskontrollmyndigheterna kan använda sig av och vad myndigheterna ska beakta vid val av kontrollmetod. Vederbörlig hänsyn ska tas till intyg om en produkts överensstämmelse som har utfärdats av ett ackrediteringsorgan. Myndigheterna ska även upprätta förfaranden för att följa upp klagomål eller rapporter om bristande överensstämmelse samt för att kontrollera att korrigerande åtgärder har vidtagits.

Artikel 13 uppdrar åt medlemsstaterna att åtminstone vart fjärde år upprätta en nationell strategi för marknadskontroll.

Kapitel V – befogenheter och åtgärder för marknadskontroll

Artikel 14 punkterna 1, 2 och 4 a, b, e och j. Artikel 14 anger vilka befogenheter som marknadskontrollmyndigheterna ska ha. Enligt de två inledande punkterna ska marknadskontrollmyndigheterna tilldelas de befogenheter för marknadskontroll, utredning och tillsyn som behövs. Marknadskontrollmyndigheterna ska utöva de befogenheter som de tilldelats effektivt, ändamålsenligt och i enlighet med proportionalitetsprincipen. Befogenheterna ska tilldelas i enlighet med unionsrätt och nationell rätt, inklusive Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna samt principerna i nationell rätt om yttrandefrihet och mediernas frihet och mångfald. Den fjärde punkten anger vad de befogenheter som tilldelas marknadskontrollmyndigheterna minst ska omfatta. För marknadskontroll enligt tillgänglig-

hetsdirektivet innebär detta befogenhet att kräva att ekonomiska aktörer tillhandahåller relevanta handlingar samt befogenhet att kräva att ekonomiska aktörer tillhandahåller relevanta uppgifter om leverenskedjan, distributionskedjans utformning, antalet produkter på marknaden samt andra produktmodeller som har samma tekniska egenskaper som den berörda produkten. I syfte att identifiera bristande överensstämmelse och erhålla bevis, ska marknadskontrollmyndigheten även ges befogenhet att få tillträde till lokaler, mark eller transportmedel som den ekonomiska aktören använder i sin affärsverksamhet samt att införskaffa och demontera varuprover. Införskaffandet av varuprover får ske under fingerad identitet.

Artikel 16 punkten 3 g. Artikeln anger vilka åtgärder som en marknadskontrollmyndighet ska vidta om en produkt inte stämmer överens med tillämplig harmoniserad lagstiftning eller kan äventyra användarnas hälsa eller säkerhet. I den för tillgänglighetsdirektivet tillämpliga bestämmelsen ska marknadskontrollmyndigheten kräva att den berörda ekonomiska aktören vidtar åtgärder för att omedelbart och på lämpligt sätt varna slutanvändare utsatta för risk.

Artikel 17 föreskriver att det ska vara transparens i marknadskontrollmyndigheternas kontrollverksamhet, samtidigt som nödvändig konfidentialitet vad gäller yrkes- och affärshemligheter och personuppgifter iakttas.

Artikel 18 reglerar en ekonomisk aktörs processuella rättigheter. Åtgärder och beslut ska ange de exakta grunder som de baseras på. Den ekonomiske aktören ska utan dröjsmål underrättas om åtgärden och om vilka rättsmedel som står till dennes förfogande. Innan ett beslut fattas ska den ekonomiske aktör som berörs av beslutet ha rätt att yttra sig.

Kapitel VI – gränsöverskridande ömsesidig assistans

Artikel 22 beskriver det samarbete och informationsutbyte som ska finnas mellan medlemsstaternas marknadskontrollmyndigheter och mellan marknadskontrollmyndigheterna, kommissionen och unionens berörda byråer. Detta innefattar bland annat att en marknadskontrollmyndighet får lämna en motiverad begäran om hjälp till marknadskontrollmyndigheten i en annan medlemsstat, hur den tillfrågade myndigheten ska agera. Den begärande myndigheten ska behålla ansvaret för

en utredning som den har inlett, om inte den tillfrågade myndigheten samtycker till att ta över ansvaret.

Kapitel VIII – samordnad tillsyn och internationellt samarbete

Artikel 31 punkten 2 f, g, m och o. Artikel 31 beskriver vilken roll och uppgifter som det nätverk som instiftas i artikel 29, ska ha. Nätverkets uppgifter ska innefatta produkter som omfattas av tillgänglighetsdirektivet vad gäller *att* underlätta organisering av utbildningsprogram och utbyte för personal, *att* organisera informationskampanjer och besöksprogram mellan marknadskontrollmyndigheter, *att* främja samarbete och utbyte av sakkunskap och bästa praxis samt *att* regelbundet utvärdera de nationella strategierna för marknadskontroll.

Artikel 33 i och k. Artikel 33 reglerar kommissionens roll och uppgifter. De uppgifter som är relevanta för tillgänglighetsdirektivets räkning är att bistå det nätverk som instiftas i artikel 29 med förberedande eller kompletterande arbete i samband med genomförandet av marknadskontrollaktiviteter, till exempel studier, program, utvärderingar, jämförande analyser, personalutbyte, forskningsarbete och laboratoriearbete. Kommissionen ska även organisera gemensamma marknadskontroller och provningsprojekt och gemensamma utbildningsprogram samt underlätta personalutbyte mellan marknadskontrollmyndigheter i olika länder (både inom och utanför EU/EES) eller med internationella organisationer.

Artikel 34 punkterna 1, 3 a och 4. Enligt artikelns första punkt ska kommissionen vidareutveckla och underhålla ett informations- och kommunikationssystem för insamling, behandling och lagring av information i en strukturerad form om frågor som rör tillsyn av harmoniserad unionslagstiftning. Syftet med systemet är att förbättra utbytet av uppgifter mellan medlemsstaterna, bland annat när det gäller begäran om information, samt att ge en heltäckande överblick över marknadskontrollaktiviteter, resultat och trender. Kommissionen, marknadskontrollmyndigheter, myndigheter som ansvarar för kontroll av produkter som förs in på unionsmarknaden samt de centrala samordningskontoren ska ha tillgång till systemet. Kommissionen ska även utveckla och underhålla det offentliga användargränssnittet för detta system, där viktig information ska ges till slutanvändarna avseende marknadskontroller. De centrala samordningskontoren ska föra in uppgifter i

systemet innehållande namn på marknadskontrollmyndigheterna i deras medlemsstat och dessa myndigheters behörighetsområden enligt artikel 10.2. Marknadskontrollmyndigheterna ska bland annat föra in information i systemet om åtgärder som har vidtagits vid bristande överensstämmelse, rapporter om provningar som har utförts och korrigerande åtgärder som berörda ekonomiska aktörer har vidtagit.

14.3.4 Följdändringar i svenska författningar med anledning av marknadskontrollförordningen

2019 års marknadskontrollutredning har haft i uppdrag att utreda behovet av kompletterande bestämmelser till marknadskontrollförordningen. I sitt betänkande Enhetlig och effektiv marknadskontroll (SOU 2020:49) lämnar utredningen bland annat förslag på en ny lag med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadskontrollförordning. Utredningen lämnar även förslag till en förordning som ska komplettera den föreslagna lagen. Lagen, som har samma tillämpningsområde som marknadskontrollförordningen, förtydligar bland annat marknadskontrollmyndigheternas befogenheter vad gäller att inleda undersökningar, rätt att utföra inspektioner samt att införskaffa varuprover. Marknadskontrollmyndigheten får begära bistånd av Kronofogdemyndigheten och Polismyndigheten när den utövar inspektion.

Den föreslagna lagen kompletteras med ett förslag till förordning med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadsföringsförordning. Förordningen anger i en bilaga vilka myndigheter som ska vara marknadskontrollmyndigheter enligt artikel 10.2 marknadskontrollförordningen och vilka ansvarsområden som dessa ska ha. Vidare föreskriver förordningen skyldigheter för marknadskontrollmyndigheter att samordna sig i de fall där de delar marknadskontrollansvaret för en produkt samt uppgiftsskyldighet mellan marknadskontrollmyndigheter. När det gäller kontroll av produkter som förs in på unionsmarknaden hänvisas till tullförordningen (2016:287). Utöver detta innehåller förordningen bestämmelser om det centrala samordningskontoret, marknadskontrollrådet, systemet för snabbt informationsutbyte (Safety Gate) samt vart en inbetalning av en sanktionsavgift ska ske.

Marknadskontrollmyndigheterna bemyndigas att inom sitt respektive ansvarsområde meddela föreskrifter om sanktionsavgifter samt ersättning för kostnader för utförd marknadskontroll.

Marknadskontrollutredningens förslag om bland annat en sektorsövergripande lag och förordning för marknadskontroll bereds för närvarande i Regeringskansliet. Förslagen kommer inte att vara genomförda vid den tid då denna utredning lämnar sitt betänkande och utredningen kommer därför inte att hänvisa till de föreslagna författningarna i sina förslag. Utredningen anser emellertid att ett enhetligt regelverk vore att föredra. För det fall att de föreslagna sektorsövergripande författningarna genomförs rekommenderar utredningen därför att dessa även bör gälla för marknadskontroll avseende tillgänglighet.

14.4 Överväganden

I utredningens uppdrag ingår att analysera de marknadskontrollbestämmelser i marknadskontrollförordningen som är tillämpliga på tillgänglighetsdirektivet samt lämna förslag till författningsändringar och andra åtgärder som bedöms lämpliga för att direktivet ska genomföras i svensk rätt. Utredningen ska även ta ställning till om det finns behov av ytterligare tillsynsåtgärder med anledning av marknadskontrollförordningen.

14.4.1 Överväganden avseende CE-märkning och EU-försäkran om överensstämmelse

Förslag: Krav på att produkter som lever upp till tillgänglighetskraven ska CE-märkas ska framgå av lag. För CE-märkning av produkter ska gälla de allmänna principer som finns angivna i artikel 30 i förordningen (EG) nr 765/2008. CE-märkningen ska anbringas på produkten eller dess märkskylt så att den är synlig, läsbar och outplånlig. Om detta inte är möjligt eller lämpligt på grund av produktens art ska märket anbringas på förpackningen och i de medföljande dokumenten. CE-märkningen ska anbringas innan produkten släpps ut på marknaden.

Till CE-märkningen ska det medfölja en EU-försäkran. I en EU-försäkran om överensstämmelse ska framgå att tillämpliga tillgänglighetskrav är uppfyllda. Om en ekonomisk aktör har åberopat ett undantag från tillgänglighetskraven ska denne i sin försäkran ange vilka tillgänglighetskrav som omfattas av undantaget.

Övriga bestämmelser om CE-märkning, EU-försäkran om överensstämmelse och teknisk dokumentation ska regleras i förordning eller föreskrift.

Av 15 § lagen (2011:791) om ackreditering och teknisk kontroll framgår att en produkt enbart får CE-märkas om föreskrifter om märkningen finns i lag eller annan författning som genomför ett EU-direktiv. Den lagstiftning som genomför tillgänglighetsdirektivet behöver därför ha en bestämmelse om att produkter som omfattas av direktivet och uppfyller kraven ska CE-märkas. För att korrekt genomföra regelverket om CE-märkning behöver det även i lag ställas krav på EU-försäkran om överensstämmelse. Av lagtexten bör det framgå att CE-märkningen ska följa de principer som följer av artikel 30 i förordning (EG) nr 765/2008, på vilket sätt CE-märkningen ska anbringas samt vad som ska framgå av EU-försäkran om överensstämmelse.

Möjlighet att fatta mer detaljerade bestämmelser om CE-märkning, EU-försäkran och teknisk dokumentation kan delegeras till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

14.4.2 Hänvisningar till marknadskontrollförordningen

Förslag: Genomförandelagen ska hänvisa till relevanta bestämmelser, om skyldigheter eller rättigheter för en enskild eller som reglerar förfarandet hos den marknadskontrollmyndighet som utövar marknadskontroll, i EU:s marknadskontrollförordning.

EU:s marknadskontrollförordning ska tillämpas på produkter som omfattas av den harmoniserade unionslagstiftning som förtecknas i förordningens bilaga I. Eftersom tillgänglighetsdirektivet inte står med i denna förteckning blir marknadskontrollförordningen inte direkt tillämplig på de produkter som omfattas av direktivet. I den mån förordningens bestämmelser ska tillämpas på produkter som omfattas av direktivet behöver detta därmed anges i en särskild författning. I artikel 19 i direktivet anges att ett antal bestämmelser i kapitel III i förordning 765/2008 ska tillämpas på de produkter som omfattas av direktivet. EU:s marknadskontrollförordning ersätter numera detta kapitel och de aktuella bestämmelserna återfinns i stället till stor del i

marknadskontrollförordningen. Till skillnad mot förordningar är EU-direktiv inte direkt tillämpliga i medlemsstaterna, utan måste genomföras i nationell rätt för att kunna tillämpas av nationella myndigheter. Det är därför inte tillräckligt att det i direktivet anges att vissa bestämmelser i en annan rättsakt ska gälla. För att dessa bestämmelser ska kunna tillämpas av svenska myndigheter som utövar marknadskontroll avseende tillgänglighetskraven behöver det därför anges även i svensk författning att dessa bestämmelser ska gälla.

Utgångspunkten när det gäller förordningar är att dessa ska vara direkt tillämpliga i alla medlemsstater, att de ska tillämpas av domstolar och myndigheter som direkt gällande rätt och att de kan grunda rättigheter och skyldigheter för enskilda. En EU-förordning får inte införlivas i eller transformeras till nationell lag och medlemsstaterna får inte införa bestämmelser i sådana frågor som regleras av förordningen. Detta torde gälla även i de fall då en förordningsbestämmelse blir tillämplig genom en annan unionsrättsakt, till exempel genom ett direktiv. Korrekt sätt att införa i direktivet angivna förordningsbestämmelser är därför att hänvisa till den aktuella bestämmelsen och ange att denna ska tillämpas. Genomförandelagen ska därför inte återge vad som sägs i marknadsföringsförordningens bestämmelser.

Det är emellertid inte alla artiklar som direktivet hänvisar till som är direkt tillämpliga på förfarandet rörande marknadskontroll. Till exempel hänvisar artikel 34 till åtgärder som ska vidtas av Kommissionen och artikel 10 beskriver medlemsstaternas skyldigheter att utse marknadskontrollmyndigheter. Utredningen bedömer att genomförandelagen inte behöver hänvisa till bestämmelser av detta slag. De bestämmelser i marknadskontrollförordningen som lagen ska hänvisa till är sådana som reglerar en skyldighet eller rättighet för en enskild eller som reglerar förfarandet hos den marknadskontrollmyndighet som utövar marknadskontroll.

14.4.3 Enhetliga bestämmelser om förfarandet vid marknadskontroll

Bedömning: Så långt som möjligt bör reglerna för förfarandet avseende marknadskontroll vara enhetliga. Samma regelverk bör så långt som möjligt tillämpas.

Många av de produkter som omfattas av direktivet omfattas även av marknadskontroll enligt andra harmoniserade unionsrättsakter. Så är till exempel fallet med smarta telefoner, datorer, läsplattor och smarta tv-apparater. Det kan inte heller uteslutas att den eller de myndigheter som får ansvar att utföra marknadskontroll enligt kraven i tillgänglighetsdirektivet även kommer att utföra marknadskontroll enligt andra harmoniserade unionsrättsakter för vilka marknadskontrollförordningen är direkt tillämplig.

Ambitionen med EU:s marknadskontrollförordning och de svenska författningar som föreslås till följd av denna är att skapa ett regelverk med enhetliga bestämmelser för marknadskontroll. Direktivet innehåller också bestämmelser avseende marknadskontroll, vilka syftar till att skapa ett harmoniserat regelverk för de myndigheter som utövar marknadskontroll enligt direktivet. Dessa överensstämmer till stor del med vad som föreskrivs i marknadskontrollförordningen. Unionslagstiftarens strävan efter enhetliga bestämmelser i de båda rättsakterna tyder, enligt utredningens uppfattning, på att avsikten varit ett så långt som möjligt enhetligt förfarande för marknadskontroll. Både vad gäller marknadskontroll av tillgänglighetskrav hos produkter och i förhållande till marknadskontroller enligt andra harmoniserade rättsakter. Utredningen konstaterar att det skulle vara kontraproduktivt och leda till onödigt komplicerade förfaranden om en myndighet skulle behöva tillämpa olika förfaranden beroende på vilken unionsrättsakt som ligger till grund för aktuell marknadskontroll.

Det får även antas vara onödigt betungande för de ekonomiska aktörerna i de fall där det skulle finnas två olika regelverk med åtminstone delvis olika förfaranden för marknadskontroll avseende en och samma produkt.

Ovan nämnda skäl innebär att utredningen gör bedömningen att det, så långt möjligt, bör vara samma regelverk som ska tillämpas vid marknadskontroll enligt tillgänglighetsdirektivet som annan marknadskontroll som utövas enligt marknadskontrollförordningen. Detta innebär att det även kan finnas andra artiklar i EU:s marknadskontrollförordning som bör gälla även för marknadskontroll över tillgänglighetskraven och som genomförandelagen därför bör hänvisa till. I kommande avsnitt förs fördjupade resonemang om i vilka fall ytterligare hänvisningar till EU:s marknadskontrollförordning bör föras in i lagen som genomför tillgänglighetsdirektivet.

14.4.4 Ytterligare hänvisningar till EU:s marknadskontrollförordning

Förslag: Utöver de bestämmelser i EU:s marknadskontrollförordning som det hänvisas till direkt i direktivet ska genomförandelagen även ange att artikel 4.3 b och d och samtliga delar av artikel 16.1–5 i EU:s marknadskontrollförordning ska gälla.

Tillgänglighetsdirektivets artikel 20 innehåller bestämmelser om de förfaranden som ska vidtas på nationell nivå för att hantera produkter som inte uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven. Motsvarande regler finns numera även i EU:s marknadskontrollförordning och ska tillämpas i ärenden om marknadskontroll som omfattas av den förordningen.

Utredningen kan inte se att bestämmelserna i tillgänglighetsdirektivet och marknadskontrollförordningen i denna del märkbart skiljer sig från varandra. För en tillämpande myndighet skulle det enklaste därför vara att endast tillämpa en och samma bestämmelse i syfte att ha ett enhetligt förfarande för marknadskontroll. Utredningen föreslår därför att den lagstiftning som genomför direktivet hänvisar till motsvarande bestämmelser i marknadskontrollförordningen i stället för att innehålla egna regleringar med samma innebörd.

Detsamma gäller för skyldigheten för ekonomiska aktörer att samarbeta med marknadskontrollmyndigheten och på begäran av denne tillhandahålla nödvändig information enligt direktivets artikel 7.7, 9.7 samt 10.7. Motsvarande bestämmelser finns även i marknadskontrollförordningens artikel 4.3 punkterna b och d. Utredningen bedömer att det även i denna del är mest fördelaktigt att direkt hänvisa till bestämmelserna i marknadskontrollförordningen i stället för att införa särskilda bestämmelser om detta.

14.4.5 Initiering av ett kontrollärende

Bedömning: Ett kontrollärende bör kunna inledas dels som egeninitierad kontroll, dels genom externa propåer, till exempel genom klagomål från konsumenter och annan information som tas emot från andra myndigheter eller ekonomiska aktörer.

En bestämmelse med detta innehåll framgår av de delar av EU:s marknadskontrollförordning som ska gälla även för tillgänglighetskraven. Det behövs därför ingen ytterligare reglering i svensk författning för att åstadkomma detta.

Enligt direktivets artikel 29 bör konsumenter ges möjlighet att vidta åtgärder hos domstol eller behörig förvaltningsmyndighet för att säkerställa att de nationella bestämmelser som införlivar direktivet efterlevs. Utredningen anser därför att en kontroll inte bara bör vara egeninitierad, utan även kan initieras efter klagomål från en enskild. I kapitel 17 redogörs närmare för utredningens syn på vilka åtgärder som behöver vidtas för ett korrekt genomförande av artikel 29.

I artikel 11.3 i EU:s marknadskontrollförordning, vilken enligt direktivet ska gälla även för de produkter som omfattas av direktivet, anges vilken metod som marknadskontrollmyndigheten ska följa när den ska fatta beslut om vilka kontroller som ska utföras, på vilka typer av produkter och i vilken omfattning. Artikeln föreskriver att myndigheten ska beakta ett antal faktorer, bland annat den ekonomiska aktörens verksamhet och historik samt klagomål från konsumenter och annan information som tas emot från andra myndigheter, ekonomiska aktörer, media och andra källor som kan tyda på bristande överensstämmelse. Bestämmelsen anger förutsättningarna för att initiera ett ärende om marknadskontroll och omfattar både kontroller som är egeninitierade och som initieras genom propåer från utomstående, inklusive konsumenter. Som anges ovan kommer artikel 11.3 i marknadskontrollförordningen bli direkt tillämplig även för krav på tillgänglighet och ska därför inte föras in i nationell lag (se resonemang ovan i avsnitt 14.4.2). Bestämmelsen får anses vara heltäckande och ytterligare kompletterande bestämmelser i genomförandelagen om vad som ska gälla för initiering av ett kontrollärende bedöms därför inte vara nödvändiga. Utredningen gör därför bedömningen att det inte behövs någon ytterligare reglering i svensk författning vad gäller på vilket sätt ett marknadskontrollärende ska kunna initieras.

För att säkerställa att konsumenter får goda förutsättningar att på ett enkelt sätt anmäla brister torde det emellertid vara lämpligt att marknadskontrollmyndigheten erbjuder en tydlig ingång, exempelvis i form av en anmälningsportal, för klagomål. Det ligger i sakens natur att en sådan ingång också ska vara tillgänglig.

14.4.6 Marknadskontrollens omfattning

Förslag: Marknadskontroll ska utövas för att kontrollera att en produkt uppfyller krav på tillgänglighet samt författningsstadgade krav på dokumentation och information.

Om en ekonomisk aktör har åberopat att uppfyllande av ett krav innebär en större förändring av produkten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller att uppfyllande av ett visst krav innebär en oproportionerligt stor börda, som grund för att inte att tillämpa ett visst krav på tillgänglighet ska även den bedömning som ligger till grund för ställningstagandet kontrolleras.

Granskningen av det åberopade undantaget ska utgå från de uppgifter och omständigheter som var kända för den ekonomiske aktören vid tidpunkten för när bedömningen gjordes.

Vid bedömningen av om oproportionerligt stor börda föreligger ska grundläggande skattningar och riktlinjer om uppskattade fördelar för personer med funktionsnedsättning, tillhandahållas av behörig myndighet. I avsaknad av sådana skattningar och tydliga riktlinjer på området bör det vara tillräckligt att företagens bedömning görs med utgångspunkt i antalet specifika produkter och tjänster och hur ofta de används, dvs. den bedömning som ordagrant framgår av bilaga VI till tillgänglighetsdirektivet. Därefter är den ekonomiska aktören skyldig att göra sin bedömning om det föreligger en oproportionerligt stor börda.

Marknadskontroll enligt tillgänglighetsdirektivet ska genomföras dels för att kontrollera produktens överensstämmelse med författningsstadgade krav på tillgänglighet, dels för att kontrollera att övriga krav på formalia och information är uppfyllda. Med krav på formalia avses att produkten är korrekt CE-märkt, att EU-försäkran om överensstämmelse och övrig teknisk dokumentation finns och är korrekt

utformad samt att krav på information om kontaktuppgifter och övriga krav som ställs på tillverkare och importörer enligt denna lag är uppfyllda. Om en ekonomisk aktör har åberopat att uppfyllande av ett krav innebär en större förändring av produkten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller att uppfyllande av ett krav innebär en oproportionerligt stor börda som skäl för att inte uppfylla ett krav på tillgänglighet, omfattar kravet på formalia även att en sådan bedömning som ska ligga till grund för aktörens ställningstagande är korrekt gjord. I avsnitt 13.3 beskrivs närmare vad som ska gälla för sådana bedömningar. Vid marknadskontroll ska det dels kontrolleras att den ekonomiske aktören har gjort en sådan bedömning, dels ska själva bedömningen och dess resultat granskas. Detta inbegriper en granskning av att användningen av de kriterier som anges i direktivets bilaga VI är korrekt. I samband med en kontroll av detta slag ska marknadskontrollmyndigheten dessutom särskilt kontrollera att övriga krav på tillgänglighet är korrekt uppfyllda. Enligt ordinarie förvaltningsrättsliga principer ska sedan en granskning av en bedömning av oproportionerligt stor börda utgå från de omständigheter som var kända för den ekonomiska aktören vid tidpunkten för när bedömningen gjordes.

Som framgår av kapitel 13 är det svårt att ange vad som är en korrekt användning av de kriterier som anges i direktivets bilaga VI. Det torde inte innebära några svårigheter för den ekonomiske aktören att redogöra för vissa av dessa kriterier, till exempel finansiell information om företaget samt uppskattade kostnader för en viss åtgärd. Att uppskatta fördelen för personer med funktionsnedsättning och ställa denna i relation till uppskattade kostnader och fördelar för aktören i fråga är däremot betydligt svårare. För en enskild ekonomisk aktör torde det i praktiken många gånger vara svårt att bedöma uppskattade fördelar för personer med funktionsnedsättning. Som angetts i avsnitt 13.2.1 är det därför, vid tillämpningen av bestämmelsen om oproportionerligt stor börda, viktigt att myndigheter som bedriver marknadskontroll och tillsyn är uppdaterade på området. För att kunna möjliggöra för företagen att göra en komplett bedömning av oproportionerligt stor börda bedömer utredningen att myndigheterna behöver bistå med skattningar för att bedöma samhällsnyttan av att produkter och tjänster som omfattas av direktivet görs tillgängliga i olika avseenden. I avsaknad av sådana skattningar och tydliga riktlinjer på området bör det vara tillräckligt att företagens bedömning görs med utgångs-

punkt i antalet specifika produkter och tjänster och hur ofta de används, dvs. den bedömning som ordagrant framgår av bilaga VI. Därefter är den ekonomiska aktören skyldig att göra sin bedömning om det föreligger en oproportionerligt stor börda.

14.4.7 Undersökningar och åtgärder vid marknadskontroll

Förslag: De undersökningar och åtgärder som en marknadskontrollmyndighet ska vidta ska så långt det är möjligt följa samma rutiner som övrig marknadskontroll.

Om en marknadskontrollmyndighet konstaterar brister i en bedömning avseende att uppfyllande av ett krav innebär en större förändring av produkten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller att uppfyllande av ett visst krav innebär en oproportionerligt stor börda, ska den ekonomiske aktören i första hand ges möjlighet att läka bristen inom rimlig tid. Om den ekonomiska aktören inte vidtar anvisade åtgärder ska marknadskontrollmyndigheten förelägga den ekonomiske aktören att göra en ny bedömning. Ett sådant föreläggande ska kunna förenas med vite.

Om en marknadskontrollmyndighet konstaterar brister hos en produkt som även tillhandahålls i andra medlemsstater ska myndigheten informera kommissionen och behöriga myndigheter i de berörda medlemsstaterna om detta. Myndigheten ska även informera om vilka åtgärder som den har vidtagit med anledning av den konstaterade bristen. Denna informationsskyldighet kan regleras i förordning.

I direktivets artikel 20 beskrivs det förfarande som ska gälla när en marknadskontrollmyndighet konstaterat en bristande överensstämmelse. Av denna artikel följer att en marknadskontrollmyndighet som har skäl att anta att en produkt inte uppfyller kraven på tillgänglighet ska göra en utvärdering av produkten, omfattande alla relevanta krav. Om utvärderingen visar att produkten inte uppfyller kraven ska myndigheten utan dröjsmål ålägga den berörda ekonomiska aktören att vidta alla lämpliga korrigerande åtgärder för att produkten ska uppfylla dessa krav inom en rimlig tidsperiod. Tidsperioden ska fastställas av myndigheten i förhållande till typen av bristande överensstämmelse.

Om den berörda ekonomiska aktören inte har vidtagit lämpliga korrigerande åtgärder inom föreskriven tid ska marknadskontrollmyndigheten kräva att den berörda ekonomiska aktören drar tillbaka produkten från marknaden inom en förlängd rimlig tidsperiod. Av såväl tillgänglighetsdirektivet och EU:s marknadskontrollförordning som förvaltningslagen (2017:900) följer att de åtgärder och beslut som vidtas ska vara välgrundade och motiverade. Den ekonomiske aktören ska ges möjlighet att yttra sig innan myndigheten fattar sitt beslut och ska i samband med att beslutet meddelas även informeras om vilka rättsmedel som står till aktörens förfogande. Om den berörda ekonomiska aktören inte vidtar lämpliga korrigerande åtgärder inom den föreskrivna tiden ska marknadskontrollmyndigheten vidta alla lämpliga tillfälliga åtgärder för att förbjuda eller begränsa tillhandhållandet av produkterna på den nationella marknaden eller dra tillbaka produkterna från marknaden.

De berörda ekonomiska aktörerna ska samarbeta till fullo med marknadskontrollmyndigheten och säkerställa att alla lämpliga korrigerande åtgärder vidtas i fråga om alla berörda produkter som den har tillhandahållit på unionsmarknaden.

Ovan återgivna bestämmelser finns även i liknande lydelse i artiklarna 7 och 16.1–5 i EU:s marknadskontrollförordning. I sak skiljer sig innehållet i bestämmelserna i respektive rättsakt inte nämnvärt åt, med det undantaget att det i artikel 16.2 i EU:s marknadskontrollförordning explicit betonas att de korrigerande åtgärder som ska vidtas ska vara proportionerliga. Av samma skäl som angetts ovan i avsnitt 14.4.2 anser utredningen att det är mer ändamålsenligt att i den lag som genomför tillgänglighetsdirektivet hänvisa till likvärdiga bestämmelser i EU:s marknadskontrollförordning i stället för att ange särskilda bestämmelser i denna lag. Utredningen föreslår därför att de delar av direktivets artikel 20 som redogjorts för ovan genomförs i svensk rätt genom en bestämmelse som anger att motsvarande bestämmelser i EU:s marknadskontrollförordning även ska gälla för marknadskontrollförfarandet enligt denna lag.

Direktivet beskriver inte vilka förfaranden som ska gälla om en marknadskontrollmyndighet identifierar brister i en sådan bedömning som ska göras av en aktör som hänvisar till undantagen om att ett uppfyllande av ett krav innebär en större förändring av produkten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller att uppfyllande av ett visst krav innebär en oproportionerligt stor

börda för att inte uppfylla ett krav på tillgänglighet. Enligt 5 § förvaltningslagen får emellertid en myndighet endast vidta åtgärder som har stöd i rättsordningen. För att en myndighet ska kunna ingripa mot en ekonomisk aktör i ett ärende som avser kontroll av en sådan bedömning behöver det därför anges i lag vilka ingripandemöjligheter som ska finnas. Enligt direktivets artikel 14.8 är den ekonomiske aktören skyldig att informera berörda marknadskontrolls- eller tillsynsmyndigheter om att den inte kommer att tillämpa ett visst krav med hänvisning till att detta skulle utgöra en större förändring av produkten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller en oproportionerligt stor börda. Det krävs däremot inte något aktivt godkännande från myndigheten i fråga och en granskning av den bedömning som ligger till grund för ställningstagandet skulle därmed kunna komma att aktualiseras först i samband med en marknadskontroll. En sådan kan dock aktualiseras först flera år senare då förhållandena kan ha blivit andra än de som låg till grund för den ursprungliga bedömningen. Samtidigt som marknadskontrollmyndigheten ska kunna utöva en effektiv marknadskontroll bör det undvikas att skapa ett regelverk som hämmar de ekonomiska aktörerna i deras verksamhet. Ingripandemöjligheterna bör därför inte vara utformade på ett sådant sätt att den ekonomiske aktören ständigt ska behöva vara orolig för att ha gjort fel. Som nämnts ovan i avsnitt 14.4.6 följer av allmänna förvaltningsrättsliga principer att en sådan granskning ska utgå från de omständigheter som var kända för den ekonomiska aktören vid tidpunkten för när bedömningen gjordes. Om den ekonomiske aktören vid tidpunkten för bedömningen har gjort vad som krävs för att åstadkomma en korrekt bedömning ska denne inte heller behöva vara orolig för senare repressalier.

Det är emellertid inte osannolikt att det har uppstått ändrade omständigheter som gör att bedömningen skulle ha blivit en annan om den hade gjorts vid tidpunkten för kontrollen. Det kan också vara så att marknadskontrollmyndigheten inte instämmer i bedömningen i sak och därmed inte anser att det funnits skäl att tillämpa undantaget. I ett första skede torde det inte behöva leda till att aktören måste göra en helt ny bedömning. Den ekonomiske aktören bör i stället inledningsvis ges möjlighet att korrigera eller komplettera sin bedömning utifrån marknadskontrollmyndighetens anvisningar. Detta blir ofta ett mer kostnadseffektivt förfarande för alla parter.

Om den ekonomiske aktören inte genomför de korrigeringar som den anvisats att göra eller om den ekonomiske aktören och marknadskontrollmyndigheten inte är överens i själva bedömningen kan myndigheten förelägga aktören att göra en helt ny bedömning. Ett sådant föreläggande bör kunna förenas med vite för att få önskad effekt. Beslutet kan därefter överklagas i vanlig ordning till allmän förvaltningsdomstol. När det föreligger ett lagakraftvunnet beslut om att en aktör ska göra en ny bedömning och en sådan inte har gjorts inom anvisad tid kan marknadskontrollmyndigheten gå vidare och göra en vanlig kontroll avseende det aktuella kravet. Utgångspunkten är då att det inte längre finns en sådan bedömning som krävs för att kunna tillämpa undantaget. Om produkten i fråga inte uppfyller kravet föreligger därmed en bristande överensstämmelse.

Enligt direktivets artikel 20.2 ska en marknadskontrollmyndighet som anser att den bristande överensstämmelsen inte bara gäller det egna nationella territoriet informera kommissionen och de andra medlemsstaterna om utvärderingsresultaten och om de åtgärder som den har ålagt den ekonomiska aktören att vidta. Denna skyldighet bör framgå av nationell författning. Utredningen gör dock bedömningen att det är tillräckligt att en sådan skyldighet, som avser ett myndighetsadministrativt förfarande, regleras i förordning.

14.4.8 Marknadskontrollmyndigheten befogenheter

Förslag: En marknadskontrollmyndighet ska få meddela de förelägganden och förbud som är nödvändiga för att denna ska kunna utöva sin verksamhet. Ett sådant föreläggande eller förbud får riktas mot en eller flera berörda aktörer. Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Marknadskontrollmyndigheten ska kunna begära hjälp från Polismyndigheten om detta är nödvändigt för att kunna genomföra ett tillsynsärende.

För att en marknadskontrollmyndighet ska ha handlingsutrymme att utföra sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt behövs en kompletterande bestämmelse avseende myndighetens befogenheter. Utöver de bestämmelser som reglerar förfarandet vid identifierade bristande överensstämmelser behövs därför även en övrig bestämmelse om att

myndigheten ska få meddela de förelägganden och förbud som är nödvändiga för en effektiv marknadskontroll.

Marknadskontrollen avser kontroll av en produkt, inte en ekonomisk aktör. Marknadskontrollmyndigheten kan därför behöva vända sig mot flera ekonomiska aktörer i ett granskningsärende. Som utgångspunkt bör myndigheten rikta ett föreläggande eller förbud mot den eller de aktörer som kan antas ha bäst förutsättningar att vidta åtgärden och där föreläggandet eller förbudet kan väntas ge störst effekt.

Enligt vad som framgår ovan har de ekonomiska aktörerna en skyldighet att till fullo samarbeta med marknadskontrollmyndigheten. Skulle den ekonomiska aktören ändå välja att inte samarbeta behöver marknadskontrollmyndigheten kunna ha tillgång till effektiva medel för att kunna genomföra sitt uppdrag. Myndigheten bör därför kunna förena ett föreläggande eller förbud med vite. I avsnitt 17.6.1 redogörs närmare vad som ska gälla för viten. Marknadskontrollmyndigheten kan även behöva ta hjälp för att till exempel rekvirera produkter, dokumentation eller annat material eller vidta andra åtgärder som är nödvändiga för att genomföra en marknadskontroll. Om en ekonomisk aktör motsätter sig en marknadskontrollmyndighets beslut om en sådan åtgärd bör myndigheten i fråga kunna ta hjälp av Polismyndigheten för att genomföra sitt uppdrag. Detta behöver i sådant fall framgå av lag. Möjligheten att ta hjälp av Polismyndigheten bör främst aktualiseras när det handlar om att vidta åtgärder med stöd av en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) eller om det finns andra synnerliga skäl. För att hjälp ska kunna begäras krävs det därmed att det finns ett verkligt behov av polisens särskilda befogenheter att använda våld. Exempel på synnerliga skäl kan vara att det finns en överhängande risk att utrustning eller handlingar att förstöras om ett ingripande skulle ske på annat sätt. Bestämmelser kommer om möjlighet att begära hjälp av Polismyndigheten finns i flera andra författningar som reglerar marknadskontroll, se till exempel 14 § radioutrustningslagen och 25 § lagen (2011:579) om leksakers säkerhet.

14.4.9 Rätt att återkräva kostnader för marknadskontroll

Förslag: Marknadskontrollmyndigheten ska ha rätt att återkräva kostnaden för marknadskontroll i de fall där bristande överensstämmelse konstaterats.

Enligt artikel 15 i EU:s marknadskontrollförordning får en medlemsstat ge en marknadskontrollmyndighet rätt att återkräva kostnaden för marknadskontroll i de fall där en kontroll påvisar bristande överensstämmelse. Motsvarande möjlighet föreskrivs inte i tillgänglighetsdirektivet.

Även om EU:s marknadskontrollförordning inte är direkt tillämplig på tillgänglighetsdirektivet ser utredningen inte att det funnits någon avsikt hos unionslagstiftaren att direktivet ska avvika från vad som i övrigt ska gälla för marknadskontroll. Med beaktande av detta samt att även den svenska lagstiftaren synes ha ambitionen att åstadkomma gemensamma regler och förfaranden för marknadskontroll anser utredningen att det inte finns skäl att tillämpa andra bestämmelser i detta hänseende när det gäller marknadskontroll avseende krav på tillgänglighet. Utredningen föreslår därför att det i den lag som genomför tillgänglighetsdirektivet införs en bestämmelse om rätt att återkräva kostnader för marknadskontroll i de fall där en bristande överensstämmelse konstaterats.

14.5 Produkter som förs in på unionsmarknaden

Bedömning: Det behövs ingen särskild reglering vad gäller förfarandet för övervakning av EU:s yttre gräns och övergång till fri omsättning.

Syftet med marknadskontroll inom EU är att säkerställa att endast produkter som uppfyller en hög kravnivå vad gäller skydd av vissa särskilt angivna allmänna intressen tillhandahålls på unionsmarknaden. Detta mål ska uppfyllas för alla produkter som tillhandahålls på EU:s inre marknad, oavsett om de har tillverkats i EU eller i ett tredje land.

Artikel 19 i tillgänglighetsdirektivet anger att de bestämmelser i förordning (EG) nr 765/2008 som behandlar kontroll av produkter som förs in på unionsmarknaden även ska gälla för de produkter som omfattas av direktivet. Bestämmelserna i förordning (EG) nr 765/ 2008 har numera ersatts av artikel 25–28 i marknadskontrollförordningen. Av artikel 2 i marknadskontrollförordningen framgår att artikel 25–28 är tillämpliga på samtliga produkter som omfattas av unionsrätten, det vill säga inte enbart produkter som omfattas av unionsrättsakterna

i förordningens bilaga I. Artiklarna 25–28 i marknadskontrollförordningen om övervakning av EU:s yttre gräns och övergång till fri omsättning är alltså direkt tillämpbara även på de produkter som omfattas av tillgänglighetsdirektivet. Det är därmed inte nödvändigt att ytterligare i svensk lag reglera förfarandet för kontroll av produkter från tredje land samt övergången till fri omsättning.

Tullverket är den myndighet som har i uppdrag att utföra de uppgifter som följer av bestämmelserna om kontroll av produkter som förs in på unionsmarknaden. Detta följer av 4 kap. 19–21 §§ tullförordningen (2016:287). Bestämmelserna om kontroll av produkter som förs in på unionsmarknaden ställer krav på samverkan och informationsutbyte mellan Tullverket och marknadskontrollmyndigheterna. Samverkan sker i dag genom Marknadskontrollrådet, där Tullverket ingår, och rådets arbetsgrupp Tullforum. Då den myndighet som ska utöva marknadskontroll över krav på tillgänglighet också ska ingå i Marknadskontrollrådet får det förutsättas att denna samverkan i framtiden även kommer att omfatta produkter som omfattas av direktivet. Någon ytterligare reglering för att säkerställa efterlevnad på området bedöms därmed inte vara nödvändig.

15 Tjänsters överensstämmelse

15.1 Skyldigheter att säkerställa tjänsters överensstämmelse

Enligt tillgänglighetsdirektivets artikel 4 ska medlemsstaterna säkerställa att de ekonomiska aktörerna endast tillhandahåller tjänster på den inre marknaden som uppfyller direktivets krav på tillgänglighet. Vilka tjänster som omfattas och vilka krav på tillgänglighet som gäller för dessa tjänster behandlas i avsnitt 4.2 och kapitel 6. I detta kapitel behandlas vad som krävs för att säkerställa att berörda tjänster verkligen lever upp till kraven.

15.2 Tjänsteleverantörer

Precis som för produkter är det den ekonomiska aktören som tillhandahåller tjänsten som ska bära ansvaret för att tjänsten lever upp till kraven. Mikroföretag är undantagna från denna skyldighet (se avsnitt 13.4).

Till skillnad från vad som gäller för produkter identifierar direktivet endast en slags ekonomisk aktör som ansvarar för tillhandahållandet av tjänster, nämligen *tjänsteleverantören*. Tjänsteleverantör definieras i direktivets artikel 3.4 som en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller en tjänst på unionsmarknaden eller som erbjuder sig att tillhandahålla en sådan tjänst till konsumenter i unionen. En tjänsteleverantör kan alltså vara både den som skapar och levererar själva tjänsten och den som distribuerar tjänsten för någon annans räkning.

15.3 Tjänsteleverantörers skyldigheter

Tjänsteleverantörernas skyldigheter framgår främst av direktivets artikel 13. En tjänsteleverantör ska säkerställa att den utformar och tillhandahåller tjänster i enlighet med direktivets krav på tillgänglighet.

Direktivet innehåller långa övergångsbestämmelser för tjänsteleverantörers skyldighet att göra vissa tjänster tillgängliga enligt kraven i direktivet. Utöver vad som gäller enligt övergångsbestämmelserna ska dock tjänsteleverantörerna försäkra sig om att det finns förfaranden som säkerställer att tillhandahållandet av tjänster överensstämmer med direktivets krav. I detta ingår att ta hänsyn till ändringar och uppdateringar av tjänster, tillgänglighetskrav och harmoniserade standarder.

Om tjänsten inte överensstämmer med direktivets krav ska tjänsteleverantören vidta nödvändiga korrigerande åtgärder så att tjänsten uppfyller nödvändiga tillgänglighetskrav. Om tjänsten befinns inte leva upp till föreskrivna krav ska tjänsteleverantören dessutom omedelbart underrätta de behöriga myndigheterna i de medlemsstater där tjänsteleverantören har tillhandahållit tjänsten. Tjänsteleverantören ska, om detta begärs, samarbeta med den behöriga myndigheten om alla åtgärder som vidtas för att tjänsten ska uppfylla nödvändiga krav.

På motiverad begäran från en nationell myndighet ska tjänsteleverantören lämna all information som behövs för att visa att en tjänst överensstämmer med kraven i direktivet.

15.4 Krav på dokumentation

Förslag: Tjänster som omfattas av genomförandelagen ska förses med information om hur tjänsten uppfyller kraven på tillgänglighet.

Om en tjänsteleverantör, som ett undantag, har åberopat att uppfyllande av ett krav innebär en större förändring av tjänsten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller att uppfyllande av ett visst krav innebär en oproportionerligt stor börda som grund för att inte tillämpa ett visst krav på tillgänglighet, ska det av denna information även framgå vilka tillgänglighetskrav som omfattas av undantaget.

Regeringen ska bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om vad sådan information ska innehålla samt om tjänsteleverantörers skyldigheter i övrigt.

Till skillnad från produkter kan tjänster inte CE-märkas. I stället ska tjänsteleverantören ta fram och tillhandahålla sådan information som förklarar hur tjänsten uppfyller relevanta tillgänglighetskrav. Informationen ska finnas tillgänglig för allmänheten i både skriftlig och muntlig form samt på ett sätt som är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Direktivets bilaga V beskriver vilken information som tjänsteleverantören ska redogöra för. Informationen ska bland annat innehålla beskrivningar av tjänsten och hur denna fungerar samt beskrivningar av relevanta tillgänglighetskrav och på vilket sätt tjänsten uppfyller dessa krav. Informationen ska sparas hos tjänsteleverantören så länge tjänsten tillhandahålls.

Tjänsteleverantörerna är även skyldiga enligt direktivets artikel 14 att dokumentera bedömningar av de fall där ett krav på tillgänglighet bedöms innebära en större förändring av tjänsten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller att uppfyllande av ett visst krav innebär en oproportionerligt stor börda för tjänsteleverantören. Det är rimligt att även upplysningar om detta framgår av informationen ovan.

Mer detaljerade bestämmelser om vad som ska gälla för denna informationsskyldighet och för tjänsteleverantörers skyldigheter i övrigt lämpar sig bäst att genomföra på en lägre författningsnivå. Regeringen bör därför ges bemyndigande att meddela föreskrifter om detta.

15.5 Ansvarig tjänsteleverantör

Bedömning: En tjänsteleverantör som bedriver e-handel riktad till konsumenter är ansvarig tjänsteleverantör av e-handelstjänsten. I övrigt är den tjänsteleverantör som sluter avtal med en konsument om en tjänst som omfattas av direktivet ansvarig tjänsteleverantör. Detta innebär att leverantören kan hållas ansvarig för att den eller de tjänster som leverantören tillhandahåller lever upp till kraven på tillgänglighet.

Förslag: En tjänsteleverantör som förmedlar eller distribuerar en tjänst ska kontrollera att tjänsten som tillhandahålls lever upp till kraven på tillgänglighet.

I utredningens uppdrag ingår att ta ställning till vilken ansvarsfördelning som ska gälla i de fall där tillhandahållandet av en tjänst består av flera produktions- och distributionsled.

Som beskrivits ovan definieras en tjänsteleverantör i tillgänglighetsdirektivet som en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller en tjänst på unionsmarknaden eller som erbjuder sig att tillhandahålla en sådan tjänst till konsumenter i unionen. En tjänst är i sin tur all förvärvsverksamhet som egenföretagare utövar, i regel mot ekonomisk ersättning, enligt artikel 57 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

Detta är i sig relativt oproblematiska formuleringar. Vid en första anblick är det inte svårt att se framför sig vem som tillhandahåller en tjänst, det vill säga vem som bedriver e-handel eller vem som tillhandahåller ett mobiltelefonabonnemang och som därmed är ansvarig tjänsteleverantör.

Det är emellertid inte ovanligt att flera leverantörer som faller under definitionen tjänsteleverantör ingår i en produktions- eller distributionskedja. Fråga uppstår då vilken eller vilka av tjänsteleverantörerna som ska ansvara för att en tjänst lever upp till kraven och som därmed kan hållas ansvarig vid bristande överensstämmelse.

En vanligt förekommande situation som kan beskriva problemställningen är att en e-handelstjänst erbjuder eller tillhandahåller en tjänst som i sig omfattas av direktivets krav, men som levereras och utformas av en annan ekonomisk aktör. När det gäller produkter är ansvaret tydligt fördelat. Det är som huvudregel tillverkaren som ska se till att produkten är tillgänglighetsanpassad och som visar att så är fallet genom att anbringa CE-märkningen på produkten.

Distributören och importören har i sin tur en skyldighet att kontrollera CE-märkning och även en skyldighet att agera vid misstanke om att produkterna inte lever upp till kraven i direktivet, till exempel genom att dra in produkten.

För tjänster görs ingen sådan uppdelning. Det är tjänsteleverantörerna som ska säkerställa att de utformar och tillhandahåller tjänster i enlighet med tillgänglighetskraven i direktivet. Det är tjänsteleverantörerna som ska ta fram all nödvändig information i enlighet med bilaga V i direktivet och som ska förklara hur tjänsterna uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven. Och det är tjänsteleverantören som ska säkerställa att den tjänst som tillhandahålls uppfyller relevanta

tillgänglighetskrav. Det är dock inte självklart att det är en och samma tjänsteleverantör som ska vidta samtliga av dessa åtgärder.

Begreppet tjänsteleverantör återfinns i flera rättsakter, med till viss del varierande innebörd. Det finns därmed inte heller någon enhetlig svensk eller unionsrättslig definition av begreppet.

I lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster, vilken genomför E-handelsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden ["Direktiv om elektronisk handel"]), inbegrips bland andra internetleverantörer, näringsidkare som erbjuder varor och tjänster online, serverägare etcetera i begreppet tjänsteleverantör (se prop. 2001/02:150 s. 110.). I lagen (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden, som genomför EU:s tjänstedirektiv (Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden) ges följande definitioner:

– *tjänst*: prestation som utförs mot ekonomisk ersättning och som inte utgör vara, kapital eller person.
– *tjänsteleverantör*: fysisk person som är medborgare i ett land inom EES eller juridisk person som är etablerad i ett land inom EES och vilken i sin näringsverksamhet erbjuder eller tillhandahåller en tjänst.

I tillgänglighetsdirektivet är definitionen av tjänsteleverantör en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller en tjänst på unionsmarknaden eller som erbjuder sig att tillhandahålla en sådan tjänst till konsumenter i unionen. Och en tjänst är alltså i sin tur all förvärvsverksamhet som egenföretagare utövar, i regel mot ekonomisk ersättning, enligt artikel 57 EUF-fördraget.

Begreppet tjänsteleverantör i tillgänglighetsdirektivet träffar rent språkligt både den ursprungliga tjänsteleverantören, det vill säga den ekonomiska aktör som ger tjänsten dess utformning, och den som saluför tjänsten till konsumenten – om det är någon annan. Till skillnad mot ovan nämnd lagstiftning omfattar emellertid tillgänglighetsdirektivet enbart tjänster som tillhandahålls konsumenter. Därav följer att det endast torde vara den som tillhandahåller en tjänst som ska nyttjas av en konsument som är tjänsteleverantör i direktivets mening.

Den som driver en e-handelsplats riktad till konsumenter är alltid tjänsteleverantör. Det spelar ingen roll om det som erbjuds på webbplatsen är tjänster och produkter som omfattas av direktivet eller inte.

Den som på en e-handelsplats tillhandahåller tjänster och produkter till konsumenter har alltså en skyldighet att se till att webbplatsen eller applikationen där e-handeln bedrivs lever upp till tillgänglighetskraven som ställs på webbplatser och applikationer i direktivets bilaga I.

En tjänsteleverantör som förmedlar eller distribuerar en tjänst som omfattas av direktivets krav bör också kontrollera att tjänsten som tillhandahålls lever upp till kraven på tillgänglighet

I övrigt; den aktör som är en part av ett konsumentavtal har det huvudsakliga ansvaret för att den tjänst som tillhandahålls till konsumenten överensstämmer med tillgänglighetskraven. Det innebär att en aktör som levererar till exempel en elektronisk kommunikationstjänst eller en tjänst som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster – och som i den egenskapen sluter ett avtal om att tillhandahålla tjänsten till en konsument – har ansvaret för att tjänsten lever upp till de tillgänglighetskrav som framgår av direktivet. Och det oavsett om det är ”distributören” som i eget namn sluter konsumentavtalet eller om det är den ursprungliga tjänsteleverantören som står som avtalspart.

Med andra ord blir den som driver en e-handelsplats som riktas till konsumenter ansvarig för tillgängligheten på webbplatsen eller applikationen som sådan, och den som sluter avtal med konsumenten ansvarig för tillgängligheten av den avtalade tjänsten. Det *kan vara samma* aktör, men det *kan också vara två olika*.

Det är dessa tjänsteleverantörer som på olika sätt kan åläggas att vidta åtgärder för att rätta till bristande överensstämmelse. Den tjänsteleverantör som *utvecklar och tillhandahåller själva huvudtjänsten* kan åläggas både att rätta till en bristande överensstämmelse samt att dra tillbaka tjänsten från marknaden. Däremot kan inte den som tillhandahåller huvudtjänsten åläggas att rätta till brister i e-handelsplatsen där den tillhandahålls, om denna (det vill säga e-handelsplatsen) tillhandahålls av en annan ekonomisk aktör.

En tjänsteleverantör som på sin e-handelsplats enbart tillhandahåller *andra* aktörers tjänster kan med samma resonemang inte åläggas att korrigera tjänstens bristande överensstämmelse. E-handlaren kan däremot åläggas förbud mot att fortsätta sälja eller distribuera en tjänst som inte är förenlig med kraven på tillgänglighet. Den tjänsteleverantör som driver e-handelsplatsen kan dock givetvis åläggas att rätta till

bristande överensstämmelse av just denna, *det vill säga e-handelsplatsen*. Det innebär att en tjänsteleverantör kan åläggas att vidta åtgärder för att förmedla eller distribuera en tjänst på ett sätt som uppfyller kraven i tillgänglighetsdirektivet liksom förbjudas att fortsätta förmedla tjänster på ett sätt som inte överensstämmer med direktivets krav. Samtliga berörda tjänsteleverantörer kan också bli föremål för sanktioner.

15.5.1 Några specialfall

Det kan trots ovanstående uppstå gränsdragningsproblem avseende vem som är att betrakta som ansvarig tjänsteleverantör. I detta avsnitt redogörs för utredningens överväganden och slutsatser vad gäller de vanligast förekommande situationerna där sådana gränsdragningsproblem kan uppstå.

När den som tillhandahåller tjänsten också erbjuder betalningslösningar

Bedömning: Den som tillhandahåller webbplatsen där ett konsumentköp genomförs ansvarar för tillgängligheten för hela köpprocessen.

Det är vanligt att den som tillhandahåller en tjänst erbjuder betalningslösningar som tillhandahålls av en annan ekonomisk aktör (det vill säga en annan tjänsteleverantör). Sådan är situationen för de allra flesta som bedriver e-handel. I tillgänglighetsdirektivets bilaga I avsnitt IV ställs specifika krav på e-handelstjänster. Där framgår att betaltjänsten som tillhandahålls ska ha vissa närmare angivna egenskaper (hanterbar, robust, uppfattningsbar och begriplig).

Det innebär att det är den som har ansvaret för e-handelstjänsten som i sin tur har ansvaret för att betaltjänsten lever upp till direktivets krav. Det stämmer också väl med skäl 20 i direktivets ingress. Skäl 20 säger i huvudsak att även om en tjänst eller en del av en tjänst lagts ut på underentreprenad till tredje part bör inte den tjänstens tillgänglighet äventyras och tjänsteleverantörerna bör uppfylla skyldigheterna i direktivet. Sak samma bör gälla om en tredje part står som leverantör för till exempel en betaltjänst.

Synsättet innebär att det är den som sluter avtal med en konsument eller som erbjuder en vara eller tjänst till en konsument som är ansvarig, det vill säga konsumenten står i direkt relation till den tjänsteleverantör som är ansvarig för att kraven enligt tillgänglighetsdirektivet uppfylls.

Begreppet tjänsteleverantör i tillgänglighetsdirektivet träffar rent språkligt både den ursprungliga tjänsteleverantören, det vill säga den ekonomiska aktör som ger tjänsten dess utformning, och den som saluför tjänsten till konsumenten – om det är någon annan.

Om betalningen sker i form av ett kreditköp är det e-handlaren som erbjuder konsumenten möjligheten att delbetala ett visst köp genom att träffa avtal om kredit för just detta köp. Kreditgivaren sluter sedan avtal med konsumenten och har fortsatt kontakt med konsumenten i enlighet med avtalet och kreditvillkoren.

Krediter kan erbjudas av e-handlare både inom och utanför betalningslösningar. Som regel är den betaltjänstleverantör som tillhandahåller en betallösning även kreditgivare för de så kallade delbetalningsalternativ som finns med i betallösningen. För andra kreditalternativ som betalning med kreditkort och elektroniska plånböcker har avtalet om kredit träffats vid ett tidigare tillfälle.

En rimlig utgångspunkt är att den som tillhandahåller kreditavtalet har ett ansvar för att avtalet i sig lever upp till tillgänglighetsdirektivets krav. Den som dessförinnan erbjuder kreditavtalet till konsumenten har ansvar för att informationen om erbjudandet uppfyller kraven i tillgänglighetsdirektivet. Ett sådant synsätt innebär att man upprätthåller principen om att det är den tjänsteleverantör som sluter avtal med konsumenten som har ett ansvar för att tjänsten utformas i enlighet med tillgänglighetskraven. Det innebär att den som sluter kreditavtalet har ansvar för tillgängligheten av just detta, det vill säga kreditavtalet. Det innebär inte att kreditgivaren får ett ansvar för den sålda produkten eller tjänsten i sig. Det innebär vidare att e-handlaren har ett ansvar för tillgängligheten av e-handlarens erbjudande om kreditavtalet, oavsett om e-handlaren erbjuder krediten inom eller utanför en betallösning.

E-handlare erbjuder även krediter utanför betallösningar. Till exempel är det vanligt att e-handlare erbjuder kortkredit hos en kreditgivare med ett kort som kopplas till e-handlaren. Ofta får då konsumenten även poäng eller andra förmåner vid köp från e-handlaren. Även i dessa fall ansvarar e-handlaren för det erbjudande om kredit som

denne ger till konsumenten, och kreditgivaren för avtalet och den information som kreditgivaren tillhandahåller i samband med avtalet med konsumenten. Det stämmer också väl överens med de specifika krav på e-handelstjänster som framgår av direktivets bilaga I avsnitt IV. Både betaltjänsten som sådan och kreditavtalet ingår i direktivets definition av banktjänster för konsumenter (se artikel 3.28 a och c), men i de specifika krav som ställs på e-handelstjänsten ingår endast betaltjänsten det vill säga om e-handelstjänsten tillhandahåller en betaltjänst ska denna vara uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust (se bilaga I avsnitt IV g iii). I de specifika krav som ställs på e-handelstjänster nämns däremot inte kreditavtal.

I praktiken torde den här lösningen inte innebära några stora problem. Banktjänster för konsumenter omfattas som nämnts ovan i sig av direktivets krav och kommer därför med nödvändighet att leva upp till dessa, i vart fall om aktören inte är ett mikroföretag. Om en tjänsteleverantör vill använda sig av en betaltjänst är det vidare enkelt att kontrollera att betaltjänsten lever upp till direktivets krav på tillgänglighet, i all synnerhet som tjänsteleverantören enligt artikel 13 ska ta fram all nödvändig information om hur kraven uppfylls och som ska förklara hur tjänsten uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven. Det vill säga om man köper in en tjänst från tredje part så får man se till att kräva in de nödvändiga handlingarna.

E-böcker

Förslag: Utgivaren ska ansvara för att en e-bok uppfyller kraven på tillgänglighet.

En e-boksdistributör som inte är utgivare är skyldig att säkerställa att den programvara som används för att tillhandahålla e-boken uppfyller relevanta krav på tillgänglighet.

När det gäller e-böcker utvecklas begreppet tjänsteleverantör något. I skäl 41 i ingressen till direktivet sägs att såvitt avser e-böcker skulle begreppet tjänsteleverantör kunna inbegripa utgivare och andra ekonomiska aktörer som distribuerar dessa. Formuleringen i skäl 41 öppnar för att fler än en aktör skulle kunna göras ansvarig för att e-boken lever upp till tillgänglighetsdirektivets krav.

Om utgivaren själv tillhandahåller tjänsten e-bok är det inget problem. Utgivaren är då ansvarig för att e-boken lever upp till kraven i tillgänglighetsdirektivet. Om någon annan distribuerar boken skulle emellertid även den aktören enligt skäl 41 i direktivet kunna bli ansvarig.

Resonemanget strax ovan går visserligen ut på att den som sluter avtal med konsumenten om att tillhandahålla tjänsten är ansvarig. Men e-böcker omfattas även av andra regelverk, såsom upphovsrättslagen och yttrandefrihetsgrundlagen, vilka dels begränsar e-boksdistributörens möjligheter att förfoga över verket, dels pekar ut i första hand författaren eller utgivaren som ansvarig för innehållet.

När det gäller e-bok bör därför ansvaret för att denna lever upp till de krav som ställs i direktivet åligga utgivaren, såvida inte e-boksdistributören genom avtal får rätt att förfoga upphovsrättsligt över verket även vad avser de gränssnitt etcetera som krävs för en tillgänglig utgivning. Även den ändamålsenliga programvaran som hör till e-boken omfattas av kraven. Att den stödjer tillgänglighetstjänster bör den som levererar boken till konsumenten svara för. Är det någon annan som ger ut e-boken, vilket ofta är fallet, har den aktören ansvaret såsom tjänsteleverantör. Det innebär att ansvaret för att e-boken har rätt format och lever upp till kraven enligt tillgänglighetsdirektivet åvilar den som ger ut boken. Ansvaret för att programvaran som används för att tillhandahålla (den tillgängliga) e-boken stödjer formatet åvilar den som levererar boken till konsumenten, även om det skulle vara en annan än utgivaren.

Små förlag skulle då kunna åberopa undantaget för mikroföretag och därigenom ge ut e-böcker som inte uppfyller tillgänglighetskraven. En e-boksdistributör skulle inte heller förhindras att tillhandahålla dessa titlar i sitt utbud. Däremot skulle i övrigt samma krav på e-boksdistributören ställas som på leverantörer av tjänster generellt, det vill säga den måste kontrollera att tjänsten (till exempel e-boken) uppfyller kraven – och i förekommande fall försäkra sig om att utgivaren har rätt att åberopa undantaget för mikroföretag. Om e-boken inte lever upp till tillgänglighetskraven får den inte tillhandahållas. Och e-boksdistributören måste också se till att tillhandahålla ändamålsenlig programvara, det vill säga om e-boken lever upp till tillgänglighetsdirektivets krav ska den levereras av e-boksdistributören på ett sätt som gör att den kan användas fullt ut på alla de sätt som direktivet förutsätter.

15.5.2 Mikroföretag som tjänsteleverantör i en distributionskedja

Bedömning: Undantaget för mikroföretag ska inte förstås så att större företag inte ska tillämpa kraven på tillgänglighet om en tjänsteleverantör i produktions- eller distributionskedjan är ett mikroföretag.

Mikroföretag är enligt artikel 4.5 undantagna från skyldigheten att leva upp till direktivets tillgänglighetskrav för tjänster. Detta innebär att mikroföretag som är tjänsteleverantörer får leverera tjänster även om dessa inte lever upp till direktivets krav. Som konstaterats ovan kan tjänsteleverantörer som distribuerar tjänster för andras räkning därmed tillhandahålla tjänster för ett mikroföretags räkning, utan att detta är författningsstridigt.

Undantaget är, enligt utredningens uppfattning, däremot inte avsett att tillämpas i en längre distributionskedja där ett mikroföretag ingår men inte ansvarar för den slutliga tjänsten som ska tillhandahållas en konsument. En tjänsteleverantör som använder sig av ett mikroföretag som underleverantör avseende delar av sitt tjänsteutbud, till exempel en e-handlare som tillhandahåller betallösningar, är fortfarande ansvarig för att den kompletta tjänsten som tillhandahålls konsumenten lever upp till tillgänglighetskraven. Undantaget ska alltså inte förstås så att större företag inte ska tillämpa kraven på tillgänglighet om en tjänsteleverantör i produktions- eller distributionskedjan är ett mikroföretag.

Även den omvända situationen kan uppstå, det vill säga att den tjänsteleverantör som distribuerar en tjänst till en konsument är ett mikroföretag medan den huvudsakliga tjänsteleverantören är ett större eller medelstort företag. Inte heller i dessa fall är avsikten att det större företaget ska vara befriat från kraven på tillgänglighet.

15.6 Tillsyn av tjänsters överensstämmelse

Enligt utredningens direktiv ska utredaren föreslå hur tillsyn bör utövas i fråga om tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet. I det sammanhanget anges att det ska finnas lämpliga och effektiva medel för att bestämmelserna i tillgänglighetsdirektivet följs. De sank-

tioner som införs ska bland annat vara anpassade till hur stor del av tjänsterna som inte uppfyller kraven.

I tillgänglighetsdirektivet nämns inte tillsyn vare sig i ingressen eller någon av någon av artiklarna. I direktivet används i stället uttrycket kontroll av tjänster. Således föreskrivs i artikel 23 att medlemsstaterna ska inrätta, genomföra och regelbundet uppdatera lämpliga förfaranden för att

a) kontrollera att tjänster överensstämmer med kraven i detta direktiv, inbegripet den bedömning som avses i artikel 14, för vilken artikel 19.2 ska gälla i tillämpliga delar,

b) följa upp klagomål eller rapporter om tjänster som inte uppfyller tillgänglighetskraven i detta direktiv,

c) kontrollera att den ekonomiska aktören har vidtagit nödvändiga korrigerande åtgärder. Medlemsstaterna ska utse de myndigheter som ska ansvara för genomförandet av de förfaranden som avses i punkt 1 med avseende på kontroll av tjänsters överensstämmelse.

Det klargörs således i artikel 23 att det ska ske en kontroll av de ekonomiska aktörer som utför tjänster vilka omfattas av direktivet. Medlemsstaterna ska ha ett förfarande för kontrollerna och det ska finnas myndigheter som ansvarar för genomförandet av förfarandet.

Regleringen i artikel 23 ska ses mot bakgrund av artikel 4, nämligen att medlemsstaterna ska tillse att de ekonomiska aktörerna endast tillhandahåller tjänster som uppfyller tillgänglighetskraven i bilaga I. I bilaga I avsnitt III finns allmänna tillgänglighetskrav rörande alla tjänster som omfattas av direktivet och i avsnitt IV finns kompletterande tillgänglighetskrav specificerade för var och en av tjänsterna.

Det saknas i svensk rätt en legaldefinition av begreppet tillsyn. Med tillsyn avses i allmänhet en oberoende och självständig granskning av tillsynsobjekt som syftar till att kontrollera om tillsynsobjektet uppfyller de krav och villkor som följer av lag, EU-förordning eller annan föreskrift och av särskilda villkor som har meddelats i anslutning till sådana föreskrifter samt beslut om åtgärder som syftar till att vid behov åstadkomma rättelse av den objektsansvarige. De svenska tillsynsmyndigheternas arbete har påverkats av medlemskapet i EU. Ett ökande antal lagar och andra författningar som svenska myndigheter har att utöva tillsyn enligt, grundar sig på eller påverkas av EU-direktiv. Det blir också allt vanligare att svenska myndigheter ska utöva tillsyn över

efterlevnaden av bestämmelser som enbart finns i EU-förordningar. Den ökande förekomsten av EU-regler om tillsynens bedrivande minskar successivt utrymmet för nationella regler (se SOU 2004:100, ”Tillsyn – förslag om tydligare och effektiv tillsyn”).

Begreppet tillsyn förekommer i ett stort antal svenska författningar. Någon enhetlig och vedertagen definition av begreppet finns dock inte i svensk rätt. Enligt regeringen bör tillsynsbegreppet främst användas för ”verksamhet som avser självständig granskning för att kontrollera om tillsynsobjekt uppfyller krav som följer av lagar och andra bindande föreskrifter och vid behov kan leda till beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse av den objektsansvarige”. Tillsyn är med andra ord verksamhet som syftar till att granska en aktörs efterlevnad av gällande regelverk. Tillsyn innebär också rätten att besluta om åtgärder för att avhjälpa fel och brister (se till exempel SOU 2020:49, ”Enhetlig och effektiv marknadskontroll”).

Centralt för tillsyn inom EU är ursprungslandsprincipen – som ibland även kallas sändarlands- eller hemlandsprincipen. Principen innebär att en tjänsteleverantör som är etablerad inom gemenskapen ska kunna erbjuda sina tjänster i hela gemenskapen, utan att behöva ta reda på eller beakta de krav som ställs på verksamheten eller tjänsterna i alla medlemsstaterna – krav som ofta skiljer sig från varandra. Det ska räcka med att tjänsteleverantören i dessa frågor, som omfattas av det så kallade samordnade området, iakttar lagen i den stat där denne är etablerad. Det är varje medlemsstats sak att sörja för övervakningen av de tjänsteleverantörer som är etablerade på deras territorium. Övervakningsansvaret ankommer på etableringsstaten, även om tjänsteleverantörens verksamhet enbart riktar sig till andra medlemsstater.

För flera av de tjänster som omfattas av direktivet finns i dag tillsyn. Finansinspektionen utövar tillsyn över flertalet banktjänster och finansiella tjänster enligt 1 § förordningen (2009:93) med instruktion för Finansinspektionen. Enligt 4 § i instruktionen ska Finansinspektionen fullgöra de uppgifter som ska skötas av behörig myndighet enligt i paragrafen närmare angivna EU-förordningar. Enligt samma paragraf ska Finansinspektionen också vara behörig myndighet och kontaktpunkt enligt i paragrafen närmare angivna EU-direktiv. Finansinspektionen ska enligt 7 § samråda med Konsumentverket löpande i frågor på de områden där myndigheterna har ett gemensamt tillsynsansvar. Enligt 8 kap. 1 § lagen (2010:751) om betaltjänster ska Finansinspektionen ha tillsyn över att bestämmelserna i denna lag följs, liksom

bestämmelserna i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 924/2009 av den 16 september 2009 om gränsöverskridande betalningar i gemenskapen och om upphävande av förordning (EG) nr 2560/2001 och i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 260/2012. Enligt 5 § förordningen (2010:1008) om betaltjänster har Finansinspektionen en omfattande föreskriftsrätt som närmare framgår av bestämmelsen. För tillsyn på området för finansiella tjänster gäller ursprungslandsprincipen.

Konsumentverket utövar tillsyn över konsumentkreditlagen. Verkets tillsyn omfattar dock inte Sveriges riksbank, verksamhet som står under tillsyn av Finansinspektionen eller verksamhet hos Kronofogdemyndigheten. Med verksamhet som står under tillsyn av Finansinspektionen avses inte verksamhet som står under Finansinspektionens tillsyn enligt lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter.

Tillsynsansvaret för persontransporter är delat mellan Konsumentverket och Transportstyrelsen. Enligt förordningen (2014:1463) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar är Transportstyrelsen och Konsumentverket behöriga myndigheter att meddela föreskrifter.

I avsnitt 8.4.4 beskrivs förslaget till en ny lag om elektronisk kommunikation (föreslagna LEK) närmare. Enligt 10 kap. 1 § i föreslagna LEK ska tillsynsmyndigheten ha tillsyn över att lagen och de beslut om skyldigheter eller villkor samt de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Tillsynsmyndigheten ska också ha tillsyn över att rättsakter som har antagits med stöd av i lagrummet närmare angivna rättsakter. Enligt den nu gällande lagen är Post- och telestyrelsen tillsynsmyndighet. Denna ordning föreslås bli överförd till den nya lagen.

När det gäller e-handel föreskrivs i artikel 19 i e-handelsdirektivet att medlemsstaterna ska ha adekvata medel för tillsyn och utredning som är nödvändiga för att effektivt kunna genomföra detta direktiv och se till att tjänsteleverantörerna förser dem med de uppgifter som krävs.

Vidare ska medlemsstaterna, i syfte att samarbeta med övriga medlemsstater, utse en eller flera kontaktpunkter.

I lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster (e-handelslagen) saknas uttryckliga bestämmelser om tillsyn (se dock i det följande Konsumentombudsmannens befogenheter enligt marknadsföringslagen [2008:486]).

Av betydelse för tillsyn enligt e-handelslagen är den i det föregående nämnda ursprungslandsprincipen. Denna kan sägas bestå av två delar. Den första delen, såsom den anges i artikel 3.1 i e-handelsdirektivet, innebär att medlemsstaterna ska se till att tjänsteleverantörer som är etablerade i det egna landet följer de lagar och regler som gäller där inom det så kallade samordnade området (som i lagen benämns ”det samordnade regelområdet”). Denna ursprungslandskontroll ska gälla även i de fall tjänsteleverantörerna helt eller delvis riktar sin verksamhet mot en annan stat inom EES-området (jfr skäl 22 i e-handelsdirektivet). Det betyder att det territoriella tillämpningsområdet för varje stats lagstiftning kan behöva anpassas så att den kan tillämpas på alla tjänsteleverantörer som är etablerade inom landet. Den andra delen av principen, som anges i artikel 3.2, innebär att de tjänster som uppfyller kraven i ursprungslandet ska få cirkulera fritt inom EES-området. Mottagarlandet får därför inte, utom i vissa undantagsfall, hindra den fria rörligheten av sådana tjänster som har sitt ursprung i andra EES-stater.

Enligt artikel 19.2 i e-handelsdirektivet ska medlemsstaterna, i syfte att skapa ett samarbete med andra medlemsstater, utse en eller flera kontaktpunkter. Vidare ska medlemsstaterna enligt artikel 19.3 så fort som möjligt och i överensstämmelse med nationell rätt lämna den hjälp och de uppgifter som en annan medlemsstat eller kommissionen begär.

I förarbetena till e-handelslagen sägs följande:

> Syftet med dessa kontaktpunkter är att de skall underlätta samarbetet mellan medlemsländernas myndigheter i frågor som rör informationssamhällets tjänster. Kontaktpunkterna kan till exempel ge information om vilka myndigheter, domstolar och andra organ som finns i landet och vilka ansvarsområden de har. Kontaktpunkterna kan också förmedla kontakter mellan myndigheter i olika länder. Via detta nätverk av kontaktpunkter skall ursprungslandets myndigheter bland annat kunna få information från mottagarlandets myndigheter om missförhållanden som föreligger hos ursprungslandets tjänsteleverantörer, för att sedan kunna vidta lämpliga åtgärder” (prop. 2001/02:150 s. 104).

Vidare anfördes att det inte är nödvändigt att dessa kontaktpunkter ska kunna erbjuda rådgivning eller besitta all kunskap om informationssamhällets tjänster. De ska främst fungera som en kanal för informationsflödet mellan myndigheter i det egna landet och myndigheter i andra EES-stater. När det rör konsumentförhållanden framstår det som mest naturligt att Konsumentverket, som är den centrala tillsyns-

myndigheten på konsumentområdet, fungerar som kontaktpunkt för samarbetet med andra medlemsstater. Konsumentverket har redan ett väl fungerande nätverk för samarbete med övriga medlemsländers konsumentorgan.

I fråga om kontaktpunkter utanför konsumentförhållanden anfördes i samma förarbeten att Kommerskollegium är central förvaltningsmyndighet för utrikeshandel och handelspolitik. Kommerskollegium fungerar även som kontaktpunkt för företag och enskilda då de uppmärksammar problem på den inre marknaden. Kommerskollegium är såsom samordningscentral och kontaktpunkt redan del av ett nätverk av motsvarande funktioner i Europa. Kollegiet har alltså redan nu uppgifter som ligger nära dem som en sådan kontaktpunkt som avses i artikel 19.2 ska ha. Med hänsyn till att e-handelsdirektivet har som huvudsyfte att skapa fri rörlighet för informationssamhällets tjänster på den inre marknaden och till vad som sagts ovan om övriga tänkbara myndigheters verksamhet, bedömdes kollegiet vara mest lämpat för uppgiften" (prop. 2001/02:150 s. 105 f.).

Övervägandena i nämnda förarbeten har lett till att Konsumentverket enligt förordningen (2009:607) med instruktion för Konsumentverket har ålagts vara kontaktmyndighet för svenska myndigheters samarbete med myndigheter inom EES och med Europeiska kommissionen i konsumentrelaterade frågor som rör e-handelslagen. Motsvarande uppgift i frågor utanför konsumentförhållanden har ålagts Kommerskollegium enligt instruktionen för kollegiet (se förordningen (2012:990) med instruktion för Kommerskollegium).

För efterlevnaden av bestämmelserna om informationsskyldighet enligt 8 och 9 samt 11–13 §§ e-handelslagen har det i 15 § samma lag införts en bestämmelse med innebörd att den näringsidkare som inte iakttar informationsskyldigheten i tillämpliga fall bland annat kan åläggas att lämna den information som saknas (se 24 § marknadsföringslagen). För det fall en tjänsteleverantör inte tillhandahåller tekniska hjälpmedel enligt 10 § e-handelslagen kan enligt 25 § marknadsföringslagen åläggas att tillhandahålla hjälpmedlen. Ett sådant åläggande ska enligt 26 § marknadsföringslagen förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt. Vidare gäller enligt 37 § marknadsföringslagen att en näringsidkare som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett åläggande ska ersätta den skada som konsumenten eller en annan näringsidkare därigenom har drabbats av.

En talan om åläggande för näringsidkaren att lämna den information som saknas eller att tillhandahålla tekniska hjälpmedel väcks enligt 47 § marknadsföringslagen vid Patent- och marknadsdomstolen av bland annat Konsumentombudsmannen. I fall som inte är av större vikt får Konsumentombudsmannen enligt 28 § marknadsföringslagen meddela ett informationsföreläggande eller ett föreläggande att tillhandahålla tekniska hjälpmedel. Enligt 42–46 §§ marknadsföringslagen har Konsumentombudsmannen tilldelats tillsynsbefogenheter. Enligt 43 § får Konsumentombudsmannen förelägga den som har meddelats [förbud eller] ålägganden enligt 23–25 §§ att tillhandahålla bland annat de upplysningar, handlingar eller liknande som behövs för tillsynen över att [förbudet eller] åläggandet följs.

I lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen) finns bestämmelser om tillsyn. Tillsynsmyndighet är enligt 6 § förordningen (2018:1938) om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-förordningen) Myndigheten för digital förvaltning (DIGG). Enligt 16 § DOS-lagen ska DIGG utöva tillsyn över lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs. DIGG ska enligt 17 § övervaka att digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör uppfyller kraven i 10, 11, 13 och 1 §§.

I 6 § DOS-förordningen finns bestämmelser om att DIGG får meddela föreskrifter och dess befogenheter för att kunna utöva tillsynen.

Den som anser att en offentlig aktör inte uppfyller ett eller flera av de krav som avses i 10, 11, 13 eller 15 §, eller vill att en bedömning enligt 12 § ska granskas, får enligt 18 § DOS-lagen anmäla detta till DIGG.

Om DIGG genom övervakning eller efter anmälan konstaterar brister i förhållande till kraven i 10, 11, 13 eller 15 §, ska myndigheten genom påpekanden eller liknande förfaranden försöka åstadkomma rättelse. Leder insatserna inte till rättelse får DIGG besluta att förelägga den offentliga aktören att vidta åtgärder för att uppfylla kraven. Ett nytt föreläggande om samma sak får förenas med vite.

I förarbetena till DOS-lagen anförs följande:

> Webbtillgänglighetsdirektivet anger att medlemsstaterna ska vidta en rad åtgärder rörande utbildning och information samt övervakning och rapportering. Vidare ska medlemsstaterna se till att det finns ett tillfredsställande och effektivt uppföljningsförfarande för att säkerställa att direktivets bestämmelser följs. I promemorian (med promemorian avses DS 2017: 60 Genomförande av webbtillgänglighetsdirektivet; utredningens anmärkning) framförs att det i vissa fall kan finnas fördelar med att dela upp ansvaret för information och utbildning samt ansvaret för tillsynsuppgifter

> mellan olika myndigheter. Bedömningen som görs i promemorian är dock att det med hänsyn till att omfattningen av den verksamhet som krävs, i vart fall inledningsvis, kommer att vara relativt begränsad bedöms det som mest ändamålsenligt att samla kompetensen kring dessa frågor hos en och samma myndighet. /…/Regeringen har tidigare valt att i vissa fall skilja på tillsyn och stödjande åtgärder (se till exempel prop. 2012/13:20). Som framförs i promemorian kommer dock verksamheten i vart fall inledningsvis och i jämförelse med sådana uppdelningar som tidigare genomförts, att vara av begränsad omfattning.
>
> Av kunskaps- och effektivitetsmässiga skäl är det mycket som talar för att samla uppgifterna hos en myndighet. Det minskar sårbarheten och kan även leda till en bredare och djupare kompetens inom relevanta områden.
>
> Ännu ett skäl som talar för att samla uppgifterna är att det huvudsakliga målet i alla lägen måste vara att skapa en ökad tillgänglighet till den digitala service som omfattas av bestämmelserna. Inom ramen för tillsynsverksamheten är det av stor vikt att också bistå med stöd och information för att avhjälpa eventuella brister som identifierats.
>
> Regeringen bedömer att en nära sammanlänkad tillsyns- och stödverksamhet är lämpligast i det här fallet. Vid en uppdelning av ansvaret blir det svårt att utforma verksamheten på detta sätt utan betydande effektivitetsförluster" (prop. 2017/18:299 s. 62 f.).

Myndigheten borde enligt regeringen efter beslut av densamma (det vill säga regeringen) få meddela föreskrifter och allmänna råd. Att myndigheten gavs normerande instrument kunde vara positivt för att tydliggöra frågor och informera rörande området. Det sågs dock som en förutsättning för ett samlat ansvar på en myndighet att intressekonflikter inte uppstod mellan de olika ansvarsområdena eller att myndighetens opartiskhet och oberoende kunde ifrågasättas.

När det sedan gällde föreskrifter som myndigheten skulle kunna komma att meddela dikteras detta i princip av direktivet och de kommande genomförandeakterna.

Rätten att meddela föreskrifter var därför "framför allt en konstruktion som ämnar att skapa en mer flexibel och mindre detaljerad reglering. Således medges myndigheten i realiteten endast en begränsad möjlighet att självständigt fatta beslut rörande föreskrifternas utformning."

Regeringen gjorde den sammanfattande bedömningen att det inte skulle föreligga någon risk för konflikt mellan uppgiften att meddela föreskrifter och tillsynen, eller att oberoendet kunde ifrågasättas i detta avseende.

15.7 Tillsyn över krav på tillgänglighet

Till skillnad för vad som gäller för kontroll av produkter och andra rättsakter om den fria rörligheten av tjänster, innehåller tillgänglighetsdirektivet inte några detaljerade bestämmelser om vad som ska gälla vid kontroll av tjänsters överensstämmelse. Inte heller finns det någon generell unionsrättsakt (liknande EU:s marknadskontrollförordning avseende kontroll av produkter) eller svensk författning som anger hur tillsynen ska gå till och som det därmed skulle vara möjligt att hänvisa till. För att säkerställa ett effektivt genomförande och en fungerande tillsyn behöver därför den lagstiftning som genomför direktivet innehålla nödvändiga regleringar för hur tillsynen ska gå till.

15.7.1 Allmänna utgångspunkter för tillsyn över krav på tillgänglighet för tjänster

Den tillsyn som ska bedrivas bör ha sin utgångspunkt i vilken verksamhet som ska tillsynas och de krav som kommer att ställas på tillgänglighet såsom de finns uttryckta i direktivet. Regleringen finns i artikel 23 och ska ses mot bakgrund av artikel 4, nämligen att medlemsstaterna ska tillse att de ekonomiska aktörerna endast tillhandahåller tjänster som uppfyller tillgänglighetskraven i bilaga I. I bilaga I avsnitt III finns allmänna tillgänglighetskrav rörande alla tjänster som omfattas av direktivet och i avsnitt IV finns kompletterande tillgänglighetskrav specificerade för var och en av tjänsterna. Som angetts i det föregående ska medlemsstaterna inrätta, genomföra och regelbundet uppdatera lämpliga förfaranden enligt vad som närmare anges i artikel 23.

Enligt artikel 28 ska kommissionen inrätta en arbetsgrupp med bland annat myndigheter för kontroll av tjänsters överensstämmelse. I artikel 28 beskrivs närmare arbetsgruppens uppgifter.

Som genomgången ovan visar är det fråga om tillsyn på områden som i sak redan är föremål för mer eller mindre omfattande tillsyn. Variationen avseende hur tillsynen inom dessa olika områden är utformad är emellertid stor. Med att ett område i sak är föremål för tillsyn avses här att det finns materiella rättsregler som ska efterlevas. Det kan vara fråga om både nationella regler och regler på EU-nivå. Reglerna är i sak ibland av komplicerat slag och kräver specialiserad kompetens. Det är också fråga om tillsyn enligt ursprungsprincipen, det vill säga att tillsynen är begränsad till den egna jurisdiktionen (det egna territoriet).

En grundläggande princip inom unionsrätten är proportionalitetsprincipen. En åtgärd får inte vara mer långtgående än vad som är nödvändigt för att uppnå det avsedda ändamålet. I en proportionalitetsbedömning ingår även att väga motstående intressen mot varandra. Om inte annat uttryckligen anges i en unionsrättsakt ska principen alltid beaktas innan det vidtas åtgärder som innebär en inskränkning av den fria rörligheten på den inre marknaden. Principen återfinns även i svensk rätt, bland annat i 5 § förvaltningslagen (2017:900) (FL) enligt vilken en åtgärd från det allmännas sida aldrig får vara mer långtgående än vad som behövs och får vidtas endast om det avsedda resultatet står i rimligt förhållande till de olägenheter som kan antas uppstå för den som åtgärden riktas mot. Tillgänglighetsdirektivet är ett inremarknadsdirektiv och principen är av samma relevans vid genomförandet av detta direktiv som för övriga inremarknadsdirektiv. Utredningen konstaterar därför att proportionalitetsprincipen ska beaktas även vid den tillsyn som ska utföras över krav på tillgänglighet av tjänster.

Av 5 § FL följer även att en myndighet endast får vidta åtgärder som har stöd i rättsordningen. Paragrafen ger uttryck för den så kallade legalitetsprincipen. För att en myndighet ska ha befogenhet att utöva tillsyn behöver det därmed framgå av författning vad myndighetens tillsyn ska omfatta och vilka ingripanden som myndigheten har rätt att vidta.

15.7.2 Vad som ska granskas

Förslag: Vid en tillsyn ska tillsynsmyndigheten granska att de tjänster som granskas överensstämmer med kraven på tillgänglighet samt att den dokumentation som krävs finns och är korrekt utformad.

I tillsynsuppdraget ska det även ingå att följa upp klagomål eller rapporter om bristande tillgänglighet för tjänster. Det är därför nödvändigt att tillsynsmyndigheten har en funktion som gör det möjligt att ta emot klagomål från enskilda. För en korrekt implementering av direktivet behöver detta framgå av författning. Det är tillräckligt att detta framgår av förordning. Exakt hur en sådan klagomålsfunktion bör vara utformad bör emellertid vara upp till tillsynsmyndigheten att bestämma.

I direktivets artikel 23 anges att det ska finnas regelbundna och lämpliga förfaranden för att kontrollera att de tjänster som omfattas av direktivet överensstämmer med kraven. I den mån en ekonomisk aktör har valt att inte tillämpa ett krav med hänvisning till att uppfyllande av ett krav innebär en större förändring av tjänsten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller att uppfyllande av ett visst krav innebär en oproportionerligt stor börda ska förfarandet även omfatta kontroll av att den dokumentation som krävs för en sådan bedömning samt en granskning av bedömningen och dess resultat, inbegripet att användningen av de kriterier som anges i direktivets bilaga VI är korrekt.

Av bestämmelsen framgår att tillsynen både ska omfatta granskning av krav på tillgänglighet och viss dokumentation. Enligt direktivet finns dock ytterligare krav på dokumentation än vad som nämns i artikel 23. Andra dokumentationskrav som finns är till exempel sådan nödvändig information som beskrivs i direktivets bilaga V och som ska förklara hur tjänsterna uppfyller kraven på tillgänglighet. Den tillsyn som ska utföras bör därför kunna avse såväl att en tjänst uppfyller de faktiska kraven på tillgänglighet som den formalia och krav på dokumentation som är kopplade till dessa krav.

I tillsynsuppdraget ska det även ingå att följa upp de klagomål och rapporter om bristande tillgänglighet som kommer in till myndigheten. För att allmänheten ska kunna framföra klagomål eller anmäla bristande överensstämmelse hos en specifik tjänst behöver det finnas en funktion hos tillsynsmyndigheten som kan ta emot sådana anmälningar. Erfarenheter från liknande funktioner hos andra myndigheter visar emellertid att det råder stor variation mellan hur relevanta sådana anmälningar är i förhållande till myndighetens tillsynsuppdrag. Det bör därför vara upp till tillsynsmyndigheten att avgöra hur den bäst hanterar de inkomna klagomålen.

Hur omfattande en tillsynsinsats ska vara bör bedömas från fall till fall. En fullständig tillsyn kan vara väldigt tidskrävande och innebära att färre ekonomiska aktörer kan granskas under en viss angiven tidsperiod. Om tillsynsmyndigheten vill undersöka om en eller ett flertal aktörer lever upp till ett specifikt krav kan det därför finnas skäl att göra mer riktad tillsyn. Samtidigt kan det även finnas ett allmänintresse av att det förekommer regelbundna granskningar där ett visst antal aktörer är föremål för en fullständig kontroll. Den som är bäst lämpad att avgöra hur tillsynen i olika ärenden bör utformas är den aktuella

tillsynsmyndigheten. Denna är den som bäst kan väga den information om tillsynsbehovet inom olika sektorer som finns hos myndigheten samt allmänhetens intresse av en effektiv tillsyn mot de resurser som myndigheten har att förfoga över. Utredningen är därför av uppfattningen att det bör vara upp till tillsynsmyndigheten att avgöra om ett tillsynsärende ska omfatta samtliga krav eller om tillsynen endast ska omfatta en mer begränsad del.

15.7.3 Åtgärder vid konstaterad bristande överensstämmelse

Förslag: Om en tjänst konstateras inte uppfylla ett eller flera krav på tillgänglighet får tillsynsmyndigheten ålägga den eller de ansvariga ekonomiska aktörerna att vidta nödvändiga korrigerande åtgärder för att rätta till identifierade brister. Det ska anges en tidsram inom vilken sådana åtgärder ska ha vidtagits.

Om en ekonomisk aktör inte har vidtagit beslutade åtgärder inom föreskriven tid får myndigheten vidta lämpliga åtgärder för att få en bristande överensstämmelse att upphöra.

De beslutade åtgärderna ska vara proportionerliga.

Som framgår ovan ska det framgå av författning vilka ingripande åtgärder som en tillsynsmyndighet får vidta i förhållande till en ekonomisk aktör. Enligt artikel 23.1.c i direktivet ska tillsynen, utöver en granskning av huruvida en tjänst lever upp kraven, även omfatta en uppföljning av att den ekonomiska aktören har vidtagit nödvändiga korrigerande åtgärder. Den aktuella tillsynen bör därför följa en tvåstegsraket där den ekonomiska aktören först ges möjlighet att korrigera tjänsten så att den lever upp till kraven. Om rättelse inte sker ges tillsynsmyndigheten i ett andra steg möjlighet att vidta mer långtgående åtgärder för att den bristande överensstämmelsen ska upphöra. Ett sådant förfarande är även i linje med det förfarande som ska gälla för marknadskontroll, jfr avsnitt 14.4.7.

Det ingripande som kan göras i det andra steget kan, förutsatt att det anses proportionerligt, innebära stora ekonomiska konsekvenser för berörd tjänsteleverantör. Kravet på rättssäkerhet och transparens förutsätter att tjänsteleverantören har getts goda förutsättningar till rättelse i det första ledet innan mer ingripande åtgärder vidtas i steg två. Tillsynsmyndigheten behöver därför ange tydligt vilka korrige-

rande åtgärder som ska vidtas i det första steget och ge tjänsteleverantören en rimlig tid inom vilken dessa åtgärder ska vidtas. Vilka åtgärder som ska kunna vidtas och vilka tidsgränser som ska sättas beror däremot på en mängd olika faktorer kopplade till såväl vilken tjänst som det handlar om, tjänsteleverantörens förutsättningar för att snabbt rätta till bristerna samt allvarligheten i den konstaterade bristen. Detta måste därför beslutas i det enskilda fallet.

En tjänst som tillhandahålls på marknaden trots att den inte lever upp till kraven på tillgänglighet innebär en risk för snedvriden konkurrens i förhållande till de tjänster som lever upp till kraven. Den medlemsstat som tillåter ett sådant fortsatt tillhandahållande av en tjänst skulle även kunna anses medvetet agera i strid med FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. De åtgärder som ska kunna vidtas i steg två behöver därför vara mer långtgående än vad som anges i steg ett och ska syfta till att tvinga den ekonomiska aktören att snarast vidta rättelse eller att tjänsten tas bort från marknaden. Frågan om vilka åtgärder som i realiteten kan vidtas är dock komplex då många av de tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet som exempelvis internet- och telefonabonnemang, internetbank och åtkomst till audiovisuella medietjänster utgör viktiga samhällsfunktioner. Det är därmed inte bara den ekonomiske aktören som drabbas om en tjänst som en internetbanktjänst förbjuds. De åtgärder som ska vidtas behöver därför inte bara vägas mot de konsekvenser som åtgärden får för tjänsteleverantören utan även vilka konsekvenserna blir för övriga konsumenter och samhället i stort. Det är mot bakgrund av detta svårt att uttala sig om vilka ingripandeåtgärder som en tillsynsmyndighet ska kunna förfoga över i steg två och utredningen begränsar sig därför till att föreslå att tillsynsmyndigheten ska kunna besluta om de förelägganden och förbud som är nödvändiga för att få den bristande överensstämmelsen att upphöra.

I avsnitt 15.5 anges vilken ekonomisk aktör som ska anses vara ansvarig tjänsteleverantör. I första hand bör tillsynsmyndighetens beslut om åtgärder rikta sig mot denne. Det kan emellertid uppstå situationer där det kan finnas flera ansvariga tjänsteleverantörer eller där en annan tjänsteleverantör i distributionsledet är den som bättre lämpar sig att vidta de korrigerande åtgärderna. Tillsynsmyndighetens beslut bör därför kunna rikta sig mot flera berörda tjänsteleverantörer.

Som framgår ovan måste den beslutade åtgärden under alla omständigheter vara proportionerlig. Även om detta följder av andra författ-

ningar anser utredningen att det är lämpligt att detta kommer till uttryck även i den författning som genomför tillgänglighetsdirektivet.

15.7.4 Åtgärder vid granskning av oproportionerligt stor börda

Förslag: Tillsynsmyndigheten ska kontrollera att den ekonomiska aktören som åberopar oproportionerligt stor börda som skäl för att inte genomföra ett krav på tillgänglighet hos en tjänst har dokumenterat den bedömning som ligger till grund för beslutet. Tillsynsmyndigheten ska även granska denna bedömning och dess resultat.

Om en ekonomisk aktör har åberopat att uppfyllande av ett krav innebär en större förändring av tjänsten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller att uppfyllande av ett visst krav innebär en oproportionerligt stor börda som grund för att inte att tillämpa ett visst krav på tillgänglighet, ska även den bedömning som ligger till grund för ställningstagandet kontrolleras.

Granskningen av det åberopade undantaget ska utgå från de uppgifter och omständigheter som var kända för den ekonomiske aktören vid tidpunkten för när bedömningen gjordes.

Vid bedömningen av om oproportionerligt stor börda föreligger ska grundläggande skattningar och riktlinjer om uppskattade fördelar för personer med funktionsnedsättning, tillhandahållas av behörig myndighet. I avsaknad av sådana skattningar och tydliga riktlinjer på området bör det vara tillräckligt att företagens bedömning görs med utgångspunkt i antalet specifika produkter och tjänster och hur ofta de används, det vill säga den bedömning som ordagrant framgår av bilaga VI till tillgänglighetsdirektivet. Därefter är den ekonomiska aktören skyldig att göra sin bedömning om det föreligger en oproportionerligt stor börda.

Precis som vid marknadskontroll ingår det i tillsynsuppdraget att granska bedömningar avseende att uppfyllande av ett krav innebär en större förändring av tjänsten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, eller att uppfyllande av ett visst krav innebär en oproportionerligt stor börda. De överväganden som redogörs för i avsnitt 14.4.6 och 14.4.7 om marknadskontroll gäller även vid tillsyn av tjänster. Utredningen ser inga skäl att ha

olika bestämmelser som reglerar detta förfarande vid tillsyn respektive marknadskontroll och förfarandet bör därmed regleras i en bestämmelse som är gemensam för produkter och tjänster.

15.7.5 Tillsynsmyndighetens befogenheter

Förslag: En tjänsteleverantör är skyldig att på motiverad begäran av en tillsynsmyndighet lämna all information som behövs för att visa att tjänsten uppfyller tillgänglighetskraven. En tjänsteleverantör ska i övrigt vara skyldig att samarbeta med berörda tillsynsmyndigheter om de åtgärder som ska vidtas för att tjänsten ska uppfylla föreskrivna krav.

En tillsynsmyndighet ska få meddela de förelägganden och förbud som är nödvändiga för att dessa ska kunna utöva sin verksamhet. Ett sådant föreläggande eller förbud får riktas mot en eller flera berörda aktörer. Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Tillsynsmyndigheten ska kunna begära hjälp från Polismyndigheten om detta är nödvändigt för att kunna genomföra ett tillsynsärende.

Som anges ovan har tjänsteleverantörerna en skyldighet att samarbeta med tillsynsmyndigheten både rent allmänt och i specifika tillsynsärenden. Denna skyldighet framgår av tillgänglighetsdirektivet och behöver även framgå av svensk författning för att få effekt. Precis som vid marknadskontroll kan det emellertid uppstå situationer där den ekonomiska aktören inte samarbetar och där tillsynsmyndigheten därför behöver kunna ta till särskilda medel för att den beslutade tillsynen ska kunna genomföras. Även i övrigt behöver en tillsynsmyndighet kunna fatta beslut om de förelägganden och förbud som är nödvändiga för att myndigheten ska kunna genomföra ett tillsynsärende. Övervägandena för detta är de samma som gäller för marknadskontroll i avsnitt 14.4.8. Förfarandena bör därmed kunna regleras i bestämmelser som är gemensamma för kontroll av både produkter och tjänster.

15.7.6 Administrativt samarbete mellan tillsynsmyndigheter i olika medlemsstater

Bedömning: Tillsynsmyndigheten bör utöva tillsyn över de tjänster som tillhandahålls i Sverige. I avsaknad av särskilda bestämmelser om administrativt samarbete är myndigheter skyldiga att tillämpa den fördragsrättsliga samarbetsskyldigheten i artikel 4(3) i fördraget om Europeiska unionen.

Till skillnad mot vad som gäller för marknadskontroller och i andra unionsrättsakter som reglerar tillhandahållande av tjänster på den inre marknaden anger tillgänglighetsdirektivet inte vad som ska gälla i situationer där en tjänst tillhandahålls i flera medlemsstater. Så kan vara fallet om en tjänsteleverantör erbjuder sina tjänster till konsumenter i flera medlemsstater via till exempel en e-handelsplats eller om en tjänst utövas i flera medlemsstater, exempelvis vid en persontransport som går genom flera länder. Direktivet anger inte heller vad som ska gälla i en situation där tjänsteleverantören befinner sig i eller har sitt säte i en medlemsstat medan konsumenten tar del av tjänsten i en annan medlemsstat.

Artikel 23 i kombination med medlemsstaternas skyldighet enligt artikel 4 att säkerställa att enbart tjänster som uppfyller tillgänglighetskraven tillhandahålls på marknaden, tyder på att varje medlemsstat har ett eget ansvar att övervaka att de tjänster som tillhandahålls inom dess nationella territorium lever upp till kraven. Detta innebär att svenska tillsynsmyndigheter ska utöva tillsyn över samtliga tjänster som tillhandahålls konsumenter i Sverige. I gränsöverskridande situationer kommer det dock att krävas en samverkan mellan myndigheter i flera medlemsstater, vilket förutsätter att dessa myndigheter har likartade regelverk att följa. I avsaknad av reglering på unionsnivå kan det inte garanteras att de regler som utredningen skulle föreslå är samma regler som skulle gälla i andra länder. Det är därför inte lämpligt att utredningen lämnar förslag på hur ovanstående situationer ska kunna lösas. Utredningen rekommenderar att Sverige verkar för att gemensamma unionsrättliga regler tas fram även för gränsöverskridande samarbete kring kontroll av tjänster.

Att det saknas regler inom detta område innebär emellertid inte att tillsynsmyndigheter kan avstå från att agera. Enligt artikel 4.3 fördraget om Europeiska unionen följer det av principen om lojalt samar-

bete att unionen och medlemsstaterna ska respektera och bistå varandra när de fullgör de uppgifter som följer av fördragen. Medlemsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder, både allmänna och särskilda, för att säkerställa att de skyldigheter fullgörs som följer av fördragen eller av unionens institutioners akter. För myndigheter innebär detta en skyldighet att samarbeta med myndigheter i andra medlemsstater i ärenden som grundas i fördragen. Ärenden som avser att säkerställa den inre marknadens funktion omfattas därmed av denna skyldighet. Principen om lojalt samarbete innebär också att det behöver finnas ett ömsesidigt förtroende mellan myndigheter i olika medlemsstater. En myndighet i en medlemsstat ska alltså kunna förlita sig på att uppgifter och beslutsunderlag från en myndighet i en annan medlemsstat är tillförlitliga och väl underbyggda.

Ett visst utrymme till gränsöverskridande samarbete ges även i direktivet. Enligt artikel 28 i tillgänglighetsdirektivet ska kommissionen inrätta en arbetsgrupp som består av företrädare för marknadskontrollmyndigheter, myndigheter för kontroll av tjänsters överensstämmelse och berörda parter, inklusive företrädare för organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Arbetsgruppen ska underlätta informationsutbyten mellan myndigheter, främja samarbete mellan myndigheter och tillhandahålla råd i synnerhet vad gäller genomförandet av artiklarna 4 och 14.

16 Behöriga myndigheter

I utredningens uppdrag ingår att föreslå myndigheter som ska utöva marknadskontroll på varor enligt tillgänglighetsdirektivet med utgångspunkten att myndigheterna ska ingå i Marknadskontrollrådet. Utredningen ska även föreslå hur tillsyn bör utövas i fråga om de tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet. Frågan om hur själva marknadskontrollen och tillsynen bör utövas behandlas utförligt i kapitel 14 och 15. I detta kapitel redogör utredningen för sina överväganden och slutsatser vad gäller vilka myndigheter som skulle kunna lämpa sig som marknadskontroll- och tillsynsmyndigheter.

Marknadskontroll är ett vedertaget begrepp inom unionsrätten och avser endast kontroll av produkter. Den kontroll som ska utövas avseende tjänsters överensstämmelse omfattas därför inte av bestämmelser om marknadskontroll och behöver även ha en annan benämning. Utredningen benämner kontroller av tjänsters överensstämmelse som *tillsyn*. När utredningen i kapitlet fortsättningsvis använder sig av begreppet *kontroller* avses både marknadskontroll och tillsyn.

16.1 En eller flera myndigheter

Tillgänglighetsdirektivet omfattar produkter och tjänster inom flera olika områden. Många produkter, men inte alla, är redan i dag föremål för marknadskontroll. Även många av de tjänster som omfattas av direktivet är redan i dag föremål för tillsyn hos flera olika myndigheter. Exempelvis utövar Finansinspektionen tillsyn över många av de finansiella tjänster som omfattas av direktivet, Konsumentverket och Transportstyrelsen utövar tillsyn över persontransporter och Post- och telestyrelsen (PTS) utövar tillsyn över elektroniska kommunikationsnät. En fråga som utredningen behöver ta ställning till är därför om uppdraget att utföra kontroller bör ges till de myndigheter som

redan utövar annan kontroll över berörda aktörer. Om utredningen ser behov av en annan ansvarsfördelning vad gäller kontroller avseende tillgänglighet behöver utredningen ta ställning till om sådana kontroller bör delas upp mellan flera myndigheter eller om uppdraget bör centreras till en enda myndighet.

Vad gäller marknadskontroller är det inte ovanligt att flera myndigheter har uppdrag att utöva marknadskontroll enligt samma rättsakt. Till exempel har både PTS och Elsäkerhetsverket i uppdrag att utöva marknadskontroll enligt radioutrustningslagen. Den marknadskontroll som utövas enligt lagen om leksakers säkerhet utövas av tre olika myndigheter (Konsumentverket, Kemikalieinspektionen och Elsäkerhetsverket). Marknadskontrollmyndigheterna är i dessa fall skyldiga att samordna sina åtgärder om kontrollen avser samma leksak eller om åtgärderna riktar sig mot samma ekonomiska aktör.

Även när det gäller tillsyn är det inte ovanligt att flera myndigheter har ett delat ansvar.

I de fall som utredningen känner till där flera myndigheter har ett delat uppdrag att utöva kontroller framgår det tydligt av författning hur ansvarsfördelningen mellan myndigheterna ska vara. Följaktligen ansvarar myndigheterna för att kontrollera olika saker. När det handlar om att utöva kontroll enligt tillgänglighetsdirektivet är det emellertid svårt att få till en motsvarande uppdelning. Komplexiteten av direktivets tillämpningsområde och de krav på tillgänglighet som ställs gör att det är svårt att få till en tydlig ansvarsfördelning liknande den som förekommer i till exempel radioutrustningslagen och i lagen som leksakers säkerhet.

Utredningen behöver därför överväga noga innan den tar ställning till vilken eller vilka myndigheter som ska utöva kontroll enligt tillgänglighetsdirektivet. Vid dessa överväganden behöver allmänna principer och överväganden för ekonomisk styrning särskilt beaktas. Andra viktiga aspekter som behöver vägas in är ansvars- och finansieringsprincipen samt näringslivets och konsumenters behov av tydlighet och transparens.

16.1.1 Principer för ekonomisk styrning

Av budgetlagen (2011:203) framgår att statens verksamhet ska eftersträva hög effektivitet och iaktta god hushållning. Enligt myndighetsförordningen (2007:515) har varje myndighetsledning ett ansvar för att verksamheten bedrivs effektivt och att myndigheten hushållar väl med statens medel. Ekonomistyrningsverket betonar i sin verksamhet[1] att myndigheterna ansvarar för att leva upp till kravet och att arbeta för att effektivisera sin verksamhet samt att leva upp till kraven på effektivisering och arbeta för att få ut mer av varje krona. Kravet på effektivitet innebär att statsförvaltningen utnyttjar skattemedel ändamålsenligt och att den inte använder mer resurser än vad som krävs för att uppnå avsedda resultat med tillräckligt god kvalitet (prop. 2009/10:175 s. 29). Varje myndighet har att sträva efter en hög effektivitet men bör samtidigt beakta statens samlade effektivitet.

I budgetpropositionen för 2021 bestäms att målet för den statliga förvaltningspolitiken ska vara en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2020/21:1, utgiftsområde 2 s. 9). Målet har varit samma de senaste tio åren.

De uttalanden som ligger till grund för målet för statlig förvaltning, ekonomisk styrning och tillsyn återfinns i prop. 2009/10:175 *Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt*. Vad gäller den statliga förvaltningens organisation uttalas på sidan 72 och framåt bland annat att specialiseringen och sektoriseringen inom förvaltningen inte får leda till fragmentering och bristande helhetssyn. För att motverka sådana tendenser bör förutsättningarna för statlig samordning och samverkan mellan myndigheter och sektorer förbättras på både nationell och regional nivå. Den statliga förvaltningen bör vara organiserad på ett sådant sätt att rättssäkerhet och effektivitet upprätthålls. Ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan olika myndigheter bör vara tydlig. Myndigheter bör som regel inte ha överlappande uppgifter och rollkonflikter inom en enskild myndighet bör undvikas.

I propositionen behandlas tillsyn på sidan 95 och framåt där det bland annat uttalas att den offentliga tillsynen spelar en viktig roll för att stärka regelefterlevnaden i hela samhället, både i offentlig och privat verksamhet. Tillsynen bidrar till att upprätthålla grundläggande värden

[1] www.esv.se/statlig-styrning/effektivisering/krav-pa-effektivitet/.

i samhället såsom rättssäkerhet, effektivitet och demokrati. Genom tillsynen ska medborgare och företag kunna vara förvissade om att deras intressen tas till vara. En väl fungerande tillsyn ökar tryggheten i samhället. Brister i tillsynen kan å andra sidan leda till ett minskat förtroende för demokratiska beslut. En alltför differentierad tillsyn medför därför risker ur ett demokratiskt perspektiv, eftersom tillsynen inom många områden är ett av de viktigaste instrumenten för att säkerställa att demokratiskt fattade beslut genomförs på avsett och likvärdigt sätt. Det finns därmed även risker för rättssäkerheten om tillsyn inte fungerar som det är tänkt. För tillsynsorganen kan exempelvis osäkerhet uppstå om i vilken utsträckning de är skyldiga att ingripa. Tillsynsobjekten riskerar vidare att lämnas i ovisshet om vilka krav som egentligen åligger dem i samband med tillsyn, en ovisshet som kan leda till onödiga konflikter i relationen till tillsynsorganen. En tydligare och mer enhetlig tillsyn är även viktig för regelförenklingsarbetet och kan därmed bidra till att förbättra företagsklimatet i Sverige. Genom en mer likartad användning av begrepp och mer likartade regler kring tillsyn ges de många verksamhetsutövare som står under tillsyn utifrån flera olika lagar och av flera tillsynsmyndigheter bättre förutsättningar att kunna följa gällande regler. En väl fungerande tillsyn ska även vara enhetlig i hela landet och inte snedvrida konkurrensen.

Marknadskontroll får anses vara en form av tillsyn och utredningen bedömer därför att vad som sägs i propositionen om tillsyn därför även kan tillämpas på granskning av produkters överensstämmelse enligt unionsrätten.

Det är mot bakgrund av dessa uttalanden och principer som utredningen har att göra sina överväganden.

16.1.2 Ansvars- och finansieringsprincipen

Funktionshinderspolitiken är tvärsektoriell till sin karaktär, och det är regeringen som ansvarar för att politiken får genomslag inom respektive sektorsområde. Ansvaret kan inte delegeras till en enskild myndighet. Den sektorsvisa styrningen av myndigheterna utgör grunden för funktionshinderspolitikens genomförande och utgår från den så kallade ansvars- och finansieringsprincipen. Principen innebär i sina huvuddrag att varje sektor i samhället har ansvar för att funktionshinderspoli-

tiken genomförs. Det är hela samhällets ansvar att se till att människor inte exkluderas och att alla människors kompetens tas tillvara.

I betänkandet Styrkraft i funktionshinderspolitiken (SOU 2019:23) anförs att en viktig utgångspunkt för att nå det nationella målet för funktionshinderspolitiken är ansvars- och finansieringsprincipen. Kostnaderna för att undanröja hinder och skapa tillgänglighet för alla människor ska finansieras inom ramen för ordinarie verksamheter. Principen är därför central för hur en myndighet ska använda de medel den har; verksamheten ska realisera allas rättigheter med de medel myndigheten förfogar över. Som principen preciserats innebär den att varje sektor ska utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla medborgare, inklusive personer med funktionsnedsättning. Riksdag och regering har också ställt sig bakom bedömningen om ansvars- och finansieringsprincipens betydelse för funktionshinderspolitiken (se bland annat prop. 2020/21:1 Utgiftsområde 9 s 123).

16.1.3 Synpunkter från företag, konsumenter och myndigheter som utövar marknadskontroll och tillsyn

För att kunna utarbeta ett lämpligt förslag i frågan har utredningen fört dialoger med företrädare för näringsliv, myndigheter och funktionshinderorganisationer. Vid dessa dialoger har följande framförts.

Företrädare för näringslivet har framfört att det är önskvärt att inte fler myndigheter än nödvändigt har ett tillsyns- och kontrolluppdrag. För att säkerställa en enhetlig praxis vore det att föredra att enbart en myndighet har ett sådant uppdrag. Å andra sidan är det även ett starkt önskemål att den myndighet som utövar kontrollen har goda kunskaper om branschen och de produkter som tillhandahålls på marknaden. Företrädare för branscher där det redan i dagsläget utövas marknadskontroll och tillsyn ser helst att nya kontrolluppdrag inte läggs ut på ytterligare myndigheter.

Företrädare för funktionshinderorganisationerna har poängterat behovet av en enda, gemensam ingång för klagomål från konsumenter. Från denna skulle klagomålen kunna slussas vidare till rätt tillsynsmyndighet. Det är även viktigt att den myndighet som utövar tillsynen har god kompetens i de frågor som den behöver hantera och att den i sin verksamhet för in kunskap och förståelse för tillgänglighet och situationen för personer med funktionsnedsättningar. Erfarenheter från dagens klagomålshantering hos myndigheter är att det överlag upplevs

som svårt att framföra klagomål avseende bristande tillgänglighet. Det är ofta svårt för enskilda att veta vart de kan vända sig och hur de klagar och många är inte ens medvetna om att det finns möjlighet att framföra klagomål. Det är inte många myndigheter som kan hantera allmänna klagomål om bristande tillgänglighet. I många fall råder långa handläggningstider och bristande uppföljning hos de myndigheter som handlägger klagomålsärendena. Att det upplevs som så komplicerat och tidsödande att framföra klagomål gör att det tar emot att klaga.

Bland de myndigheter som utredningen har haft kontakt med i frågan har båda alternativen förordats. En majoritet av de myndigheter som utredningen har haft kontakt med förordar att ansvaret för tillsyn och marknadskontroll läggs på så få myndigheter som möjligt. Detta grundas i önskemål om att säkerställa en så enhetlig praxis som möjligt, att möjliggöra en stabil kunskapsuppbyggnad och kompetensförsörjning på området samt farhågor om svårigheten att samordna sig i de fall där fler myndigheter har ett delat ansvar.

Myndigheten för delaktighet förordar en sektorsvis marknadskontroll och tillsyn och hänvisar till att direktivet omfattar många olika sektorer och att de krav på tillgänglighet som ställs är både av mer övergripande och av väldigt detaljerad karaktär. Den myndighet som utövar kontroll inom området i övrigt torde därför vara bäst lämpad att även utöva kontroll avseende tillgänglighet. Detta ligger även i linje med funktionshinderspolitikens utgångspunkt att ansvaret för genomförande av funktionshinderpolitiken ska fördelas på hela samhället och åligger alla myndigheter. Risken för en inkonsekvent tillämpning bör i stället motverkas genom tät samverkan mellan de olika myndigheterna, där en myndighet ges i uppdrag att ha ett särskilt samordnande ansvar.

16.1.4 Argument för och emot att flera myndigheter ansvarar för marknadskontroll och tillsyn

Den stora fördelen med att flera myndigheter ansvarar för marknadskontroll är att det därmed blir myndigheter med expertkunskaper inom det aktuella området som helhet som även kontrollerar tillgängligheten. Detta innebär att den kontrollerande myndigheten har mer detaljerad kunskap och bättre förståelse för de tekniska krav som gäller för en produkt som helhet, vilket kan förväntas leda till mer avvägda och balanserade bedömningar. En expertmyndighet kan även väntas vara

insatt i de relevanta funktionshinderspolitiska frågorna på området. Den bör därmed även ha kunskap om vilka behov som personer med funktionsnedsättningar har avseende den aktuella produkten. Företagen gynnas även på så sätt att det inte blir flera olika tillsynsmyndigheter som granskar deras verksamhet.

Nackdelen är att det kan bli väldigt många olika marknadskontrollmyndigheter att hålla koll på. När ansvaret för kontroll av olika produkter ligger hos flera olika marknadskontrollmyndigheter ökar risken för att fler myndigheter än nödvändigt kommer att kontrollera ett företags produkter. Den omvända risken finns också, nämligen att flera myndigheter kontrollerar samma produkt. Att flera myndigheter granskar samma produkt kan leda till flera beslut från olika myndigheter. Besluten kan innebära att det görs olika bedömningar vad gäller en produkts överensstämmelse med tillgänglighetskraven, men även att flera myndigheter beslutar om åtgärder och sanktioner. Helhetliga bedömningar vad gäller tillgänglighet kommer ofta att saknas, då den myndighet som utför kontroll enbart utgår från sitt eget expertområde.

Olika myndigheter prioriterar och utför marknadskontroll i väldigt stor varierande utsträckning och det är inte osannolikt att marknadskontrollerna vad gäller tillgänglighet också kommer att variera därefter. När flera myndigheter utför kontroll kommer det även bli en splittrad rapportering till uppdragsgivaren (regeringen), kommissionen samt till andra centrala samordningsorgan. Enligt marknadskontrollagstiftningen ska varje medlemsstat rapportera till kommissionen vilka myndigheter som ska utöva marknadskontroll enligt vilka rättsakter. Många marknadskontrollmyndigheter inom samma direktiv kommer innebära en utmaning för att få till en begriplig rapportering. En svårighet i en sådan rapport kommer att vara att definiera och avgränsa respektive myndighets ansvarsområde och vilka områden som ska granskas av vem. Detta innebär även ökade svårigheter för myndigheter i andra medlemsstater att ta reda på till vem de ska vända sig i ett specifikt ärende om marknadskontroll. Det kommer även krävas ingående samordning för ett effektivt agerande enligt direktivets artikel 21.

För en enskild konsument som vill framföra klagomål avseende en produkt blir det svårare att veta vart den ska vända sig. En konsument kan därför komma att vända sig till flera myndigheter, med följden att det skapas fler myndighetsärenden som måste hanteras.

16.1.5 Argument för och emot att en enda myndighet ansvarar för marknadskontroll

Med en enda marknadskontrollmyndighet kommer en samlad kompetens och kunskapsbas om produkters tillgänglighet att kunna byggas upp. En enskild konsument som vill framföra klagomål kommer att ha en tydlig mottagare för sina klagomål och kan även vänta sig att det är den myndigheten som tar emot klagomålet som också kommer att handlägga detta. Praxisutvecklingen kommer att bli mer enhetlig när en enda myndighet handlägger samtliga ärenden som rör marknadskontroll. Detta skapar även mer rättssäkra förutsättningar för företag som dels kan dra slutsatser av myndighetens tidigare bedömningar på området, dels kan vara trygga i att en enhetlig prövning kommer att göras vad gäller produkters tillgänglighet.

Med en enda marknadskontrollmyndighet kommer det inte att krävas någon samordning mellan svenska myndigheter på området. Det blir även enklare att samordna marknadskontrollerna i förhållande till övriga marknadskontrollmyndigheter inom EU och i förhållande till den rapportering av marknadskontroll som ska göras. Detta bör även underlätta för utländska företag som vill etablera sig på den svenska marknaden.

En stor nackdel med en enda ansvarig myndighet är att den myndighet som utövar marknadskontrollen riskerar att sakna expertkunskaper om de produkter och branscher som den granskar. De myndigheter som redan utövar marknadskontroll över produkter som omfattas av direktivet får förmodas ha etablerade kontakter med den bransch som berörs. Därmed har de även god inblick i de mekanismer och förutsättningar som är av betydelse inom respektive bransch.

16.2 Myndigheter som skulle kunna bli aktuella

Det finns i dagsläget ingen myndighet vars verksamhet faller sig naturlig för att utöva tillsyn över samtliga områden som omfattas av direktivet. I sina överväganden avseende hur tillsyn och marknadskontroll skulle kunna utövas vad gäller tillgänglighet har utredningen därför tittat på ett antal myndigheter som skulle kunna bli aktuella för större eller mindre uppdrag som tillsyns- eller marknadskontrollmyndighet. Nedan redogörs kort för de myndigheter som utredningen har övervägt och för den verksamhet som respektive myndighet bedriver i dag.

16.2.1 Post- och telestyrelsen

Post- och telestyrelsen (PTS) har ett brett uppdrag med ett omfattande uppdrag som tillsynsmyndighet. Nedanstående beskrivning av myndighetens uppgifter är därför enbart ett urval.

Enligt PTS:s instruktion är PTS förvaltningsmyndighet med ett samlat ansvar inom postområdet och området för elektronisk kommunikation (förordning [2007:951] med instruktion för Post- och telestyrelsen). Myndigheten ska verka för att målen inom politiken för informationssamhället uppnås. Myndigheten ska, inom ramen för sina uppgifter enligt lagen om elektronisk kommunikation (LEK), verka för att de mål som anges i lagen uppnås.

Inom området elektronisk kommunikation (uppdragen inom postområdet utelämnas här) har PTS bland annat i uppdrag att

- främja tillgången till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer, inbegripet att se till att samhällsomfattande tjänster finns tillgängliga, och att främja tillgången till ett brett urval av elektroniska kommunikationstjänster,
- främja utbyggnaden av och följa tillgången till bredband och mobiltäckning i alla delar av landet, inbegripet att skapa förutsättningar för samverkan mellan myndigheter som kan bidra till utbyggnaden av bredband,
- främja en effektiv konkurrens,
- bedriva informationsverksamhet riktad till konsumenter,
- pröva frågor om tillstånd och skyldigheter, fastställa och analysera marknader samt utöva tillsyn och pröva tvister enligt LEK,
- meddela föreskrifter enligt förordningen om elektronisk kommunikation,
- vara marknadskontrollmyndighet enligt radioutrustningslagen (2016:392),
- vara tillsynsmyndighet enligt lagen (2016:561) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering (eIDAS) och ge stöd och information till myndigheter och enskilda när det gäller betrodda tjänster,

- följa utvecklingen när det gäller toppdomäner med geografiska namn som har anknytning till Sverige,
- vara tillsynsmyndighet enligt lagen (2006:24) om nationella toppdomäner för Sverige på internet samt meddela föreskrifter enligt förordningen (2006:25) om nationella toppdomäner för Sverige på internet,
- verka för robusta elektroniska kommunikationer och minska risken för störningar, inbegripet att upphandla förstärkningsåtgärder, och verka för ökad krishanteringsförmåga,
- lämna råd och stöd till myndigheter, kommuner och regioner och till företag, organisationer och andra enskilda i frågor om nätsäkerhet,
- vara tvistlösnings- och tillsynsmyndighet enligt lagen (2016:534) om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät och ansvara för informationstjänsten för utbyggnad av bredbandsnät enligt samma lag, och
- vara tillsynsmyndighet enligt lagen (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster.

Post- och telestyrelsen har även till uppgift att främja arbetet med att trygga tillgången till grundläggande betaltjänster på de orter och den landsbygd där behovet av tjänsterna inte tillgodoses av marknaden samt att utöva tillsyn enligt 9 kap. 2 § lagen (2010:751) om betaltjänster.

Vidare har PTS i uppdrag att genom upphandling bland annat tillgodose behov som personer med funktionsnedsättning har av särskilda posttjänster, grundläggande betaltjänster och elektroniska kommunikationstjänster.

Post- och telestyrelsen ska främja att marknaderna för post och elektronisk kommunikation fungerar effektivt ur ett konsumentperspektiv och ur den regionala tillväxtpolitikens perspektiv samt att marknaden för elektronisk kommunikation fungerar effektivt ur ett konkurrensperspektiv. Myndigheten ska verka för att företag och andra enskilda har förtroende för samt förmåga och möjlighet att använda it och elektroniska kommunikationstjänster. Myndigheten ska särskilt verka för att målen för funktionshinderspolitiken uppnås inom myndighetens ansvarsområde och ska vara samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda parter. Myndigheten får genom

upphandling eller stöd av mindre betydelse enligt kommissionens förordning (EU) nr 360/2012 av den 25 april 2012 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse som beviljas företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse finansiera utvecklingsprojekt, andra insatser för ökad tillgänglighet, användbarhet och mångfald inom it och elektronisk kommunikation, och elektroniska tjänster för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov.

Myndigheten ska i konkurrens- och konsumentfrågor samt i frågor som rör regional tillväxtpolitik och funktionshinderspolitik samråda med berörda myndigheter och ta initiativ till ett löpande informationsutbyte mellan myndigheterna.

Myndighetens internationella verksamhet regleras också i dess instruktion. Där anges bland annat att PTS ska delta i nationellt och internationellt standardiseringsarbete. När PTS beslutar om föreskrifter ska den i förekommande fall beakta nationell och internationell standard.

16.2.2 Myndigheten för digital förvaltning

Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) är fortfarande en ung myndighet som instiftades så sent som 2018.

Av 1–2 §§ i DIGG:s instruktion framgår att myndighetens uppdrag ska vara att samordna och stödja den förvaltningsgemensamma digitaliseringen i syfte att göra den offentliga förvaltningen mer effektiv och ändamålsenlig (förordningen [2018:1486] med instruktion för Myndigheten för digital förvaltning). Myndigheten ansvarar också för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen. Vidare ska myndigheten särskilt bistå regeringen med underlag för utvecklingen av digitaliseringen av den offentliga förvaltningen.

Myndigheten ska följa och analysera utvecklingen inom sitt verksamhetsområde.

3–7 §§ i instruktionen innehåller ytterligare detaljerade uppgifter om vad myndighetens uppdrag ska omfatta. Detta omfattar bland annat:

- ansvara för den offentliga förvaltningens tillgång till infrastruktur och tjänster för elektronisk identifiering och underskrift,
- främja användningen av elektronisk identifiering och underskrift,

- ansvara för de svenska förbindelsepunkterna (noderna) för gränsöverskridande elektronisk identifiering eIDAS-förordningen
- ge stöd och lämna information till privata leverantörer avseende elektroniska fakturor.
- delta i och främja nationellt och internationellt standardiseringsarbete inom sitt verksamhetsområde,
- främja öppen och datadriven innovation samt tillgängliggörande av öppna data och vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen,
- främja att det vid förvaltningsgemensam utveckling av digitala tjänster tas hänsyn till användares behov,
- främja att information och tjänster som tillhandahålls digitalt av den offentliga förvaltningen är tillgängliga för alla oavsett funktionsförmåga, samt
- ge stöd till den offentliga förvaltningen vid digitala investeringar av större eller strategisk karaktär.
- uppfylla de samarbetsskyldigheter som gäller för Sverige som medlemsstat enligt artikel 12 i eIDAS-förordningen samt enligt rättsakter som har meddelats med stöd av den artikeln och vara gemensam kontaktpunkt för samarbetet, samt
- företräda Sverige i övriga frågor som rör gränsöverskridande elektronisk identifiering enligt eIDAS-förordningen samt lämna stöd och information till myndigheter i sådana frågor.

Av regleringsbrevet för 2021 anges ytterligare ett drygt tiotal uppdrag som myndigheten har.

Myndigheten är även tillsynsmyndighet enligt DOS-lagen och ska övervaka att digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör uppfyller krav på tillgänglighet. Detta innebär i praktiken att webbsidor och mobilapplikationer hos offentliga aktörer ska granskas i dess helhet. Myndigheten är bemyndigad att meddela föreskrifter enligt denna lag.

16.2.3 Konsumentverket

Konsumentverket har en bred verksamhet med tillsynsansvar för många olika lagstiftningar. Av Konsumentverkets uppgifter kan bland annat följande nämnas.

I Konsumentverkets instruktion anges att Konsumentverket är förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor och har ansvar för att utöva tillsyn och annan kontroll enligt de konsumentskyddande regler som ligger inom myndighetens ansvarsområde, tillgängliggöra information och vägledning om konsumenters rättigheter och skyldigheter samt annan information som ger dem goda förutsättningar att göra väl avvägda val samt stärka konsumenternas ställning på marknaden genom kontakter med privata aktörer och i det arbetet genomföra bland annat branschöverenskommelser och insatser på standardiseringsområdet (förordning [2009:607] med instruktion för Konsumentverket). Uppgifterna är begränsade till regelverk som ligger inom myndighetens ansvarsområde och förutsatt att ingen annan myndighet har motsvarande uppgift. Konsumentverket ska inom sitt verksamhetsområde även integrera ett funktionshinderperspektiv och utifrån detta stödja och driva på övriga berörda parter.

I myndighetens uppdrag ingår även att, inom ramen för sitt ansvarsområde, agera svensk kontaktmyndighet i gränsöverskridande situationer. Detta uppdrag omfattar bland annat följande:

- Vara kontaktmyndighet för svenska myndigheters samarbete med myndigheter inom EES och med Europeiska kommissionen i konsumentrelaterade frågor som rör e-handel.
- Bistå konsumenter vid gränsöverskridande tvister samt samarbeta och utbyta information med alternativa tvistlösningsorgan.
- Vara kontaktpunkt för tvistlösning online enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 524/2013 av den 21 maj 2013 om tvistlösning online vid konsumenttvister och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och direktiv 2009/22/EG.
- Ta fram och utveckla statistik inom sitt verksamhetsområde.

Konsumentverket är marknadskontrollmyndighet för vissa produkter som inte omfattas av tillgänglighetsdirektivet (leksaker och personlig skyddsutrustning). Myndigheten är även huvudsaklig tillsynsmyn-

dighet enligt produktsäkerhetslagen. Konsumentverket utövar tillsyn endast i de fall ingen annan myndighet har tillsynsansvar för särskilda varor eller tjänster.

Myndigheten är tillsynsmyndighet för bestämmelser i omkring 50 stycken lagar. Utöver ovan nämnda marknadskontroll- och tillsynsansvar har Konsumentverket tillsammans med andra myndigheter även tillsynsansvar för marknadsrättslig reglering inom flera områden som berörs av tillgänglighetsdirektivet, till exempel finansiella tjänster och e-handel.

Tillsammans med Transportstyrelsen har Konsumentverket därutöver ett delat tillsynsansvar över efterlevnaden av EU:s passagerarrättighetsförordningar, vilka tillgänglighetsdirektivet specifikt hänvisar till i artikel 5.

Konsumentverket eller Konsumentombudsmannen (KO) har inte alltid befogenhet att fatta egna beslut om påföljder vid konstaterade brister. I stället lämnar myndigheten in en ansökan vid framför allt Patent- och marknadsdomstolen med begäran om att domstolen ska besluta om en viss åtgärd, till exempel att näringsidkaren vid marknadsföring ska lämna väsentlig information av visst slag.

Hallå Konsument är en upplysningstjänst som finns hos Konsumentverket och som är ett samarbete mellan 18 myndigheter och fyra konsumentbyråer. Hallå konsument ger vägledning och information via en webbplats, telefon, chatt, och ett frågeforum. Konsumenter vänder sig till tjänsten främst när de har problem med ett köp av en vara eller en tjänst.

Konsumentverket tar även emot anmälningar från allmänheten om överträdelser av lagstiftning där myndigheten har ett tillsynsansvar. Under 2020 kom det in drygt 27 000 anmälningar till myndigheten.

16.2.4 Transportstyrelsen

Transportstyrelsen har till huvuduppgift att svara för regelgivning, tillståndsprövning och tillsyn inom transportområdet. Av dess instruktion framgår att myndigheten särskilt ska ansvara för bland annat frågor om krav på infrastruktur, fordon, fartyg och luftfartyg, krav på infrastrukturförvaltare, trafikorganisatörer och trafikföretag, villkor för marknadstillträde och konkurrensvillkor, och villkor för resenärer och de som köper godstransporttjänster.

Transportstyrelsen har delat tillsynsansvar med Konsumentverket avseende EU:s passagerarförordningar. Ansvarsfördelningen mellan de båda myndigheterna anges i förordningen (2014:1463) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar.

Ansvarsfördelningen innebär att Konsumentverket är behörig myndighet och utövar tillsyn över att järnvägsföretag, biljettutfärdare, stationsförvaltare, researrangörer, transportörer, resebyråer, terminaloperatörer och hamnmyndigheter fullgör sina respektive skyldigheter enligt artiklarna 4–6, 8, 9, 11, 13–20, 22.1, 22.3–24 och 27–29 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1371/2007 av den 23 oktober 2007 om rättigheter och skyldigheter för tågresenärer (tågpassagerarförordningen), artiklarna 4–13, 15.4–20 och 22–24 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1177/2010 av den 24 november 2010 om passagerares rättigheter vid resor till sjöss och på inre vattenvägar och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (fartygspassagerarförordningen), och artiklarna 4–6, 8–11, 13–15, 17.3, 19–21 och 23–27 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 av den 16 februari 2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (busspassagerarförordningen).

Transportstyrelsen är behörig myndighet och utövar tillsyn över att järnvägsföretag, biljettutfärdare, stationsförvaltare, infrastrukturförvaltare, transportörer och terminaloperatörer fullgör sina respektive skyldigheter enligt artiklarna 10.1, 10.2, 10.4, 12.1, 21 och 26 i tågpassagerarförordningen, artikel 14 i fartygspassagerarförordningen, och artikel 16.1 i busspassagerar-förordningen.

Transportstyrelsens har även tillsynsansvar inom luftfarten vilket finns föreskrivet i 2 § 15 p. förordningen (1994:1808) om behöriga myndigheter på den civila luftfartens område och i luftfartslagen (2010: 500) 12 kap 2 §.

Myndigheterna har föreskriftsrätt på respektive ansvarsområde.

16.2.5 Myndigheten för press, radio och tv

I 1 § förordningen (2020:879) med instruktion för Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) anges att MPRT ska verka för yttrandefrihet inom sitt verksamhetsområde och främja möjligheterna till

mångfald och tillgänglighet inom press, radio och tv. Myndigheten ska även följa och analysera utvecklingen inom medieområdet och sprida kunskap om den till allmänheten. Myndigheten har vidare till uppgift att besluta om mediestöd, presstöd, tillstånd, avgifter och registrering samt utöva tillsyn i frågor som rör tv-sändningar, beställ-tv, sökbar text-tv och ljudradiosändningar i de fall uppgifterna inte ligger på regeringen eller någon annan myndighet.

Som beskrivs ovan i avsnitt 8.5.2 är MPRT bland annat tillstånds- och tillsynsmyndighet för tillgänglighetsfrågor enligt radio- och tv-lagen. Förfarandet för denna verksamhet och den kontaktpunkt som MPRT ska vara i frågor om audiovisuella medietjänster beskrivs också i det angivna avsnittet.

16.2.6 Myndigheten för tillgängliga medier

Myndigheten för tillgängliga medier ska enligt sin instruktion arbeta för att alla ska ha tillgång till litteratur, nyheter och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning (2010:769). Myndigheten har bland annat till uppgift att vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier och att främja tillgänglighet till och universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation. Myndigheten har i dagsläget inte något tillsynsuppdrag, men däremot ett brett uppdrag som kunskapsspridare om tillgängliga medier. Myndigheten har bland annat i uppdrag att särskilt

- ta fram riktlinjer och vägledningar inom sitt verksamhetsområde i den utsträckning som inte någon annan myndighet har detta till uppgift,
- främja, följa och medverka i nationell och internationell standardisering inom sitt verksamhetsområde,
- framställa, köpa in och överföra talböcker och punktskriftsböcker samt tillhandahålla dessa för försäljning,
- främja och följa teknikutvecklingen samt forskningen inom sitt verksamhetsområde,

- förse högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning med sådana exemplar av kurslitteratur som de behöver för att kunna ta del av litteraturen.

Inom myndigheten ska det finnas ett rådgivande organ som benämns vetenskapligt råd. Det rådgivande organet ska verka för att myndigheten bevakar och sprider relevant forskning om lättläst litteratur och nyhetsförmedling och om övriga tillgängliga medier och deras målgrupper.

16.2.7 Myndigheten för delaktighet

Myndigheten för delaktighet (MfD) är, precis som MTM, i dagsläget inte någon tillsynsmyndighet. MfD har enligt sin instruktion till uppgift att främja respekten för och medvetenheten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt att ur ett rättighets-, mångfalds, jämställdhets- och medborgarperspektiv verka för full delaktighet i samhällslivet för personer med funktionsnedsättning i alla åldrar och för jämlikhet i levnadsvillkor (2014:134). Myndigheten ska bidra till kunskapsutveckling i frågor som rör delaktighet, tillgänglighet, universell utformning, välfärdsteknologi, miljö, levnadsvillkor och rättigheter för personer med funktionsnedsättning. MfD ska arbeta tvärsektoriellt och sprida kunskap, ansvara för utbildnings- och informationsinsatser, förmedla erfarenheter och goda exempel, initiera utvecklingsarbete, initiera och följa forskning samt främja innovationer i nationella och internationella sammanhang.

I myndighetens uppdrag att främja ett systematiskt och effektivt genomförande av funktionshinderspolitiken på alla nivåer i samhället ingår bland annat att ta fram metoder, riktlinjer och vägledningar till stöd för arbetet med tillgänglighet samt följa och vid behov medverka i strategiskt viktig nationell och internationell standardisering inom tillgänglighet samt verka för att tillgänglighet och universell utformning inkluderas i relevanta standarder. MfD ska även bevaka och analysera den internationella utvecklingen och Europeiska unionens insatser inom myndighetens verksamhetsområde och bidra till att Sverige uppfyller sina åtaganden inom ramen för skyddet av mänskliga rättigheter. Vid behov ska MfD rapportera vilka konsekvenser utvecklingen och insatserna kan få för personer med funktionsnedsättning.

16.2.8 Finansinspektionen

Finansinspektionen ansvarar bland annat för tillsynen, regelgivningen och tillståndsprövningen som rör finansiella marknader och finansiella företag, och för att vidta åtgärder för att motverka finansiella obalanser (förordningen [2009:93] med instruktion för Finansinspektionen). Myndigheten ska inom ramen för egna beslut om resursfördelning och planering arbeta för att det finansiella systemet är stabilt och präglas av ett högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster, ger ett högt skydd för konsumenter och bidrar till en hållbar utveckling. Inom ramen för sitt uppdrag utövar Finansinspektionen tillsyn över bland annat banker, fondbolag, finansiella institut och försäkringsbolag. I frågor som rör konsumentskydd har myndigheten en skyldighet att samråda med Konsumentverket på de områden där myndigheterna har ett gemensamt tillsynsansvar. Det uppdrag som Finansinspektionen har att arbeta med konsumentskydd syftar även det till att säkra stabilitet på den finansiella marknaden och säkerställa ett grundläggande förtroende för det finansiella systemet.

16.3 Utredningens överväganden

Som konstaterats ovan är den tillsyn som det är frågan om enligt tillgänglighetsdirektivet av ett annat slag och kräver kompetens som inte naturligen finns på de myndigheter som i övrigt har tillsynsuppdrag inom de områden som direktivet omfattar. Det kan mot den här bakgrunden finnas flera olika lösningar på hur tillsynen ska organiseras. Här ska kort nämnas tre möjliga lösningar:

1. Var och en av de tillsynsmyndigheter som i dag har tillsynsansvar på sitt materiella område får även tillsynsansvar för tillgänglighetsfrågorna vilket ska utövas i/efter samråd med den tillsynsmyndighet som har specialistkompetens i frågor om tillgänglighet.
2. Samma myndighet har ansvar både för marknadskontroll av produkter och tillsyn av tjänster.
3. En tillsynsmyndighet utses som har huvudansvaret och har specialistkompetens inom tillgänglighet och utövar tillsyn i/efter samråd

med var och en av de tillsynsmyndigheter som i dag har ett tillsynsansvar.

16.3.1 Inga utökade uppdrag till befintliga myndigheter

Bedömning: Det bör inte ges några utökade uppdrag att även kontrollera överensstämmelse av krav på tillgänglighet till myndigheter enbart på den grund att de redan utför någon form av kontroll över den berörda produkten eller tjänsten eller berörd ekonomisk aktör.

Ett av de alternativ som utredningen har att överväga är om de myndigheter som i dag har uppdrag att kontrollera de produkter och tjänster som omfattas av direktivet ska få utökade uppdrag att även kontrollera produktens eller tjänstens överensstämmelse med kraven på tillgänglighet. En sådan lösning skulle innebära att kontrollerna utförs av experter på den berörda produkten eller tjänsten och att dessa kontroller görs inom ramen för redan etablerade tillsynsförfaranden. Så länge kontrollerna utförs i enlighet med redan etablerade förfaranden och samordnat med övrig tillsyn torde detta alternativ vara relativt kostnadseffektivt.

För att åstadkomma en effektiv tillsyn och marknadskontroll avseende överensstämmelse av krav på tillgänglighet är det emellertid knappast tillräckligt att detta kontrolleras i samband med att en myndighet utför annan kontroll. Kontroller ska även kunna initieras efter tips från enskilda eller andra ekonomiska eller offentliga aktörer. Det behöver med andra ord finnas ett klagomålsförfarande hos respektive myndighet dit enskilda kan vända sig och som även kan ta emot och utvärdera tips på bristande överensstämmelser.

Som redogjorts för i avsnitt 15.6 råder även stor variation för de olika förfaranden som framför allt tillsynsmyndigheterna har till sitt förfogande för att säkerställa efterlevnad. Vissa myndigheter har långtgående befogenheter i utövandet av tillsyn medan andra myndigheter måste överlämna ett ärende till domstol för att beslut ska kunna fattas om rättsliga verkningar av identifierade brister. Många myndigheter, men långt från alla, får själva fatta långtgående beslut om till exempel sanktionsavgifter. Det råder även stor variation mellan vilka

resurser som de olika myndigheterna har att förfoga över för sin kontrollverksamhet.

Många av de berörda myndigheterna har i dagsläget ingen kompetens avseende tillgänglighet och skulle behöva lägga omfattande resurser på att bygga upp sådan kompetens. Anledningen till dagens kompetensbrist ligger troligtvis inte i brister hos myndigheten i fråga, utan grundar sig snarare i att frågor om tillgänglighet på den detaljnivå som direktivet förutsätter inte ligger inom ramen för myndighetens uppdrag enligt instruktion och regleringsbrev.

Mot bakgrund av ovanstående bedömer utredningen att det inte är lämpligt att tillsyn och marknadskontroll utövas på ett sådant sätt att var och en av de kontrollmyndigheter som i dag har kontrollansvar på sitt materiella område får ett utökat kontrollansvar för tillgänglighetsfrågorna.

16.3.2 Post- och telestyrelsen bör vara behörig marknadskontrollmyndighet

Förslag: Regeringen ska bemyndigas att utse behörig/-a marknadskontrollmyndighet/-er.

Post- och telestyrelsen ska utöva marknadskontroll enligt tillgänglighetsdirektivet. Det finns inte behov av att dela upp ansvaret mellan flera marknadskontrollmyndigheter.

I utredningens uppdrag ingår att föreslå myndigheter som ska utöva marknadskontroll på produkter enligt tillgänglighetsdirektivet. En utgångspunkt ska vara att den eller de myndigheter som utredningen föreslår ska ingå i Marknadskontrollrådet.

Marknadskontrollrådet består i dagsläget av representanter från 17 marknadskontrollmyndigheter samt Tullverket och Kommerskollegium. I marknadskontrollutredningens betänkande SOU 2020:49 föreslås emellertid att antalet marknadskontrollmyndigheter som ska utöva marknadskontroll enligt någon av de harmoniserade unionsrättsakter som omfattas av marknadskontrollförordningen ska reduceras. Justeringen motiveras med ett behov av att effektivisera och centralisera organisationen för marknadskontroll.

Marknadskontrollutredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet. Utifrån vad som framförs i betänkandet bedömer

utredningen att det ändå finns skäl att i sina överväganden utgå från att det inte är önskvärt att utöka Marknadskontrollrådet med ytterligare myndigheter. Utredningen begränsar således sitt urval till de myndigheter som ingår i Marknadskontrollrådet och som kan väntas fortsätta ingå i detta. Av de myndigheter som ingår i marknadskontrollrådet är det endast ett fåtal som i dagsläget bedriver en verksamhet som är relevant för detta betänkande. Ingen av myndigheterna i marknadskontrollrådet utövar i dagsläget marknadskontroll som omfattar tillgänglighet.

De tre myndigheter i marknadskontrollrådet som har en verksamhet som är relevant för ett uppdrag om kontroll av tillgänglighet för produkter inom tillgänglighetsdirektivets tillämpningsområde är PTS, Konsumentverket och MPRT. Den marknadskontroll som bedrivs hos MPRT är av väldigt begränsad omfattning och marknadskontroll kan inte sägas utgöra en del av myndighetens kärnuppdrag. Utredningen kan inte se att det finns skäl att ge myndigheten ett utökat marknadskontrolluppdrag. Konsumentverket är den myndighet som kan förefalla vara mest naturlig att vända sig till om en person upplever att dess konsumenträttigheter har blivit eftersatta och direktivets tillämpningsområde är dessutom specificerat till produkter som tillhandahålls till konsumenter. Detta skulle kunna tala för Konsumentverket som marknadskontrollmyndighet. Den marknadskontroll som Konsumentverket bedriver i dagsläget omfattar däremot inte några av de produkter som omfattas av tillgänglighetsdirektivet och är inriktad mot helt andra kontroller än krav på tillgänglighet. Detta innebär att Konsumentverket i dagsläget saknar kunskap om såväl de produkter som ska kontrolleras, den marknad och de aktörer som tillhandahåller produkterna och de krav på tillgänglighet som ska kontrolleras. Det arbete som skulle krävas för att bygga upp en marknadskontrollverksamhet i denna del skulle därmed vara jämförbar med det arbete som skulle krävas för att bygga upp en verksamhet från grunden. Utredningen ser därför inte att det finns starka skäl som särskilt talar för att Konsumentverket skulle lämpa sig som marknadskontrollmyndighet för krav på tillgänglighet.

PTS utövar i dagsläget marknadskontroll enligt radioutrustningslagen och har därmed i dagsläget en befintlig organisation för marknadskontroll avseende många av de produkter som även omfattas av tillgänglighetsdirektivet. Även om den marknadskontroll som ska utövas enligt tillgänglighetsdirektivet är en helt annan än vad som ska kon-

trolleras enligt radioutrustningslagen får PTS ändå anses besitta kunskap om såväl många av de produkter som de aktörer och den marknad som berörs av direktivet. PTS är förvaltningsmyndighet för elektronisk kommunikation och har ett samlat ansvar för funktionshinderspolitiken inom sitt ansvarsområde. Myndigheten har även uppdrag att genom upphandling tillgodose behov som personer med funktionsnedsättning har av särskilda posttjänster, grundläggande betaltjänster och elektroniska kommunikationstjänster. Inom myndigheten bör det därför finnas goda förutsättningar för att snabbt bygga upp en verksamhet som även kontrollerar tillgänglighet hos produkter som används för att få tillgång till många av de tjänster som omfattas av myndighetens ansvarsområde. Vid en samlad bedömning finner utredningen därför att PTS är den myndighet i marknadskontrollrådet som skulle lämpa sig bäst som marknadskontrollmyndighet inom tillgänglighetsdirektivets tillämpningsområde. Utredningen förordar därför att PTS får i uppdrag att utöva marknadskontroll enligt tillgänglighetsdirektivet. Med hänvisning till det begränsade antal produkter som omfattas av direktivet och vad som i övrigt har anförts ovan ser utredningen inte något behov av att fler myndigheter ska ha detta uppdrag.

16.3.3 Underrättelse till kommissionen om behörig marknadskontrollmyndighet

Förslag: Den myndighet som ska utöva marknadskontroll avseende tillgänglighetskraven och dennes ansvarsområde ska meddelas till kommissionen enligt artikel 10.2 marknadskontrollförordningen.

Enligt artikel 10.2 i marknadskontrollförordningen, vilken är en av de artiklar som ska gälla även för tillgänglighetsdirektivet, ska varje medlemsstat utse en eller flera marknadskontrollmyndigheter i sina territorier. Varje medlemsstat ska underrätta kommissionen och övriga medlemsstater om sina marknadskontrollmyndigheter och behörighetsområdena för var och en av dessa myndigheter. Då artikel 10.2 även ska gälla för tillgänglighetsdirektivet innebär detta att även den eller de marknadskontrollmyndigheter med tillgänglighetsdirektivet som ansvarsområde ska anmälas till kommissionen. I 2 § i marknadskontrollutredningens förslag till förordning (2021:000) med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadskontrollförordning samt

bestämmelser om marknadskontroll i övrigt anges att det i förordningens bilaga I framgår vilka myndigheter som är marknadskontrollmyndigheter enligt artikel 10.2 i EU:s marknadskontrollförordning samt vilka som är dessa myndigheters ansvarsområden. Utredningen bedömer att det mest lämpliga sättet att anmäla marknadskontrollmyndighet för tillgänglighetsdirektivet, vore att även föra in tillgänglighetsdirektivet i denna bilaga. På så sätt bibehålls en samlad och centraliserad lista över de unionsrättsakter där marknadskontrollmyndigheter och deras ansvarsområden ska anmälas till kommissionen. Denna lösning skulle även underlätta för andra myndigheter, ekonomiska aktörer och konsumenter som inte behöver leta i flera författningar för att identifiera olika marknadskontrollmyndigeter.

Marknadskontrollutredningens förslag i denna del bereds fortfarande i Regeringskansliet. Om den föreslagna lösningen inte finns på plats när marknadskontrollmyndighet för tillgänglighetsdirektivet ska rapporteras in behöver en sådan inrapportering göras i särskild ordning.

16.3.4 Lämplig tillsynsmyndighet

Förslag: Regeringen ska bemyndigas att utse behörig/-a tillsynsmyndighet/-er.

Uppdraget att utöva tillsyn över tillgänglighetskraven ska fördelas mellan ett fåtal myndigheter.

Det ska finnas en myndighet som har ett övergripande och samordnande ansvar för tillsynen. Denna myndighet ska även ha det huvudsakliga tillsynsansvaret och ansvara för att utöva tillsyn över de områden som inte låter sig avgränsas eller hanteras av en särskild myndighet med specialistkompetens.

Bedömning: Möjligheten att göra tydliga avgränsningar bör vara en förutsättning för att fördela ett tillsynsuppdrag till en specifik myndighet. Det är även viktigt att uppdelningen mellan myndigheter inte leder till orimliga kostnader vare sig för de ekonomiska aktörerna eller för myndigheten i fråga. De myndigheter som blir aktuella som tillsynsmyndigheter bör även ha en redan uppbyggd kompetens och kunskap avseende frågor om tillgänglighet.

Utifrån vad som beskrivits ovan har utredningen övervägt flera olika lösningar vad gäller vilka myndigheter som bör ges tillsynsuppdrag med anledning av att tillgänglighetsdirektivet genomförs i svensk rätt. Utredningen har övervägt lösningar som omfattar allt från att en enda myndighet ska få det fulla ansvaret till att ansvaret fördelas ut sektorsvis till samtliga myndigheter som har någon form av uppdrag inom något av de områden som omfattas av direktivet. Utredningen har även övervägt olika former av lösningar där ett begränsat antal myndigheter får ett delat ansvar för att utöva marknadskontroll, tillsyn samt ha någon form av främjandeuppdrag. Utifrån dessa överväganden har utredningen kommit fram till följande.

Som redogjorts för ovan bedömer utredningen att det inte är en framkomlig väg att var och en av de kontrollmyndigheter som i dag har kontrollansvar på sitt materiella område får ett utökat kontrollansvar för tillgänglighetsfrågorna. Samtidigt är direktivets tillämpningsområde så brett och av så varierande slag att det blir svårt att åstadkomma ett sådant helhetsgrepp som skulle krävas om en enda myndighet ensam skulle bära ansvaret. I praktiken finns i dag inte någon myndighet med en fungerande tillsynsorganisation som har kunskap och kompetens inom samtliga områden som täcks in av direktivet och som även har erforderlig kunskap om tillgänglighet. Att bygga upp en sådan organisation skulle troligtvis ta en oproportionerligt stor andel av en myndighets samlade resurser i anspråk och skulle därför inte vara förenligt med kostnads- och effektivitetsprincipen. Samtidigt innebär behovet av transparens och rättssäkerhet att det måste göras tydliga avgränsningar, för det fall ansvaret ska fördelas på flera myndigheter.

Utredningen lägger till grund för sin bedömning att den marknadskontroll och tillsyn som ska utföras kommer att rikta sig mot aktörer i näringslivet. För det fall ett kontrollärende leder till slutsats om bristande överensstämmelse ska ett förvaltningsbeslut fattas, som kan förutsättas få icke obetydliga ekonomiska konsekvenser för den berörda ekonomiska aktören. Det handlar om förelägganden att genomföra ändringar på en viss tjänst eller produkt, beslut om att en tjänst eller produkt inte får tillhandahållas eller släppas ut på marknaden och eventuellt ska dras tillbaka samt beslut om sanktionsavgifter.

I de fall där flera myndigheter utövar marknadskontroll enligt samma rättsakt är ansvaret för vad som ska kontrolleras tydligt fördelat mellan myndigheterna. På så sätt utövar till exempel Elsäkerhetsver-

ket marknadskontroll enligt radioutrustningslagen vad gäller elsäkerhet, medan PTS utövar övrig marknadskontroll enligt denna lag.

Det förekommer även att myndigheter som utövar tillsyn gör detta utifrån samma författning. Så är till exempel fallet när Konsumentverket och Transportstyrelsen utövar tillsyn enligt förordningen (2014:1463) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar. Av denna förordning är det dock tydligt uppdelat mellan myndigheterna vilka lagrum respektive myndighet har tillsynsansvar över.

Det är däremot ytterst få fall i svensk förvaltning där två eller flera myndigheter är behöriga att fatta förvaltningsbeslut enligt samma lagrum och som berör enskilda eller företag. Utredningen har inte lyckats identifiera något sådant fall.

Utredningens bedömning är att det föreligger stor risk att flera myndigheter kommer att fatta motstridiga beslut, alternativt dubbla beslut, om det är flera myndigheter som ska ha likalydande kontrollansvar. Detta riskerar i sin tur att leda till att flera mål avseende samma produkt eller tjänst anhängiggörs i förvaltningsdomstolarna, vilket leder till ökad administration för domstolarna. Det finns även en risk att den som vill framföra klagomål måste vända sig till flera myndigheter för att få en produkt granskad och bedömd.

För att undvika sådana situationer krävs en omfattande samordning mellan kontrollmyndigheterna och en tydlig beskrivning över respektive myndighets ansvar.

Utredningen kan inte komma till någon annan slutsats än att ju fler myndigheter som har ansvar att utföra kontroller enligt direktivet, desto mer ineffektivt och kostnadsdrivande blir genomförandet av tillgänglighetsdirektivet. En splittrad kontrollverksamhet kan inte anses utgöra en ändamålsenlig förvaltning av statliga medel, utan riskerar snarare att skapa större otydlighet vad gäller myndigheternas uppdrag, med ökad rättsosäkerhet för företag och enskilda som följd. Komplexiteten är av sådan omfattning att det inte låter sig göras att förlita sig på en fungerande myndighetssamordning för att undvika nämnda risker.

Samtidigt går det inte att bortse från att direktivets tillämpningsområde sträcker sig över väldigt många olika sektorer och områden i samhället. I synnerhet när det gäller de tjänster som omfattas av direktivet är tillämpningsområdet så varierat att det i praktiken inte är möjligt att endast en myndighet ansvarar för tillsynen.

Mot bakgrund av ovanstående är utredningens bedömning att det inte är möjligt att utse en enda myndighet med ansvar för kontroller av att kraven i direktivet efterlevs. Med hänsyn till de risker som utredningen identifierar när flera myndigheter ska utöva kontroll över samma objekt behöver dock antalet kontrollmyndigheter begränsas till att inte vara fler än absolut nödvändigt. Som påtalas ovan behövs även en myndighet med ett samordnande uppdrag.

Utredningens bedömning är mot bakgrund av ovanstående att tillsynsansvaret bör fördelas på ett fåtal myndigheter. Avgörande för vilka myndigheter som uppdraget ska fördelas mellan är möjligheten att avgränsa tillsynsuppdraget så att rättssäkerheten garanteras för de ekonomiska aktörerna. Av stor betydelse blir även att uppdelningen mellan myndigheter inte leder till orimliga kostnader för vare sig ekonomiska aktörer eller berörda myndigheter. De myndigheter som kan bli aktuella bör även ha en redan uppbyggd kompetens och kunskap i frågor om tillgänglighet.

Med hänsyn till att de myndigheter som det kan bli aktuellt att tilldela ett avgränsat tillsynsansvar i många fall är specialiserade inom ett specifikt område, behöver den samordnande myndigheten även ansvara för att hantera sektorsövergripande frågor. Den samordnande myndigheten kommer även att behöva ansvara för tillsynen inom alla de områden där det inte går att på ett enkelt sätt avgränsa tillsynsuppdraget till en annan myndighet. Detta innebär att denna myndighet även blir den huvudsakliga tillsynsmyndigheten.

Utifrån ett konsumentperspektiv kan det emellertid i många fall framstå som oklart vilken myndighet som det går att vända sig till för att anmäla bristande överensstämmelse. För att underlätta för konsumenter att anmäla brister är det därför lämpligt att den samordnande myndigheten även tillhandahåller någon form av gemensam ingång, en slags anmälningsportal, dit konsumenter kan vända sig med klagomål och anmälningar om bristande överensstämmelser oavsett vilken tillsynsmyndighet som sedan ska utföra den faktiska granskningen. En sådan gemensam ingång hindrar så klart inte att även övriga tillsynsmyndigheter tillhandahåller egna ingångar dit konsumenter kan vända sig med klagomål om bristande tillgänglighet. Se mer om detta i avsnitt 17.2.1.

16.3.5 Post- och telestyrelsen

Förslag: Post- och telestyrelsen ska utöva tillsyn över samtliga områden där det inte finns någon annan utpekad tillsynsmyndighet.

Post- och telestyrelsen ska även vara samordnande tillsynsmyndighet.

Post- och telestyrelsen (PTS) är förvaltningsmyndighet för elektronisk kommunikation och har ett samlat ansvar för funktionshinderspolitiken inom sitt ansvarsområde. Inom uppdraget som förvaltningsmyndighet ingår bland annat att ansvara för vissa digitaliseringsfrågor. Myndigheten har även uppdrag att särskilt verka för att målen för funktionshinderspolitiken uppnås inom dess ansvarsområde och ska vara samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda parter.

I arbetet med att identifiera lämpliga tillsynsmyndigheter har utredningen kunnat konstatera att det inte finns någon naturlig myndighet som skulle kunna utöva tillsyn över krav på tillgänglighet inom alla de områden som nu kommer att omfattas. En förutsättning för att utöva tillsyn är att det finns ett regelverk att utöva tillsyn över och hittills har krav på tillgänglighet varit relativt oreglerat. Tillsyn över digital tillgänglighet förutsätter både omfattande teknisk kunskap, kännedom om de marknader och ekonomiska aktörer som berörs samt kunskap om tillgänglighet.

Att PTS kommer att beröras står dock klart. I PTS:s uppdrag ingår ansvar för elektroniska kommunikationstjänster och myndigheten har redan i dagsläget uppdrag kopplade till tillgänglighet inom sitt ansvarsområde. Krav på tillgänglighet ställs även i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation, där PTS väntas få ett omfattande ansvar för det svenska genomförandet. PTS kommer därmed att beröras vare sig myndigheten får ett tillsynsansvar enligt tillgänglighetsdirektivet eller inte. Om någon annan myndighet skulle få tillsynsansvar över tillgänglighet för elektronisk kommunikation skulle det krävas att den myndigheten hade ett ingående samarbete med PTS i dessa delar. Tydliga avgränsningar mellan de båda myndigheternas uppdrag skulle samtidigt vara ytterst svåra att få till stånd. Det lämpliga är därför att PTS tilldelas tillsynsansvar över tillgänglighetskraven för elektroniska kommunikationstjänster.

Granskning av webbsidor och mobilapplikationer kommer att vara en omfattande del av tillsynsuppdraget. Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) har redan uppdrag att utöva tillsyn över webbsidor och mobilapplikationer hos offentliga aktörer. Utredningen har därför övervägt om myndigheten skulle kunna få ett utökat tillsynsuppdrag och även övervaka privata aktörers webbsidor och mobilapplikationer. DIGG är dock fortfarande en ung myndighet som i dagsläget är begränsad till att enbart rikta sig mot offentlig förvaltning och därmed inte dimensionerad för att även granska privata aktörer. Utredningen har därför landat i att granskning av privata aktörers webbsidor och mobilapplikationer bör utföras av en annan myndighet med teknisk kunskap, kunskap om tillgänglighet och digital infrastruktur samt förutsättningar för att kunna bygga upp en sådan tillsynsverksamhet. PTS är den myndighet som ligger närmast en sådan beskrivning. Av rättssäkerhetsskäl bör granskningen av privata aktörers webbsidor och mobilapplikationer inte läggas ut på fler myndigheter än vad som är nödvändigt.

Utredningens bedömning är därmed att PTS bör tilldelas tillsynsansvar över krav på tillgänglighet för elektroniska kommunikationstjänster samt för webbsidor och mobilapplikationer för privata aktörer i den mån det inte har utsetts en specifik myndighet med uppdrag att granska webbsidor och mobilapplikationer inom ett särskilt avgränsat område.

Vid granskning av en webbsida eller mobilapplikation är det emellertid ofta svårt att få till tydliga gränsdragningar mellan de krav på tillgänglighet som ska gälla allmänt för en webbsida eller mobilapplikation och granskning av de särskilda krav på tillgänglighet som därutöver gäller för specifika tjänster (till exempel e-handel eller banktjänster). Om en annan myndighet ska utöva övrig tillsynsverksamhet skulle återigen en omfattande samordning behövas. För till exempel en e-handelsplats skulle det dessutom kunna bli fler än två myndigheter som utövar tillsyn (en myndighet som granskar webbplatsen, en som granskar betallösningen, en som granskar de produkter som säljs och en som granskar e-handelsplatsen i övrigt). I flertalet av de områden som omfattas av direktivet torde granskningarna behöva vara så integrerade att det inte är möjligt att göra någon avgränsning mellan vad som skulle vara PTS:s ansvar och vad som skulle vara en annan myndighets ansvarsområde. Utredningens bedömning är därför att om PTS ska granska krav på tillgänglighet

för webbsidor och mobilapplikationer hos privata aktörer behöver myndigheten även ges i uppdrag att granska att även övriga krav på tillgänglighet är uppfyllda.

Det kommer dock oundvikligen att uppstå gränsdragningsproblem. Dessa bör lösas i samverkan mellan de berörda tillsynsmyndigheterna.

Utredningen gör i den delen följande avvägningar. PTS har i dagsläget har en väl utbyggd tillsynsorganisation över ett brett spektrum av den digitala infrastrukturen. Mot bakgrund av den kunskap och kompetens som myndigheten redan besitter bedömer utredningen att PTS har goda förutsättningar för att även kunna bygga upp en organisation som granskar digital tillgänglighet. PTS föreslås därmed bli den myndighet som får det huvudsakliga tillsynsansvaret för krav på tillgänglighet hos digitala tjänster.

Däremot finns, som redan antytts, några mindre områden där tydliga avgränsningar låter sig göras och där särskild sakkunskap kan komma att krävas för att säkerställa en rättssäker och effektiv tillsyn. I den mån andra myndigheter får tillsynsuppdrag i dessa delar kan tillsynen komma att behöva samordnas, till exempel för att säkerställa en enhetlig rättstillämpning. Med hänsyn till att PTS skulle vara den myndighet som får det huvudsakliga tillsynsuppdraget bör PTS också vara den myndighet som har ett samordnande ansvar för det fall en tillsyn kommer att beröra flera myndigheters verksamhet.

16.3.6 Myndigheten för press, radio och tv

Förslag: Myndigheten för press, radio och tv ska utöva tillsyn över krav på tillgänglighet avseende tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster.

Utredningen har i avsnitt 8.5.2 beskrivit den verksamhet som bedrivs av MPRT. Som framgått krävs det tillstånd för att sända tv-program i marknätet. Den som sänder audiovisuella medietjänster genom tråd behöver inget tillstånd för sin verksamhet. Däremot ska den registreras hos MPRT.

Audiovisuella medietjänster är ett begrepp som inte används i svensk lagstiftning. Det som avses är till exempel tv-sändningar, beställ-tv, och sökbar text-tv och videodelningsplattformar. Även elektroniska

programguider med lokal interaktivitet ingår såvitt utredningen kan bedöma i begreppet eftersom det är en typ av sökbar text-tv.

På audiovisuella medietjänster går det att ställa tillgänglighetskrav i viss omfattning. Det finns ett undantag i yttrandefrihetsgrundlagen med innebörden att det går att i lag ställa sådana krav. I radio- och tv-lagen har en sådan lagstiftning genomförts.

Tillgänglighetsdirektivet ställer inga ytterligare krav på att audiovisuella medietjänster ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar. Det regelverk som finns på området påverkas inte av direktivet. Däremot ställs det krav på att tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster ska vara tillgängliga. De krav som ställs återfinns i direktivets bilaga I. Sakkunniga och experter har i kontakt med utredningen uppgett att det är svårt att dra gränsen mellan vad som är en audiovisuell medietjänst och vad som är en tjänst som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. Teknikutvecklingen kan dessutom flytta den gränsen åt olika håll. Ett exempel är den elektroniska programguiden som beskrivits ovan. Om den har lokal interaktivitet är den en audiovisuell medietjänst som kräver tillstånd att sända i marknätet. En programguide med central interaktivitet skulle däremot kunna bedömas som en tjänst som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. Bibliotek för beställ-tv skulle också kunna bedömas som antingen en audiovisuell medietjänst eller som en tjänst som ger tillgång till audiovisuella medietjänster.

Utredningen har respekt för de svårigheter som det innebär att göra en rimlig avgränsning. Det är dock viktigt att de ekonomiska aktörerna vet vad som gäller för det enskilda tillhandahållandet.

Eftersom det är av stor vikt att avgränsningen sker på ett enhetligt och förutsebart sätt är det rimligt att samma myndighet har tillsyn över både audiovisuella medietjänster och tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. En annan ordning skulle riskera att skapa stor osäkerhet. Kraven som ställs på tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster är betydligt mer omfattande än de som ställs på audiovisuella medietjänster (EPG undantaget). Tillsyn över audiovisuella medietjänster kräver dessutom en fackkunskap som bara MPRT besitter.

Vid en samlad bedömning anser utredningen därför att MPRT ska ha tillsynsansvar för hela området som rör audiovisuella medietjänster – oavsett om det är en audiovisuell medietjänst eller en tjänst som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. MPRT kan driva rättsut-

vecklingen och genom föreskrifter och allmänna råd skapa tydlighet om var gränserna går mellan det ena och det andra. MPRT är även ansvarig för att tillhandahålla en kontaktpunkt online som ska lämna information till allmänheten om tillgänglighetsfrågor enligt radio- och tv-lagen och ta emot klagomål om sådant tillgängliggörande. Det förefaller naturligt att den som vill framföra synpunkter på en tjänst som ger tillgång till en tv-sändning ska kunna vända sig till samma ställe som den som vill framföra synpunkter på tv-sändningen i sig. MPRT:s uppdrag som kontaktpunkt bör därför omfatta även klagomål och synpunkter på tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster.

16.3.7 Myndigheten för tillgängliga medier

Förslag: Myndigheten för tillgängliga medier ska utöva tillsyn över krav på tillgänglighet för e-böcker och ändamålsenlig programvara.

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) har till uppdrag att bland annat tillgängliggöra litteratur för personer med syn- och läsnedsättningar (se mer om myndighetens verksamhet i avsnitt 18.4.20).

E-böcker och ändamålsenlig programvara omfattas av tillgänglighetsdirektivet. Som framgår i avsnitt 6.2.6 ställs en rad krav på specifika funktioner för tillgänglighet till dessa tjänster. Det kan dock vara svårt att i det enskilda fallet avgöra var gränserna går för vad som är en e-bok och vad som är en publikation som inte omfattas av e-boksbegreppet. För att kunna tillämpa kraven i praktiken behöver tillsynsmyndigheten också särskild kunskap om format för tillgänglighet, till exempel E-PUB 3 om det skulle bli en tillämplig standard för tillgängliga e-böcker. Det är också en fördel om tillsynsmyndigheten är bekant med den kedja av aktörer som är inblandade i e-bokshanteringen.

Utredningen bedömer att PTS har tillräcklig kompetens för att hantera frågan om tillgängliga format. Även MTM har den kompetensen. Däremot krävs en särskild fackkunskap för att avgöra var gränsen går mellan e-böcker och andra elektroniska publikationer. Denna kunskap besitter enligt utredningen MTM.

Uppdraget att utöva tillsyn samt att meddela föreskrifter för e-böcker kan också ses som en följdriktig utveckling av MTM:s upp-

drag att vara expertmyndighet för tillgänglig läsning och tillgängliga format för litteratur. För förlagsbranschen, läsarna och offentlig sektor är MTM redan samtalspartnern när det gäller tillgänglig litteratur. Det blir tydligare och mer effektivt för såväl den kommersiella bokbranschen som för användarna att en och samma aktör har helhetsansvaret för tillgänglig litteratur både vad gäller tillsyn och avseende den expertkunskap som krävs för att fortsatt kunna främja en ökad tillgång till litteratur i tillgängliga format, även sådana som bedöms ligga utanför direktivets tillämpningsområde, såsom till exempel tillgängliga ljudböcker. Eller för den delen främjande av exempelvis punktskrift och teckenspråk, som är utpekade uppgifter i MTM:s instruktion.

Genom ett sådant helhetsansvar får MTM också en överblick över hela den tillgängliga bokproduktionen på den kommersiella marknaden, vilket ger ett bättre resultat för främjandearbetet, liksom för myndighetens uppdrag att säkra tillgången till litteratur i de fall där särlösningar fortsatt behövs för att tillgodose användarnas behov.

MTM har vidare genom sin egen produktion och distribution av digitala tal- och e-textböcker en sakkunskap om e-bokens hela produktions- och distributionskedja, ett ”ekosystem” som särskiljer sig från andra tjänster i direktivet.

E-bokens ekosystem omfattar också andra aktörer, som biblioteken, där MTM i dag redan finns som samverkanspartner och stöd genom den svenska talboksmodellen. Eftersom direktivet kan komma att påverka hur inköp och distribution av e-böcker ser ut även för bibliotek ser utredningen det som en fördel att den som får tillsyn och föreskriftsrätt har insikt i hur detta påverkar biblioteken där marknadens tillgängliga e-böcker ska gå att låna i framtiden.

Att bemyndiga MTM med dessa uppdrag skulle innebära att man tillvaratar den kompetens och sakkunnighet inom detta specifika område som redan finns hos MTM. Därmed finns det mycket som talar för att både av kunskaps- och effektivitetsmässiga skäl samla dessa uppgifter hos MTM.

E-boken är en särskild tjänst som pekas ut i tillgänglighetsdirektivet med en rad specifika krav. E-boken har en annan struktur än en webbsida och kräver en annan slags ”förpackning” och därför finns det även särskilda tekniska riktlinjer för tillgängliga e-böcker. EPUB accessibility är riktlinjer som används världen över inom fältet inclusive publishing för att skapa e-böcker enligt principen universell utformning Riktlinjerna är baserade på WCAG, men pekar samtidigt

ut tillgänglighetskrav som ligger utanför WCAG. Det gäller exempelvis ”media overlays”, navigering i innehållsförteckning och sidnumrering. Riktlinjer för detta finns sedan februari 2021 även publicerade som ISO-standard. Vid en samlad bedömning anser utredningen därför att MTM bör ha tillsynsansvar för e-böcker och ändamålsenlig programvara.

MTM deltar också i internationellt standardiseringsarbete på området.

MTM har i dagsläget ingen organisation för tillsyn. Det är en nackdel. Å andra sidan är det möjligt att bygga upp en sådan organisation. Det kan under alla omständigheter bli nödvändigt att se över MTM:s verksamhet. Kraven i direktivet innebär att förlagen måste producera tillgängliga böcker. Det kan möjligen innebära att MTM:s talboksproduktion inte kommer att behöva vara lika omfattande som i dag.

16.3.8 Konsumentverket och Transportstyrelsen

Förslag: Konsumentverket och Transportstyrelsen ska ha tillsynsansvar över den information som ska ges om tillgängligheten hos fordon, den omgivande infrastrukturen och den bebyggda miljön samt om assistans till personer med funktionsnedsättning tillhandahålls, samt vidare om information om smart biljettförsäljning, realtidsinformation för passagerarna och ytterligare tjänsteinformation. Tillsynsansvaret ska följa den uppdelning som finns i dag gällande tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningarna.

Transportstyrelsen ska även ha tillsynsansvaret över persontransporter inom luftfarten.

Tillgänglighetsdirektivet ställer krav på att viss information om lufttransport-, busstransport-, järnvägstransport- och vattentransporttjänster för passagerare, med undantag för stads-, förorts- och regionaltransporter, tillhandahålls. Dels ska tjänsteleverantören säkerställa att information om tillgängligheten hos fordon, den omgivande infrastrukturen och den bebyggda miljön samt om assistans till personer med funktionsnedsättning tillhandahålls, dels ska tjänsteleverantören säkerställa att information om smart biljettförsäljning (elektronisk reservation, biljettbokning etcetera), realtidsinformation för passagerarna (tidtabeller, information om trafikstörningar, anslutningar, vidare-

förbindelser med andra transportmedel etcetera) och ytterligare tjänsteinformation (om bemanning på stationer, trasiga hissar eller tjänster som är otillgängliga för tillfället etcetera) tillhandahålls.

Detta krav ska läsas tillsammans med artikel 5 i direktivet. Där framgår att tjänster som uppfyller kraven avseende tillhandahållande av tillgänglig information och tillhandahållande av information om tillgänglighet enligt EU:s passagerarrättsförordningar och relevanta akter som antagits på grundval av direktiv 2008/57/EG ska anses uppfylla motsvarande krav i tillgänglighetsdirektivet. Om tillgänglighetsdirektivet föreskriver ytterligare krav ska de ytterligare kraven vara tillämpliga fullt ut.

Det innebär att den eller de myndigheter som bedriver tillsyn (eller för den delen meddelar föreskrifter) måste ha särskilt god kännedom om vad som förskrivs i EU:s passagerarrättsförordningar. Eftersom förordningarna ställer krav på information som tangerar och, i någon mån, överlappar tillgänglighetsdirektivets krav (se avsnitt 8.3) är den kunskapen nödvändig för att undvika dubbelreglering och att samma informationsskyldighet tillsynas av två olika myndigheter. Den enda möjligheten att undvika detta är att låta de myndigheter som redan har tillsynsansvar enligt nämnda förordningar även få tillsynsansvar enligt tillgänglighetsdirektivet. Eftersom Konsumentverket och Transportstyrelsen är tillsynsmyndigheter enligt passagerarrättsförordningarna (med ett sinsemellan avgränsat ansvar) är det logiskt och följdriktigt att Konsumentverket och Transportstyrelsen även får tillsynsansvar enligt tillgänglighetsdirektivet. Avgränsningen regleras, som angetts i avsnitt 16.2.4, i förordningen (2014:1463) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar.

Eftersom Transportstyrelsen utövar tillsyn över att den som har skyldigheter enligt artiklarna 5–11 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2006 om rättigheter i samband med flygresor för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet följer dessa bestämmelser faller det sig naturligt att tillsynsansvaret utökas att gälla tillsyn enligt tillgänglighetsdirektivet.

16.4 Föreskriftsrätt

Förslag: Myndigheten för digital förvaltning ska ha föreskriftsrätt för tillgänglighetskrav på webbsidor och mobilapplikationer.

I övrigt ska de myndigheter som har tillsynsansvar för ett sakområde ha föreskriftsrätt på det särskilda området. Det innebär att Myndigheten för tillgängliga medier ska ha föreskriftsrätt på området e-böcker och ändamålsenlig programvara. Myndigheten för press, radio och tv ska ha föreskriftsrätt på området tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster och Konsumentverket respektive Transportstyrelsen ska ha föreskriftsrätt avseende den information om tillgänglighet som ska lämnas för transporttjänster och enligt den fördelning som gäller mellan dessa myndigheter. Transportstyrelsen ska ha föreskriftsrätt för persontransporter inom luftfarten. Föreskrifterna får beslutas efter samråd med Post- och telestyrelsen.

Post- och telestyrelsen ska ha föreskriftsrätt inom övriga områden som inte omfattas av någon av de andra myndigheternas bemyndigande, bland annat e-handel, elektroniska kommunikationstjänster, banktjänster för konsumenter och vissa tjänster relaterade till persontransporter.

Post- och telestyrelsen ska ha föreskriftsrätt avseende övriga föreskrifter som behövs för att kunna verkställa den föreslagna genomförandelagen med tillhörande förordning.

Utredningen har bedömt att de huvudsakliga skyldigheterna i direktivet, det vill säga att produkter bara får släppas ut på marknaden och tjänster bara får tillhandahållas på marknaden om de uppfyller krav på tillgänglighet, bör anges i lag. Däremot bör de närmare angivna kraven regleras på föreskriftsnivå.

Det är därför nödvändigt att peka ut vilka myndigheter som ska ha befogenhet att utfärda föreskrifter. Utredningen har gjort följande avvägningar.

DIGG har föreskriftsrätt enligt webbtillgänglighetsdirektivet. Webbtillgänglighetsdirektivet hanterar krav på tillgänglighet till webbsidor och mobilapplikationer hos offentliga aktörer. Eftersom tillgänglighetsdirektivet omfattar webbsidor och mobilapplikationer för ekonomiska aktörer som vänder sig till konsumenter är det naturligt att DIGG har föreskriftsrätt även enligt detta direktiv. Det innebär att

DIGG kommer att ha föreskriftsrätt för webbsidor och mobilapplikationer till alla tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet.

Det ställs vidare särskilda krav på tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet. Det är i och för sig möjligt att de särskilda kraven kan komma att träffas av kraven som ställs på webbsidor och applikationer. Tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster kan till exempel omfatta webbsidor och mobilapplikationer. I så fall kan kraven som ställs på webbsidor och applikationer vara tillräckliga. Däremot kan det oavsett detta behövas föreskrifter om var gränsen går till audiovisuella medietjänster. En tjänst som ger tillgång till audiovisuella medietjänster kan också tillhandahållas på annat sätt än som en webbsida eller mobilapplikation. I så fall behövs det särskilda föreskrifter för att hantera den situationen.

Sak samma gäller andra tjänster som omfattas av direktivet, såsom banktjänster, elektroniska kommunikationstjänster, e-böcker och transporttjänster.

Det behövs därför föreskriftsrätt inom de enskilda sakområdena. Utredningens bedömning är att den myndighet som har tillsynsansvar också bör ha ansvar att meddela de ytterligare föreskrifter som kan bli nödvändiga inom respektive sakområde. Det kan lämpligen ske efter samråd med DIGG som har ansvar för att meddela föreskrifter på det breda, sektorsövergripande området webbsidor och applikationer.

Det innebär att PTS ska ha rätt att meddela föreskrifter på områdena banktjänster för konsumenter, elektroniska kommunikationstjänster och transporttjänster för passagerare, undantaget den informationsskyldighet som följer av tillgänglighetsdirektivet. PTS ska dessutom, såsom marknadskontrollmyndighet, bemyndigas att meddela föreskrifter för de produkter som omfattas av direktivet.

Konsumentverket och Transportsstyrelsen behåller den föreskriftsrätt som myndigheterna redan har när det gäller information om tillgänglighet, och som kompletteras av tillgänglighetsdirektivet.

MPRT får föreskriftsrätt på området tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster. Utredningen har redan beskrivit den svåra gränsdragningen till audiovisuella medietjänster. Det är lämpligt att en myndighet som är väl insatt i de stundtals komplicerade gränsdragningarna kan driva rättsutvecklingen genom att utfärda föreskrifter på området.

MTM får föreskriftsrätt på området e-böcker och ändamålsenlig programvara. Fördelarna med detta har diskuterats ovan under avsnittet som handlar om tillsynsansvar för MTM.

Konsumentverket och Transportstyrelsen får föreskriftsrätt i enlighet med den fördelning som gäller för tillsynsansvaret.

Som redogjorts för i kapitel 10 finns det alltid vissa risker förenade med att ha flera författningar som mer eller mindre reglerar samma sak. För att skapa rättssäkerhet och ett enhetligt regelverk är det av stor vikt att de myndigheter som beslutar föreskrifterna samverkar med varandra i författningsarbetet. Eftersom PTS ska vara den myndighet som har ett samordnande uppdrag inom tillsynsverksamheten bör samråd med PTS också vara en förutsättning innan nya föreskrifter ska beslutas.

Utöver krav på tillgänglighet finns det även andra bestämmelser som bäst lämpar sig att reglera på förordningsnivå. Som exempel kan nämnas bestämmelser om CE-märkning och EU-försäkran om överensstämmelse, skyldigheter för ekonomiska aktörer och fullmakt för behörig företrädare. Sådana bestämmelser regleras lämpligen enbart på ett ställe. I egenskap av samordnande myndighet bör PTS bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter om verkställighet av genomförandelagen.

16.5 Främjande

Bedömning: Enligt utredningen finns det starka skäl för att tillsynsmyndigheterna även tilldelas främjandeuppgifter. I detta främjandearbete bör de ansvariga kontrollmyndigheterna arbeta med ömsesidigt informationsutbyte och rådgivning genom referensgrupper med representanter för företag, målgrupper och intresseorganisationer.

16.5.1 Tillsyn genom främjande

För frågan om en myndighet med ansvar för tillsyn även kan ha en främjande roll lämnas i det följande en redogörelse från Tillsynsutredningens betänkande Tillsyn – Förslag om en tydligare och effektivare

offentlig tillsyn (SOU 2004:100) till Statskontorets rapport 2020 ”På väg mot en bättre tillsyn”.

I avsnitt 16.5.3 kommer utredningen att lämna en redogörelse för de främjandeuppgifter som redan i dag ankommer på myndigheter vilka kan bli aktuella för sådana uppgifter vid införlivandet av tillgänglighetsdirektivet.

Tillsyn – Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn (SOU 2004:100)

I utredningsbetänkandet Tillsyn – Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn (SOU 2004:100) uttalade Tillsynsutredningen att det självfallet står statsmakterna fritt att även i fortsättningen lägga uppdrag om rådgivning och information på tillsynsmyndigheterna. Detta får då ske ”vid sidan om tillsynen” t.ex. i regleringsbrevet. Det fanns därför enligt utredningen inte anledning att befara att definitionen i sig skulle medföra att sådan rådgivning och information som i dag behandlas som en del av tillsynen inom ett tillsynspliktigt område, skulle riskera att minska.

Regeringens skrivelse 2009/10:79 – En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn

Med utgångspunkt i Tillsynsutredningens förslag redovisade regeringen generella bedömningar för hur en tillsynsreglering borde vara utformad i dess skrivelse 2009/10:79 - En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn. Regeringen uttalade sig i skrivelsen angående verksamhet som ligger vid sidan av tillsynen. I skrivelsen anfördes följande. Ett viktigt skäl för att precisera tillsynsbegreppet är att en tydlig definition gör det enklare att skilja granskande från främjande verksamhet. När det gäller tillsyn som enbart sker på grundval av bindande regler kan resultatet bli beslut om åtgärder. Besluten har ofta sådana verkningar för enskilda att de bör kunna överklagas. Det bör fortfarande vara möjligt – om det bedöms som lämpligt – för ett tillsynsorgan att i anslutning till tillsyn utföra uppföljning, utvärdering eller liknande på grundval av icke bindande krav. Vid upptäckta brister bör dock myndigheten i sådana fall inte ha möjlighet att vidta tvingande åtgärder. När det strikt avgränsade tillsynsbegreppet, såsom det definieras i denna skri-

velse, används i en sektorslag hindrar det inte att tillsynsmyndigheter även i fortsättningen kan ha till uppgift att arbeta främjande och förebyggande, för att effektivt uppnå lagstiftningens mål. Detta kan delvis ske inom ramen för den allmänna serviceskyldigheten som alla myndigheter har och som innebär att myndigheter ska lämna allmänheten upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp i frågor som har samband med myndighetens verksamhet.

När det anses nödvändigt att gå längre än denna allmänna skyldighet kan uppgifterna specificeras i författning, vilket kan ge uppgifterna en starkare ställning inom de organisationer som ska utföra dem och ge uttryck för vikten av främjande verksamhet som styrmedel. Att de främjande uppgifterna finns kvar vid sidan av tillsynen kan behöva göras tydligt när ett snävare begrepp tillämpas. Mycket av sådant främjande och förebyggande arbete är i dag skattefinansierat, men inom vissa områden är det helt eller delvis finansierat genom samma avgift som finansierar tillsynsverksamheten. Om det är lämpligt kan dessa främjande uppgifter, även när de inte ingår i en snävare avgränsad tillsynsuppgift, finansieras genom avgifter på samma sätt och på samma villkor som tillsynen. En sådan avgift bör dock inte benämnas tillsynsavgift eller liknande. Det är i allmänhet inte lämpligt att tillsynsmyndigheten uppträder som konsult och ger råd om hur tillsynsobjekten ska agera i specifika ärenden. Det kan till exempel uppstå svårigheter om tillsynsmyndigheten tidigare lämnat mycket precisa råd i ärenden som sedan blir föremål för tillsyn. Tillsynsmyndigheten måste dock självklart kunna lämna upplysningar om vad som utgör gällande rätt. Inom vissa tillsynsområden kan skäl tala för att även rekommendationer och vägledning ska vara en del av tillsynen.

16.5.2 Statskontorets rapport ”På väg mot en bättre tillsyn”

Om Tillsynsutredningen och regeringens skrivelse

I Statskontorets rapport ”På väg mot en bättre tillsyn” från 2020 konstateras att jämfört med Tillsynsutredningen såg regeringen i sin skrivelse något mer flexibelt på tillsynsbegreppet, samt att det inom vissa områden kan finnas skäl att göra avsteg från en mer strikt och enhetlig definition av tillsynen. Sådana avsteg kan vara motiverade om det leder till en mer ändamålsenlig tillsyn inom ett verksamhetsområde.

I rapporten konstateras att, till skillnad från Tillsynsutredningen, ansåg regeringen också att det var möjligt att i vissa fall utöva tillsyn även när det saknas bindande föreskrifter, till exempel när det finns ramlagstiftning eller regler av målkaraktär. Rapporten noterar med intresse att regeringen gör en distinktion mellan kontrollerande och främjande tillsyn samt att den sistnämnda kan syfta till att lyfta fram förbättringsområden eller höja kvaliteten i en verksamhet. Regeringen menar att exempelvis allmänna råd eller nationella bedömningar utgör grund för en främjande tillsyn. Denna tillsyn kan dock endast landa i rekommendationer från tillsynsorganens sida.

Vidare framhöll regeringen att tillsynsmyndigheterna även fortsättningsvis kunde arbeta främjande, genom att ge råd och stöd. Det som är olämpligt är att ge råd i specifika fall. Ett skäl till detta är att det kan uppstå en jävsproblematik om en myndighet lämnar detaljerade råd i ärenden som sedan blir föremål för samma myndighets tillsyn.

Om Tillitsdelegationens förslag

Statskontoret har i sin rapport även gått igenom Tillitsdelegationens betänkande ”En lärande tillsyn – statlig granskning som bidrar till verksamhetsutveckling i vård, skola och omsorg” (SOU 2018:48). Tillitsdelegationens uppdrag var att om möjligt utveckla tillsynen så att den i högre grad skulle bidra till kommunal verksamhetsutveckling. I rapporten sammanfattas betänkandet enligt följande. Delegationen skisserar en väg mot en tillsyn som främjar lärande och utveckling i de granskade kommunala och regionala verksamheterna. Tillitsdelegationen menar att en tillsyn som omfattar kvalitativa aspekter och som utgår från ett brukarperspektiv har bättre förutsättningar att bidra till verksamhetsutveckling än tillsyn som utgår från ett snävare juridiskt perspektiv, inriktat på regelefterlevnad. Det gäller särskilt när den tillsynade verksamheten består av mer svårmätbara insatser riktade mot människor. Genom granskning av kvaliteten kan, enligt Tillitsdelegationen, ett brukarperspektiv i tillsynen säkerställas. Tillsynen kan i större utsträckning inriktas mot det som är väsentligt för brukarna, och i mindre utsträckning mot definitiva bedömningar i form av betyg eller omdömen. Motivet för betyg och omdömen är främst att främja en fungerande marknad genom att förse medborgarna med information som underlättar val, inte att sätta brukarna i fokus. Dele-

gationen menar också att ett starkare brukarperspektiv kan motverka en kultur av ”överdokumentation”.

Ökad dialog med de granskade är en viktig metod som kan främja utveckling, bland annat genom att göra det lättare att reflektera över hur verksamheten bedrivs. En utvecklingsfrämjande faktor är, enligt Tillitsdelegationen, därför att lägga mer resurser på muntlig kommunikation på bekostnad av den skriftliga kommunikationen. Mer dialog innebär också att tillsynsmyndigheten kan bli mer rådgivande och stödjande.

Tillitsdelegationen menar att i en mer kvalitativt inriktad granskning behöver tillsynaren förstå den tillsynade verksamhetens förutsättningar och sammanhang och kunna fånga in mer svårmätbara aspekter av verksamheten än de som mäts av detaljerade bedömningskriterier. Det behövs då ett större utrymme för inspektörerna att använda sitt professionella omdöme. I delegationens modell för en mer kvalitativ granskning ingår också att granskningen ska nå längre än enbart dokumentstudier. Inspektörerna kan till exempel inte nöja sig med att konstatera att en viss plan finns på plats, utan bör också med olika metoder försäkra sig om att planens intentioner också genomförs.

Tillitsdelegationen framhåller betydelsen av inspektörernas kompetens. Förutom en god förmåga att möta och kommunicera med de tillsynade har kompetens från liknande verksamheter som den som granskas visat sig vara betydelsefull för tillsynens möjligheter att bidra till lärande och utveckling.

Enligt Tillitsdelegationen behöver tillsynen bli mer situations- och verksamhetsanpassad, inte bara utifrån risk- och behovsanalyser, utan även när det gäller inriktning och metoder. Delegationen exemplifierar bland annat med att tillsynsmyndigheterna i tillsynen mer skulle kunna undersöka orsakerna till olika brister och låta dessa påverka vilka metoder som används. I vissa fall skulle mer kontrollerande och i andra fall mer främjande verktyg vara mest lämpade.

16.5.3 Olika myndigheters främjandeuppdrag

Post- och telestyrelsen

För myndigheter har främjandeuppgifter skrivits i myndigheternas instruktioner. När det gäller myndigheter som är intresse för utredningen finns flera exempel på detta. Post- och telestyrelsen har således till uppgift att främja

- tillgången till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer, inbegripet att se till att samhällsomfattande tjänster finns tillgängliga, och att främja tillgången till ett brett urval av elektroniska kommunikationstjänster,
- utbyggnaden av, och även följa tillgången till, bredband och mobiltäckning i alla delar av landet, inbegripet att skapa förutsättningar för samverkan mellan myndigheter som kan bidra till utbyggnaden av bredband,
- en effektiv konkurrens,
- de regionala stöd- och utvecklingsinsatser som länsstyrelserna genomför för att trygga tillgången till grundläggande betaltjänster på de orter och den landsbygd där behovet av tjänsterna inte tillgodoses av marknaden samt
- att marknaderna för post och elektronisk kommunikation fungerar effektivt ur ett konsumentperspektiv och ur den regionala tillväxtpolitikens perspektiv samt att marknaden för elektronisk kommunikation fungerar effektivt ur ett konkurrensperspektiv.

I regeringens regleringsbrev för 2018 preciseras främjandeuppgifterna med att PTS ska verka för att främja bredbandsutbyggnad i alla delar av landet i enlighet med ambitionen att Sverige ska vara helt uppkopplat 2025 och även främja de regionala stöd- och utvecklingsinsatser som länsstyrelserna genomför för att trygga tillgången till grundläggande betaltjänster på de orter och den landsbygd där behovet inte tillgodoses av marknaden på ett i regleringsbrevet närmare angivet sätt. Även i regleringsbreven för 2019 och 2020 återkommer regeringen till behovet av främjandeinsatser på bredbandsområdet. När det gäller främjandeinsatser ålägger regeringen PTS i regleringsbreven för

2019 och 2020 att redovisa myndighetens främjandeinsatser på betaltjänstområdet.

Härutöver har PTS genom anslag i budgeten för 2019 (anslag 2:2 särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning) tillskjutits medel för främjandeinsatser för personer med funktionsnedsättning, äldre och nyanlända med låg utbildning. Syftet med projekten är att öka den digitala kompetensen i särskilt utsatta grupper som är, eller riskerar att hamna, i ett digitalt utanförskap.

Myndigheten för digital förvaltning

Myndigheten för digital förvaltning har i sin instruktion reglerat att den har till uppgift att främja

- elektroniska inköpsprocesser inom den offentliga förvaltningen och ansvara för frågor om anslutning till den europeiska infrastrukturen för elektroniska inköp,
- öppen och datadriven innovation samt tillgängliggörande av öppna data och vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen,
- att det vid förvaltningsgemensam utveckling av digitala tjänster tas hänsyn till användares behov,
- att information och tjänster som tillhandahålls digitalt av den offentliga förvaltningen är tillgängliga för alla oavsett funktionsförmåga,
- användningen av elektronisk identifiering och underskrift, samt
- användningen av den myndighetsgemensamma infrastrukturen för säkra elektroniska försändelser.

Myndigheten för press, radio och tv

Myndigheten för press, radio och tv ska verka för yttrandefrihet inom sitt verksamhetsområde och främja möjligheterna till mångfald och tillgänglighet inom press, radio och tv (1 § förordningen (2020:879) med instruktion för Myndigheten för press, radio och tv.

Myndigheten för tillgängliga medier

Myndigheten för tillgängliga medier ska enligt 1 § förordningen (2010: 769) med instruktion för Myndigheten för tillgängliga medier främja

- tillgänglighet till och universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation,
- nationell och internationell standardisering inom sitt verksamhetsområde,
- teknikutvecklingen samt forskningen inom sitt verksamhetsområde,
- tillgången till punktskrift och taktilt illustrerade böcker för barn med funktionsnedsättning, samt
- teckenspråkig litteratur.

Konsumentverket

Konsumentverket har som en av sina huvuduppgifter att tillgängliggöra information och vägledning om konsumenters rättigheter och skyldigheter samt annan information som ger dem goda förutsättningar att göra väl avvägda val om ingen annan myndighet har den uppgiften. stödja, med bland annat utbildning och information. Konsumentverksamhet ska i kommunerna i frågor som rör konsumentskydd och konsumentlagstiftning samt budget- och skuldrådgivning, Konsumentverket ska även stödja och vara pådrivande i andra myndigheters arbete med integrering av konsumentaspekter i verksamheten och tillhandahållande av konsumentinformation.

Konsumentverket genomförde 2018 en konsumentrapport gällande läget för Sveriges konsumenter avseende bland annat tillgänglighet för buss- och tågresenärer med funktionsnedsättning. I rapporten bedömde Konsumentverket att information, digital tillgänglighet samt ledsagning och assistans var tre områden där behovet av åtgärder är stort och där även små insatser kan förbättra möjligheten att resa för många.

Transportstyrelsen

Transportstyrelsen har i dag inga främjandeuppdrag gällande tillämpningen av de olika passagerarförordningarna.

Enligt utredningen finns det mot den redogörelse som lämnats om olika myndigheters främjandeuppgifter och vad som föreslagits i fråga om tillsynsmyndigheter i avsnitt 16.3.4 starka skäl för att en eller flera tillsynsmyndigheterna även tilldelas främjandeuppgifter. Utvecklingen från det att Tillsynsutredningen presenterade sitt betänkande har varit den att en och samma myndighet kan ha både tillsyn och främjande. Det är emellertid viktigt att det inte finns något tvivel om att tillsynen inte påverkas av att tillsynsmyndigheten lämnat råd till den tillsynade aktören eller på annat främjat denne. Således är det utredningens bedömning att Post- och telestyrelsen, Myndigheten för press, radio och tv, Myndigheten för tillgängliga medier Konsumentverket samt Transportstyrelsen får främjandeuppgifter. I detta främjandearbete bör det enligt utredningens bedömning finnas anledning för ansvariga kontrollmyndigheterna att arbeta med ömsesidigt informationsutbyte och rådgivning genom referensgrupper med representanter för företag, målgrupper och intresseorganisationer. Genom en sådan samverkan bör det kunna skapas möjligheter till en mer effektiv kontrollverksamhet. Detta ligger också i linje med skäl 80 i tillgänglighetsdirektivet som anger att kontrollmyndigheterna bör utföra sina uppgifter i samarbete med personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem och deras intressen.

16.6 Universell utformning och främjandearbetet

Bedömning: Myndigheterna som har främjandeansvar bör även ha ett ansvar för att sprida information om universell utformning som ett sätt att möta kraven i tillgänglighetsdirektivet och om vikten av att göra rätt från början i arbetet med tillgänglighet.

16.6.1 Tillgänglighet och universell utformning

I skäl 50 i tillgänglighetsdirektivets ingress anges att tillgänglighet bör uppnås genom systematiskt undanröjande och förebyggande av hinder, främst genom universell utformning eller design för alla, vilket

bidrar till att säkerställa tillgång för personer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra. I ingressen citeras också FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning där det anges att detta innebär en ”sådan utformning av produkter, miljöer, program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning”. I linje med vad som föreskrivs i konventionen ska begreppet ”design för alla inte utesluta hjälpmedel för enskilda grupper av personer med funktionsnedsättning där så behövs”. Dessutom bör tillgänglighet inte utesluta skälig anpassning när så krävs i unionsrätten eller i nationell rätt.

16.6.2 Universell utformning och direktivet

I ingressen till tillgänglighetsdirektivet framgår alltså bland annat att tillgänglighet bör uppnås genom systematiskt undanröjande och förebyggande av hinder, främst genom universell utformning eller design för alla. Frågan är hur detta ska tolkas i förhållande till direktivets faktiska innehåll.

Vad som anges i ingressen måste läsas mot de krav som ställs i direktivet. Det är ingen tvekan om att målet är att produkter och tjänster ska kunna användas av så många som möjligt. Det är lika tydligt att det är kraven som anges i bilaga I som är fokus för direktivet. Det förutsätts inte i direktivet att tillgänglighetskraven ska uppfyllas på det ena eller andra sättet. Det är helt upp till de ekonomiska aktörerna att välja om de i efterhand vill göra sina produkter och tjänster tillgängliga för att leva upp till kraven, eller om de vill uppfylla kraven genom att konstruera produkter och tjänster som redan från början ska kunna användas av så många som möjligt. Det är naturligt att det är på det sättet. Det är inte möjligt att kräva av kommersiella aktörer att de använder sig av en särskild process eller gör på ett visst sätt för att uppfylla kraven. Däremot kan det givetvis finnas ekonomiska incitament att uppfylla kraven från början.

Skyldigheten att uppfylla kraven innebär inte heller något annat än just det. Det vill säga att uppfylla kraven. Kraven är funktionella och specifika och syftar till att personer med vissa funktionsnedsättningar ska kunna använda produkter och tjänster med samma lätthet som personer utan funktionsnedsättningar. Men att kraven är speci-

fika innebär att det är just dessa krav som ska uppfyllas. Det finns inget överordnat krav på att produkterna och tjänsterna ska kunna användas av alla potentiella konsumenter i enlighet med principen om universell utformning eller att processen för att ta fram varor och tjänster måste ha sin utgångspunkt i ett visst sätt att tänka.

Principen om universell utformning utesluter i och för sig inte att det i vissa situationer kan krävas individuella hjälpmedel för att en person med funktionsnedsättning ska få likvärdig tillgång som andra till produkter eller tjänster. Men, å andra sidan, om ett uppfyllande av kraven i sig innebär att man lever upp till principen om universell utformning, då är kraven den yttersta gränsen för vad universell utformning är. I vart fall såvitt avser de produkter och tjänster som omfattas av direktivet. Så kan man inte rimligen se på saken. Teknikutvecklingen flyttar hela tiden gränsen för vad som är möjligt på området. Mer utvecklad och avancerad teknik kan skapa bättre förutsättningar för tillgänglighet.

16.6.3 Tillgänglighet, universell utformning och främjande

Kraven på tillgänglighet innebär alltså inte att ekonomiska aktörer måste göra rätt från början eller att ekonomiska aktörer måste leva upp till en princip om universell utformning.

Men, med det sagt, finns det självklart inget som hindrar ett främjandearbete på området. Tvärtom. Riksdagen beslutade i november 2017 om ett nytt nationellt mål för funktionshinderpolitiken. För att nå det nationella målet inriktas genomförandet av funktionshinderspolitiken mot följande fyra områden;

– principen om universell utformning,
– befintliga brister i tillgängligheten,
– individuella stöd och lösningar för individens självständighet, och
– att förebygga och motverka diskriminering.

Dessa fyra områden är ömsesidigt beroende av varandra. Syftet är att de tillsammans ska bidra till ett tillgängligt och jämlikt samhälle oavsett funktionsförmåga. (prop. 2016/17:188 s. 27).

Regeringen har betonat att principen om universell utformning är en prioriterad inriktning i genomförandet av funktionshinderspoli-

tiken. Regeringen betonar också att principen inte innebär tvingande regler eller någon formell styrning. Principen handlar heller inte om att lägga på nya kostnader utan ska betraktas som en vägledning som möjliggör överväganden så att onödiga hinder för användningen kan undvikas (a.a. s. 28).

Myndigheterna som har främjandeansvar bör i enlighet med detta även ha ett ansvar för att sprida information om universell utformning som ett sätt att möta kraven och om vikten av att göra rätt från början.

Denna information kan exempelvis ta sin utgångspunkt i vad som anges i den allmänna kommentaren nr 2 (2014) om artikel 9 i FN-konventionen som nämnts ovan. Där beskrivs universell utformning bland annat i punkt 15 i vilken anges att ”alla nya varor, produkter, anläggningar, tekniker och tjänster bör utformas universellt för att säkerställa fullständigt, jämlikt och obegränsat tillträde och tillgång för alla potentiella konsumenter, däribland personer med funktionsnedsättning”. Det nämns också att kostnaden för att göra tillgängligt i ett senare skede kan bli betydligt högre än att redan från början tillämpa principen om universell utformning. Tillgång till information och kommunikation, däribland IKT, nämns särskilt som ett område där tillgänglighet bör uppnås från början. Senare anpassningar av internet och IKT kan öka kostnaderna. Därför är det mer ekonomiskt att införa obligatorisk IKT-tillgänglighet på de tidigaste stadierna i utformning och produktion. I punkt 16 påpekas också att universell utformning gör samhället tillgängligt för alla, inte bara för personer med funktionsnedsättning.

I detta sammanhang kan nämnas att det finns en europeisk standard som kan användas för tillgänglighet genom universell utformning. Standarden, benämnd EN 17161, togs fram år 2019, och använder metoder från kvalitetsledningsstandarder som ISO 9001 för att beskriva hur organisationer kan gå tillväga för att designa, utveckla och tillhandahålla produkter, varor och tjänster som kan användas av en så stor målgrupp som möjligt, inklusive personer med funktionsnedsättning. Standarden innehåller inga tvingande krav utan endast rekommendationer, men den är ett värdefullt verktyg för organisationer och företag som vill försäkra sig om att arbeta efter principen om universell utformning. Myndigheter som bedriver främjandearbete bör i det arbetet därför inkludera även information om standarden.

17 Regelefterlevnad

17.1 Lämpliga och effektiva förfaranden

Enligt kommittédirektivet ska det finnas lämpliga och effektiva medel för att säkerställa att bestämmelserna i direktivet efterlevs. Åtgärder för att säkerställa detta ska omfatta, förutom marknadskontroll och tillsyn, effektiva och avskräckande sanktioner. Motsvarande krav på lämpliga och effektiva medel finns även i tillgänglighetsdirektivets artikel 29. Artikeln anger därutöver att sådana medel ska omfatta bestämmelser varigenom en konsument enligt nationell rätt kan vidta åtgärder i domstol eller hos behöriga förvaltningsmyndigheter för att säkerställa att de nationella bestämmelser som införlivar direktivet efterlevs. De medel som avses ska även omfatta bestämmelser varigenom offentliga organ eller privata sammanslutningar, organisationer eller andra rättsliga enheter, som har ett legitimt intresse av att säkerställa att detta direktiv följs, enligt nationell rätt kan delta vid domstolarna eller de behöriga förvaltningsmyndigheterna, antingen till stöd för eller på klagandens vägnar och med hans eller hennes tillstånd. I skäl 95 anges att vid behandling av klagomål avseende tillgänglighet bör medlemsstaterna iaktta den allmänna principen om god förvaltning och i synnerhet tjänstemännens skyldighet att säkerställa att ett beslut om varje klagomål fattas inom rimlig tid. Skäl 99 anger att medlemsstaterna bör, i enlighet med gällande unionsrätt, säkerställa att det finns alternativa tvistlösningsmekanismer som gör det möjligt att åtgärda påstådda fall av bristande efterlevnad av detta direktiv innan talan väcks vid domstol eller hos behöriga förvaltningsmyndigheter.

17.1.1 Regelefterlevnad bör säkerställas genom ordinarie förvaltningsrättsligt förfarande

Bedömning: De medel som ska finnas för att säkerställa efterlevnad av föreskrivna krav bör ligga inom ramen för den ordinarie svenska förvaltningsmodellen. Detta innebär att det i första hand är behörig förvaltningsmyndighet som säkerställer att de nationella bestämmelser som införlivar direktivet efterlevs. Förvaltningsmyndighetens beslut kan därefter överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Förvaltningslagen (2017:900) och förvaltningsprocesslagen (1971:291) ska därmed ligga till grund för ärendehandläggningen och eventuella domstolsförfaranden.

Efterlevnad av förvaltningsrättsliga regelverk säkerställs i Sverige genom myndighetsutövning hos förvaltningsmyndigheter. Principerna för svensk förvaltning bygger på enhetliga, tydliga och lättbegripliga regelverk som skapar god grund för rättssäkerhet och ett brett förtroende hos allmänheten. En förutsättning för att säkra allmänhetens förtroende är att oberoende offentliga aktörer ansvarar för att kontrollera att reglerna efterlevs. Sådana kontroller görs genom olika former av granskningar, till exempel marknadskontroll och tillsyn. Rättssäkerheten säkras genom att handläggningen styrs av ett antal förvaltningsrättsliga principer, däribland offentlighetsprincipen, legalitetsprincipen och officialprincipen. Åtgärder som har någon form av inverkan på en enskild ska föregås av ett beslut som kan överklagas till domstol.

Den svenska förvaltningsmodellen är väl utvecklad och bygger på etablerade principer för rättssäkerhet. Enligt utredningens bedömning saknas det grund att frångå det etablerade förfarandet för att säkerställa att regelverket om tillgänglighet efterlevs. Detta innebär att förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen är de författningar som ska reglera ärendehandläggningen hos förvaltningsmyndighet och domstol. De kommande avsnitten i detta kapitel syftar till att utreda om det, utöver befintliga bestämmelser i förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen, krävs ytterligare reglering för att direktivet ska implementeras korrekt.

17.1.2 Överklagande av beslut

Förslag: Ett beslut som fattas med stöd av genomförandelagen ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätt.

I förvaltningslagen (FL) och förvaltningsprocesslagen (FPL) finns bestämmelser om vad som ska gälla för överklagande av beslut, vem som har rätt att klaga och vilka beslut som får överklagas. Bestämmelserna ska tillämpas om inte annat anges i annan lag eller förordning (4 § FL samt 2 § FPL). Av förarbetena till förvaltningslagen framgår att syftet med överklagandeinstitutet är att ge den som på ett visst sätt påverkas av ett beslut en möjlighet att få beslutet upphävt eller ändrat för att på så sätt undvika de oönskade verkningar som beslutet annars skulle innebära (prop. 2016/17:180 s. 248). Vidare påtalas att enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer ska beslut som har en påvisbar effekt kunna överklagas, dock inte beslut som enbart i mycket begränsad utsträckning kan påverka någons faktiska situation. Till dessa bestämmelser finns en väl utvecklad rättspraxis.

Som utredningen påtalat vid ett flertal tillfällen i detta betänkande kan de beslut som fattas av marknadskontrollmyndigheter och tillsynsmyndigheter komma att få avsevärde konsekvenser för de berörda ekonomiska aktörerna. Även andra personer som berörs av beslutet kan ha intresse av att det kan överklagas. Utredningen kan inte se att det finns skäl att i genomförandelagen införa bestämmelser som innebär en begränsning av överklagandeinstitutet i förhållande till vad som gäller enligt förvaltningslagen respektive förvaltningsprocesslagen. Då de allmänna bestämmelserna om överklagande i dessa författningar har ett mycket brett tillämpningsområde, ser utredningen inte heller något behov av att ytterligare utvidga överklagandeinstitutet utöver vad som redan framgår av lag.

Förvaltningsprocesslagen reglerar inte vilka mål eller måltyper som omfattas av krav på prövningstillstånd. Sådana regler återfinns i stället i de materiella reglerna. I 40 § FL slås fast att beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol, dvs. till förvaltningsrätt, och att det krävs prövningstillstånd vid fullföljd till kammarrätt. Om inget annat anges i annan lag eller föreskrift krävs det alltså prövningstillstånd för att ett beslut ska prövas av kammarrätt. Utredningen bedömer att det inte heller här finns skäl att frångå den allmänna ordning som gäller enligt

förvaltningslagen. Prövningstillstånd bör därför krävas för att ett beslut ska tas upp till prövning i kammarrätten.

17.2 Konsumenters möjligheter att påverka ärenden om bristande överensstämmelse

Artikel 29 ställer krav på vilka förfaranden som ska finnas i de nationella rättssystemen för att säkerställa efterlevnad av lagstadgade krav på tillgänglighet. Det första kravet innebär att en konsument ska kunna vidta åtgärder i domstol eller hos behöriga förvaltningsmyndigheter för att säkerställa att de nationella regelverken med krav på tillgänglighet efterlevs. För att säkerställa en korrekt implementering av direktivet behöver utredningen därför undersöka hur de krav som ställs i artikel 29 tillgodoses i befintlig förvaltningsrättslig lagstiftning samt i övriga förslag som utredningen avser att lägga fram.

17.2.1 Konsumenter ska ha möjlighet att anmäla brister

Bedömning: Svensk förvaltning tillåter som regel att enskilda personer kan anmäla brister till kontrollmyndigheter. Myndigheterna avgör vilket tillvägagångssätt som ska gälla för granskningsförfarandet. Det vore dock vid kontrollen av efterlevnaden av genomförandelagen lämpligt om myndigheterna tillhandahåller en tillgänglig klagomålsportal som kan hantera anmälningar om bristande tillgänglighet på ett effektivt och tydligt sätt.

Som konstaterats ovan i avsnitt 17.1.1 gör utredningen bedömningen att regelefterlevnad enligt svensk rätt bör säkerställas i enlighet med det ordinarie förvaltningsrättsliga förfarandet.

Svensk förvaltning tillåter som regel att enskilda personer kan anmäla brister till kontrollmyndigheter. Dessa anmälningar kan därefter läggas till grund för ett ärende om tillsyn. Detta gäller inte minst i ärenden som rör konsumenträttigheter. Även ärenden om krav på tillgänglighet ska kunna initieras genom anmälningar från enskilda. Utredningens förslag i denna del behandlas närmare i avsnitt 14.4.5 och 15.7.2. Utredningen rekommenderar även i avsnitt 16.3.4 att det hos den samordnande tillsynsmyndigheten ska finnas ett system med en anmälnings-

portal som skapar en samlad ingång dit konsumenter kan vända sig för att påtala brister.

Möjligheten att anmäla brister innebär emellertid inte att det per automatik skapas ett granskningsförfarande hos den behöriga myndigheten. Det vanliga är att marknadskontroll- eller tillsynsmyndigheter själva fattar beslut om vilka granskningar som ska genomföras. I detta förfarande medför anmälningar om brister viktig information som läggs till grund för analyser om vilka granskningar som ska prioriteras.

Om inget annat anges är det myndigheten själv som bestämmer vilket tillvägagångssätt som ska gälla för granskningsförfarandet. Hur myndigheter väljer att omhänderta anmälningar och genomföra granskningar är därför individuellt från myndighet till myndighet och beror på vilka övriga uppgifter som myndigheten har och vilka resurser den totalt har att förfoga över. Av rättspraxis följer att en tillsynsmyndighets faktiska handlande eller underlåtenhet att handla inte kan överklagas, se till exempel RÅ 2010 ref. 29. Enligt utredningens bedömning vore det dock lämpligt, i enlighet med vad som anges ovan och i linje med det som förts fram av den referensgrupp som biträtt utredningen, om myndigheten tillhandahåller en tillgänglig klagomålsportal som kan hantera anmälningar om bristande tillgänglighet på ett effektivt och tydligt sätt.

Tillgänglighetsdirektivet är ett inremarknadsdirektiv som ska undanröja handelshinder på den inre marknaden och motverka snedvriden konkurrens. Direktivet har också till syfte att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet men innebär inte att det införs någon ny rättighetslagstiftning (se avsnitt 10.6). Svensk rättstradition är ytterst restriktiv med att skapa förvaltningsrättsliga förfaranden där alla klagomål behöver hanteras och bemötas. Detta gäller särskilt vid granskning som inte syftar till att kontrollera efterlevnad av rättighetslagstiftning.

17.2.2 Möjlighet för konsumenter att vara delaktiga i ärenden om bristande överensstämmelse

Ett granskningsärende kan inledas till följd av anmälningar och tips från allmänheten och andra myndigheter eller offentliga aktörer eller på eget initiativ från granskningsmyndigheten. Bestämmelser om hur en ärendehandläggning inleds och vad som gäller för den fortsatta

handläggningen av ett ärende finns i förvaltningslagen (2017: 900) (FL). Det är den ekonomiska aktören som är föremål för granskningen som kontrollmyndighetens beslut riktar sig mot och som beslutet får omedelbara verkningar för. Det blir därmed den ekonomiska aktören som i första hand är att betrakta som part i ett ärende om eventuell bristande överensstämmelse.

Enligt 19 § FL kan en enskild inleda ett ärende hos en myndighet genom en ansökan, anmälan eller annan framställning. Av framställningen ska det framgå vad ärendet gäller och vad den enskilde vill att myndigheten ska göra. Det ska också framgå vilka omständigheter som ligger till grund för den enskildes begäran. Som framgår ovan följer det emellertid inte per automatik att en kontrollmyndighet inleder ett granskningsärende utifrån varje anmälan som den får in. Myndigheten har däremot enligt 23 § FL ett ansvar att se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Paragrafen ger uttryck för den så kallade officialprincipen och innebär att det är myndigheten som har det yttersta ansvaret för att underlaget i ett ärende är sådant att det leder till ett materiellt riktigt beslut. Vilken omfattning av utredningsåtgärder som krävs kan variera med hänsyn till ärendets karaktär.

När ett granskningsärende har inletts följer det av 9 § FL att ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Den som är part i ett ärende har enligt 10 § FL rätt att ta del av allt material som har tillförts ärendet.

Det finns ingen legaldefinition i förvaltningslagen av vem som är att betrakta som part. Sökande, klagande och annan part brukar nämnas som aktörer som skulle kunna ges ställning som part i ett förvaltningsärende. Med *sökande* avses den som hos en myndighet ansöker om en åtgärd som är reglerad i den offentligrättsliga lagstiftningen (till exempel en ansökan om försörjningsstöd, sjukpenning eller serveringstillstånd). En *klagande* är den som överklagar ett förvaltningsbeslut till en högre instans. Det kan vara en sökande som fått avslag på sin framställning eller någon som drabbats av ett ingripande och vill att beslutet ska upphävas eller ändras. Uttrycket *annan part* inbegriper bland annat den som är föremål för ett tillsynsärende och därmed intar ställning som så kallad förklarande part.

Den som i någon annan egenskap har ett intresse i saken anses normalt sett inte som part i första instans. Skulle dennes intresse i saken vara sådant att han eller hon anses ha rätt att överklaga myndighetens

beslut, kan personen i fråga bli part i högre instans. En förutsättning för att någon i dessa fall ska anses som part i första instans är därför att denne bedöms ha ett sådant intresse i saken som ger en rätt att överklaga det kommande beslutet, det vill säga att personen i fråga har saklegitimation och även i övrigt anses vara berättigad att överklaga ett beslut enligt 42 § FL. Utanför partsbegreppet faller som regel en anmälare eller förslagsställare, exempelvis någon som tar initiativ till en åtgärd genom att anmäla ett visst förhållande utan att ha någon närmare anknytning till ärendet.[1]

Även den som inte är part har dock möjlighet att tillföra information i ett ärende, till exempel genom att skicka in ett skriftligt yttrande.

Innan en myndighet fattar ett beslut i ett ärende ska den, enligt 25 § FL, som huvudregel underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet.

Det är som regel den handläggande myndigheten som avgör om personen i fråga ska ha partsbehörighet i ärendet.

Offentlighetsprincipen innebär att även den som inte är part har möjlighet att begära ut och ta del av det som framkommit i ett specifikt ärende, förutsatt att materialet inte omfattas av sekretess.

17.2.3 Möjlighet att överklaga en kontrollmyndighets beslut i ett granskningsärende

De ärenden rörande bristande överensstämmelse som konsumenter kan tänkas ha ett intresse av att medverka i avser främst två situationer. Den första situationen handlar om förvaltningsmyndighetens ställningstagande till om ett kontrollärende ska inledas. Denna situation är av särskilt intresse för den enskilde konsument som har lämnat in en anmälan med klagomål om bristande överensstämmelse hos den aktuella produkten eller tjänsten. Som framgår ovan är dock sådana beslut som regel inte överklagbara. Den andra situationen avser utfallet av ett eventuellt kontrollärende. Som framgår ovan är det den ekonomiske aktören som i första hand är föremål för verkningarna av ett tillsynsbeslut och som är den som är part i ett ärende. Under vissa omständigheter kan emellertid även andra aktörer beviljas partsbehörighet samt vara berättigade att överklaga ett beslut.

[1] Se Förvaltningslagen En kommentar, Johan Lundmark och Mathias Säfsten, Norstedts Juridik, Upplaga 1, lagkommentar till 10 §.

En förvaltningsmyndighets beslut får överklagas om beslutet kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt. Behörighet att överklaga beslutet har den som beslutet angår, om beslutet har gått honom eller henne emot. Detta framgår av 41 och 42 §§ FL. Frågan om ett beslut får överklagas ska prövas före frågan om klaganden har rätt att klaga. I praktiken är det dock inte alltid möjligt att på detta sätt skilja överklagbarhet från klagorätt. I båda fallen beror nämligen prövningen av vilka verkningar beslutet har. Bedömningen av om ett beslut har gått den klagande emot anses därför ofta vara underordnad bedömningen av den effekt som det överklagade beslutet kan antas ha för den som klagar. Avgörande för om ett beslut är överklagbart och vem som har rätt att klaga är således i första hand vilka verkningar som beslutet har för den som överklagat beslutet. Som regel förutsätts för klagorätt att beslutets effekt drabbar klaganden direkt. Det ska också vara fråga om negativa verkningar. Frågan om ett beslut är överklagbart och vidare om klagandens klagorätt prövas av den myndighet som ska pröva överklagandet (47 § FL).

Klagorätt har i första hand den som är part. Ett beslut kan dock även angå andra än den som varit part under ärendets handläggning hos förvaltningsmyndigheten. Även intressenter som inte tidigare uppträtt i ärendet kan därför vara klagoberättigade. Allmänt sett brukar det för klagorätt krävas att beslutet antingen påverkar personens rättsliga ställning eller rör ett intresse som på något sätt erkänts av rättsordningen. Sådant så kallat skyddssyfte kan komma till uttryck till exempel genom bestämmelser om att de ska beredas tillfälle att yttra sig innan beslut fattas eller genom att det på annat sätt framgår att beslutsmyndigheten ska ta hänsyn också till av dem företrädda intressen.[2]

Bestämmelsen om vem som har rätt att klaga på ett förvaltningsbeslut har varit i huvudsak den samma sedan 1971 års förvaltningslag och det finns en omfattande rättspraxis i frågan. I SOU 2010:29 och Norstedts lagkommentar till 2017 års förvaltningslag finns utförliga redogörelser för den praxis som utvecklats på området. Utöver vad som redogjorts för ovan har utredningen valt att avgränsa sig genom att hänvisa till dessa verk och avstår i detta betänkande från att närmare redogöra för befintlig praxis. Sammanfattningsvis kan det dock konstateras att förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen ger en möjlighet för enskilda att träda in som part i mål, givet att vissa förut-

[2] Jfr SOU 2010:29 s. 645 f. samt Förvaltningslagen En kommentar, Johan Lundmark och Mathias Säfsten, Norstedts Juridik, Upplaga 1, lagkommentar till 42 §.

sättningar är uppfyllda. Bedömningen för om en person ska ges partsbehörighet ligger emellertid hos den instans som har att pröva överklagandet och bedömningen som görs kommer som regel alltid att behöva göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

17.3 Behörighet för intresseorganisationer med flera att delta i ärenden om bristande överensstämmelse

Enligt direktivets artikel 29.3 ska det finnas bestämmelser varigenom offentliga organ eller privata sammanslutningar, organisationer eller andra rättsliga enheter, som har ett legitimt intresse av att säkerställa att direktivet följs, enligt nationell rätt kan delta vid domstolarna eller de behöriga förvaltningsmyndigheterna, antingen till stöd för eller på klagandens vägnar och med hans eller hennes tillstånd, i alla de rättsliga eller administrativa förfaranden som föreskrivs för att säkerställa att skyldigheterna i detta direktiv efterlevs. Utredningen sammanställer i detta avsnitt de möjligheter som i dagsläget finns för offentliga organ och intresseorganisationer med flera att delta i rättsprocesser och ärenden hos förvaltningsmyndigheter och gör avslutningsvis en bedömning av om ytterligare lagstiftningsåtgärder är nödvändiga för att leva upp till direktivets krav i denna del.

17.3.1 Möjlighet att vända sig till Diskrimineringsombudsmannen (DO)

Bristande tillgänglighet är en diskrimineringsgrund i den svenskadiskrimineringslagen. En konsument som upplever sig diskriminerad på grund av bristande tillgänglighet kan vända sig till allmän domstol med krav på åtgärder och skadestånd. Konsumenten kan också välja att vända sig till DO. DO har sedan möjlighet att i allmän domstol föra den enskildas talan. Ett sådant förfarande är, även om det skulle leda till skadeståndsansvar för den diskriminerande ekonomiska aktören, inte att betrakta som dubbelbestraffning vid en samtida talan om sanktionsavgift eller vite (se avsnitt 10.4.7).

17.3.2 Möjlighet för intresseorganisationer med flera att agera ombud

Utredningens förslag innebär att behörig myndighet i ett kontrollärende ska ges möjlighet att besluta om förelägganden och förbud, samt att förena dessa med vite, samt i vissa fall också besluta om sanktionsavgifter. Åtgärderna kommer att riktas mot de berörda ekonomiska aktörerna, som därmed kommer att ha partsbehörighet och klagorätt i dessa ärenden. Som redogjorts för ovan kommer troligtvis även enskilda personer att i vissa fall kunna vara berättigade att agera part och ha klagorätt i ärenden om bristande överensstämmelse.

Enligt 14 § FL får den som är part i ett ärende anlita någon som är lämplig för uppdraget som ombud eller biträde. Det finns därmed inget i befintlig lagstiftning som hindrar att representanter för organisationer, vare sig det är ideella föreningar eller andra juridiska personer, med fullmakt från en konsument påtalar brister till tillsynsmyndigheten eller skriftligen yttrar sig i de ärenden som avhandlas hos myndigheten.

17.3.3 Möjlighet för intresseorganisationer och enskilda med flera att i övrigt yttra sig i ärenden om bristande överensstämmelse

Vid handläggningen av ärenden hos förvaltningsmyndighet och förvaltningsdomstol finns ett flertal bestämmelser som reglerar möjligheten att låta andra än de som är parter i ärendet uttala sig i den fråga som är uppe till prövning. Som redogjorts för ovan är en myndighet enligt 23 § FL skyldig att se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Motsvarande bestämmelse finns även för förvaltningsdomstolar i 8 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) (FPL). En myndighet kan enligt 26 § FL inom ramen för sitt utredningsansvar begära ett yttrande från en annan myndighet eller från någon enskild. På samma sätt kan en förvaltningsdomstol enligt 24 § FPL inhämta yttrande över fråga, som kräver särskild sakkunskap, från myndighet, tjänsteman eller den, som eljest har att gå till handa med yttrande i ämnet, eller anlita annan sakkunnig i frågan. En förvaltningsdomstol kan även förordna om förhör med vittne eller sakkunnig (25 § FPL).

Handläggningen ska vara skriftlig (9 § FL samt 9 § FPL) och beslut ska grundas på vad handlingarna innehåller samt vad som i övrigt förekommit i ärendet (jfr 30 § FPL).

Utredningsskyldigheten för myndigheter och förvaltningsdomstolar innebär att det är myndigheten eller domstolen som har det yttersta ansvaret för att underlaget i ett ärende är sådant att det leder till ett materiellt riktigt beslut. Vilken omfattning av utredningsåtgärder som krävs kan variera med hänsyn till ärendets karaktär. En myndighet eller domstol som handlägger ett ärende om bristande överensstämmelse kan därmed både på begäran från en enskild part eller på eget initiativ behöva begära in yttrande från en som har särskild sakkunskap i en fråga som är av relevans för utgången i ärendet.

Därutöver finns det inget i vare sig förvaltningslagen eller förvaltningsprocesslagen som hindrar att andra som, trots avsaknad av partsbehörighet, har intresse av utfallet i ärendet skickar in sina synpunkter i ett yttrande till den handläggande myndigheten eller domstolen.

17.4 Möjlighet att väcka talan i allmän domstol

Utredningen har även sett över möjligheten för enskilda att väcka talan i allmän domstol mot en ekonomisk aktör som inte uppfyller direktivets krav. Detta skulle i sådant fall ske inom ramen för en civilrättslig process och därmed enligt rättegångsbalkens bestämmelser avseende tvistemål.

Till skillnad mot vad som gäller för processen i allmän förvaltningsdomstol krävs inget myndighetsbeslut som ska ligga till grund för en sådan process. Den som vill inleda en rättegång mot någon ska i stället skriftligen ansöka om stämning hos rätten. En sådan stämningsansökan ska bland annat innehålla ett bestämt yrkande, en utförlig redogörelse för de omständigheter som åberopas till grund för yrkandet samt uppgift om de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Det är dock osäkert vad som är möjligt att uppnå med en sådan talan. Som tidigare konstaterats utgör tillgänglighetsdirektivet och den lagstiftning som genomför detta inte någon rättighetslagstiftning för enskilda. En enskild kan därmed inte enbart med hänvisning till denna lagstiftning föra talan i domstol om att dess rättigheter har blivit kränkta. En fråga om åtgärder mot en ekonomisk aktör till följd av bristande överensstämmelse ska prövas enligt det förvaltningsrätts-

liga förfarandet och ska därmed behandlas i de allmänna förvaltningsdomstolarna. En allmän domstol torde därmed anses sig förhindrad att ta upp en sådan fråga till prövning.

17.5 Utredningens överväganden

17.5.1 Artikel 29 kräver inga författningsändringar för ett korrekt genomförande av tillgänglighetsdirektivet

Bedömning: Befintliga bestämmelser i svensk författning är tillräckliga för att säkerställa att svensk rätt lever upp till direktivets artikel 29.

Direktivets artikel 29 föreskriver att en konsument ska kunna vidta åtgärder hos behörig förvaltningsmyndighet för att säkerställa att nationella regler efterlevs. Exakt vad som avses med att ”vidta åtgärder” anges inte närmare i direktivet och innebörden av begreppet är därmed för vagt för att en bokstavstolkning av begreppet ska kunna göras. Bestämmelsens syfte synes emellertid vara tydlig, nämligen att enskilda konsumenter ska kunna påtala brister i tillgänglighet till behörig myndighet. Denna ska sedan inom ramen för sin myndighetsutövning säkerställa att de påtalade bristerna följs upp och vid behov åtgärdas. Förutsatt att de behöriga myndigheterna följer processer som leder till detta resultat ska det inte vara nödvändigt att enskilda konsumenter agerar part och driver ärenden om bristande tillgänglighet.

Svensk förvaltning bygger på att det är oberoende myndigheter som, utifrån allmänna förvaltningsrättsliga principer och vad som i övrigt anges i lag eller annan författning, utreder ett ärende, fattar beslut samt säkerställer att identifierade brister åtgärdas. Den lagstiftning som utredningen föreslår föreskriver att enskilda, inklusive konsumenter, ska kunna anmäla brister till behörig kontrollmyndighet. Officialprincipen, som kommer till uttryck i både förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen, föreskriver myndighetens utredningsskyldighet. Nämnda lagar ger även den som inte är part i ett ärende möjlighet att tillföra information i ett ärende och att under vissa omständigheter inträda som part och överklaga ett beslut. Offentlighetsprincipen skapar förutsättningar för att även den som inte är part har möjlighet att följa ett ärendes handläggning. Principerna är sedan länge väl etable-

rade i svensk förvaltning och som nämnt ovan är syftet att det är det offentliga, genom en myndighetsutövande aktör, som ska utreda och säkerställa att regler efterlevs.

Utredningens bedömning är att det krävs väldigt starka skäl för att principerna för det ordinarie förvaltningsförfarandet ska frångås på så sätt att den som anmäler en felaktighet även per automatik ska ges partsbehörighet i den fortsatta processen och därmed vara berättigad att överklaga alla beslut som fattas i ärendet. I detta hänseende måste det beaktas att tillgänglighetsdirektivet är ett inremarknaddirektiv. De svenska författningar som genomför detta kommer inte att innehålla någon rättighetslagstiftning och den tillsyn och marknadskontroll som ska genomföras kommer därför inte heller att omfatta granskning av om enskildas rättigheter har kränkts. Utredningen kan mot bakgrund av detta inte se att det föreligger sådana starka skäl som skulle kunna föranleda ett avsteg från det ordinarie förvaltningsförandet.

Utredningen noterar även att den svenska förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen inte hindrar att vare sig enskilda eller offentliga organ eller intresseorganisationer på eget initiativ yttrar sig skriftligen i ett ärende. Ett sådant yttrande kommer att utgöra en handling i ärendet eller målet och ska beaktas tillsammans med allt vad som i övrigt framkommit i ärendet. Offentlighetsprincipen möjliggör även för utomstående att ta del av de handlingar som finns i ett ärende, förutsatt att handlingen ifråga inte omfattas av sekretess. Det finns således inget i svensk förvaltningsrättslig lagstiftning som hindrar den som har intresse av utgången av ett ärende att bevaka och framföra sina synpunkter i en fråga.

Utredningens bedömning är därmed att befintlig svensk lagstiftning är tillräcklig för att svensk rätt ska leva upp till artikel 29.

17.5.2 Behov av uppföljning

Bedömning: Regeringen bör följa upp effektiviteten i myndigheternas handläggning av ärende om tillsyn och marknadskontroll, i synnerhet vad gäller anmälningar som gjorts av konsumenter och utfallet av den granskning som genomförts till följd av dessa.

Som framgår ovan kan även andra än den berörde ekonomiske aktören få partsbehörighet i ett ärende. En förutsättning för detta är att ett

beslut i ärendet får verkningar som är av direkt betydelse för personen i fråga. Den avvägning som här behöver göras är emellertid inte okomplicerad. Förutsättningarna för att få partsbehörighet och klagorätt är starkt beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Det kommer därför att överlämnas till den tillämpande myndigheten och den fortsatta rättstillämpningen att avgöra i vilka situationer som partsbehörighet kan uppstå.

Det är högst troligt att det kommer att uppstå ärenden om bristande överensstämmelse som har direkta verkningar för den person som har initierat ärendet eller som kan anses hänförliga till ett sådant särskilt intresse som personen i fråga företräder. Långt från alla klagomål kommer emellertid att kunna leda vidare till kontrollärenden där bristande överensstämmelse konstateras. Även i ärenden som leder vidare till kontroller och beslut om åtgärder är det inte en självklarhet att den som har initierat ärendet från början kan visa att den berörs så direkt av verkningarna av ett beslut att denne har rätt att delta som part. I många fall kommer enskilda personer som inte är en berörd ekonomisk aktör därför inte anses ha partsbehörighet eller vara berättigad att klaga på ett beslut.

En kartläggning som har gjorts av Independent Living avseende regelverken om enkelt avhjälpta hinder i bebyggd miljö visar att möjligheten för enskilda att delta som part och därmed kunna driva mål om tillgänglighet i praktiken är begränsad.[3] I den referensgrupp som är knuten till utredningen har det framförts liknande erfarenheter. Det har bland annat påtalats att det finns en uppgivenhet kring att anmäla diskriminering eller bristande tillgänglighet till dagens myndigheter på grund av otydlighet kring uppdrag, ineffektivitet i hanteringen av anmälningar och bristen på substantiell återkoppling till anmälaren från myndighetens sida. Bestämmelserna om rättegångskostnader i 18 kap. rättegångsbalken upplevs ofta som ett hinder för enskilda att på egen hand väcka talan om bristande tillgänglighet, då en sådan process kan vara förknippad med en stor ekonomisk risk. Det påpekas även att av över 2 000 anmälningar per år driver DO cirka fem fall per år gällande alla sju diskrimineringsgrunder och sex diskrimineringsformer.

Utredningen är av uppfattningen att en effektiv tillsyn och marknadskontroll är en förutsättning för ett framgångsrikt genomförande

[3] Independent Living Institute, Utredning Hur Sveriges kommuner hanterar frågor om enkelt avhjälpta hinder https://lagensomverktyg.se/wp-content/uploads/sites/4/2018/05/-AnnaZoteevas UtredningomEAH.pdf.

av tillgänglighetsdirektivet. Anmälningar från allmänheten är en viktig del i kontrollmyndigheternas arbete med att identifiera vilka granskningar som behöver göras och hur dessa ska prioriteras. Om det ska vara motiverat att anmäla måste det samtidigt finnas en tilltro till att anmälan fyller en funktion och till att den behöriga myndigheten arbetar effektivt med att motverka bristande överensstämmelser. Mot bakgrund av vad som redogjorts för ovan ser utredningen att det finns risk för avsaknad av sådan tilltro. För att kunna motverka detta behöver effektiviteten i kontrollverksamheten följas upp. Skulle en sådan uppföljning visa på dålig effektivitet eller på låg tilltro till kontrollmyndighetens arbete bör det övervägas om ytterligare åtgärder bör vidtas.

Utredningen föreslår därför att regeringen vid ett flertal tillfällen under de första åren följer upp kontrollverksamheten. Detta kan ske antingen genom att kontrollmyndigheterna själva regelbundet rapporterar om sitt arbete eller att en annan offentlig aktör ges i uppdrag att följa upp och utvärdera kontrollverksamheten inom området.

Det finns ytterligare en anledning att noga följa upp kontrollverksamheten. Kommissionen ska nämligen enligt direktivet inrätta en arbetsgrupp för kontrollmyndigheter och brukarorganisationer (artikel 28) och kommissionen ska regelbundet (vart femte år, med start den 28 juni 2030) rapportera om tillämpningen av direktivet till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén (artikel 33). En sådan uppföljning torde inte vara möjlig att göra utan benäget bistånd från medlemsländerna. Även av denna anledning är det därför viktigt att regeringen följer upp och utvärderar kontrollverksamheten.

17.5.3 Framtida möjlighet att väcka talan genom grupptalan

Bedömning: Tillgänglighetsdirektivet ställer inte krav på möjlighet till grupptalan. Bestämmelser i befintliga svenska författningar är tillräckliga för att offentliga organ och övriga organisationer som nämns i direktivets artikel 29 ska kunna utföra de i artikeln beskrivna uppgifterna.

Resultatet från utredningen om genomförande av EU-direktivet om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen (Fi 2021:01) bör inväntas innan frågan om grupptalan inom nu aktuellt område behandlas vidare.

Artikel 29 föreskriver inte några krav på grupptalan eller att organisationer eller offentliga organ ska ges möjlighet att på eget initiativ driva ärenden om bristande regelefterlevnad. Det som anges i denna artikel är i stället att sådana organisationer och offentliga organ, med klagandens tillstånd, ska ges möjlighet att delta i en process antingen till stöd för eller på klagandens vägnar. En förutsättning för dessa aktörers medverkan är därmed att det finns en klagande part att bistå. Utredningen bedömer att befintliga bestämmelser i diskrimineringslagen, förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen redan möjliggör för offentliga organ och andra intresseorganisationer att delta vid domstolar och förvaltningsmyndigheter till stöd för eller på klagandens vägnar. Några förslag behöver därför inte läggas fram heller i denna del.

Utredningen har samtidigt fått propåer från flera håll om att den även borde se över möjligheten för organisationer och grupper att gemensamt driva ärenden om bristande tillgänglighet.

Möjligheten att väcka grupptalan är emellertid starkt begränsad i svensk förvaltningsrätt. I vissa situationer finns det visserligen redan i dag möjlighet för ideella föreningar eller andra juridiska personer att överklaga en dom eller ett beslut och därmed träda in som part i ärendet. Så är till exempel fallet vid överklagan av vissa beslut och domar med stöd av 16 kap. 13 § miljöbalken. Det krävs emellertid omfattande utredning för att kunna föreslå nya former för grupptalan inom exempelvis tillgänglighetsdirektivets område. Utredningen om genomförande av EU-direktivet om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen (Fi 2021:01) har bland annat i uppdrag att se över om åtgärder behöver vidtas för att möjliggöra grupptalan inom vissa områden som normalt är förvaltningsrättsligt reglerade. Även om EU-direktivet om grupptalan inte är direkt tillämpligt på tillgänglighetsdirektivet är det möjligt att de överväganden som görs i den utredningen kan ha betydelse för grupptalan inom andra områden av förvaltningsrätten. Det är därför inte lämpligt att föregå denna utredning genom att nu titta på specialreglering för grupptalan om tillgänglighet. Utredningen bedömer därför att resultatet av utredningen om genomförande av EU-direktivet om grupptalan bör inväntas innan ytterligare åtgärder vidtas för att se över möjligheten att skapa någon form av grupptalan vid brister i tillgänglighet.

17.6 Sanktioner

Bedömning: Det är nödvändigt att koppla sanktioner till de skyldigheter som de ekonomiska aktörerna har.

Direktivet syftar till en harmoniserad lagstiftning inom EU vad gäller de produkter och tjänster som omfattas. Sanktionerna vid bristande efterlevnad från de ekonomiska aktörernas sida ska, enligt vad som framgår av artikel 30, vara effektiva, proportionella och avskräckande.

Sanktionerna ska också ta hänsyn till omfattningen av den bristande efterlevnaden, inbegripet hur allvarlig den är, och hur många enheter av de berörda produkterna eller tjänsterna som inte uppfyller kraven samt hur många personer som påverkats (artikel 30.4).

Direktivet är vidare uppbyggt på så vis, att de ekonomiska aktörerna som tillverkar, distribuerar och importerar produkter har en skyldighet att samarbeta och lämna information till den myndighet som bedriver tillsyn (artikel 7–12). Samma skyldighet har tjänsteleverantören som tillhandhåller en tjänst som omfattas av direktivets krav (artikel 13).

Utöver dessa förpliktelser har ekonomiska aktörer krav på sig att inte släppa ut produkter respektive tillhandahålla tjänster på marknaden som inte lever upp till tillgänglighetsdirektivets krav.

För att de myndigheter som bedriver kontroll och tillsyn ska kunna genomföra sitt arbete effektivt är det nödvändigt att koppla sanktioner till de skyldigheter som de ekonomiska aktörerna har. Det handlar när det gäller tillgänglighetsdirektivet dels om att lämna nödvändig information, dels om att i samarbete med behöriga myndigheter vidta alla åtgärder som krävs för att undanröja bristande överensstämmelse med de tillämpliga tillgänglighetskraven hos de produkter och tjänster som släppts ut eller tillhandahålls på marknaden.

17.6.1 Vitesföreläggande

Förslag: Förelägganden och förbud ska kunna förenas med vite.

Det är utredningens uppfattning att de möjliga åtgärder som marknadskontrollmyndigheterna, och de myndigheter som bedriver till-

syn över tjänster, kan vidta för att komma tillrätta med överträdelser, typiskt sett förbud och förelägganden, ska kunna förenas med vite för att kunna få avsedd effekt (se till exempel SOU 2020:49 s. 496 f.) Vite är ett hot om att betalningsansvar kan uppstå, om någon inte skulle följa ett föreläggande eller förbud. Vite är alltså avsett att styra någons beteende i ett enskilt fall för framtiden. Ett vitesföreläggande kan riktas mot såväl en juridisk som fysisk person och kan utformas efter vad som i det enskilda fallet är lämpligt.

Bestämmelsen i 6 § lagen om viten innebär att talan om utdömande av vite som huvudregel ska föras vid förvaltningsrätt. Det behövs därför inte någon särskild regel med detta innehåll. Inte heller behövs någon bestämmelse om förfarandet vid prövningen av en sådan talan, då lagen om viten och förvaltningsprocesslagen (1971:291) innehåller bestämmelser om detta.

Utredningen har tidigare i avsnitt 14.4.7, 14.4.8 samt 15.7.5 redogjort för vissa situationer där ett föreläggande eller förbud får förenas med vite. Även i övriga fall bör dock myndigheternas beslut om föreläggande och förbud kunna förenas med vite.

17.6.2 Sanktionsavgifter

Förslag: Det ska finnas en möjlighet för myndigheter som bedriver marknadskontroll och tillsyn att ingripa med sanktionsavgift mot redan begångna överträdelser av produkt- eller tjänsterelaterade krav.

Ansvaret bör vara strikt. Sanktionsavgiftens storlek bör bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet och uppgå till mellan 10 000 och 10 000 000 kronor.

Det ska finnas möjlighet att sätta ned sanktionsavgiften. I ringa fall ska ingen avgift tas ut.

Tillsynsmyndigheten och marknadskontrollmyndigheten prövar frågor om sanktionsavgifter.

En sanktionsavgift får inte beslutas senare än fem år från den tidpunkt då överträdelsen upphörde.

Sanktionsavgiften ska betalas inom trettio dagar från det att beslutet fick laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet.

Avgiften faller bort i den utsträckning som verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet fick laga kraft.

För att åstadkomma en effektiv marknadskontroll är det inte tillräckligt att marknadskontrollmyndigheterna och myndigheterna som bedriver tillsyn, genom förelägganden och förbud kan begära att de ekonomiska aktörerna ska agera på visst sätt. Det är även viktigt att behöriga myndigheter har möjlighet att ingripa mot redan begångna överträdelser av produkt- och tjänsterelaterade krav. Det kan till exempel handla om att en produkt inte är märkt på ett korrekt sätt eller att en ekonomisk aktör inte uppfyller sina skyldigheter vid misstanke om bristande överensstämmelse eller att en produkt släpps ut eller tjänst tillhandahålls på marknaden utan att uppfylla krav på tillgänglighet. I dessa fall behövs en tillbakaverkande sanktion som straff eller sanktionsavgift.

Utredningen gör bedömningen att det är tillräckligt att ange att sanktionsavgift får riktas mot den ekonomiske aktören som har överträtt en bestämmelse i genomförandelagen som ställer krav på den produkt eller tjänst som aktören tillhandahåller eller som medför skyldigheter för den ekonomiske aktören.

I valet mellan straff och sanktionsavgift gör utredningen följande överväganden. Straff innebär att beteendet, gärningen, kriminaliseras och att polis utreder den misstänkta överträdelsen och att åklagare för talan i allmän domstol om att lämplig påföljd ska dömas ut för överträdelsen. I Sverige är det bara fysiska personer som kan bli föremål för straffsanktioner.

Marknadskontrollmyndigheter har i andra sammanhang lyft fram att överträdelser av produktkrav som finns i andra regleringar sällan leder till åtal eller fällande dom. Hanteringen av en anmälan tenderar dessutom att ta lång tid (SOU 2020:49 s. 501 f.)

Vidare kan sanktionsavgifter åläggas även juridiska personer, vilket enligt utredningen är helt nödvändigt för en effektiv tillämpning. Det är ofta svårt att identifiera en fysisk person som uppfyller de subjektiva och objektiva rekvisiten för att kunna dömas för brott.

Överträdelser av tillgänglighetskraven är dessutom av den arten att de i första hand kommer att upptäckas av de myndigheter som bedriver kontroll och tillsyn. Dessa har i allmänhet bättre möjlighet att utreda överträdelserna än polis och åklagare. Systemet kommer dessutom med all sannolikhet att bli billigare, enklare och snabbare om myndigheten som upptäcker och utreder eventuella överträdelser också får sanktionera överträdelserna. Det är därför utredningens uppfattning att sanktionsavgifter bör användas i stället för straff.

Det är också utredningens uppfattning att tillsynsmyndigheten eller marknadskontrollmyndigheten själv ska besluta om avgiften och avgiftens storlek. Det är den ordning som föreslås som huvudregel i marknadskontrollkommitténs betänkande (SOU 2020:49) och det är också en ordning som tillämpas i allt fler fall. Ett exempel på detta finns i resegarantilagen (2018:1218). I förarbetena till resegarantilagen uttalade regeringen bland annat följande. Det finns skäl att ifrågasätta en ordning som innebär att domstol på talan av myndigheten prövar om en avgift av det aktuella slaget ska påföras. En utgångspunkt bör vara att beslutanderätten i första instans ska ligga hos domstol, främst när avgiftsskyldigheten beror på om en överträdelse har skett av uppsåt eller oaktsamhet och när reglerna är utformade så att det finns utrymme för betydande skönsmässiga bedömningar (prop. 2017/18: 226 s. 64). Vid bedömningen av om en ekonomisk aktör uppfyllt kraven på tillgängliggörande enligt tillgänglighetsdirektivet är det möjligt att objektivt konstatera hur och i vilken omfattning en tjänst eller produkt lever upp till direktivets krav och de standarder som kommer att ligga till grund för tillämpningen. Det är alltså inte fråga om att göra skönsmässiga bedömningar. Om en näringsidkare ifrågasätter myndighetens bedömning att han eller hon har brustit i sina skyldigheter finns dessutom möjlighet att överklaga beslutet att påföra sanktionsavgift (se avsnitt 17.1.2).

Sanktionsavgiften bör som utgångspunkt betalas inom trettio dagar från det att beslutet fick laga kraft, men en längre betalningstid bör dock kunna fastställas i beslutet. Sanktionsavgiften ska betalas till Kammarkollegiet.

Det bör även finnas regler om preskription. I produktlagstiftningar som genomför EU-direktiv är preskriptionstiden i de flesta fall fem år. Det finns ingen anledning att avvika från den ordningen. En sanktionsavgift bör därför endast få tas ut om ansökan har delgetts näringsidkaren inom fem år från den tidpunkt då överträdelsen upphörde.

Vidare bör verkställighet inte få ske senare än fem år efter det att beslutet fick laga kraft. Med verkställighet avses faktiska verkställighetsåtgärder. Preskriptionen är absolut. Det betyder att fullgörande inte kan krävas efter det att fem år har gått sedan beslutet fick laga kraft, även om verkställighet har skett under femårsperioden avseende en del av sanktionsavgiften. Det som preskriberas är den del av avgiften som ännu inte har drivits in.

Ansvaret bör dessutom vara strikt. Anledningen är följande. De som riskerar att bli avgiftsskyldiga ska kunna förväntas ha god kännedom om gällande regelverk och ha särskild anledning att se till att dessa regler följs. Att tillverka, distribuera eller importera och sälja en produkt, eller tillhandahålla en tjänst, som bryter mot regler som den ekonomiska aktören förutsätts känna till eller sätta sig in i bör kunna betraktas som i vart fall oaktsamt. Vid fråga om en avgift ska påföras för brister behöver det enligt utredningen därför inte göras någon bedömning av om överträdelsen skett med uppsåt eller av oaktsamhet utan det räcker med ett konstaterande att regleringen inte följts – det vill säga det finns förutsättningar att tillämpa en reglering med strikt ansvar. Detta skulle dessutom förenkla och effektivisera beslutsprocessen.

När det gäller avgiftens storlek bör den bedömas i det enskilda fallet, med ledning av de kriterier som nämns i artikel 30.4. I marknadsföringslagens (2008:486) bestämmelser om marknadsstörningsavgift framgår att denna ska fastställas till lägst 10 000 kronor och högst 10 000 000 kronor (31 § marknadsföringslagen). Detta har i marknadskontrollutredningens betänkande ansetts för lågt på området som har med produktrelaterade krav att göra, eftersom brister i det avseendet kan leda till allvarliga risker för människors hälsa eller för miljön (SOU 2020:49 s. 514).

Tillgänglighetsdirektivet reglerar situationer som förvisso är viktiga, men vid bristande överensstämmelse kan knappast sägas finnas risk för människors hälsa eller för miljön. Hänvisningarna som görs i tillgänglighetsdirektivet till artiklar i marknadskontrollförordningen gäller inte heller de som har med produktsäkerhet att göra (se avsnitt 14.3.3 för en närmare redogörelse över vilka artiklar i förordningen som är tillämpliga på direktivet). Vid en samlad bedömning anser utredningen därför att lägsta avgift kan stanna vid 10 000 kronor och högsta avgift kan bestämmas till 10 000 000 kronor. Inom intervallet kan marknadskontrollmyndigheterna meddela föreskrifter och med utgångspunkt i dessa kan sedan en avgift bestämmas i det enskilda fallet – bland annat med beaktande av försvårande och förmildrande omständigheter, särskilt med utgångspunkt i regleringen i artikel 30.4.

Sanktionsavgift är en administrativ sanktion och anses inte ingå i det straffrättsliga systemet. Det finns därför inte några krav på att regler om sanktionsavgifter ska utformas enligt allmänna straffrättsliga principer. Sanktionsavgifter är dock att betrakta som straff enligt Euro-

peiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (Europakonventionen). Sanktionsavgifter omfattas således av artikel 6 i Europakonventionen och reglerna ska utformas på ett sådant sätt att de rättssäkerhetsgarantier som följer av artikeln uppfylls. Det innebär bland annat att den enskilde ska underrättas om vilken gärning som läggs honom eller henne till last, ha rätt att inte vara verksam i förfarandet till egen nackdel, ha rätt att vara tyst och ges tillfälle att yttra sig över anklagelsen. Det finns därmed inte någon möjlighet att tvinga en ekonomisk aktör att delta i utredningen av förutsättningarna för att påföra en sanktionsavgift. Oskyldighetspresumtionen ska också beaktas. Den medför det är marknadskontrollmyndighetens ansvar att visa att det finns förutsättningar för att besluta om en sanktionsavgift. Principen innebär även att tveksamma omständigheter ska tolkas till den enskildes fördel och att beviskraven som sådana är högt satta. Det är inte den som riskerar att påföras en sanktionsavgift som ska bevisa sin oskuld utan tvärtom. Den enskilde ska även ha möjlighet att inom rimlig tid få sin sak prövad av domstol.

För att ett strikt ansvar inte ska strida mot oskyldighetspresumtionen i Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga följer vidare av praxis att det måste finnas möjlighet för en myndighet som bedriver marknadskontroll eller tillsyn att befria någon från sanktionsavgift, när det framstår som oskäligt att ta ut avgift. Det gäller exempelvis när överträdelsen är ringa eller om överträdelsen berott på omständigheter som den avgiftsskyldige inte kunnat påverka. Det bör också finnas möjlighet att sätta ned avgiften om den i det enskilda fallet framstår som oskäligt hög. Enligt utredningen medför sådana möjligheter till lägre eller helt nedsatt avgift att hänsyn tas till principen om att tänka småskaligt som framhålls i skäl 65 i ingressen direktivet, utan att kraven på effektiva rättsmedel träds för när.

17.6.3 Dubbelbestraffning

Förslag: När vite eller sanktionsavgift beslutas ska hänsyn tas till förbudet mot dubbelbestraffning. Ett förbud mot dubbelbestraffning ska utformas på så sätt att sanktionsavgift inte ska kunna påföras en ekonomisk aktör, om överträdelsen har föranlett straff eller om överträdelsen omfattas av ett föreläggande eller förbud

med vite och samma överträdelse ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.
Bedömning: Varje överträdelse mot kraven som kan leda till en sanktion kan utgöra en enskild överträdelse. Detta får bedömas i det enskilda fallet.

Det finns också anledning att beakta förbudet mot dubbelbestraffning. I artikel 4 i Europakonventionens 7:e tilläggsprotokoll föreskrivs att ingen får lagföras eller straffas på nytt för ett brott för vilket han redan har blivit slutligt frikänd eller dömd (*ne bis in idem*). Även EU:s rättighetsstadga innehåller en liknande bestämmelse (artikel 50). Denna rätt att inte bli lagförd eller straffad två gånger brukar benämnas dubbelbestraffningsförbudet. Förbudet kan vara tillämpligt även när något av de två förfarandena, eller båda, avser åtgärder eller sanktioner som inte betecknas som straff enligt den nationella rätten, till exempel administrativa sanktioner. Att påföra både ett vite och en sanktionsavgift för samma överträdelse kan alltså strida mot dubbelbestraffningsförbudet. Om det finns ett tillräckligt nära materiellt och tidsmässigt samband mellan två förfaranden kan de emellertid anses utgöra ett straff. Ett exempel är att en person kan bli straffad enligt lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott för till exempel rattfylleri och få indraget körkort för samma gärning utan att detta är att betrakta som två straff för samma gärning, eftersom de båda förfarandena anses vara en del av samma straff.

Vid överträdelser av produktrelaterade krav bör varje överträdelse som självständigt kan leda till en sanktion anses utgöra en enskild överträdelse. En ekonomisk aktör som hanterar en produkt som brister i överensstämmelse i förhållande till flera produktrelaterade krav kan alltså begå flera olika överträdelser. Att då ålägga den ekonomiska aktören en sanktionsavgift för varje överträdelse kan inte anses innebära dubbelbestraffning. Avgörande för om två brister utgör samma överträdelse är alltså om bristerna var för sig skulle kunna leda till en sanktion. Det är ett stort antal krav som de ekonomiska aktörerna har att leva upp till. Det innebär att det finns en stor potentiell mängd överträdelser som man kan göra sig skyldig till. Det är dock viktigt att tillsynsmyndigheter och myndigheter som bedriver marknadskontroll eller tillsyn kan återkomma till samma produkter eller tjänster om det visar sig finnas ytterligare brister än redan konstaterade. Om myndigheten i det läget beslutar om vite eller sanktionsavgift bör dock hänsyn

tas till eventuella sanktioner som tidigare beslutats mot den ekonomiska aktören för överträdelser avseende samma produkter eller tjänst. Det kan i så fall vara en omständighet som leder till att en sanktionsavgift sätts ned.

Det är de beslutsfattande myndigheterna som i slutändan har att beakta dubbelbestraffningsförbudet och inte på nytt straffa någon för en överträdelse som denne redan har blivit straffad för.

I vissa fall har dock lagstiftningen utformats så att risken för dubbelbestraffning undviks.

Förelägganden eller förbud får enligt utredningens förslag förenas med vite. Det finns i princip inte något hinder mot att förena ett föreläggande eller förbud med vite trots att underlåtenhet att vidta den åtgärd som avses med föreläggandet också kan föranleda någon annan sanktion, till exempel sanktionsavgift. Detta gör att en handling eller underlåtenhet att agera kan komma att omfattas av såväl ett vitesföreläggande eller vitesförbud som en bestämmelse om sanktionsavgift. Motsvarande gäller i den föreslagna lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadskontrollförordning. I den lagen har en bestämmelse som uttryckligen förhindrar risken för dubbelbestraffning föreslagits (SOU 2020:49 s. 519). En motsvarande bestämmelse bör också tas in i genomförandelagen.

Det är inte bara ett slutligt avgörande som innebär ett hinder mot en andra prövning utan även en pågående prövning. Det innebär att det som avgör när ett hinder mot ett andra förfarande för samma gärning eller överträdelse uppkommer får anses vara den tidpunkt när det inleds en domstolsprocess om utdömande om vite. Ett förbud mot dubbelbestraffning bör därför utformas på så sätt att sanktionsavgift inte ska kunna påföras en ekonomisk aktör, om överträdelsen har föranlett straff eller om överträdelsen omfattas av ett föreläggande eller förbud med vite och samma överträdelse ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet. Det finns exempel på sådan reglering i 5 kap. 13 § lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadsmissbruksförordning och 30 § livsmedelslagen. Bestämmelsen i genomförandelagen bör utformas på motsvarande sätt.

18 Konsekvensanalyser

I utredningens uppdrag ingår att bedöma vilka ekonomiska konsekvenser eventuella förslag kan ha för enskilda personer, för företag och för myndigheter. Utredningen ska även göra en bedömning av konsekvenserna av att mikroföretag som tillhandahåller tjänster ska undantas från skyldigheten att uppfylla tillgänglighetskraven.

Nedan redogörs för de bedömningar som utredningen gjort i dessa avseenden.

18.1 Konsekvenser för företag

Bedömning: Den troliga investeringskostnaden för svenska företag att uppfylla kraven i tillgänglighetsdirektivet uppgår till cirka tio miljarder kronor. Av den kostnaden svarar bank och e-handel tillsammans för 9,4 miljarder kronor. De totala löpande kostnaderna uppgår till cirka en miljard kronor per år.

En stor andel av de företag som levererar tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet är mikroföretag, vilket kan påverka vilket genomslag direktivet får i praktiken.

Troliga nyttor för företag är lägre kostnader om fler handlar på webben samt en ökad kundkrets om e-handelsplatser blir tillgängliga för fler.

Företaget Analysys Mason har på utredningens uppdrag genomfört en undersökning med fokus på kostnader och nyttor för företag med anledning av tillgänglighetsdirektivets genomförande. Analysys Masons utredning bygger på intervjuer med branschaktörer inom sex identifierade produkt- och tjänsteområden. De som intervjuats är it-konsulter, experter inom tillgänglighet och it-utveckling, samt representanter från myndigheter och organisationer med specialistkunskap

inom sina respektive områden. Analysys Mason har också inhämtat sekundärdata i form av rapporter och tidigare genomförda studier.

Rapporten finns i sin helhet som bilaga 3 till utredningen. I detta och följande avsnitt redovisas de viktigaste slutsatserna av rapporten, liksom i förekommande fall när utredningen gör en annan bedömning än Analysys Mason. Likaså redovisas de synpunkter som lämnats av experter och sakkunniga på Analysys Masons rapport. För att få en heltäckande bild av rapporten och de eventuella kompletteringar och invändningar som förs fram mot den, krävs alltså att man tar del av både rapporten och detta avsnitt.

Att genomföra en utredning av det slag som Analysys Mason gjort är förenat med svårigheter. I rapporten framhålls att uppskattningarna av kostnader och nyttor i många fall är komplicerade och beroende av en mängd antaganden.

När det gäller kostnader handlar det exempelvis om hur den generella tekniska utvecklingen i samhället kommer att påverka utvecklingen av produkterna och tjänsterna. Eftersom en del av utvecklingen mot högre tillgänglighet skulle kunna ha skett oavsett direktivet, blir det svårt att skilja de kostnader som är en direkt följd av direktivet från de kostnader som företaget ändå skulle ha haft.

En farhåga som förs fram i rapporten är att kostnaden för att uppfylla kraven i värsta fall kan hämma utvecklingen av nya produkter och tjänster.

När det gäller svårigheten att beräkna nyttor, handlar det exempelvis om att det är vanskligt att bedöma vilken potentiellt ökad marknad som finns och hur konsumenternas beteende kan förändras. Det beror delvis på vilken påverkan på slutpriset den högre tillgängligheten av enskilda produkter och tjänster får, liksom vilken priskänslighet som finns hos konsumenterna för respektive produkt eller tjänst. Det har inte ingått i Analysys Masons uppdrag att göra en sådan analys.

Utredningen har i stort inga invändningar mot Analysys Masons beskrivningar av vilka svårigheter man står inför när det kommer till att beräkna kostnader och nyttor. Den metod som använts synes vara den mest ändamålsenliga för att åtminstone göra en uppskattning av hur direktivet kan påverka svenska företag.

Nedan redogörs i tabellform för de viktigaste slutsatserna i undersökningen. Det förs också en diskussion i de fall där utredningen gör en annan bedömning än Analysys Mason. I förekommande fall redo-

visas också de synpunkter som utredningen fått in från sakkunniga och experter.

18.1.1 Kostnader

Analysys Mason har i sina beräkningar av vilka kostnader som kan uppstå för företag utgått från ett intervall som består av en minimi- och en maximikostnad för respektive berört område av näringslivet. En trolig kostnad har beräknats som genomsnittet av minimi- och maximumkostnaden. Modellen har valts för att ta hänsyn till den stora osäkerhet som ligger i att uppskatta kostnaderna.

Den beräknade genomsnittskostnaden benämns i rapporten som *trolig kostnad.* Den troliga investeringskostnaden för svenska aktörer att uppfylla kraven i direktivet uppgår till cirka tio miljarder kronor. Av den kostnaden svarar bank och e-handel tillsammans för 9,4 miljarder kronor. De totala löpande kostnaderna uppgår till cirka en miljard kronor per år.

Tabell 18.1 Investeringskostnad per område

Uppskattade investeringskostnader för tillgänglighetsdirektivet

Kategori	Uppskattad minimikostnad	Uppskattad maximikostnad	Uppskattad trolig kostnad
It/Elektronik	84 mnkr	131 mnkr	108 mnkr
AV-medietjänster	37 mnkr	48 mnkr	43 mnkr
E-böcker	206 mnkr	209 mnkr	207 mnkr
Persontransporter	80 mnkr	260 mnkr	170 mnkr
Bank och betalningstjänster	5,2 mdkr	6,1 mdkr	5,6 mdkr
E-handel	1,5 mdkr	6,1 mdkr	3,8 mdkr
Summa	**7,1 mdkr**	**12,9 mdkr**	**10 mdkr (5 mdkr 2017)**

Analysys Masons rapport 2021-02-19.

Tabell 18.2 Löpande kostnader per område

Uppskattade årliga kostnader för tillgänglighetsdirektivet

Kategori	Uppskattad minimikostnad	Uppskattad maximikostnad	Uppskattad trolig kostnad
IT/Elektronik	13 mnkr	20 mnkr	16 mnkr
AV-medietjänster	25 mnkr	26 mnkr	26 mnkr
E-böcker	1 mnkr	1 mnkr	1 mnkr
Persontransporter	8 mnkr	23 mnkr	15 mnkr
Bank och betalningstjänster	71 mnkr	95 mnkr	83 mnkr
E-handel	972 mnkr	972 mnkr	972 mnkr
Summa	**1,1 mdkr**	**1,1 mdkr**	**1,1 mdkr (600 mnkr 2017)**

Analysys Masons rapport 2021-02-19.

18.1.2 Webbplatser och applikationer

I totalkostnaden ingår en utgiftspost om cirka 3,4 miljarder kronor för att göra webbplatser tillgängliga. Experter som Analysys Mason intervjuat uppger att teknikutvecklingen och uppdateringsbehovet innebär att en webbplats har en livslängd på cirka fyra år. Analysys Mason har, i korthet, utgått från tidsåtgången multiplicerad med timkostnaden för att göra en webbplats tillgänglig enligt kriterierna i WCAG 2.1 och då landat i den ungefärliga kostnaden på 3,4 miljarder kronor. Å andra sidan kan man, utifrån resonemanget om webbplatsernas förväntade livslängd, i stället hävda att webbplatserna ändå måste förnyas till 2025. Vilka kostnader som är hänförliga till direktivets krav och vilka kostnader som beror på allmän teknikutveckling är svårt att bedöma. Enligt Analysys Mason kan därför kostnaden om 3,4 miljarder kronor för att tillgängliggöra webbplatser behöva beaktas separat.

Bankföreningen har till utredningen uppgett att bilden behöver nyanseras. Livslängden för en webbplats är enligt bankföreningen ofta längre än fyra år. Orsaken är att en webbplats måste ses som något som utvecklas över tid, särskilt när det gäller så omfattande tjänstekataloger som den som en fullservicebank presenterar. I början på 2000-talet byggde man en webbplats, fyra år senare byggde man en ny webbplats. Men nu är det vanligare med ständiga förbättringar där delar av

webbplatsen byts ut över tid. Enligt Bankföreningen kan ett enskilt gränssnitt leva uppemot 8–12 år, givet att man fortsätter utveckla det under tiden.

Utredningen konstaterar att Analysys Mason har tillfrågat experter på området. Å andra sidan finns det ingen anledning att ifrågasätta de uppgifter som inkommit från Bankföreningen om hur de ser på webbplatsers livslängd.

Det är, som Analysys Mason också konstaterar, svårt att avgöra huruvida kostnaden drivs av direktivet – och det alldeles oavsett den beräknade livslängden av en enskild webbplats. Utgiftsposten bör därför kvarstå, dock med förbehållet att en del av kostnaderna skulle kunna ha uppstått ändå.

18.1.3 Banktjänster

När det gäller banktjänster har Analysys Mason bland annat räknat med en kostnad om 1,3 miljarder kronor för att byta ut samtliga befintliga bankdosor till sådana som uppfyller tillgänglighetsdirektivets krav på att identifieringsmetoder ska vara uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta (se bilaga I avsnitt IV e). Utredningen gör här en annan bedömning. Bankdosor är inte en produkt som i sig omfattas av direktivets krav. Däremot omfattas ett flertal banktjänster, inbegripet identifieringsmetoder och elektroniska signaturer. Utredningens uppfattning är att detta är att se enbart som *tjänster*, dvs. det är *tjänsten* identifieringsmetod som ska vara tillgänglig, inte *produkten* bankdosa. Det är med ett sådant synsätt fullt tillräckligt att tillhandahålla olika alternativa identifieringsmetoder som tillsammans innebär att tillgänglighetsdirektivets krav uppfylls. Det kan till exempel vara fråga om röststyrda bankdosor för dem som behöver det, eller bankdosor med större knappar för personer som har detta behov. Enligt utredningen bör därför totalsumman för att leva upp till direktivets krav minskas i motsvarande mån, det vill säga med omkring 1,3 miljarder kronor. Möjligen uppstår någon kostnad men den torde rymmas inom ramen för kostnaden för att tillgängliggöra *banktjänster.*

18.1.4 E-böcker

Analysys Mason har räknat med att det kostar cirka 4 000 kronor att publicera en redan utgiven e-bok i formatet E-PUB 3. E-PUB 3 är inte uttryckligen det format som direktivet ställer som krav att e-böcker ska vara publicerade i. Det är dock en lämplig utgångspunkt när man ska beräkna eventuella kostnader eftersom formatet delvis möjliggör de tillgänglighetskrav som direktivet ställer.

Det finns ingen anledning att ifrågasätta hur kostnaden beräknats. Analysys Mason har dock utgått från att även redan utgivna böcker behöver publiceras i ett nytt format, dvs. i E-PUB 3. Det rör sig om cirka 50 000 titlar. Totalkostnaden blir då omkring 200 miljoner kronor. Utredningen anser, som framgår i avsnitt 11.3, att redan publicerade böcker inte omfattas av direktivets krav. Investeringskostnaden för e-böcker bör därför minskas i motsvarande mån.

Svenska Förläggareföreningen har när det gäller e-böcker uppgett att de löpande kostnaderna för e-böcker i Analysys Masons rapport, som uppskattas till en miljon kronor årligen för hela branschen, torde vara rejält i underkant. Enligt förläggarföreningen är det i dagsläget omöjligt för förlagen att förutse storleken på de löpande kostnaderna för produktion av e-böcker i E-PUB 3 år 2025, men det betyder inte att förlagen inte kommer att ha löpande kostnader för att uppfylla tillgänglighetskraven. Filformatet E-PUB 3 erbjuder möjligheten att publicera tillgängliga e-böcker men detta kräver enligt förläggarföreningen i många fall handpåläggning från förlagen för att åstadkomma. Formatet i sig genererar inte tillgängliga böcker. Handpåläggningen behöver göras på redaktionell nivå där kunskapen finns om hur till exempel bilder ska texttolkas, för att ta ett exempel. Det innebär att det generellt sett kommer att ta mycket tid i anspråk för att uppfylla kraven och därmed kräva utökade resurser på förlagen. För barnboksförlag som i princip uteslutande ger ut illustrerade böcker eller förlag som ger ut illustrerade faktaböcker kan man enligt förläggarföreningen tänka sig betydande kostnader för att uppfylla kraven genom E-PUB 3.

18.1.5 Mikroföretag

Analysys Mason har i sina beräkningar av antalet företag som omfattas av kraven utgått från en definition av mikroföretag som ett företag med mindre än tio anställda. Detta är förvisso riktigt, men om företaget samtidigt har en omsättning som överstiger 2 miljoner euro är det inte att anse som ett mikroföretag oavsett hur få anställda det än har. Detta innebär med all säkerhet att fler företag än som anges i Analysys Masons rapport kommer att omfattas av tillgänglighetsdirektivets krav avseende tjänster.

Analysys Mason har inte heller räknat med de administrativa kostnader som företag (oavsett storlek) har för att kunna åberopa undantag från tillgänglighetskraven på den grunden att dessa innebär en oproportionerligt stor börda.

Det framgår av Analysys Masons utredning att ett relativt stort antal företag som levererar tjänster som omfattas av direktivet faller under definitionen för mikroföretag. Enligt Post- och telestyrelsen finns det till exempel i dag 618 operatörer som har anmält sin verksamhet enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation. Efter exkludering av mikroföretag och aktörer som träffas av webbtillgänglighetsdirektivet återstår 196 aktörer. Av 58 distributörer av beställ-tv har vidare 24 uteslutits antingen på grund av att de är mikroföretag eller för att de omfattas av webbtillgänglighetsdirektivet. När det gäller e-böcker har Analysys Mason uppskattat att endast åtta av 10–15 aktörer kommer att omfattas av direktivet. De som faller bort är mikroföretag eller omfattas av webbtillgänglighetsdirektivet.

Med reservation för den eventuella felmarginal som beskrivits ovan vad avser anställa och omsättning landar Analysys Mason i att endast 7 715 av totalt 151 692 e-handelsföretag med säkerhet kommer att omfattas av kraven i tillgänglighetsdirektivet.

En relativt säker slutsats är, trots felmarginalen, att en stor andel av företagen inom samtliga sektorer som omfattas av tillgänglighetsdirektivet kommer att falla utanför kraven eftersom de är mikroföretag. Det innebär i sin tur en risk för att direktivet inte får det genomslag i praktiken som från början avsetts.

Å andra sidan måste mikroföretag som vill tävla i en offentlig upphandling överstigande tröskelvärdet uppfylla tillgänglighetskraven (se 9 kap. 2 § lagen om offentlig upphandling och 9 kap. 2 § lagen om upp-

handling inom försörjningssektorerna). Det torde vara ett incitament för alla företag, det vill säga även mikroföretag, att uppfylla kraven.

18.1.6 Sammanfattning

Med de förbehåll som angetts ovan instämmer utredningen i Analysys Masons beräkning av kostnader för företagen. Beräkningarna ligger även väl i linje med de beräkningar som gjordes i de konsekvensanalyser som EU-kommissionen genomförde innan den lade fram sitt förslag till direktiv.

Utredningens invändningar gäller i huvudsak investeringskostnaderna för bankdosor (trolig kostnad 1,3 miljarder kronor) och e-böcker (trolig kostnad 0,2 miljarder kronor), som skulle minska de uppskattade totala kostnaderna med cirka 1,5 miljarder kronor jämfört med Analysys Masons beräkning. Å andra sidan är det möjligt att det har skett en viss underskattning av kostnaderna eftersom Analysys Mason har betraktat alla företag med mindre än tio anställda som mikroföretag, när det i själva verket torde vara ett antal företag som trots att de har mindre än tio anställda inte faller under definitionen för mikroföretag. Dessutom är kostnaden för löpande publicering av e-böcker troligen betydligt högre än vad som angetts i rapporten. I slutändan skulle resultatet ändå kunna landa i närheten av Analysys Masons uppskattning.

Utredningen ifrågasätter däremot träffsäkerheten när man använder ett genomsnitt av minimi- och maximiscenariot för att definiera ”troliga” kostnader. En sådan beräkningsmetod förutsätter en så kallad normalfördelning av företag inom alla sektorer, eftersom företagens storlek bedöms som väsentlig när det gäller vilken typ av tillgänglighetsprojekt företaget bedöms vara i behov av (se bilaga 3). Det finns dock inga belägg för att fördelningen av företag, när det kommer till storlek, ser ut inom och mellan sektorerna på det sättet att en snittkostnad är den bästa metoden för att beräkna en trolig kostnad.

18.1.7 Universell utformning ger lägre kostnader

Slutligen kan nämnas att det i detta sammanhang är viktigt att ha i minnet att enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som har antagits av och trätt i kraft i Sverige åtar sig

konventionsstaterna att säkerställa och främja fullt förverkligande av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning utan diskriminering av något slag på grund av funktionsnedsättning. I detta syfte åtar sig konventionstaterna bland annat att genomföra eller främja forskning och utveckling av universellt utformade produkter, tjänster, utrustning och anläggningar, som skulle fordra minsta möjliga anpassning och lägsta kostnad för att tillmötesgå de särskilda behoven hos en person med funktionsnedsättning, att främja tillgängligheten till och användningen av dem samt att främja universell utformning vid utveckling av normer och riktlinjer.

Utredningen har i avsnitt 16.6 beskrivit det främjandeuppdrag som bör läggas på myndigheter som bedriver tillsyn och marknadskontroll av tillgänglighetsdirektivets krav. Främjandeuppdraget bör, som där framgår, också innefatta kunskapsspridning gällande universell utformning och om vikten av att göra rätt från början. Förutom att det är i linje med den av riksdagen beslutade funktionshinderpolitiken är universell utformning vid utvecklingen av nya produkter och tjänster också något som kommer att innebära lägre kostnader jämfört med att göra produkter och tjänster tillgängliga i ett senare skede. Företag som står i begrepp att utveckla tjänster och produkter som omfattas av direktivets krav har därför mycket att vinna på att redan från början tänka i banor av tillgänglighet, i stället för att avvakta till dess att kraven blir skarpa år 2025 (se vidare om detta avsnitt 16.6.3).

18.2 Nyttor

Analysys Mason skriver i sin rapport att direktivet medför både indirekta och direkta nyttor. De indirekta nyttorna träffar inte bara företag, utan även samhället i stort och enskilda individer. Indirekta nyttor kan vara bland annat en högre grad av digital inkludering men också ökad kundnöjdhet och att fler personer kan nå självförverkligande.

De direkta nyttorna är av monetärt slag. Det kan enligt Analysys Masons rapport vara konkreta kostnadsbesparingar och intäktsökningar för de aktörer som tillhandahåller tjänster och produkter som omfattas av direktivet.

Analysys Mason presenterar i sin rapport räkneexempel för att ge en bild av direkta nyttor. Dessa ska dock ses enbart som exempel och

ger enligt Analysys Mason inte en heltäckande bild av de potentiella monetära nyttorna.

En ekonomisk nytta som återkommer på alla områden som omfattas av direktivet är den minskade kostnaden när fler sköter ärenden på webben. I sina exempel räknar Analys Mason med en ökning av kundkretsen med motsvarande 10 procentenheter bland personer med funktionsnedsättning. Beräkningen av antalet personer med funktionsnedsättning utgår från den statistik som presenteras senare i detta kapitel (avsnitt 18.3.2 och 18.3.3). Alternativet är inköp och andra företagskontakter via telefon eller på plats i butik. Kostnaden per besök på till exempel bankkontor beräknas uppgå till omkring 1 000 kronor, medan kostnaden per ärende som kunden sköter själv i internetbanken uppgår till cirka 1,50 kronor.

It- och elektronikbranschen uppskattar att ett kundärende i butik kostar cirka 1 800 kronor. Att hantera ett ärende via mejl kostar 608 kronor, via telefon 162 kronor och på webbplats 5 kronor.

För branschen audiovisuella medietjänster beräknas ett kundärende i telefon kosta cirka 90 kronor medan motsvarande kostnad för att hantera ärendet via webben uppgår till 3 kronor.

Även biljettinköp till persontransporter via webben eller i automat är betydligt billigare för säljaren än motsvarande transaktion i butik – 1,20 kronor mot cirka 15 kronor.

Det går alltså att se möjliga besparingar på de flesta områden som omfattas av direktivet. Analysys Mason har baserat sina beräkningar på att fler personer med funktionsnedsättning kommer att sköta sina kundärenden på annat sätt än i butik när tillgänglighetsdirektivets krav blir lag. Utredningen har ingen anledning att ifrågasätta den uppskattning som Analysys Mason har gjort, dock med det förbehållet att beräkningen förefaller synnerligen svår att göra och att resultatet får betecknas som mycket osäkert. Den bedömningen gör för övrigt också Analysys Mason. För en fullständig bild kan hänvisas till Analysis Masons rapport som återges i sin helhet som bilaga 3 till betänkandet.

Det är enligt Analysys Mason än svårare att beräkna ökade intäkter. På området e-handel finns i vart fall en potentiell marknad. Andelen äldre respektive andelen personer med funktionsnedsättning som inte e-handlar uppgår enligt undersökningar till 30 respektive 34 procent. Om e-handelstjänsterna blir mer tillgängliga räknar Analysys Mason med en ökad försäljning via dessa kanaler. Det räkneexempel som finns i Analysys Masons rapport utgår från att tio procentenheter fler

inom respektive grupp kommer att välja att e-handla. Uppskattningen torde vara svår att göra, men utredningen har ingen anledning att ifrågasätta att den ökade handeln skulle uppgå till i vart fall det som Analysys Mason kommer fram till.

18.3 Konsekvenser för privatpersoner

Bedömning: Uppemot 36 procent av den vuxna svenska befolkningen har en eller flera funktionsnedsättningar. För den gruppen kan tillgänglighetsdirektivet leda till nyttor i form av ökad frihet och självförverkligande samt ett minskat digitalt utanförskap.

Tillgängliga produkter och tjänster kan innebära högre slutpriser, och därmed en högre kostnad för konsumenter. Å andra sidan bör beaktas att de företag som gör sina produkter och tjänster tillgängliga från början enligt principen om universell utformning troligen kommer att få en lägre kostnad än de företag som väljer att göra produkter och tjänster tillgängliga i efterhand. Hur direktivet påverkar slutpriset kan bero på sådana faktorer. Företag som väljer att redan från början beakta tillgänglighet torde få en prismässig konkurrensfördel när kraven ska börja gälla.

Det finns ingen direkt kostnad för privatpersoner som orsakas av att direktivet genomförs i svensk rätt.

Däremot kan det bli dyrare för privatpersoner att köpa vissa varor och tjänster beroende på hur stor tillverkarens kostnad är (i relation till de totala produktionskostnaderna) för att tillgängliggöra produkterna eller tjänsterna och hur mycket av kostnadsökningen som kommer att överföras till konsumenten i form av ett högre slutpris. Möjliga effekter på konsumentpriser har inte analyserats. Beroende på effekten på slutpriserna och på priselasticiteten för olika varor och tjänster hos konsumenter skulle det i vissa fall till och med kunna leda till en minskad efterfrågan och/eller en negativ effekt på individens konsumtionsutrymme. En sådan effekt kan befaras särskilt för de tjänster som har en löpande månadskostnad som till exempel mobil-, internet- eller tv-abonnemang. En sådan effekt borde särskilt beaktas för personer med funktionsnedsättning som har låga inkomster. Det skulle givetvis vara en oönskad effekt om personer med funktionsnedsättning tvingas avstå från konsumtion av det skälet att en vara eller tjänst blivit

dyrare på grund av att den gjorts tillgänglig. Å andra sidan bör även här beaktas att de företag som gör sina produkter och tjänster tillgängliga från början troligen kommer att få en lägre kostnad än de företag som väljer att göra produkter och tjänster tillgängliga i efterhand (se ovan avsnitt 18.1.7). Hur direktivet påverkar slutpriset kan bero på sådana faktorer. Företag som väljer att redan från början beakta tillgänglighet torde få en prismässig konkurrensfördel när kraven ska börja gälla.

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) har pekat på att tillgänglighetsdirektivet kan medföra att den som har behov av att läsa böcker i ett tillgängligt format blir mer hänvisad till den kommersiella marknaden för att hitta tillgängliga e-böcker. Det finns då en risk att mer ansvar läggs på den enskilde individen att själv skaffa en tillgänglig e-bok, läsutrustning etcetera. Detta kan leda till att det blir både dyrare och svårare för personer med olika funktionsnedsättning att tillgodogöra sig litteratur. MTM har vidare framhållit att många personer med funktionsnedsättning har låga inkomster och i högre utsträckning än andra står utanför arbetsmarknaden. Detta kan påverka huruvida man har råd att köpa utrustning i form av en smart telefon, surf- eller läsplatta. Det kan även påverka om man har råd med en medie/abonnemangstjänst. Om mer ansvar läggs på en ekonomiskt utsatt grupp som redan befinner sig i ett digitalt utanförskap riskerar den digitala ojämlikheten att öka ytterligare. Utredningen anser att dessa farhågor bör tas på stort allvar och att tillgänglighetsdirektivets inverkan på vilken möjlighet som personer med funktionsnedsättning har att få reell tillgång till tillgängliga e-böcker bör följas upp noga.

18.3.1 Nyttor

Syftet med direktivet är att undanröja handelshinder som annars skulle kunna uppstå om EU:s medlemsländer var för sig inför krav på tillgänglighet för produkter och tjänster för att leva upp till internationella konventioner till gagn för personer med funktionsnedsättning. Men syftet är också att ”säkerställa fullständig respekt för rätten för personer med funktionsnedsättning att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet” (skäl 103 i ingressen till tillgänglighetsdirektivet).

En utgångspunkt för FN-konventionen och för direktivet är att ett samhälle med ökad tillgänglighet där så många som möjligt inkluderas är något eftersträvansvärt, och att detta också innebär fördelar för samhället i stort. Direktivet leder också till nyttor för privatpersoner, både med och utan funktionedsättningar. Alla kan till exempel drabbas av en temporär funktionsnedsättning eller funktionsbegränsning och då dra nytta av ökad tillgänglighet.

En del indirekta nyttor kan härledas till samhället i stort, till exempel en högre grad av digital inkludering och minskad risk för segregation och diskriminering, men nyttor kan bestå även av nya eller bättre möjligheter till arbete. Detta gäller för personer med funktionsnedsättning men även för till exempel experter inom tillgänglighet.

Direkta nyttor kan härledas till i första hand personer med funktionsnedsättning, vilka kommer att få ett större utbud av tillgängliga tjänster och produkter. Med ökad tillgänglighet krävs inte heller lika många extrafunktioner och hjälpmedel för att personer med funktionsnedsättning ska klara en digital vardag. En annan effekt av bättre tillgänglighet är ett minskat behov av hjälp från anhöriga eller assistenter och därmed ökad självständighet. Analysys Mason nämner också indirekta nyttor på individnivå i form av ökad trygghet, mer gemenskap samt högre grad av uppskattning, självförtroende och självförverkligande.

Att omsätta nyttorna i monetära termer är dock svårt. Det saknas data som beskriver hur ökad tillgänglighet kan prissättas i kronor och ören. Det torde i och för sig vara möjligt att göra en sådan beräkning. Mer tillgängliga produkter och tjänster kan på individnivå leda till sparad tid, bättre fritid, fler konsumtionsmöjligheter och större chanser att få ett arbete – bara för att ta några exempel. Men utredningen har inte på egen hand haft möjlighet att genomföra undersökningar för att skapa sådan data. Därför har det inte varit möjligt för utredningen att räkna på en nettoeffekt av ökad tillgänglighet, det vill säga att presentera en kalkyl där kostnader ställs mot fördelar.

Det kan ändå vara av betydelse att presentera den tillgängliga statistiken beträffande hur många personer med olika funktionsnedsättning som finns i Sverige i dag. *Dels* kan statistiken ge en bild av hur många personer som skulle ha den största potentiella nyttan av direktivet (dock ska inte bortses från att kraven sannolikt gynnar *alla* konsumenter), *dels* kan den visa vilken potentiell marknad som finns för kommersiella aktörer.

Definition av målgruppen

I ingressen till tillgänglighetsdirektivet anges att kraven på tillgänglighet kan gynna både personer med funktionsnedsättning och personer med funktionsbegränsningar. Även andra personer, som inte räknas till någon av dessa grupper skulle kunna få fördelar av ökad tillgänglighet. Centralt i direktivet är ändå *personer med funktionsnedsättning*. Det är denna grupp som omnämns i bilaga VI, och vars fördelar av tillgänglighet ska beaktas när en ekonomisk aktör ska bedöma om ett visst tillgänglighetskrav skulle innebära en oproportionerligt stor börda att uppfylla (se avsnitt 13.2.1).

I tillgänglighetsdirektivet definieras målgruppen som ”personer som har någon varaktig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning som i samspel med olika hinder kan hindra dem från att fullt ut och effektivt delta i samhället på lika villkor som andra” (artikel 3.1 samt ingressens skäl 3). Definitionen är i linje med Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som antogs den 13 december 2006, i vilken EU är part sedan den 21 januari 2011 och vilken alla medlemsstater har ratificerat. I direktivet anges som sagt också att direktivet skulle gynna även personer med funktionsbegränsningar, såsom äldre personer, gravida personer och personer som reser med bagage (ingressens skäl 4).

Sammanfattningsvis är det utredningens uppfattning att direktivets målgrupp är personer som har behov av ökad tillgänglighet när det gäller digitala produkter och tjänster. Inte alla som har behov av bättre tillgänglighet finns representerade i gruppen personer med funktionsnedsättning. Och inte alla som ingår i gruppen personer med funktionsnedsättning har behov av ökad tillgänglighet (till exempel räknas ofta personer med svår astma med i gruppen personer med funktionsnedsättning). Åter andra är så svårt sjuka att de inte kan använda produkter eller tjänster som omfattas av direktivet oavsett hur tillgängliga dessa är.

När målgruppen, trots osäkerheten, väl är definierad skulle nästa steg vara att analysera vilket behov som finns av ökad tillgänglighet.

Det kan också finnas andra hinder för tillgänglighet, såsom högt pris eller digitalt utanförskap, som innebär att personer med funktionsnedsättning trots förbättrad tillgänglighet fortsätter att använda produkterna eller tjänsterna i mindre utsträckning än övriga.

18.3.2 Statistik om personer med funktionsnedsättning i Sverige

I detta avsnitt presenteras ett urval av den tillgängliga svenska statistik som finns avseende hur många personer som har någon form av funktionsnedsättning. Detta för att ge en indikation på målgruppens storlek. Det finns inget register i Sverige över personer med funktionsnedsättning. Statistiken som finns kommer från olika undersökningar där personer själva får svara på frågor kring eventuella funktionsnedsättningar. Undersökningarna kommer från myndigheter som SCB och Folkhälsomyndigheten, och organisationer, som Funka och Begripsam etcetera, som regelbundet sammanställer statistik om personer med funktionsnedsättning.

Myndigheten för delaktighet (MfD) har på begäran av utredningen gjort en sammanställning över vilka svenska undersökningar om funktionsnedsättningar som finns. För vidare läsning hänvisas till den sammanställningen (se bilaga 4).

Den mest omfattande statistiken som beräknar antalet personer med funktionsnedsättning bland vuxna (över 16 år) i Sverige är SCB:s urvalsundersökning ULF/SILC (nedan hänvisas till undersökningen som är genomförd 2018–2019 om inte annat anges). Det finns också en separat undersökning för barn mellan 12–18 år, Barn-ULF, där föräldrar har fått svara på frågor om barns funktionsnedsättning (nedan hänvisas till undersökningen som är genomförd 2018–2019). Här kan konstateras att det finns en viss överlapp i åldersgruppen 16–18 år. Detta är dock ofrånkomligt utifrån hur SCB har genomfört sina undersökningar. SCB:s undersökning av levnadsförhållanden använder flera frågor för att få fram gruppen ”personer med funktionsnedsättning”. Dessa kan sedan jämföras med den övriga befolkningen när det kommer till en rad frågor som rör levnadsförhållanden (boende, ekonomi, fritid etcetera). Gruppen kan brytas ner i olika typer av funktionsnedsättningar (syn, hörsel, rörelse, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar etcetera) för ytterligare jämförelser med befolkningen och även mellan olika grupper.

Resultatet av ULF/SILC visar att 36 procent av befolkningen över 16 år, vilket motsvarar drygt 3 miljoner personer, har minst en funktionsnedsättning. 25 procent av barnen i åldrarna 12–18 år har minst en funktionsnedsättning. Det motsvarar omkring 200 000 barn. Felmarginalen i denna grupp är dock något större.

Av siffrorna framgår att andelen kvinnor med en eller flera funktionsnedsättningar är omkring 37 procent och antalet män med en eller flera funktionsnedsättningar omkring 35 procent.

De funktionsnedsättningar som ryms inom gruppen personer med funktionsnedsättning omfattar följande:

- Synsvårigheter
- Hörselnedsättningar
- Nedsatt rörelseförmåga
- Svåra besvär av astma eller allergi
- Svåra besvär av ängslan, oro eller ångest
- I hög grad nedsatt aktivitetsförmåga
- Stora problem på grund av dyslexi och/eller dyskalkyli
- Neuropsykiatriska diagnoser.

Gruppen omfattar personer som har åtminstone en av de ovan nämnda funktionsnedsättningarna och drygt tio procent av befolkningen har funktionsnedsättning inom två eller flera av områdena. En och samma person kan därför finnas med i flera grupper, och statistiken säger ingenting om hur stor risken för dubbelräkning är. Å andra sidan kan en och samma person givetvis dra nytta av olika tillgänglighetsfunktioner.

Av statistiken framgår också att en marginellt högre andel vuxna kvinnor än män har någon funktionsnedsättning. För barn visar undersökningen att fler pojkar än flickor har funktionsnedsättning. Denna siffra är dock mycket osäker, med tanke på den stora felmarginalen när det gäller undersökningen avseende barn.

I SCB:s självskattningsformulär räknas svår astma, svåra allergier och svår depression/ångest som funktionsnedsättningar. Det är funktionsnedsättningar som sannolikt inte berörs av tillgänglighetsdirektivets krav. Om personer som har dessa funktionsnedsättningar exkluderas från totalen återstår cirka 1,8 miljoner vuxna och cirka 170 000 barn med funktionsnedsättning som skulle kunna gynnas på ett påtagligt sätt av tillgänglighetsdirektivet.

Enligt Folkhälsomyndighetens urvalsenkät (Folkhälsoenkäten, nedan hänvisas till resultatet från 2018) har närmare 22 procent av

vuxna i åldern 16–84 år någon form av funktionsnedsättning. Det är en mindre andel än enligt SCB:s undersökning. Skillnaden kan förklaras dels med att Folkhälsoenkäten exkluderar personer äldre än 84 år, dels med att enkäten ställer lite andra frågor för att fånga målgruppen personer med funktionsnedsättning. Frågor om till exempel astma eller allergier har inte tagits med.

Nedan sammanfattar utredningen resultatet av ULF/SILC, undersökningar gjorda 2014–2018 med avseende på andelen personer med olika funktionsnedsättningar per ålder.

Tabell 18.3 Andel av svarande i ULF/SILC som har olika slags funktionsnedsättning, efter ålder, 2014–2018. Procent.

	16–64 År	65+ År	Total
Hörselnedsättning	12,2	38,8	19,8
I hög grad nedsatt arbetsförmåga	2,8	8,8	4,6
Nedsatt rörelseförmåga	2,3	14,3	5,8
Neuropsykiatrisk diagnos	2,2	0,1	1,6
Stora problem med dyslexi/dyskalkyli	1,2	0,4	1
Svåra besvär av astma/allergi	7,5	4,7	6,7
Svåra besvär av ängslan, oro eller ångest	6,8	3,6	5,9
Synsvårigheter	3,5	10,8	5,6
Samtliga med funktionsnedsättning	28,4	**53,7**	**35,8**

Källa: SCB ULF/SILC, undersökningar 2014–2018. Personer kan ha mer än en funktionsnedsättning vilket gör att uppgifterna inte summerar till totalen.

Av tabell 18.3 framgår att det finns dubbelt så många personer med någon form av funktionsnedsättning bland de äldre (över 65 år). Den vanligaste funktionsnedsättningen är nedsatt hörsel, oavsett åldersgrupp. Andelen personer med nedsatt hörsel är dock tre gånger större bland personer över 65 år. Nedsatt rörelseförmåga är den näst vanligaste funktionsnedsättningen bland äldre.

Hög ålder kan i sig också leda till flera nedsättningar samtidigt. Det är dock svårt att veta i vilken utsträckning åldersrelaterade funktionsnedsättningar finns representerade i statistiken, såvida de inte har gett upphov till en diagnos eller medför stora besvär. En del äldre

personer kan kanske inte ens delta i undersökningarna, till exempel på grund av att de har någon demenssjukdom eller sviktande kognitiv förmåga. Det innebär sammantaget att antalet personer som skulle gynnas av förbättrad tillgänglighet är större än gruppen ”personer med funktionsnedsättning” som den kommer till uttryck i statistiken.

18.3.3 Antalet personer med olika former av funktionsnedsättning

Som beskrivits ovan finns en del officiell statistik när det gäller hur många svenskar som har någon form av funktionsnedsättning. Det finns också organisationer som för statistik. Nedan följer en sammanställning av en del av dessa statistikuppgifter avseende några av de vanligast förekommande funktionsnedsättningarna.

Nedsatt syn

Enligt ULF/SILC har 411 000 personer i Sverige en synnedsättning. Av dessa är 163 000 män och 268 000 kvinnor. Av det totala antalet personer med synnedsättning anses 297 000 personer ha svår sådan.

Av Barn-ULF framgår att omkring 12 000 barn i Sverige har någon form av synnedsättning.

Enligt organisationen Funka är 30 000 personer i Sverige helt blinda. Dock använder bara 1 300 personer i Sverige punktskrift. PTS uppger att 25 000 personer har bidrag till CD-spelare. Gruppen som använder hjälpmedel tycks alltså vara betydligt mindre än det totala antalet personer med synskada.

Nedsatt hörsel

Enligt ULF/SILC har 1 533 000 vuxna svenskar någon form av hörselnedsättning. Av dessa är 829 000 män och 704 000 kvinnor, och cirka 25 000 barn (0–15 år). Cirka 40 procent av svenskarna över 65 år hade någon form av hörselnedsättning.

Antalet döva personer i Sverige uppgår till 15 000 personer enligt Sveriges Dövas Riksförbund (SDR), medan denna grupp enligt Funka

uppgår till 25 000 personer. Enligt SDR är 1 300 personer dövblinda i Sverige.

Nedsatt rörelseförmåga

Av ULF/SILC framgår att 779 000 vuxna svenskar har någon form av nedsatt rörelseförmåga (9,3 procent), varav 278 000 män och 502 000 kvinnor – dvs. långt fler kvinnor än män. 37 procent (cirka 288 000 personer) av dessa uppskattas ha mycket nedsatt rörelseförmåga. Det saknas statistik över hur många barn som har nedsatt rörelseförmåga.

Nedsatt förmåga att läsa/skriva

Enligt ULF/SILC finns det cirka 93 000 vuxna med dyslexi eller dyskalkyli i Sverige. Beräkningen är betydligt mer försiktig än Dyslexiförbundets, som i stället anger att mellan fem och åtta procent av befolkningen lider av dyslexi eller dyskalkyli. Det skulle innebära mellan 500 000 och 800 000 personer.

Enligt Barn-ULF har omkring 58 000 barn i åldrarna 12–18 år antingen svårt att läsa eller skriva eller har talsvårigheter.

Nedsatt talförmåga

Talsvårigheter kan bero på en rad olika diagnoser (till exempel afasi, apraxi, dysartri) eller andra språkstörningar till följd av andra diagnoser, till exempel stroke.

Hjärnfonden räknar med att 77 000 personer har någon form av tal- eller språkstörning.

Nedsatt kognitiv förmåga

Det vanligaste exemplet på diagnoser eller tillstånd som påverkar förståelsen är utvecklingsstörning och hjärnskador.

I Sverige uppskattas cirka en procent av befolkningen (cirka 100 000 personer) ha någon form av utvecklingsstörning.

Nedsatt koncentrations- eller minnesförmåga

Här inbegrips personer som har neuropsykiatriska diagnoser samt personer med demenssjukdomar

Enligt ULF/SILC har omkring 202 000 vuxna svenskar en neuropsykiatrisk diagnos, som ADHD, ADD, Autism etcetera.

Svenskt Demenscentrum uppskattar att mellan 130 000–150 000 personer har en demenssjukdom.

I den nu lämnade redovisningen framgår hur många kvinnor respektive män som har någon av funktionsnedsättningarna syn, hörsel och rörelseförmåga. I tabell 18.4 nedan redovisas ytterligare uppgifter om fördelningen mellan kvinnor och män avseende ytterligare funktionsnedsättningar.

Tabell 18.4 Andel med funktionsnedsättning per funktionsområde och kön

	Män	Kvinnor
Hörselnedsättning	19,9	16,9
I hög grad nedsatt aktivitetsförmåga	4,6	5,5
Nedsatt rörelseförmåga	7,5	4,3
Neuropsykiatriska diagnoser	2,8	2
Stora problem pga. dyslexi/dyskalkyli	0,9	1,1
Stora besvär av astma/allergi	6,2	8,6
Stora besvär av oro/ångest	5,4	8,9
Synsvårigheter	3,9	5,9
Minst en funktionsnedsättning enligt ULF/SILC	**35,1**	**37,2**

Källa: SCB ULF/SILC (2018/2019).

18.3.4 Behov av tillgänglighet

För att kunna utvärdera tilläggsdirektivets konsekvenser för personer med funktionsnedsättning är det nödvändigt att inte bara mäta hur många som berörs, utan även kartlägga vilka behov som finns. Det vill säga i vilken grad kan det digitala utanförskapet förklaras av att produkter och tjänster inte är tillgängliga. Det kan finnas andra förklaringar till att personer med funktionsnedsättning i mindre utsträckning använder digitala produkter och tjänster. I gruppen personer med funktionsnedsättning kan till exempel andelen äldre vara större än i

samhället i stort, vilket kan ha betydelse för hur användningen av digitala produkter och tjänster ser ut i gruppen. Dyra produkter och tjänster samt behov av assistans är andra faktorer som kan påverka hur många i gruppen som använder sig av produkterna och tjänsterna.

Det finns bara några enstaka sektoriella studier och undersökningar som beskriver i vilken omfattning personer med funktionsnedsättning använder internet, mobiltelefoner, e-tjänster etcetera.

En tydlig slutsats i dessa undersökningar är att personer med funktionsnedsättning använder digitala produkter och tjänster i betydligt mindre utsträckning än övriga vuxna i samhället.

I ULF/SILC ställs tilläggsfrågor om användning av internet och tillgång till digitala miljöer, bland annat ställs frågor om man använder internet på sin fritid, och om man har tillgång till internet i hemmet. Svaret är tydligt på båda frågorna. Andelen personer med funktionsnedsättning som inte använder internet på sin fritid uppgår till 13 procent. Bland personer utan funktionsnedsättning är motsvarande andel 4,5 procent. Skillnaden blir än större när det gäller personer med flera funktionsnedsättningar. I denna grupp är det 24,1 procent som inte använder internet på fritiden.

Av ULF/SILC framgår vidare att 97 procent av svenskarna som inte anses ha någon funktionsnedsättning har internet hemma. Bland personer med funktionsnedsättning är siffran lite lägre – 92 procent. Bland personer med flera funktionsnedsättningar är det bara 87 procent som har tillgång till internet hemma. Lägst andel som har tillgång till internet är personer med svårare rörelsenedsättningar, där bara drygt 71 procent har internet hemma.

Samma mönster finns när det gäller betalning av räkningar via internet. I gruppen personer med funktionsnedsättning betalar 76 procent sina räkningar via internet. Bland de som har två eller flera funktionsnedsättningar är siffran lägre, endast 65 procent av dessa betalar räkningar via internet. Detta ska jämföras med befolkningen i övrigt där 86 procent betalar sina räkningar via Internet.

Enligt Begripsams Rapport ”Svenskarna med Funktionsnedsättning och Internet 2019” har en tredjedel av personer med funktionsnedsättning svårt att använda bank-id eller e-legitimation. Rapporten bygger på resultat från en undersökning finansierad av PTS bland 1 506 personer med 43 olika typer av diagnoser, funktionsnedsättningar eller funktionsbegränsningar, och handlar om användningen av smarta telefoner, datorer, internet, och surfplattor. Enligt rapporten kan den digitala

klyftan mellan personer med och utan funktionsnedsättning vara så stor som 30 procent. En annan viktig slutsats i rapporten är att skillnaderna i digitalt utanförskap inte bara kan förklaras av funktionsnedsättning i sig. Det finns stora variationer i digital inkludering även bland personer med olika former av funktionsnedsättningar. Bland personer med språksvårigheter, intellektuella svårigheter, synsvårigheter och rörelsesvårigheter finns det största digitala utanförskapet.

Bland personer med funktionsnedsättning behöver 28 procent hjälp av någon annan person för att klara av att genomföra sina ärenden på internet, till exempel att beställa varor, e-handla, betala räkningar, fylla i formulär etcetera. I gruppen övriga, det vill säga de som inte räknas till gruppen personer med funktionsnedsättning är motsvarande siffra 19 procent.

Av personer som är blinda behöver 73 procent hjälp med sina ärenden på internet. 62 procent av personer med nedsatt talförmåga behöver assistans, liksom 58 procent av personer som lider av afasi och 56 procent av personer som är dövblinda (Begripsams rapport s. 38).

18.3.5 Enkät från utredningen

Utredningen har som ett led i sitt arbete också genomfört en webbbaserad enkätundersökning och i den ställt systematiska frågor om alla de produkter och tjänster som omfattas av direktivet. Syftet med enkäten var i första hand att få en uppfattning om vilka som är de största hindren för tillgänglighet, men också att identifiera de behov som finns hos respektive grupp av personer med funktionsnedsättning.

Inför enkätundersökningen identifierade utredningen 25 intresseorganisationer som tillsammans representerar ett brett spektrum av funktionsnedsättningar. Organisationerna gavs möjligheten att besvara en tillgänglighetsanpassad online-enkät där de ombads att uppskatta den upplevda svårighetsgraden av att använda de produkter och tjänster som omfattas av direktivet, och också – om det fanns svårigheter – vad dessa beror på, det vill säga om det beror på bristande tillgänglighet eller om det har andra orsaker. Organisationerna valde själva hur de tog fram den efterfrågade informationen (till exempel genom att gå via sin styrelse, sitt kansli eller via medlemmarna, eller på något annat sätt).

Enkäten besvarades av följande sju organisationer:

- Afasiförbundet. Representerar personer med talsvårigheter orsakade av till exempel stroke eller hjärnskador. Personer med Afasi kan också ofta ha svårt att läsa, skriva eller röra sig. Förbundet har cirka 3 200 medlemmar
- Barnplantorna. Representerar föräldrar till döva eller hörselskadade barn. Förbundet har cirka 3 000 medlemmar
- Förbundet Unga Rörelsehindrade. Representerar unga upp till 32 år som har rörelsehinder. Förbundet har 157 medlemmar.
- Hörselskadades Riksförbund (HRF). Representerar döva och hörselskadade. Förbundet har cirka 23 000 medlemmar.
- Riksföreningen JAG. Representerar personer som har assistans och intellektuell funktionsnedsättning samt ofta även flera andra funktionsnedsättningar. Föreningen har cirka 600 medlemmar.
- Stroke-Riksförbundet. Representerar personer som har haft stroke, vilket innebär at medlemmarna har flera olika nedsättningar samtidigt avseende såväl tal-, skriv-, läs- och rörelseförmåga. Förbundet har cirka 9 000 medlemmar.
- Synskadades Riksförbund (SRF). Förbundet representerar blinda och personer med synnedsättningar och har 8 494 medlemmar.

Företaget Funka som är experter på digital tillgänglighet har besvarat enkäten utifrån sin expertis om tillgänglighet.

Informationen har samlats in på olika sätt av de organisationer som besvarat enkäten: genom egna efterforskningar, kontakt med medlemmar eller med hjälp av extern expertis. Svarsfrekvensen är låg och precis som angetts tidigare har syftet aldrig varit att presentera ett underlag som kan generaliseras till en större population. De organisationer som har svarat på enkäten representerar dock de funktionsområden som beskrivits ovan, nämligen följande: syn (SRF), hörsel (HRF och Barnplantorna), rörelse (Förbundet unga rörelsehindrade samt Stroke-Riksförbundet, och delvis JAG), tal/läs/skrivförmåga (Afasiförbundet samt Stroke-Riksförbundet och delvis JAG), kognitiv förmåga (JAG, samt möjligtvis också Stroke-Riksförbundet). Svaren kan därför peka på en del skillnader när det gäller vilka behov som finns för att varor och tjänster ska göras mer tillgängliga för en enskild grupp.

Av de svar som kommit in framgår att produkter och tjänster som omfattas av direktivet överlag är svåra att använda. Otillgänglig utformning är en vanlig brist, men inte den enda. Ett annat vanligt problem är att många produkter och tjänster kräver assistans för att kunna användas. Även digitalt utanförskap ses ofta som ett problem.

HRF påpekar att tjänster där det krävs telefonkontakt kan vara otillgängliga för personer med nedsatt hörsel. SRF upplyser, å sin sida, om att många personer med nedsatt syn har svårt att använda betalterminaler med pekskärmar och efterlyser en standard på området. Flera respondenter konstaterar också att det förekommer stora variationer inom den grupp som deras organisationer företräder. IT-vana, ålder och graden av funktionsnedsättning är alla faktorer som påverkar hur en individ upplever tillgängligheten till en viss tjänst eller produkt. Respondenterna uppger vidare att saker som chattfunktioner, textning och vardagliga tjänster är särskilt viktiga för deras målgrupper.

Nedan redovisas de viktigaste slutsatserna, redovisat utifrån vilka grupper som de besvarande organisationerna representerar;

- Personer med synnedsättningar upplever att tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster och persontransporter är mycket svåra att hantera, liksom produkter på dessa områden. Även ITK-tjänster upplevs som svåra, liksom e-handel.
- Personer med hörselsnedsättningar upplever att ITK-tjänster och tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster är mycket svåra att hantera. ITK-produkter kräver dyra hjälpmedel för att hantera.
- Personer med nedsatt rörelseförmåga har i undersökningen uppgett att det är relativt enkelt med digitala produkter och tjänster. Man ska dock ha i minnet att den besvarande organisationen är en ungdomsorganisation, vilket givetvis kan påverka. Den digitala vanan är troligen större bland unga.
- Personer med nedsatt förmåga att läsa och skriva upplever att det är ganska svårt att hantera banktjänster, tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster och e-handelstjänster. Det upplevs som mycket svårt att hantera ITK-tjänster.
- Personer med nedsatt talförmåga upplever ganska eller mycket stora svårigheter med alla produkter och tjänster som omfattas av direktivet.

- Personer med nedsatt kognitiv förmåga upplever mycket stora svårigheter med alla produkter och tjänster som omfattas av direktivet.

Personer som har svårt att tala/skriva/läsa eller som har någon form av intellektuell funktionsnedsättning har enligt enkäten störst svårighet att använda de produkter och tjänster som omfattas av direktivet. Här får enkätresultatet stöd av Begripsams rapport, som pekar på samma sak.

En skillnad gentemot ULF/SILC när det kommer till digitalt utanförskap är att personer som har nedsatt rörelseförmåga enligt enkäten tycks klara sig bäst av alla grupper. Å andra sidan kommer, som nämnts ovan, svaret när det gäller personer med den här typen av funktionsnedsättning från en ungdomsorganisation, som kan ha lättare med digitalisering jämfört med äldre personer med samma nedsättning. Det är dock, som nämnts flera gånger tidigare, inte möjligt att utifrån enkäten dra några säkra slutsatser. Klart är i alla fall att det finns upplevda svårigheter att använda digitala produkter och tjänster hos medlemmar i organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning.

Det finns ingen bransch som sticker ut i enkäten som särskilt problematisk. Det övergripande intrycket är dock att tjänsterna som omfattas av direktivet generellt upplevs vara svårare att använda än produkterna.

Utredningen har också, i ett försöka att ytterligare bredda bilden, samtalat med några personer med en funktionsnedsättning om hur de upplever tillgängligheten till de produkter och tjänster som omfattas av direktivet. De intervjuade personerna företräder också olika funktionshinderorganisationer. Samtalen kan ge en bild av hur enskilda konsumenter med funktionsnedsättning upplever tillgängligheten. Samtalen ger inte en helhetsbild om den upplevda tillgängligheten till aktuella produkter och tjänster i samhället då det hade krävt ett större antal intervjuade personer med olika perspektiv. Men för att belysa tillgänglighetsfrågor i praktiken har de enligt utredningen ett värde. Intervjuerna finns samlade i bilaga 5 till betänkandet.

18.3.6 Sammanfattning

Utredningen har stått inför ett flertal svårigheter när det kommer till att bedöma konsekvenserna för enskilda av mer tillgängliga produkter och tjänster. Klart är dock att uppemot 36 procent av Sveriges vuxna befolkning har en eller flera funktionsnedsättningar. Det är en stor grupp. Lika uppenbart är att genomförda undersökningar pekar på en relativt stor skillnad i digitalt utanförskap, sett till hur stor andel av respektive grupp som använder vissa digitala produkter och tjänster. Utredningens egen enkätundersökning kan på inget vis tas till intäkt för exakt vilka svårigheter som respektive grupp står inför. Däremot kan den ses som en ögonblicksbild – det vill säga en uppskattning från vissa organisationer av vilka svårigheter just deras medlemmar har när det kommer till användning av de produkter och tjänster som omfattas av direktivet.

Det finns anledning att göra fördjupade undersökningar på området. Dessa bör inbegripa alternativa förklaringar till digitalt utanförskap, såsom exempelvis ekonomiska faktorer. Först då kan man dra säkra slutsatser om nyttor av ökad tillgänglighet på individplanet för personer med funktionsnedsättning. Oavsett detta kan knappast hela skillnaden i digitalt utanförskap förklaras med ekonomiska förutsättningar. Att personer med fler än en funktionsnedsättning har internet i lägre utsträckning hemma, använder internet mer sällan på fritiden och mer sällan betalar räkningar på internet än andra grupper kan inte rimligen förklaras enbart med ekonomiska faktorer.

Utredningen har gjort ett försök att åtminstone i någon mån bedöma vilka behov som olika grupper har av bättre tillgänglighet. Tanken var dock aldrig att ge en heltäckande bild. För detta hade krävts helt andra utredningsresurser. Det finns emellertid ingen anledning att ifrågasätta hur medlemmarna i de organisationer som ändå besvarat enkäten ser på saken. Just dessa individer målar en bild av problem med tillgängligheten *för dem*. Det finns därför inte heller någon anledning att ifrågasätta att ett antal individer kommer att uppleva de indirekta nyttor som Analysys Mason nämner som ett resultat av direktivets krav på tillgänglighet, till exempel frihet och självförverkligande. Hur många och i vilken grad går däremot inte att uttala sig om.

Myndigheter som kommer att ansvara för tillsyn av hur kraven i direktivet följs bör utveckla metoder för att dels följa upp behovet av tillgänglighet hos olika grupper mer systematiskt, – till exempel genom

datainsamling och enkäter, och utveckla modeller för att kunna göra en någorlunda realistisk monetär skattning av de nyttor som högre tillgänglighet medför. Detta är inte minst viktigt när man ska ställa kostnader mot nyttor när företag vill åberopa undantaget för oproportionerligt stor börda (se kapitel 13).

18.4 Kostnader för staten

Bedömning: Den troliga kostnaden för Post- och telestyrelsens marknadskontroll bedöms uppgå till 5 miljoner kronor.

Den troliga kostnaden för myndigheternas tillsyn bedöms uppgå till 58 miljoner kronor, varav 49 miljoner kronor avser Post- och telestyrelsens tillsyn. 4,7 miljoner avser Myndigheten för press, radio och tv:s tillsyn och 4,3 miljoner kr avser Myndigheten för tillgängliga mediers tillsyn.

Förslagen i betänkandet som innefattar en möjlighet till domstolsprövning av förelägganden och beslut samt sanktionsavgifter bedöms endast medföra en marginell ökning av domstolarnas uppgifter och bör därför kunna hanteras inom befintliga budgetramar.

Kostnader för staten till följd av utredningens förslag omfattar huvudsakligen finansieringen av marknadskontroll (produkter) och tillsyn (tjänster) hos de föreslagna myndigheterna.

18.4.1 Kostnader för marknadskontroll

Utredningen har försökt skapa sig en bild av hur statens kostnader för marknadskontroll ser ut. Men det har visat sig svårt. Statskontoret har muntligen till utredningen förklarat att det inte är något som man därifrån kan hjälpa till med och inte heller tillfrågade myndigheter har kunnat ge närmare information om vilka volymer som typiskt sett kontrolleras och vad som krävs i faktisk arbetstid för att utföra marknadskontroll av olika typer av produkter.

Utredningen har ändå identifierat ett antal tänkbara alternativ för hur marknadskontrollen kan bedrivas. Det kan röra sig om slumpmässiga kontroller, det vill säga att produkter väljs ut genom stickprov och kontrolleras. Det kan också vara riskbaserad kontroll. Marknads-

kontrollmyndigheten kan ha fått uppgift – genom anmälningar, media eller på annat sätt – om att en produkt inte uppfyller vissa krav och därefter inlett en marknadskontroll.

Kontrollen kan dessutom omfatta enstaka produkter eller hela serier av produkter. Marknadskontrollen kan vidare begränsas till de rapporterade bristerna eller ske i form av en fullständig genomlysning av de kontrollade produkterna.

18.4.2 Exempel från myndigheter

Att det är svårt att dra säkra slutsatser av den marknadskontroll som faktiskt bedrivs framstår som än mer uppenbart när man granskar officiell statistik. Swedac har samlat information om den årliga kostnaden för marknadskontroll som bedrivs och har fått uppgifter av myndigheterna Post- och telestyrelsen (PTS), Boverket, Kemikalieinspektionen respektive Arbetsmiljöverket.

Skillnaden mellan myndigheterna är stor. Dels i fråga om hur många inspektioner som genomförs, dels i fråga om vad inspektionerna kostar. Kemikalieinspektionen genomför till exempel flera hundra kontroller varje år till en sammanlagd kostnad av 25–32 miljoner kronor, medan PTS under 2020 utförde 18 kontroller till en total kostnad av cirka fem miljoner kronor.

Detta understryker svårigheten att räkna på en snittkostnad per ärende. Spannet för en enskild kontroll varierade under 2019 från 28 000 kronor för Arbetsmiljöverkets marknadskontroll till 409 000 kronor för den marknadskontroll som bedrivs av PTS. Genomsnittskostnaden per inspektion för marknadskontroll uppgick till cirka 128 000 kronor.

18.4.3 Kostnad för marknadskontroll enligt direktivet

De produkter som kan bli föremål för marknadskontroll enligt tillgänglighetsdirektivet är sådana som släpps ut på marknaden efter den 28 juni 2025. Marknadskontrollen föreslås av utredningen bedrivas av PTS (se avsnitt 16.3.2).

Enligt muntlig uppgift från PTS kan marknadskontrollen komma att omfatta drygt 1 500 olika produktmodeller, och av dessa kan man anta att knappt 40 kommer att bli föremål för marknadskontroll per

år. Varje marknadskontroll kommer givetvis att innebära en kostnad. För att beräkna denna kostnad utgår utredningen från Swedacs insamlade uppgifter från myndigheter om vad en marknadskontroll kostar.

Med reservation för de svårigheter som framgått ovan när det gäller att beräkna kostnader för marknadskontroll gör utredningen följande avvägningar. Om Swedacs uppgifter kan användas som en minsta och en högsta kostnad för marknadskontroll skulle den totala kostnaden för att bedriva marknadskontroll enligt tillgänglighetsdirektivet uppgå till mellan en och 16 miljoner kronor. Den troliga kostnaden (40 marknadskontroller gånger en snittkostnad per inspektion om 128 000 kronor) skulle uppgå till fem miljoner kronor. Resonmenaget bygger på en minsta kostnad per kontroll om 28 000 kronor, en högsta kostnad per kontroll om 409 000 kronor och en genomsnittskostnad per kontroll om cirka 128 000 kronor – allt i enlighet med Swedacs uppgifter.

18.4.4 Kostnader för tillsyn

Att beräkna kostnaden för tillsyn möter samma svårigheter som att beräkna kostnaden för marknadskontroll. Det saknas en enhetlig bild.

När det kommer till kostnader för tillsyn enligt tillgänglighetsdirektivet är det rimligt att ta avstamp i den tillsyn som bedrivs av Myndigheten för digital förvaltning (DIGG). DIGG granskar offentliga webbplatsers tillgänglighet enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service och eftersom tillsynen enligt den lagen handlar om tillgänglighet till webbplatser och applikationer är det inte långsökt att tänka sig att tillsyn enligt tillgänglighetsdirektivet – i vart fall när det kommer till webbplatser och applikationer – kommer att bedrivas på ungefär samma sätt.

Utredningen har därför inhämtat information från DIGG om hur myndigheten bedriver tillsyn, men för att bredda bilden har utredningen också hämtat information från PTS, Konsumentverket, Transportstyrelsen, Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Integritetskyddsmyndigheten (IMY). Utredningen har vidare inhämtat information från Statskontoret som i en rapport beräknat den totala tillsynskostnaden för staten. Utifrån de inhämtade uppgifterna har utredningen utvecklat en enkel beräkningsmodell för att uppskatta eventuella årliga kostnader för tillsyn av olika digitala tjänster utifrån tillgänglighetsdirektivets krav, uppdelad per sektorsområde.

18.4.5 Hur beräkningsmodellen tillämpas

Modellen utgår från en tillsyn som byggs upp från grunden. Det har alltså ingen betydelse vilka ekonomiska eller organisatoriska förutsättningar som en given myndighet redan har att bedriva tillsyn. Den är också oberoende av om en eller flera myndigheter kommer att bedriva tillsyn.

Vidare baseras modellen på olika antaganden. Utredningen utgår från att tillsynen kommer att omfatta huvudsakligen följande delar:

- Granskningar av ett visst antal webbsidor, mobila applikationer och e-boksfiler per år. Tillsynen antas vara till del självinitierad och till del inledd som en följd av anmälningar och klagomål från allmänheten.
- Granskning av de bedömningar som ska göras av företag som åberopar undantag från ett krav på tillgänglighet på grund av oproportionerligt stor börda.
- Annat administrativt arbete för att bedriva tillsyn, till exempel internationell samordning med tillsynsmyndigheter utomlands samt eventuell samordning med andra tillsynsmyndigheter i Sverige.
- Utbildning inom tillgänglighet och kunskapsinsamling för att kunna initiera riskbaserade tillsynsärenden.
- Informations- och främjandeinsatser mot tjänsteleverantörer och konsumenter i syfte att effektivisera tillsynen.

Precis som när det gäller marknadskontroll saknas information om hur kostnaden för tillsyn fördelas på de uppgifter som ingår i arbetet.

Samtliga av de ovan angivna delarna av tillsynen inkluderas därför i en schablon för att beräkna tillsynskostnader.

18.4.6 Timkostnad som används

Utredningen utgår när det gäller timkostnad för tillsyn från Konjunkturinstitutets prognos för arbetskraftskostnader per timme inom staten (det vill säga lön per timme plus arbetsgivaravgift exklusive fasta kostnader) för år 2022. Därefter indexeras den beräknade kostnaden med Konjunkturinstitutets inflationsprognoser (KPFI) till år 2025,

det vill säga året när tillgänglighetsdirektivet ska träda i kraft. Utredningen lägger därefter på en overheadkostnad per timme (det vill säga fasta kostnader för IT, administration etcetera). Här använder utredningen en rapport från Ekonomistyrningsverket som räknar med en genomsnittlig overheadkostnad per heltidsanställd inom staten om 250 000 kronor/år (2005). Utredningen räknar därefter upp overheadkostnaden med KPFI till 2025 års nivå per timme. Total kostnad för både arbets- och overheadkostnad kan då uppskattas till 642 kronor/timme.

18.4.7 Antalet tillsynade aktörer

Utredningen utgår från att tillsynsarbetet är relativt likartat mellan olika områden. Hur mycket det kostar att bedriva tillsyn kan i stället i första hand utgå från hur många aktörer som ska tillsynas. Utredningen har i den delen hämtat information från Analysys Masons rapport om hur många aktörer det finns per tillsynat område.

Det är vidare möjligt att en del företag kommer att åberopa undantaget för oproportionerligt stor börda. Ett sådant undantag kräver en annan typ av granskning – men likväl en granskning. Det är givetvis omöjligt att på förhand säga hur många företag som kommer att åberopa undantaget.

Tabell 18.5 Antal aktörer per sektorsområde

	IKT/Elektronisk kommunikation	AV-tjänster	E-böcker	Person-transporter	Bank och finans	E-handel
Antal aktörer	196	40	8	241	295	7 715[1]

Källa: Analysys Masons rapport 2021-02-19 (bilaga 3).

18.4.8 Olika typer av tillsyn

Utredningen har också gjort antaganden om själva tillsynsprocessen. I dialog med tillsynsmyndigheter har två olika typer av tillsynsärenden identifierats. Dessa resulterar i sin tur i olika tidsåtgång och därmed i skilda kostnader.

- Det rör sig för det första om klagomål från allmänheten som inte leder till att ett tillsynsärende initieras men som ändå innebär en viss handläggning.
- Det är för det andra fråga om tillsynsärenden som inleds både till följd av anmälningar och självinitierade utredningar utifrån olika riskbedömningar.

De tillsynsärenden som väl inleds kan i sin tur delas upp ytterligare. Om en brist upptäcks kan ett ärende ta längre tid och medföra ytterligare handläggningsåtgärder. Ett fåtal ärenden avslutas med beslut om sanktioner och i förlängningen även överklagande till förvaltningsdomstol.

18.4.9 Tre scenarier – minimi- och maximikostnad respektive trolig kostnad

I utredningens modell anges kostnaderna i tre olika scenarier – nämligen maximi- och minimikostnad respektive trolig kostnad.

Antalet ärenden och hur omfattande tillsyn som förväntas kan föras in i modellen. På så vis kan man få en uppfattning om den ungefärliga kostnaden för tillsyn utifrån olika förutsättningar.

[1] Antalet företag som bedriver e-handel i Sverige framgår av statistik från Statistikmyndigheten SCB32. Totalt är det 152 692 företag. De företag som använder sig av en extern e-handelswebbplats utesluts ur beräkningarna, eftersom dessa vanligtvis är lokaliserade utomlands. Enligt tidigare ställningstagande undantas även mikroföretag med under tio anställda från beräkningen.

18.4.10 Antalet tillsynsärenden i maximiscenariot

I maximiscenariot utgår utredningen från det antal anmälningar från allmänheten som Konsumentverket tar emot varje år, det vill säga 27 000. Men Konsumentverket tar emot anmälningar om allt som har med konsumenters förhållande till näringsidkare att göra. Det är inte rimligt att tro att tillgänglighetsdirektivet skulle generera så många anmälningar. Men möjligen skulle ledning kunna hämtas från hur många av anmälningarna till DO som handlar om bristande tillgänglighet vid tillhandahållandet av varor och tjänster. Detta rör sig enligt uppgift från DO om nio procent av det totala antalet anmälningar/tips/klagomål som kommer in till myndigheten varje år. Med detta som utgångpunkt skulle nio procent av 27 000 anmälningar till Konsumentombudsmannen kunna röra bristande tillgänglighet. Det blir då cirka 3 000 anmälningar.

Beräkningen kan givetvis inte ses som helt tillförlitlig. Den bygger på antaganden som nämnts. Men 3 000 anmälningar per år motsvarar det ungefärliga antalet klagomål som totalt inkommer till DO och PTS respektive Integritetsskyddsmyndigheten (IMY). Utredningen gör därför bedömningen att 3 000 klagomål per år ett relevant maximiscenario.

18.4.11 Antalet klagomål som blir tillsynsärenden i maximiscenariot

Nästa steg är att bedöma hur många av anmälningarna som blir tillsynsärenden. Hur många det handlar om skiljer sig mellan myndigheter. För IMY handlar det om cirka 300 ärenden årligen och för DIGG cirka 250 ärenden årligen, medan det för Konsumentverkets del handlar om cirka 5 400 ärenden. Hur många anmälningar som skulle leda till att ett tillsynsärende inleds med anledning av kraven i tillgänglighetsdirektivet är givetvis svårt att bedöma. En försiktig uppskattning, med ledning av hur det ser ut i andra myndigheter, är att det kan röra sig om cirka 20 procent av alla anmälningar.

18.4.12 Tidsåtgång för tillsyn i maximiscenariot

För DIGG innebär granskning av webbplatser/applikationer enligt ett särskilt protokoll uppskattningsvis två veckors arbete (80 timmars heltidsarbete). För andra myndigheter som tillsynar andra slags ärenden kan en granskning pågå i några månader och i sällsynta fall upp till och även i vissa fall över ett år.

Alla klagomål behöver dessutom hanteras administrativt på något sätt och utredningen uppskattar tidsåtgången för klagomål som inte leder till en fördjupad granskning till *en halv arbetsdag per ärende*. I maximiscenariot utgår utredningen från en ambitionsnivå hos tillsynsmyndigheterna att årligen utföra egeninitierade granskningar av tio procent av aktörerna per bransch, förutom inom e-handeln där motsvarande siffra bedöms bli fem procent.

Utredningstiden per ärende varierar således.

- 80 timmars tidsåtgång är en rimlig utgångspunkt för enklare ärenden som inleds genom anmälningar, utifrån DIGG:s uppskattning av tidsåtgången för granskning av webbsidor. Ett mindre antal av anmälningarna kommer givetvis att leda till processer inom myndigheten och vidare i domstol. Dessa ärenden kommer att ta betydligt mer tid i anspråk än 80 timmar. Utredningens uppfattning är dock att 80 timmar kan ses som en rimlig genomsnittlig tidsåtgång. I den tidsåtgången får även mer tidskrävande ärenden inrymmas.
- 320 timmar (cirka två månaders heltidsarbete) för 94 procent av alla egeninitierade ärenden. Uppgiften bygger på information från tillfrågade myndigheter om hur lång den ungefärliga tidsåtgången är för denna typ av tillsyn.
- 800 timmar (cirka sex månaders heltidsarbete) för de sex procent som utgör de mest komplicerade ärendena vid egeninitierad tillsyn, inklusive ärenden som går till domstol. Även här kommer uppgifterna från tillfrågade myndigheter.

Statens totala kostnad i maximiscenariot kommer då att uppgå till cirka 135 miljoner kronor (beräknat för år 2025). En fördelning av kostnaderna mellan ansvariga myndigheter skulle då kunna se ut enligt följande. Majoriteten av kostnaden, cirka 125 miljoner kronor, fördelas till PTS, 5,2 miljoner kronor fördelas till MPRT (för tillsyn av tjänster

som ger tillgång till audiovisuella medietjänster) och 4,4 miljoner kronor fördelas till MTM för tillsyn av e-böcker.

18.4.13 Antalet tillsynsärenden i minimiscenariot

I minimiscenariot utgår utredningen från antalet inkomna klagomål till DO, vilket är 3 000. Nio procent rör bristande tillgänglighet vid tillhandahållandet av varor och tjänster. Motsvarande antal anmälningar om bristande tillgänglighet enligt tillgänglighetsdirektivet skulle innebär 277 inkommande klagomål per år.

18.4.14 Antalet klagomål som blir tillsynsärenden i minimiscenariot

Här antar utredningen att endast fem procent av inkomna anmälningar blir tillsynsärenden. Andelen branschaktörer som årligen får genomgå en av myndigheten egeninitierad granskning bestäms i det här scenariot till fem procent, förutom e-handel där endast en procent granskas. Utredningstiderna är dock densamma som i maximiscenariot. Siffrorna bygger helt på antaganden.

Statens totala kostnad blir i minimiscenariot cirka 27 miljoner kronor (beräknat för 2025). En fördelning av kostnader mellan ansvariga myndigheter skulle kunna se ut enligt följande. Majoriteten av kostnaden, cirka 26 miljoner kronor, fördelas till PTS. En halv miljon kronor fördelas till MPRT (för tillsyn av tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster) och cirka 0,3 miljoner kronor fördelas till MTM för tillsyn av e-böcker.

18.4.15 Antalet tillsynsärenden i det troliga scenariot

I det scenario som utredningen benämner det troliga scenariot, gör utredningen samma antaganden när det gäller antalet klagomål som i maxscenariot (nio procent av 27 000, det vill säga cirka 3 000 anmälningar per år).

18.4.16 Antalet klagomål som blir tillsynsärenden i det troliga scenariot

I ett troligt scenario antar utredningen att den självinitierade tillsynen är på samma nivå som i minimiscenariot, det vill säga fem procent av alla aktörer granskas i olika sektorer förutom inom e-handeln där endast en procent av alla aktörer granskas, medan den andel klagomål som leder till ett tillsynsärende fortfarande är på samma nivå som i maximiscenariot, det vill säga 20 procent.

Statens totala kostnad i det troliga scenariot uppskattas till 58 miljoner kronor (beräknat för 2025). Majoriteten av kostnaden, cirka 49 miljoner kronor, fördelas till PTS. 4,7 miljoner kronor fördelas till MPRT (för tillsyn av tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster) och cirka 4,3 miljoner kronor fördelas till MTM för tillsyn av e-böcker.

När det gäller tillsyn av e-böcker kan för alla scenarier läggas till att det är svårt att föra över antalet aktörer direkt till hur stor tillsyn som krävs eftersom aktörerna är få men ger ut ett stort antal e-böcker som måste tillsynas.

18.4.17 Beräkningarna är bara exempel

Utredningens beräkningar bör inte tolkas som en prognos, utan endast som räkneexempel för att illustrera hur den totala kostnaden för staten kan komma att se ut givet olika antaganden. Utredningen gör dessutom ingen långsiktig analys om hur kostnaderna skulle kunna utvecklas över tid. Kostnaderna kan utvecklas åt båda håll med tiden, det vill säga bli antingen större eller mindre än i utredningens beräkningar.

Det finns ett antal faktorer som är svåra att förutse. Myndigheternas främjandearbete kan med tiden innebära att färre anmäler brister och att myndigheterna i sina egna granskningar upptäcker färre brister. Tillsynsarbetet kan också bli mer standardiserat eller till och med automatiserat med hjälp av ny teknik, inte minst A.I. (artificiell intelligens). Detta kan tala för en minskande tillsynskostnad. Å andra sidan kan antalet klagomål komma att öka allteftersom allmänheten blir mer informerad om tillgänglighetsdirektivet. De myndigheter som har tillsynsansvar särredovisar dessutom inte sina kostnader för tillsyn. Det innebär att utredningen inte har haft något bra sätt att testa rimligheten av modellresultaten mot verkligheten. IMY, som har tillsyn som sin huvuduppgift, använde enligt årsredovisningen för 2020 endast

17 procent av sina resurser till tillsyn. Fyra procent av myndighetens resurser används till klagomålshantering och 16 procent till främjandearbetet. Det innebär att det blir svårt att jämföra utredningens beräkningar med utgiftsposter i olika årsredovisningar. Man vet inte exakt vad som ingår eller inte ingår i deras definitioner och beräkningar. I Statskontorets rapport ”På väg mot en bättre tillsyn” (2020) undersöktes 51 statliga myndigheter med tillsynsansvar. Totalkostnaden för staten uppgick till 6,3 miljarder kronor. Det ger en snittkostnad för tillsyn på cirka 117 miljoner kronor per myndighet. I rapporten påpekar Statskontoret att det finns stora variationer mellan myndigheterna beroende på deras storlek och uppdrag. Även om det förekommer stora variationer i fråga om myndigheternas tillsynskostnader motsäger inte Statskontorets uppgift om beräknade genomsnittskostnader våra beräkningar och resultat.

18.4.18 Konsekvenser för domstolar

Genomförandet av tillgänglighetsdirektivet innebär ett helt nytt regelverk att förhålla sig till för domstolar. Beslut om exempelvis vitesföreläggande och sanktioner ska kunna överklagas till förvaltningsdomstol. Det kan innebära en ökad måltillströmning. Utredningen gör dock bedömningen att denna troligen blir begränsad och att den bör kunna hanteras inom ordinarie budgetramar. Det finns emellertid anledning att följa upp detta. Om det innebär ökade kostnader bör det säkerställas att domstolarna får ytterligare medel.

18.4.19 Finansiering

Staten är ansvarig för tillgänglighetsdirektivets efterlevnad. Det inkluderar kostnader för både marknadskontroll och tillsyn. Enligt utredningen bör dessa kostnader täckas via ökad anslagsfinansiering. Statens kostnader ska således inte finansieras via avgifter. Om tillsynen skulle avgiftsfinansieras skulle det bli ytterligare en kostnad, och därmed en ökad ekonomisk börda, för de tillsynade företagen i förhållande till de företag som inte tillsynas.

Myndigheterna får, om det blir aktuellt, bestämma storleken på eventuella sanktionsavgifter med hänsyn tagen till omständigheterna i det enskilda fallet. Sanktionsavgifter ska inte användas för att finan-

siera verksamheten hos tillsynsmyndigheten utan dessa tillfaller staten. Enligt gängse rutin bör sanktionsavgiften inte betalas in till den tillsynsmyndighet som fattat beslut om avgiften. I många fall är det i stället Kammarkollegiet som sanktionsavgiften ska betalas in till. Utredningen ser inga skäl till att i detta fall avvika från denna praxis.

18.4.20 Konsekvenser för Myndigheten för tillgängliga medier

Bedömning: Det finns flera osäkerhetsfaktorer när det gäller att bedöma hur tillgänglighetsdirektivets krav på tillgängliga e-böcker kommer att påverka MTM:s uppdrag. Bland annat kommer troligen redan publicerade e-böcker att undantas. Även mikroföretag som ger ut böcker kommer att undantas. Dessutom är det svårt att bedöma om talsyntes kommer att bli en godtagbar ersättning för inläst tal. Det finns också grupper som behöver mer tillgänglig litteratur än vad direktivets krav kommer att innebära. Det bör därför övervägas om MTM ska ges ett uppföljande uppdrag för att, när väl direktivet har genomförts, undersöka hur ovanstående faktorer påverkar MTM:s talboksutgivning.

I utredningens uppdrag ingår att analysera hur direktivets krav kan påverka det system som i dag finns för tillhandahållande av talböcker som framställs av Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) eller andra behöriga organ.

I avsnitt 11.3 har den lagstiftning som reglerar MTM:s verksamhet kort beskrivits. Kortfattat kan sägas att nuvarande lagstiftning ger ett undantag för exemplarframställning av böcker till personer med syn- eller annan läsnedsättning (upphovsrättslagen 2 kap. 17 §). Denna inskränkning i upphovsrätten bygger på EU-rätt och har tillkommit för att i EU genomföra Marrakechfördraget, ett fördrag antaget av Förenta nationernas organ för immaterialrätt. Inskränkningen i upphovsrätten innebär att en person med synnedsättning har rätt att framställa ett exemplar av ett offentliggjort verk i ett format som personen själv kan använda för att tillgodogöra sig verket. Det gäller bara personens egen användning av boken. Ett så kallat behörigt organ har dock rätt att framställa tillgänglighetsanpassade exemplar och sprida dessa vidare, men bara till personer med syn- eller annan läsnedsätt-

ning och bara om det inte sker i vinstsyfte. Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) är ett sådant behörigt organ.

Det får anses högst troligt att MTM:s talboksproduktion kan komma att behöva anpassas i takt med att den kommersiella marknaden ger ut e-böcker som följer tillgänglighetsdirektivets krav.

Hur stor en sådan påverkan på produktionen kan komma att bli är svår att bedöma och beror på flera faktorer; i vilken utsträckning den kommersiella marknaden kan tillgodose alla varierade läsarbehov, hur stort utbudet av tillgängliga e-böcker blir och hur infrastruktur och ansvarsfrågan för tillgängliga e-böcker kommer att lösas.

Det kommer dock med stor sannolikhet att finnas ett fortsatt behov av särlösningar för vissa grupper av läsare.

MTM:s bibliotek Legimus samlar i dag all tillgänglig litteratur. Här finns mer än 140 000 anpassade titlar. Beståndet ökar med drygt 4 000 titlar per år. I samverkan med biblioteken tillhandahåller MTM digitala böcker till läsarna, som i dag inte kan räkna med att hitta litteratur i tillgängliga format någon annanstans.

MTM erbjuder genom Legimus en fullservice-tjänst där läsaren också får användarstöd och support.

När tillgänglighetsdirektivet träder i kraft kommer det sannolikt att ske ett infrastrukturellt skifte i takt med att litteratur i tillgängliga format i ökad grad tillhandahålls på den kommersiella marknaden och i dess distributionskanaler. Det ökade utbudet av tillgänglig litteratur på marknaden ställer därmed nya krav på infrastrukturen och förmedlingen av tillgängliga e-böcker.

Tillgängliga e-böcker kan möjliggöra för en mer flexibel läsupplevelse genom flera olika funktioner i en och samma tjänst. Förändringen innebär sannolikt en minskad stigmatisering kring att läsa tillgängliga böcker, och snabbare tillgång till litteratur för de läsare vars behov tillgodoses av de tillgänglighetsfunktioner som kraven i direktivet pekar ut.

Likväl kommer MTM:s produktion av litteratur i tillgängliga format att spela en fortsatt avgörande roll för de läsare som behöver en högre grad av tillgänglighet än de krav som direktivet ställer.

Utifrån MTM:s erfarenhet kan det till exempel vara personer inom gruppen dövblinda, personer med hörselnedsättning som har stora individuella behov, personer med funktionsnedsättning som är itovana och därför behöver mycket stöd för att kunna läsa en e-bok, men

också personer som nyligen fått exempelvis afasi eller en synnedsättning.

Ytterligare en grupp som kan vara i behov av särlösningar även efter direktivets införande är enligt MTM:s bedömning personer med kognitiva och intellektuella funktionsnedsättningar, då deras behov sannolikt riskerar att inte tillgodoses utifrån de krav som direktivet ställer.

Det är utredningens uppfattning att MTM även efter tillgänglighetsdirektivets införande kommer att behöva tillgängliggöra den litteratur som enbart ges ut i tryckt format, eller som finns i digitala format som inte är tillgängliga, däribland e-böcker som ges ut av mindre förlag (enligt definitionen av mikroföretag i direktivet) och som därmed undantas direktivets krav.

Förlagens backlist, de böcker som är utgivna innan dess att lagen träder i kraft, bedöms av utredningen inte omfattas av direktivet och kommer därför fortsatt att behöva tillgängliggöras av MTM.

Det vanligaste formatet av tillgängliga böcker som MTM i dag framställer är en talbok som är inläst med mänskligt tal och där det finns medföljande text. Många läsare med exempelvis afasi, dyslexi eller koncentrationssvårigheter behöver kunna följa med i texten samtidigt som de lyssnar på boken.

Ett av kraven i tillgänglighetsdirektivet är att en e-bok ska kunna gå att lyssna till med hjälp av talsyntes. Här spelar talsyntesens utveckling en stor roll för hur väl dessa e-böcker kommer att kunna möta läsarnas behov.

Talsyntesen kommer att utvecklas fram till 2025, men det är inte i dag möjligt att säga att den till fullo kommer att kunna ersätta mänskligt tal för alla läsare.

I dag har MTM ett helhetsansvar när det gäller tillgänglig läsning. Myndigheten både producerar, distribuerar och förmedlar genom biblioteken tillgängliga böcker. Det är viktigt att fastställa i vilken omfattning låntagare med behov av tillgänglig litteratur fortsättningsvis kommer att få tillgång till denna på samma villkor som bibliotekens övriga läsare. En ökad hänvisning till kommersiella alternativ kan inte ses som likvärdig tillgång. Med en nationell digital bibliotekstjänst finns stora möjligheter att effektivisera komplicerade e-bokslösningar och jämna ut skillnader i tillgång för låntagare över landet.

Förmedlingen av tillgänglig litteratur behöver säkras, likaså en väl avvägd balans mellan MTM:s särlösningar och andra möjligheter till tillgänglig läsning.

18.5 Övriga konsekvenser

Utredningen bedömer att implementeringen av direktivet kan ha en viss påverkan på jämställdheten. En något högre andel kvinnor än män har en eller fler funktionsnedsättningar och möjligen kan direktivet därför ha positiv effekt på jämställdheten.

Barn med funktionsnedsättning kommer, av allt att döma, ha fördelar av direktivet. Ökad tillgänglighet innebär ökad inkludering i den digitala miljön och det gäller givetvis även barn med funktionsnedsättning. Utredningen vill här dock påpeka att digitala läromedel i stor utsträckning kommer att undantas från kraven. Det är viktigt att den digitala inkluderingen i skolan inte glöms bort. Detta bör utredas noga i annat sammanhang.

Tillgänglighetsdirektivet har, såvitt kan bedömas, ingen direkt effekt på möjligheten att nå integrationsmålet. Däremot kan det bidra till målet om samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund, liksom ha en positiv inverkan på jämlikheten. Direktivet kommer att underlätta delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning och underlätta för den gruppen på arbetsmarknaden, till exempel genom att göra det lättare för personer med funktionsnedsättning att utföra arbete som kräver att man använder internet och elektronisk kommunikation.

Utredningen kan inte förutse några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen. Inte heller innebär förslagen, såvitt utredningen kan bedöma, några ekonomiska konsekvenser för kommuner eller regioner. Utredningen ser inte heller några negativa konsekvenser för skyddet för den personliga integriteten.

18.5.1 Alternativa lösningar

Utredningen har i ett flertal frågor som ryms inom kommittédirektivet övervägt alternativa lösningar. Således har utredningen i kapitel 10 i fråga omval av författning fört ingående resonemang huruvida tillgänglighetsdirektivet ska genomföras med en samlad lagstiftning eller en sektorsvis sådan. För- och nackdelar har vägts mot varandra varvid utredningen har dragit slutsatsen att övervägande skäl talar för att genomföra tillgänglighetsdirektivet genom en samlad lagstiftning. Utredningen har vidare i kapitel 17 om behöriga myndigheter övervägt om de myndigheter som ska utöva marknadskontroll över produkter

respektive tillsyn över tjänster bör vara en eller flera. Utredningens slutsats har därvid blivit att en lösning med ett fåtal myndigheter är att föredra.

Utredningen har även gällande ytterligare frågor övervägt alternativa lösningar. Således har utredningen övervägt tre olika scenarier för beräkning av statens kostnader för tillsyn och därvid kommit fram till en rimlig uppskattad kostnad för tillsynen. Beträffande enskildas möjligheter att komma till tals hos myndigheter och domstolar har utredningen övervägt om det finns en möjlighet att inom ramen för genomförandet av tillgänglighetsdirektivets genomförande finna en lösning utöver den som finns att tillgå enligt det förvaltningsrättsliga regelsystemet. Utredningen har funnit att detta inte varit möjligt inom dess ramar. Avseende bestämmelsen i artikel 24.1 om tillgänglighetskravens betydelse för reglerna om offentlig upphandling har utredningen vid sina överväganden funnit att det inte behövs någon ändring i lagen om offentlig upphandling till följd därav, då en ändring skulle sakna betydelse för lagens tillämpning. Vid utredningens överväganden beträffande artikel 24.2 har slutsatsen blivit att artikeln inte gör det nödvändigt med någon lagstiftningsåtgärd för att bestämmelsens syfte ska bli uppfyllt. Utredningen har vidare kommit fram till att det inte är nödvändigt att använda optionen avseende bebyggd miljö, då den vid sina överväganden funnit att krav i nuvarande regelverk väl lever upp till kraven i artikel 4.4 i tillgänglighetsdirektivet.

19 Författningskommentar

19.1 Förslaget till lag (2022:000) om tillgänglighet till produkter och tjänster

Lagens syfte och tillämpningsområde

1 §

Genom denna lag genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster.

Lagen har till ändamål att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om de produkter och tjänster som omfattas av lagen och att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet.

En närmare redogörelse för tillgänglighetsdirektivet finns i kapitel 2. I det andra stycket anges genomförandelagens syfte. Syftet har behandlats närmare i avsnitt 10.6.

2 §

Följande produkter omfattas av denna lag;

1. datormaskinvarusystem med allmänna användningsområden avsedda för konsument samt operativsystem till dessa maskinvarusystem,

2. betalningsterminaler,

3. bankomater, biljettförsäljningsautomater och incheckningsautomater som är avsedda för tillhandahållande av tjänster som omfattas av denna lag,

4. interaktiva självbetjäningsterminaler som tillhandahåller information, förutom terminaler som har monterats som integrerade delar

av fordon, luftfartyg, fartyg eller rullande materiel, och som är avsedda för tillhandahållande av tjänster som omfattas av detta direktiv,

5. terminalutrustning för konsumentbruk som används för elektroniska kommunikationstjänster,

6. terminalutrustning för konsumentbruk som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster, och

7. läsplattor.

Paragrafen motsvarar artikel 2.1 i direktivet. De produkter som omfattas av lagen behandlas närmare i avsnitt 4.1.

3 §

Följande tjänster som är avsedda för konsumenter omfattas av denna lag;

1. elektroniska kommunikationstjänster, undantaget maskin- till maskintjänster,

2. tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster,

3. vissa inslag i luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster,

4. banktjänster

5. e-böcker,

6. ändamålsenlig programvara för e-böcker, och

7. e-handelstjänster.

Denna lag omfattar inte följande innehåll på webbplatser och mobila applikationer;

1. förinspelade tidsberoende medier som offentliggjorts före den 28 juni 2025,

2. filformat för dokument som offentliggjorts före den 28 juni 2025,

3. kartor och karttjänster på nätet, om väsentlig information tillhandahålls på ett tillgängligt digitalt sätt för kartor som är avsedda för navigering,

4. innehåll från tredje part som varken finansieras eller utvecklas eller står under kontroll av den berörda ekonomiska aktören, och

5. webbplatsers och mobila applikationers innehåll som kan klassificeras som arkiv, det vill säga endast innehåller innehåll som inte uppdaterats eller redigerats efter den 28 juni 2025.

Paragrafens första stycke motsvarar artikel 2.2 i tillgänglighetsdirektivet. Utredningen har i avsnitt 4.2 beskrivit de tjänster som omfat-

tas. Vidare anges där vilka inslag i de olika passagerartjänsterna som omfattas. Den närmare regleringen bör, liksom kraven, finnas på föreskriftsnivå.

Paragrafens andra stycke, som motsvarar artikel 2.4 i direktivet, behandlas närmare i avsnitt 11.2. Bestämmelsen har utformats med lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen) och webbtillgänglighetsdirektivet som utgångspunkt. De bedömningar som görs motsvarar i stor utsträckning liknande bedömningar i förarbetena till DOS-lagen som genomför webbtillgänglighetsdirektivet. Det finns i tillgänglighetsdirektivet dessutom en direkt hänvisning till webbtillgänglighetsdirektivet när det gäller dessa undantag (se skäl 46 i ingressen till tillgänglighetsdirektivet).

Av andra stycket punkt 1 framgår att förinspelade tidsberoende medier (se för definition 4 §) som offentliggjorts på webbplatser och applikationer före den 28 juni 2025 undantas från lagens krav. Likaså undantas enligt punkt 2 filformat för dokument som offentliggjorts före den 28 juni 2025.

Av andra stycket punkt 3 framgår att kartor som inte är avsedda för navigering undantas från lagens tillämpningsområde. Bedömningen om en karta är avsedd för navigering bör kunna göras utifrån kartans utformning och det sammanhang i vilket den förekommer. Om kartan kan användas för navigering, men detta inte är ett avsett syfte med den, bör det inte finnas någon skyldighet att tillhandahålla sådan information på ett tillgängligt digitalt sätt.

Enligt tredje punkten är lagen inte heller tillämplig på kartor avsedda för navigering, om väsentlig information om innehållet i dessa tillhandahålls på ett tillgängligt digitalt sätt. Vad som i sammanhanget utgör väsentlig information är inte möjligt att ge en generell definition av då det av naturliga skäl måste avgöras utifrån till exempel vad den aktuella kartan avbildar och vilka karttecken den innehåller. Väsentlig information torde dock vara till exempel postadresser och närliggande hållplatser för kollektivtrafik, eller namn på orter eller regioner.

I andra stycket punkt 4 anges att innehåll från tredje part som varken har finansierats eller tagits fram av den berörda offentliga aktören eller står under dess kontroll inte omfattas av lagen. Det är själva kontrollen som är avgörande om innehållet ska omfattas av kraven eller inte. Bara det faktum att en ekonomisk aktör väljer att ha inbäddat innehåll, i form av till exempel ett videoklipp från en

extern källa, men som visas på den egna webbplatsen, innebär inte att aktören inte har någon kontroll över materialet. Om innehållet är känt vid publicering är det ett aktivt val från aktören att publicera detta material och aktören har därför kontroll över det.

Av andra stycket punkt 5 undantas från lagen även arkiverat innehåll från tillämpningsområdet, det vill säga webbplatser och applikationer som inte på något sätt uppdateras efter den 28 juni 2025.

Definitioner

4 §

I denna lag betyder

audiovisuella medietjänster: tjänster enligt definitionen i artikel 1.1 a i direktiv 2010/13/EU;

banktjänster: tillhandahållande för konsumenter av följande banktjänster och finansiella tjänster;

1. kreditavtal som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG eller Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU,

2. tjänsterna i avsnitt A punkterna 1, 2, 4 och 5 och avsnitt B punkterna 1, 2, 4 och 5 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU,

3. betaltjänster enligt definitionen i artikel 4.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366,

4. tjänster som är knutna till betalkontot enligt definitionen i artikel 2.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU, och

5. elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG;

betalningsterminal: anordning vars huvudsyfte är att göra det möjligt att genomföra betalningar med användning av betalningsinstrument enligt definitionen i artikel 4.14 i direktiv (EU) 2015/2366, vid ett fysiskt försäljningsställe men inte i en virtuell miljö;

busstransporttjänster för passagerare: de tjänster som omfattas av artikel 2.1. och 2.2 i förordning (EU) nr 181/2011;

datormaskinvarusystem med generella användningsområden som är avsett för konsumenter: en maskinvarukombination som utgör en komplett dator och som kännetecknas av att den har många olika funktioner, har förmågan att med lämplig programvara utföra de flesta vanliga

databehandlingsuppgifter som konsumenter efterfrågar och är avsedd att användas av konsumenter, detta inkluderar persondatorer, i synnerhet stationära datorer, bärbara datorer, smarttelefoner och datorplattor;

distributör: fysisk eller juridisk person i leveranskedjan, förutom tillverkaren eller importören, som tillhandahåller en produkt på marknaden;

e-bok: en tjänst som inbegriper tillhandahållande av digitala filer som innehåller en elektronisk version av en bok som mestadels föreligger som text eller i grafisk form;

e-handelstjänster: tjänster som tillhandahålls på distans, genom webbplatser och tjänster för mobila enheter, på elektronisk väg och på individuell begäran av en konsument i syfte att ingå ett konsumentavtal;

ekonomisk aktör: tillverkaren, representanten, importören, distributören eller tjänsteleverantören;

elektronisk kommunikationstjänst: elektronisk kommunikationstjänst enligt definitionen i artikel 2.4 i direktiv (EU) 2018/1972;

harmoniserad standard: en harmoniserad standard enligt definitionen i artikel 2.1 c i förordning (EU) nr 1025/2012;

importör: fysisk eller juridisk person som är etablerad inom unionen och släpper ut en produkt från ett tredjeland på unionsmarknaden;

järnvägstransporttjänster för passagerare: all persontrafik på järnväg som avses i artikel 2.1 i förordning (EG) nr 1371/2007, med undantag för de tjänster som avses i artikel 2.2 i den förordningen;

konsument: fysisk person som köper produkten i fråga eller är mottagare av tjänsten i fråga för ändamål som ligger utanför dennes handel, företag, hantverksverksamhet eller yrke;

lufttransporttjänster för passagerare: kommersiella luftfartstjänster för passagerare enligt definitionen i artikel 2 l i förordning (EG) nr 1107/2006 i samband med avfärd från, transitering genom eller ankomst till en flygplats, när flygplasten är belägen inom en medlemsstats territorium, inbegripet flygningar som avgår från en flygplats som är belägen i ett tredjeland till en flygplats som är belägen inom en medlemsstats territorium, om tjänsterna tillhandahålls av ett unionslufttrafikföretag;

läsplatta: särskild utrustning, inklusive både maskinvara och programvara, som används för att disponera, navigera i, läsa och använda e-bokfiler;

mikroföretag: ett företag med färre än tio anställda och som har en årsomsättning som inte överstiger 2 miljoner euro eller en årlig balansomslutning som inte överstiger 2 miljoner euro;

operativsystem: programvara som bland annat hanterar gränssnittet till yttre maskinvara, schemalägger uppgifter, tilldelar lagring, och presenterar ett standardgränssnitt för användaren när inget tillämpningsprogram körs, inklusive ett grafiskt användargränssnitt, oavsett om sådan programvara är inbyggd i datormaskinvara med generella användningsområden som är avsedd för konsumenter eller utgör fristående programvara som är avsedd att köras på datormaskinvara med generella användningsområden som är avsedd för konsumenter, men exklusive en operativsystemladdare, bios (basic input-output system) eller andra fasta program som behövs vid start av en dator eller när operativsystemet installeras;

produkt: ett ämne, preparat eller annan vara framställd genom en tillverkningsprocess, dock inte livsmedel, foder, levande växter och djur, produkter av mänskligt ursprung samt produkter av växter och djur med direkt koppling till deras framtida fortplantning;

regionaltransporter: regional trafik enligt definitionen i artikel 3.7 i direktiv 2012/34/EU, dock endast avseende: järnväg, buss, tunnelbana, spårväg och trådbuss;

representant: en fysisk eller juridisk person som är etablerad inom unionen och som enligt en skriftlig fullmakt från tillverkaren har rätt att i dennes ställe utföra särskilda uppgifter;

släppa ut på marknaden: det första tillhandahållandet av en produkt på unionsmarknaden;

stads- och förortstransporter: stads- och förortstrafikenligt definitionen i artikel 3.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/34/EU (34), dock endast avseende: järnväg, buss, tunnelbana, spårväg och trådbuss;

tekniska specifikationer: en teknisk specifikation enligt definitionen i artikel 2.4 i förordning (EU) nr 1025/2012 som ger förutsättningar för att uppfylla de tillgänglighetskrav som gäller för en produkt eller tjänst;

terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet, som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster: all utrustning vars huvudsyfte är att ge åtkomst till audiovisuella medietjänster;

tidsberoende medier: ljud eller video, en kombination av ljud och video, eller något av de föregående i kombination med möjligheter till interaktion;

tillhandahållande på marknaden: leverans av en produkt för distribution, förbrukning eller användning på unionsmarknaden i samband med kommersiell verksamhet, mot betalning eller kostnadsfritt;

tillverkare: fysisk eller juridisk person som tillverkar eller låter konstruera eller tillverka en produkt och saluför den produkten, i eget namn eller under eget varumärke.

tjänst: tjänst enligt definitionen i artikel 4.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG (27);

tjänsteleverantör: en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller en tjänst på unionsmarknaden eller som erbjuder sig att tillhandahålla en sådan tjänst till konsumenter i unionen;

tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster: tjänster som överförs via elektroniska kommunikationsnät som används för att identifiera, välja, ta emot information om samt konsultera audiovisuella medietjänster och eventuella tillhandahållna funktioner, såsom undertexter för döva och hörselskadade personer, syntolkning, talad textning och teckenspråkstolkning, som resultat av genomförandet av åtgärder för att göra tjänsterna tillgängliga i enlighet med vad som avses i artikel 7 i direktiv 2010/13/EU, och omfattar även elektroniska programguider (EPG);

vattentransporttjänster för passagerare: de persontrafiktjänster som omfattas av artikel 2.1 i förordning (EU) nr 1177/2010, med undantag för de tjänster som avses i artikel 2.2 i den förordningen.

Definitionerna är i förekommande fall huvudsak desamma som i artikel 3 i tillgänglighetsdirektivet.

Tillgänglighetskrav

5 §

Produkter och tjänster som omfattas av denna lag ska vara utformade så att de uppfyller föreskrivna krav på tillgänglighet. En ekonomisk aktör får endast släppa ut produkter på marknaden och endast tillhandhålla tjänster om dessa uppfyller sådana krav.

Vad som sägs i första stycket gäller inte mikroföretag som tillhandahåller tjänster.

Paragrafens första stycke motsvarar artikel 4.1 i tillgänglighetsdirektivet. Utredningens överväganden finns i kapitel 11. De krav som följer av direktivet har behandlats i avsnitten 5 och 6. De närmare angivna kraven regleras i förordning och på föreskriftsnivå (se 34 §).

Av tillgänglighetsdirektivet följer att kraven som anges i bilaga I är obligatoriska. Enligt direktivet ska kraven, med vissa undantag, gälla för produkter som släpps ut på marknaden efter den 28 juni 2025 respektive tjänster som tillhandahålls på marknaden efter samma datum. En produkt släpps ut på marknaden första gången den omsätts i konsumentledet. Det innebär att kraven bara gäller produkter som inte har släppts ut på marknaden tidigare än det angivna datumet. Tjänster får däremot bara tillhandhållas efter ett visst datum om de uppfyller kraven på tillgänglighet. Tillhandahållande innebär varje transaktion till konsument. Det innebär att tjänster som erbjuds efter det angivna datumet som huvudregel ska leva upp till direktivets krav.

Paragrafens andra stycke, som motsvarar artikel 4.5 i tillgänglighetsdirektivet, har behandlats i avsnitt 13.4.

6 §

Ett tillgänglighetskrav som föreskrivs med stöd av 5 § första stycket gäller inte om

a. kravet innebär en större förändring av en produkts eller en tjänsts grundläggande karaktär, eller

b. kravet är oskäligt betungande för den berörde ekonomiska aktören.

Första stycket b) får inte åberopas om den ekonomiske aktören har erhållit externa medel för att förbättra tillgängligheten av den aktuella produkten eller tjänsten.

Genom paragrafen genomförs artikel 14.1 och 14.6. Ett tillgänglighetskrav behöver således inte vara uppfyllt om någon av de situationer som beskrivs i paragrafen föreligger. Det ska antingen vara fråga om att ett tillgänglighetskrav för den ekonomiske aktören innebär en större förändring av grundläggande karaktär eller är oskäligt betungande. Utredningen har valt att använda oskäligt betungande som är väl känt i svensk författningstext i stället för tillgänglighetsdirektivets uttryck ”oproportionerligt stor börda”.

Bilaga VI till tillgänglighetsdirektivet beskriver närmare vilka kriterier som ska läggas till grund för bedömningen av oproportionerligt stor börda. Dessa anges i sina huvudsakliga delar i förordningen (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster.

De överväganden som utredningen gjort finns i avsnitt 13.1 och 13.2.

7 §

Den ekonomiska aktör som åberopar 6 § första stycket ska informera den myndighet som bedriver marknadskontroll eller tillsyn om detta, samt göra en bedömning där den ekonomiska aktören tydligt redogör för och motiverar sitt ställningstagande.

Ett mikroföretag som hanterar produkter och som har åberopat 6 § första stycket, ska på begäran förse marknadskontrollmyndigheten med de uppgifter som är relevanta för bedömningen enligt första stycket.

Genom paragrafens första stycke genomförs artikel 14.2 och 14.3. Det är den ekonomiske aktören som gör bedömningen av om det innebär en större förändring av en tjänsts eller produkts grundläggande karaktär eller om det är oskäligt betungande att uppfylla ett tillgänglighetskrav. I ingressen till direktivet anges att det är den ekonomiske aktören som ska tillhandahålla bevis på att det föreligger en oproportionerligt stor börda eller en grundläggande ändring, eller både och (skäl 68).

Den ekonomiske aktören ska göra sin bedömning utifrån kriterier som gäller ekonomiska förhållanden rörande företaget (p. 1 och 3 i bilaga VI) och utifrån det som anges i p. 2 i bilaga VI om att uppskatta fördelen för personer med funktionsnedsättning. För att kunna möjliggöra för företagen att göra en bedömning vad avser den uppskattade fördelen för personer med funktionsnedsättning behöver dock behörig kontrollmyndighet bistå med skattningar för att bedöma samhällsnyttan av att produkter och tjänster som omfattas av direktivet görs tillgängliga i olika avseenden. I avsaknad av sådana skattningar och tydliga riktlinjer på området är det tillräckligt att företagens bedömning görs med utgångspunkt i antalet specifika produkter och tjänster och hur ofta de används, det vill säga den bedömning som ordagrant framgår av bilaga VI. De överväganden som utredningen gjort finns i avsnitt 13.3.

Genom paragrafens andra stycke genomförs artikel 14.4. I 5 § andra stycket undantas mikroföretag som tillhandahåller tjänster från tillgänglighetskraven. Motsvarande undantag gäller inte för mikro-

företag som tillhandahåller produkter. I denna bestämmelse åläggs mikroföretag som hanterar produkter och som åberopat någon av de omständigheter som anges i 6 § första stycket en informationsskyldighet motsvarande den enligt förevarande paragrafs första stycke. Skillnaden är den att mikroföretag som tillhandahåller produkter först på begäran av marknadskontrollmyndigheten är skyldiga att lämna relevant information. De överväganden som utredningen gjort finns i avsnitt 13.4.

8 §

Produkter och tjänster som helt eller delvis överensstämmer med en harmoniserad standard till vilken hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning ska förutsättas överensstämma med kraven på tillgänglighet i den utsträckning kraven omfattas av standarden.

Paragrafen, som motsvarar artikel 15 i direktivet, har behandlats i avsnitt 12. De produkter och tjänster som lever upp till standarder eller till delar av standarder som offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning ska förutsättas överensstämma med direktivets krav i den utsträckning kraven omfattas av standarden.

EU-försäkran och CE-märkning av produkter

9 §

I en EU-försäkran om överensstämmelse ska framgå att tillämpliga tillgänglighetskrav är uppfyllda.

Om en ekonomisk aktör har åberopat 6 § ska denne i sin försäkran ange vilka tillgänglighetskrav som omfattas av undantaget.

Genom denna paragraf genomförs direktivets artikel 16.1. Utredningens övervägandens finns i avsnitt 14.4.1.

Av paragrafen framgår att det ska finnas en EU-försäkran om överensstämmelse för de produkter som omfattas av direktivet. Av EU-försäkran ska det framgå att de krav på tillgänglighet som gäller för den aktuella produkten är uppfyllda. Om en tillverkare har åbe-

ropat 6 § som grund för att inte tillämpa ett eller flera av kraven ska det framgå av EU-försäkran vilket eller vilka krav som inte har tillämpats. Övriga ekonomiska aktörer har en skyldighet att försäkra sig om att produkten är försedd med en korrekt EU-försäkran.

En EU-försäkran om överensstämmelse ska vara utformad enligt förlagan i bilaga III till beslut nr 768/2008/EG. EU-försäkran ska innehålla en redogörelse för de krav på tillgänglighet som är tillämpliga på produkten. I den mån det är nödvändigt för bedömning av överensstämmelse ska försäkran även innehålla en beskrivning av produktens utformning, tillverkning och funktion. EU-försäkran om överensstämmelse ska därutöver vara utformad så att det utifrån denna, eller den tekniska dokumentation som denna hänvisar till, är möjligt att bedöma om produkten överensstämmer med relevanta krav på tillgänglighet. Mer detaljerad information om vad en EU-försäkran ska innehålla regleras i förordning eller föreskrift. Av direktivets artikel 16.3 framgår att det endast ska finnas en EU-försäkran för varje produkt. Om en produkt omfattas av mer än en unionsrättsakt där det ställs krav på EU-försäkran om överensstämmelse ska därmed en enda EU-försäkran om överensstämmelse upprättas med avseende på alla dessa. Även detta regleras på förordningsnivå.

10 §

För CE-märkning av produkter ska gälla de allmänna principer som finns angivna i artikel 30 i förordningen (EG) nr 765/2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93.

Genom denna paragraf genomförs direktivets artikel 17. Utredningens överväganden finns i avsnitt 14.4.1.

Paragrafen innebär att artikel 30 i förordning 765/2008 ska gälla även för de produkter som omfattas av denna lag. Produkter som omfattas av lagens krav på tillgänglighet ska CE-märkas enligt de ordinarie reglerna om CE-märkning i förordning (EG) nr 765/2008.

11 §

CE-märkningen ska anbringas på produkten eller dess märkskylt så att den är synlig, läsbar och outplånlig. Om detta inte är möjligt eller lämpligt på grund av produktens art ska märket anbringas på förpackningen och i de medföljande dokumenten.

CE-märkningen ska anbringas innan produkten släpps ut på marknaden.

Genom denna paragraf genomförs direktivets artikel 18. Utredningens övervägandens finns i avsnitt 14.4.1.

Paragrafen anger vad som ska gälla för anbringandet av CE-märkning. Med anbringande av CE-märkning avses att produkten förses med ett CE-märke. Hur detta märke ska se ut framgår av bilaga II till förordning (EG) nr 765/2008. CE-märket ska vara placerat väl synligt på produkten innan den första gången släpps ut på marknaden.

Det är endast tillverkaren eller tillverkarens representant som får anbringa CE-märkning på en produkt. Genom CE-märkningen visar tillverkaren att denne tar ansvaret för att produkten överensstämmer med alla krav som gäller för produkten enligt de harmoniserande unionsrättsakter som gäller för produkten och som föreskriver märkning. Detta följer av artikel 30 i förordning 765/2008 som enligt 10 § ska gälla även för denna lag. Övriga ekonomiska aktörer har i stället en skyldighet att försäkra sig om att produkten är försedd med en korrekt CE-märkning.

Krav på dokumentation av tjänsters överensstämmelse

12 §

Tjänster som omfattas av denna lag ska förses med information om hur tjänsten uppfyller kraven på tillgänglighet. Om en tjänsteleverantör har åberopat något av undantagen i 6 § ska det av denna information även framgå vilka tillgänglighetskrav som omfattas av undantaget.

Genom denna paragraf genomförs direktivets artikel 13.2. Utredningen har beskrivit skyldigheterna närmare i avsnitt 15.4.

Paragrafen innebär att tjänster som omfattas av direktivet ska förses med information om hur tjänsten uppfyller kraven på tillgäng-

lighet. Kravet på information för tjänster kan liknas vid kravet på EU-försäkran för produkter och har en liknande funktion.

Vilken information som ska ingå framgår av tillgänglighetsdirektivets bilaga V. Enligt denna ska tjänsteleverantören inkludera den information som ligger till grund för bedömningen av hur tjänsten uppfyller lagens krav på tillgänglighet i de allmänna villkoren för tjänsten. Informationen ska bland annat innehålla en allmän beskrivning av tjänsten i tillgängliga format, beskrivningar och förklaringar som behövs för att förstå hur tjänsten fungerar, vilka krav på tillgänglighet som finns samt en beskrivning av hur tjänsten uppfyller de krav på tillgänglighet som gäller för tjänsten. Exakt vad informationen ska innehålla framgår av förordning eller föreskrift.

Det finns inget uttryckligt krav i direktivet att den angivna informationen också ska innehålla uppgifter om vilka krav som inte tillämpas med hänvisning till undantagen om grundläggande förändring eller oproportionerlig börda. Enligt direktivets artikel 23.1.a ska det emellertid finnas förfaranden för att kontrollera att tjänster överensstämmer med kraven på tillgänglighet inbegripet den bedömning som ska göras om en tjänsteleverantör vill åberopa något av undantagen om att ett krav innebär en större förändring av produkten eller tjänsten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär eller oproportionerligt stor börda. Vid en sådan kontroll ska vad som föreskrivs om motsvarande kontroll för produkter i artikel 19.2 gälla. Eftersom förfarandet i övrigt har snarlika drag med förfarandet för EU-försäkran bedöms det lämpligt att det även av den information som lämnas för tjänster ska framgå vilka krav på tillgänglighet som har frångåtts med stöd av 6 §.

Skyldigheter för ekonomiska aktörer som hanterar produkter

13 §

En distributör ska iaktta vederbörlig omsorg i förhållande till tillgänglighetskraven.

Genom denna paragraf genomförs direktivets artikel 10.1. Utredningens överväganden framgår av avsnitt 14.1.

Av 5 § framgår att en ekonomisk aktör endast får släppa ut produkter på marknaden om produkten uppfyller lagens krav på tillgäng-

lighet. Av detta följer även att en distributör som misstänker att en produkt inte överensstämmer med kraven på tillgänglighet inte får tillhandahålla produkten på marknaden förrän den överensstämmer med kraven. Paragrafen föreskriver utöver detta en allmän skyldighet för distributörer att vara uppmärksamma på och iaktta de krav som gäller för de produkter som den tillhandahåller på marknaden. Distributören ska bland annat, innan den tillhandahåller en produkt på marknaden, kontrollera att produkten är CE-märkt och åtföljs av erforderlig dokumentation. Om en distributör har skäl att tro att en produkt inte lever upp till kraven ska distributören informera tillverkaren, importören och marknadskontrollmyndigheten om detta. En mer detaljerad redogörelse för vad som omfattas av distributörens skyldigheter regleras i förordning eller föreskrift.

14 §

Om en importör eller en distributör släpper ut en produkt på marknaden i eget namn eller under eget varumärke, eller ändrar en produkt som redan släppts ut på marknaden på ett sådant sätt att överensstämmelsen med föreskrivna krav kan påverkas, övertar importören eller distributören tillverkarens skyldigheter enligt denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och direkt tillämpliga rättsakter som har antagits med stöd av direktiv (EU) nr 2019/882.

Genom denna paragraf genomförs direktivets artikel 11. Utredningens redogörelse för detta framgår av avsnitt 14.1.

Paragrafen innebär att en importör eller distributör i vissa fall övertar tillverkarens skyldigheter. Detta blir aktuellt om importören eller distributören släpper ut en produkt på marknaden under eget namn eller varumärke, i stället för tillverkarens, eller ändrar en produkt som redan släppts ut på marknaden på ett sätt som kan påverka hur produkten uppfyller kraven på tillgänglighet.

15 §

Tillverkare, importörer och distributörer ska på begäran av behörig marknadskontrollmyndighet lämna uppgift om de levererat eller mottagit produkter från någon annan ekonomisk aktör.

Genom denna paragraf genomförs direktivets artikel 12. Utredningen redogör för detta i avsnitt 14.1.

Paragrafen innebär att en ekonomisk aktör ska kunna redogöra för leveranskedjan avseende den produkt som den tillhandahåller.

16 §

En tillverkare får genom skriftlig fullmakt utse en representant som ska utföra de uppgifter som anges i fullmakten.

Genom denna paragraf genomförs direktivets artikel 8. Utredningens överväganden framgår av avsnitt 14.1. I tillgänglighetsdirektivet används termen behörig företrädare. Utredningen har dock valt att använda det för svensk rätt mer bekanta uttrycket representant. Ingen skillnad i sak är avsedd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att en tillverkare genom fullmakt får utse en representant som inom ramen för fullmakten får utföra uppgifter för tillverkarens räkning. Representanten ska enligt vad som framgår av definitionen i 4 § vara etablerad inom unionen.

Vad som närmare ska gälla för den som är representant anges i 13 § förordningen om digital tillgänglighet till produkter och tjänster. Av bestämmelsen i förordningen framgår att fullmakten ska vara skriftlig och bland annat ge representanten rätt att kunna uppvisa EU-försäkran och teknisk dokumentation för marknadskontrollmyndigheten, på motiverad begäran av en myndighet ge den myndigheten all information och dokumentation som behövs för att visa att produkten överensstämmer med kraven samt samarbeta med myndigheter avseende alla åtgärder som vidtas för att undanröja bristande överensstämmelse.

17 §

En tjänsteleverantör ska säkerställa att de tjänster som denne utformar och tillhandahåller är försedda med sådan information som avses i 12 § samt redogöra för hur tjänsten uppfyller tillgänglighetskraven.

En tjänsteleverantör som tillhandahåller en tjänst till en konsument ska säkerställa att tjänsten uppfyller tillgänglighetskraven.

En utgivare av e-böcker ska uppfylla tillgänglighetskraven även om den inte är tjänsteleverantör.

Genom paragrafens *första stycke* genomförs artikel 13 i direktivet. Utredningens närmare överväganden finns i avsnitt 15.4 Bestämmelsen innebär att det är den som tillhandahåller och utformar en tjänst som omfattas av direktivet är skyldig att förse denna med information om tillgänglighet och närmare beskriva hur den uppfyller tillgänglighetskraven. I direktivets bilaga V finns närmare beskrivet vilken information som ska lämnas. Förutom konsumentinformationskraven ska informationen innehålla en allmän beskrivning av tjänsten i tillgängliga format, beskrivningar och förklaringar som behövs för att förstå hur tjänsten fungerar och en beskrivning av hur de relevanta tillgänglighetskraven uppfylls av tjänsten. Av bilaga V framgår också att det, när det gäller vilken information som ska lämnas, är tillräckligt att i förekommande fall helt eller delvis tillämpa de harmoniserade standarder och tekniska specifikationer till vilka hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning.

Paragrafens *andra stycke* saknar motsvarighet i direktivet. Utredningens närmare överväganden finns i avsnitt 15.5.

I tillgänglighetsdirektivet är definitionen av tjänsteleverantör en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller en tjänst på unionsmarknaden eller som erbjuder sig att tillhandahålla en sådan tjänst till konsumenter i unionen. Och en tjänst är alltså i sin tur all förvärvsverksamhet som egenföretagare utövar, i regel mot ekonomisk ersättning.

Den som driver en e-handelsplats riktad till konsumenter är alltid tjänsteleverantör.

Den som på en e-handelsplats tillhandahåller tjänster och produkter till konsumenter har alltså en skyldighet att se till att webbplatsen eller applikationen där e-handeln bedrivs lever upp till tillgänglighetskraven som ställs på webbplatser och applikationer i direktivets bilaga I.

Därutöver är den ekonomiska aktör som är part i ett konsumentavtal tjänsteleverantör i lagens mening och har det huvudsakliga ansvaret för att den tjänst som tillhandahålls till konsumenten överensstämmer med tillgänglighetskraven. Det gäller oavsett om det är distributören som i eget namn sluter konsumentavtalet eller om det är den ursprungliga tjänsteleverantören som står som avtalspart.

Den som driver e-handelsplatsen och den som levererar den tillhandhållna tjänsten *kan* vara samma aktör – men det *kan också* vara två olika aktörer.

Den tjänsteleverantör som utvecklar och tillhandahåller själva huvudtjänsten kan åläggas både att rätta till en bristande överensstämmelse samt att dra tillbaka tjänsten från marknaden. Däremot kan inte den som tillhandahåller huvudtjänsten åläggas att rätta till brister i e-handelsplatsen där den tillhandahålls, om denna (det vill säga e-handelsplatsen) tillhandahålls av en annan ekonomisk aktör.

En tjänsteleverantör som på sin e-handelsplats enbart tillhandahåller andra aktörers tjänster kan med samma resonemang inte åläggas att korrigera tjänstens bristande överensstämmelse. E-handlaren kan däremot åläggas förbud mot att fortsätta sälja eller distribuera en tjänst som inte är förenlig med kraven på tillgänglighet. Den tjänsteleverantör som driver e-handelsplatsen kan dock givetvis åläggas att rätta till bristande överensstämmelse av just denna, det vill säga e-handelsplatsen. Det innebär att en tjänsteleverantör kan åläggas att vidta åtgärder för att förmedla eller distribuera en tjänst på ett sätt som uppfyller kraven i tillgänglighetsdirektivet liksom förbjudas att fortsätta förmedla tjänster på ett sätt som inte överensstämmer med direktivets krav. Samtliga berörda tjänsteleverantörer kan också bli föremål för sanktioner.

Vidare kan betalningen för produkten eller tjänsten ske i form av kreditköp. En rimlig utgångspunkt är att den som tillhandahåller kreditavtalet har ett ansvar för att avtalet i sig lever upp till tillgänglighetsdirektivets krav. Den som dessförinnan erbjuder kreditavtalet till konsumenten har ansvar för att informationen om erbjudandet uppfyller kraven i tillgänglighetsdirektivet. Ett sådant synsätt innebär att man upprätthåller principen om att det är den tjänsteleverantör som sluter avtal med konsumenten som har ett ansvar för att tjänsten utformas i enlighet med tillgänglighetskraven. Det innebär att den som sluter kreditavtalet har ansvar för tillgängligheten av just detta, det vill säga kreditavtalet. Det innebär inte att kreditgivaren får ett ansvar för den sålda produkten eller tjänsten i sig. Det innebär vidare att e-handlaren har ett ansvar för tillgängligheten av e-handlarens erbjudande om kreditavtalet, oavsett om e-handlaren erbjuder krediten inom eller utanför en betallösning.

Paragrafens *tredje stycke* saknar motsvarighet i direktivet. Utredningens närmare överväganden återfinns i avsnitt 15.5.1. Bestämmel-

sen ska hantera ansvaret när en tjänsteleverantör av e-böcker är en annan än utgivaren.

E-böcker omfattas av andra regelverk än tillgänglighetsdirektivet, såsom upphovsrättslagen och yttrandefrihetsgrundlagen, vilka dels begränsar distributörens möjligheter att förfoga över verket, dels pekar ut i första hand författaren eller utgivaren som ansvarig för innehållet.

När det gäller e-bok bör därför ansvaret för att denna lever upp till de krav som ställs i direktivet åligga utgivaren, såvida inte distributören genom avtal får rätt att förfoga upphovsrättsligt över verket även vad avser de gränssnitt etcetera som krävs för en tillgänglig utgivning.

Detta innebär att utgivaren av e-böcker även ska kunna åberopa de undantag som finns för att leva upp till kraven – nämligen om detta skulle vara oskäligt betungande alternativt innebära en grundläggande förändring av tjänstens grundläggande karaktär. Det är också utgivaren som i förekommande fall ska kunna luta sig mot undantaget för mikroföretag som tillhandahåller tjänster.

18 §

En tjänsteleverantör ska på motiverad begäran av en tillsynsmyndighet lämna all information som behövs för att visa att tjänsten uppfyller tillgänglighetskraven.

En tjänsteleverantör ska samarbeta med berörda tillsynsmyndigheter om de åtgärder som ska vidtas för att tjänsten ska uppfylla tillgänglighetskraven.

Genom paragrafen genomförs artikel 13.5. Utredningen redogör för detta i avsnitt 15.7.5.

I sammanhanget finns det skäl att nämna att en tillsynsmyndighet enligt 23 § kan förelägga den ekonomiske aktören att vidta rättelse. Ett föreläggande får enligt 26 § förenas med ett vitesbelopp som kan komma att dömas ut om den ekonomiske aktören inte följer föreläggandet.

Marknadskontroll av produkter

19 §

Den myndighet som regeringen bestämmer utövar marknadskontroll över att denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Genom bestämmelsen genomförs direktivets artikel 19.1, med vidare hänvisning till artikel 10.2 i EU:s marknadskontrollförordning. Enligt dessa bestämmelser ska medlemsstaterna utse en eller flera marknadskontrollmyndigheter samt de myndigheter som ska ansvara för kontroll av tjänsters överensstämmelse.

Utredningens överväganden finns i 16.3.2. Utredningens överväganden om marknadskontrollens omfattning finns i avsnitt 14.4.6.

Bestämmelsen anger att marknadskontroll enligt denna lag inte bara ska omfatta kontroll av efterlevnad av krav på tillgänglighet utan även avser att lagen samt de förordningar och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs. Av direktivets artikel 19, 20 och 22 framgår att marknadskontroll ska omfatta både kontroll av överensstämmelse med krav och kontroll av formalia, dokumentation och bedömningar. Kontrollen ska även omfatta att en ekonomisk aktör som tillämpat undantagen i 6 § har gjort de bedömningar som föreskrivs i 7 § första stycket.

20§

Marknadskontroll ska utövas i enlighet med artiklarna 2.3, 4.3 b och d, 10.2, 11.3, 11.5, 11.7, 14.1, 14.2, 14.4 a, b, e och j, 16.1–5, 17, 18, 22, 34.1, 34.3 a, samt 34.4 i förordning (EU) 2019/1020.

Genom paragrafen genomförs direktivets artikel 19.1 samt artikel 20.1 första stycket sista meningen, artikel 20.4, delar av artiklarna 7.9, 9.9 samt 10.6. Utredningens överväganden finns i avsnitt 14.4.2–14.4.4.

Paragrafens hänvisar till de bestämmelser i EU:s marknadskontrollförordning som ska gälla även för tillgänglighetsdirektivet. Dessa bestämmelser framgår dels av direktivets artikel 19.1, dels återfinns vissa bestämmelser både i direktivet och i EU:s marknadskontrollförord-

ning. Förutsättningarna för en enhetlig tillämpning av regelverket för marknadskontroll förbättras om samma bestämmelser tillämpas. I de fall EU:s marknadskontrollförordning innehåller motsvarande bestämmelser som i direktivet är det därför bättre att hänvisa till förordningen än att återge direktivets bestämmelser i ny författningstext.

21 §

Marknadskontrollmyndigheten får återkräva alla kostnader för marknadskontroll från en ekonomisk aktör om det vid kontrollen visar sig att produkten inte överensstämmer med tillgänglighetskraven.

Bestämmelsen har inte någon direkt motsvarighet i tillgänglighetsdirektivet. Utredningens överväganden finns i avsnitt 14.4.9.

Paragrafen innebär att marknadskontrollmyndigheten får återkräva alla kostnader för marknadskontroll i de fall bristande överensstämmelse har konstaterats. Kostnader som kan bli aktuella att ersätta är till exempel kostnader för provning och undersökning, inklusive kostnader för köp, frakt, lagring och laboratoriekostnader med mera.

Kostnaderna får återkrävas från en ekonomisk aktör som har ansvar för att produkten överensstämmer med krav innan den släpps ut på marknaden. Detta kan därmed rikta sig mot såväl en tillverkare, importör eller distributör. I de flesta fall bör kravet riktas mot den ekonomiske aktör där kontrollen har utförts. Det kan emellertid finnas situationer där det lämpar sig bättre att ersättningsanspråket riktas mot en ekonomisk aktör högre upp i distributionsledet. Det är marknadskontrollmyndigheten som beslutar om vilken aktör som den ska vända sig mot med sitt krav.

Tillsyn av tjänster

22 §

Den myndighet som regeringen bestämmer utövar tillsyn över att denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Paragrafen genomför direktivets artikel 23.1 och artikel 23.2. Utredningens överväganden finns i avsnitt 16.3.4. Utredningens överväganden om tillsynens omfattning finns i 15.7.2 och 15.7.4.

Bestämmelsen anger att tillsyn enligt denna lag inte bara ska omfatta kontroll av efterlevnad av krav på tillgänglighet utan även avser att lagen samt de förordningar och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs. Kontrollen omfattar därmed även kontroll av information och dokumentation samt att en ekonomisk aktör som tillämpat undantagen i 6 § har gjort de bedömningar som föreskrivs i 7 § första stycket.

Det bör vara upp till den tillämpande myndigheten att avgöra om ett aktuellt tillsynsärende ska avse samtliga krav som gäller för en produkt eller tjänst eller om granskningen ska vara mer inriktad mot ett mer begränsat antal krav.

23 §

Om en myndighet som utövar tillsyn finner att en tjänst inte uppfyller kraven enligt denna lag, får myndigheten ålägga den eller de ansvariga ekonomiska aktörerna att vidta korrigerande åtgärder. Myndigheten ska ange den tidsram inom vilken sådana åtgärder ska ha vidtagits.

Om en ekonomisk aktör inte har vidtagit korrigerande åtgärder inom föreskriven tid får myndigheten besluta om förelägganden och förbud som är nödvändiga för att få den bristande överensstämmelsen att upphöra.

Genom paragrafen genomförs direktivets artikel 23.1. Utredningens överväganden framgår av avsnitt 15.7.3.

I paragrafens *första och andra stycken* beskrivs det förfarande som en tillsynsmyndighet ska följa när den konstaterar en bristande överensstämmelse. Direktivet anger inte hur detta förfarande ska se ut när det handlar om tillsyn av tjänster. Däremot finns detaljerade

redogörelser i både tillgänglighetsdirektivet och EU:s marknadskontrollförordning för vad som gäller för förfarandet vid konstaterad bristande överensstämmelse för produkter. Det är rimligt att ett liknande förfarande ska gälla även för tjänster.

Det första steget vid en konstaterad bristande överensstämmelse är att den ekonomiske aktören ges möjlighet att åtgärda bristen inom viss tid. Myndigheten ska därför ålägga den ekonomiske aktören att vidta korrigerande åtgärder. De åtgärder som ska vidtas ska vara av sådan art att de leder till att produkten eller tjänsten lever upp till kraven på tillgänglighet när dessa har vidtagits. Vilken tidsram som åtgärderna ska vidtas inom kan variera stort och det får därför bli upp till myndigheten i det enskilda fallet att ange en rimlig tidsram.

Om den ekonomiske aktören inte vidtar de av myndigheten angivna åtgärderna får myndigheten ta nästa steg i ärendet och besluta om de förelägganden och förbud som är nödvändiga för att få den bristande överensstämmelsen att upphöra. Vilka åtgärder som kan komma i fråga kan variera stort mellan olika produkter och tjänster och kan även bero på allvarlighetsgraden av den identifierade bristen. Med förbud avses till exempel möjligheten att förbjuda en viss verksamhet, tillhandahållandet av en tjänst eller att en tjänst inte får säljas efter ett visst datum. Som framgår av nästföljande paragraf måste de vidtagna åtgärderna dock vara förenliga med proportionalitetsprincipen. I många fall kommer det därför inte att anses rimligt att till exempel förbjuda tillhandahållandet av en tjänst och tillsynsmyndigheten får då hålla till godo med att besluta om mindre långtgående förbud. Utöver de befogenheter som anges i denna paragraf finns även möjlighet att besluta om sanktionsavgift.

24 §

De av tillsynsmyndigheten vidtagna åtgärderna får inte ha en längre varaktighet än vad som är nödvändigt för att uppfylla åtgärdens syfte. Åtgärden får inte vara mer långtgående än vad som behövs och får endast vidtas om det avsedda resultatet står i rimligt förhållande till det ingrepp som åtgärden avser.

Paragrafen innehåller en proportionalitetsbestämmelse. Utredningens överväganden finns i avsnitt 15.7.3.

Proportionalitetsprincipen är en grundläggande princip inom EU-rätten och den anses som särskilt viktig att beakta vid åtgärder som kan innebära en inskränkning av den fria rörligheten. De åtgärder som enligt ett myndighetsbeslut ska vidtas vid en konstaterad bristande överensstämmelse måste därmed vara proportionerliga i förhållande till de konsekvenser som den ekonomiske aktören drabbas av. Proportionalitetsprincipen kommer även till uttryck i 5 § förvaltningslagen och gäller därmed som en allmän rättsprincip i svensk förvaltning.

Gemensamma bestämmelser för marknadskontroll och tillsyn

25 §

Om en myndighet som utövar marknadskontroll eller tillsyn finner felaktigheter i en bedömning som gjorts med stöd av 6 § får myndigheten förelägga den ekonomiske aktören att åtgärda de identifierade bristerna. Myndigheten ska ange den tidsram inom vilken sådana åtgärder ska ha vidtagits.

Om den ekonomiske aktören inte vidtar de angivna åtgärderna får myndigheten förelägga den ekonomiska aktören att inom en viss angiven tid göra en ny bedömning.

Paragrafen beskriver vad som ska gälla om en marknadskontroll- eller tillsynsmyndighet konstaterar brister i den bedömning som ska göras när en ekonomisk aktör använder sig av något av undantagen i 6 §. Utredningens överväganden framgår av avsnitt 14.4.7 samt 15.7.4. Bestämmelsen har ingen direkt motsvarighet i direktivet.

Enligt direktivets artikel 14.8 är den ekonomiske aktören skyldig att informera berörda marknadskontroll- eller tillsynsmyndigheter om att den använt sig av något av undantagen i 6 §. Det krävs däremot inte något aktivt godkännande från myndigheten i fråga och en granskning av tillämpningen av 6 § blir därmed aktuell först i samband med en tillsyn eller marknadskontroll. En sådan granskning kan komma att äga rum först flera år senare. För att säkerställa både en effektiv myndighetsutövning och rättssäkerhet för de ekonomiska aktörerna behövs bestämmelser om vad som ska gälla för myndighetsingripanden i dessa fall.

Enligt 5 § förvaltningslagen får en myndighet endast vidta åtgärder som har stöd i rättsordningen. För att en myndighet ska kunna ingripa mot en ekonomisk aktör i ett ärende som avser kontroll av sådan bedömning som ska göras enligt 7 § behöver det därför anges i lag vilka ingripandemöjligheter som ska finnas. Ingripandemöjligheterna får samtidigt inte vara utformade på ett sådant sätt att den ekonomiske aktören ständigt ska behöva vara orolig för att göra fel. Utgångspunkten bör därför vara att om den ekonomiske aktören har gjort en sådan bedömning som krävs enligt 7 §, och vid denna bedömning beaktat samtliga omständigheter som varit kända för den ekonomiske aktören vid tidpunkten för bedömningen, ska aktören ifråga inte behöva riskera hårda reprimander.

Samtidigt kan det ha uppstått nya omständigheter vid en senare tidpunkt som kan behöva beaktas och marknadskontroll- eller tillsynsmyndigheten kan vara av en annan uppfattning om huruvida bedömningen är korrekt. Myndigheten behöver därför ha möjlighet att förelägga aktören att göra vissa korrigeringar i dess bedömning. Precis som för övriga åtgärder behöver det anges en tidsfrist inom vilken åtgärderna ska vidtas.

Om den ekonomiske aktören inte vidtar de föreskrivna åtgärderna bör myndigheten ha möjlighet att gå ett steg vidare. Om myndigheten i fråga anser att bedömningen enligt 7 § är otillfredsställande ska den kunna förelägga aktören att göra en ny bedömning.

Effekten av att det finns ett beslut med föreläggande om att göra en ny bedömning blir att den tidigare bedömningen blir obsolet. Om en ny bedömning inte görs kommer produkten eller tjänsten därmed att vara behäftad med en brist då den inte uppfyller samtliga krav på tillgänglighet som gäller för den aktuella produkten eller tjänsten. Marknadskontroll- eller tillsynsmyndigheten kan därmed gå vidare enligt förfarandet för bristande överensstämmelse och ålägga den ekonomiske aktören att inom viss tid vidta korrigerande åtgärder.

26 §

En marknadskontrollmyndighet eller en tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen ska efterlevas.

Ett föreläggande eller förbud enligt denna lag får förenas med vite.

Utredningens överväganden finns i avsnitt 14.4.8 samt 15.7.5. Paragrafen kompletterar övriga bestämmelser om marknadskontroll och tillsyn och innebär att en myndighet även i övriga fall än vad som anges i 20, 23 och 25 §§ har befogenhet att meddela de förelägganden och förbud som är nödvändiga för en effektiv marknadskontroll eller tillsynsverksamhet.

En myndighet kan rikta ett föreläggande eller förbud mot flera aktörer i en distributionskedja samtidigt, men myndigheten bör rikta det mot den eller de aktörer som kan antas ha bäst förutsättningar att vidta åtgärden och där föreläggandet eller förbudet kan väntas ge störst effekt.

För att förelägganden och förbud enligt lagen ska kunna få avsedd effekt får de förenas med vite. Myndigheten i fråga avgör själv i vilken mån förelägganden och förbud ska förenas med vite. För viten i allmänhet gäller lagen (1985:206) om viten.

Av 5 § förvaltningslagen följer att myndighetsingripanden i förhållande till enskilda personer måste vara proportionerliga. Denna bestämmelse gäller även här.

27 §

På begäran av en marknadskontrollmyndighet eller en tillsynsmyndighet ska Polismyndigheten lämna den hjälp som behövs när myndigheten vidtar åtgärder i sin marknadskontroll- eller tillsynsverksamhet om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller

2. det annars finns synnerliga skäl.

Paragrafen har ingen motsvarighet i tillgänglighetsdirektivet. Utredningens överväganden finns i avsnitt 14.4.8 samt 15.7.5.

För att hjälp ska kunna begäras krävs att det finns ett verkligt behov av polisens särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen. Så kan exempelvis vara fallet om en ekonomisk aktör vägrar att släppa in myndigheten i fråga i sina lokaler eller på annat sätt aktivt motsätter sig ett beslut om tillsyns- eller marknadskontrollåtgärder. Exempel på

synnerliga skäl kan vara att det finns en överhängande risk att utrustning eller handlingar kommer att förstöras och det inte går att invänta att verkställigheten löses på annat sätt.

Sanktionsavgifter

28 §

En myndighet som utövar marknadskontroll eller tillsyn får ålägga en ekonomisk aktör att betala sanktionsavgift om den ekonomiske aktören har överträtt en bestämmelse enligt denna lag som ställer krav på den produkt eller tjänst som aktören tillhandahåller eller som medför skyldigheter för den ekonomiske aktören.

Sanktionsavgift ska tas ut även om överträdelsen inte har skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

I ringa fall ska någon sanktionsavgift inte beslutas.

Innan en myndighet beslutar om sanktionsavgift ska den som anspråket riktar sig mot ges tillfälle att yttra sig.

Genom paragrafen genomförs artikel 30. Utredningens allmänna överväganden finns i avsnitt 17.6.2.

För att åstadkomma en effektiv marknadskontroll är det inte tillräckligt att marknadskontrollmyndigheterna, och myndigheterna som bedriver tillsyn, genom förelägganden och förbud kan begära att de ekonomiska aktörerna ska agera på visst sätt. Det är även viktigt att behöriga myndigheter har möjlighet att ingripa mot redan begångna överträdelser av produkt- och tjänsterelaterade krav. Det kan till exempel handla om att en produkt inte är märkt på ett korrekt sätt eller att en ekonomisk aktör inte uppfyller sina skyldigheter vid misstanke om bristande överensstämmelse, eller att en tjänst tillhandahålls eller produkt släpps ut på marknaden trots att den inte uppfyller föreskrivna krav på tillgänglighet. I dessa fall behövs en tillbakaverkande sanktion som sanktionsavgift.

Den valda formuleringen, det vill säga att sanktionsavgift kan beslutas om den ekonomiske aktören har överträtt en bestämmelse enligt denna lag som ställer krav på den produkt eller tjänst som aktören tillhandahåller eller som medför skyldigheter för den ekonomiske aktören, är tillräckligt preciserad.

Paragrafens andra stycke innebär att det inte krävs att en överträdelse skett uppsåtligen eller av oaktsamhet för att avgift ska kunna påföras. De som riskerar att bli avgiftsskyldiga ska kunna förväntas ha god kännedom om gällande regelverk och ha särskild anledning att se till att dessa regler följs. Att tillverka, distribuera eller importera och sälja en produkt, eller tillhandahålla en tjänst, som bryter mot regler som den ekonomiska aktören förutsätts känna till eller sätta sig in i bör kunna betraktas som i vart fall oaktsamt. Vid fråga om en avgift ska påföras för brister behöver därför inte göras någon bedömning av om överträdelsen skett med uppsåt eller av oaktsamhet utan det räcker med ett konstaterande att regleringen inte följts – det vill säga det finns förutsättningar att tillämpa en reglering med strikt ansvar.

Paragrafens tredje stycke innebär att det inte ska tas ut någon avgift i ringa fall. För att ett strikt ansvar inte ska strida mot oskyldighetspresumtionen i Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga följer vidare av praxis att det måste finnas möjlighet för en marknadskontrollmyndighet att befria någon från sanktionsavgift, när det framstår som oskäligt att ta ut avgift. Det gäller exempelvis när överträdelsen är ringa eller om överträdelsen berott på omständigheter som den avgiftsskyldige inte kunnat påverka.

Paragrafens fjärde stycke innebär att den som påstås bryta mot ett krav alltid ska ha rätt att yttra sig innan eventuell sanktionsavgift beslutas.

29 §

Sanktionsavgiften ska uppgå till lägst 10 000 kronor och högst 10 000 000 kronor.

När sanktionsavgiftens storlek bestäms ska hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är samt betydelsen av den bestämmelse som överträdelsen avser.

Sanktionsavgiften får sättas ned helt eller delvis om det finns särskilda skäl eller om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften.

Sanktionsavgiften ska tillfalla staten.

Utredningens allmänna överväganden finns i avsnitt 17.6.2.

Paragrafens första stycke behandlar storleken på sanktionsavgiften. I 31 § marknadsföringslagen (2008:486) föreskrivs att sanktionsavgiften ska fastställas till lägst 10 000 kronor och högst 10 000 000 kronor. Motsvarande spann gäller således enligt denna bestämmelse.

Paragrafens andra stycke genomför artikel 30.4. Bestämmelsen innebär att när sanktionsavgift beslutas ska hänsyn tas till hur allvarlig den är i det enskilda fallet, samt betydelsen av den bestämmelse som överträdelsen avser. Vid bedömningen av betydelsen kan hänsyn bland annat tas till hur många personer som påverkas av den bristande överensstämmelsen och hur många produkter eller tjänster som inte lever upp till kraven.

Paragrafens tredje stycke saknar motsvarighet i direktivet. Bestämmelsen ger uttryck för den proportionalitet som alltid ska finnas i den offentliga förvaltningen. Här kan också hänvisas till författningskommentaren till 28 § tredje stycket. Att det ska finnas särskilda skäl för en nedsättning av avgiften markerar bestämmelsens karaktär av undantag.

30 §

Tillsynsmyndigheten och marknadskontrollmyndigheten prövar frågor om sanktionsavgifter.

En sanktionsavgift får inte beslutas senare än fem år från den tidpunkt då överträdelsen upphörde.

Utredningens överväganden finns i avsnitt 17.6.2. I första stycket anges att tillsynsmyndigheten och marknadskontrollmyndigheten prövar ärenden om sanktionsavgift. Tillsynsmyndigheten eller marknadskontrollmyndigheten kan således besluta att ta ut en sanktionsavgift till ett visst belopp, med tillämpning av 28 §, och även pröva om förutsättningar finns för hel eller delvis befrielse från sanktionsavgiften enligt 29 §.

I andra stycket finns bestämmelse om preskription. En sanktionsavgift inte får beslutas senare än fem år från den tidpunkt då överträdelsen upphörde.

31 §

Sanktionsavgiften ska betalas inom trettio dagar från det att beslutet fick laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet. Om avgiften inte betalas inom denna tid, ska beslutande myndighet lämna den obetalda avgiften för indrivning.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

Avgiften faller bort i den utsträckning som verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet fick laga kraft.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när sanktionsavgiften ska betalas, vad beslutande myndighet ska iaktta när avgiften inte betalas i rätt tid och preskription av avgiften. Utredningens överväganden finns i avsnitt 17.6.2.

I första stycket anges att sanktionsavgiften som utgångspunkt ska betalas inom trettio dagar från det att beslutet fick laga kraft. En längre betalningstid kan dock fastställas i beslutet.

I andra stycket stadgas att myndigheten ska lämna avgiften för indrivning om den inte betalas inom angiven tid. Vidare lämnas en upplysning om lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

Enligt tredje stycket preskriberas sanktionsavgiften i den utsträckning som verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet fick laga kraft. Med verkställighet avses faktiska verkställighetsåtgärder. Preskriptionen är absolut. Det betyder att fullgörande inte kan krävas efter det att fem år har gått sedan beslutet fick laga kraft, även om verkställighet har skett under femårsperioden avseende en del av sanktionsavgiften. Det som preskriberas är den del av avgiften som ännu inte har drivits in.

32 §

En myndighet får inte besluta om sanktionsavgift för en överträdelse som har föranlett straff eller som omfattas av ett föreläggande eller förbud vid vite och samma överträdelse ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

Utredningens allmänna överväganden finns i avsnitt 17.6.3. Paragrafen saknar motsvarighet i direktivet. Syftet med bestämmelsen är att undanröja risken för dubbelbestraffning. I artikel 4 i Europakonventionens 7:e tilläggsprotokoll föreskrivs att ingen får lagföras eller straffas på nytt för ett brott för vilket han redan har blivit slutligt frikänd eller dömd (*ne bis in idem*). Även EU:s rättighetsstadga innehåller en liknande bestämmelse (artikel 50). Denna rätt att inte bli lagförd eller straffad två gånger brukar benämnas dubbelbestraffningsförbudet. Förbudet kan vara tillämpligt även när något av de två förfarandena, eller båda, avser åtgärder eller sanktioner som inte betecknas som straff enligt den nationella rätten, till exempel administrativa sanktioner. Att påföra både ett vite och en sanktionsavgift för samma överträdelse kan alltså strida mot dubbelbestraffningsförbudet.

Vid överträdelser av produktrelaterade krav bör varje överträdelse som självständigt kan leda till en sanktion anses utgöra en enskild överträdelse. En ekonomisk aktör som hanterar en produkt som brister i överensstämmelse i förhållande till flera produktrelaterade krav kan alltså begå flera olika överträdelser. Att då ålägga den ekonomiska aktören en sanktionsavgift för varje överträdelse kan inte anses innebära dubbelbestraffning. Avgörande för om två brister utgör samma överträdelse är alltså om bristerna var för sig skulle kunna leda till en sanktion.

Det är de beslutsfattande myndigheterna som i slutändan har att beakta dubbelbestraffningsförbudet och inte på nytt straffa någon för en överträdelse som denne redan har blivit straffad för.

Det är inte bara ett slutligt avgörande som innebär ett hinder mot en andra prövning utan även en pågående prövning (*lis pendens*). Det innebär att det som avgör när ett hinder mot ett andra förfarande för samma gärning eller överträdelse uppkommer får anses vara den tidpunkt när det inleds en domstolsprocess om utdömande om vite. Förbudet mot dubbelbestraffning innebär att sanktionsavgift inte ska kunna påföras en ekonomisk aktör, om överträdelsen har föranlett straff eller om överträdelsen omfattas av ett föreläggande eller förbud med vite och samma överträdelse ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet

Överklagande

33 §

Ett beslut som fattas med stöd av denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Utredningens överväganden finns i avsnitt 17.1.2. Paragrafen anger vilka beslut som får överklagas samt vad som ska gälla vid överklagan. Av bestämmelsen framgår att samtliga beslut ska gå att överklaga och att det är de allmänna förvaltningsdomstolarna som ska vara behöriga domstolar. Vid överklagande av förvaltningsrättens dom krävs prövningstillstånd för att målet ska tas upp till prövning i kammarrätt.

Bemyndiganden

34 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om;

1. vad som avses med produkter och tjänster enligt 2 och 3 §§,

2. krav på tillgänglighet enligt 5 §,

3. vad som avses med större förändring av grundläggande karaktär och oskäligt betungande enligt 6 §,

4. den bedömning som den som den ekonomiske aktören ska göra enligt 7 §,

5. EU-försäkran och CE-märkning enligt 9–11 §§,

6. information om hur en tjänst uppfyller kraven på tillgänglighet och om vilka tillgänglighetskrav som undantas från tillgänglighetskraven enligt 12 §,

7. skyldigheter för en ekonomisk aktör i fråga om produkter avseende märkning av utrustning, tillhandahållande av bruksanvisningar, säkerhetsinformation och annan dokumentation eller information enligt 13–15 §§,

8. fullmakt enligt 16 §,

9. skyldigheter för en tjänsteleverantör enligt 17 och 18 §§, och

10. hur kontroll och tillsyn ska genomföras enligt 23–27 §§.

I paragrafen har samtliga bemyndiganden samlats.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 28 juni 2025.

2. Tjänsteleverantörer får fortsätta att tillhandahålla sina tjänster med hjälp av produkter som lagligen, före ikraftträdandet av denna lag, användes av dem för att tillhandahålla liknande tjänster, dock längst till den 28 juni 2030.

33. Tjänsteavtal som ingås före ikraftträdandet av denna lag får fortsätta att gälla utan ändring till slutet av giltighetstiden, men inte längre än till den 28 juni 2030.

4. Självbetjäningsterminaler som lagligen användes av tjänsteleverantörer för tillhandahållande av tjänster före ikraftträdandet av denna lag får fortsätta att användas vid tillhandahållande av liknande tjänster under en period av 20 år efter det att de togs i bruk.

Den första punkten reglerar lagens ikraftträdande.

Punkterna 2–4 reglerar övergångsbestämmelser. Bestämmelserna genomför artikel 32 i tillgänglighetsdirektivet. Utredningens överväganden finns i avsnitt 11.8.

19.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster

Bestämmelsen är en hänvisning till att det i den föreslagna lagen om digital tillgänglighet till produkter och tjänster finns ytterligare krav på information som återfinns i lagen om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster (se 10–14 §§).

Övervägandena finns i avsnitt 10.4.6.

19.3 Förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486)

Bestämmelsen är en hänvisning till att det i den föreslagna lagen om digital tillgänglighet till produkter och tjänster finns ytterligare krav på information utöver dem som återfinns i marknadsföringslagen.

Övervägandena finns i avsnitt 10.4.6.

19.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler

Bestämmelsen är en hänvisning till att det i den föreslagna lagen om digital tillgänglighet till produkter och tjänster finns ytterligare krav på information utöver dem som återfinns i lagen om distansavtal och avtal utanför affärslokaler.

Övervägandena finns i avsnitt 10.4.6.

19.5 Förslaget till lag om ändring i den i promemorian ”Genomförande av direktivet om inrättande av en kodex för elektronisk kommunikation” föreslagna lagen om elektronisk kommunikation

Bestämmelsen är en hänvisning till att det i den föreslagna lagen om digital tillgänglighet till produkter och tjänster finns ytterligare krav på information utöver dem som återfinns i promemorian ”Genomförande av direktivet om inrättande av en kodex för elektronisk kommunikation föreslagna lagen om elektronisk kommunikation”.

Övervägandena finns i avsnitt 10.4.1.

19.6 Förslaget till lag om ändring i radioutrustningslagen (2016:392)

Bestämmelsen är en hänvisning till att det i den föreslagna lagen om digital tillgänglighet till produkter och tjänster finns ytterligare krav på information utöver dem som återfinns i radioutrustningslagen.

Övervägandena finns i avsnitt 10.4.3.

Särskilda yttranden

Av sakkunniga Susanna Mattsson, kansliråd, Infrastrukturdepartementet

Inledning

Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (Tillgänglighetsutredningen, S 2020:05) har regeringens uppdrag att ta ställning till hur Europarlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet) ska genomföras i Sverige. Syftet med direktivet är att skapa en europeisk standard för tillgänglighet och därigenom undanröja hinder på den inre marknaden.

Uppdraget innebär i första hand att lämna författningsförslag för implementering av direktivet. I uppdraget ingår även att analysera om det är lämpligt att genomföra direktivet genom en samlad reglering om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster eller om genomförandet bör ske sektorsvis. Vidare ingår i uppdraget att utredningen ska föreslå vilka myndigheter som ska utöva marknadskontroll och tillsyn av de varor och tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet.

Utredningens förslag

I mitt särskilda yttrande ligger fokus på utredningens förslag vad gäller marknadskontroll och tillsyn samt specifikt förslagen om vilka aktörer som ska utses att utföra dessa uppgifter.

Utredningen föreslår att Post- och telestyrelsen (PTS) ska utöva tillsyn över samtliga områden där det inte finns någon annan utpekad tillsynsmyndighet och att PTS även ska vara samordnande tillsynsmyndighet. Utredningen motiverar sitt förslag bland annat med att PTS redan i dag har uppdrag kopplade till tillgänglighet i sitt ansvarsom-

råde och att PTS mot bakgrund av befintlig tillsynsverksamhet skulle ha goda förutsättningar att bygga upp en organisation som utövar tillsyn även vad gäller digital tillgänglighet.

Utredningen föreslår dessutom att PTS ska utses till huvudsaklig marknadskontrollmyndighet enligt tillgänglighetsdirektivet, bland annat mot bakgrund av att myndigheten redan i dag ingår i marknadskontrollrådet.

En utmaning med införandet av tillgänglighetsdirektivet i svensk lagstiftning är dess omfattning. Krav ställs på en bredd av såväl produkters som tjänsters tillgänglighet. Direktivets omfattning påverkar ett stort antal nationella författningar och lagar, och med det även ansvarsområden hos en rad olika myndigheter.

När det gäller marknadskontroller menar utredningen att det inte är ovanligt att flera myndigheter har uppdrag att utöva marknadskontroll enligt samma rättsakt. Till exempel har både PTS och Elsäkerhetsverket i uppdrag att utöva marknadskontroll enligt radioutrustningslagen. Den marknadskontroll som utövas enligt lagen om leksakers säkerhet utövas av tre olika myndigheter (Konsumentverket, Kemikalieinspektionen och Elsäkerhetsverket). Marknadskontrollmyndigheterna är i dessa fall skyldiga att samordna sina åtgärder om kontrollen avser samma leksak eller om åtgärderna riktar sig mot samma ekonomiska aktör. Även när det gäller tillsyn är det inte ovanligt att flera myndigheter har ett delat ansvar.

Enligt utredningen har företrädare för näringslivet framfört att det är önskvärt att inte fler myndigheter än nödvändigt har ett tillsyns- och kontrolluppdrag. Å ena sidan menar näringslivets företrädare att det är att föredra att enbart en myndighet får ett sådant uppdrag, men å andra sidan är det ett starkt önskemål att den myndighet som utövar kontrollen har goda kunskaper om såväl branschen som de produkter som tillhandahålls på marknaden. I utredningens betänkande framgår det dock också att branscher där marknadskontroll och tillsyn redan i dag utövas helst inte ser att nya kontrolluppdrag läggs ut på ytterligare nya myndigheter. En majoritet av de myndigheter som utredningen har haft kontakt med förordar att ansvaret för tillsyn och marknadskontroll läggs på så få myndigheter som möjligt. Företrädare för funktionshinderorganisationer menar att det är viktigt att den myndighet som utövar tillsyn har god kompetens, kunskap och förståelse för tillgänglighet och funktionsnedsattas situation.

Invändningar mot utredningens förslag

Min invändning gäller förslaget att utse PTS till den myndighet som har huvudsakligt ansvar för både marknadskontroll och för tillsyn av tjänster. PTS har expertkunskap inom de områden som framgår av myndighetens instruktion. PTS har således inte den detaljerade kunskapen och den förståelse för vilka tekniska krav som bör ställas för att en produkt ska uppfylla tillgänglighetsdirektivet. Det finns som utredningen skriver exempel på att marknadskontroll utförs av flera myndigheter. Likaså vad gäller tillsyn. Därför bör det vara rimligt att myndigheter även i detta fall utövar så väl tillsyn som marknadskontroll inom sina respektive områden.

Precis som utredningen påpekar krävs det stor kompetens och kunskap om tillgänglighet hos den eller de myndigheter som kan komma att beröras. PTS har som utredningen framhåller stor kunskap om tillgänglighet avseende elektroniska kommunikationstjänster. Här har PTS ett uttalat ansvar att även meddela föreskrifter. Dock omfattar PTS ansvar gällande tillgänglighet inte tjänster som ligger utanför vad som i dag regleras i lagen om elektronisk kommunikation. Exempel på sådana tjänster som PTS inte ansvarar för är banktjänster och e-handelstjänster. Dessa tjänster finns det i dag andra myndigheter som har kunskap om.

Jag instämmer i utredningens uttalande om att det bör vara så få myndigheter som möjligt som utövar tillsyn. Det måste vara tydligt för omvärlden vem som ansvarar för vad. Även Myndigheten för delaktighet (MFD) har framhållit att det är viktigt att en myndighet har det samordnande ansvaret. Marknadskontroll och tillsyn bör läggas på myndigheter som har expertkunskapen inom det aktuella området.

Utredningens förslag om ett utvidgat ansvar för tillgänglighetsfrågor skulle innebära att PTS ansvarsområde utökas rejält och att permanenta uppgifter tillfördes myndigheten, något som inte är säkert att det vore ändamålsenligt sett till myndighetens ursprungsuppdrag. Enligt min mening har utredningen inte tillräckligt utrett vilka ekonomiska, verksamhetsmässiga och organisatoriska konsekvenser förslagen skulle leda till för PTS. Jag saknar också en analys av vilket behov av permanent finansiering som skulle bli följden av de permanenta uppgifter som utredningen föreslår ska läggas på PTS.

Jag är av den meningen att PTS bör ges ett begränsat uppdrag med tillhörande finansiering i genomförandet av tillgänglighetsdirektivet

och att detta uppdrag ska vara relaterat till det uppdrag som PTS kommer att få när direktivet om inrättandet av en elektronisk kodex för elektronisk kommunikation har genomförts i svensk lagstiftning.

Avslutande synpunkt

Myndigheten för delaktighet har i uppgift att främja respekten för och medvetenheten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt att ur ett rättighets-, mångfalds-, jämställdhets- och medborgarperspektiv verka för full delaktighet i samhällslivet för personer med funktionsnedsättning i alla åldrar och för jämlikhet i levnadsvillkor. Det torde enligt min mening vara rimligt att en sådan myndighet även har huvudansvar för en kommande lag om tillgänglighet.

Av experten Mia Ahlgren, Funktionsrätt Sverige

Inledande synpunkter

Tillgänglighetsdirektivet syftar till att ta bort hinder för fri rörlighet av produkter och tjänster samt till att stärka rättigheter för konsumenter som möter funktionshinder inom EU. Utredningens förslag att införa en portalparagraf är nödvändigt för att förstå direktivets syfte. Men i stora delar av betänkandet och i de konsekvensanalyser som beställts framstår tillgänglighet som något man lägger till i efterhand och att det är frivilligt att göra rätt från början. I detta sammanhang bör betonas att det finns folkrättslig grund till att allt nytt ska tas fram genom universell utformning.

FN uppmanade EU redan 2015 att tillgänglighetslagen ska vara i linje med den allmänna kommentar 2 till Funktionsrättskonventionens artikel 9 om tillgänglighet (se direktivets skäl 50). Den allmänna kommentaren förtydligar staternas åtagande om strikt tillämpning av universell utformning för allt nytt som tas fram för allmänheten. Angreppssättet universell utformning innebär bland annat att organisationer slipper dyra efterkonstruktioner genom att från början systematiskt integrera tillgänglighet i verksamhetens processer.

Tillgänglighetskraven är hjärtat i direktivet. Att ett krav skulle utgöra en ”oproportionerligt stor börda” eller kräva en ”grundläggande ändring” av produkten eller tjänsten beskrivs i direktivet som exceptionella undantag (skäl 66). Men i utredningens förslag får möjligheten att hävda undantag från kraven ett oproportionerligt stort utrymme och går längre än direktivet.

Vissa viktiga artiklar i direktivet saknas helt i förslaget till svensk författning. Utredningen har även valt bort möjligheten att införa bestämmelsen om byggd miljö i svensk författning. Det hade också varit önskvärt om utredningen hade gjort en bedömning av nyttan med att förtydliga tillgänglighetskraven i Sverige till att omfatta produkter och tjänster som ligger i gränslandet till de som direkt nämns i direktivet för att undvika svårtolkade regler.

Detta yttrande ger konkreta förslag för att genomföra tillgänglighetsdirektivet i Sverige med hänsyn till nytta för företag och för att genomföra Funktionsrättskonventionen. Det beskriver också kortfattat konsekvenser för svenska ekonomiska aktörer, myndigheter och medborgare.

Stryk ordet digitala från titeln på svensk lag och förordning

Utredningen har lagt till ”digitala” i titeln på förslaget till svensk författning, trots att det inte stämmer överens med direktivets titel. Det blir förvirrande med olika namn på lagen jämfört med resten av Europa och är missvisande eftersom tillgänglighetskraven i bilaga I omfattar bland annat tillgänglig information, bruksanvisningar och förpackningar dvs. inte uteslutande digital information. Kraven kan också användas för andra produkter och tjänster än de som specificeras i direktivet (se artikel 24.2 och bilaga I, avsnitt VI).

Ändra till ”oproportionerligt stor börda” i förslag till lag (6 och 31 §§), förordning 5 §) och ändra i DOS-lagen

Utredningen föreslår att begreppet ”oskäligt betungande” ska användas i svensk författning i stället för begreppet ”oproportionerligt stor börda” som används i direktivet. Begreppet oproportionerligt stor börda gör det mycket tydligare att det handlar om att bedöma proportioner mellan kostnad och nytta. Oskäligt betungande är sämre eftersom det riskerar att blandas ihop med diskrimineringslagens krav på skäliga åtgärder för tillgänglighet vilket relaterar till en helt annan process för bedömning som rör individer och diskriminering

Begreppet behöver även ändras i lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.

Hänvisa förfarande om bedömning av oproportionerligt stor börda till föreskriftsnivå

Tillgänglighetskraven är hjärtat i direktivet. De finns utförligt förklarade i bilaga I till direktivet. Delar av denna bilaga har bifogats förslaget till svensk förordning, men inte hela. Myndigheter får meddela ytterligare föreskrifter om specifika produkter och tjänster. När det gäller bedömningen av oproportionerligt stor börda har utredningen däremot omsatt bilaga VI till text i 5 § i förslaget till förordning och angett att Post- och telestyrelsen får uppgift att ta fram verktyg. Något nationellt verktyg nämns inte i direktivet. På detta sätt för utredningen in en tolkning av bestämmelser i svensk författning på ett område som med stor sannolikhet kommer att behöva ändras.

Enligt direktivets artikel 28 ska en europeisk arbetsgrupp tillsättas med representanter från funktionsrättsorganisationer. Arbetsgruppen får ett särskilt uppdrag som rör bedömning av oproportionerligt stor börda. Direktivets artikel 14.7 och 26 medger även möjlighet för EU att ta fram ytterligare bestämmelser genom delegerade akter som påverkar dessa delar.

Vid behov av att bedöma en anhållan om oproportionerligt stor börda för att inte genomföra ett tillgänglighetskrav är det viktigt att EU-rätten tillämpas på samma sätt i alla medlemsländer. För att undvika missuppfattningar av undantagets räckvidd och slippa ändra i förordningen är det bättre med färre detaljer i författningstext och i stället hänvisa till att en myndighet får föreskriftsrätt när det gäller processen. Risken med utredningens lösning är att den snabbt blir inaktuell och dessutom kan leda till ökade kostnader för såväl ekonomiska aktörer som myndigheter.

Inför artikel 24.2 om tillgänglighetskrav i andra unionsakter i den svenska lagen

Artikel 24.2 är en central artikel som hänvisar till ”alla produkter eller tjänster” och vidgar användningen av tillgänglighetskraven i bilaga 1 till fler produkter och tjänster än de som definieras i direktivets artikel 2. Formuleringen ”andra unionsakter” gäller EU:s rättsakter som innehåller krav på tillgänglighet till exempel upphandlingsdirektivet (se 9 kap. 2 § LOU) och eventuellt kommande unionsrätt. Men utredningen har valt att inte införa artikel 24.2 och kraven i bilaga I avsnitt VI i svensk författning.

Det framgår av Funktionsrättskonventionen att tillgänglighet är något som genomsyrar alla mänskliga rättigheter. Utredningens argument för att tillgänglighetskraven inte kan användas för att implementera annan unionsrätt har flera svagheter. Direktivet är redan antaget av alla medlemsländer. Artikeln handlar om att visa den inre marknaden att tillgänglighetskraven i bilagan har en vidare tillämpning än de varor och tjänster som definieras i artikel 2. Det är alltså en möjlighet som erbjuds, inte att implementera annan unionsrätt i sig.

Om detta inte framgår av svensk lag, kommer svenska aktörer inte känna till bestämmelsen och riskerar därför att förlora i konkurrenskraft jämfört med aktörer i andra länder där bestämmelsen införts.

Aktörer utanför Sverige kan ha lättare att konkurrera om upphandling och uppfylla krav i andra unionsakter.

Inför bestämmelse om klagomålsstruktur för konsumenter

Utredningen föreslår att artikel 29.2 om efterlevnadsåtgärder inte ska införas i svensk författning och för en utförlig argumentation om detta i kapitel 17. Här har det framkommit att andra länder är på väg att implementera artikel 29.2 och tolkar direktivet annorlunda.

Organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning har ett legitimt intresse av att direktivet följs, och omfattas därför av direktivets artikel 29.2 b) om stöd eller föra talan i ”rättsliga eller administrativa förfaranden” för att säkerställa att skyldigheterna efterlevs. Organisationer har dessutom kunskap som behövs för att lyfta klagomål som är till bred nytta för personer som möter funktionshinder.

Även om en enskild konsument har möjlighet att lämna klagomål, så finns ingen skyldighet för en myndighet att granska ärendet och fatta beslut för att ”säkerställa att skyldigheterna efterlevs”. Detta leder i förlängningen till att det för konsumenter riskerar att framstå som en teoretisk och illusorisk efterlevnadsåtgärd snarare än en praktisk och effektiv.

Utredningens referensgrupp har betonat behovet av reglering av klagomålsstrukturen och bestämmelser som ger organisationer möjlighet att agera i enlighet med artikel 29.2. Referensgruppen har också framfört många hinder inom andra områden för individer att använda klagomålssystem. Handläggning av ärenden och åtgärder av tillgänglighetsbrister har lett till kritik från JO. Oftast händer ingenting eller så tar det oskäligt lång tid. Det finns exempel på handläggning av enskilda ärenden om enkelt avhjälpta hinder enligt reglerna i plan- och bygglagen som pågått under så lång tid som 14 år.

Utred vidare bestämmelse om tillgänglighet till byggd miljö i svensk författning

Utredningen har valt att inte använda möjligheten att införa en bestämmelse som rör byggd miljö. Om biljettapparater och självbetjäningsapparater som omfattas av lagen inte går att nå på grund av bristande tillgänglighet i den fysiska miljön så hindras personer från att använda

dem. Fel i byggd miljö blir mycket kostnadskrävande att åtgärda i efterhand. Ett problem som utredningen inte har tagit upp är att enkelt avhjälpta hinder inte omfattar tomtmark. Frågan behöver utredas vidare då direktivets bilaga III omfattar sådant som inte täcks i svensk rätt.

Ytterligare produkter och tjänster som bör omfattas av tillgänglighetskraven: digitala läromedel, lärplattformar och kollektivtrafik

Ett enhetligt regelverk med tydliga bestämmelser underlättar för alla. Det finns oklarheter kring omfattning och tillämpning av tillgänglighetskrav när det gäller digitala läromedel och lärplattformar, särskilt med koppling till privata utförare. Det får negativa konsekvenser för rätten till utbildning och för användare inklusive elever, studerande, föräldrar och lärare. Därför bör Sverige se över möjligheten att införa samma harmoniserade tillgänglighetskrav även för digitala läromedel och lärplattformar.

På samma sätt borde regeringen se över möjligheten att införa samma tillgänglighetskrav som gäller för information för flyg, buss, järnväg och båt i artikel 2.2 c även för stads-, förorts- och regionaltransporter. Sverige har sedan 1979 en lag om tillgänglig kollektivtrafik och vi står i begrepp att genomföra ett nationellt biljettsystem. Förutsättningarna för hållbar utveckling kan snabbt förbättras med enhetligt och tydligt regelverk med krav på tillgänglighet som tillämpas för alla transporter redan i samband med reformen.

Synpunkter som gäller myndigheter, kontroll och tillsyn

Rättighetsperspektiv och nyttan för personer med funktionsnedsättning är en viktig del i direktivet. Det står bland annat att ”myndigheterna bör utföra sina uppgifter som rör kontroll och bedömningar av överensstämmelse i samarbete med personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem och deras intressen” (se skäl 80).

Det är olämpligt att, som utredningen föreslår, PTS ska få huvudansvar för klagomål från konsumenter, bedömning av oproportionerligt stor börda, marknadskontroll och tillsyn liksom att ta fram stöd till

ekonomiska aktörer för att ansöka om undantag för oproportionerligt stor börda.

En lösning är att inrätta en nationell motsvarighet till den arbetsgrupp som ska finnas på EU-nivå där organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning är representerade. Frågan behöver utredas närmare för synergier med konsumenträttigheter och EU:s planerade resurscenter för tillgänglighet som ska finnas 2022.

Konsekvenser och övriga synpunkter

EU och Sverige har åtagit sig att vidta lagstiftningsåtgärder för att uppfylla rättigheter (se även skäl 50 och 103). EU gör detta löpande i samband med nya eller revideringar av regelverk. Även Sverige har ett ansvar att tillämpa konventionen och ta ansvar för de åtaganden som finns i den.

Betänkandets konsekvensanalyser tar inte hänsyn till den nytta företagen har av att slippa anpassa sina produkter och tjänster till olika regelverk. Analyserna består av beräkningar av kostnader som inte ser till att ekonomiska aktörer har gott om tid att integrera tillgänglighetskraven i sitt underhålls- och utvecklingsarbete, innan lagen ska tillämpas. Genom den europeiska standard som tagits fram på uppdrag av EU-kommissionen för Tillgänglighet genom universell utformning (EN 17161) finns stöd till processer i organisationer för att kostnadseffektivt genomföra kraven.

Processen för att hävda oproportionerligt stor börda riskerar att framstå som regel snarare än undantag. Därmed har utredningen bäddat för höga administrativa kostnader inte bara för de ekonomiska aktörerna, utan även för myndigheter och samhället i stort. Det är dyrare att åtgärda brister i efterhand. De svenska företagen får svårare att konkurrera på den gemensamma och internationella marknaden med tillgängliga produkter och tjänster som fler kan använda. Förslagen i betänkandet riskerar även leda till olika förutsättningar för bedömning i EU:s medlemsländer vilket inte är i linje med direktivets syfte.

Kommittédirektiv 2020:39

Genomförande av tillgänglighetsdirektivet

Beslut vid regeringssammanträde den 16 april 2020

Sammanfattning

En särskild utredare ska ta ställning till hur Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet) ska genomföras i Sverige. I uppdraget ingår att analysera hur svensk rätt förhåller sig till direktivet och lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska bl.a.

– analysera hur kraven i direktivet förhåller sig till gällande regelverk i svensk rätt vad gäller banktjänster och finansiella tjänster,
– analysera hur e-handelsdirektivet, e-handelslagen och marknadsföringslagen förhåller sig till direktivets krav,
– analysera om det behövs några särskilda insatser för att underlätta för upphandlande myndigheter att uppfylla direktivets krav, samt
– vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2021.

Bakgrund

Sverige ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2008 och Europeiska unionen (EU) ratificerade konventionen 2010. Enligt konventionen åläggs parterna att vidta ända-

målsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning, på lika villkor som andra, får tillgång till den fysiska miljön, till transporter, till information och kommunikation, innefattande informations- och kommunikationsteknik (IKT) och IKT-system, samt till andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten både i städerna och på landsbygden.

Syftet med tillgänglighetsdirektivet är att bidra till en väl fungerande inre marknad genom att tillnärma medlemsstaternas lagar och andra författningar vad gäller tillgänglighetskrav för vissa produkter och tjänster och särskilt genom att undanröja och förebygga sådana hinder för den fria rörligheten för vissa tillgängliga produkter och tjänster som uppstår på grund av olika tillgänglighetskrav i medlemsstaterna. Genomförandet av direktivet ska även hjälpa medlemsstaterna i deras ansträngningar att på ett harmoniserat sätt uppfylla såväl sina nationella åtaganden som sina skyldigheter enligt FN-konventionen när det gäller tillgänglighet. Direktivet ska främja ett fullt och effektivt deltagande på lika villkor genom att förbättra tillgången till konventionella produkter och tjänster som genom sin ursprungliga utformning eller senare anpassning tillgodoser behoven hos personer med funktionsnedsättning.

I tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) läggs ett mycket detaljerat skyddssystem för tryck- och yttrandefriheten fast. Systemet vilar på ett antal grundprinciper som syftar till att ge ett särskilt starkt skydd för tryckta skrifter och vissa andra medieformer, bl.a. tv, radio och vissa webbplatser. En viktig komponent i skyddet är också att inga andra begränsningar i tryck- och yttrandefriheten får göras än de som följer av de två grundlagarna.

Uppdraget att föreslå hur tillgänglighetsdirektivet ska genomföras i Sverige

En särskild utredare ska ta ställning till hur tillgänglighetsdirektivet ska genomföras i Sverige. I uppdraget ingår att analysera hur svensk rätt förhåller sig till direktivet och lämna nödvändiga författningsförslag. I uppdraget ingår även att analysera om det är lämpligt att genomföra direktivet genom en samlad reglering om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster eller om genomförandet bör ske sektorsvis. Regleringen som genomför direktivet bör dock oavsett om

den sker samlat eller sektorsspecifikt som utgångspunkt behandla kraven på varor och tjänster separat från varandra.

Det ingår inte i uppdraget att föreslå ändringar i grundlag.

Produkter som släpps ut på marknaden och tillhandahållande av tjänster

Direktivet innehåller bestämmelser om tillgänglighetskrav och fri rörlighet för vissa produkter och tjänster som släpps ut eller tillhandahålls på marknaden inom unionen. När tillverkare släpper ut produkter som omfattas av direktivet på marknaden ska de se till att dessa har konstruerats och tillverkats i enlighet med de tillämpliga tillgänglighetskraven i direktivet. Om produkten uppfyller kraven ska en försäkran om överensstämmelse upprättas och produkten ska CE-märkas. Importörer får inte heller släppa ut produkter på marknaden om de inte överensstämmer med kraven i direktivet. Om importören anser eller har skäl att tro att produkten inte överensstämmer med tillgänglighetskraven, ska importören informera tillverkaren och marknadskontrollmyndigheterna om detta. Produkter som släpps ut på marknaden ska CE-märkas.

Tjänsteleverantörer som tillhandahåller en tjänst som omfattas av direktivets bestämmelser inom unionen ska säkerställa att de utformar och tillhandahåller tjänster som uppfyller tillgänglighetskraven i direktivet. Ansvariga myndigheter ska utses och lämpliga förfaranden ska inrättas för att kontrollera att tjänster överensstämmer med de skyldigheter och säkerhetskrav som uppställs i direktivet.

Syftet med dessa EU-gemensamma krav på tillgänglighetsanpassning av vissa produkter och tjänster är att undanröja och förebygga sådana hinder för den fria rörligheten som uppstår på grund av olika tillgänglighetskrav i medlemsstaterna. I artikel 12 i direktivet anges därför att medlemsstaterna inte, av skäl som har att göra med tillgänglighetskraven, får förhindra att produkter eller tjänster som överensstämmer med direktivets krav tillhandahålls på marknaden inom deras territorium.

Marknadskontroll

Med marknadskontroll avses den verksamhet och de åtgärder som ansvariga myndigheter vidtar för att se till att produkter som tillhandahålls på marknaden uppfyller gällande krav, t.ex. som har att göra med att produkten ska vara säker att använda, att den ska ha vissa egenskaper eller funktioner eller ha genomgått vissa kontroller. Marknadskontroll syftar även till att skapa en rättvis konkurrens. Bestämmelser om marknadskontroll finns i sektorsspecifik unionslagstiftning och i olika svenska författningar. Horisontell sektorsövergripande unionslagstiftning finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 av den 9 juli 2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93. Förordningen innehåller bl.a. allmänna bestämmelser om marknadskontrollmyndigheternas organisation, informationsutbyte mellan medlemsstaterna och Europeiska kommissionen samt vissa åtgärder som marknadskontrollmyndigheterna antingen ska eller får vidta i arbetet med att kontrollera produkter på marknaden. Förordningen innehåller även en reglering om CE-märkning av produkter. När det gäller ackreditering och CE-märkning kompletteras förordningen i svensk rätt av lagen (2011:791) om ackreditering och teknisk kontroll, förordningen (2011:811) om ackreditering och teknisk kontroll och, när det gäller marknadskontroll av varor, förordningen (2014:1039) om marknadskontroll av varor och annan närliggande tillsyn. Enligt artikel 17 i tillgänglighetsdirektivet ska CE-märkningen omfattas av de allmänna principer som fastställs i artikel 30 i förordning (EG) nr 765/2008 och där det framgår att CE-märkning endast får påföras en produkt om det är förenligt med unionslagstiftning.

I Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/95/EG av den 3 december 2001 om allmän produktsäkerhet (det allmänna produktsäkerhetsdirektivet) finns bl.a. bestämmelser om särskilda skyldigheter för tillverkare och distributörer samt befogenheter för myndigheter. Syftet med direktivet är att säkerställa att alla produkter som släpps ut på marknaden är säkra. Det allmänna produktsäkerhetsdirektivet är genomfört i svensk rätt, huvudsakligen genom produktsäkerhetslagen (2004:451) och produktsäkerhetsförordningen (2004:469). Konsumentverket är en tillsynsmyndighet för produktsäkerhetslagen. Verket delar detta ansvar med andra myndigheter som

har tillsyn över särskilda varor, tjänster och risker. I förordning (EG) nr 765/2008 anges att tillämpningen av förordningen inte får hindra marknadskontrollmyndigheterna att vidta mer specifika åtgärder som föreskrivs i det allmänna produktsäkerhetsdirektivet.

I december 2017 presenterade Europeiska kommissionen en ny och horisontell förordning om marknadskontroll som en del av ett större varupaket. Det övergripande syftet med förordningen är att få tillsynen över varor på den inre marknaden att fungera bättre för de ekonomiska aktörer som hanterar varor och för myndigheter som utövar tillsyn. Den nya förordningen innebär en förbättrad och stärkt marknadskontroll, utökade befogenheter för myndigheterna och utökat samarbete nationellt och på EU-nivå. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011 antogs i juni 2019 och blir fullt tillämplig i mitten av 2021. Förordningen ersätter marknadskontrollbestämmelserna i förordning (EG) nr 765/2008.

I bilaga III till förordningen (EU) 2019/1020 finns en jämförelsetabell över vilka artiklar i förordningen som motsvarar förordning (EG) nr 765/2008 och som även inkluderar kontroll av produkter som förs in på unionsmarknaden.

En analys krävs av de marknadskontrollbestämmelser som är tillämpliga på tillgänglighetsdirektivet och som behöver anpassas i svensk rätt. Det finns också ett behov av att analysera behovet av ytterligare tillsynsåtgärder, t.ex. befogenheter med anledning av förordning (EU) 2019/1020 för att säkerställa en effektiv och ändamålsenlig marknadskontroll i Sverige och inom EU som bidrar till en välfungerande inre marknad vad gäller tillgänglighetskrav för vissa produkter.

I Sverige finns ett antal myndigheter med ansvar för kontroll av varor, och ansvaret är fördelat utifrån respektive regelverk. Marknadskontrollrådet utgör ett nationellt samordningsorgan för svensk marknadskontroll. Swedac ansvarar för rådets ordförandeskap och sekretariatsfunktion. Rådet fungerar framför allt som ett forum för informations- och erfarenhetsutbyte mellan myndigheter. För närvarande är 17 marknadskontrollmyndigheter samt Kommerskollegium och Tullverket representerade i rådet. Tillgänglighetsdirektivet innehåller bestämmelser om marknadskontroll och unionsförfarande i

fråga om skyddsåtgärder. I artikel 19 i tillgänglighetsdirektivet anges vilka artiklar i förordning (EG) nr 765/2008 som ska tillämpas för att kontrollera att produkter som omfattas av direktivet uppfyller krav på tillgänglighet. En eller flera marknadskontrollmyndigheter behöver därför utses för de produkter som omfattas av direktivets tillgänglighetskrav.

Utredaren ska därför

- analysera de marknadskontrollbestämmelser i förordning (EU) 2019/1020 som är tillämpliga på tillgänglighetsdirektivet samt lämna förslag till författningsändringar och andra åtgärder som bedöms lämpliga för att direktivet ska genomföras i svensk rätt,
- analysera om lagen om ackreditering och teknisk kontroll behöver ändras med anledning av de regler och villkor som fastställs i tillgänglighetsdirektivet vad gäller CE-märkning,
- analysera och ta ställning till om det finns behov av ytterligare tillsynsåtgärder med anledning av förordning (EU) 2019/1020,
- föreslå myndigheter som ska utöva marknadskontroll på varor enligt tillgänglighetsdirektivet med utgångspunkten att myndigheterna ska ingå i Marknadskontrollrådet, och
- vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Produkter och tjänster med anknytning till luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster för passagerare

Tillgänglighetsdirektivet omfattar självbetjäningsterminaler, exempelvis biljettförsäljningsautomater och incheckningsautomater, som är avsedda att användas vid tillhandahållande av luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster för passagerare med undantag för stads-, förorts- och regionaltransporter. Direktivet omfattar även vissa tjänster som tillhandahålls i samband med sådana transporttjänster, bl.a. webbplatser och mobilapplikationer, elektroniska biljetter och förmedling av information om transporttjänster. Information och tjänster som tillhandahålls på webbplatser och i mobila applikationer av en offentlig aktör omfattas i dag av lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Kraven i tillgänglighetsdirektivet vad gäller webbplatser och mobila applikationer utgår från samma

krav som i den lagen. Tillgänglighetsdirektivets krav omfattar emellertid även andra aktörer än de som omfattas av kraven i lagen om tillgänglighet till digital offentlig service.

Utredaren ska därför

– analysera hur kraven i direktivet vad gäller tjänster som tillhandahålls i samband med sådana luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster för passagerare som omfattas av direktivets tillämpningsområde förhåller sig till befintlig reglering i svensk rätt och lämna de författningsförslag som är nödvändiga för att genomföra direktivet vad gäller tjänster med anknytning till sådana transporttjänster.

Banktjänster och bankomater

De tjänster som omfattas av definitionen banktjänster för konsumenter i direktivet omfattas av andra regelverk på finansmarknadsområdet. I dessa finns i dag redan krav på tillgänglighet, se exempelvis propositionen Skyldighet för kreditinstitut att tillhandahålla kontanttjänster (prop. 2019/20:23 s. 55) och att information om tjänsterna ska vara tillgänglig och förståelig. Det finns behov av en analys om i vilken mån de krav som finns i denna reglering är tillräcklig för att leva upp till kraven i direktivet samt om ytterligare lagstiftningsåtgärder behöver vidtas. Självbetjäningsterminaler såsom bankomater omfattas också av tillgänglighetskrav i direktivet.

Utredaren ska därför

– analysera hur kraven i direktivet förhåller sig till gällande regelverk i svensk rätt vad gäller banktjänster och finansiella tjänster samt vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Upphandling

Enligt 9 kap. 2 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, förkortad LOU, och 9 kap. 2 § lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, förkortad LUF, ska, i de fall då det som anskaffas ska användas av fysiska personer, de tekniska specifikationerna bestämmas med beaktande av samtliga användares behov, däribland tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

Undantag får göras endast om det finns särskilda skäl. Om EU i en rättsakt har antagit obligatoriska krav på tillgänglighet, ska de tekniska specifikationerna bestämmas med hänvisning till den rättsakten. Tillgänglighetsdirektivet utgör en sådan rättsakt. Detta innebär att aktörer som omfattas av LOU och LUF vid upphandling av de produkter som omfattas av direktivet ska utforma de tekniska specifikationerna med hänvisning till direktivets krav.

Utredaren ska därför

– analysera om det behövs några särskilda insatser för att underlätta för upphandlande myndigheter att uppfylla direktivets krav samt vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Bebyggd miljö

I tillgänglighetsdirektivet finns inte några bindande krav för tillgänglighet i den bebyggda miljön. Medlemsstaterna får dock, mot bakgrund av nationella förhållanden, besluta att den bebyggda miljö som används av kunder till tjänster som omfattas av direktivet ska uppfylla tillgänglighetskraven i bilaga III, för att de i högsta möjliga grad ska kunna användas av personer med funktionsnedsättning. Mot bakgrund av detta ska utredaren beakta hur plan- och bygglagen (2010:900) och kommissionens förordning (EU) nr 1300/2014 av den 18 november 2014 om tekniska specifikationer för driftskompatibilitet avseende tillgängligheten till Europeiska unionens järnvägssystem för personer med funktionsnedsättningar och personer med nedsatt rörlighet förhåller sig till kraven i tillgänglighetsdirektivet.

Utredaren ska därför

– analysera och redovisa hur plan- och bygglagen och kommissionens förordning (EU) nr 1300/2014 av den 18 november 2014 om tekniska specifikationer för driftskompatibilitet avseende tillgängligheten till Europeiska unionens järnvägssystem för personer med funktionsnedsättningar och personer med nedsatt rörlighet förhåller sig till kraven i bilaga III till tillgänglighetsdirektivet, samt vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Elektroniska kommunikationstjänster

Tillgänglighetsdirektivet omfattar även elektroniska kommunikationstjänster, inbegripet när sådana tjänster används för nödkommunikation. Den EU-rättsliga regleringen på området för elektronisk kommunikation genomförs i huvudsak genom lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, förkortad LEK. Lagens syfte är att enskilda och myndigheter ska få tillgång till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer och största möjliga utbyte när det gäller urvalet av elektroniska kommunikationstjänster samt deras pris och kvalitet (1 kap. 1 §).

I 5 kap. 6 e § LEK finns bestämmelser om skyldighet i fråga om likvärdig tillgång och likvärdigt utbud för slutanvändare med funktionsnedsättning.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation utgör en omarbetning av och ersätter bl.a. Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/21/EG om ett gemensamt regelverk för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (ramdirektivet), och Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/22/EG om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter (USO-direktivet), som omfattar regler om tillgänglighet för elektroniska kommunikationstjänster.

Av artiklarna 102 och 103 i direktiv (EU) 2018/1972 framgår att information till konsumenter kan behöva tillhandahållas i format i enlighet med tillgänglighetsdirektivets krav.

Av artikel 109.5 i direktiv (EU) 2018/1972 framgår att tillgång för slutanvändare med funktionsnedsättning till alarmeringstjänster ska finnas via nödkommunikation och vara likvärdig med andra slutanvändares tillgång i enlighet med tillgänglighetsdirektivets krav. I artikeln finns närmare bestämmelser om hur det ska ske. Artikeln motsvarar i huvudsak regleringen i USO-direktivet, dock med förändrad lydelse och en viss ambitionshöjning.

I promemorian Genomförande av direktivet om inrättande av en kodex för elektronisk kommunikation föreslås att direktiv (EU) 2018/1972 ska genomföras i svensk rätt genom en ny lag om elektronisk kommunikation. Enligt förslaget ska bestämmelserna om skyldighet att ta hänsyn till de behov av likvärdig tillgång och likvärdigt utbud som slutanvändare med funktionsnedsättning har föras över

till den nya lagen om elektronisk kommunikation. Det gäller också bestämmelserna om tillsynsförfarandet, tillsynsåtgärder och interimistiska beslut. Promemorian har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet. Direktivet ska vara genomfört senast den 21 december 2020.

Utredaren ska vid genomförandet av uppdraget beakta de förslag som regeringen lägger fram för att genomföra direktiv (EU) 2018/1972.

Utredaren ska därför

– analysera hur direktiv (EU) 2018/1972 samt tillgänglighetsdirektivet förhåller sig till befintligt regelverk på området, och vid behov lämna de författningsförslag som är nödvändiga för att genomföra tillgänglighetsdirektivet och uppfylla de krav som följer av bestämmelserna i direktiv (EU) 2018/1972 med koppling till tillgänglighetsdirektivet.

Terminalutrustning för elektroniska kommunikationstjänster, för tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster samt datormaskinvarusystem

I Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 20 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (AV-direktivet) finns krav på att program i tv-sändningar och beställ-tv ska göras tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. I direktivet ställs även krav på rapportering, handlingsplaner och att en kontaktpunkt för hantering av frågorna ska utses. Under förhandlingarna kring tillgänglighetsdirektivet har det framhållits särskilt att dubbelreglering mellan AV-direktivet och tillgänglighetsdirektivet ska undvikas.

Den snabba medieutvecklingen och konvergensen mellan olika medieformer samt digitaliseringen av audiovisuella medietjänster har medfört att såväl produktion som distribution sker i många led och med många aktörer. Direktivet nämner webbplatser, webbaserade applikationer, digitalboxbaserade applikationer, nedladdningsbara applikationer, tjänster för mobila enheter, inklusive mobila applikationer och dithörande mediaspelare, samt internetanslutna televisionstjänster. Det finns därför behov av att utredaren tar ställning till var i produktions- och distributionsledet ansvaret för tjänster

som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster ligger och vilka krav som bör ställas för att säkra tillgängligheten till audiovisuella medietjänster.

Terminalutrustning för elektroniska kommunikationstjänster omfattas av radioutrustningslagen (2016:392), som genomfört Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/53/EU av den 16 april 2014 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av radioutrustning och om upphävande av direktiv 1999/5/EG (radioutrustningsdirektivet) i svensk rätt. Radioutrustningsdirektivet anger att radioutrustning inom vissa kategorier eller klasser ska vara konstruerad så att den uppfyller väsentliga krav, av vilka ett är stöd för vissa funktioner för att underlätta användning för användare med funktionshinder. Direktivet är utformat så, att en förutsättning för att en radioutrustningskategori eller radioutrustningsklass ska omfattas av ett sådant väsentligt krav, är att detta framgår av en delegerad akt som Europeiska kommissionen antar. Kommissionen har hittills inte antagit några delegerade akter avseende vilka kategorier eller klasser av radioutrustning som berörs av kravet på stöd för funktioner för användare med funktionsnedsättning.

Utredaren ska därför

- analysera och vid behov föreslå särskilda tillgänglighetskrav för sådana digitala applikationer och andra tjänster och produkter som kan krävas för tillgång till audiovisuella medietjänster i enlighet med tillgänglighetsdirektivet om dessa inte träffas av de tillgänglighetskrav som finns i radio- och tv-lagen (2010:696) samt radioutrustningslagen,
- ta ställning till var i produktions- och distributionsledet ansvaret för tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster ligger och vilka krav som bör ställas för att säkra tillgängligheten till audiovisuella medietjänster, och
- vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

E-böcker och läsplattor

E-böcker kan omfattas av TF:s eller YGL:s förstärkta skydd. I sådana fall kan endast de krav som dessa grundlagar tillåter ställas upp. Produktion och försäljning av e-böcker är inte närmare reglerad i lag.

Det behöver dock utredas om krav på tillgänglighetsanpassning av e-böcker kan och bör ställas upp och var i produktionskedjan som ansvaret för sådan anpassning ska ligga. Distributionskedjan för e-böcker är lång och företrädare från branschen har uttryckt att det är viktigt att ansvaret fördelas på ett tydligt sätt. De har också bedömt att det kan vara förödande att lägga allt ansvar på bokförlagen då de har små marginaler och saknar den tekniska kompetens som krävs för att möta kraven i direktivet.

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) producerar och distribuerar talböcker och punktskriftsböcker samt lättläst litteratur. Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har ett samarbete med MTM där de kan beställa inläsning av litteratur hos MTM. MTM är också de svenska bibliotekens lånecentral för tillgängliga medier där det digitala biblioteket legimus.se är navet i verksamheten. I verksamheten tillämpar myndigheterna 17 § a och 17 e §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk som reglerar framställning och användning av tillgängliga medier så att bl.a. personer med synnedsättning eller annan läsnedsättning kan ta del av verket.

Läsplattor med trådlös internetuppkoppling eller annan trådlös digital uppkoppling kan betraktas som terminalutrustning för elektroniska kommunikationstjänster och omfattas därmed av radioutrustningslagen.

Utredaren ska därför

- analysera om krav på tillgänglighetsanspassning av e-böcker kan ställas och hur ansvarsfördelningen för sådan anpassning kan och bör se ut samt hur en reglering och eventuell tillsyn ska utformas,
- analysera om och hur ett tillgänglighetskrav kan påverka redan publicerade e-böcker,
- analysera hur direktivets krav kan påverka det system som i dag finns för tillhandahållande av talböcker som framställs av Myndigheten för tillgängliga medier eller andra behöriga organ,
- analysera hur radioutrustningslagen förhåller sig till direktivets krav, och
- vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

E-handel

Tillgänglighetsdirektivet reglerar bl.a. tillhandahållandet av e-handelstjänster. Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (e-handelsdirektivet) innehåller bestämmelser av betydelse för e-handeln. Direktivet har genomförts i svensk rätt genom lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster (e-handelslagen) och marknadsföringslagen (2008:486). E-handelslagen ställer upp vissa krav som tillhandahållare av informationssamhällets tjänster måste uppfylla i samband med bl.a. marknadsföring, beställning och avtalsingående. Lagen innehåller även regler som begränsar ansvaret för tjänsteleverantörer som agerar som mellanhänder och ett förbud mot att ålägga tjänsteleverantörer en allmän skyldighet att övervaka eller efterforska viss information.

Utredaren ska därför

– analysera hur e-handelsdirektivet, e-handelslagen och marknadsföringslagen förhåller sig till tillgänglighetsdirektivets krav samt vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Efterlevandeåtgärder och sanktioner

Det ska finnas lämpliga och effektiva medel för att säkerställa att bestämmelserna i direktivet följs.

Medlemsstaterna ska fastställa regler om sanktioner för överträdelse av nationella bestämmelser och vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de genomförs. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande. Dessa sanktioner ska också åtföljas av effektiva korrigerande åtgärder vid fall av bristande efterlevnad från den ekonomiska aktörens sida. Sanktionerna ska vara anpassade till omfattningen av den bristande efterlevnaden, inbegripet hur allvarlig den är, och hur många enheter av de berörda produkterna eller tjänsterna som inte uppfyller kraven samt hur många personer som påverkats.

Utredaren ska därför

– lämna förslag på lämpliga och effektiva rättsmedel för att säkerställa efterlevnaden av de bestämmelser som utredaren föreslår,

– föreslå hur tillsyn bör utövas i fråga om de tjänster som omfattas av tillgänglighetsdirektivet,
– analysera vilka skyldigheter tillverkare, importörer, distributörer och tjänsteleverantörer har utifrån tillgänglighetsdirektivets krav samt föreslå hur skyldigheterna ska regleras,
– analysera och föreslå vilka sanktionsbestämmelser som behöver införas, och
– vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska bedöma vilka ekonomiska konsekvenser eventuella förslag kan ha för enskilda personer, för företag och för staten, regioner och kommuner. Utredaren ska även göra en bedömning av konsekvenserna av att mikroföretag som tillhandahåller tjänster ska undantas från skyldigheten att uppfylla tillgänglighetskraven.

När konsekvensbeskrivningen tas fram ska utredaren beskriva och, när det är möjligt, kvantifiera de samhällsekonomiska effekterna av förslagen. De offentligfinansiella effekterna av utredarens förslag ska beräknas. Om förslagen innebär offentligfinansiella kostnader, ska förslag till finansiering lämnas. Viktiga ställningstaganden som gjorts vid utformningen av förslagen ska beskrivas. Vidare ska alternativa lösningar som övervägts beskrivas, liksom skälen till att de har valts bort. Om förslagen medför ökade kostnader för stat, region eller kommun, ska förslag till finansiering lämnas.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska samråda med Finansinspektionen, Marknadskontrollrådet, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för digital förvaltning, Myndigheten för tillgängliga medier och Upphandlingsmyndigheten. Utredaren ska i sitt arbete föra en dialog med och inhämta synpunkter från relevanta myndigheter, näringsliv, branschorganisationer, arbetsmarknadens parter samt funktionshindersorganisationer.

Utredaren ska i sitt arbete samråda med Utredningen om kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter (UD 2019:01) samt beakta de

remissynpunkter som lämnats med anledning av den utredarens kommande betänkande.

Utredaren ska även hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som bedrivs inom Regeringskansliet, utredningsväsendet och EU.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2021.

(Socialdepartementet)

L 151/70 SV Europeiska unionens officiella tidning 7.6.2019

DIREKTIV

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2019/882

av den 17 april 2019

om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster

(Text av betydelse för EES)

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 114,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande [1],

i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet [2], och

av följande skäl:

(1) Syftet med detta direktiv är att bidra till en väl fungerande inre marknad genom att tillnärma medlemsstaternas lagar och andra författningar vad gäller tillgänglighetskrav för vissa produkter och tjänster och särskilt genom att undanröja och förebygga hinder för den fria rörligheten för vissa tillgängliga produkter och tjänster som uppstår på grund av olika tillgänglighetskrav i medlemsstaterna. Detta skulle öka tillgången på tillgängliga produkter och tjänster på den inre marknaden och göra relevant information mer tillgänglig.

(2) Efterfrågan på tillgängliga produkter och tjänster är stor och antalet personer med funktionsnedsättning förväntas öka avsevärt. En miljö där produkter och tjänster är mer tillgängliga möjliggör ett mer inkluderande samhälle och underlättar självständigt boende för personer med funktionsnedsättning. I det här sammanhanget bör man ha i åtanke att funktionsnedsättning är vanligare bland kvinnor än bland män i unionen.

(3) I detta direktiv definieras personer med funktionsnedsättning i linje med Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som antogs den 13 december 2006 (nedan kallad *konventionen*), i vilken unionen är part sedan den 21 januari 2011 och vilken alla medlemsstater har ratificerat. Enligt konventionen innefattar personer med funktionsnedsättning ”personer som har någon varaktig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning som i samspel med olika hinder kan hindra dem från att fullt ut och effektivt delta i samhället på lika villkor som andra”. Detta direktiv främjar ett fullt och effektivt deltagande på lika villkor genom att förbättra tillgången till konventionella produkter och tjänster som genom sin ursprungliga utformning eller senare anpassning tillgodoser de särskilda behoven hos personer med funktionsnedsättning.

(4) Detta direktiv skulle gynna även andra personer som har funktionsbegränsningar, såsom äldre personer, gravida kvinnor och personer som reser med bagage. Med begreppet *personer med funktionsbegränsning* avses i detta direktiv personer som har någon varaktig eller tillfällig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning, åldersrelaterad funktionsnedsättning eller annan nedsättning på grund av kroppens funktion som i samspel med olika hinder leder till begränsad tillgång till produkter och tjänster för dessa personer och skapar en situation som kräver att dessa produkter och tjänster anpassas efter personernas särskilda behov.

(5) Skillnaderna mellan medlemsstaternas lagar och andra författningar med avseende på produkters och tjänsters tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning skapar hinder för den fria rörligheten för produkter och tjänster och snedvrider konkurrensen på den inre marknaden. För vissa produkter och tjänster kommer dessa skillnader sannolikt att öka i unionen efter konventionens ikraftträdande. Ekonomiska aktörer, särskilt små och medelstora företag, drabbas särskilt mycket av sådana hinder.

[1] EUT C 303, 19.8.2016, s. 103.
[2] Europaparlamentets ståndpunkt av den 13 mars 2019 (ännu ej offentliggjord i EUT) och rådets beslut av den 9 april 2019.

(6) På grund av skillnader i de nationella tillgänglighetskraven hindras särskilt enskilda företagare, små och medelstora företag och mikroföretag från att delta i affärsprojekt utanför den inhemska marknaden. De nationella, eller till och med regionala eller lokala, tillgänglighetskrav som medlemsstaterna har infört skiljer sig för närvarande åt både vad gäller täckning och detaljnivå. Dessa skillnader har negativ inverkan på konkurrenskraften och tillväxten, på grund av de extrakostnader som uppstår i samband med utveckling och marknadsföring av tillgängliga produkter och tjänster för varje nationell marknad.

(7) Konsumenter som köper tillgängliga produkter och tjänster och tekniska hjälpmedel får betala höga priser på grund av den begränsade konkurrensen bland leverantörerna. De potentiella fördelarna som kommer av att utbyta erfarenheter med nationella och internationella kollegor vad gäller anpassning till den samhälleliga och tekniska utvecklingen minskar på grund av de splittrade nationella reglerna.

(8) För att den inre marknaden ska fungera väl måste man tillnärma de nationella åtgärderna på unionsnivå för att sätta stopp för splittringen på marknaden för tillgängliga produkter och tjänster, för att skapa stordriftsfördelar, för att underlätta gränsöverskridande handel och rörlighet och för att hjälpa de ekonomiska aktörerna att koncentrera resurser på innovation i stället för att använda dem till att täcka kostnader som uppstår på grund av splittrad lagstiftning inom unionen.

(9) Fördelarna med harmonisering av tillgänglighetskraven för den inre marknaden har visats genom tillämpningen av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/33/EU ([3]) om hissar och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 661/2009 ([4]) inom transportområdet.

(10) I förklaring nr 22, vad gäller personer med funktionsnedsättning, till Amsterdamfördraget enades konferensen mellan företrädarna för medlemsstaternas regeringar om att unionens institutioner, när de utarbetar åtgärder enligt artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), ska beakta funktionshindrade personers behov.

(11) Det övergripande målet med kommissionens meddelande av den 6 maj 2015 med titeln *En strategi för en digital inre marknad i Europa* är att uppnå hållbara ekonomiska och sociala fördelar från en sammankopplad digital inre marknad som därigenom underlättar handeln och ökar sysselsättningen inom unionen. Eftersom den gränsöverskridande näthandeln fortfarande är mycket begränsad har konsumenterna i unionen ännu inte tillgång till alla fördelar vad gäller priser och urval som den inre marknaden kan ge. Splittringen begränsar också efterfrågan på gränsöverskridande e-handelstransaktioner. Det behövs även samordnade åtgärder för att säkerställa att elektroniskt innehåll, elektroniska kommunikationstjänster och åtkomst till audiovisuella medietjänster, är helt tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Därför är det nödvändigt att harmonisera tillgänglighetskraven inom hela den digitala inre marknaden och säkerställa att alla invånare i EU kan dra fördel av den, oavsett förmåga.

(12) Efter det att unionen blev part i konventionen har konventionens bestämmelser blivit en integrerad del av unionsrätten och är bindande för unionens institutioner och medlemsstaterna.

(13) Parterna åläggs enligt konventionen att vidta ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång, på lika villkor som andra, till den fysiska miljön, till transporter, till information och kommunikation, innefattande informations- och kommunikationsteknik (IKT) och IKT-system, samt till andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten både i städerna och på landsbygden. Förenta nationernas kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har fastställt att det finns ett behov av att skapa ett regelverk med konkreta, verkställbara och tidsbundna riktmärken för övervakning av det successiva genomförandet av tillgängligheten.

(14) I konventionen uppmanas dess parter att genomföra eller främja forskning om och utveckling av och främja tillgång till och användning av ny teknik, innefattande informations- och kommunikationsteknik, samt hjälpmedel som är lämpliga för personer med funktionsnedsättning. I konventionen uppmanas även till prioritering av teknik till överkomligt pris.

([3]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/33/EU av den 26 februari 2014 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om hissar och säkerhetskomponenter till hissar (EUT L 96, 29.3.2014, s. 251).

([4]) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 661/2009 av den 13 juli 2009 om krav för typgodkännande av allmän säkerhet hos motorfordon och deras släpvagnar samt av de system, komponenter och separata tekniska enheter som är avsedda för dem (EUT L 200, 31.7.2009, s. 1).

(15) När konventionen träder i kraft i medlemsstaternas nationella rättsordningar innebär det att kompletterande nationella bestämmelser om tillgänglighet för produkter och tjänster måste antas. Utan unionsåtgärder skulle de bestämmelserna öka skillnaderna ytterligare mellan medlemsstaternas lagar och andra författningar.

(16) Det är därför nödvändigt att underlätta genomförandet av konventionen i EU genom att tillhandahålla gemensamma unionsregler. Detta direktiv hjälper också medlemsstaterna i deras ansträngningar att på ett harmoniserat sätt uppfylla såväl sina nationella åtaganden som sina skyldigheter enligt konventionen när det gäller tillgänglighet.

(17) I kommissionens meddelande av den 15 november 2010 med titeln *EU:s handikappstrategi 2010–2020: Nya åtgärder för ett hinderfritt samhälle i EU* anges, i linje med konventionen, tillgänglighet, en grundläggande förutsättning för delaktighet i samhället, som ett av åtta åtgärdsområden, och målet är att säkerställa tillgänglighet för produkter och tjänster.

(18) Fastställandet av de produkter och tjänster som omfattas av detta direktiv baseras på en undersökning som genomfördes samtidigt som konsekvensbedömningen utarbetades och där man fastställde vilka produkter och tjänster som är relevanta för personer med funktionsnedsättning och för vilka medlemsstaterna har antagit eller sannolikt kommer att anta olika nationella tillgänglighetskrav som stör den inre marknadens funktion.

(19) För att säkerställa tillgänglighet för de tjänster som omfattas av detta direktiv bör även produkter som används vid tillhandahållandet av de tjänster med vilka konsumenterna interagerar omfattas av skyldigheten att uppfylla tillgänglighetskraven i detta direktiv.

(20) Även om en tjänst eller en del av en tjänst lagts ut på underentreprenad till tredje part bör inte den tjänstens tillgänglighet äventyras, och tjänsteleverantörerna bör uppfylla skyldigheterna i detta direktiv. Tjänsteleverantörerna bör även säkerställa lämplig utbildning och fortbildning av sin personal så att den har kunskaper i hur man använder tillgängliga produkter och tjänster. Denna utbildning bör omfatta frågor som tillhandahållande av information, rådgivning och reklam.

(21) Tillgänglighetskraven bör införas på det sätt som är minst betungande för de ekonomiska aktörerna och medlemsstaterna.

(22) Det är nödvändigt att ange tillgänglighetskrav för produkter och tjänster som omfattas av detta direktiv och som släpps ut på marknaden, så att deras fria rörlighet på den inre marknaden kan säkerställas.

(23) Detta direktiv bör göra funktionella tillgänglighetskrav obligatoriska och de bör utformas som allmänna mål. Dessa krav bör vara tillräckligt exakta för att skapa rättsligt bindande skyldigheter och tillräckligt detaljerade för att det ska gå att bedöma överensstämmelsen i syfte att säkerställa att den inre marknaden fungerar väl för de produkter och tjänster som omfattas av detta direktiv, samt lämna viss flexibilitet för att möjliggöra innovation.

(24) Detta direktiv innehåller ett antal kriterier för funktionsprestanda som rör produkters och tjänsters driftslägen. Dessa kriterier är inte avsedda som ett allmänt alternativ till tillgänglighetskraven i detta direktiv utan bör endast användas under mycket specifika omständigheter. Dessa kriterier bör gälla särskilda funktioner eller egenskaper hos produkterna eller tjänsterna, i syfte att göra dem tillgängliga, om tillgänglighetskraven i detta direktiv inte rör en eller flera av dessa särskilda funktioner eller egenskaper. Om ett tillgänglighetskrav omfattar särskilda tekniska krav, och en alternativ teknisk lösning för dessa tekniska krav ges i produkten eller tjänsten, bör denna alternativa tekniska lösning dessutom fortfarande uppfylla de berörda tillgänglighetskraven, och bör resultera i likvärdig eller ökad tillgänglighet, genom tillämpning av relevanta kriterier för funktionsprestanda.

(25) Detta direktiv bör omfatta datormaskinvarusystem med generella användningsområden som är avsedda för konsumenter. För att dessa system ska fungera på ett tillgängligt sätt bör deras operativsystem också vara tillgängliga. Sådana datormaskinvarusystem kännetecknas av att de har många olika funktioner och förmåga att, med lämplig programvara, utföra de flesta vanliga databehandlingsuppgifter som konsumenter efterfrågar och är avsedda att användas av konsumenter. Persondatorer, bland annat stationära datorer, bärbara datorer, smarttelefoner och

datorplattor är exempel på sådana datormaskinvarusystem. Specialiserade datorer som är inbyggda i elektroniska konsumentprodukter utgör inte datormaskinvarusystem med generella användningsområden som är avsedda för konsumenter. Detta direktiv bör inte omfatta enskilda komponenter med särskilda funktioner i sig, till exempel moderkort eller minneskort, som används eller kan användas i ett sådant system.

(26) Detta direktiv bör också omfatta betalningsterminaler, inklusive både deras maskinvara och deras programvara, samt vissa interaktiva självbetjäningsterminaler, inklusive både deras maskinvara och deras programvara, som är avsedda att användas för tillhandahållande av tjänster som omfattas av detta direktiv, exempelvis bankomater, biljettförsäljningsautomater som utfärdar fysiska biljetter som ger tillgång till tjänster, såsom resebiljettautomater och könummerautomater på bankkontor, incheckningsautomater och interaktiva självbetjäningsterminaler som tillhandahåller information, inbegripet interaktiva informationsskärmar.

(27) Vissa interaktiva självbetjäningsterminaler som tillhandahåller information som är monterade som integrerade delar av fordon, luftfartyg, fartyg eller rullande materiel bör dock undantas från detta direktivs tillämpningsområde eftersom de utgör en del av dessa fordon, luftfartyg, fartyg eller rullande materiel som inte omfattas av detta direktiv.

(28) Det ta direktiv bör också omfatta elektroniska kommunikationstjänster, inbegripet nödkommunikation, enligt definitionen i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 ([5]). För närvarande varierar de åtgärder som medlemsstaterna vidtar för att skapa tillgång för personer med funktionsnedsättning och de är inte harmoniserade inom hela den inre marknaden. Genom att säkerställa att samma tillgänglighetskrav gäller i hela unionen skapar man stordriftsfördelar för ekonomiska aktörer som har verksamhet i mer än en medlemsstat och underlättar effektiv tillgång för personer med funktionsnedsättning både i deras egen medlemsstat och när de reser mellan medlemsstaterna. För att elektroniska kommunikationstjänster, inbegripet nödkommunikation, ska vara tillgängliga bör leverantörerna, utöver tal, tillhandahålla realtidstext, och totalkonversationstjänst där video tillhandahålls av dem, och därmed säkerställa synkronisering av alla dessa kommunikationsmedel. Utöver kraven i det här direktivet bör medlemsstaterna, i enlighet med direktiv (EU) 2018/1972, kunna fastställa en leverantör av samtalsförmedlande tjänster som kan användas av personer med funktionsnedsättning.

(29) Detta direktiv harmoniserar tillgänglighetskraven för elektroniska kommunikationstjänster och tillhörande produkter samt kompletterar direktiv (EU) 2018/1972 som fastställer krav på likvärdig tillgång och likvärdigt utbud för slutanvändare med funktionsnedsättning. Direktiv (EU) 2018/1972 fastställer också, inom ramen för skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster, krav på överkomliga priser för tillgång till internet och talkommunikation och på överkomliga priser och tillgång med avseende på tillhörande terminalutrustning samt särskild utrustning och särskilda tjänster för konsumenter med funktionsnedsättning.

(30) Detta direktiv bör också omfatta terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som primärt är tänkt att användas för att få åtkomst till elektroniska kommunikationstjänster. Vid tillämpning av detta direktiv bör den utrustningen anses innefatta utrustning som används som en del av systemet för att få åtkomst till elektroniska kommunikationstjänster, exempelvis en router eller ett modem.

(31) I detta direktiv bör med åtkomst till audiovisuella medietjänster avses att tillgång till audiovisuellt innehåll tillhandahålls liksom mekanismer som gör det möjligt för användare med funktionsnedsättning att använda tekniska hjälpmedel. Tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster skulle kunna inbegripa webbplatser, webbaserade applikationer, digitalboxbaserade applikationer, nedladdningsbara applikationer, tjänster för mobila enheter, inklusive mobila applikationer och dithörande mediaspelare samt internetanslutna televisionstjänster. Tillgängligheten för audiovisuella medietjänster regleras i Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU ([6]), med undantag för tillgång till elektroniska programguider (EPG) som ingår i definitionen av tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster på vilka detta direktiv är tillämpligt.

(32) I samband med luft-. buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster för passagerare bör detta direktiv omfatta bland annat tillhandahållande av information om transporttjänster, inklusive reseinformation i realtid, via webbplatser, tjänster för mobila enheter, interaktiva informationsskärmar och interaktiva självbetjäningsterminaler som passagerare med funktionsnedsättning behöver för att kunna resa. Detta skulle kunna innefatta information om

([5]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 av den 11 december 2018 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (EUT L 321, 17.12.2018, s. 36).

([6]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (direktiv om audiovisuella medietjänster) (EUT L 95, 15.4.2010, s. 1).

tjänsteleverantörens persontrafikprodukter och persontrafiktjänster, information före resan, information under resan och information om resan ställs in eller blir försenad. Andra uppgifter kan även omfatta information om priser och erbjudanden.

(33) Detta direktiv bör även omfatta webbplatser, tjänster för mobila enheter, inklusive mobila applikationer, som utvecklas eller tillhandahålls av persontrafikoperatörer inom detta direktivs tillämpningsområde, elektroniska biljettförsäljningstjänster, elektroniska biljetter och interaktiva självbetjäningsterminaler.

(34) Fastställandet av detta direktivs tillämpningsområde vad gäller luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster för passagerare bör grundas på befintlig sektorslagstiftning om passagerares rättigheter. Om detta direktiv inte tillämpas på vissa typer av transporttjänster bör medlemsstaterna uppmuntra tjänsteleverantörerna att tillämpa de relevanta tillgänglighetskrav i detta direktiv.

(35) I Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 ([7]) föreskrivs redan skyldigheter för offentliga myndigheter som tillhandahåller transporttjänster, inklusive stads-, förorts- och regionaltransporter, att göra sina webbplatser tillgängliga. Det här direktivet innehåller undantag för mikroföretag som tillhandahåller tjänster, däribland stads-, förorts- och regionaltransporter. Dessutom omfattar det här direktivet skyldigheter för att säkerställa att e-handelswebbplatser är tillgängliga. Eftersom det här direktivet innehåller skyldigheter för en stor majoritet av de privata leverantörerna av transporttjänster att göra sina webbplatser tillgängliga när de säljer biljetter online är det inte nödvändigt att i det här direktivet införa ytterligare krav för webbplatser för leverantörer av stads-, förorts- och regionaltransporter.

(36) Vissa aspekter av tillgänglighetskraven, särskilt när det gäller bestämmelsen om information enligt detta direktiv, omfattas redan av befintlig unionslagstiftning på området för persontransporter. Detta inbegriper delar av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/2004 ([8]), Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2006 ([9]), Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1371/2007 ([10]), Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1177/2010 ([11]) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 ([12]). Detta inbegriper även relevanta akter som antagits på grundval av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/57/EG ([13]). För att säkerställa rättslig samstämdhet bör tillgänglighetskraven i dessa förordningar och dessa akter fortsätta att tillämpas som förut. Ytterligare krav det här direktivet skulle dock komplettera befintliga krav och förbättra den inre marknadens funktion på transportområdet och gynna personer med funktionsnedsättning.

(37) Vissa aspekter av transporttjänster bör inte omfattas av detta direktiv när de tillhandahålls utanför medlemsstaternas territorium, även om tjänsten har inriktats på unionsmarknaden. Med avseende på dessa aspekter bör en persontrafikoperatör enbart vara skyldig att säkerställa att kraven i detta direktiv uppfylls vad gäller den del av tjänsten som erbjuds inom unionens territorium. När det gäller lufttransporter bör emellertid unionslufttrafikföretag säkerställa att de tillämpliga kraven i detta direktiv uppfylls även på flygningar från en flygplats i ett

([7]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 av den 26 oktober 2016 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer (EUT L 327, 2.12.2016, s. 1).

([8]) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/2004 av den 11 februari 2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar och om upphävande av förordning (EEG) nr 295/91 (EUT L 46, 17.2.2004, s. 1).

([9]) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2006 av den 5 juli 2006 om rättigheter i samband med flygresor för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet (EUT L 204, 26.7.2006, s. 1).

([10]) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1371/2007 av den 23 oktober 2007 om rättigheter och skyldigheter för tågresenärer (EUT L 315, 3.12.2007, s. 14).

([11]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1177/2010 av den 24 november 2010 om passagerares rättigheter vid resor till sjöss och på inre vattenvägar och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (EUT L 334, 17.12.2010, s. 1).

([12]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 av den 16 februari 2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (EUT L 55, 28.2.2011, s. 1).

([13]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/57/EG av den 17 juni 2008 om driftskompatibiliteten hos järnvägssystemet inom gemenskapen (EUT L 191, 18.7.2008, s. 1).

tredjeland till en flygplats belägen inom en medlemsstats territorium. Dessutom bör alla lufttrafikföretag, inbegripet de som inte är auktoriserade i unionen, säkerställa att de tillämpliga kraven i detta direktiv uppfylls i de fall då flygningar avgår från unionens territorium till ett tredjelands territorium.

(38) Städernas myndigheter bör uppmuntras att integrera obehindrad tillgänglighet till stadstransporttjänster i sina planer för hållbar rörlighet i städer och att regelbundet offentliggöra förteckningar över bästa praxis för obehindrad tillgänglighet till kollektivtrafik och rörlighet i städer.

(39) Unionsrätten om banktjänster och finansiella tjänster syftar till att skydda och ge information till konsumenterna av dessa tjänster i hela unionen, men omfattar inte tillgänglighetskrav. I syfte att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att använda dessa tjänster i hela unionen, inklusive sådana som tillhandahålls på webbplatser och via tjänster för mobila enheter, inklusive mobila applikationer, att fatta välinformerade beslut, och att känna att de åtnjuter ett tillräckligt skydd på samma villkor som andra konsumenter samt säkerställa lika villkor för tjänsteleverantörer bör man i detta direktiv fastställa gemensamma tillgänglighetskrav för vissa banktjänster och finansiella tjänster som tillhandahålls konsumenter.

(40) Lämpliga tillgänglighetskrav bör också gälla för identifieringsmetoder, elektroniska signaturer och betaltjänster, eftersom de är nödvändiga för att utföra konsumenternas banktransaktioner.

(41) E-bokfiler bygger på en elektronisk datorkodning som möjliggör spridning av och sökning i ett intellektuellt verk som mestadels föreligger som text eller i grafisk form. Kodningens precisionsgrad bestämmer e-bokfilernas tillgänglighet, i synnerhet när det gäller klassificeringen av olika grundläggande beståndsdelar i verket och den standardiserade beskrivningen av dess struktur. Interoperabilitet i fråga om tillgänglighet bör maximera dessa filers kompatibilitet med olika användarprogram och med befintliga och framtida tekniska hjälpmedel. Särdragen när det gäller speciella volymer såsom serier, barnböcker och konstböcker bör beaktas när det gäller alla tillämpliga tillgänglighetskrav. Olika tillgänglighetskrav i medlemsstaterna skulle göra det svårt för utgivare och andra ekonomiska aktörer att dra nytta av fördelarna med den inre marknaden, skulle kunna skapa interoperabilitetsproblem med läsplattor och skulle begränsa tillgången för konsumenter med funktionsnedsättning. När det gäller e-böcker skulle begreppet *tjänsteleverantör* kunna inbegripa utgivare och andra ekonomiska aktörer som distribuerar dessa.

Det är ett känt faktum att personer med funktionsnedsättning fortsätter att stå inför hinder när det gäller att få tillgång till innehåll som är skyddat av upphovsrätt och närstående rättigheter och att vissa åtgärder för att ta itu med denna situation redan har vidtagits till exempel genom antagandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1564 ([14]) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1563 ([15]), och att ytterligare unionsåtgärder i detta syfte skulle kunna vidtas i framtiden.

(42) I detta direktiv definieras e-handelstjänster som en tjänst som tillhandahålls på distans„ genom webbplatser och tjänster för mobila enheter, på elektronisk väg och på individuell begäran av en konsument i syfte att ingå ett konsumentavtal. Med avseende på den definitionen avses med *på distans* en tjänst som tillhandahålls utan att parterna är närvarande samtidigt, *på elektronisk väg* en tjänst som sänds vid utgångspunkten och tas emot vid slutpunkten med hjälp av utrustning för elektronisk behandling (inbegripet digital signalkomprimering) och lagring av uppgifter, och som i sin helhet sänds, befordras och tas emot genom tråd, radio, optiska medel eller andra elektromagnetiska medel, och *på individuell begäran av en konsument* en tjänst som tillhandahålls på individuell begäran. Med tanke på e-handelstjänsternas ökade relevans och deras starkt tekniska karaktär är det viktigt med harmoniserade krav för deras tillgänglighet.

([14]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1564 av den 13 september 2017 om viss tillåten användning av vissa verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning och om ändring av direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (EUT L 242, 20.9.2017, s. 6).

([15]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1563 av den 13 september 2017 om gränsöverskridande utbyte mellan unionen och tredjeländer av exemplar i tillgängligt format av vissa verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer med blindhet, synnedsättning eller annan läsnedsättning (EUT L 242, 20.9.2017, s. 1).

(43) Skyldigheterna i detta direktiv beträffande e-handelstjänsternas tillgänglighet bör gälla internetförsäljning av alla produkter och tjänster och bör därför även gälla försäljning av en produkt eller tjänst som i sig omfattas av detta direktiv.

(44) De åtgärder som avser tillgängligheten för mottagandet av nödkommunikation bör antas utan att det påverkar organisationen av alarmeringstjänsterna, vilket fortsatt omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhets.

(45) I enlighet med direktiv (EU) 2018/1972 ska medlemsstaterna säkerställa att tillträde för slutanvändare med funktionsnedsättning till alarmeringstjänster är tillgängligt via nödkommunikation och är likvärdigt med det tillträde som åtnjuts av andra slutanvändare, i enlighet med unionsrätten om harmonisering av tillgänglighetskraven för produkter och tjänster. Kommissionen och de nationella regleringsmyndigheterna eller andra behöriga myndigheter ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att slutanvändare med funktionsnedsättning som reser i en annan medlemsstat har tillträde till alarmeringstjänster på likvärdiga villkor som andra slutanvändare, om detta är möjligt, utan förhandsregistrering. Dessa åtgärder syftar till att säkerställa interoperabilitet mellan medlemsstater och ska i största möjliga utsträckning bygga på europeiska standarder eller specifikationer som fastställts i enlighet med artikel 39 i direktiv (EU) 2018/1972. Sådana åtgärder hindrar inte medlemsstaterna från att anta ytterligare krav i syfte att nå de mål som fastställs i det direktivet. Som ett alternativ till att uppfylla tillgänglighetskraven vad gäller mottagandet av nödkommunikation för användare med funktionsnedsättning i enlighet med detta direktiv, bör medlemsstaterna kunna fastställa en tredjepartsleverantör av samtalsförmedlande tjänster som kan användas av personer med funktionsnedsättning för kommunikation med alarmeringscentralen, till dess att dessa alarmeringscentraler kan använda elektroniska kommunikationstjänster genom internetprotokoll för att säkerställa tillgänglighet för att ta emot nödkommunikation. De skyldigheter som anges i det här direktivet bör inte i något fall tolkas som att de begränsar eller minskar någon skyldighet till förmån för slutanvändare med funktionsnedsättning, inklusive likvärdig tillgång till elektroniska kommunikationstjänster och alarmeringstjänster samt tillgänglighetsskyldigheter som anges i direktiv (EU) 2018/1972.

(46) I direktiv (EU) 2016/2102 fastställs tillgänglighetskrav för offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer, samt andra tillhörande aspekter, i synnerhet krav som rör de berörda webbplatsernas och mobila applikationernas överensstämmelse. Det direktivet innehåller dock en specifik förteckning över undantag. Liknande undantag är relevanta för det här direktivet. Viss verksamhet som äger rum via den offentliga sektorns webbplatser och mobila applikationer, såsom persontrafiktjänster eller e-handelstjänster som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde, bör dessutom uppfylla de tillämpliga tillgänglighetskraven i det här direktivet i syfte att säkerställa att internetförsäljningen av produkter och tjänster är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning, oavsett om säljaren är en offentlig eller privat ekonomisk aktör. Tillgänglighetskraven i det här direktivet bör anpassas till kraven i direktiv (EU) 2016/2102, trots skillnader i exempelvis övervakning, rapportering och efterlevnadsåtgärder.

(47) De fyra principerna för tillgänglighet i fråga om webbplatser och mobila applikationer, som används i direktiv (EU) 2016/2102, är följande: möjlighet att uppfatta, vilket innebär att information och komponenter i ett användargränssnitt måste presenteras för användare på sätt som de kan uppfatta; hanterbarhet, vilket innebär att komponenter i ett användargränssnitt och navigering måste vara hanterbara; begriplighet, vilket innebär att information och hantering av användargränssnittet måste vara begriplig; robust karaktär, vilket innebär att innehållet måste vara robust nog för att kunna tolkas på ett tillförlitligt sätt av ett brett spektrum av användarprogram, inklusive hjälpmedel. Dessa principer är även relevanta för det här direktivet.

(48) Medlemsstaterna bör vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att den fria rörligheten inom unionen för de produkter och tjänster som omfattas av detta direktiv och som uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven inte hindras av skäl som har att göra med tillgänglighetskraven.

(49) I vissa situationer skulle gemensamma tillgänglighetskrav för den bebyggda miljön underlätta den fria rörligheten för de berörda tjänsterna och för personer med funktionsnedsättning. För att säkerställa överensstämmelse med de tillgänglighetskrav som fastställs i bilaga III bör detta direktiv göra det möjligt för medlemsstaterna att inkludera den bebyggda miljö som används vid tillhandahållandet av de tjänster som omfattas av direktivets tillämpningsområde.

(50) Tillgänglighet bör uppnås genom systematiskt undanröjande och förebyggande av hinder, främst genom universell utformning eller *design för alla*, vilket bidrar till att säkerställa tillgång för personer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra. Enligt konventionen innebär det synsättet ”sådan utformning av produkter, miljöer, program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning”. I linje med konventionen ska begreppet ”*design för alla* inte utesluta hjälpmedel för enskilda

grupper av personer med funktionsnedsättning där så behövs". Dessutom bör tillgänglighet inte utesluta skälig anpassning när så krävs i unionsrätten eller i nationell rätt. Tillgänglighet och design för alla bör tolkas i enlighet med den allmänna kommentar nr 2 (2014) om artikel 9: tillgänglighet som kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har utarbetat.

(51) Produkter eller tjänster som omfattas av detta direktiv omfattas inte automatiskt av rådets direktiv 93/42/EEG ([16]). Vissa tekniska hjälpmedel som är medicintekniska produkter kan dock omfattas av det direktivet.

(52) De flesta jobb i unionen tillhandahålls av små och medelstora företag och mikroföretag. De är oerhört viktiga för den framtida tillväxten men ställs ofta inför hinder i utvecklingen av sina produkter och tjänster, framför allt i ett gränsöverskridande sammanhang. Därför är det nödvändigt att underlätta arbetet för små och medelstora företag och mikroföretag genom att harmonisera de nationella bestämmelserna om tillgänglighet, samtidigt som de nödvändiga skyddsåtgärderna bibehålls.

(53) För att mikroföretag och små och medelstora företag ska kunna gynnas av detta direktiv måste de verkligen uppfylla kraven i kommissionens rekommendation 2003/361/EG ([17]), och den relevanta rättspraxisen, som syftar till att förhindra kringgående av dess regler.

(54) I syfte att säkerställa enhetlighet i unionsrätten och samtidigt erkänna särdragen hos tillgänglighetskraven i detta direktiv bör detta direktiv grundas på Europaparlamentets och rådets beslut nr 768/2008/EG ([18]), eftersom det rör produkter som redan omfattas av andra unionsakter.

(55) Alla ekonomiska aktörer som omfattas av detta direktiv och som ingår i leverans- och distributionskedjan bör säkerställa att de endast tillhandahåller sådana produkter på marknaden som överensstämmer med detta direktiv. Detsamma bör gälla ekonomiska aktörer som tillhandahåller tjänster. Det är nödvändigt att göra en tydlig och proportionell fördelning av skyldigheterna i enlighet med varje ekonomisk aktörs roll i leverans- och distributionsprocessen.

(56) De ekonomiska aktörerna bör, i förhållande till den roll de har i leveranskedjan, ansvara för att produkter och tjänster överensstämmer med erforderliga krav, för att säkerställa en hög nivå när det gäller skydd av tillgängligheten och för att garantera rättvis konkurrens på unionsmarknaden.

(57) Skyldigheterna i detta direktiv bör tillämpas likvärdigt på ekonomiska aktörer i den offentliga sektorn och i den privata sektorn.

(58) Tillverkaren, som besitter detaljkunskap om konstruktions- och tillverkningsprocessen, är den som bäst kan genomföra hela bedömningen av överensstämmelse. Samtidigt som ansvaret för produkters överensstämmelse ligger kvar hos tillverkaren bör marknadskontrollmyndigheterna spela en viktig roll i kontrollen av huruvida produkter som tillhandahålls i unionen är tillverkade i enlighet med unionsrätten.

(59) Importörerna och distributörerna bör medverka i de nationella myndigheternas marknadskontroll och delta aktivt genom att förse de behöriga myndigheterna med alla nödvändiga uppgifter om den berörda produkten.

(60) Importörerna bör säkerställa att de produkter från tredjeländer som förs in på unionsmarknaden överensstämmer med detta direktiv, och framför allt att tillverkarna har genomfört lämpliga förfaranden för bedömning av överensstämmelse avseende dessa produkter.

(61) När en produkt släpps ut på marknaden bör importörerna på produkten ange sitt namn, registrerat firmanamn eller registrerat varumärke och kontaktadress.

([16]) Rådets direktiv 93/42/EEG av den 14 juni 1993 om medicintekniska produkter (EGT L 169, 12.7.1993, s. 1).
([17]) Kommissionens rekommendation 2003/361/EG av den 6 maj 2003 om definitionen av mikroföretag samt små och medelstora företag (EUT L 124, 20.5.2003, s. 36).
([18]) Europaparlamentets och rådets beslut nr 768/2008/EG av den 9 juli 2008 om en gemensam ram för saluföring av produkter och upphävande av rådets beslut 93/465/EEG (EUT L 218, 13.8.2008, s. 82).

(62) Distributörerna bör säkerställa att deras hantering av produkten inte inverkar negativt på produktens överensstämmelse med tillgänglighetskraven i detta direktiv.

(63) Alla ekonomiska aktörer som släpper ut en produkt på marknaden i eget namn eller under eget varumärke eller ändrar en produkt som redan släppts ut på marknaden på ett sådant sätt att det kan påverka överensstämmelsen med de tillämpliga kraven, bör anses vara tillverkare och bör därför överta tillverkarens skyldigheter.

(64) Av proportionalitetsskäl bör tillgänglighetskraven endast gälla så länge de inte ålägger den berörda ekonomiska aktören en oproportionerligt stor börda eller kräver en ändring av produkterna och tjänsterna som skulle innebära en grundläggande ändring av dem mot bakgrund av detta direktiv. Det bör dock finnas mekanismer för att kontrollera berättigande till undantag från tillgänglighetskravens tillämplighet.

(65) I detta direktiv bör principen *att först tänka småskaligt* följas och hänsyn tas till de administrativa bördor som små och medelstora företag ställs inför. Här bör mjuka regler fastställas när det gäller bedömning av överensstämmelse och även skyddsklausuler för ekonomiska aktörer, i stället för allmänna undantag och avvikelser för dessa företag. Följaktligen bör hänsyn tas till små och medelstora företags situation när man fastställer regler för urval och genomförande av de lämpligaste förfarandena för bedömning av överensstämmelse, och skyldigheten att bedöma överensstämmelse med tillgänglighetskrav bör begränsas så att den inte innebär en oproportionerligt stor börda för de små och medelstora företagen. Dessutom bör marknadskontrollmyndigheterna agera på ett proportionerligt sätt i förhållande till företagens storlek och den berörda tillverkningens inriktning på små serier eller på produkter som inte tillverkas seriemässigt, utan att skapa onödiga hinder för små och medelstora företag och utan att det urholkar skyddet av allmänintresset.

(66) I undantagsfall bör de ekonomiska aktörerna – om tillgänglighetskraven i detta direktiv skulle ålägga de ekonomiska aktörerna en oproportionerligt stor börda – endast vara skyldiga att uppfylla kraven i den mån de inte medför en oproportionerligt stor börda. I sådana vederbörligen motiverade fall skulle det inte finnas någon rimlig möjlighet för en ekonomisk aktör att fullständigt tillämpa ett eller flera av de tillgänglighetskraven i detta direktiv. Den ekonomiska aktören bör emellertid göra en tjänst eller en produkt som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde så tillgänglig som möjligt genom att tillämpa dessa krav i den mån de inte medför en oproportionerligt stor börda. Dessa tillgänglighetskrav, som av den ekonomiska aktören inte ansågs medföra en oproportionerligt stor börda, bör vara fullständigt tillämpliga. Undantag från uppfyllandet av ett eller flera tillgänglighetskrav på grund av en oproportionerligt stor börda bör inte gå utöver vad som är absolut nödvändigt för att begränsa denna börda i förhållande till den berörda särskilda produkten eller tjänsten i varje enskilt fall. Åtgärder som skulle medföra en oproportionerligt stor börda bör tolkas som åtgärder som skulle medföra en alltför stor organisatorisk eller ekonomisk börda för den ekonomiska aktören, samtidigt som man tar hänsyn till de sannolika fördelarna för personer med funktionsnedsättning i enlighet med de kriterier som fastställs i detta direktiv. Kriterier som grundas på dessa överväganden bör fastställas för att göra det möjligt för både ekonomiska aktörer och berörda myndigheter att jämföra olika situationer och på ett systematiskt sätt bedöma om en oproportionerligt stor börda förekommer. Endast berättigade skäl bör beaktas när man bedömer i vilken utsträckning tillgänglighetskraven inte kan uppfyllas eftersom de skulle leda till en oproportionerligt stor börda. Avsaknad av prioriteringar, tidsbrist eller bristande kunskaper bör inte anses vara berättigade skäl.

(67) Vid den övergripande bedömningen av om en oproportionerligt stor börda föreligger bör de kriterier som anges i bilaga VI användas. Bedömningen av om en oproportionerligt stor börda föreligger bör dokumenteras av den ekonomiska aktören med beaktande av de relevanta kriterierna. Tjänsteleverantörer bör göra en ny bedömning av en oproportionerligt stor börda minst vart femte år.

(68) Den ekonomiska aktören bör underrätta de behöriga myndigheterna om att den har stött sig på bestämmelserna i detta direktiv om grundläggande ändring och/eller oproportionerligt stor börda. Endast på begäran av de behöriga myndigheterna bör den ekonomiska aktören tillhandahålla en kopia av bedömningen och förklara varför produkten eller tjänsten inte är fullt tillgänglig och tillhandahålla bevis på att det föreligger en oproportionerligt stor börda eller en grundläggande ändring, eller både och.

(69) Om en tjänsteleverantör på grundval av den erforderliga bedömningen konstaterar att det skulle utgöra en oproportionerligt stor börda om det krävdes att alla självbetjäningsterminaler som används för tillhandahållandet av tjänster som omfattas av detta direktiv skulle uppfylla tillgänglighetskraven enligt detta direktiv, bör tjänsteleverantören fortfarande tillämpa dessa krav i den mån dessa krav inte medför en sådan oproportionerligt stor börda för den. Följaktligen bör tjänsteleverantören bedöma i vilken utsträckning en begränsad tillgänglighet i alla självbetjäningsterminaler eller ett begränsat antal fullt tillgängliga självbetjäningsterminaler skulle möjliggöra för dem att undvika en oproportionerligt stor börda som annars skulle läggas på dem, och de bör vara skyldiga att efterleva tillgänglighetskraven i detta direktiv endast i den utsträckningen.

(70) Mikroföretag särskiljs från alla andra företag genom sin begränsade personal och årliga omsättning eller årliga balansomslutning. Den börda som det innebär för mikroföretag att uppfylla tillgänglighetskraven tar därför i allmänhet en större del av deras finansiella resurser och personalresurser i anspråk jämfört med andra företag och kommer med större sannolikhet att utgöra en oproportionerligt stor andel av kostnaderna. En betydande andel av kostnaden för mikroföretag härrör från pappersarbete och dokumentation som visar överensstämmelse med de olika krav som fastställs i unionsrätten. Alla ekonomiska aktörer som omfattas av detta direktiv bör kunna bedöma proportionaliteten vad gäller att uppfylla tillgänglighetskraven i detta direktiv och bör uppfylla dem enbart i den utsträckning de inte är oproportionerliga, men att kräva en sådan bedömning från mikroföretag som tillhandahåller tjänster skulle i sig utgöra en oproportionerligt stor börda. Därför bör krav och skyldigheter i detta direktiv inte gälla mikroföretag som tillhandahåller tjänster inom ramen för detta direktivs tillämpningsområde.

(71) För att minska den administrativa bördan bör man i direktivet föreskriva mindre betungande krav och skyldigheter för mikroföretag som hanterar produkter som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde.

(72) Även om vissa mikroföretag är undantagna från skyldigheterna i detta direktiv, bör alla mikroföretag uppmanas att tillverka, importera eller distribuera produkter och tillhandahålla tjänster som uppfyller tillgänglighetskraven i detta direktiv så att deras konkurrenskraft och tillväxtpotential på den inre marknaden ökar. Medlemsstaterna bör därför tillhandahålla riktlinjer och verktyg till mikroföretag för att underlätta tillämpningen av de nationella bestämmelser genom vilka detta direktiv införlivas.

(73) Alla ekonomiska aktörer bör agera ansvarsfullt och uppfylla alla tillämpliga rättsliga krav när de släpper ut eller tillhandahåller produkter eller tillhandahåller tjänster på marknaden.

(74) För att underlätta bedömningen av överensstämmelse med tillämpliga tillgänglighetskrav är det nödvändigt att föreskriva presumtion om överensstämmelse för produkter och tjänster som överensstämmer med frivilliga harmoniserade standarder som har antagits i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1025/2012 ([19]) i syfte att utarbeta detaljerade tekniska specifikationer av dessa krav. Kommissionen har redan utfärdat ett antal standardiseringsbegäranden om tillgänglighet till de europeiska standardiseringsorganisationerna, såsom standardiseringsuppdragen M/376, M/473 och M/420, vilka skulle vara relevanta för utarbetandet av harmoniserade standarder.

(75) I förordning (EU) nr 1025/2012 fastställs ett förfarande för formella invändningar mot harmoniserade standarder som inte anses uppfylla kraven i detta direktiv.

(76) Europeiska standarder bör vara marknadsdrivna, ta hänsyn till allmänintresset och de politiska mål som tydligt uttalats i kommissionens begäran till en eller flera europeiska standardiseringsorganisationer om utarbetande av harmoniserade standarder och grundas på samförstånd. Om det saknas harmoniserade standarder och om de behövs för harmoniseringen av den inre marknaden bör kommissionen i vissa fall kunna anta genomförandeakter med tekniska specifikationer för tillgänglighetskraven i detta direktiv. Tekniska specifikationer bör endast användas i sådana fall. Kommissionen bör till exempel kunna anta tekniska specifikationer särskilt när standardiseringsprocessen blockeras av att de berörda parterna inte kan nå samförstånd eller när det förekommer otillbörliga dröjsmål vid fastställandet av en harmoniserad standard, till exempel på grund av att den kvalitet som krävs inte uppnåtts. Kommissionen bör låta det gå tillräckligt lång tid efter sin begäran till en eller flera europeiska standardiseringsorganisationer om utarbetande av harmoniserade standarder innan den antar en teknisk specifikation avseende samma tillgänglighetskrav. Kommissionen bör inte tillåtas anta en teknisk specifikation utan att först ha försökt se till att tillgänglighetskraven täcks av det europeiska standardiseringssystemet, med undantag för om kommissionen kan visa att de tekniska specifikationerna uppfyller de krav som fastställs i bilaga II till förordning (EU) nr 1025/2012.

(77) I syfte att på effektivast möjliga sätt fastställa harmoniserade standarder och tekniska specifikationer som uppfyller tillgänglighetskraven i detta direktiv för produkter och tjänster bör kommissionen, när så är genomförbart, involvera europeiska paraplyorganisationer för personer med funktionsnedsättning och alla andra berörda parter i processen.

([19]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1025/2012 av den 25 oktober 2012 om europeisk standardisering och om ändring av rådets direktiv 89/686/EEG och 93/15/EEG samt av Europaparlamentets och rådets direktiv 94/9/EG, 94/25/EG, 95/16/EG, 97/23/EG, 98/34/EG, 2004/22/EG, 2007/23/EG, 2009/23/EG och 2009/105/EG samt om upphävande av rådets beslut 87/95/EEG och Europaparlamentets och rådets beslut 1673/2006/EG (EUT L 316, 14.11.2012, s. 12).

(78) För att säkerställa effektiv tillgång till information för marknadskontrolländamål bör den information som krävs för att förklara överensstämmelse med alla tillämpliga unionsakter tillgängliggöras i en enda EU-försäkran om överensstämmelse. I syfte att minska den administrativa bördan för de ekonomiska aktörerna bör de kunna inkludera alla relevanta enskilda försäkringar om överensstämmelse i den enda EU-försäkran om överensstämmelse.

(79) När det gäller bedömningen av överensstämmelse för produkter bör detta direktiv följa förfarandet Intern tillverkningskontroll i *Modul A*, som anges i bilaga II till beslut nr 768/2008/EG, eftersom det gör det möjligt för ekonomiska aktörer att visa, och för behöriga myndigheter att säkerställa, att produkter som tillhandahålls på marknaden uppfyller tillgänglighetskraven och inte medför någon orimlig börda.

(80) När myndigheter utför marknadskontroll av produkter och kontrollerar tjänsters överensstämmelse bör de även kontrollera bedömningarna av överensstämmelse, inklusive huruvida den relevanta bedömningen av grundläggande ändring eller oproportionerligt stor börda genomfördes på ett korrekt sätt. Myndigheterna bör utföra sina uppgifter i samarbete med personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem och deras intressen.

(81) När det gäller tjänster bör den information som behövs för att bedöma överensstämmelsen med tillgänglighetskraven i det här direktivet ges i de allmänna villkoren eller likvärdigt dokument utan att detta påverkar tillämpningen av Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU ([20]).

(82) CE-märkningen, som visar att en produkt överensstämmer med tillgänglighetskraven i detta direktiv, är det synliga resultatet av en hel process av bedömning av överensstämmelse i vid bemärkelse. Detta direktiv bör följa de allmänna principer för CE-märkning som fastställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 ([21]) om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter. Utöver att upprätta en EU-försäkran om överensstämmelse bör tillverkaren på ett kostnadseffektivt sätt informera konsumenterna om sina produkters tillgänglighet.

(83) Genom att anbringa CE-märkningen på en produkt försäkrar tillverkaren, i enlighet med förordning (EG) nr 765/2008, att produkten överensstämmer med alla tillämpliga tillgänglighetskrav och att tillverkaren tar på sig det fulla ansvaret för detta.

(84) I enlighet med beslut nr 768/2008/EG ankommer det på medlemsstaterna att säkerställa att marknadskontrollen av produkter inom deras territorium är stark och effektiv, och att förse sina marknadskontrollmyndigheter med tillräckliga befogenheter och resurser.

(85) Medlemsstaterna bör kontrollera att tjänster överensstämmer med skyldigheterna i detta direktiv och bör följa upp klagomål och rapporter om bristande överensstämmelse för att säkerställa att korrigerande åtgärder har vidtagits.

(86) Kommissionen kan där så är lämpligt, i samråd med de berörda parterna, anta icke-bindande riktlinjer för att stödja samordningen mellan marknadskontrollmyndigheterna och myndigheter som är ansvariga för kontroll av tjänsters överensstämmelse. Kommissionen och medlemsstaterna bör ha möjlighet att inrätta initiativ i syfte att dela de resurser och den expertis som finns hos myndigheterna.

(87) Medlemsstaterna bör säkerställa att marknadskontrollmyndigheterna och myndigheter som är ansvariga för kontroll av tjänsters överensstämmelse kontrollerar att de ekonomiska aktörerna uppfyller de kriterier som anges i bilaga VI i enlighet med kapitlen VIII och IX. Medlemsstaterna bör ha möjlighet att utse ett specialiserat organ för utförandet av marknadskontrollmyndigheternas skyldigheter eller skyldigheterna för myndigheter som är ansvariga för kontroll av tjänsters överensstämmelse i enlighet med detta direktiv. Medlemsstaterna bör ha möjlighet att besluta att ett sådant specialiserat organs befogenheter begränsas till tillämpningsområdet för detta direktiv eller vissa delar därav utan att detta påverkar medlemsstaternas skyldigheter enligt förordning (EG) nr 765/2008.

([20]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter och om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG och om upphävande av rådets direktiv 85/577/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG (EUT L 304, 22.11.2011, s. 64).

([21]) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 av den 9 juli 2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93 (EUT L 218, 13.8.2008, s. 30).

(88) Ett förfarande för skyddsåtgärder bör upprättas, vilket bör gälla om medlemsstaterna är oeniga om åtgärder som en medlemsstat vidtagit. Enligt detta skyddsförfarande underrättas berörda parter om planerade åtgärder när det gäller produkter som inte uppfyller tillgänglighetskraven i detta direktiv. Förfarandet för skyddsåtgärder bör ge marknadskontrollmyndigheterna möjlighet att, i samarbete med de berörda ekonomiska aktörerna, agera i ett tidigare skede när det gäller sådana produkter.

(89) Om medlemsstaterna och kommissionen är överens om att en medlemsstats åtgärd är berättigad, bör kommissionen inte involveras ytterligare, utom i de fall då den bristande överensstämmelsen kan anses bero på brister i en harmoniserad standard.

(90) I enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU ([22]) och 2014/25/EU ([23]) om offentlig upphandling, där förfaranden fastställs för offentlig upphandling av offentliga kontrakt och projekttävlingar för vissa varor (produkter), tjänster och byggentreprenader, ska de tekniska specifikationerna, utom i vederbörligen motiverade fall, vid alla upphandlingar där kontraktsföremålet ska användas av fysiska personer, oavsett om det rör sig om allmänheten eller personal vid den upphandlande myndigheten eller enheten, fastställas med hänsyn till kriterier avseende tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning eller formgivning med tanke på samtliga användares behov. Vidare kräver dessa direktiv att om obligatoriska tillgänglighetskrav har antagits genom en unionsrättsakt ska de tekniska specifikationerna avseende tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning eller formgivning med tanke på samtliga användares behov utformas med hänvisning till den rättsakten. Det här direktivet bör fastställa obligatoriska tillgänglighetskrav för de produkter och tjänster som omfattas av det. För de produkter och tjänster som inte omfattas av det här direktivets tillämpningsområde är tillgänglighetskraven i det inte bindande. Användning av dessa tillgänglighetskrav för att uppfylla relevanta skyldigheter enligt andra unionsakter än det här direktivet skulle dock underlätta genomförandet av tillgängligheten och bidra till rättssäkerhet och tillnärmning av tillgänglighetskraven i hela unionen. Myndigheterna bör inte hindras från att fastställa mer långtgående tillgänglighetskrav än de som anges i bilaga I till det här direktivet.

(91) Detta direktiv bör inte ändra den obligatoriska eller frivilliga karaktären hos de bestämmelser som rör tillgängligheten i andra unionsakter.

(92) Detta direktiv bör endast gälla upphandlingsförfaranden för vilka en anbudsinfordran redan har skickats ut eller, i de fall en anbudsinfordran inte krävs, om den upphandlande myndigheten eller den upphandlande enheten har påbörjat upphandlingsförfarandet efter den dag då detta direktiv börjar tillämpas.

(93) I syfte att säkerställa att detta direktiv tillämpas på rätt sätt bör befogenheten att anta akter i enlighet med artikel 290 i EUF-fördraget delegeras till kommissionen med avseende på följande: ytterligare specificering av de tillgänglighetskrav som genom själva sin beskaffenhet inte kan ge den avsedda effekten såvida de inte närmare specificeras i bindande unionsrättsakter; ändring av den period under vilken ekonomiska aktörer måste kunna identifiera en ekonomisk aktör som har levererat en produkt till dem eller till vilken de har levererat en produkt; ytterligare specificering av de relevanta kriterier som den ekonomiska aktören ska beakta vid bedömningen av huruvida överensstämmelsen med tillgänglighetskraven skulle medföra en oproportionerligt stor börda. Det är särskilt viktigt att kommissionen genomför lämpliga samråd under sitt förberedande arbete, inklusive på expertnivå, och att dessa samråd genomförs i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning ([24]). För att säkerställa lika stor delaktighet i förberedelsen av delegerade akter erhåller Europaparlamentet och rådet alla handlingar samtidigt som medlemsstaternas experter, och deras experter ges systematiskt tillträde till möten i kommissionens expertgrupper som arbetar med förberedelse av delegerade akter.

(94) För att säkerställa enhetliga villkor för genomförandet av detta direktiv, bör kommissionen tilldelas genomförandebefogenheter med avseende på de tekniska specifikationerna. Dessa befogenheter bör utövas i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011 ([25]).

([22]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG (EUT L 94, 28.3.2014, s. 65).

([23]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/25/EU av den 26 februari 2014 om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster och om upphävande av direktiv 2004/17/EG (EUT L 94, 28.3.2014, s. 243).

([24]) EUT L 123, 12.5.2016, s. 1.

([25]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011 av den 16 februari 2011 om fastställande av allmänna regler och principer för medlemsstaternas kontroll av kommissionens utövande av sina genomförandebefogenheter (EUT L 55, 28.2.2011, s. 13).

(95) Medlemsstaterna bör säkerställa att det finns lämpliga och effektiva medel för att säkerställa efterlevnaden av detta direktiv och bör därför således upprätta lämpliga kontrollmekanismer, såsom efterhandskontroll av marknadskontrollmyndigheterna, för att kontrollera att ett undantag från tillgänglighetskraven är berättigat. Vid behandling av klagomål avseende tillgänglighet bör medlemsstaterna iaktta den allmänna principen om god förvaltning och i synnerhet tjänstemännens skyldighet att säkerställa att ett beslut om varje klagomål fattas inom rimlig tid.

(96) I syfte att främja ett enhetligt genomförande av detta direktiv bör kommissionen, för att underlätta utbytet av information och bästa praxis och för att tillhandahålla råd, inrätta en arbetsgrupp som består av berörda myndigheter och parter. Samarbete bör främjas mellan myndigheterna och de berörda parterna, inklusive personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem, bland annat i syfte att förbättra samstämmigheten vid tillämpningen av bestämmelserna i detta direktiv gällande tillgänglighetskrav och att övervaka genomförandet av dess bestämmelser om grundläggande ändring och oproportionerligt stor börda.

(97) Med hänsyn till den befintliga rättsliga ramen rörande rättsmedel inom de områden som omfattas av direktiven 2014/24/EU och 2014/25/EU, bör bestämmelserna om efterlevnadsåtgärder och sanktioner i det här direktivet inte gälla de upphandlingsförfaranden för vilka skyldigheterna i detta direktiv gäller. Ett sådant undantagande påverkar inte medlemsstaternas fördragsenliga skyldigheter att vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa unionsrättens tillämpning och effektivitet.

(98) Sanktionerna bör vara adekvata i förhållande till överträdelsernas art och omständigheterna så att de inte fungerar som ett alternativ till att de ekonomiska aktörerna fullgör sin skyldighet att göra sina produkter eller tjänster tillgängliga.

(99) Medlemsstaterna bör, i enlighet med gällande unionsrätt, säkerställa att det finns alternativa tvistlösningsmekanismer som gör det möjligt att åtgärda påstådda fall av bristande efterlevnad av detta direktiv innan talan väcks vid domstol eller hos behöriga förvaltningsmyndigheter.

(100) I enlighet med den gemensamma politiska förklaringen av den 28 september 2011 från medlemsstaterna och kommissionen om förklarande dokument ([26]), har medlemsstaterna åtagit sig att, när det är berättigat, låta anmälan av införlivandeåtgärder åtföljas av ett eller flera dokument som förklarar förhållandet mellan de olika delarna i direktivet och motsvarande delar i de nationella instrumenten för införlivande. Lagstiftaren anser att det är motiverat att sådana dokument översänds avseende detta direktiv.

(101) I syfte att ge tjänsteleverantörerna tillräckligt med tid för att anpassa sig till kraven i detta direktiv är det nödvändigt att införa en övergångsperiod på fem år efter tillämpningsdagen för detta direktiv, under vilken produkter som används vid tillhandahållandet av en tjänst och som släppts ut på marknaden före den dagen inte måste uppfylla tillgänglighetskraven i detta direktiv såvida de inte ersätts av tjänsteleverantörerna under övergångsperioden. Med tanke på kostnaderna och den långa livslängden för självbetjäningsterminaler, är det lämpligt att föreskriva att sådana terminaler, när de används vid tillhandahållandet av tjänster, får fortsätta att användas till slutet av deras ekonomiska livslängd, förutsatt att de inte ersätts under denna period, dock inte längre än 20 år.

(102) Tillgänglighetskraven i detta direktiv bör gälla för produkter som släpps ut på marknaden och tjänster som tillhandahålls efter den dag då de nationella åtgärder som införlivar detta direktiv börjar tillämpas, inbegripet redan använda och begagnade produkter som importeras från ett tredjeland och som släpps ut på marknaden efter den dagen.

(103) Detta direktiv är förenligt med de grundläggande rättigheter och de principer som erkänns särskilt i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad *stadgan*). Syftet med direktivet är i synnerhet att säkerställa fullständig respekt för rätten för personer med funktionsnedsättning att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet samt främja tillämpningen av artiklarna 21, 25 och 26 i stadgan.

(104) Eftersom målet för detta direktiv, nämligen att undanröja hinder för fri rörlighet för vissa tillgängliga produkter och tjänster i syfte att bidra till en väl fungerande inre marknad, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna eftersom det kräver harmonisering av de olika regler som för närvarande finns i deras respektive rättssystem utan snarare, på grund av att det fastställs gemensamma tillgänglighetskrav och regler för den inre marknadens funktion, kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget om Europeiska unionen. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål.

([26]) EUT C 369, 17.12.2011. s. 14.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL I

Allmänna bestämmelser

Artikel 1

Syfte

Syftet med detta direktiv är att bidra till en väl fungerande inre marknad genom en tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar vad gäller tillgänglighetskrav för vissa produkter och tjänster, särskilt genom att undanröja och förebygga de hinder för den fria rörligheten för de produkter och tjänster som omfattas av detta direktiv som uppstår på grund av de olika tillgänglighetskraven i medlemsstaterna.

Artikel 2

Tillämpningsområde

1. Detta direktiv gäller för följande produkter som släpps ut på marknaden efter den 28 juni 2025:

a) Datormaskinvarusystem med generella användningsområden som är avsedda för konsumenter och operativsystem till dessa maskinvarusystem.

b) Följande självbetjäningsterminaler:

i) Betalningsterminaler.

ii) Följande självbetjäningsterminaler som är avsedda för tillhandahållande av tjänster som omfattas av detta direktiv:

— Bankomater.

— Biljettförsäljningsautomater.

— Incheckningsautomater.

— Interaktiva självbetjäningsterminaler som tillhandahåller information, förutom terminaler som har monterats som integrerade delar av fordon, luftfartyg, fartyg eller rullande materiel.

c) Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för elektroniska kommunikationstjänster.

d) Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet, som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster.

e) Läsplattor.

2. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 32, gäller detta direktiv för följande tjänster som tillhandahålls konsumenter efter den 28 juni 2025:

a) Elektroniska kommunikationstjänster med undantag av överföringstjänster som används för tillhandahållande av maskin till maskin-tjänster.

b) Tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster.

c) Följande inslag i luft-, buss-, järnvägs- och vattentransporttjänster för passagerare, med undantag för stads-, förorts- och regionaltransporter vilka endast omfattas av led v:

i) Webbplatser.

ii) Tjänster för mobila enheter, däribland mobila applikationer.

iii) Elektroniska biljetter och elektroniska biljettförsäljningstjänster.

iv) Förmedling av information om transporttjänster, inklusive reseinformation i realtid; när det gäller informationsskärmar ska detta begränsas till interaktiva skärmar som är belägna inom unionens territorium.

v) Interaktiva självbetjäningsterminaler belägna inom unionens territorium, utom sådana som har monterats som integrerade delar av fordon, luftfartyg, fartyg eller rullande materiel som används vid tillhandahållandet av någon del av sådana persontrafiktjänster.

d) Banktjänster för konsumenter.

e) E-böcker och ändamålsenlig programvara.

f) E-handelstjänster.

3. Detta direktiv gäller mottagande av nödkommunikation till det gemensamma europeiska larmnumret *112*.

4. När det gäller webbplatser och mobila applikationer gäller detta direktiv inte följande innehåll:

a) Förinspelade tidsberoende medier som offentliggjorts före den 28 juni 2025.

b) Filformat för dokument som offentliggjorts före den 28 juni 2025.

c) Kartor och karttjänster på nätet, om väsentlig information tillhandahålls på ett tillgängligt digitalt sätt för kartor som är avsedda för navigering.

d) Innehåll från tredje part som varken finansieras eller utvecklas eller står under kontroll av den berörda ekonomiska aktören.

e) Webbplatsers och mobila applikationers innehåll som kan klassificeras som arkiv, det vill säga endast innehåller innehåll som inte uppdaterats eller redigerats efter den 28 juni 2025

5. Detta direktiv ska inte påverka tillämpningen av direktiv (EU) 2017/1564 och förordning (EU) 2017/1563.

Artikel 3

Definitioner

I detta direktiv gäller följande definitioner:

1. *personer med funktionsnedsättning*: personer som har någon varaktig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning som i samspel med olika hinder kan hindra dem från att fullt ut och effektivt delta i samhället på lika villkor som andra.

2. *produkt*: ett ämne, preparat eller annan vara framställd genom en tillverkningsprocess, dock inte livsmedel, foder, levande växter och djur, produkter av mänskligt ursprung samt produkter av växter och djur med direkt koppling till deras framtida fortplantning.

3. *tjänst*: tjänst enligt definitionen i artikel 4.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG ([27]).

4. *tjänsteleverantör*: en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller en tjänst på unionsmarknaden eller som erbjuder sig att tillhandahålla en sådan tjänst till konsumenter i unionen.

5. *audiovisuella medietjänster*: tjänster enligt definitionen i artikel 1.1 a i direktiv 2010/13/EU.

6. *tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster*: tjänster som överförs via elektroniska kommunikationsnät som används för att identifiera, välja, ta emot information om samt konsultera audiovisuella medietjänster och eventuella tillhandahållna funktioner, såsom undertexter för döva och hörselskadade personer, syntolkning, talad textning och teckenspråkstolkning, som resulterar av genomförandet av åtgärder för att göra tjänsterna tillgängliga i enlighet med vad som avses i artikel 7 i direktiv 2010/13/EU; och omfattar även elektroniska programguider (EPG).

7. *terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet, som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster*: all utrustning vars huvudsyfte är att ge åtkomst till audiovisuella medietjänster.

([27]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden (EUT L 376, 27.12.2006, s. 36).

8. *elektronisk kommunikationstjänst*: elektronisk kommunikationstjänst enligt definitionen i artikel 2.4 i direktiv (EU) 2018/1972.

9. *totalkonversationstjänst*: totalkonversationstjänst enligt definitionen i artikel 2.35 i direktiv (EU) 2018/1972.

10. *alarmeringscentral*: alarmeringscentral enligt definitionen i artikel 2.36 i direktiv (EU) 2018/1972.

11. *den lämpligaste alarmeringscentralen*: den lämpligaste alarmeringscentralen enligt definitionen i artikel 2.37 i direktiv (EU) 2018/1972.

12. *nödkommunikation*: nödkommunikation enligt definitionen i artikel 2.38 i direktiv (EU) 2018/1972.

13. *alarmeringstjänst*: alarmeringstjänst enligt definitionen i artikel 2.39 i direktiv (EU) 2018/1972.

14. *realtidstext*: en typ av textbaserad konversation i punkt-till-punktsituationer eller vid flerpunktskonferenser där text som matas in överförs på ett sådant sätt att användaren uppfattar kommunikationen som kontinuerlig, dvs. att den sker tecken för tecken.

15. *tillhandahållande på marknaden*: leverans av en produkt för distribution, förbrukning eller användning på unionsmarknaden i samband med kommersiell verksamhet, mot betalning eller kostnadsfritt.

16. *utsläppande på marknaden*: det första tillhandahållandet av en produkt på unionsmarknaden.

17. *tillverkare*: fysisk eller juridisk person som tillverkar eller låter konstruera eller tillverka en produkt och saluför den produkten, i eget namn eller under eget varumärke.

18. *bemyndigad företrädare*: fysisk eller juridisk person som är etablerad inom unionen och som enligt en skriftlig fullmakt från tillverkaren har rätt att i dennes ställe utföra särskilda uppgifter.

19. *importör*: fysisk eller juridisk person som är etablerad inom unionen och släpper ut en produkt från ett tredjeland på unionsmarknaden.

20. *distributör*: fysisk eller juridisk person i leveranskedjan, förutom tillverkaren eller importören, som tillhandahåller en produkt på marknaden.

21. *ekonomisk aktör*: tillverkaren, den bemyndigade företrädaren, importören, distributören eller tjänsteleverantören.

22. *konsument*: fysisk person som köper produkten i fråga eller är mottagare av tjänsten i fråga för ändamål som ligger utanför dennes handel, företag, hantverksverksamhet eller yrke.

23. *mikroföretag*: ett företag med färre än tio anställda och som har en årsomsättning som inte överstiger 2 miljoner EUR eller en årlig balansomslutning som inte överstiger 2 miljoner EUR.

24. *små och medelstora företag*: företag som sysselsätter färre än 250 personer och som har en årsomsättning som inte överstiger 50 miljoner EUR eller en balansomslutning som inte överstiger 43 miljoner EUR per år, men som inte omfattar mikroföretag.

25. *harmoniserad standard*: en harmoniserad standard enligt definitionen i artikel 2.1 c i förordning (EU) nr 1025/2012.

26. *tekniska specifikationer*: en teknisk specifikation enligt definitionen i artikel 2.4 i förordning (EU) nr 1025/2012 som ger förutsättningar för att uppfylla de tillgänglighetskrav som gäller för en produkt eller tjänst.

27. *tillbakadragande*: åtgärd för att förhindra att en produkt i leveranskedjan tillhandahålls på marknaden.

28. *banktjänster för konsumenter*: tillhandahållande för konsumenter av följande banktjänster och finansiella tjänster:

a) kreditavtal som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG ([28]) eller Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU ([29]),

b) tjänsterna i avsnitt A punkterna 1, 2, 4 och 5 och avsnitt B punkterna 1, 2, 4 och 5 i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU ([30]),

c) betaltjänster enligt definitionen i artikel 4.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 ([31]),

d) tjänster som är knutna till betalkontot enligt definitionen i artikel 2.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU, ([32]) och

e) elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG ([33]).

29. *betalningsterminal*: anordning vars huvudsyfte är att göra det möjligt att genomföra betalningar med användning av betalningsinstrument enligt definitionen i artikel 4.14 i direktiv (EU) 2015/2366, vid ett fysiskt försäljningsställe men inte i en virtuell miljö.

30. *e-handelstjänster*: tjänster som tillhandahålls på distans, genom webbplatser och tjänster för mobila enheter, på elektronisk väg och på individuell begäran av en konsument i syfte att ingå ett konsumentavtal.

31. *lufttransporttjänster för passagerare*: kommersiella luftfartstjänster för passagerare enligt definitionen i artikel 2 l i förordning (EG) nr 1107/2006 i samband med avfärd från, transitering genom eller ankomst till en flygplats, när flygplasten är belägen inom en medlemsstats territorium, inbegripet flygningar som avgår från en flygplats som är belägen i ett tredjeland till en flygplats som är belägen inom en medlemsstats territorium, om tjänsterna tillhandahålls av ett unionslufttrafikföretag.

32. *busstransporttjänster för passagerare*: de tjänster som omfattas av artikel 2.1. och 2.2 i förordning (EU) nr 181/2011.

33. *järnvägstransporttjänster för passagerare*: all persontrafik på järnväg som avses i artikel 2.1 i förordning (EG) nr 1371/2007, med undantag för de tjänster som avses i artikel 2.2 i den förordningen.

34. *vattentransporttjänster för passagerare*: de persontrafiktjänster som omfattas av artikel 2.1 i förordning (EU) nr 1177/2010, med undantag för de tjänster som avses i. artikel 2.2 i den förordningen.

35. *stads- och förortstransporter*: stads- och förortstrafikenligt definitionen i artikel 3.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/34/EU ([34]), men vad gäller det här direktivet inkluderar det endast följande transportsätt: järnväg, buss, tunnelbana, spårväg och trådbuss.

([28]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, 22.5.2008, s. 66).
([29]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU av den 4 februari 2014 om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet och om ändring av direktiven 2008/48/EG och 2013/36/EU och förordning (EU) nr 1093/2010 (EUT L 60, 28.2.2014, s. 34).
([30]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU (EUT L 173, 12.6.2014, s. 349).
([31]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG, 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG (EUT L 337, 23.12.2015, s. 35).
([32]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU av den 23 juli 2014 om jämförbarhet för avgifter som avser betalkonto, byte av betalkonto och tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner (EUT L 257, 28.8.2014, s. 214).
([33]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG (EUT L 267, 10.10.2009, s. 7).
([34]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/34/EU av den 21 november 2012 om inrättande av ett gemensamt europeiskt järnvägsområde (EUT L 343, 14.12.2012, s. 32).

36. *regionaltransporter*: regional trafik enligt definitionen i artikel 3.7 i direktiv 2012/34/EU, men vad gäller det här direktivet inkluderar det endast följande transportsätt: järnväg, buss, tunnelbana, spårväg och trådbuss.

37. *tekniska hjälpmedel*: varje föremål, del av utrustning, tjänst eller produktsystem, inbegripet programvara, som används för att öka, upprätthålla, ersätta eller förbättra funktionsförmågan för personer med funktionsnedsättning eller för att lindra och kompensera för funktionsnedsättningar, aktivitetsbegränsningar eller delaktighetsinskränkningar.

38. *operativsystem*: programvara som bland annat hanterar gränssnittet till yttre maskinvara, schemalägger uppgifter, tilldelar lagring, och presenterar ett standardgränssnitt för användaren när inget tillämpningsprogram körs, inklusive ett grafiskt användargränssnitt, oavsett om sådan programvara är inbyggd i datormaskinvara med generella användningsområden som är avsedd för konsumenter eller utgör fristående programvara som är avsedd att köras på datormaskinvara med generella användningsområden som är avsedd för konsumenter, men exklusive en operativsystemladdare, bios (*basic input-output system*) eller andra fasta program som behövs vid start av en dator eller när operativsystemet installeras.

39. *datormaskinvarusystem med generella användningsområden som är avsett för konsumenter*: en maskinvarukombination som utgör en komplett dator och som kännetecknas av att den har många olika funktioner, har förmågan att med lämplig programvara utföra de flesta vanliga databehandlingsuppgifter som konsumenter efterfrågar och är avsedd att användas av konsumenter, detta inkluderar persondatorer, i synnerhet stationära datorer, bärbara datorer, smarttelefoner och datorplattor.

40. *interaktiv datorkapacitet*: funktion till stöd för interaktion mellan människa och enhet som möjliggör behandling och överföring av data, tal eller video, eller en kombination därav.

41. *e-bok och ändamålsenlig programvara*: en tjänst som inbegriper tillhandahållande av digitala filer som innehåller en elektronisk version av en bok som en person kan disponera, navigera i, läsa och använda, samt den särskilda programvaran, inklusive tjänster för mobila enheter, inklusive mobila applikationer, för att disponera, navigera i, läsa och använda dessa digitala filer, och det omfattar inte programvara som omfattas av definitionen i led 42.

42. *läsplatta*: särskild utrustning, inklusive både maskinvara och programvara, som används för att disponera, navigera i, läsa och använda e-bokfiler.

43. *elektroniska biljetter*: alla system i vilka resebevis, i form av en eller flera resebiljetter, reseabonnemang eller resekredit, lagras elektroniskt på ett fysiskt transportkort eller en annan enhet i stället för att skrivas ut som pappersbiljett.

44. *elektroniska biljettförsäljningstjänster*: alla system i vilka biljetter för persontrafik köps, inbegripet online med hjälp av en enhet med interaktiv datorkapacitet, och levereras till köparen i elektronisk form för att möjliggöra att de kan skrivas ut i pappersform eller visas upp på en mobil enhet med interaktiv datorkapacitet under resan.

KAPITEL II

Tillgänglighetskrav och fri rörlighet

Artikel 4

Tillgänglighetskrav

1. Medlemsstaterna ska säkerställa, i enlighet med punkterna 2, 3 och 5 i denna artikel och med förbehåll för artikel 14 i detta direktiv, att de ekonomiska aktörerna endast släpper ut produkter på marknaden och endast tillhandahåller tjänster som uppfyller tillgänglighetskraven i bilaga I.

2. Alla produkter ska uppfylla de tillgänglighetskrav som fastställs i bilaga I avsnitt I.

Alla produkter, med undantag för självbetjäningsterminaler, ska uppfylla de krav som fastställs i bilaga I avsnitt II.

3. Utan att det påverkar tillämpningen av punkt 5 i denna artikel ska alla tjänster, med undantag för stads-, förorts- och regionaltransporter, uppfylla de tillgänglighetskrav som fastställs i bilaga I avsnitt III.

Utan att det påverkar punkt 5 i denna artikel ska alla tjänster uppfylla de tillgänglighetskrav som fastställs i bilaga I avsnitt IV.

4. Medlemsstaterna får, mot bakgrund av nationella förhållanden, besluta att den bebyggda miljö som används av kunder till tjänster som omfattas av detta direktiv ska uppfylla tillgänglighetskraven i bilaga III, för att de i högsta möjliga grad ska kunna användas av personer med funktionsnedsättning.

5. Mikroföretag som tillhandahåller tjänster ska undantas från skyldigheten att uppfylla de tillgänglighetskrav som avses i punkt 3 i denna artikel och eventuella skyldigheter som rör uppfyllandet av de kraven.

6. Medlemsstaterna ska tillhandahålla riktlinjer och verktyg till mikroföretag för att underlätta tillämpningen av de nationella bestämmelser genom vilka detta direktiv införlivas. Medlemsstaterna ska utveckla dessa verktyg i samråd med berörda parter.

7. Medlemsstaterna får upplysa de ekonomiska aktörerna om vägledande exempel i bilaga II på möjliga lösningar som bidrar till att uppfylla tillgänglighetskraven i bilaga I.

8. Medlemsstaterna ska säkerställa att mottagandet av nödkommunikation till det gemensamma europeiska larmnumret *112*, genom den lämpligaste alarmeringscentralen, ska uppfylla de särskilda tillgänglighetskraven i avsnitt V i bilaga I på det sätt som bäst passar den nationella organisationen av larmsystem.

9. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 26 för att komplettera bilaga I genom att ytterligare specificera de tillgänglighetskrav som genom själva sin beskaffenhet inte kan ge den avsedda effekten såvida de inte närmare specificeras i bindande unionsrättsakter, till exempel krav som rör interoperabilitet.

Artikel 5

Gällande unionslagstiftning på området för persontransporter

Tjänster som uppfyller kraven avseende tillhandahållande av tillgänglig information och tillhandahållande av information om tillgänglighet enligt förordningarna (EG) nr 261/2004, (EG) nr 1107/2006, (EG) nr 1371/2007, (EU) nr 1177/2010 och (EU) nr 181/2011 och relevanta akter som antagits på grundval av direktiv 2008/57/EG ska anses uppfylla motsvarande krav i det här direktivet. Om det här direktivet föreskriver ytterligare krav, utöver dem som föreskrivs i dessa förordningar och dessa akter, ska de ytterligare kraven vara tillämpliga fullt ut.

Artikel 6

Fri rörlighet

Medlemsstaterna får inte, av skäl som har att göra med tillgänglighetskraven, förhindra att produkter eller tjänster som överensstämmer med detta direktiv tillhandahålls på marknaden inom deras territorium.

KAPITEL III

Skyldigheter för ekonomiska aktörer som hanterar produkter

Artikel 7

Tillverkarnas skyldigheter

1. När tillverkarna släpper ut sina produkter på marknaden ska de se till att dessa har konstruerats och tillverkats i enlighet med de tillämpliga tillgänglighetskraven i detta direktiv.

2. Tillverkarna ska utarbeta den tekniska dokumentationen i enlighet med bilaga IV och utföra eller låta utföra den bedömning av överensstämmelse som anges i den bilagan.

Om bedömningen har visat att produkten uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven ska tillverkarna upprätta en EU-försäkran om överensstämmelse och anbringa CE-märkningen.

3. Tillverkarna ska bevara den tekniska dokumentationen och EU-försäkran om överensstämmelse i fem år efter det att produkten har släppts ut på marknaden.

4. Tillverkarna ska säkerställa att det finns rutiner som säkerställer att kraven i detta direktiv kommer att uppfyllas även vid serietillverkning. Hänsyn ska också tas till ändringar som görs i produktens konstruktion eller egenskaper, och ändringar i de harmoniserade standarderna eller i tekniska specifikationer som det hänvisas till vid försäkran om överensstämmelse för en produkt.

5. Tillverkarna ska säkerställa att deras produkter är försedda med typnummer, partinummer, serienummer eller annan identifieringsmärkning eller, om detta inte är möjligt på grund av produktens storlek eller art, säkerställa att den erforderliga informationen anbringas på förpackningen eller på ett medföljande dokument.

6. Tillverkarna ska ange namn, registrerat firmanamn eller registrerat varumärke och kontaktadress på produkten eller, om detta inte är möjligt, på förpackningen eller på ett dokument som medföljer produkten. Den angivna adressen ska ange en enda kontaktpunkt där tillverkaren kan kontaktas. Kontaktuppgifterna ska anges på ett språk som lätt kan förstås av slutanvändare och marknadskontrollmyndigheter.

7. Tillverkarna ska säkerställa att produkten åtföljs av bruksanvisningar och säkerhetsföreskrifter på ett språk som lätt kan förstås av konsumenter och andra slutanvändare och som bestämts av den berörda medlemsstaten. Sådana bruksanvisningar och sådana föreskrifter liksom all märkning ska vara tydliga och lättbegripliga.

8. Tillverkare som anser eller har skäl att tro att en produkt som de har släppt ut på marknaden inte är förenlig med detta direktiv ska omedelbart vidta de korrigerande åtgärder som krävs för att få produkten att överensstämma med kraven eller om lämpligt dra tillbaka produkten. Om produkten inte överensstämmer med tillgänglighetskraven i detta direktiv ska tillverkarna dessutom omedelbart underrätta de behöriga nationella myndigheterna i de medlemsstater där de har tillhandahållit produkten, och lämna detaljerade uppgifter om i synnerhet den bristande överensstämmelsen och de korrigerande åtgärder som vidtagits. I sådana fall ska tillverkarna föra ett register över produkter som inte överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven och över tillhörande klagomål.

9. Tillverkarna ska på motiverad begäran av en behörig nationell myndighet lämna all information och dokumentation som behövs för att visa att produkten är förenlig med kraven, på ett språk som lätt kan förstås av myndigheten. Tillverkarna ska på begäran samarbeta med den behöriga myndigheten om alla åtgärder som vidtas för att undanröja bristande överensstämmelse med de tillämpliga tillgänglighetskraven hos de produkter som de har släppt ut på marknaden, och framför allt för att få produkterna att överensstämma med de tillämpliga tillgänglighetskraven.

Artikel 8

Bemyndigad företrädare

1. Tillverkarna får genom skriftlig fullmakt utse en företrädare.

Skyldigheterna enligt artikel 7.1 samt upprättandet av teknisk dokumentation får inte delegeras till den bemyndigade företrädaren.

2. Den bemyndigade företrädaren ska utföra de uppgifter som anges i fullmakten från tillverkaren. Fullmakten ska ge den bemyndigade företrädaren rätt att bl.a.

a) kunna uppvisa EU-försäkran om överensstämmelse och den tekniska dokumentationen för de nationella marknadskontrollmyndigheterna under en period på fem år,

b) på motiverad begäran av en behörig nationell myndighet ge den myndigheten all information och dokumentation som behövs för att visa att produkten överensstämmer med kraven,

c) på de behöriga nationella myndigheternas begäran samarbeta med dem om alla åtgärder som vidtas för att undanröja bristande överensstämmelse med de tillämpliga tillgänglighetskraven hos de produkter som omfattas av fullmakten.

Artikel 9

Importörernas skyldigheter

1. Importörerna får endast släppa ut produkter på marknaden som överensstämmer med kraven.

2. Innan importörerna släpper ut en produkt på marknaden ska de säkerställa att tillverkaren har utfört den bedömning av överensstämmelse som anges i bilaga IV. De ska säkerställa att tillverkaren har upprättat den tekniska dokumentation som krävs i den bilagan, att produkten är försedd med CE-märkning och åtföljs av de dokument som krävs samt att tillverkaren har uppfyllt kraven i artikel 7.5 och 7.6.

3. Om en importör anser eller har skäl att tro att en produkt inte överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven i detta direktiv, får importören inte släppa ut produkten på marknaden förrän den överensstämmer med kraven. Om produkten inte överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven ska importören informera tillverkaren och marknadskontrollmyndigheterna om detta.

4. Importörerna ska ange namn, registrerat firmanamn eller registrerat varumärke och en kontaktadress på produkten eller, om detta inte är möjligt, på förpackningen eller på ett dokument som medföljer produkten. Kontaktuppgifterna ska anges på ett språk som lätt kan förstås av slutanvändare och marknadskontrollmyndigheter.

5. Importörerna ska säkerställa att produkten åtföljs av bruksanvisningar och säkerhetsföreskrifter på ett språk som lätt kan förstås av konsumenter och andra slutanvändare och som bestämts av den berörda medlemsstaten.

6. Så länge importörerna har ansvar för en produkt ska de säkerställa att lagrings- eller transportförhållandena inte äventyrar produktens överensstämmelse med de tillämpliga tillgänglighetskraven.

7. Under en period på fem år ska importörerna kunna uppvisa EU-försäkran om överensstämmelse för marknadskontrollmyndigheterna och säkerställa att dessa myndigheter på begäran kan få tillgång till den tekniska dokumentationen.

8. Importörer som anser eller har skäl att tro att en produkt som de har släppt ut på marknaden inte överensstämmer med detta direktiv, ska omedelbart vidta de korrigerande åtgärder som krävs för att produkten ska överensstämma med kraven eller om lämpligt dra tillbaka produkten. Om produkten inte överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven ska importörerna dessutom omedelbart underrätta de behöriga nationella myndigheterna i de medlemsstater där de har tillhandahållit produkten, och lämna detaljerade uppgifter om i synnerhet den bristande överensstämmelsen och de korrigerande åtgärder som vidtagits. I sådana fall ska importörerna föra ett register över produkter som inte överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven och över tillhörande klagomål.

9. Importörerna ska på motiverad begäran av en behörig nationell myndighet lämna all den information och dokumentation som behövs för att visa att en produkt överensstämmer med kraven, på ett språk som lätt kan förstås av myndigheten. De ska på begäran samarbeta med den behöriga myndigheten om alla åtgärder som vidtas för att undanröja bristande överensstämmelse med de tillämpliga tillgänglighetskraven hos de produkter som de har släppt ut på marknaden.

Artikel 10

Distributörernas skyldigheter

1. När distributörerna tillhandahåller en produkt på marknaden ska de iaktta vederbörlig omsorg i förhållande till kraven i detta direktiv.

2. Innan distributörerna tillhandahåller en produkt på marknaden ska de kontrollera att produkten är försedd med CE-märkning och åtföljs av erforderliga dokument och av bruksanvisningar och säkerhetsföreskrifter på ett språk som lätt kan förstås av konsumenterna och andra slutanvändare i den medlemsstat där produkten tillhandahålls på marknaden samt att tillverkaren och importören har uppfyllt kraven i artikel 7.5 och 7.6 respektive artikel 9.4.

3. Om en distributör anser eller har skäl att tro att en produkt inte överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven i detta direktiv får distributören inte tillhandahålla produkten på marknaden förrän den överensstämmer med kraven. Om produkten inte överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven ska distributören dessutom informera tillverkaren eller importören och marknadskontrollmyndigheterna om detta.

4. Så länge distributörerna har ansvar för en produkt ska de säkerställa att lagrings- eller transportförhållandena inte äventyrar produktens överensstämmelse med de tillämpliga tillgänglighetskraven.

5. Distributörer som anser eller har skäl att tro att en produkt som de har tillhandahållit på marknaden inte överensstämmer med detta direktiv, ska försäkra sig om att de korrigerande åtgärder som krävs för att produkten ska överensstämma med kraven eller, om så är lämpligt, för att dra tillbaka produkten, vidtas. Om produkten inte överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven ska distributörerna dessutom omedelbart underrätta de behöriga nationella myndigheterna i de medlemsstater där de har tillhandahållit produkten, och lämna detaljerade uppgifter om i synnerhet den bristande överensstämmelsen och de korrigerande åtgärder som vidtagits.

6. Distributörerna ska på motiverad begäran av en behörig nationell myndighet lämna all den information och dokumentation som behövs för att visa att produkten överensstämmer med kraven. De ska på begäran samarbeta med den behöriga myndigheten om alla åtgärder som vidtas för att undanröja bristande överensstämmelse med de tillämpliga tillgänglighetskraven hos de produkter som de tillhandahållit på marknaden.

Artikel 11

Fall där importörer och distributörer ska ha samma skyldigheter som tillverkaren

En importör eller en distributör ska anses vara en tillverkare enligt detta direktiv och ska ha samma skyldigheter som tillverkaren har i enlighet med artikel 7, om denne släpper ut en produkt på marknaden i eget namn eller under eget varumärke eller ändrar en produkt som redan släppts ut på marknaden på ett sådant sätt att överensstämmelsen med kraven i detta direktiv kan påverkas.

Artikel 12

Identifiering av de ekonomiska aktörer som hanterar produkter

1. De ekonomiska aktörer som avses i artiklarna 7–10 ska på begäran lämna följande information till marknadskontrollmyndigheterna:

a) Andra ekonomiska aktörer som har levererat en produkt till dem.

b) Andra ekonomiska aktörer som de har levererat en produkt till.

2. De ekonomiska aktörer som avses i artiklarna 7–10 ska kunna lämna den information som avses i punkt 1 i den här artikeln under fem år efter det att de har fått produkten levererad respektive under fem år efter det att de har levererat produkten.

3. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 26 för att ändra detta direktiv i syfte att ändra den period som avses i punkt 2 i den här artikeln för särskilda produkter. Denna ändrade period ska vara längre än fem år och ska stå i proportion till den berörda produktens ekonomiska livslängd.

KAPITEL IV

Skyldigheter för tjänsteleverantörer

Artikel 13

Tjänsteleverantörernas skyldigheter

1. Tjänsteleverantörerna ska säkerställa att de utformar och tillhandahåller tjänster i enlighet med tillgänglighetskraven i detta direktiv.

2. Tjänsteleverantörerna ska ta fram all nödvändig information i enlighet med bilaga V och ska förklara hur tjänsterna uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven. Allmänheten ska ges tillgång till informationen i skriftlig och muntlig form och på ett sätt som är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Tjänsteleverantörerna ska spara den informationen så länge tjänsten tillhandahålls.

3. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 32 ska tjänsteleverantörerna säkerställa att det finns förfaranden så att tillhandahållandet av tjänster hela tiden överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven. Vid en ändring av tillhandahållandet av tjänsterna, de tillämpliga tillgänglighetskraven eller de harmoniserade standarder eller de tekniska specifikationer med hänvisning till vilka en tjänst kan förklaras uppfylla tillgänglighetskraven ska tjänsteleverantörerna ta vederbörlig hänsyn till denna ändring.

4. Om kraven inte uppfylls ska tjänsteleverantörerna vidta de korrigerande åtgärder som krävs för att tjänsten ska uppfylla de tillämpliga tillgänglighetskraven. Om tjänsten inte överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven ska tjänsteleverantörerna dessutom omedelbart underrätta de behöriga nationella myndigheterna i de medlemsstater där de har tillhandahållit tjänsten, och lämna detaljerade uppgifter om i synnerhet den bristande överensstämmelsen och de korrigerande åtgärder som vidtagits.

5. Tjänsteleverantörerna ska på motiverad begäran av en behörig myndighet lämna all information som behövs för att visa att tjänsten överensstämmer med de tillämpliga tillgänglighetskraven. De ska, på begäran av den myndigheten, samarbeta med den myndigheten om de åtgärder som vidtas för att tjänsten ska uppfylla dessa krav.

KAPITEL V

Grundläggande ändringar av produkter eller tjänster och oproportionerligt stor börda för ekonomiska aktörer

Artikel 14

Grundläggande ändringar och oproportionerligt stor börda

1. De tillgänglighetskrav som avses i artikel 4 ska endast gälla i den mån överensstämmelsen

a) inte kräver någon större förändring av produkten eller tjänsten, vilken innebär en grundläggande ändring av dess grundläggande karaktär, och

b) inte leder till en oproportionerligt stor börda för de berörda ekonomiska aktörerna.

2. De ekonomiska aktörerna ska utföra en bedömning av huruvida de tillgänglighetskrav som avses i artikel 4 skulle leda till en grundläggande ändring eller, på grundval av relevanta kriterier som fastställs i bilaga VI, innebära en oproportionerligt stor börda enligt punkt 1 i den här artikeln.

3. De ekonomiska aktörerna ska dokumentera den bedömning som avses i punkt 2. De ekonomiska aktörerna ska bevara alla relevanta resultat under en period på fem år, räknat från det att en produkt senast tillhandahållits på marknaden eller efter det att en tjänst senast tillhandahållits, beroende på vad som är tillämpligt. På begäran, i förekommande fall, av marknadskontrollmyndigheterna eller av myndigheterna för kontroll av tjänsters överensstämmelse, ska de ekonomiska aktörerna tillhandahålla myndigheterna en kopia av den bedömning som avses i punkt 2.

4. Genom undantag från punkt 3 ska mikroföretag som hanterar produkter vara undantagna från kravet på att dokumentera sin bedömning. Om en marknadskontrollmyndighet begär det ska mikroföretag som hanterar produkter och som har valt att åberopa punkt 1, dock förse myndigheten med de uppgifter som är relevanta för den bedömning som avses i punkt 2.

5. Tjänsteleverantörer som åberopar punkt 1 b ska, för varje kategori eller typ av tjänst, minst vart femte år göra en ny bedömning av huruvida bördan är oproportionerligt stor

a) när den berörda tjänsten ändras, eller

b) när myndigheterna för kontroll av tjänsters överensstämmelse begär detta, och

c) i vart fall senast vart femte år.

6. Om de ekonomiska aktörerna erhåller medel från andra källor, oavsett om de är offentliga eller privata, än de ekonomiska aktörernas egna resurser, som tillhandahålls för att förbättra tillgängligheten, ska de inte ha rätt att åberopa punkt 1 b.

7. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 26 för att komplettera bilaga VI genom att ytterligare specificera de relevanta kriterier som den ekonomiska aktören ska beakta vid bedömningen enligt punkt 2 i denna artikel. När kommissionen ytterligare specificerar kriterierna ska den inte bara ta hänsyn till de potentiella fördelarna för personer med funktionsnedsättning utan också de potentiella fördelarna för personer med funktionsbegränsning.

Kommissionen ska vid behov anta den första delegerade akten senast den 28 juni 2020. En sådan akt ska börja tillämpas tidigast den 28 juni 2025.

8. Om de ekonomiska aktörerna åberopar punkt 1 för en särskild produkt eller tjänst ska de sända information om detta till medlemsstaternas relevanta marknadskontrollmyndigheter eller myndigheterna för kontroll av tjänsters överensstämmelse, i den medlemsstat där den särskilda produkten släpps ut på marknaden eller den särskilda tjänsten tillhandahålls.

Bestämmelsen i första stycket ska inte tillämpas på mikroföretag.

KAPITEL VI

Harmoniserade standarder och tekniska specifikationer för produkter och tjänster

Artikel 15

Presumtion om överensstämmelse

1. Produkter och tjänster som uppfyller harmoniserade standarder eller delar av dem, till vilka hänvisningar har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*, ska förutsättas överensstämma med tillgänglighetskraven i detta direktiv I den utsträckning dessa standarder eller delar av dem omfattar dessa krav.

2. Kommissionen ska, i enlighet med artikel 10 i förordning (EU) nr 1025/2012, begära att en eller flera europeiska standardiseringsorganisationer utarbetar harmoniserade standarder för de produkttillgänglighetskrav som fastställs i bilaga I. Kommissionen ska lämna det första sådana utkastet till begäran till den berörda kommittén senast den 28 juni 2021.

3. Kommissionen får anta genomförandeakter om fastställande av tekniska specifikationer som uppfyller tillgänglighetskraven i detta direktiv under förutsättning att

a) ingen hänvisning till harmoniserade standarder har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning* i enlighet med förordning (EU) nr 1025/2012, och att

b) antingen

i) kommissionen har begärt att en eller flera europeiska standardiseringsorganisationer ska utarbeta en harmoniserad standard och det förekommer otillbörliga dröjsmål i standardiseringsförfarandet eller begäran inte har beviljats av någon europeisk standardiseringsorganisation, eller

ii) kommissionen kan styrka att en teknisk specifikation uppfyller de krav som fastställs i bilaga II till förordning (EU) nr 1025/2012, med undantag för kravet på att tekniska specifikationer ska utarbetas av en icke-vinstdrivande organisation.

Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 27.2.

4. Produkter och tjänster som överensstämmer med de tekniska specifikationerna eller delar av dem ska förutsättas överensstämma med tillgänglighetskraven i detta direktiv, i den utsträckning dessa tekniska specifikationer eller delar av dem omfattar dessa krav.

KAPITEL VII

Produkters överensstämmelse och CE-märkning

Artikel 16

EU-försäkran om överensstämmelse för produkter

1. I en EU-försäkran om överensstämmelse ska det framgå att de tillämpliga tillgänglighetskraven har visat sig uppfyllda. Om, som ett undantag, artikel 14 har använts, ska EU-försäkran om överensstämmelse ange vilka tillgänglighetskrav som omfattas av detta undantag.

2. EU-försäkran om överensstämmelse ska utformas enligt förlagan i bilaga III till beslut nr 768/2008/EG. Den ska innehålla de delar som anges i bilaga IV till detta direktiv och ska fortlöpande uppdateras. Kraven rörande den tekniska dokumentationen får inte medföra någon orimlig börda för mikroföretag samt små och medelstora företag. Den ska översättas till det eller de språk som krävs av den medlemsstat i vilken produkten släpps ut eller tillhandahålls på marknaden.

3. Om en produkt omfattas av mer än en unionsakt där det ställs krav på EU-försäkran om överensstämmelse ska en enda EU-försäkran om överensstämmelse upprättas med avseende på alla dessa unionsakter. I denna försäkran ska det anges vilka unionsakter som berörs, och det ska lämnas en publikationshänvisning.

4. Genom att EU-försäkran om överensstämmelse upprättas ska tillverkaren ta ansvar för att produkten överensstämmer med kraven i detta direktiv.

Artikel 17

Allmänna principer för CE-märkning av produkter

CE-märkningen ska omfattas av de allmänna principer som fastställs i artikel 30 i förordning (EG) nr 765/2008.

Artikel 18

Regler och villkor för anbringande av CE-märkning

1. CE-märkningen ska anbringas på produkten eller dess märkskylt så att den är synlig, läsbar och outplånlig. Om detta inte är möjligt eller lämpligt på grund av produktens art ska märket anbringas på förpackningen och i de medföljande dokumenten.

2. CE-märkningen ska anbringas innan produkten släpps ut på marknaden.

3. Medlemsstaterna ska utgå från befintliga mekanismer för att säkerställa att bestämmelserna om CE-märkning tillämpas korrekt och vidta lämpliga åtgärder i händelse av otillbörlig användning av den märkningen.

KAPITEL VIII

Marknadskontroll av produkter och unionsförfarande i fråga om skyddsåtgärder

Artikel 19

Marknadskontroll av produkter

1. Artiklarna 15.3, 16–19, 21, 23–28, 29.2 och 29.3 i förordning (EG) nr 765/2008 ska tillämpas på produkter.

2. När de berörda marknadskontrollmyndigheterna utför marknadskontroll av produkter ska de, om den ekonomiska aktören har stött sig på artikel 14 i detta direktiv,

a) kontrollera att den bedömning som avses i artikel 14 har genomförts av den ekonomiska aktören,

b) granska denna bedömning och dess resultat, inbegripet att användningen av de kriterier som anges bilaga VI är korrekt, och

c) kontrollera uppfyllandet av de tillämpliga tillgänglighetskraven.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att den information som marknadskontrollmyndigheterna har om de ekonomiska aktörernas efterlevnad av de tillämpliga tillgänglighetskraven i detta direktiv och den bedömning som anges i artikel 14 på begäran tillhandahålls konsumenterna i ett tillgängligt format, med undantag för om informationen av konfidentialitetsskäl inte kan lämnas ut i enlighet med artikel 19.5 i förordning (EG) nr 765/2008.

Artikel 20

Förfaranden på nationell nivå för att hantera produkter som inte uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven

1. Om en medlemsstats marknadskontrollmyndigheter har tillräckliga skäl att anta att en produkt som omfattas av detta direktiv inte uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven ska de göra en utvärdering av produkten, omfattande alla de krav som fastställs i detta direktiv. De berörda ekonomiska aktörerna ska samarbeta till fullo med marknadskontrollmyndigheterna för detta ändamål.

Om marknadskontrollmyndigheterna vid den utvärdering som avses i första stycket konstaterar att produkten inte uppfyller de krav som fastställs i detta direktiv ska de utan dröjsmål ålägga den berörda ekonomiska aktören att vidta alla lämpliga korrigerande åtgärder för att produkten ska uppfylla dessa krav inom en rimlig tidsperiod som de fastställer i förhållande till typen av bristande överensstämmelse.

Marknadskontrollmyndigheterna ska kräva att den berörda ekonomiska aktören drar tillbaka produkten från marknaden inom en förlängd rimlig tidsperiod endast om den berörda ekonomiska aktören inte har vidtagit lämpliga korrigerande åtgärder inom den tidsperiod som avses i andra stycket.

Artikel 21 i förordning (EG) nr 765/2008 ska tillämpas på de åtgärder som avses i andra och tredje styckena i denna punkt.

2. Om marknadskontrollmyndigheterna anser att den bristande överensstämmelsen inte bara gäller det nationella territoriet, ska de informera kommissionen och de andra medlemsstaterna om utvärderingsresultaten och om de åtgärder som de har ålagt den ekonomiska aktören att vidta.

3. Den ekonomiska aktören ska säkerställa att alla lämpliga korrigerande åtgärder vidtas i fråga om alla berörda produkter som den har tillhandahållit på unionsmarknaden.

4. Om den berörda ekonomiska aktören inte vidtar lämpliga korrigerande åtgärder inom den tidsperiod som avses i punkt 1 tredje stycket, ska marknadskontrollmyndigheterna vidta alla lämpliga tillfälliga åtgärder för att förbjuda eller begränsa tillhandahållandet av produkterna på den nationella marknaden eller dra tillbaka produkterna från den marknaden.

Marknadskontrollmyndigheterna ska utan dröjsmål informera kommissionen och de andra medlemsstaterna om dessa åtgärder.

5. I den information som avses i punkt 4 i andra stycket ska alla tillgängliga detaljer ingå, särskilt de uppgifter som krävs för att kunna identifiera den produkt som inte uppfyller kraven, produktens ursprung, vilken typ av bristande överensstämmelse som görs gällande och vilka tillgänglighetskrav produkten inte överensstämmer med, vilken typ av nationell åtgärd som vidtagits och dess varaktighet samt den berörda ekonomiska aktörens synpunkter. Marknadskontrollmyndigheterna ska särskilt ange om den bristande överensstämmelsen beror på antingen

a) att produkten inte uppfyller de tillämpliga tillgänglighetskraven, eller

b) att de harmoniserade standarder eller tekniska specifikationer som avses i artikel 15 och utgör underlag för presumtion om överensstämmelse är bristfälliga.

6. Andra medlemsstater än den som inledde förfarandet enligt denna artikel ska utan dröjsmål informera kommissionen och de andra medlemsstaterna om alla vidtagna åtgärder och om eventuella kompletterande uppgifter som de har tillgång till när det gäller den berörda produktens bristande överensstämmelse samt eventuella invändningar mot den anmälda nationella åtgärden.

7. Om ingen medlemsstat eller kommissionen inom tre månader efter mottagandet av den information som avses i punkt 4 andra stycket har gjort invändningar mot en provisorisk åtgärd som har vidtagits av en medlemsstat ska denna åtgärd anses vara berättigad.

8. Medlemsstaterna ska säkerställa att lämpliga begränsande åtgärder, till exempel att produkten dras tillbaka från marknaden, utan dröjsmål vidtas i fråga om den berörda produkten.

Artikel 21

Unionsförfarande i fråga om skyddsåtgärder

1. Om det, efter det att förfarandet i artikel 20.3 och 20.4 slutförts, har gjorts invändningar mot en åtgärd som en medlemsstat vidtagit, eller om kommissionen har rimliga bevis för att en nationell åtgärd strider mot unionsrätten, ska kommissionen utan dröjsmål inleda samråd med medlemsstaterna och de berörda ekonomiska aktörerna och utvärdera den nationella åtgärden. På grundval av resultaten av denna utvärdering ska kommissionen besluta om den nationella åtgärden är berättigad eller inte.

Kommissionen ska rikta beslutet till alla medlemsstater och omedelbart delge dem och de berörda ekonomiska aktörerna beslutet.

2. Om den nationella åtgärd som avses i punkt 1 anses berättigad ska alla medlemsstater vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att den produkt som inte uppfyller kraven dras tillbaka från deras marknad och underrätta kommissionen om detta. Om den nationella åtgärden inte anses vara berättigad ska den berörda medlemsstaten upphäva åtgärden.

3. Om den nationella åtgärd som avses i punkt 1 i den här artikeln anses berättigad och produktens bristande överensstämmelse kan tillskrivas en brist i de harmoniserade standarder som avses i artikel 20.5 b, ska kommissionen tillämpa det förfarande som föreskrivs i artikel 11 i förordning (EU) nr 1025/2012.

4. Om den nationella åtgärd som avses i punkt 1 i den här artikeln anses berättigad och produktens bristande överensstämmelse kan tillskrivas en brist i de tekniska specifikationer som avses i artikel 20.5 b ska kommissionen utan dröjsmål anta genomförandeakter om ändring eller upphävande av den tekniska specifikationen i fråga. Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 27.2.

Artikel 22

Formell bristande överensstämmelse

1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 20 ska en medlemsstat, om den konstaterar något av följande, ålägga den berörda ekonomiska aktören att åtgärda den bristande överensstämmelsen:

a) CE-märkningen har anbringats i strid med artikel 30 i förordning (EG) nr 765/2008 eller artikel 18 i detta direktiv.

b) CE-märkningen har inte anbringats.

c) Det har inte upprättats någon EU-försäkran om överensstämmelse.

d) EU-försäkran om överensstämmelse har inte upprättats på ett korrekt sätt.

e) Den tekniska dokumentationen är antingen inte tillgänglig eller inte komplett.

f) Den information som avses i artikel 7.6 eller artikel 9.4 saknas eller är felaktig eller ofullständig.

g) Något annat av de administrativa krav som fastställs i artikel 7 eller artikel 9 är inte uppfyllt.

2. Om sådan bristande överensstämmelse som avses i punkt 1 kvarstår ska den berörda medlemsstaten vidta lämpliga åtgärder för att begränsa eller förbjuda tillhandahållandet av produkten på marknaden eller säkerställa att den dras tillbaka från marknaden.

KAPITEL IX

Tjänsters överensstämmelse

Artikel 23

Tjänsters överensstämmelse

1. Medlemsstaterna ska inrätta, genomföra och regelbundet uppdatera lämpliga förfaranden för att

a) kontrollera att de tjänster överensstämmer med kraven i detta direktiv, inbegripet den bedömning som avses i artikel 14, för vilken artikel 19.2 ska gälla i tillämpliga delar,

b) följa upp klagomål eller rapporter om tjänster som inte uppfyller tillgänglighetskraven i detta direktiv,

c) kontrollera att den ekonomiska aktören har vidtagit nödvändiga korrigerande åtgärder.

2. Medlemsstaterna ska utse de myndigheter som ska ansvara för genomförandet av de förfaranden som avses i punkt 1 med avseende på kontroll av tjänsters överensstämmelse.

Medlemsstaterna ska säkerställa att allmänheten är informerad om förekomsten av de nationella myndigheter som avses i första stycket, om deras ansvarsområden, arbete och beslut och om vilka de är. Dessa myndigheter ska på begäran tillhandahålla den informationen i lättillgängliga format.

KAPITEL X

Tillgänglighetskrav i andra unionsakter

Artikel 24

Tillgänglighet enligt andra unionsakter

1. För de produkter och tjänster som avses i artikel 2 i det här direktivet ska tillgänglighetskraven i bilaga I till detta utgöra obligatoriska tillgänglighetskrav i den mening som avses i artikel 42.1 i direktiv 2014/24/EU och artikel 60.1 i direktiv 2014/25/EU.

2. Alla produkter eller tjänster vars egenskaper, delar och funktioner uppfyller de tillgänglighetskrav som fastställs i bilaga I till detta direktiv i enlighet med avsnitt VI i den bilagan ska anses fullgöra de relevanta skyldigheter, vad gäller tillgängligheten, för dessa egenskaper, delar och funktioner som anges i andra unionsakter än detta direktiv, om inte annat föreskrivs i dessa andra akter.

Artikel 25

Harmoniserade standarder och tekniska specifikationer för andra unionsakter

Överensstämmelse med harmoniserade standarder och tekniska specifikationer eller delar av dem, som har antagits i enlighet med artikel 15, ska innebära att överensstämmelse med artikel 24 förutsätts i den utsträckning dessa standarder och tekniska specifikationer eller delar av dem uppfyller tillgänglighetskraven i detta direktiv.

KAPITEL XI

Delegerade akter, genomförandebefogenheter och slutbestämmelser

Artikel 26

Utövande av delegeringen

1. Befogenheten att anta delegerade akter ges till kommissionen med förbehåll för de villkor som anges i denna artikel.

2. Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artikel 4.9 ska ges till kommissionen tills vidare från och med den 27 juni 2019.

Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artiklarna 12.3 och 14.7 ska ges till kommissionen för en period på fem år från och med den 27 juni 2019. Kommissionen ska utarbeta en rapport om delegeringen av befogenhet senast nio månader före utgången av perioden på fem år. Delegeringen av befogenhet ska genom tyst medgivande förlängas med perioder av samma längd, såvida inte Europaparlamentet eller rådet motsätter sig en sådan förlängning senast tre månader före utgången av perioden i fråga.

3. Den delegering av befogenhet som avses i artiklarna 4.9, 12.3 och 14.7 får när som helst återkallas av Europaparlamentet eller rådet. Ett beslut om återkallelse innebär att delegeringen av den befogenhet som anges i beslutet upphör att gälla. Beslutet får verkan dagen efter det att det offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*, eller vid ett senare i beslutet angivet datum. Det påverkar inte giltigheten av delegerade akter som redan har trätt i kraft.

4. Innan kommissionen antar en delegerad akt, ska den samråda med experter som utsetts av varje medlemsstat i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning.

5. Så snart kommissionen antar en delegerad akt ska den samtidigt delge Europaparlamentet och rådet denna.

6. En delegerad akt som antas enligt artiklarna 4.9, 12.3 och 14.7 ska endast träda i kraft om varken Europaparlamentet eller rådet har gjort invändningar mot den delegerade akten inom en period på två månader från den dag då akten delgavs Europaparlamentet och rådet, eller om både Europaparlamentet och rådet, före utgången av den perioden, har underrättat kommissionen om att de inte kommer att invända. Denna period ska förlängas med två månader på Europaparlamentets eller rådets initiativ.

Artikel 27

Kommittéförfarande

1. Kommissionen ska biträdas av en kommitté. Denna kommitté ska vara en kommitté i den mening som avses i förordning (EU) nr 182/2011.

2. När det hänvisas till denna punkt ska artikel 5 i förordning (EU) nr 182/2011 tillämpas.

Artikel 28

Arbetsgrupp

Kommissionen ska inrätta en arbetsgrupp som består av företrädare för marknadskontrollmyndigheter, myndigheter för kontroll av tjänsters överensstämmelse och berörda parter, inklusive företrädare för organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning.

Arbetsgruppen ska göra följande:

a) Underlätta utbyte av information och bästa praxis mellan myndigheterna och berörda parter.

b) Främja samarbete mellan myndigheterna och berörda parter i frågor som rör detta direktivs genomförande för att förbättra samstämmigheten i tillämpningen av tillgänglighetskraven i detta direktiv och för att noga övervaka genomförandet av artikel 14.

c) Tillhandahålla råd, i synnerhet till kommissionen och framför allt om genomförandet av artiklarna 4 och 14.

Artikel 29

Efterlevnadsåtgärder

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att det finns lämpliga och effektiva medel för att säkerställa efterlevnad av bestämmelserna i detta direktiv.

2. De medel som avses i punkt 1 ska omfatta följande:

a) Bestämmelser varigenom en konsument enligt nationell rätt kan vidta åtgärder i domstol eller hos behöriga förvaltningsmyndigheter för att säkerställa att de nationella bestämmelser som införlivar detta direktiv efterlevs.

b) Bestämmelser varigenom offentliga organ eller privata sammanslutningar, organisationer eller andra rättsliga enheter, som har ett legitimt intresse av att säkerställa att detta direktiv följs, enligt nationell rätt kan delta vid domstolarna eller de behöriga förvaltningsmyndigheterna, antingen till stöd för eller på klagandens vägnar och med hans eller hennes tillstånd, i alla de rättsliga eller administrativa förfaranden som föreskrivs för att säkerställa att skyldigheterna i detta direktiv efterlevs.

3. Denna artikel ska inte tillämpas på upphandlingsförfaranden som omfattas av direktiv 2014/24/EU eller direktiv 2014/25/EU.

Artikel 30

Sanktioner

1. Medlemsstaterna ska fastställa regler om sanktioner för överträdelse av nationella bestämmelser som antagits enligt detta direktiv och vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de genomförs.

2. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande. Dessa sanktioner ska också åtföljas av effektiva korrigerande åtgärder vid fall av bristande efterlevnad från den ekonomiska aktörens sida.

3. Medlemsstaterna ska utan dröjsmål till kommissionen anmäla dessa regler och åtgärder samt eventuella ändringar som berör dem.

4. Sanktionerna ska ta hänsyn till omfattningen av den bristande efterlevnaden, inbegripet hur allvarlig den är, och hur många enheter av de berörda produkterna eller tjänsterna som inte uppfyller kraven samt hur många personer som påverkats.

5. Denna artikel ska inte tillämpas på upphandlingsförfaranden som omfattas av direktiv 2014/24/EU eller direktiv 2014/25/EU.

Artikel 31

Införlivande

1. Medlemsstaterna ska senast den 28 juni 2022 anta och offentliggöra de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. De ska genast överlämna texten till dessa bestämmelser till kommissionen.

2. De ska tillämpa dessa bestämmelser från och med den 28 juni 2025.

3. Med avvikelse från punkt 2 i den här artikeln får medlemsstaterna besluta att tillämpa bestämmelserna om de skyldigheter som fastställs i artikel 4.4 senast från och med den 28 juni 2027.

4. När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.

5. Medlemsstaterna ska till kommissionen överlämna texten till de centrala bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

6. Medlemsstater som utnyttjar möjligheten enligt artikel 4.4 ska till kommissionen överlämna texten till de centrala bestämmelser i nationell rätt som de antar i det syftet och ska till kommissionen rapportera de framsteg som görs när det gäller att genomföra dem.

Artikel 32

Övergångsbestämmelser

1. Utan att det påverkar tillämpningen av punkt 2 i denna artikel ska medlemsstaterna föreskriva en övergångsperiod som upphör den 28 juni 2030, under vilken tjänsteleverantörer får fortsätta att tillhandahålla sina tjänster med hjälp av produkter som lagligen användes av dem för att tillhandahålla liknande tjänster före detta datum.

Tjänsteavtal som ingås före den 28 juni 2025 får fortsätta att gälla utan ändring till slutet av giltighetstiden men inte längre än fem år från och med det datumet.

2. Medlemsstaterna får föreskriva att självbetjäningsterminaler som lagligen användes av tjänsteleverantörer för tillhandahållande av tjänster före den 28 juni 2025 får fortsätta att användas vid tillhandahållande av liknande tjänster fram till slutet av deras ekonomiskt bärkraftiga nyttjandeperiod men inte längre än 20 år efter det att de togs i bruk.

Artikel 33

Rapport och översyn

1. Senast den 28 juni 2030 och därefter vart femte år, ska kommissionen överlämna en rapport till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén om tillämpningen av detta direktiv.

2. Rapporten ska bland annat, mot bakgrund av sociala, ekonomiska och tekniska framsteg, behandla utvecklingen av produkters och tjänsters tillgänglighet, möjlig teknologisk inlåsning i eller möjliga hinder för innovation samt effekterna av detta direktiv för ekonomiska aktörer och för personer med funktionsnedsättning. Rapporten ska även bedöma om tillämpningen av artikel 4.4, där så är möjligt, har bidragit till tillnärmningen av olika nationella tillgänglighetskrav för den bebyggda miljö som avser passagerartransportertjänster, banktjänster för konsumenter och kundtjänstcenter i butiker tillhörande leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster, i syfte att möjliggöra deras progressiva anpassning av de tillgänglighetskrav som anges i bilaga III.

Rapporten ska även bedöma om tillämpningen av detta direktiv, i synnerhet de frivilliga bestämmelserna, har bidragit till tillnärmningen av tillgänglighetskrav för den bebyggda miljö som utgörs av byggentreprenader som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/23/EU ([35]), direktiv 2014/24/EU och direktiv 2014/25/EU.

Rapporten ska också behandla hur tillämpningen av artikel 14 i detta direktiv – inklusive på grundval av information som mottagits i enlighet med artikel 14.8 om sådan information är tillgänglig – och undantaget för mikroföretag påverkar den inre marknadens funktion. Av rapporten ska det framgå om detta direktivs mål har uppnåtts och huruvida det skulle vara lämpligt att inkludera nya produkter och tjänster eller att undanta vissa produkter eller tjänster från detta direktivs tillämpningsområde, och den ska om möjligt fastställa områden där bördan kan minskas med sikte på en eventuell översyn av detta direktiv.

Vid behov ska kommissionen föreslå lämpliga åtgärder som kan omfatta lagstiftningsåtgärder.

([35]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/23/EU av den 26 februari 2014 om tilldelning av koncessioner (EUT L 94, 28.3.2014, s. 1).

3. Medlemsstaterna ska i god tid till kommissionen lämna all information som behövs för att kommissionen ska kunna utarbeta sådana rapporter.

4. Kommissionens rapport ska ta hänsyn till synpunkter från ekonomiska intressenter och berörda icke-statliga organisationer, inbegripet organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning.

Artikel 34

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Artikel 35

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Strasbourg den 17 april 2019.

På Europaparlamentets vägnar	*På rådets vägnar*
A. TAJANI	G. CIAMBA
Ordförande	*Ordförande*

BILAGA I

TILLGÄNGLIGHETSKRAV FÖR PRODUKTER OCH TJÄNSTER

Avsnitt I

Allmänna tillgänglighetskrav rörande alla produkter som omfattas av detta direktiv i enlighet med artikel 2.1

Produkter måste utformas och tillverkas på ett sätt som i största möjliga utsträckning möjliggör förutsebar användning bland personer med funktionsnedsättning och ska åtföljas, om möjligt i eller på produkterna, av lättillgänglig information om deras funktion och tillgänglighetsfunktioner.

1. Krav på tillhandahållande av information:

   a) Den information om användningen av produkten som tillhandahålls på själva produkten (märkning, bruksanvisning och varning) ska

      i) kunna uppfattas med mer än ett sinne,

      ii) presenteras på ett begripligt sätt,

      iii) presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta,

      iv) presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken.

   b) Produktbruksanvisningar som inte tillhandahålls på själva produkten utan som görs tillgängliga genom användning av produkten eller på annat sätt, till exempel på en webbplats, inklusive information om produktens tillgänglighetsfunktioner samt hur de aktiveras och deras interoperabilitet med hjälplösningar, ska vara offentligt tillgängliga när produkten släpps ut på marknaden och ska

      i) kunna uppfattas med mer än ett sinne,

      ii) presenteras på ett begripligt sätt,

      iii) presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta,

      iv) presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken,

      v) när det gäller innehåll, göras tillgängliga i textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjande format som kan presenteras på olika sätt och kunna uppfattas med mer än ett sinne,

      vi) åtföljas av en alternativ presentation av eventuella delar som inte består av text,

      vii) inbegripa den beskrivning av produktens användargränssnitt (hantering, kontroll och återkoppling, input och output) som tillhandahålls i enlighet med punkt 2; i beskrivningen ska man för vart och ett av leden i punkt 2 ange om produkten har dessa egenskaper,

      viii) inbegripa en beskrivning av produktens funktionalitet, som tillhandahålls genom funktioner som syftar till att tillgodose behoven hos personer med funktionsnedsättning, i enlighet med punkt 2; i beskrivningen ska man för vart och ett av leden i punkt 2 ange om produkten har dessa egenskaper,

      ix) inbegripa en beskrivning av produktens programvaru- och maskinvarugränssnitt med hjälpmedel; beskrivningen ska innehålla en förteckning över de hjälpmedel som har testats tillsammans med produkten.

2. Användargränssnitt och funktionell utformning:

   Produkten, inklusive dess användargränssnitt, ska ha egenskaper, delar och funktioner som gör att personer med funktionsnedsättning kan få tillgång till, uppfatta, hantera, begripa och kontrollera produkten genom att man säkerställer följande:

   a) Att när produkten tillhandahåller kommunikation, däribland interpersonell kommunikation, hantering, information, kontroll och orientering, gör den det via mer än ett sinne; detta ska inbegripa tillhandahållande av alternativ till syn, hörsel, tal och känsel.

   b) Att när produkten använder tal ger den alternativ till tal och talkommandon för kommunikation, hantering, kontroll och orientering.

c) Att när produkten använder visuella element tillhandahåller den flexibel förstoring, ljusstyrka och kontrast för kommunikation, information och hantering samt säkerställer interoperabilitet med programvara och hjälpmedel för navigering i gränssnittet.

d) Att när produkten använder färg för att förmedla information, ange en åtgärd, kräva ett svar eller identifiera delar tillhandahåller den ett alternativ till färger.

e) Att när produkten använder ljudsignaler för att förmedla information, ange en åtgärd, kräva ett svar eller identifiera delar tillhandahåller den ett alternativ till ljudsignaler.

f) Att när produkten använder visuella element sörjer den för flexibla sätt att förbättra synskärpan.

g) Att när produkten använder ljud ser den till att användaren kan ställa in volymen och hastigheten och att det finns en funktion för förstärkt ljud, däribland för minskning av störningar från ljudsignaler från produkter i omgivningen och ljudskärpa.

h) Att när produkten kräver manuell hantering och kontroll sörjer den för sekventiell styrning och ger alternativ till finmotorisk styrning, så att det inte krävs samtidiga kontroller för manipulering, och använder delar som kan förnimmas med känseln.

i) Att produkten undviker driftslägen som kräver betydande räckvidd och styrka.

j) Att produkten inte utlöser anfall på grund av ljuskänslighet.

k) Att produkten skyddar användarens privatliv när han eller hon använder tillgänglighetsfunktionerna.

l) Att produkten tillhandahåller ett alternativ till biometrisk identifiering och kontroll.

m) Att produkten säkerställer konsekvent funktionalitet och ger tillräcklig och flexibel tidsperiod för interaktion.

n) Att produkten tillhandahåller programvaru- och maskinvarugränssnitt för tekniska hjälpmedel.

o) Att produkten överensstämmer med följande sektorsspecifika krav:

i) Självbetjäningsterminaler ska

— ha text-till-tal-teknik,

— möjliggöra användning av personliga hörlurar,

— varna användaren via mer än ett sinne om respons krävs inom en viss tid,

— ge möjlighet att förlänga responstiden,

— ha en lämplig kontrast samt nycklar och kontroller som kan förnimmas med känsel när nycklar och kontroller är tillgängliga,

— inte kräva att en tillgänglighetsfunktion aktiveras för att en användare som behöver funktionen ska kunna starta den,

— om produkten använder ljud eller ljudsignaler – vara kompatibla med hjälpmedel och hjälptekniker som finns tillgängliga på unionsnivå, bland annat hörselteknik såsom hörapparater, telespolar, hörselimplantat och hörselhjälpmedel.

ii) Läsplattor ska ha text-till-tal-teknik.

iii) Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för tillhandahållande av elektroniska kommunikationstjänster ska

— medge hantering av realtidstext när sådana produkter utöver talkapacitet har textkapacitet och stödja hifi-ljud,

— medge hantering av totalkonversation, inklusive synkroniserat tal, realtidstext och video med en upplösning som möjliggör kommunikation via teckenspråk, när de utöver eller i kombination med text- och talkapacitet har videokapacitet,

— säkerställa effektiv trådlös koppling till hörselteknik,

— undvika interferens med hjälpmedel.

iv) Terminalutrustning för konsumentbruk med interaktiv datorkapacitet som används för åtkomst till audiovisuella medietjänster ska göra de tillgänglighetskomponenter som leverantören av audiovisuella medietjänster tillhandahåller tillgängliga för personer med funktionsnedsättning med avseende på användaråtkomst, urval, kontroll, individanpassning och överföring till hjälpmedel.

3. Stödtjänster

Om stödtjänster (hjälp-deskar, teletjänstcentraler, teknisk support, samtalsförmedlande tjänster och utbildningstjänster) finns att tillgå ska de, via tillgängliga kommunikationssätt, tillhandahålla information om produktens tillgänglighet och dess kompatibilitet med tekniska hjälpmedel.

Avsnitt II

Tillgänglighetskrav rörande produkter i artikel 2.1, med undantag för de självbetjäningsterminaler som avses i artikel 2.1 b

I syfte att i största möjliga utsträckning möjliggöra förutsebar användning bland personer med funktionsnedsättning ska, utöver de krav som anges i avsnitt I, förpackningar och anvisningar för de produkter som omfattas av detta avsnitt göras lättillgängliga. Detta innebär följande:

a) Produktens förpackning och den information som ges på den (t.ex. om hur den ska öppnas, tillslutas, användas och bortskaffas), inklusive, i förekommande fall, information om produktens egenskaper när det gäller tillgänglighet, ska göras tillgänglig och, om så är möjligt, ska den lättillgängliga informationen tillhandahållas på förpackningen.

b) Anvisningar för installation, underhåll, förvaring och bortskaffande av produkten som inte tillhandahålls på själva produkten men som görs tillgängliga på annat sätt, till exempel genom en webbplats, ska vara offentligt tillgängliga när produkten släpps ut på marknaden och ska uppfylla följande krav:

i) De ska kunna uppfattas med mer än ett sinne.

ii) De ska presenteras på ett begripligt sätt.

iii) De ska presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta.

iv) De ska presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken.

v) Innehållet i anvisningarna ska göras tillgängligt i textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjande format som kan presenteras på olika sätt och uppfattas med mer än ett sinne.

vi) Anvisningar som innehåller eventuella delar som inte består av text ska åtföljas av en alternativ presentation av detta innehåll.

Avsnitt III

Allmänna tillgänglighetskrav rörande alla tjänster som omfattas av detta direktiv i enlighet med artikel 2.2

Följande åtgärder ska vidtas för att säkerställa att tjänsterna tillhandahålls på ett sätt som i största möjliga utsträckning möjliggör förutsebar användning bland personer med funktionsnedsättning:

a) Tillgängligheten för de produkter som används vid tillhandahållandet av tjänsten ska säkerställas, i enlighet med avsnitt I och, i tillämpliga fall, avsnitt II i denna bilaga.

b) Information ska tillhandahållas om hur tjänsten fungerar och, om produkter används vid tillhandahållandet av tjänsten, om dess koppling till dessa produkter samt om deras egenskaper när det gäller tillgänglighet och interoperabilitet med hjälpmedel; denna information ska

i) kunna uppfattas med mer än ett sinne,

ii) presenteras på ett begripligt sätt;

iii) presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta,

iv) göra informationsinnehållet tillgängligt i textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjande format som användarna ska kunna presentera på olika sätt och uppfatta med mer än ett sinne,

v) presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek och form, med beaktande av förutsebara användningsförhållanden, och med tillräcklig kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken,

vi) komplettera eventuella delar som inte består av text med en alternativ presentation av detta innehåll,

vii) ge den elektroniska information som krävs vid tillhandahållandet av tjänsten, på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt genom att göra den uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust.

c) Webbplatser, inklusive tillhörande nätapplikationer, och tjänster för mobila enheter, inklusive mobilappar, ska göras tillgängliga på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt genom att de görs uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta.

d) Om stödtjänster (hjälp-deskar, teletjänstcentraler, teknisk support, samtalsförmedlande tjänster och utbildningstjänster) finns att tillgå ska de, via tillgängliga kommunikationssätt, tillhandahålla information om tjänstens tillgänglighet och kompatibilitet med tekniska hjälpmedel.

Avsnitt IV

Kompletterande tillgänglighetskrav rörande specifika tjänster

För att säkerställa att tjänsterna tillhandahålls på ett sätt som i största möjliga utsträckning möjliggör förutsebar användning bland personer med funktionsnedsättning ska följande åtgärder vidtas för att inkludera funktioner, metoder, riktlinjer och förfaranden, liksom ändringar av utförandet av de berörda tjänsterna, som tillgodoser behoven hos personer med funktionsnedsättning och säkerställer interoperabilitet med tekniska hjälpmedel:

a) Elektroniska kommunikationstjänster, inbegripet den nödkommunikation som avses i artikel 109.2 i direktiv (EU) 2018/1972:

i) Realtidstext utöver talkommunikation ska tillhandahållas.

ii) Totalkommunikation där video tillhandahålls utöver talkommunikation ska tillhandahållas.

iii) Säkerställa att nödkommunikation som använder talkommunikation och text (inbegripet realtidstext) synkroniseras och video, i förekommande fall, också synkroniseras i en totalkonversation och överförs till den lämpligaste alarmeringscentralen av leverantörerna av elektroniska kommunikationstjänster.

b) Tjänster som ger åtkomst till audiovisuella medietjänster

i) Elektroniska programguider (EPG) som är uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta och tillhandahåller information om tillgänglighetsmöjligheterna ska tillhandahållas.

ii) Säkerställa att tillgänglighetskomponenterna (tillgänglighetstjänster) hos de audiovisuella medietjänsterna såsom undertexter för döva och hörselskadade personer, syntolkning, talad textning och teckenspråkstolkning överförs fullt ut med adekvat kvalitet för en korrekt visning som är synkroniserad med ljud och video, och göra det möjligt för användaren att kontrollera visningen och användningen av dem.

c) Lufttransport-, busstransport-, järnvägstransport- och vattentransporttjänster för passagerare, med undantag för stads-, förorts- och regionaltransporter

i) Säkerställa att information om tillgängligheten hos fordon, den omgivande infrastrukturen och den bebyggda miljön samt om assistans till personer med funktionsnedsättning tillhandahålls.

ii) Säkerställa att information om smart biljettförsäljning (elektronisk reservation, biljettbokning etc.), realtidsinformation för passagerarna (tidtabeller, information om trafikstörningar, anslutningar, vidareförbindelser med andra transportmedel etc.) och ytterligare tjänsteinformation (om bemanning på stationer, trasiga hissar eller tjänster som är otillgängliga för tillfället etc.) tillhandahålls.

d) Stads-, förorts- och regionaltransporter Säkerställa tillgängligheten för de självbetjäningsterminaler som används vid tillhandahållandet av tjänsten, i enlighet med avsnitt I denna bilaga.

e) Banktjänster för konsumenter

i) Tillhandahålla identifieringsmetoder, elektroniska signaturer, säkerhetsfunktioner och betaltjänster som är uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta.

ii) Säkerställa att informationen är begriplig utan att ligga på en komplexitetsnivå som överstiger nivå B2 (övre medelnivå) enligt Europarådets gemensamma europeiska referensram för språk

f) E-böcker

i) Säkerställa att e-böcker som utöver text även innehåller ljud tillhandahåller text och ljud synkroniserat.

ii) Säkerställa att e-bokens digitala filer inte hindrar tekniska hjälpmedel från att fungera korrekt.

iii) Säkerställa tillgång till innehållet, navigering i filens innehåll och layout, inbegripet dynamisk layout, tillhandahållandet av struktur, flexibilitet och valmöjligheter vid presentationen av innehållet.

iv) Möjliggöra alternativ återgivning av innehållet och driftskompatibilitet med olika tekniska hjälpmedel på ett sådant sätt att detta är uppfattningsbart, hanterbart, begripligt och robust.

v) E-böcker ska göras upptäckbara genom tillhandahållande av information om e-bokens tillgänglighetsfunktioner via metadata.

vi) Säkerställa att åtgärder avseende förvaltning av digitala rättigheter inte blockerar tillgänglighetsfunktionerna.

g) E-handelstjänster

i) Tillhandahålla information om tillgängligheten för de produkter och tjänster som säljs när informationen tillhandahålls av ansvariga ekonomiska aktörer.

ii) Säkerställa identifierings-, säkerhets- och betalningsfunktionernas tillgänglighet när de levereras som en del av en tjänst (och inte av en produkt) genom att göra den uppfattningsbar, hanterbar, begriplig och robust.

iii) Tillhandahålla identifieringsmetoder, elektroniska signaturer och betaltjänster som är uppfattningsbara, hanterbara, begripliga och robusta.

Avsnitt V

Särskilda tillgänglighetskrav rörande mottagandet av nödkommunikation till det gemensamma europeiska larmnumret *112* genom den lämpligaste alarmeringscentralen

I syfte att i största möjliga utsträckning möjliggöra tjänstens förutsebara användning bland personer med funktionsnedsättning ska mottagandet av nödkommunikation till det gemensamma europeiska larmnumret *112* genom den lämpligaste alarmeringscentralen inkludera funktioner, metoder, riktlinjer, förfaranden och ändringar som tillgodoser behoven hos personer med funktionsnedsättning enligt följande:

Nödkommunikation till det gemensamma europeiska larmnumret *112* ska besvaras korrekt på det sätt som bäst passar den nationella organisationen av larmsystem, genom den lämpligaste alarmeringscentralen och med samma kommunikationsmedel som den mottagits genom, nämligen med användning av synkroniserad talkommunikation och text (inbegripet realtidstext) eller, om video tillhandahålls, talkommunikation, text (inbegripet realtidstext) och video som synkroniseras i en totalkonversation.

Avsnitt VI

Tillgänglighetskrav för produkters och tjänsters egenskaper, delar eller funktioner i enlighet med artikel 24.2

Följande krävs för den presumtion om uppfyllande av relevanta skyldigheter som fastställs i andra unionsakter avseende egenskaper, delar eller funktioner hos produkter och tjänster:

1. Produkter

a) Att tillgängligheten av information avseende produkters funktion och tillgänglighetsfunktioner överensstämmer med de motsvarande delarna i avsnitt I punkt 1 i denna bilaga, nämligen information om användningen av produkten som tillhandahålls på själva produkten samt produktbruksanvisningar som inte tillhandahålls på själva produkten utan som görs tillgängliga genom användning av produkten eller på annat sätt, till exempel på en webbplats.

b) Att tillgängligheten av egenskaper, delar och funktioner hos produkters användargränssnitt och funktionella utformning uppfyller motsvarande tillgänglighetskrav för sådana användargränssnitt och sådan funktionell utformning i enlighet med avsnitt I punkt 2 i denna bilaga.

c) Att förpackningarnas tillgänglighet, inklusive den information som ges på dem och anvisningar för installation, underhåll, förvaring och bortskaffande av produkten som inte tillhandahålls på själva produkten men som görs tillgängliga på annat sätt till exempel genom en webbplats, med undantag av självbetjäningsterminaler, uppfyller motsvarande tillgänglighetskrav i avsnitt II i denna bilaga.

2. Tjänster

Att tillgängligheten hos tjänsters egenskaper, delar och funktioner uppfyller motsvarande tillgänglighetskrav för dessa egenskaper, delar och funktioner i de avsnitt i denna bilaga som rör tjänster.

Avsnitt VII

Kriterier för funktionsprestanda

I syfte att maximera den förutsebara användningen bland personer med funktionsnedsättning, om de tillgänglighetskrav som anges i avsnitten I–VI i denna bilaga inte rör en eller flera funktioner avseende utformningen och tillverkningen av produkter eller tillhandahållandet av tjänster, ska dessa funktioner eller medel vara tillgängliga, genom att de dithörande kriterierna för funktionsprestanda uppfylls.

Dessa kriterier för funktionsprestanda får endast användas som ett alternativ till ett eller flera särskilda tekniska krav när det hänvisas till dem i tillgänglighetskraven, om och endast om tillämpningen av de relevanta kriterierna för funktionsprestanda uppfyller tillgänglighetskraven och det fastställs att utformningen och tillverkningen av produkterna och tillhandahållandet av tjänsterna resulterar i likvärdig eller ökad tillgänglighet för den förutsebara användningen bland personer med funktionsnedsättning.

a) Användning utan syn

Om produkten eller tjänsten har visuella driftslägen ska den ha minst ett driftsläge som inte kräver syn.

b) Användning med begränsad syn

Om produkten eller tjänsten har visuella driftslägen ska den ha minst ett driftsläge som innebär att användarna kan hantera produkten med begränsad syn.

c) Användning utan färguppfattning

Om produkten eller tjänsten har visuella driftslägen ska den ha minst ett driftsläge som inte kräver att användaren kan uppfatta färger.

d) Användning utan hörsel

Om produkten eller tjänsten har auditiva driftslägen ska den ha minst ett driftsläge som inte kräver hörsel.

e) Användning med begränsad hörsel

Om produkten eller tjänsten har auditiva driftslägen ska den ha minst ett driftsläge som innebär att användarna kan hantera produkten med begränsad hörsel.

f) Användning utan talförmåga

Om produkten eller tjänsten kräver talkommandon från användaren ska den ha minst ett driftsläge som inte kräver talkommandon. Talkommandon inbegriper alla muntliga ljud som tal, visslingar eller klickljud.

g) Användning med begränsad manipuleringsförmåga eller styrka

Om produkten eller tjänsten kräver manuella åtgärder ska den ha minst ett driftsläge som innebär att användarna kan hantera produkten genom alternativa åtgärder som inte kräver finmotorisk styrning, manipulering eller handstyrka och inte heller kräver att fler än en styrning används samtidigt.

h) Användning med begränsad räckvidd

Produktens driftsfunktioner måste finnas inom räckhåll för alla användare. Om produkten eller tjänsten har manuella driftslägen ska den ha minst ett driftsläge med begränsad räckvidd och styrka.

i) Minimering av risken för anfall på grund av ljuskänslighet

Om produkten har visuella driftslägen ska den undvika driftslägen som utlöser anfall på grund av ljuskänslighet.

j) Användning med begränsad kognitiv förmåga

Produkten eller tjänsten ska ha minst ett driftsläge som omfattar funktioner som gör den enklare och lättare att använda.

k) Privatliv

Om produkten eller tjänsten innehåller funktioner som tillhandahålls för tillgänglighet, ska den ha minst ett driftsläge som skyddar användarens privatliv vid användning av de funktioner som tillhandahåller tillgänglighet.

BILAGA II

VÄGLEDANDE ICKE-BINDANDE EXEMPEL PÅ MÖJLIGA LÖSNINGAR SOM BIDRAR TILL ATT UPPFYLLA TILLGÄNGLIGHETSKRAVEN I BILAGA I

AVSNITT I:

EXEMPEL RÖRANDE ALLMÄNNA TILLGÄNGLIGHETSKRAV FÖR ALLA PRODUKTER SOM OMFATTAS AV DETTA DIREKTIV I ENLIGHET MED ARTIKEL 2.1

KRAV I BILAGA I AVSNITT I	EXEMPEL
1. Tillhandahållande av information	
a)	
i)	Tillhandahålla visuell och taktil information eller visuell och auditiv information om var kortet förs in på en självbetjäningsterminal, så att blinda och döva personer kan använda terminalen.
ii)	Använda samma ord konsekvent eller på ett tydligt och logiskt sätt, så att personer med intellektuell funktionsnedsättning bättre kan förstå informationen.
iii)	Tillhandahålla information i taktil relief eller ljud utöver varningar i textformat, så att blinda personer kan uppfatta dem.
iv)	Se till att texten kan läsas av personer med nedsatt syn.
b)	
i)	Tillhandahålla elektroniska filer som kan läsas av en dator med skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda informationen.
ii)	Använda samma ord konsekvent eller på ett tydligt och logiskt sätt, så att personer med intellektuell funktionsnedsättning bättre kan förstå dem.
iii)	Tillhandahålla undertexter till videoinstruktioner.
iv)	Se till att texten kan läsas av personer med nedsatt syn.
v)	Skriva ut texten i punktskrift så att blinda personer kan använda informationen.
vi)	Se till att ett diagram åtföljs av en textbeskrivning som identifierar de viktigaste delarna eller beskriver viktiga åtgärder.
vii)	inga exempel
viii)	inga exempel
ix)	Förse bankomater med uttag och programvara som gör det möjligt att ansluta hörlurar i vilka texten på skärmen återges i ljudform.

2. Användargränssnitt och funktionell utformning	
a)	Tillhandahålla anvisningar i ljud- och textform eller förse en knappsats med taktila tecken, så att blinda eller hörselskadade personer kan interagera med produkten.
b)	Utöver talande anvisningar i en självbetjäningsterminal, erbjuda exempelvis anvisningar i form av text eller bilder, så att även döva personer kan utföra de åtgärder som krävs.
c)	Göra det möjligt för användare att förstora en text, zooma in på ett visst piktogram eller öka kontrasten, så att personer med nedsatt syn kan uppfatta informationen.
d)	Även förse de gröna och röda knappar som används för att välja alternativ med text som anger vilka alternativen är, så att färgblinda personer kan göra valet.
e)	När en dator använder en ljudsignal för att indikera ett fel, även tillhandahålla en text eller bild som anger felet, så att döva personer kan uppfatta att ett fel har uppstått.
f)	Möjliggöra ytterligare kontrast för förgrundsbilder så att personer med nedsatt syn kan se dem.
g)	Göra det möjligt för användaren av en telefon att ställa in ljudvolymen och minska störningar från hörapparater så att hörselskadade personer kan använda telefonen.
h)	Göra knapparna på en pekskärm större och väl åtskilda så att personer med tremor kan trycka på dem.
i)	Säkerställa att det inte krävs mycket kraft för att trycka på knappar, så att personer med motoriska funktionsnedsättningar kan använda dem.
j)	Undvika flimrande bilder, så att personer som kan drabbas av anfall inte utsätts för denna risk.
k)	Göra det möjligt att använda hörlurar när talad information tillhandahålls i bankomater.
l)	Ge användare som inte kan använda händerna möjlighet att välja ett lösenord för låsning och upplåsning av en telefon i stället för att använda sig av igenkänning av fingeravtryck.
m)	Säkerställa att programvaran reagerar på ett förutsägbart sätt när en viss åtgärd utförs och ge tillräckligt med tid för inmatning av lösenord så att användningen förenklas för personer med intellektuell funktionsnedsättning.
n)	Erbjuda en anslutning till en uppdateringsbar brailleskärm så att blinda personer kan använda datorn.
o)	Exempel på sektorsspecifika krav
i)	inga exempel
ii)	inga exempel
iii) Första strecksatsen	Se till att en mobiltelefon bör kunna hantera realtidstextkonversationer så att hörselskadade personer kan utbyta information på ett interaktivt sätt.
iii) Fjärde strecksatsen	Möjliggöra samtidig användning av video för att visa teckenspråk och text för att skriva meddelanden, så att två döva personer kan kommunicera med varandra eller med en hörande person.

iv)	Säkerställa att undertexterna överförs genom digitalboxen så att de kan användas av döva personer.
3. Stödtjänster: inga exempel	

AVSNITT II:

EXEMPEL RÖRANDE TILLGÄNGLIGHETSKRAV FÖR PRODUKTER I ARTIKEL 2.1, MED UNDANTAG FÖR DE SJÄLVBETJÄNINGSTERMINALER SOM AVSES I ARTIKEL 2.1 b

KRAV I BILAGA I AVSNITT II	EXEMPEL
Förpackningar och bruksanvisningar	
a)	Ange på förpackningen att telefonen är försedd med tillgänglighetsfunktioner för personer med funktionsnedsättning.
b)	
i)	Tillhandahålla elektroniska filer som kan läsas av en dator med skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda informationen.
ii)	Använda samma ord konsekvent eller på ett tydligt och logiskt sätt, så att personer med intellektuell funktionsnedsättning bättre kan förstå informationen.
iii)	Se till att varningar i textformat tillhandahålls tillsammans med information i taktil relief eller ljud, så att blinda personer kan uppfatta dem.
iv)	Se till att texten kan läsas av personer med nedsatt syn.
v)	Skriva ut dem i punktskrift så att blinda personer kan använda dem.
vi)	Komplettera ett diagram med en textbeskrivning som identifierar de viktigaste delarna eller beskriver viktiga åtgärder.

AVSNITT III:

EXEMPEL RÖRANDE ALLMÄNNA TILLGÄNGLIGHETSKRAV FÖR ALLA TJÄNSTER SOM OMFATTAS AV DETTA DIREKTIV I ENLIGHET MED ARTIKEL 2.2

KRAV I BILAGA I AVSNITT III	EXEMPEL
Tillhandahållande av tjänster	
a)	inga exempel
b)	
i)	Tillhandahålla elektroniska filer som kan läsas av en dator med skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda informationen.
ii)	Använda samma ord konsekvent eller på ett tydligt och logiskt sätt, så att personer med intellektuell funktionsnedsättning bättre kan förstå informationen.
iii)	Tillhandahålla undertexter till videoinstruktioner.

iv)	Se till att blinda personer kan använda filen genom att skriva ut den i punktskrift.
v)	Se till att texten kan läsas av personer med nedsatt syn.
vi)	Komplettera ett diagram med en textbeskrivning som identifierar de viktigaste delarna eller beskriver viktiga åtgärder.
vii)	Se till att informationen i fråga är tillgänglig när en tjänsteleverantör erbjuder ett usb-minne som innehåller information om tjänsten.
c)	Tillhandahålla textbeskrivningar av bilder, göra alla funktioner tillgängliga via ett tangentbord, ge användarna tillräcklig tid för att läsa innehåll, se till så att innehållet visas och fungerar på ett förutsägbart sätt och tillhandahålla kompatibilitet med tekniska hjälpmedel, så att personer med olika funktionsnedsättningar kan läsa och interagera med en webbplats.
d)	inga exempel

AVSNITT IV:

EXEMPEL RÖRANDE KOMPLETTERANDE TILLGÄNGLIGHETSKRAV FÖR SPECIFIKA TJÄNSTER:

KRAV I BILAGA I AVSNITT IV	EXEMPEL
Särskilda tjänster	
a)	
i)	Se till att hörselskadade personer kan skriva och ta emot texter på ett interaktivt sätt och i realtid.
ii)	Se till att döva personer kan använda teckenspråk för att kommunicera med varandra.
iii)	Se till att personer med nedsatt hörsel och nedsatt talförmåga som väljer att använda en kombination av text, tal och video vet att kommunikationen överförs genom nätverket till en alarmeringstjänst.
b)	
i)	Se till att en blind person kan välja program på televisionen.
ii)	Stödja möjligheten att välja, personanpassa och visa tillgänglighetstjänster såsom undertexter för döva personer och hörselskadade personer, syntolkning, talad textning och teckenspråkstolkning genom att erbjuda effektiv trådlös koppling till hörselteknik eller genom att tillhandahålla användarkontroller för att aktivera tillgänglighetstjänster för audiovisuella medietjänster med samma framskjutna plats som de primära mediekontrollerna.
c)	
i)	inga exempel
ii)	inga exempel
d)	inga exempel
e)	
i)	Göra dialogrutor för identitetsverifiering som visas på skärmen läsbara för skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda dem.

ii)	inga exempel
f)	
i)	Se till att personer med dyslexi kan läsa och lyssna till texten samtidigt.
ii)	Möjliggöra text och ljud synkroniserat eller möjliggöra uppdateringsbar punktskrift.
iii)	Se till att blinda personer kan komma åt registret eller byta kapitel.
iv)	inga exempel
v)	Säkerställa att information om tillgänglighetsfunktioner finns tillgänglig i den elektroniska filen, så att personer med funktionsnedsättning kan ta del av informationen.
vi)	Säkerställa att det inte finns någon blockering, till exempel att tekniska skyddsåtgärder, information om förvaltning av rättigheter eller operabilitetsproblem inte hindrar uppläsning av texten med hjälpmedel, så att blinda användare kan läsa boken.
g)	
i)	Säkerställa att tillgänglig information om en produkts tillgänglighetsfunktioner inte raderas.
ii)	Göra betaltjänstens användargränssnitt tillgängligt via talkommunikation, så att blinda personer på egen hand kan göra inköp via internet.
iii)	Göra dialogrutor för identitetsverifiering som visas på skärmen läsbara för skärmläsningsprogram, så att blinda personer kan använda dem.

BILAGA III

TILLGÄNGLIGHETSKRAV VID TILLÄMPNINGEN AV ARTIKEL 4.4 OM DEN BEBYGGDA MILJÖ DÄR DE TJÄNSTER SOM OMFATTAS AV DETTA DIREKTIV TILLHANDAHÅLLS

I syfte att maximera den förutsebara självständiga användningen bland personer med funktionsnedsättning i den bebyggda miljö där en tjänst tillhandahålls och som tjänsteleverantören ansvarar för, som avses i artikel 4.4, ska tillgängligheten på områden dit allmänheten har tillträde inkludera följande aspekter:

a) Användning av tillhörande utomhusutrymmen och faciliteter.

b) Tillfartsvägar till byggnader.

c) Användning av ingångar.

d) Framkomlighet vid förflyttning i horisontell riktning.

e) Framkomlighet vid förflyttning i vertikal riktning.

f) Allmänhetens användning av lokaler.

g) Användning av utrustning och faciliteter vid tillhandahållandet av tjänsten.

h) Användning av toaletter och sanitetsutrymmen.

i) Användning av utgångar, evakueringsvägar och principer för beredskapsplanering.

j) Kommunikation och orientering som kan uppfattas med mer än ett sinne.

k) Användning av faciliteter och byggnader för deras förutsebara ändamål.

l) Skydd mot faror i både inomhus- och utomhusmiljön.

BILAGA IV

FÖRFARANDE FÖR BEDÖMNING AV ÖVERENSSTÄMMELSE – PRODUKTER

1. Intern tillverkningskontroll

   Intern tillverkningskontroll är det förfarande för bedömning av överensstämmelse genom vilket tillverkaren fullgör skyldigheterna i punkterna 2, 3 och 4 i denna bilaga och säkerställer och försäkrar på eget ansvar att de berörda produkterna uppfyller tillämpliga krav i detta direktiv.

2. Teknisk dokumentation

   Tillverkaren ska utarbeta den tekniska dokumentationen. Den tekniska dokumentationen ska göra det möjligt att bedöma om produkten överensstämmer med de relevanta tillgänglighetskrav som avses i artikel 4 och, om tillverkaren har stött sig på artikel 14, visa att de berörda tillgänglighetskraven skulle innebära en grundläggande förändring eller ålägga en oproportionerligt stor börda. Den tekniska dokumentationen ska det endast innehålla de tillämpliga kraven och, i den mån det krävs för bedömningen, även en beskrivning av produktens utformning, tillverkning och funktion.

   Den tekniska dokumentationen ska i tillämpliga fall innehålla minst följande delar:

   a) En allmän beskrivning av produkten.

   b) En förteckning över de harmoniserade standarder och tekniska specifikationer till vilka hänvisningar har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning* och som följts helt eller delvis samt beskrivningar av de lösningar som har valts för att uppfylla de relevanta tillgänglighetskrav som avses i artikel 4, när de harmoniserade standarderna eller tekniska specifikationerna inte har följts; om harmoniserade standarder eller tekniska specifikationer har använts delvis, ska det anges i den tekniska dokumentationen vilka delar som har tillämpats.

3. Tillverkning

   Tillverkaren ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att tillverkningen och övervakningen av den säkerställer att produkterna överensstämmer med den tekniska dokumentation som avses i punkt 2 i denna bilaga och med tillgänglighetskraven i detta direktiv.

4. CE-märkning och EU-försäkran om överensstämmelse

   4.1 Tillverkaren ska anbringa den CE-märkning som avses i detta direktiv på varje enskild produkt som uppfyller de tillämpliga kraven i detta direktiv.

   4.2 Tillverkaren ska upprätta en skriftlig EU-försäkran om överensstämmelse för en produktmodell. I EU-försäkran om överensstämmelse ska det anges för vilken produktmodell den har upprättats.

   En kopia av EU-försäkran om överensstämmelse ska på begäran göras tillgänglig för de behöriga myndigheterna.

5. Bemyndigad företrädare

   Tillverkarens skyldigheter enligt punkt 4 får fullgöras, för dennes räkning och på dennes ansvar, av den bemyndigade företrädaren, förutsatt att dessa skyldigheter specificeras i fullmakten.

BILAGA V

INFORMATION OM TJÄNSTER SOM UPPFYLLER TILLGÄNGLIGHETSKRAVEN

1. Tjänsteleverantören ska inkludera den information som ligger till grund för bedömningen av hur tjänsten uppfyller de tillgänglighetskrav som avses i artikel 4 i de allmänna villkoren, eller motsvarande dokument. Informationen ska innehålla de tillämpliga kraven och, i den mån det krävs för bedömningen, även en beskrivning av tjänstens utformning och funktion. Förutom konsumentinformationskraven i direktiv 2011/83/EU, ska informationen i tillämpliga fall innehålla följande delar:

   a) En allmän beskrivning av tjänsten i tillgängliga format.

   b) Beskrivningar och förklaringar som behövs för att förstå hur tjänsten fungerar.

   c) En beskrivning av hur de relevanta tillgänglighetskraven som fastställs i bilaga I uppfylls av tjänsten.

2. För att uppfylla kraven i punkt 1 i denna bilaga får tjänsteleverantören helt eller delvis tillämpa de harmoniserade standarder och tekniska specifikationer till vilka hänvisningar har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

3. Tjänsteleverantören ska tillhandahålla information som visar att tjänsteleveransprocessen och kontrollen av den säkerställer att tjänsten överensstämmer med punkt 1 i denna bilaga och med tillämpliga tillgänglighetskrav i detta direktiv.

CONSULTING

Rapport till Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (S 2020:5)

Konsekvensanalys med fokus på kostnader och nyttor relaterade till genomförandet av tillgänglighetsdirektivet

Analysys Mason

2021-02-19

Innehåll

Sammanfattning **1**

1 Inledning **3**
1.1 Bakgrund och syfte 3
1.2 Definitioner och begrepp 3
1.3 Kortfattat om direktivet 4
1.4 Tillgänglighetskrav för produkter och tjänster 4
1.5 Förutsättningar och avgränsningar 6

2 Metod för kostnads- och nyttoberäkningar **10**
2.1 Metod för datainsamling 10
2.2 Metod för kostnadsberäkningar 10
2.3 Metod för nyttoberäkningar 14
2.4 Tillförlitlighet i resultaten 14

3 Kostnader till följd av tillgänglighetsdirektivet **16**
3.1 Sammanställning av den totala kostnaden 16
3.2 Jämförelser mellan den totala kostnaden 2021 och 2017 17
3.3 It och elektronik 18
3.4 Audiovisuella medietjänster 23
3.5 E-böcker 27
3.6 Persontransporter 31
3.7 Bank- och betalningstjänster 35
3.8 E-handel 39

4 Nyttor till följd av tillgänglighetsdirektivet **42**
4.1 Kategorisering av nyttor 42
4.2 Indirekta nyttor 42
4.3 Direkta nyttor 43

5 Slutord **53**

6 Referenslista **54**

7 Tabellförteckning **57**

8 Bilageförteckning **59**

Analysys Mason AB
Sankt Eriksgatan 63B
Våning 9
112 34 Stockholm
Sverige
Tel: +46 8 587 120 00
stockholm@analysysmason.com
www.analysysmason.com

Org nr. 556285-9487
Dotterbolag till Analysys Mason Ltd, North West Wing, Bush House, Aldwych, London WC2B 4PJ, UK, Reg. No. 5177472

Sammanfattning

Europeiska rådet antog den 17 april 2019 direktivet om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster. Syftet med direktivet är att undanröja eventuella hinder för den fria rörligheten och öka tillgängligheten för vissa produkter och tjänster. Beslutet att anta direktivet bygger på det ökande antalet personer med funktionsnedsättning och den allt större efterfrågan på tillgängliga produkter och tjänster. Analysys Mason har på uppdrag av Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (S 2020:5) undersökt de ekonomiska konsekvenserna för svenska aktörer att tillgängliggöra de produkter och tjänster som omfattas av direktivet.

Underlag till kostnadsberäkningarna och nyttoanalysen har inhämtats genom intervjuer med branschaktörer inom de sex identifierade produkt- och tjänsteområdena, IT-konsulter, experter inom tillgänglighet och IT-utveckling, samt representanter från myndigheter och organisationer med specialistkunskap inom berört område. Analysys Mason har också inhämtat sekundärdata i form av rapporter och tidigare genomförda studier.

Den totala investeringskostnaden för svenska aktörer att uppfylla kraven i direktivet uppskattas till cirka 10 miljarder kronor, varav bank och e-handel tillsammans står för 9,4 miljarder kronor. De totala löpande kostnaderna uppgår till cirka 1 miljard kronor per år.

Investeringskostnad per kategori			
Kategori	Uppskattad minimikostnad	Uppskattad maxkostnad	Uppskattad trolig kostnad
IT/Elektronik	84 mnkr	131 mnkr	108 mnkr
AV-medietjänster	37 mnkr	48 mnkr	43 mnkr
E-böcker	206 mnkr	209 mnkr	207 mnkr
Persontransporter	80 mnkr	260 mnkr	170 mnkr
Bank och betalningstjänster	5,2 mdkr	6,1 mdkr	5,6 mdkr
E-handel	1,5 mdkr	6,1 mdkr	3,8 mdkr
Summa	7,1 mdkr	12,9 mdkr	10 mdkr (5 mdkr 2017)

Löpande kostnader per år per kategori			
Kategori	Uppskattad min kostnad	Uppskattad max kostnad	Uppskattad trolig kostnad
IT/Elektronik	13 mnkr	20 mnkr	16 mnkr
AV-medietjänster	25 mnkr	26 mnkr	26 mnkr
E-böcker	1 mnkr	1 mnkr	1 mnkr
Persontransporter	8 mnkr	23 mnkr	15 mnkr
Bank och betalningstjänster	71 mnkr	95 mnkr	83 mnkr
E-handel	972 mnkr	972 mnkr	972 mnkr
Summa	1,1 mdkr	1,1 mdkr	1,1 mdkr (600 mnkr 2017)

Direktivet medför både direkta och indirekta nyttor. På samhällsnivå leder direktivet till en högre grad av digital inkludering och därmed en demokratisering av den digitala transformation som

påverkar samhällsviktiga produkter och tjänster. Indirekta nyttorna inkluderar också aspekter som ökad kundnöjdhet och att medarbetare känner stolthet över att arbeta med tillgängliga produkter och tjänster. Direkta nyttor för undersökta områden omfattar framför allt besparingar genom att olika kundärenden kan ske via webben i stället för manuellt eller via supportsamtal. När produkter och tjänster blir mer tillgängliga kan de också användas av en större målgrupp, vilket kan bidra till bättre marginaler och ökade intäkter.

Då beräkningarna i huvudsak är baserade på kostnader och populationer som uppskattats av de berörda aktörerna finns troligen en viss felmarginal. Analysys Masons bedömning är dock att metoden ger ett bra riktvärde för kostnaderna. Det är däremot inte möjligt att rakt av jämföra de värden för kostnader och nyttor som presenteras i rapporten.

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Europeiska rådet antog den 17 april 2019 direktivet om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster. Syftet med direktivet är att undanröja eventuella hinder för den fria rörligheten och öka tillgängligheten för vissa produkter och tjänster. Tillnärmning av lagstiftning, reglering och administrativa åtgärder hos Europeiska unionens medlemsstater ska bidra till en mer harmoniserad inre marknad. Beslutet att anta direktivet bygger på det ökande antalet personer med funktionsnedsättning och den allt större efterfrågan på tillgängliga produkter och tjänster. [1]

Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (S 2020:5) har gett konsultföretaget Analysys Mason AB uppdraget att beräkna de ekonomiska effekterna för svenska aktörer till följd av införandet av direktivet. En tidigare beräkning av de ekonomiska konsekvenserna till följd av införandet av direktivet utfördes av Stelacon AB (nu Analysys Mason AB) på uppdrag av Socialdepartementet 2017. Årets rapport gör vissa jämförelser med den tidigare rapporten.

1.2 Definitioner och begrepp

Mikroföretag: ”Ett företag med färre än tio anställda som har en årsomsättning som inte överstiger 2 miljoner EUR eller en årlig balansomslutning som inte överstiger 2 miljoner EUR.” [2]

Oproportionerligt stor börda: Kraven i direktivet gäller endast så länge de inte ålägger aktören en oproportionerligt stor börda eller kräver en grundläggande förändring av produkten och/eller tjänsten. [3]

Personer med funktionsnedsättning: ”Personer som har någon varaktig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning som i samspel med olika hinder kan hindra dem från att fullt ut och effektivt delta i samhället på lika villkor som andra.” [4]

EN 301 549: En europeisk standard som beskriver och specificerar vilka tillgänglighetskrav som ska tillämpas för informations- och kommunikationstekniska (IKT) produkter och tjänster. Standarden är utformad så att den är möjlig att använda på både webbaserade och

[1] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (EUT, 7.6.2019, L 151/70).
[2] Ibid, L 151/85.
[3] Ibid, L 151/78.
[4] Ibid, L 151/84.

icke-webbaserade tekniker eller en möjlig blandning av dem. Både hårdvara och mjukvara för IKT-produkter och IKT-tjänster omfattas av standarden. [5]

Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.1: Riktlinjer som innehåller rekommendationer för att skapa mer tillgängliga webbplatser. [6] Genom att följa riktlinjerna gör aktören det lättare för människor med funktionsnedsättningar att använda webbplatser och förenklar samtidigt webbanvändandet för samtliga användare.

1.3 Kortfattat om direktivet

I samråd med Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (S 2020:5) utgår Analysys Mason i den här rapporten från den version av direktivet som offentliggjordes den 17 april 2019. Direktivet inbegriper en rad produkter och tjänster som kan delas in i sex områden:

1. **It och elektronik**: Elektroniska kommunikationstjänster, terminalutrustning för elektronisk kommunikation samt elektronisk kommunikation och mottagande av nödkommunikation.
2. **Audiovisuella medietjänster**: Elektroniska programguider, smart-tv och digitala tv-plattformar.
3. **E-böcker**: Digitala filer för e-böcker och digitala abonnemangstjänster för e-böcker.
4. **Persontransporter**: Tjänster för mobila enheter, elektroniska biljetter och biljettförsäljningstjänster samt mjukvara och hårdvara för självbetjäningsterminaler.
5. **Bank- och betalningstjänster**: Självbetjäningsterminaler (bankomat och könummerautomat), portföljförvaltning, investeringstjänster, konsumentkreditavtal vid lån, internetbank via webbplats och mobilapplikation, kontoinformation, elektroniska identifieringstjänster, betalningstjänster samt mobila plånböcker.
6. **E-handel**: Handel via webbplatser och mobilapplikationer.

De sex områdena behandlas var för sig under kapitel 3 ”Kostnader till följd av införandet av tillgänglighetsdirektivet” och kapitel 4 ”Nyttor till följd av införandet av tillgänglighetsdirektivet”.

1.4 Tillgänglighetskrav för produkter och tjänster

De produkter och tjänster som omfattas av direktivet ska utformas och tillverkas på ett sådant sätt att de görs tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Information om användning av en produkt som finns på själva produkten[7] ska

[5] ETSI, Accessibility requirements for ICT products and services EN 301 549 V3.1.1

[6] W3C, Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.1

[7] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (EUT, 7.6.2019, L 151/100).

1. kunna uppfattas med mer än ett sinne
2. presenteras på ett begripligt sätt
3. presenteras för användarna på sätt som de kan uppfatta
4. presenteras i ett typsnitt med lämplig storlek, form, kontrast samt justerbart avstånd mellan bokstäver, rader och stycken.

För produktbruksanvisningar som görs tillgängliga genom användning av produkter, eller via till exempel en webbplats[8] gäller utöver de fyra kraven ovan att informationen ska

5. göras tillgänglig i textform som stödjer alternativa format och som kan uppfattas med mer än ett sinne
6. återföljas av en alternativ presentation av eventuella delar som inte består av text
7. innehålla en beskrivning av produktens användargränssnitt
8. innehålla beskrivning av produktens funktionalitet
9. innehålla en beskrivning av produktens programvaru- och maskinvarugränssnitt.

Produkternas användargränssnitt och funktionella utformning[9] ska vara konstruerade så att

1. produkten erbjuder kommunikation via mer än ett sinne
2. när produkten använder tal ges alternativ hantering, kontroll och orientering
3. när produkten använder visuella element erbjuds flexibel förstoring, ljusstyrka och kontrast för kommunikation, information och hantering
4. när produkten förmedlar information genom färg ska alternativa färginställningar erbjudas
5. när produkten förmedlar information genom ljud ska alternativa ljudinställningar erbjudas
6. synskärpan för visuella element kan justeras
7. manuell hantering stödjer sekventiell styrning och ger alternativ finmotoriksstyrning
8. produkten undviker driftlägen som kräver betydande räckvidd och styrka
9. produkten inte utlöser epileptiska anfall
10. produkten skyddar användarens privatliv när tillgänglighetsfunktioner tillämpas
11. produkten innehåller ett alternativ till biometrisk identifiering
12. produkten erbjuder tillräcklig och flexibel tidsperiod för interaktion
13. produkten erbjuder programvaru- och maskinvarugränssnitt för tekniska hjälpmedel
14. produkten stämmer överens med en rad sektorsspecifika krav, till exempel text-till-tal-teknik.

Direktivet framhåller vikten av att tillgänglighet bör uppnås genom systematiskt undanröjande och förebyggande av hinder genom universell utformning sprunget ur ”design för alla”. Med universell utformning menas att ”utformning av produkter, miljöer, program och tjänster ska

[8] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (EUT, 7.6.2019, L 151/100).

[9] Ibid, L 151/101.

kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning". [10]

1.5 Förutsättningar och avgränsningar

Uppdraget består i att utreda, beräkna och beskriva direktivets ekonomiska konsekvenser för svenska aktörer. Både kostnader och nyttor till följd av direktivet ska tas i beaktande. Uppskattningen av kostnader och nyttor är i många fall mycket komplicerade och är beroende av flera olika antaganden. När det gäller kostnaderna finns framför allt en osäkerhet om hur dessa fördelas mellan olika aktörer, vad kraven innebär i form av tekniska anpassningar och därmed hur stora kostnaderna förväntas bli, vilka kostnader som drivs av direktivet samt hur den generella tekniska utvecklingen i samhället kommer att påverka utvecklingen av de berörda produkterna och tjänsterna och hur det kommer att påverka kostnaden för att uppfylla kraven i direktivet. När det gäller nyttorna beror osäkerheten framför allt på att aktörerna för flera produkter och tjänster inte själva har identifierat potentiella nyttor samt att det är mycket svårt att uppskatta till exempel potentiell marknadstillväxt, förändrade populationer och förändrat konsumentbeteende.

I direktivet görs en rad avgränsningar, varav några har särskild betydelse för beräkningen av kostnaderna för att uppfylla kraven. Dessa avgränsningar presenteras nedan tillsammans med de avgränsningar som gjorts särskilt för den här rapporten.

Kostnadsberäkningarna tar enbart hänsyn till kostnaden för svenska aktörer
Flera av kraven i direktivet berör åtskilliga aktörer i respektive värdekedja. En del av dessa aktörer är svenska, andra utländska. I enlighet med uppdragsbeskrivningen gäller dock kostnadsberäkningarna i den här rapporten enbart svenska aktörer.

Produkter och tjänster som bedöms som tillgängliga exkluderas från beräkningarna
De produkter och tjänster som omfattas av direktivet och som redan anses vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning utesluts från kostnadsberäkningarna. Det gäller datorer, surfplattor och smarta mobiltelefoner. Dessa produkter innehåller i dag flera tillgänglighetsfunktioner, som möjligheten att få text uppläst och översatt, anpassning av textstorlek, ljusstyrka och kontrast. Många av enheterna tillåter även att slutkonsumenten genom rösten styr produkten.

Kostnadsansvaret bedöms per kategori
I direktivet beskrivs vilka aktörer som bär ansvaret i specifika situationer och hur ansvaret ska fördelas. [11] Däremot finns det ingen beskrivning av vilken eller vilka aktörer som ska bära den ekonomiska kostnaden som kan tillkomma med anledning av direktivet. Fördelningen av kostnaden är i många fall svår att bedöma. Komplexiteten beror på att flera produkter och

[10] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (EUT, 7.6.2019, L 151/76).

[11] Ibid, L 151/88-90.

tjänster har långa värdekedjor, vilket försvårar uppdelningen av kostnaden per aktör. Analysys Mason gör därför en bedömning i varje enskilt fall om den eventuella kostnaden som är förknippad med införandet av direktivet kan anses belasta en svensk aktör.

Tillgänglighetskrav för IKT-produkter och IKT-tjänster utgår från standarden EN 301 549 V3.1.1 och WCAG 2.1 AA

Analysys Mason har i samråd med Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (S 2020:5) valt att använda sig av, och hänvisa till, standarden EN 301 549 V3.1.1 som kravspecifikation och mall för kostnadsuppskattningar vid samtal och intervjuer med experter, branschaktörer och organisationer. Standarden innehåller samtliga krav som ställs i de mer välkända riktlinjerna för tillgängligt webbinnehåll WCAG 2.1 som behandlar tillgänglighet hos webbplatser. Vid enbart webbinnehåll har standarden WCAG 2.1 AA använts som kravreferens. Det bör dock noteras att det i dagsläget inte går att förutse vilken standard som gäller vid införandet av direktivet den 28 juni 2025, men att nya uppdaterade versioner av EN 301 549 och WCAG förväntas inom kort.

Kostnadsansvaret för bruksanvisningar och förpackningar bedöms från fall till fall

Direktivet innehåller krav på tillgänglig produktmärkning av bruksanvisningar, varningstexter och förpackningar. Utmaningen med långa och komplexa värdekedjor försvårar även i detta fall bedömningen av hur kostnaderna fördelas mellan olika producenter. I likhet med avgränsningen i kostnadsansvar för tillverkning gör Analysys Mason därför en bedömning i varje enskilt fall.

Möjligheten att åberopa oproportionerlig stor börda är inte beaktad i kostnadsberäkningarna

Av direktivet framgår att kraven bara ska gälla så länge det inte innebär en oproportionerlig stor börda för de berörda ekonomiska aktörerna. [12] Det är aktörerna själva som bedömer om det är fråga om en oproportionerligt stor börda. Detta görs genom att de beaktar sin storlek och sina resurser samt de uppskattade kostnader som direktivet medför i förhållande till den uppskattade nyttan för personer med funktionsnedsättning. Analysys Mason har inte möjlighet att beakta vilka ekonomiska aktörer som kommer bli undantagna med anledning av oproportionerlig stor börda och tar därmed inte hänsyn till detta vid beräkningen av kostnaderna.

Grundläggande ändring av produkter bedöms från fall till fall

Av direktivet framgår att kraven bara ska gälla så länge det inte innebär en förändring av den berörda produkten eller tjänsten som ändrar dess grundläggande funktion eller karaktär. Analysys Mason har analyserat samtliga produkter och tjänster som omfattas av direktivet, och bedömer att det enbart är enklare mobiltelefoner som faller under detta undantag. Dessa produkter utesluts därför från kostnadsberäkningarna.

[12] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (EUT, 7.6.2019, L 151/91-92).

Tjänster som omfattas av direktivet om webbtillgänglighet utesluts från kostnadsberäkningarna
Kraven i direktivet påverkar statliga aktörer, till exempel trafikhuvudmän, statliga företag och vissa tv-bolag, som redan omfattas av det sedan tidigare lagstiftade direktivet om webbtillgänglighet. [13] För att undvika en dubbelräkning av kostnaderna, utesluter Analysys Mason webbplatser och mobilapplikationer som berörs av direktivet om webbtillgänglighet.

Kostnadsberäkningarna tar hänsyn till direktivets datum för tillämpning och övergångsbestämmelser
Av direktivet framgår att det bara är produkter som släpps ut på marknaden efter den 28 juni 2025 som omfattas av kraven. Produkter och specifika föremål på webbplatser och mobilapplikationer som har producerats och lanserats på marknaden före detta datum kommer inte påverkas. Direktivet innehåller även övergångsbestämmelser. Tjänsteleverantörer får fortsätta att erbjuda sina tjänster om de ingår ett tjänsteavtal före den 28 juni 2025. Avtalen får gälla utan ändring till slutet av giltighetstiden, dock maximalt fem år från instiftandet av direktivet. [14] Självbetjäningsterminaler får användas fram till slutet av deras ekonomiskt bärkraftiga nyttjandeperiod, dock maximalt 20 år efter den tagits i bruk.

Krav på zoomning av skärmar till självbetjäningsterminaler och tv-apparater utesluts från kostnadsberäkningarna
I direktivet finns krav på möjlighet till zoomning på skärmar på självskanningsmaskiner, som exempelvis biljettmaskiner. Apparater av den här typen är ofta utvecklade och framtagna specifikt för sitt ändamål, i jämförelse med datorer och smarta mobiltelefoner som har många användningsområden. Enligt branschföreträdare skulle anpassning av dessa apparater i vissa fall vara oproportionerligt kostsamt. Flera aktörer som Analysys Mason intervjuat menar också att zoomningsfunktionen inte efterfrågas av användarna. Analysys Mason utesluter därför detta krav från beräkningarna i rapporten.

Produkter och tjänster som har interpersonella kommunikationstjänster som en extrafunktion utesluts från kostnadsberäkningarna
I den mån den interpersonella kommunikationstjänsten enbart är en extrafunktion kommer produkten och tjänsten inte tas med i kostnadsberäkningarna. Exempel på produkter och tjänster som undantas är online- och konsolspel med tillhörande hårdvara.

Smarta produkter utesluts från kostnadsberäkningarna
Av direktivet framgår att specialiserade datorer som är inbyggda i elektroniska konsumentprodukter inte är datormaskinvarusystem med generella användningsområden som är avsedda för konsumenter. [15] Det medför att produkter som brukar kallas för smarta

[13] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 av den 26 oktober 2016 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer (EUT, 2.12.2016, L327/1).

[14] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (EUT, 7.6.2019, L 151/98).

[15] Ibid, L 151/72-73.

produkter som styrs via datorkapacitet inte omfattas av direktivet. Direktivet omfattar inte heller enskilda komponenter med särskilda funktioner inom sig.

Mikroföretag utesluts från kostnadsberäkningarna av tjänster

Direktivet kommer inte att tillämpas på tjänster där aktören anses vara ett mikroföretag enligt definitionen på sidan 3 i den här rapporten. Undantaget gäller inte företag som erbjuder produkter.

Chatbotar och automatiserad kundservice

Direktivet omfattar chatbotar och automatiserad kundtjänstservice. Däremot finns det i dag inga uppgifter om hur många chatbotar som används av svenska aktörer. Därför är det omöjligt att beräkna en kostnad för att tillgängliggöra dessa tjänster. Experter förklarar att man i dag inte skiljer på chatbotar som används internt, vilket inte omfattas av direktivet, och chatbotar som enbart används av konsumenter.

2 Metod för kostnads- och nyttoberäkningar

2.1 Metod för datainsamling

Analysys Mason har hämtat in underlag till kostnadsberäkningarna och nyttoanalysen genom att intervjua branschaktörer inom de sex identifierade produkt- och tjänsteområdena, it-konsulter, experter inom tillgänglighet och it-utveckling samt representanter från myndigheter och organisationer med specialistkunskap inom berört område, se bilaga 1. Analysys Mason har också tagit del av rapporter och tidigare genomförda studier inom tillgänglighet. Frågor om populationer, kostnader och metoder har diskuterats och förankrats med intervjuade experter och sakkunniga.

2.2 Metod för kostnadsberäkningar

2.2.1 Uppskattade timmar och kostnader samt populationer som ligger till grund för beräkningarna

Beräkningarna baseras dels på uppskattade kostnader, dels på uppskattade populationer. De uppskattade kostnaderna bygger antingen på en monetär uppskattning eller en uppskattning i tid. Uppskattningarna kommer från branschföreträdare och experter och avser kostnaden, eller den tidsåtgång, som krävs för att tillgängliggöra en produkt eller tjänst. Om uppgiften kommit i form av tid har en timkostnad om 1000 kronor i timmen används eftersom branschföreträdare bedömer detta som en rimlig timkostnad för den typen av tillgänglighetsarbete som krävs för att uppfylla direktivets krav. De uppskattade populationerna har antingen tagits fram med hjälp av branschföreträdare och experter eller genom statistik från Statistikmyndigheten SCB och andra offentligt tillgängliga källor.

Webbplatser, responsiva gränssnitt och mobilapplikationer ingår i flera av de berörda områdena. För att undvika upprepningar i kommande delar av rapporten presenteras i detta kapitel de antaganden och beräkningar som ligger till grund för uppskattade kostnader kopplade till tillgängliggörandet av dessa tjänster. Dessa kostnader används för alla webbplatser och mobilapplikationer om inget annat framgår. Övriga kostnadsberäkningar finns under respektive område i kapitel 3.

2.2.2 Kostnaden för att tillgängliggöra en webbplats och responsiva gränssnitt

Experter menar att de flesta webbplatser i dag är komplexa. En webbplats som är uppdaterad och upplevs användarvänlig av kunderna ses i de flesta branscher som en konkurrensfördel. Detta genererar i sin tur en naturlig övergång från tidigare enkla webbplatser med få sidor utan integrerade system, som betalningstjänster, till komplexa webbplatser som består av ett större antal sidor och integrerade it-, CRM- och affärssystem. Experter menar även att teknikutvecklingen och uppdateringsbehovet innebär att en webbplats har en livslängd på cirka fyra år, och uppskattar därmed att alla webbplatser med största sannolikhet kommer vara

komplexa till 2025. Analysys Mason utgår därmed i beräkningarna från att samtliga webbplatser är komplexa.

Analysys Mason har med hjälp av flera it-konsulter specialiserade inom tillgänglighet uppskattat kostnaden för att tillgängliggöra webbplatser och responsiva gränssnitt, se tabell 1. Kostnaden inkluderar utveckling av webbplatser och responsiva gränssnitt samt gränssnitt för supportfunktioner i form av kontaktuppgifter via telefon och mejl. Den kan delas upp i dels investeringskostnad, dels löpande kostnader. Investeringskostnaden har delats in i tre projektmodeller:

- litet tillgänglighetsprojekt
- medelstort tillgänglighetsprojekt
- stort tillgänglighetsprojekt.

Projektmodellerna har olika omfattning baserat på kundens krav, behov, it-arkitektur och förutsättningar. Varje projektmodell kan i sin tur delas in i tre steg:

- Steg 1: granskning utifrån WCAG 2.1 AA och åtgärdsförslag
- Steg 2: utveckling och design av åtgärdsförslagen
- Steg 3: löpande och avslutande granskning för att säkerställa tillgänglighet beroende på hur omfattande åtgärder som har krävts.

Tabell 1: Sammanställning av tre modeller för tillgänglighetsprojekt av webbplatser och responsiva gränssnitt.

Projekttyp	Projekttid spann, timmar	Uppskattad minimikostnad	Uppskattad maxkostnad	Troliga projekttimmar	Uppskattad trolig kostnad
Litet tillgänglighetsprojekt	100 – 200 h	150 tkr	250 tkr	150 h	**200 tkr**
Medelstort tillgänglighetsprojekt	250 – 550 h	500 tkr	800 tkr	400 h	**650 tkr**
Stort tillgänglighetsprojekt	600 – 1000 h	1 mnkr	1,4 mnkr	800 h	**1,2 mnkr**

Experter menar att det finns en viss korrelation mellan storleken på en aktör mätt i antalet anställda och den projektmodell som används. Större aktörer har generellt sett mer omfattande tjänster och behöver därför mer stöd för att uppfylla kraven i direktivet. Det ska dock poängteras att detta är en generalisering och att det finns många undantag. Alternativa mått för att etablera projektmodeller har bedömts, bland annat mängden trafik via en webbplats, omsättning och antalet kunder till en viss tjänst. De måtten anses dock inte lika relevanta som antalet anställda.

Förutom investeringskostnader för att tillgängliggöra webbplatser och responsiva gränssnitt uppstår även kostnader förknippade med det löpande arbetet. De områden som omfattas inkluderar:

- Redaktörer måste gå igenom webbplatsen och uppdatera det redaktionella innehållet som omfattas av de nya kraven, exempelvis
  - bilder: beskrivande alt-text
  - text: lättläst språk, tydlig struktur och design där det ska vara enkelt att skilja på menyer, knappar, länkar, rubriker och löpande text.
  - video: textning och syntolkning av inspelad video och rörlig media samt animationer
  - pdf: uppläsningsbart samt möjlighet att skapa en taggstruktur i det verktyg som skapar dokumentet.
- En bred utbildningsinsats kommer krävas för att säkerställa kompetensen hos alla som bidrar med innehåll som omfattas av de nya kraven. Både kunskap om själva kraven och kompetens om hur man praktiskt uppfyller dem med de verktyg som organisationen i fråga använder. I vissa fall kommer även designkompetens att krävas.
- För att kunna leva upp till de nya kraven måste nya rutiner och processer etableras. Personal på många olika enheter måste bidra med innehåll till webbplatsen. I synnerhet i större organisationer, exempelvis inom områden som telefoni, persontransporter eller e-handel krävs en fokuserad samordningsinsats.
- Viss it-utveckling sker också internt. Dessutom uppstår interna kostnader för upphandling och projektledning även för utvecklingsprojekt som utförs av externa konsulter.

Enligt experter uppskattas de löpande kostnaderna för berörda aktörer till cirka 15 procent av investeringskostnaden. Det ska dock betonas att detta är en generalisering eftersom mängden text, bilder, videor och pdf-filer kan variera mycket mellan olika webbplatser.

E-handelns webbplatser innehåller vanligtvis betydligt fler bilder än en generell webbplats. Eftersom tillgängliggörandet av en bild (den så kallade alt-taggningen) är tidskrävande, bedömer Analysys Mason att det är relevant att särskilja kostnaden för det löpande tillgänglighetsarbetet för just e-handelswebbplatser. Enligt branschföreträdare och Analysys Masons analys av e-handelswebbplatser är det för kostnadsberäkningarna relevant att skilja på en stor och en mindre e-handelswebbplats. En stor webbplats uppskattas publicera cirka 30 000 bilder per år medan en mindre webbplats uppskattas publicera cirka 3 000 bilder per år.

Det är också rimligt att anta att en stor webbplats korrelerar med över 50 anställda och en mindre med färre än 50 anställda. Det finns en rad undantag från denna generalisering, men enligt de experter som Analysys Mason har intervjuat är detta ett rimligt antagande. Att alt-tagga en bild bedöms i snitt ta cirka en minut, vilket med en timkostnad om 1 000 kronor i timmen resulterar i en trolig uppskattad löpande kostnad om 500 tusen kronor för en större webbplats för e-handel och 50 tusen kronor för en mindre, se tabell 2. Branschföreträdare och e-handelsexperter menar att företag med fler än tio anställda har svårt att vara konkurrenskraftiga om de har en enklare webbplats. Om det, mot förmodan, finns någon aktör som har en enklare e-handelswebbplats i dag kommer den enligt branschföreträdare att vara uppdaterad till 2025.

Tabell 2: Sammanställning av modell för e-handelsaktörers löpande kostnader.

Löpande kostnader i form av redaktionellt arbete per år		Antal nya bilder/år	Tid per bild, minuter	Timkostnad, kronor	Uppskattad trolig kostnad
E-handel	a) Större webbplats, (50 +) anställda	30 000 bilder	1 min	1 000 kr	**500 tkr**
	b) Mindre webbplats, (10 - 49) anställda	3 000 bilder	1 min	1 000 kr	**50 tkr**

2.2.3 Kostnad för att tillgängliggöra mobilapplikationer

Experter menar att det är dyrare att utveckla och tillgängliggöra en mobilapplikation jämfört med en webbplats. Det tekniska arbetet beräknas kosta 50 procent mer. Den högre kostnaden beror framför allt på att en mobilapplikation kräver ett mer omfattande utvecklingsarbete, eftersom utvecklare måste ta hänsyn till flera operativsystem och mobilmodeller, till skillnad från webbplatser som är en generisk utveckling för alla webbläsare och datorer. Experter som Analysys Mason intervjuat menar också att mobilapplikationer inte har samma grundliga standarder och krav på tillgänglighet som webbplatser, eftersom mobilapplikationer är en förhållandevis ny och inte fullt lika mogen teknik. Experterna menar också att det är svårt att uppfylla kraven i WCAG 2.1 för mobilapplikationer, eftersom standarden är mer anpassad för webbplatser och alltså lämnar tolkningsutrymme vid utveckling av mobilapplikationerna.

Det bör dock nämnas att mobilapplikationer i dag främst byggs på plattformar från Google, Apple och Microsoft, där USA har hårda krav och regler för tillgänglighet. På så sätt får mobilapplikationer många tillgängliga funktioner på köpet, exempelvis via IOS voice over för Apples Iphone och TalkBack för Androids smarta telefoner.

Enligt experter är de dyraste applikationerna för mobilapplikationer kontrastfunktionaliteter, textstorlek med möjlighet att förstora och förminska text på skärm, alt-taggning av text och element samt design- och utvecklingskrav som exempelvis vridning av skärm. Utifrån experternas redogörelser uppskattar Analysys Mason att investeringskostnaden för att göra en mobilapplikation tillgänglig till cirka 0,3 – 1,8 miljoner kronor, se tabell 3. Löpande kostnader i form av design och utveckling för att hålla mobilapplikationen fortsatt tillgänglig uppskattar experter till 15 procent av investeringskostnaden.

Tabell 3: Sammanställning av tre modeller för tillgänglighetsprojekt med mobilapplikationer.

Projekttyp	Uppskattad minimi-kostnad	Uppskattad max-kostnad	Uppskattad trolig kostnad	Schablon	Uppskattad minimi-kostnad för mobilapp.	Uppskattad max-kostnad för mobilapp.	Uppskattad trolig kostnad för mobilapp.
Litet tillgänglighetsprojekt	150 tkr	250 mnkr	200 tkr	**150 %**	230 tkr	380 tkr	**300 tkr**
Mellanstort tillgänglighetsprojekt	500 tkr	800 mnkr	650 tkr	**150 %**	760 tkr	1,2 mnkr	**980 tkr**
Stort tillgänglighetsprojekt	1 mnkr	1,4 mnkr	1,2 mnkr	**150 %**	1,5 mnkr	2,1 mnkr	**1,8 mnkr**

2.3 Metod för nyttoberäkningar

Flera av de nyttor som följer av direktivet är generella och är relevanta för alla, eller flera, av de sex områdena. Det finns dock även nyttor som är associerade med specifika områden. För att strukturera beräkningen av nyttor används följande kategorier:

- beräkning av direkta nyttor i form av **ökade intäkter** för aktörerna, exempelvis ökad försäljning genom att vända sig till nya målgrupper
- beräkning av direkta nyttor i form av **sänkta kostnader**, exempelvis tidsbesparing till följd av att färre ärenden kräver manuell hantering
- kort beskrivning av **indirekta nyttor,** som minskat digitalt utanförskap och ökad livskvalité.

De två första kategorierna kvantifieras i den mån det är möjligt, medan den tredje kategorin bara kan uppskattas kvalitativt.

Det är svårt att identifiera exakt vilka personer eller grupper i samhället som kommer att uppleva nytta till följd av bättre tillgänglighet bland de produkter och tjänster som omfattas av direktivet. Personer med funktionsnedsättningar utgör dock den primära målgruppen för direktivet. Analysys Mason fokuserar därför på denna grupp i nyttoberäkningarna och utgår, precis som Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (S 2020:5, från Statistikmyndighetens SCB sammanställning av personer med funktionsnedsättningar. Det finns emellertid en rad utmaningar i relation till denna statistik, så som att de individuella förutsättningarna hos personer med funktionsnedsättningar varierar.

2.4 Tillförlitlighet i resultaten

Analysys Mason bedömer att de uppskattade kostnaderna på aggregerad nivå för varje kategori är förhållandevis rättvisande. Eftersom beräkningarna i de flesta fall avser dels kommande kostnader, dels stora och i vissa fall heterogena populationer, är resultaten osäkra. Indata baseras på experter och sakkunnigas bedömning snarare än faktiska resultat, och därför är resultaten inte lämpliga att använda som indikation på enskilda organisationers kostnader.

Nyttoberäkningarna är behäftade med ytterligare en nivå av osäkerhet då de flesta respondenter menar att det är något lättare att kvantifiera kostnaderna än nyttorna. De beräkningar av nyttor som presenteras bör därför endast ses som ett tecken på storleksordningen av nyttan i monetära termer, eller som exempel på nyttor som kan förekomma.

3 Kostnader till följd av tillgänglighetsdirektivet

3.1 Sammanställning av den totala kostnaden

Den totala investeringskostnaden för svenska aktörer att anpassa sig till direktivet uppskattas till cirka 10 miljarder kronor med löpande kostnader om cirka 1 miljard kronor per år, se tabell 4. Precis som analysen från 2017 visade är det områdena bank och e-handel som driver upp kostnaderna.

Tabell 4: Den totala investeringskostnaden 2021 och den löpande kostnaden per år för berörda aktörer i Sverige vid införandet av direktivet.

Investeringskostnad per område			
Område	**Uppskattad minimikostnad**	**Uppskattad maxkostnad**	**Uppskattad trolig kostnad**
IT/Elektronik	84 mnkr	131 mnkr	108 mnkr
AV-medietjänster	37 mnkr	48 mnkr	43 mnkr
E-böcker	206 mnkr	209 mnkr	207 mnkr
Persontransporter	80 mnkr	260 mnkr	170 mnkr
Bank och betalningstjänster	5,2 mdkr	6,1 mdkr	5,6 mdkr
E-handel	1,5 mdkr	6,1 mdkr	3,8 mdkr
Summa	**7,1 mdkr**	**12,9 mdkr**	**10 mdkr (5 mdkr 2017)**

Löpande kostnader per år och område			
Område	**Uppskattad minimikostnad**	**Uppskattad maxkostnad**	**Uppskattad trolig kostnad**
IT/Elektronik	13 mnkr	20 mnkr	16 mnkr
AV-medietjänster	25 mnkr	26 mnkr	26 mnkr
E-böcker	1 mnkr	1 mnkr	1 mnkr
Persontransporter	8 mnkr	23 mnkr	15 mnkr
Bank och betalningstjänster	71 mnkr	95 mnkr	83 mnkr
E-handel	972 mnkr	972 mnkr	972 mnkr
Summa	**1,1 mdkr**	**1,1 mdkr**	**1,1 mdkr (600 mnkr 2017)**

Det sker, oberoende av direktivets införande, en kontinuerlig teknisk utveckling vilken i vissa fall påverkar tillgängligheten hos berörda produkter och tjänster positivt. Detta är särskilt relevant för de webbplatser som omfattas av kraven i direktivet dels då uppskattad omsättningstakt för en webbplats är fyra år, dels då experter menar att de tekniska lösningarna för nya webbplatser medför att dessa per automatik blir tillgängliga i och med att de byts ut. Enligt detta resonemang kan samtliga webbplatser som träffas av direktivet anses vara tillgängliga år 2025 utan att det medfört kostnader till följd av direktivets införande. Den totala uppskattade kostnaden om cirka 3,4 miljarder kronor för att tillgängliggöra webbplatser inom de olika områdena kan därför behöva beaktas separat. Då det är svårt att avgöra huruvida

denna kostnad drivs av direktivet eller inte har dock posten tagits med i beräkningarna i denna rapport.

3.2 Jämförelser mellan den totala kostnaden 2021 och 2017

Sammantaget visade analysen från 2017 att direktivet innebar investeringskostnader om cirka 5 miljarder kronor och löpande kostnader om cirka 630 miljoner kronor, se tabell 5. Bank och e-handel utgjorde de två största kostnadsposterna.

Kostnadsökningen från 2017 till 2021 beror dels på att flera populationer ökat i storlek, till exempel antalet e-handelsplatser, dels på att kostnadsslag tillkommit, till exempel mobilapplikationer för området e-handel. Det har också skett en generell kunskapshöjning bland berörda aktörer avseende tillgänglighet och därmed en större förståelse för vilka kostnader som tillgänglighetsarbetet medför. Detta har bland annat lett till högre uppskattade kostnader för området banktjänster samt för webbplatser inom samtliga områden.

Tabell 5: Den totala investeringskostnaden 2017 och den löpande kostnaden per år för berörda aktörer i Sverige vid införandet av direktivet.

Investeringskostnad per område			
Berörda områden	**Uppskattad minimikostnad**	**Uppskattad maxkostnad**	**Uppskattad trolig kostnad**
Datorer etc	0 kr	0 kr	0 kr
Telefonitjänster	14 mnkr	56 mnkr	41 mnkr
AV-tjänster	54 mnkr	114 mnkr	80 mnkr
Kollektivtrafiktjänster	53 mnkr	152 mnkr	105 mnkr
Banktjänster	1,6 mdkr	3,3 mdkr	2,5 mdkr
E-böcker	23 mnkr	82 mnkr	53 mnkr
E-handel	1,7 mdkr	2,8 mdkr	2,3 mdkr
Summa	**3,5 mdkr**	**6,3 mdkr**	**5 mnkr (10 mdkr 2021)**

Löpande kostnader per år och område			
Berörda områden	**Uppskattad minimikostnad**	**Uppskattad maxkostnad**	**Uppskattad trolig kostnad**
Datorer etc	0 kr	0 kr	0 kr
Telefonitjänster	13 mnkr	41 mnkr	27 mnkr
AV-tjänster	50 mnkr	150 mnkr	80 mnkr
Kollektivtrafiktjänster	4 mnkr	15 mnkr	10 mnkr
Banktjänster	8 mnkr	32 mnkr	16 mnkr
E-böcker	0 kr	0 kr	0 kr
E-handel	155 mnkr	929 mnkr	464 mnkr
Tillsyn av myndighet	0 mnkr	70 mnkr	35 mnkr
Summa	**230 mnkr**	**1,2 mdkr**	**632 mnkr (1,1 mdkr 2021)**

3.3 It och elektronik

3.3.1 Identifiering av produkter och tjänster

Området it och elektronik omfattar tre kategorier: elektroniska kommunikationstjänster, terminalutrustning för elektronisk kommunikation och mottagande av nödkommunikation.

Elektroniska kommunikationstjänster
Elektroniska kommunikationstjänster definieras i direktivet enligt följande:

> ”En tjänst som vanligen tillhandahålls mot ersättning via elektroniska kommunikationsnät och som omfattar, med undantag av tjänster i form av tillhandahållande av innehåll som överförts med hjälp av elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster eller utövande av redaktionellt ansvar över sådant innehåll, följande typer av tjänster:
>
> a) internetanslutningstjänst enligt definitionen i artikel 2.2 i förordning (EU) 2015/2120),
>
> b) interpersonell kommunikationstjänst, och
>
> c) tjänster som helt eller huvudsakligen utgörs av överföring av signaler, såsom överföringstjänster som används för tillhandahållande av maskin till maskin-tjänster och för utsändningstjänster.” [16]

De grundläggande förutsättningarna för en elektronisk kommunikationstjänst är därmed att tjänsterna ska erbjudas kommersiellt och via elektroniska kommunikationsnät.

Analysys Mason bedömer att de produkter och tjänster som berörs av direktivet är telefoni-, internet- och bredbandstjänster för konsumenter. Detta motsvarar abonnemang för mobiltelefoni, fast telefoni samt för bredband via fiber, mobilnäten, kabel-tv-näten och fast telefoni XDSL.

De elektroniska kommunikationstjänsterna kan inte göras tillgängliga i sig, eftersom de inte har någon interaktion med användarna. Det som Analysys Mason däremot bedömer ska göras tillgängligt är informationsmaterial och abonnemangsvillkor för dessa tjänster som erbjuds via operatörernas webbplatser och mobilapplikationer. Det är därmed operatörernas webbplatser och mobilapplikationer som ska göras tillgängliga enligt direktivet och är det som kommer att beräknas.

Programvaror och kommunikationsappar är andra produkter och tjänster som omfattas av direktivet. Programvaror tillverkas nästan uteslutande i utlandet, och kostnader för att tillgängliggöra dessa bedöms därför inte belasta svenska aktörer varför dessa utesluts från

[16] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 av den 11 december 2018 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (EUT, 17.12.2018, L321/36)

beräkningarna. Kommunikationsapparna utesluts också från kostnadsberäkningen, eftersom Analysys Mason funnit att sådana tjänster är så pass få att det inte påverkar kostnadsbilden.

Direktivet inkluderar även chatbotar och automatiserad kundtjänst. Dock finns det i dag inga uppgifter om hur många chatbotar som används av svenska aktörer och det går därför inte att beräkna en kostnad för att tillgängliggöra dessa tjänster.

Terminalutrustning för elektronisk kommunikation

De tjänster och produkter som inkluderas i kategorin *terminalutrustning för elektronisk kommunikation* är datorer för konsumentanvändning, olika sorters surfplattor och smarta mobiltelefoner. Dessutom ingår operativsystem som är inbyggda i dessa enheter och operativsystem som kan köpas separat och installeras på dessa enheter.

Dessa produkter med tillhörande operativsystem bedöms vara väl tillgängliga och används av personer med funktionsnedsättning världen över. Funktioner som röststyrning, att få text uppläst och översatt, texter, ljusstyrka och kontraster kan anpassas efter användarens behov. Se Analysys Masons tidigare rapporter om användartester för bland annat tillgänglighet i mobiler, surfplattor och bankomater. [17] Vidare tillverkas dessa produkter nästan uteslutande av globala företag med ursprung i USA och Asien. Kostnaderna för dessa leverantörers anpassningar till direktivet belastar därför inte svenska aktörer och utesluts från kostnadsberäkningarna.

Det finns bara en svensk leverantör på marknaden för hård- och mjukvara av enklare mobiltelefoner. Eftersom den enklare mobiltelefonen har tagits fram och tillverkats till en viss målgrupp, kommer direktivet medföra grundläggande ändringar i produkten. Därför bedöms den kunna undantas från direktivets krav och därmed även uteslutas från kostnadsberäkningarna.

I den mån den interpersonella kommunikationstjänsten enbart är en extrafunktion omfattas inte av direktivet. Exempel på produkter och tjänster som undantas är därmed online-spel, Virtual Reality (VR)-enheter och spelkonsoler. Dessa produkter och tjänster utesluts följaktligen även från kostnadsberäkningarna.

I direktivet framgår att specialiserade datorer som är inbyggda i elektroniska konsumentprodukter inte är datormaskinvarusystem i direktivets mening. Direktivet omfattar inte heller enskilda komponenter med särskilda funktioner i sig, till exempel moderkort eller minneskort, som används eller kan användas i ett sådant system. Detta omfattar så kallade smarta produkter, som smarta kylskåp, högtalaranläggningar och belysningsanordningar. Därmed utesluts enklare Internet of Things (IoT)-produkter och IoT-tjänster från kostnadsberäkningarna.

[17] PTS, Utvärdering av tillgängligheten i mobila applikationer för betalning för personer med funktionsnedsättningar och äldre, 2015.

Elektronisk kommunikation och mottagande av nödkommunikation

I kategorin *elektronisk kommunikation och mottagande av nödkommunikation* ingår utrustning för nödkommunikation, vilket i Sverige innebär SOS-alarm. SOS-alarm ägs till hälften av den svenska staten och till hälften av Sveriges Kommuner och Landsting. SOS-alarm erbjuder flera alarmeringstjänster, som nödnumret 112, det nationella informationsnumret 113 13, Viktigt meddelande till allmänheten (VMA), journummer för försvunna barn (116 000) och andra larmbehandlingstjänster. [18]

Direktivet hänvisar till definitionen av nödkommunikation enligt artikel 2.38 i direktiv (EU) 2018/1972, ”Nödkommunikation: kommunikation med hjälp av interpersonella kommunikationstjänster mellan en slutanvändare och alarmeringscentralen med syftet att begära och ta emot nödhjälp från alarmeringstjänster”. [19] Detta innebär att SOS-alarms samtliga nödkommunikationstjänster klassas som elektroniska kommunikationstjänster i direktivets mening varför de ska vara tillgängliga. Tillgänglighetskrav som tjänsterna ska uppnå är realtidstext, kommunikation med video samt talkommunikation. SOS-alarm ska även säkerställa att nödkommunikationen synkroniseras i en så kallad totalkonversation och att personen i nöd skickas till den bäst lämpade alarmeringscentralen.

Analysys Mason gör bedömningen att samtliga av SOS-alarms elektroniska kommunikationstjänster omfattas av direktivet. Däremot kommer tjänsterna inte att omfattas av kostnadsberäkningarna. SOS-alarms webbplats och mobilapplikationer omfattas redan av webbtillgänglighetsdirektivet och kommer utesluts därmed från beräkningarna. SOS-alarm anger också att 112, 113 13, viktigt meddelande till allmänheten och 116 000 kommer att uppnå kraven i direktivet och tillgängliggöras i samband med utvecklingen av en ny teknisk operativ plattform. Detta utvecklingsarbete är redan en del av alarmeringsavtalet mellan SOS-alarm och den svenska staten varför Analysys Mason inte inkluderar tjänsterna i kostnadsberäkningarna.

Tabell 6 visar en sammanställning över de produkter och tjänster som har inkluderats och uteslutits ur kostnadsberäkningarna för kategorin it och elektronik.

[18] SOS Alarm, 2021.

[19] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 av den 11 december 2018 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (EUT, 17.12.2018, L321/102).

Tabell 6: Sammanställning av identifierade produkter och tjänster i kategorin it och elektronik.

It och Elektronik		
Elektroniska kommunikationstjänster	**Terminalutrustning för elektronisk kommunikation**	**Elektronisk kommunikation och mottagande av nödkommunikation**
Inkluderade i beräkningarna – Mobilapplikationer – Webbplatser – Bredbandstjänster – Telefonitjänster Uteslutna ur beräkningarna – Programvaror – Kommunikationsappar – Chatbottar – Automatiserad kundtjänst och support	Uteslutna ur beräkningarna – Stationära datorer – Bärbara datorer – Datorplattor – Smarta telefoner – Betalterminaler – Chromecast/Apple TV – Routrar och modem – Smartwatch – Enklare mobiltelefon – Surfplatta – Virtual Reality (VR) – Enklare Internet of Things (IoT)	Uteslutna ur beräkningarna – Utrustning för nödkommunikation

3.3.2 Aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna

Enligt Post och Telestyrelsen (PTS) finns det i dag 618 operatörer som har anmält sin verksamhet enligt Lag (2003:389) om elektronisk kommunikation. [20] Efter exkludering av mikroföretag och de aktörer som träffas av webbtillgänglighetsdirektivet återstår 196 aktörer, vilka inkluderas i kostnadsberäkningen, se tabell 7.

Tabell 7: Sammanställning av de aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna för kategorin it och elektronik

IT/Elektronik	Aktör	Antal aktörer
Elektroniska kommunikationstjänster	Operatörer anmälda hos PTS 2021	196

3.3.3 Nulägesanalys – hur berörs aktörerna

Enligt direktivet ska operatörernas webbplatser och mobilapplikationer som bland annat visar information om abonnemang för telefoni och bredband göras tillgängliga.

Samtliga 196 operatörer som omfattas av kostnadsberäkningarna har webbplatser där information om telefoni- och bredbandstjänsternas abonnemangsformer, avtalsvillkor och priser presenteras. Webbplatserna ska göras tillgängliga enligt WCAG 2.1 AA och bilder ska alt-

[20] PTS 2020 (https://www.pts.se/sv/bransch/internet/anmalningsplikt/operatorer/).

taggas enligt tidigare beskrivningar. Analysys Mason har identifierat att 34 av dessa 196 aktörer erbjuder en mobilapplikation som även den ska göras tillgänglig enligt WCAG 2.1 AA.

Det är stor skillnad på operatörerna sett till storlek och antal anställda, vilket påverkar hur operatörerna berörs av direktivet. I vissa fall är operatörernas webbplatser mycket avancerade och integrerade med operatörernas stödsystem, medan små operatörer bara har priser och kontaktinformation på sin webbplats. Som nämnts i metodavsnitten har större aktörer generellt mer omfattande tjänster och it-arkitektur och är därmed i behov av mer stöd för att uppfylla kraven i direktivet.

Enligt en större branschaktör som Analysys Mason har intervjuat är tillgänglighetsarbetet ständigt pågående och något som bolaget värderar högt. Operatörer har tillgänglighetsambassadörer som utbildar och sprider kunskap om tillgänglighet runt om i organisationen. Dessutom har de avsatt resurser på heltid i utvecklingsteamen för att säkra tillgänglighet i det fortsatta design- och utvecklingsarbetet. Operatören och det utvecklingsteam som Analysys Mason intervjuat menar att det är viktigt att integrera tillgänglighetsarbete tidigt i den pågående it-utvecklingen, eftersom det kan bli mycket kostsamt för bolaget att korrigera i efterhand.

3.3.4 Investeringskostnad och löpande kostnad

I kostnadsberäkningen ingår de anmälda operatörernas mjukvara i form av webbplatser, responsiva gränssnitt och mobilapplikationer. Branschaktörer har svårt att uppskatta kostnader för att tillgängliggöra dessa tjänster. Analysys Mason har därför valt att tillämpa de framtagna projektmodellerna för att beräkna kostnaden att tillgängliggöra webbplatser, responsiva gränssnitt och mobilapplikationer.

Kostnaderna för att tillgängliggöra webbplatser för telefoni- och bredbandstjänster uppskattas till cirka 0,15 – 1,4 miljoner kronor per operatör. De 196 operatörerna har därmed en uppskattad total kostnad om cirka 79 miljoner kronor för att tillgängliggöra webbplatserna, kostnadsberäkningarna för it och elektronik sammanställs i bilaga 2.

Det är inte alla operatörer som har en mobilapplikation. Totalt har Analysys Mason identifierat 34 mobilapplikationer hos de 196 operatörerna. För mobilapplikationer beräknar Analysys Mason ett påslag om 50 procent jämfört med motsvarande webbplatser och får en uppskattad kostnad om cirka 0,23 – 2,1 miljoner kronor per mobilapplikation. Totalt uppskattas tillgänglighetsarbetet för operatörernas mobilapplikationer uppgå till cirka 29 miljoner kronor, se bilaga 2.

Den totala uppskattade investeringskostnaden för att tillgängliggöra operatörers webbplatser, responsiva gränssnitt och mobilapplikationer uppgår därmed till cirka 108 miljoner kronor, se tabell 8.

De löpande kostnaderna för operatörernas webbplatser uppskattas till 15 procent av investeringskostnaden. Följaktligen uppskattas den totala löpande kostnaden till cirka 12 miljoner kronor per år, se bilaga 2. De löpande kostnaderna för operatörernas mobilapplikationer i form av design och utveckling uppskattas också till 15 procent av investeringskostnaden, vilket ger en total uppskattad kostnad om cirka 4,3 miljoner kronor per år. Den totala uppskattade löpande kostnaden uppgår därmed till cirka 16 miljoner kronor per år, se tabell 8.

Tabell 8: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för kategorin it och elektronik.

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad trolig kostnad total	
Investering	84 mnkr	Investering	131 mnkr	Investering	108 mnkr
Löpande	13 mnkr	Löpande	20 mnkr	Löpande	16 mnkr

3.3.5 Jämförelser mellan 2021 och 2017

Att tillgängliggöra elektroniska kommunikationstjänster uppskattas kosta cirka 67 miljoner kronor mer i investeringskostnader 2021 jämfört med 2017, se tabell 9. Ökningen beror framför allt på de ökade uppskattade kostnaderna för att tillgängliggöra webbplatser och mobilapplikationer. Den ökade kostnaden grundar sig i att aktörerna har fått större insikt i och förståelse för vad tillgänglighet innebär och vilka kostnader det medför. Dessutom ingår mobilapplikationer i beräkningarna för 2021 vilket de inte gjorde 2017. Kostnaden för att göra mobilapplikationerna tillgängliga uppskattas till cirka 29 miljoner kronor, dvs. 43 procent av den totala kostnadsökningen på 67 miljoner kronor.

Tabell 9: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för dator- och telefonitjänster (konsekvensanalys 2017).

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad trolig kostnad total	
Investering	14 mnkr	Investering	56 mnkr	Investering	41,5 mnkr
Löpande	13,3 mnkr	Löpande	40,5 mnkr	Löpande	27 mnkr

3.4 Audiovisuella medietjänster

3.4.1 Identifiering av produkter och tjänster

De audiovisuella (AV) medietjänster som omfattas av direktivet består av både hårdvara och mjukvara och inkluderar distributörer av digital-tv och beställ-tv. Distributörerna av digital-tv

erbjuder tjänster via marksänd tv, ip-tv, kabel-tv samt via satellit-tv där konsumenten måste köpa tillhörande hårdvaruutrustning och abonnemang för att få tillgång till tv-tjänsterna. Beställ-tv-aktörerna erbjuder digitala tv-tjänster, även kallade play-tjänster, via mobilapplikationer eller webbplatser som kan tillhandahållas genom mobilnätet, kabel-tv eller ip-tv. Både distributörer av digital-tv och beställ-tv erbjuder digitala tv-tjänster, även kallade video on demand (VOD) eller subscription on demand (SVOD).

Analysys Mason gör bedömningen att den hårdvara som berörs av direktivet är smart-tv-apparater, digitala medieströmningsenheter och utrustning för samtliga tv-tjänster, exempelvis ip-tv-boxar, kabel-tv-boxar och tv-moduler. Audiovisuell hårdvara tillverkas nästan uteslutande i utlandet, och kostnader för att tillgängliggöra dessa produkter bedöms inte belasta svenska aktörer. Därför utesluts audiovisuell hårdvara från beräkningarna.

Mjukvaran kan delas upp i webbplatser och mobilapplikationer där audiovisuellt material kan konsumeras. Dessutom berörs samtliga digitala tv-plattformar för digital-tv med streamingtjänster och kanalpaket från operatören som visas på tv-apparaten, inklusive elektroniska programguider (EPG). Analysys Mason bedömer att alla mjukvaruprodukter- och tjänster ska ingå i kostnadsberäkningen, se tabell 10.

Radiotjänster och andra ljudtjänster, samt speciallösningar relaterade till audiovisuella tjänster som uppläst text och teckentolkning av tv-program, bedöms inte omfattas av direktivet.

Tabell 10: Sammanställning av identifierade produkter och tjänster i kategorin audiovisuella medietjänster.

Audiovisuella medietjänster
Inkluderade i beräkningarna – Mobilapplikationer – Webbplatser – Elektronisk programguide (EPG) – Digitala tv-plattformar Uteslutna ur beräkningarna – Smart-tv, tv-apparater – Digital medieströmningsenhet – Digitala tv-boxar, Set-top-box

3.4.2 Aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna

De aktörer som i dag säljer produkter och tjänster för audiovisuella medietjänster på den svenska marknaden består av sex distributörer av digital-tv[21] och 58 distributörer av

[21] Bredbandsval, TV-leverantörer, 2020-02-25.

beställ-tv[22]. Av de 58 distributörerna av beställ-tv har 24 distributörer uteslutits, antingen på grund av de är mikroföretag eller för att de omfattas av webbtillgänglighetsdirektivet.

Det finns ett fåtal svenska aktörer på den svenska marknaden för digital-tv. Dessa aktörer har en stor marknadsandel. Flera aktörer är registrerade i andra länder än Sverige och omfattas därmed inte av kostnadsberäkningarna.

Av de totalt 40 distributörer som ingår i beräkningarna, se tabell 11, använder samtliga en webbplats, medan 22 av aktörerna också använder en mobilapplikation för att erbjuda tjänster. De sex distributörerna av digital-tv erbjuder även digitala tv-plattformar för digital-tv i form av streamingtjänster, kanalpaket och elektroniska programguider (EPG).

Tabell 11: Sammanställning av de aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna för området audiovisuella medietjänster.

Audiovisuella medietjänster	Antal aktörer 2021
Digital-tv-aktör	6
Beställ-tv-aktör	34

3.4.3 Nulägesanalys – hur berörs aktörerna

Enligt direktivet ska distributörerna av digital-tv och beställ-tv tillgängliggöra sina tjänster. Särskilda tjänster för tillgänglig tv som teckenspråkstolkning, syntolkning, textning och uppläsning av text, omfattas av andra direktiv och utesluts ur kostnadsberäkningarna.

Analysys Mason bedömer att det är de tjänster som ger åtkomst till audiovisuellt innehåll som ska göras tillgängliga. Vidare görs bedömningen att informationsmaterial om respektive tjänst på företagens webbplatser ska tillgängliggöras enligt WCAG 2.1 AA. Dessutom ska plattformar där audiovisuellt material kan konsumeras göras tillgängliga. Dessa plattformar är bland annat webbplatser och mobilapplikationer, men även digital-tv-plattformar med play- och streamingtjänstmöjligheter, kanalpaket och elektroniska programguider (EPG).

Digital-tv-plattformar som används för distribution av ip-tv och kabel-tv är vanligtvis låsta för utveckling eller lokal anpassning. Plattformarna är inte webbaserade, utan utvecklade för EU:s standarder för digital-tv DVB-T (marksänd digital-tv), DVB-C (digital-tv i kabelnäten) och DVB-S (satellitsänd kabel-tv).

Efter intervjuer med aktörer och myndigheter i branschen gör Analysys Mason bedömningen att en hel del grundarbete är genomfört sedan kostnadsberäkningarna från 2017. Aktörerna har identifierat vilka tjänster som går att göra tillgängliga och vad som behöver göras. En investering

[22] Intervju med MPRT 2020.

har framför allt varit alt-taggning av distributörernas omfattande bildmaterial på de olika plattformarna. Nytt bildmaterial som ska alt-taggas är numera en del av den årliga löpande kostnaden.

3.4.4 Investeringskostnad och löpande kostnad

Kostnaden för att tillgängliggöra digital-tv-aktörers webbplatser och mobilapplikationer samt den digitala tv-plattformen med tillhörande kanalpaket, applikationer och elektroniska programguider (EPG) uppskattas av branschaktörer kosta cirka 3 miljoner kronor per aktör. Aktörerna menar också att anpassningen bland annat skulle innebära uppdatering av gränssnitt, alt-taggningar och hantering av metadata.

För beställ-tv-aktörerna används de framtagna projektmodellerna för att beräkna kostnaderna relaterade till tillgängliggörandet av webbplatser, responsiva gränssnitt och mobilapplikationer. Beräkningarna visar på en uppskattad kostnad mellan cirka 0,15 - 1,4 miljoner kronor per webbplats. För mobilapplikationer beräknar Analysys Mason ett påslag om 50 procent jämfört med motsvarande webbplatser, vilket resulterar i en uppskattad kostnad mellan 0,23 - 2,1 miljoner kronor per mobilapplikation. Kostnadsberäkningarna för audiovisuella medietjänster sammanställs i bilaga 3.

Den totala uppskattade investeringskostnaden för att tillgängliggöra digital-tv- och beställ-tv-tjänster uppgår därmed till cirka 43 miljoner kronor, se tabell 12.

Löpande kostnader för hantering av metadata och alt-taggning av det omfattande bildmaterialet för digital-tv- och beställ-tv-aktörernas webbplatser, tv-plattformar och mobilapplikationer uppskattas av experter till cirka 1 miljon kronor per aktör för de större aktörerna och 300 tusen kronor för de mindre. De löpande kostnaderna i form av design och utveckling av en mindre beställ-tv-aktörs mobilapplikation uppskattas vara 15 procent av investeringskostnaden.

Den totala uppskattade löpande kostnaden för att tillgängliggöra digital-tv- och beställ-tv-tjänster uppgår därmed cirka 26 miljoner kronor, se tabell 12.

Tabell 12: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för kategorin audiovisuella medietjänster.

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad trolig kostnad total	
Investering	37 mnkr	Investering	48 mnkr	Investering	43 mnkr
Löpande	25 mnkr	Löpande	26 mnkr	Löpande	26 mnkr

3.4.5 Jämförelser mellan 2021 och 2017

Området audiovisuella medietjänster uppskattas totalt sett kosta cirka 92 miljoner kronor mindre 2021 jämfört med 2017, se tabell 13. Kostnadsminskningen beror framför allt på att alt-taggningen av bilder på webbplatser och tv-plattformar bedöms vara betydligt lägre 2021. Anledningen till det är att mycket av grundarbetet nu har utförts och det löpande arbetet är mer automatiserat.

Tabell 13: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för kategorin audiovisuella medietjänster (konsekvensanalys 2017).

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad trolig kostnad total	
Investering	54 mnkr	Investering	115 mnkr	Investering	81 mnkr
Löpande	50 mnkr	Löpande	150 mnkr	Löpande	80 mnkr

3.5 E-böcker

3.5.1 Identifiering av produkter och tjänster

De produkter och tjänster som ingår i området e-böcker består av både hårdvara och mjukvara och omfattar svenska producenter, förlag och digitala abonnemangstjänster som säljer e-böcker. Analysys Mason gör samma bedömning som Myndigheten för delaktighet (2016), nämligen att e-böcker omfattar både den digitala filen för e-boken samt e-boksläsaren och e-bokhandelsplatsen. [23] E-bokshandelsplatser beräknas dock under området e-handel.

E-boken definieras vanligtvis som en elektronisk version av en tryckt bok avsedd att läsas med hjälp av en dator, smart telefon, läsplatta eller annat mobilt läsverktyg. [24] Direktivet klassar e-boken som en tjänst, och kraven avser den digitala formateringen av boken. Ljudböcker bedöms inte omfattas av direktivet, och Analysys Mason bedömer att e-böcker som produceras av bibliotek omfattas av webbtillgänglighetsdirektivet och utesluter därför dem från beräkningarna.

E-boksläsare klassas i direktivet som en produkt. Den kan antingen vara hårdvarubaserad (läsplatta) eller mjukvarubaserad avsedd att användas för surfplatta, dator eller smart mobiltelefon. Det finns flera aktörer som säljer läsplattor på den svenska marknaden, men flera av dem är utländska bolag. De svenska aktörer som säljer läsplattor uppger att utveckling och tillverkning av produkten sker i utlandet. Analysys Mason bedömer därför att kostnader för

[23] MFD, E-böcker, 2016.

[24] Kungliga biblioteket och Svensk Biblioteksförening, När kommer boomen? En kartläggning av e-boken i Sverige ur ett bibliotekssperspektiv, 2011.

dessa leverantörers anpassningar till direktivet inte belastar svenska aktörer och utesluter därför dem från beräkningarna.

Beräkningarna inkluderar därmed e-böcker, webbplatser och mobilapplikationer för svenska producenter, förlag och återförsäljare av e-böcker samt digitala abonnemangstjänster, se tabell 14.

Tabell 14: Sammanställning av identifierade produkter och tjänster i kategorin e-böcker.

E-böcker
Inkluderade i beräkningarna – Digitala filer för e-böcker – Mobilapplikationer – Webbplatser – Digitala abonnemangstjänster för e-böcker Uteslutna ur beräkningarna – Läsplattor

3.5.2 Aktörer som berörs i kostnadsberäkningarna

De aktörer som i dag säljer e-böcker på den svenska marknaden och därmed påverkas av direktivet är svenska e-bokproducenter, förlag som digitaliserar litteratur samt svenska distributörer och återförsäljare av e-böcker. Här ingår även digitala abonnemangstjänster som erbjuder e-böcker via en mobilapplikation, se tabell 15.

Svenska förläggareföreningen uppskattar att det 2020 fanns 10–15 aktörer som säljer e-böcker på den svenska marknaden. De dominerande aktörerna är de digitala abonnemangstjänsterna följt av internetbokhandlare. Eftersom några av dessa aktörer är mikroföretag och några omfattas av webbtillgänglighetsdirektivet, kommer enbart åtta aktörer ingå i kostnadsberäkningarna varav sju har mobilapplikationer.

Tabell 15: Sammanställning av de aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna för området e-böcker.

E-böcker	Antal aktörer 2021
Svenska producenter, förlag, återförsäljare och digitala abonnemangstjänster som säljer e-böcker	8

3.5.3 Nulägesanalys – hur berörs aktörerna

E-böcker finns i olika elektroniska format. Det vanligaste formatet för e-böcker på den svenska marknaden, cirka 95 procent, är i dag epub2-filer. Resterande 5 procent består av pdf-filer och epub3-filer. Epub3 är det format som enligt direktivet klassas som tillgängligt. Barnböcker är

en vanligt förekommande e-bok med epub3-format och kan inkludera allt från text, bild, ljud, video, animationer och andra interaktiva element.

Enligt intervjuer med branschexperter blir formatet epub3 allt vanligare. Experterna uppskattar att 2025 kommer 90–95 procent av allt nyproducerat material vara av formatet epub3. Bokbranschen är i dag mer informerad om tillgänglighetskrav och har även en större förståelse för vilka fördelar som epub3 medför. Några av de större förlagen uppger att de redan nu använder epub3 som standard i stället för pdf, framför allt för barnböcker.

Branschaktörer uppger att de nu satsar på att bygga ett automatiserat stöd för epub3 genom hela distributionsflödet med tillgänglighet i åtanke. Även de e-boksläsare som används för att läsa e-böcker behöver konverteras för att hantera epub3-formatet.

Enligt E-handelsbarometern (2019) skedde majoriteten av all försäljning av fysiska böcker via e-handel. Branschen såg även en stor tillväxt inom digitala abonnemangstjänster i form av ljudböcker. Totalt växte marknaden med 25 procent under 2019 där den största aktören uppnådde 400 tusen användare. [25]

3.5.4 Investeringskostnad och löpande kostnad

I kostnadsberäkningen inkluderas mjukvara i form av webbplatser, responsiva gränssnitt och mobilapplikationer för de identifierade svenska producenter, förlag, återförsäljare och digitala abonnemangstjänster som säljer e-böcker. I beräkningen ingår även kostnaden för att konvertera samtliga 50 tusen e-böcker som fanns för beställning på den svenska marknaden 2020.

Branschaktörerna har i intervjuerna haft svårt att uppskatta kostnaden för att uppfylla kraven i direktivet. Analysys Mason har därför valt att tillämpa den generella kostnaden för webbplatser, responsiva gränssnitt och mobilapplikationer. Kostnaden för att göra webbplatser tillgängliga uppskattas till cirka 0,15 – 1,4 miljoner kronor per aktör, beroende på storlek. Den totala troliga kostnaden för aktörernas webbplatser uppskattas till cirka 3 miljoner kronor, se bilaga 4.

Av de åtta aktörer som omfattas är det sju som har en mobilapplikation. För mobilapplikationer beräknar Analysys Mason ett påslag om 50 procent jämfört med motsvarande kostnad för webbplatser. Det medför en uppskattad kostnad om cirka 0,23 – 2,1 miljoner kronor per mobilapplikation. Den totala troliga kostnaden för mobilapplikationer uppskattas därmed till cirka 4,3 miljoner kronor, se bilaga 4.

Kostnadsdrivare inom området e-böcker är konverteringen av filer till epub3. Branschexperter anser att konvertering av epub2-filer till epub3 inte är praktiskt möjligt, utan att konvertering behöver ske från grundformatet till epub3. Kostnaden uppskattas till 4 000 kronor per e-bok.

[25] Svensk Digital Handel, E-handelsbarometern årsrapport, 2019.

Antalet e-böcker i Sverige som ska konverteras till epub3 uppskattades 2020 till cirka 50 000. Uppskattad totalkostnad för att göra e-böcker tillgängliga är därmed 200 miljoner kronor.

Den totala troliga investeringskostnaden för tillgängliggörandet av aktörernas webbplatser, applikationer och konvertering av e-böcker till epub3 beräknas därmed till 207 miljoner kronor, se tabell 16.

De löpande kostnaderna för att upprätthålla tillgänglighet på webbplatserna uppskattas enligt det tidigare resonemanget till 15 procent av investeringskostnaden, vilket ger en kostnad om cirka 460 tusen kronor per år. De löpande kostnaderna för aktörernas mobilapplikationer i form av design och utveckling uppskattas även den till 15 procent av investeringskostnaden, vilket ger en kostnad om cirka 645 tusen kronor per år. De totala troliga löpande kostnaderna uppskattas därmed till cirka 1,1 miljon kronor per år, se tabell 16.

Tabell 16: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området e-böcker.

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad trolig kostnad total	
Investering	206 mnkr	Investering	209 mnkr	Investering	207 mnkr
Löpande	870 tkr	Löpande	1,3 mnkr	Löpande	1,1 mnkr

3.5.5 Jämförelser mellan 2021 och 2017

Investeringskostnad för e-böcker 2017 var 53 miljoner kronor jämfört med 207 miljoner kronor 2021, se tabell 17. Skillnaden beror främst på att beräkningarna 2017 bara inkluderade konvertering av e-böcker till epub3 och inte webbplatser, mobilapplikationer och tillhörande löpande kostnader. Dessutom uppskattades kostnaden för själva konverteringen av e-böcker vara lägre.

Tabell 17: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området e-böcker (konsekvensanalys 2017).

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad trolig kostnad total	
Investering	23 mnkr	Investering	82 mnkr	Investering	53 mnkr
Löpande	n/a	Löpande	n/a	Löpande	n/a

3.6 Persontransporter

3.6.1 Identifiering av produkter och tjänster

Området persontransporter omfattar tjänster och produkter kopplade till införskaffandet av biljett till resor för allmänheten i samband med tåg-, buss-, flyg- och färjetrafik. Direktivet gäller trafik som ägs av kommuner och regioner, statligt ägda persontransporter och privata persontransportbolag, se tabell 18. Direktivet omfattar inte transportmedel som riktar sig till särskilda grupper, som färdtjänst, skolskjuts, taxiresor eller godstrafik.

Tabell 18: Sammanställning av identifierade produkter och tjänster i området persontransporter.

Persontransporter
Inkluderade i beräkningarna – Tjänster för mobila enheter och mobilapplikationer – Webbplatser för trafiktjänster – Elektroniska biljetter och biljettförsäljningstjänster – Mjukvara och hårdvara för interaktiva självbetjäningsterminaler Uteslutna ur beräkningarna – Chatbottar – Automatiserad kundtjänst och support

3.6.2 Aktörer som berörs i kostnadsberäkningarna

Kollektivtrafikmarknaden består i dag av statliga, regionsägda, kommunala och privata aktörer. Följande aktörer berörs av direktivet:

- kommunala och regionsägda trafikhuvudmän
- trafikutövare
- statliga och privata järnvägsbolag för persontransport
- bussbolag
- färjebolag för persontransport och biltransport
- flygbolag
- ägare av flygplatser, bussterminaler och färjeterminaler.

Webbtillgänglighetsdirektivet ställer krav på att stads-, förorts-, och lokaltrafik ska göra sina webbplatser och mobilapplikationer tillgängliga. Därför utesluts de tjänsterna från beräkningarna. De aktörer som inkluderas i beräkningarna presenteras i tabell 19.

Tabell 19: Sammanställning av de aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna för området persontransporter

Trafikslag	Antal aktörer 2021
Allmän kollektivtrafik	22
Flygtrafik	5
Färjetrafik	8
Tågtrafik	6
Busstrafik	200

3.6.3 Nulägesanalys – hur berörs aktörerna

Det finns stora skillnader mellan olika aktörers utvecklingsbehov för att uppnå kraven i direktivet. Aktörernas nuvarande tillgänglighet beror på tidigare ambitioner, resurser och den lokalpolitiska inställningen till tillgänglighet. En stor del av tillgänglighetsarbetet har fokuserat på den fysiska miljön med taktila informationsfilmer, rullstolsanpassning och pratande information. Med anledning av webbtillgänglighetsdirektivet har många trafikhuvudmän även fokuserat på att göra webbplatser och mobilapplikationer tillgängliga enligt de ställda kraven.

Produkter och tjänster inom kollektivtrafiken är ofta specialutvecklade, icke-webbaserade it-system där endast mindre möjligheter till anpassning finns. De trafikhuvudmän som Analysys Mason har intervjuat menar att det är dyrt, komplicerat och tidskrävande att utveckla och anpassa mjukvara till direktivet. Detsamma gäller hårdvaran för automater som ofta är en specialutvecklad enhet anpassad för utomhusbruk och skyddad mot yttre fysisk åverkan. Då automater inom kollektivtrafiken sällan byts ut och har en förväntad livslängd på 15–20 år ser de intervjuade branschföreträdarna det som rimligt att tillåta dispens för automater till dess ekonomiska livslängd är uppnådd. När biljettsystem och automater byts ut finns bättre förutsättningar att göra dem tillgängliga redan från början. En tågtrafikaktör ser en minskad användning av sina biljettautomater och har därför inlett en successiv övergång till mobila tjänster för självbetjäning. Dessa automater ingår därför inte i kostnadsberäkningarna.

Inom flygtrafiken utvecklas och driftsätts incheckningsautomater av flygplatsen eller terminalägarna. Därefter får flygbolagsaktörerna anpassa sina tjänster så att de blir kompatibla med automatens format och standarder. Utformningen av självbetjäningsterminalen CUSS (Common Use Self Service) beslutas av International Air Transport Associations (IATA) standarder. Majoriteten av de svenska aktörerna är medlemmar i IATA och anpassar sig därför till IATA:s standarder och har därmed enbart en begränsad möjlighet att påverka utformningen av sina incheckningsautomater. Nya riktlinjer och bestämmelser om utformningen av CUSS-

maskiner är annonserad och innehåller troligen funktioner som underlättar anpassningen till kraven i direktivet. [26]

Kollektivtrafikbranschen genomgår ett skifte mot mer digitala lösningar för biljett- och betalsystem, incheckning och informationskanaler. Enligt branschföreträdande väljer allt fler resenärer att hantera sina ärenden via digitala lösningar samtidigt som manuella ärenden minskar. Detta verifieras även i den statistik som publiceras för svensk kollektivtrafik. [27]

3.6.4 Investeringskostnad och löpande kostnad

Kostnaden för utveckling av tillgängliga webbplatser och mobilapplikationer beror på aktörens storlek, systemkomplexitet och funktioner på webbplats respektive mobilapplikation. Det finns stora skillnader mellan de olika transportsystemen och därför presenteras dessa separat. Kostnaden för webbplatser och mobilapplikationer som tillhör statlig, kommunal och regionsägd kollektivtrafik utesluts från beräkningarna eftersom de omfattas av webbtillgänglighetsdirektivet.

Intervjuade branschföreträdande uppskattar att kraven inom direktivet kommer att medföra kostnader på cirka 150 – 500 tusen kronor för en enskild aktörs webbplats och cirka 1 – 2,1 miljoner kronor för en mobilapplikation. Kostnaden för en ny självbetjäningsautomat uppskattas till cirka 45 – 200 tusen kronor, och 15 procent av den kostnaden avser tillgängliggörandet av produkten. Kostnaden att tillgängliggöra biljettautomaternas mjukvara och biljettsystemens centrala programvara uppskattas kosta cirka 0,5 – 2 miljoner kronor per aktör och system. Beräkningarna sammanställs i bilaga 5.

Den löpande kostnaden med anledning av kraven i direktivet är enligt de intervjuade branschföreträdarna väldigt svår att uppskatta. Kostnaden beror enligt dem på storlek, bransch, komplexitet och behov inom organisationen. Analysys Mason bedömer därför att den generella kostnaden för löpande tillgänglighetsarbete, som är framtagen med hjälp av experter inom tillgänglighet, på 15 procent av investeringskostnaden bör användas för att uppskatta den löpande kostnaden för tillgänglighet inom persontransporter.

Uppskattad kostnad för att införa direktivet inom persontransporter uppgår till cirka 170 miljoner kronor i investeringskostnad och cirka 15 miljoner kronor i löpande kostnader, se tabell 20.

[26] IATA, Common Use, 2020.

[27] Svensk Kollektivtrafik, Kollektivtrafikbarometern, 2019.

Tabell 20: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området persontransporter.

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad troligkostnad total	
Investering	80 mnkr	Investering	260 mnkr	Investering	170 mnkr
Löpande	8 mnkr	Löpande	23 mnkr	Löpande	15 mnkr

3.6.5 Jämförelser mellan 2021 och 2017

De uppskattade investeringskostnaderna för att uppfylla kraven i direktivet är 65 miljoner kronor högre 2021 än 2017. Kostnadsökningen består framför allt av högre förväntade kostnader för utvecklingen av privata webbplatser inom busstrafik. Branschföreträdare menar att kostnadsökningen till stor del beror på en ökad förståelse för komplexiteten i att införa och följa de krav som ställs i direktivet. Flera aktörer uppger att de tidigare bedömt att en större andel intern kompetens kunde användas i tillgänglighetsarbetet men att de nu insett att expertkompetens behöver köpas in, vilket ökar kostnaden. Bussföretagen har också ökat med 25 aktörer 2021 jämfört med 2017 (14 procent).

Antalet CUSS-automater har dock minskat, vilket enligt branschföreträdande inom flygindustrin kan härledas till den ökade användningen av mobila lösningar på flygplatser. Resenärer använder i allt större utsträckning incheckningsfunktioner och biljetthantering via mobilen.

Den uppskattade kostnaden 2017 för att uppfylla tillgänglighetskraven i området persontransport uppgick till cirka 105 miljoner kronor i investeringskostnad och cirka 10 miljoner kronor i löpande kostnader, se tabell 21.

Tabell 21: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området persontransporter (konsekvensanalys 2017).

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad troligkostnad total	
Investering	40 mnkr	Investering	153 mnkr	Investering	105 mnkr
Löpande	3,9 mnkr	Löpande	15,3 mnkr	Löpande	10,4 mnkr

3.7 Bank- och betalningstjänster

3.7.1 Identifiering av produkter och tjänster

Huvuddelen av de banktjänster som privatkunder använder till vardags omfattas av direktivet. Det gäller exempelvis uttag och insättningar av kontanter, betalningstransaktioner, överföringar, kontoinformation och beställningar av autogiro. Direktivet omfattar även aktörer som erbjuder produkter och tjänster för kreditavtal, finansiering och rådgivning samt investeringsverksamhet.

Analysys Mason bedömer att tjänster för elektroniska pengar, exempelvis e-kronan, befinner sig i ett tidigt utvecklingsstadium och att kostnaderna kan inte därför uppskattas. Analysys Mason utesluter också betalterminaler från beräkningarna då de utvecklas och tillverkas utomlands.

Tabell 22: Sammanställning av identifierade produkter och tjänster i området bank- och betalningstjänster.

Bank- och betalningstjänster
Inkluderade i beräkningarna – Bankomater insättning/uttag – Portföljförvaltning – Investeringstjänster – Bankkonton – Bankdosor – Konsumentkreditavtal vid lån – Banköverföringar – Betalning av räkningar – Internetbank via webbplats – Kontokort/Kreditkort – Kortbetalningar – Betalningstjänster – Kontoinformation – Bank-ID – Bank i mobilapplikationer – Könummerautomater – Mobila plånböcker Uteslutna ur beräkningarna – Elektroniska pengar – Betalterminaler

3.7.2 Aktörer som berörs i kostnadsberäkningarna

De aktörer som berörs av direktivet är banker, kreditinstitut, företag inom finansiell rådgivning, företag för övriga betalningstjänster, företag inom elektronisk identifiering samt företag som erbjuder insättnings- och uttagsautomater.

Enligt Svenska Bankföreningen finns det 125 företag inom området bank- och betaltjänster i Sverige. [28] I målgruppen ingår svenska bankaktiebolag, men även utländska bankfilialer sparbanker och medlemsbanker.

Tabell 23: Sammanställning av de aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna för området bank- och betalningstjänster

Bank- och betalningstjänster	Antal aktörer 2021
Svenska bankaktiebolag	41
Utländska bankers filialer	37
Sparbanker	45
Medlemsbanker	2
Uttagsautomatsföretag	3
Elektroniska identifiering	5
Betalningstjänster	28
Kreditinstitut	55
Finansiell rådgivning	79

3.7.3 Nulägesanalys – hur berörs aktörerna

Enligt branschföreträdande inom bank- och betalningstjänster kommer direktivet kräva stora förändringar inom sektorn. Det finns i dag en osäkerhet bland aktörerna vad kraven i direktivet innebär och hur produkterna och tjänsterna kan göras tillgängliga, vilket medför en stor osäkerhet i hur mycket detta arbete kommer att kosta.

Aktörerna uppger ett behov av att utbilda intern personal i tillgänglighetsrelaterade aspekter och att rekrytera experter för att bygga upp en intern kunskapsbank. Direktivet kommer även ställa stora krav på hur banksektorn utvecklar, kodar, designar, verifierar och testar produkter och tjänster. Beroende på aktörens karaktär, storlek och nisch kan dessa produkter och tjänster se olika ut och erbjudas i olika stor utsträckning. Enligt de branschaktörer som Analysys Mason intervjuat behöver varje enskild process eller bankärende granskas och tillgängliggöras,

[28] Svensk Bankföreningen, Bank- och finansstatistik, 2019.

vilket leder till att utvecklingsprocesser och arbetssätt måste uppdateras för att uppfylla tillgänglighetskraven.

Branschföreträdare menar att flera av de åtgärder som krävs för att uppfylla kraven i direktivet är både tidskrävande och dyra. De anser även att det är svårt att hinna uppfylla tillgänglighetskraven till 2025. Att banksektorn kommer få svårt att uppfylla kraven innan 2025 har även lyfts fram av Myndigheten för delaktighet. [29] Branschföreträdarna uttrycker också oro för säkerheten i samband med tillgänglighetsarbetet. Vissa tillgänglighetsfunktioner kan påverka och försämra säkerheten för produkter och tjänster som behandlar känslig information. Branschföreträdare menar att detta kan försämra förtroendet för företagen som förmedlar dessa tjänster.

Utländska bankfilialer har vanligtvis en webbplats på svenska för sina kunder i Sverige. Analysys Mason gör bedömningen att kostnaderna för att tillgängliggöra bankfilialernas svenska webbplatser och eventuella svenska mobila applikationer medför kostnader för svenska aktörer. På motsvarande sett bedöms att svenska bankers filialer i andra länder inte ska inkluderas i kostnadsberäkningarna.

Arbetet med att tillgängliggöra bankdosor utgör en betydande kostnadspost för bankerna. Detta beror framför allt på det stora antalet bankdosor i bruk. Det finns specialanpassade bankdosor med större knappar som uppfyller vissa av kraven i direktivet. Dessa dosor är framtagna för särskilda målgrupper. Det är dock oklart huruvida dessa dosor medför att bankerna inte behöver säkerställa att samtliga dosor uppfyller kraven i direktivet. Analysys Masons inkluderar därför kostnaden för att tillgängliggöra samtliga dosor i beräkningarna.

Uttagsautomatsföretagen har sedan länge arbetat med tillgänglighet, som taktila knappar och hörlursuttag men vissa funktioner som zoomning på skärmen saknas fortfarande.

För de aktörer som befinner sig inom finansiell rådgivning råder det enligt branschföreträdare stor osäkerhet i hur de kommer bli påverkade av direktivet.

3.7.4 Investeringskostnad och löpande kostnad

Uppskattade kostnader för banksektorn är till stor del baserade på ett skriftligt yttrande från experter inom banksektorn[30] samt samtal med branschorganisationer och branschföreträdande. Banksektorns skrivelse grundar sig på en genomgång av, och erfarenhet från, sex svenska banker varav fyra storbanker, en mindre bank och en nischbank. I skrivelsen förklaras vilka produkter och tjänster som berörs, hur banksektorn arbetar med tillgänglighet i dag samt åtgärdsbehov och svårigheter som kan uppstå med att införa direktivet. Samtliga punkter beaktas i banksektorns uppskattning av kostnaden för att tillgängliggöra samtliga produkter och tjänster. Kostnaden uppskattas till cirka 80 – 230 miljoner kronor per bank och

[29] MFD, Konsekvensutredning om tillgänglighetsdirektivet, 2016.

[30] Oberoende expert utsedd av bankföreningen.

1,5 miljoner kronor per bankfilials webbplats. Analysys Mason har räknat på fem storbanker, 38 mindre banker och 37 bankfilialer. De löpande kostnaderna för Sveriges banksektor uppskattas till 67 miljoner kronor. Beräkningar för bank- och betalningstjänster återfinns i bilaga 6.

Kostnaden för att byta ut samtliga bankdosor uppskattas till 1,3 miljarder kronor. Utbytet kan ske successivt över tid men i beräkningarna ingår hela kostnaden, se bilaga 6.

I skrivelsen från banksektorn beskrivs även kostnaderna för bankomater. Enligt yttrandet görs ingen annan bedömning av kostnader än de tidigare beräknade kostnaderna av Stelacon från 2017 och Myndigheten för delaktighet[31] vilket innebär en uppskattad kostnad på cirka 40 miljoner kronor, se bilaga 6.

Branschföreträdare för elektronisk identifiering uppskattar kostnaden för att tillgängliggöra både webbplats och mobilapplikation till cirka 500 tusen kronor, samt uppskattar en löpande kostnad på cirka 250 tusen kronor per år, se bilaga 6. Anledningen till att kostnaden är lägre än för liknande produkter och tjänster är att det ofta rör sig om små textbaserad webbplatser med inte allt för komplicerade strukturer samt att mobilapplikationen är det primära fokuset för aktören, där tillgänglighet är en integrerad del av den kontinuerliga utvecklingen.

Kostnaden för att tillgängliggöra betalningstjänster, konsumentkredit och finansiell rådgivning uppskattas till cirka 150 – 800 tusen kronor per webbplats samt 1 – 1,2 miljoner kronor per mobilapplikation, se bilaga 6.

Uppskattad kostnad för att införa direktivet inom banksektorn uppgår till cirka 5,6 miljarder kronor i investeringskostnad och cirka 83 miljoner kronor i löpande kostnader, se tabell 24.

Tabell 24: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området bank- och betalningstjänster.

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad trolig kostnad total	
Investering	5,2 mdkr	Investering	6,1 mdkr	Investering	5,6 mdkr
Löpande	71 mnkr	Löpande	95 mnkr	Löpande	83 mnkr

3.7.5 Jämförelser mellan 2021 och 2017

Uppskattade kostnader för bank och betalningstjänster har ökat sedan 2017. Ökningen beror framför allt på en bättre förståelse inom branschen för vad kraven i direktivet innebär samt kunskap om komplexiteten i att införa kraven. Paradoxalt innebär en ökad kunskap och förståelse också en ökad osäkerhet ur ett kostnadsperspektiv, vilket medför att spannet mellan

[31] MFD, Bilaga 5 Banktjänster, 2016.

en lägsta och högsta uppskattning ökar. En stor del av osäkerhet ligger i om sektorn kan uppdatera befintliga produkter, tjänster och system eller om tillgänglighetskraven innebär att aktörerna behöver byta ut befintliga system, vilket bedöms som väldigt kostsamt.

Tabell 25: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området bank- och betalningstjänster (konsekvensanalys 2017).

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad trolig kostnad total	
Investering	1,6 mdkr	Investering	3,3 mdkr	Investering	2,5 mdkr
Löpande	8 mnkr	Löpande	32 mnkr	Löpande	16 mnkr

3.8 E-handel

3.8.1 Identifiering av produkter och tjänster

De aktörer som påverkas inom området e-handel är e-handelswebbplatser som bedriver verksamhet i Sverige och som säljer mot konsumenter i Sverige eller inom andra medlemsstater i EU. Distribution och utlämningspunkter bedöms inte omfattas och utesluts därmed från kostnadsberäkningen.

3.8.2 Aktörer som berörs i kostnadsberäkningarna

Antalet företag som bedriver e-handel i Sverige framgår av statistik från Statistikmyndigheten SCB[32], se tabell 26. Andelen e-handelsföretag som själva ansvarar för sin e-handelswebbplats är enligt SCB cirka 20 procent. De företag som använder sig av en extern e-handelswebbplats utesluts ur beräkningarna, eftersom dessa vanligtvis är lokaliserade utomlands. Enligt tidigare ställningstagande undantas även mikroföretag med 0 - 9 anställda från kraven. Det totala antalet e-handelsföretag i Sverige som omfattas av direktivet uppgår därmed 7 715.

Tabell 26: Antalet e-handelsföretag i kategorierna 0–9,10–49 och fler än 50 anställda.

Antalet anställda	Antal företag (st.) i respektive kategori enligt företagsdatabasen	Andelen företag som bedriver e-handel via egen webb eller mobilapp under 2019 (%)	Antalet e-handelsföretag (st.)
0 – 9	719 887	20 %	143 977
10 - 49	32 059	20 %	6 412
50 -	6 514	20 %	1 303

[32] Statistikmyndigheten SCB, Andelen företag som sysslade med e-handel under 2019, 2020-11-24.

Då de flesta e-handelsbolag har en integrerad betalningslösning som inte är aktörens egen tjänst måste även denna vara tillgänglig för att hela webbplatsen ska anses vara tillgänglig. Kostnaden för de svenska betaltjänstleverantörerna som enligt branschföreträdare uppgår till ca 30 aktörer redovisas i rapporten under området bank- och betalningstjänster.

Direktivet omfattar även e-handel via mobilapplikationer. För att identifiera vilka aktörer som har mobilapplikationer för e-handel kartlade Analysys Mason samtliga 670 certifierade e-handelsaktörer[33] i Sverige. Kartläggningen visar att av e-handelsaktörer med 10 - 49 anställda har 17 procent en mobilapplikation och 37 procent för de med fler än 50 anställda.

3.8.3 Nulägesanalys – hur berörs aktörerna

Enligt branschföreträdare och experter varierar utvecklingsbehoven för att uppfylla kraven i direktivet. Det bedöms dock vara få eller nästan ingen e-handelswebbplats som idag når upp till kraven. Skillnader i storlek, innehåll, tidigare uppdateringar av webbplatsen och omsättningsgrad av innehåll innebär stora variationer i de kostnader som potentiellt uppkommer på grund av direktivet.

Branschexperterna är eniga om att den generella kunskapen hos e-handelsaktörer om tillgänglighet på både webbplatser och mobilapplikationer är låg. Många aktörer fokuserar i stället på att framföra en attraktiv och konkurrenskraftig plattform med tilltalande produkter. Detta medför i sin tur mer komplexa webbplatser som innebär potentiellt större kostnader för att uppfylla kraven i direktivet.

3.8.4 Investeringskostnad och löpande kostnad

Analysys Mason har i dialog med experter inom e-handel uppskattat kostnaderna för att tillgängliggöra webbplatser. Investeringskostnaden bedöms ligga mellan 0,1 - 1,5 miljoner kronor per webbplats, se bilaga 7. Det stora spannet beror på webbplatsernas olika storlek, innehåll och tidigare uppdateringar.

Inom e-handel finns ett stort behov av löpande underhåll på grund av en hög omsättningstakt av webbinnehållet. Därmed kommer de löpande kostnaderna att vara höga jämfört med löpande kostnaderna för andra områden. Analysys Mason uppskattar de löpande kostnaderna för att uppfylla kraven i direktivet till 50 – 500 tusen kronor per aktör.

Uppskattad kostnad inom e-handel för att uppfylla kraven i direktivet uppgår till cirka 3,8 miljarder kronor i investeringskostnad och cirka 972 miljoner kronor i löpande kostnader, se tabell 27.

[33] Svensk Digital Handel, Certifierade e-handlare, 2021.

Tabell 27: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området e-handel.

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad trolig kostnad total	
Investering	1,5 mdkr	Investering	6,1 mdkr	Investering	3,8 mdkr
Löpande	972 mnkr	Löpande	972 mnkr	Löpande	972 mnkr

3.8.5 Jämförelser mellan 2021 och 2017

Det finns framför allt två skillnader mellan 2017 och 2021 års kostnadsberäkningar för e-handel. Den ena skillnaden är att beräkningarna 2021 inkluderar kostnader för att göra mobilapplikationer tillgängliga, vilket inte inkluderades 2017. Den andra skillnaden är att beräkningarna för 2021 bygger på antagandet att samtliga e-handelswebbplatser är komplexa.

Tabell 28: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området e-handel (konsekvensanalys 2017).

Uppskattad minimikostnad total		Uppskattad maxkostnad total		Uppskattad trolig kostnad total	
Investering	1,7 mdkr	Investering	2,8 mdkr	Investering	2,3 mdkr
Löpande	155 mnkr	Löpande	929 mnkr	Löpande	464 mnkr

4 Nyttor till följd av tillgänglighetsdirektivet

4.1 Kategorisering av nyttor

Direktivet medför både indirekta och direkta nyttor. Med indirekta nyttor avses aspekter så som demokratisering av den digitala transformationen genom en ökad grad av digital inkludering men också ökad kundnöjdhet och ökad grad av självförverkligande i ett alltmer digitaliserat samhälle. De indirekta nyttorna kan kategoriseras i olika nivåer och presenteras nedan i förhållande till aktörerna som träffas av direktivet, samhället i stort samt de individer som påverkas av den ökade tillgängligheten. De direkta nyttorna syftar till konkreta kostnadsbesparingar och intäktsökningar för de aktörer som tillhanda håller de tjänster och produkter som omfattas av direktivet.

Det är svårt att kvantifiera nyttorna, särskilt de indirekta. Därför förs nedan ett kvalitativt resonemang kring de indirekta nyttorna. För de direkta nyttorna presenteras räkneexempel som visar på potentiella positiva monetära värden till följd av direktivet. Det bör dock poängteras att dessa beräkningar enbart är exempel och att de därmed inte ger en heltäckande bild av de potentiella monetära nyttorna.

4.2 Indirekta nyttor

4.2.1 Aktörer

Införandet av direktivet kan medföra en rad nyttor för aktörerna, varav flera är indirekta. Tillgängliga produkter och tjänster kan uppfattas som inkluderande av kunderna, vilket bidrar till ökad kundnöjdhet. Flera av de aktörer som Analysys Mason har intervjuat menar också att arbetet med att göra produkter och tjänster tillgängliga kan medföra ökad glädje och stolthet samt ökad känsla av meningsfullhet i arbetet bland de anställda.

4.2.2 Samhälle

En högre grad av digital inkludering, och därmed en demokratisering av det digitala samhället och minskad risk för segregation och diskriminering, är en av de viktigaste samhällsekonomiska indirekta nyttorna till följd av direktivet. Den pågående digitaliseringen kräver en digital inkludering för att nå full effekt. Om stora grupper lämnas utanför och inte använder digitala tjänster behöver den manuella och kostsamma infrastrukturen finnas kvar vilket medför att förväntade samhällsvinster inte kan infrias. Vidare har samhället investerat i digital infrastruktur vilken ska betalas tillbaka med besparingar tack vare digitaliseringen. Detta kommer inte kunna ske, eller i mindre omfattning, om tjänster och produkter inte är tillgängliga.

Direktivet kan också bidra till att svenska konsumenter får tillgång till ett större utbud på marknaden av tillgängliga produkter och tjänster, genom en ökad rörlighet på den inre

marknaden i EU. Dessa produkter och tjänster kan dessutom erbjudas till konkurrenskraftiga priser. De minskade barriärerna inom regionen unionen kan även öppna upp för nya jobbmöjligheter, inte minst för experter inom tillgänglighet.

4.2.3 Individ

Den indirekta nyttan för individen är mycket svår att värdera. Analysys Mason har därför valt att beskriva de indirekta nyttorna på individnivå i relation till den så kallade Behovstrappan[34]. De indirekta nyttorna delas enligt behovstrappan in i fysiska behov, trygghet, gemenskap, uppskattning, självförtroende och självförverkligande.

Fysiska behov: Direktivet kommer, genom ett större utbud av tillgängliga produkter och tjänster, förenkla vardagen för en större grupp människor. Detta ger individer med funktionsnedsättning möjligheten att minska antalet extrafunktioner och produkter som individen behöver för att klara av vardagen.

Ökad trygghet: Den ökade tillgängligheten hos produkter och tjänster ger i många fall en förbättrad säkerhet i form av nya lösningar. Dessa lösningar gör det enklare för exempelvis äldre eller personer med en funktionsnedsättning att känna sig trygga när de handlar online eller via kortterminaler i en fysisk butik. De får då en bättre kontroll över sin vardag.

Ökad gemenskap: När fler kan ta del av utbudet av produkter och tjänster leder det till att fler känner sig inkluderade i samhället. En alltmer tillgänglig digitalisering möjliggör dessutom en ökad social samvaro.

Ökad uppskattning och självkänsla: Tillgängliggörandet av produkter och tjänster kan bidra till att fler blir mer självständiga och på så vis få en ökad självkänsla. En förbättrad användarvänlighet kan också medföra en ökad uppskattning av produkten och tjänsten, och därmed av aktören som erbjuder produkten och tjänsten. En ökad tillgänglighet kan även leda till tidsbesparing för individer när specialfunktioner och supportärenden minskar.

Självförverkligande: Sammantaget leder de identifierade indirekta nyttorna till att människor får ett bättre liv. Personer med funktionsnedsättning behöver inte skämmas för att man inte förstår eller klarar sig själv.

4.3 Direkta nyttor

4.3.1 Direkta nyttor generellt

Analysys Mason har utöver de indirekta nyttorna identifierat exempel på direkta nyttor till följd av direktivet. Några av dessa nyttor är gemensamma för samtliga områden.

[34] Maslow, A. H., A theory of human motivation, Psychological Review 50(4), s. 370-396.

Direktivet syftar till att skapa en väl fungerande inre marknad i unionen, Det kan leda till exempelvis minskade kostnader för logistik och transporter samt en öppnare arbetsmarknad. Direktivet kan också leda till att medborgarna kan hantera fler ärenden via webben i stället för manuellt, vilket kan bidra till minskade kostnader för huvudmän och aktörer. Tillgängliga produkter och tjänster kan leda till färre klagomål och juridiska processer, samt i vissa fall till snabbare försäljnings- och faktureringsförlopp. När produkter och tjänster blir mer tillgängliga kan de användas av en större grupp människor, vilket kan bidra till lägre utvecklingskostnader och bättre marginaler. På kort sikt kan aktörerna även minska kostnaderna genom att spara in på resurskrävande speciallösningar.

Gemensamma tillgänglighetskrav i hela EU bidrar till en större marknad, vilket kan leda till nya kundgrupper och ökade intäkter för svenska aktörer. Det finns även en möjlighet till ökade intäkter till redan befintliga kunder i form av merförsäljning.

4.3.2 It och elektronik

Potentiella nyttor för området it och elektronik består framför allt av minskade kostnader för att hantera kundtjänstärenden. Minskningen i kostnad beror på att tillgängliga tjänster troligen kommer att bidra till en förflyttning från ärendehantering via butik och telefon till billigare webbaserade lösningar. Möjligheten till ökade intäkter bedöms som låg på grund av den mättade marknaden.

Minskade kostnader

En mer tillgänglig webbplats kan leda till att en större andel av kunderna kan, och vill, hantera supportärenden på egen hand via webbplatsen. Det kan även medföra att kundupplevelsen rent generellt förbättras och att kunderna får en bättre förståelse för tjänsten, vilket i sin tur kan leda till att antalet supportärenden minskar. Dessa förändringar kommer troligtvis att leda till kostnadsbesparingar för aktören. Det är även möjligt att en mer tillgänglig tjänst kan leda till lägre kostnader vid försäljning av mobilabonnemang, eftersom kunderna då kan göra sina inköp via webbkanalen i stället för via telefon, mejl eller fysiska butiker.

Ökade intäkter

Möjligheten till ökade intäkter för aktörer inom området bedöms som låga. Det beror på att marknaden för mobil- och internetabonnemang redan har en hög penetration. Det kan dock finnas en viss möjlighet till att nå en större kundgrupp och att tillgängliggörandet av tjänsterna kan underlätta för aktörerna att nå den gruppen. Resonemanget bygger på att åtta procent av personer med funktionsnedsättning inte har tillgång till internet i sitt hem. [35]

Räkneexempel

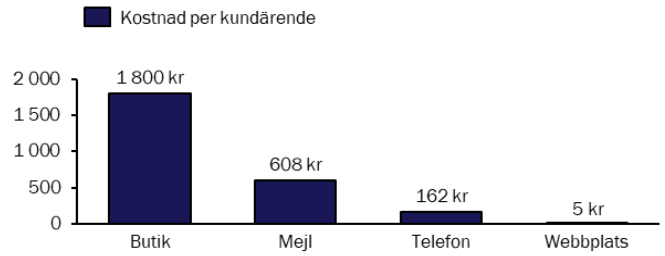
Analysys Mason har tagit fram ett räkneexempel för att belysa den potentiella nyttan för aktörer inom området it och elektronik när det gäller minskade kostnader för kundärenden. Exemplet

[35] Statistikmyndigheten SCB, Statistik om personer med funktionsnedsättning, tabeller 2018–2019.

visar på kostnaden för olika kundtjänstkanaler och vad en förflyttning av kunder från fysiska butiker till webbaserade lösningar kan innebära i form av besparingar för aktörerna.

I dag erbjuder flera av aktörerna kundsupport via butik, mejl, telefon samt frågor och svar på webbplatserna. Analysys Mason har beräknat den uppskattade kostnaden per kund och ärende för de olika kanalerna, och kan konstatera att ett ärende via fysisk butik är nästan 360 gånger dyrare för aktören än om kunden i stället löser supportärendet via webbplatsen, se diagram 1. Kostnaden per kanal har beräknats utifrån kostnaden per anställd samt lokal- och butikshyra, antalet anställda per kanal samt hur många kundärenden varje kanal hanterar per dag.

Diagram 1: Kostnaden per kundärende för respektive supportkanal.

Det är svårt att uppskatta hur stor andel av ärendena som till följd av direktivet kan förflyttas från de mer kostsamma kanalerna till de billigare. Det finns flera faktorer än tillgänglighet som påverkar. För detta räkneexempel har Analysys Mason valt att utgå från antalet personer med funktionsnedsättning äldre än 16 år som har tillgång till internet i hemmet, vilket uppgår till cirka 2,8 miljoner personer. [35] Det bedöms inte rimligt att alla i denna grupp kommer att ändra kanal för kundärenden till följd av direktivet. Analysys Mason gör därför i detta exempel antagandet att tio procent av gruppen byter till en mindre kostsam kanal för sina kundärenden. Denna förändring skulle enligt exemplet leda till en besparing för aktören på cirka 499 miljoner kronor, se tabell 29. Motsvarande siffra för förflyttning från mejl till webb är cirka 168 miljoner kronor och från telefon till webb till cirka 44 miljoner kronor.

Tabell 29: Kostnad per kanal för de kundärenden som bedöms kunna förflyttas till en annan kanal.

Antal kundärenden som antas kunna förflyttas till en billigare kanal för aktören till följd av direktivet	Butik	Mejl	Telefon	Webb
280 000 kundärenden	500 mnkr	169 mnkr	45 mnkr	1,4 mnkr

4.3.3 Audiovisuella medietjänster

Området audiovisuella medietjänster bedöms främst leda till nyttor i form av minskade kostnader. Minskningen bygger på antagandet att tillgängliga webbplatser medför att fler

kundärenden som exempelvis försäljning av abonnemang och hjälp med installation av digital-tv-boxar kan hanteras via webben i stället för via telefon och mejl.

Minskade kostnader

De minskade kostnaderna för distributörerna av digital-tv består framför allt av besparingar vid supportärenden. Precis som i resonemanget om aktörerna inom it och elektronik antas en tillgänglig webbplats bidra dels till en generell minskning av supportärenden, dels till att en del av supportärendena kan förflyttas från telefon och mejl till webben som är ett billigare alternativ för aktören.

Besparingar kan även göras till följd av lägre kostnader vid försäljning av digital-tv-abonnemang via webben. En tillgänglig webbplats ökar sannolikt chansen att kunder använder den försäljningskanalen i stället för de mer tidskrävande alternativen telefon och mejl.

Ökade intäkter

Möjlighet till ökade intäkter bedöms låga på grund av att marknaden för tv-abonnemang till stor del redan är mättad. Det kan dock, som resonemanget för området it och elektronik, finnas en viss möjlighet att nå en större kundgrupp och att tillgängliggörandet av tjänsterna kan underlätta för aktörerna att nå den gruppen. Resonemanget bygger på att endast 41 procent av personer med funktionsnedsättning idag använder Netflix eller andra streamingtjänster. [36]

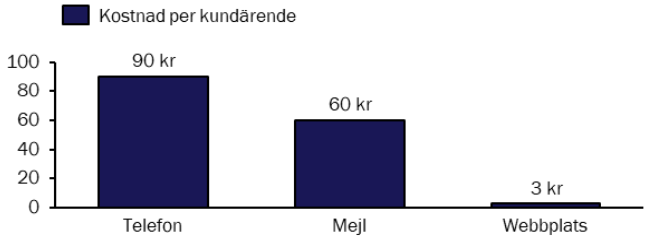
Räkneexempel

Analysys Mason har tagit fram ett räkneexempel för att visa en potentiell nytta för aktörer inom området audiovisuella medietjänster när det gäller minskade kostnader för kundärenden. Exemplet visar på kostnaden för olika kundtjänstkanaler och vad en förflyttning av kunder från telefon och mejl till webbaserade lösningar kan innebära i form av besparingar för aktörerna.

I dag erbjuder flera av aktörerna kundsupport via mejl och telefon samt via frågor och svar på webbplatserna. Till skillnad från området it och elektronik bedöms det dock mindre vanligt att aktörerna inom audiovisuella medietjänster har fysiska butiker. Analysys Mason har beräknat den uppskattade kostnaden per kund och ärende för de olika kanalerna och kan konstatera att ett ärende via telefon är nästan 30 gånger dyrare än om kunden i stället löst supportärendet via webbplatsen, se diagram 2. Kostnaden per kundärende har beräknats utifrån personalkostnader och lokalkostnader samt antal ärenden som hanteras per timme. Kostnaderna för hantering av kundärenden på webben har uppskattats i intervjuer med branschaktörer.

[36] Begripsam, Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2019, 2020.

Diagram 2: Kostnaden per kundärende för respektive kundkanal.

Det finns osäkerheter i uppskattningarna av hur stor andel av ärendena som till följd av direktivet kan förflyttas från de mer kostsamma kanalerna till de billigare. För detta räkneexempel har Analysys Mason därför valt att utgå från antalet personer med funktionsnedsättning som använder Netflix eller andra streamingtjänster, det vill säga cirka 1,2 miljoner personer. [36] Det bedöms inte rimligt att hela gruppen kommer att ändra kanal för kundärenden till följd av direktivet. Analysys Mason gör därför ett antagande om att tio procent av gruppen byter till en annan försäljningskanal. Räkneexemplet visar att om gruppen förflyttas från telefon till webb möjliggörs en besparing om cirka 11 miljoner kronor, se tabell 30. Motsvarande siffra för förflyttning från mejl till webb uppgår till cirka 7 miljoner kronor.

Tabell 30: Kostnad per kanal för de kundärenden som bedöms kunna förflyttas till en annan kanal.

Antal kundärenden som antas kunna förflyttas till en billigare kanal för aktören till följd av direktivet	Telefon	Mejl	Webb
124 000 kundärenden	11 mnkr	7,4 mnkr	370 tkr

4.3.4 E-böcker

Det finns flera indirekta nyttor med att så många böcker som möjligt görs tillgängliga för alla grupper av läsare. Men experter Analysys Mason har intervjuat menar dels att det redan idag finns många tillgängliga bokalternativ på marknaden, dels att konverteringen till epub3 troligen inte kommer att leda till varken minskade kostnader eller ökade intäkter för aktörerna. De direkta nyttoeffekterna för aktörerna inom området e-böcker bedöms därför som begränsade.

Minskade kostnader

Det är möjligt att mer tillgängliga e-böcker når en större kundgrupp än i dagsläget, och det skulle kunna medföra att andelen fysiska böcker på marknaden minskar. Ett sådant scenario medför att kostnader för tryck och distribution minskar för de aktörer som också erbjuder fysiska böcker. Ökad tillgänglighet av e-böcker kan också leda till att behovet av specialanpassade böcker minskar, exempelvis taktila böcker, och därmed även kostnaderna för tryck och distribution av dessa böcker. En mer tillgänglig webbplats kan också leda till en

minskning av supportärenden via andra kanaler som är dyrare för aktören, som kundtjänst på telefon och mejl. En tillgänglig tjänst skulle även kunna bidra till en bättre kundupplevelse och färre returer och reklamationer, vilket även det skulle kunna bidra till minskade kostnader. Det ska dock poängteras att dessa antaganden är mycket osäkra.

Ökade intäkter

Möjlighet till ökade intäkter till följd av direktivet beror på om de tillgängliga e-böckerna bidrar till fler kunder och ökad försäljning per kund. Det är mycket svårt att beräkna dessa möjligheter, men ett resonemang kan föras utifrån hur marknaden och internetanvändningen ser ut i dagsläget. I åldersgruppen 16 år och äldre med funktionsnedsättning är det åtta procent som inte har tillgång till internet i hemmet. [35] Dessutom är det endast 17 procent som någon gång lyssnar på böcker i mobilen, surfplattan eller på datorn samt 48 procent som uppger att de aldrig använder en sådan tjänst[36]. Analysys Mason bedömer därmed att det kan finnas en potential för ökade intäkter för aktörer inom e-bokbranschen, men det är osäkert hur stora.

4.3.5 Persontransporter

För området persontransporter har Analysys Mason identifierat både potentiella minskade kostnader och ökade intäkter som följd av direktivet.

Minskade kostnader

Det finns flera olika försäljningskanaler där konsumenter kan köpa biljetter och resebevis. Kostnaderna för trafikhuvudmännen att erbjuda dessa kanaler varierar, från de mer kostsamma kanalerna som fysiska försäljningsställen till de mindre kostsamma lösningarna via biljettautomat, webbplats och mobilapplikationer. Kostnaden för försäljning via fysiska försäljningsställen bedöms vara cirka 15 procent av biljettintäkten, medan motsvarande siffra för biljettautomater är cirka 1,2 procent. [37]

Direktivets krav på tillgängliga självbetjäningsterminaler kommer sannolikt leda till mer lätthanterliga och användarvänliga biljettautomater. Den utvecklingen möjliggör en potentiell förflyttning av kunder från manuella försäljningskanaler till biljettautomater, vilket leder till att branschaktörerna kan få lägre försäljningsomkostnader och mer pengar över till trafik.

Direktivets krav på tillgängliga webbplatser och mobilapplikationer kan också komma att underlätta för kunderna att orientera sig, få fram nödvändig och viktig information via trafikbolagens webbplats eller mobilapplikation. Den utvecklingen bedöms minska antalet kundärenden via telefon och mejl, vilket ytterligare kan bidra till minskad kostnad för aktörerna. Detta gäller dock inte de aktörer som omfattas av webbtillgänglighetsdirektivet, eftersom de redan är skyldiga att tillgängliggöra sina webbplatser och mobilapplikationer.

Det förekommer att aktörer inom området persontransporter tar ut en serviceavgift vid expediering och biljettbokning. Vanligtvis tas den avgiften ut för att täcka delar av kostnaden

37 SLL, Förstudie inriktning validering av biljett, 2015.

för kundtjänstservice och för att möjliggöra den personliga service som konsumenten får. Det finns därmed en potentiell besparing både för aktören och konsumenten om detta samtal kan undvikas genom de förbättringar i tillgänglighet som kommer följa av direktivet.

Ökade intäkter

Direktivet kan medföra ett ökat antal resenärer och fler resor vilket ger ökade intäkter för aktörerna inom persontransportområdet. Branschaktörer som Analysys Mason har intervjuat menar att en förenklad biljettförsäljning kan behålla resenärerna i kollektivtrafiken i konkurrens med bil och taxi och därmed potentiellt öka försäljningen. Aktörerna har också uppgett att antalet spontanresor med kollektivtrafiken ökar om biljettförsäljningen är enkel och lättillgänglig. Tydligare och enklare biljettförsäljning kan även minska svinn på grund av felköp och plankning.

Räkneexempel

Följande räkneexempel visar en möjlig nytta när det gäller lägre kostnader vid biljettförsäljning inom persontransportområdet. Myndigheten Trafikanalys presenterar i en rapport[38] vilka hinder som personer med funktionsnedsättningar kan stöta på i kollektivtrafiken. En ökad tillgänglighet av biljettautomater förenklar för personer med sensorisk- eller kognitiv/psykisk nedsättning, en grupp vilken enligt Statistikmyndigheten SCB omfattar cirka 2,8 miljoner personer. [35] Inom denna grupp är det cirka 740 000 personer som åker kollektivt och av dessa är det 30 procent, det vill säga cirka 220 000 personer som köper sitt resebevis via manuella biljettombud. [27] Analysys Mason utgår i detta räkneexempel från information kring andelen resenärer som köper periodkort respektive engångsbiljett. [27] Vidare uppskattas kostnaden för aktören för försäljning via manuellt biljettombud till 15 kronor per biljettinköp. Motsvarande belopp för försäljning via biljettautomat uppskattas till 1,2 kronor per biljettinköp.

Det är rimligt att anta att en del av de personer med funktionshinder som i dag köper biljetter via fysiska försäljningsställen i stället kan köpa i biljettautomater om dessa görs tillgängliga. Det är dock svårt att uppskatta hur stor andel som kan förflyttas. Analysys Mason väljer därför att i detta räkneexempel anta att 20 procent av gruppen kan förflyttas från manuell hantering till biljettautomat vilket skulle leda till en besparing om cirka 12,5 miljoner kronor per år, se tabell 31.

Tabell 31: Kostnad per försäljningskanal för de inköp som bedöms kunna förflyttas till en annan kanal per år.

Antal kundärenden som antas kunna förflyttas till en billigare kanal för aktören till följd av direktivet	Försäljningsställe/ombud	Biljettautomat
44 000 resenärer	13,6 mnkr	1,1 mnkr

[38] Trafikanalys, Kollektivtrafikens barriärer, 2019.

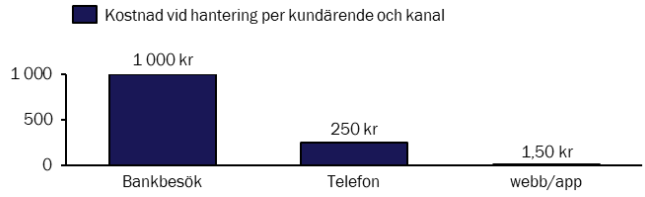
4.3.6 Bank- och betalningstjänster

Inom området bank- och betalningstjänster har Analysys Mason framför allt identifierat potentiella minskade kostnader som följd av direktivet. Det finns sannolikt en stor besparingspotential inom bankområdet, främst för manuella ärenden. Möjligheterna till ökade intäkter bedöms vara små eftersom varken antalet kunder eller merförsäljning till befintliga kunder tros öka på grund av mer tillgängliga tjänster och produkter.

Minskade kostnader

Möjligheten till minskade kostnader inom banksektorn kommer framför allt från en möjlig förflyttning av ärenden på bankkontor till bankens webbplats eller mobilapplikation. Enligt branschaktörer uppskattas aktörens kostnad per kund och ärende till cirka 1 000 kronor vid bankbesök, 250 kronor vid telefonsamtal och 1,5 kronor per ärende som hanteras av kunden själv via webbplatsen eller mobilapplikationen, se diagram 3.

Diagram 3: Kostnad per kundärende och kanal.

Den uppskattade kostnaden för att hantera ett ärende via ett bankkontor är cirka 670 gånger högre än om samma ärende utförs via bankens webbplats. Kostnaden för ett fysiskt bankärende påverkar även kunden som besöker banken i form av en serviceavgift, som uppskattas till cirka 75 kronor per ärende. Mer tillgängliga tjänster kan bidra till att kundärenden förflyttas från manuell hantering via bankkontor och telefonsamtal till självservice via digitala kanaler. Det skulle dels medföra att aktörernas kostnader för per kundärende minskar, dels att kunden undviker serviceavgiften.

Bank-id blir allt viktigare i dagens samhälle och en ökad tillgänglighet för den tjänsten kan leda till stora besparingsmöjligheter för både aktörer, individer och samhälle. Dels kan andelen personer som använder bank-id öka, dels kan kundupplevelsen förbättras för de som redan använder bank-id. En sådan utveckling kan möjliggöra en mer demokratisk och inkluderande digitalisering av samhället och samtidigt minska kostnaderna för både kunden och aktören som erbjuder tjänsten. I dag uppskattas 1,2 miljoner personer sakna mobilt bank-id i Sverige. [39] Med mer tillgängliga tjänster för bank-id minskar också behovet av kostsamma alternativlösningar.

Räkneexempel

[39] PTS, Digital omställning till följd av covid-19, 2021-01-14.

Enligt Statistikmyndigheten SCB[35] är det 24 procent av personer med funktionsnedsättning som inte betalar sina räkningar på internet. Vid en förbättrad tillgänglighet på bankernas webbplatser och mobila applikationer kan fler personer komma att göra sina ärenden på webben i stället för på bankkontor. För detta räkneexempel antar Analysys Mason att direktivet får till följd att tio procent av denna grupp, vilket motsvarar 73 000 personer, hanterar sina ärenden via webben i ställer för via bankkontor. En sådan förflyttning skulle resultera i en minskad kostnad för bankerna om cirka 73 miljoner kronor. Kunderna kan även göra en individuell besparing genom att slippa bankernas serviceavgift om 75 kronor per ärende om tjänsterna blir mer tillgängliga i andra kanaler.

Tabell 32: Kostnad per kanal för de kundärenden som antas kunna förflyttas från bankkontor till webbplats.

Antal kundärenden som antas kunna förflyttas till en billigare kanal för aktören till följd av direktivet	Bankbesök	Webbplats
73 000 kundärenden	73 mnkr	109 tkr

4.3.7 E-handel

Direktivet kan medföra både minskade kostnader och ökade intäktsmöjligheter för e-handeln. Eftersom e-handeln är en heterogen bransch med stor variation mellan aktörerna, är det samtidigt svårt att identifiera nyttor för hela marknaden.

Minskade kostnader

Enligt e-barometern (2019) har 64 procent av konsumenterna gjort sitt senaste inköp i en fysisk butik. [25] Eftersom flera av de aktörer som bedriver e-handel även har fysiska butiker är det därmed möjligt att spara in på kostnader genom att förflytta kunder från fysiska till digitala försäljningskanaler. En mer tillgänglig e-handel bedöms kunna leda till att fler människor gör sina inköp via aktörens webbplats eller mobilapplikation, vilket minskar behovet för de mer kostsamma fysiska butikerna. Mer tillgängliga e-handelswebbplatser bedöms också leda till att fler konsumenter få hjälp med sitt ärende via webbplatsen snarare än via den dyrare lösningen med kundtjänst på telefon eller mejl, samt att den ökade tillgängligheten leder till en bättre kundupplevelse och därmed färre supportärenden.

Ökade intäkter

Den potentiella intäktsökningen för e-handeln till följd av direktivet är knuten till de individer som tidigare inte har e-handlat eller haft möjligheten att handla på grund av begränsad tillgängligheten på webbplatser och mobilapplikationer. Enligt Internetstiftelsen (2020) e-handlar inte 30 procent i åldersgruppen över 65 år. [40] Dessutom har 36 procent av personer med funktionsnedsättning i dag inte möjlighet att e-handla på grund av bristande tillgänglighet inom e-handeln. [36] En ökad tillgänglighet i branschen kan därmed dels leda till fler kunder för

[40] Internetstiftelsen, Svenskarna och internet 2020.

e-handeln, dels ökad försäljning till befintliga kunder som får en bättre kundupplevelse genom den ökade tillgängligheten.

Räkneexempel

Enligt statistik från föreningen Begripsam[36] e-handlar 64 procent av personer med funktionsnedsättning, vilket motsvarar cirka 1,9 miljoner personer. Med en ökad tillgänglighet av webbplatser och mobilapplikationer kommer troligtvis fler personer med funktionsnedsättning börja handla på nätet. E-handelskonsumtionen i Sverige per person och månad uppgår till cirka 1 400 kronor. [41] [25] Analysys Mason gör för detta räkneexempel antagandet att direktivet medför att ytterligare 10 procent av denna grupp börjar att e-handla, det vill säga cirka 190 000 personer. Denna nya kundgrupp skulle medföra en försäljningspotential om 271 miljoner kronor per år, se tabell 33.

Tabell 33: Sammanställning av det potentiella antalet nya e-handlare och den uppskattade försäljningspotentialen per år

Potentiellt antal nya e-handlare till följd av direktivet	Försäljningspotential per år
190 000 e-handlare	271 mnkr

[41] Statistikmyndigheten SCB, Sveriges befolkningspyramid 2019.

5 Slutord

Denna rapport syftar till att bistå Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (S 2020:5) med en beräkning av de ekonomiska effekterna för svenska aktörer till följd av införandet av direktivet. Då beräkningarna i huvudsak är baserade på kostnader och populationer som uppskattats av de berörda aktörerna finns troligen en viss felmarginal. Analysys Masons bedömning är dock att metoden ger ett bra riktvärde för kostnaderna. Det bör också poängteras att de monetära värden som redovisas i räkneexemplen för direkta nyttor inte ger en heltäckande bild då nyttor är svåra att kvantifiera. Det är därmed inte möjligt att rakt av jämföra de värden för kostnader och nyttor som presenteras i rapporten.

Direktivet syftar till att undanröja hinder för den fria rörligheten och öka tillgängligheten för vissa produkter och tjänster. En rad nyttor, både indirekta och direkta har också identifierats som en trolig följd av direktivet. Analysys Mason har dock även identifierat ett antal risker som kraven i direktivet kan komma att medföra. Innovation och utveckling kan hämmas om berörda aktörer upplever ett minskat inflytande över utformningen av sina produkter. Kostnaden förknippad med att uppfylla kraven kan också bidra till att hämma utvecklingen av nya produkter och tjänster samt riskera att vissa produkter och tjänster dras tillbaka från marknaden i stället för att göras tillgängliga. Det kan också finnas en risk att speciallösningar urvattnas när de anpassas till direktivet, och därmed inte längre möter behoven hos individer med särskilda behov. Vidare bör det nämnas att det finns en risk att kostnaden för tillgängliggörandet kan påverka priset till slutkunden. Det skulle innebära att det är individen som får betala för införandet av direktivet. Detta bedöms främst gälla för områdena e-handel, bank och e-böcker.

Avslutningsvis vill Analysys Mason framhålla att beräkningarna av kostnader och nyttor till följd av direktivet väckt intressanta och viktiga följdfrågor. Det vore relevant att fördjupa analysen kring vilka målgrupper som kommer att uppleva vilka nyttor samt beforska hur dessa nyttor dels kan kvantifieras, dels kan presenteras på ett pedagogiskt sätt. Vilka åtgärder, och därmed kostnader, som faktiskt drivs av direktivet och vilka som skulle skett oavsett av direktivet är också relevant att undersöka vidare. Gemensamt för dessa frågeställningar är att de kräver omfattande analys och ett stort empiriskt material.

2021-02-19

6 Referenslista

Bredbandsval. TV-leverantörer. 2021. https://www.bredbandsval.se/blogg/tv-leverantoerer (hämtad 2020-12-20).

Begripsam. Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2019. 2020. https://www.begripsam.se/wp-content/uploads/2020/06/SMFOI_rapport_200616.pdf (hämtad 2020-12-01).

Europeiska kommissionen. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (EUT, 7.6.2019, L 151/70). 2019. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0882&from=SV (Hämtad 2020-11-01).

European Telecommunications Standards Institute (ETSI) . Accessibility requirements for ICT products and services EN 301 549 – V3.1.1. 2019.
https://www.etsi.org/deliver/etsi_en/301500_301599/301549/03.01.01_60/en_301549v030101p.pdf (hämtad 2020-11-21)

Europeiska kommissionen. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 av den 26 oktober 2016 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer (EUT, 2.12.2016,L327/1). 2016. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L2102&from=SV (Hämtad 2020-12-01)

Europeiska kommissionen. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 av den 11 december 2018 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (EUT, 17.12.2018, L321/36). 2018. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1972&from=SV (Hämtad 2020-12-09)

International Air Transport Association. Common Use. 2020.
https://www.iata.org/contentassets/a33c39219430432fb241f7b9ac5a145c/common-use.pdf (hämtad 2020-10-28).

Internetstiftelsen. Svenskarna och internet 2020. 2020.
https://svenskarnaochinternet.se/app/uploads/2020/12/internetstiftelsen-svenskarna-och-internet-2020.pdf (hämtad 2020-12-11).

Internetstiftelsen. Svenskarna och interner 2019. 2019. https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2019/ (hämtad 2020-12-11).

Kungliga biblioteket och svensk biblioteksförening. En kartläggning av e-boken i Sverige ur ett bibliotheksperspektiv. https://www.kb.se/dokument/aktuellt/eboksutredningen.pdf (Hämtad 2020-11-17).

Maslow, A. H., A theory of human motivation, *Psychological Review, Vol.* 50 nr. 4, 1943: 370-396.

Myndigheten för delaktighet. E-böcker. 2016.
https://www.mfd.se/contentassets/505ed43c62d741d489312c34a5d2bce3/2016-25-bilaga-6-e-bocker.pdf (hämtad 2020-12-01).

Myndigheten för delaktighet. Konsekvensutredning om tillgänglighetsdirektivet. 2016. https://www.mfd.se/contentassets/505ed43c62d741d489312c34a5d2bce3/2016-25-konsekvensutredning-tillganglighetsdirektivet.pdf (hämtad 2020-12-03).

Myndigheten för delaktighet. Banktjänster - Bilaga 5 till Konsekvensutredning om EU-kommissionens förslag till tillgänglighetsdirektiv. 2016.https://www.mfd.se/contentassets/505ed43c62d741d489312c34a5d2bce3/2016-25-bilaga-5-banktjanster.pdf (hämtad 2021-01-07)

Post- och telestyrelsen. Utvärdering av tillgängligheten i mobila applikationer för betalning för personer med funktionsnedsättning och äldre. 2015. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1972&from=f . (Hämtad 2020-01-24).

Post- och telestyrelsen. Operatörer. 2021. https://www.pts.se/sv/bransch/internet/anmalningsplikt/operatorer/ (hämtad 2021-01-28)

Post- och telestyrelsen. Digital omställning till följd av covid-19. 2021. https://www.pts.se/globalassets/startpage/dokument/icke-legala-dokument/rapporter/2021/uppdrag-digital-omstallning-till-foljd-av-covid/digital-omstallning-till-foljd-av-covid.pdf (hämtad 2021-01-28).

SLL. Beslut med anledning av förstudie – inriktning för köp och validering av biljett. 2015. https://sammantradeshandlingar.sll.se/sites/sammantradeshandlingar.sll.se/files/sll/Global/Politik/Politiska-organ/Trafiknamnden/2015/2015-04-14/p5-Tjut-TN-Beslut-maa-forstudie-inriktning-validering-biljett.pdf (hämtad 2021-02-01).

SOS Alarm. 2021. https://www.sosalarm.se/ (hämtad 2021-02-01)

Statistikmyndigheten SCB. Andel företag som sysslade med e-handel under 2019. 2020. https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/naringsverksamhet/naringslivets-struktur/it-anvandning-i-foretag/pong/tabell-och-diagram/e-handel/andel-foretag-som-sysslade-med-e-handel-under-2019/ (hämtad 2020-11-25).

Statistikmyndigheten SCB. Sveriges befolkningspyramid 2019. 2021-01-08. https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/sveriges-befolkningspyramid/ (hämtad 2020-02-01)

Statistikmyndigheten SCB, Statistik om personer med funktionsnedsättning, tabeller 2018-2019, 2020. https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/tabell-och-diagram/statistik-om-personer-med-funktionsnedsattning/tabeller-20182019/ (hämtad 2021-02-01)

Svensk Bankföreningen, Bank- och finansstatistik 2019. 2020. https://www.swedishbankers.se/media/4799/1407-sbf-bank-och-finansstatistik_202010_se03.pdf (hämtad 2020-11-04).

Svensk digital handel. E-barometern årsrapport 2019. 2020. https://dhandel.se/wp-content/uploads/2020/02/e-barometern-arsrapport-2019.pdf (Hämtad 2020-11-12).

Svensk digital handel. Certifierade e-handlare. 2021. https://tryggehandel.dhandel.se/till-dig-som-konsument/certifierade-e-handlare/ (hämtad 2021-01-21).

Svensk Kollektivtrafik. Kollektivtrafikbarometern 2019. 2020. https://www.svenskkollektivtrafik.se/globalassets/svenskkollektivtrafik/dokument/aktuellt-och-debatt/publikationer/kollektivtrafikbarometern-arsrapport-2019.pdf (hämtad 2020-12-14).

Trafik Analys. Kollektivtrafikens barriärer 2019. 2019. https://www.trafa.se/globalassets/rapporter/2019/rapport-2019_3-kollektivtrafikens-barriarer.pdf (hämtad 2021-01-19).

World Wide Web Consortium (W3C). Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.1. 2018. https://www.w3.org/TR/2018/REC-WCAG21-20180605/ (Hämtad 2020-11-07).

7 Tabellförteckning

Tabell 1: Sammanställning av tre modeller för tillgänglighetsprojekt av webbplatser och responsiva gränssnitt. ... 11
Tabell 2: Sammanställning av modell för e-handelsaktörers löpande kostnader. ... 13
Tabell 3: Sammanställning av tre modeller för tillgänglighetsprojekt med mobilapplikationer. ... 14
Tabell 4: Den totala investeringskostnaden 2021 och den löpande kostnaden per år för berörda aktörer i Sverige vid införandet av direktivet. ... 16
Tabell 5: Den totala investeringskostnaden 2017 och den löpande kostnaden per år för berörda aktörer i Sverige vid införandet av direktivet. ... 17
Tabell 6: Sammanställning av identifierade produkter och tjänster i kategorin it och elektronik. ... 21
Tabell 7: Sammanställning av de aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna för kategorin it och elektronik ... 21
Tabell 8: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för kategorin it och elektronik ... 23
Tabell 9: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för dator- och telefonitjänster (konsekvensanalys 2017) ... 23
Tabell 10: Sammanställning av identifierade produkter och tjänster i kategorin audiovisuella medietjänster. ... 24
Tabell 11: Sammanställning av de aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna för området audiovisuella medietjänster ... 25
Tabell 12: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för kategorin audiovisuella medietjänster ... 26
Tabell 13: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för kategorin audiovisuella medietjänster (konsekvensanalys 2017) ... 27
Tabell 14: Sammanställning av identifierade produkter och tjänster i kategorin e-böcker. ... 28
Tabell 15: Sammanställning av de aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna för området e-böcker. ... 28
Tabell 16: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området e-böcker. ... 30
Tabell 17: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området e-böcker (konsekvensanalys 2017) ... 30
Tabell 18: Sammanställning av identifierade produkter och tjänster i området persontransporter. ... 31
Tabell 19: Sammanställning av de aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna för området persontransporter 32
Tabell 20: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området persontransporter. ... 34
Tabell 21: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området persontransporter (konsekvensanalys 2017) ... 34
Tabell 22: Sammanställning av identifierade produkter och tjänster i området bank- och betalningstjänster. ... 35
Tabell 23: Sammanställning av de aktörer som berörs av kostnadsberäkningarna för området bank- och betalningstjänster ... 36
Tabell 24: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området bank- och betalningstjänster ... 38
Tabell 25: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området bank- och betalningstjänster (konsekvensanalys 2017) ... 39
Tabell 26: Antalet e-handelsföretag i kategorierna 0–9,10–49 och fler än 50 anställda. ... 39
Tabell 27: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området e-handel. ... 41

2021-02-19

Tabell 28: Sammanställning av investeringskostnader och löpande kostnader för området e-handel (konsekvensanalys 2017).... 41
Tabell 29: Kostnad per kanal för de kundärenden som bedöms kunna förflyttas till en annan kanal. 45
Tabell 30: Kostnad per kanal för de kundärenden som bedöms kunna förflyttas till en annan kanal. 47
Tabell 31: Kostnad per försäljningskanal för de inköp som bedöms kunna förflyttas till en annan kanal per år. 49
Tabell 32: Kostnad per kanal för de kundärenden som antas kunna förflyttas från bankkontor till webbplats. 51
Tabell 33: Sammanställning av det potentiella antalet nya e-handlare och den uppskattade försäljningspotentialen per år.... 52

8 Bilageförteckning

Bilaga 1 – Intervjuade aktörer

Bilaga 2 - Kostnadsberäkningar för området it och elektronik, 2021

Bilaga 3 - Kostnadsberäkningar för området audiovisuella medietjänster, 2021

Bilaga 4 - Kostnadsberäkningar för området e-böcker, 2021

Bilaga 5 - Kostnadsberäkningar för området persontransporter, 2021

Bilaga 6 - Kostnadsberäkningar för området bank- och betalningstjänster, 2021

Bilaga 7 - Kostnadsberäkningar för området e-handel, 2021

Bilaga 1: Sammanställning över intervjuade aktörer

Område	Företag
Webbplatser och mobilapplikationer	Funka
	Episerver
	Knowit
	Axess Lab
	Evry / Tieto
	Stor e-handel
	Stor e-handel
	Bontouch
	Bontouch
	Bontouch
IT/Elektronik	Tele2
	Telia
	SOS alarm
	Barmbora
AV-mediatjänster	MTM
	MTM
	Myndigheten för press radio och TV
	Myndigheten för press radio och TV
	Myndigheten för press radio och TV
	Tele2/comhem
E-böcker	Bookbeat
	Förläggarna
	Axiell Media
	Storytel
	Storytel
Persontransport	Svensk kollektivtrafik
	Trafikförvaltningen/sll
	Quickomat
	Qmatic
	Swedavia
	Bussföretagarna
	Hallandstrafiken AB
	Länstrafiken Kronoberg
	UL

	Länstrafiken Örebro
	Region Värmland kollektivtrafik
	SJ
	Länstrafiken Västerbotten
	Västtrafik
	Region Sörmland
	Skånetrafiken
	Skånetrafiken
	Destination Gotland
Bank- och betalningstjänster	Svenska bankföreningen AB
	Bank-id
	Bontouch
	Bontouch
	Bontouch
	Handelsbanken
	Swedbank
	Swedbank
	Swedishfintech
	iZettle/Pay pal
	Fondföreningen
	Swedish Securities Markets Association
E-handel	Knowit
	Ebbot.ai
	TietoEvry
	TietoEvry

Bilaga 2: Kostnadsberäkning för området it och elektronik, 2021

Subkategori	Kostnadsslag	Antal aktörer	Antal per kostnadsslag	Schablon	Min kost/st	Uppskattad Min total	Max kost/st	Uppskattad Max total	Troilg kost/st	Uppskattad Troilg kostnad	Uppskattad genomsnitts kostnad
Elektroniska kommunikations-tjänster (anmälda operatörer hos PTS)	Utvecklingskostnader för webbplatser och responsiva gränssnitt – Litet	196	122		150 tkr	**18,3 mnkr**	250 tkr	**30,5 mnkr**	200 tkr	**24,4 mnkr**	**400 tkr**
	Utvecklingskostnader för webbplatser och responsiva gränssnitt – Mellan		63		500 tkr	**31,7 mnkr**	800 tkr	**50,6 mnkr**	650 tkr	**41,1 mnkr**	
	Utvecklingskostnader för webbplatser och responsiva gränssnitt – Stort		11		1 mnkr	**11,2 mnkr**	1,4 mnkr	**15,6 mnkr**	1,2 mnkr	**13,4 mnkr**	
	Löpande kostnad för redaktionellt innehåll, övriga aktörer		196	15 %		**9,2 mnkr**		**14,5 mnkr**		**11,8 mnkr**	**60 tkr**
	Utvecklingskostnader för mobilapplikation – Litet	34	13	150 %	230 tkr	**2,9 mnkr**	380 tkr	**4,9 mnkr**	300 tkr	**3,9 mnkr**	**840 tkr**
	Utvecklingskostnader för mobilapplikation – Mellan		16	150 %	750 tkr	**12 mnkr**	1,2 mnkr	**19,3 mnkr**	980 tkr	**15,7 mnkr**	
	Utvecklingskostnader för mobilapplikation - Stort		5	150 %	1,5 mnkr	**7,6 mnkr**	2,1 mnkr	**10,6 mnkr**	1,8 mnkr	**9,1 mnkr**	
	Löpande kostnader för mobilapplikation		34	15 %		**3,4 mnkr**		**5,2 mnkr**		**4,3 mnkr**	**127 tkr**
					Investering	**84 mnkr**	**Investering**	**131 mnkr**	**Investering**	**108 mnkr**	
					Löpande	**13 mnkr**	**Löpande**	**20 mnkr**	**Löpande**	**16 mnkr**	

2021-02-19

Bilaga 3: Kostnadsberäkning för området audiovisuella medietjänster, 2021

Subkategori	Kostnadsslag	Antal aktörer	Antal per kostnadsslag	Schablon	Min kost/st	Uppskattad Min total	Max kost/st	Uppskattad Max total	Trolig kostnad/st	Uppskattad Trolig kostnad	Uppskattad genomsnitts kostnad
Digital-tv	Utvecklingskostnad av webbplats, mobila applikationer, TV plattform med kanalpaket, applikationer, EPG	6	6	15 % av 20mnkr	3 mnkr	18 mnkr	3 mnkr	18 mnkr	3 mnkr	18 mnkr	3 mnkr
	Löpande kostnad för redaktionellt innehåll - digital tv	6	6		1 mnkr	6 mnkr	1 mnkr	6 mnkr	1 mnkr	6 mnkr	1 mnkr
Beställ-tv	Utvecklingskostnader för webbplatser och responsiva gränssnitt –Litet	34	23		150 tkr	3,5 mnkr	250 tkr	5,8 mnkr	200 tkr	4,6 mnkr	360 tkr
	Utvecklingskostnader för webbplatser och responsiva gränssnitt – Mellan		10		500 tkr	5 mnkr	800 tkr	8 mnkr	650 tkr	6,5 mnkr	
	Utvecklingskostnader för webbplatser och responsiva gränssnitt – Stort		1		1 mnkr	1 mnkr	1,4 mnkr	1,4 mnkr	1,2 mnkr	1,2 mnkr	
	Löpande kostnad för redaktionellt innehåll, beställ tv		23	30 %	300 tkr	6,9 mnkr	300 tkr	6,9 mnkr	300 tkr	6,9 mnkr	530 tkr
	Löpande kostnad för Redaktionellt innehåll, digital tv		11		1 mnkr	11 mnkr	1 mnkr	11 mnkr	1 mnkr	11 mnkr	
	Utvecklingskostnader för mobil applikation - Litet	16	6	150 %	230 tkr	1,4 mnkr	380 tkr	2,3 mnkr	300 tkr	1,8 mnkr	780 tkr
	Utvecklingskostnader för mobil applikation - Mellan		9	150 %	750 tkr	6,8 mnkr	1,2mnkr	10,8 mnkr	980 tkr	8,8 mnkr	
	Utvecklingskostnader för mobil applikation - Stort		1	150 %	1,5 mnkr	1,5 mnkr	2,1 mnkr	2,1 mnkr	1,8 mnkr	1,8 mnkr	
	Löpande kostnader för mobil applikation		16	15 %		1,4 mnkr		2,3 mnkr		1,9 mnkr	120 tkr
					Investering	37 mnkr	Investering	48 mnkr	Investering	43 mnkr	
					Löpande	25 mnkr	Löpande	26 mnkr	Löpande	26 mnkr	

2021-02-19

Bilaga 4: Kostnadsberäkning för området e-böcker, 2021

Subkategorier	Kostnadsslag	Antal aktörer	Antal per kostnadsslag	Schablon	Min kost/st	Uppskattad Min total	Max kost/st	Uppskattad Max total	Troligt kostnad/st	Uppskattad Troligt kostnad	Uppskattad genomsnitts kostnad
Svenska producenter, förlag, återförsäljare och digitala abonnemangstjänster som säljer e-böcker	Utvecklingskostnader för webbplatser och responsiva gränssnitt –Litet	8	6		150 tkr	900 tkr	250 tkr	1,5 mnkr	200 tkr	1,2 mnkr	380 tkr
	Utvecklingskostnader för webbplatser och responsiva gränssnitt – Mellan		1		500 tkr	500 tkr	800 tkr	800 tkr	650 tkr	650 tkr	
	Utvecklingskostnader för webbplatser och responsiva gränssnitt – Stort		1		1 mnkr	1 mnkr	1,4 mnkr	1,4 mnkr	1,2 mnkr	1,2 mnkr	
	Löpande kostnad för redaktionellt innehåll, övriga aktörer		8	15 %		360 tkr		560 tkr		460 tkr	60 tkr
	Digitala filer för e-böcker (epub2/pdf till epub3)		50 000		4 tkr	200 mnkr	4 tkr	200 mnkr	4 tkr	200 mnkr	4 000 kr
	Utvecklingskostnader för mobil applikation - Litet	7	5	150 %	230 tkr	1,1 mnkr	380 tkr	1,9 mnkr	300 tkr	1,5 mnkr	600 tkr
	Utvecklingskostnader för mobil applikation - Mellan		1	150 %	750 tkr	750 tkr	1,2mnkr	1,2 mnkr	980 tkr	980 tkr	
	Utvecklingskostnader för mobil applikation - Stort		1	150 %	1,5 mnkr	1,5 mnkr	2,1 mnkr	2,1 mnkr	1,8 mnkr	1,8 mnkr	
	Löpande kostnader för mobil applikation		7	15 %		510 tkr		780 tkr		650 tkr	90 tkr
					Investering	206 mnkr	Investering	209 mnkr	Investering	207 mnkr	
					Löpande	870 tkr	Löpande	1,3 mnkr	Löpande	1,1 mnkr	

2021-02-19

Bilaga 5: Kostnadsberäkning för området persontransporter, 2021

Sub kategori	Kostnadsslag	Antal aktörer	Antal per kostnadsslag	Schablon	Min kost/st	Uppskattad Min total	Max kost/st	Uppskattad Max total	Trolig kost/st	Uppskattad trolig	Uppskattad genomsnitts kostnad
Allmän kollektiv trafik	Självbetjäningsautomater allmän kollektivtrafik	22	1896	15 %	50 tkr	14,2 mnkr	200 tkr	56,9 mnkr	125 tkr	36 mnkr	2,9 mnkr
	Könummerautomater inom allmän kollektivtrafik		110	15 %	20 tkr	330 tkr	40 tkr	660 tkr	30 tkr	500 tkr	
	Biljettsystem backoffice/ mjukvara		22		500 tkr	11 mnkr	2 mnkr	44 mnkr	1,3 mnkr	27,5 mnkr	
Flyg-trafik	Webbplatser för flygtrafik	5	5		150 tkr	750 tkr	500 tkr	2,5 mnkr	330 tkr	1,6 mnkr	2,7 mnkr
	Mobilapp för flygtrafik		3		1,5 mkr	4,6 mnkr	2,1 mnkr	6,4 mnkr	1,8 mnkr	5,5 mnkr	
	Flygbolagsapplikationer i incheckningsautomater		5		500 tkr	2,5 mnkr	2 mnkr	10 mnkr	1,3 mnkr	6,3 mnkr	
	Löpande kostnader för flygtrafik		5	15 %		1,2 mnkr		2,8 mnkr		2 mnkr	400 tkr
Färje-trafik	Privata webbplatser & mobilapplikation för färjetrafik	8	8		500 tkr	4 mnkr	500 tkr	4 mnkr	500 tkr	4 mnkr	2 mnkr
	Biljettsystem backoffice/ mjukvara		8		500 tkr	4 mnkr	2 mnkr	16 mnkr	1,3 mnkr	10 mnkr	
	Incheckningsautomater färja		135	15 %	45 tkr	910 tkr	200 tkr	4,1 mnkr	125 tkr	2,5 mnkr	
	Löpande kostnader för färjetrafik		8	15 %		1,2 mnkr		3 mnkr		2,1 mnkr	260 tkr
Tåg-trafik	Privata webbplatser inom tågtrafik	6	5		150 tkr	750 tkr	500 tkr	2,5 mnkr	330 tkr	1,6 mnkr	880 tkr
	Privata mobilapplikationer inom tågtrafik-mellan		2		1 mnkr	2 mnkr	1,2 mnkr	2,4 mnkr	1,1 mnkr	2,2 mnkr	
	Självbetjäningsautomater tågtrafik		10	15 %	50 tkr	75 tkr	200 tkr	300 tkr	125 tkr	190 tkr	
	Biljettsystem backoffice/ mjukvara		1		500 tkr	500 tkr	2 mnkr	2 mnkr	1,3 mnkr	1,3 mnkr	
	Löpande kostnader för tågtrafik		6	15 %		490 tkr		1 mnkr		780 tkr	130 tkr
Buss-trafik	Privata webbplatser inom busstrafik	200	200		150 tkr	30 mnkr	500 tkr	100 mnkr	330 tkr	65 mnkr	355 tkr
	Privata mobilappar inom kollektivtrafiken/buss		3		1 mnkr	3 mnkr	1,2 mnkr	3,6 mnkr	1,1 mnkr	3,3 mnkr	
	Självbetjäningsautomater busstrafik		11	15 %	50 tkr	85 tkr	200 tkr	330 tkr	125 tkr	210 tkr	
	Biljettsystem backoffice/ mjukvara		2		500 tkr	1 mnkr	2 mnkr	4 mnkr	1,3 mnkr	2,5 mnkr	
	Löpande kostnader, privata kollektivtrafiken/buss		200	15 %		5,1 mnkr		16,1 mnkr		10,6 mnkr	50 tkr
					Investering	80 mnkr	Investering	260 mnkr	Investering	170 mnkr	
					Löpande	8 mnkr	Löpande	23 mnkr	Löpande	15 mnkr	

2021-02-19

Bilaga 6: Kostnadsberäkning för området bank- och betalningstjänster, 2021

Subkategorier	Kostnadsslag	Antal aktörer	Antal per kostnadsslag	Min kost/st	Uppskattad Min total	Max kost/st	Uppskattad Max total	Trolig kostnad/st	Uppskattad trolig kostnad
Banker	Teknisk utveckling av storbank	5	5	230 mnkr	**1,2 mdkr**	230 mnkr	**1,2 mdkr**	230 mnkr	**4,2 mdkr**
	Teknisk utveckling av mindre bank	38	38	80 mnkr	**3 mdkr**	80 mnkr	**3 mdkr**	80 mnkr	
	Bankfilialer	37	37	1 mnkr	**37,6 mnkr**	1,4 mnkr	**52,4 mnkr**	1,2 mnkr	**45 mnkr**
	Löpande kostnader för webbsidor och mobilapp.	78	78		**57 mnkr**		**77 mnkr**		**67 mnkr**
Bankdosor	Inköp av bankdosor		8 500 000	100 kr	**850 mnkr**	200 kr	**1,7 mdkr**	150 kr	**1,3 mdkr**
Bankomataktörer	Anpassning av uttagsautomter	4	2510	25 mnkr	**25 mnkr**	50 mnkr	**50 mnkr**	40 mnkr	**40 mnkr**
	Bankomater hårdvara		4						
	Bankomater mjukvara		4						
Elektronisk identifiering	Utveckla webbplatser & utveckla mobila applikationer	5	5	500 tkr	**2,5 mnkr**	500 tkr	**2,5 mnkr**	500 tkr	**2,5 mnkr**
Betalningstjänster	Löpande kostnader	28	5	250 tkr	**1,3 mnkr**	250 tkr	**1,3 mnkr**	250 tkr	**1,3 mnkr**
	Utveckla betalningstjänst webbplats Liten		19	150 tkr	**2,9 mnkr**	250 tkr	**4,8 mnkr**	200 tkr	**3,8 mnkr**
	Utveckla betalningstjänst webbplats Mellan		9	500 tkr	**4,5 mnkr**	800 tkr	**7,2 mnkr**	650 tkr	**5,9 mnkr**
	Mobilapplikaiton för betalningstjänster		16	1 mnkr	**16 mnkr**	1 mnkr	**16 mnkr**	1 mnkr	**16 mnkr**
	Löpande kostnader		28		**3,5 mnkr**		**4,2 mnkr**	15 %	**3,9 mnkr**
Konsumentkredit	Webbplats för kreditutgivining Liten	55	39	150 tkr	**5,9 mnkr**	250 tkr	**9,8 mnkr**	200 tkr	**7,8 mnkr**
	Webbplats för kreditutgivining Mellan		16	500 tkr	**8 mnkr**	800 tkr	**12,8 mnkr**	650 tkr	**10,4 mnkr**
	Mobilapplikaiton för kreditutgivning Liten		16	1 mnkr	**16 mnkr**	1 mnkr	**16 mnkr**	1 mnkr	**16 mnkr**
	Mobilapplikaiton för kreditutgivning Mellan		3	1 mnkr	**3 mnkr**	1,2 mnkr	**3,6 mnkr**	1,1 mnkr	**3,3 mnkr**
	Löpande kostnader		55		**4,9 mnkr**		**6,3 mnkr**	15 %	**5,6 mnkr**
Finansiell rådgivning	Webbplats för investeringsrådgivning Liten	79	57	150 tkr	**8,6 mnkr**	250 tkr	**14,3 mnkr**	200 tkr	**11,4 mnkr**
	Webbplats för investeringsrådgivning Mellan		22	500 tkr	**11,1 mnkr**	800 tkr	**17,7 mnkr**	650 tkr	**14,4 mnkr**
	Mobilapplikaiton för investeringsrådgivning Liten		4	1 mnkr	**4 mnkr**	1 mnkr	**4 mnkr**	1 mnkr	**4 mnkr**
	Mobilapplikaiton för investeringsrådgivning Mellan		2	1 mnkr	**2 mnkr**	1,2 mnkr	**2,4 mnkr**	1,1 mnkr	**2,2 mnkr**
	Löpande kostnader för investeringsrådgivning		79		**3,8 mnkr**		**5,7 mnkr**	15 %	**4,8 mnkr**
				Investering	**5,2 mdkr**	**Investering**	**6,1 mdkr**	**Investering**	**5,6 mdkr**
				Löpande	**71 mnkr**	**Löpande**	**95 mnkr**	**Löpande**	**83 mnkr**

2021-02-19

Bilaga 7: Kostnadsberäkning för området e-handel, 2021

Subkategori	Kostnadsslag	Antal aktörer	Antal per kostnadsslag	Min kost/st	Uppskattad Min total	Max kost/st	Uppskattad Max total	Trolig kostnad/st	Uppskattad trolig kostnad	Uppskattad genomsnitts kostnad
Komplexa webbplatser	10-49 anställda (mindre e-handelsplats)	7715	6412	100 tkr	**641 mnkr**	500 tkr	**3,2 mdkr**	300 tkr	**1,9 mdkr**	**390 tkr**
	50+ anställda (Större e-handelsplats)		1303	200 tkr	**261 mnkr**	1,5 mnkr	**2 mdkr**	850 tkr	**1,1 mdkr**	
Mobilapplikationer	10-49 anställda (mindre e-handelsplats)	1572	1090	225 tkr	**245 mnkr**	375 tkr	**409 mnkr**	300 tkr	**327 mnkr**	**500 tkr**
	50+ anställda (Större e-handelsplats)		482	755 tkr	**364 mnkr**	1,2 mnkr	**581 mnkr**	980 tkr	**472 mnkr**	
Löpande Kostnader	10-49 anställda (mindre e-handelsplats)	7715	6412	50 tkr	**321 mnkr**	50 tkr	**321 mnkr**	50 tkr	**321 mnkr**	**130 tkr**
	50+ anställda (Större e-handelsplats)		1303	500 tkr	**652 mnkr**	500 tkr	**652 mnkr**	500 tkr	**652 mnkr**	
				Investering	**1,5 mdkr**	**Investering**	**6,1 mdkr**	**Investering**	**3,8 mdkr**	
				Löpande	**972 mnkr**	**Löpande**	**972 mnkr**	**Löpande**	**972 mnkr**	

2021-02-19

Myndigheten för delaktighet

Datum	2021-04-20
Dokumenttyp	PM
Diarienummer	2020/0352-5
Handläggare	Emmanuel Galaup

Angående sammanställd statistik om personer med nedsatt funktion

Syftet med promemorian

Myndigheten för delaktighet, MFD, har på begäran av utredningen om genomförande av tillgänglighetsdirektivet undersökt möjligheterna att beskriva vilka statistikkällor som finns att tillgå i syfte att kunna bedöma och beskriva olika behov kopplade till användning av digitala tjänster och produkter för personer med nedsatt funktion.

Utifrån detta uppdrag vill dock MFD särskilt understryka att den statistik som presenteras i promemorian inte på ett relevant sätt belyser omfattningen av och behovet hos den målgrupp som direktivet omfattar. För att identifiera vilka målgrupper som träffas av direktivet och som därmed kan gynnas av ökad tillgänglighet i digitala produkter och tjänster, kan frågan inte avgränsas till nationell statistik som ur olika perspektiv identifierar personer med funktionsnedsättning. Denna statistik ger ingen helhetsbild av gruppen eller hur detta kan kopplas till förutsättningar för digital användbarhet. MFD:s bedömning är att en utgångspunkt i denna statistik snarare blir en orimlig begränsning av den faktiska nyttan av direktivets bestämmelser. Den tillgänglighet som tillgänglighetsdirektivet reglerar omfattar som MFD förstår det betydligt större grupper, inte minst i den äldre befolkningen. Tillgänglighetskraven skapar också en progressiv nytta och samhällsekonomisk vinst. Detta då människor i alla åldrar som tillfälligt eller permanent hamnar i situationer som begränsar deras funktion med stöd i direktivets krav självständigt kan fortsätta utnyttja utbudet av digitala produkter och tjänster.

Med utgångspunkt i direktivets intentioner menar MFD att frågan om positiva effekter av tillgängliga digitala produkter och tjänster bör ses ur ett brett perspektiv och berör hela befolkningen i olika skeden.

Tillgänglighetsdirektivet träffar många olika grupper

Utredningen om genomförande av tillgänglighetsdirektivet (dir. 2020:39) har i uppdrag att lämna förslag på hur Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet) ska genomföras i Sverige. Av utredningsdirektivet[1] framgår att tillgänglighetsdirektivet syftar till att bidra till en väl fungerande inre marknad

[1] Dir. 2020.39, s. 2. Se också skäl 1, 3 och 16 i ingressen till tillgänglighetsdirektivet.

Myndigheten för delaktighet

genom att harmonisera medlemsstaternas lagar och andra författningar vad gäller tillgänglighetskrav för vissa produkter och tjänster och undanröja och förebygga sådana hinder för den fria rörligheten för vissa tillgängliga produkter och tjänster som uppstår på grund av olika tillgänglighetskrav i medlemsstaterna. Genomförandet av direktivet ska även hjälpa medlemsstaterna i deras ansträngningar att på ett harmoniserat sätt uppfylla sina nationella åtaganden och sina skyldigheter enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning när det gäller tillgänglighet. Direktivet ska främja ett fullt och effektivt deltagande på lika villkor genom att förbättra tillgången till konventionella produkter och tjänster som genom sin ursprungliga utformning eller senare anpassning tillgodoser behoven hos personer med funktionsnedsättning. I skäl 4 i ingressen till tillgänglighetsdirektivet anges att direktivet även ska gynna en bredare målgrupp, såsom äldre personer eller andra personer som har funktionsbegränsningar.[2]

År 2016 genomförde MFD i samråd med intresseorganisationer en konsekvens-utredning av möjliga effekter och konsekvenser av tillgänglighetsdirektivet för personer med funktionsnedsättning och äldre personer. En av slutsatserna var att tillgänglighetsdirektivets ansats att öka universell utformning är ett långsiktigt och hållbart perspektiv på tillgänglighet och skulle minska behoven av åtgärder i efterhand och särlösningar.[3]

Att få fram samlad kunskap om personer med nedsatt funktion i relation till frågor som direktivet syftar till att lösa är en komplicerad uppgift. Dels handlar det om att begreppet nedsatt funktion är något föränderligt, både i tid eller på grund av miljön, som är vanskligt att ringa in i en modell. Dels är tillgången till statistik och annan kunskap begränsad. Eftersom uppgifter om personer med funktionsnedsättning inte finns i register samlas dessa uppgifter främst in i urvalsundersökningar med självskattning av funktionsförmågor samt andra typer av studier och skattningar. I statistiken som kommer från olika befolkningsundersökningar[4] varierar andelen personer med funktionsnedsättning beroende på hur frågan är ställd. Det handlar främst om definitioner och gränsdragningar, men även om eventuella begränsningar att hantera personliga uppgifter då uppgifter om funktionsförmåga berör en individs

---

[2] Med begreppet personer med funktionsbegränsning avses i direktivet personer som har någon varaktig eller tillfällig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning, åldersrelaterad funktionsnedsättning eller annan nedsättning på grund av kroppens funktion som i samspel med olika hinder leder till begränsad tillgång till produkter och tjänster för dessa personer och skapar en situation som kräver att dessa produkter och tjänster anpassas efter personernas särskilda behov.

[3] MFD, 2016, Konsekvensutredning om tillgänglighetsdirektivet – Konsekvensutredning avseende Europeiska kommissionens förslag till direktiv om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster, s. 56–58.

[4] Exempel på olika källor är SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden (ULF), Arbetskraftsundersökningen eller Folkhälsomyndighetens undersökning Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor.

Myndigheten för delaktighet

hälsa.[5] Vidare saknas många gånger vissa grupper i olika undersökningar. I sin senaste lägesrapport om insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning belyser Socialstyrelsen att personer med vissa funktionsnedsättningar är underrepresenterade i olika befolkningsundersökningar.[6] Det handlar till exempel om personer med intellektuell funktionsnedsättning eller personer som på grund av sin funktionsnedsättning har svårt att kommunicera.

Med dessa utmaningar i bakgrunden presenterar MFD i det följande några källor och tidigare försök att sammanställa fakta kring olika målgrupper som har behov av tillgängliga digitala produkter och tjänster.

Statistik från befolkningsundersökningar

Statistiska centralbyråns undersökning av levnadsförhållanden (ULF/SILC)

Statistiska centralbyråns undersökning av levnadsförhållanden använder flera frågor för att få fram gruppen personer med funktionsnedsättning i olika åldrar. Dessa kan sedan jämföras med övrig befolkning för en lång rad frågor som berör levnadsförhållanden. Andelen personer med funktionsnedsättning i denna undersökning är över 30 procent. Gruppen kan brytas ner i olika typer av funktionsnedsättning för att göra jämförelser.[7] Det sammanslagna måttet beskriver följande områden: syn, hörsel, rörelse och motorik samt social interaktion.

Folkhälsomyndighetens folkhälsoenkät

I Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät använder myndigheten flera frågor som tillsammans ger en andel på drygt 20 procent personer med funktionsnedsättning i åldrarna 16–84 år. Det går att bryta ner gruppen i mindre grupper utifrån typ av funktionsnedsättning.

Tilläggsundersökningen till arbetskraftsundersökningarna (AKU)

Statistiska centralbyrå genomför på uppdrag av regeringen en tilläggsundersökning till arbetskraftsundersökningen. I tilläggsundersökningen får personer i arbetsför ålder (16–64 år) uppge om de har en funktionsnedsättning. Andelen personer med funktionsnedsättning är 16 procent av befolkningen i åldrarna 16–64 år. Det bör noteras att uppgifter för befolkningen totalt som redovisas i tilläggsundersökningen avviker från den officiella statistiken från AKU 2020. Enligt SCB beror avvikelsen på

---

[5] SCB, 2021, Statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning – Slutrapport av regeringsuppdrag, s. 5.

[6] Socialstyrelsen, 2021, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – Lägesrapport 2021, s. 61–62.

[7] SCB, 2018, Statistik om personer med funktionsnedsättning, tabeller 2016–2017, https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/tabell-och-diagram/statistik-om-personer-med-funktionsnedsattning/tabeller-2016-2017/.

Myndigheten för delaktighet

olika faktorer, såsom skillnad i insamlingsperiod eller på grund av att skattningarna enbart baseras på urvalet för tilläggsundersökningen och inte hela AKU:s urval.[8]

Fler får nedsatt funktion på grund av ålder

Funktionsförmågan minskar med stigande ålder. Andelen personer som har någon typ av nedsatt funktion är större bland personer över 65 år än bland befolkningen i övrigt. Att ha synsvårigheter, till exempel svårt att se vanlig text, är dubbelt så vanligt bland personer äldre än 65 år (10 procent), jämfört med hela befolkningen (5 procent).[9]

Att ha en nedsatt hörsel och behöva använda hörapparat eller ha svårt att höra vad som sägs i samtal mellan flera personer, är också något som förekommer mer bland äldre. Knappt 40 procent av personer äldre än 65 år upplever detta, medan andelen är betydligt lägre i befolkningen som helhet, 20 procent.[10]

År 2021 är drygt 2 miljoner av Sveriges befolkning 65 år eller äldre. Det motsvarar 20 procent av hela befolkningen. Livslängden ökar och de äldre är allt friskare. Om tio år, år 2031, kommer antalet personer över 65 år att ha ökat med ytterligare 400 000 personer och andelen av befolkningen uppgå till 22 procent.[11]

Användningen av digital teknik och IT ökar bland alla grupper i samhället, även bland äldre.[12] På sikt kommer troligen andelen äldre som använder IT att öka ytterligare, då nya IT-vana kohorter kommer att ingå i gruppen äldre. Som ett resultat av att antalet äldre blir fler samtidigt som användningen av IT ökar i denna grupp, kommer andelen användare med en försämrad funktionsförmåga som vill använda IT att öka.

SNAC-K och SHARE-ERIC är undersökningar som kan bidra till ytterligare kunskap i detta sammanhang. SNAC-K, som genomförs i Kungsholmens stadsdel i Stockholm, är en av de studier som ingår i den nationella äldrestudien SNAC (Swedish National Study on Aging and Care). Datainsamlingen i befolkningsdelen avser bland annat uppföljning av funktionsförmåga.[13] SHARE-ERIC är en europeisk tvärvetenskaplig longitudinell intervjubaserad undersökning om hälsa, åldrande och pensionering som

---

[8] SCB, 2020, Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning, https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/funktionsnedsattning/situationen-pa-arbetsmarknaden-for-personer-med-funktionsnedsattning/pong/statistiknyhet/situationen-pa-arbetsmarknaden-for-personer-med-funktionsnedsattning/.

[9] SCB, Undersökning av levnadsförhållanden, ULF 2018/19.

[10] SCB, Undersökning av levnadsförhållanden, ULF 2018/19.

[11] SCB, 2020, Demografiska befolkningsprognos.

[12] SCB, 2020, Befolkningens IT-användning.

[13] SNAC – Swedish National Study on Aging and Care, https://snd.gu.se/sv/catalogue/study/ext0125#description.

Myndigheten för delaktighet

omfattar 140 000 individer över 50 års ålder. I studien ställs bland annat frågor om IT-användning.[14]

Tidigare sammanställningar

Post- och telestyrelsens statistiksammanställning över funktionsnedsättningar

År 2016 fick konsultbolaget A-fokus uppdraget av Post- och telestyrelsen (PTS) att göra en sammanställning av statistik över personer med funktionsnedsättning. I dialog med PTS valde A-fokus att utforma sin sammanställning med utgångspunkt från nedanstående behovsområden:[15]

- Se
- Höra
- Rörelse och motorik
- Läsa och skriva
- Tala
- Förstå
- Koncentration och minne
- Social interaktion

För varje behovsområde finns ett flertal källor med varierande tillförlitlighet, precision och urvalskriterier (se bilaga 1).

Myndigheten för digital förvaltnings statistiksammanställning över funktionsnedsättningar

I sin vägledning för webbutveckling redovisar Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) statistik som PTS tog fram år 2016.[16]

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys redovisning av statistik

I sin senaste rapport om förskrivning av konsumentprodukter som hjälpmedel vid funktionsnedsättning presenterar Myndigheten för vård- och omsorgsanalys också en sammanställning om utbredning av vissa funktionsnedsättningar i befolkningen.[17] Sammanställningen har utförts av Funka Nu AB under år 2020. Sammanställningen liknar i sin struktur av behovsområden den struktur som PTS har använt (se ovan):

- Minnas
- Läsa och skriva
- Förstå
- Se

---

[14] SHARE – Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe, http://www.share-project.org/home0.html.

[15] A-fokus, 2016, Statistiksammanställning över funktionsnedsättningar – Bilaga till PTS marknadsöversikt för innovatörer.

[16] DIGG, https://webbriktlinjer.se/tillganglighet/statistik/.

[17] Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, 2020, Med varierande funktion – Förskrivning av konsumentprodukter som hjälpmedel vid funktionsnedsättning. Rapport 2020:6, s. 30.

Myndigheten för delaktighet

- Höra
- Tala
- Neuropsykiatriskt

Framtagning av ny sammanställning av statistik

Vid framtagning och sammanställning av ny statistik förordar MFD att man behåller de definitioner och gränsdragningar av behovsområden som redovisas i sammanställningen av PTS från 2016. MFD bedömer att dessa individ- och behovsorienterade kategorier ringar in väsentliga perspektiv på tillgång till digitala produkter eller tjänster och har ett pedagogiskt värde. Utöver det är det angeläget att, inom ramen för ett direktiv som berör digitala tjänster och produkter, lägga till ett behovsområde: digitalt utanförskap. Digitalt utanförskap berör cirka sex procent av den svenska befolkningen som riskerar att bli alltmer isolerade.[18] I bilaga 1 presenteras samtliga källor för framtagning av statistik. Den ovan nämnda strukturen av Post- och telestyrelsens behovsområden utgör utgångspunkt för denna sammanställning.

[18] Internetsiftelsen, https://internetstiftelsen.se/nyheter/digitalt-utanforskap-slar-mot-samhallets-svaga-grupper/

Myndigheten för delaktighet

Bilaga 1

1. Fokusområde Se	• SCB ULF/SILC • SCB 2019 i undersökning situationen på Arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning om andel och antal personer med synnedsättning/blinda i arbetskraften i åldrarna 16–64 • Ögonfonden med grå starr • Ögonfonden med glaukom/grönstarr • Ögonfonden om åldersförändring i gula fläcken-maculadegeneration • SoS uppskattning av antalet synskadade • SRF om antalet inskrivna vid syncentralerna • SRF om antalet bidragsberättigade för CD-spelare
2. Fokusområde Höra	• SCB ULF/SILC • HRF om antalet hörselskadade • HRF om antalet personer som behöver hörapparat • HRF om antalet personer som är gravt hörselskadade • PTS om antalet brukare av Texttelefoni • PTS om antalet brukare Bildtelefoni • PTS om antalet brukare av Teletal • SDR om antalet användare av teckenspråk • SDR om antalet döva i Sverige • HI:s om antalet personer med dövblindhet
3. Fokusområde rörelse och motorik	• SCB ULF/SILC: Indikatorer är ”personer med nedsatt rörlighet” eller ”personer med i hög grad nedsatt rörlighet” • SCB ULF om antalet rullstollsanvändare • SCB ULF om andelen i befolkningen sim anser sig ha värk i nacke/skuldror, rygg eller leder • SCB ULF om andelen i befolkningen som anser sig ha en långvarig sjukdom i rörelseorganen • Arbetsmiljöverket om antalet personer i Sverige med nedsatt rörlighet i armar och händer • SCB ULF om andelen i befolkningen som anser sig ha en långvarig sjukdom i rörelseorganen • Arbetsmiljöverket om antalet personer i Sverige med nedsatt rörlighet i armar och händer. • Reumatikerförbundet • KI om förekomsten av ledgångsreumatism • SCB/SILC om personer med nedsatt rörelseförmåga • SCB/SILC om personer med hög grad nedsatt rörelseförmåga

Röster från konsumenter

Tillgänglighetsdirektivet har som syfte att undanröja handelshinder. Men också att skapa bättre tillgänglighet till en rad tjänster som omsätts på den digitala arenan och till de produkter som används av den som vill tillgodogöra sig de digitala tjänsterna.

Utredningen har därför, i ett försöka att bredda bilden, samtalat med några personer med en funktionsnedsättning om hur de upplever tillgängligheten till de produkter och tjänster som omfattas av direktivet. De intervjuade personerna företräder också olika funktionshinderorganisationer. Samtalen kan ge en bild av hur enskilda konsumenter med funktionsnedsättning upplever tillgängligheten. Samtalen ger inte en helhetsbild om den upplevda tillgängligheten till aktuella produkter och tjänster i samhället då det hade krävt ett större antal intervjuade personer med olika perspektiv. Men för att belysa tillgänglighetsfrågor i praktiken har de enligt utredningen ett värde. Texterna bygger på intervjuer som sekretariatet gjort med respektive konsument.

De åsikter som framförs är konsumenternas egna.

Henrik Götesson (Synskadades riksförbund):

Det är självklart jätteviktigt att digitala tjänster och produkter är tillgängliga. Vi vill ha ett samhälle med jämlika förutsättningar, där alla kan vara delaktiga på lika villkor.

E-handel

Det är svårt för en person som är blind eller har synnedsättning att fullt ut överblicka materialet på en webbsida. Att söka enklare information på internet är sällan ett bekymmer, men när man vill interagera

med en webbplats blir det genast svårare. Jag tycker att det är viktigt att man som synskadad får klart för sig hur man hittar den väsentliga informationen och att man kan navigera sig fram till det man söker. Många användare har skärmläsare som läser en rad i taget och det blir väldigt omständligt att hantera.

Men det finns lösningar. Man kan märka upp sidan på olika sätt genom att till exempel tekniskt ange vad som är en rubrik, vad som är huvudtexten och var menyn är. Då blir det enklare att hoppa mellan de olika delarna på sidan och även växla mellan sidor. Det är också viktigt att den som konstruerar appar och hemsidor vet hur hjälpmedel fungerar så att tjänsten blir kompatibel med de hjälpmedel som finns.

Jag själv är helt blind. Nu under pandemin har jag fått handla en del mat på nätet. Jag har valt en sida som fungerar bra tillgänglighetsmässigt, men jag hade kanske valt en annan med billigare priser om jag inte hade behövt välja utifrån tillgänglighet.

Det är ganska vanligt att man som blind eller synskadad tvingas välja bort bättre alternativ för att de inte är lika tillgängliga.

Bankerna

Min uppfattning är att bankernas appar och webbsidor generellt har en ganska väl fungerande tillgänglighet. I vart fall storbankernas. Men det är inte perfekt. För egen del har jag till exempel inga problem att använda bank-id, men i en webb-undersökning bland våra medlemmar svarade 40 procent att de inte använder bank-id. Undersökningen är inte vetenskapligt utförd, men den pekar ändå på ett problem som jag ser det. Det är viktigt att det finns bra identifieringsmetoder. Inte nödvändigtvis en och samma som fungerar för alla, snarare olika metoder så att var och en kan välja en som passar. Om man är synskadad och också har motoriska svårigheter blir det till exempel bekymmer att använda bank-id med pekskärm.

Transport

Inom transportsektorn varierar den digitala tillgängligheten stort mellan olika bolag. Det kan vara väldigt svårt för en synskadad att ta del av tidtabeller i vissa appar och det kan vara svårt att köpa elektroniska biljetter. Och det i en tid när digitala biljetter blir allt vanli-

gare, även i form av olika periodkort. För en synskadad eller blind kan det vara mycket besvärligt att i appen eller på webbsidan få klart för sig när bussen eller tåget går, eller hur man ska gå tillväga för att köpa och använda biljetter. Det är självklart begränsande.

Media

Att använda tv:n kan vara väldigt krångligt. En av de vanligaste frågorna som Synskadades riksförbund får är hur man använder talad text. Och ibland kan det vara nästintill omöjligt att hitta de program som är syntolkade på tv:n. Det finns exempel på tv-kanaler som erbjuder en del syntolkade program, men som samtidigt inte gör det möjligt för en blind person att hitta de syntolkade programmen. Det blir helt meningslöst. Man kan fråga sig vad syftet är. Är det bara för att leva upp till de krav som ställs på att en viss andel program ska vara syntolkade? Själv använder jag nästan enbart mobilen och datorn för att se på tv-program och jag vet att många andra blinda och synskadade också gör det.

En del boxar är också extremt otillgängliga för synskadade, med programguider som blinda och personer med synnedsättning inte kan navigera i över huvud taget. Det är inte heller alla operatörer som sänder vidare tillgänglighetsfunktionerna i sina marksändningar, det vill säga ett program kan till exempel vara syntolkat eller ha talande textremsa men syntolkningen eller talet följer inte med när programmet sänds genom operatörens box. Det är självklart ett problem för dem som vill se på ”vanlig” tv.

E-böcker

Som synskadad kan man vända sig till Myndigheten för tillgängliga medier för att få en e-bok inläst, men det tar någon månad. En del böcker måste läsas ganska snart för att kännas aktuella. Ska det finnas tillgänglig litteratur på lika villkor för alla måste e-böcker göras tillgängliga, så enkelt är det. Sak samma när det gäller bilder i böckerna. Som synskadad måste du få bilden beskriven för dig annars kan du inte ta del av boken fullt ut.

Självbetjäningsterminaler

Det är ett bekymmer. En del bankomater har punktskrift på tryckknapparna. Om det inte finns punktskrift är det väldigt svårt att använda dem. Och om en kort- eller betalterminal bara har pekskärm är det i princip omöjligt för en blind person att använda den för att välja produkter och slå in sin kod. Det gäller såväl uttagsautomater som automater som används inom handel och på en del snabbmatsrestauranger. Det behövs förbättringar.

Framtiden

Tillgänglighet är som sagt viktigt om vi vill ha ett jämlikt samhälle på lika villkor för alla. Det kommer dessutom att bli ett lagkrav. Men det är viktigt att man gör rätt från början. Om inte riskerar man som företagare stora kostnader i ett senare skede. Utbildning är A och O. Det finns en del utbildningar på området, men det borde bli fler. It-branschen borde se möjligheterna i detta.

Det är också viktigt att det finns vägar att gå för en enskild som anser att ett företag inte lever upp till kraven. Konsumentverket borde se det som en konsumentfråga och erbjuda konsumenter att vända sig dit.

Det måste finnas avskräckande sanktioner. Därmed inte sagt att sanktioner är det första som man bör ta till. Dialog är självklart att föredra. Men om det inte hjälper måste det finnas andra påtryckningsmedel.

Jag är också orolig för undantaget för oproportionerligt stor börda som nämns i direktivet. Det är svårt att veta vilken effekt direktivet kommer att få i praktiken. Vi vill självklart att den ska vara så stor som möjligt.

Karin Zätterman (Afasiförbundet)

Jag fick afasi efter att ha drabbats av en stor hjärnblödning 2004. Språket försvann i stort sett helt. Jag kunde varken läsa, skriva eller prata. När jag skulle sätta mig vid datorn för första gången efter hjärnblödningen fick jag inte ihop bokstäverna. Innan hjärnblödningen hade jag jobbat som administratör och läkarsekreterare. Det har alltid

varit viktigt för mig att språket ska bli rätt, men nu fungerade det inte riktigt.

På något sätt var språket ändå välbevarat. Det var tufft att komma igång, men successivt har språket kommit tillbaka. Men visst, det är fortfarande kämpigt ibland. När jag talar i telefon kan det vara svårt att hänga med. Jag föredrar att använda Skype och Zoom och liknande tjänster där jag kan se den jag talar med.

Jag var sjukskriven på heltid i sju år och arbetsträning. Hjälpen från Försäkringskassan var väldigt bra. Bland annat fick jag stöd med talsyntes. Nu jobbar jag deltid och använder datorn väldigt frekvent. Ibland är det svårt att hänga med men ofta går det bra.

E-handelstjänster och kommunikationer

I början var det väldigt svårt att boka resor och konserter och liknande. Men nu går det bra - för det mesta. Men jag minns när jag skulle resa till Helsingfors för några år sedan. Det var väldigt stressande när jag skulle checka in på självbetjäningsautomaten. Jag förstod inte hur jag skulle göra. Jag försökte få hjälp av en anställd. Han var väldigt trevlig och snäll men sa att han inte kunde checka in åt mig. Och själv fattade jag inte alls hur jag skulle göra trots att han försökte förklara. Till slut sa han att det är bättre att du går till en manuell disk med ditt bagage. Så jag gjorde det. De tyckte att jag var lite konstig som inte klarade av att checka in själv. Men det är knepigt när det kommer nya sätt att hantera saker på.

När jag skulle flyga tillbaka hade jag en kompis med mig. Hon hjälpte mig att checka in, men hon tyckte också det var svårt fast hon inte har afasi. För oss som har funktionsnedsättning blir det som ett stort berg att ta sig över. Det är jättesvårt om man inte gör instruktionerna klara och tydliga.

På tågen går det bra nu för tiden. För tio år sedan ringde jag alltid när jag skulle köpa en tågbiljett, men jag har tränat på att använda mobiltelefonen det har blivit bättre och bättre. Nu bokar jag alltid genom mobiltelefonen. Men för någon annan med afasi kan det vara omöjligt. Man drabbas av en personlig skada efter en hjärnskada – till exempel efter en hjärnblödning, hjärninfarkt, våld eller olycksfall. En del kanske aldrig blir tillräckligt kuranta för att använda datorer och mobiltelefoner utan hjälpmedel.

Lokaltrafiken fungerar bra också. Jag använder periodkort och har lärt mig hur jag ska kolla hur mycket jag har kvar på det.

E-böcker

Jag läser jättemycket, det har jag alltid gjort, men när jag läser nu för tiden tar det betydligt längre tid än innan min hjärnblödning. Genom Myndigheten för tillgängliga medier kan jag få en talboksversion av en bok som heter Legimus. Med en app laddar man ner och läser talböcker. Man måste ha ett konto för nedladdning för att kunna logga in, och kontot får man på sin bibliotekarie. Numera läser jag med både öronen och ögonen – alltså både läser en bok och samtidigt lyssnar. Vid en del nyare textversioner kan jag följa talsyntesen samtidigt som jag lyssnar direkt, och går det mycket bättre. Det skulle så klart vara väldigt bra om alla e-böcker blir tillgängliga med talsyntes.

Elektroniska kommunikationstjänster och tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster

För egen del tycker jag att det är ganska lätt att hitta tv-program. Textremsan är enkel att använda när man ser ”vanlig” tv. Det är bara att knappa in 199 på text-tv:n för SVT och TV4. Det är ett bra stöd med text, inte minst på nyhetssändningar och debatter. Det kan vara svårt att hänga med om det går fort. Det är krångligare att hitta textremsan på Ipaden. Jag använde den funktionen ett tag, men det var krångligt. Nu minns jag inte riktigt hur man gjorde, och jag minns inte hur jag fick klart för mig hur man använde textremsan. Jag fick tips av någon tror jag. Det skulle vara bra om det var enklare att hitta de funktionerna.

Karolina Celinska (DHR)

Kraven som ställs i direktivet är en bra början. Det går att göra mycket utifrån dessa. Men det gäller att marknaden är proaktiv när direktivet ska implementeras. Det är viktigt att på olika sätt uppmuntra marknadens aktörer att arbeta med processer som syftar till universell utformning. Om man som marknadsaktör tar reda på vilka hinder det finns för konsumenter att handla på företagets hemsida, kan man skapa

sig en konkurrensfördel genom att undanröja hindren. Det är viktigt att företagen förstår det.

Hemsidor och applikationer

Jag handlar själv en hel del på internet och jag har upplevt att tillgängligheten på webbsidor och applikationer varierar. Mycket handlar om hur hemsidan är uppbyggd. Det är enklare att använda en hemsida som har många olika funktioner för tillgänglighet och där features för tillgänglighet läggs på en framträdande plats på hemsidan. Men det är också viktigt att operativsystemet stödjer hjälpmedel. En tillverkare kan förhindra hjälpmedel från en annan tillverkare. Jag kan till exempel inte använda mina trådlösa hörlurar till ett visst program som jag använder för möten.

Medlemmarna i vårt förbund har ofta nedsatt rörelseförmåga. Det kan vara så att man har svårt att ta sig fram för egen maskin eller att man har svårt att använda händerna med full kraft. Och medlemmarna behöver olika typer av hjälpmedel och tillgänglighetsfunktioner, beroende på hur rörelseförmågan är nedsatt. Någon kan behöva alternativ styrning med munnen, någon annan med ögonen. Ytterligare någon kanske styr genom att blåsa i ett instrument, medan en annan använder en joystick med hakan. Det varierar jättemycket. Själv har jag inte samma kraft i mina armar som andra och jag har svårt med tangenter och knappar som kräver ett visst tryck. Andra kan ha svårt med finmotoriken och då krävs det större knappar och tangenter och mer mellanrum.

För att en hemsida ska vara fullt tillgänglig krävs att det finns tillgänglighetsfunktioner som kan användas av alla som behöver det, eller att operativsystemet har bra inbyggda tillgänglighetsfunktioner eller stödjer hjälpmedel från flera tillverkare.

Resor

Det kan vara väldigt komplicerat att köpa biljetetter och få information om resor. Tillgängligheten på webben och i appar skiljer sig åt mellan olika huvudmän som sköter trafiken. Informationen om tillgänglighet ser också väldigt olika ut. Det är viktigt att man upplyses om att exempelvis en viss buss har tillgång till ramp eller hiss, så att man

kan välja det alternativet. Det är inte alla transportföretag som ger sådan information på hemsidor eller mobila applikationer. Det kan också vara så att en buss med ramp eller hiss byts ut mot en gammal buss utan ramp eller hiss, utan att det på förhand lämnas besked om det. Bristande information är generellt ett problem. Det är också ett bekymmer att många automater eller maskiner för biljettförsäljning inte är anpassade till rullstolar. Det är inte ovanligt att automaten sitter i fel höjd vilket gör att den som ska använda den för att köpa sin biljett inte ser displayen.

Förutsättningar för att använda funktionerna

När våra medlemmar använder datorer eller smarta telefoner utnyttjar de ofta de tjänster som finns inbyggda i operativsystemen redan från början. Men vilken möjlighet man har att göra det beror på hur kunnig man är om datorer och telefoner, och hur van man är vid den digitala miljön. Det kan vara svårt att veta vilka tilläggstjänster som finns automatiskt i en produkt och hur man kommer åt dem.

Äldre medlemmar i vårt förbud kan uppleva stora begränsningar. De har kanske inte tillgång till smarta telefoner, ibland av ekonomiska skäl. Och om de har tillgång till telefonerna kan det vara så att de inte vet hur man ska använda dem fullt ut. Det måste vara enkelt att hitta och använda tillgänglighetsfunktionerna. Som det är nu måste man ofta söka fram informationen själv.

Förfarande vid brister

Det är viktigt att gemene man vet vad direktivet innebär och förstår att man har rätt att kräva tillgänglighet och vart man ska vända sig om man tycker att det måste bli bättre på ett visst område, för en viss tjänst eller en viss produkt. Och det måste vara enkelt för konsumenter. Vi som har funktionsnedsättningar är involverade i många processer för att hävda vår rätt. Det kan handla om rätt till assistans eller till färdtjänst eller till annan tillgänglighet – allt som ska få vardagen att fungera. Basala saker, sådana som omfattas av direktivet, ska inte vara ytterligare ett komplicerande moment. Det är inte svårt att få det att fungera och det ska inte vara svårt att förstå hur man kan kräva att det gör det.

Inger Rålenius (Dyslexiförbundet)

Jag är socionom och kurator och arbetar som rådgivare på dyslexiförbundet. I jobbet ingår att ta emot samtal från personer som har läs- och skrivsvårigheter – antingen från dem själva eller från deras anhöriga, till exempel föräldrar som är oroliga för hur det går för deras barn i skolan. Problemet är vanligt som jag ser det. Det kommer i snitt tio till tolv samtal om dagen.

Webbsökningar

Jag gör en hel del sökningar på webben som en del av mitt arbete. Som jag ser det är det viktigt att företag och myndigheter erbjuder talsyntes på sina hemsidor. De flesta som har dyslexi har inte tillgång till hjälpmedel som erbjuder talsyntes. Vill man ha det får man ofta bekosta det själv. Ibland kan arbetsplatsen eller Försäkringskassan betala, men det finns en stor grupp som har svårt att läsa, en del kanske läser eller skriver i nivå med en elev i årskurs 3 eller 4, och som står utan hjälp. Men de har lika lätt att lära sig och att förstå som vem som helst. Själv har jag svårt att avkoda en text som jag läser, men jag har väldigt lätt för att komma ihåg saker som jag hör. När jag läser och lyssnar samtidigt kan jag ta till mig det skrivna innehållet. Så är det för många som har dyslexi.

Det är också viktigt att en hemsida är logiskt uppbyggd för att man ska förstå den lättare. Och jag blir väldigt frustrerad när det rör sig för mycket på hemsidan. Det är bättre om det är supertydligt och att det ges glasklara instruktioner om var och hur man beställer det man vill ha, om det nu är en biljett eller en vara eller något annat. Och det är bra om det kommer en bekräftelse på beställningen omedelbart. Det ska vara så enkelt det bara går, utan att man missförstår eller tappar något steg.

E-handeln

E-handeln fungerar bra, tycker jag. Men det är samma sak där - sidan måste vara enkel att navigera på. Jag är själv väldigt it-van. Dyslexin krånglar till det ibland men om jag befinner mig på en hemsida jag känner till väl är det inga problem att handla där. Sak samma om det

finns tydliga sökfunktioner och möjlighet att filtrera bort det man inte är intresserad av. Då är det enkelt att handla.

E-böcker

När man köper och laddar ner e-böcker eller filmer är det viktigt att man som konsument förstår och är helt säker på att man laddar ner och köper rätt produkt. Varför inte ha en bild på omslaget till den tryckta boken i anslutning till den nedladdningsbara? Då ser man direkt vilken bok det är man är på väg att ladda ner.

Det är annars en stor fördel med e-böcker som har både text och ljud. För mig är det jättemycket lättare att se texten och höra den uppläst samtidigt. En roman kan det vara skönt att bara lyssna på men i faktaböcker är det viktigt att det finns både text och ljud.

Implementering av direktivbestämmelse till svensk författning

Tabell 1 Implementeringstabell

Artikel	Stycke	Svensk författning
1		1 § L (föreslagen lag (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster)
2	1	2 § L
	2	3 § L
	3	Ingen motsvarighet
	4	3 § L
	5	Ingen motsvarighet
3		4 § L (i den mån begrepp återfinns i lagtext)
4	1	5 § 1 st L
	2	5 § 1 st L samt 2 § F (föreslagen förordning (2022:000) om digital tillgänglighet till produkter och tjänster)
	3	5 § 1 st L samt 3 § F
	4	Ingen motsvarighet
	5	5 § 2 st L
	6	Ingen motsvarighet
	7	Ingen motsvarighet
	8	Alarmeringsavtalet
	9	Ingen motsvarighet
5		Ingen motsvarighet
6		Ingen motsvarighet
7	1	5 § 1 st L
	2	8 § F

Artikel	Stycke	Svensk författning
	3	7 § 4 st F
	4	9 § 1 st F
	5	9 § 2 st F
	6	9 § 2 st F
	7	9 § 2 st F
	8	11 § F
	9	20 § L, vilken hänvisar till motsvarande bestämmelse i EU:s marknadskontrollförordning
8	1	16 § L och i 13 § F
	2	13 § F
9	1	5 § 1 st L
	2	10 § 2 st F
	3	5 § 1 st L samt 10 § 3 st F
	4	10 § 1 st F
	5	10 § 2 st F
	6	Ingen motsvarighet
	7	7 § 4 st F
	8	11 § F
	9	20 § L, vilken hänvisar till motsvarande bestämmelse i EU:s marknadskontrollförordning
10	1	13 § L
	2	12 § 1 st F
	3	12 § 2 st F samt 12 § 3 st F
	4	Ingen motsvarighet
	5	12 § 2 st F samt 12 § 3 st F
	6	20 § L, vilken hänvisar till motsvarande bestämmelse i EU:s marknadskontrollförordning
11		14 § L
12	1	15 § L
	2	34 § L – bemyndigande
	3	Ingen motsvarighet
13	1	5 § 1 st L
	2	12 § L samt 17 § 1 st L samt 14 § 1 st F
	3	5 § 1 st L
	4	14 § 3 st F
	5	18 § L
14	1	6 § 1 st L
	2	7 § 1 st L samt 5 § F

Artikel	Stycke	Svensk författning
	3	6 § 2 st F
	4	7 § 2 st L
	5	6 § 3 st F
	6	6 § 2 st L
	7	Ingen motsvarighet
	8	7 § 1 st L samt 6 § 4 st F
15	1	8 § L
	2	Ingen motsvarighet
	3	Ingen motsvarighet
	4	2 och 3 §§ F – Bemyndiganden samt bilaga 1 till F
16	1	9 § L
	2	7 § 1 st F
	3	7 § 3 st F
	4	Ingen motsvarighet
17		10 § L
18	1	11 § 1 st L
	2	11 § 2 st L
	3	Ingen motsvarighet
19	1	20 § L
	2	25 § L
	3	Se 4 § F om möjlighet att meddela verkställighetsföreskrifter m.m.
20	1	20 § som hänvisar till EU:s marknadskontrollförordning
	2	16 § F
	3	Ingen motsvarighet
	4	20 § L som hänvisar till EU:s marknadskontrollförordning samt 26 § L och bemyndiganden enligt 20 § 5 p. F.
	5	Ingen motsvarighet
	6	Ingen motsvarighet
	7	Ingen motsvarighet
	8	26 § L
21	1	Ingen motsvarighet
	2	Ingen motsvarighet
	3	Ingen motsvarighet
	4	Ingen motsvarighet
22	1	19 § L

Artikel	Stycke	Svensk författning
	2	20 § L vilken hänvisar till marknadskontrollförordningen samt 26 § L
23	1	22–26 §§ L samt 17 § F
	2	18 § F
24	1	9 kap.2 § LOU och 9 kap 2 § LUF
	2	Ingen motsvarighet
25		Ingen motsvarighet
26		Ingen motsvarighet
27		Ingen motsvarighet
28		Ingen motsvarighet
29	1	Tillgodoses genom FL och FPL
	2	Tillgodoses genom FL och FPL
	3	Inget behov av ytterligare åtgärder
30	1	28–32 §§ L
	2	28–32 §§ L
	3	Ingen motsvarighet
	4	28–32 §§ L
	5	Ingen motsvarighet
31	1	Ingen motsvarighet
	2	Under strecket – ikraftträdandedatum
	3	Ingen motsvarighet
	4	1 § L
	5	Ingen motsvarighet
	6	Ingen åtgärd
32	1	Under strecket
	2	Under strecket
33	1	Ingen motsvarighet
	2	Ingen motsvarighet
	3	Ingen motsvarighet
	4	Ingen motsvarighet

Statens offentliga utredningar 2021

Kronologisk förteckning

1. Säker och kostnadseffektiv it-drift – rättsliga förutsättningar för utkontraktering. I.
2. Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap. Ju.
3. Skolbibliotek för bildning och utbildning. U.
4. Informationsöverföring inom vård och omsorg. S.
5. Ett förbättrat system för arbetskraftsinvandring. Ju.
6. God och nära vård. Rätt stöd till psykisk hälsa. S.
7. Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen. Ju.
8. När behovet får styra – ett tandvårdssystem för en mer jämlik tandhälsa. Vol. 1 & Vol. 2, bilagor + Sammanfattning (häfte). S.
9. Vem kan man lita på? Enkel och ändamålsenlig användning av betrodda tjänster i den offentliga förvaltningen. I.
10. Radiologiska skador – skadestånd, säkerheter, skadereglering. M.
11. Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning. U.
12. Andra chans för krisande företag – En ny lag om företagsrekonstruktion. Ju.
13. En teknikneutral grundlagsbestämmelse för regeringsbeslut. Ju.
14. Boende på (o)lika villkor – merkostnader i bostad med särskild service för vuxna enligt LSS. S.
15. Föreningsfrihet och terroristorganisationer. Ju.
16. En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner. Fi.
17. Ett moderniserat konsumentskydd. Fi.
18. Bolags rörlighet över gränserna. Volym 1 & 2. Ju.
19. En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården. Del 1 och 2. S.
20. Ecris-TCN – ett mer effektivt utbyte av brottmålsdomar mot tredjelandsmedborgare. Ju.
21. En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden. M.
22. Hårdare regler för nya nikotinprodukter. S.
23. Stärkt planering för en hållbar utveckling. Fi.
24. Äga avfall – en del av den cirkulära ekonomin. M.
25. Struktur för ökad motståndskraft. Ju.
26. Använd det som fungerar. M.
27. Ett förbud mot rasistiska organisationer. Ju.
28. Immunitet för utställningsföremål. Ku.
29. Ökade möjligheter att förhindra illegal handel via post. I.
30. Kampen om tiden – mer tid till lärande. U.
31. Kontroller på väg. I.
32. Papper, poddar och ... Pliktmateriallagstiftning för ett tryggat källmaterial. U.
33. En tioårig grundskola. Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. U.
34. Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga. S.
35. En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring. Ju.

36. Gode män och förvaltare – en översyn. Ju.
37. Stärkt rätt till personlig assistans. Ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser. S.
38. En ny lag om ordningsvakter m.m. Ju.
39. Ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården. S.
40. Mervärdesskatt vid inhyrd personal för vård och social omsorg. Fi.
41. VAB för vårdåtgärder i skolan. S.
42. Stärkta åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Fi.
43. Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar. Ju.
44. Tillgänglighetsdirektivet. S..

Statens offentliga utredningar 2021

Systematisk förteckning

Finansdepartementet

En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner. [16]

Ett moderniserat konsumentskydd. [17]

Stärkt planering för en hållbar utveckling. [23]

Mervärdesskatt vid inhyrd personal för vård och social omsorg. [40]

Stärkta åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. [42]

Infrastrukturdepartementet

Säker och kostnadseffektiv it-drift rättsliga förutsättningar för utkontraktering. [1]

Vem kan man lita på? Enkel och ändamålsenlig användning av betrodda tjänster i den offentliga förvaltningen. [9]

Ökade möjligheter att förhindra illegal handel via post. [29]

Kontroller på väg. [31]

Justitiedepartementet

Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap. [2]

Ett förbättrat system för arbetskraftsinvandring. [5]

Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen. [7]

Andra chans för krisande företag – En ny lag om företagsrekonstruktion. [12]

En teknikneutral grundlagsbestämmelse för regeringsbeslut. [13]

Föreningsfrihet och terroristorganisationer. [15]

Bolags rörlighet över gränserna. Volym 1 & 2. [18]

Ecris-TCN – ett mer effektivt utbyte av brottmålsdomar mot tredjelandsmedborgare. [20]

Struktur för ökad motståndskraft. [25]

Ett förbud mot rasistiska organisationer. [27]

En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring. [35]

Gode män och förvaltare – en översyn. [36]

En ny lag om ordningsvakter m.m. [38]

Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar. [43]

Kulturdepartementet

Immunitet för utställningsföremål. [28]

Miljödepartementet

Radiologiska skador – skadestånd, säkerheter, skadereglering. [10]

En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden. [21]

Äga avfall – en del av den cirkulära ekonomin. [24]

Använd det som fungerar. [26]

Socialdepartementet

Informationsöverföring inom vård och omsorg. [4]

God och nära vård. Rätt stöd till psykisk hälsa. [6]

När behovet får styra – ett tandvårdssystem för en mer jämlik tandhälsa. Vol. 1 & Vol. 2, bilagor + Sammanfattning (häfte). [8]

Boende på (o)lika villkor – merkostnader i bostad med särskild service för vuxna enligt LSS. [14]

En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården. Del 1 och 2. [19]

Hårdare regler för nya nikotinprodukter. [22]

Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga. [34]

Stärkt rätt till personlig assistans. Ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser. [37]

Ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården. [39]

VAB för vårdåtgärder i skolan. [41]

Tillgänglighetsdirektivet. [44]

Utbildningsdepartementet

Skolbibliotek för bildning och utbildning. [3]

Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning. [11]

Kampen om tiden – mer tid till lärande. [30]

Papper, poddar och ... Pliktmateriallagstiftning för ett tryggat källmaterial. [32]

En tioårig grundskola. Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. [33]

Regeringskansliet

103 33 Stockholm Växel 08-405 10 00 www.regeringen.se

ISBN 978-91-525-0119-1 ISSN 0375-250X

Omslag: Elanders Sverige AB
Bild: blackred, Geber86,
shironosov och djedzura
Bildbearbetning/Collage: Agneta S Öberg

Regeringskansliet

Remiss

2021-07-26
S2021/04731

Socialdepartementet
Enheten för socialtjänst och funktionshinderspolitik
Christina Welander

SOU 2021:44 Tillgänglighetsdirektivet

Remissinstanser

Bankomat AB

Boverket

Diskrimineringsombudsmannen

Finansbolagens Förening

Finansinspektionen

Funktionsrätt Sverige

Förbundet Sveriges dövblinda

Företagarna

Förvaltningsrätten i Karlstad

Förvaltningsrätten i Stockholm

Hörselskadades Riksförbund

Internetstiftelsen

Integritetsskyddsmyndigheten

IT- och telekomföretagen

Telefonväxel: 08-405 10 00
Fax: 08-24 46 31
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Fredsgatan 8
E-post: s.registrator@regeringskansliet.se

Justitiekanslern

Kommerskollegium

Konkurrensverket

Konsumenternas Bank och finansbyrå

Konsumentverket

Luftfartsverket

Myndigheten för delaktighet

Myndigheten för digital förvaltning

Myndigheten för tillgängliga medier

Myndigheten för press-, radio och tv

Näringslivets regelnämnd

Post- och telestyrelsen

Regelrådet

Region Blekinge

Region Dalarna

Region Gotland

Region Gävleborg

Region Halland

Region Jämtland Härjedalen

Region Jönköpings län

Region Kalmar län

Region Kronoberg

Region Norrbotten

Region Skåne

Region Stockholm

Region Sörmland

Region Uppsala

Region Värmland

Region Västerbotten

Region Västernorrland

Region Västmanland

Region Örebro

Region Östergötland

Sjöfartsverket

SOS Alarm

Sparbankernas Riksförbund

Statens kulturråd

Statens medieråd

Statskontoret

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac)

Svenska Bankföreningen

Svenska Förläggareföreningen

Svensk biblioteksförening

Svensk Handel

Svensk kollektivtrafik

Svenskt Näringsliv

Sveriges författarförbund

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

Sveriges Konsumenter

Sveriges Standardiseringsförbund (SSF)

Swedish Standards Institute

Sveriges Dövas Riksförbund

Synskadades Riksförbund

Teknikföretagen

Tillväxtverket

Trafikanalys

Transportstyrelsen

Transportföretagen

Tågföretagen

Upphandlingsmyndigheten

Västra Götalandsregionen

Remissvaren ska ha kommit in till Socialdepartementet **senast den 1 november 2021**. Svaren bör lämnas per e-post till s.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till s.sof@regeringskansliet.se. Ange diarienummer S2021/04731 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett beställningsformulär hos Elanders Sverige AB.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Tony Malmborg
Departementsråd

Kopia till

Elanders Sverige AB, e-postadress: betankande@elanders.com

Regionstyrelsen

Handlingsplan och budget 2022 Regionsamverkan Sydsverige

Förslag till beslut

Regionstyrelsen

- godkänner föreliggande förslag till handlingsplan och budget 2022 för Regionsamverkan Sydsverige.

Sammanfattning

Region Jönköpings län är medlem i föreningen Regionsamverkan Sydsverige (RSS). Innan handlingsplan och budget 2022 beslutas ska den hanteras av respektive medlemsorganisation.

Information i ärendet

I föreningen Regionsamverkan Sydsverige är följande regioner medlemmar; Region Blekinge, Region Halland, Region Jönköpings län, Region Kalmar län, Region Kronoberg och Region Skåne. Syftet är att, med medborgarnas bästa för ögonen, utveckla samarbetet mellan verksamheterna i de sex regionerna. Målsättningen för RSS är att skapa en grund för ökad tillväxt i Sydsverige i ekonomiskt, ekologiskt, kulturellt och socialt hänseende.

Regionsamverkan Sydsverige bildades 1 januari 2016 och har sedan dess fått till stånd flera viktiga insatser. Samarbetet i RSS har beslutande, rådgivande och rekommenderande funktioner. Den ideella organisationens beslutsfattande är aldrig överordnat respektive huvudmans beslutsfattande utan beslut som berör respektive huvudmans verksamhet måste fattas i medlemsorganisationernas politiska församlingar, enligt gällande besluts- och delegationsordning för att vara giltiga.

Vid styrelsemötet i RSS den 7 oktober 2021 godkändes föreslagen inriktning på handlingsplan och budget för 2022 och den hanteras under november månad i respektive medlemsorganisation för att slutligen godkännas vid Regionsamverkan Sydsveriges styrelsemöte den 2 december 2021.

Beslutsunderlag

- Missiv daterat 2021-10-12
- Handlingsplan och budget 2022 Regionsamverkan Sydsverige

Beslut skickas till

Regionsamverkan Sydsverige kanslifunktion
Regional utvecklingsavdelning

REGIONLEDNINGSKONTORET

Jane Ydman
Regiondirektör

Karin Hermansson
Regional utvecklingsdirektör

REGIONSAMVERKAN SYDSVERIGE

Handlingsplan och budget 2022

med utblickar för 2023 och 2024

preliminär

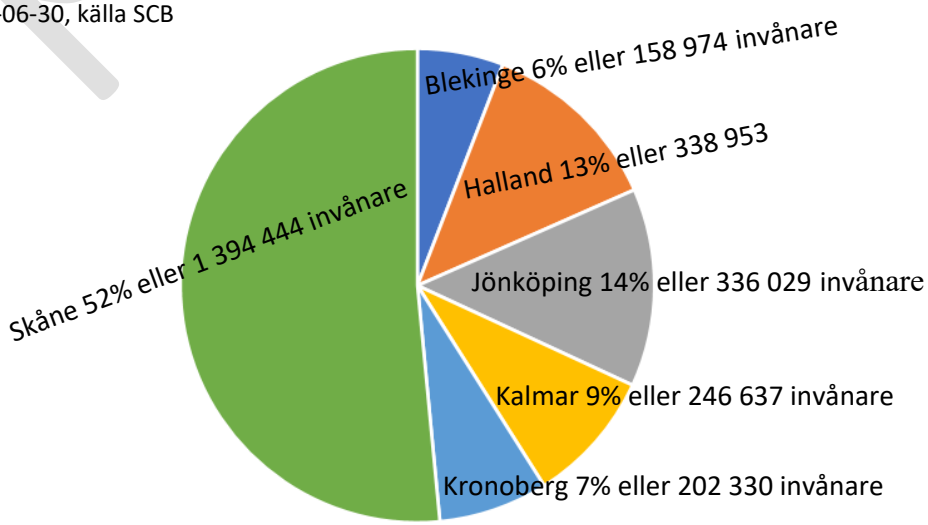
preliminär plan
godkänd av styrelsen 7 oktober 2021

I Sydsverige bor 26% av Sveriges befolkning

	antal invånare	% av Sydsverige	% av Sverige	antal kommuner	yta	befolknings-täthet (inv / km²)
Blekinge	158 974	6%	2%	5	2 931 km²	54
Halland	338 593	13%	3%	6	5 427 km²	62
Jönköping	366 029	14%	4%	13	10 436 km²	35
Kalmar	246 637	9%	2%	12	11 160 km²	22
Kronoberg	202 330	7%	2%	8	8 423 km²	24
Skåne	1 394 444	52%	13%	33	10 965 km²	127
Sydsverige	2 707 007	100%	26%	77	49 342 km²	55
Sverige	10 409 248		100%	290	407 284 km²	26

invånarantal per 2021-06-30, källa SCB

INNEHÅLL

Sammanfattning
Inledning
1. Mandat, roll, struktur och organisation
2. Prioriteringar för 2022
3. Uppdrag till utskott och arbetsgrupper
   3.1 regional utveckling
      - arbetsmarknad och kompetensförsörjning
      - bredbandsinfrastruktur och digitalisering
   3.2 infrastruktur och kollektivtrafik
   3.3 kultur
4. Analys och kartläggning av funktionella samband och ortsstruktur i Sydsverige
5. Utvecklat uppdrag för den regionala politiska nivån
6. Kommunikationsplan
7. Agenda 2030 – en grund för Regionsamverkan Sydsveriges arbete
8. Övrigt
9. Ekonomi

Bilaga 1 – stadgar
Bilaga 2 – organisation
Bilaga 3 – mötesplan för 2022

preliminär

Sammanfattning

Regionsamverkan Sydsverige med organisationsnummer 802471-7442 är ett samarbete mellan Region Blekinge, Region Halland, Region Jönköping, Region Kalmar län, Region Kronoberg och Region Skåne kring bland annat

- arbetsmarknad och kompetensförsörjning
- bredband och digitalisering
- infrastruktur och kollektivtrafik
- kultur

Samarbete sker på politisk och tjänstemannanivå, där både styrande och oppositionspolitiker medverkar. Målsättningen är att skapa en grund för ökad tillväxt och hållbar utveckling i Sydsverige och Sverige. Syftet är att, med medborgarnas bästa för ögonen, utveckla samarbetet mellan verksamheterna i de sex regionerna.

Detta är en handlingsplan för 2022 med utblickar för 2023 och 2024, Regionsamverkan Sydsverige ska samverka, med varandra men även söka samverkan med regering och riksdag, nationella myndigheter, kommuner och företag, allt som kan leda till insatser som gynnar Sydsverige och Sverige. 2022 är det valår, men då Regionsamverkan Sydsveriges styrelse består av både styrande och oppositionspolitiker styrs verksamheten med ett långsiktigt perspektiv.

I de sex regioner som samarbetar i Sydsverige bor 2,7 miljoner invånare vilket representerar 26% av Sveriges befolkning. Detta faktum gör att Regionsamverkan Sydsverige är en kraft att räkna med, en röst att lyssna till och möjlighet finns att åstadkomma förändringar.

Det finns tre utskott i Regionsamverkan Sydsverige:

- regionala utvecklingsutskottet som i nuläget fokuserar på arbetsmarknad och kompetensförsörjning samt bredband och digitalisering
- utskottet för infrastrukturplanering och kollektivtrafik
- kulturutskottet

Det finns positionspapper framtagna inom infrastruktur, kultur, kollektivtrafik samt arbetsmarknad och kompetensförsörjning som tydliggör riktningen inom dessa områden dit Sydsverige strävar. Utifrån positionspapperen sätts prioriteringar och handlingsplaner som därefter förverkligas genom insatser. Genom Regionsamverkan Sydsveriges insatser och påverkansarbete har Sydsverige positionerat sig och blivit en röst som den nationella nivån, myndigheter och andra regioner alltmer lyssnar till. Detta är ett arbete som bör tas till vara och utvecklas betydligt framöver. Regionsamverkan Sydsverige kan stå för ett nytänkande i såväl arbetsformer som områden att utveckla.

Styrelsen för Regionsamverkan Sydsverige vill för 2022 att följande uppdrag ska ges hög prioritet:

A. kommunikation och påverkansarbete kring Sydsverige som en stark region med möjlighet att göra skillnad
B. etablera och implementera överenskommelsen med Arbetsförmedlingen samt påverkansarbete gentemot nationella nivån kring regional kompetensförsörjning
C. fortsatt påverkansarbete i infrastrukturfrågor
D. genomförande av handlingsplanen för kollektivtrafik
E. samordning och genomförande av insatser samt påverkansarbete gällande bredbandsinfrastruktur och digitalisering

Budgeten för 2022 är som tidigare år 2 650 tkr där Region Skåne bidrar med 1 150 tkr och Region Blekinge, Region Halland, Region Jönköpings län, Region Kronoberg samt Region Kalmar län vardera bidrar med 300 tkr. Största utgiften är ersättning för nedlagt arbete av tjänstemän i regionerna.

Preliminär

Inledning

Regioners och samhällets utveckling är komplext, det finns vinster i att se till en större geografi än den egna regionens inom vissa verksamhetsområden, det finns vinster i att föra en dialog med andra som är berörda av en fråga och i Sydsverige är erfarenheten att vi blir starkare och det är lättare att påverka om vi agerar tillsammans. Tillväxtverket lyfter i en rapport att förändrade arbetssätt behövs, att ”samarbete över styrnivåer, sektorer och administrativa gränser är en förutsättning för att kunna infria framtidens möjligheter och hantera dess utmaningar. Det kan till exempel röra sig om att uppmuntra regioner att samarbeta med angränsande territorier och med lokal nivå för att utforska gemensamma styrkor och utveckla gemensamma strategier. Ämnen som bedöms vara särskilt relevanta för samarbetsaktiviteter är fysisk planering, transport, infrastruktur, ekonomisk konkurrenskraft, näringslivsutveckling, turism, kultur, miljö och energi.”[1]

Regionsamverkan Sydsverige skapar i flera sammanhang positiv uppmärksamhet och många andra regioner intresserar sig för detta sätt att samarbeta. Tydlighet i styrning, ledning och prioriteringar är framgångsfaktorer liksom förberedelse och återkoppling i hemmaorganisationerna. Tillväxtverket menar att ”det är tydligt att den framtida utvecklingen ställer höga krav på ledarskap på både regional och nationell nivå. Ledarskap kan förstås som förmågan att ge legala och ekonomiska förutsättningar, ge en tydlig strategisk riktning samt, mobilisera och samordna ett fält av aktörer från olika nivåer (lokalt, regionalt, och nationellt) och olika sektorer (olika offentliga myndigheter och privata aktörer).” [1]

Sedan tidigare är det väl känt att den demografiska utvecklingen med färre som ska försörja fler personer är och blir en utmaning för den offentliga ekonomin. Pandemin under 2020 – 2021 har slagit hårt mot världsekonomin, så även för Sverige och Sydsverige. Prognoserna pekar på att den ekonomiska tillväxten ökar under 2022, men det kan behövas olika stimulansinsatser. Den sydsvenska överenskommelsen med Arbetsförmedlingen kan bidra till en bättre integration på arbetsmarknaden och en ökad kompetensförsörjning. Behovet av bra bredband som tydliggjordes under pandemin gör att avtalet med IP-Only / Global Connect behöver leda till en ökad bredbandsutbyggnad för att underlätta digitaliseringen. Infrastruktursatsningar i Sydsverige kan förutom de långsiktiga fördelarna med en utbyggd infrastruktur för både person- och godstransporter även minska arbetslösheten. Samverkan i Sydsverige kan vara en fördel för att möta kollektivtrafikens utmaningar liksom den dialog som förs mellan olika kulturansvariga för att stödja och utveckla kulturlivet vilket kan leda till värdefullt nytänkande.

1. Mandat, roll, struktur och organisation

Samarbetet i Regionsamverkan Sydsverige har beslutande, rådgivande och rekommenderande funktioner. Den ideella organisationens beslutsfattande är aldrig överordnat respektive huvudmans beslutsfattande utan beslut som berör respektive huvudmans verksamhet måste fattas i medlemsorganisationernas politiska församlingar, enligt gällande besluts- och delegationsordning, för att vara giltiga.

Det som är gränsöverskridande och det som görs bättre tillsammans bör vara vägledande för all verksamhet i Regionsamverkan Sydsverige.

Styrelsen är högsta beslutande organ inom Regionsamverkan Sydsverige, denna identifierar och beslutar om uppdrag till utskott och arbetsgrupper, styr och ger vägledning under arbetets gång samt får rapport efter avslutat uppdrag. Uppdragen till utskotten kan vara under kortare eller under längre tid, det är uppdragen som styr och styrningen sker från styrelsen. I utskott och arbetsgrupper deltar minst en ledamot från varje region som i hemmaorganisationen har ledande ansvar för sakområdet. Ordförande för utskott och sammankallande för arbetsgrupperna kommer från olika medlemsorganisationer och roterar så att ansvaret fördelas över tid.

Det är viktigt med tid för dialog- och förankringsprocess mellan utskott och styrelse likväl som i medlemsorganisationerna. För att få kraft och prioritet i arbetet är det av största vikt att integrera arbetet inom Regionsamverkan Sydsverige i medlemsorganisationerna.

Då en ny mandatperiod närmar sig bör en utvärdering göras under 2022 för att genomföra eventuella förändringar från 2023 när det gäller arbetsformer och organisation. Exempelvis kan påverkansarbete få större utrymme framöver inom Regionsamverkan Sydsverige.

[1] Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt (2019) sidan 95-96

preliminär

2. Prioriteringar för 2022

Styrelsen för Regionsamverkan Sydsverige vill för 2022 att följande uppdrag ska ges hög prioritet:

A. kommunikation och påverkansarbete kring Sydsverige som en stark region med möjlighet att göra skillnad
B. etablera och implementera överenskommelsen med Arbetsförmedlingen samt påverkansarbete gentemot nationella nivån kring regional kompetensförsörjning
C. fortsatt påverkansarbete i infrastrukturfrågor
D. genomförande av handlingsplanen för kollektivtrafik
E. samordning och genomförande av insatser samt påverkansarbete gällande bredbandsinfrastruktur och digitalisering

3. Uppdrag till utskott och arbetsgrupper

Styrelsen är den som ger uppdrag till utskott och utskotten rapporterar tillbaka till styrelsen. Det kan finnas fasta utskott och tillfälliga utskott. Det finns en öppenhet för förändringar och styrelsen har möjlighet att ompröva vilka samarbetsområden Regionsamverkan Sydsverige ska fokusera på, nya utskott och arbetsgrupper kan tillkomma och andra kan utgå. För närvarande finns utskott för regional utveckling, infrastruktur och kollektivtrafik samt kultur.

Fokus för samarbetet i Regionsamverkan Sydsverige har inledningsvis varit framtagande av positionspapper inom områdena infrastruktur, kultur, kollektivtrafik samt arbetsmarknad och kompetensförsörjning. Positionspapperen tydliggör vad regionerna vill inom respektive område. När den övergripande bilden är beslutad var man vill komma så handlar det om att tydliggöra prioriteringar utifrån positionspapperen och därefter förverkliga genom insatser.

Regionsamverkan Sydsverige bildades 1 januari 2016 och har under den relativt korta tid samarbetet funnits fått till stånd flera viktiga insatser. Under 2020 beslutades om positionspapper för infrastruktur som 2021 följdes av sydsvenska prioriteringar vilket förmedlats till arbetet med den nationella planen för infrastrukturplanering 2022-2033. Under 2019-2020 genomfördes en studie kring godstransporter samt uppdaterades systemanalysen för att ligga som underlag positionspapper och prioriteringar. Under 2019 godkände Regionsamverkan Sydsverige positionspapperet för kollektivtrafik samt en sydtaxa med gemensam princip för gränsavdrag, arbete pågår med synkronisering av biljett- och betallösningar i södra Sverige. Utifrån positionspapperet för kollektivtrafiken beslutades 2021 om en handlingsplan.

Inom kulturområdet har det sydsvenska samarbetet bidragit till att positionera Sydsverige kulturpolitiskt på nationell nivå samt stärkt kulturpolitisk kompetens och samverkan på nationell och regional nivå, bland annat genom framtagande och beslut 2018 om kulturpolitiskt positionspapper med prioriteringar och insatser som genomförts sedan dess. Vidare har kulturutskottet haft gemensamt förberedelsearbete och deltagit i kulturministerns årliga regionala dialog, genomfört seminarier i Almedalen sommaren 2018 samt på Folk och kultur 2019 och 2020, genomfört dialogkonferens i samarbete med Kungliga Biblioteket kring förslag på nationell biblioteksstrategi, genomfört en gemensam dag för samtliga sydsvenska regioners kulturnämnder där också ordförande och vice ordförande i riksdagens kulturutskott deltog, haft gemensam beredning av flera remisser samt gjort en gemensam förhandlingsframställan till Kulturrådet om resurser för interregional samverkan. En gemensam dansproduktion för barn och unga genomfördes med planen att turnera i regionerna under 2020, vilket dock stoppades på grund av coronapandemin.

2018 beslutade Regionsamverkan Sydsverige om positionspapperet för en stark och växande arbetsmarknad som tydliggör vad de sydsvenska regionerna vill när det gäller kompetensförsörjning och arbetsmarknad. Under 2021 reviderades och förlängdes överenskommelsen med Arbetsförmedlingen.

När det gäller bredbandsinfrastruktur och digitalisering har Regionsamverkan Sydsverige (utom Blekinge) tecknat ett avtal med IP Only / Global Connect kring bredbandsutbyggnad som i första hand finansieras på kommersiell grund genom en marknadsdriven utbyggnad, samverkan och lösningar för att nå de nationella bredbandsmålen och en sydsvensk digital arena.

Utifrån den filmutredning som genomfördes under 2019-2020 gemensamt av regionala utvecklings- och kulturutskotten ska en interregional strategi tas fram där vision, mål och insatser tydliggöras.

preliminär

Arbetet kommer framöver att ytterligare konkretiseras och utvecklas och övergripande fortsätter dialoger med nationella utredningar och kommittéer, myndigheter och departement, liksom vi kommer fortsätta lämna gemensamma remissvar och skriva debattartiklar som leder till ett bättre Sydsverige.

Ett inledande arbete påbörjas med analys och kartläggning av funktionella samband och ortsstruktur i södra Sverige.

3.1 Regional utveckling

Region Kalmar län har ordföranderollen i regionala utvecklingsutskottet och Region Jönköpings län är sammankallande i arbetsgruppen. Det finns en beredningsgrupp för arbetsmarknad och kompetensförsörjning med Region Jönköping som sammankallande samt en för bredband och digitalisering där Region Halland är sammankallande.

Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

Under 2016-2021 har Regionsamverkan Sydsverige fört dialog med arbetsmarknadsutredningen, departementet, Arbetsförmedlingen och Myndigheten för yrkeshögskolan. Arbetet syftar till regionalt anpassade insatser för bättre kompetensförsörjning och fler i jobb. Det handlar om arbetsgivares möjlighet att få tillgång till rätt kompetens, fler i arbete, tydligare regionalt mandat samt nationell påverkan inte minst på nationella utredningar.

Hösten 2018 beslutades om ett positionspapper för att tydliggöra vad regionerna vill inom områdena arbetsmarknad och kompetensförsörjning. Det finns fyra prioriteringar för den nationella politiken för kompetensförsörjning som Regionsamverkan Sydsverige vill se genomförda:

- stärkt regionalt inflytande över regional utbildningsplanering
- en arbetsförmedling med flexibla regionala uppdrag kring samverkan och dimensionering
- ökade insatser för det livslånga lärandet på en föränderlig arbetsmarknad
- en stärkt rekrytering till utbildningar som leder till yrken med brist på personal

Den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030 är ett viktigt dokument inte minst inom kompetensutveckling och kompetensförsörjning där Regionsamverkan Sydsverige kommer att följa framtagandet av de handlingsplaner som kommer att tas fram utifrån strategin.

En övergripande överenskommelse mellan Regionsamverkan Sydsverige och Arbetsförmedlingen med syftet att främja strategisk samverkan reviderades under 2021. Samtliga regioner inom Regionsamverkan Sydsveriges geografi har kontinuerliga samarbeten med Arbetsförmedlingen och regionerna har arbetat på olika sätt utifrån behov. Dialog har förts med Arbetsförmedlingen och möjligheter öppnar sig i Arbetsförmedlingens omställningsprocess. Framöver handlar arbetet om lösningsfokuserade avtal och strategier för påverkan för att genomföra det som uttrycks i positionspapperet. Genom den nya överenskommelsen är strävan att nya arbetssätt och en ny struktur kommer att etableras tillsammans med Arbetsförmedlingen. Tillsammans identifieras utmaningar som leder till konkreta insatser i det löpande arbetet. Inom ramen för samarbetet med Arbetsförmedlingen har en sammanställning av befintliga prognoser och analyser av kompetensbehov i hela Sydsverige tagits fram. Fokus ligger framöver på kompetensförsörjning, livslångt lärande, validering samt utveckling av regionernas analys- och prognoskapacitet utifrån positionspapperet och överenskommelsen med Arbetsförmedlingen.

Coronapandemin har lett till ökat antal konkurser och högre arbetslöshet vilket ger anledning för regionerna att lära av varandra när det gäller arbetet med omställning där en strategi tagits fram. Samtidigt kan det finnas skäl att arbeta på olika sätt i de olika regionerna i samarbetet med Arbetsförmedlingen.

Utifrån positionspapperet har det till arbetsmarknads- närings- och utbildningsdepartementet spelats in bland annat att det regionala inflytandet över regional utbildningsplanering behöver stärkas, det vill säga att det regionala ansvaret för kompetensförsörjning behöver tydliggöras och stärkas samt behovet av en nationell samordnad kompetensförsörjningspolitik. Vidare samarbetar regionerna i södra Sverige för att utveckla regionernas inspel till Myndigheten för Yrkeshögskolan med nya former för behovsunderlag samt arbetar för etablerandet av fler satellitutbildningar.

Preliminär

Bredbandsinfrastruktur och digitalisering

En fullt utbyggd bredbandsinfrastruktur är en förutsättning för hållbar regional utveckling. En framtidssäker bredbandsinfrastruktur behöver nå alla, vara robust, tillgänglig, tillförlitlig, säker och hålla för det den ska användas till. Det nationella målet är att år 2025 bör 98% av alla hushåll och företag ha tillgång till snabbt bredband (1 Gbit/s, HP, Homes Passed, dvs i närhet). I Sydsveriges regioner har 93% (av hushåll och arbetsställen) tillgång till fiber motsvarande gigabitmålet (HP, Homes Passed). Utgångspunkten är en marknadsdriven utbyggnad i samklang med det offentligas behov och ansvar för långsiktigt hållbar tillgång till viktig infrastruktur. Syftet är att kunna tillgodose samhällsservice och hållbar tillväxt. Inom Regionsamverkan Sydsverige handlar det om att bidra till nationellt och interregionalt bredbandsgenomförande genom att placera tillgången till effektiva, säkra och robusta elektroniska kommunikationer i ett strategiskt regionalt utvecklingsperspektiv, leda, samordna och koordinera insatser i Sydsverige mot en fortsatt hållbar, robust ändamålsenlig bredbandsutbyggnad och ökad anslutning.

Under pandemitiden har digitaliseringen tagit stora kliv framåt och frågan och efterfrågan på den digitala infrastrukturen, bredband är viktigare än någonsin och behöver kunna erbjudas alla invånare och företag inom hela den sydsvenska geografin. Det som även är tydligt är vikten av ett sammanhängande system som är ändamålsenligt, tillförlitligt, tillgängligt och säkert för det som det önskas användas till som leder till invånarnytta, verksamhetsnytta, samhällsnytta, hållbarhet och regional utveckling. En av utmaningarna men samtidigt en av de bärande förutsättningarna för att lyckas är samverkan, det är en komplex marknad med många aktörer som måste samspela för att nå måluppfyllelse. Utbyggnadstakten har bromsats in, tätorterna är i stort sett tagna, det som återstår är dyra fragmenterade områden som kostar mer och ger mindre marginaler. Inom Regionsamverkan Sydsveriges geografi saknar 7 % eller drygt 185 000 invånare tillgång till gigabitmålet, av dessa bor cirka 90 000 utanför tätort. I syfte att nå bredbandsmålen har ett samverkansavtal tecknats med IP-Only. Samverkan mellan privata aktörer och det offentliga är en framgångsfaktor för att hitta lösningar och nå de nationella bredbandsmålen. Bredbandsutbyggnaden är i första hand tänkt att ske på kommersiell grund genom en marknadsdriven utbyggnad. Om utbyggnaden inte kan genomföras på kommersiella villkor ska parterna gemensamt söka andra finansieringsalternativ till exempel genom det offentligas behov av digital kommunikation alternativt genom samverkan med tredje part. I tredje hand handlar det om offentliga insatser genom bidrag från nuvarande eller framtida stödprogram och i sista hand offentliga investeringar. För Regionsamverkan Sydsverige handlar det om att tänka helhet och ta ledartröjan.

Utblick 2023 och 2024

Det återstår en ansenlig mängd arbete innan vi når en uppkoppling till alla. Söktrycket på PTS bredbandsstöd visar att marknaden vill fortsätta bygga men behöver ekonomisk hjälp varför stort fokus behöver ligga på finansiering och olika modeller för det.

Med ökad tillämpning, användning och fler användare ökar kravbilden, förväntan och sårbarheten liksom fokus kommer mer och mer behöva förflyttas till tillgänglighet i nät, säkerhet och robusthetsarbete på både den fysiska och mjuka nivån – vilket behöver leda till en ökad kravbild på nätägare men även till en förändring av marknadsstrukturen.

Stort fokus behöver även ligga på ”Bredband som femte transportslag” – en fråga som måste drivas utifrån det regionala utvecklingsansvaret, regionala samt nationella behov. Regionala behov behöver vara ett nationellt intresse. En viktig och bärande förutsättning för bredband som det femte transportslaget är att titta på systemet som helhet i en så kallad systemanalys där bland annat rollfördelning kommer bli viktig och behöver tydliggöras där statens intresse bör vara nationell säkerhet samt marknadsreglering utifrån regionala behov.

Under 2022 kommer arbetet (med särskild prioritering på de tre översta punkterna) fokusera på att

- successivt presentera planer för interregional bredbandsutbyggnad 2022-2025 (enligt samverkansavtalet) med förslag på prioriteringar, finansieringslösningar och samverkansformer. Planläggningsarbetet görs i samarbete med övriga nätägare
- arbeta med bredbandsinfrastrukturens förutsättningar, ett sammanhängande system med särskild prioritering på ändamålsenliga, tillförlitliga, öppna, säkra, robusta och tillgängliga nät, för samhällets digitala omställning och möjliggöra klimatomställning, cirkulär ekonomi och en hållbar samhällsplanering

preliminär

- påverkansarbete bredband med utgångspunkt i Regionsamverkan Sydsverige och det regionala utvecklingsansvaret bland annat inom ramen för nuvarande och eventuellt framtida stöd, bredband som femte transportslaget med mera i syfte att påskynda digital omställning inom RSS geografi.
- initiera och inleda samverkan med tredje part samt påskynda och underlätta användningen av digital infrastruktur för Sydsveriges företag (särskilt SME) genom utveckling av ”matchningsprocesser” inom Sydsvensk digital arena
- stärka Regionsamverkan Sydsveriges arbete inom kulturen, arbetsmarknad och kompetensförsörjning, kollektivtrafik och infrastruktur samt regionernas arbete med hälso- och sjukvård med bredbandsinfrastrukturen som möjliggörare av digitalisering samt ekologisk, social och ekonomiskt hållbar utveckling
- jobba för ökad digital delaktighet genom att stärka kunskap, kompetens, trygghet och användarens rättigheter.

Film

Kulturutskottet har tillsammans med regionala utvecklingsutskottet uppdraget att initiera insatser för att öka filmproduktionen i södra Sverige.

Under 2019-2020 genomfördes en utredning som beskriver nuläget kring film i södra Sverige, omvärldsbevakning, analys och förslag för att stärka filmproduktionen i Sydsverige. En interregional strategi ska tas fram där vision, mål och insatser tydliggörs. Strategin ska bana väg för att utveckla Sydsveriges ställning och kapacitet för ökad filmprodukion, såväl sydsvensk, inhemsk som att attrahera internationella film- och TV-produktioner. Strategin ska klargöra vilka förutsättningar som behövs för en ökad produktion av film och rörlig bild i Sydsverige och ha ett långsiktigt perspektiv på 5-10 år. I ljuset av Regeringens förslag om att införa produktionsincitament (budgetproposition sept 2021) kan det påbörjade samarbetet kring kommissionärsverksamheten vara särskilt viktig att utveckla gemensamt.

3.2 Infrastruktur och kollektivtrafik

Region Kronoberg har ordföranderollen i infrastruktur- och kollektivtrafikutskottet, Region Skåne är vice ordförande och det finns ett beredningsutskott med en ledamot från varje region. Region Skåne är sammankallande i arbetsgruppen.

Kollektivtrafik – utvecklingen av den storregionala kollektivtrafiken

Positionspapperet för kollektivtrafik som godkändes under 2019 har en hög ambitionsnivå med en målbild som tydligt binder samman kollektivtrafikresandet mellan tillväxtmotorerna i Sydsverige, vilket bidrar till att förbättra förutsättningarna för arbets- och studiependling men även kultur- och fritidsresandet. I Handlingsplan för kollektivtrafik som antogs av styrelsen i maj 2021 har positionspapperets målsättningar konkretiserats och den lägger fast en inriktning med fokuserar på den gränsöverskridande persontågtrafiken inom Sydsverige och blickar mot 2040. Arbetet framöver handlar om att genomföra intentionerna i positionspapperet samt handlingsplanen för kollektivtrafik.

Utifrån positionspapperets perspektiv ställningstagande planeras följande aktiviteter:

Resenären

Nya enkla och attraktiva betallösningar

Ett arbete har under de senaste åren genomförts för att synkronisera de nya biljett- och betallösningarna mellan Skåne – Blekinge och Halland – Kalmar – Jönköping – Kronoberg. De bakomliggande skälen till initieringen av detta arbete är dels behov av att hitta nya enkla och attraktiva lösningar som kan bidra till ett ökat resande i kollektivtrafiken, dels behov av att ersätta nuvarande kortbaserade biljettsystem. Skåne, Halland, Jönköping, Kronoberg och Kalmar medverkar i ett nationellt projekt i Samtrafikens regi för framtagande av specifikationer för en så kallad ID-baserad biljettlösning som avses implementeras i de båda biljettsystemen. Tester kommer även att genomföras med bland andra Västtrafik och SJ vilka även följer den nationella standarden.

preliminär

Säkerställa en god nivå på stationsmiljöer

En del i att tillhandahålla enkel och god information till resenärerna är den kundnära utrustning som vi har på tågstationerna. Trafikverkets pågående arbete med övertagande av ansvaret för utrustning samt drift och underhåll befaras medföra en försämring för våra resenärer. Regionsamverkan Sydsverige har motsatt sig detta och önskat ett fortsatt regionalt och kommunalt ansvar för väderskydd med tillhörande utrustning på de lokala tågstationerna. Den respons som Trafikverket gett i frågan innebär att det även fortsatt behöver arbetas för regionalt och kommunalt ansvar för den kundnära utrustningen på våra tågstationer.

Fortsatt arbete med Sydtaxan 2.0

Styrelsen beslutade under 2018 om en gemensam princip för gränsavdrag, Sydtaxan 2.0. Storleken på gränsavdraget är vid starten 25% för enkelbiljett och 35% för periodbiljett. Regionsamverkan Sydsverige utvecklar arbetet med Sydtaxan med den långsiktiga ambitionen att utöka gränsavdraget framöver. De gemensamma resevillkoren i Sydtaxan och ett gemensamt tekniskt kortbaserat biljettsystem har skapat förutsättningar för ett smidigt resande. Arbetet fortsätter med att se på möjligheter att synkronisera och ensa i fråga om biljetter med mera. Även frågan om harmonisering av regelverk mellan regionerna för att ta med cyklar ombord på tåg och taxor för detta ingår i uppdraget.

Trafikeringen

Stråkanalyser för enkla åtgärder

Järnvägsstråk analyseras i syfte att finna enkla åtgärder som kan genomföras på kort sikt och som bidrar till att uppnå inriktningarna om enkel, snabb, pålitlig samt effektiv tågtrafik. Analyserna görs för prioriterade stråk och har fokus på att finna innovativa och effektiva åtgärder som ligger inom fyrstegsprincipens steg 1 och 2. Åtgärderna ska kunna genomföras på kort sikt och till rimlig kostnad.

Samhället

Banor och tågfordon för högre hastigheter

Trafikverket har föreslagit att Västkustbanan ska uppgraderas att framföra tåg i 250 km/tim och de nya stambanorna planeras för hastigheter på 250-320 km/tim. Förutom att snabbare tåg bidrar till att uppnå mer attraktiva restider blir det även fråga om dels att regiontågtrafiken på Västkustbanan påverkas när prioriterade kommersiella och snabbare tåg trafikerar banan och dels att regionaltåg som ska trafikera de nya stambanorna behöver ha en högre maxhastighet än dagens fordon. Frågor som prestandan för nästa generations Öresundståg och förutsättningarna för att få trafikera de nya stambanorna blir därmed viktigt att bevaka och vara engagerad i utifrån de inriktningar som anges i positionspapper samt handlingsplan för kollektivtrafiken.

Infrastrukturplanering – utveckling av den sydsvenska transportinfrastrukturen

Infrastrukturarbetet utgår både ifrån statens specifika uppdrag till regionerna att upprätta regionala transportinfrastrukturplaner och det bredare uppdraget att medverka i det nationella arbetet, företräda regionernas intressen samt att verka för att den statliga planeringen samordnas med regionala och kommunala utvecklingsinsatser. Arbetet med utvecklingen av infrastrukturen är överlappande processer där genomförandet av beslutade nationella och regionala investeringsplaner för 12-årsperioder, samtidigt som dessa planer i gängse fall revideras var fjärde år. I detta är dialogen mellan parterna i Sydsverige viktig, men också med de nationella beslutsorganen och Trafikverket. Utskottet har även i uppdrag att följa upp och driva på genomförandet av de prioriterade objekt som ligger med i den nationella planen för transportinfrastrukturen.

Under april 2021 lade regeringen fram Prop. 2020/21:151 Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige för beslut i Riksdagen. Efter beslutet har regeringen gett Trafikverket i uppdrag att ta fram förslag på en nationell infrastrukturplan för åren 2022-2033 och regionerna att ta fram förslag på länsplaner. Trafikverket ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet senast den 30 november 2021. Samtidigt med detta ska Trafikverket remittera förslaget och remissyttrandena ska ges in till Regeringskansliet (Infrastrukturdepartementet) senast den 28 februari 2022. Regeringen förväntas besluta om ny nationell plan för transportsystemet våren 2022.

Som grund för dialog och som inspel under pågående planeringsomgången har Regionsamverkan Sydsverige utgått från antagna Positionspapper för infrastruktur samt kollektivtrafik, Sydsvenska prioriteringar och Handlingsplan kollektivtrafik. I inledningen av 2022 kommer Regionsamverkan Sydsverige att lämna in ett

preliminär

yttrande på Trafikverkets förslag på nationell plan 2022-2033. Samtidigt drivs påverkansarbete inför regeringens beslut om nationell plan för att denna ska innefatta åtgärder enligt Sydsvenska prioriteringar. I detta ingår att samlat agera från Regionsamverkan Sydsverige vid dialogmöten och hearings.

Samsyn kring inriktning och prioriteringar i samband med den återkommande processen för översyn av infrastrukturplaner är en del i arbetet med att få till en önskad utveckling inom transportsystemet inom Sydsverige. Efter att planerna är beslutade finns andra frågor att arbeta med och samverka kring inom infrastrukturområdet som bidrar till att stärka utvecklingen i södra Sverige. En inriktning i framtida arbete är att ställningstagande om Sydsvenska prioriteringar ska kunna göras redan 2023 för att finnas framme tidigt i en kommande planeringsomgång.

Utifrån de tre gemensamma sydsvenska positionerna planeras följande aktiviteter:

Nationell och internationell tillgänglighet

Nya stambanor och Västkustbanan

När det gäller nya stambanor är utgångspunkten de ställningstagande som lagts fast i positionspapper och Sydsvenska prioriteringar. Aktiviteter tas fram efter det att den nationella planen för 2022-2033 är beslutad, vilket är av betydelse för vilka frågor som Regionsamverkan Sydsverige behöver driva. Fokus läggs på utbyggnadstakt samt utformning och funktion så att de ger önskade effekter och regionala nyttor inom hela den Sydsvenska geografin. En del är att säkerställa att samhällsbetald tågtrafik i form av storregionala tågsystem ska kunna trafikera de nya stambanorna, vilket bland annat inkluderar frågan om hastighet för nästa generation Öresundståg.

Fasta förbindelser till och från kontinentala Europa

Genom uttalande och skrivelser stödja:

- processen för att komma till beslut om att starta bygget av en avgiftsfinansierad fast förbindelse Helsingborg–Helsingör
- att erforderliga kapacitetshöjande järnvägsåtgärder vid Öresundsbrons landanslutningar kan genomföras, för att möta en förväntad långsiktigt ökande efterfrågan på tågtransporter och efter Fehmarn bält-förbindelsens öppnande.

Sammanknutet Sydsverige

Samhällsekonomisk effekt- och nyttobedömning utifrån Handlingsplan kollektivtrafik

Med grund i den målbild för trafiken som satts i Handlingsplan kollektivtrafik görs en samhällsekonomisk effekt- och nyttobedömning som redovisar vilka samhällsnyttor som detta kan ge. Utifrån bedömning av effekter till följd av en ökad tillgänglighet analyseras nyttor inom områden som arbetsmarknad, kompetensförsörjning, bostadsbyggande och produktivitet. Den samhällsekonomiska effekt- och nyttobedömningen ska användas som underlag i påverkansarbete gentemot andra aktörer för att få till åtgärder inom transportsystemet.

Konkurrensmässiga och hållbara godstransporter

Handlingsplan för hållbara godstransporter

I dialog med relevanta aktörer och utifrån Kunskapsunderlag gods sonderas förutsättningarna för samsyn kring utvecklingen inom godsområdet. Aktiviteten bygger på att det skapas former för dialog med exempelvis företrädare för näringsliv och transportörer om vilka insatser som ska och kan drivas gemensamt med dessa. Inom ramen för detta arbete bland annat verka för att knyta ihop Sydsveriges Östersjöhamnar med TEN-T-nätverkets Skandinavien-Medelhavskorridor samt lyfta frågor kring hamnarnas landanslutningar (”last mile connections”). Ett nästa steg skulle kunna bli att ta fram en handlingsplan med aktiviteter och åtgärder som bidrar till att skapa goda förutsättningar för hållbara godstransporter.

3.3 Kultur

Konst och kultur är förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling och för samhällets och enskilda invånares möjlighet att skapa identitet, känna tillhörighet och gemenskap. Konst och kultur skapar sammanhang och mening och kan få människor att se världen och sig själva genom andras ögon. Yttrandefrihet, konstnärlig frihet och varje människas rätt till kultur är kulturpolitikens grund. En mångfald av uttryck, verksamheter och

Preliminär

aktörer är basen för ett rikt kulturliv som måste värnas, lyftas fram och utvecklas, kulturen utgör en av de viktiga grundstenarna i vårt gemensamma samhällsbygge.

Regionsamverkan Sydsverige genomför, tillsammans med staten, de nationella kulturpolitiska målen och verkar för att Sydsverige ska få ett större ansvar för nationella kulturpolitiska uppdrag. Genom att överbrygga administrativa gränser och samverka tar vi tillvara kulturens potential och betydelse för utveckling och en god välfärd både vad det gäller stad och land. Förmågan att utveckla nya arbetssätt, agera gemensamt och komplettera varandra kommer att vara framgångsfaktorer för att möta utmaningarna och nyttja resurserna strategiskt och hållbart framöver. Förmågan att samverka i större geografier och orientera sig i komplexa strukturer med många intressenter, olika nivåer och politikområden kommer att vara centralt för att garantera professionell konst och kultur med hög kvalitet trots de demografiska och ekonomiska utmaningar som kommuner och regioner har att hantera.

Kulturutskottets arbete utgår från Regionsamverkan Sydsveriges positionspapper för kultur som styrelsen godkände i november 2017. I positionspapperet lyfts tre gemensamma kulturpolitiska prioriteringar som handlar om att Sydsverige lockar, samverkar och tillgängliggör. I positionspapperet finns fastställt ett antal insatser som tydliggör att den sydsvenska kulturpolitiken ska:

- stimulera konstnärligt skapande i hela Sydsverige
- visa öppenhet för nya konst- och kulturformer
- stärka samverkan mellan högre utbildning och kulturverksamhet
- lyfta kulturens potential i utvecklingen av innovationer och näringsliv
- ta tillvara kulturens betydelse för en hållbar besöksnäring
- agera gemensamt i strategiska kulturpolitiska frågor
- verka för att Sydsverige får ansvar för nationella kulturpolitiska uppdrag
- undanröja hinder för kulturproduktion och distribution över regiongränserna
- underlätta för Sydsveriges kulturaktörer att samarbeta
- stödja och uppmuntra samverkan med andra politikområden
- underlätta invånarnas möjligheter att uppleva och delta i kultur i hela Sydsverige
- utöka internationell närvaro i Sydsverige
- utveckla nya metoder för ökad tillgänglighet och jämlikhet
- initiera gemensam forskning för ökat deltagande

Sedan bildandet 2016 har Regionsamverkan Sydsverige blivit ett allt mer etablerat koncept i kultursverige, och intresset för arbetet är stort. Regionsamverkan Sydsveriges kulturutskott har även influerat interregionala samarbeten på kulturområdet och medfört förändringar i Kulturrådets prioriteringsgrunder:

> ”Eftersom flera interregionala satsningar vittnar om långtgående positiva effekter och resultat bör denna tendens främjas och understödjas av Kulturrådet, genom att interregional samverkan benämns tydligare i prioriteringsgrunderna, som ett sätt att samverka och utveckla regional kulturell infrastruktur. Viktiga interregionala samarbeten har skett inom exempelvis dans- och musikområdena, vilket bidragit till att flera regioner samverkat i projekt som utvecklar konstformerna och samtidigt är kostnadseffektiva.”
>
> *(Kulturrådets genomlysning av kultursamverkansmodellen)*

Regionsamverkan Sydsveriges organisering har också inspirerat andra geografiska områden i Sverige. Effekten av arbetet är att kartan för kultursverige har ritats om.

Genom att arbeta och omvärldsbevaka tillsammans i de sex sydligaste länen når vi en högre grad av kunskapsutveckling. Effekten av detta är att vi blir bättre inom vårt påverkansarbete på den nationella arenan. För att nå de nationella målen har Regionsamverkan Sydsverige enats kring tre kulturpolitiska prioriteringar för framtida kultursamverkan. Vi utgår från dessa i vår planering, våra regionala styrdokument samt i dialog med nationella aktörer. För att få genomslag arrangerar vi seminarier och konferenser, deltar tillsammans i dialog med Kulturministern, besvarar remisser gemensamt samt skriver och publicerar debattartiklar som en röst.

Samarbetsstruktur

Kulturutskottets frågor ingår i de enskilda regionernas kulturuppdrag, genom att vi arbetar tillsammans blir vi mer effektiva och når längre i vårt kulturpolitiska uppdrag.

preliminär

Metoden för kulturutskottets arbete är att vi samlar representanter för varje konstområde som får ett uppdrag att identifiera lämpliga samverkansområden som stärker arbetet för konst- och kulturområdet inom Regionsamverkan Sydsveriges geografi. Konst- och kulturområdets representanter återkommer till arbetsgruppen, det vill säga ansvariga kulturtjänstepersoner, för att presentera sina förslag. Arbetsgruppen gör ett förslag på prioritering utifrån gällande positionspapper, därefter beslutar kulturutskottet vilka prioriteringar som konstområdets beredningsgrupp ska fortsätta att arbeta med och beslutar om ett uppdrag till berört konstområde.

För närvarande har följande beredningsgrupper uppdrag från Kulturutskottet: bildkonst och form, dans, bibliotek, litteratur, film och slöjd. Uppdrag inom Kulturarv- och KKN-frågorna är under beredning hösten 2021.

Sydsverige lockar

Inom konstområdet Bild och Form är Sydsverige en av de ledande regionerna. Beredningsgruppen har tagit fram riktlinjer och prioriteringar för bild- och formutvecklingen där växelverkan mellan stad och landsbygd, kunskapsutbyte och internationella nätverk är särskilda utvecklingsområden. Aktiviteter kopplade till dessa utvecklingsområden är följande: utveckla gemensamma metoder för strategiskt utvecklingsarbete inom bild- och form, synliggöra och utveckla konstnärliga produktionsplattformar, skapa arenor för konstkritisk skrivande i Sydsverige samt att starta upp konstpedagogiskt samarbete i alla regionerna med program för barn och unga, exempelvis genom Bästa biennalen. Bild- och formområdet arbetar med att stärka och utveckla nätverk och kunskapsutbyte mellan residens interregionalt, nationellt och internationellt. Arbetsgruppen har en strategisk funktion i det interregionala och nationella arbetet för samtidskonsten.

Kulturutskottet arbetar med att utveckla de Kulturella och kreativa näringarna KKN. Under perioden 2016 – 2019 har utskottet samordnat och erbjudit kommunerna utbildning om Kulturella och kreativa näringar, i samarbete med akademin. Arbetet med att stärka KKN-området fortsätter tillsammans med akademin. I beredningsgruppen ingår representanter för både kultur- och näringsområdet. Det finns därför en önskan om ett gemensamt uppdrag från de två utskotten, kulturutskottet samt regionala utvecklingsutskottet. Områden att gemensamt utveckla är följande: Stimulera cross-innovation mellan KKN-branscherna och andra branscher, inspirera och facilitera sektorsövergripande samverkan, arbeta med fördjupad kunskapsutveckling i regionerna och kommunerna samt bidra till utveckling av kulturdriven destinations- och platsutveckling.
För en åter- och nystart av kulturella och kreativa näringarna krävs kraftfulla gemensamma insatser under och efter pandemin. Regeringen arbetar med en ny färdplan för KKN. Kulturdepartementet, Näringsdepartementet, Justitiedepartementet och UD har tillsammans fått i uppdrag att arbeta fram en färdplan som utgår ifrån de konstnärliga och kulturella värdena, men som fokuserar på näringarnas roll för Sverige och dess affärs-möjligheter, nationellt och internationellt. I det arbetet behöver Regionsamverkan Sydsverige vara en tydlig aktör.

Sydsverige samverkar

Kulturutskottet har tillsammans med regionala utvecklingsutskottet fått i uppdrag av Regionsamverkan Sydsveriges styrelse att under 2022 ta fram en interregional filmstrategi med fokus på att förbättra förutsättningarna för ökad filmproduktion i södra Sverige. Detta med utgångspunkt från utredningen som under 2019-2020 tagits fram som beskriver nuläget kring film i södra Sverige, omvärldsbevakning, analys och förslag för att stärka filmproduktionen i Sydsverige.

Beredningsgruppen för filmkultur samverkar fortsatt kring utvecklingsområdena visning, filmpedagogik och talangutveckling.

Inom området Form, design och arkitektur samverkar utskottet med Form/Design Center i Malmö kring ett utvecklingsarbete med SPOK - Samtida Produktion Och Konsumtion**,** där Region Blekinge, Region Halland samt Region Skåne samverkar. Möjligheten för fler regioner att ansluta finns.

Regional biblioteksverksamhet har uppdraget att samverka kring nationellt påverkansarbete, utvecklingsarbete och metodutveckling. Uppdraget är en jämlik biblioteksservice för alla, samt utveckling av läsfrämjande insatser. Utvecklingsfrågor inom kompetensutveckling riktat till kommunerna, digitalisering inklusive digital

preliminär

kompetens och medie- och informationskunnighet, Bokstart samt medieförsörjningsfrågor är områden som regional biblioteksverksamhet kommer att fokusera på de kommande åren.

Litteraturområdet samverkan med biblioteken, föreningsliv, ideella sektorn, folkbildningen: utveckla deras roll som arrangörer av litterära scener, mötesplatser och sammanhang för litteraturen som konstart i samverkan mellan de sex regionerna i Sydsverige.
Beredningsgruppen för litteratur har etablerat ett gemensamt utvecklingsprogram, Skrivyta Syd. Detta stödjer nya och etablerade författare i deras konstnärliga process med kompetensutveckling, branschnätverk och manuscoachning. Detta görs i projektform där stat och region gemensamt går in som finansiärer.

Beredningsgruppen för hemslöjd har i uppdrag att samverka kring barn och ungas delaktighet samt hur slöjd kan bidra till välmående och hälsa.

Sydsverige tillgängliggör

Vårt samarbete stärker dansen i Sverige. Kulturutskottet har gett uppdrag till de scenkonstinstitutioner i respektive region som har dansuppdrag att hitta en gemensam utvecklingsarena för den professionella dansen med nationell bäring genom att identifiera gemensamma möjligheter och behov, och därefter genomföra aktiviteter. Projektet har gett många goda erfarenheter, därför är det viktigt att de upparbetade samverkansstrukturerna permanentas framöver och att samarbetet kan stå som modell för hur vi kan stärka dansen i Sverige vad det gäller infrastruktur på institutionell nivå, en ökad tillgänglighet till danskonst samt möjligheten att utgöra en stark röst nationellt och internationellt. För att åstadkomma detta arbetar danssamverkan med följande: turnéutbyte, samarbete kring residens och samproduktioner, stödjande insatser gentemot regionala danskonstnärer, publikutveckling/dansutveckling samt omvärldsbevakning och nätverkande.

Övrigt

Under 2022 kommer de insatser som finns beskrivna i kulturutskottets kommunikationsplan att genomföras, det handlar bland annat om att föra dialog med relevanta kulturansvariga på framför allt nationell nivå, att skriva debattartiklar, gemensamt bereda remissvar.

Dialogen med statliga myndigheter har intensifierats och utvecklats positivt. Under 2022 genomförs återkommande dialogsamtal med Statens kulturråd. Dialogsamtal förs även med Samverkansrådets myndigheter en gång om året.

Inför äskande av medel till Statens kulturråd tas gemensamma skrivningar fram i våra respektive förhandlingsframställanden.

Kulturutskottet planerar att under 2023 arrangera en kulturpolitisk konferens med anledning av den nya mandatperioden.

Region Halland har ordföranderollen i kulturutskottet och Region Blekinge är sammankallande i arbetsgruppen.

4. Analys och kartläggning av funktionella samband och ortsstruktur i södra Sverige

I syfte att bidra till bättre planerings- och beslutsunderlag till respektive region i arbetet med fysisk och regional utvecklingsplanering föreslås ett arbete med att ta fram analyser och utvecklad kunskap om funktionella samband ur ett storregionalt perspektiv samt om hur dessa påverkar regionernas utvecklings- och tillväxtförutsättningar.

Minskade kostnader för transport och informationsöverföring har under de senaste decennierna skapat en alltmer sammanknuten värld där människor, varor, kapital, tjänster och information kan distribueras och röra sig allt enklare. Detta medför en mer gemensam ekonomi, kultur och politik samt att information sprids allt snabbare. Globaliseringen innebär ett utökat utbyte med omvärlden men också en ökad konkurrens om talangattraktion och etableringar av företag.

preliminär

Den ökade rörligheten över lokala och regionala gränser samt den ökade internationella konkurrensen innebär att samarbete och samordning på regional och storregional nivå blir allt viktigare.

Det framtagna materialet med analyser och utvecklad kunskap om funktionella samband ur ett storregionalt perspektiv kan utgöra underlag för fortsatt dialog och utvecklad samverkan mellan de medverkande regionerna. Arbetet föreslås genomföras med konsultstöd i samverkan med en projektgrupp och resultatet sammanställs i en rapport med slutsatser och rekommendationer till fortsatt arbete.

Frågor som föreslås analyseras är bland annat: ortsstruktur, regionförtätning och förstoring, infrastruktur, befolkningsstruktur och befolkningsutveckling, flyttmönster, arbetsmarknad och pendling samt studiependling. Möjliga ytterligare frågor att undersöka: besöksnäring och besöksmål, regional blågrön infrastruktur, resilience / kris och beredskap med mera.

Tidplanen för arbetet är att inledningsvis formulera uppdraget, teckna avsiktsförklaring samt undersöka externa finansieringsmöjligheter. Under våren 2022 kan upphandling formuleras och genomföras. Själva arbetet planeras kan genomföras hösten 2022 och våren 2023.

5. Utvecklat uppdrag för den regionala politiska nivån

Styrelsen för Regionsamverkan Sydsverige har tidigare påbörjat en diskussion som syftar till en dialog om ett överförande av uppdrag från den nationella till den regionala politiska nivån. Näringslivsutveckling, turism, infrastruktur och kommunikationer, kultur, miljö, utbildning och forskning, arbetsmarknadspolitik, folkhälsa samt hälso- och sjukvård är de viktigaste verksamhetsområdena för den regionala utvecklingen. Dessa frågor har en regional logik där man ser till helheten, avväger intressen, sätter mål, prioriterar, fördelar resurser och är drivande för utvecklingen. De bör därför helt eller delvis hanteras av den regionala politiska nivån. Med hänvisning till olika uppgifters regionala logik är frågan om regionerna har ett mandat som motsvarar behoven. I de fall den regionala politiska nivån saknar eller har ett för svagt mandat bör överföring av uppgifter och resurser från den nationella nivån till den regionala nivån diskuteras. Det kan också handla om kompletterande uppgifter till den regionala nivån. Ett bra samarbete mellan alla olika aktörer som arbetar för den regionala utvecklingen är av stor betydelse. Det regionala utvecklingsarbetet handlar i hög grad om samverkan kring gemensamma visioner, mål och handlingsplaner. Vissa politikområden har en struktur som innebär att flera olika nivåer och geografier är inblandade i beslut och implementering. Beslutsprocesser handlar i hög utsträckning om nätverksbyggande och samverkansprocesser. Beslutsfattande och implementering kräver ett samspel mellan nivåerna.

De områden som Regionsamverkan Sydsverige valt att börja diskutera kring utvidgat mandat handlar om arbetsmarknad och kompetensförsörjning. Dialog har förts med regeringen, arbetsmarknadsutredningen samt med representanter för berörda myndigheter. Från 2019 är fokus framförallt på genomförande och samverkan med nationella nivån kring arbetsmarknadspolitik, kompetensförsörjning, infrastruktur, kultur samt bredband och digitalisering.

6. Kommunikationsplan

Ett av syftena med Regionsamverkan Sydsverige handlar om påverkansarbete. Sydsveriges regionala politiska församling representerar 26% av Sveriges befolkning. Regionsamverkan Sydsverige är en stark röst med möjlighet att göra skillnad. Kommunikationsarbetet är därför ett prioriterat område för utskott och arbetsgrupper att arbeta med. Syftet med kommunikationen är att stötta de gemensamma prioriterade verksamhetsmålen.

Regionsamverkan Sydsveriges enskilda medlemsorganisationer har kommunikationsresurserna och de har samtidigt samarbetets starkaste varumärken. Organisationsnamnet Regionsamverkan Sydsverige ska användas av respektive medlem när det ger nytta och mening för att uppnå de gemensamma målen med verksamheten. Den största nyttan med samarbetet är att den ger de gemensamma frågorna större tyngd när de kommuniceras samlat gentemot beslutsfattare på nationell nivå. Organisationsnamnet Regionsamverkan Sydsverige ska därför endast användas i kommunikationssyfte i ett samlat, samordnat och planerat sammanhang.

Preliminär

Regionsamverkan Sydsveriges huvudmän är regionerna i Sydsverige. Arbetet ska genomföras med öppenhet och transparens vilket innebär att uttalanden och utlämnande av handlingar sker i enlighet med offentlighetsprincipen.

Budskap

En fjärdedel av Sveriges befolkning bor i Sydsverige. När vi agerar gemensamt får vi tillräcklig tyngd för att kunna påverka. Regionsamverkan Sydsverige vill nå resultat genom gränsöverskridande samverkan och nytänkande samhällsreformer genom bland annat flernivåstyrning.

Målgrupper (utan prioriteringsordning)

- valda företrädare för de ingående organisationerna i Regionsamverkan Sydsverige
- medarbetare i de ingående organisationerna i Regionsamverkan Sydsverige som arbetar med de sakfrågor som Regionsamverkan Sydsverige lyfter
- regering och riksdag
- statliga myndigheter
- kommunerna i Sydsverige
- invånare i Sydsverige
- media

Kommunikationsmål

Regionsamverkan Sydsveriges kommunikationsmål är:

- Att uppmärksamma de som arbetar med respektive sakfråga inom respektive medlemsorganisation att Regionsamverkan Sydsverige finns och att medlemsorganisationerna arbetar gemensamt med sakfrågorna.
- Att förse de som arbetar med respektive sakfråga inom respektive medlemsorganisation med relevant information och handlingar.
- Att bevaka Sydsveriges intressen på nationell nivå inom ramen för de prioriterade verksamhetsområdena.
- Att informera Sydsveriges invånare om konkreta resultat som en följd av samarbetet.

Kommunikationsformer

Internkommunikation

Regionsamverkan Sydsverige har ett stort antal förtroendevalda ledamöter och medarbetare från de ingående organisationerna. Respektive organisation har ett ansvar att informera inom sin organisation då det är viktigt att få relevant information om samarbetets olika verksamheter.

Påverkanskommunikation

Mycket av Regionsamverkan Sydsveriges verksamhet syftar till att bevaka och främja sydsvenska intressen gentemot regering, riksdag och statliga myndigheter. För detta krävs noggrant uttänkt och framförallt samordnad påverkanskommunikation.

Resultatkommunikation

De konkreta resultat Regionsamverkan Sydsverige kan tänkas uppnå genom sitt samarbete ska kommuniceras direkt mot invånarna i Sydsverige.

Resurser och arbetsfördelning

Region Skåne har en kommunikationsresurs som arbetar övergripande med Regionsamverkan Sydsverige. För de enskilda sakfrågor som medlemsorganisationerna avser att lyfta inom ramen för Regionsamverkan Sydsverige krävs att dessa även avdelar ordinarie kommunikationsresurser för respektive sakfråga, detta för att förhindra att respektive organisations budskap inom varje sakfråga spretar.

Övergripande kommunikationsplanering görs av kommunikatören i Region Skåne i dialog och samråd med kommunikatörerna i övriga medlemsorganisationerna. Pressmeddelanden och presskonferens skickas ut respektive arrangeras av kommunikatör i den organisation som arrangerar relaterat möte.

preliminär

Kanaler och talespersoner

- www.regionsamverkan.se – den gemensamma webbplatsen utgör basen för all kommunikation kring Regionsamverkan Sydsverige. På webben publiceras all relevant information såsom anteckningar och referat från möten, presentationer och intervjuer med aktuella personer.
- Medlemsorganisationerna i Regionsamverkan Sydsverige och deras respektive interna och externa kanaler för kommunikation.
- Pressmeddelanden och presskonferenser.

Talesperson för organisationen är i första hand ordföranden, i andra hand andra ledamöter i styrelsen. Vid oklarhet avgörs talesperson i samråd med chefen för sekretariatet.

Tillgänglighetsanalys och anpassning

Lagen om tillgänglighet trädde i kraft 23 september 2020. För att säkerställa lagkraven för ökad digital tillgänglighet på Regionsamverkan Sydsveriges webbplats (Word press) behöver en översyn göras. Webbplatsen ska vara tillgänglig för alla, inklusive personer med funktionshinder. Kraven gäller i första hand myndigheter och offentliga aktörer.

GDPR – EU-lagstiftning

Med EU-lagstiftning följer obligatoriska regler för hur organisationers och företags användning av personuppgifter ska ske på ett integritetsvänligt sätt.

7. Agenda 2030 – en grund för Regionsamverkan Sydsveriges arbete

I september 2015 antog FNs medlemsländer 17 globala mål och Agenda 2030 för hållbar utveckling. Agendan är en handlingsplan för hur världens länder ska arbeta för att avskaffa fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor i världen, främja fred och rättvisa och vidta åtgärder mot klimatförändringarna. De 17 målen i agendan ska nås inom ett decennium och för att lyckas måste de globala utmaningarna hanteras tillsammans då en hållbar utveckling berör flera samhällsområden. Samarbete och partnerskap mellan olika aktörer är en förutsättning för ett lyckat genomförande. Utmaningarna är förenade med stora kostnader för samhället så det inte finns råd att inte agera.

Målen ska ses som ett övergripande och framåtsyftande åtagande, för Regionsamverkan Sydsverige att vägledas av, och är att:

1. avskaffa fattigdom i alla dess former överallt
2. avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk,
3. säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar,
4. säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla,
5. uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt,

Original

6. säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla,
7. säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla,
8. verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla,
9. bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation,
10. minska ojämlikheten inom och mellan länder,
11. göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara,
12. säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster,
13. vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser,
14. bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling,
15. skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald,
16. främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer samt
17. stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

Mål och delmål finns att ta del av i regeringskansliets ”Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling”.

Alla målen är inte uppdrag som direkt ligger inom ramen för Regionsamverkan Sydsverige, men där vi upplever att vi kan göra en insats ska vi bidra till att förverkliga målsättningarna. Genomförandet sker och ska ske genom beslut och åtgärder i den ordinarie verksamheten och genom befintlig styrning och processer. I Sveriges handlingsplan för Agenda 2030 betonas vikten av samarbete och samverkan mellan aktörer och mellan den internationella, nationella, regionala och lokala nivån. I nationella strategin[2] beskrivs målet för den regionala utvecklingspolitiken som ”utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet. Utvecklingskraft handlar om att skapa en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling där det tre dimensionerna är integrerade och ömsesidigt beroende av varandra. Den regionala utvecklingspolitiken ska vara en del av genomförandet av Agenda 2030”. Detta stämmer väl överens med den grund som Regionsamverkan Sydsverige uttalat står för. Även de fyra strategiska områden som regeringen har identifierat som ligger till grund för den regionala utvecklingspolitiken 2021-2030 ligger väl i linje med Sydsveriges arbete, områdena uttalade i nationella strategin är:

- likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet
- kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet
- innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet
- tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystem.

Samarbete och samverkan är viktiga ledord såväl inom Agenda 2030, inom EU som i Sverige. I förordningen om regionalt tillväxtarbete (2017:583) tydliggörs att regionernas utvecklingsstrategier ska utarbetas och genomföras i samverkan med berörda kommuner, landsting, länsstyrelser och andra berörda statliga myndigheter. Även näringslivet och det civila samhällets organisationer ska erbjudas möjligheter till samverkan. Den pekar också på att ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet ska vara en integrerad del i analyser, strategier, program och insatser i det regionala tillväxtarbetet. Detta synsätt stämmer väl överens med Regionsamverkan Sydsveriges arbetssätt. Det handlar om att utveckla processer med nytänkande kring strategisk och operativ styrning. Plattformar, partnerskap och samarbeten har skapats och nya kan tillföras, mellan regionerna men även med nationella myndigheter och andra aktörer i samhället.

8. Övrigt

Som ett led i Regionsamverkan Sydsveriges påverkansarbete och för att utveckla de möjligheter samarbetet ger anordnas ett sydsvenskt toppmöte under 2022 med fokus på infrastrukturfrågor i bred bemärkelse. Samtliga sydsvenska regioners styrelseledamöter och ersättare bjuds in samt alla involverade i Regionsamverkan

[2] Regeringens skrivelse 2020/21:133 Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030 (sidan 7)

Sydsveriges styrelse, ledningsgrupp, utskott, arbetsgrupper och beredningsgrupper. Förslag till datum är den 11 februari 2022.

Det finns ett samarbete mellan de sydsvenska Brysselkontoren, Småland Blekinge Halland South Sweden (SBHSS) och Skåne European Office (SEO) som genom åren skett på många sätt, genom informationsutbyte, delade eller gemensamma kontaktnät, gemensamma avstämningar med svenska regioner, gemensamma seminarier och så vidare. Det finns en potential för samverkan inom de flesta sakfrågor som huvudmännen ser ett mervärde i att agera tillsammans, till exempel i förhållande till nationell nivå. Det kan handla om hälsa, sammanhållningspolitik, kompetensutveckling i näringsliv, innovationsfrågor eller miljöfrågor. Regelbundna lägesrapporter kommer att lämnas framöver till styrelsen för Regionsamverkan Sydsverige.

Efter behov kan andra frågor komma upp som aktuella samarbeten.

9. Ekonomi

Föreningens kostnader delas solidariskt av medlemmarna enligt en av styrelsen fastställd budget. Den ideella föreningen har till sitt förfogande ett från medlemmarna organisatoriskt fristående sekretariat som finansieras gemensamt. Sekretariatet svarar för den formella hanteringen av föreningens ärenden, ger administrativ service till föreningens olika politiska organ och beredningsgrupper samt ansvarar för genomförandet av utrednings-, utvecklings- och uppföljningsprojekt.

För särskilda insatser och initiativ kan ansökas om ytterligare bidrag eller tillskott från medlemsorganisationerna, andra intressenter, fonder eller offentliga myndigheter.

Varje medlemsorganisation bär sina kostnader för respektive ledamöters och tjänstemäns deltagande i sammanträden, utskott och annan verksamhet som är knuten till samarbetet.

Verksamheten drivs i den juridiska formen allmännyttig ideell förening vilket innebär att föreningen inte är skattskyldig eller momspliktig.

Föreningens budget är

Intäkter

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Region Blekinge	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Region Halland	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Region Jönköpings län	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Region Kalmar län	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Region Kronoberg	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Region Skåne	1 150 000	1 150 000	1 150 000	1 150 000	1 150 000	1 150 000
Summa	**2 650 000**	**2 650 000**	**2 650 000**	**2 650 000**	**2 650 000**	**2 650 000**

Kostnader

	2019	**2020**	**2021** budget	**2022** budget	**2023** budget	**2024** budget
Sekretariat - samordnare 50% - 3 sammankallande x 20% - ekonom 20% - kommunikatör 20%	1 678 834	1 429 877	2 050 000	2 050 000	2 050 000	2 050 000
Utredningsmedel	452 755	1 816 961	500 000	500 000	500 000	500 000
Revision	18 000	27 500	25 000	25 000	25 000	25 000
Möteskostnader, seminariekostnader, layout, tryckkostnader och övrigt	715 778	144 910	75 000	75 000	75 000	75 000
Summa	**2 865 367**	**3 419 248**	**2 650 000**	**2 650 000**	**2 650 000**	**2 650 000**

preliminär

Regionsamverkan Sydsverige har haft ett överskott av medel under 2016-2018 som beror på att de i sekretariatet som har rätt att ta ut ersättning för nedlagt arbete inte alltid tar ut ersättning och därmed har möjligheter getts att besluta om speciella satsningar i Sydsverige. 2021-01-01 fanns ett ingående överskott på nästan 2 mkr.

preliminär

Bilaga 1 – stadgar för Regionsamverkan Sydsverige från 1 januari 2019

(beslutade vid styrelsemöte 27 september och 19 oktober 2018)

§ 1 Namn

”Regionsamverkan Sydsverige” med organisationsnummer 802471-7442 existerar i nuvarande form sedan 1 januari 2016 och benämndes före 2016 ”Sydsvensk regionbildning ideell förening”. Verksamheten drivs i den juridiska formen allmännyttig ideell förening vilket innebär att föreningen inte har några skattepliktiga intäkter och därmed inte heller bedriver någon momspliktig verksamhet.

§ 2 Ändamål

Syftet är att, med medborgarnas bästa för ögonen, utveckla samarbetet mellan verksamheterna i Region Blekinge, Region Halland, Region Jönköpings län, Region Kalmar län, Region Kronoberg och Region Skåne.

Målsättningen är att skapa en grund för ökad tillväxt i Sydsverige i ekonomiskt, ekologiskt, kulturellt och socialt hänseende. Grunden för denna ambition ska vara en strävan efter en helhetsorienterad och långsiktigt hållbar utveckling.

§ 3 Uppdrag

Uppdrag och uppgifter som till sin karaktär vinner på en gemensam beredning och beslutsfattande ur ett sydsvenskt perspektiv hanteras inom ramen för samarbetet. Uppdragen handlar framförallt om strategisk och övergripande planering, framtagande av gemensamma positionspapper, påverkansarbete genom bland annat dialog med relevanta aktörer samt gemensamma remissyttranden. Konkret och lösningsorienterat samarbete genomförs där det ger mervärde för organisationerna eller medborgarna.

§ 4 Mandat och roll

Samarbetet i Regionsamverkan Sydsverige har beslutande, rådgivande och rekommenderande funktioner. Den ideella organisationens beslutsfattande är aldrig överordnat respektive huvudmans beslutsfattande utan beslut som berör respektive huvudmans verksamhet måste fattas i medlemsorganisationernas politiska församlingar, enligt gällande besluts- och delegationsordning, för att vara giltiga.

§ 5 Medlemskap

Medlemmar i föreningen ”Regionsamverkan Sydsverige” är Region Blekinge, Region Halland, Region Jönköpings län, Region Kalmar län, Region Kronoberg och Region Skåne. Inträde eller utträde av medlemmar innebär ändring av stadgar som hanteras av styrelsen (se § 10).

§ 6 Årsmöte

Högsta beslutande organ för samarbetet är årsmötet som beslutar om årsberättelse samt beviljar styrelsen ansvarsfrihet. Årsmötet väljer även revisorer. Ordinarie årsmöte ska hållas varje kalenderår före juni månads utgång. Kallelse till årsmötet skickas per mail senast 10 dagar före mötet. Varje medlem har i förväg valt en ledamot som har rösträtt på årsmötet.

§ 7 Kostnader och finansiering

En årlig handlingsplan inklusive budget med respektive medlems avgift till föreningen fastställs av styrelsen för Regionsamverkan Sydsverige och godkänns därefter i varje medlemsorganisation. Verksamhetsåret är 1 januari till 31 december.

För särskilda insatser och initiativ kan ansökas om ytterligare bidrag eller tillskott från medlemsorganisationerna, andra intressenter, fonder eller offentliga myndigheter.

Varje medlemsorganisation bär sina kostnader för respektive ledamöters och tjänstemäns deltagande i sammanträden, utskott och annan verksamhet som är knuten till samarbetet.

preliminär

§ 8 Organisation

8.1 Styrelse

Styrelsen inom Regionsamverkan Sydsverige fastställer handlingsplan, identifierar och beslutar om uppdrag till utskott och arbetsgrupper, styr och ger vägledning under arbetets gång samt får rapport efter slutfört uppdrag.

Styrelsen utgörs av tolv ledamöter samt tolv ersättare. Ordinarie ledamot är styrelseordförande i respektive medlemsorganisation. Övriga ledamöter och ersättare beslutar varje medlem själv vilka som utses. Ledamöter och ersättare väljs för en mandatperiod om fyra år överensstämmande med regionernas mandatperiod. Både ordinarie ledamöter och ersättare bjuds in till styrelsens möten.

Ordförandeskapet är permanent med ordförande från Region Skåne, uppdraget som vice ordförande roterar på ett år mellan de övriga regiondelarna. 2019 har Kronoberg vice ordförande-uppdraget, 2020 Blekinge, 2021 Halland, 2022 Jönköping och 2023 Kalmar.

Styrelsen möts efter behov, dock minst fyra gånger per år. Varje ledamot har en röst, röstningen avgörs med enkel majoritet. Är rösterna lika är ordförandes röst avgörande. Anteckningar förs vid styrelsemöte och undertecknas av ordförande samt justeras av ytterligare en närvarande.

8.2 Utskott

Utskott bildas kring särskilda områden och / eller uppgifter för att förbereda beslut som ska tas i styrelsen. Fokus för samarbetet är inom områdena regional utveckling, infrastruktur och kollektivtrafik samt kultur. För vardera område etableras ett utskott med minst en ledamot från varje regiondel som i medlemsorganisationen har ledande ansvar för sakområdet.

Uppdragen beslutas av och återrapporteras till styrelsen, liksom sammansättning och val av ordförande. Ordförande i de olika utskotten fördelas mellan de olika regiondelarna. Ärenden ska beredas av respektive utskott före beslut i styrelsen. Till varje utskott knyts tjänstemannastöd med en tjänsteman från vardera region som i sin hemmaorganisation arbetar med frågan. Uppdrag kan vara under kortare eller under längre tid.

8.3 Ledningsgrupp

En ledningsgrupp bestående av regiondirektörerna samt regionala utvecklingsdirektörerna möts med samma regelbundenhet som styrelsen för att bereda ärenden och säkerställa frågornas hantering inom respektive organisation.

8.4 Sekretariat och gemensamma arbetsinsatser

Den ideella föreningen har till sitt förfogande ett från medlemmarna organisatoriskt fristående sekretariat. Sekretariatet ska bland annat

- svara för den formella hanteringen av föreningens ärenden
- ge administrativ service till föreningens olika politiska organ och beredningsgrupper
- ansvara för genomförandet av utrednings-, utvecklings- och uppföljningsprojekt.

Chefen för sekretariatet är organisatoriskt direkt underställd styrelsens ordförande. Styrelsen fastställer de sekretariatsresurser som krävs för fullgörande av föreningens uppgifter. För de medarbetare som utför tjänster i sekretariatet fullgör den medlemsorganisation där medarbetaren är formellt anställd de skyldigheter som enligt lagar och avtal ankommer på en arbetsgivare.

För att säkra högsta kompetens och en stark förankring i, samt synkronisering med arbetet hos medlemsorganisationerna utser respektive organisation relevanta kompetenser för att bistå styrelsen, utskotten och ledningsgruppen för beredning och verkställighet av fattade beslut. Medlemsorganisationerna har det huvudsakliga ansvaret för genomförande av det gemensamma arbetet varför tydligt identifierade kompetenser är en framgångsfaktor.

8.5 Firmateckning

Styrelsen, ordförande och vice ordförande samt chefen för sekretariatet har rätt att var för sig skriva under i föreningens namn med rättslig bindande verkan.

preliminär

§ 9 Revision

Föreningen skall ha minst tre revisorer varav en auktoriserad revisor, som utses av årsmötet. Revisorerna väljs för en mandatperiod om fyra år överensstämmande med regionernas mandatperiod.

§ 10 Stadgeändringar

Ändringar av stadgarna och överenskommelsen för regionsamverkan i Sydsverige kräver beslut vid två på varandra följande möten i styrelsen för att däremellan godkännas i medlemsorganisationerna.

§ 11 Upplösning

Föreningen upplöses när en majoritet av på styrelsen närvarande röstberättigade medlemmar beslutar om upplösning.

§ 12 Likvidation

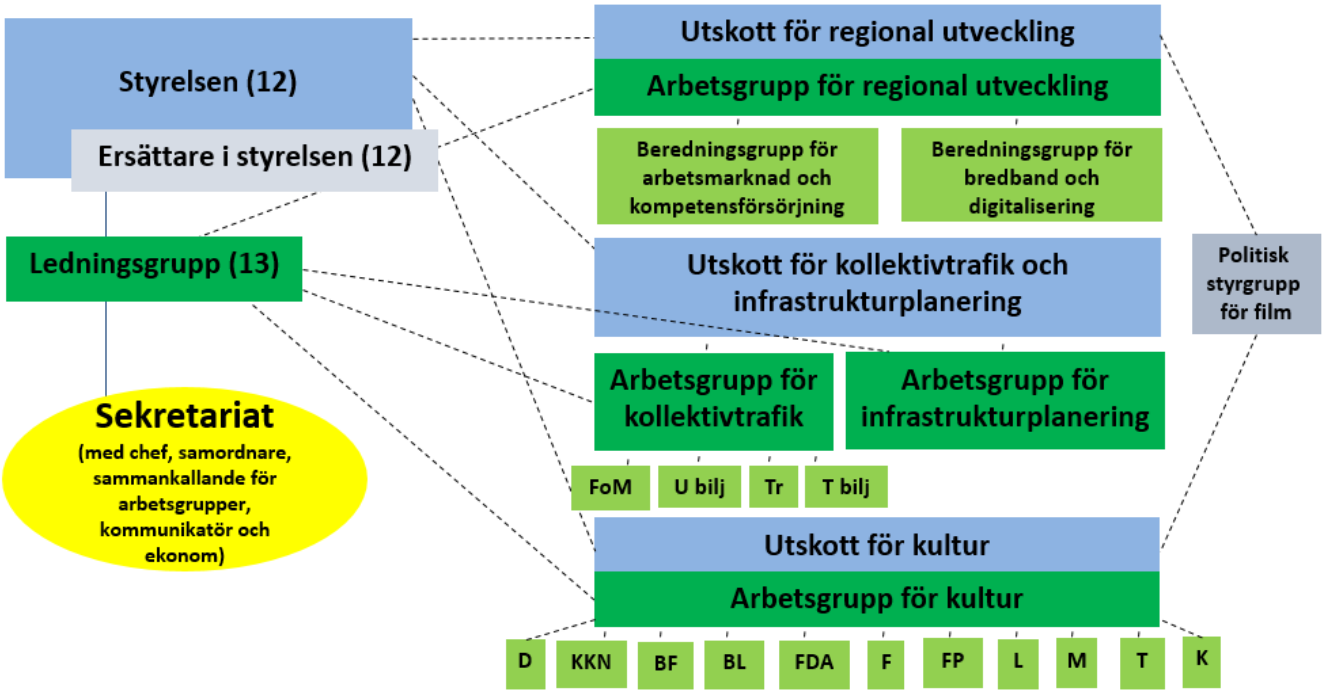
Vid föreningens upplösning skall föreningens behållning, efter att skulder betalats, fördelas enligt samma grund som finansieringen.

§ 13 Ikraftträdande

Stadgarna träder i kraft den 1 januari 2019.

preliminär

Bilaga 2 – organisation Regionsamverkan Sydsverige (uppdaterad 6 september 2021)

Regionsamverkan Sydsverige har en **styrelse** som från 1 januari 2019 består av tolv ledamöter.

- Carl Johan Sonesson (M), regionstyrelsens ordförande i Skåne, ordförande
- Lennarth Förberg (M), regionstyrelsens ordförande i Blekinge
- Mikaela Waltersson (M), regionstyrelsens ordförande i Halland
- Maria Frisk (KD), regionstyrelsens ordförande i Jönköping
- Angelica Katsanidou (S), regionstyrelsens ordförande i Kalmar
- Mikael Johansson (M), regionstyrelsens ordförande i Kronoberg
- Christina Mattisson (S), styrelseledamot från Region Blekinge
- Per Stané Persson (S), styrelseledamot från Region Halland
- Malin Wengholm (M), styrelseledamot från Region Jönköpings län
- Malin Sjölander (M), styrelseledamot från Region Kalmar län
- Henrietta Serrate (S), styrelseledamot från Region Kronoberg
- Henrik Fritzon (S), styrelseledamot från Region Skåne

Ersättare utgörs av två styrelseledamöter i varje medlemsorganisation.

- NN (X), Region Blekinge
- Magnus Johansson (S), Region Blekinge
- Helene Andersson (C), Region Halland
- Lise-Lotte Bensköld Olsson (S), Region Halland
- Marcus Eskdahl (S), Region Jönköpings län
- Dan Sylvebo (-), Region Jönköpings län
- Christer Jonsson (C), Region Kalmar län
- Jimmy Loord (KD), Region Kalmar län
- Sven Sunesson (C), Region Kronoberg
- Robert Olesen (S), Region Kronoberg
- Anna Jähnke (M), Region Skåne
- Yvonne Augustin (S), Region Skåne

Det finns tre utskott och arbetsgrupper för olika verksamhetsområden:

Utskottet för regional utveckling:
NN (X), Region Blekinge
Magnus Johansson (S), Region Blekinge
Helene Andersson (C), Region Halland
Per Stané Persson (S), Region Halland
Per Eriksson (C), Region Jönköpings län
Dan Sylvebo (-), Region Jönköpings län
Per Gustav Johansson (M), Region Kalmar län
Karin Helmersson (C), Region Kalmar län (ordförande)
Thomas Ragnarsson (M), Region Kronoberg
Joakim Pohlman (S), Region Kronoberg
Anna Jähnke (M), Region Skåne
Yvonne Augustin (S), Region Skåne

Arbetsgruppen för regional utveckling:
Anna-Lena Cederström, Region Blekinge
Ulrika Bertilsson, Region Halland
Anna Olsson, Region Jönköpings län (sammankallande)
Helena Nilsson, Region Kalmar län
Christel Gustavsson, Region Kronoberg
Ulrika Geeraedts, Region Skåne

Beredningsgrupp för arbetsmarknad och kompetensförsörjning:
Malin Faraasen, Region Blekinge
Pernilla Isaksson, Region Halland
Thomas Strand, Region Jönköpings län (sammankallande)
Katarina Johansson, Region Kalmar län
Mariana Gomez Johannesson, Region Kronoberg
Erik P Lindell, Region Skåne

Beredningsgrupp för bredband och digitalisering:
Rikard Svensson, Region Blekinge
Ellinore Svan, Region Halland (sammankallande)
Ingemar Svensson, Region Jönköpings län
Magnus Hammarstedt, Region Kalmar län
Peter Kirsten, Region Kronoberg
Lars Winter-Hansen, Region Skåne

Utskottet för infrastrukturplanering och kollektivtrafik:
NN (X), Region Blekinge
Magnus Johansson (S), Region Blekinge
Peter Christensen (L), Region Blekinge
Andreas Saleskog (S), Region Blekinge
Mikaela Waltersson (M), Region Halland
Therese Svensson-Stoltz (S), Region Halland
Gösta Bergenheim (M), Region Halland
Patrik T Nilsson (S), Region Halland
Marcus Eskdahl (S), Region Jönköpings län
Eva Nilsson (M), Region Jönköpings län
Karin Helmersson (C), Region Kalmar län
Peter Wretlund (S), Region Kalmar län
Anders Andersson (KD), Region Kalmar län
Peter Freij (S), Region Kronoberg
Sven Sunesson (C), Region Kronoberg (ordförande)
Anna Jähnke (M), Region Skåne (vice ordförande)
Carina Zachau (M), Region Skåne
Yvonne Augustin (S), Region Skåne
Andreas Schönström (S), Region Skåne

Beredning infrastruktur och kollektivtrafik:
NN (X), Region Blekinge
Gösta Bergenheim (M), Region Halland
Marcus Eskdahl (S), Region Jönköpings län
Peter Wretlund (S), Region Kalmar län
Pär-Gustav Johansson (M), Region Kalmar län ersättare
Sven Sunesson (C), Region Kronoberg (ordförande)
Peter Freij (S), Region Kronoberg ersättare
Anna Jähnke (M), Region Skåne
Carina Zachau (M), Region Skåne ersättare

Arbetsgrupp för infrastrukturplanering och kollektivtrafik:
Ulrika Geeraedts, Region Skåne
Håkan Samuelsson, Region Skåne (sammankallande)

Arbetsgrupp för infrastrukturplanering:
Johan Roman, Region Blekinge
Jan Törnell, Region Halland
Emil Hesse, Region Jönköpings län
Aslög Kantelius, Region Jönköpings län
Lina Broby, Region Kalmar län
Per Hansson, Region Kronoberg
Martin Risberg, Region Skåne (kontaktperson)

Arbetsgrupp för kollektivtrafik:
Sören Bergerland, Region Blekinge
Andreas Almquist, Region Halland / Hallandstrafiken
Carl-Johan Sjöberg, Region Jönköpings län (kontaktperson)
Christer Holmgren, Region Kalmar län
Thomas T Nilsson, Region Kronoberg
Maria Nyman, Region Skåne

preliminär

Kulturutskottet:
Kevin Lill (C), Region Blekinge
Elina Gustafsson (S), Region Blekinge
Lovisa Aldrin (L), Region Halland (ordförande)
Gustaf Kristensson (s), Region Halland
Monica Samuelsson (KD), Region Jönköpings län
Kristina Nero (V), Region Jönköpings län
Karin Helmersson (C), Region Kalmar län
Henrik Yngvesson (M), Region Kalmar län
Claudia Crowley Sörensson (M), Region Kronoberg
RosMarie Jönsson Neckö (S), Region Kronoberg
Magnus Lunderquist (KD), Region Skåne
Stefan Pettersson (S), Region Skåne

Arbetsgruppen för kultur:
Malena Sandgren, Region Blekinge (sammankallande)
Eva Nyhammar, Region Halland
Ante Jankovic, Region Jönköpings län
Maria Agestam, Region Kalmar län
Jessica Linde, Region Kronoberg
Gitte Wille, Region Skåne

Beredningsgrupp för dans
Beredningsgrupp för kulturella och kreativa näringar
Beredningsgrupp för bild och form
Beredningsgrupp för bibliotek och läsfrämjande
Beredningsgrupp för form, design och arkitektur
Beredningsgrupp för filmkulturell verksamhet
Beredningsgrupp för filmproduktion
Beredningsgrupp för litteratur
Beredningsgrupp för musik
Beredningsgrupp för teater
Beredningsgrupp för kulturarv

Ledningsgruppen består av

- Thorbjörn Lindhqvist, kanslichef, ordförande
- Peter Lilja, Region Blekinge
- Jörgen Preuss, Region Halland
- Jane Ydman, Region Jönköpings län
- Ingeborg Eriksson, Region Kalmar län
- Martin Myrskog, Region Kronoberg
- Anna-Lena Cederström, Region Blekinge
- Ulrika Bertilsson, Region Halland
- Karin Hermansson, Region Jönköpings län
- Helena Nilsson, Region Kalmar län
- Christel Gustavsson, Region Kronoberg
- Ulrika Geeraedts, Region Skåne
- Gunne Arnesson Lövgren, Region Skåne, sekreterare

Kommunikationsgruppen:
Antje Andersson, Region Skåne (sammankallande)
Madeleine Flood, Region Blekinge
Johanna Wiechel-Steier, Region Halland
Christina Jörhall, Region Jönköpings län
Lina Isaksson, Region Kalmar län
Kristina Jordevik, Region Kronoberg

Sekretariatet:
Thorbjörn Lindhqvist, chef
Gunne Arnesson Lövgren, samordnare
Anna Olsson, sammankallande regional utveckling
Ulrika Geeraedts, sammankallande infrastruktur och kollektivtrafik
Malena Sandgren, sammankallande kultur
Antje Andersson, kommunikatör
Maria Borg, ekonom

Revisorer:
Peter Löfström (M), Region Kronoberg
Jan-Erik Martinsen (S), Region Halland
Mattias Johansson, PwC

preliminär

Bilaga 3 – mötesplan 2022 för Regionsamverkan Sydsverige (förslag 7 oktober 2021)

Ledningsgruppen	**Styrelsen**
	fredagen den 11/2 klockan 14-15 i Kristianstad
torsdagen den 3/2 kl 13.30-14.30 via Teams *	torsdagen den 24/3 kl 10-12 via Teams
torsdagen den 7/4 kl 13.30-14.30 via Teams	torsdagen den 5/5 kl 12 till fredagen den 6/5 klockan 13 i Kosta **
torsdagen den 1/9 kl 13.30-14.30 via Teams *	torsdag 6/10 kl 10-12 via Teams
torsdagen den 10/11 kl 13.30-14.30 via Teams	torsdagen den 8/12 kl 10-12 via Teams

* sammankallande i arbetsgrupperna bjuds in till ledningsgruppens möte den 3/2 samt den 1/9
** ordförande i utskotten samt sammankallande i arbetsgrupperna bjuds in till styrelsens möte den 5-6/5

Förberedande möten inför politikerforum kommer under våren att prova genomföras som informella möten med de som deltar i politikerforum, mötena leds av Anna Jähnke. Mötena planeras äga rum

- torsdagen den 17/2 kl 10-10.30 via Teams
- måndagen den 23/5 kl 13-13.30 via Teams

Sydsvenskt toppmöte planeras äga rum fredagen den 11 februari med tema infrastruktur i bred bemärkelse. Samtliga sydsvenska regioners styrelseledamöter och ersättare bjuds in samt alla involverade i Regionsamverkan Sydsveriges styrelse, ledningsgrupp, utskott, arbetsgrupper och beredningsgrupper.

